
VE
RI
TAS

VALVOJA

YHDEKSÄSTOISTA VUOSIKERTA

1899.

TOIMITUS:

E. N. SETÄLÄ. ZACH. CASTRÉN. YRJÖ WICHMANN.
O. MANNINEN. U. KARTTUNEN.

AVUSTAJIA:

JUHANI AHO. J. R. DANIELSON. J. H. ERKKO.
A. V. FORSMAN. K. FORSMAN. HANNES GEBHARD. ARVI GROTENFELT.
K. GROTENFELT. HJ. HAHL. O. HANNIKAINEN. SANTERI INGMAN.
MIKAEL JOHNSSON. A. OSW. KIHLMAN. GUST. KOMPPA.
KAARLE KROHN. KUST. MELANDER. TEUVO PAKKALA. E. G. PALMÉN.
O. RELANDER. M. RUUTH. W. SÖDERHJELM. K. TALLQVIST.
O. E. TUDEER. Y. M.

HELSINGISSÄ
SUOMALAISEN KIRJALLIS. SEURAN KIRJAPAINON OSAKEYHTIÖ
1899.

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

Ainehisto.

Kirjoituksia valtion, yhteiskunnan, tieteen, kirjallisuuden ja taiteen aloilta.

Kirjeitä Helsingistä.

Kirj. *Spectator*.

Kaunokirjallisuutta.

Arvosteltuja ja ilmoitettuja teoksia.

Suomi ulkomailla.

Kuvia.

Kartta.

Tulevasta rautatiepolitiikistamme.

Kirjoittanut

E. G. PALMÉN.

I.

Viime vuoden Valvojassa (siv. 375—390) julkaisimme tästä aineesta kirjoituksen, jossa muun muassa koetimme yleisin piirtein määrätä, mitä meillä lähimpien vuosikymmenien kuluessa voi saada aikaan, jos yhä rakennetaan rautateitä samalla tapaa kuin tähän asti, s. o. 6 miljoonalla vuodessa. Me tulimme silloin päätökseen, joka varmaan oli monellekin lukijalle hiukan odottamaton: ennen vuotta 1918 voipi suunnilleen saada tähän asti valtiopäivillä ehdotetut vaatimukset tyydytetyiksi, kun emme vain vaadi, että vaihtopuolisesti saman paikkakunnan hyväksi esitetyt tuumat molemmat pantaisiin toimeen, — jota ei tietysti kukaan ole tarkoittanutkaan.

Huomautimme samassa, että tämä johtopäätös voipi varsin tuntuvasti vaikuttaa siihen tapaan, millä rautatiekysymyksiä valtiopäivillä käsitellään. Sen sijasta että tähän asti, kun uusi rata on tullut ratkaisunalaiseksi, aatteen puolustajissa monesti kummallakin puolen on vallinnut tuskastuttava tunne: nyt tahi ei milloinkaan!, pitäisi asianomaisille, joko he sitten esiintyvät sanomalehdistössä tahi valtio-

päivillä, vastedes olla selvä, ettei ole muusta kysymys kuin siitä, kumpi kahdesta tai kolmesta päätarkoituksesta ennemmin, kumpi myöhemmin tulee toteutettavaksi. Tästä vakaumuksesta syntyy toivottavasti rauhallisempi mieliala ja keskustelutapa kuin ennen, jolloin luultiin elämästä taisteltavan. Ainakaan ei ole syytä, saati oikeutta sellaiseen politiikkiin, jota aatelis- ja porvarissäädyssä vuonna 1894 ja 1897 käytettiin, jotta Turun—Helsingin rata pääsisi voitolle — per fas et nefas.

Tästä jo puhuimme viime kirjoituksessa, mutta nyt on aika astua eteenpäin uusille aloille.

Emme viime kerralla tahtoneet esittää seikkaperäistä ohjelmaa, missä järjestyksessä nuo lähimmän tulevaisuuden radat olivat rakennettavat. Tärkeä työ oli silloin suorittamatta: suurin osa Suomea oli vasta 1898 vuoden kesällä rautatiekomitean toimella tutkittava, jotta tarkoitettujen ratojen tarpeellisuus niin hyvin kuin niiden tarkempi suunta sekä todennäköiset kustannuksetkin tulisivat tutkituiksi. Jos ei ollutkaan syytä otaksua, että nämä tutkimukset aivan suuresti muuttaisivat mitä valtiopäivillä ja sanomalehdistössä tapahtuneitten keskustelujen johdosta oli oletettu, tuntui sittenkin luonnolliselta, että mahdollisimman seikkaperäiset tiedot olisivat tarjona, ennenkuin yritettiin luokittaa aiottuja ratoja kiireellisiin ja vähemmän kiireellisiin.

Mutta nyt nuo tutkimukset ovat tulleet suoritetuiksi; sen lisäksi rautatiekomitea saatuja tietoja pohtiessaan on syksyn kuluessa tehnyt joukon päätöksiäkin, jotka sanomalehtien kautta ovat tulleet tunnetuiksi yli koko Suomenmaan. Asian käsittely on tosin tähän asti ollut valmistavaa laatua; mietintöä tarkastaessaan komitea vielä jossakin määrin voipi tehtyjä päätöksiään muuttaa ja muodostella. Useimmissa kohden päätökset eivät kuitenkaan ole yhdestä tahi parista äänestä riippuneet, eikä siis ole luultavaa, että aivan suuria muutoksia komitean puolelta tehtäisiin siinä mitä on päätetty.

Mutta samassa kuin valmistukset siis ovat suoritetut, lähestyy aika, jolloin rautatiekomitean tulee ruveta viimeiseen sekä laillansa tärkeimpään työhönsä.

Suurimpia puutteita meidän tähänastisessa rautatiepolitiikissamme on ollut se seikka, että on tehty päätöksiä milloin yhdestä, milloin toisesta radasta, ilman että tarpeellista yhtenäisyyttä tuumissa ja pää-

töksissä on ylläpidetty. Siitä on seurannut säännöttömyyttä, — jotta emme sanoisi oikullisuutta -- joka monesti on tullut maalle kylläkin kalliiksi. Jos alku tehdään yhden periaatteen, jatko toisen mukaan, niin osat eivät tietysti sovi hyvin yhteen. Toisinaan ei ole voitu kilpailevain ehdotusten välillä valita muulla tavoin kuin kompromissiin suostumalla: molemmat hyväksytään ja rakennetaan yhtaikaa, tietysti puolella voimalla, — sillä seurauksella, että miljoonia suotta pidetään korottomina vuosikausia. Ettei sovi tähän suuntaan jatkaa, sen tunnustanee jokainen. Huolellisesti punnittuun ja järkevään rautatiepolitiikkiin kuuluu tietysti, että noita suurenmoisia töitä suunnitellaan pitemmäksi ajaksi edeltäpäin, mutta että toimeenpano sitten on siksi tarmokas, että kunakin aikana ja kullakin taholla saadaan työt sujumaan niin hyvin kuin asian laatu vain myöntää.

Yleisen suunnitelman tekemistä on pari kertaa ennenkin tarkoitettu; annettiinhan 1872 ja 1877 vuosien valtiopäiville esitykset kokonaisen emärataverkon hyväksymisestä Suomelle. Onneksi täytyy katsoa, ettei silloisia, jokseenkin vaillinaiseen kokemukseen perustuvia ehdotuksia semmoisinaan hyväksytty. Mutta pantakoon kysymyksen tutkimiseen kuinka paljon työtä tahansa, niin ei sittenkään voi odottaa, että valtiopäivillä milloinkaan mentäisiin tekemään sitovia päätöksiä vuosikymmeniksi eteenpäin. Sillä suuresti voivat taloudelliset edellytykset niin pitkän ajan kuluessa muuttua; sitä paitsi ja vaikka tietysti jokainen säätykokous onkin johonkin määrin sidottu edellisen päätösten kautta, kuuluu kuitenkin hyvään järjestykseen, että päätökset rautatien rakentamisesta ja tarvittavien varojen osoittamisesta käyvät käsitysten.

Mutta vaikkei vastedes enemmän kuin tähänkään asti sovi pitkiksi ajoiksi laaditulla ohjelmalla supistaa tulevien sukupolvien luonnollista ratkaisuvaltaa, on sittenkin keinoja johdonmukaisen toiminnan aikaansaamiseksi. Jos kerran laajempi ohjelma on olemassa ja kaikille tunnettu, niin muodolliset pidäkkeet eivät ole niin suuresti tarpeen äkkipikaisia mielipiteen-vaihdoksia vastaan. Muutoksia katsottaneen silloinkin tarpeellisiksi yksityiskohdissa, ja mitä kaukaisemmasta tulevaisuudesta puhutaan, sitä suuremmaksi kasvaa kyllä mahdollisuus, että olettamukset ja mielipiteet ehtivät muuttua, mutta satunnaisuuden vaikutus on vähimpään määräänsä supistettu. Ei ole

välttämätöntä, että kerran tehty ehdotus semmoisenaan toteutuu, sillä „aamu on iltaa viisaampi“ tämmöisissä asioissa. Pääasia on vain että lopullinen päätös perustuu täysin kypsyneisiin tuumiin.

Tämä jo viittaa siihen, miten voipi parantaa rautatiekysymysten käsittelemistapaa. Asioita on, nykyaikana varsinkin, joita paraiten käsitellään asiantuntijain pienessä piirissä ja suljettujen ovien takana, mutta niihin ei kuulu rautatiekysymys. Eikä sitä olekkaan salassa pidetty. Mutta tässä kohden voi mennä pitemmälle: jos ajatellaan yleistä ohjelmaa vuosikymmeniksi eteenpäin, sopii ottaa julkinen keskustelu avuksi ennenkuin ehdotus tehdään. Senpä tähden ja koska kolme kuukautta kulunee ennenkuin rautatiekomitea pääsee tuota vaikeata osaa työstään käsittelemään, niin ei liene haitaksi jos sitä ennen syntyy ajatustenvaihtoa asiassa. Sitä tämä kirjoitus tarkoittaakin; se on puheen aluksi esitetty.

Kaiken väärinkäsityksen välttämiseksi vielä pari huomautusta näiden rivien hyväntahtoiselle lukijalle. Alempana esitetyt mielipiteet ja ehdotukset ovat valmistavaa laatua; älköön kenkään niissä nähkö sellaista ohjelmaa, josta rautatiekomitea tai sen enemmistö vastaa. Tulevista keskusteluista riippuu, mikä kanta rautatiekomiteassa voitolle pääsee; kirjoituksemme ei edes voi käydä tekijänsäkään lopullisesta lausunnosta, -- sillä mikäli päteviä vastasyitä ja näkökohtia tuodaan esille, sikäli olemme valmiit ehdotustamme parantamaan ja oikaisemaan. Tämä kirjoitus on täyttänyt tarkoituksensa, jos se herättää vilkasta keskustelua, helpottaen samassa päätösten tekemistä asiassa, joka voipi ylen tuntuvasti vaikuttaa maamme taloudelliseen toimeentuloon ja vastaiseen kehitykseen.

II.

Ne radat, jotka tähän asti ovat saavuttaneet rautatiekomitean kannatusta, lueteltakoon ensin, jotta ei olisi tarvis niistä etsiä tietoja vanhoista sanomalehtinumeroista. Mainitsemme samassa mitä jokaisen radan arvattu pituus ja todennäköiset rakennuskustannukset tekevät. Numerot perustuvat osittain koneellisiin tai silmävaraisiin tutkimuksiin, jolloin ovat jotakuinkin varmat (ellei ratojen ehdotettua

suuntaa suuresti muuteta); osittain on kustannuksia arvattu ehdotetun linjan pituuden mukaan, ja silloin voipi rata kyllä tulla joko kalliimmaksi tai huokeammaksi kuin tässä on oletettu. Joka tapauksessa loppusummat eivät voi niin suuresti erota alempana mainituista, että ne voisivat yleiskuvaa muuttaa.

Lisäämällä komitean ehdottamiin ratoihin yhden, nimittäin jatkon Nummelasta Helsinkiin, joka pätkä oli ulkopuolella komitean tutkittavaa alaa, mutta tietysti on sen ehdotusten kanssa yhteydessä, saamme seuraavan luettelon ehdotetuista radoista:

Iisalmi—Kajaani	88	km	4,130,000	Smk.
Oulu— Vaala	88	„	4,476,000	„
Joensuu—Lieksa—Nurmes	170	„	11,615,000	„
Joensuu—Kuopio (Kasurila)	148	„	9,620,000	„
Savonlinna—Kurkijoki	98	„	8,480,000	„
Savonlinna—Varkaus—Pieksämäki . . .	125	„	7,650,000	„
Suonenjoki—Suolahti	79	„	5,135,000	„
Iisalmi—Haapajärvi	103	„	7,210,000	„
Haapajärvi—Ylivieska	57	„	3,135,000	„
Suolahti—Saarijärvi	44	„	3,080,000	„
Kauhava—Lappajärvi	33	„	1,815,000	„
Seinäjoki—Kaskinen	108	„	6,480,000	„
Pori—Kankaanpää	50	„	2,500,000	„
Tampere—Ikaalinen	50	„	2,500,000	„
Riste—Loimaa	70	„	4,200,000	„
Loimaa—Nummela	110	„	7,700,000	„
Nummela—Espoo	20	„	1,300,000	„
Lahti—Heinola	36	„	2,520,000	„
Kemi—Rovaniemi	110	„	6,600,000	„
Summa	1,587	km.	100,146,000	Smk.

Kuinka ristiriitaisia väitteitä onkin totuttu kuulemaan, milloin vain rautatiekysymys puheeksi tulee, niin voipi niitten välillä yhtäläisyyttä, melkeinpä kaavamaisuuttakin löytää. Rataa vaaditaan:

joko siihen nähden, että seutu tiheän asutuksen ja edistyneiden taloudellisten olojen tähden muka on edellä muita sekä siis lupaa runsasta liikennettä;

tahi sen tähden, että alueen arvellaan tarjoovan oivallisia käyttämättömiä luonnollisia etuja, viljelyksen mahdollisuutta tai edellytyksiä teollisuudelle;

tahi sen vuoksi, että seutu ei voi edistyä, jollei se ajanmukaisten kulkuneuvojen kautta pääse tilaisuuteen viemään tuotteitaan maailmanmarkkinoille;

tahi vihdoin siinä tarkoituksessa, jotta parempi yhteys tulisi ennestään olemassa-olevien ratojen tahi kulkuväylien välillä luoduksi.

Että kaikki nämä näkökohdat vaativat huomiota, sen tunnustanee jokainen; useinpa ne tukevat toinen toistaan ja kasvavat ikäänkuin yhteen. Siitäkin ollaan kaiketi yksimieliset, jos koko Suomen rautatietarvetta yhtaikaa pidetään silmällä, että ohjelma on niin laadittava, ettei yksikään maakunta jäisi orvon tahi lapsipuolen vaikeaan asemaan, kun kaikki maksavat valtiolle veronsa sekä ansaitsevat huolenpitoa.

Katselkaamme mihin määrin viimemainittua toivomusta tähän asti on saatu toteutetuksi. Seuraamme läänijakoa, kuten virallisessa tilastossakin tehdään.

Sadan neliökilometrin osalle, kun vesistötkin otetaan lukuun (paitsi Laatokan Suomelle kuuluvaa osaa), tuli valtionrautateitä:

	V. 1887.	V. 1892.	V. 1897.
Uudenmaan läänissä	2.04	2.04	2.11
Hämeen „	1.68	1.68	1.80
Viipurin „	0.70	1.22	1.76
Turun ja Porin „	0.33	0.34	0.79
Vaasan „	1.01	1.01	1.21
Oulun „	0.09	0,09	0.09
Mikkelin „	--	0.67	0.67
Kuopion „	—	0.19	0.43
sekä koko Suomessa	0.40	0.51	0.67

Epätasaisuutta on tosin näissä numeroissa olemassa, ei kumminkaan ylen suurta. Näkyy selvästi, miten rautatieverkko vähitellen laajenee maan eri osiin, kuinka erilaisia ne ovatkin sekä luonnonsuhteisiin että asutukseen nähden. Oikein tuntuvaksi käypi erotus vasta, kun otamme huomioon, miten rautatiet suhteutuvat väki-

lukuun. Kymmentätuhatta asukasta kohti on nimittäin samoina vuosina tullut valtionrautateitä:

	v. 1887.	v. 1892.	v. 1897.
Uudenmaan läänissä	10.65	9.89	9.06
Hämeen „	14.78	13.86	13.67
Viipurin „	7.40	11.97	15.61
Turun ja Porin „	2.16	2.05	4.46
Vaasan „	10.57	10.03	11.31
Oulun „	6.42	5.99	5.60
Mikkelin „	—	8.34	8.16
Kuopion „	—	2.71	6.09
sekä koko Suomessa	6.63	7.96	9.41

Hämmästyksellä lukija näistä numeroista huomaa, miten epäedullisessa asemassa maamme vanhin viljelysseutu, Turun ja Porin lääni on ollut ja vieläkin on muihin verraten. Oikeastaan täytyisi tosin vähentää läänin väkiluku kuudennella osalla, jotta vertaus tulisi tarkaksi, sillä Ahvenanmaa ynnä pitäjät semmoiset kuin Taivassalo, Rymättylä, Korpo, Nauvo, Kemiö ynnä muut saaristoseudut ovat siinä asemassa, etteivät koskaan voi joutua rautatieverkkomme piiriin. Toiseksi on muistettava, että Rauman rata yksityisten rakentamana on laskun ulkopuolella, — samoin kuin Porvoon rata. Joka tapauksessa Varsinais-Suomi ja Satakunta eivät tule Oulun lääniä korkeammalle, ja siinä on kieltämättä kohtuuttomuutta olemassa.

Turun—Karjaan piakkoin valmistuva rautatie sekä Mäntyluodon rata tulevat johonkin määrin tasoittamaan tätä epäkohtaa, mutta samanlaisen edun, vieläpä suuremman saavat Uudenmaan, Oulun ja Kuopion läänit, kun valtiosäätyjen jo päättämät radat Karjaasta Helsinkiin, Oulusta Tornioon ja Kuopiosta Iisalmeen tulevat rakennetuiksi, mitkä työt arvatenkin ovat loppuun suoritetut v. 1902. Kun siis uusia ratoja päätetään, on tietysti paikallaan ottaa nämäkin seikat huomioon yhdessä niiden periaatteiden kanssa, joita yleensä rautateitä vedettäessä täytyy noudattaa.

Jos me nyt tahdomme rautatiekomitean päättämiä ratoja järjestää kolmeen luokkaan sen mukaan miten ansaitsevat pian tulla vuo-

roon, näkee helposti, että ylempänä lausutut periaatteet vaativat huomiota milloin mikin.

Rata Iisalmi—Kajaani lienee niitä, jotka ensimäisten joukossa ovat rakennettavat, sillä sen kautta voipi vesiväylien avulla vaikuttaa tosin karuluontoiseen, mutta noin 20,000 neliökilometrin laajaan alueeseen, jolta nykyänsä puuttuu edistymisen mahdollisuus. Valtiolla on itsellään suuret edut voitettavissa, jos sikäläiset suuret kruununmetsät kulkuneuvojen parannuttua saavuttavat korkeamman arvon, ja voisipa siitäkin olla etua, jos tämä lyhyt rata rakennettaisiin yhtäjaksoisesti Kuopion—Iisalmen radan kanssa.

Rata Seinäjoki—Kaskinen voittaa ympäröivien seutujen viljelyskelpoisuudella ja väestön tiheydellä kaikki muut alueet, joitten hyväksi viime aikoina on rautateitä ehdotettu. Tuntuu tosiaankin selittämättömältä, etteivät paikkakunnan edustajat ole niin hyvää asiaa ennen saaneet voitolle. Outoa on myös, että juuri tätä rataa tahdottiin kapearaiteiseksi, kun vihdoin v. 1897 pyydettiin asiasta esitystä ensi valtiopäiville. Puheena olevat seudut ovat kerrassaan vesikulkuneuvoja vailla, joten rautatie on niille sitä tarpeellisempi. Valitaanko Kaskinen vai Kristiinankaupunki merisatamaksi ja radan loppukohdaksi on vähemmin tärkeä, kunhan vain radasta tosi tulee.

Rata Savonlinna—Kurkijoki sai viime valtiopäivillä valtiosäätyjen lämpimän kannatuksen; tämänkin radan rakentamisesta, ehdollisesti kapearaiteisena, on pyydetty esitys ensi valtiopäiville. Vaikka tämä rata tulee kohtaamaan vaikeampia luonnonvastuksia kuin useimmat muut, on se niin ilmeisesti tarpeen vaatima, että se kaikilta tahoilta tunnustettaneen ensi luokan tehtäviin kuuluvaksi.

Rata Joensuu—Lieksa—Nurmes on samoin niitä rautateitä, jotka verrattain helposti voittanevat yleistä kannatusta. Se kehitys, jonka Karjalan radan liikenne lyhyessä ajassa on saanut, todistaa mahtavasti, miten tärkeätä on avata noille kaukaisille mutta osaksi varsin runsasvaraisille seuduille tietä maailmaan, eikä suinkaan ole syytä lykätä moista tehtävää epämääräiseen tulevaisuuteen.

Rata Lahti—Heinola on tosin lyhyt, mutta siitä puhumatta, että se valmiina poistaisi ympäristöltä kovin tukalat rasitukset sotaväen kuljettamisesta Vierumäen leiripaikalle ja ampumaradalle, tulisi se olemaan Päijänteen itäisen rannan paraille pitäjille, Heinolan maa-

laiskunnalle, Sysmälle ja Hartolalle suuresti hyödyllinen, joten se pian ja varmaan on korvaava tähän rataan tarvittavat kustannukset.

Rata Kemi—Rovaniemi, joka vielä viime valtiopäivillä muka mahdottomana unelmana sai monen valtiopäivämiehen myhäilemään, on omituista kyllä niitä linjoja, jotka tarjoovat erittäin hyvät takeet riittävästä liikenteestä. Harvassa paikassa koko Suomessa tavataan niin vilkasta liikettä kuin juuri Rovaniemelle vievällä tiellä; koko laaja Lappi tulisi tätä rataa käyttämään. Äärettömät kruununmetsät noilla seuduin vaativat valtiota huolehtimaan omaa etuansa rautatietä noille Pohjan perille rakentamalla. Kovin suuria summia tulisi tosin lyhyessä ajassa saman maakunnan hyväksi käytettäviksi, jos Rovaniemen rata tulisi heti Tornion radan valmistuttua rakennettavaksi, mutta töitten yhtäjaksoisuudesta olisi toiselta puolen etuakin.

Nämä kuusi rataa tulisivat arvatenkin maksamaan noin 39,825,000 markkaa ja olisivat pituudeltaan noin 600 kilometriä. Olettamalla että 1897 vuoden valtiopäivillä päätetyt työt saadaan suoritetuksi v. 1902, voisi seuraavan viiden vuoden kuluessa saada viisi ensinmainittua rataa valmiiksi sekä Rovaniemen radan työt alulle.

Niiden ratojen ryhmään, jotka näyttävät ansaitsevan toisessa sijassa tulla rakennettaviksi, kuuluu usea rata, joka jo on saanut yleistä kannatusta.

Rata Espoo—Nummela—Loimaa—Riste tulkoon tässä kohden ensiksi mainituksi. Helsinkiin päättyvänä ja läpi lounais-Suomen väkirikkaita seutuja kulkien saisi tämä rata epäilemättä heti melkoista liikettä; ja jos edellisten vuosien kuluessa olisi ehdotuksemme mukaan rakennettu ratoja muissa osissa maata, niin lounais-Suomen tarve tietysti sitten ansaitsisi tulla vuoroon. Tämän radan merkitys tulisi monessa kohden suureksi, se kun enimmältään käypi varsin hyvin viljeltyjen seutujen kautta. Suurille osille läntistä Suomea se lyhentäisi tien Hankoon, joka kaiketi vastedeskin jää talvivientimme varsinaiseksi satamaksi.

Rata Suolahti—Suonenjoki on kyllä saanut erilaisia arvosteluja osaksensa, mutta kovin luonnottomalta tuntuisi, jos tämä pätkä jäisi rakentamatta. Puhumatta niistä seuduista, jotka joko välittömästi tahi välillisesti pitkien järvien kautta saisivat radasta hyötyä, tulisi rata huokeimmaksi yhdyssiteeksi Suupohjan, keski-Suomen ja

Savon välillä. Eihän iän kaiken voi jättää nykyisiä pohjoiseen meneviä emäratojamme oksattomien puitten tavalla törröttämään; liikenne niiden välillä täytyy tulla mahdolliseksi toisin kuin ylen pitkillä kierroksilla.

Rata Savonlinna—Pieksämäki (ynnä haararadan kanssa Varkauteen) on niitä, joista varsin suuria taisteluja voinee odottaa: sen lähimpänä kilpailijana on Savonlinnan—Juvan—Mikkelin rata. Varkauden yhdistäminen rautatieverkkoon puolustaa pontevasti Pieksämäkeä yhtymäkohdaksi. Toista ulkopuolella rautatieverkon varsinaista piiriä olevaa liikepaikkaa ei voine mainita, joka vetäisi Varkaudelle vertoja sekä sen nykyiseen teollisuuteen että käyttämättömään vesivoimaan nähden. Aivan kauas ei voi lykätä tuon tarpeen tyydyttämistä, mihin suuntaan puheena oleva liike sitten ohjataankin.

Radat Suolahti—Saarijärvi ja Kauhava—Lappajärvi ovat tosin lyhyet, mutta kumpikin vetäisi rautatiepiiriin seutuja, jotka ovat siitä erillään. Perho, Karstula ja Kivijärvi y. m. pitäjät niiden läheisyydessä muodostavat suuren alueen, jonka kautta ei pitkiin aikoihin voi saada rataa, joka edes johonkin määrin kannattaisi. Sitä tärkeämpi on että tuota aluetta vähennetään eri tahoilta alkavilla haararadoilla.

Rata Ylivieska—Haapajärvi olisi luonnollinen haara tuolle onnettomalla tavalla rakennetulle Oulun radalle, joka vielä v. 1897, yksitoista vuotta radan liikenteelle avattua, tuotti tappiota. Kalajoen alue on maan viljavimpia, vaikka tosin erämaan taipaleilla erotettu etelästä ja pohjoisesta. Alkuna tulevalle Pyhäjärven ja Kiuruveden kautta Iisalmeen menevälle yhdysradalle tämä Ylivieskan—Haapajärven rata niinikään olisi tärkeä; ei voi toista yhdysrataa Suomen keskiosissa vetää, jolla nuo välttämättömät erämaantaipaleet olisivat niin lyhyitä kuin tällä linjalla.

Nämä toiseen luokkaan luetut radat olisivat pituudeltaan 503 kilometriä ja rakennuskustannukset voitaneen lukea 31,960,000 markaksi. Siinä siis summa, joka läheisesti vastaa sitä mitä viidessä vuodessa sopisi rautatierakennuksiin käyttää. Vaikka olisikin edelliseltä viisivuotisjaksolta peritty keskentekoisia töitä, olisi kumminkin noin v. 1912 voitu suurimmaksi osaksi saada nämä viimeksimainitut radat rakennetuiksi.

Kolmannen luokan radoiksi luettakoon muut linjat, jotka rautatiekomitea on päättänyt ehdottaa, mutta niistä lienee tarpeetonta tarkemmin puhua. Vuosikymmenessä tai puolessatoista ehtii paljon muuttua, ja keskustelunalaisiksi tulee sillä välin niin moni muukin rata, — esim. Käkisalmesta Karjalan radalle, Jyväskylästä Mikkeliin, Hämeenlinnasta Padasjoelle y. m., ettei nykyänsä voi arviolaskujakaan lausua 1913—1917 vuosien rautatietöistä. Siinä kyllä, että jos sitä ennen on saatu rakennetuksi ne radat, jotka ylempänä on sijoitettu ensimäiseen ja toiseen luokkaan, jäisi vielä muihin käytettäväksi lähes 30 miljoonaa, jos keskimäärin käytetään 6 miljoonaa vuodessa uusien rautateitten rakentamiseen.

Ja tämä olettamus ei ole rohkea, kun rautatieverkkomme nettotulo on viimeisen kymmenen vuoden ajalta tehnyt lähes 5 ja viimeisen viiden vuoden ajalta lähes 6 miljoonaa vuosittain. Tulos voipi tietysti vaihdella, mutta on pikemmin nousemassa kuin laskeumassa, jos vain Suomen kehityksen on suotu jatkua ilman pahempia esteitä. Muista ajoista emme tässä puhu; uutisrakennuksia ei tietysti kannata ajatella, jos tuli on päässyt taloa hävittämään.

III.

Jos ottaa tehdäksensä ohjelmaa vastaisia rautatierakennuksia varten, niin tuntee olevansa siinä asemassa kuin mies, joka vaikealle matkalle lähtiessään saapi aluksi kulkea pitkää alamäkeä. Niin kauan kuin on periaatteista puhe, pyörivät vaunut, luistaa reki mainiosti; yksimielisiä ollaan melkein kaikessa. Mutta annappas käytännön tulla; muodosta periaatteet määrätyiksi ponsiksi, niin tie kohta nousee pystyyn: samat edellytykset, joilla toinen rataansa puolustaa ovat toisenkin valttina! Jos mieli antaa jokaiselle kannatusta, täytyy lopulta itsekustakin radasta myöntää, että juuri se on edullisin, järkevin tai tarpeellisin ja heti kohta rakennettava.

Yllä oleva ehdotus ei ole paremmassa asemassa kuin muutkaan, pikemmin huonommassa, koska se on laatuansa ensimäinen. Joutukoonpa se siis sen tarkastuksen alaiseksi kuin se ansaitsee, kunhan vain lopputulos voi tyydyttäväksi tulla. Mutta jotta eivät yksistään

paikalliset näkökohdat tulisi arvostelumme ohjeeksi, tahdomme vielä, ennenkuin ehdotus lentää ulos maailmaan, tukea sitä muutamilla näkökohdilla, jotka — mitä niistä muuten sanottaneenkaan — ovat objektiivista ja puolueetonta laatua.

Mainitsimme ylempänä muutamia numeroja osottaaksemme, millä tavoin Suomen rautatieverkko jakaantuu maan eri osien, s. o. sen läänien välillä, ja tahdomme nyt samoin määrätä, miten tuommoinen lasku muodostuisi, jos puheena olevat ehdotukset toteutuisivat.

Silloinkin joudutaan ikään kuin iljangolle: kuka ottaa ennustaaksensa, miten Suomen ja sen eri osien väkiluku voi vuosikymmenessä muuttua? Mutta samalla edellytyksellä kuin ennen, eli olettamalla, että kansamme eteenkinpäin saa elää ja toimia oloissa, jotka eivät tee edistystä mahdottomaksi, sopii tietysti olettaa, että väestön lisääntyminen ainakin pääasiassa pysyy sellaisena kuin se on ollut tämän vuosisadan viimeisinä vuosikymmeninä.

Toinen vaikeus on siinä, että ehdotusten toimeenpanossa varmaan tullaan jonkunmoisia muutoksia tekemään, joten noitten odotettujen ratojen suunta ja pituus ehkä suuresti voivat poiketa olettamuksista. Mutta koska ei toinen siinä kohden liene toista parempi tietäjä, pidettäköön nyt tästä ehdotuksesta kiinni. Silleen jääkööt vain nuo kolmannen luokan radat, koska muutokset niihin nähden kaiketi voivat hyvin suuriksi tulla, joten saavutettavien numerojenkin merkitys vähenee.

Jos valtiomahtien puolesta tähän asti päätetyt radat tulevat valmiiksi v. 1902, sekä ylempänä ensi luokkaan luetut radat, paitsi Rovaniemen, v. 1907, mutta se ja toisen luokan radat v. 1912 olisivat valmiina, saisimme näitten vuosien oloista numeroja, jotka vastaavat edellä ilmoitettuja virallisia tietoja, jotka koskivat vuosia 1887, 1892 ja 1897.

Yllä esitettyjen edellytysten mukaan tulisi siis sadan neliökilometrin osalle valtionrautateitä:

	V. 1902.	V. 1907.	V. 1912.
Uudenmaan läänissä	3.0	3.0	3.6
Hämeen „	1.8	1.9	2.1
Viipurin „	1.8	1.9	1.9

Turun ja Porin läänissä	1.2	1.2	1.6
Vaasan „	1.3	1.7	1.7
Oulun „	0.2	0.2	0.3
Mikkelin „	0.7	0.9	1.5
Kuopion „	0.6	1.2	1.3
sekä koko Suomessa	0.8	1.0	1.1

Jos vertaa tätä taulua ylempänä siv. 6 tavattavaan, näkee helposti, miten askel askelelta maan eri osat tulevat tasaisemmin saamaan osansa rautateistä. Poikkeuksen tekee vain Oulun lääni, mutta kun laaja Lappi siihen kuuluu, on aivan luonnollista, ettei tässä kohden mitään tasa-arvoa muitten läänien kanssa voi vaatia. Toiselta puolen Uudenmaan lääni yhä edelleen seisoisi paljon paremmassa asemassa kuin muut, mutta siihen vaikuttaa melkoisessa määrässä Helsinki, jonka erinomaisesta merkityksestä liikekeskustana jokainen uusi nidos rautatietilastoa antaa uudet todistukset. Viimeisten joukkoon jäisi sitä vastoin yhä Turun lääni, vaikka se on maamme vanhimpia viljelysseutuja. Ylempänä siv. 7 mainituista syistä sietäisi sen keskimäärä kumminkin tulla johonkin määrin oikaistuksi; epäkohta ei ole täydelleen niin suuri kuin miltä se näyttää.

Paljoa valaisevampaa on kuitenkin vertailla, miten paljon valtion rautateitä samoina vuosina maan eri osissa tulisi kutakin kymmentätuhatta asukasta kohti. Sen osottavat seuraavat numerot:

	V. 1902.	V. 1907.	V. 1912.
Uudenmaan lääni	13.0	12.4	14.1
Hämeen „	13.4	13.5	14.4
Viipurin „	15.5	16.1	15.5
Turun ja Porin „	6.7	6.5	8.1
Vaasan „	12.0	13.7	14.3
Oulun „	10.3	10.9	16.1
Mikkelin „	8.0	10.5	15.9
Kuopion „	8.6	15.1	16.5
sekä koko Suomi	11.0	12.8	14.0

Omituisinta tässä taulussa on, miten vähän yhä vielä olisi pidetty Suomen vanhimmista viljelysseuduista huolta, samassa kuin

kaikkien muitten läänien väestöä olisi saatu jotakuinkin tasaisesti parannetuista kulkuneuvoista osalliseksi. Vaikkapa jätettäisiin laskusta pois Ahvenanmaan ja saariston väestö, siis kuudesosa koko oletetusta summasta, niin ei sittenkään sen parempaa tulosta saavutettaisi kuin että kymmenentuhannen asukkaan osalle Turun ja Porin läänissä tulisi 8—10 kilometriä, muissa lääneissä 14—16.5 kilometriä. Ei tunnu kohtuulliselta tämä jako, ja koska tarkoituksemme on ollut etsiä täysin objektiiviset perusteet rautatiekomitean ohjelman arvostelemiseksi, tulkoon tämä puute tunnustetuksi. Radat Ikaalisiin ja Kankaanpäähän, jos ne tulisivat rakennetuksi ennen v. 1912, muuttaisivat oloja niin, että Turun läänissä tulisi 10,000 asukkaalle 10.1 kilometriä valtionrautateitä (12.8 jos jätämme saaristoväestön pois).

Näitten asiain tarkastajalle tarjoutuu muuten vertaus aivan läheltä: johtuu mieleen ottaa selkoa siitä, missä suhteessa maantiet ja rautatiet jokaisessa läänissä ovat toisiinsa. Maanteiksi luetaan tässä sellaiset yleiset tiet, joitten ylläpidosta vastaa tientekolahko kokonaisuudessaan; varsinaiset kyläntiet, jos niiden kunnossapitäminen onkin virallisesti määrätty, jääkööt laskusta pois.

Omituista kyllä on jokseenkin vaikea saada luotettavia tietoja siitä, miten paljon yleisiä maanteitä Suomessa löytyy. Tilastollisen päätoimiston julkaisema viimeinen viisivuotiskertomus antaa tästä ilmeisesti eksyttäviä numeroja, joita tosin paraikaa painonalaisessa kertomuksessa vuodelta 1895 on korjattu, mutta eivätpä nuo uudetkaan numerot tunnu olevan täysin luotettavia. Se tilastollinen selvitys Suomen maalaiskuntien kustannuksista teiden ja siltojen ylläpitämisestä, jonka tohtori H. Gebhard Kulkulaitostoimituskunnan käskystä on toimittanut (painettu Senaattia varten v. 1897), perustuu kaiketi varmempiin, mutta vuotta vanhempiin tietoihin (v. 1894), jotka sitä paitsi ovat välillisesti vain mainitusta mietinnöstä saatavat.

Kun emme ole voineet tämän kysymyksen selittämiseksi ruveta laajempiin tiedusteluihin saadaksemme selville kumpi lienee oikeassa, otettakoon keskimäärä uusimmista tiedoista, jolloin erehdykset arvatenkin varsin pieniksi supistuvat. Määrätessämme prosenttiluvuin, mikä osa maamme maanteitä tulee kunkin läänin osalle, sekä samoin millainen asian laita rautateihin nähden nykyänsä on, sekä millaiseksi

se tulisi, jos ylempänä oleva ehdotus otettaisiin noudatettavaksi, olemme tulleet seuraaviin numeroihin:

	Maanteitä v. 1894—95 %:issa.	Rautateitä v. 1897 %:issa.	Rautateitä v. 1912 %:issa.
Uudenmaan lääni	8.5	10.3	10.6
Hämeen „	11.8	15.9	11.2
Viipurin „	16.3	25.2	16.6
Turun ja Porin „	12.7	7.9	9.7
Vaasan „	17.7	20.7	17.7
Oulun „	14.1	6.2	11.9
Mikkelin „	7.0	6.2	8.4
Kuopion „	11.9	7.6	13.9
	100 %	100 %	100 %

Lukija tunnustanee, että näitä laskuja tehdessä ei ole subjektiiviselle käsitykselle tai paikallisharrastuksille jätetty sijaa; olettamuksena on vain, että liiketarve ja kulkuneuvojen kehitys käyvät rinnatusten. Näitä pitkällisiä laskuja komitea ei ole tehnyt tutkiessaan yksitellen kutakin rataa, mutta jos sen ehdotusten toteuttaminen sittenkin vie niille perille, että rautateitä noin vuosikymmenen jälkeen löytyisi jotakuinkin samassa suhteessa kuin vuosisatojen kehitys on samoissa alueissa osoittanut maanteiden tarpeellisuutta, niin tämä on varsin ponteva puolustus tuolle ohjelmalle. Siltä kannalta siis ylläolevien ensimäisen ja kolmannen sarakkeen yhtäläisyys on sekä ilahuttava että huomioon otettava seikka, joka mielestämme viittaa siihen, että ohjelmaa laadittaessa on liikenteen tarvetta noudatettu mikäli sitä tähänastisesta kokemuksesta käy arvosteleminen. Säännöllisyys tässä kohden on sitä merkillisempi, kun maamme läänit muuten ovat laajuudelta, väestönmäärältä ja luonnonsuhteilta varsin epätasaiset, kuten seuraavista numeroista näkyy:

	%:issa koko Suomen pinta-alasta.	%:issa koko Suomen väkiluvusta.	Läänin pinta-alasta järviä.
Uudenmaan lääni	3.3	10.5	6.2 %
Hämeen „	5.9	11.0	16.8 „
Viipurin „	9.6	15.6	10.4 „
Turun ja Porin „	6.6	16.6	4.3 „

Vaasan lääni	11.4	17.3	8.2 %
Oulun „	45.3	10.3	5.2 „
Mikkelin „	6.2	7.3	24.4 „
Kuopion „	11.7	11.9	16.4 „
	100 %	100 %	—

On toinenkin varsin tärkeä ryhmä tietoja, jotka luovat valoa maamme eri osissa nykyänsä havaittavaan liiketarpeeseen, — tarkoitamme postitilaston antamia numeroja.

Joka on ottanut tutustuaksensa niihin erinomaisen valaiseviin kertomuksiin, jotka viime aikoina on annettu maamme postilaitoksen vaikutuksesta, ei varmaankaan ole jättänyt huomaamatta, miten askel askelelta on päästy siihen, että postin tarjoomat edut nykyänsä ovat jotakuinkin tasaisesti maan kaikkien osien nautittavina. V. 1897 tuli jokaisen postitoimiston (postipysäkitkin siihen luettuna) osalle keskimäärin:

	Neliökilometrejä.	Asukkaita.
Uudenmaan läänissä	148.4	3,376
Hämeen „	239.8	3,116
Viipurin „	287.2	3,168
Turun ja Porin „	157.9	2,778
Vaasan „	313.6	3,315
Oulun „	2,020.0	3,225
Mikkelin „	519.1	4,220
Kuopion „	657.4	4,652
sekä koko maassa	475.4	3,323

Suurempi on erilaisuus sitävastoin kun tullaan kysymykseen, miten eri seudut tätä etua käyttävät. Samana vuotena 1897 tuli lähteviä posteja sekä paikallisten postitoimistojen kautta saapuvia lähetyksiä (rautatiepostitoimituksen lähetykset ja sanomalehdet lukematta) seuraavat määrät kunkin alueen ja sen asukkaitten osalle:

	Lähetettyjä posteja.	Postilähetyksiä täysissä tuhansissa.	Lähetysten keskimäärä asukasta kohti.
Uudenmaan läänissä	42,772	3,597	13.3
Hämeen „	58,878	1,398	4.9

Viipurin	läänissä . . .	71,545	2,383	6.2
Turun ja Porin	„ . . .	50,262	1,744	4.1
Vaasan	„ . . .	56,846	1,458	3.3
Oulun	„ . . .	24,154	738	2.8
Mikkelin	„ . . .	15,657	428	2.3
Kuopion	„ . . .	19,152	660	2.2
sekä koko maassa		339,266	13,539	5.3

Moni lukija lienee jo väsynyt numerojemme paljouteen; päättyköön siis esityksemme tähän. Pari muistutusta tahdomme vain lopuksi esittää, edellä sanotun johtopäätökseksi.

Ensiksi olisi suotavaa, kun julkisuudessa esiinnytään tässä kysymyksessä, että epämääräisten vakuutusten ja tunteenpurkausten ala supistuisi mahdollisimman pieneksi. Jos luonnon varoja ja liiketarvetta pelkillä puheenparsilla kuvataan, niin sillä ei ole todistettu paljon, tuskinpa mitään: ihan samoja sanoja sopii käyttää monesta muusta seudusta, ehkäpä jokaisesta. Samoin jos kokonaan asetutaan tunteitten kannalle, kuten usein tapahtuu. Tunteita ei kyllä voi valtioelämässä jättää sikseen, mutta niin käytännöllisten kysymysten kuin rautatieasiain ratkaisijaksi nuo näkökohdat eivät kelpaa.

Liikenteen kehittyessä on aina ollut ja täytyy aina olla vuorovaikutusta olemassa valtion ja yleisön välillä: edellinen ei voi paraimmillakaan kulkuneuvoilla saada vilkasta liikettä syntymään, jos edellytykset ovat heikot: jälkimäinen ei pääse liikettä tarpeenmukaisesti kehittämään, jos kulkuneuvojen puutteellisuus on esteenä. Vasta jos tarve ja sen tyydyttäminen käyvät käsitysten, kehittyy liike oikealla tavalla -- kuten viime vuosikymmenillä varsin selvästi on nähty postioloissamme.

Otettakoon tämä näkökohta huomioon, niin paikkakunnallisista erimielisyyksistä muutamat itsestään hälvenevät, — eivät ainakaan voi kasvaa niin suuriksi, että puoluejakoa synnyttävät.

Siitä lyhytmielisyydestä, jolla koetettiin Helsingin—Karjaan—Turun rautatiestä tehdä valtti ruotsalaiselle puolueelle, ei kannata puhuakkaan, mutta toinen riidan kekäle on olemassa, joka helposti voi ilmiliekkiin leimahtaa. Helsingin ja maamme tiheämmin asuttujen seutujen miehissä esiintyy usein ylenkatsetta „erämaan ratoja“ vas-

taan, jotka muka tulisivat rautatieverkkomme syöpäläisiksi; toiselta puolen sisämaan asukkaissa kytee katkera mielipaha siitä, että muka kohtuuttomasti rakennetaan eteläisiin seutuihin ratoja, sekä annetaan sille jolla on, kun sitä vastoin se, jolla ei mitään ole, jää tyhjin käsin odottamaan.

Numeroissa on kuitenkin luotettava kriterio ja puolueeton tuomari, jos tahtoo vaakaa pitää tasaisesti, suomalla kullekin osansa. Voinee ylempänä nähdä, miten tasaisesti kulkuneuvojen edut jakautuvat maamme asukkaitten välille, jos toteutuisivat tehdyt ehdotukset; siinä on vastaus niille, jotka vaativat uusia ratoja edistyneille seuduille vain, mutta olisivat valmiit jättämään kaukaiset seudut entiseen voimattomuuteensa. Mutta eipä toiselta puolen tarvitse muuta kuin vilkaista rautatietilaston ja postitilaston pitkiä numerosarjoja tullakseen vakuutetuksi siitä, että Helsinkiin ja vanhempiin viljelysseutuihimme rakennetut radat sekä nekin, jotka niihin pyydetään, ovat käytännöllisen tarpeen vaatimia. Tässä ei ole puhetta valtion lahjasta rikkaalle, vaan yhteisten varojen sijoituksesta tuottavaan, uusia pääomia luovaan yritykseen.

Lopputarkoitus on selvä rautatieasiassa kuten jokaisessa muussakin suuressa työssä: kaikki me tahdomme, että Suomi voisi yhä paremmin suoda kaikille lapsillensa samat edut, samat keinot edistymiseen. Isänmaan kaikenpuolinen edistyminen on tässäkin käytännöllisessä kysymyksessä ohjeenamme; siksi me voimmekin, huolimatta siitä, jos muissa asioissa olemme eri mieltä, työskennellä tässä kohdin yhdistetyin voimin. Jos tämä kirjoitus havaitaan olevan kortinen lisää yhteisen työn yritykseen, ja jos lukija siihen tutustuessaan on entistä selvemmin tullut huomanneeksi, millä tavoin asiaan on ryhdyttävä, jotta ylen vaikea tehtävä voisi kaikkien asianharrastajain myötävaikutuksella tulla otollisella tavalla suoritetuksi, niin tarkoituksemme on toteutunut.

Käytännöllisiä suuntia nykyajan kansanopetuksessa.

Kirjoittanut

MIKAEL JOHNSSON.

3.

Opetuksen rajoittaminen kotimaiseen ainekseen n. s. realiaineissa ei suinkaan ole ainoa keino, jota käyttämällä nykyajan kansakoulu on pyrkinyt kosketuksiin kansan elämän kanssa. Se on tapahtunut monella vielä suoranaisemmalla tavalla.

Täydellä syyllä voipi niihin lukea ensiksi käsityöopetuksen, joka aikoinaan ilmestyi ikäänkuin tienraivaajana uudelle suunnalle. Tämän opetusaineen me suomalaiset luonnollisesti mielellämme mainitsemme, meillä kun on siinä jonkunlainen alkuunpanon kunnia. Kun U. CYGNAEUS juurrutti tämän piirteen kansakoululaitokseemme, ei hän ainoastaan lahjoittanut kansakoululle uutta opetusainetta, vaan näytti tavallaan tien koko sille suunnalle, josta nyt on puhe.

Pari sanaa aluksi tästä käsityöopetuksesta. Jos silmäilemme sitä laajaa alaa, jonka yli tämä opetus jo on levinnyt, sen kun ovat omistaneet melkein kaikki sivistyneet kansat, niin pian huomaamme, että meillä alkuunpanijoilla on sen edistämisessä mahtavia kilpailijoita. Voimme jo edeltäkäsin aavistaa, ettemme saa istua kädet ristissä, jos tahdomme säilyttää johdon. Eikä tarvitsekkaan mennä kauemma kuin toiselle puolen Pohjanlahden, Ruotsiin ja Norjaan, saadakseen tälle aavistukselle vahvistusta. Kun näkee esim. Norjassa maaseudullakin hyvin järjestettyjä käsityösaleja, joissa jokaisella oppilaalla on oma määrätty työpaikkansa ja omat työkalunsa, niin että koko luokalle voi samalla kertaa opettaa uusia tehtäviä ja että kukin saattaa työnsä valmistaa ilman sitä viivytystä, minkä työpaikan ja -kalujen odottaminen tuottaa, niin ei voi torjua luotaan kysymystä, onko meidän individuaalijärjestelmän mahdollista ajan pitkään opetuksen kelvollisuudessa luokkajärjestelmän kanssa kilpailla. Ja sama koskee myöskin tyttöjen käsitöitä, missä täydellinen luokkaopetus alkaa päästä maaseutulaiskouluissakin yhä yleisemmin valtaan. Suotavaa olisi, että ne alut samanlaiseen menettelyyn, joita meillä on ilmestynyt, pääsisivät

voimakkaasti kehittymään. Ja vielä tärkeämpää olisi, että meillä onnistuttaisiin tyydyttävällä tavalla ratkaista tuo tärkeä kysymys käsitöiden suhteesta piirustukseen, ennenkuin siinä saamme ottaa oppia muilta.

Muuten on käsityöopetus jo osottanut sen, minkä voi olettaa kaiken käytännöllisen opetuksen seuraukseksi: se on jättänyt nähtäviä jälkiä kansan elämään ja herättänyt toiselta puolen kansassa rakkautta kouluun. Meillä voi jo monin paikoin tehdä sen huomion, että kansa mielellään tekee uhrauksia käsityöopetuksen hyväksi, vieläpä senkin, että halu saada käsityöopetusta lapsille on suurimpia vaikuttimia koulujen perustamiseen. Sen kautta on paljon hyvää vaikutusta kulkenut molempiin suuntiin, koulusta kotiin ja kodista kouluun.

Käsityöopetuksen rinnalla on etenkin Ruotsissa viime aikoina omistettu paljon huolta puutarhanhoidon opetukselle. Jo kauan on tämä aine ollut Ruotsissa, samoin kuin se on meilläkin, nimellisesti kansakoulun opetusohjelmassa. Ruotsin ensimäinen kansakoululaki vuodelta 1842 määräsi, että se maa, mikä oli annettava opettajan käytettäväksi, osittain tarkoitti opetuksen antamista puiden istuttamisessa ja kasvitarhan hoidossa. Myöhemmin, vuonna 1869, huomattiin tarpeelliseksi määrätä, että koulupuutarhaksi aiottu osa oli tarkoin eroitettava siitä palstasta, joka jätettiin opettajalle omaksi tarpeeksi. Oli näet huomattu, että lasten vanhemmat voivat paheksua sitä, että lapsia koulussa käytettiin opettajan eduksi työtä tekemään. Vuodesta 1882 on puutarhaopetus varsinaisena opetusaineena kansakoulussa, jota on annettava kaikkialla, missä on mahdollista saada sitä varten sopivaa maata.

Näiden määräyksien nojassa kehittyi koulupuutarha-asia siinä määrin, että v. 1890 oli enemmän kuin 2,000 koulupuutarhaa maassa; noin 65 % kaikista kouluista oli silloin saanut oman puutarhansa. Tästä huolimatta valittivat kuitenkin kansakouluntarkastajat, että varsinainen opetus puutarhanhoidossa oli hyvin vähän edistynyt. Syyksi tähän arveltiin puute tarpeellisista neuvoista niin hyvin siitä, miten koulupuutarha oli järjestettävä ja hoidettava, kuin myöskin siitä, kuinka itse opetus metodillisessa suhteessa oli annettava. Kun hyvät ohjeet näissä asioissa vaativat perusteellista tietoa kahdella niin eri alalla kuin ovat kansakoulun ja puutarhan hoitajan alat, niin ei ollut ihmeteltävää, etteivät koulujen johtokunnat ja opettajat ylipäänsä olleet ymmärtäneet näitä asioita järjestää. Tästä syystä pani yhdistys »Lars Hiertas minne» toimeen yleisen kilpailun puu-

tarhapiirustusten ja opetussuunnitelman laatimisessa kansakouluja varten ja julkaisi son perustuksella teoksen, jonka tarkoitus oli äsken sanottujen tarpeiden täyttäminen. Tämä teos, nimeltä »Mallipiirustuksia kansakoulupuutarhoja varten ynnä lyhyitä neuvoja puutarhanhoitoon kansakoulun opetusaineena»[1] ilmestyi v. 1890 ja on sen jälkeen ollut perustuksena niillä pyrinnöillä, jotka tarkoittavat tämän opetusaineen kehittämistä. Suurin ansio yrityksen sekä alkuunpanossa että suorituksessa on ollut kansakouluntarkastaja tri FR. LAURELLilla Uppsalassa, joka yhä edelleen innokkaasti tällä lempialallansa toimii.

Koulupuutarhan perustamisesta ja järjestämisestä on tässä teoksessa lausuttu se periaate, että se on tehtävä palvelevaksi kahta tarkoitusta: toiselta puolen varsinaisen hedelmäpuu- ja vihannesviljyksen opettamista, toiselta taas oppilasten tutustuttamista ylipäänsä kasvi- ja vieläpä eläinmaailmaan. Sitä varten tulee jokaiseen koulupuutarhaan liittyä n. s. koulupuisto, jossa on niin monta ilmanalaan sopivaa erilaista puuta ja pienempää kasvia kuin mahdollista. Näin saavat oppilaat tilaisuuden tutkia elävää luontoa sen kehityksessä ja vuodenajan mukaisessa vaihtelussa ja siten päästä verrattomasti likempään tuttavuuteen sen kanssa kuin kuolleista esineistä. Hedelmäpuiden hoidossa pannaan erityistä painoa niiden kasvattamiseen siemenestä asti sekä niiden jalostuttamiseen, jotta kansa näissä suhteissa voisi päästä riippuvaisuudestaan puutarhurein avusta.

Taimitarhassa kasvatettujen puiden käyttämiseen nähden annetaan se neuvo, että niissä seuduin, missä puutarhanviljelyksen harrastus jo on elpynyt, annettasiin jokaiselle koulusta päästetylle oppilaalle hedelmäpuu, pensas ja muutama koristuskasvi; missä taas tätä harrastusta ei vielä laajemmalla ole, olisi tässä meneteltävä niin, että semmoisille henkilöille, jotka osoittavat intoa puutarhanhoitoon, myytäisiin aivan halvalla hinnalla taimitarhan tuotteet.

Erittäin arvokkaat ja tietääkseni ainoat laatuaan ovat opetustavasta annetut ohjeet. Se vaikeus, mikä on suuren, esim. neliosastoisen luokan pitämisessä työssä yhden opettajan johdolla, on voitettu siten, että oppi-

[1] Normalritningar till folkskole-trädgårdar jemte beskrifning och kortfattade anvisningar rörande trädgårdsskötsel såsom undervisningsämne i folkskolan. Utgifna på föranstaltande af stiftelsen Lars Hiertas minne. Stockholm, Norstedt et Söners förlag. Pris 3 kr.

laat on jaettu eri ryhmiin, joista toiset saavat tehdä helpompia ja ennen opittuja töitä itsekseen, sillaikaa kun yksi tai pari osastoa vuoroittain opettajan välittömästi ohjaamana suorittaa uudet ja vaikeammat tehtävät. Työt on tarkasti järjestettävä edeltäkäsin ja työkaluja oleva riittävästi. Johdoksi on annettu yksityiskohtainen opetussuunnitelma, jossa luetellaan kullekin vuosiosastolle ja vuodenajalle kuuluvat tehtävät ja opittavat. Mitä opetusaikaan tulee, ei tahdota määrätä siihen säännöllisiä viikkotunteja, tarpeellisen työn määrä kun on aivan erilainen eri vuoden aikoina. Kevätaikana täytyy joskus ottaa useampia tunteja päivässä, talvella tarvitaan puutarhatyöhön pitkiin aikoihin tuskin yhtään varsinaista tuntia.

Niin välttämätön kuin tämmöinen puutarhaopetuksen opas onkin ollut, on sen hyöty tietysti suuressa määrin rajoitettu, ellei opettajalla ole itsellään harjaantumista ja taitoa puutarhanhoidossa. Ja tätä on kauan aikaa puuttunut Ruotsinkin kansakoulunopettajilta. Nykyään on seminaareissa (ainakin muutamissa) järjestetty oppikurssi puutarhanhoidossa; se, minkä ylempänä mainittu Fr. Laurell antaa Uppsalan seminaarissa, näyttää olevan erittäin käytännöllisesti järjestetty. Mutta tämän ohessa ansaitsee erityistä mainitsemista tapa, millä on koetettu tarjota vanhemmille opettajille tilaisuutta saada edes jonkinlaista korvausta seminaariopetuksen puutteesta tässä aineessa. On näet pantu toimeen kesäkursseja sopivissa paikoissa, joihin osaaottaville opettajille yleisistä varoista maksetaan elatuskustannuksiin puolitoista kruunua vuorokaudelta (Fr. Laurellin ilmoitus).

Missä määrin tämä opetusaine on viime aikoina kaikkien näiden toimenpiteiden kautta edistynyt, siitä meillä tosin ei ole tilastollisia, selvityksiä, syystä että kansakouluntarkastajain 5:n-vuoden kertomukset viime julkaisukaudelta (1893—97) eivät vielä ole olleet saatavissa. Se arvelu on kuitenkin yleinen, että ne eivät ole vähäisiä.

Jättämällä tuonnemmaksi varsinaisen arvostelun tämmöisten käytännöllisten opetusaineiden yleisestä merkityksestä luonteen kasvatukselle, viitattakoon tässä jo siihen monipuoliseen vaikutukseen, mikä tällä opetuksella saattaa olla kansan arkielämään. Yksimielisesti myönnetään, että puutarhanviljelys on verrattomasti tuottavampi kuin mikään muu maanviljelyslaji; tuottaahan hyvä, vaikka pienikin puutarha usein satoja markkoja vuosittain. Sillä siis saattaa olla suuri merkitys varsinkin vähäväkisten taloudessa. Tähän tulee lisäksi ehkä vielä tärkeämpänä etuna vaihtelu kansan ruokajärjestyksessä, minkä puutarhahoidon leviäminen on omiansa saattamaan ai-

kaan. Onhan esim. tuo varsin yleinen ja kuluttava vatsakatarri suoranainen seuraus yksitoikkoisesta ja sopimattomasta ravinnosta, ehkäpä myöskin osaksi kiihoittavien nautintoaineitten himo. Näiden aineellisten etujen rinnalla voinee sen lisäksi toivoa luonnon huolellisesta vaalinnasta hyväntekeväistä vaikutusta tapoihin ja mielenlaatuun. Puutarha on kaunistus ja hyvin suuressa määrässä omiansa kauneudentunnetta kehittämään. Tottuminen hoitamaan ja suojelemaan luontoa ei voine olla vastustamatta raakaa hävittämisen ja pahanteon halua, herättämättä osanottavaisuuden ja hellyyden jalostavia tunteita.

4.

Puutarhaopetuksen rinnalle sopii monesta syystä asettaa ruoanlaitto-opetus. Tunnettua on, minkä suuren suosion tämä opetus on saavuttanut laajoissa piireissä varsinaisen koulun ulkopuolella erityisissä talouskouluissa. Semmoisia on meilläkin jo useampia sekä kaupungeissa että — maaseudulla. Mutta että tämä opetus saisi sijan varsinaisessa koulussa, vieläpä kansakoulussa ja semminkin maaseudun verrattain vajavaisemmissa oloissa, se ajatus tuntunee monestakin vielä sangen rohkealta. Kuitenkin on alku tähän jo tehty eri tahoilla: Englannissa, Skotlannissa, Saksassa ja myöskin Skandinaviassa. Erittäin voimakkaan kehityksen on tämä hanke saanut aivan viimeisinä vuosina Norjassa, etenkin Kristianiassa. Kiitos siitä tulee ensi sijassa eräälle tarmokkaalle ja selvänäköiselle naiselle, neiti HELGA HELGESENille, joka ensin Englannissa ja Skotlannissa asiaan perehdyttyänsä on työn kotimaassaan alkanut ja sitä yhä johtaa.

Vuonna 1889 tehtiin ensimäinen yritys, joka lähti välittömästä käytännöllisestä tarpeesta. Eräässä Kristianian työväenkorttelissa (Kampen), jonka koulussa neiti Helgesen oli opettajana, oli huomattu nuorten tyttöjen saavan kodeissaan hyvin vähän opetusta taloudenhoitoon, varsinkin kun he halusta pyrkivät tehdastyöhön. Niinmuodoin he aikanaan perustaessaan oman kodin olivat sangen kykenemättömät perheenemännän tehtäviin. Tätä pidettiin niin haitallisena, että arveltiin »suuren osan sitä kurjuutta, joka vallitsee monessa työmiesperheessä, olevan luettavan, missä se on itseansaittua, yhtä paljon perheen äidin kuin sen isän syyksi». Tästä syystä pyydettiin koulunjohtokunnalta, että se valmistaisi tilaisuutta »koekeittiön» perustamiseen Kampenin kansakoulussa. Tämä toivomus toteutui paria

vuotta myöhemmin, ja ensimäinen koulukeittiö avattiin Kristianiassa keväällä 1891 neiti Helgesen opettajana. Samana vuonna myönsivät jo suurkäräjät 2,000 kr. opettajattarien valmistamiseksi koulukeittiöihin ja ensimäinen kurssi pidettiin alussa vuotta 1892, sekin neiti Helgesenin johdolla.

Siitä alkaen on koulukeittiö-asia kehittynyt niin, että Kristianiassa tätä nykyä on 12 täysin varustettua koulukeittiötä, joissa kussakin opetetaan noin 80 lasta. Eräässä Kristianian päivälehdessä sanotaan tästä liikkeestä: »Kristiania on tässä antanut kauniin esimerkin ottamalla kohta alusta koulukeittiöiden kustannukset kulunkiarvioon ja varsinkin antamalla ruoanlaiton-opettajille samanlaisen aseman koulussa kuin muilla opettajilla on. Kristianian johtavat miehet ovat tässä antaneet kauniin todistuksen käsityksestään uuden opetusaineen merkityksestä kasvavalle polvelle. He ovat käsittäneet, että tietämättömyys taloustoimissa on sama kuin suuri tuhlaavaisuus niin hyvin yksityisen kodissa kuin koko kansan taloudessa, ja että koulukeittiöiden kustannukset tulevat monin kerroin takaisin lisääntyneessä kansallisvarallisuudessa ja parannetussa yhteiskunnallisessa ja siveellisessä tilassa».

Pääkaupungista on aate ja sen toteuttamisen pyrintö levinnyt muihin kaupunkeihin. Jo ensimäisen opettajatarkurssin läpikäyneet henkilöt saivat seitsemässä eri kaupungissa paikkoja. Maaseutu on sekin seurannut jäljessä; siten on jo Kristianian ympäristössä kolmen kunnan kouluissa tämmöisiä laitoksia, ja neiti Helgesen on parhaillaan tänä vuonna liikkunut laajemmalti maaseudulla edistääkseen asiaa siellä.

Kustannukset tuommoisesta koulukeittiöstä eivät ole aivan vähäiset. Kalustoluettelon mukaan nousee Kristianiassa kaluston hinta yhtä keittiötä (80 oppilasta) varten uunineen kaikkineen noin 1,200 kruunuun. Aineksét, joita niissä käytetään, on arvioitu maksavan 300—400 kruunua vuotuisesti; sen lisäksi tulee vielä opettajien palkka. Vakaumuksen asian kansallis- ja yksityistaloudellisesta hyödystä täytyy siis olla sangen suuri, kun ei näitä menoja säikähdetä. Mutta arvellaan kaiketi Jules Simonin tavoin: mitä se hyödyttää, että opetamme poikia ansaitsemaan rahaa, kun emme samalla opeta tyttöjä käyttämään ja säästämään niitä oikealla tavalla, mikä on yhtä vaikea tehtävä sekin.

Varsin hauska näkö on tuommoinen suuri koulukeittiö, kun se on käytännössä, olkoonpa että opettaja keittiöpuvussa seisoo pitkän laboratoripöydän edessä ja 40 koulutyttöä samanlaisissa puvuissa häntä vasta-

päätä taapäin kohoavissa penkkiriveissä, tarkaten kuinka hän selittää ja samalla tekee joka asian; taikka että kuulijakunta, puoleen määräänsä supistuneena, asettuu 5-henkisissä ryhmissä kukin ryhmä oman pikku pöytänsä ja hellinsä ympärille. Kullakin viidestä »numerosta» joka ryhmässä on ohjelmanmukaiset tarkasti määrätyt tehtävänsä, jotka ovat luettavina suurilla seinälle nähtäväksi ripustetuilla lehdillä ja vaihtelevat joka tunti. Silloin opettaja istuu kateederissa tarkaten kaikkea ja komentaen joukkoansa.

Sanoin äsken, että ruoanlaitto-opetus sopii nykyajan käytännöllisissä pyrinnöissä asetettavaksi puutarhaopetuksen rinnalle. Syytä siihen ei tarvitse kaukaa etsiä. Molemmat tarkoittavat ne varsinkin vähäväkisten kansalaisten jokapäiväisten kotiolojen parantamista: varojen enentämistä, kodikkaisuuden lisäämistä ja terveyden hoitoa. Sitäpaitsi voipi hyvällä syyllä sanoa, että ne tärkeällä tavalla toisiansa täydentävät. Puutarhasta ei ole hyötyä läheskään niin paljon kuin voisi olla, ellei sen tuotteita ymmärretä omassa kodissa käyttää, ja ruoanlaitto taas ei saata liioin hyödyttää, ellei ole aineksia, mistä sitä laittaa. (Jatk.)

Z. Topelius ja uskonto.

Kirjoittanut

ZACH. CASTRÉN.

ZACHARIAS TOPELIUS, *Blad ur min tänkebok.* Tukholmassa 1898, Söderström & C:o. 175 siv. suurta 8:o. Hinta 6: —, sid. 8: —.

— » —, *Lehtisiä mietekirjastani.* Suomentanut Juhani Aho. Porvoossa 1898. Werner Söderström. 182 siv. suurta 8:o. Hinta 5: 50, sid. 7: 50.

Runoilijana ja kansansa opettajana Topelius on pitkin ikäänsä tarjonnut tälle kansalleen oman sydämensä rikkauksia. Sille hän on aatteensa omistanut, ohjaukseksi, joskus rangaistukseksikin, mutta kuitenkin aina lopulta kohottaakseen sen uskoa henkisiin voimiin, sen työintoa ihmiskunnan palveluksessa. Onpa senvuoksi Topeliuksen elämäntyön kanssa täydessä sopusoinnussa se ajatus, että hänen vanhoilla päivillään piti kansansa ja kanssaihmistensä hyväksi koota yhteen ne »mietteet«, joiksi hänen elämänkatsomuksensa pitkän kokemuksen kautta oli kypsynyt.

»Uskoni» on päällekirjoituksena sillä »lehtisellä«, jolla Topelius aloittaa selontekonsa elämänkäsityksensä perusteista. Kun joku ryhtyy tekemään muille selvää omasta uskostaan, niin hän sillä osoittaa hylkäävänsä sen usein kuullun mielipiteen, että jokaisen ihmisen usko on vain hänen yksityinen asiansa, jonka kanssa muilla ei ole mitään tekemistä. Epäilemättä Topelius, tahtoessaan tehdä muille selkoa uskostaan, on ajatellut, että usko ei ole paljasta outojen luonnontapahtumien tosiksi katsomista taikka haaveilua haudantakaisen elämän laadusta, vaan että se on elävä henkinen voima, joka määrää ihmisten toiminnan ja hänen vaikutuksensa yhteiskunnalliseen elämään.

Kun tämän pitää mielessä, niin ei ole aivan helppo päästä selville siitä, mitä Topelius oikeastaan tarkoittaa seuraavilla sanoilla ensimäisen »lehtisen« alussa.

»Usko on ihmishengen pohja. Henki ilman uskoa on vaan pohjaton meri. Sentähden alkaa jokainen elämänkäsitys uskolla.

Uskoni on yksityisasia Jumalan ja minun välilläni ja liikuttaa muita ainoastaan siinä määrin, mikä vaikutus sillä voi olla. Tunnustan tämän uskoni milloin tahansa ja missä tahansa minun tulee siitä todistaa, mutta minusta on tarpeetonta näytellä sitä pääsylippuna taivaaseen. Tässä on minun nyt vaan esittäminen elämäni perustus«.[1]

Sen joka asettaa uskonsa »elämänsä perustukseksi», tuntuu olevan vaikea löytää sen sisällyksestä jotakin sellaista, joka ei »liikuta muita». Toisen ihmisen elämä ei ole toiselle yhdentekevä. Mietekirjan tekijä on eräällä toisella »lehtisellä» voimallisesti esittänyt tämän ajatuksen. Sen päällekirjoituksena on »Kaikki-yhteisyys» (solidariteetti), »joka merkitsee kaikkien yhteistä ja keskinäistä vastuunalaisuutta, yksi kaikkien ja kaikki yhden edestä». Kun Topelius asettaa uskonsa elämänsä perustukseksi, ei hän haaveile tämän uskonsa kautta irtautuvansa kanssaihmisistään erilleen,

[1] Siteeraan yleensä Juhani Ahon käännöksen mukaan. — Käännöksestä mainittakoon tässä paikassa, että se yleensä antaa suomalaiselle lukijalle hyvän käsityksen Topeliuksen kauniista, kuvikkaasta kielestä. Sitävastoin täytyy sanoa, ettei kääntäjä ole yhtä hyvin onnistunut siinä, missä tieteellinen tarkkuus ja käsitteiden täsmällisyys tulee kysymykseen. Niin on esim. ruots. *konstatera* säännöllisesti käännetty suomeksi sanalla *todistaa*, vaikkei tämä sana läheskään aina ole sopiva, esim. s. 63: *todista* aluksi, että Kopernikuksen järjestelmä ei mitään vaikuta kristinuskoon!» (tässä pitäisi olla: *myönnä todeksi* t. j. s.); siv. 44: »samaten myös luonnonlait, koska me vaan voimme *todistaa niiden vaikutuksista*» (ruots. »konstatera deras verkningar», jota ei suomalainen käännös ensinkään vastaa), ks. myös s. 41 y. m. Siv. 60 sanotaan — — *maailma* (pitää olla *maa*, painovirhekö?) ja ihminen ovat maailman keskipiste». Raamatunpaikat olisivat olleet tarkemmin suomalaisen raamatunkäännöksen mukaan siteerattavat; esim. s. 27: »joka uskoo *minua*, hän elää *vaikka* hän *kuolisikin*» (Joh. 11: 25). Hyvää ei ole: »sinun ja minun persoonallisuus» (pro: *-suuteni*).

päästäkseen erakkona viljelemään jonkunlaista yksityistä yhteiselämää Jumalan kanssa. Olemmehan nähneet hänen uskonnollisen vakaumuksensa mitä likimmiten kiinnittäneen hänet työhön kansan ja isänmaan hyväksi. Mikähän voisi olla se Topeliuksen uskon »yksityisasia», joka ei muka muita liikuta?

Onkohan Topelius kirjoittaessaan nuo lainaamani rivit heittänyt syrjäkatseen noihin nykyaikaisiin kirjoihin, joissa tekijät maailmalle »tunnustavat» elämänsä hairahdukset ja käännekohdat? Topelius on siinä tapauksessa tahtonut sanoa, että ihmissydämen elämässä on sellaisiakin kokemuksia, jotka sekä niitä kokeneen itsensä että kanssaihmisten parhaaksi ovat läpikäytävät ainoastaan kaikkinäkevän Jumalan ja ehkäpä jonkun uskotun ystävän katseiden edessä. Sellaisista kokemuksista ei Topeliuksen tee mieli tehdä kirjallisessa teoksessa selvää.

Mutta antaahan Topelius itse paremman selityksen siitä, missä merkityksessä hän katsoo uskoaan yksityiseksi asiakseen. Hän ei tahdo uskostaan kerskata, »näytellä sitä pääsylippuna taivaaseen».

Esittämistäni näkökohdista johtuu kyllä syitä sanomaan uskoa jossakin merkityksessä »yksityisasiaksi«. Mutta olen kuitenkin Topeliuksen mietekirjaa lukenut huomaamalla erästä toista näkökohtaa, joka vasta oikein valaisee nuo ensimäisen »lehtisen» sanat. Olen tullut siihen johtopäätökseen, että Topelius toiselta puolen mietekirjassaan puhuu sellaisesta uskostaan, johon hän perustaa siveellisen yhteiselämänsä kanssaihmistensä kanssa ja toiselta puolen sellaisesta, joka ei varsinaisessa merkityksessä kuulu hänen uskonnolliseen kokemukseensa ja joka senvuoksi saakin jäädä hänen — yksityisasiakseen, vaikka vähän toisista syistä kuin Topelius itse lienee arvellut.

Toiselta puolen Topelius katsoo »kristinuskon sisimmässä luonteessaan olevan elämää eikä oppia«.[1] Ja hän jatkaa:

»Kirkkojen opinkappaleet ovat syntyneet uskon sisällön selittämiseksi ja rajoittamiseksi, mutta ovat ainoastaan puutteellisia inhimillisiä kokeita sovittamaan sanoiksi sitä, jota voidaan elää ainoastaan hengessä. Mitä rikkoutumisia, mitä kiusallisen katkeria riitoja kristittyjen kesken onkaan tämä sanoiksi sovittaminen synnyttänyt! Olen sitä mieltä, että kristinuskon koko varsinainen sisällys voidaan lausua muutamin yksinker-

[1] Sanat »lif icke lära» kuuluvat Juhani Ahon käännöksessä »elämää eikä uskoa». Tämä sanankäänne ei ole paljas sattuma, vaan se todistaa sitä väärinkäytöstä, jonka alaiseksi sana »usko» on joutunut ja joka sen on saanut monen korvissa kuulumaan epäsoinnukkaalta. Tosiluterilaisen käsityksen mukaan sana ei merkitse opin ulkonaista totenapitämistä, vaan uskonelämää, uskonluottamusta, uskonkuuliaisuutta. Mietekirjan tekijä sanoo: »Usko käsittää ihmisen päävoimat ja on, sekä toimiessaan että levätessään, suurin valta maailmassa«. Uskoa tässä merkityksessä ei voi asettaa »elämän vastakohdaksi.

taisin sanoin: *Uskon Jumalaan Kaikkivaltiaaseen, Isääni, taivaan ja maan Luojaan. Uskon Jeesukseen Kristukseen, Jumalan Poikaan, Ihmisen Poikaan, minun ja maailman Vapahtajaan. Uskon Jumalan Pyhään Henkeen ja iankaikkiseen elämään*".

Topelius seisoo näillä sanoillaan sillä kannalla, että uskonnon sisällys on määrättävä todellisten uskonnollisten elämänkokemusten pohjalla. Uskonto on elämää, siveelliseen toimintaan vaikuttava henkinen voima. Yksityiset opinkäsitykset ovat sivuasioita, joiden vuoksi ihmisten ei pitäisi rakentaa riitaa välilleen.

Toiselta puolen mietekirjan tekijä ryhtyy selittämään filosofisia, teologisia tai luonnontieteellisiä mielipiteitään usein muistamatta niiden olevan »sivuseikkoja». Joskus hän pitää erotuksen mielessä, mutta joskus taas hän tuntuu katsovan mielipiteitään erottamattomiksi kristillisestä vakaumuksestaan.

Erotus näkyy hänellä kyllä olevan selvillä, kun hän yrittää selittää »oppia Jumalan kolminaisuudesta, joka epäilijälle on mitä pahin loukkauskivi». Selitys valaisee kuitenkin niin hyvin sitä näkökantaa, joka mielestäni on otettava huomioon, kun tahtoo ymmärtää Topeliuksen uskonnollisen peruskäsityksen, etten saa jättää sitä selitystä tarkastamatta.

Käyttäen lähtökohtanaan 1 Kor. 15: 24—28 Topelius ajattelee kolminaisuusopista näin:

»Kun me tunnustamme kolmiyhteistä Herraa Jumalaa, ei meitä samalla mikään estä ajattelemasta kolmijakoisuutta rajoitetuksi Kristuksen tehtävään maailman vapahtamiseksi, se on aikaan, ajanjaksoon (αἰών) maailman luomisesta maailman loppuun. Sen jälkeen seuraa ajaton iankaikkisuus, jolloin jakamaton Jumala on kaikki kaikissa».

Jätämme syrjään sen filosofisen ongelman, minkä Topelius itselleen rakentaa, kun hän puhuu »ajattomasta iankaikkisuudesta», joka »seuraa» toista tapahtumaa, s. o. syntyy ajassa myöhemmin kuin edelläkäyvä tapahtuma. Mutta mikä merkitys on uskonnollisesti katsoen tuolla Topeliuksen »jakamattomalla Jumalalla»?

Tähän kysymykseen voimme vastata Topeliuksen omilla sanoilla. »Lehtisellä», jolla on päällekirjoituksena »Synti, armo ja omatunto», siis kappaleessa, jossa kristinuskon ydinkohtia käsitellään, luemme seuraavat lauseet:

»Mitä Jumala olisi yksistään omassa itsessään ilman sitä, minkä hän on luonut, on meille käsittämätöntä ja sentähden tarpeetonta koettaa saada selville. Filosofia hakee turhaan sanaa, johon Jumalan käsite semmoisenaan sisältyisi. »Absoluuttinen?» — Sisällötön sana.»

Eikö tuo »jakamaton Jumala» ole juuri yksi ja sama kuin »Jumala itsessään», filosofian »absoluuttinen»? Siis jotakin sellaista, jonka kanssa Topeliuksen oman käsityksen mukaan uskonnollisella ihmisellä ei ole mitään tekemistä.

Kirkonopin käsitys »kolmiyhteisestä Jumalasta» sisältää todella kristilliseen kokemukseen perustuvan käsityksen, vaikkakin omituisessa dogmaattisessa muodossa lausuttuna. Siinä lausutaan se uskonnollinen ajatus, että Jumala on ihmisessä Jeesuksessa Kristuksessa historiallisen todellisesti ilmoittanut ihmisille konkreettisen tahtonsa ja kutsunut heitä personalliseen yhteyteen itsensä kanssa. Kristinuskon Jumala [1] ei ole mikään käsitteellisesti ajateltu jumaluus, joka jakamattomuudessaan ei suhtaudu mihinkään yksityisolentoon, vaan elävä persona, Vapahtajan ja kristityn Isä. Kristitty tuntee kokemuksessa »ilmoitetun» Jumalan, mutta »jakamattoman» Jumalan käsitteen kanssa hänellä ei ole mitään tekemistä.

Tämän käsitteen voimme siis uskonnolliselta kannalta katsoen jättää Topeliuksen »yksityisasiaksi«. Hän on seurannut perinnäistä uskonkäsitystä siinä, että hän katsoo olevansa velvoitettu filosofisesti käsittämään sellaista uskonajatusta kuin sisältyy dogmiin »kolmiyhteisestä Jumalasta»; hän on tahtonut tehdä uskonnollisesta totuudesta opillisen käsityksen - vastoin sitä parempaa uskonymmärrystä, mikä hänellä myöskin on.

Mutta minä kuulen jo vastaväitteen. Sanotaan että jokaiseen uskonvakaumukseen kuuluu käsitteitäkin ja että niitä pitää koettaa filosofisesti selvittää.

Tavallaan. Uskonto ei ole paljasta tunne-elämää, kuten usein meidänkin aikanamme sanotaan. Väärin on sanoa että uskonto on esim. vain sulautumista siihen tunteeseen, joka meissä syntyy äärettömään avaruuteen katsoessamme, taikka että se on se tunne, jossa me tunnemme niin sanoaksemme maailmankaikkeuden tuskan tai ilon, »kosmillinen elämäntunne», kuten eräs nykyajan filosofi sanoo. Eikä uskonto myöskään ole paljasta pyrkimystä suorittamaan elämän monia ja monenlaatuisia tehtäviä, paljasta siveysihanteen tavoittelua, kuten »eetillisen kultuurin» ihailijat sanovat. Uskossaan ihminen kuulee muitakin kehoituksia kuin tuon Voltairen antaman: »tehkäämme työtä ilman aprikoimista —, siinä ainoa keino saada elämä siedettäväksi.» Uskova ihminen ei ole »aprikoimatta» uskonsa perustuksia. Mutta koettaessaan tehdä selkoa uskostaan, hänen on pitäminen mielessään, että hän silloin esittää, kuten Topelius sanoo, »elämänsä perustuksen». Mikä ei ole varsinaisessa yhteydessä tämän perustuksen kanssa, sen hän jättäköön niiden selitettäväksi, jotka luulevat voivansa selittää sellaisia käsitteitä kuin »Jumala itsessään» taikka »jaka-

[1] Kuulin hiljakkoin kerrottavan että eräs opettaja oli ainevihkoa korjatessaan opettanut koulupoikaa kirjoittamaan sanan *Jumala* pienellä kirjaimella, koska »jumala on käsite eikä nimi«. Opettaja olisi ollut oikeassa, jollei kristitty olisi oppinut Jumalaksi nimittämään sitä Jeesuksen Kristuksen Isää, jonka hän sisäisessä kokemuksessaan on tuntenut eläväksi personaksi.

maton Jumala». Uskonnolliseen vakaumukseensa uskova ei voi tällaisia käsitteitä yhdistää, jos hän tahtoo uskonkäsityksensä rakentaa niin varmoille perustuksille, että se kestää elämän myrskyissä.

Kristityn uskonnollinen vakaumus perustuu yksinkertaisesti siihen kokemukseen, joka hänellä on Kristuksesta, Jumalan maailmaan lähettämästä Vapahtajasta. Ei saa sanoa ettei Topelius rakenna uskonvakaumustaan tälle pohjalle. Mainitsin jo ne lauseet, joihin hän yhdistää kristinuskon varsinaisen sisällyksen. Kuulkaamme vielä mitä hän runollisen kauniisti kirjoittaa tästä asiasta:

»Ja kuitenkin on sinulla, vanhurskas Jumala, vielä pelastava siltapuu meitä varten. Ainoa synnitön ihmisten seassa ojentaa meille kätensä, niinkuin hän ojensi sen Pietarille kuohuvissa aalloissa, ja sanoo: »joka uskoo minun päälleni, hän elää, ehkä hän olis kuollut.» Synti on kuoleman äiti, Kristus on elämän herra ja elämä Kristuksessa on synnin kuolema.

Tämä on armoa. Tämä on vanhurskauttamista entisen elämämme suhteen, pyhyyttä tulevan elämän suhteen. Joka päivä luiskahdamme, vaeltaessamme, alas syvään koskeen, ja joka päivä ojentaa meille Kristus taas kätensä jyrkänteiden yli. Joka kerta kun teemme syntiä, kuohuu menneisyyden koko koski ylitsemme, ja joka kerta kun Kristus nostaa meidät, on virta takanamme kuivana kuin kevätpuronen kesän auringossa.»

Tässä Topelius nähtävästi puhuu sydämensä kyllyydestä, puhuu hengen ja voiman uskonnosta. Mutta toiselta puolen näemme kummastuksella että »mietekirjan» tekijä merkillisen vähän saa kirjassaan tilaa puhua »kysymyksistä ja ajatuksista Ihmisenpojan edessä». Tämä johtuu siitä, että Topelius näkyy katsoneen filosofioimisen, järkeilemisen kovin tärkeäksi uskolleen. Sen sijaan että hän koettaisi saada niin täyttä selvitystä kuin mahdollista siitä elämänperustuksesta, joka hänellä on uskonkokemuksessaan ja suhteessaan Kristukseen, niin Topelius tahtoo esittää filosofisia mietteitään vielä muustakin kuin »jakamattomasta Jumalasta». Hän pukeutuu apologeetan, opillisen uskonpuolustajan tamineihin ja lähtee torjumaan luonnontieteilijän hyökkäyksiä uskonoppia vastaan.

Niinpä mietekirjan yksi »lehtinen» sisältää koetuksen puolustaa »ihmeiden» mahdollisuutta. Topeliuksen mietteet käyvät tässä kohden, kuten oikeaoppisissa dogmatiikoissa on tavallista, kahteen suuntaan. Toiselta puolen hän vetoo Jumalan kaikkivaltiaisuuteen, jonka voimasta luonnonilmiöiden lainmukainen järjestyskin voi rikkoutua. Toiselta puolen ihmeet eivät olekkaan todellisia ihmeitä, poikkeuksia luonnon järjestyksestä, vaan uskon kannalla ihmeellisiksi ymmärrettyjä luonnollisia tapahtumia. Ihme, joka Israelin kansalle tapahtui Ajalonin laaksossa, kertoo ainoastaan »rahvaanluulon». »Raamatun ihmeet tarkoittavat aina ihmisten uskoa. Tosiasia on, että Israelin kansa näki illan valkenevan, olkoon

syy siihen nyt sitten mikä tahansa, näki siinä ihmeen ja sai rohkeutta voittamaan.» Vapahtajan käveleminen veden päällä ei ole Topeliuksen mielestä paljoa ihmeellisempi seikka kuin että »ihminen tai eläin vapaasta tahdostaan nostaa kättä, jalkaa tai siipeä.»

Ja onhan vielä maailman kaikkeuden olemassa-olo ihme samaten kuin ihmishenki ja personallisuus.

Jätämme syrjälle kysymyksen historiallisen puolen, sen, onko Topelius tulkinnut raamatunkirjoittajan ajatusta oikein, kun hän otaksuu esim. ihmeen Ajalonin laaksossa tarkoittavan vain »rahvaanluuloa». Ainoastaan itse peruskysymyksestä yksi sana.

Topelius vaatii luonnontieteilijää luopumaan siitä hänen käsityksestään, että henkinen voima ei voi vaikuttaa aineilmiöiden tapahtumiseen aivan suorastaan, ilman minkään ainevoiman välitystä. Mutta tähän luonnontieteilijä ei voi suostua, koska koko hänen tiedejärjestelmänsä menee pirstaleiksi, jollei hän saa luottaa prinsiippiinsä, että jokainen fyysillinen tapahtuma on aineellisten voimien välityksen kautta vaikutettu.[1] Topelius selittää luonnontieteilijän vastustuksen aiheutuvan »ylpeydestä» ja kehottaa häntä nöyrtymään »korkeamman järjen edessä, joka yhtämittaa osottaa meidän erehtyneen, mutta jota me emme koskaan voi lakata mestaroimasta.» Mutta mitäpä jos vastustus johtuukin luonnontieteilijän uskollisuudesta, alistumisesta siihen, jota hän pitää teoreettisena välttämättömyytenä? Uskon asiaa ei ole koskaan sen eduksi puolustettu sillä tavalla, että luottamusta ihmisen teoreettiseen kykyyn on koetettu polkea niin paljon alas kuin mahdollista. »Järjen uhraamisen» vaatimus koituu aina lopulta uskolle itselleen vahingoksi.

Topelius näkyy tahtovan siirtää henkisyyden, yliluonnollisuuden yksiyisten luonnonilmiöiden omaan piiriin. Tällaiseen ihmeellisyyteen luonnontiede ei suostu. Mutta »mietekirjan» tekijä tuntee sanan »ihme» kuitenkin toisessakin merkityksessä kuin aistiperäisessä, aineellisessa; hän puhuu myöskin henkisestä ihmeestä, ja siinä hän todella puhuu uskon puolesta. Hän on aivan oikeassa siinä, että uskon kannalta maailmankaikkeus ja luonnonlait ovat kaikkivaltiaan Jumalan järjestämiä hänen omia henkisiä tarkoitusperiään varten. Luonnontieteilijä ei löydä tieteestään syitä kieltää personallista suhdetta ihmishengen ja Jumalan välillä. Eikä hän voi sanoa sitäkään mahdottomaksi, että kristinuskon varmuus perustuu sen perustajan historialliseen esiintymiseen, ja että Jumala tämän

[1] En voi tässä yhteydessä ottaa selvittelyn alaiseksi tuota vaikeata kysymystä, miten sielun ja ruumiin vuorovaikutus on ymmärrettävä, kun voiman pysyväisyyden laki myönnetään pitävän paikkansa. Paralleliteoria ei ole tässä ainoa mahdollisuus (ks. Rein, Psykologi).

Vapahtajan kautta koskettaa jokaisen kristikunnan sisällä elävän ihmisen sydäntä.

Viktor Rydberg on kauniisti lausunut henkisen ihmeen tunnusmerkin:

»Att han (= Messias) ur några hjärtan herskarsätet
från menskodjuret vann åt gudbelätet
är undret, det ovanskliga och ena,
om hvilket tro och tanke sig förena.»[1]

Topeliuksen elämä on sattunut siihen aikaan, jolloin luonnontieteiden nimessä on ahdistettu, ei ainoastaan kirkon perinnäisiä oppeja, vaan myöskin uskonnon pääperusteita. Näitä hyökkäyksiä vastaan Topelius on taistellut ikänsä kaiken. »Olen pienestä pitäen vihannut materialistista maailmankatsomusta», sanoo hän. Taistelunsa innossa Topelius ei huomaa, että hän uskonvakaumukseensa yhdistää siitä uskonkäsityksestä, johon hän on kasvatettu, myöskin sellaisia aineksia, joita vastaan luonnontieteellinen käsitys, tarvitsematta materialistisen maailmankatsomuksen kehoitusta, oman luonteensa pakosta hyökkää. Topelius seisoisi varmemmalla pohjalla hyökkäyksiä vastaan, jos olisi jättänyt luonnontieteelliset teoriansa sikseen ja tarkemmin silmäillyt uskonvakaumuksensa todellisia perusteita. Mutta ymmärrettävää hänen oman kehityksensä kannalta on, että hän lapsuutensa opinkäsityksen on tahtonut säilyttää niin muuttumatonna kuin suinkin mahdollista.

Mutta »mietekirjasta» ei kuitenkaan puutu sellaisiakaan kohtia, joissa Topelius osaa antaa luonnontieteille, mikä niille on tuleva, joutumatta uskostaan epäilykseen. Sen hän tekee esim. tuossa suuremmoisen kauniisti kirjoitetussa kappaleessa, jonka päällekirjoituksena on »Maanpallo maailmankaikkeudessa« ja jossa hän käsittelee Kopernikuksen järjestelmän suhdetta kristinuskoon.

»Mietekirjan» esityksestä näkee, että tutustuminen tähän järjestelmään on tuottanut Topeliukselle syvää uskonkamppailua. Hän on ennen runossa »Aftonstjernan» (v:delta 1870) tehnyt siitä selkoa. Runossa luonnontieteilijän maailmankäsitys katsotaan hyvinkin vieraaksi lapsuudenuskolle. Luonnontutkija selittää runossa lapselle maailmanjärjestelmän luonnollisia voimia, mutta ei voi olla ihmettelemättä lapsen vastaselityksiä, että Jumala on kaiken luoja ja järjestäjä. Lopuksi hän huudahtaa lapselle:

»Gud öfverallt! O byt med mig!
Mitt grand af lärdom ger jag dig,

[1] Että hän (Messias) muutamista sydämistä voitti ihmispedolta hallitsijaistuimen jumalankuvalle — siinä on ihme katoamaton ja ainoa, josta usko ja ajatus ovat yksimieliset.

Om jag din barnatro förtjenar...
Nej, byt ej guld mot kiselstenar.»[1]

»Mietekirjan» kirjoittaja sitävastoin osaa yhdistää Kopernikuksen järjestelmän uskonvakaumuksensa kanssa, jopa hän on siitä saanut syvennystä uskonnolliselle käsitykselleen. »Onko näissä tieteen havainnoissa», kysyy hän, »mitään, joka kieltää kristinuskon? Emmekö päinvastoin näe niistä Luojan kaikkivaltiutta ja viisautta?»

Tätä kysymystä käsitellessään Topelius asianmukaisesti määrää uskon ja tieteen suhteen toisiinsa. »Kristityt tunnustavat tieteen tuomio-oikeuden kaikissa asioissa, jotka kuuluvat tiedon piiriin, mutta vaativat itselleen samaa tunnustusta hengellisissä elinkysymyksissä.»

Tämän hyvän näkökantansa Topelius kuitenkin taas unhottaa, kun hän ryhtyy pilkallisesti arvostelemaan darvinistista polveutumisoppia.

»Miksi ei tahdota tunnustaa ihmistä vapaaksi olennoksi? Miksi tahdotaan sitoa hänen olemistaan alempain elimistöjen asteittaiseen kehitykseen? Eikö hänellä maallisessa ruumiissaan jo ole tarpeeksi tomua ja katoavaisuutta. Miksi vielä kytkeä hänen vapaa henkensä aineen kehityssarjaan?» j. n. e.

Mutta eihän tiede, — on tähän vastattava, — joka tutkii ruumiillisen elimistön polveutumista, koskaan ole, tulkoon se mihin tuloksiin tahansa, oikeutettu kieltämään ihmisen henkistä itsenäisyyttä. Uskova voi täydellä luottamuksella jättää luonnontutkijoiden asiaksi kiistellä siitä, minkä teorian mukaan ihmisorganismin luonnollinen syntyperä on ajateltava. Joskin polveutumisopin kannattajat voisivat todistaa oppinsa oikeaksi, niin he eivät sillä ole oikeutettuja väittämään mitään siitä kysymyksestä, mitä ihmisen korkeimmat henkivoimat ovat laatuaan. Monipuolisemmat ruumiinelimet voivat olla edellytyksinä siihen, että alkuperäiset henkivoimat pääsevät vaikuttamaan, mutta ne eivät koskaan itsestään pysty luomaan näitä voimia. Tyyni luonnontutkija ei voi tätä väittääkkään. Mutta uskonnon nimessä ei pidä siirtyä tekemään luonnontieteellisiä väitteitä. Uskova arvostelee ainoastaan »hengellisiä elinkysymyksiä»; luonnontieteilijäin väitteitä hän arvostelee ainoastaan siinä määrin kuin luonnontieteilijä siirtyy omalta alaltaan lausumaan ajatuksensa uskonasioista. Tapahtuuhan sekin usein.

Topelius tässäkin kysymyksessä liian vähän luottaa uskon ja idealistisen maailmankatsomuksen omiin aseihin. Ja kuitenkin hän kaunopuheisesti osaa kuvata näiden aseiden laadun, kun hän sanoo:

»— sitä nimetöntä sisällistä maailmaa, jonka idealismi asettaa ainaiseen ja erottamattomaan yhteyteen ulkoapäin tulevain vaikutusten kanssa, en voi

[1] Jumala kaikkialla! Oi tehdäänpä vaihto! Sen vähän oppia, mitä minulla on, sen annan sinulle, jos sinulta saan lapsenuskosi... Ei, älä vaihda kultaa piikiviin!

koskaan kieltää. Tämä sisäinen maailma, sen veriset taistelut, sen riemuiset voitot, sen surkeat tappiot, sen syntiinlankeemus ja ylösnousemus armossa, sen vaihtelut, toiveet, surut ja ilot ovat näkymättöminä olleet elämäni koko todellisuus, jota vastoin ulkonaiset tapahtumat ovat vaan koskettaneet sen kehää.»

Jos Topelius tarpeeksi tarkoin olisi pitänyt kiinni idealistisen aatekantansa varsinaisista perusteista, niin hänen ei olisi tarvinnut heikontaa uskonkäsitystään yhdistämällä siihen luonnontieteellisiä arvelujaan.

Nämät Topeliuksen luonnontieteelliset arvelut eivät ole lähemmässä yhteydessä hänen varsinaisen uskonperustuksensa kanssa kuin ne haaveilevat ajatukset, jotka hän lausuu sellaisista asioista kuin vainajien sielujen tilasta heti kuoleman jälkeen, taikka »näkymättömästä henkimaailmasta», joka »kaikkialla ympärillämme täyttää (sic!) suuren tyhjyyden taivaan ja maan välillä». Topelius ei niin varmasti lue näitä ajatuksiansa uskonsa piiriin kuin luonnontieteellisiä arvelujaan. Haudantakaisia asioita käsitellessään hän on lausunut monta kaunista ajatusta etsiessään kuvaannollista muotoa uskonnollisille kokemuksilleen. Älkööнpä vain skeptillinen lukija ottako niistä aihetta väittämään, että Topeliuksen uskonelämä ei ole lujemmin perustettu kuin nuo runollisen mielikuvituksen tuotteet. Epäilemättä hän siinä tekisi Topeliukselle vääryyttä.

Sillä Topeliuksen mietekirjaa lukiessa huomaa kyllä — selvemmin hänen varsinaista uskonkäsitystään huomauttaakseni olen ylempänä rohjennut esittää arvostelukannan, jonka mukaan sen voi siihen kuulumattomista aineksista erottaa — sitä suurta uskonnollista elämää ja voimaa, joka tässä runoilijassamme on kautta hänen koko elämänsä uhkunut. Uskonsa elähyttämänä Topelius on suorittanut suuren isänmaallisen tehtävänsä. Pitäkäämme tämä mielessä kun me Topeliuksen elämänkäsityksestä jätämme syrjään muutamat hänen »yksityiset» mielipiteensä!

Meillä on nykyoloissamme erityiset syyt ottaa oppia Topeliuksen uskonnollisesta elämänkäsityksestä, hänen profetallisista aatteistaan.

Topelius tunnustaa »rakastavansa ja kunnioittavansa» luterilaisen kirkon uskoa, mutta hän ei sen johdosta tahdo sitoa meitä tämän kirkon tunnustuskirjojen oppeihin, kuten eräs paisuva kirkollinen suunta nykyään yrittää tehdä. Topelius tahtoo »muutamin yksinkertaisin sanoin» — sanat olen jo edellisessä maininnut — lausua kristinuskon varsinaisen sisällyksen. Sanojensa ympärille hän tahtoo koota, jos mahdollista, kaikki, jotka kristikuntaan kuuluvat. Suvaitsevaisuuden aatteen hän lausuu kauniisti. Hänestä pitää olla raja »totuuden ja erehdyksen välillä», hän ei tunnusta »kristinoppia ilman raamatun Kristusta», ja tämän vakaumuksensa nojalla hän »tuomitsee erehdyksen, ei sitä, joka erehtyy». Mutta samalla hän on valmis kysymään: »miksi olisi minun tieni ainoa oikea, ainoa mahdollinen?»

Topelius todistaa itsestään ettei hän »mistään hinnasta tahtoisi vaih-

taa tunnustusta», niin hän on kiintynyt siihen kirkkoon, joka hänet on kasvattanut. Mutta kuitenkin hän katsoo kirkkonsa tarvitsevan »uutta puhdistusta vanhalle pohjalle». Hän ennustaa tätä uudistusta ja koettaa tehdä käytännöllisiä muutosehdotuksia. Ei tarvitse joka suhteessa yhtyä Topeliuksen ohjelmalauseihin eikä aina hänen kriitillisiinkään huomautuksiinsa kirkon suhteen, voidakseen antaa hänelle suurta tunnustusta hänen herättävistä aatteistaan. Topelius ei katso kirkkoamme kerta kaikkiaan valmiiksi. Varmaankaan hän ei olisi voinut ymmärtää sellaista väitettä että »reformatorinen henkilö» ei sovi Suomen kirkon arkkipiispaksi enemmän kuin Luther paaviksi, muulla tavoin kuin että tämän väitteen tekijät ovat kääntyneet katolinoppiin.

Uskontoa »mietekirjan» enimmät kirjoitukset koskevat. Ilmoittaja on niin yksinomaan kiinnittänyt huomion näihin kirjoituksiin, ettei hänellä enää ole tilaisuutta puhua muista »lehtisistä».

Mutta tarpeetonta se onkin siltä kannalta katsoen, että Topeliuksen mietekirjan koko sisällys kyllä joutuu ajattelevain suomalaisten huomionalaiseksi. Topelius ei ole turhaan sepittänyt kypsyneimpiä aatteitaan omituisesti kauniiseen muotoon, vaan hän on antanut »mietekirjansa» viimeiseksi lahjakseen Suomen kansalle sen tulevaisuuden satoja varten.

Eräs satavuotismuisto.

Kirjoittanut

JOOS. J. MIKKOLA.

Aikana, jolloin Puolan valtiollinen loisto oli sammunut ja koko maa ja kansa jaettu vieraiden valtojen kesken, kohoaa Puolan kirjallisuus yht'äkkiä loimuavana liekkinä valaisemaan epätoivoisaa synkkyyttä. Puolan kirjallisuus ei tosin silloin enää ollut eilisen päivän lapsi, sillä ainakin muodollisesti vakavalle perustalle se oli laskettu jo 1500-luvulla, mutta sisällykseltään ei se tarjonnut mitään erikoista ja uutta, joka olisi sitä oikeuttanut vaatimaan itselleen Europan huomiota. Vasta ADAM MICKIEWICZ (lue: Mitskjévitsh) kaiutti puolalaisen laulun niin korkealle, että sekä Puola että muut slaavilaiset maat sitä ihastuksesta väräillen kuuntelivat. Myöskin länsi-Europalle on Mickiewiczin suuri runous jo jonkun aikaa ollut tuttu ja viimeksi on häntä alettu kääntää myöskin ruotsiksi, vaikka valitettavasti sangen huonosti. Meidän kirjallisuudessamme on Mickiewicz vielä aivan tuntematon. Siksi lienee paikallaan, että Valvojas-

sakin omistetaan hänen muistolleen muutama sana, varsinkin nyt, kun sen aiheuttaa satavuotismuisto.

Adam Mickiewicz syntyi näet jouluaattona 1798 Zaosien kylässä likellä Nowogródekin kaupunkia Minskin kuvernementissa. Runoilijamme syntymäseutu, jonka väestö on enimmäkseen valkeavenäläistä, kuuluu

entiseen Liettuan suuriruhtinaskunnan alueeseen. Suuriruhtinaskunnan väestö oli alkuperäisesti kahta kansallisuutta: suuremmassa pohjoisessa osassa liettualaisia, vähemmässä eteläisessä osassa valkeavenäläisiä. Mutta unionin aikana Puolan kanssa omaksui maan yläluokka puolan kielen ja puolalaisen sivistyksen, tuoden siihen kuitenkin lisäksi monta kansallista ominaisuutta. Tuollaiseen jo aikoja sitten puolalaistuneeseen aateliin kuu-

luivat myöskin Adam Mickiewiczin vanhemmat. Ylhäisön piirissä kasvaen sai Adam jo pienestä pitäen perinpohjin tutustua sen-aikuisen Liettuan aatelin kummallisiin tapoihin ja oloihin, joita hän sittemmin niin mestarillisesti kuvailee. Ensimäisen koulusivistyksensä sai runoilija Nowgródekissa, jossa hän neljäntoista vuotiaana poikana sai nähdä tapauksen, joka painui syvälle hänen muistiinsa ja oli käännekohtana hänen kehityksessään. Vuonna 1812 tulivat näet Napoleonin joukot Liettuaan ja niiden voittokulussa kantoivat puolalaiset legionat Puolan valkeata kotkaa. Osa armeijaa pysähtyi Nowogródekiin ja Mickiewiczin kotitalo tuli Jérôme Bonaparten kortteeriksi. Itse Napoleonia Mickiewicz tosin ei saanut nähdä, mutta hän oli kuitenkin niin lähellä. Ja pojan mielikuvituksessa lankesi Napoleonin suuruudelle jumaluuden varjo, hän kasvoi jättiläiseksi, jonka vertaa ei ollut koko maailmassa. Vapaus oli taas tullut maahan, vapaus lyhyt kuin uni, mutta ihana, keväänsuloinen uni. Tässä oli alku siihen Napoleonkulttiin, jonka tapaamme Mickiewiczissä läpi koko elämän.

Vuonna 1815 tuli Mickiewicz Wilnon yliopistoon, jossa siihen aikaan vallitsi vilkas ja vapaamielinen henkinen elämä. Saksalainen romantiikka oli valloitusretkellään saapunut Wilnoonkin, ja nuoren runoilijan, joka jo luonteeltaan oli uskonnollinen tunneihminen, voitti se heti puolelleen. Sisällystä tunne-elämälle antoi onneton rakkaus ja kirjallista aistia kehitti likeinen seurustelu muutamien samanikäisten lahjakkaiden ystävien kanssa. Yliopistoluvut lopetettuaan määrättiin runoilija kymnaasin-opettajaksi Kownoon, jossa toimessa hän oli vuoteen 1823. Tänä aikana (1822) ilmestyi hänen ensimäinen kokoelmansa ballaadeja ja romanseja, joka muutamista vastustajista huolimatta herätti tavatonta huomiota; tänä aikana hän myöskin tutustui Byronin runouteen, joka teki Mickiewicziin valtaavan vaikutuksen.

Mutta pian täytyi runoilijan jättää syntymämaansa. Wilnossa oli Mickiewicz kuulunut ylioppilasseuroihin, joilla ei ollut mitään poliitista tarkoitusta, mutta taantuvainen suunta oli kaikkialla päässyt valtaan. Yhdistyksiä, varsinkin nuorison keskuudessa, epäiltiin. Mickiewicz vangittiin ja muutaman kuukauden perästä vapaaksi päästyään käskettiin hänen lähteä Venäjälle. Täällä hän oleskeli viisi vuotta Pietarissa, Odessassa ja Moskovassa ja sai osakseen kaikkialla niin hyvin maanmiestensä kuin venäläisten puolelta mitä suurinta ystävällisyyttä ja kunnioitusta, ollen m. m. Puškinin likeinen ystävä. Runoilijan halu paloi kuitenkin ulkomaille ja v. 1829 hänelle vihdoin annettiin passi, johon hän oli merkitty »kuuluisaksi puolalaiseksi runoilijaksi.» Mickiewicz lähti nyt ystävänsä Odyniecin seurassa Saksaan, jossa hän m. m. kävi tervehtimässä Goetheä Weimarissa, ja jatkoi sieltä matkaansa Italiaan.

Mutta kun Puolassa v. 1830 oli puhjennut sota Venäjää vastaan,

yritti Mickiewicz palata kotimaahan. Sen estivät kuitenkin preussiläiset joukot Posenissa ja nyt palasi Mickiewicz Dresdeniin, josta hän v. 1832 siirtyi Pariisiin. Täällä hän meni naimisiin puolattaren Celina Szymanowskan kanssa, mutta samalla alkoivat myöskin huolet toimeentulosta synkistyttää runoilijan päiviä. Päästäkseen tästä pulasta hän rupesi 1839 latinan kielen professoriksi Lausannen yliopistoon, jossa hän sai mitä paraimman kohtelun osakseen, niin että hän sanoi elävänsä siellä »kuin paratiisissa». Siitä huolimatta hän kuitenkin jo seuraavana vuonna lähti Pariisiin, jonne hän kutsuttiin Collège de France'ssa vastikään perustetun slaavilaisen kirjallisuuden professorin paikalle.

Tästä alkaa uusi, mutta onneton aikakausi runoilijan elämässä. Isänmaan vastoinkäymiset, hänen vaimonsa järjen pimentyminen ja seurustelu mystikon Towiańskin kanssa saavat Mickiewiczin vaipumaan yhä enemmän uskonnolliseen mystisismiin ja hänen kantelensa vaikenee. Napoleonin-ihailullaan hän loukkasi sitäpaitsi Ranskan silloista hallitusta, jonka tähden hänen v. 1844 täytyi jättää professorinvirkansa Collège de France'ssa. Mickiewicz lähti Schweiziin. V. 1848 alkoi Europpa taas elää. Mickiewicz riensi nyt Roomaan Pius IX:n puheille koettaen innostuttaa häntä ajamaan kansojen vapauden aatetta. Mutta paavi otti hänet kylmästi vastaan, pyytäen runoilijaa alentamaan kiihtynyttä ääntään.

Mickiewicz ei siitä pelästynyt. Vapauden asia oli hänelle pyhä ja hänelle oli sama, kuka taisteli, kun hän vain taisteli vapauden puolesta. Pian oli hän tulisella innostuksellaan saanut kokoon legionan, joka lähti taisteluun Itävaltaa vastaan Italian vapauden edestä. Pariisissa hän perusti v. 1849 lehden »La Tribune des Peuples», joka ajoi vapauden ja kansojen solidarisuuden aatetta ja puolusti etenkin itsenäisyytensä menettäneitä kansoja.

Loppupuolella samaa vuotta »La Tribune» kuitenkin jo lakkasi ja Mickiewicz sulkeutui kotoiseen elämään ja likeiseen seurusteluun towiańskilaisten ystäviensä kanssa. Parin vuoden perästä hän kuitenkin taas astui julkiseen elämään. Napoleon III oli tullut Ranskan keisariksi ja nyt sai Mickiewiczkin palkinnon Napoleon-ihailustaan. Keisari nimitti hänet arsenaalikirjaston hoitajaksi ja Krimin sodan aikana käytettiin häntä valtiollisissa toimissa. Syyskuussa 1855 hän lähti Kostantinopoliin järjestääkseen Turkissa slaavilaisia joukkoja liittoutuneiden valtojen avuksi. Konstantinopolista hän lähti Burgasiin Itä-Rumeliassa aikoen täällä koota m. m. legionan juutalaisia. Täällä hän eli leirielämää, mutta muutaman viikon perästä tarttui häneen koleera ja hän oli pakoitettu palaamaan Konstantinopoliin, jossa hän kuoli 26 p. marraskuuta 1855, lausuen viimeisiksi sanoikseen: »Sanokaa lapsilleni, että he rakastavat toinen toistaan!» Ruumis vietiin Pariisiin Montmorencyn hautausmaalle, josta se v. 1890 siirrettiin Krakovaan.

Mainitsimme jo ylempänä, että romantikot ja varsinkin Byron vaikuttivat Mickiewicziin. Mutta Mickiewicz ei rupea Byronin jäljittelijäksi, kuten esim. samanaikuiset suuret venäläiset runoilijat. Mickiewicz on varsinkin isommissa teoksissaan paljon likempänä todellisuutta, kuin romantikot yleensä. Hän kuvailee useimmiten sellaista, mitä hän itse on nähnyt, tuopa välistä esille henkilöitä, jotka silloin vielä elivät. Täydellisimmin kehittyneenä esiintyy hänen runollinen taiteensa laajassa epoksessa »Pan Tadeusz» (Herra Taddeus).

Runoelman sisällys on seuraava: Aatelisperheet Horeszko ja Soplica ovat kiivaassa riidassa pahanpäiväisistä linnanraunioista. Viimemainitun suvun kartanoon Soplicowoon on kokoontunut koko paikkakunnan paras aateli ratkaisemaan tätä tärkeätä riitaa. Siellä saamme nähdä muiden muassa kartanon isännän, tuomari Soplican, hänen veljenpoikansa herra Taddeuksen, nuoren herttaisen Sofian, jota kasvatetaan tuomarin luona, narrimaisen kreivi Horeszkon, salaperäisen bernhardiinimunkin Robakin ja joukon Liettuan ylhäisimpiä herroja. Kun ensin on syöty ja juotu ja muutenkin huviteltu, lähtee koko miehinen seura karhunjahtiin. Täällä on kreivi Horeszko vähällä joutua karhun raadeltavaksi, kun munkki Robak, joka hengen miehenä on seurannut aseetonna mukana, tempaa pyssyn erään toisen kädestä ja tappaa karhun, mutta lähtee seuran keskustellessa tästä jännittävästä kohtauksesta kenenkään huomaamatta tiehensä. Nytpä syntyy riita siitä, kenelle karhun talja on tuleva. Eräs läsnäolevista ehdottaa sen annettavaksi kreiville, mutta tämä, pitäen tarjousta pilkkana, suuttuu niin, että hän ystäviensä ja väkensä avulla ottaa asevoimalla haltuunsa linnanrauniot, jotka venäläinen tuomioistuin oli jo tuominnut Soplicalle. Voittoa juhlitaan juomingeilla, joissa kaikki päihtyvät. Mutta venäläiset asianomaiset ovat saaneet tiedon taistelusta ja paikalle saapuneet sotamiehet saavat päihtyneet triumfatorit helposti vangiksi. Silloinpa tuntevat vanhat riitapuolet Horeszkot ja Soplicat itsensä solidaarisiksi. Bernhardiini Robak'kin saapuu Horeszkon taloon ja neuvoo, miten venäläiset voitettaisiin. Sotaväelle annetaan ensin viinaa ja muuta suuhunpantavaa niin paljon kuin nämä vain suinkin jaksavat nauttia ja sitten rynnätään äkkiarvaamatta heidän päälleen. Syntyy ankara taistelu, jossa puolalaiset voittavat. Robak on tappelussa suojellut kreiviä ja Taddeusta, mutta on itse saanut kuolettavan haavan. Ja vähää ennen kuolemaansa kertoo hän elämänsä tarinan:

Hänen oikea nimensä on Jacek Soplica. Nuoruudessaan hän oli kosinut vanhan kreivi Horeszkon tytärtä Eevaa, mutta kreivi pani vastaan. Eeva menee naimisiin toisen kanssa ja siitä liitosta syntyy yllämainittu Sofia, johon Taddeus on rakastunut. Myöskin Jacek itse ottaa toisen, jota hän ei rakasta ja joka pian kuolee suruihinsa, synnytettyään

Jacekille pojan Taddeuksen. Mutta Jacekpa sai pian tilaisuuden kostaa Horeszkolle. Tämä oli koonnut ympärilleen konfedereerattuja ja venäläinen joukko piiritti talon. Jacek oli katsomassa taistelua. Vanha viha leimahti hänessä ilmi, hän tempasi venäläiseltä sotilaalta pyssyn ja ampui kreivin kuoliaaksi. Kostoa seurasi katumus. Jacek meni luostariin, otti nimekseen Robak ja kulki Napoleonin asiamiehenä nostattamassa kansaa kapinaan. Sofian ja Taddeuksen hän jätti veljensä haltuun.

Äskeisten sankariemme taas, jotka äkkiarvaamattomalla rynnäköllä olivat voittaneet venäläiset sotamiehet, täytyi paeta Niemenin taa Varsovan herttuakuntaan. 1812 tulevat he taas Napoleonin armeijassa Dąbrowskin osastossa takaisin upseereina. Vanhat riidat on unhotettu, Taddeus viettää Sofian kanssa kihlajaisia, joissa vanha juutalainen Jankiel soittaa ja laulaa, ihastuksissaan huutaen vapaudensankarille, kenraali Dąbrowskille, joka myöskin oli läsnä: »Sinua, kenraali, on meidän Liettuamme odottanut jo kauan, niinkuin me juutalaiset hartoamme Messiasta». Ilo käy, tanssi riehuu ja päivä laskee rusoisiin pilviin.

Tämän tapaussarjan puitteihin on runoilija koonnut suuren määrän mestarillisesti kerrottuja yksityiskohtia, luonnonkuvauksia ja tunnelmakuvia niin ihania, että niihin vaipuu pitkiksi ajoiksi. Ja yli koko tuon suuren taulun lepää milloin majesteettinen tyyneys, milloin hyväntahtoinen huumori, ei missään vihaa eikä katkeruutta. Se on suuresti suunniteltu ja pienimpäänkin yksityiskohtaan tarkasti piirretty historiallinen maalaus runoilijan nuoruuden-aikuisesta Liettuasta samoin kuin Jankielin laulu runoelman lopulla on taulu, jossa on kuvattu kunniakkaimmat kohdat Puolan historiasta. Ei aivan syyttä olekkaan sanottu »Pan Tadeusz»ta vuosisatamme paraimmaksi taide-epopeaksi.

»Herra Taddeuksen» vastakohta melkein, mitä käsittelyn laatuun ja tapaan tulee, on Mickiewiczin toinen suuri runoteos »Dziady» (»vainajien muistojuhla»), jota runoilija itse piti henkensä paraimpana hedelmänä. Jos vertailu jotakin selittäisi, niin saattaisi sanoa, että se on Puolan kirjallisuudessa jonkinlainen vastine Danten »L'Inferno»lle. Pitkälle veisi tässä sen monihaaraisen sisällyksen kertominen. Mainitsemme vain että päähenkilössä Gustavissa, joka ensimäisen osan lopulla kuolee ja toisessa osassa herää jälleen eloon uutena olentona, Konradina, runoilija kuvaa itseään, ryhmittäen tämän ympärille joukon mitä erilaatuisimpia henkilöitä ja seikkoja: sarjan samanaikuisia historiallisia tapahtumia. Varsinkin alkupuoli tuntuu hajanaiselta, mutta sen sijaan on koko runoelma täynnä mainioita yksityiskohtia, jotka uhkuvat pohjatonta vihaa, ilkkua ja tulista rakkautta. Ja välistä runo saa sellaisen huimaavan lennon, kuin esim. Konradin improvisatsionissa, (ks. O. Mannisen käännöstä s. 42) kun hän istuu vankeudessa ja Prometheuksen tavoin rynnistää itse taivasta vastaan.[1]

[1] Vaikutusta tähän improvisatsioniin on Mickiewicz todellakin saanut

Mickiewiczin muista isommista runoelmista on vielä mainittava »Konrad Wallenrod» ja »Grażyna«. Molemmat ovat runoilijan nuoruudenluomia. Huolimatta nerokkaista yksityiskohdista on edellisessä monta heikkoutta, mutta kokonaisvaikutus on voimallinen. Konrad Wallenrod on liettualainen, jonka preussiläiset ritarit ovat poikana ryöstäneet ja vieneet linnaansa Marienburgiin. Täällä hän yhä kohoaa arvoltaan ja tulee viimein ritarikunnan suurmestariksi. Silloin hän, joka nuoruudessaan on kuullut neuvon: »orjan ainoa ase on petos», kavaltaa ritarikunnan, ja liettualaiset voittavat ja tuhoavat sen. Kauttaaltaan ehjä ja kaunis on sitävastoin »Grażyna«, jonka samanniminen päähenkilö, liettualaisen ruhtinaan Litworin puoliso, ryhtyy miehensä tietämättä taisteluun preussiläisiä ritareja vastaan estääkseen kansalaissodan, joka oli syttymäisillään, kun hänen miehensä oli kutsunut preussiläiset avukseen toista liettualaista ruhtinasta vastaan. Grażynan aie onnistuukin; hän tosin itse kuolee taistelussa, mutta Litwor on, saatuaan tietää vaimonsa uhrautumisen, rientänyt myöskin taisteluun preussiläisiä vastaan. Tässä runoelmassa samoinkuin Konrad Wallenrodissakin on Byronin vaikutus vielä jotenkin tuntuva.

Mickiewiczin lukuisiin runoihin, joista suurin osa on niitä helmiä, jotka »Herra Taddeuksen» ja muutamien »Dziadyn» osien kanssa tulevat aina säilyttämään arvonsa, en tässä voi puuttua, varsinkin kun en ainoatakaan niistä voi käännöksenä panna näytteeksi.

Uskonnollinen tunne, joka Mickiewiczissä niin paljon muistuttaa Dantea, kasvaa ja syvenee hänessä yhä enemmän hänen jouduttuaan pois syntymämaasta. Hänen uskonnollisuutensa ei ollut mitään ortodoksista katolilaisuutta. Personallinen Jumala ja sielun kuolemattomuus ovat hänelle havainnollisesti silminnähtäviä. Ja kaikessa uskonnollisessa nöyryydessä, joka tunnustaa järjen mitättömän riittämättömyyden, hän kuitenkin tuntee yksilön mahtavan voiman. »Jospa tuntisit, ihminen», sanoo hän »Dziady»ssa, »kuinka suuri on valtasi, kun ajatus välähtää päässäsi, niinkuin kipinä ukkoispilvessä. — Ihmiset! jokainen teistä voisi yksin ja kahleissakin ajatuksella ja uskolla kaataa tai nostaa valtaistuimia!» Valtava voima on sydämellä ja mielikuvituksella; sen avulla voi tutkia iäisyyden salaisuuksiakin. Siksipä todellinen runoilija onkin profeetta.

Erityisen tenhonsa sai Mickiewiczin runous juuri siitä, että hän profeetan lailla antoi sanansa vuotaa välittömästä inspiratsionista. Kaikkialla missä hänen runonsa kohoo innostuksen lentoon, on se aina sellaisenaan lähtenyt suoraan runoilijasta. Mickiewicz oli improvisaattori, tietäjä, jonka

---

Aiskhylon Prometheuksesta, jonka hän tunsi hyvin tarkoin, sekä Byronin Manfredista ja Kainista.

kautta puhuivat korkeuden henget. Sellainen oli hänen aikalaistensa käsitys hänestä, sellainen nyt koko hänen kansansa käsitys. Loistava osoite hänen välittömästä runoilutavastaan on mainittu kohta »Dziady»sta, joka on luotu muutamana yönhetkenä. Hänen ystävänsä Odyniec kertoo, että hän aamulla tämän jälkeen käydessään Mickiewicziä katsomassa tapasi hänet puoleksi riisuutuneena tainnoksissa lattialla. Viimeisen kerran näytti runoilija improvisatsionikykyänsä siinä juhlassa, jonka Pariisin puolalainen kolonia hänelle piti v. 1840. Siitä on säilynyt ainoastaan 10 riviä, jotka eräs kuulijoista sattui kirjoittamaan muistiin. Näillä Mickiewiczin joutsenlaulusta säilyneillä sävelillä, jotka kuvaavat koko hänen runoilijaluonnettansa, tahdomme lopettaa tämän lyhyen esityksemme hänestä:

En sointuja solminut, en polvia punoellut,
kuin puhun nyt, niin ain' olen runoellut.
Lyön rintaani vain, heti lauluni lähteet läikkyy,
ja säen hengestä Herran se päällä sen vetten väikkyy —
ei järjen kynttilä kylmä, ei heijastus haaveen hento:
luot' itse Luojan sen nouti mun henkeni lento;
sen voimall' aattelen, tunnen, vastaisten vaipan nostan,
sill' entisyytemme, erheemme tuomitsen, kostan.
Runoilijalla, se tietkää, tie yks on vaan,
sydämen pyhä into ja pyrkimys Jumalaan![1]

Runoilijan improvisatsioni

ADAM MICKIEWICZin

Dziady runoelmasta.

Suomentanut O. Manninen.

KONRAD, pitkän vaitiolon jälkeen.

Ei ketään — entäpä! Onko mun lauluni ihmisriistaa?
Ken heistä sen hengen tajuhun täysin herää,
ken silmäänsä sen kirkkauden säteet kaikki kerää?
Voi sitä, ken maailmaa varten äänin ja kielin kiistaa!

---

[1] O. Mannisen suomentama.

On kieli äänen ansa ja ääni aatetta sortaa,
mi nopsemmin singahtaa, kuin sanoiks itsensä murtaa.
Vaan sana aatteen nielee ja väräjää sen yli,
kuin värjyy vankka maa yli virran niellyn, salaisen;
maan värinästä ken arvaa vyörteet aallon sen alaisen,
ken mittaa kuinka syvä on kuilun syli?

Kas, sielussa tunne kiertää, syttyy, palaa
kuin salasyvänteissään syöksyvä verten vuo;
min punaa poskeen valjuun sen polte valaa,
sen tunteen tulta ilmi mun lauluni tuike tuo.

Sa lauluni, taivaan äärten takainen sa olet tähti!
Ja katse, airut tykös alhoista maan,
vaikk' kaukolasin siivin se lentoon lähti,
ei kanna se, linnunratasi rantaan se raukee,
kun aurinko, auringon takaa vaan
sen eteen äärittä, määrittä aukee.

Te laulut, ihmissilmää, -korvaa ei elonne vailla; —
te henkeni hetteistä juoksunne johdatte,
sieluni siinnosta iäisnä hohdatte,
maan-aliset vuoni te, tähteni taivaan laella.

Jumala, luonto! te kuunnelkaa, ma vaadin. —
Ma arvoisenne soiton ja laulelon teille laadin. —
Olen mestari!
Ma mestari, ma käteni kuroitan,
ma taivahille ja tähtien päälle koroitan
kuin soiton kultaisen koskettimille kätein,
ja tähdet henkeni käskyllä käännän
ja kiihtäen, viihtäen vauhdin säännän.
Myriaadit äänet soi; myriaadimyrskyn tuon
jok'ainoan tunnen äänen, jok'ainoan äänen luon;
ne sovitan, eroitan, yhteen poimin,
luon säveliks, säkeiksi kultaisin kutein, loimin
ja soittelen taivaankaarin ja salamansätein. —

Pois nostan käteni, kaikkeuden äärelle kauahutan,
ja kosketinten kiitävän tahdin ma tauahutan.
Ma yksin laulan, yksin laulun kuulen --
se pitkään soi kuin huokaava humu tuulen,
kautt' ihmiskunnan syvimmän syvyyden värjyy,
tuskana ähkyy, myrskynä ärjyy. —
Jok' ääni elää, liekkii, loistaa,
ja vuossadat mykkinä kaiun toistaa.
Ne korvin kuulen, ne silmin nään,
kuin vesi tuntevi tuulispään:
sen kulusta viuhina viestin antaa,
se pilvet kaapuna kantaa.

Jumalan, luonnon kuulla on sopivainen:
se laulu suuri on, jumalainen,
on ihme, on laululuominen uus,
se laulu on voima, kuolottomuus!
Ma kuolottuutta tunnen, luon kuolottuutta myös,
mi suurempi sun, Luoja, on oma työs?
Kas, itsestäin ne aatteet ma ilmi manaan,
ruumistutan ne runoni sanaan;
taivahalle ne leikkien lentää,
tulin tuhansin väikkyy, välkkyy;
kaukana liikkuu ja likellä sentään,
sieluuni ääntensä helinä helkkyy,
käsin tunnen ma hempensä hennon,
arvaan aattehin retkensä lennon.
Laululasteni armas saatto!
Te aatteeni mun! te tähteni mun!
te tunteeni, virtani, vihurini mun!
ma keskellänne seison kuin perheensä kesken taatto,
kaikk' olette omani mun!

Te runoniekat, ma tallaan teitä,
te kaikki viisaat, tietäjät, keitä
jumaloi joukkojen laumat laajat.
Kuss' ikään henkenne heimon kesken tienne kulki

ja kuuli korvanne ja sydämenne sulki
kaikk' kiitokset ja taputukset taajat,
jos mainemajakkanne tulen julki
tuo seppeltenne arkikiilto toi,
kaikk' ympärillänne jos ylistykset soi
ja seppelkorut kaikki sai otsanne kantaa,
mit' ihaillen aikakaudet ja kansat antaa,
te tunteneet ette voimaanne, juurta onnen,
kuin tänä yksinäisnä yönä ma sen tunnen,
kun istun ma itsetyksin,
yksin laulan, kuulen yksin.
Niin! — suurta tunnen, olen viisas, väkevä. —
Ei täyttänyt mua konsaan tunne tämänlainen —
on tänään tähteni korkein. Tänään näkevä
olen ma, lienenkö ylin, lienenkö ylpeä vainen;
on kohtalon hetki tää,
nyt kovimmin ponnistuu mun sieluni olkapää —
on Simsonin hetki suuri,
kun kahlitun sankarin yltä raukesi vankimuuri.
Vapaana henkenä väikyn ma, pois jätän ruumiskaavun —
mun on täytymys lentää,
taa auringon ja tähtien etäälle entää,
ma kunnes luojan ja luonnon liittymille saavun.

Ja mull' on, mull' on ne — lennon siivet nuo;
ne levitän: — ne iskee lännestä hamaan itään,
ne menneet, tulevaiset tutkaimessaan pitää,
ja tunteen säteitä myöten ma lentoni ohjaan
Sun itses luo
ja tungen Sun tuntees pohjaan,
Sun, joka tunnet taivaissa, pilvien päällä!
Täss' olen jo. Näetkö voimani! Näetkö, hamaan tänne
mun kantaa siipeni jänne!
Mut inehmo olen, on ruumiini maassa, ei täällä;
Siell' lemmin, sydämeni jäänyt syliin on synnyinmaan. —

Mut lempeni tuo, mun lempeni päällä maan,
maan lapsess' asu ei ainoassa se vaan,
ei niinkuin koi, mi kukalla mataa:
ei yhtä sukua koske, yhtä ei vuosisataa.
Ma kansaani kaikkea lemmin! — ma syliini sulin
sen kaikki polvet, menneet, tulevat; tuossa
ne levänneet on päällä lempivän parmaan
kuin povell' ystävän, yljän, puolison, taaton armaan:
    sen tahdon nostaa ma onneen, voimaan,
    maat, maailmat tahdon sen mainetta soimaan,
vaan keinoa mull' ei, ja siksi ma tänne tulin.
On mulla aseet myötä, on aatos, mi kauas kantaa,
se aatos, mi taivaalt' on salamas ohjat tavannut
ja rastinut tähties radat ja merten alhot avannut —
on enempi, on voima, mit' inehmot ei voi antaa,
iäinen tunne, min hehku mun henkeni täyttää —
vulkaani, mi sanain savussa vain välin tultaan näyttää.

Ja voima se tarhoiss' Eedenin ei taimiellut,
en sitä hyvän ja pahan tiedon puusta ma poimiellut,
        noutanut en numeroista
        enkä taioista, tarinoista,
        salakirjain kiemuroista:
        olen itse ma itseni luojana luonut,
        kuin Sa olen itse ma itseni ehto,
        kuin Sa olen itse ma voimani kehto,
        ei Sinullekaan sitä toinen tuonut:
meill' on se, huoleti, hukkumatonna. — Sa lietkö suonut,
sielt' otinko, mistä Sa itse — siivekäs silmäni mun on
tehoisa, tuima — kun hetkellä voimani tunnon
        nään pilvet tuolla viemät tuulen
        ja muuttolintuin äänen kuulen
päält' ilmain, mistä tuskin siipi siintää;
ma tahdon, ja silmäni katse ne siihen kiintää —
valitus täyttää ilmain aavat
taas kunnes ne vapaiks sallin, ja tuules vallan saavat.

Ja taivaalle jos iski mun tahtoni vasama valpas,
samoovan pyrstötähden se vauhdin salpas.
Vaan ihmiset nuo turhamaiset,
ikuisen itsensä turmelevaiset,
ei palvele mua, ei tunne — ei molempia meitä,
mua ja Sua,
Sua haen ma täältä, hallitaksein heitä
ett' opetat mua.
Sen vallan, joka on luonnon yli mulla,
sen ihmissieluihin tahdon ma kääntää,
kuin tahtoni pilvien, tähtien juoksun sääntää,
niin lähimmäisteni tuomariks tahdon tulla.
En asein — miekka miekan torjuu,
en lauluin — ne vitkaan viljaks itää,
en tiedoin — ne homehtuu ja horjuu,
en ihmein — ne paljon ääntä pitää.
Ma tunteeni voimalla tahdon sieluja hallita,
Sun laillas salaisna lakina kaikkia vallita: —
Mi tahtoni, siihen he taipukoot,
sen täyttäen onnessa kukoistukoot,
vaan vastaan jos potkivat, kukistukoot,
vahinkoon, vaivahan vaipukoot!
Inehmot aattehiks, sanoiksi tulkoot, joita ma punon,
ma joista ikuiset voin tehdä temppelit runon; —
niin valtikkaas etkö Sinäkin kanna?
Sa tiedät, en aatetta, sanaa ma raiskannut saastasuulla;
Sa mulle sielujen yli oma ylhäinen valtas anna,
ja isänmaani kuin elävä laulu on silloin,
ja ihmeen teen ma, jota et tehnyt Sa milloin:
Sa onnellisen saat laulun kuulla!

Suo mulle sielujen valta! Niin iäti inha
tuo kuollut kyhös on, maailma, joukkojen jumaloima,
etten edes koittanutkaan, sit' eikö sanani voima
jo hajottais kuin hiekan vihuri vinha.
Vaan tunnenpa sen, jos taajimman tahtoni väen

ma jännitän jäykkään ja laukaisen valtani vaajan,
kenties sata tähteä sammuis ja sata sen syttäis säen —
olenhan kuoloton; piirissä luomisen laajan
myös muita on; — suurempaani en ketään keksinyt. —
Sa korkein taivaissa! — Sua ma täält' olen etsinyt,
ma korkein tuntevist' asuva alhojen maata.
En tavannut Sua ennen — nyt itsesi ilmi tuo!
Sa olethan se! Tuta sun suuruutes mun suo! —
Ma tahdon valtaa. Anna! Sen lähteelle mua saata;
profeettoja, kuulin, on ollut sielujen valtiaita,
mut ihmett' ei he tehneet, jot' en ma tehdä taida,
sen vallan omistaa ma tahdon, joka on sulla,
Sun tavallas tahdon ma valtiaaks sieluin tulla.

(Pitkä äänettömyys.)

(Ivallisesti.)

Et vastaa, et vastaa! Nyt tunnen Sun olennaltas,
nyt nään, mik' on mieles ja miten Sa käytät valtas. —
Ken rakkaudeks Sun sanoi, sen valehteli suu,
viisaus olet Sa vain, et muu.
Ajatus järjen, ei sydämen, arvaa Sun vaellukses;
ajatus järjen, ei sydämen, tutkii Sun varustukses. —

Kirjain pölyt jos ma kaivoin,
numerot, metalliromut,
tutkin kuolleen ruumiin tomut,
rahdun valtaas sain ma vaivoin:
keksin myrkyt, höyryt, sauhut,
ulkokiillot, ontot pauhut,
lait ja umpiuskot joukkoin
virsiin viisasten ja houkkoin.
Järjen jää-käsi eloa ohjaa,
sydämen ikityrmään Sa työnsit,
tunteen polton vailla pohjaa,
eloa pisaran vain mulle myönsit. —

(Äänettömyys.)

Mi tunteeni lies!

Vain kipunan väläys!

Mi, eloni, sun ties?

Vain tuokion vilaus!

Mi pauanne pauhaava pääll' on pilviratain?

Kipunan väläys!

Mit' aikakirjain maineet ja sarjat vuosisatain?

Tuokion vilaus!

Mit' inehmo, pikku maailma, mi rakentaa ja raataa?

Kipunan väläys!

Mi kuolema, mi aatteeni tornit tomuun kaataa?

Tuokion vilaus.

Mit' on Hän, jonka kädell' on levännyt kaikkisuus?

Kipunan väläys!

Taas Häneen hukkuneena mit' on iankaikkisuus?

Tuokion vilaus! —

ÄÄNI VASEMMALTA.

Kannus syvään
ratsuun hyvään!
Sielua näin
ajan kuin hepoa,
anna en lepoa!
Hei, edespäin!

ÄÄNI OIKEALTA.

Vimmassa onneton!
apua tuokaa,
siipenne luokaa
suojaksi ohimon!

Vaan kipuna, tuokio ne siipensä levittää,
ne luo ja hävittää.
Ees, eespäin! Tuokion siipi se vahvuu, varttuu.
Ees, eespäin! Kipunan hehku se kasvaa, karttuu —
Kas noin! Kas noin! — Nyt kerran ma vetoon vielä,
Sylini, sieluni Sulle ma avaan ystävän miellä.
Et vastaa, — vaikka Saatanan päästit kanssas kamppailulle!
Sua kautta kalleimman vannotan, vastaa mulle.
Äl' ylenkatso! En yksin! vaikk' yksin mun eessäs näet.
On suuri kansa veljeni päällä maan,
on kanssani sotajoukot ja valtikat, vallat, väet;

ja herjaajaksi jos tullen,
niin taiston tuimemman kuin Saatana tuotan Sullen;
Sun sydämes vaadin ma taistoon, hän järkes vaan.
Sa näät, olen kärsinyt, lempinyt — muuta en elolta saanut —
Ja onneni maisen kun kalleimman olit Sa kaannut,
olen rintaani, katso ma käteni lyönyt ja veristänyt,
vaan taivaalle niit' en ma heristänyt.

ÄÄNI.
Lennoksi laukka,
ratsustani raivo haukka!
kokko kopea!
Nousu nopea,
ylös vain,
läpi ilman laen!

ÄÄNI.
Putoova tähti taivon!
Lyömä raivon,
kuiluun syöksyy
syvyyden kaivon!

Koko isänmaassa ma itseni olennoin;
se sielu on mun olentoni oman,
yks olemus on mun ja isänmaan.
Ma olen Miljoona — miljoonain tähdên
ma rakastan, kannan polon ponnettoman,
ma isänmaan ääress' itken onnettoman
kuin poika isänsä teilattuna nähden.
Kaikk' kansani kärsimykset ma tuta voin
kuin äiti heelmänsä tuskat kohdussaan.
Ma kärsin, raivoon —
Sa viisaana, ilossas istut vaan
ja myöhään, varhain
kaikk' ohjaat parhain,
etk' eksy, kuulin ma, teille harhain!

Mua vastaa, jos totta on, mitä kuulin lapsen miellä
jo kehdossa laupeudestas kerrottavan, jos voit
Sa rakastaa; — jos rakkaudesta maailmas loit,
jos isänhelmaa et hedelmältäs kiellä; —
jos sydän tunteva tulvasta paisumuksen
sai kera petojes arkissa paon ja pelastuksen; —

jos ei epäsikiö vain se, siittämä sattumuksen,
mi heitetty haaskaks on keskelle kilpaketos; —
jos tunne Sun valtaas vastaan ei rikos ja petos;
menehtyin puolees kun kohoo miljoona kättä,
jos lasku se sulle ei vain, jota sääntelet säälimättä; —
maailmassas rakkaudella jos mikään on maali ja määrä,
jos laskussas se ei vain numero väärä.

ÄÄNI.
Hirviöks kokko sa!
Revin silmät sulta.
Rynnäkköön sokko sa!
Sauhua, tulta!
Tuhoa, kauhua!

ÄÄNI.
Valost' auringon auvotarhan
eksyvä tähti harhan!
Missä lepäävä lentos lie?
Päätön tie, päätön tie!

Et vastaa! — Sisimpääni sun olen silmätä suonut.
Sua vannotan, suo mulle valta! — Ei osa vaan,
ei osa mahdin, mill' ylpeillä voi madot maan —
Ja silläkin jo — kuink' oisin ma onnea luonut!
Et vastaa! Sydämmelle et suo, suo järjelle sitten. —
Ma ensimäinen, Sa näät, olen ihmisten, enkelitten,
Sun paremmin kuin pääenkelis tunnen ja näen,
ma kanssas ansaitsen jakaa vallan ja väen —
Jos eksyn, ojenna! — Sa myönnät! Sa vaiti jäät!
Sa luotat että Sull' lujat on olkapäät.
Vaan tunne polttaa, jos järki ei murskaa! Sa näät
mun lieteni, katso, kuin hiiluu se hehkuin mykin.
Ma kokoon, ma kerään, ma kiihdän sen tuimimman tulen
ja tahtoni rautakehään sen raivon sulen
kuin kitaan kiljuvan tykin.

ÄÄNI.
Tult' iske, lyö!

ÄÄNI.
Voi hirmutyö!

Sa puhu! Tai luontoas vastaan mun vaajani laukee,
ja josp' ei murskaks se raukee,

niin vapiseva toki on taivaas kauinkin kaari;
sill' ääneni ylennän ympäri luomisen piirien,
ja kaiku sen kertoo polvesta polveen kiirien:
et ole sa maailman isä, vaan . . .

PERKELEEN ÄÄNI.

tiranni!

(Konrad vaipuu tiedotonna maahan).

Öljypuitten alla.

Kirjoittanut

J. H. ERKKO.

Mitä itket sydämmeni?
Kirkas päivä paistaa,
Vapahana päivän alla
Lämmin laine loistaa,
Välimeren rantain laine,
Joll' on kauas kuulu maine.

Mitä itket sydämmeni
Öljypuitten alla?
Rauhanpalmu sulle suhkaa
Ylläs korkealla.
Kaikkiall' on kirkas taivas,
Sydän, mikä on sun vaivas?

Eikö ruusut sulle mieleen,
Poimi viikunoita,
Ota vastaan lemmenleikit,
Viinin nautinnoita!
En, en! Niin on raskas mieli,
Ettei kertoa voi kieli.

Palmut rauhaa tarjoavat,
Ruusut rakkautta,
Öljypuut ne lohduttavat —
Kaikk' on viekkautta!
Maani unhottaakko voisin,
Etelässä hekkumoisin!

Sanan Suomestani kantoi
Karsas mistraltuuli,
Että uhkaa vainioita
Halla myrkkyhuuli,
Uhkaa vuosisatain viljaa
Syövyttää ja jäytää hiljaa.

Siksi itket sydämmeni
Öljypuitten alla,
Vaikka rauhanpalmut suhkaa
Ylläs korkealla:
Itket, sydän, kalleintasi,
Perintöä vanhempasi.

*

Ylly työhön, sydämmeni,
Laula voimavasti! —
Sieltä soipi nuorten laulu,
Kaikuu tänne asti!
Valo, lämpö siellä koittaa
Hallat, vihanviimat voittaa.

Oransien kukkasia
Täällä myrttiin kiedon,
Öljynoksiin laakeria,
Kun saan häistä tiedon: —
Suomen toivo viettää häitä,
Sille seppeleitä näitä!

Cannes, joulukuulla 1898.

———×———

Vastaus J. H. Erkolle 16/1 99.

Kirjoittanut

O. M.

Niin, laulaja, toivos ei turhiin jää,
sun toivos suuri ja vakaa.
Kevät kerran se Suomelle kerkeää,
suvi suuri talvien takaa.

Me talvea uhmaamme uskossa sen;
yli suuren on Suomen niemen
valot virtetyt, liedet on lämpöset,
oma kylvetty onnen on siemen.

Meitä taita ei talvi, ei yllä yö,
ei palellu laaja se laiho;
me toukoa varromme tyynin töin,
ja kaunis on kevään kaiho.

Sa aurinko, maailman valtias,
sun lupaas me tahdomme luottaa,
sun kevättäs suurta ja vapaata
me tahdomme, tohdimme vuottaa!

Sun valos se valheeksi vaivu ei,
sun kilpes se kirkasna kestää,
sun kevääs se taittava talvet on,
jotka elomme taimia estää.

Sa suuri, sa vapaa, sa ihana,
saat sulhoks sa suruisan Suomen,
sa pukeva tuoksuihin, kukkasiin
olet toivomme surevan tuomen. —

Ja silloin Suomi kun viettää häänsä
kera sulhonsa kirkaskatsännon
ja morsiusseppelin sitoo päänsä —
ne seppeleet, laulaja, lahjas on.

Sun laulujas silloin seppeleenä
on kantava morsion otsa sees;
hääkruunussa helmiksi heristyneenä
on, laulaja, lämmin sun kyynelees!

Ja kunnes vierii jo vesiä, maita
hääviestit, kutsut ne kultaiset,
sa yhä Suomelle laula, laita
lakastumattomat seppelet!

Sa kotirannalle, koivun alle
jo laulupaadelle palaa taas
ja taio päivyttä taivahalle,
keritä kevättä keidon maas!

Taidetta.

Suomalainen kuvaamataide 1898.

Kirj. ELIEL ASPELIN.

Vuoden alussa taiteemme kävi pikimmältään vierailemassa Pietarissa. Hra S. P. Djagilev, nuori venäläinen taiteenystävä, oli jo edellisenä syksynä ruvennut puuhaamaan näyttelyä, jossa Venäjän ja Suomen uusin taide veljellisessä sovussa esittäytyisi suurkaupungin yleisölle. Sitä varten hän oli käynyt pari kertaa täälläkin tutustuakseen meidän taiteilijoihimme ja valitakseen heidän teoksistaan ne, jotka hänen mielestään olivat otollisimmat vieraalle katsojakunnalle. Useimmat nuoremmat taiteilijamme olivat edustetut näyttelyssä, joka alkoi tammikuun lopulla ja jonka avajaisiin suomalaiset osanottajat olivat kutsutut komeasti kestittäviksi.

Sanomista tiedetään että meikäläisten taulut kyllä huomattiin toisten rinnalla, sillä siksi erihenkinen ja erilaatuinen on taiteemme venäläiseen verrattuna, ettei kenkään saata olla eroavaisuutta näkemättä. Arvostelu oli kumminkin kaikkea muuta kuin yhtäpitävä. Toiset moittivat mitä toiset kiittivät, aina sen mukaan miten arvostelijain taiteellinen ja — valtiollinen kanta vaihteli. Että suosijoita oli todellisia, voi siitä päättää, että suomalaisia maalauksia melkoinen määrä ostettiin.

Viimemainittu seikka, joka kenties ennustaa, että taiteilijamme tulevaisuudessakin voivat saada teoksilleen menekkiä Pietarissa, on luullakseni näyttelyn päätulokseksi arvosteltava. Vaikea on näet uskoa jonkunlaiseen venäläisten ja suomalaisten taiteilijain veljestymiseen yhteistyön perustuksella, joka lienee ollut hra Djagilevin puuhan päämääränä.

Yhdessä-näytteleminen käy tosin päinsä, sillä silloin edustaa kukin taiteilija itseänsä ja maatansa; mutta kun hän mainitussa tarkoituksessa on käynyt pyytämässä taiteilijoiltamme avunantoa perustamaansa, uuden vuoden alusta alkavaan venäläiseen aikakauskirjaan, „Taiteen maailma“, niin on se vaara kovin lähellä, että kaikki hyvä, mikä täältä sinne annetaan, vajoaa ja peittyy venäläiseen; semminkin kun julkaisu jo kielensä vuoksi tulee pysymään suomalaiselle yleisölle vieraana. Epäilemättä on kuitenkin hra Djagilevin harrastus aikaansaada „lähestymistä“ Suomen ja Venäjän välillä taiteen alalla vilpittömämpää laatua kuin nykyään vireillä-olevat, samaa tarkoittavat pyrinnöt valtiollisella alalla.

Pietarista lähetettiin sitten saman miehen toimesta suomalaiset ja venäläiset taulut yhdessä Müncheniin, missä n. s. secessionistein näyttelyssä, huolimatta tuosta yhteydestä, taiteilijaimme teokset jälleen käsitettiin erinäiseksi ryhmäksi, jossa arvostelijat näkivät pohjoisen maamme luonnon ja syrjäisen kansamme luonteen kuvastuneena. Münchenistä jatkoivat taulut yhteistä kiertomatkaansa useihin muihinkin isompiin saksalaisiin kaupunkeihin, Berliinistä vihdoin palatakseen pohjoiseen.

Kevätpuolelta muistuu „vapaa näyttely“ mieleen. Totta kyllä en ole siitä nähnyt muuta kuin runollisen ja kuvallisen luettelon, mutta antaahan sekin käsitystä näyttelyn laadusta. Näytteille-panijain joukossa oli muutamia tunnettuja vanhempia taiteilijoita, mutta useimmat, toistakymmentä luvultaan, olivat joko kerrassaan tuntemattomia taiteilijanalkuja taikka tunnettuja tyytymättömiä. Näyttelyn varsinaiset toimeenpanijat olivat kai juuri nämät viimeksimainitut, jotka ovat pahoillaan siitä, ettei joitakuita heidän teoksiaan ole vastaanotettu taiteilijain säännölliseen syysnäyttelyyn, ja he tahtoivat tietysti näyttää että heitä oli vääryydellä kohdeltu. Luonnollisesti tarkoitus oli täysin oikeutettu; mutta saavuttamatta se jäi, sillä yleisö, jonka tuomioon oli vedottu, ei kallistunut tyytymättömien puolelle. — Yhdessä kohden oli „vapaa näyttely“ epäilemättä tavallisia näyttelyjämme etevämpikin, nimittäin teosten aatteelliseen sisällykseen nähden. Niin mahtavia tehtäviä kuin hrat S. Wetterhoff-Asp ja A. Barkoff, muista puhumatta, ovat ottaneet suorittaakseen pinta-alaltaankin tavattomissa maalauksissa, eivät meidän etevimmätkään taiteilijat ole muuta kuin ani harvoin, jos koskaan, käsitelleet. Todistukseksi viittaan edellisen tauluihin: Kustaa II Adolf Lützenin kentällä, Venäjän uudestasyntyminen, Golgata, Juudaan katumus, Venus, Diana, Kleopatra j. n. e.

sekä jälkimäisen maalauksiin: Kristinuskon voitto, Napoleon ja ihmiskunta. Jakobin taistelu Jehovan kanssa, Murhaaja ja hänen sielunsa y. m. Suurta ovat nämä herrat tavoitelleet, mutta valitettavasti ei heidän kykynsä ole vastannut kuvausvoiman lentoa: teokset herättävät kummastelua, vaan ei tarkoitettua ylevää tunnetta eikä ihailua.

Tämmöiset taiteilijat muistuttavat näyttelijänalkuja, jotka tullessaan teatterin palvelukseen uneksivat mitä suurivaltaisimpia tehtäviä, niinkuin Hamletia, Faustia y. m. s. ja kantavat katkeraa mieltä johtajaa kohtaan, kun tämä ensi aluksi määrää heille palvelijan tai muun vaatimattoman osan draamassa, jonka päähenkilöä ovat pitäneet itselleen sopivana. Myöskin tämä näyttely antoi jonkinlaisen käsityksen siitä taiteesta, jota Tolstoi pitää tulevaisuuden taiteena. Suuri venäläinen runoilija ja haaveilija on nimittäin pari vuotta sitten julkaissut erityisen kirjan taiteesta, joka tänä vuonna on suomenkielellekin käännetty ja joka nerokkaiden ajatusten ohella sisältää tavallista enemmän nurinpäistä. Hänkin vaatii — tietysti aivan oikein — arvokasta aatteellista sisällystä taiteelta, mutta sen sijaan että muut pitävät kaiken ihmisellisesti tosiarvoisen oikeutettuna, hyväksyy hän ainoastaan uskonnolliset aatteet; kaikki muu on hyljättävä, jopa isänmaallisuuskin, jota hän pitää ihmisille yhtä vaarallisena kuin taikauskoa ja aistillisuutta. Toiseksi hän — tietysti jälleen aivan oikein — moittii, että suuri osa nykyisiä taiteilijoita pitää mestarillista tekotapaa eli tekniikkiä pääasiana taiteessa, mutta siitä hän johtuu siihen hullunkuriseen väitteeseen, että tulevaisuuden taide on tuleva toimeen ilman tekniikkiä, ilman opetusta: „tulevaisuuden taidetta“, sanoo hän, „on jokainen harjoittava, joka vain tahtoo, ja hän ryhtyy siihen sillä hetkellä, jolloin halu hänessä herää“ — varsinaisia taiteilijoita ei silloin ole olemassakaan! Tosin erään suuren täkäläisen lehden kellarikerroksessa Tolstoin taiteenteoriaa on sanottu tavallista enemmän tieteelliseksi, mutta vastaiseksi saattaa tuota tulevaisuuden taidetta arvostella turhaksi haaveiluksi. Kokemus on kylläkin osoittanut etteivät suuretkaan lahjat riitä tosiarvoista tuottamaan, jos niiden omistaja ylenkatsoo oppia ja harjoittelua. „Kaunis on vaikeaa“, sanoi jo Sokrates.

Syys-sesongin alotti tukholmalainen hra Blanch näyttelyllä Ateneumissa, joka näyttely taideteosten arvoon ja syntyperään katsoen oli mitä kirjavinta laatua. Näyttelyn „clou“, jolla hyvä taidekauppias kokeneena miehenä pyysi kiinnittää yleisön mieltä, oli erään hollantilaisen mestarin

tekemä suuri maalaus „Katkenneita kieliä“. Siinä nähtiin kuvattuna meren rannalla sijaitsevan, ruhtinaallisen palatsin valkoisesta marmorista rakennettu veranta, jolla istui rintamukseen nojautuneena, kaihomielin aavalle merelle katsellen, surupukuinen nainen, ohella kantele, jonka katkenneet kielet vertauskuvallisesti viittasivat hänen sydämensäkin särkyneeseen soittimeen. Taulu oli yksinänsä asetettu kappelintapaiseen kammioon, jossa katsojat istuivat sen edessä, hartautta täynnä, kuiskaten toisilleen liikutuksen ja ihailunsa tunteita. Teos oli oivallinen näyte semmoisesta taiteesta, jota Tolstoi aivan syystä ankarasti tuomitsee. Aatesisällys oli mitä jokapäiväisin, sillä tuhansin kerroin on taiteessa kuvattu suruntunnelmaa. Mutta esittääkseen tätä yksinkertaista tunnelmaa on maalaaja tuhlannut vähintään kaksi neliömetriä kangasta ja kukaties kuinka monta viikkoa maalatakseen verannan rintamuksen ja pylväät niin hienosti ja todellisesti, että katsojat lumoutuneina marmorin hohteesta luulisivat käyneensä kuninkaissa. Ilmeisesti oli taulussa teknillinen taiturimaisuus pääasiana; turhaan katsoja etsi siitä semmoista ihmisellisesti tosiarvoista, alkuperäistä, ylevää ajatusta ja tunnetta, joka olisi ollut sopusoinnussa suurivaltaisen työn ja ulkonaisen järjestelyn kanssa. Kumminkin hra Blanch täydelleen saavutti tarkoituksensa: katsojat ja arvostelijat olivat ihastuneet, ja kun ei „katkenneita kieliä“ saatu ostaa, ostettiin muita enemmän tai vähemmän samaa suuntaa olevia teoksia. Taidekauppiaan sanotaan täältä vieneen toistakymmentä tuhatta markkaa.

Taiteilijain syysnäyttelyä pidettiin ylimalkaan parempana kuin parina edellisenä vuotena. Miltei kaikki taiteilijat olivat edustettuina, ja moni oli pannut esille huomiota ansaitsevia teoksia. Vanhimpien taiteilijaimme ryhmää edusti Lindholm nyt niinkuin ainakin kunniakkaasti, ja nuorimpien joukosta astuivat useat esiin vaatien oikeutettua tunnustusta lahjoilleen ja rehelliselle työlleen. Niin esim. hra Enckell „konsertillaan“, hra Simberg vanhan rouvan muotokuvalla, ja molemmat sitäpaitsi Italiassa tehdyillä vanhain taideteosten kopioilla, jotka olisivat ansainneet enemmän huomiota kuin niiden osaksi tuli, niin rouva Soldan-Brofeldt etevää luonteenkuvaamis-kykyä ilmaisevalla „Heränneillä“ j. n. e. Mutta tällä ei näyttely vielä olisi ollut varsin mainittava, jolleivät keski-ikäisetkin, täysin kypsyneet, mutta yhä eteenpäin pyrkivät taiteilijamme olisi esiintyneet. Todellisuudessa olivat hekin edustetut tavalla, joka antaa aihetta tehdä joitakuita yleisiä huomautuksia heidän taiteestaan.

län, maineen, kyvyn ja rikkaan tuotteliaisuuden perustuksella käy Edelfelt keski-ikäisten etunenässä. Hänen tauluistaan herättivät „Uloimmaisessa saaristossa“ ja „Neitsyt Maaria ruusutarhassa“ suurta ihastusta, ja molemmat ovatkin hyvin karakteristisia näytteitä tämän maalaajan taiteesta. Edelfeltin taide ei ole laadultaan syvää, mutta selvää, ei myöskään erittäin alkuperäistä, mutta kumminkin aina hänen personallisuutensa leimaamaa, hän ei pane ehdotonta painoa esineen luonteenkuvaukseen, niin että hän sentähden uhraisi mitään siitä, joka tyydyttää hänen kauneudenaistiaan, mutta sen sijaan on hänellä erinomainen kyky oivaltamaan sympaatisimman s. o. myötätuntoisuutta herättävimmän puolen kussakin esineessä, ja sen hän meille esittää hienotunteisesti, usein runollisestikin ja taiteensa kannalta mestarillisesti. Jos tämän lisäksi ajattelemme, miten hänen käsitystapansa on maailmanmiehen monipuolisen sivistyksen tahkoma, niin käy hänen taiteilijaluonteensa meille ymmärrettäväksi. Hän ei ole kertaakaan kuvannut saaristolaisia kalassa, jolloin heillä on repaleiset vaatteet yllä ja kädet haisevat kalalle, vaan joko jumalanpalvelukseen kokoontuneina taikka soutamassa lapsen ruumista kirkolle tai purjehdusmatkalla tai merelle lähtiessä niinkuin viimeisessä maalauksessaan, eikä hän myöskään ole maalannut Ruokolahden akkoja kotipuuhissa, vaan kirkkomäellä. Ainoastaan kerran hän on muistaakseni maalannut sentapaista kuin pesutuvan pesijättärineen, mutta silloinkin oli kaikki vastenmielinen peitossa; pesijät olivat enimmältään punaposkisia nuorikkoja, ja pääsävelenä värien soinnussa lumivalkeat liinavaatteet häikäisevässä päivänvalossa. Milloin taiteilija, täysin kehittyneenä nimittäin, on ottanut aiheensa nykyajan takaa, näemme samoin että joku esteettinen puoli siinä on viehättänyt häntä ainakin yhtä paljon, jollei enemmän kuin ajatus. Niin esim. ei toisessa ylempänä mainitussa kuvassa Maarian sielunkuvaus näy hänestä olleen niin tärkeä kuin mietiskelevän naisen asettaminen avonaiseen „loggiaan“, taustana päivänvalaisema maisema, jossa itämainen kaupunki loistaa ruusutarhan takaa. Tämän teoksen ensimäisessä luonnoksessa, jota yleisö ei ole nähnyt, oli kyllä Vapahtajan äidin kuvaaminen pääasiana; mutta valmiissa kuvassa on se jäänyt syrjemmälle.

Myöskin Gallén oli näyttelyyn lähettänyt teoksia, jotka hyvin edustivat hänen taidettaan. Tämä taiteilija on edellisen suora vastakohta. Hän harrastaa syvällistä, alkuperäistä, karakteristista ja huolii viis siitä,

herättääkö hänen kuvansa myötätuntoisuutta. Sen tähden hänen teoksensa usein loukkaavatkin katsojia, jota vastoin Edelfeltin tauluja säännöllisesti ihaillaan. Gallén rakastaa niin sanoakseni kesyttämätöntä luontoa tai ponnistelee semmoisten milloin aatteellisten milloin taiteellisten pulmain selvittämisessä, jotka useammin häiritsevät kuin hivelevät tavallista katsojaa. Oivallinen esimerkki hänen kuvaamistavastaan on „Joukahaisen kosto“, jossa koko paino on pantu alhaisen, kateellisen vihan ilmisaattamiseen tuossa kurjassa lappalaisessa, joka odottaa voittajaansa salavihkaa lävistääkseen hänet nuolellaan. Siinä ei ole mitään sympaatista, ei päähenkilössä, ei talvisessa kolkossa maisemassa eikä edes äitiparassa, joka hädissään koettaa rauhoittaa raakalaista poikaansa. Yhtä kuvaava on „Velisurmaaja“, joka minusta saavutti vähemmin huomiota kuin se ansaitsi. Siinä on taiteilija saanut ilmi koko tuon synkän balladin tunnelman. Murhaaja seisoo edessämme lyhyt miekka kädessä, vaatteet vereen tahrattuna — ei semmoisena kuin hän esiintyy laulun alussa, jolloin hän ei vielä ole tunnustanut tekoansa, vaan semmoisena, joksi hän muuttuu kun onnettoman äidin tuska on herättänyt hänen omantuntonsa. Istualleen vaipunut vanha, kuihtunut äiti hapuilee käsillään poikaansa ja kauhuissaan hän kysyy, milloin hän palaa mailta vierahilta, kunnes saa viimeisen vastauksen:

Konsa kaikki tuomiolle tullaan,
Muorini kultainen.

Teosta sanotaan luonnokseksi „frescomaalausta“ varten, ja tämä ilmaisee, että se on maalattu Italian-matkan jälkeen. Viime keväänä pääsi näet Gallén matkallaan alppien eteläpuolella erään tanskalaisen maalaajan avulla fresko-maalauksen salaisuuksien perille, ja nyt hän vain uneksii kivimuuria, jolle hän saisi yrittää luomaan jotakin tähän jaloon tekniikkiin. Tosin olisi „Velisurmaaja“ liian synkkä aihe asuttavaan rakennukseen; mutta olisihan niitä otollisempiakin, ja sangen hauskaa olisi että taiteilija saisi tilaisuuden noudattamaan mielitekoansa tässä kohden. Itse asiassa hän nykyään valmisteleekin suurta fresko-maalauksen luonnosta, joka kuvaa Kullervoa ratsun selässä, kun hän

Läksi soitellen sotahan
Ilotellen tappelohon.

Totta kyllä oli Gallénilla näyttelyssä miellyttäviäkin kuvia, niinkuin pari varsin etevää muotokuvaa, joista etenkin taideyhdistyksen kokoelmiin ostettu pieni tytönpää on oikea mestariteos huolelliseen, loistavaan maalaustapaan nähden. Se on niinkuin useimmat muutkin taiteilijan myöhemmät teokset maalattu temperalla, jota tekniikkiä hän on ruvennut viljelemään, koska sitä pidetään verrattomasti kestävämpänä kuin tavallista maalausta, ja värit sen kautta saavat syvemmän loiston. Vihdoin en voi olla mainitsematta, että Gallén tässä näyttelyssä ensi kerran oli pannut esille lasimaalaus-näytteitä, joista mainittakoon Kristuksen lävistetty käsi ja „Omatunto" — purevan käärmeen kietoma sydän. Näiden laadultaan taiteessamme kokonaan uusien teosten onnistuneet, kirkkaat värit osoittivat, että taiteilija jo kykenisi tässäkin tekniikassa jotain suurempaa luomaan, jos — tilaajia kuuluisi.

Kolmas täysin kehittynyt taiteilija, joka oli yhtä etevästi edustettu kuin edelliset, Eero Järnefelt, seisoo luonteeltaan jotenkin Edelfeltin ja Gallénin keskivälillä. Hän panee enemmän painoa karakteristisuuteen kuin Edelfelt, niin että hän esim. muotokuvissa (m. m. prof. E. G. Palménin kuvassa) mieluummin esittää luonteenomaisimman puolen henkilöstä kuin sympaatisimman. Sama ominaisuus ilmenee itse aiheiden valinnassakin, niinkuin etevä talvinen merimaisema todistaa. Mutta kumminkin on Järnefelt Gallénia maltillisempi ja toisinaan, niinkuin hänen oman pikku poikansa kuvassa, hän kilpailee miellyttäväisyydessä Edelfeltin kanssa, vaikka säännöllisesti väritys on vähemmin siroa, tunnelma vakavampi.

Keski-ikäisten ryhmää on edelleen Vallgren, joka nyt oli näyttelyyn lähettänyt uusia pronssikuvia samaa laatua kuin ne, joista puhuin viime vuoden katsauksessa. Niitä suuriarvoisempi oli minusta Kainia esittävä kipsinen veistokuva. Taiteilija on käsittänyt tehtävänsä kerrassaan itsenäisesti ja alkuperäisesti, luodessaan ensimäisen murhaajan nykyaikaista miestä rotevammaksi alkuihmiseksi ja tehdessään raakalaisen kukistumisen omantunnon rangaistuksen alle kuvansa syvästi mietityksi pääkohdaksi. Tämä teos on jo seitsemättä vuotta vanha ja se oli ensi kerran näytteille-pantu Mars-kentän salongissa keväällä 1892, samana vuonna kuin taiteilija „Rose & Croix" seuran näyttelyssä ensimäisellä pronssisella ruumiintuhka-astiallaan laski perustuksen nykyiselle suurelle maineellensa. Pariisissa herätti silloin Kainkin melkoista huomiota. Vall-

gren sai teoksestaan kuulla kiitoslauseita tunnetuilta ja tuntemattomilta taiteilijoilta ja tuskin yhtään arvostelua kirjoitettiin Mars-kentän näyttelystä mainitsematta jotain kunnioittavaa ja ylistävää sanaa Kainista. Valitettavasti ei arvostelu eikä yleisö näy täällä kotimaassa oivaltaneen teoksen arvoa. Syynä siihen oli kai osaksi se, että meillä yleiseen taiteelta pyydetään vain kevyttä, suloista, „kaunista“ jokapäiväisessä merkityksessä, mutta osaksi sekin, että näin suuri teos olisi vaatinut väljemmän, vapaan tilan ympärilleen. Kain ei ole niitä kuvia, jotka sopivat asetettavaksi ahtaaseen paikkaan ja kaikellaisten häiritseväin pikkuesineiden yhteyteen. Vaikka nykyinen näyttelysalimme tauluihin katsoen on paras, mikä Suomessa on ollut, on se nyt niinkuin ennenkin osoittautunut epäedulliseksi veistokuville, kun ne nimittäin ahdetaan sinne samalla kuin seinät ovat täynnä tauluja.

Lopuksi on tästä näyttelystä mainittava, että taideteollisuuskin oli siinä hyvin edustettu. Muun muassa osakeyhtiö Iris oli lähettänyt taiteellisia nurkkateoksia, joiden tekijä on belgialainen hra A. V. Finch. Tämä taiteilija joka myöskin oli näytteille pannut sarjan somia syövytyskuvia, on ruvennut yhtiön palvelukseen, ja muuttanut asumaan Porvooseen. Niinikään oli näytteillä saman yhtiön verstaissa tehty pöytä, koristettu vanhaa Porvoota esittävällä kuvalla n. s. intarsiatekoa (kuva on kokoonpantu erivärisestä puupäällystyksestä). Kuvan piirustaja on kreivi L. Sparre, mutta puutyön tekijä hra A. Villberg. Näin alkaa vähitellen ilmaantua uutta taideteollisuutta, jommoista meillä ei ennen ole harjoitettu.

Marraskuun 18 p. paljastettiin Tähtitorni-vuorella Stigellin mahtava pronssinen kuvaryhmä „Haaksirikkoiset“. Se on oleva yksi taiteemme merkkipäiviä, koska silloin ensikerran maassamme taideteos pystytettiin julkiselle paikalle ilman muuta tarkoitusta, kuin että taide puhuisi ylevää kieltänsä kaikelle kansalle. Se oli täysin ansaittu menestys lahjakkaalle, rehellisesti työskennelleelle kuvanveistäjälle Robert Stigellille; mutta hyvä olisi, jos Helsinki, ja miksei muutkin varakkaammat kaupungit, vastedeskin samalla tavoin koristaisi itseänsä siten myöskin antaen kehoitusta ja kannatusta taiteilijoillemme. — Tällä toivomuksella ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, ettei suurten miestemme muistopatsaat olisi ensi kädessä muistissa pidettävät. Päinvastoin tulisi niiden kaupunkien, joilla ei semmoisia ole, ryhtyä yhden tai useamman hankkimiseen. Vaa-

sassa on tänä vuonna ruvettu puuhaamaan Z. Topeliuksen pronssiin valettua rintakuvaa julkiselle paikalle pystytettäväksi. Ja arvattavaa on, että kun se ajatus on toteutettu, toimitetaan Runeberginkin kuva toisen lisäksi. Jyväskylään taas on kauan toivottu „kansakoulun isän" Uno Cygnæuksen muistopatsasta. Sitä varten onkin jo Vallgrenin tekemä kaunis luonnos olemassa, ja rahoja on noin pari kymmentä tuhatta markkaa koottuna. Mutta miksi ei lopullista tilausta ole tehty? Onko viivytyksen syynä jonkun yksityisen tai useamman leväperäisyys?

Kolmas keski-ikäisiä kuvanveistäjiämme E. Vikström jatkaa Pariisissa suurta ryhmäteostaan säätyhuoneen päätyä varten. „Nuoren Suomen" albumissa ovat tähän saakka valmistuneet osat kuvattuina ja kuvista näkee, että taiteilija osaa täysin tyydyttää ne toiveet, jotka hänen nerokas luonnoksensa on asianymmärtävissä herättänyt. Jäntevä-vartaloisessa keisarissa on hän saanut ilmi sen jalon majesteetillisuuden ja valoisan laupeuden, jotka kuuluvat mielikuvaamme mahtavasta hallitsijasta, joka julisti Suomen kansan astuneeksi kansakuntien joukkoon, ja sivuryhmä — piispa Tengström ja porvarissäädyn puhemies Trapp Uskonnon hengettären ohella — viehättää niinikään luonteenkuvauksen puhtauden ja ylevän käsitystavan kautta. Marraskuun alussa taiteilija ryhtyi muovailemaan vastakkaista sivuryhmää, ja on työ niin edistynyt, että hän sanoo sen valmistuvan maaliskuulla. Tämän ohella on jo pienempiä sivukuviakin syntynyt, niinkuin luonnolliseen kokoon muovaeltu ryhmä nuoresta äidistä pienen tyttärensä kanssa hellässä syleilyssä poski poskea vastaan, sekä erityinen pienen tytön kuva. Vihdoin on taiteilija aloittanut valmistavia malliharjoitelmia taistelevia sotilaita varten otsikon oikeanpuoleisessa kulmassa. Kaikesta näkee siis että suurivaltainen työ edistyy erinomaisen reippaasti.

Näiden nuorempien veistotaiteen edustajain rinnalla ovat tällä kertaa aivan erityisestä syystä vanhimmatkin kuvanveistäjämme tässä katsauksessa muistettavat. Sekä Kaarle Eneas Sjöstrandille että Walter Runebergille on kuluneella vuodella sattunut merkkipäivä, jonka johdosta ei ainoastaan heidän personalliset ystävänsä vaan myöskin ne kansalaiset, jotka osaavat panna arvoa heidän elämäntyöhönsä, ovat heille ilmilausuneet kiitollisuutensa ja kunnioituksensa tunteet. Sjöstrand täytti näet 12 p. syyskuuta 70 ja Runeberg 29 p. joulukuuta 60 vuotta. Molemmat ovat vielä hyvissä voimissa, mutta heidän saavuttamansa ikä te-

kee kuitenkin ymmärrettäväksi että heidän varsinainen työpäivänsä on laskemaisillaan. Sjöstrandin merkityksestä on jo Valvojan syyskuunnumerossa puhuttu; Runebergin toimen päätulokset ovat taas siksi tunnetut, ettei niistä tarvitse laajemmin kertoa. Ovathan Suomen mahtavimmat, suuren kansallisrunoilijamme ja keisari Aleksanteri II:n kunniaksi pystytetyt muistopatsaat hänen käsialaansa. Vähemmin tunnetut ovat hänen varhemmat teoksensa Apollo ja Marsyas, erinäiset Psyke-tarinan kohtaukset j. n. e.; mutta vaikka ne samoin kuin etevät muotokuvatkin — hänen isänsä rintakuvaa lukuun ottamatta — eivät ole jäljennöksissä laajalle levinneet, muodostavat ne kuitenkin erittäin suuriarvoisen osan nuoren veistotaiteemme tuotteista. Se harrastus uudempaan realistisuuteen, joka on taiteilijan myöhemmän kehityskauden tunnusmerkkejä, on pidettävä merkillisenä todistuksena hänen taiteilijaluonteensa joustavuudesta, semminkin kun se, varsinkin muotokuviin nähden, on tuottanut mitä kiitettävimpiä hedelmiä; mutta kuitenkin ovat mainitut varhemmat teokset hänen taiteilijahenkensä varsinaisina lempilapsina pidettävät. Sentähden luulemme Walter Runebergin ennen kaikkea tulevan elämään taidehistoriassamme klassillisen suunnan pääedustajana. Häntä on siitä kiittäminen, että meidän veistotaiteessamme, mikäli sitä kotimaiset viljelijät ovat edustaneet, on olemassa varhempi, ihanteellinen kehitysjakso, jonka merkitys myöhemmän realistisen suunnan rinnalla tulevaisuudessa epäilemättä on yhä selvemmin oivallettava ja tunnustettava.

Lopuksi tahdon vielä muistiin johtaa pari yksityistapahtumaa, jotka kuuluvat taide-elämämme piiriin.

Oikea merkkitapaus laatuaan oli Edelfeltin kuvittamain Vänrikki Stoolin tarinain ensimäisen vihon ilmestyminen 12 p. joulukuuta, jolloin 50 vuotta oli kulunut verrattoman runokokoelman esiintymisestä. Ilolla on tämän suuremmoisen julkaisun alkua tervehditty, sillä jo ensimäiset lehdet todistavat taiteilijan siinä erinomaisella menestyksellä ryhtyneen suureen tehtäväänsä. Jättäen arvostelun toiseksi kerraksi, olkoon vain sanottuna, että Edelfelt ei ole ainoastaan taiteensa puolesta kaikista kykenevin tähän toimeen, vaan senkin tähden, että hän personallisesti pääasiassa seisonee Runebergin isänmaallisuuden kannalla. Hän on elänyt niin taiteeseensa kiintyneenä, ettei hän ole koskaan ottanut osaa puolueriitoihimme. Taiteilijan isänmaanrakkaus siis ei enemmän

kuin runoilijankaan ymmärrä kansan jakamista kahteen. Saatamme olla varmat siitä, että hän tulee kuvaamaan kansalliset sankarimme sillä todellisuudella, mutta myöskin sillä myötätuntoisuudella, jonka pääehtona on tuntea itsensä sen kansan pojaksi, jonka kalliimpia muistoja käsittelee.

Säätyjen asettama valiokunta Antellin kokoelmien hoitoa varten on vuoden kuluessa tehnyt useita ostoksia melkoisista summista. Tässä mainittakoon vain tärkein ja kallein ostos, nimittäin Wadströmin muotokuva-kokoelman lunastus. Laatuaan on se suurin pohjoismaissa, sillä ainoastaan yhdistettynä ovat Ruotsin suurimmat kokoelmat, kuninkaallisen kirjaston ja kansallismuseon, sitä etevämmät. Jos tätä kokoelmaa, niinkuin luonnollista on, säännöllisesti kartutetaan ja jatketaan varsinkin Suomeen nähden (sillä selvää on ettei ruotsalaisia muotokuvia voida eikä tarvitakkaan kerätä yhtä laajaperäisesti kuin perustaja aikoinaan), niin tulee museomme tällä alalla omistamaan todella suuriarvoisen aarteen. — Vastaiseksi on tämä melkoista tilaa vaativa kokoelma saanut suojaa valtion arkistossa, mutta tietysti voidaan sen käyttäminen tehdä täysin mukavaksi vasta silloin kuin se saa oman huoneensa tuossa museorakennuksessa, joka yhä pilvilinnana väikkyy mielessämme.

Päättäen tähän viittaan kolmeen seikkaan, jotka ovat omansa uuden vuoden alkupuoliskolla kiinnittämään taiteen ystävien mieltä. Ensimäinen on kilpailu uuden suomalaisen teatterirakennuksen fasaadista, jota varten piirustukset ovat kilpailuun annettavat ennen tammikuun loppua, toinen on ruotsalainen taidenäyttely, joka nyt keväällä tulee toimeenpantavaksi taideyhdistyksen alkuunpanosta (semmoisen näyttelyn merkityksestä puhuttiin jo viime vuoden katsauksessa), sekä kolmas: kilpailu Elias Lönnrotin muistopatsaasta, jota varten luonnokset ovat annettavat Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle ennen tulevan huhtikuun loppua.

Katsaus Suomalaisen Teatterin syysnäytäntökauteen 1898.

Kirj. O. M.

Gringoire. — Perhoiskuume. — Punainen laukku. — Johannes. — Seitsemän veljestä.

Alussa näytäntökautta esitettiin suomalaisella näyttämöllämme ensiksikin kaksi ranskalaista kappaletta, Th. de Banvillen yksinäytöksinen kappale »*Gringoire*», joka entisinä aikoina on kuulunut suomalaisen teatterin ohjelmistoon ja jossa teatterimme vanhemmat ystävät vielä muistanevat Lundahlin esiintymistä, sekä Sardoun huvinäytelmä »*Perhoiskuume*» (La papillonne). Edellisen sisällyksenä on pieni idylli, joka kukoistaa Ludvig XI:n julmuuden ja epäluulon tuliperäisellä pohjalla. Köyhä, nälistynyt runoilija Gringoire, esittää vihamiehensä viekoittelemana tietämättään itse kuninkaalle hänestä sepittämänsä »hirtettyjen ballaadin». Kesken kiukkunsa kuningas kuitenkin huomaa runoilijan vilpittömän mielen ja päättää armahtaa, vieläpä tehdä onnelliseksi hänet. Mutta onnen saadaksensa on runoilijan osoittaminen ansaitsevansa sen. Tunnin kuluessa on hänen voitettava nuoren, suloisen Loysen, kuninkaan pikku suosikin, rakkaus. Ja kun hän Loysen osanoton kehoittamana innostuu puhumaan runoilijan korkeasta tehtävästä, muuttuukin Loysen sydämessä sääli ihailuksi ja rakkaudeksi tuota ihmisten naurunaan pitämää kohtaan, ja ratkaisevalla hetkellä hän ilmaisee sydämensä vaalin, ja kaikki päättyy iloon ja onneen. Ihanteellisella lennolla on nimihenkilö kuvattu ja niinikään harvoilla piirteillä elävästi Ludvig XI:n hallitsijaluonne ja hänen ympäristössään vallitseva henki. — Pääosan esittäjä hra A. Lindfors teki tehtävänsä vaikuttavasti, vaikka hänen paatoksensa tuntuikin ehkä välistä tarkoitetulta eikä kylliksi välittömältä hänen esitettävälleen herkälle runoilijamielelle. Hra Leino Ludvig XI:na oli valmistanut osansa huolella ja taidolla. Ludvigin luonteen väijyvän julmuuden ja samalla hallitsijamajesteetin hän toi hyvin esille. Nti Högdahl Loysena suoritti niinikään miellyttävästi osansa.

»*Perhoiskuume*» on sukkela juonikomedia, tekijänsä tavallisella kätevyydellä sommiteltu, mutta myöskin ilman varsinaista arvoa. Nuori aviomies sairastaa pahoin »perhoiskuumetta», joka saattaa hänet moninaisiin seikkailuihin ja selkkauksiin, ja hänen oma vaimonsa ja tuon kummallisen kuumeen tuottaja itse yksissä tuumin auttavat taudin riehumaan vaarattomasti loppuun asti, jolloin potilas on kokonaan parannettu. — Hra Weckman, aviomies, oli tässä osassaan oikein omalla laadullaan. Hullunkurisesta kohtauksesta toiseen, nolostumisesta nolostumiseen sujui hänen esityksensä mitä vilpittömimmällä koomillisuudella. Rva Suonio, perhoiskuumeisen sairaanhoitajatar, ja rva Rantanen, aviovaimo, suorittivat myös

osansa luontevasti, vaikkei heidän onnistunutkaan tuoda juuri sanottavaa ranskalaisuuden tuulahdusta näyttämölle mukanaan. Hrat Salo ja Halme y. m. sivuosissaan kohottivat puolestaan kappaleen hauskuutta.

Toisena premierinä oli tunnetun unkarilaisen näytelmänkirjoittajan Ferencz Csepreghyn kansannäytelmä »*Punainen laukku*» (A piros bugyelláris). Tämä tuttavuus heimokansamme näytelmäkirjallisuuden alalta, jommoisia meillä sen pahempi ei montakaan ole, oli varsin hupainen. Kappaleen reippaasti sujuvassa toiminnassa lauluineen, tansseineen on aito magyarilaista vauhtia ja säveltä, ja sen luonnetyypeissä sekä kohtauksissa astuu lukuisia piirteitä unkarilaisesta kansanluonteesta ja elämästä elävinä näkyviin.

Kappaleen esittäminen suoritettiin varsin kiitettävästi. Oikeaa Unkarilaista väritystä ei tietysti paljoa tyynempi ja tasaisempi suomalainen luonteensävy voinut esitykselle täysin antaa, mutta toisaalta ei katsojillakaan siinä kohden voinut olla varmoja vaatimuksia. Pääosan monine lauluineen esitti rva Olga Leino miellyttävällä suloudella ja viattomalla veitikkamaisuudella. Hra Suoniokin husaarinosassaan oli tavallista onnistuneempi. Hänen esiintymisessään ilmeni soturimaista reippautta ja uhkamielisyyttä, eikä osa puolestaan vaatinutkaan tätä tyyppikuvausta syvemmälle käypää individuaalisuutta. Husaarin pettymyksen toiveissaan Zsófin suhteen hän kuitenkin esitti liiankin traagillisesti, joten se ei käynyt oikein sopusointuun kappaleen loppusuorituksen ja aatteen kanssa. Hra Rautio vaimonsa kunniaa ja omaansa vartioivana kyläntuomarina ja hra Lattu ja Kallio rakastuneina vanhoina poikina, varsinkin hassunkurisessa säkkiseikkailussaan, hoitivat osiaan niinkuin heiltä sopi odottaakkin. Samoin hra Närhi Gyurkana, joka ei kuitenkaan ehkä ollut kylliksi isoleerattu hyvästä tutustamme »Mustalaisesta». Kappaleen muut osat ovat verrattain vähäpätöisempiä.

Tässä yhteydessä pari sanaa suomennoksesta, joka kyllä, muutamia yksityiskohtia lukuunottamatta, tuntui sujuvalta, mutta jonka yleisvaikutusta useiden kappaleeseen muualta sovitettujen laulujen kankea, vanhasta vaillinaisesti parsittu käännös pahastikin häiritsi.

Näytäntökauden suuri uutuus oli Herman Sudermannin »*Johannes*», joka kauan odotettuna vihdoin valmistui näyteltäväksi ja esitettiin täysille huoneille kunnes päähenkilön esittäjän sairaus valitettavasti keskeytti näyttelemisen, jonka jälkeen kappale vielä, Johanneksen osa toisiin käsiin uskottuna, näyteltiin moniaan kerrran. — Itse näytelmästä on jo Valvojassa ollut erityinen kirjoitus, (ks. Valvoja 1898, siv. 609), joten selonteko sen sisällyksestä ja merkityksestä tässä kohden ei enää ole tarpeen. Kotimaassaan on kappale herättänyt mitä vastakkaisimpia arvosteluja, joista on ulottunut kaikua meillekin saakka. Tosiasiaksi kuitenkin jäänee että sen mahtava aihe, sellaisena kuin Sudermann sen on käsittänyt ja käsi-

tellyt, on saanut syvällisen ja taiteellisesti kypsyneen tulkinnan, joka tuo esille juuri mitä tekijä on tahtonut omaa sisintänsä ajalleen julistaa ja tunnustaa.

»Johannes» on näytelmä, jonka esittäminen, varsinkin nimiosan, vaatii paljon. Tämä osa oli opintomatkaltaan juuri palanneen hra Halmeen käsissä, ja sen suorittaminen osoitti kyllä taiteilijan huolellista ja harrasta antautumista tehtäväänsä, samoinkuin hän jo ulko-olennoltaan hyvin soveltui siihen. Mutta moisessa osassa, joka itsessään asettaa näyttelijälle niin korkeat vaatimukset, ja josta katsoja odottaa niin paljon, myös jokainen heikkous sitä selvemmin kuultaa esiin. Esiintymistään usein ennen haitanneesta viasta, vauhkoutumisesta kiihko- ja innostuskohtauksissa liikaan vauhtiin, joka ennen aikojaan nousee huippuunsa, hra Halme tässä osassa oli yleensä vapaa, mutta Johanneksen sieluntragedian syvyys ja voima sekä ennen kaikkea sen kehitys ei hänen esityksessään kylliksi tullut tulkituksi. Hänen Johanneksensa pohjalla tuo edelläkävijän marttyyrius kuvastui jo alusta alkaen samalla selvyydellä, hänen katastrofinsa oli tapahtunut jo ennen trogedian alkua. Niin esitettynä osan traagillinen jännitys tietenkin jäi vähemmäksi. — Hra Salo, jonka käsiin osa uskottiin hra Halmeen sairastuttua, ei vähäaikaisella valmistuksellaan tietysti voinut siihen syvemmälti tutustua. Kuitenkaan hänen esityksensä ei ollut ansioita vailla. — Rva Rautio oli osannut omistautua rooliinsa yli odotuksenkin. Hän oli itämaisen viehättävä ja intohimoinen nuori Salome, yhtä nuori kuin nuo hänen kolme palvelijaneitoansa. Tämä osa on yksi lisää niihin moniin onnistuneihin taideluomiin, joista meidän on etevää näyttelijätärtämme kiittäminen. — Ruhtinas Herodeksesta hra Ahlberg antoi luonteenmukaisen kuvan. Herodiasta, Salomen äitiä, esitti rva Suonio kylläkin mahtipontisesti; — enemmän kuin Herodiaan tiikeritärluonteen ilmitulemiselle oli eduksi. — Hra Lindforsin muuten kyllä huolella naamioidun farisealaisen ulkokultaisuudessa oli sittenkin liiaksi vaskensekaista kaikua. Kappaleen lukuisista sivuhenkilöistä huomautettakoon vielä hra Leino kopeana, itsekylläisenä roomalaislähettiläänä ja nti Finne nuorena kovakohtaloisena Miriamina, jossa nuori näyttelijätär oli saanut itselleen erittäin sopivan osan; samoin hrat Salo, Alpo ja Kallio Johanneksen opetuslapsina. - - Kappaleen huolellinen näyttämölle-pano komeine pukuineen ja hyvä yhteisnäyttely lisäsivät osaltaan vaikutusta.

Ainoa kotimainen uutuus tällä näytäntökaudella on tavallaan hra Kallion näyttämölle-sovitus Aleksis Kiven »*Seitsemästä veljeksestä*». — Nummisuutarien runoilijan draamallinen nero ei voinut olla painamatta leimaansa hänen kuolemattomaan romaaniinsakaan. Luonnekuvauksen verraton eläväyys ja teho, monet runsastoimintaiset kohtaukset, jopa itse esityksen ulkoasukin, eivät ainoastaan tarjoo monta kiitollista ja menestyksellä esitettyä kuvaelma-aihetta, ne kaiketi myös ovat johtaneet ajatukseen, että

romaanin voisi muodostaa yhtäjaksoiseksi näyttämösovitukseksi, vieläpä mukavammin kuin monet muut. Että tuuma, jos jotain varsinaista draamallista tulosta tarkoitetaan, kuitenkin tuntui jo ennakolta epäilyttävältä on itsestään selvä. Ja kun muistamme miten tämän romaanin joku vuosi takaperin nuorisoa varten mukaeltu laitos otettiin vastaan, olisi senkin osaltaan pitänyt herättää arveluja yritykseen ryhtyessä, vaikka syy silloiseen tyytymättömyyteen olikin aivan toinen. — Ainoa toimenpide johon tämän romaanin suhteen on oikeus, jopa kansallinen velvollisuuskin vielä ryhtyä, on sen toimittaminen kuvallisena loistopainoksena, jossa taiteilijoillamme epäilemättä olisi mieluisa ja kiitollinen tehtävä. — Kertomuksen pohjaltaan perin eepillinen kulku, sen seitsemän päähenkilön pitkällinen kehittyminen metsistyneisyydestä kristillisiksi kansalaisiksi, se on sekin pitkä juhlallinen kymi, joksi Tuomaan elämä romaanissa verrataan, ja jonka kulusta näyttämön kuvaelmassa vain muutama virtapaikka voi vilahtaa ohitsemme. Itse romaanin rinnalla nuo 6 kuvaelmaa, joihin kyllä on sovitettu muutamia sen kuvaavimmista kohtauksista, jäävät niin kovin köyhiksi ja laihoiksi. — Toinenkin vaikeus tällaisella yrityksellä on itse esittämiseen nähden. Jokaisen mielessä, joka on lukenut »Seitsemän veljestä», on täytynyt syntyä itsekustakin sen sankareista selvä, elävä mielikuva, jolle vastinetta saadakseen näyttämöllä täytyisi olla valittavana aivan vartavastiset tyypit. Ja jos onnellinen sattuma ei ole varannut näyttelijäkuntaan sellaisia, niin ei näyttelijän oma vapaa luominen tässä ole yhtä kiitollista kuin muutoin.

Itse kappaleen sovittelusta on ainakin annettava se tunnustus, että se on tehty hyvin tunnollisesti ja hellävaroin romaania pidellen ja yksityiskohdissaan Kiven henkeä säilyttäen, missä muodostelijan on tarvinnut sepittää lisää tai muutella romaanin toimintaa. Ainoa suoranainen poikkeus on Taula-Matin tyyppi, joka veljesten seikkailujanoa virittelevästä Lapinkävijästä oli muutettu saarnaavaksi ja varoittelevaksi naapurivaariksi. - - Kansanelämän kuvauksena tällä kuvaelmasarjalla kuitenkin on kieltämättä viehätyksensä, ja esim. jonakin Kiven muistopäivänä esitettynä se tai sen-tapaiset kuvaelmat ovat ohjelmassa varsin paikallaan.

Näyttämölle-pano ja esitys suoritettiin yleensä samalla huolella ja taidolla, millä olemme tottuneet näkemään muutkin kansanelämäämme koskevat näytelmät näyttämöllämme esitettävän. Pari yleistä muistutusta tässä kohden on ehkä kuitenkin paikallaan. Murrekielen käyttäminen tälläisissa kansannäytelmissä on tietysti aivan oikeutettua, mutta Sonnimäen tai Impivaaran vaiheilla ei saane sentään vallita vanha Baabelin kieltensekoitus, niin että yksi puhuu yhtä murretta, toinen toista koko asteikossa raaimmasta hämäläismurteesta kirja- jopa »teatteri»-kieleemme asti. Ja toiseksi ei veljeksissä tuona pitkänä maanpako-aikana — romaanin mukaan 10 vuotta — joiden kuluessa heissä tapahtui niin suuri

kehitys, eikä myöskään kappaleen muissa monilukuisissa henkilöissä huomannut mitään ulkonaista muutoksen merkkiä. Veljesten iloisessa tuliaisjuhlassa kaikki kantoivat nuo karttuneet kymmenen vuottansa niin kepeästi kuin yhtä monta tuntia vaan, yksin vanha Taula-Matti äijäkin, vieläpä hiukan virkeämpänä kuin ensi esiintymisessään. — Mutta eihän se ollut haitaksi tavanmukaisessa loppubaletissa!

Kuten jo yllä viittasin, ei tietysti voi odottaakkaan, että eri veljesten esittäjät vastaisivat juuri sitä mielikuvaa, minkä romaanin lukeminen meissä on herättänyt. Useat heistä kuitenkin esitettiin mieltäkiinnittävällä tavalla. Vanhimpana veljeksenä Juhanina, jonka niin Eskon-sukuiselle luonteelle olisi odottanut tämän osan näyttäjiä, oli hra Rautio antaen hänestä varsin luontevan kuvan. Juhanin tuikeaa, esikoisoikeudestaan arkaa ja ankaraa luonnetta hän ei kuitenkaan kaikessa jyrkkyydessään tuonut esille. Timolla, joka aina joutuu Juhanin tielle, oli vain lukkarinkoulukohtauksessa enemmän esiintymistilaa — sama vuoronsa-vuottaminen pyrki olemaan muillakin veljillä osana, kuten luonnollistakin — ja siinä olikin hra Alpo epätoivoisine aakkosponnistuksineen oivallinen, jos kohta liian marttyyrimainen. Pikku Eeron osassa nti Hertzberg onnistui entisestään eroten, vaikka romaanin Eero onkin paljoa sympaatisempi kuin hänen esittämänsä, joka vain sovitteli suutaan roolin sukkeluuksia varten. Tuomaan miehuullista jyhkeyttä ei hra Suonio oikein saanut esille. Sivuhenkilöistä oli hra Weckman Toukolaisten johtajana, Kissalan Aapelina, onnistunut naamioltaan ja samoin hra Närhi Rajamäen Mikkona.

Näiden uutuuksien välillä esitettiin tietysti useita ennnestään tuttuja kappaleita. Niitä oli syyskauden kuluessa esim. »Zalamean tuomari«, »Setä Bräsig«, »Murtovarkaus», »Elämä on unelma», »Saituri», »Mestarin nuuskarasia», »Henrik ja Pernilla», joka viimeksi mainittu oli jo ennättänyt tulla useille uutuudeksi. Hra Lindfors esitti osansa suurella taidolla, vaikka ei ilman liioittelua; hra Weckman Arvin osassa oli oikein onnistunut, samoin yleensä myöskin rva Salo Pernillana. — Pari laulunäytelmääkin oli viime syksynä nähtävänämme. Nti Ida Flodinin avulla esitettiin »Jeannetten häät», jossa hän ennenkin on esiintynyt, ja jossa hänen miellyttävä laulunsa ja viehättävä esiintymisensä saattoivat hyvin antamaan anteeksi hänen epäsuomalaisen lausumistapansa. — Illan toinen kappale oli »Laululintunen», jossa kokeili uusi tulokas nti Alma Auer. Hänen lauluäänensä on luonnostaan miellyttävä, ja voi toivottavasti harjoituksella tulla sekä joustavammaksi että laajemmaksi. Itse näyttelemisessä ilmeni paljoa enemmän aloittelijan kankeutta ja kulmikkaisuutta. Vastanäyttelijä Hra Rautio lauloi laulettavansa reippaudella ja tunteella.

Suomalaisen Teatterin toiminta viime näytäntökautena ei ole ollut niin runsassisällyksinen kuin useampina muina. Kotimaisista näytelmä-

uutuuksista oli koko viime vuoden sato niukka. Niitä on kumminkin ollut odotettavissa useampiakin ja niiden tähänastinen viipyminen ennustanee siis hyvää nyt alkanelle näytäntökaudelle, jonka ohjelmistoon on varattu myös arvokkaita ulkomaisia kappaleita.

Kirjallisuutta.

Lyyrillistä runoutta.

LEINO EINO, *Sata ja yksi laulua.* Helsingissä 1898, Otava. 190 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Oikeastaan voisin painattaa tähän sen arvostelun, jonka vuosi sitten kirjoitin Eino Leinon »Yökehrääjästä», muuttamalla vain nimet ja sitaatit. Hänen uudessa kokoelmassaan esiintyy sama todellinen lyyrillinen henki, sama todellisen laulajapojan luonne ja sama sujuva kielensointu, mutta myöskin aivan samat heikot puolet: ajatuspiirin pienuus, aineiden yksitoikkoisuus, kuvien tyhjyys, riittämätön huolellisuus ja itsearvostelun puute. Näin ollen tuskin luulen kellekään olevan hyödyksi, saatikka sitten huviksi, jos tässä rupeaisin luettelemaan mitkä runot mielestäni ovat hyvät, mitkä huonot, mitkä keskinkertaiset. Tällainen runokokoelma, jossa ei näe ainoatakaan uutta vivahdusta tekijän personallisuudessa ja jossa hänen taiteelliset heikkoutensa pistävät silmiin selvemmin kuin ennen, ei ainoastaan sentähden, että niitä on enemmän, vaan myöskin siksi, että häneltä tietysti nyt odotetaan enemmän, tällainen runokokoelma ei oikeastaan tarjoa arvostelijalle mitään mielenkiintoa. Hän lukee mielihyvällä muutamia kappaleita nauttien niiden harvinaisen suloisesta soinnusta ja lämpimästä tunteesta, mutta nähdessään kuinka tekijä toisissa halventaa omaa kykyään, jää hän mielemmin odottamaan kunnes runoilija on päässyt selvään käsitykseen siitä, mitä velvollisuuksia hänellä runotartansa kohtaan on.

Minua kummastuttaa suuresti ettei Leino sitä vielä käsitä. Harvoin olen nähnyt niin lahjakkaan runoilijan niin huolettomasti laskevan ohjakset runoheponsa valtoihin ja niin vähän ymmärtävän, mikä on todellista metallia, mikä vain helisevää vaskea. Näistä sadasta ja yhdestä laulusta kaksikymmentä on sellaista, että ne tulevat pitämään paikkansa ja sangen kunniakkaan paikan kirjallisuudessamme. Loput, »Hymni» siihen luettuna, olisi saanut ilman mitään haittaa tekijän maineelle jäädä hänen pöytälaatikkoonsa lepäämään. Minä todellakin olen viimeinen halveksimaan taikka moittimaan rakkaudenrunoutta. Mutta, kun sillä ei ole muuta sa-

nottavaa kuin että »minä olen kuin . . .», »sinä olet kuin . . .» — jota sitten usein seuraa epäonnistunut, vieläpä mautonkin vertaus, ja kun se pitää suukkosta rakkauden mahtavimpana ilmiönä ja syvimpänä sisällyksenä, niin se alentuu rallatukseen eikä sitä voi totiseksi ymmärtää. Suuri osa näitä kappaleita on »flirtation»-runoja eikä rakkaudenrunoja. Ja vaikka nuo armahisen oikut ja kylmyydet ja kovuudet voivatkin olla tekijälle hyvinkin intressantteja, niin ne väsyttävät, esiintyen aivan pintapuolisina hetken vaikutuksina, lopullisesti lukijaa. Minä luulen että Eino Leino voisi kirjoittaa kaksi- tai kolmesataa tällaista runoa aivan yhtähyvin kuin sata. Hän ei tarvitse muuta kuin että joku alkuriimeillä varustettu sanaryhmä soi hänen korvissaan tai että joku kuvankatkelma liehuu hänen henkisen silmänsä edessä: heti hän jatkaa sointuja, panee niihin loppuriimit, köyttää ne tuon kuvan helmoihin kiinni, mutta ei vedä sitä lähemmäksi, ei koeta nähdä sitä selvässä kokonaisuudessaan; seuraus on että kuva haihtuu näkymättömiin runoilijan heittäessä sen jälkeen muutaman värsyn, joka selvästi todistaa kuinka vaillinainen ja heikko hänen konseptsioninsa on ollut. Sillä tavalla on liian suuri joukko näitä runoja syntynyt.

Pari vuotta sen jälkeen kuin Tavaststjerna oli julkaissut ensimäisen runokokoelmansa, jossa muun muassa oli tuo äärettömän kaunis sarja rakkaudenrunoja, nuhtelimme häntä siitä, ettei hän enää tahtonut kirjoittaa samaan tapaan, ja kun hän otti jonkinmoisella ylenkatseella puhuakseen näistä nuoruudentuotteista, huomauttaen että se oli hänelle voitettu kanta, niin väitimme että hän luultavasti ei enää osaisi kirjoittaa yhtä kaunista lyriikkaa kuin aikaisemmin. Ainoaksi vastaukseksi hän meni viereiseen huoneeseen ja toi sieltä puolen tunnin kuluttua sangen soman runon. Epäilemättä hän olisi voinut kirjoittaa sata lisää, jollei hän olisi katsonut käyttävänsä aikaa paremmin hankkiessaan uusia aloja aatteillcen ja koettaessaan, mitä kaikkia kieliä kanteleensa saattoi kaiuttaa. En tietysti tällä tahdo sanoa että runoilija olisi velvollinen aina tuottamaan uutta. Me vaadimme ylimalkaan liikoja niiltä, jotka kerran ovat ottaneet antaaksensa. »Jokainen moittiminen», sanoo eräs etevä ruotsalainen arvostelija, »on kiittämättömyyden piiskanlyömä, jokainen käsientaputus on kiihoitushuuto. Hyppää korkeammalle, akrobaatti, korkeammalle, ja proosan lapset, jotka päivän mammonanpalveluksen jälkeen tarttuvat kirjaan virkistyttääkseen väsyneitä hermojansa ja uupunutta fantasiaansa, eivät voi saada kylliksi leimahtelevia sanoja eivätkä kylliksi huumaavata laulua». Ei, siinä suhteessa me todellakin vaadimme liian paljon. Mutta mitä yllämainitulla esimerkillä tahdoin näyttää, on se, että nuori runoilija, kun hänen itsearvostelunsa on herännyt, ei tyydy matkimaan aiheita ja muotoja, jotka kerran ovat olleet hänen tunteensa täysinäisinä ilmauskeinoina ja jotka useammin kerrottuina hänestä itsestänsäkin muuttuvat tyhjiksi kaiuiksi muinoin voimakkaista äänistä. Jos hän on niin nuori, niin ujo taikka niin kehittymä-

tön, että hänen ajatuksensa ei saata edes pyrkiäkkään korkeammalle, niin pysyköön sitten tuossa pienessä piirissä; mutta silloinkin on hänen, jos tahtoo tulla runoilijana huomioon otettavaksi, pyrittävä yhä suurempaan täydellisyyteen tuon piirin sisällä. Minusta on Eino Leino niin etevä, niin alkuperäinen, niin taidokas lyyrikko, että ensiksikin on anteeksiantamatonta ettei hän kolmannessa isossa runokokoelmassa ole vapautunut niistä nuoruudensynneistä, jotka ensimäisessä vielä voivat sellaisina löytää myötätuntoista armoa, ja että toiseksi olisi minusta ja varmaankin kaikista hänen runottarensa ystävistä hyvin ikävä, jos hän yhä edelleen antaisi hyväntahtoisten ylistyslaulujen houkutella itseään hyräilemään samaa ääntä ja kilkuttamaan samoja nuotteja aamusta iltaan. Eikö hän koskaan ole kuullut korvissaan soivan tuon ylistävän, sielua riemulla täyttävän huudon: excelsior! Pelkään ettei hän ole sitä tehnyt, niinkuin ylimalkaan usein olen luullut huomanneeni ettei suomalaisen kirjallisuuden vainioilla tarpeeksi kuulla sen kaikuvan. Siellä liian usein laskeudutaan levolle pehmeälle ystävien valmistamalle kukkaiskummulle ja nukutaan pois nauttien suloista maineen unta. Ikävä vain, jos sillaikaa toinen jahtiseura on saapunut paikoille ja torvien helistessä herättänyt liikkeelle sellaisen otuksen, jota on oltu liian mukavia edes tavoittelemaankaan.

Eino Leinon sata ja yksi laulua ovat tuottaneet minulle koko joukon nautintoa, mutta paljoa enemmän suuttumusta. Hartaasti toivon hänen tulevan teoksensa näyttävän että olen oikeassa, kun nuoruuden uhkarohkeuden, riittämättömän itsearvostelun ja puutteellisen vastuunalaisuuden tunteen tiliin panen ne heikkoudet, jotka tämän uuden kokoelman arvoa vähentävät.

Eräs kysymys asiantuntijoille: eikö suomalaisesta runokielestä olisi aika karsia pois sellaisia vaillinaisuuksia ja kielen korkolakeja vastaan sotivia riimejä kuin *onnellinen: lapsuuden, tuttavat: kastelemat, sittemmin: vieläkin* j. n. e.? Mielestäni olisi juuri kieliniekka sellainen kuin Eino Leino mies näyttämään että ilman tällaisia riimejä tullaan toimeen. Ylimalkaan tuntuu siltä kuin olisi Suomen runo-oppi kipeästi uusien tutkimusten ja sääntöjen puutteessa.

W. S.

Novelleja ja kertomuksia.

RUDYARD KIPLING, *Indian viidakoista (The Jungle Book)*. Suom. Helmi Setälä. Helsingissä 1898, Otava. 165 siv. 8:o. Hinta 2: 25, kart. 2: 75.

Tämän vuoden alkupuolella eräs lontoolainen aikakauskirja pyysi kaikkia etevimpiä kirjakauppoja ilmoittamaan, mitä nuorisonkirjoja he oli-

vat myyneet eniten edellisenä vuonna. Selville saatiin, että kaikkein enimmin oli mennyt kaupaksi Kiplingin »The Jungle Book« ja vanha Robinson Crusoe. — Tuskinhan millekään nuorisonkirjalle voisi suurempaa kiitosta antaa kuin verrata sitä Robinson Crusoeen, ja mielihyvällä täytyy jokaisen »The Jungle Book«in lukijan myöntää, että tuo kiitos on tässä täysin ansaittua. Mutta tämä kirja ei ole ainoastaan nuorisonkirjana etevä. Se voi viehättää minkä-ikäistä lukijata tahansa. Kiplingin raikas huumori ja äärettömän rikas mielikuvitus esiintyy näissä eläinkertomuksissa voimakkaampana kuin missään muissa hänen teoksissaan. Meistä tuntuu kuin hänen olisi onnistunut päästä luonnon ja eläinmaailman syvimpien salaisuuksien perille, ja hän tahtoo opettaa toisiakin ymmärtämään ja rakastamaan tuota maailmaa, jossa hän on kuin kotonaan.

Suomennoksessa, Helmi Setälän tekemässä, on kieli mitä parainta. Alkutekstiin verratessani on erittäin pistänyt silmääni, kuinka nerokkaasti suomennoksessa monesta samaa merkitsevästä sanasta aina on osattu valita se, joka parhaiten on omiaan synnyttämään satutunnelmaa.

-o—g.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON, *Päivärinteen Synnöve*. Tekijän luvalla norjan kielestä suomentanut Hilda Käkikoski. Runot suomensi Immi Hellén. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 87 siv. 12:o. Hinta 1: —.

Verrattain vähän on Björnson suomenkieliselle yleisölle tuttu. Ani harva hänen lukuisista novelleistaan, romaaneistaan ja draamoistaan on suomeksi käännetty. Ja varsinkin ensinmainitut ovat kuitenkin sekä muotonsa että sisällyksensä puolesta paraimpia, mitä kirjallisuudessa löytyy. Sitäpaitsi niissä ilmaantuvassa maailmankatsomuksessa ja koko hengessä on jotakin meille tutunomaista, jonka vastustamattomasti luulisi viehättävän suomalaista lukijaa.

G. W. Edlundin kustannuksella on viime jouluksi ilmestynyt uusi suomenkielinen käännös tuosta mainiosta kansannovellista »Päivärinteen Synnöve», joka on Björnsonin ensimäisiä kirjallisia tuotteita. Suomennos, neiti Hilda Käkikosken suorittama, on kerrassaan mallikelpoinen; harvoin saa lukea niin etevää käännöstä. Samoin ovat runot, jotka neiti Immi Hellén on suomentanut, hyvin onnistuneet.

Parempaa lukemista ei voi suositella.

A. H. B.

WLADIMIR KOROLENKO, *Siperialaisten maanpakolaisten elämästä. — »Metsä humisee»*. Metsälegenda. Suom. Hanna Pakkala. Hämeenlinnassa 1898, G. W. Edlund. 94 siv. 8:o. Hinta —: 75.

Ilahduttavaa on, että suomalainenkin yleisö pääsee tutustumaan etevän venäläisen novellistin Korolenkon psykologisesti hienoihin, tositaiteel-

lisiin kertomuksiin.[1] Erittäin toivottavaa vain olisi että niitä saataisiin suomeksi suurempi kokoelma julkisuuteen. Molemmat yllämainitut kertomukset olisivat näytteinä kuitenkin paljon paremmin paikallaan, jos ne olisi käännetty alkukielestä. Saksalaisesta käännöksestä käännettyinä ne ovat kadottaneet koko joukon alkuperäistä, hienoa väritystään. Hra kustantaja ei näy vieläkään päässeen sen verran ymmärtämään kirjallisuuden arvoa, että raskisi itselleen kustantaa alkukieltä taitavia kääntäjiä.

J.

Luonnontiedettä.

Edv. Hjelt, *Kemia*. Toinen painos. Kansanvalistus-seuran luonnontieteellinen kirjasto. Helsingissä 1898, Kansanvalistus-seura. 342 siv. 8:o. Hinta 4: —.

Luonnontieteiden — erittäinkin n. s. yleisten luonnontieteiden — suuri merkitys nykyisessä kultuurielämässämme on yleisesti tunnustettu. Nehän ovat suureksi osaksi vaikuttaneet sen, että tämä loppuansa lähenevä 19:s vuosisata niin silmiinpistävästi eroaa edellisistään. On siis luonnollista, että niille jo tästäkin syystä nykyään on annettava suurempi sija kuin ennen niiden tietojen joukossa, jotka luetaan kuuluvan »yleiseen sivistykseen«. Suuremman sijan ne ansaitsevat vielä senkin tähden, että ne, ainakin samassa määrin kuin monet muut inhimillisen tiedon haarat, kehittävät tervettä ajatuskykyä ja opettavat meitä entistään paremmin ja oikeammin käsittämään luonnon ja elämän ilmiöitä.

Nämät näkökannat on Kansanvalistus-seurammekin tunnustanut ryhtyessään julkaisemaan »luonnontieteellistä kirjastoaan«, jota jo kaksi osaa on ilmestynyt, nim. *Kemia* ja *Geologia*. Tämä erityistä kiitosta ansaitseva yritys on yleisönkin puolelta saanut suurta tunnustusta, joka käy selvästi ilmi siitä, että ensinmainitun teoksen ensi painos jo on loppuunmyyty ja uuden julkaiseminen on käynyt välttämättömäksi. Tässäkin kaunis todistus kansamme tiedonhalusta ja harrastuksesta, kun sille vain jotakin todellisesti arvokasta tarjotaan.

Tekijän tehtävä ei yleensä ole ollut helppo, kun hänen on täytynyt kemian monipuoliselta ja laajalta alalta tuoda esille juuri se, mikä on todellisesti tärkeätä ja huvittavaa ja esittää se yleistajuisesti ja hauskasti, edellyttämättä lukijalla varsinaisia erikois-alkutietoja. Tässä tehtävässään on kirjoittaja — lyhyesti sanoen — erinomaisesti onnistunut. Teos on niin kirjoi-

[1] Viime vuoden Valvojassa, siv. 211—2, on lyhyt selonteko Korolenkon kirjailijatoimesta.

tettu että tämän alan erikoistutkijakin mielenkiinnolla sitä lukee. Erityisen onnistuneesti ja hauskasti kirjoitetut ovat mielestäni luvut XVIII, XIX ja loppukappale jotka käsittelevät alkuaineiden »periodista (jaksollista) järjestelmää«, erotusta orgaanisen ja organiseeratun aineen välillä, elinvoimaa j. n. e.

Kieli teoksessa on läpeensä sujuvaa ja yleensä hyvää; ainoasti joitakuita vähäpätöisiä erehdyksiä olen huomannut. Kieli olisi mahdollisesti voinut tulla vieläkin supisuomalaisempaa jos tekijä olisi voinut kirjoittaa sen suorastaan suomeksi, olematta pakoitettu sitä ruotsista käännättämään; tämä seikka ei kuitenkaan mainittavasti haittaa teosta, kun käännös on hyvin tehty ja tekijä sen sitten itse on hyvin tarkastanut.

Toivon tälle ansiokkaalle teokselle yhä lisääntyvää menekkiä ja suurenevaa lukijakuntaa, jolloin kolmannesta painoksesta voidaan nekin pienet huomaamattomuudet poistaa, jotka siihen vielä ovat pujahtaneet.

Gust. Komppa.

Uskonnollista kirjallisuutta.

MATTI KURIKKA, *Moses vai Jeesus.* Helsingissä 1898, Tekijä. 24 siv. 12:o. Hinta —: 25.

J. A. MAUNU, *Mooses ja Jeesus.* Pyhän raamatun puolustukseksi esitti —. Tampereella 1899, Tekijä. 30 siv. 8:o. Hinta —: 25.

Työväenasian kiivaimmat kannattajat suurissa sivistysmaissa ovat useinkin hyvin hyljeksien arvostelleet vallitsevia uskonnollisia käsityksiä. Uskonto on muka »kapitalistisen yhteiskunnan» tueksi keksitty. Raatavalle työmiehelle, jolle tahdotaan antaa maallista hyvää niin niukasti kuin suinkin, luvataan uskonnossa taivaanilot korvaukseksi; uppiniskaista uhataan helvetin tulella. Sosialistinen, tulevaisuuden oikeudenmukainen valtio ei kaipaa tällaista hätäventtiiliä.

Saaneeko katsoa hra Kurikan kirjan merkitsevän sitä, että meidän työväkeemme tuollaiset mielipiteet eivät pystyisi? Miten lieneekin, hra Kurikan kirjassa lausutaan uskonnosta vallan toinen käsitys kuin tuo vastamainittu.

Vallitsevassa uskonnossa — niin hra Kurikka arvostelee — on totta ja väärää sekaisin. Uskonnollisen lähdekirjan, raamatun seka-aineisuus on niin suuri, että niiden, »jotka ovat tottuneet papiston tahdon mukaan pitämään raamatun joka kirjaintakin Jumalasta lähteneenä», on ollut mahdotonta päästä totuudesta selville. Heitä auttaakseen hra Kurikka tahtoo etsiä »sitä tiehaaraa, jossa uskonnollisen kehityksen vyyhti ensiksi sekaantui».

Jeesuksen oppi on tosiuskonto, mutta siihen Mooseksen oppi on sekoittunut ja turmellut uskonnon. Mooses oli »täydellinen materialisti», »ihmiskunnan alhaisimmalla sivistysasteella olevan verenhimoisen ja aineellista voimaa uhkuvan muinaiskansan armoton sotapäällikkö ja lainsäätäjä, joka ajatteli vain oman kansansa etuja ja menestystä». Leo Tolstoi on osoittanut, että Jeesuksen rakkaudenoppi eroaa Mooseksen opista kuin tosi valheesta, valkoinen mustasta. »Mooseksen rosvo-opin turvissa temmeltävän kapitaalin sortamana, löytää työmies Jesuksessa ystävänsä ja alkaa omin neuvoin oppia totuutta valheesta eroittamaan».

Omituista on nähdä työväenasian ajajan tahtovan työmiehille saarnata Tolstoin jyrkkää altruismi-oppia. Oikeuden ja vanhurskauden Jumalasta kuulemme tavallisesti työväenjohtajain puhuvan. Kun hra Kurikka on omaksunut Tolstoin opin, teoreettisesti, niin tehköön hän itselleen täyden selvän siitä, mihin tämä teoria hänen käytännöllisen toimintansa sitoo!

Hra Kurikan ajatuksen Mooseksen ja Jeesuksen suhteesta toisiinsa näkyy määränneen se teoria yhteiskunnallisen kehityksen laadusta, jonka hänelle ovat opettaneet Hegelin ajatuskoulua käyneet sosialistiset filosofit. »Nähdessämme kehityksen laineen alhaalla materialismin pohjaa tavottelemassa», — sanoo hra Kurikka — »on meillä syytä toivoa sen pian heilahtavan korkealle ihanteellisuuden harjalle». Niin hän kuvittelee, että kristinuskokin on kokonaan vieras Israelin kansan edelliselle uskonnonkehitykselle; kristinusko syntyi muka Mooseksen opin täydelliseksi vastakohdaksi.

Lehtori Maunu ansaitsee tunnustusta siitä, että hän on ottanut vaivakseen asiallisesti selvittää työväellemme kysymyksen Jeesuksen suhteesta Moosekseen. Samaten kuin hra Kurikka, lehtori Maunukin puhuu Mooseksesta siinä laajassa merkityksessä, että tämän oppiin sisältyy Israelin kansan uskonto yleensä, Vanhan testamentin uskonto. Hra Maunu on asettanut kysymyksen periaattellisesti oikealle pohjalle, kun hän osoittaa, että Jeesus ei ole esiintynyt paljastaan kielteisesti Vanhan testamentin katsantotapaa vastaan. On kysyttävä missä suhteessa Mooses *ja* Jeesus ovat toisiinsa, ei, kuten hra Kurikka tahtoo, Mooses*ko vai* Jeesus. Hra Maunun kirja tarjoaa sille lukijakunnalle, jota varten se on aiottu, ne asialliset tiedot, joiden nojalla se saattaa arvostella hra Kurikan väitteitä. Erityiseksi ansioksi luemme hra Maunun kirjalle, että siinä suoraan hyljätään se ulkonainen inspiratsionioppi, jonka hra Kurikka arvelee vaikuttaneen paljon pahaa työväen piirissä, sekä vielä sen seikan, että hra Maunu tahtoo erittäin huomauttaa Mooseksen lainsäädännön yhteiskunnallisia valopuolia.

Kirjoitustapa on molemmissa kirjoissa hyvin erilainen. Hra Kurikka kirjoittaa poikamaisesti, eikä pidä juuri ajatusyhteydestä suurta väliä. Jonkunlaista keveyttä ja kaunopuheisuustta siinä kuitenkin kieltämättä on. Yhden esimerkin hra Kurikan katkonaisesta ajatusjuoksusta tahdon mainita. Eräässä noin $^1/_2$ sivun pituisessa kappaleessa hra Kurikka tahtoo väittää, että

»sivistyneessä maailmassa on meidän aikanamme eletty henkisen elämän laskuaikaa» ja luettelee siihen todistuksia monenlaisia, ampumakoneiden keksinnöt y. m. Ja saman kappaleen lopussa esitetään myöskin tällainen todistus: »Mitä olikaan ylioppilaskunnan merkitys maassamme parikymmentä vuotta sitten, mitä on se nyt? Silloin hehkui se aatteitten lämpöä, nyt kompuroipi se unisena ruunun puuropataa kohti».

Hra Kurikan katseet aikakausia arvostellessa eivät näy pitkälle ulottuvan!.[1]

Lehtori Maunu kirjoittaa opettavasti ja asiallisesti. Esitystapa on niin tyyntä, että Työmies-lehden kronikoitsija on siihen ihastunut, ja tämän ajatus ei paljon eronne hra Kurikankaan ajatuksesta. Muutamissa kohden hra Maunun kirjoitustapa sen lukijakuntaan nähden olisi saattanut olla yksinkertaisempaa ja kansanomaisempaa. Mutta vaikeatajuiseksi hra Maunun kirjaa kuitenkaan ei sovi sanoa; se esittää asiat niin, että se lukijakunta, olle se on aiottu, kyllä saa niistä selvän. Toivomme että työväkemme asiallisilla syillä laatii mielipiteensä siitä kysymyksestä, jonka hrat Kurikka ja Maunu ovat sille esittäneet.

Z. C.

JOH. SVENSSON, *Avoin kirje past. Elis Bergrothille.* Turussa 1898, tekijä. 35 siv. 8:o. —: 30.

»Rabies theologorum» — jos sitä missä lienee löydettävissä niin kai tällaissa poleemisissa »avonaisissa kirjeissä!« Senkin vuoksi kai, koska jo edeltä päin odottaa sitä suuressa määrin löytävänsä ottaessaan kirjasen käteensä, lukija iloitsee, kun ei löydäkkään tuota »rabiesta» tuntuvassa määrin tässä »avoimessa kirjeessä». Tosin ei tässäkään puutu purkauksia, jotka olisivat saaneet olla lievempiä, mutta ääni tuntuu yleensä olevan sävyisämpi ja tyynempi kuin useissa aikaisemmissa vapaakirkolliselta taholta tulleissa julkaisuissa, joissa polemiseerataan kansankirkkoa vastaan. Siv. 10 onkin suoraan tunnustettu, että esim. »vapaakirkollisten ohjelmassa monta terävää sanaa ja pöyhkeää lausetta pitäisi olla poissa».

Mitä sisällykseen tulee, koskee se etupäässä vapaakirkollisten kantaa kaste-, ehtoollis- ja kirkkokurikysymyksissä sekä vapaakirkollisten asemaa kansankirkon sisällä. Tässä ei tietysti tulee kysymykseen käydä tarkemmin punnitsemaan väitteitä ja vastaväitteitä hra Svenssonin ja past. E. Bergrothin välisessä kirjallisessa riidassa, johon on antanut aiheen past. B:n pitämä, sittemmin painosta julkaistu esitelmä vapaakirkollisuudesta. Tahdon vain huomauttaa, että moni siv. 11 mainittu vapaakirkollisten puo-

[1] Mitä tulee itse tuohon kysymykseen ylioppilaskunnan taantumisesta hra Kurikan ylioppilasaikojen jälkeen, niin hra Kurikkaa kehoitamme ajattelemaan, eikö myöhempien ylioppilaspolvien kansansivistysharrastus osoita yhtä hyvää innostusta kuin puoluepuheiden deklamoiminen.

lelta esiintuotu epäkohta kirkon nykyisessä järjestyksessä on semmoiseksi tunnustettu kirkolliseltakin puolelta ja semmoisena tehty parannuspyrintöjen esineeksi (kirkkokuri, kirkon ja valtion välinen suhde, ehtoollispakko, eronneiden aviopuolisoiden uudestaan-naiminen). Valitettavasti muutos ei aina riipu yksin kirkosta.

Lopuksi vielä pieni huomautus. Kun puhutaan »tybingiläis-bäkkiläisestä» suunnasta, niin on se melkein kuin jos tulta ja vettä sekoitettaisiin yhteen. Beckin ja Bäckin välillä on suuri, suuri ero!

M. R.

Taloudellista kirjallisuutta.

ALLAN HÖIJER, *Synnytysoppi.* Mustialan maanviljelys- ja meijeriopistossa pitämiensä luentojen mukaan kirjoitti — —. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 54 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Sama ruotsiksi.

Tekijän esipuheessa lausuman toivomuksen mukaan tämä kirjanen todellakin täyttää »aukon» kirjallisuudessamme, jossa synnytysopin alalle kuuluvia teoksia ei ole monta. — Sisällys on laadittu uusimpain lähteiden mukaan selväksi, vaikka paikoin liian supistetuksi. Hyvin onnistuneet kuvat (luvultaan 22) valaisevat lukijalle vaikeimpia kohtia. — Kirja on määrätty seurattavaksi maanviljelys-, karjanhoito- ja meijerikouluissamme; sitäpaitsi se on, kuten esipuheessa sanotaan, myöskin sovitettu Mustialan oppikursseja varten. Toivoa sopii kuitenkin, että tässä karjanomistajille niin tärkeässä aineessa maamme korkeimmassa maanviljelysoppilaitoksessa annetaan paljoa laajaperäisemmät selitykset, kuin mitä voi saada mainitusta oppikirjasta, joka siihen nähden, mitä nykyään meillä kansakoulun käyneet nuorukaiset kykenevät sulattamaan, käy maamieskoulujammekin varten ahtaanlaiseksi. — Lyhykäisenä oppaana on kirja erinomainen.

Evert von Konow.

GUSTAF REGNÉR, *Kotieläinten hoito sairaassa tilassa.* Suom. J. E. Sunila, Porvoossa 1898, Werner Söderström. 58 siv. 8:o —: 60.

J. E. SUNILA, *Neuvoja ja ohjeita karjanhoidossa.* Oloihimme sovitettu suomennos. Kuopiossa 1898, Otava. 26 siv. 8:o. —: 35.

Yhä enemmän alkaa maataloutta käsittelevä pikkukirjallisuutemme karttua sitä myöten kuin näiden tietojen levittäminen kansan syviin riveihin päivä päivältä käy tarpeellisemmaksi. Ylempänä olevat kirjaset ovat aiotut juuri tähän tarkoitukseen, ja on erittäin toivottava, että sekä maan-

viljelys- että maamies- y. m. seuramme pitävät huolta näiden arvokkaiden asiain tunnetuksi saattamisesta. — Suomentaja on hyvin suorittanut tehtävänsä.

Evert von Konow.

E(RNST) F(ABRITIUS), *Hevonen*. Toinen painos (mukailtu). Suom. E(rkki) P(ullinen), Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 113 siv. 8:o. 1: 25.

Entistä paremmin on tämän painoksen sisällys järjestetty, ammattisanoja on oikaistu ja muitakin asiallisia korjauksia tehty. Kun kuitenkin kirja on mukailemalla uudestaan suomennettu ja sen hinta koroitettu (25 pennillä), niin olisi samalla sopinut täydentää sitä vieläkin. Varsinkin olisivat m. m. viidennessä osastossa luetellut hevosenjalkain viat sen vaatineet. Niiden laadusta ei lukija aina pääse oikein selville (esim. »vesi-, ilma- ja veripatit»). — Onpa erehdyttäviäkin kohtia olemassa, kun esim. »jänispatilla» ja »kinttupahkalla» tarkoitetaan samaa vammaa. — Kieli on jotenkin sujuvaa ja hyvää, mutta joitakuita virheitä on silti hiipinyt sinnetänne, esim. siv. 80 rivi 4 alh., jossa sana »jos» alkaa alistetun kysymyslauseen; »lautaset» ja »nivuset» eivät myöskään tarkoittane samaa, kuten siv. 27 n:o 41 selittää. — Uuden painoksen arvoa vähentää se seikka, että siitä on kokonaan jätetty pois tuo vanhan painoksen 10-lehtinen ammattisanasto, joka eri nimitysten vakaannuttamiseksi kieleen olisi mielestämme korjattuna ja lisättynä ollut säilytettävä. — Kirjalla on ansaittu sijansa kirjallisuudessamme. Suositamme sitä yksityisten ja koulujen käytettäväksi.

Evert von Konow.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— *Taiteilijaimme viimesyksyisestä näyttelystä* on »Mir Iskusstva» (Taiteen maailma) nimisen venäläisen taiteellisen aikakauskirjan näytenumerossa kirjoitus, jonka on laatinut mainitun aikakauskirjan toimittaja, hra Sergjei Djagilev. Hän kirjoittaa m. m.:

»Sain toisen kerran olla läsnä helsinkiläisen salongin vernissauksessa, toisen kerran panna ihmettelyllä merkille tämän näyttelyn merkitystä ja sitä mielenkiintoa, minkä se herätti, ei ainoastaan itse taiteilijoissa, vaan myös suuressa yleisössä, joka, ollenkaan kuulumatta varsinaiseen taiteilijamaailmaan, avauspäivänä täytti museon salin. Samana päivänä oli suuret juhlapäivälliset; niihin otti osaa puolitoistasataa henkeä, jotka sitten, samana iltana pidetyssä konsertissa, saivat kuulla suuren sinfonisen orkesterin suorittavan kokonaisen ohjelman suomalaisten ja venäläisten sävel-

täjien teoksia, jolloin Glinkan, Tshaikovskin ja Glazunovin nimet vuorottelivat sellaisten lahjakkaiden säveltäjien kuin Sibeliuksen, Järnefeltin y. m. nimien kanssa. — Kunpa meilläkin olisi tuollaisia venäläisten taiteilijain näyttelyjä, jotka panisivat liikkeelle kokonaisia, taiteilijamaailmaan kuulumattomia ihmisjoukkoja, kunpa meilläkin voitaisiin näyttelyjen avajaisiksi koota satamäärin kaikensuuntaisia ja kaikenmielisiä ihmisiä, jotka tulevat näin yhteen yksinomaan taiteenharrastuksen yhdistäminä. Voipa suomalaisten solidarisuus ja heidän rakkautensa kansalliseen taiteeseensa olla meille opiksi.

Huolimatta siitä, että eroavaisuutta on olemassa suomalaisten taiteilijoiden kesken, huolimatta kahdesta itsenäisestä virtauksesta, joita edustavat toiselta puolen kansallis-suomalaiset, toiselta puolen länsimais-aristokratista suuntaa olevat taiteilijat, niin he kuitenkin edustavat yhtä samaa henkeä, joka saa ravintonsa siitä, että he ovat itsetietoisia yhteisestä voimastaan. Ja tämä voima se ilmenee heidän taiteessaan: siitä on peräisin heidän synnynnäinen rakkautensa tylyyn kansantyyppiin, heidän liikuttava suhteensa koruttomaan luontoon, ja vihdoin heidän innostunut suomalaisen taruston palvelemisensa. Sama kansaa-ihaileva aines, mikä niinkauan jarrutti meidän maalaustaidettamme, on heitä vahvistanut ja nostanut pystyyn. Tämä on voinut tapahtua ainoastaan sen tähden, että he ovat syventyneet kansansa henkeen, eivätkä ole karkeasti valokuvaajina kuvanneet sen epäkauniita puolia. He ovat panneet merkille ja tutkineet kansan runoutta, niinkuin esim. Edelfelt (joka väliin voi olla tosikansallinen) kuvillaan, Gallén koristemaalauksillaan ja Halonen herttaisilla tauluillaan. Ja mikä erityisesti heidän tuotteissaan on viehättävää — se on heidän äärettömän taitava ja originelli tekniikkinsä, joka sitäpaitsi kerrassaan on länsimaisen tekniikin tasalla. He ovat kaikki opiskelleet Pariisissa, ja piirustaminen ei ole heille tuona loukkauskivenä, johon niin monet kelpo taiteilijat kompastuvat. Valtion tehokas kannatus, museon ja yksityisten henkilöiden avuliaisuus antaa nuorille taitelijoille tilaisuuden oleskella talvikausia Pariisissa ja Italiassa. He seurailevat valppaasti aikaansa ja tuntevat yhtä hyvin Firenzen museot kuin Pariisin työpajat». — »En tunne toista taiteilijaa, jota niin yleisesti kunnioitettaisiin, kuin Edelfeltiä, tätä miellyttävää maalaria, jolla on yhtä suuri arvo niin Münchenissä kuin Pariisissa, niin Tukholmassa kuin Berliinissäkin. — — Missä ovat meillä ne miehet, jotka luetaan europpalaisten taiteilijain joukkoon? Minä en sano, ettei niitä voisi olla, sillä tulevaisuus on meidän; mutta tosiasia on, ettei niitä nykyään ole, ja jokainen ulkomaalainen taiteilija, joka tahtoo osoittaa tuntevansa venäläistä koulua, saapi vaivoin ja ironialla muistetuksi meidän ansiokkaiden taiteilijaimme Bogoljubovin ja Vereshtshaginin nimet. Luonnollisesti me hukumme näkymättömiin Lännessä, me emme mitään näe emmekä pane muuta merkille kuin ulkopuolista pintaa, sitä, mikä silmään pistää. Jospa meille olisi suotu tukikohta, yksi tuollainen Edelfelt, niin silloinpa me osoittaisimme, että mekin seisomme. Jo yksistään se seikka, että sellainen mies kuin Edelfelt voipi ilmestyä Suomessa, osoittaa, kuinka maaperä siellä on viljelty ja mimmoinen kultuuri-keskus meillä tässä on edessämme. Tämänvuotinen näyttely vielä kerran osoitti meille tämän. Se oli raitis ja mielenkiintoa herättävä ja se sisälsi paljon erinomaista. Siinä ei ollut mitään jota olisi tarvinnut hävetä: kaikki oli kerrassaan sivistynyttä ja sitä paitsi omituisen viehättävää. Me näimme Edelfeltin

uuden, suuren taulun, maalattuna tämän mestarin miellyttävään tapaan; se esitti sangen yksinkertaisesti kolmea suomalaista kalastajaa, jotka kävelivät meren rannalla, punertava taivaanranta taustana. Gallénin teokset vetivät nyt, niinkuin aina, täyden mielenkiinnon puoleensa. Tämä meillä vielä vähän ymmärretty taiteilija käyttää teoksissaan liian ekstravaganttia muotoa, joka on syynä siihen, ettei hän heti miellytä, ja ettei katselija pääse näkemään hänen luonnonlahjojensa syvyyttä. Häntä pidettiin meillä jonkunlaisena dekadentismin synonymina, vaikka juuri hän, enemmän kuin kukaan muu, on pidettävä uuden »pohjoismaisen renessansin» miehenä. Hänen tunnuslauseensa on — voima, ja tämä on nuoruuden tunnusmerkki. Ja hän on todellakin nuori, hän on terveen, voimakkaan ihmisen perikuva, täynnä uskoa taiteeseen ja lähestyvään renessansiin. Hän asuu syrjäisessä Suomen sopessa, järvien, metsien ja rikkaiden kansanrunojensa keskellä. Vapaaehtoisesti hän on vetäytynyt yksinäisyyteen löytääkseen oman itsensä, ja Kalevalan dekoratiivinen kauneus pohjana hän luopi voimakkaan taiteen, jonka arvostelemiseen aika vielä ei ole tullut. Jokainen taiteellinen kysymys häntä huvittaa, hän työskentelee kaikenmoisilla aloilla, itse hän rakentaa talonsa, tekee metallitöitä, valmistaa huvikseen värillisiä lasikuvia, jonka ohella hän vielä maalailee tauluja, valmistaa puisia huonekaluja ja harjoittelee innokkaasti puunleikkausta. Eipä ole sitä alaa, jolla hän ei olisi koettanut voimiaan. Jos hän tässä suhteessa muistuttaa jotakin, niin kaipa silloin vain renessansin mestareita, jotka, niinkuin hänkin, eivät voineet suunnata voimiaan mihinkään erikoisalaan. - Näyttelyssä me vielä näimme uuden taulun nuorelta taiteilijalta, Enckelliltä. Tässä on meillä eräs niitä luonteita, jotka usein säikäyttävät katselijaa, mutta jotka omituisen ulkopinnan takana piiloittavat mitä todellisimpia ja hienoimpia huomioita. En lähde puhumaan hänen lahjakkuutta todistavasta taulustaan enkä muistakaan näyttelyn maalauksista, koskapa ne, ja niiden joukossa Järnefeltin syvämieliset maisemat ja Blomstedtin vaikuttavat teokset, piakkoin ovat Pietarissa nähtävinä. Tahdon vain saada sanotuksi, että suomalainen taide, huolimatta nuoruudestaan, ikäänkuin yhdellä iskulla on astunut esiin harvinaisen selväpiirteisenä ja omaperäisenä. Suomalainen maalaustaide ei muistuta skandinavialaista: siinä ei ole norjalaista naivisuutta, ei tanskalaisten tehtyä yksinkertaisuutta, eikä ruotsalaisten europpalaista kiilloitusta. Eikä se ole venäläisenkään maalaustaiteen kaltaista; mutta minusta tuntuu kuin näiden kahden taiteen (suomalaisen ja venäläisen) yhdistäminen voisi viedä niihin tuloksiin, joita niin me kuin hekin haluamme.» - »Yhdistettyämme oman kansallisuutemme voimaan lähimpien naapuriemme korkean kultuurin, me voisimme laskea perustuksen uuden kukoistuksen luomiselle, voisimme kaikkine voiminemme lähestyä länsimaita.»

— Jenan yliopiston filosofian professori R. EUCKEN, jonka teoksen »Die Lebensanschauungen der grossen Denker» Suomalaisen Kirjallisuuden Seura on päättänyt suomennuttaa »Filosofista kirjastoansa» varten, kirjoittaa yksityisessä kirjeessä, että tämän teoksen 3:s painos t. v. tammikuussa annetaan kirjapainoon. Uutta painosta varten, jonka mukaan suomennos tulee tehtäväksi, Eucken on teostansa paljon parannellut. Johdannon ja esityksen Platonista hän toivoo tehneensä yksinkertaisemmaksi, Jeesuksen elä-

mänkatsomusta hän on voimakkaammin kuvannut, mutta varsinkin hän on uuden ja uusimman ajan filosofeja esittänyt tarkemmin kuin ennen, siinä tarkoituksessa, että nykyajan häilyvät kysymykset tulisivat tekijän kannalta valaistuiksi. Erittäinkin huvittaa suomalaisia se Euckenin samassa kirjeessä antama tieto, että hän suomennokseen aikoo liittää kirjoituksen Runebergistä, johon hän mielihyvällä sanoo tutustuneensa ja jonka oikeaksi ymmärtämiseksi hänellä on tilaisuus käyttää Jenassa asuvan Runebergin saksantajan toht. Eigenbrodtin neuvoja.

Ehkä Euckenin ystäviä maassamme huvittaa vielä sekin tiedonanto, että Eucken paraikaa suurella innolla valmistelee uutta teosta, jonka nimeksi luultavasti tulee: »Der Wahrheitsgehalt der Religion und des Christentums».

— Prof. O. Engströmin julkaisusarjasta »Mittheilungen aus der gynäkologischen Klinik in Helsingfors» (Bd. I, Heft 1—3) on prof. toht. A. Martinin ja prof. toht. M. Sängerin toimittamassa aikakauskirjassa »Monatsschrift für Geburtshülfe und Gynäkologie» (viime marraskuun numerossa) eräs arvostelija, toht. Orthmann, lausunut seuraavaa:

»Tähän saakka ilmaantuneet julkaisut sisältävät joukon selontekoja perin mieltäkiinnittävistä ja hyvin huolellisesti toimitetuista töistä, jotka ovat kauniina todistuksena mainitulla klinikalla vallitsevasta tositieteellisestä pyrinnöstä ja eksaktisesta tutkimustavasta; tämä seikka ansaitsee sitä suurempaa tunnustusta, kun asia koskee Prof. Engströmin perustamaa yksityissairaalaa, josta vasta joitakuita vuosia sitten on muodostunut Suomen lääkäreille valtion avustama toivorikas laitos. Täällä on Suomen lääkäreillä tilaisuutta edelleen kehittää taitoansa gynekologiassa yliopiston klinikoilta suoriuduttuansa. Seuraava lyhyt selonteko mainituista julkaisuista osoittakoon, missä aikeissa ja millä innolla Engström oppilainensa on ryhtynyt työhön!»

Tämän jälkeen seuraa selonteko mainittuihin julkaisuihin sisältyvistä O. Engströmin, O. A. Boijen, K. Bouchtin, Toivo Forsströmin E. Essen-Möllerin, Walter Parviaisen, Arvi Sandströmin ja Walter Sipilän julkaisemista töistä.

— Toht. J. J. Karvosen tohtoriväitöskirja »Über den Einfluss des Qvecksilbers auf die Nieren» on P. G. Unnan toimittamassa, »Monatshefte für praktische Dermatologie»-nimisessä aikakauskirjassa (Bd. XXVII, N:o 3) laajaperäisesti refereerattu (toht. Berliner). Loppulausunnossa on toht. Karvosen teosta karakteriseerattu »laajaperäiseksi, joka suuntaan erinomaiseksi teokseksi».

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

(Uutta vuotta alkaessa.)

„Kun on usma uunna vuonna, niin on halla heinäkuussa, talvi keskellä keseä“, sanoo vanha suomalainen ilmanennustus-sananlasku. Harvoin on uusi vuosi noussut aikojen vuosta usmaisempana, sanan sekä varsinaisessa että kuvallisessa merkityksessä, kuin tämä 1800-luvun viimeinen vuosi. Ennustavatko nämä kauheat usmat hallaa, joka jäätää Suomen kesäisen kasvannon kukat, keskeyttäen kaiken kehityksen, vai voiko onnettomuus vielä väistyä — sitä ei kukaan kuolevainen tiedä. Joka tapauksessa on silminnähtävää että kovat koetuksenajat ovat Suomen kansalla edessä, asema vaikeampi kuin kenties milloinkaan 1808 vuoden jälkeen.

Muutamien päivien perästä kokoontuvat Suomen valtiosäädyt painavaa tehtäväänsä punnitsemaan. Mitä säätyjen käsiteltävässään asiassa on tehtävä, mitä tekemättä jätettävä, sitä ei ole suinkaan sivullisen helppo sanoa, vaan sen täytyy riippua mitä huolellisimmasta ja tunnollisimmasta asiain harkitsemisesta. Minä katsonkin voivani kokonaan luopua tässä mitään mietteitä esiintuomasta, koska Valvojalla on toivo helmikuun-vihkoonsa saada tästä kysymyksestä varsinainen kirjoitus paljoa taitavammasta kynästä.

Se mikä erityisesti vaikeuttaa valtiopäiväin työtä, on se seikka, ettei ole täysin selvää, ovatko todellakin puutteet meidän asevelvollisuusjärjestelmässämme vaatineet tämän kysymyksen nostamista, vai onko niillä, jotka tässä asiassa ovat olleet alkuunpanijoina tai neuvonantajina, samalla ollut tarkoitus tähdätä isku meidän valtiollista asemaamme vastaan. Hänen Majesteettinsa Keisari-Suuriruhtinas Aleksanteri III lausui v. 1885 valtaistuinpuheessaan Suomen valtiosäädyille seuraavat sanat:

„Se moitteeton tapa, jolla väestö on suorittanut asevelvollisuutensa, ja hyvät tulokset Suomen sotaväen kesäkokouksista, joista Kenraalikuvernööri on todistanut, ovat olleet Minulle todelliseksi mielihyväksi ja saattaneet Minun siihen vakuutukseen, että Suomen sotaväki täydellisesti vastaa tarkoitustansa.“

Ja tiettävästi ovat tämän jälkeen pidetyt sotaväentarkastukset osoittaneet aivan samaa. Ei ole kuulunut mitään muuta kuin että Suomen sotaväki, lyhyemmästä palvelusajastaan huolimatta, on kunnolla tehtävänsä suorittanut, pysyen venäläisen sotaväen tasalla. Kokonaan toinen asia on, onko tämä sotavoima riittävä isänmaan ja valtaistuimen suojele-

miseen, jos näitä ulkoa tuleva vaara uhkaisi. Jos Suomen kansalta suurempia aineellisia, vieläpä hengen ja veren uhreja kysytään, niin epäilemättä on kansamme entistä suurempiin uhrauksiin valmis. Sitävastoin on liikaa toivoa että kansa vapaaehtoisesti luopuisi valtiollisesta asemastaan. Muistettavat ovat meilläkin unkarilaisen Deákin sanat: „Ne oikeudet, jotka kansalta väkivallalla riistetään, se voi saada takaisin, mutta niitä oikeuksia, joista se vapaaehtoisesti luopuu, ei se ikinä saavuta takaisin".

Masentavimman vaikutuksen kaikesta tekee se, että tämän kiistan aikana on tahdottu saattaa Suomen valtiomiesten rehellisyyttä epäilyksenalaiseksi. Se tutkimus, johon asiata koskeva sotaministerin kirje antaa aihetta, on varmaankin saattava täysin selväksi, että suomalaiselta puolelta ei ole milloinkaan muuta kuin puhtaita aseita käytetty. Ei saateta todistaa, etteivät Keisari-Suuriruhtinas Aleksanteri II ja silloinen sotaministeri Miljutin olisi olleet selvillä siitä, mistä oli kysymys, kun Suomen asevelvollisuuslaki säädettiin. Tunnettua on että sotaministeri Miljutin kokonaan epäsi esityksen antamista suomalaisen kansallissotaväen perustamisesta Suomen säädyille — hyvin tietäen, mikä merkitys säätylailla oli — mutta Keisari-Suuriruhtinas vakuutti, niin kerrotaan, luottavansa suomalaisiinsa ja käski antaa esityksen. Kun asia säädyistä palasi ja säätylain vahvistamisesta oli kysymys, niin oli tietysti aivan toisarvoinen seikka, olivatko muutamat pykälät semmoisia, joiden muuttamiseen vaaditaan Hallitsijan alkuunpano ja neljän säädyn suostumus (s. o. perustuslakeja), vai semmoisia säätylakeja, joiden muuttamiseen kolmen säädyn päätös on riittävä. Ei ole mitään syytä, joka saattaisi luulemaan, ettei Aleksanteri II, joka niin seikkaperäisesti oli seurannut tätä lainsäädäntöasiaa, vieläpä ottanut osaa itse lakitekstin suorittamiseen, olisi täysin tajunnut asiata koko sen laajuudessa.

Suomen kansa rohkenee toivoa ettei sen rehellisyydestä langeteta epäedullista tuomiota, ennenkuin asia aivan täydellisesti on selvitetty. Ja ennen kaikkea on toivottava ettei perusteeton epäedullinen käsitys ole johtava semmoiseen loppupäätökseen kuin venäläisen miehen nimittämiseen Suomen ministerivaltiosihteeriksi, jommoinen lainvastainen toimenpide olisi omansa koko maan täyttämään surulla ja alakuloisuudella.

Tilanpuute pakoittaa minut lopettamaan kirjeeni tähän. Samalla kuin lausun uudenvuoden-toivotukseni kaikille Valvojan vanhoille ja uusille lukijoille, pyydän erityisesti lausua kunnioittavan tervehdykseni kokoontuville Suomen Säädyille, toivoen heille viisautta, malttia ja voimaa tehtävänsä suorittamiseen. Ja erittäinkin toivon että edessä-olevat vakavat asiat voivat kerrankin luoda sen yksimielisyyden, jota maamme nyt kipeämmin kuin milloinkaan kaipaa.

13. 1. 99. Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Uusia aikakauskirjoja. *Maamies*. „Suomen maanviljelijäin ja maanviljelysseurain uusi äänenkannattaja", on alkanut ilmestyä Helsingissä tämän vuoden alusta kerran viikossa 8-sivuisena. Lehti ilmoittaa ohjelmaansa kuuluvan maataloutemme kaikki eri alat: „varsinainen maanviljelys, karjanhoito, maitotalous, hevoshoito, metsänhoito, maatyöväen kysymys, maatalousopetus". Toimittajat ovat hrat U. Brander, päätoimittaja, sekä A. Grönvall, Hj. Göös ja E. A. Malm, jota paitsi avustusta ovat luvanneet useat maanviljelyksen alalla tunnetut nimet. Hinta on 3 m. 30 p. vuosikerralta ja 1 m. 90 p. puolelta. N:ot 1 & 2 sisältävät m. m.: U. B., Maamiehen mietteitä vuoden vaihteessa. — H. N., Maitotaloudellinen keksintö. — J. O. S., Kantakirjanpitoa karjoillemme; y. m.

Pohjanmaan raivaaja, kansantajuinen maatalousopillinen aikakauslehti, on nimenä uudella aikakauslehdellä, joka tämän vuoden alusta ilmestyy Vaasassa kerran kuukaudessa, sisältäen paitsi ilmoituksia 8 sivua tekstiä ja kokosivun kuvan. Lehti on aiottu sisältämään „kansantajuisia kirjoituksia ja uutisia maanviljelyksen, karjanhoidon, meijerihoidon, metsänhoidon, puutarhanhoidon ja kalastuksen alalta". Vastaava toimittaja on hra F. A. Rautell ja avustajina mainitaan useita henkilöitä. Hinta on 1 mk. 50 p. Ensi numero sisältää m. m. F. A. Rautell, Korkeasoiden viljelemisestä. — Maidon käsittelyn vaikutus voin paljouteen. — Yhdistetyn talli- ja navettarakennuksen pohjapiirustus y. m.

Kansan toveri, kaunokirjallinen kansanlehti, on alkanut ilmestyä Hämeenlinnassa. Lehti ilmestyy kahdesti kuussa, 16 isoa sivua numerossa. Hinta 3 mk. koko ja 1: 50 puolelta. Ensi numeron sisällyksestä mainittakoon: Victor Hugo, Notre Damen kääpiö. — James Barrie, Ruokolan Marin kosinta. — Kyösti Larson, Soittajasuutari. — Runoja y. m. Ei-kaunokirjallista sisällystä on Ktm., Maanviljelysluotosta.

Edistys on nimeltään uusi kuvallinen aikakauskirja, jonka näyttö- ja ensinumero vuoden vaiheilla meille saapui Brooklynista Amerikasta. Lehti tulee ilmestymään kerran kuukaudessa 64-sivuisena ja on painettu kuvitukseen sopivalle kiiltopaperille. Näyttönumero sisältää m. m. seuraavat kirjoitukset: Esittely. — A. H., Suomen merimieslähetys. — E. E. T., Sanomalehtimiestemme kokous. – Suomen uusi kenraalikuvernööri. — E. E. T., Neljäs yleinen kirkolliskokous y. m. Sitäpaitsi lehti sisältää runoja ja novelleja, (m. m. J. A. Antilan käännöksen „Lootoslilja"-nimisestä runosta), ja useat kirjoitukset ovat kuvilla valaistut. Aikakauskirja on hauskana todistuksena siitä virkeästä hengestä, joka näyttää Amerikassa asuvien kansalaistemme keskuudessa vallitsevan.

Amerikasta on, paitsi „Edistystä", meille saapunut myös *Joululehti*, toim. J. E. Nikander. Sisällys on enimmäkseen uskonnollista laatua. Kirjoituksista mainittakoon: —aa, Joulun tullessa. — J. K. N., Suomi-opistolta. — —a., Kodin muistot. — A. H., Pohjolan joulu. — —nen, Maailman parantajista y. m.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Vanhan Kalevalan eepilliset ainekset. Julk. *A. R. Niemi*. 4: 75.

Otavalta: *W. V. Forsman*, Höyrykoneoppi. — Suomen perhoset. Sommitteli *S. E. Aro*. Vhk. 6. 2: 50. — *Poul la Cour & Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. Vhk. 2. —: 75. — *Carl Blink*, Kustaa Vaasa ja hänen aikalaisensa. Vhk. 16, 17. à —: 25.

Werner Söderströmiltä: *Andreen* kartasto. Vhk. 17—20. à —: 75. — *Louis Sparre*, Det gamla Borgå. -- Avarassa maailmassa. Vhk. 1. —: 35. -- *Johannes Gerhardin* Pyhät tutkistelemukset ja Jumalisuuden harjoitus. Suom. Matti Tarkkanen. Sid. 2: 25, koruk. 3: —. — Ristin juuressa. Suom. Juho Reijonen. Sid. 1: 60, koruk. 2: 25. – Uskonnollisia mietelmiä jokapäiväistä hartautta varten. Otteita *Joh. Dillnerin* teoksista. Suom. K. Vhk. 1. —: 35. — *C. H. v. Bogatzsky*, Kallis aarre. Suom. K. M. O. —: 50. — *Z. Schalin*. Katso, minä seison ovessa ja kolkutan! —: 15. — *G. S. Reaney*, Meggyn koti. (Täti kertoo . . . II). Suom. —: 25. — *Immi Hellén*, Lasten runoja I. 1: 25.

G. W. Edlundilta: *A. Oksanen*, Säkeniä. 5:s painos. (2:lla kuvalla.) 3: 50, sid. 5: —. — *Edv. Bergh*, Neuvoja lakiasioissa joka miehelle. Suom. G. E. Leino. Vhk. 2. 5: —. — *Edv. Bergh*, Lainopillinen hakemisto. Suom. A.

J. Sarlin. Vhk. 7 & 8. 1: 40. — *J. L. Runeberg*, Fänrik Ståls sägner. Sid. 4: 50, koruk. 5: 25. — *C. G. Estlander*, I fosterländska ämnen. 1: —. — *A. Jænisch*. Humoresker och pennteckningar. 5 häft. 1: —. — *A. B Stockham*, Tokologia. Suom. 4: —. — *I. K.*, Sagor och berättelser. 1: 50. — Vuoden päivät. Raamatun sanoja muistoksi ja esirukoukseksi syntymäpäivinä. 2: 50. — *Björnstjerne Björnson*. Päivärinteen Synnöve. Suom. H. Käkikoski. 1: —. — Asetukset vaivaishoidosta sekä irtolaisista. Palkkaussääntö. Julistukset muuttamisesta yhdestä seurakunnasta toiseen. Asetus henkikirjoituksesta, ynnä kaavoja. 1: 80. — Metsästyslaki (sama ruotsiksi). —: 25. — *S. A. Keinänen*, Kuvia Kalevalasta IV. 2: 50.

K. J. Gummerukselta: *M. E.*, Opas sunnuntaikoulujen opettajille kolmannen vuosikerran evankeliumitekstien käsittelyä varten. Vhk. 1. —: 50.

Uusi kuvalehti, 1898. N:o 24: Siperialaisia oloja. — K. Zilliacus. Kadun ulkomuoto Japanissa. — Runoja, y. m. Kuvia: Kuvia Palestiinasta. — Metsässä y. m.

Nykyaika, 1898. N:o 23 & 24: E. Katila, Suomen kultalöydöt. — Runoja. K. A. P., Katsaus suomenkieliseen kaunokirjallisuuteen v. 1897—98 y. m. Liitteenä: Kasimir Leino. Jaakko Ilkka. Ensim. näytös.

Virittäjä, 1898. N:o 6: E. A. E., Piirtonen suomalaisuuden historiaan v:lta 1816. — Kaarle Krohn, Venepuun etsintä. — A. H., Yhdysmerkkien käyttämisestä yhdyssanoissa. — Oikeakielisyyttä. — Sanapoimintoja. — Kirjallisuutta.

Luonnon ystävä, 1898. N:o 12: † Aulis Westerlund. — K. M. Levander, Kertomus eläintieteellisestä matkasta Muurmanin rannikolle. — Solnhofenin liskolinnusta (G. Schwederin esitelmä). — Pieniä tietoja y. m. — Lehti, jota tähän asti on painettu Kuopiossa, tulee ensi vuoden alusta ilmestymään Helsingissä.

Koti ja yhteiskunta. 1899. N:o 1: Z. Topelius, Fredrika Bremerin muisto. — Englannin papit ja naisasia. — I. H—n, Suomen kieli sivistyneissä kodeissamme. — Uusia kirjoja y. m. Liitteenä: Kasvitarha. Käsitöitä.

Pyrkijä, 1898. N:o 12: N. M., Joulun johdosta. Runoja, y. m. Erityisenä osastona: Vesaikko, nuorison kyhäelmiä.

Teolooginen aikakauskirja. Teologisk tidskrift, 1899. N:o 1: M. Ruuth. Nykyaik. lähetystyö kultuurin edistäjänä. — G. G. Rosenqvist, Trons etiska bestämdhet enligt Luther. — O. J. Colliander, Kirkkolaki ja asetusehdotus, joka koskee avioliiton solmimista siviili-viranomaisen edessä. — V. T. Rosenqvist, Z. Topelius' „Tänkebok“. — Kirjallisuutta, y. m.

Hengellinen kuukauslehti. 1899. N:o 1: W. M., Vuoden vaiheessa. — J. Väyrynen. Jumalan palvelija. — W. Salminen, Uutisia ulkomailta.

Finsk veterinärtidskrift, 1898. N:o 6: Chinin såsom medel emot hämoglobinuri hos nötkreatur. — Ordnandet af veterinärernes dispensationsrätt. — Litteratur, y. m.

Suomen edustuslaitoksen uudesti-elvyttäminen keisari Aleksanteri II:n aikana.[1]

Kirjoittanut

TH. REIN.

I.

Kakdeksaa ensimäistä vuotta keisari Aleksanteri II:n hallitus-ajasta Suomessa, jotka kävivät säätyjen kokoonkutsumisen edellä, voidaan verrata jäänlähtöaikaan, jolloin vastakkaiset voimat, pakkasen ja lämmön, talven ja kevään, keskenään kamppailevat. Niistä milloin toinen, milloin toinen on vahvempi, kunnes vihdoin kevät vie ratkaisevan voiton.

Jo keisari Aleksanterin noustessa valtaistuimelle toivottiin täällä maallemme suotuisaa muutosta hallitusjärjestelmään, sillä oltiin tietävinään, että nuori hallitsija oli maallemme suopea. Itse asiassa ryhdyttiin ennen pitkää yliopistossa muutamiin toimenpiteisiin, jotka herättivät yleistä mielihyvää. Ja kun keisari vähää ennen rauhantekoa maaliskuussa 1856 kävi Helsingissä, niin hän esitti senaatille tunnetun, merkillisen, Suomen hallituksen toimintaa koskevan ohjelmansa, jonka mukaan kauppa ja merenkulku oli kohotettava, teollisuus kehitettävä, kansakouluja perustettava, kulkulaitoksia parannettava rakentamalla kanavia ja rautateitä sekä alempien virkamiesten palkkoja koroitettava. Lähinnä tästä aiheutui joukko lausuntoja ja eh-

[1] Tämä kirjoitus on pääasiassa kirjoitettu J. V. Snellmanin elämäkerran II:sta osaa varten.

doituksia, joita virastot ja vartavasten asetetut komiteat valmistivat. Yleinen huomio maassa oli lähinnä seuraavina vuosina tähän kiintynyt ja laajalti väiteltiin sanomalehdistössä ehdoitetuista parannuksista.

Mutta kuta tarkemmin näitten parannusten keinoja punnittiin, sitä selvemmin osoittautui, että tärkeimpäin, jos kohta ei kaikkien toteuttaminen välttämättömänä ehtonaan edellytti kansan laillisten edustajien myötävaikutusta. Sanomalehdistössä pohdittiin, miten saataisiin aikaan rautatieverkko, miten kansakoululaitos, mutta siihen tarvitsi valtiorahasto lisätuloja, ja mistä oli nämät otettava, jollei kansan omista taskuista? Mutta veronsuostunta-oikeus oli perustuslakiemme mukaan ainoastaan kansan omilla valtuutetuilla, valtiopäiville kokoontuneilla edustajilla. Teollisuuden ja kaupan edistyminen vaati uusia lakeja, jotka hellittivät useita vanhoja, työ- ja liikevapautta sitovia kahleita. Mutta näitä uusia lakeja voitiin perustuslaillisesti aikaansaada vain siten, että säädyt kutsuttiin käyttämään lainsäätämis-oikeuttaan. Toivomus, että säädyt kutsuttaisiin kokoon, vallitsi senvuoksi yleisesti kansassa. Mutta oliko tosiaan mitään toiveita siihen, että se toteutuisi? Monella taholla epäiltiin tämän mahdollisuutta. Kuten tunnettu, oli kuitenkin joukossamme mies, joka rohkeasti lausui julki yleisen mielen tuossa asiassa. Sen teki jumaluusopin professori Frans Ludvig Schauman siinä puheessa, minkä hän yliopiston puolesta piti juhlatilaisuudessa, jota korkeakoulu vietti 20 p. syysk. 1856 keisariparin kruunauksen johdosta Moskovassa. Suomen kansa — lausui puhuja — toivoi hartaasti, että pian ja sitten useammin, sen mukaan kuin olot vaativat, annettaisiin maan säädyille tilaisuus perustuslain määräämässä järjestyksessä kokoontua ottamaan osaa lainsäädäntöön ja veroitukseen sekä neuvottelemaan yleistärkeistä asioista, jotka hallitus oli esittävä, tahi myös anomuksen muodossa tekemään esityksiä hallitsijalle. „On kyllä totta“, lisäsi Schauman, „että hallitusmuodossamme ei ole mitään määräystä siitä, kuinka usein nämät valtiopäivät ovat pidettävät; mutta asian luonnosta seuraa, että kuta enemmän kansa edistyy sivistyksen tiellä, sitä useammin sattuu aikoja, jolloin maalle käyvät tarpeellisiksi toimenpiteet, joita perustuslainmukaisesti ainoastaan val-

tiopäivillä voi ottaa käsiteltäväksi, tahi niin tähdellisiä asioita esiintyy, että olisi tarpeellista kansan omain edustajain niistä neuvotella".

Suomen yleisö tervehti tätä puhetta suurella ihastuksella. Keisari Aleksanteri sitävastoin, joka kreivi Armfeltilta oli saanut sen venäjäksi käännettynä ja suurella mielenkiinnolla sen lukenut, oli aluksi sangen tyytymätön siihen ja lausui paheksumisensa niin hyvin puhujaa kohtaan, joka oli käynyt toimivaltaansa ulommaksi, kuin yliopiston viranomaisia kohtaan, jotka eivät olleet kieltäneet puheen pitämistä, sekä kreivi Armfeltia ja kenraalikuvernööri Bergiä kohtaan, syystä että nämät eivät olleet estäneet puheen painattamista ja jakelemista. Näyttipä siis sillä hetkellä, kuin Schaumanin puhe pikemmin olisi poistanut kuin lähentänyt valtiopäivätoiveita. Mutta tapausten myöhempi kulku osoitti, että oli kylvetty elinvoimainen siemen, joka iti ja kantoi aikanaan hedelmiä maan onneksi.

Kreivi Aleksanteri Armfeltin jälkeenjättämien papereiden joukossa, jotka säilytetään täkäläisessä valtioarkistossa, tavataan eräs hänen ranskaksi tekemänsä kertomus, joka on puhtaaksi kirjoitettu, mutta kreivin omakätisillä korjauksilla varustettu. Se koskee erinäisiä Suomen valtiopäiväin uudesti-elvyttämisen yhteydessä olevia seikkoja, ulottuu keisari Aleksanteri II:n hallitsijaksi-tulosta aina v:n 1863 valtaistuinpuheeseen ja on omiaan levittämään valoa moneen tähän asti hämärään kohtaan tätä historiassamme tärkeätä aikaa.

Armfelt aloittaa kertomuksensa mainitsemalla, kuinka Suomessa keisari Aleksanteri II:n hallituksen alussa yleisesti toivottiin valtiopäiviä. Kreivi Berg oli niinikään tullut lausuneeksi sanoja, jotka maan asukasten mielestä antoivat syytä uskoa näitten toiveitten toteutumista. Valtaistuimelle-nousunsa jälkeisenä päivänä allekirjoitti uusi hallitsija julistuksen, samanlaatuisen kuin keisarien Aleksanteri I:n ja Nikolai I:n vahvistamat. „Tämä saattoi minut tilaisuuteen", lausuu Armfelt, „ottamaan puheeksi muutamia yksityisseikkoja, jotka koskivat hallitustapaamme, maassa yleisesti lausuttuja toivomuksia, suhdettamme keisarikuntaan j. n. e. Minä havaitsin silloin, että keisari täydellisesti tunsi aseman („que l'empereur connaissait parfai-

tement le terrain"), ja että hänen hartain toivomuksensa oli tarkalleen täyttää kaikki ne sitoumukset, jotka hän äsken, allekirjoittamalla julistuksen, tavallaan oli ottanut päälleen, sekä että hänen aikomuksensa oli edistää laitoksiamme, pidättäen itselleen kuitenkin oikeuden itse määrätä tässä kohden sopivimman hetken. Minulla oli sittemmin useampia kuin yksi tilaisuus palata samaan aineeseen ja minä käsitin täydelleen sen arkaluontoisen aseman, johon hän huomasi joutuneensa. Venäjällä pyydettiin kansallisedustusta, vaikka ei oltu siihen valmistuneita, samoin Puolassa, viittaamalla oikeuksiin, jotka syystä oli menetetty." — Armfelt siirtyy sitten kertomuksessaan esittämään sitä vaikutusta, jonka Schaumanin kruunauspuhe aikaansai Pietarissa. Keisari lausui kreiville, että tämä puhe tuotti hänelle sitä enemmän mielipahaa, kun se saattoi hänet siihen ikävään tilaan, ettei hän pitkään aikaan voinut tehdä Suomen hyväksi kaikkea sitä, mitä olisi halunnut, koska jokainen tämänlaatuinen pakoittelu tavallaan sitoi hänen kätensä. Tulee huomata, että keisari, paheksuessaan puhetta, ei hylännyt itse aatetta Suomen säätyjen kokoonkutsumisesta; hän tahtoi vain pidättää itselleen ajan ja hetken määräämisen, milloin tämä oli tapahtuva. Ei kukaan kohtuullisesti ajatteleva voine ihmetellä, että tämä aate keisarin sielussa tarvitsi aikaa kypsyäkseen. Olihan ensi silmäyksellä omituinen se aate, että hän, maailman suurimman valtakunnan itsevaltias, päättäisi määrätyssä, pienemmässä osassa täydellä todella tyytyä perustuslailliselle hallitsijalle tulevaan, rajoitettuun valtaan. Ennen kuin hän saattoi päättää sen tehdä, oli täytynyt poistaa monta epäilystä, mitkä koskivat tämän toimenpiteen vaikutusta kaikkien hänen muiden alamaistensa etuihin, joita hän niinikään oli velvollinen ottamaan huomioon. Ja kuitenkin hän lopulta vapaaehtoisesti omaksui tämän itserajoituspolitiikin. Mahdotonta on tietysti päättää, missä määrin F. L. Schaumanin puhe, jonka keisari itse lausui sisältävän „monta hyvää ajatusta", on voinut vaikuttaa tämän päätöksen kypsymiseen. Nähtävästi on sillä kuitenkin ollut osansa joko suoranaisesti tai välillisesti. Suomen kansan mielestä ei enää voinut hälvetä syvä tunto siitä, että sen sisin ajatus kerrankin oli niin pontevasti päässyt ilmoille, ja tästä ajasta alkaen sama ajatus esiintyi kotimaisessa hallituksessamme, senaatissa, entistä voimakkaampana. Ajatus edustuksen kokoontumisesta astui siitä

lähtien alituisesti esiin uudistus- ja parannusvaatimuksissa, jotka edellyttivät tuota aatetta ehtonaan. Hallitsijaan, joka niin vilpittömästi kuin Aleksanteri II tahtoi kansojensa parasta, eivät nämä esitykset voineet olla vaikuttamatta.

Jonkun aikaa yliopiston kruunausjuhlan jäljestä tuli valtiopäiväkysymys todenteolla puheeksi keisarillisessa senaatissa muutamassa merkillisessä senaatin täysi-istunnossa marrask 24 p:nä 1856.

Tässä istunnossa, johon otti osaa kenraalikuvernööri kreivi Berg, oli käsiteltävänä kaksi tärkeätä asiaa; toinen koski paloviina-lainsäädännön uudistusta, toinen valtiontulojen enentämistä karttapaperimaksujen koroittamisella. Jo v. 1852 oli asetettu komitea tekemään ehdoitusta uudeksi paloviinan valmistusta ja myyntiä koskevaksi lainsäädännöksi, jotta saataisiin ehkäistyksi enenevä juoppous, joka oli herättänyt keisari Nikolainkin huomion ja paheksumisen. Komitea esitti v. 1854 ehdoituksensa senaatille, joka keskuudestaan asetti valiokunnan asiata edelleen käsittelemään. Valiokunnan keskusteluissa pääsi se mielipide voitolle, että raittiusmieliseen suuntaan käyvä uudistus paloviina-lainsäädännön alalla ennen kaikkea vaati poistettavaksi kotitarvepolton, ja valmistuksen jätettäväksi suuremmille, valtion tarkastuksen alaisille tehtaille; näille asetettu vero tulisi sen ohessa antamaan valtiolle melkoiset lisätulot. Mutta tässä oli esteenä se, että asetus kesäkuun 15 p:ltä v. 1800, joka, Norrköpingin valtiopäiväpäätöksen mukaan samalta päivältä, saattoi käytäntöön kotitarvepolton, sisälsi että tilanomistajille ja kaupungeille yksinomaan suotu oikeus valmistaa viinaa oli muuttumatta pysyvä voimassa, kunnes maan säädyt tulisivat hallituksen kanssa toisin sopimaan. Kotitarvepolttoa ei siis voitu poistaa ilman uutta, hallitsijan ja säätyjen tekemää päätöstä. Oli koetettu päästä pulasta asetuksen kautta 30 p:ltä elok. 1855 tarjoomalla kotitarvepolttoon oikeutetuille tilaisuutta vapaaehtoisesti luopumaan mainitusta oikeudesta, saaden korvaukseksi viinanpolttoveron anteeksiannon. Mutta vain aniharva maanomistaja oli tätä tilaisuutta käyttänyt. Senaatin valiokunnassa esiintyi nyt eri mieliä siitä, oliko v:n 1800 asetus välttämättömästi oleva perustuksena ehdoitusta tehtäessä; kaksi kannatti tätä mielipidettä, kaksi vas-

tusti ja viides kävi keskitietä. Näin ollen katsoi valiokunta olevansa pakoitettu jättämään kysymyksen senaatin päätettäväksi. Kun senaatin täysi-istunnossa 24 p. marrask. 1856 asia otettiin käsiteltäväksi, oli 12 jäsentä kolmea vastaan sitä mieltä, että asetus 15 p:ltä kesäk. 1800 oli oleva ehdottomasti sitova. Muutamilla jäsenillä oli ollut aikomus tällöin jättää kirjalliset vaatimukset valtiopäiväin kokoonkutsumiseksi ja Helsingissä silloin paraikaa oleskelevan parooni Stjernvall-Walleenin kehoituksesta olivat he jo ennakolta siitä ilmoittaneet kenraalikuvernöörille. Mutta tämä kieltäytyi antamasta suostumusta, selittäen, että kaikki siihen suuntaan käyvät mietteet nykyhetkellä olivat sopimattomat, josta syystä mainitut jäsenet, jos kohta vastenmielisesti, jättivät vaatimuksensa esittämättä [1]. Äänestyksessä kenraalikuvernööri yhtyi enemmistöön, mutta että tämä ei tapahtunut juuri mistään perustuslaillisista sympatioista, näyttää käyvän selville Bergin pari päivää myöhemmin (jouluk. 1 p.) Armfeltille lähettämästä kirjoituksesta, missä lausutaan: „Minusta näyttää, että muutamat valiokunnan jäsenet, joihin nykyhetken tauti, valtiopäiväkuume on tarttunut, ovat herättäneet koko tämän väittelyn, vain saadakseen senaatissa nostaa kysymyksen valtiopäivistä. — Yliopisto on siihen määrään kiihoittanut mieliä valtiopäiväin hyväksi, että siinä kohden kulkutauti raivoaa Helsingissä — mutta ei maassa“.

Kun se asia oli suoritettu, ryhdyttiin samassa senaatin täysi-istunnossa käsittelemään Haartmanin valtiovarain lisäämiseksi tekemää ehdoitusta, joka tarkoitti muutamain muutosten toimeenpanemista voimassa-olevaan karttapaperiasetukseen 8 p:ltä syysk. 1842. Eräs jäsen, Klas Nordenheim, viittasi tällöin siihen, että asetus ei ollut syntynyt perustuslaillista tietä, ja että asia, ollen veroituskysymys, oli oleva säätyjen käsiteltävä. Berg julmistui siitä suuresti ja alkoi kiivaasti soimata Nordenheimiä: asetus oli syntynyt hyvässä järjestyksessä senaatin ehdoituksesta ja oli keisarin vahvistama; ei ollut kenenkään lupa väittää, että tässä maassa mikään asetus oli syntynyt laitonta tietä. Senaatti päätti tämän jälkeen kenraalikuvernöörin

[1] Tietoja tästä antavat senaatin täysi-istuntojen pöytäkirjat v:lta 1856 ja S. H. Antellin kirje Armfeltille (v:n 1856 lopulta; päivämäärä puuttuu) sekä Stjernvall-Walleenin kirje A:lle $^{13}/_{25}$ p. marrask. 1856.

ehdoituksen mukaan asettaa komitean tarkastamaan v:n 1842 asetusta ja ehdoittamaan tarvittavia muutoksia. — Mutta siihen ei myrskyisä istunto vielä päättynyt, sillä prokuraattori Gadd pyysi saada senaatin äsken tekemää päätöstä vastaan pöytäkirjaan huomauttaa, että hän ei katsonut tähän aikaan olevan ryhdyttävä mihinkään toimenpiteeseen, joka tarkoitti v:n 1842 asetuksen perinpohjaista muutosta. Tästä syntyi sanakiista, jossa toisella puolella oli Berg ja Haartman, toisella prokuraattori. Berg kysyy, onko prokuraattorin mielestä senaatti nyt tekemänsä päätöksen kautta käynyt laillista toimivaltaansa ulommaksi, johon prokuraattori vastaa mielipiteensä olevan, että senaatilla on kieltämätön oikeus asettaa komitea yllämainittua tarkoitusta varten. Näyttääpä melkein siltä, kuin prokuraattori puuttuvan présence d' esprit'in vuoksi olisi tässä kiistassa joutunut tappiolle, vaikka hän kuitenkin pääasiassa oli oikeassa. — Berg lausuu Armfeltille paheksumisensa prokuraattorin menettelyn johdosta, tämä kun oli käynyt virkansa rajojen yli, jonka mukaan hänen vain tulee antaa lausunto toimenpiteen *laillisuudesta*, ja kenraalikuvernööri pyytää Armfeltin kautta, että keisari siitä muistuttaisi prokuraattoria. Omasta puolestaan Berg ei milloinkaan sano tahtovansa puoltaa laitonta toimenpidettä. „Näyttää olevan muodostumaisillaan“ lisää hän kirjeessä Armfeltille, „puolue, joka tahtoo tukkia eräitä valtion tulolähteitä, jotta voitaisiin käyttää siten syntynyttä rahapulaa ja sillä perustuksella viitata valtiopäiviin muka ainoana parannuskeinona“.

Sittemmin tapahtui selvitys Nordenheimin ja Bergin välillä, jonka johdosta jälkimäinen eräässä seuraavassa senaatinistunnossa sanoi „käsittäneensä väärin“ Nordenheimiä. Mitä prokuraattoriin tulee, arveli keisarikin, jolle senaatin pöytäkirja marrask. 24 p:ltä esitettiin, että hän oli menetellyt väärin, koska senaatin toimenpide asettaessaan komitean oli ollut vain valmistava.

Joka tapauksessa oli siis senaatti, jopa kenraalikuvernöörikin, välillisesti tunnustanut valtiopäivien tarpeellisuuden, nimenomaan myöntäessään, ettei ainakaan paloviina-lainsäädännön perinpohjainen muutos muuten ollut mahdollinen. Valtiopäiväaate oli niinmuodoin herätetty maan korkeimmassa hallituksessakin. Vapaaherra Stjernvall-Walleen, joka siihen aikaan oleskeli Helsingissä, kirjoittaa ylläkerrotun senaatinistunnon johdosta Armfeltille: „Maassa toivotaan

todella valtiopäiviä, enemmistön mielestä keinona saattaa Hänen Majesteettinsa tietoon epäkohtia, joita arvellaan hänelle tuntemattomiksi, toisten mielestä ainoana mahdollisena keinona saada aikaan uusia laitoksia ja lisätyitä valtiontuloja, joita nykyiset olot vaativat". Stjernvall-Walleen sanoo kauan keskustelleensa niin hyvin isäpuolensa, vanhan salaneuvoksen K. J. Walleenin kuin L. G. von Haartmanin kanssa siitä, miten saataisiin ratkaistuksi kaikki nämät yleishyödylliset kysymykset laillisella tavalla, mutta ilman valtiopäiviä, jossa tapauksessa tehtäisiin keisarille palvelus. „Haartman miettii sitä päänsä puhki ja on valvonut yöt umpeensa mietteissään; isäni on, 75 ikävuodestaan huolimatta, todenteolla käynyt käsiksi asiaan ja usein hänetkin tapaa mietteissään kirjoituspöytänsä ääressä istumasta. Odotan tulosta ilmoittaakseni sen teille palatessani".

Suotta nuo kaksi vanhaa valtiomiestä vaivasivat päätään. Sillä sellaisten keinojen keksiminen, joitten avulla saattoi *laillisella* tavalla, mutta *ilman valtiopäiviä* ryhtyä niihin toimenpiteihin, joita Suomen menestys vaati, oli itse asiassa yhtä mahdoton kuin ympyrän neliöitseminen.

Useat muutkin kysymykset, joita lähinnä seuraavana aikana senaatissa käsiteltiin, antoivat uutta aihetta punnitsemaan säätyjen kokoontumisen tarpeellisuutta. Niinpä esim. ammattikuntajärjestelmän poistaminen, maakaupan vapautus y. m. Ne mainittuja kysymyksiä koskevat asetukset, jotka julkaistiin v. 1859, olivat karien välitse luovaamisen tuloksia: koetettiin jotakuinkin tyydyttää kehityksen tarvetta perustuslakia rikkomatta; mutta se luovailu ei oikein ottanut luonnistuakseen. Senaatin istunnossa 18 p. lokak. 1858 oli esillä kysymys muutoksesta lakimääräykseen, joka koski muuttopäivää kaupungeissa, ja senaatti päätti Hänen Majesteetilleen ehdoittaa, että asiassa julkaistaisiin kuulutus. Mutta prokuraattori Gadd muistutti pöytäkirjaan, että lakia tässä kohden ei pitänyt muuttaa muutoin kuin perustuslaillisessa järjestyksessä, s. o. maan säätyjen mieltä kysyttyä.

Myös paloviinakysymys tuli uudestaan senaattiin v. 1858, jolloin senaatin asettama valiokunta vihdoin antoi asetusehdoituksensa. Senaatin antaman kertomuksen johdosta Suomen maanviljelyksen tilasta oli keisari Aleksanteri v. 1858:n alussa uudistanut isänsä käs-

kyn senaatille, että se ottaisi miettiäkseen keinoja juoppouden ehkäisemiseksi. Senaatilla oli edessään tämä keisarillinen käsky ynnä valiokunnan ehdoitus, jota käsiteltiin useissa täysi-istunnoissa v. 1858:n kuluessa. Taaskin olisi mieluimmin tahdottu poistaa kotitarvepoltto ja perustaa suurempia tehtaita, mutta taaskin oli sama este, tällä kertaa vieläkin voittamattomampi, koska nyt oli olemassa myös senaatin aikaisempi selitys marrask. 24 p:ltä v. 1856, jonka mukaan kotitarvepoltto vain säätyjen myötävaikutuksella voitiin poistaa. Senaatin päätökseksi jäi puoltaa puolinaisia apukeinoja, luvallisen polttoajan supistamista, tarkastuksen koventamista, y. m. vähemmän tärkeitä toimenpiteitä, joihin luultiin hallinnollista tietä voitavan ryhtyä. Tämän ehdoituksen mukainen asetus julkaistiin noudatettavaksi tammik. 1 p:stä v. 1860.

Yleiseen kuitenkin käsitettiin, että sillä ei oltu kysymystä ratkaistu. Sen ymmärsi kreivi Bergkin ja hän muutti vähitellen menettelynsä säätyjen kokoontumiseen nähden. Ryhtyipä hän siinä kohden toimeen, joka seurauksiltaan oli oleva tärkeä. Hän on itse siitä jättänyt kertomuksen [1]. Kreivi Berg mainitsee tässä, mitenkä hän maaliskuun alussa v. 1859 oli saapunut Pietariin, jossa hän oli puhunut Armfeltin kanssa senaatin äsken tekemistä uusista viinanpoltto-oikeutta koskevista ohjesäännöistä. Pitkien keskustelujen jäljestä oli senaatissa huomattu, ettei kotitarvepoltto-oikeutta voitu ilman säätyjä poistaa ja uudet ohjesäännöt olivat siksi jääneet varsin vaillinaisiksi. Se herätti ajatuksen, että olisi viisasta valmistella säätylakia, koska sen aikaansaaminen oli vaativa paljon aikaa. „Me sovimme siitä“ kertoo Berg edelleen, „että pyydettäisiin Hänen Majesteetiltaan lupa antaa se työ senaatin toimeksi. Minä suostuin esittämään sen Hänen Majesteetilleen; mutta sitä ennen tahdoin ottaa tuekseni Pietarissa oleskelevain suomalaisten auktoriteettien neuvot. Meillä oli kaksi kokousta asunnossani „Hotel Demuth“issa. Niihin otti osaa kuusi henkeä: minä, Armfelt, Stjernvall-Walleen, Langenskiöld, af Brunér ja siviilikansliani päällikkö Antell. Kuultuani näiden neuvot, jotka kaikki kävivät samaan suuntaan, minä päätin esittää asian seuraavassa muodossa:

[1] Löytyy kreivi Armfeltin papereissa.

„Sire, Suomessa on lakeja, sellaisia kuin esim. viinanpolttoa koskeva, sekä muita samallaisia vanhoja asetuksia, jotka välttämättömästi ovat kokonaan uudestaan muodostettavat. Maan perustuslakien mukaan ei voisi ilman säätyjen myötävaikutusta panna mitään näistä muutoksista toimeen. Minä en voi Teidän Keisarilliselle Majesteetillenne ehdoittaa säätyjen kokoonkutsumista; minä sanon vielä enemmän: Jos Teidän Majesteettinne käskisi minun saada ne kokoon, niin ilmoittaisin Teille sen olevan mahdotonta siitä yksinkertaisesta syystä, että siihen ei ole mitään valmistuksia tehty. Kaikki, mitä voidaan tehdä sen estämiseksi, että Suomen hallitus olisi valmistumaton, jos joskus kokoonkutsuminen katsottaisiin soveliaaksi, on pyytää Teidän Majesteetiltanne lupaa alistaa Teidän Majesteetillenne luettelo niistä laeista, jotka vaativat säätyjen myötävaikutusta. — Vasta sen jäljestä kuin Teidän Keisarillinen Majesteettinne on määrännyt, mitkä mainituista laeista ovat uudestaan muodostettavat, olen pyytävä lupaa nimittää kommissioneja valmistamaan niiksi ehdoituksia. Nämät ehdoitukset alistetaan Teidän Keisarillisen Majesteettinne tutkittaviksi ja hyväksyttäviksi. Suomessa on Teidän Majesteettinne hallituksella alkuunpanovalta säätyihin nähden. Siinä kohden eroavat Suomen laitokset suuresti Ruotsissa olevista, missä alkuunpanovalta on säätyjen. Tämä ero on hyvin tärkeä. — Tuollaisen luettelon tekeminen sekä sitten niiden lakien valmistaminen, jotka Teidän Majesteettinne suvaitsee ilmoittaa, — tuo kaikki vie ainakin viisi tai kuusi vuotta, kun huomioon otetaan, kuinka hitaasti Suomen hallituskoneisto työskentelee."

Ylläolevan esityksen Berg asetti keisarin eteen, joka siihen antoi suostumuksensa. Armfelt ja Stjernvall-Walleen kiittivät, niinkuin Berg kertoo, mitä lämpimimmin häntä siitä, että hän oli saanut aikaan keisarin suostumuksen. Tämän johdosta Armfeltin kirjeessä 27 p. huhtik. / 9 p. toukok. 1859 käskettiin senaatin ilmoittaa ne maan lainsäädäntöä ja rahaseikkoja koskevat kysymykset, jotka sillä hetkellä saattoivat vetää puoleensa Hänen Majesteettinsa huomion, mutta joita maan perustuslakien mukaan ei voitu säätyjä kysymättä ratkaista. „Kirjoitus teki", sanoo Berg, „senaatin hyvin onnelliseksi, ja seuraavana päivänä täytti tuo uutinen koko kaupungin. Estääkseni toimenpiteen merkitystä liioittelemasta käskin kuvernöörejä ja painoasiamie-

hiä kieltämään kirjoittamasta ja väittelemästä siitä aineesta sanomalehdissä".

Senaatissa käytiin suurella innolla panemaan keisarillista käskyä toimeen. Päätettiin, että senaatin molemmat osastot valmistaisivat ja jättäisivät täysi-istuntoon kumpikin osansa niitä tehtäviä, joitten käsittelyn mainittu käsky aiheutti. Tällöin osoittautui pian, että lainsäädännössämme tapahtunut pitkällinen pysähdys oli tehnyt välttämättömien uudistusten luvun niin suureksi, että niitä kaikkia ei voitu yksille valtiopäiville esittää, jonka vuoksi seulominen oli tarpeen. Senaatti työskenteli uutterasti näissä toimissa, joita kesti melkein kaksi vuotta.

Sillä aikaa kuin tätä työtä kesti, odotti yleisö Suomessa edelleen yhä kasvavalla kärsimättömyydellä valtiopäiväjulistusta. Vuoden 1861 alusta oltiin tietävinään, että senaatti oli saamaisillaan valmiiksi työnsä, jonka vuoksi otaksuttiin, että asia viipymättä lähetettäisiin Pietariin lopullisesti ratkaistavaksi.

Kreivi Berg ja vapaaherra Langenskiöld oleskelivat kevättalvella v. 1861 Pietarissa, jonne jälkimäinen maaliskuussa oli matkustanut rahanmuutosasiaa koskeviin neuvotteluihin. Helsingissä alkoi liikkua epämääräisiä huhuja siitä, että heidän sielläolonsa oli yhteydessä jonkun tärkeän, valtiopäiviä koskevan toimenpiteen kanssa, ja odotettiin senvuoksi, että saataisiin kuulla jostakin asiassa tehdystä päätöksestä, kun he huhtikuun puolivälissä palasivat Helsinkiin. Mutta suurtapa hämmästystä herätti yleisössä julistus 10 p:ltä huhtikuuta, joka saman kuun 16:na p:nä esitettiin senaatissa ja seuraavana päivänä oli luettavana Suomen virallisessa lehdessä. Julistus sisälsi, niinkuin tunnettu, että vaikka Hänen Majesteettinsa toivomusten mukaisinta olisikin ollut kutsua kokoon säädyt heti kuin senaatti olisi ennättänyt valmistaa ne asiat, mitkä vaativat säätyjen myötävaikutusta, niin kuitenkin muut, korkeammat valtioedut, joitten valvominen oli kaitselmuksen keisarille määräämä pyhin velvollisuus, eivät sallineet hänen sillä hetkellä käyttää tätä Suomen perustuslakien mukaan hänelle tulevaa oikeutta. Sen sijaan oli hänen Majesteettinsa sallinut

kutsuttavaksi kokoon valiokunnan, johon oli asetettava maan neljästä säädystä kansalaistensa vapaasti valitsemia miehiä, ja näille hän oli jättänyt tarkastettavaksi asetusehdoitukset, mitkä tulisivat heidän eteensä pantavaksi. Valittujen oli annettava lausunto siitä, mitenkä asiat maan tarpeita vastaavimmalla tavalla voitaisiin järjestää, kunnes Hänen Majesteettinsa katsoisi olojen myöntävän maan säätyjen kokoontumista, jolloin ne täydellisesti ratkaistaisiin ja vahvistettaisiin. — Sen jälkeen kuin on annettu tarkempia ohjeita edusmiesten valinnasta, joita tuli olla 12 kunkin neljän säädyn puolesta ja joitten valiokunnassa oli äänestettävä *per capita,* sanotaan edelleen (mom. 7:o): „Sitten kuin Me olemme saaneet tietää senaatin ja kenraalikuvernöörin alamaisen lausunnon Meille täten saapuneista ehdoituksista, tahdomme Me, *ensisattuviin valtiopäiviin voimassa pysymään,* armossa vahvistaa ne valiokunnan ehdoitukset, jotka Meidän vakaumuksemme mukaan todella vastaavat maan tositarpeita ja sen menestystä edistävät". Valiokunnan, jonka puheenjohtajaksi oli määrätty senaattori S. Gripenberg, tuli kokoontua Helsinkiin 20 p. tammik. v. 1862.

Yleisimmät tämän merkillisen asiakirjan syntyä koskevat seikat tulivat pian tunnetuiksi. Mutta lähempien asianhaarain valaisemiseksi sisältää kreivi Armfeltin jo mainitsemamme „kertomus" muutamia uusia tietoja. Mainittuaan ensin niistä tapauksista, jotka Schaumanin kruunauspuhe aikaansai, Armfelt kirjoittaa:

»Kolme tai neljä vuotta myöhemmin oli vapaaherra Langenskiöld matkustellut maan sisäosissa ja tällöin saanut omin silmin havaita suuressa joukossa väestöä vallitsevaa yleistä tyytymättömyyttä. Syytettiin hallituksen jäseniä siitä, että he keisarilta salasivat valtiopäivätarpeen. Langenskiöld arveli, että hänen tuli ilmoittaa se kenraalikuvernöörille — tämä oli silloin Pietarissa — ja pyytää häntä puhumaan siitä keisarille. Berg, joka nyt oli paremmin oppinut tuntemaan keisarin mielipiteen tässä kohden, koetti vetäytyä pois koko asiasta ja neuvoi Langenskiöldiä kääntymään ministerivaltiosihteerin puoleen. Todella näinkin eräänä aamuna herra Langenskiöldin tulevan luokseni. Hän kuvasi minulle matkalta saamansa vaikutukset sekä maan yleisen toivomuksen saada valtiopäivät ja sanoi lopuksi sangen avomielisesti minulle yleisen mielipiteen syyttävän minua siitä, että Hänen Majesteetiltaan salasin kansan toivomukset. Kun minun oli mahdoton ilmoittaa hänelle, mitä siitä aineesta olin keisarin kanssa keskustellut, tyydyin sanomaan, että minulla oli täysi syy uskoa keisarin tuntevan aseman Suomessa — —, mutta etten käsittänyt miksei Langen-

skiöld itse voinut puhua keisarille. Minä kirjoitin Hänen Majesteetilleen, ilmoitin hänelle Langenskiöldin tulosta ja pyysin, että hänelle suotaisiin puheillepääsö, johon antoi aihetta hänen Suomessa tekemänsä tarkastusmatka. Samana päivänä sain sanan, että Langenskiöldin oli seuraavana päivänä k:lo 11 saapuminen esiteltäväksi; itselleni tuli käsky heti tulla linnaan keisarin puheille. Kuultuaan Langenskiöldin matkan tarkoituksen kysyi keisari minulta, katsoinko Langenskiöldiä mieheksi, jolle saattaa puhua suoraan. Myönnettyäni sen lausui keisari: »No niin, sanokaa hänelle, etten parempaa pyydä kuin saada puhua hänen kanssaan huomenna k:lo 11».

»Seuraavana päivänä kellon käydessä yhtä näin Langenskiöldin astuvan virkahuoneeseeni, jo kaukaa pudistellen päätään, merkiksi että keskustelu ei ollut onnistunut. Mahdotonta, — sanoi hän, — vallan mahdotonta. Minä olen nähnyt hyvän, oivallisen keisarimme, joka on vastaanottanut ja kuunnellut minua kaikella mahdollisella hyväntahtoisuudella. Mutta samalla hän on minulle selittänyt, miltä kannalta hän toivomuksiamme katselee, ja siitä selviää minulle liiankin hyvin, että hänen on kerrassaan mahdoton tällä haavaa noudattaa toivomuksiamme. Käsitän hänet täydellisesti. — Mutta miten tehdä tämä maanmiestemme ymmärrettäväksi? - Ja kuitenkin on, lisäsi hän, nykyisissä oloissa välttämätöntä jotain tehdä. Mutta mitä? Sitä mietin turhaan. — Lopuksi hän ehdoitti, että me pohtisimme kysymystä Suomen asiain komiteassa, sekä lupasi vieläkin ajatella, kuinka se mahdollisesti saataisiin järjestetyksi. Muutamia päiviä myöhemmin oli hän ynnä vapaaherra Stjernvall-Walleen ja herra af Brunér luonani, ja silloin hän ehdoitti asetettavaksi tuon »valiokunnan», joka aikoinaan nosti niin ankaran melun pienessä maassamme. Hänen ajatuksensa oli, että tämä valiokunta ottaisi selkoa kaikista tärkeämmistä, epämääräisistä kysymyksistä, joita lakiemme mukaan ei voi ilman säätyjä ratkaista, ja tutkisi, eikö näiden kysymysten joukossa ollut sellaisia, jotka hallitsija heti saattoi päättää -- tätä hän ehdoitti, katsoen asian kiireelliseen laatuun ja hetken valtiolliseen asemaan, joka teki vältiopäivien kokoonkutsumisen mahdottomaksi. Tämän »valiokunnan» tuli olla muodostettu määrätystä, yhtä suuresta luvusta maan neljän säädyn edustajia; ehdoitus, joka minun nähdäkseni ei ensinkään ollut sovelias.»

»Minä olisin tahtonut, että kommissionin olisivat muodostaneet miehet, jotka säätyyn katsomatta olisi valittu suuriruhtinaskunnan eri maakuntain puolesta. Se ei olisi kommissionille antanut tuota pienten valtiopäivien (diétine) muotoa eikä niin muodoin herättänyt noita perusteettomia epäluuloja ja pahansuopuutta eräissä henkilöissä, jotka käyttivät tätä erehdystä syyttääkseen hallitusta valtiokeikauksen yrityksestä. Mutta kun Langenskiöld oli toista mieltä ja Stjernvall sekä Brunér häneen yhtyivät, laadittiin asiassa esitys, jonka vein Korkealle Herrallemme. Kei-

sari oli jo ennakolta sen hyväksynyt ja käski nyt saattaa sen kreivi Bergin tietoon, jolle nämät toimenpiteet olivat olleet tuntemattomat; Langenskiöld otti ilmoittaaksensa hänelle siitä.»

»Kreivi, jolle asia tuli odottamatta, rakenteli aluksi esteitä [1]. Ne onnistui kuitenkin Langenskiöldin saada voitetuksi, minkä jäljestä keisari kutsui linnaan asiasta neuvottelemaan, välittömän esimiehyytensä alla, komitean, johon tulivat ruhtinas Gortshakov, kreivit Bljudov ja Berg, Suomen ministerivaltiosihteeri, hänen apulaisensa sekä muut Suomen asiain komitean jäsenet, niiden joukossa vapaaherra Rokassowsky. Esitettyään erinomaisen selvästi maan aseman ja osoitettuaan että Hänen ilman säätyjen myötävaikutusta oli mahdoton ryhtyä tarpeellisiin muutoksiin ja parannuksiin, Hänen Majesteettinsa lopuksi selitti, että koska Hän ei vielä voinut eikä tahtonut kutsua niitä kokoon, Hän oli aikonut ryhtyä puheenaolevaan toimenpiteeseen toivoen siten tyydyttävänsä kansakuntaa. Meidät Hän oli kutsunut kuullakseen ajatustamme ja saadakseen tietää, miten me toimenpidettä arvostelimme. Ruhtinas Gortshakov samoin kuin vapaaherra Rokassowsky olivat sitä mieltä, että toimenpide ei tulisi tyydyttämään yleisöä, vaatipa Gortshakov, että keisari myöntäisi meille valtiopäivät; nehän olivat ikäänkuin perustuksena valtiosäännöllemme (»la base de notre constitution»), jonka Hänen Majesteettinsa astuessaan valtaistuimelle oli vahvistanut. Kun keisari tällöin toisti lujan päätöksensä olla vielä kutsumatta kokoon säätyjä, hyväksyttiin lopullisesti Langenskiöldin ehdottama toimenpide, ja laadittiin julistus *ad hoc*, jonka Hänen Keisarillinen Majesteettinsa allekirjoitti. — Julistus teki kaikkea muuta kuin mieleisen vaikutuksen Helsingissä, minne sen oli vienyt itse Berg, joka ei nauttinut luottamusta Suomessa; ja se lieneekin ollut tärkeimpiä syitä tyytymättömyyteen.»

»Keisari, joka heti oli saanut tietää julistuksen tekemän vaikutuksen, katsoi hyväksi antaa selityksen, josta ilmeisesti näkyi, että »valiokunnalla» ei suinkaan ollut niitä oikeuksia, mitä yleisö oli luullut sillä olevan, ja jotka olivat valtiopäivien. Se oli kutsuttu kokoon ainoastaan tutkimaan ja ottamaan selkoa erinäisistä kysymyksistä, jotka vain säätyjen myötävaikutuksella voitiin ratkaista, ja joihin nähden keisari halusi kuulla sen mieltä.» — —

Tämä kreivi Armfeltin kertomus yllämainitun julistuksen — 10 p:ltä huhtik. v. 1861 — synnystä oikaisee useita maassamme vallitsevia käsityksiä, niinpä esim. tuon sekä silloin että myöhem-

[1] Snellmanin mukaan, joka luultavasti on saanut tiedon Langenskiöldiltä, olivat kreivi Bergin ensi sanat, valiokunnan ehdoituksesta kuultuaan: „Was in Gottes Namen haben Sie gethan!“ (J. V. Snellmans saml. arb. IX. Siv. 148).

min monelta taholta lausutun olettamisen, että varsinainen alkuunpanija olisi ollut kreivi Berg. Se ankaruus, millä hän vuonna 1859 ja 1860 tukehutti kaikki perustuslakeja ja valtiopäiviä koskevat lausunnot, viittaa, niin on sanottu, kauan edeltäpäin suunniteltuun tuumaan. Myös epäsuosio, joka kohtasi Bergiä sen jälkeen kuin keisari oli saanut tietää valiokunta-julistuksen sotivan perustuslakeja vastaan, todisti muka sekin hänen osallisuuttaan. Silmällä-pitäen kreivi Armfeltin kertomusta tapauksista ilmenee kuitenkin, että mainitut olettamiset ovat olleet vääriä, ja että Snellman paremmin tunsi asiat lausuessaan sen „olettamuksen“, että ehdoitus oli lähtenyt Langenskiöldistä, ja kieltäessään Bergin olleen siinä mukana; tälle näet ei oltu asiasta ilmoitettu, koska pelättiin hänen pilaavan „hyvän asian“. Sen vuoksi — niin kertoo Snellman — oli myös Berg ääneti kokouksessa hallitsijan edessä [1].

Tämä viimeinen väite tosin ei ole aivan täsmällinen. Kirjeessä Armfeltille $^{8}/_{20}$ p:ltä huhtik. v. 1860 kertoo nimittäin Berg, mainittuaan ensin valiokunta-julistusta senaatissa kohdanneesta vastustuksesta, seuraavasti: „Minulla ei ole mitään syytä muuttaa sitä lausuntoani, joka minulla oli onni antaa kokoontuneessa neuvoskunnassa Hänen Majesteettinsa läsnäollessa. Pyydän saada toistaa tämän: Keisarillinen julistus on minun nähdäkseni hyvä työ. Jokainen ymmärtäväinen ja maltillinen suomalainen on sille antava täyden arvon. Tosin on oleva henkilöitä ja ilmestyvä ulkomaan sanomalehtiin kirjoituksia, joiden nalkuttavaa ääntä tulemme kuulemaan („dont nous entendrons la voix glapissante“); siinä on meidän aikojemme epämukavuus. Vaan sen ei suinkaan pidä häiritsemän sitä asiain menoa, joka on tullut päätetyksi jalossa aikomuksessa tuottaa maalle menestystä“. - Näkyy siis, että Berg ei ollut neuvottelussa „ääneti“, ja että, vaikka toimenpide ei ollut hänestä lähtenyt, hän kuitenkin alussa tekeytyi solidaariseksi sen kanssa.

Keisari ei ollut silloisissa oloissa katsonut voivansa täyttää suomalaisten valtiopäivätoivomusta. Hän oli kuitenkin tahtonut ryhtyä toimenpiteeseen, joka saattoi tyydyttää suomalaisia, ja oli siinä tar-

[1] SNELLMAN, »Muistiinpanoja»; kirjoitus »Grefve Berg» (Saml. arb. IX), ja kirjoitus »Morgonbladet»issa N:o 239 v:lta 1876 (Saml. arb. VI).

koituksessa kääntynyt suomalaisten neuvonantajiensa puoleen. Valitettavasti oli näiden keksimä keino kaikkea muuta kuin onnistunut.

Huolimatta siitä hallitsijan selvästi osoittamasta hyväntahtoisuudesta, mikä ilmeni julistuksesta, oli nimittäin tämä sisällyksensä vuoksi omiansa Suomen kansassa herättämään vakavia huolia. Valiokunta oli saanut toimekseen tehdä asetusehdoituksia, joista keisari selitti aikovansa vahvistaa ensituleviksi valtiopäiviksi ne, joiden hän katsoi todella vastaavan maan tarpeita. Tuo tehtävä sisälsi sen, tai saattoi sitä ainakin helposti selittää siten, että valiokunnalle olisi annettu toimeksi olla mukana *vaikuttamassa väliaikaisen lainsäädännön aikaansaamiseen,* lainsäädännön, joka siis tapahtuisi toisessa järjestyksessä kuin perustuslakien määräämässä. Sitäpaitsi oli valiokunnan ehdoittamain lakien pätevyysaika aivan epämääräinen, koska ei ollut säädetty, milloin valtiopäivät tulisivat kokoontumaan ja milloin väliaikaisten lakien sijaan astuisi toiset, säätyjen suostumuksella tehdyt. Ilmeisesti siis toimenpide loukkasi säätyjen lainsäädäntö-oikeutta, niinkuin sen niille takasi hallitusmuodon § 40:ssä oleva säännös, jonka mukaan hallitsija älköön uutta lakia tehkö tai vanhaa poistako säätyjen tietämättä ja suostumuksetta. Niinmuodoin oli aivan luonnollista, että toimenpide oli Suomessa herättävä levottomuutta ja tyytymättömyyttä, ja se olisi ehdoituksen alkuunpanijain pitänyt ennakolta arvata. Suomalaista kansallistunnettamme ei juuri hyvittele se tosiasia, että keisarin *venäläiset* neuvonantajat, ruhtinas Gortshakov ja vapaaherra Rokassowsky, olivat tuossa valtio-oikeudellisessa kysymyksessä selvänäköisemmät ja arvostelivat mielipiteitä Suomessa oikeammin kuin suomalaiset neuvojat. Sillä jälkimäiset yksimielisesti puolsivat toimenpidettä, ja kun venäläiseltä taholta lausuttiin epäilyksiä, nousi Langenskiöld ja vakuutti käsi sydämellä voivansa päällään taata, että valiokuntaa tultaisiin Suomessa ihastuksella tervehtimään. Tuota varomatonta vakuutusta sai hän myöhemmin katkerasti katua. Sen sijaan näyttää meistä Suomella olevan syytä erityiseen kiitollisuuteen ruhtinas Aleksanteri Gortshakovia kohtaan siitä, että hän — yksin, kuten näyttää, neuvottelussa läsnäolleista — neuvoi hallitsijaa kutsumaan kokoon Suomen säädyt. Tuota neuvoa tosin ei sillä hetkellä noudatettu, mutta se lienee kuitenkin osaltaan vaikuttanut perustus-

laillisen valtiomuotomme elvyttämiseksi, varsinkin kun se luultavasti myöhemmin uudistettiin.

Vikapääksi julistukseen ja sen perustuslailliselta kannalta arveluttavaan sisällykseen teki yleisö ensi sijassa Langenskiöldin, kenties enemmän kuin oli kohtuullista, koska hän ei ainakaan ollut ainoa syyllinen. Saipa hän sen johdosta kotimaassaan osakseen personallisiakin loukkauksia. Hän ei koettanut päästä kantamasta vastuunalaisuutta toimenpiteestään. Itse hän ilmoittaa kirjoittaneensa ruotsiksi kahden ensimäisen pykälän luonnoksen, mutta sen ohessa kääntäneensä ehdoituksen venäjäksi. Ja Langenskiöld moitti itseään siitä, ettei hän vielä kääntäessäänkään ollut käsittänyt muutosta asiakirjan muodostukseen tarpeelliseksi, — muutos, joka, niinkuin hän myöntää, hyvästi olisi käynyt päinsä [1].

Että kellään niistä miehistä, joiden keskuudesta tammikuunvaliokunnan ehdoitus läksi, olisi ollut selvillä toimenpiteen laittomuus, sitä ei voi otaksua. Ja vielä vähemmin voi olettaa heillä olleen epäisänmaallisia aikeita. He toimivat paraimmassa tarkoituksessa. Mutta ajattelemattomuudesta, ettei sanoisi kevytmielisyydestä, täytyy heitä moittia, he kun neuvoivat ryhtymään niin kauas kantavaan toimenpiteeseen, ennakolta sitä tarpeeksi punnitsematta ja hankkimatta lähempiä tietoja henkilöiltä, jotka paremmin tunsivat valtio-oikeudellisia kysymyksiä kuin he itse. Heidän olisi pitänyt huomata, että heidän keksimänsä tuuma sisälsi sulan ristiriidan, kun tahdottiin asioissa, joihin säätyjen apua myönnettiin tarvittavan, kuitenkin tulla toimeen ilman säätyjä. Onneksi heidän pohjaltaan hyvät aikeensa tekivät heidät ainakin halukkaiksi oikaisemaan tehtyä erehdystä, saatuaan paremmat tiedot.

Joka tapauksessa hetki oli kriitillinen. Jos valiokunta sellaisena, jommoiseksi se alkujaan oli aiottu, Suomessa olisi päässyt voimaan, saattoi koko perustuslaillinen kehityksemme joutua harhapolulle, josta olisi käynyt vaikeaksi, miltei mahdottomaksi, palauttaa se oikealle tolalle. Ankara juridiikki kenties ei aina ole yhtä kuin järkevä politiikki; usein niin kuitenkin on laita, ja varmasti tässä tapauksessa. Sillä epäilemättä oli Suomelle paras politiikki arastelevalla tark-

[1] Snellman, Saml. arb. VI, siv. 391 s. s.

kuudella pitää kiinni lainsäädännön laissa määrätyistä muodoista, s. o. ylipäänsä pitää kiinni laillisesti olemassa-olevasta yhteiskuntajärjestyksestä kaiken vastaisen kehityksen perustana ja lähtökohtana. Onneksi oli maassa kylliksi niitä, jotka sen käsittivät. Julistus huhtik. 10 p:ltä herätti senvuoksi perustuslakien suojaamiseksi isänmaallisen innostuksen purkauksen, jonka äkillisyys ja voima hämmästytti niitä, jotka sen näkivät. Ja näin herännyt into jäi henkiin, kun julistuksen nostama myrsky jo oli tauonnut.

Jöns Jacob Berzelius.

Kirjoittanut

GUST. KOMPPA.

Viisikymmentä vuotta oli viime syksynä kulunut siitä kuin J. J. BERZELIUS laski väsyneen päänsä ikuiseen lepoon. Se muistojuhla, jota tämän johdosta vietettiin Ruotsissa ja ammattimiesten kesken koko sivistyneessä maailmassa, antaa meille aihetta johtaa mieleemme muutamia piirteitä tämän suuren tiedemiehen elämästä. Siihen on sitä enemmän syytä, kun Berzeliuksesta ei tähän asti suomalainen kirjallisuus sisällä riviäkään, vaikka hän epäilemättä on vuosisatamme suurimpia tieteellisiä kykyjä.

Tieteiden kehityksen alussa edistyy tutkimus epävarmoilla, horjuvilla askelilla; ei ole mitään joka tutkijalle viittaisi tien, jota hänen tulee kulkea. Vähitellen keksitään kuitenkin yksityisiä erikoisseikkoja, jotka kiihoittavat tiedonhalua, ja näin kertyy kokemus kokemukseen, mutta mitään tiedettä tämä ei vielä ole, vaan ainoastaan kaos tieteellisiä tosiasioita.

Jotta täten saatua tietomäärää voitaisiin hallita, tehdään teoria, joka kohta saapi väistyä toisen — yhtä väärälle pohjalle perustetun — tieltä. Seuraus näistä teorioista kuitenkin on että totuus sieltä täältä alkaa pilkoittaa — uuden päivän aamurusko sarastaa.

Silloin ilmestyy mies, jolla on luovaa kykyä ja neroa, mies, joka lausuu selvään julki sen, mikä silloin tällöin on välähdellyt hänen aikalaistensa mielissä. Ja ilmoittamalla tämän aatteen, jonka avulla kaikki nuo hajalla olevat tiedot kootaan yhdeksi kokonaisuudeksi, hän on ikäänkuin taikavoimalla nostanut uuden päivän, jonka valossa uusia, laajoja näköaloja avautuu tutkimukselle. Ja kauan tulee tämän tieteen kehitys olemaan vain sen järjestelmän kehittämistä, jonka hän on perustanut.

Tämmöinen mies tieteiden kehityshistoriassa on Berzelius.

Berzelius syntyi 20 p. elokuuta 1779 eräässä maakartanossa Väfversundan pitäjässä Lindköpingin läänissä. Hänen isänsä Samuel Berzelius,

jonka hän jo nelivuotiaana ollen kadotti, kuului vanhaan pappissukuun ja oli opettajana Lindköpingin kymnaasissa. Tämän kuoleman jälkeen meni hänen äitinsä toisiin naimisiin erään kirkkoherra Ekmarkin kanssa, vaan jo neljä vuotta isänsä kuoleman jälkeen hän kadotti äitinsäkin. Kahdeksanvuotiaana täytyi siis jo pojan orpona asua isintimänsä talossa, jossa hän kuitenkin, kuten toisetkin lapset, sai kyllin kotiopetusta. Mutta nuori Jaakko oli kaikkea muuta kuin ahkera. Ekmark itse oli kuitenkin hyvin oppinut mies, joka koetti erittäinkin kääntää poikiensa huomiota luonnon-

tieteisiin. Jo näissä tilaisuuksissa näyttäytyivät pojan luonnontaipumukset ja Ekmarkin kerrotaan kerran ennustaen sanoneen: »Jaakko, sinulla on taipumuksia astuaksesi Linnén tai — Cartouchen[1] jäljissä; minä toivon, että pidät Jumalaa silmäisi edessä ja seuraat ensinmainittua. Mutta luottamus siihen, että hän oli kutsuttu tekemään jotain suurta, ei suinkaan kiihoittanut häntä ahkeruuteen, vaan päinvastoin hävitti hänestä viimeisenkin halun työhön.

Vähän tämän jälkeen hän joutui enonsa ja holhojansa, luutnantti Sjöstenin perheeseen ja huolenpidon alaiseksi.

V. 1793 otettiin hän Lindköpingin kymnaasiin. Täällä hän osoitti yhtä vähän ahkeruutta kuin ennenkin, mutta hyvän päänsä avulla hän kuitenkin pysyi toveriensa rinnalla. Mutta uudessa kodissaan hän pian joutui riitaan serkkujensa kanssa, niin että hänen kohta oli pakko omin päin ryhtyä hankkimaan elatustansa ja niin hän pääsikin »kotiopettajaksi» Norrköpingin tienoille. Opettajatoimen asemasta hän kuitenkin sai käyttää suurimman osan aikaansa ulkotöihin pellolla ja halonhakkuuseen, josta oli se suuri hyöty että hänen heikko ruumiinrakennuksensa vahvistui. Täällä hän tuli samalla tilaisuuteen harjoittelemaan luonnontiedettä erään entisen kotiopettajansa johdolla, ja nyt vasta syttyi hänessä varsinainen halu tähän aineeseen, jota halua tyydyttäkseen hän päätti lukea lääkäriksi, vaikka olikin ennen aikonut papiksi. Kun siis sovittu palvelusaika oli lopussa, niin hän palasi jälleen kymnaasiin. Täällä hän nyt käytti melkein kaiken aikansa luonnontieteen tutkimiseen ja saavutti täten muiden aineiden opettajien epäsuosion. Kun hän vihdoin 1796 päästettiin Upsalan yliopistoon oli hänen päästötodistuksessaan, joka muutenkaan ei ollut erittäin kiitettävä, seuraava merkillinen kirjoitus: »Berzelius, jolla on hyvät luonnonlahjat, mutta vähemmin hyvät tavat, on nuorukainen, josta on vähän toiveita». Tämä loukkasi häntä syvästi, sillä se oli ilmeinen vääryys. Hän tiesi kyllä laiminlyöneensä paljon, mutta epäsiveellinen hän ei ollut koskaan ollut.

Ensi ylioppilasvuotensa hän vietti jotenkin työttömänä. Onneksi hän sai kumminkin v. 1798 stipendin, jonka avulla hän tästälähin sai esteettömästi jatkaa opintojaan. Tämä samainen vuosi on myöskin muuten ratkaiseva hänen elämässään, sillä nyt hän vasta alkoi tutkia kemiata. Hä-

[1] Kuuluisa ryöväripäällikkö, joka 18:nnen vuosisadan alussa piti Pariisia ja sen ympäristöjä kauhussa.

nen velipuolensa Christopher Ekmark, joka myöskin oli Upsalassa, kokeili fysikan ja sähköopin alalla, joihin Berzeliuskin innolla otti osaa. Kumpikin johtui nyt tästä lukemaan kemiaa ja kun Berzelius kerran oli joutunut alalle, johon hän tunsi itsellään olevan kutsumusta, niin hän työskenteli väsymättömällä innolla. Kemian professorina Upsalassa oli tällöin Afzelius, mutta kun tämä piti luentoja mineralogiasta ja Berzeliuksella ei ollut varoja kuunnella apulaisen Ekebergin yksityisiä kemianluentoja, niin hänen täytyi harjoitella opintojansa itsekseen. Kun opetus laboratorissakin oli hyvin huono, niin hän laittoi asuntoonsa yksinkertaisen laboratorin, jossa hän käytännölliset työnsä suurimmaksi osaksi suoritti.

Jatkaen näitä töitään, jotka jo hyvin aikaiseen muodostuivat omintakeisiksi, hän suoritti akatemialliset tutkintonsa. Jo v. 1798 hän suoritti mediko-filosofisen tutkintonsa, jossa tilaisuudessa kemian professori lausui: »Berzelius ei ansaitsisi tulla hyväksytyksi; kuitenkaan ei hän puolestaan tahtonut estellä, jos ei muilla asianomaisilla olisi mitään sitä vastaan.» Keväällä v. 1801 hän suoritti farmaseutti-tutkintonsa, kemiassa arvolauseella: »laudatur in optima forma», ja samana vuonna syksyllä lääkeopin lisensiaatti-tutkinnon. V. 1804 hän promoveerattiin lääkeopin tohtoriksi, jolloin hän oli toisella kunniasijalla.

Jo v. 1800 hän oli julkaissut ensimäisen suuremman kemiallisen tutkimuksensa, nim. täydellisen analyysin Medevi'n terveyslähteen vedestä. Tämä teos, joka myöskin samalla oli yksi hänen akatemiallisia väitöskirjojaan, ei kuitenkaan saavuttanut kemian professorin suosiota. Sama nurja kohtelu Ruotsin tiedeakatemian puolelta kohtasi hänen vähän myöhemmin (1805) julkaisemiaan terveysvesitutkimuksia, joiden kautta hän kuitenkin laski perustuksen Ruotsin jotenkin kukoistaville vesiparannuslaitoksille. Seuraus tästä kohtelusta oli se, että hän yhdessä Hisingerin kanssa rupesi julkaisemaan omaa aikakauskirjaa nimeltä: »Afhandlingar i fysik, kemi och mineralogi» (1806—18), jossa hänen parhaimmat senaikuiset julkaisunsa sitten ilmestyivät. On kummallista nähdä mimmoisella epäilyksellä, jopa epäsuosiollakin tulevan suuren analyytikon ensi työt otettiin vastaan. Erittäinkin olisi hänen opettajansa pitänyt paremmin voida arvostella ja kehoittaa nousevaa kykyä — opetuksista ja neuvoista ei ollut puhettakaan. Berzelius on siis — kuten niin moni todellinen suuruus — täydellinen autodidakti omalla alallaan.

V. 1802 hän julkaisi lääkärinarvoa varten kuuluisan väitöskirjansa: »Galvanismin vaikutuksesta eläviin olentoihin» ja jo seuraavana vuotena yhdessä Hisingerin kanssa tutkimuksensa nimeltä: »Koe galvanismin avulla hajoittaa suoloja«, joka teki hänen nimensä tunnetuksi sen aikuisissa tieteellisissä piireissä.

Palkinnoksi näistä ansioistaan hän nimitettiin nyt lääketieteen ja farmasian apulaiseksi Collegium medicumiin Tukholmassa (nykyinen Karoliininen laitos) ja lääkäriksi Wenerin-laitokseen. Tällöin hän myös työskenteli lyhyen aikaa köyhäinlääkärinä Tukholmassa. Kun Berzelius v. 1803—1805 määrättiin hoitamaan lääkeopin ja farmasian professorin virkaa, niin hän valitsi »eläinkemian» luentoaineekseen. Näiden luentojensa kautta, jotka sitten (1806—8) painosta julkaistiin, hän on laskenut perustuksen fysiologiselle kemialle. Koko fysiologia oli tähän aikaan joutunut melkein kokonaan unohduksiin ja oli kiedottu luonnonfilosofian ja idealismin läpinäkymättömään verhoon. Berzelius avasi uuden tien ja perusti ratsionalisen fysiologian, ja vaikka hän ei oikeastaan koskaan ollut huvitettu varsinaisesta lääkeopista, on hän täten suuressa määrässä vaikuttanut tämän opinhaaran kehitykseen.

Yhdessä moniaiden muiden lääkärien kanssa hän tähän aikaan perusti »Svenska läkaresällskapet» nimisen tärkeän yhdistyksen.

Edellämainitut sähkökemialliset tutkimukset, yhdessä muiden tutkijain tulosten kanssa samalla alalla — erittäinkin HUMPREY DAVYn — näyttivät, kuinka läheinen yhteys on olemassa sähkövoiman ja kemiallisten muutosten välillä ja saattoivat Berzeliuksen muodostamaan elektrokemiallisen teoriansa (1812). Emme voi tässä lähteä lähemmin tätä teoriaa tarkastamaan; huomautamme vain, että sen mukaan jokainen alkuaine eli sen atomi on joko positiivinen tai negatiivinen, ja kemiallinen yhdistys syntyy niistä siten, että atomit asettuvat vierekkäin, niin että vastaiset poolit tarttuvat kiinni toisiinsa. Jokaisessa yhdistyksessä voidaan siis sen mukaan otaksua yksi positiivinen ja yksi negatiivinen osa, ja siitä nimi dualistinen katsantotapa. Tämän teoriansa kautta loi Berzelius valoa ja järjestystä senaikuiseen kemiaan, ja se saattoi hänet myöskin ensi kerran puhumaan aineiden »konstitutsionista» eli sisäisestä rakenteesta, joka käsite nykyaikaisessa kemiassa on niin tärkeäksi käynyt. Sovittaessaan jäljestäpäin tätä katsantokantaa kaikkiin yhdistyksiin — myöskin semmoisiin, jotka eivät johtaneet sähköä (organisiin) — teki B. kuitenkin erehdyksen,

josta sitten olikin se seuraus, että koko teorian täytyi monen sitkeän ottelun jälkeen, erittäinkin ranskalaisen koulun ahdistamana, askel askeleelta väistyä, noustakseen uudestaan meidän päivinämme (1887) Berzeliuksen kansalaisen SVANTE ARRHENIUKSEN kautta uudessa loistossaan elektrokemiallisen dissosiatsioniteorian nimellä.

Varmemman taloudellisen aseman Berzelius sai vasta 1807, jolloin hän nimitettiin vakinaiseksi professoriksi lääkeopissa ja farmasiassa »medisiniseen kouluun», joka toimi vasta 1814 muutettiin kemian professuuriksi. Seuraavana vuonna hän kutsuttiin jäseneksi Ruotsin tiedeakatemiaan, jonka vakinaiseksi sihteeriksi hän 1818 valittiin. Tässä toimessa, joka oli hänen vaikuttavin virkansa, hän pysyi sitten kuolemaansa saakka.

Kemiantutkijan tehtävä ei ole ainoastaan tutkia aineita ja ilmiöitä, vaan erittäinkin niitä lakeja, joita ilmiöt seuraavat. Tämän käsitti kyllin Berzeliuskin, ja vaikka hän ei itse tosin keksinytkään mitään tärkeämpää semmoista, on hän kumminkin, erittäin vaivaloisten ja tarkkain tutkimusten kautta niin loistavalla tavalla kokeellisesti todistanut ja kehittänyt kahta kemian tärkeintä peruslakia (nim. »muuttumattomien painosuhteiden» ja »kerrannaisten painosuhteiden lakia»), että ne oikeastaan vasta näiden tutkimusten kautta saivat sen perustavan merkityksen mikä niillä nyt on. Mutta Berzelius ei tyytynyt tähänkään, hän tahtoi myös etsiä syyt tähän säännöllisyyteen ja näin syntyi nykyinen, parannettu atomiteoria. Nämä työt hän aloitti jo v. 1807 ja kolme vuotta myöhemmin ilmestyi niistä ensimäinen julkaisu; tämä vuosi (1810) onkin suuri merkkivuosi kemian kehityshistoriassa. Näitä tutkimuksia tehdessään hän pian huomasi, että saavuttaakseen toivomansa tulokset, täytyi tuntea n. s. atomipainot; s. o. luvut, jotka näyttävät kuinka monta kertaa jonkun atomin paino on vetyatomia raskaampi[1]. Siitä syystä hän nyt rupesi suurella innolla määräämään atomipainoja kaikille silloin tunnetuille alkuaineille, mutta tätä varten hänen taas täytyi melkein uudestaan luoda koko analyyttinen kemia. Jokainen käytettävä metodi, vaikkapa se olisi ollutkin ennen tunnettu, täytyi uudestaan tarkastaa ja kehittää, jotta se antaisi tuloksia, jotka olisivat kyllin tarkkoja tähän tarkoitukseen. Mutta jo yksistään tähän vaadittiin suunnattoman paljon työtä, kekseliäisyyttä ja tarkkuutta, ja niissä hän onnistui loistavasti. Hänestä tulikin aikansa suurin ja terävin analyy-

[1] Berzelius otti tosin vetyatomin asemasta happiatomin = 100 yksiköksi.

tikko, ja itse tämä tieteenhaara — kvantitatiivinen analyysi kehittyi hänen ja hänen oppilaidensa (erittäinkin H. ROSEn kautta) ennen aavistamattomaan kukoistukseen.

Samojen lakien, joiden hän täten todisti pitävän paikkansa epäorganisessa luonnossa, näytti hän sitten myöskin olevan voimassa organisessa. Ja tässäpä juuri tarvittiinkin johtavaa ja järjestävää kykyä, sillä turhaan olivat tiedemiehet tätä ennen koettaneet jonkun määrätyn perusaatteen mukaan selittää ja järjestää noita melkein lukemattomia ja kumminkin ainoastaan niin harvoista alkuaineista koottuja organisia yhdistyksiä. Tätä tehdessään hän kehitti taas orgaanisen »elementaari-analyysin»

Näitä kemian lakeja hän sitten rupesi sovittamaan myöskin mineralogiaan, ja niin tuli hänestä tämän tieteen uudistaja. Hän järjesti mineraalit uuteen, hyvään systeemiin, pannen tälle perustukseksi niiden kemialliset ominaisuudet ja kokoomukset.

Sitten on meillä vielä mainittava yksi erittäin tärkeä puoli Berzeliuksesta kemian uudesti järjestäjänä. Tarkoitan näet hänen merkitystään nomenklatuurin kehittämisessä ja nykyään käytettävien kemiallisten merkkien keksijänä. Huolimatta kaikista järjestelmistä ja teorioista tulevat nämät viimemainitut varmaan kaikkina aikoina muodostamaan sen kirjaimiston, jonka avulla kemiantutkija ilmoittaa tutkimustensa tulokset.

Kuten edellisestä käy selville, työskenteli Berzelius pääasiallisesti suurissa tehtävissä, joilla oli perusteellinen ja useasti mullistava merkitys koko tieteelle, mutta selvää on että hänen kaltaisensa nero ei voinut olla, työskennellessään näiden suurten kysymysten ratkaisemisessa, silloin tällöin tekemättä huomiota-herättäviä yksityiskeksintöjäkin. Tämmöisinä mainittakoon hänen keksimänsä uudet alkuaineet: seleni, toriumi ja ceriumi. Sitäpaitsi hän valmisti ensi kerran vapaassa tilassa seuraavat elementit: kalsiumi'n, bariumi'n, strontsiumi'n, silisiumi'n (pii), zirkoniumi'n, ja tantali'n. Tieteellisen toimensa viimeisellä puoliskolla hän tutki tarkoin suuria ryhmiä epäorganisia yhdistyksiä, jotka työt hän sitten monografioina julkaisi; näistä ovat erittäinkin tärkeät tutkimukset: rikkimetalleista, sulfosuoloista, fluori- ja cyaniyhdistyksistä, platinametalleista.

Mitä Berzeliukseen opettajana tulee, niin on huomattava ettei hän koskaan vaikuttanut yliopiston opettajana, mutta hänen yksityislaboratoriinsa

keräytyi joukko nuoria kykyjä, joista sitten tuli maailman tunnetuimpia tiedemiehiä ja professoreja, jotka, leviten ympäri koko sivistynyttä maailmaa, veivät mukanaan ja puolestaan taas levittivät suuren mestarinsa mielipiteitä ja opetuksia. Näistä oppilaista mainittakoon: WÖHLER, MITSCHERLICH, GMELIN, H. ja G. ROSE, MOSANDER, NORDENSKIÖLD, HESS, PLANTAMOUR.

Kirjailijanakin oli Berzelius aivan uskomattoman tuottelias ja onnistunut; varmuudella voinee sanoa, että hän tässä suhteessa on tehnyt enemmän kuin kukaan muu luonnontutkija ennen häntä tai hänen jälkeensä. Paitsi tuota klassillista oppikirjaansa, josta ilmestyi 5 eri painosta (kukin useampia, paksuja nidoksia), ja josta eräs hänen elämäkertansa kertoja lausuu: että »tämä oppikirja tulee, huolimatta tieteen kehityksestä, kaikkina aikoina pysymään sen klassillisimpana teoksena, se kun sisältää semmoisen joukon omia kokeita ja huomioita, että sen vertaista ei kukaan hänen jälkeensä ole näyttävä», on hän painosta toimittanut noin 200 tieteellistä julkaisua ja sitä paitsi 27 nidosta »vuosikertomuksia». Nämät viimemainitut, joilla on ollut hyvin suuri merkitys luonnontieteiden kehityshistoriassa, sisälsivät täydellisen ja samalla kriitillisen kertomuksen kemian, fysikan ja mineralogian edistyksestä edellisenä vuotena. Ne käännettiin kohta ilmestyttyään saksaksi, osaksi ranskaksikin.

Kun ottaa sitäpaitsi huomioon ne monet virat, joita hän hoiti ja joista edellä en ole likimainkaan kaikkia maininnut, ne monet yleiset ja yksityiset luottamustoimet, jotka hän suoritti, sen tavattoman laajan kirjeenvaihdon, jota hän suurella tarkkuudella hoiti ja — »last not least» — nuo lukemattomat kokeelliset työt laboratorissa, niin täytyy syyllä ihmetellä miten yhden miehen aika ja voimat riittivät edes kaiken tämän aineellisen työn suorittamiseen. Ja kumminkaan hän ei työskennellyt nykyaikaisella kuumeentapaisella kiiruulla eikä valvonut öitä, vaan hän teki työtä sitä suuremmalla säännöllisyydellä ja hänellä oli erinomainen kyky »ottaa ajasta vaari».

Elämäkerran-kirjoittaja on ainoastaan puoleksi tehnyt tehtävänsä, jos hän on jättänyt kertomatta kuvaamaansa henkilöä ihmisenä ja kansalaisena. Tämän velvollisuuden täyttäminen tässä tapauksessa on kuitenkin tavallista helpompi, sillä Berzelius oli luonteensa puolesta — ainakin kehittyneemmällä iällään — yhtäpaljon esikuvaksi otettava kuin tiedemiehenäkin. Eikä ihmekkään, sillä olihan alkujuuri suuruuteen kummallakin eri alalla sama;

nim. horjumaton rakkaus totuuteen ja sen etsiminen. Tässä on hänen (niinkuin sen täytyisi olla jokaisen todellisen tiedemiehen) — koko elämänsä sisällys ja ydin. Berzelius omisti todellakin ne avut, jotka kaunistavat miestä: hänellä oli luja tahto, voimaa toissa, kestävyyttä vastoinkäymisessä, sydämen hyvyyttä, hän oli horjumaton ystävyydessä ja syvästi uskonnollinen. Hänen isänmaanrakkautensa tuli useasti ilmi, kun hän pontevasti kieltäytyi ottamasta vastaan niitä edullisia ja houkuttelevia tarjouksia, joita hänelle ulkomailta tuon-tuostakin tehtiin. Kerrankin kun hänelle tarjottiin professorinpaikka Berlinissä, hän lausui: »det skulle vara oanständigt att mottaga befattningen».

On luonnollista että mieheltä semmoiselta kuin Berzeliukselta ei puuttunut kunnianosoituksia. Kaikkialla koko sivistyneessä maailmassa hän oli tunnettu ja kunnioitettu. Kaikki pitivät häntä tieteen lipunkantajana ja tieteelliset seurat kilpailivat saadakseen hänet jäsenekseen. Tarpeetonta on tässä luetella niitä kunnianosoituksia, joita hänelle tulvi sekä koti- että ulkomaalta; mainittakoon vain että hän jo v. 1818 koroitettiin aatelissäätyyn ja 1835 vapaaherraksi. Vuoden 1840 valtiopäivillä hänelle määrättiin kansallispalkkiona eräs vuotuinen summa. Berzelius otti tosin kiitollisuudella vastaan nämät kunnianosoitukset, mutta luvatonta itserakkautta tai ylpeyttä ne eivät hänessä synnyttäneet, siksi hän oli liian suuri. Hänen yksinkertainen pukunsa, vaatimaton asuntonsa ja hänen teeskentelemätön, ystävällinen olentonsa pysyivät yhä muuttumattomina.

Vasta v. 1835 hän meni naimisiin valtioneuvos G. Poppiuksen tyttären Johanna Elisabethin kanssa. Hän kuoli lapsettomana, mutta »kaikki perusteellisesti hänen tiedettään harjoittavat olivat hänen poikiaan» kuten AF PONTIN sanoo.

Berzeliuksen terveys oli aina vuoteen 1834 aivan erinomainen, vasta sen jälkeen hänen voimansa rupesivat heikkenemään ja hermostuminen, jotta ei tarvitsisi sanoa »hypokondrinen tila» — kuten hän itse lausuu — häntä vaivaamaan. Joulukuun alussa 1847 heitti halvaus hänet tautivuoteelle, josta hän ei enää noussut. Kun hän tunsi viimeiset hetkensä olevan käsissä, niin hän otti erään uskotun ystävän läsnäollessa liikuttavat jäähyväiset tieteestä ja teki tieteellisen testamenttinsa, mutta vasta 7 p. elokuuta 1848 päästi levollinen kuolema hänet pitkällisistä kärsimyksistä.

Kunnioittaen hänen muistoaan pystytti Ruotsin kansa hänelle muistopatsaan Tukholmaan, mutta kestävämpänä kuin pronssi, seisoo hänen nimensä ikuisesti tieteen historiassa kemian uudesti-järjestäjänä, mineralogian uudistajana ja järkiperäisen fysiologian perustajana.

Käytännöllisiä suuntia nykyajan kansanopetuksessa.

Kirjoittanut

MIKAEL JOHNSSON.

5.

Puhuen käytännöllisistä suunnista nykyajan kansanopetuksessa ei saata jättää mainitsematta koulun osallisuutta taisteluun väkijuomia vastaan. Päinvastoin on tämä sen työ jo saavuttamiinsa tuloksiin ja vastaisiin mahdollisuuksiinsa nähden luettava tärkeimpiin joukossa, niin kauan kuin on kieltämätöntä, että näiden nautintoaineiden kautta menetetään äärettömät määrät siveellistä kuntoa ja aineellista hyvinvointia. On näet pidettävä itsestään selvänä, jo etukäteen asiaa arvostellessa, että elävä tieto siitä vaarasta ja turmiosta, minkä alkoholi tuottaa, on oleva omiansa asettamaan edes jonkunlaisen sulun sen käyttämiselle, olletikin jos tämä tieto saadaan iällä, jolloin tottumus ei vielä ole lyönyt raskaihin kahleihinsa ihmisen itsemääräämiskykyä. Tämä asianlaita on niin luonnollinen ja koskee siksi kipeätä asiaa, että on ollut mahdollista vakuuttaa monen valistuneen kansan lainsäätäjiä siitä, että opetus väkijuomien vaikutuksista olisi kansan julkisissa kouluissa suotava — puhumatta yksityisten asianharrastajain suuremmoisista ponnistuksista tämän aatteen toteuttamiseksi.

Jotta lukija voisi saada aavistuksen siitä merkityksestä, minkä tämä pyrintö jo on saanut aikamme nuorisonopetuksessa, mainittakoon tässä, että Englannissa v. 1897 tasaisin luvuin 3 milj. lasta oli yhdistetty yksityisiin »Band of Hope» liittoihin, joissa annettiin opetusta väkijuomien vaikutuksista [1]. Amerikan Yhdysvalloissa on laissa määrätty opetus alkoho-

[1] CHARLES WAKELY, L'oeuvre des „Bands of Hope" en Royaume-Uni (Internationale Monatschrift zur Bekämpfung der Trinksitten, marrask. 1898).

lin vaikutuksista niin yleinen kaikissa julkisissa kouluissa, että v. 1897 ainoastaan 4 valtiota oli semmoista lakia vailla. Canadassa on innokkaasti noudatettu tätä esimerkkiä,[1] Belgiassa ja Ranskassa on tehty samaan suuntaan työtä, ja sekä Norjan että Ruotsin koululainsäädäntöön on tämä pyrintö jo jälkensä jättänyt.

Koska olot ja katsantotapa läntisessä naapurimaassamme ovat likinnä omiemme kaltaiset ja ne monesti ovat antaneet meille aihetta kääntämään huomiomme ajan virtauksiin, lienee paikallaan lyhyesti kuvata Ruotsin valtiopäiväin asemaa tähän kysymykseen, kun se siellä pian vuosikymmen sitten esitettiin.

Alussa vuotta 1891 jätti toiselle kamarille sen jäsen OLLAS A. ERICSSON esityksen, joka sisälsi »että valtiopäivät kirjelmässä Kunink. Majesteetille anoisivat semmoista muutosta maan yleisille (ylemmille) oppilaitoksille, seminaareille ja kansakouluille annetuissa oppisuunnitelmissa, että luonnontieteen opetukseen näissä oppilaitoksissa sisältyisi myöskin pakollinen opetus päihdyttävien aineiden luonnosta ja vaikutuksista».

Valiokunta, johon tämä motsioni lykättiin, lausui siitä m. m.: »Koska maassa voimaan päässyt raittiusliike tarkoittaa miljoonien kruunujen säästämistä isänmaalle ja, mikä on enempää, suurien kansalaisjoukkojen pelastamista ruumiillisesta ja siveellisestä häviöstä, niin valiokunta katsoo näiden pyrintöjen tähän tarkoitukseensa nähden hyvin ansaitsevan valtiopäivien edistämistä ja kannattamista niin kauas kuin se voi sopivilla keinoin tapahtua. — — — — Valtiopäivät ja hallitus ovat tähän saakka koettaneet valistuksen tiellä vaikuttaa raittiuden hyväksi maassa julkaisuttamalla ja levityttämällä hyvää raittiuskirjallisuutta. Tämä kirjallisuus on epäilemättä vaikuttanut ja vaikuttaa yhä edelleen paljo hyvää niissä kansankerroksissa, joissa ymmärretään ja halutaan ammentaa niitä aarteita, joita lentokirjallisuus tarjoo. Mutta jossain määrin epävarmaa on kuitenkin aina oleva tämä tapa tehdä työtä raittiuden hyväksi; on vaikeata ensiksikin saada kirjaset niiden käsiin, joiden enimmin tarvitsisi niitä tutkia, ja edelleen saada nämä henkilöt niitä lukemaan. — Esityksen tekijän ehdottama tapa ei tuota näitä vaikeuksia, mitä tulee oikeain asianomaisten löytämiseen. Ja kieltämätöntä on, että jos tieto väkijuomien vahingollisuudesta tulisi asianmu-

[1] JULES DENIS, L'enseignement de tempérance dans les écoles des États-Unis et du Canada (Intern. Monatschr. Jouluk. 1897).

kaisesti painetuksi nuoreen mieleen yhteydessä sen opetuksen kanssa, mitä kansakouluissa ja yleisissä (ylemmissä) oppilaitoksissa annetaan, niin ei kauemmin yksikään ruotsalainen kansalainen voisi olla saamatta osaa niistä tärkeistä opetuksista, joita näin tahdotaan jakaa, eikä kukaan pääsisi ulos elämään ilman tietoa väkijuomain tarjoamista vaaroista ja saamatta huomiotansa niihin käännetyksi».

Erimielisyyttä ei ilmestynyt koko tästä asiasta valtiopäivillä millään käsittelyn asteella, paitsi seuraavasta kohdasta. Valiokunta oli ehdoittanut, että opetus väkijuomien luonnosta ja vaikutuksista annettaisiin »yhteydessä muun opetuksen kanssa». Eräs sen jäsen, E. HAMMARLUND, oli vastalauseessa ehdoittanut, että se oli tapahtuva »luonnontiedon opetuksessa», niinkuin myöskin alkuperäisessä säätyesityksessä sanottiin. Valiokunnan sanamuodostuksen arveli Hammarlund saattavan antaa aihetta koko yrityksen raukeamiseen, tehtävä kun ilmoitettaisiin niin epämääräisesti, ettei se ketään velvoittaisi asialliseen ja suunniteltuun opetukseen.

Molemmat mielipiteet saivat kannatusta. Keskustelusta sallittakoon minun esittää vielä yksi lausunto, hra (Ernst?) BECKMANin: »Voi niin olla, että tämä asia monen mielestä on arvoton vähäpätöisyys. Siltä melkein näyttää. Mutta uskallan väittää, että se yhteiskunnalliselta ja kansantaloudelliselta kannalta arvosteltuna on vaikutuksiltaan tärkeimpiä kysymyksiä, mitä näillä valtiopäivillä on ollut. Elävän vakaumukseni mukaan on juuri se seikka, että kouluissa alusta alkain esitetään tieteellisille tosiasioille perustettu tieto päihdytysjuomien vaikutuksesta ihmisen elimistöön, — juuri tämä seikka on oleva vaikuttavin tapa vastustaa sitä vihollista, joka, sanottakoon mitä tahansa, on meidän vaarallisimpia».

Molemmissa kamareissa voitti Hammarlundin vastalause, joka tuli valtiopäiväin päätökseksi. Sen johdosta ilmestyi 4 p:nä marrask. 1892 kunink. kiertokirje, jossa säädettiin, että »maan yleisissä (ylemmissä) oppilaitoksissa, seminaareissa kansakoulu- ja lastenkouluopettajia varten sekä kansakouluissa on luonnontiedon yhteydessä annettava oppilaiden käsityskyvyn mukaista opetusta päihdyttävien aineiden luonnosta ja vaikutuksista».

Missä määrin tämä lakipykälä on johtanut käytännöllisiin tuloksiin Ruotsin kouluissa niiden kuuden vuoden aikana, joina se on ollut voimassa lienee vaikea tarkoin tietää. Mutta se tuskin on ollut kaikin puolin tyydyttävä. Kysymykseeni, kuinka asianlaita oli, vastasi ainakin CARL KAST-

MAN, Ruotsin kansakoulupedagogien Nestor, että tämä laki vielä enimmäkseen lienee paperilla.

Asiaa oli varmaankin liian vähän valmistettu siinä piirissä, josta sen toteuttaminen riippuu: opettajakunnassa. Opetus tehtiin kohta alusta pakolliseksi kysymättä, oliko opettajissa halua ja taitoa sen antamiseen. Se ei ollut viisasta, mutta merkille pantava on joka tapauksessa se käsitys, mikä ilmeni Ruotsin kansan edustajissa niin hyvin raittiusopetuksen tärkeydestä kuin koulun asemasta yleensä suurten yhteiskunnallisten parannuskysymysten ratkaisussa. Tuskin tarvinnee meidän myöskään epäillä, että asia tätäkin tietä on pääsevä edistymään täällä niinkuin Belgiassa ja Amerikassa. Hiukan enemmän käsitystä ja intoa koulun johtavissa piireissä ja opettajissa, siinä kaikki mitä tarvitaan lakipykälän vähittäiseen siirtymiseen paperilta todelliseen käytäntöön.

6.

Käydessäni eräässä saksalaisessa kansakoulussa näin opettajan pöydällä ahkerasti käytetyn folio-kirjan, joka nähtävästi ei kuulunut koulun tavalliseen kirjanpitoon. »Se on säästöpankkikirjamme», selitti opettaja ja avasi sen. Siinä oli jokaisella tai ainakin useammalla oppilaalla oma tilinsä, pieniä panoksia, mutta tiheitä ja vuosikausien läpi kestäviä. Hämmästyksekseni näin muutamien oppilaiden tilinpäätöksen nousevan satoihin markkoihin; olipa, niin opettaja kertoi, ollut joskus oppilaita, jotka olivat saaneet panoksensa nousemaan aina 600 markkaan. Keskimäärin olivat panokset kuitenkin paljon pienempiä. Kahden viimeisen vuoden tilipäätökset osoittivat keskimäärin tulevan 100 oppilasta kohti toisena 635 m., toisena 542 m. Jokainen oppilas oli siis pannut säästöön vuodessa keskimäärin 5—6 markkaa, joka 8-vuotisen kouluajan kuluessa tekisi noin 40—50 markkaa (kaikki Saksan rahaa) keskimäärin kutakin oppilasta kohti.

Rupesin kyselemään tarkemmin, miten tämä koulusäästöpankki-laitos oli järjestetty. Sain tietää, että kunta saattoi määrätä opettajalle velvollisuudeksi tämmöisen kirjan pitämisen pienestä palkkiosta. Opettaja siirtää aina saadut rahat välittömästi kunnan säästöpankkiin, joka niistä lapsille maksaa $2\,^1/_2\,^0/_0$ korkoa. Toisissa kouluissa käytetään säästömerkkejä, jotka lapsille myydään ja oikeuttavat vastaavan summan nostamiseen säästöpankista.

Siinä kaikki, mitä tästä laitoksesta tuli tietooni; en ollut tilaisuudessa ryhtyä likempiin tutkimuksiin enkä ole muualla missään tavannut koulusäästöpankkia käytäntöön pantuna järjestetyssä ja säännöllisesti käytetyssä muodossa. Aluksi en tähän laitokseen aivan suurta huomiota luonut. Mutta jäljestäpäin olen tullut ajatelleeksi, että tämäkin toiminta voisi kehittyä tärkeäksi renkaaksi nykyajan käytännöllisten pyrintöjen sarjaan koulualalla. Itse kouluajalla säästetty rahamäärä tosin on parhaimmassakin tapauksessa liian pieni antakseen koulun säästötoimelle suurempaa taloudellista merkitystä. Mutta semmoisen merkityksen antaa sille epäilemättä tottumus säästäväisyyteen, joka varmaankin monivuotisen säännöllisen totuttamisen kautta painuu nuoreen mieleen.

On tosin väitetty, että työväellä ja aliluokalla yleensä ei ole paljon säästettävää ja että tämä hyve ei heihin nähden ole niin tärkeä. Mutta jokainen tietää, ettei tämä väite suinkaan pidä paikkaansa kaikkissa oloissa. Työmies voi hyvinä aikoina ansaita paljon enemmän kuin hänen tavalliset elintapansa kaipaavat, ja tämmöisin ajoin saa usein nähdä mitä hämmästyttävintä taitamattomuutta pitää tulevaisuudesta huolta ja mitä suurinta kykenemättömyyttä vastustaa kiusausta yleamääräiseen huvittelemiseen ja nautintoon, kun välikappale sen hankkimiseen on kädessä. Se joka tuntee esim. meidän kansan taipuvaisuuden elää vain olevaa päivää varten ja sen kevytmielisyyden päästää saadun rahan käsistä luistamaan korutavaran, rihkaman ja vielä pahemmankin ostoon, tietää hyvin että myöskin säästäväisyyteen kyllä tarvittaisiin suoranaista kasvatusta. Niin kauan kuin tämä avu puuttuu, on helppo rahan ansio ja apulähteiden kehittäminen sen saamiseksi kansan tilan parantamiseen nähden sangen yksipuolista ja monessa tapauksessa hyödyltään epäiltävää tointa. Kansan kasvatus säästäväisyyteen on kansantaloudelliselta kannalta välttämätön täydennys ansiolähteiden avaamiseen, jota ilman ei terve taloudellinen kehitys ole mahdollinen. Ja miksei sitä koulukin edistäisi?

Erityisen merkityksen voisi tämä toimi saada sen kautta että oppilasten säästöt tarjoisivat, jos mikään, koululle tilaisuutta monipuoliseen kasvattavaan vaikutukseen. Huomattava on säästäväisyyden merkitys luonteen totuttamisessa lujuuteen, joka voipi itseltään kieltää turhamaiset mieliteot, vaikka olisikin käsillä keinoja niiden tyydyttämiseen. Mutta tätä lukuun ottamattakin olisi koululla tässä sopiva tilaisuus johtaa ja totuttaa oppilaitaan varojen oikeaan käyttämiseen omaksi kehitykseksen, yhteishyödyllisiin yri-

tyksiin ja suoranaisesti uhriksi lähimäisen rakkauden ja isänmaanrakkauden alttarille. Pienillä säästöillänsä voisivat lapset hankkia itselleen kirjallisuutta (lastenlehtiä y. m.), ostaa yhteisesti kirjoja lainakirjastoon, auttaa hätääntyneitä likimmässä naapuripiirissä ja kauempanakin, sekä, jos varoja karttuisi enemmän, hankkia itselleen jonkun vaatekappaleen tai aterian lämmintä ruokaa koulussa isän ja äidin huolien vähentämiseksi. Kuinka paljon kasvattavaa vaikutusta voisikaan harras ja ymmärtäväinen opettaja näillä säästöillä harjoittaa!

Mutta mistä saisivat lapset oikeastaan ne, olkoonpa pienetkin rahamäärät, joista heidän säästönsä tulisi muodostua? Vanhemmiltaanko sekä sukulaisilta ja tuttavilta lahjaksi? Mutta jos näistä lähteistä ei sanottavaa heruisikaan?

Äskettäin on sanomalehdissämme ollut näkyvissä ehdoituksia tulojen hankkimiseksi vähävaraisille. On m. m. kehoitettu lapsia kokoomaan lääkekasveja myytäväksi apteekkeihin. Onpa tätä varten toimitettu erityinen opaskin heidän käytettäväkseen (Suomen Naisyhdistyksen puolesta). Tosin ei tämä yritys liene vielä ensi muodostuksessaan kaikin puolin onnistunut. Mutta varmaa on, että aate on oikea ja hyvä, ja toivottavaa sen vuoksi myöskin, että sitä kohdanneet käytännölliset vaikeudet jonkun kokemuksen jälkeen saadaan voitetuiksi. Eikä tämä keino varojen hankkimiseksi vähäväkisille suinkaan liene ainoa mahdollinen. Ovathan metsämme täynnä käpyjä, joista saadaan ulkomailla haluttuja havupuiden siemeniä, ja ennen kaikkia marjoja, joilla kyllä saadaan hintaa, jos ne oikeille markkinapaikoille toimitetaan. Ja ehkäpä sisältävät ketomme ja metsämme vielä muitakin ylenkatsottuja rikkauksia, jotka sieltä vähitellen löytyisivät, kun huomio ja harrastus kerran kääntyisi niiden hakemiseen ja ihmisten hyväksi käyttämiseen.

Tuntuu siltä, kuin tässä avautuisi koulun vaikutukselle vieläkin yksi kiitollinen ala. Kehoittamalla, opettamalla ja avustamalla oppilaitaan ottamaan vaaria näistä luonnon antimista se edistäisi rientoisuutta ja yritteliäisyyttä kasvavassa polvessa. Se voisi teroittaa silmää ja totuttaa kättä hakemaan esiin karunkin luonnon helmasta rikkauksia. Ja siten voitaisiin, niinkuin sivistyneen kansan sopii ja tulee, kasvattaa jokainen uusi polvi yhä täydellisemmin luonnon herroiksi.

Mutta tässä olemme jo eksyneet mielikuvituksen aloille, aprikoimaan, mitä mahdollisesti suotuisissa oloissa voisi kehittyä siitä idusta, joka todel-

lisuudessa vielä ilmestyy muutamain opettajain vaatimattomana säästöjen keräämisenä oppilailtaan. Olemme joutuneet miltei ulkopuolelle esitettävämme aineen rajoja, meidän kun piti pysyä nykyajan koulussa. Mutta nykyaika kantaa aina helmassaan tulevaisuuden, ja vaikea on joskus niitä tarkalleen toisistaan eroittaa; ainakin näyttää senlainen käytännöllinen vaikutustoimi, mistä nyt viimein on ollut puhe, olevan täydessä sopusoinnussa nykyaikaisten virtausten kanssa. Ja sen vuoksi suotanee tämä pieni partioretki mielikuvituksen maailmaan kirjoittajalle anteeksi.

7.

Monella eri taholla ja eri tavalla olemme ylempänä nähneet koulun ovea kolkuttavan merkille pantavan pyrinnön käytännöllisesti ja välittömästi valmistaa oppilaita niitä oloja varten, joissa heidän sittemmin on eläminen. Nähdään puutteita näissä oloissa; käydään miettimään parannuskeinoja niiden varalle, huomataan koulun erinomainen tilaisuus laajalle ulottuvaan ja syvälle tunkevaan vaikutukseen, — ja niin otetaan tämä vaikutusvoima parannushankkeen palvelukseen.

Se on tavallisesti suuren yleisön mielipide, joka lukua pitämättä pedagogisesta teoriasta hankkii näille pyrinnöille pääsyn kouluun. Kun kansan miehet ovat kömpelöt kotiteollisuudessa ja sen naiset eivät osaa ommella vaatteita ja keittää ruokaa, pitää se suotavana, että heille näitä taitoja opetetaan koulussa, ainoassa paikassa, mistä ne voivat levitä koko kansaan. Kun kansassa on vallalla juoppous ja sen tuottama surkeus, pitää se luonnollisena että sille koetetaan painaa mieleen raittiutta koulussa, jossa kaikki käyvät ja jonka vaikutuksen alaisena he ovat pitemmän aikaa. Ja koska vähävarainenkin voisi hankkia terveellistä vaihtelua ruokapöydällensä, terveellistä askaroimista ulkoilmassa ruumiillensa ja sangen tarpeellista lisää rahakukkaroonsa puutarhanhoidon kautta, on sama yleinen mielipide pian voitettu kannattamaan tämän opetusaineen koteuttamista kouluun. Eikä sitä huolestuta se seikka, että nämä uudet opetusaineet uhkaavat tunkea pois yhtä ja toista siitä, mitä koulu on ammoisista ajoin pitänyt loukkaamattomana omaisuutenaan.

Tämmöistä ajatustapaa suuressa yleisössä ei saata ihmetellä. Se uskoo ja toivoo, että kansan tila paranisi näiden toimenpiteiden kautta, ei

yksin aineellisesti, vaan myös henkisesti; ja juuri tätä varten koulu on sen mielestä olemassa, eikä mitään muuta.

Mutta mitä sanoo tähän itse koulujen pedagoginen tiede? Luulen kuulevani vastaväitteen, että puhe kansan arkielämän edistämisestä koulun tarkoituksena kyllä kuuluu kauniilta, vaan että sen alla kuitenkin piilee vaara. Kansan aatteellinen elämänkäsitys — niin arvellaan — ja laajanäköisempi, jokapäiväisen elämän yläpuolelle kohoova henkinen viljelys jää tältä kannalta helposti vaarinottamatta. Ihminen voipi olla raitis, osata tehdä käsitöitä, viljellä puutarhaa, ansaita ja säästää rahaa, ja sen ohella kuitenkin olla huono, itsekäs ihminen. Tässä aineistossa ei itsessään sisälly mitään, joka takaisi tosisiveellisen ja uskonnollisen mielenlaadun säilymistä ja kehittymistä kansassa. Jos se siis pääsisi vallalle, joutuisivat piankin koulun ja kansan kalleimmat edut vaaraan. Ja juuri siksipä onkin, sanotaan, ulkonaisen hyödyn tavoitteleminen koulussa aina kohdannut vastusta sen syvemmille näkevissä ystävissä ja edustajissa. Siksi 18:nnen vuosisadan hyötyä tavoittelevain maailmanparannuspuuhain täytyi väistyä seuraavan ajan henkisemmän käsityksen tieltä. Suuren yleisön, joka arvostelee pintapuolisesti, saattaa häikäistä ajatus välittömästä hyödystä; mutta niiden, joiden hartioilla likinnä on vastuunalaisuus koulun työstä, ei sovi antaa mitään laajempaa sijaa näille sen toimintaa piankin perinpohjin mullistaville hankkeille.

Pestalozzi — jatketaan ehkä vielä — ei tarkoittanut hyötyä, vaan kaikinpuolista kehitystä vaatiessaan opetusta »taitavuudessa». Ja Herbart kouluineen ei tiedä pelätä kasvatuksessa mitään enemmän kuin »eudaimonisuutta» s. o. oman edun ja nautinnon kannalta oloja arvostelevaa maailmankäsitystä. Eikö tämä käytännöllistä etua niin suuresti tavoitteleva suunta vie juuri tuommoiseen eudaimoniseen elämänkäsitykseen?

Epäilemättä näissä vastaväitteissä on jossain määrin perää. Tämä käytännöllinen suunta ei itsessään sisällä k a i k k e a, mitä kasvatus tarvitsee, eikä edes tärkeintä, ja se voisi senvuoksi käydä vahingolliseksi, jos se tulisi yksinomaan valtaan tai jos sitä ei voitaisi saada alistumaan yhteisen siveellisen kasvatusperiaatteen ja tarkoitusperän palvelukseen. Kaikki riippuu siitä, miten sitä osataan käyttää ja hallita. Aikaisempi utilitarismi ei voinut alistua tämän yhteisen aatteen alaiseksi, kasvatusteoriakaan ei silloin osannut ottaa sitä korkeimman päämääränsä palvelukseen, ja siksi oli tämä suunta tuomittu kuolemaan.

Nyt on asianlaita kuitenkin epäilemättä toinen. Kasvatustiede, sillä sielutieteellisellä pohjalla, jolla se nyt on, ei voi tätä uutta suuntaa pelätä tiellään siveellistä tarkoitusperäänsä kohti. Sen täytyy päinvastoin nähdä siinä tärkeä ja tervetullut apuluinen, jonka avut se hyvin osaa ottaa palvelukseensa.

Nykyajan kasvatustiede tahtoo kasvattaa lujaa siveellistä luonnetta. Sitä varten sen täytyy saada tilaa opetuksen kautta herättämään harrastusta siihen, mitä elämä sisältää arvokasta; sen täytyy ennen kaikkea herättää myötätuntoisuutta ihmiskohtaloon, innostusta palvelemaan yleishyödyllisiä tarkoitusperiä ja syvää tunnetta ihmiselämän riippuvaisuudesta korkeimmasta olennosta. Jos nyt tämä on onnistunut, jos oppilaissa on syntynyt elävää harrastusta elämänsä muodostamiseen näiden aatteiden vaatimusten mukaan, niin onko silloin kaikki kasvatuksen puolelta tehty? Ei suinkaan, sillä harrastus vaatii elinehtonaan toimintaa pysyäkseen elossa ja vahvistuakseen kestäväksi piirteeksi henkisessä olennossamme.

Koulu on tähän saakka ollut suuressa määrässä toimintaa vailla, semmoista toimintaa, jossa syttyvä harrastus ja kypsenevät periaatteet saisivat tilaisuutta puhjeta teoksi, luonteen ja personallisuuden korkeimmaksi ilmestysmuodoksi. Ja sen on kasvatustiede tuntenut kipeäksi puutteeksi. Se on tuntenut, että koulukasvatus on ollut jäsentä vailla, joka välttämättä kuuluu sen ruumiiseen ja jota ilman sillä ei ole edes mahdollisuutta saada aikaan muuta kuin puolitekoista työtä.

Ei ole vaikea nähdä, minkä avun tämä puoli kasvatustehtävää voi saada semmoisten aineiden koteuttamisesta kouluun, kuin ovat tästä ylempänä puheena olleet. Ensiksi ne tarjoavat tilaisuuden jo koulun omassa piirissä tottua yhtymään yhteisten tarkoitusperäin toteuttamiseen, lähimäisen palvelemiseen ja hänen oikeutensa kunnioittamiseen siinä hengessä ja sen elämänkäsityksen vaatimuksesta, joka on nuoressa mielessä opetuksen ja esimerkin kautta kypsymässä. Mutta vielä enemmän merkitsee epäilemättä se, että nämä toiminta-alat muodostavat niin välittömän yhdyssiteen koulun ja todellisen elämän välillä puutteinensa, pyrintöineen ja tehtävineen. Nuorelle ihmiselle aukeaa ikäänkuin itsestänsä vaikutusala ulospäin, tilaisuus ja vaatimus jatkaa omassa kotoisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössään niitä lähimäisen ja kokonaisuuden parasta tarkoittavia, ihmisrakkautta ja isänmaallista velvollisuutta toteuttavia pyrintöjä uskonnollisessa

mielessä, joihin häntä koulussa koetetaan neuvoa ja johtaa. Mitä näköaloja, mitä tehtäviä avautuukaan tässä kansan kasvatukselle.

Tässä olisi tuskin oikea paikka ruveta yksityiskohtaisesti esittämään, mihin kaikkiin muotoihin tämä koulun kasvatustoimi saattaisi pukeutua. Ylempänä löytyvät piirteet käytännöllisen suunnan nykyisistä vaikutusmuodoista antanevat kuitenkin johtoa sille, joka haluaa kehittää tätä ajatusta edelleen. Pääasia on, että tässä oleva mahdollisuus ja tilaisuus tärkeään kasvatukselliseen vaikutukseen käypi selville, niinkuin uskallan toivoa sen tekevän jo siitä, mitä tässä kirjoituksessa on sanottu. Ja jos niin on, ei enää voi olla epäilystä käytännöllisen suunnan kotioikeudesta nykyajan kasvattavassa koulussa. Se ei silloin enää ole vain käytännöllinen, vaan samalla korkeimmassa määrässä ihanteellinen suunta.

Ostjakkeja oppimassa.

Matkakirjeitä.

Kirjoittanut

K. F. KARJALAINEN.

I.

Ei ollut sallittu suomalais-ugrilaisen perheen lapsille yhdessä asua; kohtalo vihurin tavoin siroitteli heitä sinne tänne, itään ja länteen, pohjoiseen ja etelään, ajoi osan Suomenniemen ympärille, heitti toisen hedelmälliseen Unkariin, mutta sijoitteli useimmat itä-Venäjälle, minkä viljaisille seuduille, minkä karuun pohjoiseen; saipa pari veljestä lopulliset asuinsijansa länsi-Siperian soisissa metsissä sen riistarikkaiden jokien varsilla. Saapui venäläinen rotu itselleen uusia asuinsijoja etsien ja sai vähitellen isäntäoikeuden suomalais-ugrilaisiinkin kansoihin nähden, joista toiset kokonaan sulautuivat voittajiinsa, toiset säilyttivät ja ovat näihin asti säilyttäneet jotain omaa, jotain kansallista.

Etäisimpänä asuva suomalais-ugrilainen kansa, ostjakit, on monelle suomalaiselle aivan outo, aivan ventovieras. Eikähän toisin voi ollakkaan. Asuvathan he tuolla kaukana, Siperian pohjoisosassa, Obin ja Irty-

shin varsilla, seuduissa jotka lähempänäkin asuville ovat tuntematon maa. Ehkä kuitenkin jotakuta lukijaa huvittaa kuulla heidän asumastaan maasta, heidän oloistaan ja elostaan. Pyydän häntä seuraamaan minua retkelle, jonka tein pitkin Demjanka-nimistä Irtyshin syrjäjokea syvälle ostjakkimetsiin. Jo edeltäpäin täytyy minun pyytää anteeksi, että muistelmani ovat liiaksi mieskohtaisia, mutta ehkä niistä joku löytää ajankuluketta — en tahdo sanoa huvia — pitkinä talvi-iltoina.

Olin jo jonkun ajan „veivannut“ kielimestarina palkoissani olevaa ostjakkia, kun tutustuakseni ostjakkein oloihin ja elämään kaukana syrjäkylissä päätin lähteä heitä tervehtimään. Hankin kajukin, katetun venheen, jota ilman täällä harvaan asutuissa seuduissa on mahdoton pitempiä matkoja tehdä, leivotin leipiä, ostin munia, perunoita, lihasäilykkeitä y. m. ruokatavaraa, jollaista matkallani oli vaikea saada, pistinpä lopuksi kolme elävää kukkoakin laatikkoon siltä varalta, että ehkä matkalla tuoresta rupeaisi himoittamaan ja metsä ei antaisi siivekkäitä asukkaitaan pataan pantavaksi. Voidakseni matkalla saada jotain kuumaakin kulkkuuni sijoitin petrolikeittiöni kajukin nurkkaan, kyökkikalustoni toiseen, ja niin olin valmis matkalle lähtemään.

Taivas ei kuitenkaan tahtonut minuun suostua. Jo viikkokauden oli valanut vettä kuin korvosta ja matkalle-lähtöä täytyi lykätä päivästä päivään. Itse puolestani en sadetta olisi kammonut, sillä kajukin lautakatto olisi kyllä tavaroita ja minua kastumasta suojellut, mutta en tahtonut saattaa tukalaan oloon kyytimiehiä, joille syksyinen sade ei olisi ollut niinkään huokeata kestää, heillä kun ei ole aavistustakaan öljyvaatteiden käyttämisestä. Tuttavani alkoivat jo vain naureskella, selittäen taivaan vihan syyksi syntisyyteeni, sen etten käy heidän kirkossaan enkä risti silmiäni. Vakuutin heille kuitenkin, että sade oli onnen merkki, ja väitin ettei matkalle lähdettyäni tippaakaan sataisi. Ja melkein sanojeni mukaan kävikin. Kun elokuun viimeisenä päivänä sade alkoi hienota, panetin tavarat „laivaan“, ja rannasta päästyämme alkoi taivaskin valjeta, sade taukosi ja pian saimme päivänpaisteisen, herttaisen syksyilman. Koko kolmen viikon ajalla täytyi meidän vain yhden vuorokauden tihkusadetta kärsiä ja silloin sain kokea, että syyssateiden aikana noissa seu-

duissa on melkein mahdoton matkustaa, jos ei tahdo saattajien ja omaa terveyttään vaaranalaiseksi antaa.

Aluksi oli kuljettava parisataa virstaa pitkin Demjankaa, joka juoksee tuolta kaukaa, monta sataa, ehkä tuhannenkin virstaa läpi asumattoman erämetsän, seuduista, joissa ainoastaan metsästävä ostjakki jonkun kerran käy ajamassa hirveä tai sopulia. Monilukuiset sivujoet purkavat siihen vetensä, niin että alijuoksussaan Demjanka jo on jotenkin leveä, voimakas ja vuolas joki, varsinkin kevättulvien aikana. Se on, kuten Irtyshkin ja muut täkäläiset joet, hyvin mutkainen, rannat ovat hienoa hiekkaa, joilla vain siellä täällä voi nähdä kämmenen kokoisia liuskakivilaattoja, ja virtaisa joki alituisesti rantoja syövyttää. Juoksun vuolauden ja rantojen hiekkaperäisyyden kautta saavat sekä Demjanka että muut Siperian joet tuon omituisen muotonsa: virranalainen ranta, jyrkkä ja korkea, usein parikymmentä syltä, ja vastakkaiselle rannalle, jota virta ei leikkaa, muodostunut kaunis, valkea, tasainen rantahiekka, loivasti kohoava. Rannalla kasvava lehtimetsä, jossa on piilipuita, pajuja, leppiä, pihlajia, tuomia ja valkokuorisia koivuja lisää omituisien, pehmeiden, hempeän kauniiden jokirantojen viehättäväisyyttä. Maisemat ja näköalat ovat aivan toisenlaiset, kuin meillä kotona, ja täällä voi puhuakkin vain jokivarsien kauneudesta, sillä sisämaa on suurimmaksi osaksi soiden ja rämeiden peitossa. Antaakseni noista seuduista jonkinlaisen kuvan lukijalle, lainaan tähän Castrénin kuvauksen matkasta Irtyshvirralla.

„Usein vaivuin“, hän sanoo, „äänettömänä katselemaan tuon kiinalaisen joen lumoavaa kauneutta. Kuten neitonen tanssissa, rientää se tuhansissa sulavissa käänteissä, arkana, kainona, kohtaamaan rakastettuansa, Obia, joka sivulta rientää vastaan. Irtysh on kieltämättä pohjan kauniimpia jokia. Sillä eivät katsojaa jännitä pauhaavat kosket, jyrkät kalliot tai ryhmyiset vuoret, kuten monella Suomen ja Lapin joella, eikä sen juoksu ole niin hidas kuin useimpien pohjoisen Venäjän jokien, joilla vaihtelevaisuuden puute ehtii puuduttaa ja nukuttaa mielen. Kaikki Irtyshillä on omiansa vaikuttamaan sopusointuisesti, viihdyttävästi. Sen juoksu on vuolas, mutta tasainen; sen on loppumattoman rikas putaista, saarista, niemistä ja lahdista; sen rannat ovat vaihtelevia, milloin korkeita ja jyrkkiä äyräitä, milloin rikaskasvullisia, alavia niittymaita. Mikään ei ole silmälle miellyttävämpää kuin nuo joen keskellä siellä täällä kasvavat kukoistavat, puuryhmät, joiden rungot näyttävät vain aaltoon kiinnitetyiltä. Pienellä ostjakkivenheellä kiitäessä joen nopeita aaltoja näyttävät nuo metsiköt uivilta puistoilta. Eivätkä ne ole asukkaitakaan vailla. Taivaan ja ilman linnut helähyttelevät niissä kaihoisia säveleitään — sanon kaihoisia, sillä surumielisyyden piirre on kiinalaisen nei-

don kauniilla otsalla. Se suree kuin Kalevalan koivu suojaavan hoidon puutetta. Luonto alkuperäisessä tilassaan herättää aina katsojassa surumielisiä mietteitä, kauneimmassa keväisessä kukoistuksessaankin se muistuttaa surupukuista morsianta".

Näin kuvaa täkäläisiä jokiseutuja mies, jonka silmä, jos kenen, oli omiansa luonnon kauneutta käsittämään, ja luulen että hän Demjankan maisemista olisi voinut ainakin puoleksi noin kauniin kuvauksen antaa. Irtyshin seudut ovat viehättävämmät, naisellisemmat, puhtaammat, jotavastoin Demjankan rannat kaatuneine puineen ja vedestä pistävine juurikoineen näyttävät villimmiltä, raaemmilta, aina muistuttaen koskemattoman erämetsän läheisyyttä. Mutta sittenkin ne ovat niin kauniit, ettei proosallinenkaan ihminen voi niitä katsella hiukan haaveksivaksi ja kaihoiseksi tulematta. Kun aurinko laskiessaan kultaa rantametsän, lumivalkoisen hiekkarannan ja joen hienosti väreilevän pinnan, silloin todella vaipuu sanatonna katselemaan, nauttimaan, silloin unhoittaa, että on tullut tänne saamaan selkoa ostjakkien kielestä, elämästä ja pimeistä pakanallisista tavoista. Näin syksyllä ovat maisemat kuitenkin suuresti menettäneet kauneuttansa ja tulleet yhdennäköisemmiksi; joen keskellä kasvavista puista, jotka hienotunteiseen Castréniin näkyvät tehneen miellyttävimmän vaikutuksen, ei ole jälkeäkään, ne ovat muuttuneet sieviksi puistikoiksi lakeille, avaroille niittymaille.

Joen mutkaisuus ja vuolaus on syynä siihen, että sen uoma lyhyen ajan kuluessa voi siirtyä kauas entisiltä asemiltaan. Alituiseen joki kiertelee niemekkeitä kymmeniä virstoja, kun niemekkeen kanta on vain muutamia satoja syliä leveä. Syövyttämistään syövyttää virta kannasta, ja jonakin päivänä puhkaisee sen kokonaan. Niemen ympäri kulkeva uoma mataloituu, paikoittain kokonaan kuivaa, ja siten entisestä joesta jää jäljelle joku staritsa, matala joki, jota kevätvedellä voi suurillakin venheillä kulkea, tai Demjankalla sor nimellä kutsutuita järviä, jotka pienten purojen kautta ovat yhteydessä toistensa ja joen kanssa. Uusi veden kulkuväylä alkaa taas vuorostaan syöpyä, vesi muodostaa uusia niemekkeitä, ja tämän kuluttavan ja luovan toimintansa kautta voi joki miesiässä siirtyä satoja syliä, jopa virstoittainkin entisiltä asemiltaan. Samoin kuin Demjanka, siirtyy Irtyshkin, eroitus on vain siinä että Irtysh hyvin harvoin puhkaisee itselleen aivan uusia kulkuväyliä; se syövyttää vain oikeata rantaansa siirtyen hiljalleen, mutta varmasti, ja muodostaen vasemmalle rannalleen lakeita, silmänkantavia niittymaita.

Demjankalla matkustaminen ei ole erityisen vaikeaa, sillä siellä voi käyttää kajukkia ja tuollaisissa „uivissa taloissa“ voi elämänsä saada jotenkin mukavaksi. Sileät hiekkarannat tarjoavat liikkumista rakastavalle sellaisia käytäviä, ettei edes Aleksanterinkadun, eikä Esplanaadinkaan asfaltteja kuluttavien niitä tarvitsisi halveksia. Mutta puolimatkassa, noin 200 virstaa kuljettuamme oli meidän Demjankasta luovuttava ja lähdettävä kulkemaan pitkin pienempiä jokia Kèumia ja Nèmetjiä. Mukava kajukki oli vaihdettava epämukaviin, pieniin, yhdestä haapapuusta koverrettuihin venheisiin, joita melomalla kuljetetaan — täkäläiset eivät näe rakasta soutamista „koska selkä siitä kipeytyy“. Suomalainen, joka koskaan ei ole nähnyt ja koetellut mokomia „sielunhukuttajia“, joiksi venäläiset sattuvasti noita venheitä nimittävät, ei voi edes kuvitella, millaiselta niissä pitempiä matkoja matkustaminen tuntuu. Otin omalle varalleni kylän suurimman venheen, tavaroille toisen, ja siihen kaksi melojaa sekä kielimestarini peränpitäjäksi. Kun en tahtonut luopua valokuvauskoneestani sijoitin sen venheen keskelle, vaikka ei liikoja tiloja ollutkaan, ja silloin olikin venheemme niin lastissa, että vain pari tuumaa laitoja, tuskin sitäkään, oli vedenpinnan yläpuolella. Vaikka asetuimme istumaan niin pohjalle kuin suinkin ja koetimme istua kuin tikut „kieli keskellä suuta“, oli mahdotonta estää kapeaa, pyöreäpohjaista venhettä tuon-tuostakin „ryyppäämästä“. On onni, että nuo joet ovat pieniä, joten tuuli ei voinut meille ikävyyksiä laittaa, mutta tahtoipa alussa vähän säpsähyttää, milloin väkevän virran tähden jostakin niemen kärjestä oli yli joen poikettava; jos virta olisi paiskannut meidät jollekin vedenalaiselle puulle, olisi meille tullut auttamatta „vesi vellova varaksi“. Mutta ei ainoastaan virtapaikoissa kaatuminen tuollaisia venheitä uhkaa; joki on täytenään vesihakoja, ja jos vauhdissa oleva vene sellaiselle törmää, saa olla hyvin tyytyväinen, jos paljaalla „ryyppäämisellä“ pääsee eikä tarvitse lähteä Ahdin ovia aukomaan. Onneksi useimmissa vaarapaikoissa joki on siksi matala, että tottuneet soutajat meloillaan voivat venheen tasapainossa pysyttää. Varmuuden vuoksi laitoin kuitenkin vielä sauvoimen itselleni; ostjakit vähän aluksi hymyilivät moisille tarpeettomille varokeinoille, mutta pian he saivat nähdä että se tarvittaessa auttoi enemmän kuin heidän kolme melaansa yhteensä. Monta monituista kertaa alkumatkalla siunustelin moisia kulkuneuvoja, pelkäsin näet kalliiden ja välttämättömien matkatavaroideni turmeltuvan, mutta kuta etemmä

Demjankan rannalla.

päasimme, sitä selvemmin sain nähdä, että suuremmilla venheillä tuota tietä on mahdoton kulkea. Venheitä on vedettävä milloin kaatuneiden puiden ylitse, milloin pakattava kumollaan olevien alatse, olipa matkallamme kahdessatoista paikassa venheet taivallettavat kannasten ja niemekkeiden yli, kun niemien nenään oli kasaantunut sellainen puuruuhka, että oli mahdotonta päästä ylitse tai alitse. Kyllä tuollainen matkanteko saattajien voimia kysyy, kun vielä lisäksi kolakoiden syysöiden viettäminen paljaan taivaan alla nuotion ääressä ei ole omiansa suurestikaan heitä virkistämään. Ainoana „ilona murheessa" oli heillä illoin viinaryyppy, johon heidän terveytensä parantamiseksi aina sekoitin hyvän annoksen „innosemtseffiä". Valittelivathan he vähän ryyppyjeni karvautta ja väkevyyttä, mutta hyvää se kuului tekevän.

Matkani kävi kyläkyydillä, s. o. jokaisen kylän asukkaat olivat velvolliset maksusta saattamaan seuraavaan, matkan varrella olevaan kylään. Tuo mieskohtainen kyyditysvelvollisuus on raskaana taakkana varsinkin niin harvaan asutuissa ja vähäväkisissä seuduissa, kuin Demjankan vesialue on; lisäksi on kaikkia omia virkamiehiä saatettava maksutta ja harvoin siellä muita liikkuukaan. Eikä juuri tuosta maksusta rikastu, sillä se on 1 $^1/_2$ kopeekkaa virstalta neljälle saattajalle yhteensä, siis noin 1 penni henkeä kohti. Eihän sitä ilkeä kuitenkaan kulkea „lain mukaan", mutta vaikka heille maksaakin täkäläisen päiväpalkan, 40—50 kopeekkaa, ei sittenkään tule korvatuksi vahinko, jonka saattamaan lähtö esim. kiireenä heinäaikana tuottaa; monesti täytyy jättää suovakuivat heinät Jumalan huomaan makaamaan, kun ei ole sellaista kotiinjääpää, joka voisi niistä huolehtia. Eivätkä nuo saattomatkat ole muutamien tuntien asia; niin esim. Lymkoija-nimisen kylän asukkaiden oli meitä saatettava n. 150 virstaa ja matkalla he viipyivät viikon, erään yksitaloisen kylän „tieosat" ovat 25 ja 60 virstaa j. n. e. Tosin asukkaat tämän kyytivelvollisuuden mieskohtaisen suorittamisen kautta ovat melkein kokonaan vapautetut kihlakunnan yhteisistä kyyditys- ja majatalomaksuista, mutta tuo vapautus on niin vähäinen, ettei se lähimainkaan vastaa heidän kärsimäänsä rasitusta. Ja kyläkyydillä kulkijalle tällaisesta järjestelmästä myös on haittaa monenlaista, puhumattakaan mieliharmista, jonka kyytivelvollisten happamet naamat ja pitkääkin pitemmät valitusvirret tästä taakasta herättävät. Saapuessasi kylään voi sattua, ettei kotosalla ole kuin lapsia ja joku vanha eukko heidän vartia-

naan; silloin saat kauniisti istua ja odottaa vaikkapa päivittäin, elleivät kyläläiset ole siksi likellä, että voit lähettää noutamaan heitä, ja ellet tahdo käyttää oikeuttasi ottaa entisiä saattajia vielä seuraavaan kylään. Omalta matkaltani voin kertoa tällaisia esimerkkejä parikin. Mainitsen tässä yhden, vähän toisenlaisen pulan, johon jouduin ja joka osoittaa, että matkalla saa olla kaikkena, vaikka lapsenpiikanakin. Tulin erääseen yksitaloiseen kylään ja tapasin kotona vain isännän, puolikasvuisen tyttären sekä kaksi nuorempaa lasta, 8:n ja 2:n vuotisia. Isännän ja tyttären oli saattamaan lähdettävä ja kahden edellisestä kylästä tulleen. Mahdotonta oli kuitenkin jättää pojannaskaleja kahden kotiin pariksi päiväksi. Olisin mielelläni jättänyt tyttären kotiin lapsia ja lehmiä hoitamaan ja ottanut kolme edellisistä saattajista, mutta siihen ei minulla ollut oikeutta; kolmen kesken raskasta kajukkiani vetämään ja soutamaan eivät saattajani suostuneet. Pitkin iltaa siinä tuumittiin, tuumimasta päästyäkin — siihen „työhön“ ovatkin täkäläiset aika mestareja — mutta sen valmiimpaa siitä ei tullut. Aamulla, kun läksimme, täytyi ottaa koko perhe mukaan — lehmät toki jätettiin kotiin oleville onnilleen.

Kajukkini peräosastosta tehtiin väliaikainen lastenkamari, mutta pienin pojanvekara ei ollutkaan asuntoonsa tyytyväinen, vaan tahtoi ulkoilmaa ihailemaan. Kun tilanpuutteen tähden vaatimusta ei voitu täyttää, parkaisi hän pahan sävelen ja tuota konserttia sain kuunnella koko päivän, pienillä pausseilla kaikeksi onneksi. Eivät siinä auttaneet sokerit eivätkä prenikat, eivät maitotutit eivätkä vehnäleivät, joita suuaukon tukkeeksi koetettiin, eivät hyvät sanat eivätkä torumiset. Vaikka joskus maailmassa lienen minäkin samalla tavoin ihmisiä kiusannut, en kuitenkaan voinut olla toivomatta tuota parkusuuta kajukistani sinne, missä pippuri kasvaa, ja syvä helpoituksen huokaus pääsi, kun kielimestarini tervehdyslaukaus ilmoitti, että olimme kylään saapumaisillamme. Mutta huolimatta noista pienistä epämukavuuksista on tuollaisella matkalla — hyödystä puhumattakaan — hauskuutensakin; ei siellä ikävä jouda mieleen hiipimään. Kun joku taitaja saattaja on kyllikseen kertoillut ostjakkilaisista sankareista, heidän asunnoistaan, rautapaidoistaan, taisteluistaan ja urotöistään, tai laulanut haikeasäveleisiä laulujaan matkoistaan ja teoistaan, aloittavat sukkelakieliset naiset jonkun venäläisen iloisen „pajatuksen“, jonka nuottiin silloin tällöin miehetkin karkeilla äänillään yhtyvät. Voitpa panna toimeen pienen konsertinkin, jossa soittokappaleet

suoritetaan täällä hyvin yleisesti käytetyllä banduuralla, kitarantapaisella nelikielisellä soittokoneella, tai harmonikalla. Yöpaikoissa se vasta ilo voi ylimmilleen nousta, kun laulun ja soiton lisäksi vielä tanssia tarjotaan. Siellä saat ihmetellä sekä vanhojen että nuorten miesten jalkojen notkeutta venäläisessä „prisjadkassa“, ihailla tyttöjen enemmän tai vähemmän sulavia liikkeitä venäläisessä „pljäskassa“, nähdä millaisilla tansseilla ostjakit karhunpeijaisia viettävät; voitpa, jos onni on sinulle suotuisa, saada jossakin kylässä katsella, miten „kurjen“, ostjakkilaisen „kanteleen“, vienojen sävelten tahdissa linnuksi pukeutunut ostjakki tekee hullunkurisia temppujaan tai hunnutetut miehet kintaat käsissä suorittavat „jumalan huviksi“ ostjakkilaisen uhritanssin, siinä kuvaten jonkinlaista taistelua pahoja olentoja vastaan. Tämän „henkisen“ kestityksen ohessa pidetään kyllä huolta aineellisestakin. Jos sinun tiedetään johonkin taloon poikkeavan, on siinä pöydät pesty, lattiat lakaistu, samovaari kirkkaaksi hangattu, hirven tai lehmän lihaa, valkeaa leipää, marjapiiraita ja puolukoita syötäväksesi varattu. Jos sinulla aikaa on odottaa, voit teeleiväksi saada lämpimiä pannukakkujakin. Ruokien valmistuksessa ei kyllä ole läheskään kaikkia, ei edes tärkeimpiä siisteyden vaatimuksia noudatettu: „lisänä rikka rokassa, hämähäkki taikinassa“ se näyttää olevan useimpien siperialaisten emäntien, kaupunkilaistenkin, tunnuslauseena. Välistä tahtoo ostjakkilainen kestiystävällisyys mennä liiallisuuteenkin; kielloistani huolimatta eräs isäntä tappoi lehmän voidakseen kestitä minua lihalla; muudan emäntä, jonka blinikakkuja satuin kehaisemaan, tahtoi väen väkeen pakata mukaani pussillisen jauhoja, että olisin voinut jossakin kylässä sellaisia paistattaa, hänen paistamiaan tietysti täytyi ottaa mukaan; kuivattua kalaa, kala- ja marjapiiraita sekä leipiä sain lahjaksi enemmän kuin kielimestarimme kanssa jaksoimme syödä ja puolukoita niin paljon, että kaikki mahdolliset ja mahdottomat astiat kajukissani olivat niitä täynnä. Viimeinen ja omituisin lahja, jonka matkallani sain, oli hirvenkoivet kavioineen, joista antaja vakuutti tulevan erinomaista, kylmänä syötävää hyytelöä; en kuitenkaan ole vielä uskaltanut koettaa hänen sanojensa todenperäisyyttä. — Kuten näette, muistutin matkallani enemmän kappojen keruulla kulkevaa rovastia, kuin ostjakkilaista kielentutkijaa, mutta kun kielentutkijallakin vatsa tavallisesti on oikealla paikallansa, tekevät tuollaiset materialisetkin ystävyydenosoitukset mieluisan vaikutuksen, erittäinkin Siperian vähäruokaisissa erämetsissä.

II.

Jo edellä olen useampia kertoja huomauttanut, että Demjankan ostjakkialue on vähäkansaista, harvaanasuttua; kaikkiansa on siellä 12 pientä kylää, niistä kaksi venäläistä. Maan isäntinä ovat ostjakit, heidän on metsät, suot, heidän joet ja järvet; ja ainoastaan heidän suostumuksellaan voi venäläinen sinne asumaan asettua tai tilapäisesti matkustaa metsästystä tai kalastusta harjoittamaan tai syksyisin kokoomaan kankailla viljalta kasvavia puolukoita. Alueeseen katsoen on ostjakkiasutus suhdattoman pieni, ja mikä vielä pahempi, tuokin vähäinen ostjakkijoukko päivä päivältä vähenee, vuosi vuodelta sulaa pienemmäksi [1]. Venäjällä asuvat suomalais-ugrilaiset kansat myöskin vähitellen kadottavat kansallisuutensa, kielensä, sulautuen venäläisiin, mutta se ei tapahdu jälkiä jättämättä; aina noiden alueiden venäläisessä rahvaassa säilyy piirteitä, jotka eivät ole luonteenomaisia puhtaille venäläisille. Toisin on täällä. Venäläistyminen kyllä täälläkin ei ole tuntematon ilmiö, mutta se ei ole pääsyy ostjakkien vähenemiseen. Ostjakkikansa kuolee suurimmaksi osaksi sukupuuttoon, se katoo, voipa melkein sanoa jälkiä jättämättä tulevaan, täällä asuvaan venäläisrahvaaseen. Sen tilalle ei nouse ostjakkilaisesta juuresta syntynyt venäläinen rahvas, vaan ovat tulevaisuudessa Demjankalla isännöivät venäläiset kaikki siirtolaisina sinne tulleita. Ja että ostjakit eivät koskaan ole kuulleet käskyä „lisääntykäät ja täyttäkäät maa“, sen näkee ensi silmäyksellä kun ostjakkikylään astuu. Tyhjiä, ränstyneitä tupia seisoo siellä täällä, ainoina muistoina entisistä asukkaista, ja sama tyhjyys kohtaa asutuissakin taloissa. Siellä ei tulijaa kohtaa iloinen lapsiparvi, joka voisi hänessä herättää toiveita kansan tulevaisuudesta; tarvitsematta edes kuulla vanhusten valituksia hän saa pian sen vakaumuksen, että tämä ostjakkipolvi Demjankalla on viimeisiä, ehkä viimeinen. Ostjakkein kohtaloa katsellessa muistuu mieleen taru tshudilaisesta kansasta, joka menetettyään maansa väkevämmille piti parempana paeta tavaroinensa, tietoinensa, taitoinensa maan alle, kuin antautua voittajien armoille tai sulautua siihen.

---

[1] Venäläisen S. Patkanovin mukaan oli Demjankalla 12 kylässä v. 1816 224 henkeä, v. 1858 152, ja 10 kylässä v. 1887 102 henkeä. Nykyään on ostjakkilaisten kylien luku myöskin 10 ja asukkaita niissä 86 henkeä, niistä 5 venäläistä emäntää.

Uhritoimitus Demjankan rannalla.

Monet oppineet ovat koettaneet selittää tätä sekä muualla tavattavia samallaisia ilmiöitä ja keksiä syitä, mutta täyttä selvyyttä siihen ei ole saatu, ja eri maissa eri vaikuttimet lienevät etusijaan asetettavat. Toiset pitävät pääsyynä alhaisella sivistyskannalla olevan kansan kuolemiseen sivistyneempäin valloittajain tuomia tauteja, terveydelle vaarallisia tapoja, kuten tupakanpolttoa, viinanjuontia j. n. e.; toiset väittävät syyksi sitä, että voittajat anastavat parhaat maanpaikat ja jättävät voitetuille huonommat palat, joissa näitä nälkä useinkin ahdistelee; sitäpaitsi nälänhätä tuon tuostakin arveluttavalla tavalla harventaa sellaista kansaa, joka on tottunut elämään „kädestä suuhun". Muutamat panevat pääpainon lasten huonoon hoitoon ja sen vaikuttamaan suureen kuolevaisuuteen. Ostjakkein vähenemisestä lausuu heidän hyvä tuntijansa Patkanov: „Pääsyitä Siperian alkuasukkaiden kuolemiseen on epäilemättä heidän vaimojensa vähäinen hedelmällisyys. Kun kuitenkin tuskin luultavaa on, että nämä kansat tässä suhteessa viimeisinä vuosisatoina olisivat paljon muuttuneet — että ostjakit ennen olivat lukuisammat kuin nykyään, on varmaa — on otaksuttava, että joko kuolevaisuus heidän keskuudessaan on lisääntynyt tai avioliittojen luku vähentynyt, tai että nämä molemmat seikat yhdessä vaikuttavat". Kuitenkin hänkin myöntää, että kaikki edellä mainitut seikat voivat yhtaikaa vaikuttaa. Omasta puolestani täytyy tunnustaa, etten ole pätevä tällaisessa kysymyksessä lausumaan sitä enkä tätä, varsinkin kun tunnen ainoastaan Demjankalla asuvia ostjakkeja vähän; mutta mitä siellä näin ja kuulin, se estää minua täysin Patkanoviin yhtymästä. Että ostjakeissa olisi paljon „vanhoja poikia", ja että kallis maksu vaimosta sekä papille vihkimisestä vähentäisi naimisliittojen lukua, ei Demjankalla pidä paikkaansa; yhtään „vanhaa poikaa" en siellä tavannut — enkä sivumennen sanoen „vanhaa piikaakaan" — ja köyhäkin ostjakki voi salaa viedä kotiin kultasensa, maksamatta penniäkään; vihkiminen taas on ostjakin mielestä velvollisuus, jonka voi suorittaa tai olla suorittamatta. Vihkimättömiä aviopareja tapaa joka kylässä, ja sellaisista avioliitoista syntyneitä lapsia pidetään yhtä oikeutettuina isän oikeuksien perijinä kuin laillisistakin avioliitoista syntyneitä. Väite ostjakkinaisten hedelmättömyydestä — samallainen käsitys on täkäläisillä venäläisilläkin, jotka myös sanovat ostjakkeja vähän hedelmällisiksi — ei myöskään ole luullakseni aivan oikeutettu; kun asiaa tiedustelin, ilmoittivat useimmat vaimot, että heillä oli ollut monta lasta,

joillakuilla toistakymmentäkin, mutta että suurin osa tai kaikkikin lapset olivat pieninä kuolleet. Samanlaisia tietoja antaa Patkanovkin esimerkeissään. Syy lasten puutteeseen Demjankalla on siis suuri kuolevaisuus, eikä syntyneiden vähälukuisuus, ei ainakaan vaikuttavassa määrässä. Suureen kuolevaisuuteen samalla seudulla näkee Patkanov syyn epäterveellisissä oloissa, joissa lapset kasvavat, sekä siinä, että vanhemmat heistä pitävät huonoa huolta. „Ruokana lapsilla samoinkuin täysikasvuisillakin on pääasiallisesti kala, hirvenliha ja -rasva ja jäätyneet marjat, jollaista ruokaa tuskin lapsen vatsa sietää ja josta seurauksena on alituinen vatsakipu, katarri y. m. sellaiset vaivat. Huonetta, jossa koko perhe asuu, lämmitetään usein niin kovin, että kuumuus ja raskas ilma estävät hengittämästä; — — uunin aikainen sulkeminen sekä teekeittiön tottumaton käsittely tekevät, että häkä on alituinen vieras ostjakkein pirteissä. Aamupuoleen yötä tunkeutuu pakkanen huoneeseen kaikista raoista, niin että saa maata hyvin peitettynä päästäkseen vilustumasta. Pienet lapset vilustuvat täten hyvin helposti. — — Juomakestien aikana, joita talvella useinkin pidetään, saavat lapset päivittäin olla hoidotta, tuskin heitä syötetäänkään; juopuneet äidit pudottavat usein lapsiansa, joten näiltä voi jäsenet taittua, tai tukehduttavat heidät maatessaan.“ Näin puhuu Patkanov, mainiten vielä lisäksi erään tapauksen, että juopunut äiti heitti lapsensa penkkiä vasten niin kovin, että lapsesta tuli vaivainen ja se kuoli jonkun ajan perästä. „Joka nämä seikat tietää“, sanoo Patkanov „hän tuskin ihmettelee, että Demjankalla lapset ovat harvinaisuus ja että n. 80 % niistä kuolee heti synnyttyään“; tässä siis hänkään ei pidä pääsyynä lapsettomuuteen äitien hedelmättömyyttä, vaan suurta kuolevaisuutta. Niin kauheita kuin nuo esimerkit ovatkin — ja monta pientä uhria tuollainen hoito ja kohtelu vieneekin — ovat ne kuitenkin yksityisiä tapauksia, joiden nojalla yleistä, suurta kuolevaisuutta ei voi selittää. Tuskin voitaneen väittää, että täkäläisten venäläisten asunnot ja ilma niissä olisi suuresti parempi kuin ostjakkeinkaan tuvissa, tuskinpa sitäkään, että lasten hoito ja kohtelu venäläisillä olisi paljoa parempi, ja kuitenkin näillä on riittämään asti lapsia elossa. Mitä ruokaan tulee, on Demjankan rantakylissä — paria etäisempää en tunne — ympäri vuoden selvä leipä, muutamissa vehnäistäkin, syötävänä sekä maito juotavana ja „jäätyneitä“ marjoja tuskin aikaihmistenkään tarvitsee pureksia, kun pirtissä sentään, hra Patkanovi mukaan, talvella voi olla 75—80 ° C. lämmintä.

Sitävastoin rakennusten terveydelle vahingollisuus on varma, sillä vetoa niissä ei voi välttää. — Syyn ostjakkipienokaisten lyhytikäisyyteen luulisin olevan syntyneiden heikkoudessa, joka taas riippuu sekä äitien että isien ruumiillisesta ja henkisestä tai ehkä paremmin sanoen siveellisestä heikkoudesta. Ostjakit kyllä ovat, täkäläisten venäläisten virkamiesten todistuksen mukaan, sukkelampia, rivakampia, taitavampia ja kekseliäämpiä kuin heidän venäläiset naapurinsa, mutta tarmoa heiltä puuttuu ja kestävyyttä; alituiseen uutteraan raatamiseen he eivät kykene ja siihen he ovat haluttomia. He lähtevät matkalle, käyttääkseni jotenkin ontuvaa vertausta, täydellä höyryllä, mutta saapuvat perille kattilat kylminä. Omista kokemuksistani sallittakoon minun tässä kertoa seuraava esimerkki. Eräässä kylässä oli venheeseemme pantava uudet varalaidat. Koetin työtä saada nopeaan valmiiksi voidakseni eteenpäin päästä, ja rivakasti se aluksi sujuikin. Pian kuitenkin „mestari“ katosi ja vain nuoret pojat jäivät työtä jatkamaan. En kuitenkaan tahtonut antaa laiskansuonen valloilleen päästä, vaan läksin etsimään. Astuin huomaamatta pirttiin, ja mestari rassaili pyssyänsä. Taaskin hän läksi rannalle työtä jatkamaan, mutta hetken perästä uudelleen hävisi — soittamaan pirttiin kurkeansa. Kolmannella kerralla makaamasta ajettuani hänet rannalle saimme laudat valmiiksi, mutta nauloja ei ollut käsillä. Hakemaan näitä mestari läksi, mutta kun häntä taaskaan ei kuulunut eikä näkynyt, sain neljännen kerran lähteä etsimään ja löysin hänet aitasta syömästä kuivaa kalaa, tietysti nauloitta. Tällaista se ostjakin työnteko on. Castrénkin sanoo heistä: „on yleensä vaikeaa sanoa, mitä nämä ihmiset tekisivät innolla ja todenperästä, jos emme ota huomioon syömistä, juomista ja makaamista“, lisäten kuitenkin: „on sentään huomattava, että jos ostjakki johonkin työhön ryhtyy, suorittaa hän sen erinomaisella voimalla, tarmolla ja kestävyydellä. Mutta ainoastaan hätä voi saada hänet liikkeelle ja toimimaan“. Kuten näkyy, on Castrénilla vähän toinen kokemus ostjakkien kestävyydestä „hädän lakia lukiessa“, kuin minulla, mutta hänenkin lausuntonsa todistaa kansan siveellisestä heikkoudesta. Terve sielu voi olla vain terveessä ruumiissa, sanotaan, ja ruumiillisesti ostjakit ovat raihnaisia, himojensa orjia; viina seurauksineen ja taudit ovat heissä löytäneet otollisen maaperän.

Syitä ostjakkien kuolemiseen etsittäessä tahtoisin pitää oikeana niiden mielipidettä, jotka tällaisten ilmiöiden *päävaikuttimena* pitävät liian

kehittyneen kultuurin istuttamista kehittymättömään, muokkaamattomaan maaperään, ja tästä äkillisestä, jyrkästä elintapojen ja -ehtojen muutoksesta seurannutta kansan yleistä heikontumista ja rappeutumista [1]. Uusi sivistys toi mukanansa uusia vaatimuksia elintarpeisiin ja nautintoihin nähden, eikä ostjakki jaksanut käsittää, että niiden tyydyttämiseksi oli uusia tulolähteitäkin etsittävä; entisetkin lähteet väsähtyivät vähemmän tarmokkaan hyväksikäyttämisen ja muidenkin syiden tähden. Tästä seurasi kansan aineellinen ahdinkotila, puute, kurjuus; nälkä, taudit, viinan ja muiden nautintoaineiden intohimoinen, määrätön käyttäminen kalvoivat kansan voimat. Suomalainen, joka muistaa sotilaslääkäriemme lausuntoja v. 1867 syntyneistä, tarkastukseen saapuneista „katovuoden lapsista", voi ymmärtää mitä hetkellinenkin kurjuus vaikuttaa kansan terveyteen ja sen voimallisuuteen, ja ostjakkein puute ei ole kestänyt vain muutamia vuosia, vaan satoja: nykyään hallitus kyllä parhaansa mukaan heitä kokee auttaa, mutta apu on myöhäinen, se on kuin eetteriruiskutus kuolevalle, jonka maallista elämänaikaa lääkäri haluaa muutamilla minuuteilla pitentää. Uusi sivistys toi ostjakeille uuden järjestyksen, uuden uskonnon; vanhat jumalat, vanha uskolla omistettu uskonto oli vaihdettava toiseen, josta ostjakit eivät koskaan ole ymmärtäneet muuta kuin ulkonaisen kuoren. Täten menettivät he senkin ainoan kallion, jolle he menestymisensä ja hyvinvointinsa olisivat voineet perustaa. Ainakin vähän totta on vastauksessa, jonka eräältä ostjakilta sain: „ostjakit hylkäsivät vanhat jumalansa, lakkasivat heitä kunnioittamasta, heille uhraamasta, mutta eivät ymmärtäneet suostuttaa itseensä venäläisten jumalia, ja sentähden ostjakkikansa kuolee." Ostjakkein täytyy kuolla, sillä he venäläisen kultuurin vaikutuksesta ovat tulleet kykenemättömiksi tuota kultuuria omistamaan; heillä ei enää ole tarmoa, ei voimia, heillä ei ole luottamusta itseensä; tietoisuus voimattomuudestaan ja lopusta on tehnyt heidät huolettomiksi, välinpitämättömiksi ja tahdottomiksi, ja „ken itseään ei tahdo auttaa, sitä ei Jumalakaan auta". (Jatk.)

[1] Tätä todistaa osaltaan sekin Patkanovin ilmoitus, että syrjäisissä seuduissa, missä venäläistä asutusta ei ole kuin vähässä määrässä tavattavana ja mistä pääsy venäläisille seuduille on vaikeampaa, kuoleminen on vähemmin huomattavissa. Noissa seuduissa sivistys vaikuttaa hitaammin, asukkaat ovat saaneet rauhemmassa omistaa sen hedelmiä ja siihen tottua, mutta kaikkialla ostjakkiseuduissa on sen vaikutus ollut kuitenkin niin äkillinen, niin valtaava, että senkautta ostjakkikansan kehittyminen, kohoaminen ja lisääntyminen on tullut ehkäistyksi.

Kirjallisuutta

Romaaneja, novelleja ja kertomuksia.

HEIKKI MERILÄINEN, *Kahleeton vanki.* Porvoossa 1898, Werner Söderström. 305 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Kahleeton vanki on kirjan päähenkilö Antti. Hän on köyhä mies ja on mennyt naimisiin talontyttären kanssa. Aluksi hän hoitaa omaa ostamaansa taloa kulkien kuitenkin enimmän osan ajasta ansioilla tukkilaisena. Mutta sitten hän yhtyy yhdeksi taloksi lankojensa kanssa. Siitä hänen kahleeton vankeutensa alkaa. — Antti tekee erittäin tarmokkaasti työtä taloudellisen tilansa parantamiseksi, hän harrastaa kaikkea hyvää, hän kulkee Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran puolesta kokoilemassa kansantarustoa, hän taistelee kansakouluaatteen puolesta ja uhraa paljon sen hyväksi. Hän on vallan erinomainen ihminen. Mutta sittenkään ei häneltä mikään menesty. Syy siihen lopulta selviää: Antilla ei ole oikeaa rakkautta, hän vastustaa pahaa vihalla eikä rakkaudella. Vasta hyvin paljon kärsittyään hän tulee tämän käsittämään ja löytää rauhan ja sovinnon, vaikka hän, joka niin pitkät ajat on omassa kodissaan elänyt kahleettomana vankina, juuri silloin on tuomittu neljäksi kuukaudeksi todelliseen vankeuteen.

Pääajatus kirjassa on hyvä. Mutta kaunis loppukäänne vallan yllättää lukijan, se ei täysin sula yhteen kirjan enimmän osan kanssa. Pitkin matkaa tuntuvat kuvaukset liiallisilta. Jos Antti todella oli niin kelvollinen, ja hänen päävihamiehensä, lankonsa Jukke niin huono, niin inhottavan huono, kuin ! miksi heidät on kuvattu, niin on todella uskomatonta, että kaikki Antin omasta vaimosta alkaen uskoivat Jukkea eikä kukaan Anttia. Juken vääryydet ovat niin silmiinpistäviä ja hän itse kerrassaan inhoittava ja Antti melkein ihanne-ihminen. Innossaan kuvatessaan Antin oloa niin tukalaksi kuin mahdollista, on tekijä muutenkin mennyt liiallisuuteen. Antti on tullut vaimonsa kotitaloon yhdessä-asujaksi sillä ehdolla, ettei

kukaan saa erota, ennenkuin kaikki yhteiset velat ovat maksetut. Jukke elää kaikin puolin huonosti, tuhlailee, laiskoittelee, tekee loppumattomasti velkaa, ja sille ei Antti voi mitään. Oikeus selittää kaikki yhteisiksi veloiksi. Antin väsymättömän työn kautta ei päästä mihinkään, hän on kahlehdittu mitä tukalimpiin oloihin. Teki Jukke minkä rikoksen tahansa, kunhan hän vain valehtelee, uskovat kaikki häntä. Oikeudessa 37 vierastamiestä todistaa väärin. Monta muuta tämmöistä epätodenmukaisuutta on kirjassa, niinkuin vieraidenmiesten kuulustelu kokonaisuudessaan, Kirjallisuuden Seuran kirjeen muoto y. m. — Epäilemättä tekijällä on ollut hyvinkin läheisiä esikuvia, mutta varmasti on todellisuudessa ollut kaikenlaista muuta, jota tässä ei ole kerrottu.

Meidän kirjallisuudessamme on kansankirjailijoilla erityinen asemansa ja merkityksensä. Moni on kuitenkin epäillyt, voiko tämä kirjallisuudenhaara olla pysyväinen, vai joko se on tehtävänsä tehnyt. Sen tehtävänä on ollut kuvata varsinaiselle maalaiskansalle sen omaa elämää semmoisena, miltä se siitä itsestään näyttää. Sen kautta on tämä osa kansaa oppinut kaunokirjallisuutta lukemaan, ja se ehkä antaa osaltaan selitystä seikkaan, joka monesta on tuntunut arvoitukselta, että pieni suomalainen lukijakunta saattaa ylläpitää niinkin runsasta kirjallisuutta kuin suomalainen nyt on. Kansankirjailijain teoksilla on siis ollut kylläkin tärkeä tehtävänsä, eikä se tehtävä liene vieläkään loppuun suoritettu. Mutta elääkseen täytyy tämänkin kirjallisuuden kehittyä. Kehittyessään sille myöskin avautuu uusia tehtäviä.

Kansankirjailijoilla on luonnollisesti ollut lukijoita myös sivistyneistä kansankerroksista. Säilyttääkseen nämä lukijansa, ja hankkiakseen yhä uusia, on sen asetettava päämääränsä korkealle. Myöskin kehittääkseen varsinaista lukijakuntaansa on kansankirjallisuuden koetettava edistyä.

Meidän kansankirjailijaimme paraimpia puolia on ollut tarkka huomiokyky. Mutta kirjailijalta vaaditaan myös mielikuvitusta ja se on usein ollut heikko. Ei yksin oikein huomattu riitä kaunokirjalliseksi tuotteeksi. Todellisuus on aina vaikuttimiltaan niin rikas, tapahtumiltaan niin monimutkainen, ettei sitä mitenkään voi kuvata kokonaan. Tarvitaan mielikuvitusta, ettei ota kuvaukseen seurauksia enemmän kuin on edellytyksiä, että se mikä on otettu, muodostaa täyden kokonaisuuden, että kaikki kuvatut seikat saavat kuvauksen sisäpuolelta täyden selityksen. Tässä suhteessa on monella meidän kaunokirjailijoistamme paljon opittavaa. — Epäilemättä on »Kahleettomassa vangissa« enin osa oikein huomattua, mutta ei kaikki ole ollut soveliasta ottaa mukaan. Paljon on raakaa, joka mielellään olisi saanut jäädä pois. Varmaankin on jäänyt piirteitä myös pois, jotka olisivat tehneet tapahtumat uskottavammiksi. Kaunista, sovittavaa loppuajatusta ei tekijä ole jaksanut niin elävästi mielessään käsitellä, että hän sen valossa olisi nähnyt kuvaamiensa henkilöiden koko elämän. Nähtävästi ei tekijä

myöskään ole voinut vapautua personallisista katkerista muistoista siinä määrässä, ettei kuvaukseen olisi tullut paljon liioittelua.

Mitä vihdoin kieleen tulee, ei voi kieltää, että tekijällä on kieli vallassaan. Mutta huolellinen hiominen olisi ollut kirjalle suureksi eduksi. Ei jokainen kansanomainen sana ole sopiva kirjakieleen. Ja saattaahan kirjakielessä joskus käyttää rumiakin sanoja, mutta niiden täytyy silloin tarkoittaa rumaa tekoa. Tässäkin suhteessa päämäärän korkeammalle asettaminen olisi kaikinpuoliseksi eduksi.

O. R.

HEIKKI SARVELA, *Taloista ja taipaleelta.* Porvoossa 1898, Werner Söderström. 224 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Pikku kertoelmien kirjoittaminen on meillä päässyt suureen valtaan. Sekin niiden kirjoittamista on suuresti edistänyt, että ne niin hyvin saavat sijaa sanomalehdistössä. Mutta jos ne kirjaksi kootaan, täytyy vaatimusten niiden suhteen suureta monella tavalla. Muodon pitää olla hyvä, sisällyksen muodostaa kokonaisuus, aiheen olla siksi arvokas, että maksaa vaivaa sitä säilyttää. — Heikki Sarvelan kirja »Taloista ja taipaleelta» sisältää 24 pikku kertoelmaa, jotka ainakin enimmät aikaisemmin ovat olleet sanomalehdissä julkaistuina. Siellä ne ovat lukijoista varmaan tuntuneet hauskoilta ja miellyttäviltäkin. Kirjaksi koottuina ne kuitenkin tuntuvat verrattain vähäpätöisiltä, katkelmilta.

Aiheet kertoelmiinsa on tekijä hakenut mitä laajimmilta aloilta. Milloin kertomukset ovat muistoja ylioppilasajoilta, milloin kuvauksia Helsingin elämästä, milloin maalaiselämästä, milloin taas luonnonkuvauksia. Muutamassa tekijä antautuu mielikuvituksensa valtaan suunnitellen allegorisen kertomuksen. Ne ovat ehkä kokoelman paraimpia. Havaintokykyä tekijällä kyllä on ja jotensakin hauskasti hän osaa kerrottavansa kertoa. Kaikissa hänen kertomuksissaan on myöskin hyvä ja oikea ajatus johtavana, joka niille varmaan hankkii omat tyytyväiset lukijansa.

O. R.

ANNI KURKI, *Onnen etsinnässä.* Novelli. Helsingissä 1898, Otava. 189 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Kieleen nähden tekijä on tottunut kynän käyttäjä, sen vaikutuksen kirja tekee heti ensimäisillä sivuilla. Mutta siitä on se paha, että kirjalta muussakin suhteessa odottaa enemmän kuin meillä ensimäisiä askeleita ottavalta yrittelijältä on totuttu vaatimaan, ja pettymys tuntuu sitä suuremmalta, sillä kirja antaa aihetta moniin miustutuksiin.

Aihe on seuraava: Tohtori Kalm-vainajan vanhimman tyttären, Iisan sydän sykkii nuorelle tiedemiehelle maisteri Aarniolle, joka myöskin rakastaa Iisaa. Heidän välinsä jää kuitenkin selvittämättä tai oikeastaan sotkeutuu Aarnion lähtiessä ulkomaille, ja Iisa menee naimisiin kamreeri

Rautiaisen kanssa, jota hän ei ollenkaan rakasta eikä koskaan koetakkaan oppia rakastamaan. Kolmen vuoden perästä palajaa Aarnio rakkauden marttyyrina, joutuu kesäksi asumaan samalle seudulle, missä Rautiaisen herrasväkikin. Tuloksena tästä on, että Iisa päättää erota miehestään ja lähtee Aarnion kanssa ulkomaille.

Kömpelöltä näyttävä sattuma saa Iisan ja Aarnion välit ensin rikkoutumaan ja sattuma heidät sitten taas saattaa toistensa omiksi. Minkä vuoksi Iisa meni naimisiin Rautiaisen kanssa, jota hän inhoi heti alusta, siitä ei pienintäkään tietoa anneta. Epäselväksi jää minkä vuoksi Iisa kieltäytyi suostumasta Aarnion ehdoitukseen eroamaan Rautiaisesta, mutta vielä hämärämmäksi, minkä vuoksi hän siihen sittenkin suostui tuon romantillisen tapauksen jälkeen, kun hän tapasi Aarnion metsässä henkeä riistämässä itseltään. Onko se Iisasta niin pöyristyttävää, vai nytkö hän vasta näki että Aarnio todenteolla rakasti häntä, vai suostuiko Iisa — pelastaakseen isänmaalle tämän nuoren tiedemiehen kalliin hengen? Jos ei tekijä olisi turvautunut näihin ulkonaisiin sattumiin, niin olisi hänen ollut pakko syventyä henkilöittensä sielunelämään, sisällisiin syihin, jotka vaikuttivat heidän elämän juoksuunsa, enkä epäile ettei tekijä olisi siinä onnistunut, sillä moni hieno psykologinen piirre, joita tapaa kirjassa siellä täällä, osoittaa tekijän silmän tarkkuutta.

Tavaton lauma sivuhenkilöitä ja episodein runsaus estää tapausten juoksua. Ja melkein kaikki ne ovat niin vieraita itse asialle, että ne voisi siirtää mihin kirjaan hyvänsä yhtä hyvällä syyllä. Kunnallisneuvos Holmin tuomista Kappeliin voi puolustaa sillä, että hän kutsui Aarnion Mairantaan kesäksi, mutta mitä syytä oli painattaa kirjaan hänen esitelmäänsä kansanopistosta? Mitä suurimmalla tarkkuudella esittelee sitten tekijä meille koko pitäjän herrasväen tuolla maalla, niin että saamme tietää mikä oli rovastin nuorimman pojan nimi — se oli Elias. Sinne ne sitten meistä jäävät kaikki, tehtyämme heidän kanssaan senkin seitsemiä huvimatkoja ja kuunneltuamme heidän puherunsauttansa ikäviin asti. Mutta ei edes sitäkään ne näytä vaikuttavan kirjan päähenkilöihin, niille ne jäävät vielä vieraammiksi kuin lukijalle. Pienen poikkeuksen tekee rovasti, joka kirkkomatkalla lausuu paheksumisensa avioerosta. Ja niin läheisillä sivuhenkilöillä kuin Iisan sisarella ja tämän sulhasella, Aarnion hyvällä ystävällä, Lanngrenilla ei ole mitään tekemistä itse pääasian kanssa.

Yleensä kirja tekee köyhän vaikutuksen, se täytyy sanoa, mutta kuitenkin siinä on paljon viehättävää, jota mieltymyksellä lukee. Ja on kohtia, niin kuin esimerkiksi Iisan ja Aarnion matka ulkomaille ja olo siellä, jotka tempasevat lukijan mukaansa. Jotkut henkilöistä ovat tarkkapiirteisiä ja painuvat pysyväisesti lukijan mieleen. Huomiokykyä ei tekijältä puutu, ja varsinkin hänen kykynsä antaa muutamilla piirteillä selvä kuva tulee monessa kohden silmäänpistävästi esiin. — Siis hyviä ominaisuuksia, sievä

summa, joka ei tosin tee vielä leiviskää, vaan antavat sangen kauniin lupauksen.

T. P.

VIKTOR RYDBERG, *Kuljeksivat teinit*. Suomentanut Emil Mannstén. Kuopiossa 1898, Otava. 159 siv. 12:o. Hinta 1: —

»Kuljeksivat teinit» nimisen novellin sisällys on tuo vanha juttu rikkaasta ja köyhästä kosijasta, joista edellisen täydellisesti hävästynä viimein täytyy vetäytyä pois kilpailusta. Mahtava patruuna, tuo kaikin puolin ilkeä pohatta Brackander, ja hänen palvelijansa, kaikin puolin kelpo maasmestari Sven ovat rakastuneet samaan tyttöön, patruunan karjapiikaan, joka taas ei voi kärsiä isäntäänsä, vaan jo aikoja sitten on luvannut uskollisuutensa kasvatusveljelleen Svenille. Kun ei muuten asiasta tule selvää, ajaa patruuna ryöstöhuutokaupan kautta kasvatusvanhemmat, tuon iäkkään, sodassa olleen ja siellä toisen jalkansa menettäneen soturin ja hänen vaimonsa torpastansa ulos kurjuuteen. Kaikki loppuu kuitenkin vähitellen hyvin: Sven saa Johannansa, Brackanderista tulee kunnon mies j. n. e. Itse nuo »kuljeksivat teinit», kaksi Vexiön lukiolaista, jotka kesällä kulkevat maaseudulla kasveja kokoilemassa, ovat kertomuksen deus ex machina, joka tarvittaessa esiintyy pelastajana; muuten heitä ei paljon tapaa.

Jo tästä lyhyestä sisällyksen esityksestä huomaa, että tämä novelli on Rydbergin ensimäisiä tämänkaltaisia yrityksiä. Kansallinen henki ja runoilijan välitön innostus leimahtaa kuitenkin jo tästä vastaan ja kypsyvän, syvämielisen ajattelijan ihmisrakkaus avaa lukijalle uusia ajatuksen uria.

Suomennos on sanarikas ja sointuisa; paikka-paikoin huomaa, että lukee käännöstä.

A. H. B.

STANLEY J. WEYMAN, „*Susi*". Historiallinen romaani Perttuliyön ajalta. Suomentanut Teuvo Pakkala. Otavan helppohintainen kirjasto N:o 37. Helsingissä 1898, Otava. 197 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

Viime vuosina on innolla ruvettu täyttämään puutetta nuorisokirjallisuudessamme suomentamalla historiallisia kertomuksia, niin että niitä nyt jo on melkoinen määrä. Perttulinyön aikoja kuvaavan «Susi« nimisen kertomuksen tekijä Stanley J. Weyman on jo ennenkin suomalaiselle lukijakunnalle tuttu. Suurella mielenkiinnolla lukee näistä kauheista levottomuuden ajoista, ja varmaankin lukija saa todellisen kuvan niistä. Luonteet ovat voimakkaasti ja taitavasti kuvatut, etenkin on raudankova, mutta lopultakin puoleensa vetävä Vidame de Bezers hyvästi kuvattu. Tuntuuhan kuvaus joskus liialliselta, nuoret seikkailijat ovat melkein liian nuoria, niin hyvin selvitäkseen niin moninaisista vaaroista. Mutta niin kaukaisina aikoina lienee merkillisempiäkin tapahtunut.

O. R.

Nuorisokirjallisuutta.

T. R., *Auringon noustessa*. Nuorisolle kirjoitti — —. Helsingissä 1898, Otava. 98 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

En ole ollut tilaisuudessa kuulemaan nuorten omaa arvostelua tästä kirjasta, mutta luulen että se voi huvittaa sitä osaa koulunuorisoa, joka ei vaadi jännittäviä seikkailuja tai odottamattomia tapahtumia. Se on aluksi hiukan pitkäveteinen ja kertoo liian yksityiskohtiin asti pikkuseikkoja. Mutta loppupuoli kirjaa sujuu varsin hyvin. Kertomuksen päähenkilöinä ovat muutamat koululapset, jotka viettävät kesää yhdessä, hauskassa ja kodikkaassa Tuomarilassa, ja jotka sitten seuraavan talven kuluessa usein tapaavat toisiansa käydessään koulua Helsingissä. Yhteiset soutumatkat ihanilla sisämaanjärvillä, yhteiset urheiluretket ja yhteiset kesätunnelmat kaunistavat ja ilostuttavat lasten kesänviettoa. Heidän kouluhuolensa ja kouluintonsa, heidän harrastuksensa ja mietteensä, heidän tulevaisuudentoiveensa ja haaveilunsa värittävät sen osan kertomusta, joka kuvaa heidän elämäänsä Helsingissä. Nuorten lemmenkuvailuja on kuvattu hienoiksi ja utuisiksi, niinkuin ne aikaisemmassa nuoruudessa ovatkin, mutta mielestämme ne olisi voinut kuvata vieläkin epämääräisemmiksi. Suuri sija on annettu nuorten isänmaallisen innostuksen kuvaamiselle, jonka kautta kirja on saanut syvällisemmän luonteen. Mutta olisin toivonut, ettei siitä olisi puhuttu niin monin eikä niin samoin sanoin, vaan yksinkertaisemmin ja välittömämmin. Sillä nyt se paikottain tuntuu enemmän opettajien istuttamalta velvollisuuksien tiedolta kuin lasten oman tunne-elämän ilmiöltä, ja sentähden pääsee siinä tendenssi näkyviin. Luonnekuvausta ei ole kirjassa sanottavasti yritetty, eikä liioin keskityksestä voi paljon puhua, sillä kertomusta ei ole minkään varsinaisen päähenkilön tai päätapauksen ympärille keskitetty.

Kirja, joka on tekijänsä esikoinen, ansaitsee ainakin sen tunnustuksen, että se on lämpimästi kirjoitettu ja vie nuorisoa heidän omaan maailmaansa, jossa todella kaikilla aloilla aurinko on nousemassa. Kielen suhteen olisi yhtä ja toista muistutettavaa. Sen olisi pitänyt olla paljoa huolellisempaa ja sujuvampaa; hyvin usein tuntuu siltä, kuin ei tekijä olisi suomeksi julkaisemaansa kirjaa suomeksi ajatellut.

E. H.

IMMI HELLÉN, *Lasten runoja I.* Porvoossa 1898, Werner Söderström. 124 siv. Hinta 1: 25.

Immi Hellén on pitemmän aikaa siroitellut runojansa sinne ja tänne, kalentereihin ja joululehtiin, koulu- ja kuvakirjoihin. Nyt hän on ne koonnut ja julkaissut kirjasen nimellä »Lasten runoja». Siinä on joukko uusiakin, ennen julkaisemattomia runoja; toinen puoli, kenties enemmän on vanhoja. Immi Hellénin runohepo ei ole mikään vallaton ja syöksähtelevä elukka,

se on hiljainen ja vaatimaton, lauha ja lempeä eläin. Mielellänsä se laulaa lasten riemuja kesällä ja talvella, paimenpojasta, joulu-ukosta, Nukkumatista ja suojelusenkelistä. Parhaimpia joukossa on mielestäni runo »Kellot kaikuu«.

Suomennoksia ja mukailuja on liitetty kirjan loppuun. Ne tuntuvat ylipäänsä sujuvilta. Mutta miksi ei ole mainittu joka kerta lähdettä, mistä mukaelma on tehty? Sellaisia mukaelmia tai käännöksiä on kirjassa kymmenkunta. Olisihan hauska tietää, mistä ne ovat kotoisin.

Hyvää tarkoittavat Immi Hellénin runot. Kauttaaltaan ne ovat hyvien ajatusten ja tunteitten herättäjinä lapsissa, niinkuin runoilija itse sanoo:

Ja hyvä siemen oraallen
Käy sydämmissä pienoisten,
Kun Herra siunaa.

A. N:nen.

Oppikirjoja.

TH. REIN, *Oppikirja sielutieteessä*. Koulujen tarpeeksi toimittanut — — — —. Suomennos. Helsingissä 1898, Söderström & C:o. 93 siv. 8:o. Hinta 2: 50. Sama ruotsiksi.

Sittenkuin Armollinen Kuulutus 19 p:ltä elokuuta 1896 jälleen on säätänyt sielutieteen opetusaineeksi klassillisissa lyseoissamme ja kun siitä syystä tarvitaan sielutieteen oppikirjoja, jotka samalla soveltuisivat alkeisopetuksessa käytettäviksi ja vastaisivat tieteen nykyistä kantaa, on nyt todellisella mielihyvällä merkittävä, että aineeseen niin syvälle perehtynyt henkilö kuin Th. Rein on ottanut täyttääksensä tämän tarpeen. Hra Reinin suuret ansiot maamme filosofiseen oppikirjallisuuteen nähden ovat jo ennestään kylläkin yleisesti ja hyvin tunnetut [1]; hänen edellisiin tuotteisiinsa liittyy nyt arvokkaasti yllämainittu sielutieteen oppikirja, joka lopulla viime kesää ilmestyi kirjakauppaan.

Tekijä on tässä niinkuin edellisissäkin oppikirjoissaan luopunut siitä deduktiivis-spekulatiivisesta käsittelysuunnasta, joka Hegelin jälkeen kauan oli sielutieteessä vallitsevana. Hän on myöskin ansiokkaalla tavalla osannut käyttää viime aikojen fysiologisen tutkimuksen tähän aineeseen kuuluvia tuloksia, niillä valaistakseen sielunelämän ruumiillisia edellytyksiä.

---

[1] Hänen kynästään ovat tältä alalta lähteneet seuraavat teokset: Lärobok i den formella logiken, 1. painos Helsingissä 1882 (myöhemmin suomennoksenakin julkaistu); Sielutieteen oppikirja, 1. painos Helsingissä 1884, 2. parannettu ja lisätty painos 1896 (ainoastaan suomenkielisenä); sekä suuremmaksi suunniteltu, vielä loppuunsa saattamaton „Försök till en framställning af psykologin eller vetenskapen om själen", I osa 1876, II osa 1891.

Vaikka tekijän käsittelytapa on puhtaasti empiirinen, havaintoperäinen, ei hän kuitenkaan asetu materialismin kannalle. Käsityksensä sielun olemuksesta hän esittää (§ 10) seuraavin sanoin:

»Se sisällisen kokemuksen osoittama tosiasia, että sielunelämä indiviidissä muodostaa yhteyden, koska »minä» toisiinsa yhdistän erilaatuiset sekä samanaikaiset että toisiansa ajassa seuraavat sieluntoiminnot ja niiden vaihdellessa kuitenkin yhä pysyn yhtenä ja samana minuutena — tämä tosiasia saapi tosiaankin luonnollisimman selityksensä, jos olettaa *sielun*-olemassa olon, sielulla ymmärtäen reaalista, aineetonta olentoa, joka noissa eri sieluntoiminnoissa toimii.»

Sama ajatussuunta on hänen lauseensa uudemmasta spiritualismista (§ 11):

— — »tähän asti esitetyistä hypoteeseista sitä voitaneen pitää sinä, joka verraten parhain päästää niistä monista vaikeuksista, jotka rasittavat tänne kuuluvia kysymyksiä, ja samalla täysin ottaa huomioon meidän tietämisemme nykyisen kannan.»

Tätä idealistista katsantokantaa valaisevana esimerkkinä mainitsemme tässä lyhyesti sen esityksen, minkä tekijä antaa tahdon vapaudesta. Alemmista asteistaan, vietistä ja viettymyksestä, tahto kehkeytyy *valitsevaksi* tahdoksi, s. o. »sellaiseksi, joka itse määrää sisällyksensä». Tietämisen johtamana tahto »muodostaa itselleen käsitteitä monesta mahdollisesta tarkoituksesta ja arvostelee eri tarkoitusten suhteellista arvoa ja niiden toteuttamiseksi soveliaimpia keinoja». Tämä on harkinta, jonka ihminen lopettaa päätökseen, ja päätös taas on toiminnan lähtökohta. Vaalivapauden korkein muoto on siinä, että ihminen valitsee, »totteleeko siveyslakia vai jotakin sitä vastustavaa toiminnan ohjetta, eli toisin sanoen valitsee hyvän ja pahan välillä».

Tekijän esitystapa on selvä ja helppotajuinen eikä tehne nuorille oppilaille suuria vaikeuksia, jos opettaja, niinkuin hänen tuleekin, luokalla valmistaa heidän luettavaansa seuraavaksi oppitunniksi. Tahtoisimme kuitenkin antaa sen neuvon, että sielutiedettä alettaisiin opettaa vasta lyseoitten korkeimmalla luokalla; teemme sen useasta syystä. Oppilaat ovat silloin paljon kypsyneet senjälkeen kuin pääsivät kuudennelta luokalta, jolla tämä opetus muussa tapauksessa asetuksenmukaisesti on alkava, ja silloin he ovat jo fysiikasta kerjenneet oppia eräitä kohtia, jotka tekevät heidän helpommaksi käsittää sielutieteen esitystä aistimuksista. Myöskin on heillä silloin logiikan oppimäärä suoritettuna, niin että he siten ovat jonkun verran tottuneet filosofisiin alkulukuihin. Mutta siinäkin tapauksessa, että sielutieteen opetus alkaisi vasta viimeisellä luokalla, olisi sopivinta vasta lopuksi ottaa puheeksi oppikirjan 11 §:ssä esitetyt eri sielutieteelliset teoriat, jotka ehkä tarjoisivat oppilaille jonkun verran suurempia vaikeuksia, jos niitä käsiteltäisiin jo niin aikaisin, kuin ne kirjassa esiintyvät.

Kirja on laajuudeltaan (93 s.) koulun tarkoitukseen mukavasti soveltuva; paino ja paperi ovat, kuten koulukirjassa sopii, hyvät, ja erittäin olemme tekijälle ja kustantajalle kiitolliset siitä, että sellaiset hienot kirjaimet, kuin toisen kustantajan v. 1896 painattamassa »Sielutieteen oppikirjassa» käytetyt, eivät tässä silmiä rasita.

Emil Böök.

H. F. SILANDER, *Sanaluettelo ja selityksiä M. Tullius Ciceron I ja IV puheeseen Catilinaa vastaan.* Helsingissä 1898, Otava. 93 siv. 8:o. 2: —.

Opas, jonka avulla lyseon oppilas pääsee latinan luvun koleaa polkua eteenpäin, jopa ehkä saa nähdä tuon hänestä aution tien varrella jonkun virkistävän keitaankin hymyilevän — vertauksella puhuakseni — kelle se ei olisi tervetullut, etenkin nykyään, kun niin paljon muutakin tärkeää tietoa koululaisilta vaaditaan? Onhan tästä monipuolista hyötyä. Sanaluettelollaan se säästää oppilaalta suuressa määrin tuon aikaa ryöstävän vaivan hakea sanakirjasta outojen sanain merkitystä; sanan alkuperäisen merkinnön ohessa se myös mainitsee sen merkityksen »sillä paikalla»; vaikeammat lauseet on selitetty, usein suomennettu; kuvalliset tai muuten omituiset lausetavat (tropit ja figurat) on osoitettu, selitetty, nimitetty, samoin muutkin esitystapaa tai kieltä koskevat tärkeämmät kohdat; historian ja muinaisten tapojen alaa on kosketeltu sen verran kuin sisällyksen ymmärtäminen vaatii — näitä ja muuta hyvää kelpo kommentariolta vaaditaan. Mitä hra Silanderin kirjoittamaan selityskirjaan tulee, saatamme tyytymyksellä vakuuttaa, että se oivasti täyttää nämä vaatimukset. Heti huomaa, että se on lähtenyt tottuneen koulumiehen kädestä, joka oikealla aistilla on osannut nuo tiedettävät asiat suunnitella, niin että niitä on juuri sen verran kuin tarvitaan, ei liian runsaasti eikä liian niukasti. Ehkä joskus sentään joku aivan tuttu sana on tullut selitettyä.

Mutta kirja ei supistu vain näihin asia- ja sanaselityksiin. Niiden edellä käy Ciceron ja Catilinan elämäkerrat, sekä esitys muinaisajan retoriikasta. Näissäkin on esitys selvä, helppotajatuinen ja hauska.' Joskus lämpenee tekijä, sääliessään kärsimystä, ihaillessaan hyvettä ja inhotessaan ilkivaltaa ja pahetta. Kieli on yleensä puhdasta ja sujuvaa. Svetisismi lienee kuitenkin »lainata huomionsa». Että tekijän tiedot ovat luotettavat, ja se kanta, josta hän arvostelee Rooman silloisia oloja, on oikea, sen arvaa jo siitäkin että hän on käyttänyt kyhäykseensä paraita lähteitä.

Oppikoulumme tulee olla kiitollinen hra Silanderille hänen teoksestaan, joka varmaan osaltansa tuottaa hyviä hedelmiä latinanopetukselle; toivomme vain että niitä pian ilmestyy samallaisia oppaita muillekin latinaisille kirjailijoille koulukurssimme alalla.

K. F.

EDVARD GAEBLERIN *Koulukartasto.* Suomen kouluja varten sovittanut A. R. Blomqvist. Suomen kartan piirtänyt J. F. Sevón. Helsingissä 1898, Otava. 28 karttasivua. 4:o. Hinta 1: 40.

Kun Suomen kouluja varten sovitetaan saksalainen kartasto, on Saksanmaalle annettava vähemmän huomattava, Pohjoismaille tärkeämpi sija kuin alkuperäisessä kartastossa on tehty. Ilmoitettavanani olevaa kartastoa katsellessa ensin oudoksun sitä, että Gaeblerin piirtämä Saksan valtakunnan fysikaalinen kartta on miltei muuttamattomana otettu suomalaiseen laitokseen. Kuitenkin on myönnettävä, että tämä karttalehti, joka antaa hyvän käsityksen Saksan ja lähiseutujen korkeussuhteista, huolimatta nimien paljoudesta on erittäin selvä. Selvyyshän muutoinkin on näiden karttojen parhaimpana tunnusmerkkinä.

Mitä Pohjoismaihin tulee, tahtoisin Ruotsin karttaan muutamia lisäyksiä (esim. pääosien rajat, Eskilstuna, Motala). Koululainen, joka Europan kartalla tarkastaa laivojen kulkuteitä, ei saa tietää, että kotimaasta pääsee ulkomaille meritietä muualle kuin Tukholmaan. Muutama lisäviiva Englannista ja Skandinaviastakin valtaviivoihin olisi tehnyt meriliikeolot selvemmiksi.

Kotipaikan, kotiseudun, kotimaan varma ja monipuolinen tuntemus on kouluissa maantieteellisten tietojen alkuna ja perustuksena. Nyt puheena olevan kartaston kustantajan on mielestäni uudessa painoksessa annettava enempi tilaa Suomen kartan tekijän käytettäväksi. Geologiset seikat, viljelysolot, kansatieteelliset suhteet, maamme eri seutujen asutustiheys: niistä voi ja tarvitsee karttojen avulla saada selkoa. Ja vertailuja, jopa muutamia nimiäkin kaipaa kartan käyttäjä.

Muista kartoista löytää luullakseni hyvin vähän muistuttamisen aihetta. Voipi huomata jonkun epäjohdonmukaisuuden, hiukan epähuomiota nimien merkitsemisessä. Mutta sitä ei saa kummeksia, kun ottaa lukuun, kuinka äärettömän tarkkaa huomaavaisuutta tämänlaatuinen työ kysyy. Kartat todistavat suurta taitavuutta ja huolellisuutta tekijöissä.

Jos Gaebler—Blomqvistin kartastoa verrataan näihin asti kansakouluissa käytettyyn Kansanvalistusseuran julkaisemaan pieneen kartastoon, niin on mielestäni etusija annettava edelliselle. Siinä käytetään Europan maiden maantiedon selvittämiseksi 15 karttaa, toisessa vain 5 — nämä tosin suurempaa kokoa. Muissakin suhteissa — vaikkei kaikissa — se antaa enemmän kuin edeltäjänsä. Siinä käytetyt värit ja värivivahdukset ovat aloittelijoille selvemmät ja sopivammat kuin vanhemmassa käytetyt — 19:nnen sivun ylemmissä kartoissa on kuitenkin lampun valossa vaikea eroittaa muhamettilaiset buddhalaisista ja kaukasialaiset neekereistä. — Uusi koulukartasto on vanhaa ainoastaan 15 penniä kalliimpi.

Gaebler—Blomqvistin kartasto on sangen sopiva kansakouluissa käytettäväksi. Muissakin kouluissa sitä voi aluksi käyttää. Mutta jatkuvaan opetukseen on laajempi tarpeen.

Solmu Kanerva.

P. A. HEINRICIUS, *Fysiikka*. Oppikirja poikakouluja varten. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 122 + II siv. 8:o. 1: 75.

Tämä oppikirja on ensin julkaistu Vaasan realilyseon vuosikertomuksessa ja on sen jälkeen ilmestynyt erityisenä teoksena muutamassa kohdassa hiukan laajennettuna ja täydennettynä sekä varustettuna tekstiin liittyvillä kuvilla.

Alkulauseessa tekijä ilmoittaa että »aineen esitys poikkeaakin meillä tavaksi tulleesta«. Hän on »näet koettanut noudattaa sitä periaatetta, että perustukseksi on pantava se, mitä oppilaille on tunnettua joko jokapäiväisestä kokemuksesta tai mitä heille havainnollisesti voi näyttää. Ensin ilmiön aisteilla huomattavat puolet, sitten laki ja lopuksi, jos on olemassa, ilmiöitä selittävä hypoteesi». Tämän perusteen nojalla kirja ei ala millään teoreettisella selityksellä aineen laadusta, rakenteesta y. m., joka »on oppilaiden kokemuksen ulkopuolella», eikä myöskään kirjassa käytetä matemaattisia kaavoja.

Mitä tekijän lausumaan, opetuksessa noudatettavaan periaatteeseen tulee, luulen hänen erehtyneen siinä, että hän sanoo sitä toisenlaiseksi kuin meillä tavaksi tullut menettely fysiikan opetuksessa. Olen päinvastoin sitä mieltä, että ainakin suurin osa niistä maamme koulunopettajista, jotka opettavat fysiikkaa niillä kehitysasteilla, joita tämä oppikirja tarkoittaa, s. o. pohjakouluissa ja tyttökouluissa, sekä hyväksyvät että noudattavat tekijän lausumia periaatteita. Tietääkseni on ainoa eroitus siinä, etteivät kaikki opettajat tahdo pitää niin jyrkästi kiinni tuosta periaatteesta, että jättäisivät opetuksen alussa esittämättä muutamia piirteitä nykyaikana vallalla olevasta käsityksestä aineen laadusta ja rakenteesta. Mutta vaikka teosta, minun mielestäni, ei voida pitää uuden uran aukaisijana fysiikanopetuksen alalla maassamme, ei sen arvo käytännöllisenä oppikirjana sen takia ole vähäinen. Pysyen läpi koko kirjansa uskollisena alkulauseessa esittetyille periaatteille on tekijä luonut helppotajuisen oppikirjan, jonka pitäisi, sen verran kuin kykenen asiaa arvostelemaan, sekä esitystapansa että laveutensa puolesta hyvin vastata niiden koulujen tarvetta, joita tekijä on tarkoittanut.

Esitys on lyhyt ja selvä. Joskus on kuitenkin tuo lyhyyden tavoitteleminen vietellyt tekijää käyttämään lausumistapaa, joka ei ole täysin täsmällinen. Mainitsen pari esimerkkiä. Ruuvin vaikutuksen selvittämisessä esitetään asia siten, että ruuvi kuorman painosta liukuu mutterin kierrettä, ikäänkuin kaltevaa pintaa myöten alaspäin. Sitten jatketaan: »Tästä huomaamme siis, että kuta jyrkempi ruuvikierre on, sitä suurempi voima tarvitaan, jos ruuvisylinterin kehä on sama». Mihin? Painon liukumiseenko kaltevaa pintaa myöten alaspäin? Ja puhuessaan ilman kosteudesta sanoo tekijä: »Lämmin ilma sisältää siis enemmän vesihöyryä kuin kylmä»,

ja »vedellä kostutettu lämpömittari näyttää aina alempaa temperatuuria kuin kuiva», jotka molemmat lausunnot kai pitävät paikkansa ainoastaan erityisten lisättävien ehtojen vallitessa. Kirjassa käytetään ylipäätään niitä oppisanoja, jotka ovat vakaantuneet suomen kielen; ehkä suositaan vähän liiaksi vieraskielisiä nimityksiä (viisari y. m.). Sanaa »kohtisuoraan» käytetään ilmaisemaan sitä suuntaa, joka on kohtisuorassa vaakasuoraa pintaa vastaan, ja jota suuntaa tavallisesti sanotaan pystysuoraksi. Epävakaisuutta osoittaa myöskin kahden sanan vuorottainen käyttäminen saman käsitteen ilmaisemiseksi. Siten esim. on centrum gravitatis vuoroin »painokeskus», vuoroin »painokeskusta».

O. H—n.

Uskonnollista kirjallisuutta.

KARL ERVAST, *Raamatun historian selityksiä; II. Uusi testamentti; I, 1—3. Vanha testamentti.* Helsingissä 1897—1898, Otava. II: 422 siv. 8:o. Hinta II: nid. 6: —, sid. 7: 50.

Suomenkielisessä kirjallisuudessamme on tähän asti ollut mitä suurin puute apuneuvoista, joita uskonnonopettaja voisi käyttää valmistuksessa raamatun historian opettamiseen. Poistaakseen kysymyksessä-olevaa puutetta on yliopettaja Ervast nyt julkaissut kokoelman raamatun historian selityksiä opettajille. Selitykset sisältävät pääasiallisesti sen, minkä herra Ervast pitkän kokemuksen nojalla on huomannut tarpeelliseksi esittää oppilaille; silloin tällöin on kirjassa kuitenkin sellaistakin, jota ei ole tarkoitettu välittömästi opetuksessa käytettäväksi. Toistaiseksi ovat U. T:n selitykset täydellisesti ilmestyneet. V. T:n selitykset ilmestyvät paraillaan.

Uskonnonopettajan päätehtävä opettaessa raamatun historiasta Uutta testamenttia on mielestämme antaa oppilaille eheä, selvä ja ennen kaikkea oikea kuva Vapahtajasta, kuva, joka oppilaassa herättää rakkautta ja luottamusta, ja saattaa oppilaan asettumaan personalliseen suhteeseen häneen. Se kuva, jonka evankeliumein havainnolliset kertomukset Jeesuksesta antavat, onkin tässä suhteessa valtaava. Näemme niissä hänen kunniansa, niinkuin Isästä ainosyntyisen kunnian, täynnä armoa ja totuutta. Se näkyy siellä elävässä elämässä, Vapahtajan liikkuessa aikalaistensa keskuudessa; kaikkein selvimmin se osoittautuu hänen viimeisinä hetkinään. Ja voimme toivoa, että jos elävästi asetamme oppilaittemme eteen tämän evankeliumin Vapahtajankuvan, moni heistäkin yhtyy Pietarin tunnustukseen: sinä olet Kristus, elävän Jumalan poika, ja jos tämä tunnustus lähtee oppilaan sydämestä, eikä ainoastaan hänen suustaan, silloin on uskonnonopettaja saavuttanut päätarkoituksensa.

Suuresti himmentyy mielestämme tämä Vapahtajankuva, jos evankeliumein havainnolliset kuvaukset vaihdetaan neljännen ja viidennen vuosisadan dogmaattiseen terminologiaan. Kun nämät termit annetaan lapselle koulun aliasteilla, jossa raamatun historia oppikouluissamme opetetaan, ovat ne hänelle tyhjä kaava. Ensin on sisällys saatava, sitten vasta termit. Uskonnonopettajalle ei voi liiaksi teroittaa mieleen Lutherin sanoja: [1] «Allso haben ihn (Christus) die Sophisten gemalet, wie er Mensch und Gott sei, zählen seine Beine und Arm, mischen seine beiden Naturen wünderlich in einander; welches denn nur eine sophistische Erkenntniss des Herrn Christi ist. Denn Christus ist nicht darumb Christus genennet, dass er zwo Naturen hat. Was gehet mich dasselbige an? Sondern er trägt diesen herrlichen und tröstlichen Namen von dem Ampt und Werk, so er auf sich genommen hat, dasselbige gibt ihm den Namen. Dass er von Natur Mensch und Gott ist, das hat er für sich; aber dass er sein Ampt dahin gewendet und seine Liebe ausgeschüttet und mein Heiland und Erlöser wird, das geschieht mir zu Trost und zu gut, es gilt mir, darum dass er sein Volk von Sünden los machen will.» [2] Valittaa vain täytyy että käytännössä Lutherin tässä lausuma ajatus niin usein unohdetaan.

Herra E. seuraa, mikäli kysymyksessä-olevista selityksistä voi päättää, toisia periaatteita. Alusta loppuun ahdetaan raamatun lauseet Jeesuksesta dogmatiikan kaavoihin. Enkelin sanat paimenille (Luuk. 2: 11) selitetään: »ja tämä Vapahtaja oli koko Vanh. Test:n ennustama Messias (Kristus), joka samalla oli Herra (Jumala)» (Siv. 15). Nathanaelin tunnustus, kun hän ensi kerran näkee Jeesuksen (Joh. 1: 49), sisältää: «Rabbi sinä olet, vaikka äsken typeryydessäni en sitä maininnut; Jumalan Poika sinä olet, koska tunnet ihmisten salaisimmatkin ajatukset; sinä olet Israelin kuningas, s. o. Messias (l. kaikkein *oikeitten* Israeliittain kuningas, siis *minunkin* kuninkaani), koska olet Jumala; sillä ainoastaan Jumala voi minua anttaa synnistäni. (Siv. 46) [3]. Täytyy todella ihmetellä, miten pian Nathanael huomasi, että Jeesus on Jumala. Herra E:kin unohtaa pian tämän Natha-

[1] Erl. ausg. 35: 207 f.

[2] „Niin ovat sofistit häntä (Kristusta) kuvailleet, kuinka hän olisi ihminen ja Jumala, he lukevat hänen jalkansa ja kätensä, sekoittavat hänen molemmat luontonsa ihmeellisellä tavalla toisiinsa; joka siis vain on sofistista Herran Kristuksen tuntemista. Sillä Kristusta ei ole Kristukseksi kutsuttu sentähden, että hänellä on kaksi luontoa. Mitä se minua koskee? Vaan hänellä on tuo ihana ja lohdullinen nimi siitä virasta ja työstä, minkä hän on ottanut tehtäväkseen, — sepä juuri hänelle tuon nimen antaa. Se, että hän luonnostaan on ihminen ja Jumala, koskee häntä itseään; mutta että hän virkansa siihen on kääntänyt ja rakkautensa vuodattanut ja tulee Vapahtajakseni ja Lunastajakseni, se tapahtuu minun lohdutukseksent ja hyväkseni, se minua koskee sentähden että hän tahtoo vapauttaa kansansa synneistä."

[3] Ei kumpikaan näistä paikoista, Luuk. 2:11, Joh. 1:49, sisällä sitä, minkä herra E. niihin panee; vrt. Meyerin kommentaaria näihin paikkoihin.

naelin tunnustuksen sisällyksen, sillä muutamia sivuja myöhemmin luemme Jeesuksen opetuslapsista, joiden joukkoon Nat:kin nyt kuului: »tämän ihmetyön» (Joh. 2: 1—12) «tähden he uskoivat että hän oli se, joksi Johannes oli häntä kutsunut, Messias. Mutta viipyi vielä kauvan aikaa, ennenkuin he saattoivat täydellisesti ymmärtää ja tunnustaa, että hän oli elävän Jumalan Poika« (siv. 51, vrt. siv. 122). — Jeesuksen sanat Nikodemukselle (Joh. 3: 13) sisältävät: «Hän on ollut taivaissa, on siis Jumala, mutta on tullut maailmaan ihmisen pojaksi. Mutta ihmisen poikanakin on hän samalla taivaassa, s. o. hän on samalla Jumala.« (siv. 56). Emme ole voineet huomata Jeesuksen kasvattavan opetuslapsia itselleen tällaisilla luennoilla jumalallisesta luonnostaan; herra E:n selitys ei tässäkään kohden ole eksegeettisesti puolustettavissa (vrt. Meyer). — Johannes kastajan todistus (Joh. 3: 31) selitetään: «Jeesus taas on taivaasta; hän on jumalallista luontoa, hän on kaikkiallinen ja puhuu mitä hän itse on nähnyt ja kuullut.« (siv. 58). Ihmeeksemme saamme tämän perästä (siv. 123), kun on ollut puhe Jeesuksen käymisestä veden päällä, kuulla: «opetuslapsille oli ihme *ensimmäisenä*[1] todistuksena Jeesuksen jumaluudesta sangen tärkeä.» — Flüggeä seuraten annetaan Jeesuksen sanoille Joh. 6: 53 ja seur. tämä sisällys: «Kristuksessa oleva elämä ja mahdollisuus tulemaan siitä osalliseksi riippuu siitä, että hän on *Jumalihminen;* että hän itse omistaa sen, perustuu hänen jumalalliseen luontoonsa; että hän sen saattaa antaa lihansa ja verensä syömisen ja juomisen kautta, perustuu taas hänen ihmiselliseen luontoonsa» (siv. 127). — Kun on kerrottu, että Jeesus oli kahdelle opetuslapselleen ilmoittanut, mistä he löytäisivät aasintamman ja sen varsan (Math. 21: 2) sanotaan: «Jos nyt tämä Jeesuksen sana saisi todellisuudessa vastaavaisuutensa, niin hän olisi selvästi kaikkitietäväinen ja siis Jumala«. — »Ihmisen pojan merkki» (Math. 24: 30) on selvästi hänen jumalihmisyytensä (siv. 235).

Epäilemme suuresti saanevatko oppilaat selvän kuvan Jeesuksesta ja varman personallisen vakaumuksen siitä raamatullisesta perustotuudesta, että »Jumala oli Kristuksessa» sen kautta, että heille sopivissa ja sopimattomissa tilaisuuksissa ulkoläksynä opetetaan, että Jeesus maan päällä eläissään oli Jumala, jumalihminen, kaikkitietävä, kaikkiallinen, olemukseltaan yhtä Isän kanssa (siv. 256), että hänellä oli kaksi luontoa j. n. e. Ja miten opettaja, jos hän on menetellyt näin, selittää oppilaille esim. Jeesuksen lauseet: «vaan siitä viimeisestä päivästä ja hetkestä ei tiedä kukaan, eivät taivaan enkelitkään, *eikä poikakaan,* vaan Isä yksinänsä» (Math. 24: 36; Mark. 13: 32) ja «totisesti, totisesti sanon minä teille: ei taida poika itsestänsä mitään tehdä, ellei hän näe Isän tekevän.« (Joh. 5: 19)? Herra E.

---

[1] Arvostelijan alleviivaama.

jättää raamatun historiassaan pois sanat »eikä poikakaan» edellisestä raamatunlauseesta [1] ja jälkimäisen kokonaisuudessaan.

Sama dogmatiseeraaminen, minkä olemme huomanneet esityksissä Vapahtajan personasta, on ominaista herra E:n selityksille muuallakin. Niinpä sanotaan että Johannes Kastajan kaste velvoittaa kastetuita sisällisesti puhdistamaan itsensä, *mielisynneistä luopumalla.* »Tosin parannuksen tekijä tässä tulisi näkemään että se olisi hänen *omille* voimillensa *mahdotonta* — — —. Ja juuri silloin Johannes näytti tämmöisiä kuulijoitansa Jeesuksen luo, sanoen: katso, tuossa on Jumalan karitsa, joka *ottaa pois* maailman synnit« (siv. 34). Aivanhan Johannes menettelee, niinkuin olisi lukenut pykälät »armon järjestyksestä« puhdasoppisuuden dogmatiikasta. Eiköhän Johannes itse asiassa ajatellut noiden »mielisyntien« poispanemista mahdolliseksi, jopa taivaan valtakuntaan pääsemisen välttämättömäksi ehdoksi? (Luuk. 3: 9.) Saman »armon järjestyksen« mukaan menettelevät Johanneksen opetuslapsetkin. »Nämät Johanneksen oppilaat (Joh. 1: 29 ja seur.) olivat kasteensa jälkeen epäilemättä täyttä totta koettaneet tehdä parannuksen ja jättää pois mielisyntipsä. Kun eivät onnistuneet tässä, tulivat he opettajaltaan neuvoa kysymään. Hän luki heille profeetan sanat (Jes. 53) ja viittasi Jeesukseen, sanoen: ,tämä ottaa pois teidänkin syntinne' (siv. 43). »Nathanael oli Johanneksen parannussaarnasta saanut syvän vaikutuksen ja mietti nyt ehkäpä synkällä mielellä syntiänsä, sekä toivoi Messiaan pikaista tuloa, kun Filippus kutsui häntä puun alta —« (siv. 45). Ihmetellen täytyy kysyä mistä herra E. kaiken tämän tietää. — Isämeidän rukouksessa selitetään ensimäinen rukous: — — — «puhtaana pidetty olkoon Jumalan ilmoitus: a) luomakunnassa, jossa Jumala ilmestyy kaikkiallisena ylläpitävänä voimana; b) omassatunnossa, jossa Jumala ilmestyy nuhtelijana; c) elämän vaiheissa l. historiassa, jossa hän ilmestyy johtajana; d) Kristuksessa, jossa hän ilmestyy rakkautena; e) Jumalan sanassa, jossa hän ilmestyy totuutena.« (siv. 82, 83). Tällainen skematiseeraaminen on mielestämme opetusta kuolettava ja väärä. — Kun selitetään miten Jeesus ruokkii 5,000 miestä, dogmatiseerataan: «ja Jumalan sana, joka asuu meidän ruoka-aineissamme, se on, joka niissä meitä ruokkii ja ravitsee; jos Jumalan sanaa niissä ei olisi, niin ei olisi myöskään mitään ravitsevaa voimaa niissä. Ja toiselta puolen: jos Jumalan sana olisi määrännyt meille vaikka kiviäkin ravinnoksemme, niin nekin meitä ravitsisivat» (siv. 120). — Selitys ehtoollisen asettamisesta muodostuu (siv. 260, 261) pitkäksi dogmaattiseksi esitykseksi, joka päättyy definitsioniin: «Pyhä ehtoollinen on siis se sakramentti, jossa meidän Vapahtajamme Herra Jeesus Kristus leivässä ja viinissä, niitten kautta ja alla, antaa meille

[1] Suom. raamatunkäännöksessä löytyvät nämät sanat Markuksessa, vaan ei Matheuksessa; parhaat U. T:n editsionit ottavat ne myöskin Matteukseen.

oman kirkastetun ruumiinsa ja verensä nautittavaksi ja sen kautta uskovaisille opetuslapsilleen synnit anteeksi«. Lukija kysyy varmaan, miten Jeesus tässä, ennen kuolemaansakin, antaa *kirkastetun* ruumiinsa opetuslasten syötäväksi [1]. Onkohan tarkoitus, että oppi Kristuksen ruumiin ubiqvitectista on oppilaille esitettävä ja ulotettava Kristuksen ruumiiseen jo ennen hänen ylösnousemistaan?

Annetuissa selityksissä tapaamme joukon vallan hämmästyttäviä. Siv. 27 luemme: »Uusimmat tutkimukset todistavat että Galileealaiset juhlavieraina asuivat Öljymäen pohjoisimmassa kulmassa, josta tie kulki Galileeaan ja joka kulma itse tästä syystä oli saanut nimekseen Galileea. Herra Jeesuskin sitä siksi nimittänee Math. 26: 32; 28: 7, 10; Mark. 14: 28; 16: 7». Tässä refereerattu harmonistinen hypoteesi ei ole tietääksemme herättänyt edes vakavampaa keskustelua tieteellisessä kirjallisuudessa. Herra E. itsekin jättää sikseen koko uusimpien tutkimusten todistuksen, kun hän käy puhumaan niistä Jeesuksen ilmestymisistä, joihin hänen siteeraamansa raamatunpaikat viittaavat (siv. 322 ja seur.). Jeesus ilmestyykin silloin Galilean maakunnassa, vaikka lienee luvannut ilmestyä Öljymäen Galileaksi kutsutussa pohjoisimmassa kulmassa. — Herra E. sanoo (siv. 35, 42) ettei ole U. T:ssa nimenomaan sanottu, että Johanneksen toinen todistus Jeesuksesta, Joh. 1: 19—28, olisi lausuttu Jeesuksen kasteen ja kiusausten jälkeen, ja asettaa sen niiden edelle, sitä vastoin kolmannen todistuksen (Joh. 1: 29—34) niiden jälkeen. Mutta U. T:ssa sanotaan että kolmas todistus lausuttiin Jeesuksen kasteen jälkeen (Joh. 1: 32) ja toinen *edellisenä päivänä* (v. 29); ei ole siis minkäänlaista epäilystä siitä, milloin toinen todistus evankelista Johanneksen mukaan lausuttiin. — Jeesuksen aikuisista samarialaisista sanotaan (siv. 60) että »tämä sekakansa palveli kyllä Israelin Jumalaa, mutta palveli myös pakanallisia epäjumalia ja oli siitä syystä juutalaisille pahennus». Niin oli kyllä samarialaisten uskonnon laita ennen ollut, mutta uskonnollinen reformatsioni oli heissä tapahtunut jo vuosisatoja ennen Jeesuksen syntymää, ja Jeesuksen aikaan he olivat monoteisteja. — Kun herra E. koettaa todistaa että Joh. 5:ssä luvussa mainittu juutalaisten juhla on Purim, sanotaan (siv. 70): »joulukuussa oli Jeesus Samariassa sanonut että vielä oli neljä kuukautta eloon l. pääsiäiseen (Joh. 4: 35), ja Joh. 6: 4 sanotaan että silloin oli juutalaisten pääsiäinen läsnä. Tässä täytyy siis olla kysymys juhlasta, joka oli joulukuun ja pääsiäisen välillä. Se ei siis saata olla mikään muu, kuin Puurim — —«. Kuinka tämä todistelu pitää paikkansa, jos herra E:n kanssa olettaa (siv. 47, 48) että Joh. 4: 35 mainitun tilaisuuden (jouluk v. 30)

[1] Siv. 264 saamme tietää että Jeesuksen ruumis jo hänen eläissään maan päällä oli voittanut kuolevaisuuden kahleet; hänen tottelevaisuutensa Isän tahtoa kohtaan oli tehnyt hänen äidiltään perityn kuolevaisen ruumiin kuolemattomaksi.

ja Joh. 6: 4 mainitun pääsiäisen (v. 32) välillä on — ei 4 — vaan 16 kuukautta? Mahtunevathan tähän väliaikaan kaikki vuotuiset juhlat! — Kun selitetään miten Jeesus ruokkii 5,000 miestä saamme sen hämmästyttävän tiedon että »vielä sekin ihme tapahtui, että jokaisen saama palanen ei vähentynyt, vaikka siitä kuinkakin olisi syöty« (siv. 119). Oppilas tuuminee, liekö noilla leipäpaloilla kauankin ollut tuo ominaisuus? Ja lukija ei todellakaan tiedä mitä ajatella, kun hän, selityksessä kertomukseen rikkaasta nuorukaisesta Jeesuksen sanojen johdosta, että kamelin on helpompi käydä neulansilmän läpi, kuin rikkaan tulla Jumalan valtakuntaan, lukee (siv. 191): «sitä paitsi on huomioon otettava että kameeliakin, jos sitä vaan tarpeellisen pieniin syihin silvotaan, kyllä saattaa vähitellen vetää neulan silmän läpi. Vaikeata se tosin on, mutta se ei suinkaan ole ehdottomasti mahdotonta.» — Näitten esimerkkien lukua voisi suuresti lisätä.

Muutamin paikoin herra E:n mielikuvitus saattaa hänet luomaan situatsioneja, joista eivät evankeliumit tiedä mitään. Esimerkkeinä mainittakoot kuvaukset siv. 154—155, 228—229, 252—253.

V. T:n selityksistä on sanottava, että herra E. niissä edustaa käsitystä luomisesta ja ihmiskunnan alkuvaiheista, joka kokonaan on hyljätty tieteellisessä teologiassa. Joka tahtoo tutustua herra E:n kantaan lukekoon esim. kuvauksen ihmisen luomisesta (siv. 10): «Jumalan erityisen *päätöksen* (ks. edellistä kertomusta) mukaan *tehtiin* ihminen siten, että Jumala otti sateesta kosteaksi tullutta tomua, joka siten oli muodostunut pehmeäksi saveksi, ja teki siitä ihmisen. Niinkuin savenvalaja tekee astioita savesta, niin muodosti Jumalakin ihmisen (Jes. 64: 8). Alkaen luurangon sisimmistä osista hän ensin muodosti tämän, pani sen sisään sisälmykset ja sen ympäri lihakset, suonet, hermot ja vihdoin ihon — — —«. Hyvin tämä muistuttaa kertomusta siitä, kuinka Dion koetti luoda ihmisen. Parempaa todistusta herra E:n edustaman käsityksen mahdottomuudesta, kuin hänen oma esityksensä siitä, voi mielestämme tuskin pyytää. Kun esim. lukee että viidentenä luomispäivänä luotiin *vesieläimet:* kalat, valaat, rapueläimet ja että «kun Jumalan muodostamissana yhtyi ilmaan, tulivat ilmasta esille kaikki *siivillä varustetut eläimet,* jotka saattavat lentämällä ilmassa liikkua, siis ei yksistään lintuja vaan myös muita siivillisiä eläimiä, esim. hyönteisiä« ja että näiden molempien eläinlajien sikiäminen tapahtuu munien kautta [valaitten?], joka on väliaste kasvien ja korkeampain eläinten sikiämisen välillä, niin ei enää suuresti hämmästy kuullessaan että maaeläimet: karja, matelevaiset y. m., syntyivät siten «että Jumala pani muodostamissanansa maahan, ja maa tuotti Jumalan käskystä eläimet. Nämät maaeläimet [kaikki matelevaisetkin?] siittävät synnyttämällä eläviä poikasia (siv. 7, 8.)« [1] Vaan valittaa täytyy, jos uskonnonopettaja tuolla tapaa lähtee

[1] Siv. 5, 6 saamme tietää että Jumala pani ilmakehän „erottamaan niitä kosteuksia, jotka olivat ilmakehän sisällä, niistä vesistä, jotka olivat sen ulkopuolella.

toisen opettajan alalle sotkemaan. Raamatusta ei saa tehdä luonnontieteen oppikirjaa, sillä semmoinen se ei ole eikä tahdo olla.

Herra E:n U. T:n selitykset ovat kirjalliselta kritiikiltä meillä saaneet paljon kiitosta osaksensa. Niin kirjoittaa lehtori J. A. M(aunu) Teol. Aikakauskirjassa (1897, siv. 557) viiden ensimäisen vihon ilmestyttyä: »kenties taitava virheiden löytäjä saattaisi keksiä tässäkin teoksessa jotakuta muistutettavaa. Mutta sittenkin nuo muistutukset tulisivat olemaan niin vähäpätöisiä, että kirjan arvo ei niistä vähintäkään kärsisi.« Olkoon tämä mainittuna selitykseksi siihen, että olemme katsoneet tarpeelliseksi tavallista laajemmin motiveerata niitä osaksi periaatteellisiakin muistutuksia, joihin herra E:n teos mielestämme antaa aihetta. Mutta tällä emme tietenkään ole tahtoneet kieltää, että näillä selityksillä on huomattavat ansionsakin. Allegorinen selitystapa on niissä periaatteessa hyljätty ja pyrkimys on esittää raamatun kertomusten todellinen sisällys. Näin ollen löytää uskonnonopettaja niistä yksityiskohdissa paljon hyviä eksegeettisiä ja pedagogisia neuvoja, joita voi käyttää hyväkseen opetuksessa. Erittäin on se, joka on sidottu yksinomaan suomenkieliseen kirjallisuuteen, varmaan oleva herra E:lle kiitollinen hänen selityksistään, joskin hänen täytyy käyttää niitä hyvinkin valppaalla kritiikillä.

L. Ingman.

Musiikkikirjallisuutta.

IMMANUEL COLLIANDER, *Kysymys uudesta koraalikirjasta Suomen kirkolle.* Historiallisesti ja periaatteellisesti valaisi —. Kuopiossa 1898, G. W. Edlund. 8:o. Hinta —: 75.

Viime aikoina on innokkaasti ruvettu kirkkolaulua maassamme parantamaan. Kirkkokööreja on jo useissa paikoin, ja nykyaikaisen opin käyneitten lukkarien ja urkurien toimesta on koraalien laulaminen useissa

Jälkimmäisiä kutsumme myös pilviksi — — —.“ — Noakin arkista sanoo herra E. m. m.: „jos Raamatun kyynärä oli yhtä suuri kuin vanha suomalainen kyynärä, niin sisälsi Noak'in arkki 97.200 kuutiometriä. Jos tästä nyt lasketaan:

1) käytäviin ja palkkeihin 10,000 kuutiometriä,
2) ruokavaraston varaksi puolet 48,600 „
3) kahdeksalle ihmiselle 1,200 „
4) noin 20,000 eläimelle 34,500 „

ja 5) puhtaille eläimille vielä lisää 2,900 kuut.-mtr, niin sai jokainen riittävän määrän tilavuutta. Kun ajattelee, että madot, hyönteiset ja kaikki vesieläimet jäivät arkin ulkopuolelle, niin riittänee otaksuminen, että arkissa oli noin 20,000 eläintä.“ — Lienevätkö nämät laskut oppilaita vai opettajia varten?

kirkoissa saatu vilkkaammaksi ja reippaammaksi entistään. Puutteellisuuksia on tietysti monenmoisia vieläkin. Niiden joukossa on enin antanut puheenaihetta se seikka, ettei määrättyä nuottia ole kaikille virsikirjamme virsille, ja myöskin se, että samasta koraalinuotista käytetään milloin alkuperäistä, milloin uudempaa muotoa, milloin n. s. rytmillistä, milloin taas tasatahtista muotoa. Sekä nuottivirsikirjamme että koraalikirjamme myöntävät tällaisen sekoitusta aikaansaavan mielivallan. Koraalikysymyksen päämääränä siis meillä on saada nuottivirsikirjoihin yksi määrätty sävel kullekin virrelle ja sen mukaan toimitettu yksi, koko kirkolle yhteinen koraalikirja.

Puheena-olevassa kirjasessa saa lukija seikkaperäisen kertomuksen koraalikirjan historiasta maassamme. Huomattavimmat koraalikirja-teokset ovat olleet: »Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja» (v. 1702), A. Nordlundin koraali kirja (1850), R. Lagi'n ja R. Faltinin koraalikirja (1871), E. A. Hagforsin korjattu painos Nordlundin vanhasta koraalikirjasta (1876), R. Faltinin ja O. I. Collianderin Uusi koraalikirja (1888) ja toiseen tapaan toimitettu uusi painos tätä koraalikirjaa (1897). Näitä teoksia kirjan tekijä arvostelee, ja muun muassa saadaan tietää, että Nordlund oli turmeltuneen musikaalisen maun edustaja Suomessa, koska hän ajan hengen vaatimusten mukaan toimitti koraalikirjan, josta »rytmillisyys ja vilkkaus oli poissa». Tehtyään selkoa niistä pappeinkokouksista ja yleisistä kirkolliskokouksista, joissa koraali- ja koraalikirjakymys ovat olleet käsiteltävinä, ja ylistettyään Lagi'n ja Faltinin työtä heidän toimittamassaan koraalikirjassa, käy hra piispa puolustamaan hänen itsensä ja prof. Faltinin toimittamaa koraalikirjaa. Ja ankaria sanoja sinkoilee joka taholle; arvostelijoille, jotka eivät näitä asioita ymmärrä, lukkarien ja urkurien kokoukselle, joka käsitteli koraalikysymystä »pintapuolisesti, itsetietoisesti, epäjohdonmukaisesti ja epäkäytännöllisesti» sekä pastori Walléniile, joka pappeinkokouksessa Porvoossa (1896) uskalsi mainittua koraalikirjaa vastaan tehdä muutamia muistutuksia. Suoranaisia tuloksia lukkarien ja urkurien kokouksesta 1896 kuitenkin oli, että koraalikysymys hiljan päättyneessä kirkolliskokouksessa Turussa tuli puheenalaiseksi ja johdettiin sellaiseen tulokseen, että erityinen koraalikirjakomitea valittiin tulevaa koraalikirjaehdoitusta tekemään. Samoin oli lukkarien kokouksesta sekin hyöty, että piispa O. I. Colliander ja professori R. Faltin jouduttivat heti toisen painoksen koraalikirjastaan — suurimmaksi osaksi lukkarikokouksen toivomusten mukaisen. Mutta kun tämä uusi painos sanomalehtien arvostelussa paljon kiitoksen ohessa sai muutamia pienempiä muistutuksia [1], ei hra piispa ole siitä lainkaan hyvillään. Puolustaessaan koraalikirjaansa näitä muistutuksia vastaan, sanoo hän muun muassa: — — »ja paitsi sitä itse koraali aina on pantu alkamaan uudella nuottirivillä» [2].

[1] (Ks. Päivälehti n:o 301 1887.)

[2] Minun harventamani.

Tässä kuitenkin hra piispa hiukan erehtyy. Hyvin monet koraalit tässä uudessa painoksessa näet alkavat puolivälissä tai loppupuolella riviä etusoiton jälkeen.

Piispa Colliander on tunnettu kirkkomusiikin ja rytmillisten koraalien ystävä ja kannattaja. Hänellä tulee luonnollisesti myöskin nimi säilymään koraalikirjamme historiassa. Mutta kun hän omaa koraalikirjaansa puolustaessaan käyttää niin peräti ankarata kirjoitustapaa muita kohtaan, antaa se puheena-olevalle »katsaukselle» ikävän leiman. Tekijä huomaa tämän itsekkin kirjasensa lopussa ja selvittää, ettei »hän tällä ankaruudellaan ole puolustanut omaa itseään taikka sitä osaa, mikä hänellä itsellään on ollut tässä työssä, vaan itse asiaa hän on tahtonut puolustaa ja suojella joutumasta väärälle tolalle».

O. M—o.

Lääkeopillista kirjallisuutta.

Alice B. Stockham, *Tokologia.* Suomennos. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 366 siv. Hinta 4: —, sid. 5: 50.

Ilman mitään ikäviä ja pitkäveteisiä esipuheita ryhtyy tekijä tässä paljon puhutussa teoksessaan heti alussa sen ydinkohtaan, «kivuttomaan synnytykseen«, jonka saavuttaminen hänen vakaumuksensa mukaan lienee varsin selvä eikä kovin vaikeakaan. Tekisipä melkein mieli jo ensimäistä teoksen lukua lopettaessaan luulla, että tulevaisuuden synnyttäjille synnyttämistoimessa olisi entisten elämännautintojen lisäksi vain uusi odotettavissa. Tähän päämäärään saavutaan aivan yksinkertaisesti eräitä teoksessa tuontuostakin uudestaan ja aina runsaalla kädellä annettuja terveysopillisia neuvoja seuraamalla. Nämä neuvot koskevat elämäntapoja yleensä, sekä mitä ravintoon, vaatteisiin, ruumiinliikkeisiin ja kylpyihin tulee, raskauden tilassa erittäinkin, unohtamattakaan juuri synnytystilaisuudessa käytettäviä neuvoja. Myönnettävä on, että useimmat näistä neuvoista ovat oivallisia, jahka ne sopivat olosuhteisiin, mutta siinäpä se pulma onkin. Niitä voidaan noudattaa korkeintaan hyvinvoipien seutujen varakkaimmissa piireissä, mutta mitä sanotaan esim. niistä monista tuhansista, jotka, mitä vain ravintoon tulee, meidänkin maassa pääasiallisesti ovat pakoitetut käyttämään: kakkua, lämmintä ja kuivattua leipää, suolaista lihaa ja kalaa, papuja ja perunoita tai vain osaa näistä. Mitenkähän tämä saadaan sopusointuun siv. 50—52 olevan luettelon kanssa? Siv. 49 tosin tekijä neuvoo panemaan puolet lihaan aiotuista rahoista hyviin hedelmiin, ja silloin hän l u p a a pääoman korkoineen takaisin terveyden ja vähentyneitten lääkärinlaskujen muodossa.

Meikäläisissä oloissa tämä lupaus on varsin liiaksi rohkea, sillä se rahamäärä, joka tässä tulee kysymykseen, on useimmissa tapauksissa niin joutavan pieni, että sillä esim. pienenpuoloisessa maalaisperheessä voitaisiin ainoastaan muutamina harvoina vuoden päivinä pitää hyviä hedelmiä perheen ravintoainesten joukossa. Enimmäkseen siis meikäläiset naiset kaiketi eivät voi päästä osallisiksi siitä nautinnosta, jota tohtorinna Stockham niin vakuuttavasti lupaa kivuttoman synnytyksen muodossa, sillä huomattava on, että sillä muullakin hoidolla, jota tähän vaaditaan, on sellaisia puolia, että niitä ei voi panna toimeen missä oloissa hyvänsä. Että ne, jotka vaarinottavat näitä neuvoja, mikäli ne ovat järkeviä ja seurattavissa, vahventuneen terveyden ja enentyneitten voimain muodossa, saavat pyrinnöillensä runsaan palkinnon, on päivänselvä, ja yhtä selvä on, että tällaiset varttuneet henkilöt vastaanottavat ja kärsivät kipua ja tuskaa aivan toisin kuin raihnaiset ja sairaalloiset. Täydellisesti kivuttomat synnytykset jäänevät kuin jäänevätkin vieläkin niihin jumaluuden yhteydessä oleviin tapauksiin, joista mainitaan sivulla 78, ja käynevät ne kai tänä uskottomuuden aikana aina harvinaisemmiksi. Mutta tuskinpa siitä vahinkoakaan on, sillä valittaahan äiti tälläkin kohdalla tyttäriensä huonoutta, joka tohtorinna Stockhamin mukaan riippuu juuri siitä, että äiti itse liiaksi puuhaa, kun häntä eivät mitkään kivut ja tuskat koskaan ole estäneet.

Paljon olisi teoksesta vielä kyllä sanottavaa, mutta tilan vähyyden vuoksi pyydän vain ohimennen huomauttaa erästä kohtaa siv. 40, joka kuvaa kuinka sangviininen tekijä on tuumissaan; sillä kyllä täytyy myöntää että ajatus silloin on taivaltamassa, kun se panee umpitaudin ja naisten valtiollisen ja yhteiskunnallisen vapauden puutteen riippumaan ja siis kai häviämäänkin samasta syystä!

Mitä suomennokseen tulee, niin se on nähtävästi tehty ruotsinkielisestä painoksesta. Olisi ollut toivottava, että olisi käytetty alkuperäistä teosta, niin käännös varmaankaan ei olisi tullut niin orjallisesti ruotsinvoittoiseksi ja kankeaksi kuin se nyt on. Olisi myöskin ollut toivottava, että suomentaja olisi ollut täysin aineescensa perehtynyt. Näin ollen hän olisi voinut suuressa määrin enentää teoksen nautittavaisuutta, poistamalla siitä koko joukon tuontuostakin uudestaan tavattavia asioita, jotka yhtämittaa matkittuina lopulta tekevät lukemisen melkein harmilliseksi. Samoin hän olisi silloin voinut korjata virheitä, joita on kirjassa (en ole tilaisuudessa sanomaan, alkuperäisessäkö teoksessa vai ruotsinnoksessako esim. edellytetään, että täysin kehittynyt sikiö saattaa syntyä ilman että kalvot sitä ennen puhkeavat, siv. 15). Ei olisi asiaan perehtynyt myöskään sekoittanut Eustakhin lämsää ja torvea toisiinsa (siv. 14), mutta sen sijaan hän olisi tiennyt, että on olemassa suomalainen lääketieteellinen terminologia, jota käyttämällä hän olisi päässyt valmistamasta koko joukon uusia sanoja, jotka vain käytännössä tulevat häiritsemään entision käyttämistä. Niimpä on

«reflex« aina käännetty: *vastavaikutus* pro heijastus, «excretion« = *erittyminen* pro poistuminen (erittyminen merkitsee «secretion«). Suuri on myös ero ulostuvan ja ulostavan aineen välillä. Olkoon jo tarpeeksi virheitä mainittu; niitä on niin runsaasti, että niitä ei jaksa ruveta luettelemaan.

Theodor Löfström.

Tilapääkirjoitelmia.

ALEXANDER JÆNISCH, *Humoresker och pennteckningar.* Helsingissä 1898, G. W. EDLUND. IV + 402 siv. 8:o. Hinta 5: —.

Ne pilajutut tai muut sentapaiset kevyenlaiset kyhäykset, jotka sanomalehtiin painetaan »viivan alle», ovat yleensä vielä lyhytikäisemmät kuin niiden arvokkaammat toverit yläpuolella viivaa. Hetken tapahtumat ja huomiot niihin antavat aihetta, hetken ratoksi ne ovat kirjoitetut.

Tähän ryhmään kuuluvat ne kirjoitukset, jotka yhden miehen, kamreeri A. Jænisch vainajan, kynästä lähteneinä on kerätty alle otsakkeen: »Humoresker och pennteckningar». Tekijä niitä aikoinaan siroitteli muutamien ruotsinkielisten lehtiemme palstoihin; vaatimattomasti kyllä ei hän itse niille liene sen suurempaa kirjallista arvoa antanut. Ne jäivätkin piilemään sanomalehtien vanhoihin vuosikertoihin, kunnes ne nyt tekijän kuoltua herätettiin uinumasijoiltaan ja julkaistiin yhtenä teoksena. Ja täten on — käyttääksemme julkaisijan, prof. Bolinin esipuheessaan lausumia sanoja — »maamme ruotsalainen kirjallisuus saanut kirjailijoidensa riviin yhden omintakeisen ja omituisen kirjailijan lisää, joka monessakin suhteessa ansaitsee pysyväistä muistoa».

Edellisessä on jo viitattu siihen, mitä laatua nämä kyhäelmät ovat. Ei sovi kieltää, että ne laatuisikseen ovat pirteästi ja sujuvasti kirjoitetut, semminkin jos niitä vertaa siihen, mitä samalla alalla meillä nykyään tavallisesti on sanomalehtien viivan alla tarjona. Eikä myöskään voi kieltää tekijän joskus osuneen oikeaan pilkatessaan sitä pikkumaista suuruudentavoittelua, jota hän kansalaisissaan oli huomannut. Mutta toiselta puolen me nyt vuosien kuluttua huomaamme, että hän aikoinaan usein laski oloille ja tulevaisuudelle liian pienet mitat ja että tosiasiat perästäpäin ovat todistaneet hänen siinä olleen ahtaammalla kannalla, kuin hän itsekkään luuli. Näissä erehdyksissään hän ei liene vailla lukuisaa seuraa, joka sekin samalla menestyksellä on ollut omistavinaan yleiseuroppalaista henkeä ja rientoa. Julkaisija mainitsee erityisellä kiitoksella muutamia »antifennomanisia» kirjoituksia.

Enimmän huvia nämä, suurimmaksi osaksi 1860- ja 1870-luvuilla kirjoitetut kyhäelmät saattavat antaa niille, joiden muistot jatkuvat niiltä ajoilta asti, ja jotka paremmin siis voivat tuntea niitä tapauksia ja olosuhteita, mitkä ovat olleet kirjoitusten lähimpinä aiheina. Nuoremman polven mielenkiintoa ne eivät voi siinä määrin omakseen saada. Hetken aiheet, hetken huvi — —. Onko näillä pilajutelmilla ja kynäelmillä pitkäkin tulevaisuus pysyväisenä lisänä maamme ruotsalaisessa kirjallisuudessa, siinä kysymys, jonka julkaisija varovaisuuden vuoksi olisi voinut jättää toistaiseksi ratkaisematta.

—r.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— Aikakauskirjassa »Dansk Tidskrift, udgivet af J. Appel og O. Moltesen« (1898 elok.) on EVA HÄLLSTRÖM (rva MOLTESEN) julkaissut erittäin lämpimästi ja kauniisti kirjoitetun kuvauksen «Suomen yhteisestä kansasta ja kansanopistosta» (Finlands Almue og Folkehøjskolen).

— »*Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche* begründet von J. J. Herzog, dritte Auflage, herausgegeben von D. Albert Hauck« sisältää äsken ilmestyneessä vihossa 51/52 13 sivun pituisen kirjoituksen »Finländische Kirche», jossa rovasti J. A. CEDERBERG tekee selkoa kirkkomme kehityksestä ja nykyisestä tilasta.

— *Kirjoitus Kalevalasta* on New-Yorkissa ilmestyvässä *Forum*-nimisessä aikakauskirjassa (XXV,2). Kirjoittaja CHARLES UPSON CLARK mainitsee aluksi Kalevalan valaisevan maailman suurten epopeain syntyä, joiden joukkoon Kalevalakin on luettu, ja esittää sen sisällyksen. Vaikka Kalevalaa ja sen taiteellista kokoonpanoa vastaan on muistutuksia tehtävä, on sillä kirjoittajan mielestä suloja, jotka sille ainaiseksi takaavat korkean sijan maailman kirjallisten muistomerkkien joukossa, ja näiden sulojen joukossa on tärkein siinä esiintyvä myötätuntoinen luonnonkuvaus, joka esiintyy joka lehdellä. »Kuinka arvokas» — niin kirjoittaja lopettaa esityksensä — »runoelma onkaan sivistyksen, kirjallisuuden ja uskonnon historialle, kuinka lumoava sen tietäjäsankarien loitsutaito ja sen ilmakehän outous, niin kuitenkin sen rakkaus petäjiin ja tammiin ja koivuihin, sen myötätuntoisuus metsän eläimiin, se se antaa suomalaiselle epiikalle sen päämerkityksen».

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Väliaikaiset valtiopäivät koossa. — Suomen postilaitos ja postimerkit. — Uusia huolia.

Väliaikaiset valtiopäivät ovat koossa, vaikka niiden koossaolosta sivulliset täällä pääkaupungissa tietänevät miltei yhtä vähän kuin kansalaiset maansydämessä. Näyttää olevan täysi hiljaisuus ja rauha maassa, vaikka sanomalehtien monet painoesteet, vieläpä yhden lehden lakkautuskin tuntuvat osoittavan jotakin olevan tekeillä, vaikka mieliä tuontuostakin tärisyttää tieto uudesta sotaministerin kirjoituksesta tai joku yleistä levottomuutta herättävä huhu, esim. että Suomen asian esittely annettaisiin venäläiselle viranomaiselle, että Suomen raha- ja tullilaitoksen järkähyttäminen on uudelleen puheena, että uusi kodifikatsionikomitea on työskentelemässä, että Suomen postilaitos aiottaisiin kokonaan venäläistyttää j. n. e. Valiokunnat tekevät hiljaisuudessa tärkeätä työtäntä; tämän työn tulokset eivät vielä ole kypsyneet julkisuuteen saatettaviksi, ja siihen täytyy sivullisen yleisön tyytyä. Valvojankin lukijakunnan täytyy tyytyä siihen, että aiottu kirjoitus asevelvollisuusasiasta saapi jäädä, ainakin toistaiseksi. Tämä vahinko lienee kuitenkin korvattu tässä vihossa alkavalla Th. Reinin kirjoituksella, joka osoittaa käsityksiä maamme perustuslaeista ja perustuslaillisuudesta edustuslaitoksemme uudesti-elvyttämisen aikoina.

Kysymys Suomen lainsäädännön järjestyksestä on kysymys, joka asevelvollisuuslakiehdoituksen johdosta epäilemättä on astuva päiväjärjestykseen vielä tärkeämpänä kysymyksenä kuin itse asevelvollisuuslaki. Se perustuslaillinen järjestys, joka on taattu Suomen lainsäädännölle, on venäläiselle kansantotavalle perin vieras, niinkuin kirjoitukset Venäjän sanomalehdistössä kyllin osoittavat. Ja kun sekä valtaistuinpuheessa että muutenkin on teroitettu mieliin että näiden valtiopäiväin työ on vain valmistavaa laatua, niin on sangen ymmärrettävää että huolestunut kansa nämä lausunnot yhdistää äskenmainitun venäläisissä sanomalehdissä ilmestyneen käsityksen kanssa ja ajattelee olevan kysymyksessä rikkoa perustuslaillista lainsäädännön järjestystä, loukata säätyjen lainmukaista oikeutta ottaa osaa lainsäädäntöön. Viimeiseen asti emme kuitenkaan saata olettaa mitään muuta kuin täysin lojaalista asian käsittelyä. Kun sanotaan että näiden valtiopäiväin työ on ainoastaan valmistavaa laatua, niin se ei voi sisältää mitään muuta kuin että näiden valtiopäivien tulee

— tietysti niin täydellisesti kuin suinkin — lausua mielensä asevelvollisuusasiasta ja että, jollei valtiosäätyjen lausuntoa kokonaisuudessaan vahvisteta, asiasta annetaan uusi esitys ensi vuonna kokoontuville lakimääräisille valtiopäiville. Ammoisista ajoista on Suomen kansa tehnyt velvollisuutensa ja luottanut Hallitsijaansa, jota kansan syvimmätkin rivit ovat tottuneet katsomaan laillisen järjestyksen korkeimmaksi ja vankimmaksi turvaksi.

Tuon-tuostakin on huhuna kerrottu, niinkuin jo aikaisemmin viitattiin, että olisi aikomus joko poistaa Suomen postimerkit tai kokonaan venäläistyttää Suomen postilaitos. Voitaneen kuitenkin mitä kauimmin toivoa että nämä huhut ovat olleet kokonaan tuulesta temmattuja. Mitä todellakin venäläiseltä kannalta katsoen tämmöisellä toimenpiteellä voitettaisiin? Turhaa puhetta on että suomalaiset postimerkit loukkaisivat venäläistä kansallistunnetta — kaikista vähimmin nykyään, jolloin ei edes Venäjälle postilähetyksiä lähetetä suomalaisilla postimerkeillä. Tämä toimenpide olisi tosin omansa Suomessa mieliä masentamaan, mutta saattaako tämmöinen masentaminen tuottaa iloa ja kunniaa venäläiselle kansallistunnolle?

Se häiriö, joka Suomen postimerkkien hävittämisestä syntyisi koko postilaitoksessa olisi sitävastoin tavattoman suuri. Kun postimerkit olisivat asetetut toiselle rahalajille kuin maassa yleisesti käyvälle, niin olisi tietysti alituinen kurssien laskeminen ja epätasaisissa, epämukavissa summissa maksaminen tästä välttämättömänä seurauksena. Ja tärkein asia kaikista olisi se, ettei olisi mitään keinoa, millä taata Suomen postilaitokselle niitä tuloja, joilla sen pitää elää, jos venäläiset postimerkit pantaisiin käytäntöön.

Siihenkin aikaan, jolloin Suomessa oli venäläinen rahajärjestelmä käytännössä, katsottiin postilaitoksen tulojen turvaamiseksi eri postimerkit tarpeellisiksi. Sitä välttämättömämmät ne tietysti ovat nykyään, kun rahakanta on erilainen. Jos tahdottaisiin määrätä postilaitoksessa käytettäväksi joku muu maksunväline kuin maan oma rahalaji tai asettaa postimerkit muulle rahalajille, olisi asia välttämättömästi esitettävä maan valtiosäädyille, joiden myötävaikutuksella on syntynyt Suomen viimeinen rahalaki. Ja tämän lain 1 § säätää kultakannan Suomen rahalaitoksen kannaksi ja 2 § markan rahan laskuyksiköksi.

Sitäpaitsi on huomattava että kansainvälinen postisopimus sisältää, että maissa, joissa latinalainen rahajärjestelmä on voimassa, eri lähetyslajeilla ja -painoilla on oleva määrätyt maksut tässä rahalajissa.

Mitä taas tulee postin täydelliseen venäläistyttämiseen, niin tämä sisältäisi Suomen valtiotulojen vähentämistä ja olisi samalla perinpohjai-

nen muutos, joka koskisi pian jokaista Suomen kaukaisempienkin seutujen asukasta. Kieltämätöntä on että tämä olisi syvälle käypä loukkaus Suomen sisällistä itsehallintoa vastaan, jonka lakkauttamista eivät venäläiset lehdetkään sano kenenkään haluavan.

Emme siis voi uskoa että ' '-aan täydellä todella on ajatellut toimenpidettä, josta ei olisi mitään h yä, mutta joka tuottaisi paljon katkeraa mieltä ja häiriötä oloihin, jotka kaikkien tunnustuksen mukaan ovat mallikelpoisessa järjestyksessä.

Kun edelliset rivit, jotka kirjoitettiin 14 p. t. k., palaavat korrehtuurina kirjapainosta takaisin, liikkuu ilmassa uusia huhuja tapahtumista, jotka ovat meidän maallemme tavattoman tärkeät. Samalla kuin tämä numero lukijoillemme saapuu, samalla ovat jo viralliset lehdet ja sähkösanomat ennättäneet näiden tapahtumain sisällyksen kertoa kaikkiin maan ääriin, herättäen tunteita, joita minun on mahdoton kuvailla. Mutta tällä hetkellä meillä ei ole näistä tapahtumista siksi tarkkoja tietoja, että katsoisimme voivamme niiden johdosta mitään sanoa.

Suokoon Jumala Suomen kansalle voimia kestämään koetuksen päiviä.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Uusia aikakauskirjoja. *Neuphilologische Mitteilungen* on nimenä uudella pienellä aikakauskirjalla, jonka ulosantajana on Uusfilologinen yhdistys ja toimittajana prof. W. Söderhjelm. Sen tarkoituksena on hankkia uusien kielien tutkijoille ja opettajille maassamme äänenkannattaja, jossa he voivat käsitellä tieteellisiä ja kasvatusopillisia kysymyksiä, jossa ilmestynyttä kirjallisuutta arvostellaan ja ilmoitetaan ja annetaan pieniä tietoja uusien kielten opetuksen ja tutkimuksen alalta. Aikakauskirjaa tulee ilmestymään 8 vihkoa vuodessa ja sen hinta on 4 markkaa (Uusfilologisen yhdistyksen maksaville jäsenille ilmaiseksi). Nyt ilmestynyt ensimäinen vihko sisältää johtavan kirjoituksen „Zur Einführung“, kirj. W. S(öderhjelm), arvosteluja (kirj. J. Poirot, M. W—s, W. S. ja Augusta Krook) sekä pieniä tietoja ja ilmoituksia. Epäilemättä on tämmöinen aikakauskirja oleva erittäin tervetullut kaikille uusien kielten opettajille syrjäisessä maassamme, jotka sen avulla helposti ja perin huokeasta hinnasta saavat tilaisuuden seurata tieteellistä ja kasvatusopillista työtä omalla alallaan.

— *Iltapuhde* on uusi viikkolehti kansaa ja nuorisoa varten, joka ilmestyy Porista kerran viikossa 8-sivuisena, hinta on 2 mk. vuosikerralta, toimittaja maisteri E. Granit. Sisällys on Valvojalle lähetetyissä ensimäisissä vihoissa pääasiallisesti kaunokirjallista laatua, mutta on muitakin aloja kosketeltu, ja

tilausilmoituksessaan lehti lupaa „kristillis-siveelliselle pohjalle asettuen, kansalle ja nuorisolle hyödyllistä ja huvittavaa lukemista kaunokirjallisuuden, tieteen, taiteen, teollisuuden ja kaupan sekä talouden y. m. aloilla". Sisällyksestä mainittakoon: Z. Topelius, Työ. — Olli Vuorinen, Pakkasen pakinoita. — R., Kantelettaren tuutilauluista. — Holberg, Erasmus Montanus. — Pietari Hannikainen, Mäen lasku, y. m.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *A. R. Niemi*, Kalevalan kokoonpano. I. Runokokous Väinämöisestä. 6: —.

Tilastollisilta Päätoimistolta: Bidrag till Finlands officiela statistik. XIV. B. Justeringsverket.

Muinaismuisto-yhdistykseltä: Suomen muinaismuisto-yhdistyksen aikakauskirja. XVII. 4: —. — Suomen museo, 1898. V. — Finskt museum, 1898. V.

Otavalta: *Arvi Grotenfelt*, Uudemman filosofian historia. Ensimäinen osa. VII vihko. 1: 50. — *Karl Ervast*, Raamatun historian selityksiä. Vanha testamentti 5 ja 6, 7 ja 8 vihko. Vihon hinta 1: 50. — *O. Hannikainen*, Maantieteen oppikirja. 3: 50. — *Hall Caine*, Kristitty. Suom. Aino Malmberg. Otavan romaanisarja. N:o 2, 3. 1899. — Yleinen kirjallisuuden historia. 8 vihko. —: 90. — *Carl Blink*, Kustaa Vaasa. Suom. Maila Talvio, 18 vihko. —: 25.

Werner Söderströmiltä: *K. U. N.*, Neuvonantaja perintöasioissa ja perintöjakokaavoja. —: 85. — *Otto Funcke*, Kodin hartauskirja. Suom Elis Bergroth. 2 vihko. —: 75. — Andreen kartasto. 21 - 22 vihot. Vihon hinta —: 75. — *C. Georg Starbäck*, Historiallisia romaaneja keskiajalta. 11 ja 12 vihko. Vihon hinta —: 55. — Maantieteellisiä kuvauksia maapallon kaikista osista. 10 ja 11 vihko. Vihon hinta —: 55. — *Konni Zilliacus*, Intiaanisota. Suom. Kallo Kajander. 3:mas vihko. —: 65. — *Tuomas Kempiläinen* Kristuksen seuraamisesta. Suom. J. Reijonen. 3 ja 4 vihko. Vihon hinta —: 35.

K. J. Gummerukselta: *Rudolph Sohm*, Kirkkohistorian johtavat aatteet. Suom. Jaakko Gummerus. 3: —. — *M. E.*, Opas sunnuntaikoulujen opettajille. 2 vihko. —: 50.

Kuopion Uudelta kirjapainolta: Uusi Robinson eli Louis de Rougemontin seikkailut. Ensimäinen vihko —: 40.

Tekijältä: *John Abercromby*, The pre- and proto-historic Finns both eastern and western with the magic songs of the west finns. I, II.

Uusi kuvalehti, 1899. N:o 1: Kuvia Solowetskoin luostarista. — Rembrandtin rakkausjuttu. — Konni Zilliacus, Muistelmia ja kuvauksia. y. m. — Kuvia: Vanha ja uusi vuosi. — Kuvia Solowetskoin luostarista. — Äiti ja poika. — Kreikan ruhtinas Yrjö. — Kenraali Zurlinden y. m. N:o 2: Ernst D., Eksyksissä. — Siirtolaisia Ellis Islandilla. — Mihin sattuu milloinkin. — Kuvia Solowetskoin luostarista. — Rembrandtin rakkaushistoria y. m. — Kuvia: Runoilija J. H. Erkko. — Kristuksen pää. — Omituisia linnunpesäpaikkoja. — Maamarsalkka vapaaherra S. W. v. Troil. — Kauppaneuvos Kurtén y. m.

Kyläkirjaston kuvalehti B-sarja, 1899. N:o 1: Otto August Malm. — Suomen sotaväen vaiheet tällä vuosisadalla. — V—ö W—n. Turun tuomiokirkko. — A. V. F. Huutokauppasilla. — Kaarle Olavinpoika, Erämiehet. — Severus Konkola, vanhempi. — Kirkolta kirkolle. — Vallihaudassa. — Kuvia: O. A. Malm. — „Perunajääkäreitä". — Turun tuomiokirkosta. — Severus Konkola vanhempi. — Nummen eli Kaarinan kirkko. y. m. Liite: *Opiksi ja huviksi*, N:o 1: V—ö W—n, Isien ääniä asevelvollisuudesta. — N. L. Harriet Beecher Stowe. — Esitelmät Englannissa. — Historiallisia poimintoja. — Harriet Beecher Stowe, Setä Tuomon tupa (1—16).

Nykyaika, 1899. N:o 1—2: Ylimääräiset valtiopäivät. — K. L., J. H. Erkko 50 vuotias. — Runoja. — Otteita koti- ja ulkomaan aikakauskirjoista. — Kasimir Leino, Teaatterikatsaus. — Arvosteluja, y. m.

Nutid, 1899. N:o 1: Augusta Pipping. — Irene Leopold, Peter Nansens kvinnogestalter. — M. F., Ellen Anckarsvärd, y. m.

Duodecim, 1898. N:o 12: J. J. Karvonen, Muinaissyfiloomeista. — J. H. Vitali, Eräs corpus alienumin kulku organismissa. — Ernst Therman, Uusimmat mielipiteet autointoksikatsioonin merkityksestä Epilepsiiassa. — Päivänuutisia.

Geografiska föreningens tidskrift, 1898. N:o 6: R. Hammarström, Om Bötombergen. — Väinö Borg, Fysillis-maantieteellisiä tutkimuksia Kalvolan pitäjässä. II. — J. E. R., Om Sven Hedins föredrag i H:fors. — Om och från Finland i utlandets geografiska literatur.

Suomen aistivialliskoulujen lehti, 1898. N:o 9: Aistivialliskoulujen opettajistolle. — Muistelmia aistivialliskoulujen opettajain kokouksesta Kööpenhaminassa. — Kuuromykkäin auttajayhdistys. — K. L., Helsingin sokeainkoulun uusi talo y. m.

Teolooginen aikakauskirja. Teologisk tidskrift, 1899. N:o 2: Erik Stave. Den exegetiska vetenskapens närvarande ståndpunkt i Tyskland. — Martti Ruuth, Nykyaikainen lähetystyö kulttuurin edistäjänä. — P. A. Kallio, Från den inre missionens område i England. — G. G. Rosenqvist, Kirkolliskokous v. 1898, II. — Kirjallisuutta, y. m.

Vartija, 1899. N:o 1: K. Sahlberg, Apostoolista kartteellisuutta. — O. I. Colliander, Vieläkin käsitteiden selvittämiseksi. — F. Nordlund, Muurmannin rannan luterilaisten sielunhoidosta. — A. O. Blomberg, Evank. luth. kirkon suhde uskonnollisiin sekä poliitillisiin puolueisiin ja työmieskysymykseen, y. m.

Hengellinen kuukauslehti, 1899. N:o 2, 3: W. M., Herää Suomi! — W. M., Hengellisten liikkeiden alalta. — W. M., Rautatieläisten pyhäpäivän-vietto. — J. Wäyrynen, Jumalan testamentti Kristukselle. — W. M., Suomen lähetysseura. — W. M., Valtiopäiviltä I. — W. Salminen Saksan matkasta. y. m.

Kansan toveri, 1899. N:o 2, 3: Viktor Hugo, Notre Damen kääpiö. — Lauri Soini, Pekka. — K. Ktm., Kunnallinen elämä ja nuorisoseurat. — Elämäkerrallisia tietoja. — Annie Besant, Alkoholikysymys uusilta näkökohdilta. — N. Gogol, Naimahommat, y. m.

Länsi-Suomen kansanlehti, 1898. N:o 12: J. P., Menkäämme Betlehemiin ja katsokaamme sitä kuin tapahtunut on, jonka Herra meille ilmoitti. — Ano Nyyrikki, Papiston uusista palkoista vähäsen. — M. A. K., Viisikymmenvuotinen muisto. — Heikki Renvall, Käynnistäni Rooman katakombeissa. — S. L. Ayrshire- vai suomalaisrotuisiako lehmiä?

Pyrkijä, 1899. N:o 1: J. H. Erkko, U:vuoden tervehdys Cannes'esta. — K. J. W., Kirja-arvosteluja n.-seurojen iltamiin. — E. E. T., Nuorisomme Amerikassa. — E. E. T., Olisiko kansannaistemme päähine, huivi, vaihdettava hattuun? Vastauksia. — Santeri Alkio, Nuorten liittoja Vareslahdella. y. m.

Maamies, 1899. N:o 3 - 6: Hj. G., Ajanmukaisempia navetoita torppiin. — H. S - a, Murteumistauti lehmissä. — X. Y. Z., Maanviljelyssanomalehdistö. — G. Grotenfelt, Muutamia neuvoja apilaan ja heinänsiemenien ostamisessa. — Maanviljelysseurojen työmaista.

Suomen urheilulehti, 1899. N:o 1: J. W—n, Sporttipalatsi Helsinkiin. — J. W n, Suomalainen voimisteluliitto. — A. E. Boijer, Hajanaisia muistelmia Afrikasta. — J. F. S., Sinebrychoffin challengepokaali ja Sporttiklubin pokaali. — J. F. S., Soutu-urheilu Englannin yliopistoissa. — —., Oulun hiihtokilpailu ja suksinäyttely, y. m.

Vakuutuslehti, 1899. N:o. 1. — *Pikakirjoituslehti*, 1898. — *Sländan*, 1899. N:o 1.

Oikaisu.

Ikävä painovirhe on pujahtanut prof. Eliel Aspelinin kirjoitukseen Valvojan viime numerossa, jossa siv. 63 r. 16 ylh. on: nurkkateoksia, lue: ruukku- eli saviteoksia.

Kuinka Z. Topeliusta eri aikoina on arvosteltu.

Esittänyt

E. G. Palmén.

I.

Suomi-äidin sylissä on kanervakukkien lempeä runoilija viimeisen leposijansa löytänyt, ja yksimielisenä kansamme siinä tilassa osoitti suruansa, kiitollisuuttaan tavalla, joka voittaa nekin liikuttavat juhlallisuudet, millä Runebergiä ja Lönnrotia saatettiin heidän ikuiseen lepokammioonsa. Eikä tunteiden esiintymisessä tällä kertaa kuten monesti, ole ollut sitä liioittelua, joka niin helposti vasta-avatun haudan partaalla valtaa mielen; päinvastoin voimme täydellä varmuudella luottaa siihen, että vastaiset ajat tässä kohden tuovat ilmoille paljonkin ylevää ja kaunista sen lisäksi, mitä lähin sukupolvi on runoilijavanhuksessamme nähnyt.

Mutta sellaisen tunteen valaisemiseksi ja täydentämiseksi voipi olla opettavaa katsastaa taaksepäin menneihin aikoihin, vaikkei silloin vallinnut mieliala olekkaan nykyisen kaltainen, — vaikkapa se joskus suorastaan meidän tunteitamme loukkaisikin. Saatte itse päättää, ovatko ne soraäänet, jotka vuosikymmenien takaa kajahtelevat korviimme, omansa vähentämään vai enentämään meidän kunnioitus-

tamme poistunutta runoruhtinasta kohtaan. Esitän ainetta ilman laajempia tutkimuksia, ainoastaan omien näkemien ja kuulemien avulla. Jos tässä olisin personallisille havainnoille antanut suurempaa merkitystä, kuin niille oikeutta myöten tulee, voinee tutkimus aikoinaan korjata erehdykset. [1]

Moni teistä muistaa niitä juhlia, joilla vietettiin 14 päivää tammikuuta 1888, mutta kenties se sittenkin on teille uutta, että yleisön kanta runoilijaa kohtaan ei silloin ollut sinnepäinkään niin yksimielinen kuin meidän päivinämme. Mikäli minä saatoin asiaan tutustua, oli eroitusta olemassa juuri sillä puolella, joka luulee etupäässä edustavansa ruotsinkielistä kirjallisuutta ja ruotsin kieltä. Heidän rivinsä osoittivat kylläkin huomattavia aukkoja, ja jos ei enää olekkaan helppoa saada juhlissa olleiden nimiä selville, voipi toisella tavalla sitä varmemmin saada näkyviin, millainen siihen aikaan oli ruotsinkiihkoisten mieliala Topeliusta kohtaan. Häneen tähdättyjä syrjäiskuja, ilkeitä salaviittauksia, jopa törkeätä ivaakin tapaa usein 1880-luvun svekomaanisanomalehdistössä, — sellaisia hyökkäyksiä, jommoisia eräät julkisuuden miehet luulevat voivansa pimeästä lymypaikasta lennättää nimitettyjä henkilöitä vastaan, kunnian vaatimuksia muka loukkaamatta, kunhan juttu vain on lehden kellariosastossa luettavana. Tapa ei nytkään ole tuntematon, mutta esineet ja muoto vaihtelevat. Kymmenen vuotta sitten nimimerkki Z. T., kantajansa iästä ja ansioista huolimatta, sekin oli suojatonna noita suupaltteja vastaan, joitten rohkeus kasvaa samassa määrässä kuin personallinen ja julkinen vastuunalaisuus heidän sanoistaan vähenee tai suorastaan katoaa.

Mutta silloin kuin Topelius täysinpalvelleena erosi yliopistosta, 1870-luvun lopulla, oli asema vieläkin pahempi. Jotakuinkin täydellinen puolue-ero oli vaikuttamassa, kun yliopiston nuorison puolelta tahdottiin erityisellä jäähyväisjuhlalla kunnioittaa ylioppilaslaulun tekijää, rakastettua opettajaa.

[1] Tämä esitelmä pidettiin Savo-karjalaisen osakunnan viikkokokouksessa samana päivänä, jolloin Topelius haudattiin; sittemmin samaa ainetta täydellisemmin keväämpänä 1898 esitettiin iltamassa, jonka savokarjalaiset ja viipurilaiset ylioppilaat pitivät. Kirjoitus esiintyy nyt muistin avulla paperille pantuna, osittain laajennetussa muodossa.

Tuuma oli syntynyt Savokarjalaisessa osakunnassa ja sai heti kannatusta suomenmielisissä ylioppilaissa ja piireissä, — mutta ei muissa. Kovin nyrpeästi juhlaa toiselta puolen katseltiin — varsinkin kun siinä vallinnut isänmaallinen mieliala ei sitten antanut muistutuksille vähääkään aihetta. Ennen juhlaa oli levitetty huhuja, että muka tultaisiin Topeliusta kiittämään siitä vain, että hän, kun sai Runebergin muistoksi pidetyssä suuressa surujuhlassa tulkita yliopiston ja isänmaan tunteita, oli lausunut nuo kuuluisat sanat, joilla ennusti, että kun kerran synnyinmaan laulu korkeamman kaiun saa, niin laulaja on laulava suomen kielellä. En taida liioitella jos lausun, että nuo 7 tai 8 sanaa, jotka puhuja silloin, tilaisuuden synnyttämän innostuksen valtaamana kuuluu lisänneen jo valmiiksi kirjoitettuun puheeseensa, monella taholla hävittivät sen rakkauden, jonka hän pitkän iän vaikutuksella oli saavuttanut. Ei haihtunut vuosikymmeniin se katkeruus, jonka tämä ennustus ruotsinmielisissä herätti. „På finska, på finska“ sihisi sata ääntä yli koko juhlasalin, kun nuo sanat olivat lausutut; kasvoissa tuli näkyviin sama mieliala. Totuudenmukaisesti en edes voi lisätä, että runoilija samassa määrässä olisi toiselta puolen voittanut, mitä toisella kadotti. Jos ennustus tekikin mahtavan vaikutuksen, niin se ei periaatteessa muuttanut kantaamme häntä kohtaan, sillä hyvin tiedettiin jo ennestään, että Topelius kaikista ruotsiksi kirjoittavista runoilijoista oli suomalaisin.

Kun siirrymme vuosikymmenen vieläkin kauemmas taaksepäin, tullaan siihen aikaan, jolloin minä nuorena ylioppilaana pääsin yliopiston oloja kaukaa katselemaan. Sellaisista havainnoista voi tietysti sanoa, etteivät ne ole aivan luotettavia, mutta kenties ne sittenkin kuvailevat sitä henkeä, joka silloin kasvavassa polvessa oli valloilla.

Kovin omituiselta 1860-luvulla vallitseva käsitys tuntui sille, joka ei kodissaan ollut kuullut Topeliuksesta muuta kuin hyvää.

Kolmen osakunnan kannasta sain siihen aikaan vähän tarkemmin selkoa. En usko, että Topelius Pohjalaisessakaan osakunnassa, josta hän kumminkin oli lähtenyt, oli erityisessä arvossa pidetty. Alullaan oli juuri svekomanian ja fennomanian kiivas kamppailu, ja osakunta oli sen johdosta hajonnut kahteen puoliskoon, joskin muodollisesti sekä, missä toverien kunnia sitä vaati, asiallisestikin oltiin ja toimittiin yhtenä miehenä. Topeliuksessa ei monikaan tainnut sillä hetkellä

nähdä edustajaa, jonka tähden kannatti täydellä tarmolla innostua. Olihan hän sitäpaitsi tullut länsisuomalaisten inspehtoriksi, siirtyen sillä laills ulommas pohjalaisten piiristä. Mutta länsisuomalaisten johtavissa piireissä vallitsi omituisen ivallinen henki, jonka ylpeätä hymyä vastaan tuskin mikään taivaassa tai maan päällä oli turvassa. Yliopiston arvoisat isät, ne ne eritotenkin olivat purevan sukkeluuden esineinä, eikä osakunnan inspehtori tässä kohden jäänyt osaansa saamatta. Mitä vihdoin uusmaalaisiin tulee, joita minä puolestani osakuntalaisena paraiten saatoin seurata, oli asia vieläkin selvempi - ja Topelius vielä vähemmin kunnioitettu. Wilhelm Grefberg vainaja oli oikeastaan se, joka nuorten viikinkien kantajoukkoa johti ja edusti, ja peräti harvoin hän olisi kunnioittanut Topeliusta mainitsemalla hänen oikeata nimeänsäkään. „Kyrktuppen" tahi lyhyyden vuoksi „Tuppen" oli se nimi, jolla tämä „ruotsalaisen sivistyksemme" valtapylväs, kiilto terävissä silmissään ja äänessä vihansekaista ylenkatsetta, säännöllisesti mainitsi sitä miestä, joka oli määrätty vuosisadan loppuun pitämään korkealla ruotsinkielisen runouden lippua Suomenmaassa.

Enpä uskalla kehua, että olisin itse jättänyt velkaani maksamatta sille kehitysjaksolle, jolloin nuorukainen on valmis opettajiinsa ja vanhempiin henkilöihin yleensä sovittamaan mitä runoilija aikoinaan ajatteli vanhasta vänrikistä:

Tuommoisen suhteen, sen mar ties,
Min' olin oikein aika mies.

Mutta sittenkään en pitkiin aikoihin voinut ymmärtää, mistä oli alkunsa saanut tuo katkeruuden pohjasävel henkilöä kohtaan, jonka vertaista lempeämielisyydessä tuskin saattoi löytää.

Myöhemmin sain tälle ilmiölle selityksen, jahka olin tullut saaneeksi tietoja oman lapsuuteni ajan oloista, — siitä ajasta, joka meille tavallisesti on kaikista vierain, koska siitä ei tavallisesti löydy kirjallisia esityksiä eikä omat havainnotkaan niin pitkälle ulotu. Hämmästyen sain silloin kuulla, että aikoja oli ollut, jolloin Topeliusta vastaan vähimmättäkään epäilyksettä oli viskattu isänmaankavaltajan nimi.

Niin aiheeton, suorastaanpa mieletön on tämä syytös, ettei hevillä voi uskoa yhdenkään järkevän ihmisen voineen moiselle

panettelulle luottamusta antaa. Täytynee siis tässä tuoda todistuksia esiin, että todellakin aikoinaan on moisia juttuja totena pidetty. Häpeä lankee solvaajan eikä solvatun niskoille; ei siis voine paheksua, että unohduksesta vedetään esille sellaista, mikä ei koskaan olisi päivän valoa ansainnut.

Topelius oli keväällä 1854 hakemuksetta tullut ylimääräiseksi professoriksi nimitetyksi, melkein samaan aikaan kuin länsivallat julistivat sodan Venäjää vastaan. Kun amiraali Plumridge alkoi hävitystyötään Pohjanmaan rannikkokaupunkeja vastaan, seurasi Topelius tätä kunniatonta yritystä oikeutetulla inholla, ja siinä sanomalehdessä, Helsingfors Tidningarissa, jota hän ylläpiti, ja jossa paraat hänen kertomuksistaan ovat ensin päässeet julkisuuteen, hän ilmaisi kantaansa tavalla, jota luullaksemme ei voi missään suhteessa sopimattomaksi katsoa. Numerot 45—47 v. 1854 ovat tässä kohden etupäässä huomioon-otettavat, jos tahtoo asiaa yksityiskohdissa tutkia.

Toisin ajattelivat kuitenkin sen ajan rabulistit, joita kaiketi — päättäen siitä melusta, jonka saivat aikaan, — oli jommoinenkin joukko. Marseljeesin sävelille oli Topelius vähää ennen tehnyt uudet sanat, joissa muun muassa sanottiin, ettemme Venäjän tähden unohtaisi Ruotsin sivistystä, ja hän oli lopettanut innostuneena laulaen:

Upphöjom tankens svärd
För andens fria verld!
För Suomis folk och språk och land
Och för dess framtids makt!
Att brista må hvart nesligt band,
Som det i bojor lagt.

Tämän laulun johdosta joku, jolle Topeliuksen suora ja lojalinen valtiollinen kanta tuntui vastenmieliseltä, otti runoilijaa vastaan tehdäkseen häväistyslaulun, jota laajalle levitettiin käsikirjoituksina. Matkien Topeliuksen säkeitä nimetön kirjoittaja hänestä sanoo, että hän muka tahtoi kurjalla kullallansa („med sitt usla guld“) soaista Suomen poikia Venäjän hopearuplien tähden unohtamaan Venäjän sortoa. Viittaamalla yllämainittuihin sanomalehtinumeroihin pannaan sitten seuraavat sanat Topeliuksen suuhun, hänen oikeana kantanansa muka:

«Hvad båtar frihet här
Om pungen tomer är!
Nej, lif och frihet, folk och land
På denna jordens ring
Mot välstånd, bergning, titlar, band
Betyder ingenting.»

Ja haltioihinsa näin päästyänsä tuon häväistyslaulun tekijä kysyy, minkä nimen Topeliuksen laulu ansaitsee, vakuuttaen, omasta muka „suomalaisesta“ sydämestään, että se oli tuskasta pakahtumaisillaan. Ja täydelliseen raivoon hän lopulta tulee, huutaen omaan kysymykseensä vastaukseksi:

Förrädare en man
Som han blott nämnas kan.
I slafviskt smickers tjenst han vill
Framkrypa sina dar.
Hans namn, hans bragd hör skammen till,
Med nesa lefver qvar.

Tätä pitemmälle tuskin voi mennä, enkä katso tarpeelliseksi tuoda enemmän todistuksia esille osoitteeksi, että Topelius 1850-luvulla, vaikkei hän silloin enemmän kuin myöhemminkään suoranaisesti ollut osallisena valtioelämässä, sittenkin sai valtiollisen vihan pikarin tyhjentää sakkaan asti. Ja jos hän myöhemmin saikin lohdutusta ja hyvitystä kokonaisen kansan rakkaudessa, niin moisen vääryyden muistot eivät tietysti pitkänkään elämän kuluessa voineet täydelleen unohtua.

II.

Olette sanotusta toivoakseni saaneet käsitystä siitä, miten n. s. kansansuosio voi olla vaihteleva. Korkeimman huipun ja syvimmän kuilun välillä ei ole sen pitempi matka kuin että Topelius on miespolven ajassa voinut nousta laaksosta kukkulalle. Toiselle, jolla ei ole hänen ansioitansa, tuommoinen kohoaminen tietysti olisi ollut mel-

koista vaikeampi, jos mahdollinenkaan, mutta esimerkki joka tapauksessa osoittaa, miten todenperäinen on tuo muinaisroomalainen lauselma: *opinionum commenta delet dies*, päiväkausi yleisen mielipiteen päätöksen kumoo.

Mutta tässä asiassa pysyäksemme voinette syystä kysyä: kuinka se on mahdollista, että Topeliuksen suuret ansiot niin kauan jäivät täyttä tunnustusta saamatta. Olihan hän jo 1850-luvulla kaunokirjallisen tuotannon kautta, osaksipa tieteellisilläkin esityksillä voittanut niin huomattavan sijan kirjallisuushistoriassamme, että sitä jokainen oli velvollinen tunnustamaan. Eivätköhän edes järkevimmät ole heti noita ansioita tunnustaneet?

Epäilemättä he sen tekivät, ja jos aina voisi ottaa huomioon tuon hyvän säännön, että ääniä on arvonsa mukaan punnitseminen eikä vain ykkösinä laskeminen, niin Topelius kyllä oli saavuttanut ansaitun tunnustuksen ennenkuin 70:nnen ikävuotensa saavutti. Mutta vasta jälkimaailma voipi seuloa ansiot niin, että monet arvottomat yksiköt jäävät unohdukseen samassa kuin muutamat harvat merkitykseltään kasvavat. Mitä Topeliukseen tulee on sitäpaitsi huomattava, että hän harvinaisessa määrässä sai suuren osan aikaansa seisoa vielä suurempien varjossa.

Runoilijana, sanomalehtimiehenä, historioitsijana, nuorison kasvattajana Zacharias Topelius etupäässä on tehnyt nimensä tunnetuksi. Katselkaamme missä asemassa hän kussakin suhteessa on ollut.

Tämän vuosisadan keskipaikoilla oli kansallamme kaunokirjallinen sankariaika, jommoista emme uskalla toivoa piankaan palaavaksi. Runeberg, Cygnæus, Stenbäck, Topelius seisoivat melkein yhtaikaa täydessä voimassaan; samaan polveen oli myöskin aikaisemmin poistemmattu Nervander kuulunut, ja nuorempien joukossa Wecksell oli ikätovereitansa päätä korkeampi. Harvinaisen runsaasti Luoja siis oli runonlahjoja silloin suonut kansalle, jonka koko lukumäärä ei vielä noussut kahteen miljoonaan.

Mutta tässä kävi kuten rikkaan perillisen, joka ilman omia ponnistuksiaan on varallisuutta saanut: hän unohtaa että noista aarteista voi tulla loppu ennenkuin hän tietääkään. Maamme laulajalle yleisö kyllä antoi täyden tunnustuksen, se oli tietty, ja Stenbäckin syvämietteistä runoutta pidettiin arvossa, vaikka hän tosin aina jäi useim-

mille vieraaksi. Cygnaeuksen omituinen luonne ja naivisella itsetietoisuudella esiintyvä mahtipontisuus, ne ne takasivat hänelle suuren, jos kohta ohimenevän suosion, varsinkin yliopiston nuorisossa. Mutta Topeliuksen vaatimaton, ujo runotar sai toistaiseksi saman kohtalon kuin kankaan kanervakukat, joita hän niin hellästi rakasti, se sai vähemmän tunnustusta kuin ansaitsi. Tulipa itse populariteetti tässä kohden Topeliukselle vahingoksi. Hänen sointuvia, sujuvia tunteenkuvauksiaan uskalsi pian jokainen nuorukainen jäljentää, joka vain äidinkieltään ja runomittaa hallitsi, ja jos esikuvan ansiot tässä tapauksessa kuten tavallisesti oppilaiden kyhäyksissä esiintyvät vähennettyinä, niin heikkoudet sitä paremmin tulivat noitten epigonien, Hertzbergin, Reuterin y. m. runoissa näkyviin.

Niinpä Topelius ei runoilijana saanut sitä tunnustusta, minkä ansaitsi. Häneen nähden toteutui täydessä määrin se vertaus, jonka Oksanen on tehnyt Vänrikki Stoolin laulajasta puhuen:

Me kaikenlaiset laulajat
Ja kanteloisen kantajat,
Meilt' ääni vieno maahan vaipuu,
Kun tämä jättikannel kaikuu.

Topelius oli Porilaisten marssiin kirjoittanut varsin kauniit sanat:

Skuggor från de flydda dar,
Stån upp ur tidens natt och skyllren än med rostiga musköter,

mutta kokonaan ne unohtuivat, kun tuli tunnetuksi Runebergin mahtava:

Söner af ett folk, som blödt
På Narvas hed, på Polens sand, på Leipzigs slätter, Lützens kullar,
Än har Finlands kraft ej dött!

Mutta jos suuri yleisö tässä kohden ei tiennyt Topeliukselle antaa täyttä arvoa, on sitä huomattavampi miten hyvin Runeberg oivalsi runoveljensä neroa. „Topelius on velho; mihin hän vain kajoo, niin siitä tulee runoutta“ kuuluu hän kerran lausuneen. Toisen kerran hän sanoi: „Topelius on minun runovaimoni“ (min poetiska

hustru), kuvaten tällä ainoalla sanalla heidän välinsä kauniimmin, sattuvammin kuin moni voisi sen tehdä pitkillä selityksillä. Ja J. V. Snellman, joka vielä vanhanakin niin säälimättömällä suoruudella esitti ajatuksensa ketä vastaan tahansa, lausui Topeliukselle ylioppilasten jäähyväisjuhlassa v. 1878, kun tämä tavallisella kainoudellaan oli sanonut, ettei hän ollut tiedemies eikä filosofi, joten hän kyllä saattoi vaihtaa suoritetut työnsä nuoruuden rajattomiin toiveihin: „kyllä meillä on tiedemiehiä ja filosofi-hölmöjä, mutta runoilijaa ei synny joka päivä.“

Voinette näistäkin kaskuista jo vakuuttua siitä, että suuret auktoriteetit jo aikoja ennen kuin yleisö tiesivät täydelleen arvostella Topeliuksen runoilijaneron suuruutta, joka siksi vain oli aikalaisten silmissä pieni, että se seisoi rinnan Runebergin runottaren kanssa.

Muissakin kohden Topelius on seisonut muitten varjossa.

Sanomalehtimieheksi hänellä oli aivan erinomaiset edellytykset: palavaa isänmaallista intoa, monipuolisia harrastuksia ja ennen kaikkea verraton taito antaa viehättävä muoto kaikelle, minkä vain tahtoi lukijalle esittää. Suuresti erehtyy se, joka yksistään „Finska förhållanden“ nimisten kirjasten mukaan arvostelee hänen kantaansa sanomalehdistön silloisia vihollisia kohtaan, kreivi Bergistä alkaen mitättömimpään sensoriin saakka. Nykyajan nuorison ei liioin ole lupa unohtaa, että juuri Topelius monta monituista kertaa on paraan ja selvimmän muodon antanut tunteille, tulevaisuuden-toiveille, jotka juuri silloin liikkuivat jokaisen sivistyneen kansalaisen mielessä. Jos nuo vakavat aatteet, horjumattomat riennot olojen pakosta olivat runouden muotoon puettavat, niin niiden merkitys ei silti ollut vähempi. Erinomaisen sisällyksen Topelius sitäpaitsi kykeni lehdelleen antamaan. Siinä ilmestyi ensi kerran nuo Välskärin kertomukset, joitten rinnalle päässyttä ei ole toista ruotsinkielellä kirjoitettua sarjaa historiallisia kertomuksia. Päivän tapahtumista hän Leopold kapteenin nimellä kirjoitti kuvauksia, joita vuosikymmenienkin kuluttua kirjallisuuden harrastaja nautinnokseen lukee.

Mutta Topeliuksen täytyi tässä kohden kilpailla kahden miehen kanssa, jotka nekin, kumpikin tavallaan, olivat erinomaisia, ja täytyy myöntää, että he molemmat voittivat hänet, osaksi omalla etevyydellään, osaksi asianhaarojen avulla. Toinen oli vanhan ajan mies,

jos kohta suurin uudistajamme koko tällä vuosisadalla, -- J. V. Snellman; toinen oli uuden ajan edustaja, Robert Lagerborg. Kumpikin ansaitsee tässä huomiota, sillä opettavampaa vertausta voipi harvoin tehdä.

Sittenkuin hallinnollinen mielivalta oli tehnyt Saiman vaikutuksesta lopun, saattoi Snellman vielä Litteraturbladin kautta ohjata yleistä mielipidettä jättiläistarmollaan. Hänen sanansa herättivät kyllä usein suuttumusta ja polemiikkia, jopa kiivasta vihaakin, mutta vastustamattomasti ne sittenkin vaikuttivat kaikkiin julkisessa elämässämme osallisiin kansalaisiin, pahimpiin vastustajiinkin, — siitä ei ainakaan jälkimaailmalla voi olla epäilystä. Nuo syvämietteiset pitkät katsaukset, nuo tulta säihkyvät riitakirjoitukset, joita ei tarvitse Litteraturbladin palstoista etsiä, sittenkuin niiden tekijän kootut teokset ovat ilmestyneet, antoivat tieteellisen perustuksen yhteiskunnallisille uudistuksille, missä Topelius pikemmin vaikutti tunteisiin ja viritti intoa. Snellman oli ladun hiihtäjä, latvan taittaja, jonka rinnalla jokainen muu oli pieni, ja tässä seurassa Topeliuksen vieno, myöntyväinen luonne tietysti näytti heikolta, miehuutta puuttuvalta. Muinaisuutemme viehättävimmätkään muistot eivät voineet aukkoa täyttää, kun vapauttava sana ajan polttavista kysymyksistä oli etsittävä muualta kuin Topeliuksen lehdestä.

Ja vähän myöhemmin astui näyttämölle uuden uutukaisilla tamineilla varustettu, senpä tähden vielä vaarallisempi taistelija. Papperslyktan oli Suomessa uudenaikaisen sanomalehdistön oras, mutta Lagerborgin johdolla Helsingfors Dagblad varttui vallaksi, jommoista ei myöhemmin mikään lehti ole kyennyt saavuttamaan. Lukuisa toimittajajoukko, sisällyksen vaihtelevaisuus ja uutisten paljous, ne ne tässä kohden saivat korvata mitä Snellman Saimassa oli verrattomalla nerollaan ja ihmeellisellä monipuolisuudella saanut aikaan. Kannaltaan Dagblad ei ollut läheskään niin omintakeinen ja johdonmukainen kuin Saima tai Litteraturblad; polemiikissa se ei ollut täysin rehellinenkään, mutta erilaisista aineksista se sai luoduksi kannan, joka oli suuren yleisön tarpeitten ja kannan mukainen. Niin proosallisia sekä kaunokirjallista arvoa vailla kuin Dagbladin johtavat kirjoitukset olivatkin, niin ne sittenkin selittivät riidanalaisia kysymyksiä, totuttaen yleisöä noita kysymyksiä punnitsemaan, ja vastustamatto-

masti tämä kehittyneempään valtioelämään soveltuva muoto pääsi voitolle.

Sellaiseen jokapäiväiseen taisteluun ja keskusteluun Topelius ei ollut luotu, ja Helsingfors Tidningar siis tuli vanhanaikaiseksi. Siitä ei ajoissa tullut uusien aatteiden varsinaista ahjoa, vaikka se kyllä joka ainoassa numerossaan toi esille tuon tunnetun vaalilauselman: *qvid verum atqve decens curo et rogo,* — harrastan ja etsin mitä on totta ja paikallaan. Nerokas Snellman toisella puolen, notkea, erinomaisen taitava Lagerborg toisella — eipä kumma että Topeliuksen maine sanomalehtimiehenä vaaleni: toisenlaisissa oloissa ensimäiseksi luotuna hän ei silloin voinut saavuttaa kuin kolmannen sijan. Ihanimmankin kukan kauneus ja tuoksu unohtuvat, missä väkivasaran musertava voima tai hiotun miekan terävyys ennen kaikkea ovat tarpeen.

Muutamilla muutoksilla voipi Topeliuksen asemaan historioitsijana sovittaa mitä on sanottu hänestä sanomalehtimiehenä.

Ei ole aina kyllin otettu huomioon mitä arvoa tälle puolelle Topeliuksen vaikutuksesta on tunnustettava, mutta koska minä äskettäin olen siitä lausunut mielipiteeni,[1] niin en katso tarpeelliseksi nyt ruveta sitä tarkemmin esittämään. Siinä kyllin, että Topeliuksen teos „Finland framstäldt i teckningar“ sekä varsinkin hänen luentonsa Suomen historiassa, joilla hän sai kokonaisen ylioppilaspolven unohtamaan piintyneet valtiolliset epäilyksensä luennoitsijaa vastaan, sekä monen rintaan laski kulmakivet isänmaalliselle mielelle, yksinäänkin riittäisivät kirjallishistoriassamme säilyttämään Topeliuksen nimen unohtumasta. Näihin ansioihin tuli vielä sitten arvokkaita lisiä, joista yliopistollinen kutsumuskirja Aleksanteri I:n satavuotisjuhlaan ennen kaikkea on huomattava.

Mutta olipa sattumuksen määräys, että Topelius tälläkin alueella oli joutuva kahden ajanjakson paraitten edustajain väliin ja varjoon. Gabriel Reinin huolellinen, tyystin punnitseva, vaivalloiseen tutkimustyöhön perustuva kanta toisella puolen, Yrjö Koskisen uudet, laajat tutkimukset ja uudet aatteet toisella — epäedullisempaan asemaan ei voinut tulla se historioitsija, joka Topeliuksen tavoin tuomitsi sydä-

[1] Katso Valvoja 1898, siv. 15 - 23.

mellään enemmän kuin järjellä, sekä pikemmin oli kauas katsova tietäjä kuin yksityiskohtien ja kuivien tosiasiain tarkkanäköinen, tunnollinen selvittäjä.

Niinpä Topelius tässäkin kohden suuremmalla syyllä kuin runoilijana jäi toiseen riviin seisomaan, eikä itse arvellut kuuluvansa kolmanteenkaan. Ylimääräiseksi historian professoriksi hän kirjallisten ansioittensa vuoksi oli tullut, kun ei vielä historian alalla — paitsi väitöstä muinaisista naimistavoista Suomessa sekä esitelmää „Onko Suomen kansalla historiaa?“ — ollut kirjoittanut muuta kuin Suomen herttuattaresta ja osan Bertelsköldien ja Larssonien vaiheista. Ja kun vakinainen professorinvirka tässä aineessa Reinin erotessa jaettiin kahtia, jotta kaksi tiettyä tutkijaa molemmat liittyisivät yliopistoon, nimitettiin Topelius omatta hakemuksettaan toiseen, vieläpä kotimaisen historian edustajaksi, joten Yrjö Koskinen, huolimatta hänen ansioistaan Suomen historian tutkimuksessa, pakoitettiin siirtymään yleisen historian alalle. Kun Topelius päälle-päätteeksi liian pitkälle menevällä hyväntahtoisuudellaan antoi ala-arvoisten tietojen tutkinnoissa käydä täydestä, niin tämä tietysti alensi hänen omaa arvoansa meidän, arvosanaa varten lueskelevain nuorukaisten silmissä, ja kun hän, johonkin määrin runoilijan vapaudella asioita käsitellen, usein kyllä saattoi vuosiluvuissa ja pikkuseikoissa erehtyä, samassa kuin ihmeen suuremmoisesti ja oikein tiesi kuvata aikakausien ja johtavien henkilöjen pääpiirteet, niin nuorison kärsivällisyyden vähäinen mitta jo oli täysi. Eipä Topeliuksesta muka ollut historioitsijaksikaan.

Vielä oli tällä ihmeellisellä miehellä muitakin ansioita, yksi varsinkin, jota ei kukaan voinut häneltä riistää. Hän oli kirjoittanut satuja sellaisia, että jos aatteiden ihmeteltävä yksinkertaisuus ja ammentamaton syvyys jotakin merkitsevät, niin Tanskan kiitetty H. C. Andersen hänen rinnallaan muuttuu jokseenkin vähäpätöiseksi. Luonnon kirjan Topelius sitäpaitsi oli tehnyt ensimäiseksi, Maamme kirjan hän aikoinaan loi toiseksi kirjaksi alkuopetusta varten, molemmat sellaisia, ettei monen kansan kirjallisuus voi mainita niiden vertaista. Tulevien polvien kasvattajana hän siten esiintyi niin suurena, että suurikin kansa voisi itseään onnelliseksi kiittää, jos yhtä puhdas sekä jaloatteinen nuorisonjohtaja syntyisi joka vuosisatana. Tässä

Topelius seisoi verrattomana, ilman kilpailijoita. Eiköhän hän edes siinä kohden voinut heti saavuttaa täyden tunnustuksen suloutta?

Mutta tästä puhuen täytyy minun teille kertoa jotakin, jota kenties ette nykyään tahdo täydessä määrässä uskoa, vaan jonka kyllä vuosikymmenen, kahden perästä tunnustanette todeksi. Niin kauan kuin leikki ja satu täydelleen tyydyttävät lasta, elää se niissä kokonaan, mutta lapsuuden ja nuoruuden murrosaikana nuo huvitukset äkkiä tuntuvat siksi arvottomilta, että puoleksi häpee, että vielä äskettäin niistä välitti. Usea potra poika ei siinä iässä tahdo siitäkään tietää, että hänellä on sisaria, on äiti, — siksi yltynyt hänen miehuutensa on tuoreimmillaan ollen. Sellaisen kehitysjakson kestäessä satujen kertoja, vaikka kuinkakin etevä, ei herätä innostusta, tuskinpa kunnioitustakaan. Ja tämä ylenpalttinen miehuullisuus oli tarttunut meihin kaikkiin sinä merkillisenä, muutoksista uhkuvana aikana, jolloin puolen vuosisadan laiminlyönnit olivat vuosikymmenen työllä korvattavat. Siitä syystä Topeliuksen ansiot nuorison ohjaajana eivät nekään saaneet heti täyttä tunnustusta. Lapsina olimme nauttien lukeneet Pikku Matin, Adalminan helmen, sadut Valterista sekä Akselista ja Stiinasta y. m. m., mutta vasta kun me aikanamme saimme etsiä omille lapsillemme henkistä ravintoa, silloin, mutta vasta silloin selvisi meille täydelleen, mikä aarre meillä oli ollut, josta emme ajoissa tienneet olla kyllin kiitolliset.

Kun Topelius vihdoin iäkkäänä sai suuremmassa määrin kansansuosiota osakseen, niin se etupäässä oli seuraus siitä, että sukupolvet, joilla Eos oli ollut ensimäisenä lukemisena, täydellä itsetietoisuudella palasivat rakkauteen, joka naivisena tunteena oli meissä kaikissa leimunnut lapsuudeniässä, — siinä iässä, josta miehuuden riennot ja kunto arvaamattomassa määrässä riippuu.

III.

Paljon on Topeliuksesta kirjoitettu, paljon enemmän tullaan vastedes hänestä kirjoittamaan, enkä suinkaan luule tällä esitelmällä voineeni antaa kuin muutamia viittauksia, joista kumminkin voinee teille nuoremmille olla ajattelemisen aihetta sekä kehoitusta tämän

miehen toimeen lähemmin tutustumaan. Mutta „kun iltaa viel' on hetkinen," ja minä tässä kohden olen voinut kertoa teille ajoista, joissa minäkin olen ollut mukana, niin en voi olla lopuksi paria huomautusta edellä sanotun johdosta esittämättä.

Toinen muistutus koskee personallisesti Topeliusta, toinen on yleisempää laatua.

Lujinkin mies, joka näköjään keveästi kantaa aikalaistensa tuomion, ei suinkaan ole niin täydelleen karaistu, pansaroitu kuin yleisö uskoo; lieneepä hänellä useasti enemmän sydäntä kuin monellakin siinä joukossa, joka on valmis minä hetkenä tahansa, yhtä huolettomasti kuin kiviä järveen nakellen, tuomitsemaan hänet kunniattomaksi maansa kavaltajaksi. Tuimalla ivalla Saksan Bismarck saattoi kehua olevansa valtakuntansa „paraiten vihattu mies"; voimansa päivinä hän pelkäämättä tulevaisuuden tuomiota ja omantunnon ääntä ärsytti kansoja taisteluihin, joissa kymmentuhansien syyttömäin veri oli valuva maahan, jotta Saksan kovaa kokeneelle kansalle vihdoinkin vuosisatojen kärsimysten perästä koittaisi onnellisen edistymisen aika, mutta niin kova ei ollut hänkään, etteivät väärät syytökset ja kansalaisten viha olisi syvästi tuntuneet sydämen pohjassa. Hänen valtiolliset kirjeensä ja muistiinpanonsa paljastavat lukijalle, että tämä vuosisatamme mahtavin ja laillansa onnellisin valtiomies ei pitkän elämänsä aikana ole usein saanut häiritsemätöntä iloa nauttia. Sitä useammin hän on masennuksen hetkiä kestänyt, jolloin tyly rautakansleri, tuo väkivallan sekä valtiollisen itsekkäisyyden luultu perikuva on hiljaisuudessa kärsinyt katkerasti, ehkei surrut sillä tavoin kuin hän, joka viritetyn pistoolin veljeään vastaan ojennettuansa

— **illan itki, yönkin kokanaan**
ja aamulla kuin laps viel' itkeskeli.

Ja tuo meille rakas, rautainen mies, joka koko voimansa käytti sorrettujen vapauttamiseen, unohdettujen kohottamiseen, — Saiman ja Litteraturbladin horjumaton, voittamaton sankari, on hänkin syvästi tuntenut niitä iskuja, niitä lukemattomia myrkytettyjä nuolia, joita hän sai rintaansa kun vakaumuksensa käskyä totellen taisteli, väistymättä oikeaan tai vasempaan. Hänen kirjoituksissaan kohtaa meitä silloin tällöin huokaus, joka ilmoittaa miehekkään, karaistun luonteen väki-

sin vuosikymmenienkin kuluttua ilmoille pyrkivää murhetta siitä, että viha tuli paraitten ponnistusten palkinnoksi, sekä epäluulo, jopa törkeä panettelu vastaukseksi uskollisuudelle, joka yhteisen asian vuoksi pani kaikki omat edut alttiiksi. Sitä ihmistä ei ole luotu, jolle aikalaisten tuomio voisi olla täydelleen yhdentekevä.

Koko luonteeltaan on Topelius ollut hienotunteinen ja arka, jopa liiankin suuressa määrässä vaatimaton, ja siitä voipi jo arvata, miten syvästi se koski, kun hänet nimettömissä häväistyslauluissa ja juorupuheitten kautta kuvattiin isänmaansa kavaltajaksi, tai kun hän vielä 70-vuotisena sai viikinkilehtien viivanalaisten raakaa ivaa kestää. Mutta niinkuin metsän haavoittunut otus pyrkii yksinäisyyteen haavastaan paranemaan tai yksinäisyydessä kuolemaan, niin Topelius ei ole näitä kärsimyksen ja tuskan hetkiä näyttänyt muille kuin kenties perheen pienimmälle piirille ja Jumalallensa. Niistä lukemattomista runoista ja kirjoituksista, joissa hän tunteilleen antoi näkyvän muodon, en ole tavannut yhtään, missä hän olisi paljastanut syyttömästi loukatun murhetta tahi katkeralla suuttumuksella viskannut herjaajalle musertavan vastauksen. Minun täytyy sanoa, että niin paljon hyvää kuin Topeliuksesta onkin kirjoitettu, niin tämä piirre sittenkin on liikuttavimpia. Raamattu puhuu „Karitsan vihasta“, ja jos alhaista ja kurjaa täytyi rangaista, niin Topeliukselta ei sanoja uupunut. Mutta kun oma maine tuli kysymykseen liittyi karitsan kaltainen vienous hänessä sankaruuteen ilman vertaistansa. Vai millä nimellä sopisi muuten tuota tosikristillistä nöyryyttä mainita, jolla Topelius läpi koko elämänsä kantoi personallisia loukkauksia, vastaamatta niihin koskaan sanallakaan?

Mutta toisellekin havainnolle yllä oleva esitys antaa aihetta.

Yleisen opinionin merkitystä ja valtaa on ammoisista ajoista asti tunnustettu, ja tietysti on yhteiskunnallisen kehityksen ihanteena päästä siihen, että jokainen täysi-ikäinen mies tai nainen tuntee ja käsittää yhteisiä astoita niin hyvin, että hänellä niissä voi olla vakaa kanta. Mutta vieretysten seisovat tässä kohden usein oikea kuva ja irvikuva: mistä voi tietää, onko „kansan ääni“ todellakin niin oikea ja varma, että sitä voi „Jumalan ääneksi“ tunnustaa?

Jälkimaailmalle asia on verrattain helppo. Ylempänä kerrotussa esimerkissä pysyäksemme: jos 1850-luvulla vakaumus, että

Topelius rahasta oli ottanut pettääkseen isänmaataan, eräissä piireissä olikin niin yleinen, että jokainen toiseen suuntaan puhuva varmaan saattoi saada samat syytökset silmillensä, kun herjattua puolusteli, niin asema sittemmin on täydelliseksi vastakohdaksi muuttunut. Varmaan on vielä elossa montakin miestä, jotka tuohon enemmistöön kuuluivat, mutta ei ole kuultu kenenkään nykyänsä kehuskelevan siitä, että hän on tuon häväistyslaulun sepittänyt tahi tehnyt parastaan sille julkisuutta antaakseen. Niin valtaava kuin enemmistö silloin saattoi olla, on se miespolvessa ehtinyt kadota kuin tuhka tuuleen; sen jälkiä ei löydettäisi, — jollei sattuisi noilta ajoilta olemaan tallella kellastuneita papereita, jotka puhuvat itse puolestaan.

Mutta vaikka te kaikki olettekin siinä iässä, että voitte toivoa saavanne vielä monen vuosikymmenen ajan toimia isänmaan palveluksessa, niin ette varmaan tyydy siihen vain, että kenties elämänne loppupuolella saatte nähdä totuuden ilmenevän asiassa, joka tänään on teille pääkysymyksenä. Te muistatte kenties muitakin tapauksia, jolloin eilispäivän valhe on tämän päivän totuus. Missä ovat nykyänsä nuo uljaat sankarit, jotka aikoinaan omasta merkityksestään täysin vakauneina vaativat historian lehdille merkityksi, että he olivat selvänäköiset isänmaanystävät ja horjumattomat, kun J. V. Snellman vuosisadan keskipaikoilla muka möi maansa ja kurjasti kullalle kumarteli? Olipa yleisön tuomio silloinkin niin yleinen, että melkoista rohkeutta tarvittiin, kun vastavirtaa soudettiin. Noissa harvoissa rohkeissa oli sittenkin enemmän järkeä kuin koko tuolla suurella joukolla, jolla oli lammaslauman yksimielisyys. Jos myöhemmin on noista asioista kysytty tuon entisen enemmistön miehiä, kuuluu vastaus aina: minä olen aina epäillyt noita puheita! Tämmöiset miehet eivät ole lapsuudessaan käsittäneet Topeliuksen sattuvaa sanaa, että pallo saa kyllä olla gummielastikumista tehty vaan ei oikeudentunto.

Mutta millä tavoin voipi sitten riidan kestäessä saavuttaa sellaisen kannan, josta ei tarvitse vastedes hävetä itsensäkään edessä?

Kysymys on tärkeä, levottomina aikoina varsinkin. Vuosisatojen takaa kaikuva kysymys: mikä on totuus? ei koskaan tunkeudu mieleemme niin painavana, kuin jos toisen henkilön kalliin omaisuus, hänen kunniansa on kysymyksessä. Niille varsinkin, jotka tahtovat

kansansa opettajiksi valmistautua, on tässä kohden välttämätöntä päästä selvyyteen.

Siinä kohden tahdon vanhempana ystävänä antaa teille pari neuvoa, jotka eivät ole uusia, eivätkä suinkaan riitä kaikkia vaikeuksia ratkaisemaan, mutta kenties sittenkin monessa tilassa voivat säästää teiltä katkeran katumuksen hetkiä.

Toivottavasti minun ei tarvitse teille selittää sen personallisen itsetunnon merkitystä, ettei ikinä tai millään ehdolla mene nimettömästi ja väijyvän vihollisen tavoin toisen kunniaa loukkaamaan. Nimettömät häväistykset, olkootpa mitä laatua tahansa, ovat aina kunniallisen keskustelun tai toiminnan ulkopuolella, kuinka usein solvaajat niihin turvautuvatkin. Siinä vain voipi rehellinen taistelu, voipi vaali ristiriitaisten näkökohtien välillä tulla kysymykseen, missä mies seisoo miestä, syyt syitä vastaan.

Mutta siinäpä vaikeus on, ettei valtiollisissa asioissa aina voi syitä tietää, koska lähemmät asianhaarat tavallisesti pääsevät julkisuuteen vasta myöhemmin. Millä tavoin voipi silloin tulla totuuden perille, jos vaillinaisiin tietoihin täytyy turvautua, mutta asian arvosteleminen ei siedä viivytystä?

Silloin, nuoret ystävät, löytyy vielä ojennusnuora, joka ei vie harhaan. Olettakaamme aina vastustajasta, että hänkin on koettanut täysin rehellisesti toimia, kuullen omantuntonsa ääntä. Sisäisistä vaikuttimista tuomitsee yksinään Jumala, — me ihmiset voimme surkeasti erehtyä, jos siihen työhön rupeamme. Jos joku on tullut päätöksiin, jotka meistä oudoilta tai vääriltä tuntuvat, niin sillä ei ole sanottu, että me asiaa tarkemmin tuntematta kykenisimme sitä paremmin punnitsemaan kuin se, jolle tuo kaikki on tuttua. Älkäämme liioin kiiruhtako tuomitsemaan silloin, kun hetken kiihtynyt mieliala vaatii tyydytystä, mutta järjen kylmä kritiikki on vaiti, vaan odottakaamme, kunnes asian rauhallinen punnitseminen käypi mahdolliseksi. Älkäämme myöskään rientäkö moittimaan sitä, joka on estetty itseään puolustamasta, sillä semmoisina aikoina varsinkin toteutuu joka päivä silmiemme edessä, kuten Andersenin tunnetussa sadussa, että yhdestä höyhenestä tulee viisi kanaa, oikeammin sanoen viisi ankkaa.

Muistakaamme ennen kaikkea, että meistä ken hyvänsä kerran voipi joutua samanlaisen arvostelun esineeksi, vaikkei moni meistä voi odottaa tulevansa tuohon kadehdittuun, ehkei kadehdittavaan asemaan, jossa yksilön täytyy toimia kymmentuhansien, satatuhansien kootulla voimalla. Tuskastuttavalta tuntuu silloin, jos itse olemme sellaisissa asemissa oleville tehneet vääryyttä. Kaikki mitä te tahdotte että ihmisten pitää teille tekemän, niin te myös heille tehkäät, — siinä neuvojeni ydin ja loppuponsi.

„Sehän on aapisessa", sanoi Pikku Matti maaherralle, joka hänelle hyvät opetukset antoi.

„Niin on", vastasi maaherra. „Mutta se ei ole kaikkien sydämessä."

Suomen edustuslaitoksen uudesti-elvyttäminen keisari Aleksanteri II:n aikana.

Kirjoittanut

TH. REIN.

II.

Julistuskirja tammikuunvaliokunnan kokoontumisesta esitettiin senaatin täysi-istunnossa 16 p. huhtik. 1861, kenraalikuvernöörin puhetta johtaessa. Kun se oli julkiluettu, esitti talousosaston varapuheenjohtaja kenraali Nordenstam kiitosadressin lähettämistä. Koska ei kukaan ääneen lausunut mitään ehdoitusta vastaan, katsottiin kaikkien olevan asiasta yhtä mieltä. Senaatti oli yllättyneenä eikä heti käsittänyt julistuskirjan sisällystä kokonaisuudessaan. Mutta jo samana päivänä alkoivat yksityiset senaatin jäsenet ulkopuolella pöytäkirjaa lausua epäilyksiään. Seuraavana päivänä julkaistiin julistuskirja virallisessa lehdessä, ja 18 p. kokoontui senaatti uudestaan täysi-istuntoon. Enemmistö päätti tosin silloin lausua alamaiset kiitokset hallitsijalle, mutta ilmaistuina jonkunverran varovaisin sanoin,

siten nimittäin, että adressissa samalla myöskin puhuttiin siitä „hurskaasta kunnioituksesta, jolla Suomen kansa aina on katsonut perittyjä lakejaan“, sekä että se „ainoastaan lakien viittomalla tiellä tahtoo saavuttaa yhteiskuntamuotojen vähitellen tapahtuvan kehityksen tuottamia etuja“. Vähemmistö, jonka muodostivat senaattorit Cronstedt, Törnqvist, Federley, Furuhjelm ja Munck ja jota prokuraattori Gadd kannatti, puhui selvempää kieltä, huomauttaen että julistuskirjan sananmuodostus perustuslain kannalta aiheutti epäilyksiä, sekä esittäen että Hänen Majesteettinsa suvaitsisi selvittää, että valiokunnan tehtävänä oli niissä asioissa, jotka vaativat säätyjen myötävaikutusta, ainoastaan *valmistaa* lakiehdoituksia ensisattuvia valtiopäiviä varten, samalla kuin valiokunnan tuli antaa lausunnoita semmoisissa kysymyksissä, jotka H. M:ttinsa saattoi yksinään ratkaista. — Vähemmistön jäsenet lähettivät samana päivänä kreivi Armfeltille vastalauseensa ja sen mukana ranskankielisen kirjoituksen, joka tarkemmin selvitti heidän käsityksensä syitä. Jos, sanotaan kirjoituksessa, valiokunta on kutsuttu kokoon ainoastaan puhtaasti hallinnollisissa asioissa antamaan lopullista lausuntoa, mutta muissa kysymyksissä vain ilmaisemaan mielensä siitä, mihin suuntaan esityksiä olisi säädyille tehtävä, niin olisi koko maa suurimmalla ilolla ja kiitollisuudella sen vastaanottava. Julistuskirjan selittämisen tähän suuntaan he katsovat välttämättömän tarpeelliseksi.

Kenraalikuvernööri Berg ilmoittaa kirjoituksissaan Armfeltille mielipahansa siitä vastustuksesta, jota oli alkanut ilmaantua julistuskirjaa vastaan, ja hyökkää samalla erityisesti senaatin viiden vastalausujan kimppuun, joilla oli ollut kylliksi hävyttömyyttä („l'impudence“) liittääkseen pöytäkirjaan lausunnon, joka pohjaltaan on vain epäluulon ilmaus. Hän näyttää muuten tahtoneen ettei senaatin pöytäkirja ainakaan kokonaisuudessaan tulisi keisarin nähtäviin. Kirjeessä Armfeltille 9/21 p. huhtik. hän näet mainitsee että senaatin pöytäkirja, joka oli päivää ennen lähetetty Pietariin, olisi palautettava takaisin ja tämän ohessa olisi Bergille osoitettava virallinen kirjoitus, jossa muistutettaisiin että valiokunnalla oli vain neuvotteleva luonne, „niinkuin oli selvästi sanottu ja lausuttu siinä konseljissa, joka kokoontui Hänen Keis. Majesteettinsa läsnäollessa“. Tämä olisi Bergin mielestä aivan riittävä mieliä rauhoittamaan. Berg näyttää erityisesti

tahtoneen pöytäkirjasta jättää pois prokuraattori Gaddin lausunnon täysi-istunnossa 18 p. huhtik., sillä Gadd sitä valittaa Armfeltille kirjoittamassaan kirjeessä 23 p. s. k. Bergin täytyi kuitenkin taipua myöntymään ja hän lähettää, niinkuin hän kirjoittaa 13/25 p. huhtik. „täydentääkseen, mitä hän jo aikaisemmin oli tuonut Armfeltin tietoon“ lopullisen pöytäkirjan senaatin kokouksesta 18 p:ltä huhtik. Siinä saapi, sanoo Berg, Armfelt oppia tuntemaan prokuraattori Gaddin sopimattomat mielipiteet, prokuraattorin, joka ei ole oikea mies tärkeällä paikallaan.

Tieto julistuskirjasta oli herättänyt levottomuutta ja tyytymättömyyttä suuressakin yleisössä kautta Suomen. Joukko sanomalehtimiehiä ja muita henkilöitä tuli kokoon Henrik Borgström nuoremman luo keskustelemaan asemasta, ja silloin päätettiin koettaa saada aikaan yhteinen adressi hallitsijalle, jonka alle kansalaiset koko maassa kirjoittaisivat nimensä ja joka tulkitsisi yleistä levottomuutta. Adressi kirjoitettiin valmiiksi, lähetettiin kiertämään maaseuduillekin, ja kokous sen allekirjoittamista varten Helsingissä päätettiin pidettäväksi 24 p. huhtik. Kleineh'n ravintolassa.[1] — Myöskin ajateltiin keinoja, miten saada adressi perille hallitsijalle esitettäväksi. Yleisön suosiossa olevaa yliopiston sijaiskansleria, kenraali J. R. Munckia pyydettiin johtamaan lähetystöä, jonka tuli ottaa tämä tehtävä toimekseen; ja vaikka häntä, virka-asemansa vuoksi asia suuresti epäilytti, ei hän kuitenkaan kieltäynyt, ei ainakaan ehdottomasti. Adressin alle oli jo kirjoitettu pari sataa nimeä, kun levisi huhu, että oli tulossa selitys julistuskirjaan, joka kokonaan oli muuttava sen merkityksen. Kun tämä tieto pian toteutui, niin koko adressihanke sai tarpeettomana raueta.

Mielten levottomuus oli sillä välin ollut suuri, se oli levinnyt kadullekin. Maanantaina 22 p. huhtik. noin klo ½6 illalla kokoontui suureen esplanaadiin kansajoukko: ylioppilaita, koulunuorisoa ja kisällejä laululla ja eläköönhuudoilla kunnioittamaan senaatin viittä vastalausujaa ja prokuraattoria. Kulkueeseen, jota johti tohtori Carl Qvist, Ernst Linderin avustamana, liittyi vähitellen joukko uteliaita kumpaakin sukupuolta, niin että joukko nousi moneen sataan henkeen.

[1] Näistä neuvotteluista on A. SCHAUMANin teoksessa »Från sex årtionden» II, s. 383, laajasti kerrottu.

Laulun perästä, jota johti silloisissa ylioppilaspiireissä hyvin tuttu ja suosittu henkilö, maisteri G. M. Cederhvarf, huudettiin: eläköön perustuslaki! Läänin kuvernööri S. H. Antell, joka edeltäpäin oli asiasta saanut tiedon, oli käskenyt poliisin seurata mukana ja matkan päästä pitää joukkoa silmällä, mutta millään tavoin sitä ärsyttämättä. Myöskin nähtiin kaksi kasakkaa seuraavan kulkueen mukana ja toisen kuultiin toiselle selittävän asianlaitaa ja kansajoukkoa näyttäen sanovan: *èto bunt* (tämä on kapinaa). — Antell kirjoittaa Armfeltille (23 p.), että hän on neuvonut kreivi Bergiä pysymään *tyynenä*, olemaan antamatta mitään käskyä sotilaspatrullien ja vakoilevain vartiain asettamisesta, sekä olemaan esittämättä asiata Pietarissa pahemmaksi kuin se oli. Nämä neuvot olivat kyllä paikallaan, sillä Berg oli kovin kiihtyneenä. Tavallisella epäluuloisuudellaan hän mielenosoituksessa vainusi laajalle-tähtääviä valtiollisia tuumia, pitäen sitä muutamien johtajien toimeenpanemana yrityksenä kiihoittaa mieliä suuntaan, joka oli vihamielinen Suomen yhdistykselle Venäjän kanssa. Nämä johtajat ovat nyt, arvelee hän kirjeessä Armfeltille, käyttäneet hyväksensä sitä hävytöntä vastustusta, jota useat senaatin jäsenet ovat tehneet keisarin jaloja ja hyväntahtoisia tarkoituksia vastaan. Antell puolestaan pelkää Bergin puolelta väkivaltaisia tekoja, jotka saattoivat tuottaa arvaamattomia seurauksia. „Minä olen", kirjoittaa Antell, „maalannut paholaisen seinälle saadakseni asianomaiset pysymään tyyninä ja olemaan aikaansaamatta mitään tuhmia kohtauksia".

Yleisen maassa vallitsevan tyytymättömyyden vuoksi, josta viipymättä useampia teitä oli Pietarissa saatu tieto, joutuivat tietysti valiokunnan alkuunpanijat, jotka olivat vakuuttaneet keisarille että sitä kaikki olivat ilolla tervehtivät, sangen ikävään asemaan. Ei kukaan siitä ollut niin suruissaan kuin Langenskiöld. Hän oli jo, kun julistuskirja julkaistiin virallisessa lehdessä 17 p. huhtik., mielialaa rauhoittaakseen siihen liittänyt jonkinlaisen puolivirallisen selityksen, joka ei kuitenkaan juuri mitään vaikuttanut mielipiteisiin. Vaikka hän omasta puolestaan pysyi siinä käsityksessä, ettei julistuskirja, oikein tulkittuna, sisältänyt mitään vaarallista, yhtyi hän pian niiden ajatukseen, jotka vaativat semmoisen selityksen antamista, jonka kautta valiokunta tehtäisiin vain komiteaksi asiain valmistamista varten valtiopäiville. Huhtikuun 20 p. hän lähettää Armfeltille melkein

epätoivoa ilmaisevan kirjeen, johon hän liittää venäjänkielisen kirjoituksen keisaria varten.[1] Hänen Majesteettinsa julistuskirjaa, sanoo hän jälkimäisessä kirjoituksessaan, oli mitä onnettomimmalla tavalla väärinkäsitetty Suomessa, siten nimittäin, että se siirtäisi valiokunnalle lainsäätämisoikeuden, jos kohta vain ensi valtiopäiviin saakka, semmoisissa asioissa, jotka vaativat säätyjen myötävaikutusta. — — Vielä on yksi keino auttaa asiata. Tämä keino on se, että senaatti valtuutettaisiin, julistuskirjan toimeenpanoon katsoen, nimenomaan ilmoittamaan, että koska valiokunnan toimivalta on vain neuvottelevaa laatua, sen tehtävänä on ainoastaan ilmoittaa ajatuksensa semmoisiin toimenpiteisiin nähden, jotka voimaan päästäkseen vaativat valtiopäivien myötävaikutusta, jota vastoin valiokunta semmoisten maantarpeiden puheeksi tullessa, joita voidaan auttaa hallinnollisilla asetuksilla, voipi itse tehdä ehdoituksia, jotka H. M:ttinsa voipi vahvistaa olemaan voimassa joko toistaiseksi tai ensi valtiopäiviin asti. — Langenskiöld pyytää että Armfelt tämän saavuttamiseksi käyttäisi kaiken vaikutuksensa hallitsijaan; siten voidaan vielä kaikki pelastaa, mutta joutuisa toimenpide on tarpeen. Itse hän tarjoutui eroamaan virastaan taikka poistumaan ulkomaille vuodeksi tai pariksi. —

Langenskiöld ottaa näissä kirjeissä miehekkäästi hartioilleen vastuun siitä, mitä hänen viaksensa saatettiin lukea, eikä koeta peitellä syytänsä tai vierittää sitä toisten niskoille. Muutkin neuvonantajat tarjoutuivat eroamaan, johon keisari, tyynenä ja lempeänä kuin tavallisesti, kieltäysi suostumasta: hän tiesi että heidän tarkoituksensa oli ollut hyvä, ja mitä tehtyyn erehdykseen tuli, niin sitä saattoi ja tuli korjata. Sekä Armfelt että Stjernvall-Walleen, vaikka hekin tunnustivat selityksen välttämättömyyden, tahtoivat kuitenkin mitä kauimmin pitää kiinni siitä, että se „väärin-ymmärrys“, jonka alaiseksi julistuskirja oli joutunut, oli oikeastaan ollut kokonaan aiheeton. Eräässä kirjeessä J. R. Munckille, joka on päivätty 15/27 p. huhtik., Helsingissä tapahtuneiden mielenosoitusten johdosta lausuu Armfelt kiivaasti, mikä ei suinkaan ollut hänen tapansa: „Minä katson niitä tällä hetkellä sitä vähemmän paikallaan oleviksi, kun sen avoi-

[1] Molemmat kirjoitukset on nyt julkaissut M. G. SCHYBERGSON, Finlands konstitutionella historia 1809—1863.

men ja lojaalisen tavan, jolla keisari meille julistuskirjassaan puhuu, olisi pitänyt selvästi todistaa, kuinka suuresti hallitsija meidän asioitamme harrastaa. — — Täytyy olla sokea, vieläpä hävytön, voidakseen epäillä suuresti rakastetun keisarimme hyväntahtoista ja, ennenkaikkea, kunnollista luonnetta. Ne henkilöt, jotka ovat luulleet nähneensä julistuskirjan 7:nnessä §:ssä *salaista tarkoitusta,* ansaitsevat että heitä sormella näytetään. Nuo viisi senaattoria ovat siinä ainoastaan nähneet lausetavan, joka ei ollut tarpeeksi selvä ja joka tarvitsi selitystä, koska he pelkäsivät että se antaisi aihetta väärään tulkitsemiseen; mutta pahantahtoiset ihmiset ovat rientäneet viskomaan kiviä hallituksen päälle, ollen uskovinaan että tässä koskettiin perustuslakia, jota he ensimäisinä olisivat valmiit kumoon kaatamaan, jos heidän omat etunsa sitä vaatisivat. Tyhmyrit, joita, onnetonta kyllä, on paljo maailmassa, eivät sittemmin ole tehneet muuta kuin toistaneet mitä muutamien yllyttäjien kunniattomuus on keksinyt . . ." Kenraali Munck vastaa tähän aivan oikein, että tyytymättömyys Suomessa ei ensinkään ollut kohdistuneena keisarin personaa vastaan, jonka jaloja tarkoituksia kaikki pitävät arvossa, vaan ainoastaan julistuskirjan lausumamuotoa vastaan, joka sanojen mukaan käsitettynä loukkaa meidän perustuslakejamme, mutta josta sanamuodosta ei voi H. M:ttiansa Keisaria syyttää.

Päättäen parista tallessa olevasta kirjelmästä näyttää Armfelt koettaneen keisarillekin puolustaa omaa ja toveriensa neuvoa. Ei ollut koskaan tarkoituksena ollut, hän kirjoittaa, että julistuskirjassa mainitut väliaikaiset toimenpiteet sovellutettaisiin 1734 vuoden lakiin ja perustuslakeihin, vaikka sitä oli oltu uskovinaan. Se seikka, että kreivi Berg, jota Suomessa ei suosittu, toi julistuskirjan mukanaan maahan, oli sekin puolestaan vaikuttanut siihen, että valiokuntaa epäiltiin. Armfelt moittii tässä myöskin niitä viittä senaattoria, jotka olivat levottomuutta kiihdyttäneet sen sijaan että olisivat mieliä tyynnyttäneet. Hän tietää että valiokunnasta, jollei sillä ole päätösvaltaa säätykysymyksissä, katsotaan olevan sangen vähän hyötyä. Mutta se on välttämätöntä, että hallitus „saapi selville yleisen mielipiteen niistä kysymyksistä, jotka ovat käsiteltävät, sekä niiden käsittelytavasta, ennenkuin ne lopullisesti annetaan säätyjen ratkaistaviksi". Sekä tämä puolustava kirjoitus että äsken esitetty kirje Munckille

ovat kirjoitetut sen keisarillisen reskriptin antamisen *jälkeen,* joka pääasiassa poisti julistuskirjalta sen meidän perustuslakejamme uhkaavan sisällyksen. Paitsi jo mainittuja kehoituksia ryhtymään tämmöiseen rauhoittavaan toimeen, tuli vielä useampia samanlaisia lisäksi. Niin esim. saapui valiokunnan valittu puheenjohtaja, senaattori Sebastian Gripenberg samassa tarkoituksessa Pietariin. Tieto Suomessa hankitusta adressista vaikutti kenties sekin osaltaan, koska arvatenkin vastenmielisesti nähtiin sen tulevan. Armfelt esitti asian keisarille, jonka puolelta se ei kohdannut mitään vaikeutta, päinvastoin hän itse sitä halusi. Asiata ajettiin niin kiireesti kuin suinkin. Huhtik. 23 p., heti suomalaisen kuriirin saavuttua Armfeltin luo Pietariin, kutsuttiin Suomen asiain komitea kokoon. Seuraavana päivänä päätettiin eräässä konferensissa keisarin luona että oli annettava reskripti senaattori Gripenbergille. Huhtikuun 27 p. klo 2 aamulla herätti keisarillinen kuriiri kreivi Bergin. Samana päivänä reskripti esitettiin senaatissa ja klo 2 i. p. se ilmestyi painettuna virallisessa lehdessä.

Tämä reskripti on nimeksi *selitys,* itse asiassa *muutos* julistuskirjaan 10 p:ltä huhtik. Siinä tehdään ero niiden asiain välillä, jotka voidaan ratkaista vasta säätyjä kuultua, ja semmoisten asiain välillä, jotka voidaan ratkaista hallinnollista tietä; edellisenlaatuisissa asioissa tuli valiokunnan vain tehdä ehdoituksia esityksiksi, jotka ovat aikoinaan valtiosäädyille annettavat, jota vastoin edustajien ehdoitukset muissa aineissa olivat välittömästi alistettavat keisarin ratkaistaviksi, joka pidätti itselleen oikeuden ratkaista ne näistä ehdoituksista, jotka todella vastasivat maan tarpeita ja edistivät sen menestystä. Loppusanat, että „rehellisyyden, totuuden ja lainkuuliaisuuden ilmaisut aina olivat saavuttavat osakseen keisarin turvaa ja suosiota“, olivat keisarin omat.

Tosin muistutettiin reskriptin sanamuotoa vastaan että se saattoi antaa aihetta siihen käsitykseen, että valiokunnan erityisesti tuli lausua ja Hänen Majesteettinsa sitten päättää, *mitkä* asiat olivat sitä laatua, että ne vaativat säätyjen myötävaikutusta, mitkä taas hallinnollista laatua, sekä myöskin, että ainoastaan valiokunta, mutta eivät säädyt saisi lausua mieltänsä hallinnollisista asioista. Mutta että nämä puutteet itse asiassa johtuivat ainoastaan kiireessä tehdystä vähemmin onnistuneesta sananmuodostuksesta, oli itsestään selvää —

sillä miksi olisi tahdottu valiokunnalle siirtää pienempää osaa valtiopäiväin tehtävistä, kun pääasiassa oli tunnustettu valtiopäiväin toimivalta? Sitäpaitsi oli jo senaatille annettu tehtäväksi ilmoittaa keisarille, mitkä asiat tarvitsivat säätyjen myötävaikutusta, ja senaatin lausuntoa odotettiin. Ettei mitään epäperustuslaillista tarkoitusta piillyt reskriptin sananmuodostuksessa näkyi sitäpaitsi täysin selvästi vähän myöhemmin julkaistusta kuulutuksesta 23 p:ltä elok. 1861, joka nimenomaan määräsi että valiokunnalla *ei* ollut muuta toimivaltaa kuin valmistaa asioita valtiopäiville. Itse asiassa oli valiokunta jo 24 p. huhtik. muutettu vain neuvoa antavaksi komiteaksi, joka tosin oli muodostettu oudolla tavalla, se kun asetettiin kansalaisten vaalin perustuksella.

Ansainnee mainitsemista että valiokunta-julistuskirjan venäläisessä tekstissä, joka keisari Aleksanterille esitettiin, valiokunnasta aina käytetään nimeä „kommissia“ s. o. kommissioni, komitea. Suomessa tehtiin ääretön eroitus „valiokunnan“ ja „komitean“ välillä. Sana „valiokunta“ (utskott) herätti täällä aateyhteyden valiokunta-valtiopäivien, säätyvaliokuntien y. m. s. välillä. Jos, sanottiin, valiokunta saatettiin muuttaa komiteaksi, niin kaikki olisi autettu. Sille, joka oli saanut käsityksensä asiasta venäläisen tekstin perustuksella, ei tätä eroitusta ollut, ainakaan ei ilman pitkiä selityksiä. Jos joku sanoi keisari Aleksanterille, että suomalaiset tulisivat tyytyväisiksi, jos määrätty edustajakokous tehtiin komiteaksi, niin hänellä oli täysi syy vastata, että se ei milloinkaan ollut muuksi aiottu. Tosin ei ollut pääasia se, miten tämä vaalien kautta asetettu kokous nimitettiin, vaan minkälainen tehtävä sille oli julistuskirjassa määrätty. Mutta nimillä ja niillä mielikuvilla, joita ne synnyttävät, on kuitenkin tehtävänsä politiikissakin.

Keisari Aleksanterille on, niin meistä näyttää, kunniaksi ettei hän mistään personallisesta arkatuntoisuudesta tai mistään arkuudesta hallitsija-arvonsa tähden katsonut olevansa pakoitettu pysymään kerran tehdyssä päätöksessä, sittenkuin hän oli saanut tiedon, että Suomen kansa katsoi sen sotivan perustuslakejansa vastaan, vaan että hän mielellään suostui sen oikaisemiseen. Kuinka helposti saattaakaan sellaisissa tapauksissa tavallinen inhimillinen itserakkaus houkutella pitämään kiinni siitä, mikä kerran on sanottu, vieläpä katso-

maan moista menettelyä hyveeksi! Ja kuinka suuri täytyykään kiusauksen siihen olla kaikkivoivalla valtiaalla! Mutta keisari Aleksanterin jalolle luonteelle oli moinen väärä ylpeys vieras. Snellman lausuu eräässä paikassa (Litteraturblad 1860, s. 242) Kustaa Vaasasta: „Samoin kuin hän tunnusti ihmisarvon alamaisissaan, hän myönsi itsessään olevan inhimillistä puutteellisuutta eikä hävennyt korjata erehdyksiään. Se on vain suurille sieluille suotu.“ Nämä eräästä Suomen entisestä hallitsijasta lausutut sanat voidaan mielestämme täydellä syyllä sovittaa keisari Aleksanteri II:seenkin.

Niiden joukossa, jotka kutsuttiin H. Borgströmillä pidettyihin kokouksiin, oli myös Snellman. Mutta hän ei saapunut niihin, eikä myöskään siihen tilaisuuteen, jolloin adressi oli allekirjoitettava. Tätä hänen menettelyään moitittiin kovasti, mutta se saa yksinkertaisen selityksensä siitä, että hän jo aikaisemmin oli tullut vakaantuneeksi adressin tarpeettomuudesta, koska korjaus muutenkin oli odotettavissa. Että julistuskirja oli perustuslailliselta kannalta arveluttava, sen hän käsitti täydellisesti. Hän on itse „muistiinpanoissaan“ tarkemmin tehnyt selkoa menettelystään noina ratkaisevina päivinä.

Siitä senaatin 16 p:nä pidetystä istunnosta, missä julistuskirja esitettiin, oli Langenskiöld, joka jo oli virkaveljiltään saanut kuulla ankaria muistutuksia, „kalpeana ja kiihkeässä mielentilassa“ tullut Snellmanin luo, jonka kanssa hän ylioppilasajoiltaan saakka oli lähemmin tuttu. Kerrottuaan julistuskirjan sisällyksestä ja vastaanotosta hän pyysi Snellmania saman päivän illalla kutsumaan kokoon luoksensa muutamia vanhempia ystäviä; näiden avulla hän toivoi saavansa aikaan „lieventävän selityksen“. Sana lähetettiin F. Cygnæukselle, G. Reinille sekä eräille muille. Langenskiöld huomautti nyt kokoontuneille, että tarkoitus oli ollut mitä parhain; ei hän myöskään omasta puolestaan voinut julistuskirjassa huomata mitään valtiomuotoa loukkaavata tahi muita vaaroja. „Pian hän kuitenkin huomasi“, sanoo Snellman, „ettei kukaan meistä voinut olla samaa mieltä kuin hän“. Snellman olettaa, että juuri näiden keskustelujen johdosta Langenskiöldissä heräsi ajatus tehdä valiokunnasta ainoastaan valtiopäiväkysymyksiä valmistava komitea.

Sittenkuin S. Gripenbergille lähetetty reskripti oli tullut tunnetuksi, asettui Snellman ehdottomasti sille kannalle, että tästä-puolin kaikki epäluulo oli heitettävä ja maan hyväksyttävä toimenpide. Se käsitys hänessä vakaantui yhä enemmän, kuta selvemmäksi kävi, että asianomaiset olivat halukkaat korjaamaan erehdyksensä ja jälleen kääntymään perustuslailliselle tolalle. Lisäksi tuli, että vain muutamia päiviä reskriptin julkaisemisesta kysymys valtiopäivien kokoontumisesta astui melkoisen askeleen toteutumistansa kohti: Täysi-istunnossaan 4 p. toukok. otti nimittäin senaatti lopullisesti käsitelläkseen tuota, kahta vuotta aikaisemmin sille lykättyä asiata, koskien uudistuskysymyksiä, mitkä vaativat säätyjen myötävaikutusta. Asiassa pidetyistä lukuisista keskusteluista oli senaatille selvinnyt, että yhteiskunnan kehitys teki välttämättömiksi joukon uusia, kummastakin valtiovallasta riippuvia lainsäännöksiä, samoinkuin eräitä muita muutoksia, jotka, vaikka hallinnollista laatua ollen, kuitenkin tärkeytensä vuoksi olivat säätyjen käsiteltäväksi annettavat. Nämä asiat keskitettiin 52 eri kohtaan, jaettuina neljään osastoon, jotka koskivat: a) lainkäyttöä, b) kirkkolakia, c) merilakia ja d) yleistä taloutta. Sen ohessa lausui senaatti mielensä siitä, mihin suuntaan se katsoi asiat yleensä ratkaistaviksi. Tämä senaatin esitys toimitettiin viipymättä Pietariin, ja samalla pyydettiin, että mainitut 52 kysymystä joutuisi tammikuunvaliokunnan pohdittaviksi. Tällöin olisi valiokunnan kuitenkin ainoastaan annettava lausunto siitä, minkäsuuntaiset lainmuutokset ja uudet määräykset edusmiesten mielestä olivat maalle hyödylliset. — Keisari suostui siihen 19/31 p. heinäk., ja julistuskirja annettiin 23 p. elok., jolloin myös nuo 52 kysymystä saatettiin painettuina yleisön tietoon. Koska ne kysymykset, jotka tulivat valiokunnalle esitettäviksi, eivät olleet laaditut valmiitten lakiehdoitusten muotoon, ilmeni jo siitä, että valiokunnalla ei tulisi olemaan säädyille tulevata lainsäätämis-oikeutta.

Mutta yleisöstä ei niinkään hevillä voitu haihduttaa siihen kerran juurtunutta epäluuloa. Monella taholla ei — kaikista selityksistä huolimatta — voitu päästä vakaumukseen siitä, ettei valiokunnan alkuunpanijoilla ollut pahoja aikeita, ja ettei tätä tultaisi käyttämään perustuslakien loukkaamiseksi. Olivatpa muutamat sitä mieltä, että valitsijaryhmien ei ensinkään pitäisi valita edusmiehiä. Se mielipide

ei kuitenkaan saanut monta puoltajaa; sitä vastoin vaativat monet, että valiokunnan jäsenten pitäisi, panemalla vastalauseen kutsumistansa vastaan, kieltäytyä lausumasta mieltään heille esitetyistä kysymyksistä sekä jättää asia säätyjen huostaan, joilla yksin tässä kohden oli toimivalta. Monet olisivat mieluimmin suoneet, että valiokunta ei ensinkään olisi kokoontunut. Joskaan se ei ollut vahingollinen, oli se — niin arveltiin, — ainakin aivan tarpeeton. Paras siis olisi, että hallitus kerrassaan sen peruuttaisi.

Snellmanin mielipide oli päinvastainen kuin nämä arvelut. Vapaaherra Stjernvall-Walleen oli toimitussihteerinsä Kasimir Palmrothin seuraamana alkukesästä matkustellut Suomessa koettaen tyynnyttää valiokunta-julistuksen vuoksi kiihtynyttä mielialaa. Muun muassa hän tapasi Snellmanin, joka tällöin lienee saanut tarkempaa vihiä asemasta ja suhteista Pietarissa ja sen johdosta tullut yhä enemmän vakaantuneeksi siitä, että oli välttämätön yleistä epäluuloa vastaan puolustaa valiokuntaa siinä muodossa, minkä se nyttemmin oli saanut. Hänen vakaumuksensa oli sama kuin Armfeltin, että valiokunta nyt ei ollut ainoastaan vaaraton, vaan saattoi olla hyvin hyödyllinenkin, koska täten lukuisat, osaksi varsin laajat valtiopäiväkysymykset joutuivat valmistavan keskustelun alaisiksi, ennenkuin ne esitettiin säädyille; oltiinhan Suomessa vielä sangen tottumattomat käsittelemään yleisiä asioita. Hyöty tuli vieläkin suuremmaksi sen vuoksi, että valiokunnan keskustelut tulisivat painettaviksi; sen näet myönsi reskripti 24 p:ltä huhtik. Vieläkin tärkeämpi oli Snellmanille se näkökohta, että valiokuntaa todennäköisesti täytyi seurata valtiopäivät, jota vastoin, jos ne peruutettaisiin, valtiopäivien kokoontuminen jäisi epävarmemmaksi. Loppupäätös osoitti, että hän oli oikein laskenut, sillä valiokunnan jäljestä tuli todella valtiopäivät. Luonnollisesti ei voi varmuudella päättää, olisivatko ne tulleet siinäkin tapauksessa, että valiokunta olisi peruutettu. Mutta varsin epäiltävältä näyttää meistä se poliitillinen viisaus, joka vaati valiokunnan nimenomaista peruutusta, tai joka tahtoi pidättää valituita lausumasta mieltään. Sillä keisari Aleksanterin osoittama taipuvaisuus oikaisemaan tehtyä erehdystä vaati vastalahjana hänen suomalaisilta alamaisiltaan sellaista hienotuntoisuutta, ettei pyydettäisi suurempaa muutosta keisarilliseen julistuskirjaan, kuin mikä oli välttämätön, jotta jälleen päästäisiin

lailliselle pohjalle. Ei ollut viisasta eikä oikeata asettaa hänen hyväntahtoisuudelleen vaatimuksia, jotka hän syystä saattoi katsoa itseään loukkaaviksi. Hänen myöntyväisyydellään oli rajansa, eikä se estänyt häntä olemasta luja, niinkuin hän monasti, myös Suomea kohtaan, osoitti. Suomalaisten puolelta kohtaava taipumaton epäluulo olisi luultavasti hänestä näyttänyt osoittavan heidän poliitillista kypsymättömyyttään ja antanut hänelle aihetta olla toistaiseksi valtiopäiviin suostumatta.

Emme tässä ryhdy lähemmin kuvaamaan sitä ankaraa sotaa, jota Snellman Litteraturbladissaan kävi puolustaessansa mielipidettään, että nyt oli lakattava epäilemästä valiokuntaa. Snellman sai tämän johdosta mitä kiukkuisimpia hyökkäyksiä osakseen vastustajiensa puolelta; häntä ei syytetty vähemmästä kuin Suomen perustuslaillisten oikeuksien kieltämisestä, s. o. miltei maankavalluksesta. Yleisö sekaantui riitaan laatimalla lukuisilla nimillä varustettuja adresseja, osaksi Snellmanin puolesta, osaksi häntä vastaan; useimmat kuitenkin *vastaan*. Snellman pysyi koko tämän ajan järkähtämätönnä, puolustaen useissa kirjoituksissa kantaansa ja väistymättä tuumankaan vertaa monien vastustajiensa edestä. Toivomme toisessa paikassa saavamme tilaisuuden kuvata tätä monessa suhteessa merkillistä riitaa.

1861 vuoden loppupuolella sattui maallemme tärkeä tapahtuma: kenraalikuvernöörin muutos. Marraskuun 20 p. sai nimittäin kreivi Berg „omasta alamaisesta pyynnöstään“ eron virastansa, ja hänen seuraajakseen tuli venäläisen valtioneuvoston jäsen vapaaherra Rokassowsky. Kreivi Bergin sekä kreivi Armfeltin ja vapaah. Stjernvall-Walleenin keskinäinen väli oli jo kauan aikaa ollut hyvin kireä. Armfelt syytti Bergiä muun muassa siitä, että tämä monta kuukautta oli laiminlyönyt semmoisten keisarillisten käskyjen julkaisemisen senaatille, jotka olivat kenraalikuvernöörille vastenmielisiä. Toiselta puolen Berg käytti hyödykseen sitä kiihoitusta, jonka valiokunta-asia oli maassamme herättänyt. Viitaten tähän kiihoitukseen ja etenkin 22 p. huhtikuuta kaduilla tapahtuneeseen mielenosoitukseen, koetti hän todistaa että Suomessa ja semminkin yliopistossa vallitsi uppiniskainen henki. Ne vastalauseet, joita valiokunnan vaaleja tehtäessä

annettiin kesän ja syksyn kuluessa, hankkivat hänelle yhä enemmän vettä myllyynsä. Ja hän yhtyi nyt niiden mielipiteeseen, jotka vaativat että koko valiokunta oli ehkäistävä, koska sen jäsenet muka kuitenkin kieltäytyisivät keskustelemasta, eikä valiokunnasta siis olisikaan mitään hyötyä. Langenskiöld, jopa valiokunnan määrätty puheenjohtaja senaattori S. Gripenbergkin kallistuivat nyt samaan mielipiteeseen, ja he kehoittivat Armfeltia pyytämään keisarilta koko toimenpiteen peruuttamista. Siitä olikin jo täydellä todella puhetta. Esitys keisarille sekä uuden manifestin ehdoitus olivat, Snellmanin kertomuksen mukaan[1] jo valmiit. Niiden joukossa, jotka voimakkaasti vastustivat tätä tuumaa, hän mainitsee vapaaherra Nordenstamin, joka huomautti että valiokunnan peruuttaminen katsottaisiin selvimmäksi todistukseksi, että valtiokeikaus oli ollut tarkoitettu, vaikkei se ollut onnistunut.

Varmaa on että Berg riidassaan Armfeltin kanssa käytti valiokunta-asiatakin aseena viimemainittua vastaan. Armfelt sanoo useinmainitussa „kertomuksessaan", että huhtikuun 24 p. ilmestyneen reskriptin jälkeen mielet tosin osaksi tyyntyivät, mutta että salainen, eräiden nuorten miesten ylläpitämä mielenkiihoitus kuitenkin jäi pysymään, etenkin kreivi Bergiä vastaan. „Tämä herätti kreivi Bergissä, kun valiokunnan kokoontumisaika läheni, ajatuksen kehoittaa hallitsijaa valiokunnan kokouksen peruuttamiseen tahi lykkäämiseen. Kun keisari ei suostunut tähän ehdoitukseen, jota hän katsoi sitä enemmän sopimattomaksi, koska se tavallaan oli jonkunlaista itsensäkieltämistä ja hallituksen heikkouden tunnustamista, niin kreivi Bergin täytyi vetäytyä takaisin ja jättää sija parooni Rokassowskylle, joka oli Suomessa yleisesti rakastettu ja kunnioitettu, rauhaisan luonteensa tähden."

Muutamat Suomen valtiosihteeri-viraston arkistossa säilyvät asiakirjat antavat vielä enemmän selkoa silloisesta asemasta. Kreivi Berg kirjoittaa keisarille, Pietarissa 18/30 p. lokakuuta 1861:

»Muutamat henkilöt, jotka aina vastustavat kaikkea, mitä Teidän Majesteettinne hallitus on tehnyt maalle hyvää ja hyödyllistä, ovat nytkin olleet ensimäisiä väärin arvostelemaan Teidän Majesteettinne hyväntahtoi-

---

[1] SNELLMAN, »Kreivi Berg» ja »muistiinpanoja», Saml. arb. IX.

suutta tätä maata kohtaan. Sen sijaan että he, osoittamalla alttiutta ja luottamusta, olisivat myötävaikuttaneet Teidän jalojen ja Suomen menestystä tarkoittavien toimenpiteidenne toteuttamiseksi, ovat he päinvastoin kylväneet epäluottamusta hallitusta vastaan. Suuri osa väestöstä on siitä joutunut mielenkuohuun; kiihoittajat käyttävät tätä yleisön eksyttämiseen, joka on tietämätön ja luonnoltaan epäluuloinen. Teidän Keis. Majesteettinne saattaa itse arvostella, mihin määrään tätä epäluuloa on yllytetty, jos T. M:ttinne suvaitsee katsoa niitä mielipiteitä, joita on lausuttu kaupungeissa ja maaseuduilla, kun on valittu jäseniä ensitulevan tammikuun 20 p. kokoontuvaan valiokuntaan. Sittenkun T. M:ttinne on tähän liitettyjen otteiden nojalla ottanut selkoa niistä mielipiteistä, joita on koetettu levittää Suomessa tuon 48-miehisen kommissionin suhteen, olen pyytävä lupaa alistaa T. Majesteettinne harkittavaksi muutamia mietteitä, mitenkä voipi tehdä tyhjäksi tämän seuraukset.» —

Venäjäksi käännettyinä on siihen liitetty muutamia vaaleissa annettuja vastalauseita. Keisari Aleksanteri on kirjoitukseen omakätisesti piirtänyt: „j'attendrai les considérations qu'il compte me soumettre“ (minä odotan niitä mietteitä, jotka hän aikoo minulle esittää).

Armfeltin antamista tiedonannoista päättäen, nämät Bergin „mietteet“ sisälsivät kehoituksen valiokunnan peruuttamiseen tahi ainakin sen lykkäämiseen. Onpa tallessa eräs Armfeltin keisaria varten tekemä kirjoitus ilman päivämäärää, joka näyttää tarkoittavan tämän tuuman vastustamista, oikaisemalla Bergin yksipuolisen esityksen vastalauseiden merkityksestä. Armfelt kirjoittaa:

Hänen Majesteettinsa on käskenyt, että valiokunnan jäsenten pitää lausua oma mielipiteensä niistä kysymyksistä, jotka pannaan heidän ratkaistavikseen. Vaaleissa on tehty muutamia vastalauseita, jotka kieltävät valiokunnan jäseniä puhumasta kansan nimessä, mikä ei kuitenkaan estä heitä ilmaisemasta personallista ajatustaan. Senvuoksi on luultavaa että useat näistä herroista lausuvat mielipiteensä, kun sitä heiltä kysytään. Valiokunnan hajoittaminen olisi siis ennenaikaista. Se osoittaisi heikkoutta hallituksessa, joka on vahva hyvän omantuntonsa turvissa, ja antaisi tukea useiden ruotsalaisten ja muiden ulkomaalaisten sanomalehtien lausumalle epäluulolle, että valtiokeikaus oli ollut tarkoituksena, vaan että hallitus nyt, kun se ei enää voinut panna keikausta toimeen, katsoo valiokunnan kokoonkutsumisen tarpeettomaksi. — Jos edustajat vastoin luuloa kieltäytyisivät lausumasta mielipiteitään kysymyksistä, silloin olisi valiokunta hajoitettava. Edusmiehet saisivat silloin yksin kantaa edesvastuun valitsi-

jainsa ja maan edessä siitä, että keisarin isälliset aikeet eivät ole saavuttaneet maan asukasten toivomaa toteutumista.

Keisari Aleksanteri havaitsi Armfeltin perusteet vakuuttavammiksi kuin hänen vastustajansa. Kreivi Bergin ilmiannoille hän oli oppinut antamaan oikean arvonsa. Selvää on että jos keisari olisi hyväksynyt Bergin esittämät syyt ja *sen perustalla* lakkauttanut valiokunnan, niin samat syyt myöskin olisivat vastustaneet valtiopäiväin kokoontumista läheisessä tulevaisuudessa. Mutta Bergin ja Armfeltin vastakantaisuus oli käynyt niin kireäksi, että se pakoitti keisarin astumaan ratkaisevan askelen. Eräällä käynnillään hallitsijan luona kerrotaan Bergin suorastaan pyytäneen häneltä suomalaisten neuvonantajain ja ennen kaikkea Armfeltin poistamista, mutta sen oli keisari evännyt. Varmaa on että Bergin lopulta oli pakko pyytää eronsa. Keisari oli tätä Armfeltille ilmoittaessaan lausunut ajatuksensa Bergistä hyvin ankarasti.[1]

Marraskuun 26 p. ilmoittivat Helsingin sanomalehdet uutisen kreivi Bergin erosta. Se otettiin vastaan yleisellä mielihyvällä. Rokassowsky saapui Helsinkiin 9 p. joulukuuta. Virastojen ja virkakuntien kunniaterveisillä, kaksi päivää myöhemmin, hän ilmoitti senaatin jäsenille että keisari oli lausunut „yhä edelleen tahtonsa olevan“, että senaatin saatua lakiehdoitukset valmiiksi maan säädyt viipymättä kutsutaan kokoon. Uusi kenraalikuvernööri lisäsi, että nyt siis riippui yksinomaan kutsutun valiokunnan ja senaatin toiminnasta hallitsijan tarkoitusten ja maan perustuslakien mukaisesti valtiopäivien piakkoisen kokoonkutsumisen mahdollisuus. Kaikkien toimenpiteiden maan ajanmukaiseksi kehitykseksi tuli olla mitä tarkimmasti yhdenmukaisuudessa maan perustuslakien kanssa edistääkseen sen todellista parasta.

Siten oli annettu nimenomainen lupaus valtiopäiväin kokoonkutsumisesta hetikohta kun senaatti oli ennättänyt saada esitykset valmiiksi, valiokunnan esitöiden avulla.

---

[1] Armfeltin suullisen ilmoituksen mukaan eräälle silloin Pietarissa oleskelevalle vielä elävälle suomalaiselle miehelle.

Valiokunnan kokoontumista varten määrätty päivä, 20 p. tammikuuta 1862, lähestyi. Epäluulot, joita oli vallinnut siitä, että valiokuntaa tultaisiin käyttämään väärin, perustuslain-vastaisessa tarkoituksessa, olivat nyt kaiketi useimmilla tahoilla hälvenneet, mutta ei kuitenkaan kaikilla. Merkillisellä sitkeydellä ajettiin siellä täällä yhä edelleen sitä mielipidettä, että valiokunnan jäsenten tulisi kokoontua ainoastaan panemaan pöytäkirjaan vastalauseensa sen laittomuudesta sekä samalla esilletuomaan muutamia yleisiä valituksia, mutta ei ryhtyä sille esitettyjen kysymysten käsittelemiseen. Kuitenkin olivat tämän mielipiteen kannattajat nyt ehdottomasti vähemmistönä. Hallitsevissa piireissä oltiin levottomia. S. Gripenberg kirjoitti (31 p. jouluk. 1862) Armfeltille, pyytäen toimiohjeita sen mahdollisuuden varalle, että valiokunta tai jotkut sen jäsenistä kieltäytyisivät ryhtymästä keskusteluun. Tähän Armfelt vastaa, että valiokuntaa on kehoitettava tottelemaan Hänen Majesteettinsa käskyä. Jos jotkut kieltäytyvät, niin se ei saa estää muita saattamasta tehtäväänsä täytäntöön. Jos taas valiokunta kokonaisuudessaan kieltäytyisi täyttämästä tehtävätänsä, niin tulisi Gripenbergin „hetkeäkään epäröimättä ilmoittaa näille herroille, että kommissioni viipymättä tulee hajoitettavaksi ja että heidän silloin on syyttäminen ainoastaan itseään siitä, että valtiopäivien kokoonkutsuminen jää pitkiksi ajoiksi. Kun H. M:ttinsa antoi lupauksen Suomen säätyjen piakkoin tapahtuvasta kokoontumisesta, teki hän sen ainoastaan sillä ehdolla, että valiokunta ensin päättäisi sen työn, joka sille oli annettu. Kun minun oli onni tavata keisaria viime keskiviikkona ja hänen kanssaan keskustella tästä kysymyksestä, tuntui H. M:ttinsa katselevan tätä asiaa aivan samalta kannalta kuin minäkin." — Varmuuden vuoksi lähetettiin Pietarin suomalaisen komitean jäsen, parooni C. E. Cedercreutz, Helsinkiin ottamaan tarkemmin selkoa mielipiteistä. Kirjelmissään 16 ja 18 p:ltä tammikuuta 1862 hän lähettää Armfeltille rauhoittavia tietoja keskusteluista, joita hän oli pitänyt johtavien henkilöiden kanssa valittujen valiokunnanjäsenten joukosta. Jotta ei mitään jäisi tekemättä, joka saattoi poistaa kaiken epäluulon-jäännöksenkin hallituksen tarkoituksia kohtaan, julkaistiin 17 p. tammik. virallinen kirjelmä valiokunnan puheenjohtajalle, päivätty 30 p. jouluk. 1861, joka sisälsi sen, että Hänen Majesteettinsa tahtoo valtiopäiville kokoonkutsua Suomen sää-

dyt, niin pian kuin valiokunta on täyttänyt tehtävänsä sekä sen johdosta valtiopäiväin toiminnalle tarpeelliset toimenpiteet on ehditty saattaa päätökseen. Jotta ei syntyisi mitään tarpeetonta viivytystä, tuli valiokunnan antaa lausuntoja ensiksi ja erityisesti niistä kysymyksistä, joilla valiokunta katsoi olevan maalle suurimman tärkeyden ja jotka siis etupäässä oli otettava käsiteltäviksi, ja sittemmin vähitellen kaikista muista. — Tämä oli viittaus siihen, että ensimäisten valtiopäivien jäljestä tulisivat toiset, joilla ne asiat, joita ensimäisillä ei ennätetty käsitellä, saisivat ratkaisunsa. Mahdollisuus keskeytymättömään yhteiskuntakehitykseen perustuslaillisella pohjalla oli täten avattu.

Tapahtumista lähinnä ennen valiokunnan kokoontumista sekä omasta toiminnastaan tällä aikaa on Snellman muistelma-kirjaanpanoissaan antanut muutamia tietoja.[1] Päivää ennen valiokunnan kokouksen avaamista, kertoo hän, olivat kaupunkiin saapuneet jäsenet kokoontuneet professori Schaumanin luokse. Tarkoituksena oli sittenkin saada vastalause toimeen. Mutta mieliala havaittiin sellaiseksi, että asianomaiset vastalauseenaikojat katsoivat parhaaksi vaieta — paitsi yhtä. Tämän epäröivästi tehty ehdoitus tukahutettiin heti paikalla.

Että valmistavissa kokouksissa todella lausuttiin vaatimuksia että valiokunnan tuli rajoittua vastalauseen panemiseen, vaan että enemmistö kumosi nämä vaatimukset, on toisiltakin tahoilta vahvistettu todeksi. Niin esim. eräässä Cedercreutzin kirjelmässä Armfeltille 21 p:ltä tammik. 1861. Niinikään on yksi valiokunnan ent. jäsen, sittemmin hovimestari y. m. J. R. Taube hyväntahtoisesti antanut meille tietoja, joista näkyy että valiokunnan jäsenet sen päivän edellisenä iltana, jolloin heidän puheenjohtajansa oli heitä tervehtivä, olivat kokokoontuneet Kleineh'n ravintolaan, ja että silloin oli noussut kysymys, oliko valiokunnan pantava vastalause omaa laillisuuttansa vastaan. Tätä mielipidettä oli kuitenkin lopulta jäänyt kannattamaan ainoastaan pieni vähemmistö. Varsinkin oli yliopiston edustajan, professori A. E. Arppen, tyyni ja maltillinen esiintyminen vaikuttanut kokoukseen. Valiokunnan ensimäisessä julkisessa kokouksessa luki sitten Arppe

[1] Saml. arb. IX, s. 427.

selityksen, johon muut edeltäpäin olivat yhtyneet. Sen sisällyksenä oli että hän oli saanut toimekseen lausua ilmi valiokunnan jäsenten kiitollisuuden uudistetusta valtiopäivälupauksesta, johonka he katsoivat velvollisuudekseen lisätä, että he 24 p. huhtik. annetun käskykirjeen ja 23 p. elok. annetun julistuksen mukaisesti sekä noudattaen sitä, mitä suuri joukko valitsijoita oli lausunut mielipiteekseen, käsittävät tehtävänsä siten, että he antavat lausuntonsa, ei maan ja sen säätyjen nimessä, vaan ainoastaan ilmituoden yksityisten kokoontuneiden Suomen kansalaisten mielipiteitä. Koko maan nimessä he sitävastoin, paitsi luottamustaan siihen, että maan säädyt pian saavat kokoontua, saattoivat lausua ilmi Suomen kansan järkähtämättömän uskollisuuden Hallitsijaansa ja Isänmaata kohtaan. „Eläköön keisari! eläköön Suomi!"

Gripenberg oli heti lähettänyt sähkösanoman Armfeltille valiokunnan avaamisesta, ja Rokassowskylta tuli tarkempia tietoja. Armfelt lausuu ilmi suuren ilonsa asiain menosta ja lisää: tiedonanto että valiokunnan kokouksessa kaikki on käynyt hyvin on Hänen Majesteetilleen tuottanut suurta mielihyvää.[1] — Useinmainitun kertomuksensa tammikuun valiokunnasta ja sen esihistoriasta hän lopettaa seuraavalla mietelmällä:

»Valiokunta kokoontui Helsingissä määrättynä päivänä ja kokouksessa kävi kaikki parhaalla tavalla, mitä täydellisimmällä *decorum*'illa ja nuhteettomimmalla esiintymisellä. Venäläiset sanomalehdet, jotka katsoivat tätä *valiokuntaa* valtiopäiviksi *pienoiskoossa*, puhuivat siitä mitä runsaimmin ylistellen ja näyttivät käsittävän Suomen halun saada valtiopäivänsä aivan luonnolliseksi asiaksi, johon sillä oli oikeus ja jota koko valtakunta saattoi ainoastaan mielihyvällä katsoa. Tämä mielipiteiden muutos helpoitti tavallaan kysymyksen onnellista päättymistä. Keisari tuli nyt vihdoinkin katselemaan asioita näkökannalta, mikä, kenraalikuvernöörin parooni Rokassowskyn monasti uudistuneiden pyytöjen keralla, joka useita kertoja keskusteli Hänen Majesteettinsa kanssa hallituksen vaikeuksista ryhtyä välttämättömiin muutoksiin ja sovitteluihin eri hallintoaloilla ilman säätyjen myötävaikutusta, saattoi hänet kutsumaan ne kokoon Helsinkiin. Sinne H. M. läksi omassa persoonassaan avaamaan suuriruhtinaskunnan toiset valtiopäivät; sen hän teki valtaistuin-puheella, jonka jokainen ajatus, jokainen lause on heijastus hänen suuresta ja kauniista sielustaan ja hänen jalosta luonteestaan.»

[1] Armfelt Rokassowskylle 12/24 p. tammik. 1862 (konsepti).

Valtiopäiväkysymysten tultua valiokunnassa käsitellyiksi asetettiin marraskuussa 1862 suuri komitea senaatin valvomana ja sen tarkempien ohjeiden mukaan valmistamaan itse valtiopäiväesityksiä. Tässä komiteassa oli noin 50 henkilöä, jaettuina 9 osastoon, joista kullakin oli joku senaattori puheenjohtajanaan. Osastoin työ tarkastettiin vielä erittäin senaatissa, jonka jälkeen esitysehdoitukset lähetettiin Pietariin saadakseen keisarin vahvistuksen. V. 1863 kesäkuun 18 p. julkaistiin vihdoin itse valtiopäiväkutsumus, jolla säädyt kutsuttiin kokoontumaan Helsingissä 15 p. seuraavaa syyskuuta. Selonteko esitysten sisällyksestä kuuluu kuitenkin yhtä vähän kuin itse valtiopäiväin keskustelutkin tässä käsiteltävänämme olevaan tehtävään, jonka tarkoituksena oli vain esittää muutamia tietoja, jotka osittain lienevät olleet tähän saakka tuntemattomia, niistä seikoista, jotka ovat yhteydessä koko uudemman historiamme tärkeimmän tapauksen, perustuslaillisen hallitusmuotomme uudesti-elvyttämisen kanssa Aleksanteri II:n hallitusaikana.

Ostjakkeja oppimassa.

Matkakirjeitä.

Kirjoittanut

K. F. KARJALAINEN.

III.

Aina muistuu mieleeni tuttavani, unkarilaisen etnografin tyytymätön muoto, kun hän kertoi matkastansa Demjankalla ja vakuutti että „siellä ei ole mitään“, nimittäin ostjakkilaista säilynyt. Ja totta onkin, ettei kansatieteilijäin esinekokoelmat siellä suuresti kartu, jos hän etsii puhtaasti ostjakkilaisia esineitä, ostjakkein omintakeisesti, tarpeen ja sikäläisten vaatimusten mukaan muodostelemia, kansan omintakeisesti kehittyneen makuaistin mukaan koristeltuja. Voihan hän siellä löytää jonkun

ripeän joutsen aitassa ajelehtamassa muistona entisistä metsästysaseista, voi talvella nähdä, miten ostjakki peurannahalla alustettuine suksineen koirien vetämänä rientää kohden kontion kotia tai pitkin peuran jälkiä, taikka miten tämä koirien vetämissä reissä kuljettaa kotiinsa saalistaan, vielä voi tutkijan huviksi joku ostjakkinainen kaivaa esille arkustansa ja pukea päällensä äitinsä tai isoäitinsä raskaan, ylt'yleensä helmillä ja tinahelyillä koristellun verkakauhtanan, helmiset kaulanauhat, kalisevat kassanpäättimet tai punalangoilla kirjaillun paidan, voipa jossakin kylässä nähdä ja kuulla miten ostjakki virittää ja helkyttelee kanteloansa, 9-kielistä „kurkeansa", mutta sittenkin täytyy myöntää, että ostjakkein niin sanoakseni näkyvä, aineellinen elämä on melkein kokonaan saanut vieraan, venäläisen muodon. Mutta kenen päähuomio ei ole kiintynyt esineisiin, hänelle vielä Demjankallakin löytyy jotain ostjakkilaista, jotain kansallista. Henkinen elämä, vaikka sekin suuresti muuttunut venäläisen vaikutuksen alaisena, on vielä kuitenkin pohjaltaan omaperäinen, ostjakkilainen. Heti ensimäiseen ostjakkikylään saavuttuasi saat jo ikäänkuin ilmasta sen vakuutuksen, että olet jättänyt selkäsi taakse aina punnitsevat ja laskevat, alituisesti huokaavat ja vaivojaan valittavat venäläiset ja tullut toisenlaisen rahvaan pariin, rahvaan, jolla on kevyempi, huolettomampi, iloisempi ja, täytyy sanoa, kevytmielisempi käsitys maailmasta, pintapuolisempi käsitys elämän vaatimuksista — tällä en tahdo sanoa, että täkäläinen venäläinen rahvas olisi kohonnut tietoisuuteen elämän tarkoituksesta ja elämäntehtävästään. Vielä elää isäin henkeä demjankalaisessa ostjakissa, vielä kaikuu siellä matalissa tuvissa ostjakin kieli, vaikka venäjäkin on itselleen niissä jalansijan anastanut. Mutta pitkää elämänikää ei ostjakkilaiselle kielelle eikä mielelle enää ole suotu; ostjakin laulut ovat hänen joutsenlaulujansa, jotka pian lakkaavat kuulumasta. Muutaman tai muutamien miespolvien perästä ei noissa autioissa metsissä todella ole mitään, joka nykyisistä asukkaista muistuttaisi, ellei joku iäkäs uhripuu kaihomielin kertoile tarkkaavalle kuulijalle kansasta, jonka lännestä tulevat voimakkaat uuden sivistyksen puuskaukset lakaisivat maan päältä.

„Paimentolaisiksi" tai ehkä paremmin „siirteleiviksi" (kotshujushtshie) nimittävät vielä venäläiset viralliset asiakirjat täkäläisiä ostjak-

keja, vaikka lieneekin jo aikoja kulunut siitä kun heillä oli tapana, kuten vieläkin pohjoisempana asuvilla sukulaisillaan, muutella asuinpaikkojaan vuodenaikojen mukaan. Ostjakit Irtyshillä ja Demjankalla ovat asettuneet asumaan, niinkuin venäläisetkin, kyläkunnittain jokivarsille, harvemmin jonkun sydänmailla olevan kalaisen järven rannalle. Kylän ulkonainen muoto ei eroa täkäläisistä venäläisistä kylistä missään suhteessa; hirsistä tehdyt rakennukset ovat venäläismallisia, ehkä vähän pienempiä kuin venäläisillä. Huoneita on tavallisesti vain yksi, varakkaammilla on kuitenkin asuntotuvan lisäksi vähän paremmin varustettu siistimpi vierastupa. Jos tahdot tupaan pyrkiä, ja olet kunnialla päässyt nousemaan keikkuvia portaita oven edessä olevaan porstuaan, niin muista pirttiin astuessasi syvään kumartaa, sillä oviaukko on matala pienikasvuiselle ostjakillekin, saati sitten kolmikyynäräiselle suomalaiselle; vielä on sinun monessa talossa varottava otsaasi oven kamanan tasalla katonrajassa olevan makuulavan kannatushirsistä. Jos noista väijyvistä vaaroista olet päässyt kolauksella tai parilla, saat olla tyytyväinen ja ottaa oppia vastaisen varalle. Kun olet saanut suoritetuksi tervehdystemput, ristinyt silmäsi, jos sen tahdot liikojen kyselyjen välttämiseksi tehdä, ja kätellen tervehtinyt tuvassa-olijoita, voit ruveta katselemaan miten ostjakki tupansa sisustaa. Toisessa ovinurkassa on suuri, valkoiseksi valaistu uuni, tasaisine, lämpimää makuusijaa tarjoovine päällystöineen, peräseinää kohden olevine suineen, ja ahtaine pankkoineen, jonka päässä ei ole, kuten suomalaisessa pirtinuunissa, liettä hiilille; hiilet riudutetaan, mikäli niitä teekeittiötä varten ei rautapadassa sammuteta, yhteen uunin kolkkaan tehdyssä syvennyksessä. Uunin edusta, soppi, on tavallisesti ovella varustetulla, uunin ulkosyrjästä peräseinään menevällä lautauksella eroitettu muusta pirtistä jonkunlaiseksi talousosastoksi. Toisessa ovinurkassa on miehen pituinen, parin kyynärän levyinen makuulava vaatteineen tai ryysyineen ja toinen samanlainen lava sopessa; vierastuvassa on joissakin taloissa ovinurkassa oleva makuulava ympäröity katosta lattiaan ulottuvilla helakanvärisillä uutimilla. Ympäri seiniä on kiintonaisia penkkejä ja niiden risteykseen on pieni pöytä sijansa saanut. Kun vielä mainitsemme, että lautauksen pirtinpuoleiselle sivulle on sijoitettu suuri, kuvikkaalla karvavaipalla peitetty arkku, jossa emäntä aarteitaan säilyttää, sekä lasiovinen, pieni talouskaappi, jossa pari, kolme ehyempää tai rikkonaisempaa k ahvi- — anteeksi! — teekuppia sekä teekannu komeilevat, ei liene

mainitsematta jäänyt muuta kuin peränurkkaan ripustetut jumalankuvat, pieni rahi, talouspuolella oleva lauta patoineen ja kuppeineen sekä tavallisesti peräpenkillä komeileva samovaari. Tällainen on tavallinen ostjakkilaisen pirtin sisustus; yhdessä talossa oli kuitenkin venäläisen uunin sijalla tiilistä tehty, hiukan nojallaan seisova, 1—1 $^{1}/_{2}$ metrin paksuisen torvenpuoliskon kaltainen lämmityslaitos ja sen vierellä keittämistä varten matala, lieppo pata muurattuna uunilla varustetun tiilikeon kukkulaan, aivan kuin suomalaisissa „alaköökeissä“ ja pesutuvissa. Tällaisen sanottiin „ostjakkilaisen“ uunin olevan, mutta ehkä sen, ainakin keittolaitoksen, alku on tatarilainen; käydessäni näet katsomassa tatarilaista taloa, tapasin sielläkin asuinhuoneessa jotenkin samoin muuratun keittolaitoksen, mutta huoneen lämmittämiseksi oli tehty suuri, nelisnurkkainen uuni. Ehkäpä tapaamani ostjakkilainen, vapaasti lattialla seisova lämmityslaitos on vain kehittyneempi muoto täkäläisissä metsäpirteissä käytetystä liedestä, joka tehdään siten, että nurkkaan ladotaan ensin kolmikulmainen $^{1}/_{2}$—$^{3}/_{4}$ m. korkea tiilialusta ja tämän nojaan pitkin pirtin seinämiä tiiliseinät, ettei alustalla palava tuli pääsisi seiniä korventamaan ja tuhojaan tekemään. Tuollaisesta liedestä on se etu, että siinä palava pystyvalkea samalla sekä lämmittää että valaisee. — Mutta eihän aikomukseni ollut ruveta esittämään lukijoille tällaisia asioita, minunhan piti vain kertoa, mitä ostjakin asunnossa on, eikä mistä se mahdollisesti on saatu. Moninaiset eivät ole ne mukavuudet, joita ostjakkipirtti sisustuksineen tulijalle tarjoo. Pienet, useinkin hyvin paikatuilla, vanhuudesta ja liasta sateenkaaren värisillä lasiruuduilla varustetut ikkunat himmentävät kirkkaan päivän valon, monessa pirtissä on puolihämärä, kun ikkunoissa lasien sijasta on hirven rapamahan nahasta tehdyt „ruudut“ pienine reikineen, joista ulkomaailmaa voi nähdä. Tuo hämäryys sekä seinien, lattioiden, penkkien ja pöytien tumma, epäiltävä väri eivät ainakaan houkuttele vierasta tuvassa viivähtämään. Mutta jos sinun taloon on yövyttävä, korjaa silloin tavarasi tuvasta porstuaan, ellet niistä tahdo valmistaa kortteeripaikkaa kaikkialle nenäänsä pistäville russakoille; hyvä olisi, jos voisit itsestäsikin kaikki syötävät ja tuntevat osat pirtin ulkopuolelle jättää, sillä ei ole suinkaan leikin asia joutua lukemattomien „punatakkien“ marssitantereeksi tai pitkäkoipisten kisakentäksi. Ostjakki vain on elämäänsä tyytyväinen, pääasia hänelle on, että tuvassa on lämmintä tarpeeksi; olipa se sitten musta tai valkoinen, puhdas tai likainen, se on

sivuasia, johon hän ei ole tottunut suurta huolta panemaan. Täytyy kuitenkin sanoa, että matkallani näin sellaisiakin ostjakkitaloja, joissa lattia oli lumivalkoiseksi hangattu, seinät, penkit, pöydät puhtaiksi pestyt, järjestys kaikkialla vallitsemassa. Lieneekö tuo puhtaus ollut poikkeus tavallisesta, johtunut emäntien halusta näyttäytyä „kaukaiselle, Tsaarin ostjakkein oloja tarkastamaan lähettämälle virkamiehelle“ siisteyttä rakastavilta, en voi sanoa. Mahdollista on, ettei likaisuus ostjakkein asunnoissa kaikkialla olekkaan ehdottomana sääntönä; siitä en kuitenkaan vielä osaa mitään varmaa sanoa.

Talon muista rakennuksista ei ole paljon sanottavaa, sillä ostjakki ei tarvitse suuria ulkohuonerivejä. Vähän matkan päässä asuintuvasta on hänellä 1 $^1/_2$ metrin korkuisille jaloille rakennettu tavara-aittansa, jonka purnuissa hän säilyttää jauhonsa, orsilla lihansa ja kuivatut kalansa; siellä on hänellä puolukka-astiat, siellä setrinkäpyvarasto, samaan aittaan ripustaa hän seinille harvalukuiset verkkonsa, mertansa; siellä saat nähdä käpäläraudat, joilla sopuleja pyydetään, y. m. pyyntöneuvoja. Näiden taloustarpeiden joukosta voit jossakin talossa vielä löytää talonhaltiankin, kotijumalan, istumassa tuohipussissa tai pienessä arkkusessa; häntä sinulle näytetään kuitenkin vain siinä tapauksessa, että olet osannut herättää ostjakissa luottamusta ja vakaumuksen, ettei häntä tuo näyttäminen saata tyrmään istumaan. Aitan ulkopuolella oven edustalla olevalla sillalla saat nähdä ostjakin suksia ja koirakelkkoja, aitan alla ärhentelevät vieraalle hoikkaruumiiset, pitkäjalkaiset ja pystykorvaiset piskit, nuo ostjakin „kaikki kaikessa“. Tanhua ja jonkunlainen navetta eivät suuresti huomiota herätä eikä niitä kaikissa taloissa olekkaan. Mutta tämä elämä olisi todella „surun ja murheen laakso“, jos ei saisi joka viikko hautoa jäseniään kylyn pehmentävässä höyryssä, näin ajattelee suomalainen, näin ostjakkikin. Miten välttämättömänä siperialainenkin kylyä pitää, sen sain nähdä eräässä kylässä. Pirtti oli palanut, perhe asui huonossa maahan kaivetussa hökkelissä, jossa talven vietto meikäläisen mielestä oli mahdoton. Tilava, hyvinrakennettu kyly oli tulipalosta säilynyt. Kun isäntä valitti, ettei hän jaksanut hetikään uutta tupaa rakentaa, huomautin että kylystä tulisi oivallinen pirtti. „Missäs minä sitten kylpisin?“ — „Ka tee nykyisestä asunnostasi sauna“. Tämä ehdotus ei kuitenkaan miellyttänyt, sillä ukon mielestä maapirtti oli liian pieni, ahdas ja matala saunaksi, mutta tarpeeksi suuri ja tilava 7—8 henkisen perheen asun-

Ostjakkilainen aitta.

noksi! Lisättävä on, että tämä mies oli venäläinen; ostjakilla ei kylyyn nähden ole noin suuria vaatimuksia.

Jos ostjakki, mies tai nainen vastaasi sattuu, voit hänen mahdollisesti tuntea ostjakiksi leveistä latuskaisista kasvoista, joille ulkonevat poskipäät antavat kulmikkaan muodon, latuskaisesta nenästä, jonka varsi pyrkii painumaan pään sisään vetäen alapäätä hiukan taivasta kohden, useinkin kapeista, tiirottavista silmistä sekä hartiakkaasta, tavallisesti hiukan kumarasta ja tanakasta vartalosta; puvusta on mahdoton eroittaa häntä venäläisestä. Harvoissa kylissä on enää naisilla kätköissäänkään vanhaan vaateparteen kuuluvia esineitä. Mutta jos sellaisia on, näyttää emäntä hyvin mielellään, millaisessa asussa ostjakkinainen juhlatilassa komeili. Silloin oli hänellä yllään omakutoisesta palttinasta tehty helmikauluksinen, nypläniekka paita, jonka hihat ja rinta olivat koristellut monenmoisilla punalankakirjailuilla, helmin ja tinapyöryköin ommelluilla nauhoilla reunustettu verkakauhtana, kirjavat sukat jaloissa sekä taidokkaasti helmitetyt kengät. Lisätäkseen vielä pukunsa kauneutta sovitteli hän rinnoillensa useitakin helmisiä, 5—6 cm. leveitä rintakaulureita tinaisine koristeineen ja helyineen, kiinnitti palmikkoihinsa helmiletkuja, joiden päässä riippui vaskisia pyöriä ja rahoja, sitoi otsallensa helmillä kirjaillun leveän otsanauhan ja peitti päänsä kuvikkaaseen huiviin, jonka hetaleihin runsaasti oli pieniä kulkusentapaisia solmieltu. Arvelette varmaan, että korua oli liian paljon. Siltä se minustakin näytti ja kuului, sillä tuollaisessa puvussa ei voi, kuten meidän runomme neittä ja naista neuvovat, „sievoisesti sipsutella, keveästi käyskennellä"; noin vaatetetun ostjakittaren kulkiessa kuuluu hilinä ja helinä pitkän matkan päähän. Mutta tämäkin puku — kuinka paljon siinäkään aito-ostjakkilaista oli, en kykene sanomaan — on jo joutunut muistojen joukkoon ja ostjakitar pukeutuu, kuten täkäläinen venäläinenkin nainen, europpalaisiin ruumiinmukaisiin vaatteisiin; venäläisen naisen kansallispuku avokaulaisine rätsinöineen ja sievine sarafanoineen ei, sivumennen sanoen, näy voineen kiivetä kylmän Uralin poikki raakailmaiseen Siperiaan. Kun kerran naisen puku on kokonaan venäläistynyt, on itsestään selvää, että ostjakkilaisesta miesten puvusta ei ole jälkeäkään. Alkuperäisellä kannalla olevien kansojen miespuoliset jäsenet näkyvät kaikkialla olevan suurempia „muotihulluja" kuin heidän naisensa, ja sivistys tässäkin, kuten monessa muussakin asiassa, antaa, paha kyllä, heikommalle sukupuolelle johtavan aseman.

IV.

„Elkää huoliko huomisesta päivästä, huomisella päivä on suru itsellänsä". Tuo opetus johtuu väkisenkin mieleen, kun näkee täkäläisen talonpojan ja erittäinkin ostjakin elämää. Jos tuossa lauseessa sanat „huominen päivä" vaihdetaan sanoihin „tuleva vuosi", voi sitä aivan sanalleen ostjakkeihin sovittaa. Jos ostjakki talven kuluessa saamastaan saaliista jaksaa säilyttää sen verran, että hän kesän antien avulla voi hätimiten päästä vuoden eteenpäin, on hän hyvin tyytyväinen; seuraavasta vuodesta saa Jumala ja Tsaari pitää huolen. Ei hänelle edes johdu mieleenkään, ettei kruunukaan ilmaiseksi auta ja että voi sattua sellaisiakin aikoja, jolloin ei „metsä mielly, kostu, korpi, taivu ainainen Tapio, anna Ahtolan asukas", tai jolloin hän tai perheensä on kykenemätön jotain syötäväkseen haalimaan. Ja nykyisinä aikoina näkyy usein niin käyvänkin; silloin ei auta muu kuin kiristää nälkävyötä ja lähteä venäläistä kauppiasta rukoilemaan, ehkä hän entisen velan lisäksi vielä antaa muutaman puudan jauhoja, jonkun naulan suoloja, tupakkaa, ehkäpä jonkun lantin viinaksikin vastaisten parempien päivien päähän.

Demjankalla asuvat ostjakit ovat venäläisiltä naapureiltaan omistaneet vakinaiset asunnot, omistaneet puvun ja elintavat, mutta venäläisten elinkeinot eivät heitä ole miellyttäneet, varsinkaan ei maanviljelys. „Ne ovat meille liian vaikeita, emme ole tottuneet niihin", saat vastaukseksi, kun tuota seikkaa ihmettelet. Samassa kylässä voi venäläisellä asukkaalla olla peltoja, joihin hän kylvää ruista ja ohraa, olla perunatarhansa, mutta vaikka ostjakki alituiseen näkee, mikä hyöty hänelle hädän hetkenä voisi olla kattilallisesta perunoita, ei hän kuitenkaan istuta niitä edes laajan pihamaansa nurkkaan, saati sitten rupeaa hommaamaan varsinaista perunapeltoa. Suurempaa huolta ja vaivaa vaativasta viljankasvattamisesta ei näin ollen voi olla puhettakaan. Karjanhoito on paremmin heitä miellyttänyt; useassa talossa on lehmä, jossakussa kaksikin, olipa yhdessä kokonaista kolme, kaksi härkää ja yksi lehmä, joka suhde karjankasvattajain mielestä taitaa olla nurinpäinen. Syynä lehmien pitoon lienee se, että ostjakkien, voidakseen suorittaa kyytivelvollisuutensa ja tehdä tarpeelliset ostos- ja kapakkamatkansa, on pidettävä hevosia, joita

kylissä on oloihin katsoen hyvin paljon, kaksi, kolme, jopa neljäkin talossaan; näille on pakosta heinää tehtävä ja samassahan voi sitä kolhia muutamalle sarvipäällekin, joka antaa maitoa, jos ei muuksi niin teen höysteeksi, ja tekee siten kalliin sokurin tarpeettomaksi. Omituisimman karjanhoitotavan tapasin kauimpana sydänmaalla olevassa kylässä. Lehmiä siellä oli kyllä vain kolme, mutta niin kauniita, lihavia ja pyöreitä kuin pavut, etten moisia ennen ole nähnyt, en edes Suomen karjanäyttelyissäkään. Pian sain kuitenkin nähdä, „ettei ole koiraa karvoihin katsomista“. Lehmistä lypsi vain yksi ainoa, sekin pienen teekannullisen, ehkä $^1/_2$ litraa kerrallaan. Ja sitäkös maitoa päti juoda! Väriltään se oli punertavaa, maultaan kuin tinaamattomassa kupariastiassa seisonut vesi. Aivan vasten tahtoani oli ensimäinen suun täysi samassa lattialla. Selityksen lehmien lypsämättömyyteen ja maidon kummallisuuteen sain pian. Lehmät näet olivat vanhoja, 10—15 vuotta, ja tuskin kertaakaan kantaneet. Eukot kyllä vakuuttivat, saadakseen lehmät lypsämään ja maidon paremmaksi, rukoilleensa, vieläpä tuohuksiakin virittäneensä jumalankuvien eteen, mutta mitään apua ei näiltä ollut tullut. Olisin sydämestäni suonut, että eräs hyvä kotoinen ystäväni, agronomi, olisi ollut mukanani; hän varmaan olisi eukoillekin syyn selittänyt.

Mutta yksi kotieläin on, jonka kasvattamiseen ja hoitamiseen ostjakin ei tarvitse oppia käydä, ja se on koira. Tämä eläin on hänelle kaikki kaikessa, „se on meille kalliimpi kuin venäläiselle lehmänsä, ilman sitä saisimme nälkään kuolla“, vakuuttaa ostjakki. Tuon eläimen tärkeyden näkee niiden hinnastakin. Tavallinen metsäkoira maksaa 20—30 ruplaa, onpa eräällä täkäläisellä sellainen koira, josta hänelle olisi maksettu 75 ruplaa (= 200 mk.), mutta hän ei sanonut sitä edes 150 ruplasta (= 400 mk.) myövänsä. Mitä ovat meidän metsästäjiemme setterit, pointerit y. m. -erit näiden rinnalla! Mutta tuollaisen koiran onkin löydettävä hirvi tai sopuli vaikka maanraosta ja saatettava se isäntänsä saaliiksi, sen on uskallettava iskeytyä kontion koipeen, jos metsänkuningas suuttuneena maistamastaan rihlapyssyn luodista on ruvennut kirjavoittamaan ostjakin ruumista tai hänen päänahkaansa nylkemään. Sen on vedettävä pienissä kelkkasissa saalis kotiin, sen on kuljetettava suksillaan seisovaa ostjakkia eränetso-retkillä, ja lopuksi on sen osattava tyytyväisenä, nurkumatta nähdä nälkää, kun isännälläkään ei ole suuhun pantavaa. Sellainen koira on ostjakille aarre, jonka hintaa syrjäinen ei

osaa arvostella. Mutta kun kaikkia vaatimuksia täyttävää koiraa ostjakillekin harvoin sattuu, on hänen pakko pitää niitä useampia, 5—10, jopa enemmänkin. Tuollaisen koirajoukon syöttäminen ei ole niinkään helppoa. Naisten eli, kuten ostjakki sanoo, akkojen päätyönä kesän aikana onkin kalanpyytäminen perheen ja koirien tarpeeksi sekä talven varaksi.

Kun maamiehellä vaivojensa tulos alkaa olla käsissä, silloin vasta ostjakki lähtee etsimään sitä, minkä „jumalan kirjuri käskykirjeillään on metsänhaltijan käskenyt hänelle antaa“. Metsästysaika alkaa oikeastaan vasta Simonpäivästä, 1:stä (meidän lukumme mukaan 13:sta) päivästä syyskuuta, vaikka jo muutama viikko, parikin sitä ennen, voidaan kuljeksia kylän lähistöllä hirviä katselemassa ja niille jousia virittämässä. Metsälle lähtijät muodostavat pieniä joukkueita, artteleja, kussakin 2—3 miestä; jokaisella arttelilla on oma jokilatvansa, jonka ympäristöltä saalista etsitään. Siellä on heillä matalat metsäpirttinsä, joista käsin eräretket, muutamia päiviä kestävät, tehdään, ja joissa miesten metsällä ollessa naiset leipovat, kaadettujen eläinten lihoja suolaavat ja toimittavat muita kotiaskareita; ennen aikaan oli naisten velvollisuutena vedättää koirilla tai vetää itse saalis majapaikkaan, mutta nykyään kuuluvat „akat“ niin laiskistuneen, etteivät juuri pirtistä kauas liiku. Tuo metsäpirtissä eläminen, kaukana asumuksilta kestää koko pyyntiajan, toukokuun alkuun, ainoastaan joulukuun 6:ksi (18:ksi) päiväksi saapuvat ostjakit suksillansa myömään jonkun osan saaliistansa ja veroansa suorittamaan sekä mahdollisesti hankkiakseen itselleen jonkun iloisen päivän kapakassa, jonka muisto saa hauskuttaa keväisiä vaikeita pyyntipäiviä. Tällainen oli metsästystapa ennen ja vieläkin sitä jotkut käyttävät. Monet pitävät kuitenkin mukavampana tehdä kodista käsin viikon, parin metsästysmatkoja, varsinkin syksyllä, jolloin on vaikea kuljettaa paljon ruokavaroja muuten kuin jokitietä. Kylienkin ympärillä voi kyllä hyvällä menestyksellä metsästystä harjoittaa, sillä metsästysmaat ovat aivan kylän kynnyksellä; ostjakit kuitenkin valittavat, että riista vuosi vuodelta kaikkoaa yhä kauemmas asumattomille jokien latvoille.

Entisistä pyyntiaseista on Demjankalla jousi saanut väistyä käytännöstä tuliaseiden tieltä, korkeintaan joku salokylän asukas haulien loputtua tappaa tylppäpäisellä vasamalla muutamia oravia. Pii- ja nallilukkoisia pyssyjä vielä käytetään, mutta tavallisesti vain haulikkoja; ken vain suinkin voi, hankkii hirvien ajoa varten itselleen „berdankan“,

Ostjakkilainen tanssi.

takaaladattavan luotipyssyn, tai ostaa tussarin, jota voi tilaisuuksia myöten käyttää joko luodikkona tai haulikkona. Kaikenlaisten loukkujen tekemisessä, piikkipohjaisten hautojen laittamisessa, rautojen ja jousien virittämisessä hirvien ja sopulien poluille ovat vanhukset täysin oppineita mestareja, mutta valitettavasti näyttää siltä, että nämä pyyntitavat alkavat joutua pois käytännöstä, sillä nuoret miehet turvautuvat yhä enemmän ja enemmän hyviin jalkoihinsa, tarkkaan silmäänsä ja vakavaan käteensä. Tunnustaa siltä, että ostjakin metsästäminen alkaa saada yhä enemmän ajanvietteen luonnetta; on jo sellaisiakin nuoria miehiä, jotka metsästävät vain sentähden, että he voisivat kehua metsästystaidostaan, -onnestaan ja saaliinsa runsaudesta. Mainitsin edellä, että ostjakki ei kykene maanviljelijäksi; toinen syy siihen, ettei hän ole omistanut venäläisten elinkeinoja, on etsittävä ylpeydessä. Ostjakin mielestä maata tonkiva ja lehmien jäljessä juokseva venäläinen, joka korkeintaan uskaltaa ampua kotikankaalta teeren tai peltopyyn, on raukka, jota vastoin hän on jonkunmoinen sankari, joka uskaltaa heittäytyä kaikkien metsänvaarojen alaiseksi. Paha vain, että tämä matoinen maailma on niin kiperä ja kapera, että se useimmiten antaa sankarin hoippua tyhjin vatsoin, silloin kuin pelkuri pakahtumaisillaan uunilla kellottaa. Mutta yksi sankarin hyveitähän on sekin, että hän osaa nähdä nälkää.

Vielä nykyään voi kuitenkin sanoa, että ostjakki harjoittaa metsästystä jotenkin innolla, ja että hänellä tästä on jommoinenkin tulo, jos nimittäin metsä on ollut suotuisa. Itse ostjakit vakuuttavat metsästysaikana voivansa ansaita 200:n ruplaan, mutta luulen, että tuon summan saaminen useimmalle on vain hurskas toive, ja että hän saa tyytyä 100—150 ruplan ansioon, monenkin saalisrahoille taitavat vielä kymmenluvut riittää. Saaliin arvo on kyllä suurempi, ja ostjakit voisivat saada kauniitkin rahat, elleivät he olisi pakoitettuja myömään tavaroitaan täkäläisille kauppiaille, jotka tavallisesti maksavat vain puolet siitä, minkä he samasta tavarasta Tobolskissa, Tjumenissa tai Irbitin markkinoilla saavat. Matkojen pituus sekä yksityisten saaliin suhteellinen pienuus estävät kuitenkin ostjakkeja noita markkinoita hyväkseen käyttämästä, ja lisäksi tulee vielä n. k. lainaussysteemi, josta alempana vähän mainitsen.

Metsästyksen rinnalla on demjankalaisen ostjakin elinkeinona mainittava kalastus, mutta sitä harjoitetaan melkein ainoastaan omaksi tarpeeksi. Osjakkien köyhyys, vähäväkisyys sekä mahdollisesti huolimatto-

muuskin estää heitä hyväkseen käyttämästä kalaisia järviään ja jokiaan. Kun kuulee puhuttavan järvistä, joissa keväisin kalaa „kiehuu kuin puuroa“, niin että sitä vaikka lapiolla voi ammentaa, johtuu välttämättä kummastelemaan, kun sellaisen rannalla oleva kylä monestikin nälkää näkee. En todella osannut ihmettelystä sanaakaan sanoa, kun erään pienen joen varrella olevassa kylässä valitettiin, ettei ollut pataan pantavaa, ja kuitenkin samana päivänä tuota jokea kulkiessamme pienellä uistimella sain neljättäkymmentä tavallista haukea! Todentotta nälän näkeminen tuollaisissa paikoissa, joissa metsän ja veden annit melkein itsestään pataan lentävät, on anteeksiantamattominta huolettomuutta, vaikka ostjakit olisivat vieläkin vähäväkisempiä kuin ovatkaan. Sen sijaan, että he edes koettaisivat käyttää hyväkseen vesiensä rikkauksia, vuokraavat he niiden käytäntöoikeuden venäläiselle kauppiaalle muutamista kymmenistä ruplista, joka sekin olisi hyvä apu pienelle kyläkunnalle, jolleivät nuo huokeasti saadut rahat vielä huokeammin menisi, ja menisi aivan turhaan.

Eivätkä Demjankalla asuvan ostjakin tulolähteet rajoittuisi metsästykseen ja kalastukseen, jos he vain tahtoisivat vähänkään ponnistella. Metsässä kasvaa yllin kyllin seetrejä, Siperian mäntyjä, joiden kävyistä saadut pähkinät ovat hyvässä hinnassa, moni kopeekka joutuisi ostjakin taskuun, jos hän poimisi viljalta kasvavia puolukoita, eipä vaivat halkojenkaan hakkuussa turhaan menisi, voisipa monta muutakin tulolähdettä löytyä. Mutta ostjakissa ei ole miestä niitä hankkimaan. Alituiseen puuhaan ja ahkeroimiseen hän on haluton; hänen täytyy niin sanoakseni silmänräpäyksessä rikastua ja sitten toimettomana nauttia hyvyyksistään. Mutta ostjakin onnettomuudeksi hänen suonsa, korpensa ja kankaansa eivät ole Klondyken kultakenttiä. Hänen talvisin löytämänsä rikkaudet ovat kulutetut suureksi osaksi ennen talven loppua; kesänaika, nautintoaika tuo mukanaan monellekin, ehkä useimmalle mustia päiviä, kärsimyksiä, puutetta ja nälkää. Mutta sittenkin hän tahtoo nauttia, nauttia jos ei muusta niin toimettomuudesta ja kauniista ilmasta!

Patkanov on laskenut että keskinkertaisesti toimeentulevan ostjakkiperheen vuositulot Irtyshillä ovat keskimäärin n. 168 rpl. (n. 450 mk.) vuodessa. Yhtä paljon, kuten edellä jo sanoin, voi arvata keskinkertaisen demjankalaisen metsästäjän hyvänä vuotena voivan ansaita. Summa ei ole suuren suuri, mutta ehkä sillä voisi toimeentulla, ellei huonoina vuosina elää tarvitsisi. Mutta kun olemme niin vaillinaisesti rakennetut,

että „suu syö, vatsa vetää“ yhtähyvin hyvinä kuin pahoinakin päivinä, ei ostjakin auta muu kuin velkautuminen. Hänen saamamiehiään ovat valtio ja venäläiset kauppiaat tai varakkaat talolliset. Auttaakseen ostjakkeja on valtio perustanut täkäläisiä ostjakkeja varten Demjanskiin jauhovaraston sekä Tsingalan kylään ruuti-, lyijy- ja haulikellarin, joista ostjakeille määrättyihin hintoihin myödään noita tarvetavaroita, annetaanpa vielä, vaikka rajoitetussa määrässä, velaksikin. Valtio on kuitenkin tarkka isäntä, joka vaatii määräaikaista velan suoritusta, ja jos suoritusta ei ala kuulua, voidaan velallinen antaa jollenkin tarvitsevalle työmieheksi ja palkka otetaan velan maksuksi. Mutta kun ostjakkikin tarvitsee vielä paljon muutakin ja kun valtionvarastosta annettu jauhomäärä ei riitä, on käännyttävä kauppiaaseen. Mutta vaikka kauppias maksun suhteen ei olekkaan niin tarkka kuin valtio, on kauppaväleistä hänen kanssaan ostjakille paljonkin vahinkoa. Velallinen on aina lainanantajasta riippuvainen muuallakin maailmassa ja vielä enemmän Siperiassa. Kun ostjakki saaliinensa saapuu tiliä tekemään, osaa kauppias pitää huolen siitä, ettei hänen rahansa ole korkoa kasvamatta lainassa ollut. Mikäli täkäläistä kauppiasta tunnen, täytyy sanoa, että hän, vaikkakin kirjanpito on yksipuolinen, menettelee velallisiaan kohtaan täysin rehellisesti, mutta ei täällä tarvitsekkaan vääryyttä tehdä rikkaaksi päästäkseen. Jos ostjakki saa saaliistaan 100 ruplaa tavarassa, on varma, että kauppias siitä saa markkinapaikoissa 200 ruplaa, siis 100 % voiton! Mitä merkitsee kauppiaalle, jos hän jääkin saamatta joltakin ostjakilta muutamia kymmeniä ruplia, kun hän saman ostjakin avulla on vuosien kuluessa satoja ansainnut. Ja tuollaiseen epäedulliseen kauppaan on ostjakin tyytyminen. Talven saalis useinkin menee entisen velan maksuksi, monesti ei riitäkkään; taas täytyy ruveta uutta ottamaan. Tuollaista menoa jatkuu vuosivuodelta, ostjakki muuttuu vähitellen jonkunlaiseksi kauppiaan palkkalaiseksi, tulee kokonaan hänestä riippuvaksi. Ja hyvä on, jos kauppias on kunnon mies, eikä riistä suojattiaan putipuhtaaksi. Näkee joskus sanottavan tällaista auttamista hyväntekeväisyydeksi, ja sitä se tavallaan onkin, sillä ilman tätä lainausjärjestelmää saisi monikin ostjakki panna hampaansa naulaan, mutta se on viisaan miehen hyväntekeväisyyttä, miehen, joka ymmärtää, että „parempi on lehmä lypsää kuin tappaa“, vaikka lopuksi saisikin vain luita lihojen asemesta.

Mutta vaikka saalis ei olekkaan suuri, vaikka epäedulliset kauppa-

suhteet estävätkin saamasta siitä tyydyttävää toimeentuloa, eläisivät ostjakit sittenkin paremmin, ellei olisi tuota heidän rakastamaansa „mustaa vettä“, viinaa niin viljalta saatavana. Se se on heidän kirouksensa, se on heidän kurjuutensa suurimpia syitä, se on koko täkäläisen väestön sekä henkisen että aineellisen hyvinvoinnin pahin loukkauskivi. Ostjakit etenkin ovat viinan juontiin kaikesta sydämestään antauneet, sitä eivät nauti vain miehet, vaan yhtäsuurella halulla naisetkin, nauttivat suuret ja pienet. Milloin ostjakilla vain on kopeekkakin taskussa, on se heti kannettava kapakkaan. Jos ostjakkia onni on suosinut ja antanut hänelle liiemman ruplan, ei hän lähde kotiinsa kapakasta ennenkuin viimeinenkin lantti on kapakoitsijan laatikkoon kadonnut; jos hän saalisrahoillaan on aamulla jaksanut lunastaa ehyen puvun, saat varmaan illalla nähdä hänen hoipertelevan kyläkujalla vanhoissa ryysyissään. Perheen isä voi kapakkakylässä kesänajalla viettää viikkoja ja kuukausia juoden kaikki tilapäiset ansionsa välittämättä vähääkään, vaikka perhe kotona nälkään kuolisi; jos hän jollakin tavoin on jaksanut kotiväelle tuomisia lunastaa, saat olla varma siitä, että tuomisissa on useampi viinapullo kuin jauhopuuta. Ja että viinalla kastellussa maaperässä siveellisyys ei kovin rehoita, on itsestään selvää.

Mutta surkeinta kaikesta on, ettei juuri tässä seikassa, joka mielestäni on vaarallisin Siperian oloja rasittava pahe, kukaan sellainen, johon asia koskee, ole pannut tikkua ristiin parempia oloja aikaansaadakseen, eikä, ellen erehdy, aivan heti ole panevakaan. Paikalliset viranomaiset useinkaan eivät katso velvollisuudekseen eivätkä voivansa ehdoittaa sellaisia parannuksia, jotka samalla olisivat tavallaan lainvastaisia venäläisen virkamiehen käsityksen mukaan; varsinkin näyttää kapakkakysymys olevan arkaluontoista laatua. Eräällä edellisellä matkallani kuulin kerrottavan, miten eräs asianomainen alempi virkamies suuttui, puhui yllytyksistä, kapinasta esivallan armollisia määräyksiä vastaan ja uhkaili rangaistuksilla, kun erään kylän vaikuttavat miehet, jotka naapurimaassa olivat vähän tutustuneet raittiusasiaan, olivat saaneet kyläläisensä pyytämään, ettei kylään määrättyä kapakkaa avattaisikkaan; ylempien viranomaisten, muistaakseni, sanottiin kuitenkin ottaneen kyläläisten pyynnön huomioon, kuten luonnollista olikin. Samanlaisesta lain käsittämisestä ja virkamiehen käsityksestä velvollisuudestaan olen täälläkin esimerkkejä tavannut. Eräskin, jonka kanssa kapakasta puhuin, myönsi erittäin

suotavaksi, että se pyhinä ja juhlina pidettäisiin suljettuna, mutta kun laki määrää sen kiinnipidettäväksi vain kirkonmenojen aikana, niin minkäs asialle voit. Täytyy vain katsoa, miten lepopäivät muuttuvat pahimmiksi juopottelupäiviksi, kunnes esivallan säätämä uusi laki mahdollisesti toisin määrää. On täysi tunnustus annettava niille ponnistuksille, joita hallitus on tehnyt ostjakkein ja muiden alkuasukkaiden auttamiseksi; ne ovat epäilemättä tehneet heidän aineellisen toimeentulonsa helpommaksi, vapauttamalla heidät osaksi kauppiasten mielivallasta. Vielä suuremman helpoituksen tuottaisi prof. Jacobin ehdotuksen mukaan järjestetty apu, että nimittäin valtio ottaisi toimekseen hankkia Siperian pohjoisosissa, noilla raukoilla rajoilla asuville alkuasukkaille kaikki heidän tarpeensa. Mutta paha kyllä tuota ehdoitusta ei voida käytännössä toteuttaa, eikä siitä apua olisikaan toivottua, ellei valtio samalla ottaisi myös saaliin myyntiä kohtuullisesta palkkiosta välittääkseen. Ja nuo avut ja apuehdoitukset ovat tyhjään heitettyjä, puuhat ja ponnistukset ilman luultuja seurauksia, niin kauan kuin vuosituhansia sitten lausuttua totuutta „ei ihminen elä ainoastaan leivästä“ auttamisen suunnittelijat ja apukeinojen keksijät eivät ole tarpeeksi huomioonsa ottaneet. Niin kauan kuin kansan henkistä tilaa ei paranneta, niin kauan kuin ylitsevuotavan viinalekkerin suuta ei tukita, niin kauan ei parannusta aineellisiin oloihin tarvitse odottaakkaan, siihen asti ei ostjakin elämä edisty, vaikka jauho- ja tavaramakasiineja laitettaisiin joka talon pihalle, vaikka joka ainoa ostjakki syötettäisiin lihavaksi kuin herneen palko. Aineellinen hyvinvointi on kansan henkisen, siveellisen terveyden pääehtoja, mutta sen hankkimiseen on pantava painoa vain siksi, että sen avulla henkistä hyvinvointia voitaisiin valmistaa. Mutta Siperian kansan ja erittäinkin sen alkuasukkaan sekä henkinen että aineellinen menestys vaatii ehdottomasti: „viinat pois!“ Se huuto kaikuu idästä, se kaikuu lännestä, se kuuluu kaikilta ilmansuunnilta, ja ainoastaan kuurot sekä välinpitämättömät voivat tuolta huudolta korvansa ummistaa. Tunnustettava on, että valtion viinamonopoli, joka täälläkin kohta toimeenpannaan, on omiansa jossakin määrin viinankäyttöä vähentämään, siten kun yksityiseltä henkilöltä tai kyläkunnalta otetaan mahdollisuus käyttää tätä kauppaa omaksi hyödykseen, ja toivottavasti tämä on vain ensimäinen askel raittiuden hyväksi, mutta olevia oloja se ei voi suurestikaan parantaa. Siperian kansoja ei voida auttaa pitkäaikaisella lääkitsemisellä, täällä on leikkaus tehtävä, ja teh-

tävä mitä pikemmin. Täkäläiselle demjankalaiselle ostjakkiväestölle on näin ihmisellisesti katsoen kaikki apu liian myöhäistä, sillä se makaa kuolinvuoteellaan, mutta onhan muuallakin ostjakkiseutuja, joissa olot näkyvät samaan suuntaan kehittyvän, onhan täällä muitakin alkuasukkaita, joita ostjakkiparkojen kohtalo uhannee: henkisesti ja ruumiillisesti lannistuminen, riutuminen ja kuoleminen.

Kaunis ja valoisa ei ole se kuva, jonka demjankalaisen ostjakin tilasta olen voinut antaa ja jokainen ymmärtää, että se silminnäkijästä vieläkin synkemmältä näyttää. En ole voinut enkä tarkoittanutkaan täydellisen, kaikinpuolisen ja yhtenäisen kuvauksen antamista, mutta toivon, että nekin hajanaiset piirteet, joita olen kertonut, voivat jossakussa suomensukuisten kansain kohtalosta tietoja haluavassa lukijassa edes vähäistä mielenkiintoa herättää. Ostjakkikansan oloihin tutustumisen en arvele olevan aivan turhan suomalaisellekaan. Heidän kohtalonsa voi osaltaan opettaa meitä yhä kiitollisemmiksi siitä onnesta, joka heidän veljeskansalleen, Suomen kansalle, on suotu, kun se on saanut rauhassa, häiritsemättä kehittyä ja kehittää henkisiä voimiaan; heidän kohtalonsa voi myöskin osaltaan näyttää, millaiselle perustalle pienten, vähäväkisten kansojen elämän juuret ovat juurrutettavat, ettei ensimäinen kovempi vihuri kanna kansaa juurineen maaperälle, jossa sitä kuivettuminen, kuihtuminen ja kuoleminen uhkaavat.

Kolme savolaista talonpoikaa H. M. Keisari Aleksanteri II:n puheilla.

Kirjoittanut

K. R. VEIJOLA.

Noin 11–12 vuotta taaksepäin, ollessani Hangossa kylpemässä, tutustuin muutamaan 70-vuotiseen savolaiseen talonpoikaan, nimeltä Tolonen, joka oli kotoisin Maaningalta ja myös oli tullut Hankoon ter-

veyttään hoitamaan. Eräänä päivänä ilmoitettiin minulle kylpylaitoksen kamreerin konttorissa tämän vanhuksen saapumisesta ja pyydettiin samalla nimenomaan, että ottaisin tehdäkseni ukon kanssa tuttavuutta ja hankkiakseni hänelle muitakin suomen kieltä taitavia tuttavia.

Mielelläni suostuin tähän ja ensi kerran hänet puistossa nähtyäni kävin heti tehtävääni käsiksi. »Kuulkaapas, Tekös olette se Savon isäntä, joka tänne kuuluu tulleen», virkoin hänelle. Ukko — pienikokoinen harmaahapsikko, jotenkin valtiopäivämies Puhakka-vainajaa muistuttava — käännähti riemastuneena kuullessaan oman äidinkielensä aavistamatta korviinsa kajahtavan ja kysäsi, vastaamatta kysymykseeni: »kukas Te olette?» Sanoin nimeni ja kotipaikkani sekä arveluni että hänelle mahtoi käydä ikäväksi, paikkakunta kun oli niin umpiruotsalainen. Tähän ukko innostuneena yhtyi: »Niin, johan minä olen niille sanonut, että on se suuri häpeä, kun Suomenmaassa asuvat eivätkä osaa suomen kieltä». Hän oli niin harmistunut paikkakunnalla huomaamaansa suomen kielen taitamattomuuteen, että heti rupesi tuumailemaan keinoja tämän epäkohdan korjaamiseksi; ja olikin ukolla selvä parannuskeino tarjottavana, se nim. että olisi parasta vaihtaa nämä Suomen ruotsalaiset Ruotsin suomalaisiin. Lohduttelin häntä sillä, että on täällä suomen kieltä taitaviakin, ja lupasin hankkia ukolle sellaisia tuttavia muitakin, ja niin hän jätti ruotsalaiset rauhaan tyytyväisenä, että sai puhekumppaneita lupeisiin.

Siten olimme tulleet tuttaviksi ja monta pitkää pakinaa pidimmekin ajan tappamiseksi. Pian huomasin keskusteluissamme, että ukko oli tavattoman itsepintainen mies. Mistään, mitä hän pitkän elämänsä aikana oli saanut päähänsä, hän ei luopunut, vaikka olisi kuinka hänen mielipiteidensä mahdottomuuden todistanut. Tässä yksi esimerkki vain. Hän oli saanut päähänsä, ettei maapallo kierrä aurinkoa, vaan heiluu määrätyllä etäisyydellä siitä, kuten kellon heiluri. Turhaan koetin osoittaa, mitä seurauksia sellaisesta maapallon asemasta olisi — ukko ei luopunut käsityksestään, virkkoihan vain, että »kyllä minä sen tiedän, niinhän sitä koulussa opetetaan, mutta en minä sitä usko.»

Suurinta hauskuutta tuotti ukko kuitenkin minulle kertomuksillaan käynnistään keisari Aleksanteri II:n puheilla, josta pyydän tässä saada kertoa silloisten muistiinpanojeni mukaan.

* * *

Vuonna 1863 oli Tolonen ja noin 15 muuta Savon miestä kauppaasioilla Pietarissa. Asuntoa he olivat samassa talossa, jonne he aina joutohetkinä kokoutuivat tarinaa pitämään ja havainnoistaan toisilleen kertomaan. Niinpä kerrankin muutamana päivänä sattui, että kaikki olivat koolla juttelemassa, ja olikin tällä kertaa tavallista erinomaisempaa keskustelunainetta. Toiset heistä, joiden joukossa ei Tolonen ollut,

olivat nähneet keisarin jollakin kadulla kävelemässä ja kertoivat siitä nyt iloissaan toisille, jotka puolestaan olivat pahoillaan, kun eivät sattuneet olemaan muassa, lohdutellen itseään kuitenkin sillä, että ehkäpä hekin vielä saavat nähdä Hänen Majesteettinsa, ennenkuin Pietarista lähtevät. Miesten tuumaillessa sinne ja tänne, miten paraiten voisi saada nähdä keisaria, sanoi Tolonen joukkoon paki paraastaan: »pääsisköhän tuota keisarin puheille, jos kirjoittaisi kirjeen hänelle!» Tästä toiset heti yhdestä suusta nauramaan ja leikkiä laskemaan: »niin, tosiaankin, Tolonen, kirjoitappas kirje keisarille, että nähdään pääsetkö puheille!»

Mutta Tolonenpa tekikin toden leikistä. Kun toverit taas lähtivät kaupungille, jäi hän kotiin ja kirjoitti kuin kirjoittikin alamaisen kirjeen, jonka hän sai valmiiksi toisten kotiin-tuloksi. Luettuaan sen sisällyksen tovereilleen kysyi Tolonen heiltä: »oletteko valmiit allekirjoittamaan?» johon kaikki yhdestä suusta vastasivat olevansa.

Mitäpäs siinä muuta. Tolonen kirjoitti kirjeensä puhtaaksi, ja Savon ukot töhröstivät nimensä alle. Sitten sovittiin, ketkä heistä lähtevät kirjettä viemään ministerivaltiosihteerille, kreivi Armfeltille, jonka toivottiin toimittavan sen Hänen Majesteetilleen. Tolonen ja pari muuta lähti sitten liikkeelle ja niin mentiin ministerivaltiosihteerin kansliaan ja pyydettiin saada puhutella kreivi Armfeltia. Pian pyyntö toteutettiinkin ja ministerivaltiosihteeri otti talonpojat ystävällisesti vastaan, puhutteli heitä ja lupasi esittää kirjoituksen H. M:tillensa lausuen vain ikävänsä, etteivät talonpojat olleet tuoneet alamaista kirjettään muutamia päiviä ennemmin, sillä hän oli ollut eilen keisarin luona ja olisi voinut silloin talonpoikain asiastakin puhua hänen kanssaan. Ennenkuin Tolonen tovereineen lähti pois, sanoi hän vielä, että jos niinkuin H. Majesteettinsa tahtoisi puhutella meitä suomalaisia, niin olisi se hyvä, jos se voisi tapahtua niin pian kuin mahdollista, sillä he olivat olleet jo pari viikkoa Pietarissa ja heidän sentähden pitäisi pian päästä pois lähtemään. Vielä ilmoitti Tolonen heidän asuntopaikkansa osoitteen, että keisari voisi heidät löytää.

Mitähän tuo Tolosen alamainen kirjoitus sitten mahtoi sisältää? Siinä lausuttiin alamaisimmat kiitokset H. M:tilleen siitä huolenpidosta ja rakkaudesta, jota Hän oli osoittanut Suomen kansaa kohtaan, jota nyt erittäin oli osoittanut sillä, että oli päättänyt kutsua Suomen säädyt valtiopäiville, josta armollinen julistus jo oli ilmestynyt toista vuotta tätä ennen. Ja luottaen keisarin armolliseen suosioon, pyysivät he ilmituoda niitä huolia ja tunteita, joita sillä hetkellä Suomen kansan sydämessä oli, ensiksikin että suomen kielen sorrettu asema tulisi korjatuksi ja että Suomen kansa eteenkinpäin saisi olla vapaa seisovan sotaväen ylläpitämisestä, vaan että sen sijaan kaikissa kouluissa ruvettaisiin myöskin sotataitoa opettamaan ja sillä tavalla saataisiin sotalaitos järjestetyksi, sillä Suomi oli niin köyhä maa, ettei se jaksaisi suurta seisovaa sotaväkeä

kustantaa. Lopuksi lausuttiin Suomen kansan syvimmät alamaisuuden ja uskollisuuden tunteet H. M:ttiansa kohtaan ja vakuutettiin ettei niissä huhuissa suomalaisten kapinanhankkeista, joita Pietarissa liikkui, ollut vähintäkään perää, — siitä ottivat he vastatakseen.

Asianlaita oli nimittäin se — valaistaksemme tätä kirjeen lopussa mainittua seikkaa —, että tähän aikaan raivosi Puolan kapina, ja venäläiset olivat sentähden hyvin herkät uskomaan, että muutkin kansat, jotka olivat yhteydessä Venäjän valtakunnan kanssa, kapinalla koettaisivat luopua siitä. Mitä Suomeen tulee, olikin Ruotsinmaan sanomalehdissä ollut kirjoituksia sentapaisia, että Suomen kansa olisi muka taipuvainen eroamaan Venäjästä ja uudestaan yhtymään Ruotsiin.

Näistä kirjoituksista oli tieto ulkomaan sanomalehtien kautta tullut myöskin Aleksanteri II:n korviin, ja Pietarissa jo huhuiltiin, että Suomessa oltiin kapinanhankkeissa. Tämän vuoksi oli Keisari kutsuttanut kreivi Armfeltin luokseen ja kysellyt häneltä, oliko huhuissa suomalaisten kapinanhankkeista perää. Armfelt luonnollisesti vakuutti nämä huhut perättömiksi, mutta keisari ei ollut pelkkiin vakuutuksiin tyytyväinen, vaan vaati Armfeltin hankkimaan jotakin todistusta, johon hän osaisi luottaa. Tämän Armfelt lupasi tehdä ja laittoi tässä tarkoituksessa listoja Helsinkiin, joihin kaikkien virkamiesten tuli kirjoittaa nimensä ja siten vakuuttaa uskollisuuttaan hallitsijaa kohtaan. Tämä ministerivaltiosihteerin toimenpide ei kuitenkaan onnistunut. Helsingissä ei tahdottu näihin listoihin kirjoittaa nimiä — pari kolme virkamiestä lienee sen vain tehnyt — vaan lähetettiin ne Pietariin takasin sillä ilmoituksella, että kun ei ole mitään rikottu, ei ole mitään syytä rikoksesta puhdistuakkaan. Arvaa sen, mihinkä pulmaan Armfelt joutui, hän kun oli luvannut hankkia keisarille todisteita suomalaisten uskollisuudesta.

Tällä kannalla olivat asiat, kun Armfelt sai savolaisten alamaisen kirjoituksen H. M:tillensa vietäväksi. Kirjeen sisällyksestä ei hän, huono suomen kielen tuntija kun oli, ollut vielä talonpoikain ollessa hänen puheillaan tullut täydelliseen käsitykseen, jos hän sitä silloin vielä tutkikaan. Otettuansa asiasta sitten heti selon, pani hän jo samana päivänä kutsujan käskemään Tolosta heti luokseen.

Kun käsky tuotiin savolaisten asuntoon, ei Tolonen sattunut olemaan kotona. Toiset hämmästyivät ja pelästyivät pahanpäiväisesti, luullen tehneensä suuren tyhmyyden. Sen verran oli kumminkin suomalaista järkeä jäljellä, että päättivät, kun Tolosta nyt ei voitu saada käsiin, valita kaksi joukostaan, jotka menisivät kuuntelemaan tuomiota. Vaikea oli matka valituilla, pahasti pamppaili sydän heillä, kun saapuivat ministerivaltiosihteerin kansliaan.

Ja kovalle tilille siellä miehet todella pantiinkin. Kuka oli tuuman alkuunpanija, kuka oli kirjoituksen kyhännyt — siinä kysymyksiä, joihin

tahdottiin saada vastausta. Ei nimittäin tahdottu uskoa, että talonpojat omasta alkuunpanostaan olisivat asiaan ryhtyneet ja sellaisen kirjoituksen laatineet. Nuo kaksi suomalaista vastasivat niinkuin asia oli, että koko tuuman alkuunpanija ja kirjoituksen kyhääjä oli yksin Tolonen ja että he toiset olivat vapaasta tahdostaan kirjoitukseen yhtyneet, kun tunsivat samoja tunteita, joita siinä oli mainittu. Ja viimein heidän vakuutuksensa uskottiinkin ja oltiin sitten erittäin kohteliaita heille. Toloselle käskettiin viedä terveisiä ja pyytää, että hän ja joku toinen suomalainen olisivat niin hyvät ja tulisivat huomenna kello 10 a. p. ministerivaltiosihteerin kansliaan, josta sitten lähdettäisiin keisarin puheille. On helppoa arvata, minkälaisilla askelilla ukot riensivät toveriensa tykö, jotka pelon ja tuskan alaisina odottivat, mitä tuleman piti.

Sillä aikaa oli Tolonenkin tullut kotiin ja kuullut, mitä oli tapahtunut. Hän oli heti valmis lohduttelemaan tovereitaan, ettei heitä mitenkään rangaista. Ainoa, mistä heitä voitaisiin moittia, oli heidän yksinkertaisuutensa. »Mitään pahaa emme ole tarkoittaneet, ja se on meidät pelastava», väitti Tolonen. Ja kun toiset vielä peloittelivat häntä, että hänelle se suurin rangaistus tulee, lausui Tolonen: »älkää pelätkö, ei minua viedä Siperiaan!»

Oli luonnollista, että savolaisten asunnossa huolet haihtui ja riemu riemuksi remahti, kun toverit palasivat tuoden sanoman, että huomenna päästään keisarin puheille. Edeltäpäin, silloin kuin kirjoitusta lähdettiin viemään, oli jo sovittu, kutka Tolosen kanssa pääsisivät keisarin puheille, jos niin onnellisesti asiat päättyisivät. Silloin oli määrätty kaksi, mutta nyt kutsuttiin ainoastaan yksi. Tässä oli pahanlainen erehdys laskuissa, mutta Tolonen, itsepäinen kun oli, ratkaisi pulman lausuen, että kolmen me menemme ja sillä hyvä, ja niin he menivätkin.

Seuraavana päivänä kello 10 a. p. astui Tolonen tovereineen ministerivaltiosihteerin eteen. Hän otti heidät vastaan mitä sydämellisimmin, syleili Tolosta ja sanoi Tolosen ja muiden savolaisten tulleen kuin Jumalan lähettäminä hänen avukseen, sillä hän toivoi nyt heidän avullaan voivansa keisarille todistaa Suomen kansan uskollisuutta.

Kun näin ystävällisesti otettiin vastaan, ei Tolosen toivomus, että kolmen miehen saisivat tulla keisarin puheille, kohdannut mitään vastusta. Ja niin sitä lähdettiin. Kahdet vaunut odottivat portaitten edessä, joista toisiin astui kreivi Armfelt ja kenraali Nordenstam ja toisiin Tolonen tovereineen. Ja niin ajettiin, ylhäiset herrat edellä, alhaiset talonpojat jäljessä, ulos kaupungista, sillä keisari asui silloin jossakin huvilinnassaan. Onnellisesti tultiin perille. Siellä saivat suomalaiset ensiksi astua erääseen odotushuoneeseen odottamaan, kunnes heitä käskettäisiin.

Vihdoin tulikin käsky ja heidät vietiin siihen huoneeseen, mihin keisari tuli heitä puhuttelemaan. Tervehdittyään talonpoikia kädenlyönnillä ilmoitti

H. M:ttinsa suuren ilonsa saadessaan nähdä luonaan uskollisia alamaisiaan Suomen talonpoikia. Talonpoikain kirjoituksessa lausutuista uskollisuudentunteista ja Suomen kansan uskollisuuden vakuutuksista hän lausui kiitoksensa ja sanoi täydellisesti luottavansa niihin. Talonpoikain alamaiset toivomukset suomen kielen aseman koroittamisesta y. m. hän sanoi ottavansa huomioonsa ja edesauttavansa niitä niin paljon kuin asianhaarat suinkin myöntävät ja lupasi yleensäkin pitää huolta uskollisesta Suomen kansastaan ja suosia sen harrastuksia. Kun keisarin sanat oli suomennettu, lausui Tolonen rohkeasti, että *„Suomen kansa luottaa Jumalaan ja Teidän Majesteettiinne.“* Nämä sanat käännettyinä olivat suuresti miellyttäneet H. Majesteettiansa, ja lausuttuaan vielä muutamia sanoja, muun muassa pyytäen talonpoikia olemaan siellä hänen vieraanaan, hyvästeli hän kädenlyönnillä heitä.

Heidän olostaan keisarin vieraina kertoi Tolonen hyvin laajalti, josta minä en kuitenkaan muista paljoa. Kaikki heille oli näytetty siellä, kuljetettu kaikissa huoneissa, ja puutarhassakin, johon ei oltu keitään muita laskettu, he saivat kulkea vapaasti. Päivällisen olivat saaneet sellaisen, etteivät moisesta olleet koskaan osanneet uneksiakkaan. Jokaisen takana seisoi »kultanappinen» palvelija koko syöntiajan auttamassa ja katsomassa, ettei mitään puuttunut. Olivat ne muut lähetystöt, joita siellä silloin oli, katselleet heitä vähän karsain silmin, kun eivät päässeet sellaiseen kunniaan. Vielä heitä pyydettiin illallistakin syömään, mutta Tolonen sanoi, että he olivat jo ehtineet lupautua illalliselle erääseen toiseen paikkaan, niin että he nyt vain kiittivät nöyrimmästi ja pyysivät, jos mahdollista, päästä lähtemään. Otettuansa jäähyväiset he läksivät ja söivät siis illallista toisessa paikassa, nim. erään suomalaisen apteekkarin luona, joka kuultuaan Savon ukkoin keisarin luo menosta, oli siitä niin mielistynyt ja innostunut, että kutsui kaikki savolaiset luokseen illallista syömään.

* * *

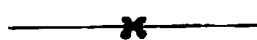
Palattuansa Kuopioon, jossa Tolonen silloin oli pikkukauppiaana, sai hän jonkun ajan kuluttua käskyn tulla käymään kuvernöörin puheilla. »Mitähän sillä kuvernöörillä nyt mahtaa olla minulle asiaa», oli Tolonen ajatellut käskyn saatuansa, »vaan olkoonpa mitä tahansa, käydähän käsketyn pitää». Kun Tolonen tuli kuvernöörin tykö, oli kuvernööri ensin kysellyt kuulumisia Pietarista ja sitten yhtäkkiä sanonut: »no, Tehän olitte käynyt keisarinkin puheilla», johon Tolonen oli vastannut, että »kävinhän minä siellä ja koska kuvernööri näkyy sen tietävän, niin voinhan minä sanoa terveisiä keisariltakin». Sitten oli kuvernööri ilmoittanut syyn, miksi hän oli kutsunut Tolosta luokseen. Kreivi Armfeltilta Pietarista oli tullut ranskankielinen kirjoitus, jossa ilmoitetaan Hänen Majes-

teettinsa Keisarin tahdon olevan, että Tolosen tulee kaikkein ensimäisenä saada tietää, milloin Suomen säädyt kokoutuvat valtiopäiville, jonka vuoksi kreivi Armfelt nyt oli kirjoittanut siitä kuvernöörille ja käskenyt hänen ilmoittamaan Toloselle sekä keisarin tahdon että valtiopäiväin kokoutumispäivän, joka oli tulevan syyskuun 15 päivä. Kohta Tolosen käynnin jälkeen kuvenöörin luona ilmestyikin yleinen valtiopäiväkutsumus kesäkuun 18 päivältä. Niinkuin tietty, oli jo tammikuun 18 päivänä 1862 ilmoitettu, että säädyt kutsutaan kokoon, niin pian kuin n. s. »Tammikuun-valiokunta» saisi asiat valmistetuksi säädyille ratkaistavaksi.

Tällaisen kunnian sai nyt siis Tolonen palkinnoksi siitä, että oli muutamalla arkaluontoisella ja vaarallisella hetkellä kirjoittanut yksinkertaisen kirjeen keisarille, vakuuttaen siinä Suomen kansan järkähtämätöntä uskollisuutta ja alamaisuutta.

Useat korkeassa asemassa olevat kansalaiset olivat myöskin sitten myöhemmin puhuneet samasta asiasta Toloselle selittäen sitä suurta palvelusta, minkä hän mainitun kirjeensä kautta oli tehnyt Suomen kansalle poistamalla keisarista epäluulon kansaamme kohtaan, josta, jos se olisi saanut jatkua, olisi voinut seurata paljon onnettomuutta ja syntyä vaikeuksia kansalliselle kehittymisellemme.

Näin 1863 —.

Jumala hylkysillä.

Kirjoittanut

J. H. Erkko.

Tabernakli on särjetty! Jumala
Pois päästetty! — Hyvä, se hyvä!
Mut missä hän voipi nyt asua,
Mikä paikka on rauhainen, pyhä?

Hän etsimässä on sydäntä;
Hän mennyt on kirkkoon. Mutta
Hän kuort' on ja temppuja löytännä
Sydänraukkoihin kietounutta.

Hän tutki nyt rikkaita kotia,
Vaan sielläkin kultainen kuori.
Häntä vanhat kammoi kuin peikkoa,
Ja moniko siell' oli nuori.

Työmiehiä löysi hän. Niilläkin
Oli työtään korvihin saakka.
Kun sydäntä tutki hän — hirmuisin
Siell' asui jo murheen taakka.

Hän tarkasti myös sotajoukkoa,
Jalo sydän on kenties siellä.
Ei! siell' oli kylmä kuin kirkossa,
Univormut ja temput tiellä.

Hän valtioviisaita etsimään.
Mut Gladstone kuolla jo ehti.
Ja muilla ei sydäntä ensinkään —
Sen kohdalla vaan joku tähti.

Nyt kääntyi luokse hän ruhtinaan:
Sun kuinka on sydämmes laita? —
Jumal' armahda! siellä on parhaillaan
Ministerejä juonikkaita.

Runoseppien luo tuli jumala.
Mut heillä on sydän kuin laiva:
Siell' leijailee koko maailma,
Viha, rakkaus, tuska ja vaiva.

Piti heidätkin heittää, matkustaa
Sisämaahan, paimenten luokse
Ja maamies raukkoja lohduttaa —
Tuli sieltä jo kukkien tuokse!

Maamies oli heinänkorjuussa,
Elomaillakin häärivät toiset;
Oli kiirettä, touhua kaikilla,
Ei joutilaita edes loiset.

»Mitä? Täälläkö liikkuu jumala!
Siis taivaassa riitä ei tilaa.
Siks ollut on kehnoja ilmoja,
Kun herra noin arvonsa pilaa!»

Niin maamies huudahti ihmeissään,
Hien pyyhkäsi otsaltansa.
Ei näyttänytkään hän sydäntään,
Vaan huolehti saalistansa.

Ei jumala pakkoa käyttänyt
Kuin maalliset vallat julmat:
Hän vapaata sydänt' on etsinyt,
Monet kärsien kiusat ja pulmat.

Vaan asunto, hälle kun tarjottiin,
Oli ränstynyt ollut jo kauan,
Ja milloin hän sattuikin ystäviin,
Ne hoippuivat nojassa sauvan.

Siks siirtyä päätti hän taivaasen,
Hyvin kauas ja korkealle;
Hätähetkinä, ihmisten huutaen,
Alas astua maailmalle.

Vaan siitä on seuraus alhaalla
Sekasortoinen maailmanvalta:
Jalo herramme meistä on kaukana,
Hätähuuto soi kaikkialta.

Cannes $\frac{13}{2}$ — $\frac{2}{3}$ 99.

Kirjallisuutta.

Novelleja ja kertomuksia.

Saara Wacklin, *Sataisia muistelmia Pohjanmaalta*. Suomensi Helmi Setälä. Ensimäinen osa. Tekijän elämäkerran kirjoitti Artturi H. Snellman. Helsingissä 1898, Otava. 172 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Arvokkaimpia ja laatuaan miltei ainoita kotoisia olojamme koskevia kultuurihistoriallisia kuvauksia, joita meillä on julkaistu, ovat Saara Wacklinin »muistelmat« Pohjanmaalta, jotka jo tämän vuosisadan alkupuolella ilmestyivät. Tämä on kirjallisuudessamme tuiki laiminlyöty ala ja onpa varsin omituista, ettei Saara Wacklinin jälkeenkään kukaan ole hänen tapaansa ryhtynyt keräämään kokoon ja julkaisemaan olojenkuvauksia, tapausten- ja henkilöiden muistoja edesmenneiltä ajoilta. Sellaisia »muistelmia« näet varmaankin on tallessaan hyvin monella, varsinkin sellaisella, joka jossakin paikkakunnassa on suurimman osan ikäänsä elänyt, ja niiden julkaisemisesta olisi epäilemättä sekä historiallista hyötyä että kirjallista nautintoa. Voisihan tällaista tosioloihin ja eläneihin henkilöihin perustuvaa muistokokoelmaa vastaan — niinkuin Saaran muistelmia vastaan — nousta pieni hetkellinen myrsky niiden taholta, jotka tuntisivat kotoisia olojaan taikka läheisiään liian sattuvasti piirustetuiksi, vaan mitäs siitä; niinkuin Saara Wacklinin muistelmat jäisivät ne siltä ajan kuluessa pysyväiseen arvoonsa. Nykyjäänhän on Saara Wacklinin muistelmilla kirjallisuudessamme miltei klassillinen merkitys.

Siihen on epäilemättä suurena syynä Saaran mehevä, pirteä kirjoitustapa, jossa vaihtelee lämpö ja leikillisyys. Mutta pääansion kirjalle antavat sittenkin itse aiheet ja niiden sivistyshistoriallinen arvo. Nuo lyhykäiset kuvauspätkät kukin ikäänkuin hieman kohottavat sitä esirippua, joka niin pian laskeupi verhoamaan edesmenneen sukupolven oloja, rientoja ja elämistä.

Näitä »Sataisia muistelmia« ei nyt pitkiin aikoihin ole ollut kirjakaupasta saatavina ja siten ne ovat päässeet ikäänkuin vähän unhottumaan. Siksipä onkin kiitoksella mainittava »Otavan« toimenpidettä hankkia näitä

sivistyshistoriallisia kuvauksia taas suuren yleisön nautittaviksi, toimittaa niistä uusi suomenkielinen käännös.

Yhtenä syynä uuden käännöksen toimittamiseen mainitsee uusi suomentaja alkusanoissaan sen, että »vanha käännös, puhumattakaan siitä, että se ei ole nykyajan vaatimusten mukainen, ei tarkoin noudata alkutekstiä, vaan on supistettu ja lyhennetty (esim. nuo sivistyshistoriallisessa suhteessa huomattavat seikkaperäiset pukukuvaukset ovat yleensä miltei kokonaan poisjätetyt)». Noiden pukukuvausten poisjättämisen ensimäisestä suomalaisesta painoksesta lienee aiheuttanut se, että niitä ei ollut niin helppo suomalaiseen asuun saada, kieleltämme kun usein puuttuu vastaavia käsitteitä ja vieraiden nimitysten käyttäminen taas ei suomalaista lukijaa paljonkaan valaise. Eipä tule tavallinen lukija paljon hullua hurskaammaksi uuden suomennoksen pukukuvauksista sellaisista kuin: »Hänellä oli pukuna musta poimureunuksinen dolmani, harsoiset irtohihat . ., kaulaa ympäröi reunustettu poimutelma, edessä oli rintapeite sinisine nauharuusukkeineen . .«. Vaikeata on minun myös ymmärtää, kun puhutaan »sinisestä tulpista«, »päähinekehästä ja harsosiivistä«, »mohäärikankaisesta röijystä«, »battistisesta kaulahuivista« ja »brabantinpitsisestä tykkimyssystä«. Mutta asiantuntija lukija ne kai ymmärtää, ja silloinhan on hyvä, että ne siinä ovat.

Saara Wacklinin kertomukset koskevat, kuten tunnettu, melkein yksinomaan yhden ainoan kaupungin, Oulun oloja, ja on senkin vuoksi aivan oikein, että esim. keskusteluissa on suomennoksessa koetettu noudattaa paikkakunnan puhekieltä. Suomentaja kirjoittaa kumminkin esim. »Oulunjoki», vaikka paikkakuntalaiset sitkeästi pitävät kiinni »Oulujoestaan«. Moniaita kankeanlaisia paikkoja lukuunottamatta on suomennos kumminkin huolellista ja luistavaa. »Sataisten muistelmain« lukuisat ystävät odottavat nyt vain toista osaa ensimäisen jatkoksi; he olisivat ehkä kernaammin suoneet, että teos olisi yhdellä kertaa kokonaisena ilmestynyt.

Nyt ilmestyneen suomennoksen arvoa lisää suuresti Artturi H. Snellmanin laaja ja sisältörikas Saara Wacklinin elämäkerta, joka teoksen alkuun on liitetty. Ensimäisen naiskirjailijamme vaiheet ja vaikutusrikas elämä ovat, myötätuntoisuudella ja lämmöllä kuvattuina, siinä vastaisiksi ajoiksi talteen säilytetyt.

S. I.

KONNI ZILLIACUS, *Intiaanisota*. Kertomuksia Yhdysvaltain rajamaista. Suomentanut Kalle Kajander. Ensimmäinen ja toinen vihko. Porvoossa 1898, Werner Söderström. Hinta 65 p. viholta.

Vuosi aikaa sitten ilmoitin Valvojassa Konni Zilliacuksen hauskat kuvaukset Amerikan suomalaisten olosta, jotka kuvaukset Juhani Aho silloin oli suomentanut. Nyt esilläoleva teos, joka jouluksi ilmestyi ruotsiksi ja jota silloin myös jo kaksi vihkoa (5:stä tai 6:sta) suomeksi julkaistiin, on isoksi osaksi toista maata. Sillä ei ole meille arvoa tiedonantajana kansa-

laistemme oloista tuolla kaukaisessa lännessä, se on yksinomaan seikkailukirja, jossa kuvataan valkoihoisten ja punaihoisten välisiä taisteluita Yhdysvaltain rajamaista. Siis nuorisokirja jotenkin samaa mallia, kuin ne lukuisat intiaanikertomukset, joita aikoinamme olemme englannin kielestä käännettyinä lukeneet jännitetyin mielin ja jo unhoittaneet.

Mutta tämmöisenä seikkailukertomuksena, joka ei sen suuremmilla vaatimuksilla esiinnykkään, on puheenaoleva kirja erittäin hauska ja siinä tapaamme kaikki ne ansiot, jotka yleensä tekevät herra Zilliacuksen kirjailijatoimen niin viehättäväksi ja mukaansa-tempaavaksi: kevyt, pirteä esitystapa, jossa usein on seassa leikillisyyden suolaa, vaihteleva sisällys, joka ei koskaan hairahda pitkäpiimäiseksi eikä ikäväksi, huolellinen ja omintakeinen kielenkäyttö. Kertomus on jaettu pieniin »päiväannoksiin« ja järjestetty niin, että sen eri jutut ja kaskut, jotka ovat aivan riippumattomia toisistaan, ovat eri miesten kertomat ja osaksi esiintyvät eri sävellajeissa ja eri mielialoja herättävinä. Tämä esitystapa tekee seikkailut vielä monipuolisemmiksi ja helpommin nautittaviksi.

Kirjan lukemisesta ei tosin jää paljoa lukijalle talteen, mutta hänellä on ollut siitä hauskuutta ja nautintoa ja laskee sen siis mielihyvällä käsistään.

Kalle Kajanderin suorittama suomennos on huolellista; hän käyttää rikasta, hyvää kieltä.

S. I.

Amerikkalaisia juttuja. Suomenteli Väinö Andelin. Kuopiossa 1898, Otava. 125 siv. 12:o. Hinta 1: —.

N:ossa 41 tarjoo Otavan helppohintainen kirjasto humoreskeja rakastavalle yleisölle joukon »amerikkalaisia juttuja«. Niitä on kaikkiaan 30, ja tekijöiden joukossa ovat edustettuina m. m. Mark Twain, Beecher-Stowe, Burdette. Ei voi sanoa, että valikoima olisi erittäin huolellisesti tehty. Kuitenkin siinä on muutama onnistuneempikin juttu, niinkuin tuo hauska Mark Twainin kirjoittama »Iso liha-urakka».

Suomennoksen on hra Väinö Andelin suorittanut. Ikävä vain, että kieli on jokseenkin huonoa ja korrehtuuri niin perin huolimattomasti hoidettu. Tuossa pienessä, 125 sivua käsittävässä kirjassa olen tavannut enemmän kuin 350 kohtaa, joista pilkku puuttuu, puhumattakaan niistä pilkuista, jotka ovat väärin asetetut. Mainitsen ainoastaan muutamia kielivirheitä ja epäsuomalaisuuksia: s. 32 »*eikä joku* tuntunut;» s. 50 »Todella *hauskan ajan* saa se mies joka naipi yhden teistä;» s. 59 »Hän saapui taas *muutamaa päivää* liian myöhään;« »epäili *todenpuhuvaisuuttani*(!)» Ruotsinvoittoista ja muutoinkin huonoa kieltä on esim. s. 18 »päättivät että oli hirveästi tehty pastori Morrellilta.»

A. H. B.

Taloudellista kirjallisuutta.

HANNES GEBHARD, *Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla.* I ja II osa. Helsingissä 1899, Otava. 500 siv. 8:o. Hinta 6: —.

Ensimäisiä elinkysymyksiä taloudellisella alalla maassamme on epäilemättä se, mikä on oleva maanviljelyksen ja erittäinkin pienen maanviljelyksen tulevaisuus. Se suuremmoinen kilpailu, joka maataloudellisen tuotannon alalla on viime aikoina pannut paljoa edullisemmissakin ulkonaisissa oloissa elävät maanviljelijäluokat sangen ahtaalle, melkeinpä epätoivon partaalle, se on kyllä koskettanut meitäkin, vaikka valituksia on täällä kuulunut muihin maihin verraten vähän. »Agraariliike« meillä on näet varsin viatonta laatua monen muun maan rinnalla, Saksasta puhumattakaan.

Huomautin jo, että meillä koskee kysymys vielä erittäin pientä maanviljelystä. Meillä on näet siihen historiallinen pohja, sillä maa on jaettu verrattain pieniin osiin. Ja tällä historiallisella pohjalla on sanomattoman suuri merkitys oloissamme. Sen säilyttämisestä näet varsin tärkeällä tavalla riippuu pelastumisemme siitä yhteiskunnallisesta rikkoutumistilasta, mikä kiduttaa useita maita «maaseutuja« myöten, jotka meillä vielä ovat rauhallisia ja toivottavasti voidaan sellaisina pitää.

Mutta tunnustettava on, ettei vielä nykyään liene kovin vankka luottamus pikkuviljelyksen mahdollisuuteen tulevaisuudessa. Sillä pikkuviljelystä vaikeuttavat monet seikat. Pikkuviljelijältä tavallisesti puuttuu sitä ammattioppia, jota tiivis (intensiivinen) viljelys kysyy; häneltä puuttuu myöskin useimmiten soveliasta pääomansaantia, joten hän ei voi käyttää hyväksensä koneita, apulannoitusaineita y. m. suurviljelyksen apukeinoja. Eikähän pieni liike kannatakkaan niin suuria käyttökustannuksia, joita kaikki nuo apukeinot kysyvät.

Tohtori H. Gebhard on ilmoitettavanamme olevalla teoksellansa varmaan rikastuttanut monen näitä asioita harkinneen ajatuksia, avaten uusia näköaloja ja uusia mahdollisuuksia. Hän on näet osoittanut, että eri kansain on jo onnistunut jossakin määrin voittaa viitattuja vaikeuksia ja varsinkin saada lupaavia tulevaisuudentoiveita. Kysymys pikkuviljelyksen säilyttämisestä on näet ajankysymys, koskee useampia Europan maita eikä ainoastaan taloudellisen vaan myöskin yhteiskunnallisen puolensa vuoksi.

Keino, joka on tehnyt vähäväkiset maanviljelijät vahvoiksi, on yhteistoiminta. Se on antanut näille tilaisuuden niihin etuihin, mitä pääomallisella suurviljelijälläkin on. Sen avulla on pikkuviljelyksen tuottavaisuus niin lisääntynyt, että tämä viljelys jo nyt on paikoin myöskin taloudellisesti kannattavin.

Maanviljelijäin yhteistoiminta ulkomailla onkin jo hämmästyttävän lavea. Siitä antaa viittausta lyhytkin selonteko puheena-olevan teoksen sisällyksestä.

Ensimäinen osa puhuu ammattikunnallisesta yhteistoiminnasta eri maissa, varsinkin Ranskassa, missä maanviljelysammattiyhdistykset ovat kohonneet hyvin korkealle kannalle sekä monipuolisen toimintansa ja järjestyksensä että myöskin merkityksensä puolesta. Tämä toiminta on ollut yhtä tärkeä aineellisessa ja teknillisessä kuin valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa sekä siveellisessä suhteessa. Keskittämällä esityksen yhteen maahan on tekijä voinut antaa kuvaukselle seikkaperäisyyden, joka on sekä viehättävä että opettavainen.

Paljoa laveampi ja suomalaiselle lukijakunnalle vieläkin enemmän uutta sisältävä on teoksen toinen osa, jossa selitetään maanviljelijäin taloudellista yhteistoimintaa. Tämän osan ensimäisessä luvussa on puheena osuuskunta-aatteen synty ja kehitys Englannissa sekä osuuskuntain jako ja osuuskunta-käsite. Toisessa luvussa luodaan katsaus maanviljelysosuuskuntain leviämiseen eri maissa. Kolmannen luvun aineena on osuusosto, ja erikseen on siinä kerrottu maanviljelystarvetavarain sekä elintarpeitten ostosta. Tämä kirjoitus venyisi liian pitkäksi, jos ryhtyisimme edes lähimain esittämään sitä runsasta tietovarastoa, joka tekijällä on tarjottavana. Asiata harrastava varmaan muutenkin ottaa tutustuaksensa siihen, mitä tekijä kertoo eri maista apulannoitusaineitten, siementen, väkirehujen y. m. s., maanviljelyskoneiden ja työkalujen sekä siitoseläinten yhteisostosta. Tunnustuksen ansaitsee tekijä siitä, että on pääkohdissa tässäkin ollut varsin seikkaperäinen, jotta kirja antaa suoria kokemukseen perustuvia neuvoja sille, joka omassa maassa yrittää tätä samaa työtä tehdä.

Neljäs luku teosta käsittelee maanviljelijäin osuusmyyntiä yleensä ja myöskin erikseen karjantuotteiden ja karjan, peltotuotteiden, puutarhatuotteiden myyntiä. Tämä luku on yhtä runsasvarainen ja viehättävä kuin edellinenkin. Se osoittaa, että pikkuviljelijöillä on myöskin myynnin alalla sangen paljon voitettavana yhteistoiminnasta, samoin kuin myös sen, että yhteistoiminta tälläkin alalla on mahdollinen sangen suuressa määrässä. Ne suuret edistysaskeleet, mitä monessa maassa on viime aikoina astuttu pienen maanviljelyksen ja maatalouden alalla, ovat melkoisessa määrässä olleet mahdollisia ainoastaan sen kautta, että osuusmyynnin avulla on saatu talouden toiminta kannattavaksi. Opettavainen on esim. kappale munien myynnistä ja toivottavasti siinä saadut tiedot tulevat antamaan pikaisessa tulevaisuudessa entistä parempaa menestystä kananhoidon laajentamiselle ja kehittämiselle meilläkin, ettei meidän tarvitsisi olla riippuvaisia ulkomailta tuoduista munista.

Teoksen viides luku puhuu osuusluotosta, ja ovat Saksan osuuslainarahastot siinä kuvauksen keskustana. Tämäkin luku on yhtä rikassisällyksinen ja esitykseltään selvä ja ansiokas, kuin edellisetkin. Että se merkitykseltään myös on tärkeimpiä pikkuviljelijäin yhteistoiminnan alalla, sitä ei tarvitse sen enempää selittää. Kuudennessa luvussa taas on puheena

keskinäinen vakuutus, sekä henki- ja tapaturmavakuutus että myöskin palo-, eläin-, raesade- ja hallavakuutus.

Teoksen viimeinen luku puhuu «osuuskunta-aatteen tulevaisuusmahdollisuuksista». Tekijä huomauttaa, miten tätä aatetta ovat epäluuloisesti katselleet melkein kaikki taloudelliset oppisuunnat samoin kuin myös hallitukset. Epäilykset ovat kuitenkin vähitellen väistyneet, aate on elähyttänyt itselleen innokkaita kannattajia hyvin eriävillä tahoilla ja useimpain maiden hallitukset nykyään edistävät sitä auliisti. Tekijällä on omasta puolestaan luja luottamus siihen, että maanviljelijäin yhteistoiminnalla voi olla hyväkin menestys myöskin meidän oloissamme. Tämän luottamuksensa hän perustaa sekä siihen, että maanviljelijäin yhteistoiminta on muuallakin menestynyt melkein vaikka minkälaisissa oloissa. Se ei siis riipu kansallisista, uskonnollisista eikä myöskään varallisuusseikoista. Ja onkinhan meillä jo ennestään pieniä alkuja samaan suuntaan (esim. yhteiset vene- ja nuottakunnat, useat osuusmeijerit y. m. s.) Muistettava on tekijän mielestä sekin, että etevimmät henkisen viljelyksemme edustajat ovat teroittaneet mieliin yhteistoiminta-aatetta, jonka runoilija on lausunut sanoiksi:

Viljelyksen yhteistyöhön
rientäkäämme yhteisvoimin!

Tiedot tällaiseen teokseen ovat olleet sangen monelta taholta koottavat, varsinkin kun tekijä on tahtonut viimeisten vuosikertomusten ja aikakauskirjain avulla ulottaa esityksen ihan viimeisimpiin aikoihin saakka. Siltäkin kannalta ansaitsee teos tunnustusta. Sama tunnustus on annettava sille huolellisuudelle ja taidolle, jolla nämät tiedot on valettu sujuvaksi, helppotajuiseksi luettavaksi.

Taloudellinen kirjallisuus maassamme on viime aikoina karttunut hyvin tuntuvalla ja ilahduttavalla tavalla. Empimättä pidämme tätä toht. H. Gebhardin tuotteliaasta kynästä lähtenyttä lisäystä tärkeimpänä. Hartaasti toivotamme tekijälle voimia jatkamaan niitä lupaavia tutkimuksia, joita hänellä on parasta aikaa tekeillä raivaamaltansa tutkimusalalta, jota valitettavasti näihin asti on liiaksi laiminlyöty.

N. L.

Uskonnollista kirjallisuutta.

ARVID JÄRNEFELT, *Evankeliumin alku eli Jeesuksen syntyminen ihmisestä ja jumalasta.* Helsingissä 1898, Tekijä. (Waseniuksen kirjakaupan jaeltavana). 62 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Hiljattain kuulin parin tuttavani keskustelevan kysymyksestä, missä merkityksessä meillä varsinainen kansa katsoo raamattua »Jumalan sanaksi».

Toinen lausui sen ajatuksen, että dogmatillinen inspiratsionioppi on pappien opetuksen kautta päässyt juurtumaan kansaan, että toisin sanoen kansan keskuudessa pidetään jok'ikistä raamatunsanaa pyhänä sanana. Toinen taas, joka itse oli työskennellyt maaseutupappina, kertoi toiseen suuntaan meneviä kokemuksiaan. Hän sanoi m. m. kuulleensa kansanmiehen suusta epäilystä siitä, tokkohan raamattu kokonaisuudessaan lienee »Jumalan sanaa», koska siinä monet paikat hänestä olivat tuntuneet »aivan niinkuin loruilta».

Se kansanmies, joka lausui tällaisen ajatutuksen, oli nähtävästi lukenut raamattua sillä tavalla, että hän teki eroituksen sen välillä, joka tarjosi hänelle uskonnollista sisällystä, ja sen, jossa kerrottiin hänen mielestään kummallisia, ulkonaisia tapahtumia. Jälkimäinen oli hänestä tuntunut lukiessa oudolta ja joutavalta edellisen rinnalla.

Tälle käytännöllisen raamatunlukijan kannalle luulisi Järnefeltinkin tahtovan raamattua lukiessaan asettua päättäen siitä, mitä hän kirjansa alkulauseessa esittää. Hän asettaa itselleen kysymyksen: »Mitä on tämä minun elämäni?», ja tahtoo siihen etsiä vastauksen Uudesta testamentista, koska se sisältää Jeesuksen vastauksen tähän kysymykseen. Järnefelt ei sano ryhtyvänsä historiallis-kriitillisiin tutkimuksiin siitä, mitä Uusi testamentti opettaa Jeesuksesta; käytännöllinen kysymys vaatii varman, pian hankittavan vastauksen, mutta tieteellinen tutkimus viivyttelee tuloksiaan, eikä ehkä koskaan pääse perille. Järnefelt tahtoo »välittömästi Jeesuksen sanoista ja opetuksesta» löytää vastauksen kysymykseensä. »Evankelistain kertomuksista, vaikka ne koskisivat Jeesuksen omia sanojakin», hän aikoo »jättää syrjään« sen, mikä hänestä »näyttää himmeältä tai mahdottomalta käsittää«.

Tällaisen alkulauseen jälkeen odottaisi että Järnefelft täydellä todella asettuisi käytöllisen raamatunlukijan kannalle, esittäisi elävästi ja innokkaasti oman uskonnollisen vakaumuksensa sen nojalla, mitä hän raamatusta on uskontarvettaan tyydyttävää löytänyt. Käytännölliselle raamatunlukijalle tämä kanta on välttämätön ja oikea. Siinä määrin kuin hän siinä pysyy ja panee kaiken painon omaan uskonnolliseen elämäänsä, ei tieteellisellä tutkimuksella ole syytä häntä ahdistaa. Se ei voi elähyttää eikä kuolettaa hänen personallista uskonelämäänsä, se voi vain auttaa häntä yhä selvemmin keskittymään uskon varsinaiseen piiriin, eroittamaan siitä sen, mikä syvemmin katsoen ei siihen kuulu.

Mutta sen sijaan että Järnefeltin kirjassa esitettäisiin yksityisen miehen vakaumus raamatusta ja elämästä saadun kokemuksen pohjalla, onkin se itse asiassa jotakin vallan toista. Järnefelt ei kerro vain sitä, mitä hän pitää »Jumalan sanana», »semmoista ilmoitusta elämästä» — kuten hän alkulauseessaan määrittelee — »jonka täysin ymmärrämme ja joka sentähden täyttää meidät ilolla, niinkuin ainakin löydettäessä, tai päästessä sinne, minne on kauan pyritty». Järnefelt tahtoo kuitenkin kaikitenkin

suorittaa kirjassaan myöskin tiedemiehen työtä, hän ei tahdo ainoastaan »jättää syrjään», vaan myöskin selittää »lorut», toisin sanoen historiallisten ehtojen alaiset käsitykset.

Käytöllisen uskontarpeensa kannalta Järnefelt tulee kysymykseen Jeesuksen syntyperästä. Yksipuolisessa tarkoituksessa lukemalla Mateuksen 1 luvun 18—25 värsyt hän uudistaa »Mariassa» tekemänsä väitteen että »Jeesus oli tavallinen avioton lapsi». Tämä väite on jo semmoinen, että siihen täytyy vaatia tieteellisiä todistuksia. Kun Järnefelt sanoo lukevansa raamattua yksinomaan elämänkysymyksien selvittämisen tarkoituksessa, niin hän tältä kannaltaan kyllä voi Jeesuksen syntyperästä sanoa, kuten hän sanookin: kertomus Jeesuksen yliluonnollisesta syntyperästä »ei voi olla tosi». Hän voi sen »jättää syrjään», koska se ei hänen totuuden-tuntoaan vastaa. Mutta hän ei ilman historiallisia perusteita voi tehdä siitä minkäänlaisia positiivisia väitteitä. Vaan Järnefelt ei tyydy edes jo mainittuun väitteeseensä Jeesuksen syntyperästä; hän yhä vain jatkaa mielivaltaista historianselitystään. »Maria-legendan» hän selittää saaneen alkunsa «totuuden peittämisen tarkoituksessa». Kuitenkaan Järnefelt ei aivan yksinomaan kannata tuota pintapuolista ratsionalistista selitystapaa, että uskonnolliset käsitykset syntyvät »pappien valheiden» kautta; hän koettaa etsiä myöskin »sisällisiä» syitä kirkollisen käsityksen syntymiseen. Mutta tieteellistä arvoa selityksilleen Järnefeltillä omalta kannaltaan ei ole minkäänlaista oikeutta vaatia, eikä niillä sitä olekkaan.

Miksi Järnefelt ollenkaan on poikennut omasta kannastaan? Miksi hän ei tulisesti ja innokkaasti aja omaa personallista asiaansa ryhtymättä hänelle vieraisiin selittämisiin?

Monta kertaa saa Järnefeltin kirjaa lukiessaan tehdä saman kysymyksen. Järnefelt ei tyydy siihen että sanoisi: näin minä, Arvid Järnefelt, käsitän ja luen tämän tai tämän raamatunpaikan oman »elämänymmärrykseni» kannalta, vaan hän tekee itse »historiallis-tieteellisiä» väitteitä pitkin matkaa. Hänellä ei ole minkäänlaista n. s. »tieteellistä omaatuntoa». Miten vallattomasti hän esim. (siv. 60) selitettyään Johanneksen evankeliumin alkua[1] sanoo: »tämmöinen on Johanneksen evankeliumin esitys Jeesuksen henkisestä syntymisestä»!

[1] Kun suomalaisessa raamatussa Johannes puhuu „ainoasta" pojasta, niin tämä Järnefeltin mukaan on vain „suomennosvirhe"; ruots. „enfödde" muka vain ilmaisee, että „poika on samaa verta ja luuta kuin hänen isänsä". Tähän selitykseen ei kuitenkaan kreikkalainen alkuteksti anna mitään aihetta — yhtä vähän kuin ruotsalainenkaan —, vaan se osoittaa ehdottomasti että Johannes käsittää Jeesuksen suhteen Jumalaan ainoaksi laatuaan. — „Sana tuli lihaksi" tarkoittaa Järnefeltin mielestä: „hän (Jeesus) toteutti omassa lihassaan jumalalta tulevan sanan ihmiselämän tarkoituksesta". Onhan Järnefeltin vallassa olla hyväksymättä Johanneksen ennaltaolo-oppia („alussa oli Sana" j. n. e.), mutta raamatunselittäjänä hänen lienee mahdotonta siitä päästä.

Järnefeltin halu panna evankelistain lauseihin sellaista, jota niihin ei millään ehdolla voi panna, olisi vielä käsitettävissä, jos hän seisoisi sillä kannalla, että evankelistat puhuvat ainoastaan »Jumalan sanaa», että heidän kirjoituksillaan on auktoriteettinen merkitys. Järnefelt on ennen sanonut, ja viittaa siihen tässäkin kirjassa, että hän antaa tällaisen merkityksen ainoastaan Vapahtajan omille sanoille. Silloin voi ymmärtää, että Järnefelt voi tuntea tarvetta »selittämään» oman käsityskantansa eduksi näitä sanoja, joille hän tunnustaa aivan ratkaisevan merkityksen; muulla tavoinhan Järnefelt ei voi siinä tapauksessa selvitä. Mutta kun hän sanoo tahtovansa käsitellä aivan vapaasti evankelistain kertomuksia, poistavansa niistä, »vaikka ne koskisivat Jeesuksen omia sanojakin», sen »mikä näyttää himmeältä tai mahdottomalta käsittää», mikä syy Järnefeltillä silloin on väittää muiden käsitykseksi omia ajatuksiansa?

Melkeinpä yhtä mahdottomia kuin Järnefeltin »historialliset» väitteet ovat muutamat psykologiset selitykset, jotka hänen kirjassaan esiytyvät. Niinpä hän esim. otaksuu että Jeesus itse tiesi olevansa avioton lapsi ja että se ylenkatse, jota hän tämän tähden sai kärsiä, — johon muuten raamatussa ei ole vähintäkään viittausta — oli yhtenä aiheena Jeesuksen käsitykseen »taivaallisen isän» olemassa-olosta. On ymmärtämätöntä minkä vuoksi Jeesus olisi tahtonut kuvata läheistä suhdettaan Jumalaan juuri tällä vertauksella, jos hänen omat kokemuksensa maallisen isän ja pojan suhteesta toisiinsa olisivat olleet niin surullista laatua kuin Järnefelt kirjassaan kuvailee.

Mutta jätän jo »tieteellisen» puolen Järnefeltin kirjassa ja tulen sen arvokkaampaan puoleen, siihen, joka todellakin on tekijän uskonnollisten aatteiden selitystä. Tässä suhteessa kirjassa on paljon hyvää. Huomattakoon esim. se ajatus, jonka kautta Järnefelt antaa käsitykselleen Jeesuksen syntyperästä uskonnollisen merkityksen. Varsinkin niiden olisi se huomattava, jotka sanovat »loukkautuvansa» Järnefeltin esityksistä. Järnefelt tahtoo kääntää katseensa Jeesuksen maallisesta halpuudesta hänen henkiseen suuruuteensa. Elähyttäähän Järnefeltiä tässä uskonnollinen aihe, joka ei ole vieras kirkollisellekaan käsitykselle.

Jos tahtoisi mainita useampia kohtia Järnefeltin kirjasta, joissa hänen uskonnolliset aatteensa astuvat selvinä esille, niin pitäisi ruveta melkein kokonaisuudessaan refereeraamaan hänen kirjansa arvokkaampaa osaa «Jeesuksen syntyminen jumalasta» (ss. 22—56). Siinä Järnefelt esittää käsityksensä siitä, mikä merkitys oli Jeesuksen kasteella ja kiusauksella. Tämän osan kirjaa tahdon suositella lukijan itsensä luettavaksi. Tässä kirjansa osassa Järnefelt todellakin asettuu käytöllisen raamatunlukijan kannalle. Hänen perusajatuksensa, että ulkonaisiksi kerrottuja tapahtumia (kyyhkysen ilmestyminen Jeesusta kastettaessa, ruumiillisessa muodossa esiintyvä kiusaaja y. m.) ei uskonnollisessa tarkoituksessa voi käyttää muuten kuin

henkisten ilmiöiden symboleina, johtaa hänet monessa kohden aivan oikeihin johtopäätöksiin.

Kun arvostelee sellaista kirjaa kuin Järnefeltin, niin ei saa jäädä mitään epätietoisuutta lukijaan arvostelijan omasta kannasta. Arvostelijan ei auta kätkeytyä virallisesti tunnustetun kirkonopin taakse ja arvostelussaan alleviivata ne arvosteltavassa kirjassa olevat kohdat, joiden mukaan tämä virallinen oppi »muka» on väärä. Tahdon senvuoksi selvin sanoin sanoa että minusta Järnefeltin pyrkimys selittää uskonnollisia asioita henkisesti, todella uskonnollisesti, on aivan oikeutettu. En minäkään voi myöntää että uskontomme velvoittaisi meidät otaksumaan sitä fyysillistä ihmettä, että Jeesuksella ei ollut maallista isää. Järnefeltin pyrkimys syventämään uskonnollista tietoisuutta kansassamme on minusta kiitettävä tehtävä.

Mutta tämä tehtävä vaatii, että se käsitetään puhtaasti, ettei siihen sekoiteta sellaisia näkökohtia, jotka kuuluvat tieteen aloihin. Jo »Ateistissa» Järnefelt antausi tekemään teorioja, joihin hänellä olisi pitänyt olla objektiivisia ajatusperusteita (ks. Valvoja 1895, s. 351 ja seurr.). Nyt ilmoitettavanamme olevassa kirjassa Järnefelt on ehkä vieläkin rohkeammin sekoittanut uskonnollisia ja qvasi-tieteellisiä näkökohtia. Tämä sekoittaminen estää siinä löytyviä uskonnollisia aatteita vaikuttamasta koko voimallaan. En voi pidättää sitä arveluani, että Järnefelt itsekin on tuntenut painostavaa tunnetta kirjoittaessaan tätä kirjaansa. Raamatun kertomusten todisteleminen yhtäpitäviksi tekijän subjektiivisten uskonaatteiden kanssa on lannistanut hänen kuvausvoimaansa. Personallisen vakaumuksen esittäminen ei ole tullut niin eläväksi kuin voisi Järnefeltiltä odottaa. Ilman syytä ei Järnefeltin kirjaa ole sanottu »kuivaksi».

Uudistan kuitenkin vielä kerran mitä jo olen sanonut. Järnefeltin kirjassa on niin paljon arvokasta, että siihen kannattaa tutustua. Siinä lukija tapaa monta uskonnollista aatetta, jotka eivät ainoastaan valaise Järnefeltin käsitystä, vaan ovat muussakin suhteessa arvokkaita. Varsinkin on niiden, jotka ovat lukeneet »Marian», velvollisuutena tutustua tähän Järnefeltin teokseen.

Viimeisellä lauseella tahdon myöskin lausua paheksumiseni siitä, ettei sama kustantaja, jonka toimesta »Maria» ilmestyi, ole katsonut voivansa ottaa »Evankeliumin alkua» kustannettavakseen.

Z. C.

Väittelyä.

1. Vähän vastinetta toht. Theodor Löfströmille hänen Tokologian suomennosta koskevan arvostelunsa johdosta.

Valvojan viime numerossa olleessa Alice B. Stockhamin ylempänä mainittua teosta koskevassa kritiikissään hra L. ensiksi, ruvetessaan suomennostani suomustamaan, pahoittelee sitä seikkaa, etten ole laatinut käännöstäni alkuperäisestä painoksesta, vaan ruotsinnoksesta ja että se niin ollen on tullut „niin orjallisesti ruotsinvoittoiseksi ja kankeaksi“. Mutta jos suomennos olisi tehty englannin tai saksan kielestä, niin silloin ei olisi jäykkyyttä eikä vieraan kielen voittoisuutta tarvinnut pelätä, vai miten, hra tohtori? Sitä logiikkaa en ainakaan minä jaksa ymmärtää! — Ehkä on käännös kankeata. Puolustuksekseni en kykene muuta sanomaan kuin että olen tätä ennen suomentanut kymmenkunnan kirjoja kirjallisuuden eri aloilta ja että arvostelijani eivät tähän asti ole suomennoksiani jäykkyydestä moittineet. Kun puheenalaisen kirjan arv. kustantaja tarjosi sen minulle suomennettavaksi, antoi hän minulle ruotsalaisen käännöksen ja vaikken, niinkuin hra L. aivan oikein arvaa, lainkaan ole asiantuntija tällä alalla, huomasin muutamia rivejä kirjasta luettuani, että ruotsinnos oli kutakuinkin kehno ja virheellinen. Pyysin sentähden kustantajaa hankkimaan alkuperäisen teoksen tai ainakin sen saksankielisen käännöksen. Mutta kun kustantaja kiirehti kirjan suomentamista, ryhdyin työhön ruotsinnoksen perustuksella ja katsoin voivani verrata suomennostani sen valmistuttua joko englantilaiseen tai saksalaiseen painokseen, niin pian kuin ne saapuisivat. Siten kului kesä, ja syksyllä ilmoitti kustantaja, että englantilainen painos oli loppuun myyty, vaan että saksalainen oli tulossa. Tätä odottaessani onnistuin kumminkin saamaan „asiantuntijan“ työtäni tarkastamaan, jonka vuoksi luulin huoleti voivani jättää *hänen* toimekseen vertaamistyön. Hän lukikin sitten ensiksi osan suomennoksestani käsikirjoituksena ja sittemmin, kun painattaminen oli alkanut, ensimäisen korrehtuurin. — Mitä hra L:n suuresti ihailemaan Duodecimin sanaluetteloon tulee, voin vakuuttaa, että kaiken aikaa työtäni suorittaessani käytin sitä (tietysti kumminkin sen vanhaa painosta, siitä yksinkertaisesta syystä, että uusi ilmestyi vasta pari kuukautta myöhemmin kuin Tokologian suomennos). Sitä kunniaa että olisin keksinyt „koko joukon uusia sanoja“ en siis lainkaan voi ottaa itselleni. Siihen minulla on yhtä vähän kykyä kuin rohkeutta. Tämäkin syytös on niinmuodoin kokonaan tuulesta temmattu. Mutta siitä huolimatta että olen tehnyt suomennokseni parhaan kykyni mukaan ja saatavissani olevia apuneuvoja käyttämällä sekä siitä, että „asiaan perehtynyt“ on käännökseni tarkastanut hra L. siitä löytää virheitä „niin runsaasti, että (hän) niitä ei jaksa ruveta luettelemaan“. Tämä arvostelijan arvattavasti hänestä itsestään yhtä kauniisti kuin sattuvasti lausuma loppuponsi tuntunee puolueettomasta lukijasta vielä oudommalta, kun hän saa kuulla, että suomennokseni tarkastaja on aineeseensa hyvin perehtynyt medisiinan kandidaatti ja *yksi uuden Duodecimin sanaluettelon toimittajista.*

En tiedä lieneekö toht. L. koskaan nähnyt puheenalaista alkuteosta tai sen saksalaista painosta. Minä varon, että jos hän sen olisi tehnyt, niin hän tietäisi, että suomennoksessa esiintyvät virheet eivät ole *käännös-* vaan *asiallisia* virheitä. Mutta minun tehtäväkseni ei annettu uuden, paremman Tokologian kirjoittamista, vaan ainoastaan sen suomentaminen. Suurempien muutosten tekeminen kirjan sisällykseen nähden eivät siis voineet tulla kysymykseen, niin tarpeen vaatimia kuin ne epäilemättä itsessään olisivat voineet ollakkin. Että kumminkin tässäkin suomennoksessa semmoisena kuin se nyt esiintyy on tehty melkoinen joukko parannuksia (ks. esim. anatominen osa), sen olisi tunnollisempi arvostelija kuin miksi toht. L. on osottaunut empimättä rientänyt tunnustamaan.

Mitä muutoin tulee hra L:n pätevyyteen suomennoksen kieliasun tarkastamisessa, uskallan pitää sitä hiukan epäilyksen alaisena, koska hänen pienessä

arvostelussaan on ainakin yksi niin suuri virhe („en ole *tilaisuudessa sanomaan*") että oppilaat koulun keskiluokilla tietävät sitä välttää. Niinkin yksinkertainen seikka kuin että *ulostava* sanan esiintyminen *ulostuva* sanan asemesta on *painovirhe* näkyy olevan hra tohtorin mahdoton käsittää!

Tokologian suomentaja.

---

2. Vastaus.

Koska toimituksen hyväntahtoisuuden takia minulla siihen on tilaisuus, niin pyydän tässä samassa yhteydessä vastata ylläolausuttuun muutamin sanoin. Kääntäjä ei sano logiikkansa riittävän käsittämään sitä seikkaa, että minä oletan käännöksen siitä syystä tulleen ruotsinvoittoiseksi, että se on tehty ruotsinnoksesta. Minusta on aivan selvää, että henkilön, joka — niinkuin otaksun olevan Teidänkin laitanne — käyttää jotenkin yhtä hyvästi sekä ruotsin että suomen kieltä, suorittaessaan käännöstä toisesta näistä kielistä toiseen on paljoa vaikeampi välttää alkuperäisen kielen voittoisuutta, kuin jos käännös tapahtuu kielestä, jolla ei ole tottunut ajattelemaan. Tämä on ainakin oma kokemukseni ja olen samaa muiltakin kuullut. Mutta tästä riippumatta pitäisi tunnollisen kustantajan ja kääntäjän velvollisuuksiin kuulua, aina edes verrattavana käyttää alkuperäistä teosta ja vieläkin suuremmalla syyllä silloin kun ruotsinnos, niinkuin kääntäjä aivan oikein itse huomauttaa, on niin kehno ja virheellinen, kun tässäkin tapauksessa on laita. Kääntäjä lisäksi lausuu, että arvostelijat eivät hänen suomennoksiaan tähän asti ole jäykkyydestä moittineet. Mitähän olisivat sanoneet, jos niille olisitte tarjonneet sellaisia lauseita kuin Tokologian siv. 6: „Se ei ole 7 cm. *pitkä*, 5 cm. *leveä* ja 2,5 cm. *paksuinen*", ja siv. 19: „Varsinkin kasvo*issa* se on ryppyinen". Siv. 11 luetaan, että emänkaula *menee* emättimen yliosaan, pitäisi kai olla: *pistää* tai *ulottuu* sinne. Siv. 22 luetaan: „Muihin *oireisiin yhdistyneenä se* auttaa" j. n. e.; mahtanevatko ne oireet voida yhdistyä toisiinsa? Siv. 26 on: „Niinpä esim. maamies erottaa — — — —, *sillä välin kun* lapset voissa saavat hiilestä rikasta rasvaa", joka lause tuntuu sangen raskaalta ja ruotsalaiselta.

Ihastustani Duodecimin sanaluetteloon ei tarvitse asettaa niinkään korkealle, sillä, niinkuin Duodecimin muutkin jäsenet tiedän varsin hyvin, että tässä luettelossa vieläkin on paljon virheitä ja puutteellisuuksia ja juuri sen vuoksi, että nämä tulisivat huomioon-otetuiksi olisi toivottava, että luetteloa käytettäisiin. Siv. 6 olette käyttänyt sanaa *kelmu* kun on puhe sikiön *kalvoista*. Tässä paikassa olisi asiantuntevaisuus pelastanut toisestakin virheestä, sillä olemattoman harvinaista lienee että sikiötä ympäröivä kalvo *katkeaa;* se *puhkeaa* tai enintään *repeytyy*. Siv. 9 on sana „äggledare" käännetty *munanjohdin* eli *emätorvi* ja siv. 10 on samalla sanalla merkitys *munanjohtaja*. Sanaluettelossa se merkitsee *munatorvi*. Sana „underlif" on siv. 10 käännetty *vatsanalus*, sanaluettelossa se merkitsee *vatsanpohja*. Siv. 12 sanotaan että nänniä verhoaa *kalvo;* tokkohan kalvo uskaltaisi niin pitkälle ulkoilmoihin. Siv. 27 käytetään *valkuainen* pro *munanvalkuaisaine*, ja typin*sekaiset* pro typin*pitoiset*. Siv. 39 on sana *supistavasti* pro *jumottavasti* eli *jumoavasti*. Sana „gluten" on niitä sanojen kosmopoliitteja, joille ei liene useampaa nimeä keksitty. Kääntäjän mukaan se siv. 27 merkitsee *lima*, siv. 38 *kasvitymä* ja pari riviä myöhemmin *kasvilima*. Sanan „ringmuskel" kääntäjä merkitsee sanalla *kehälihas;* sanaluettelon vanhassa painoksessa se on *sulkulihas*, uudessa taas *kurojalihas*.

Tehdäkseni pienen yrityksen suurempaan „tunnollisuuteen“ en lausu asiasta tämän enempää, vaan jätän johtopäätöksien tekemisen itsellenne. Pyydän vain anteeksi että „asiantuntevan avun“ puutteessa tälläkään kerralla „en jaksa“ hankkia enempää materiaalia.

Kovin kiitollinen olen Teille Herra Kääntäjä, että Tekin yhdytte epäilemään pätevyyttäni arvostelijatoimeen. Itse olen sitä aina epäillyt, ja kun nyt saan tukea Teistä, niin Valvojan kunn. toimitus ensi kerralla varmaankin ottaa epäilykseni huomioon vaikka se tähän asti paremman puutteessa on ollut pakoitettu vähempiarvoiseenkin tyytymään. Tämän se voipi tehdä sitäkin suuremmalla syyllä, kun se saapi kuulla Teidän ilahuttavan lohduttavat tiedonantonne koulujen keskiluokkalaisten kyvystä tällä alalla.[1]

Theodor Löfström.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Julistuskirja 3/15 helmik. 1899. — Kansalais-adressi. — Tulevaisuuden ohjelma.

Samana päivänä, jolloin Valvojan helmikuun vihon viimeinen arkki pantiin painoon, julkaistiin Suomen virallisissa lehdissä Keisarillinen Julistuskirja annettu 3/15 p. helmik. ynnä „Perussäännökset niiden lakien valmistamisesta, tarkastamisesta ja julkaisemisesta, joita annetaan Keisarikuntaa varten, Suomen Suuriruhtinaanmaa siihen luettuna“. Tämän asiakirjan, joka oli syntynyt oudolla tavalla, salaisen konferensin esityksestä ja Suomen senaatin ja säätyjen mieltä kysymättä, ja joka uhkaa supistaa Suomen valtiosäätyjen perustuslaillista päätäntöoikeutta kaikissa niissä asioissa, joiden voidaan katsoa koskevan yleisiä „valtakunnan-etuja“, päätti senaatti puheenjohtajan ratkaisevalla äänellä, heti julkaista, samalla kuin senaatti yksimielisesti yhtyi alamaiseen esitykseen, jossa julistuskirjan perustuslain-vastaisuus selitettiin. Senaatin n. s. vähemmistö (10 ääntä 20:stä) tahtoi lykätä julkaisemisen siksi, kunnes armollinen vastaus senaatin esitykseen oli saatu. Senaatin yhteinen alamainen esitys on Keisari-Suuriruhtinaalle esitetty, mutta pöytäkirjaa itse istunnosta ynnä prokuraattorin vastalausetta ei liene H. M:ttinsa tietoon saatettu.

Senaatissa tapahtunut äänestys on maassamme sekä julkisesti että yksityisesti joutunut ankaran arvostelun alaiseksi, jossa ei suinkaan ole sanoja säästetty. Ei ole puuttunut maankavalluksenkaan syytöksiä, jotka ovat olleet sitä raaempia kun ne ovat ilmestyneet nimettömissä kirjeissä

---

[1] Tokko muuten mainitsemanne »virhe» ensinkään on kielivirhe, jätän asiantuntijain arvosteltavaksi.

ja seinäpiirustuksissa ja usein olleet kohdistettuina asianomaisten omaisiakin kohtaan. Tulos keskustelusta on ymmärtääkseni joka tapauksessa ollut se, ettei ole mitään syytä epäillä senaatin jäsenten isänmaallista mieltä. Kieltämättä maa olisi toivonut senaatin voivan jotakin tehdä Julistuskirjan julkaisemisen estämiseksi, jotta „perussäännösten" tarkoittaman muutoksen todellinen laatu selvemmin olisi tullut näkyviin, ja sen vuoksi kiitollisuus jo julkaisun viivyttämisenkin yrityksestä oli suuri. Tällä hetkellä olemme kuitenkin vielä liian lähellä tapahtumia, emmekä myöskään kylläksi tunne kaikkia asiaan vaikuttavia syitä, jotta voisimme niitä täysin pätevästi ja puolueettomasti arvostella. Historian asiaksi jääköön tuomita Suomen senaatin tekoa 18 p. helmik. 1899. Kiitosta senaatti joka tapauksessa ansaitsee miehekkäästä ja mestarillisesti kirjoitetusta esityksestään, joka valitettavasti ei ainakaan näihin asti ole tuottanut odotettua vaikutusta.

Mielet alkoivat jo jonkun verran rauhoittua julkaisua seuranneesta kiihtymyksestä, kun arm. vastaus senaatin esitykseen saapui. Silloin leimahti kiista uudelleen ilmituleen sen johdosta, että kolme senaatin jäsentä pani nimenomaisen vastalauseen prokuraattorin esiintymistä vastaan, ja näistä vastalauseista yksi, senaattori Yrjö-Koskisen tekemä, saatettiin sanomalehdistössä julkisuuteen. Viimeksimainittu onkin miltei yksin saanut kantaa vastuuta sekä julkaisusta että erittäinkin mainituista vastalauseista; kaiketi on muita arveltu nolliksi, joilla on merkityksensä vain kuin eteen tulee ykkönen. Näitä vastalauseita en voi ymmärtää miksikään muuksi kuin kieltämättömäksi valtiolliseksi erehdykseksi. On tosin ymmärrettävää, että henkilöt, joilta myrkylliset huhut tahtovat riistää kansalaiskunnian, tuntevat tarvetta ja pakkoa saada lausutuksi että he itse oman käsityskantansa mukaan ovat menetelleet täysin laillisesti, mutta tämmöisiin lausuntoihin, jos niitä ei tahdo panna omiin yksityisiin muistelmiinsa tulevaisuuden varalle, olisi epäilemättä ollut muu muoto tarjona kuin vastalause prokuraattoria vastaan. Olipa mitä moitteen syytä tahansa senaatin enemmistön tai vähemmistön tahikka prokuraattorin toimenpiteitä tai toimenpiteiden puutetta vastaan, ei missään tapauksessa ole oikeutta semmoisena hetkenä, jolloin kaikkien yhteistä tointa tarvitaan, kuluttaa aikaa keskinäiseen syyttelemiseen. Tämmöiset syyttelemiset eivät hyödytä ketään muuta kuin vihollisiamme, jotka jo ovatkin rientäneet niitä omiin tarkoituksiinsa käyttämään.

Senaattori Yrjö-Koskinen on pitkän ja vaikutuksesta rikkaan valtiomiestoimen jäljestä pyytänyt eroa virastaan. On tosin suuresti epäiltävää, onko senaatin jäsenten eroaminen tällä hetkellä suotava, mutta senaattori Yrjö-Koskisen ajatuksenjuoksu tässä asiassa on kieltämättä täysin ymmärrettävä ja selvä. Hän ei ole katsonut voivansa lain mukaan estää Julistuskirjan julkaisemista, mutta on yhtynyt alamaiseen esitykseen, jossa

Julistuskirjan perustuslain-vastaisuus selitetään. Kun hallitsija ei tähän alamaiseen esitykseen pane huomiota, niin hän neuvoskamarin jäsenenä pyytää eronsa. Olisi saattanut ainoastaan toivoa että tämä eronpyynti olisi tapahtunut voimakkaammalla vastalauseella viimeisiä tapahtumia vastaan — mikä epäilemättä olisi voinut käydä laatuun muita senaattoreja vaikeaan asemaan saattamatta — eikä senlaatuisella vastalauseella, josta äsken oli puhe.

*

Senaatti teki esityksensä, valtiopäivät lähettivät puhemiehensä hallitsijan luokse — kumpaisetkin tekivät työnsä turhaan. Kun jo sitä ennen sähkötietä oli Venäjälle levitetty valheellista uutista, että täällä kaikki järkevät ihmiset olivat tyytyväiset uuteen „vakavaan järjestykseen", niin heräsi kansalaisissa valtiopäiväpiirien ulkopuolellakin halu koettaa tehdä jotakin ainakin ajatuskantansa ilmituomiseksi. Kenen mielessä „kansalaisadressin" ajatus ensiksi lienee syntynyt, on mahdoton sanoa. Maaseudulta saapui kirjeitä ja lähettiläitä, jotka vaativat että jotakin asiassa oli tehtävä. Ja kaikkialta ehdoitettiin samaa, mitä pääkaupungissa jo heti alussa oli ajateltu: „kansalais-adressia" tai „kansalais-lähetystöä" tai molempia yhdistettyinä. Mieliala oli valmis, ei muuta tarvittu kuin sytyttävää kipunaa. Ainoastaan tämä selittää, kuinka meidän harvaan asutussa maassamme vähemmässä kuin viikossa saattoi kertyä enemmän kuin puolimiljoonaa nimeä ehdotetun adressin alle. Muudan talonpoika, jolta eräs venäläinen Pietarissa tuli varta-vasten kysymään, kuka heidät oli lähettänyt, kuka asian alullepannut, kuuluu vastanneen: „Sitä tuskin kukaan osaa sanoa. Kun saimme tiedon Julistuskirjasta, tulimme kaikki hyvin surullisiksi, ja kun ei senaattia eikä säätyjä kuultu, niin meissä heräsi ajatus: entäs jos me yksinkertaiset kansanmiehet itse menisimme H. M:ttinsa luokse surujamme ilmituomaan, ehkä se auttaisi, ja me tuumimme pitää kokousta asiasta. Samassa me kuulimme että aivan sama mieli oli syntynyt muuallakin, sekä pääkaupungissa että maaseuduilla, että oli ajateltu yhtyä yhteiseen toimintaan. Ja kun me olimme pitäneet kokouksemme, kuulimme että tosiaankin naapuripitäjässä, että kaikissa ympäristöpitäjissä, että koko Suomen jokaisessa kunnassa oli ollut kokous, jossa sama asia oli ollut esillä."

Tyhjin toimin palasi kansalaislähetystö Pietarista, mutta ei sen toimi sittenkään ole tyhjiin rauennut. Se mieliala, joka vallitsi kokouksissa 5 p. maalisk. 1899, jolloin kaikki kansa Suomen niemellä aina Lapin raukoille rajoille asti kyyneleisin silmin kuuli adressia luettavan ja hartain mielin päätti siihen yhtyä ja jolloin virsi „Jumala ompi linnamme" sävelin tulkitsi kansan luottamuksen tulevaisuuteen, se mieliala ei haihdu hetken mukana, vaan se sisältää kauniita tulevaisuuden lupauksia. Juuri

tämä kansalaisadressin vaikutus sisään päin, koko kansan yhdistyminen yhden ajatuksen ympärille, se se epäilemättä on tämän adressin tärkein merkitys. Se on todistanut että Suomen kansa, puolueista huolimatta, muodostaa valtiollisessa merkityksessä kansan, jolla on yhteinen kansallistunto. Se on samalla tehnyt hyvää toisessakin suhteessa: se on paljastanut muutamia mätähaavoja, joiden vaarallisuutta kenties ei monikaan ole ennen osannut arvata ja joiden paljastaminen tekee lähimmän tulevaisuuden työohjelman jokaiselle täysin selväksi. Yhteisyydentunnon kohottaminen kansamme kaikissa kerroksissa ja puolueissa, — siinä tämän tulevaisuuden-ohjelman tunnussana.

*

Sivistyksen levittäminen jokaiseen maan matalimpaankin majaan, ei ainoastaan nousevaan sukupolveen, vaan täysikasvuistenkin piiriin, se on kieltämättä ensimäinen kohta tässä ohjelmassa. Tämän kohdan toteuttaminen ei käy laatuun ilman työtä, ilman sangen raskastakin työtä n. s. sivistyneiden puolelta. Mutta on selvää että tämmöinen yhteistyö enemmän kuin mikään muu on omansa kansanluokkia toisiinsa lähentämään.

Työväen, sekä torpparien ja muun maalaisväestön että kaupungeissa asuvien työntekijäin aseman parantaminen on toinen aivan yhtä tärkeä kohta. Että Keisarillisen Julistuskirjan on torpparien keskuudessa paikoittain luultu sisältävän käskyn maaomaisuuden jakamiseen, se tosiasia ei paljasta ainoastaan muutamissa kansankerroksissa vallitsevaa suurta tietämättömyyttä, vaan myös epäkohtia, joita ei voida korjata yksinään parempien tietojen levittämisellä, vaan joiden parantamiseksi ehdottomasti vaaditaan korjauksia nykyisissä olevissa oloissa. Ei voida kieltää että meidän sivistyneemmät ja varallisemmat kansanluokat ovat osaltaan syylliset siihen, että semmoinen yhteistoimintaa ja yhteisyydentunnetta hajoittava mieliala, jonka ilmauksia viime aikoina on nähty, voittaa sijaa työväestössä. „Yliluokka“ on niin monasti, esim. pääkaupungissamme, kerta kerralta kylmäkiskoisesti hyljännyt työväestön oikeutetutkin toiveet tai lykännyt niiden toteuttamisen epämääräiseen tulevaisuuteen. Ja mitä erittäinkin torpparien tilaan tulee, niin on siinä kohden paljastettu todella hämmästyttäviä ja ehdottomasti parannusta kaipaavia epäkohtia; niistä tulee selkoa tekemään eräs kirjoitus Valvojan ensi numerossa, johon tässä saan viitata. Uhrauksia vaaditaan ehdottomasti varakkaampien kansanluokkien puolelta. Sitovia lainmääräyksiä on saatava vähäväkisemmän turvaamiseksi, mahdollisuutta oman maatilkun saamiseen kaikin neuvoin autettava. Ja ennen kaikkea on pidettävä silmällä ettei ajattelemattomilla teoilla mielialaa työväestössä kiihoiteta.

Yhteistoiminta taloudellisella alalla on niinikään yksi tärkeä kohta lähimmässä työohjelmassamme. Tämmöinen yhteistoiminta

lisää vähäväkisten taloudellista voimaa, joka kansallisessa taistelussamme on äärettömän tärkeä; se kasvattaa samalla yhteistoimintaan yhteiskunnallisella ja valtiollisella alalla.

Edellisestä näkyy, mille kannalle tahdon asettua siirtolaiskysymyksen suhteen. Näinä aikoina on epäilemättä monen mieleen johtunut ajatus, että olisi syytä jättää nämä raukat rannat, kun niiltä valtiollinen vapaus häviää ja niitä näännytetään sotamiesrasituksella, ja etsiä uusia, onnellisempia asuma-aloja. Tähän täytyy sanoa: ainakin nykyhetkenä on tämä ajatus aivan liian aikainen. Tällä hetkellä on päinvastoin katsottava jokaisen velvollisuudeksi jäädä asemilleen, asemaa puolustamaan. Omassa maassa on työtä kyllin, ja koetettakoon erityisillä toimenpiteillä valmistaa ansiota ja työalaa niille, jotka haluavat uutisviljelijöiksi ruveta. Siltä ei suinkaan ole sanottu että saisimme jättää huomioon ottamatta sitä suoneniskua, jonka siirtolaisliike kaikesta huolimatta vuosittain lyöpi paraihin voimiimme. Suoranaisena kansalaisvelvollisuutenamme on pidettävä, etteivät nämä siirtolaiset, joissa on väestömme parahistoa, joudu kansaltamme kokonaan hukkaan eivätkä sen siveellisen villiytymisen alaiseksi, jonka kaikista kansallisuuden siteistä luopuminen ainakin ajaksi tuo mukanaan.

Entäs kotoiset puoluetaistelumme? Mikä sija on niille tulevaisuuden ohjelmassa annettava? Ei liene milloinkaan oltu taipuvaisempia tarjoamaan toisilleen sovinnon kättä kuin nyt, jolloin kaikilla puolueilla on suuri yhteinen asia ajettavana. Mutta kun ensi huumauksesta on toinnuttu ja uudelleen käännytty realiseen työntekoon, niin varmaan vanhat riitakysymykset taas alkavat pistää esille. Niillä on siksi syvät juuret, ettei niitä voi ilman muuta pyyhkiä pois. Luulisimme sen vuoksi aivan välttämättömäksi että ikäänkuin edeltäpäin sovittaisiin — vaikkapa aivan äänettömästi — muutamista kohdista, jotka olisivat toiminnan perustuksena. Minulla tosin ei ole valtuutta puhua kenenkään nimessä, mutta tahtoisin kuitenkin esittää muutamia kohtia, joiden, asiata katsoen suomenmielisten kannalta, mielestäni pitäisi olla sovinnon välttämättömänä ehtona.

Ensinnäkin: pois kaikki personalliset solvaukset. Ne ovat kaikista enimmän omansa yhteisyydentunnetta heikentämään ja mieliä kiihoittamaan sekä antamaan aseita vastustajille.

Toiseksi: pois kaikki vastustus toiskielisiä sivistyslaitoksia ja erittäinkin kansansivistys-laitoksia vastaan. Aivan välttämätöntä on tunnustaa kunkin lapsen oikeus saada opetusta omalla äidinkielellään; kaikki muunlaiset periaatteet ovat meidän kansalliselle olemuksellemme äärettömästi vaaralliset. Semmoiset tapahtumat kuin suomalaisen kansakoulun vastustus Helsingin pitäjässä tai äsken kerrottu Turun ja Porin läänin kuvernöörin kielto pitämästä arpajaisia Ahvenanmaan suomalaisten sivis-

tyksen hyväksi, ovat erehdyksiä, joita ei saa uudistaa, jos mieli saada aikaan pysyvää sovintoa.

Kolmanneksi: pois käännösjärjestelmä virastoistamme senaattia myöten. On selvää että käännösjärjestelmä itsessään sisältää siemenen mitä suurimpiin vaaroihin, samalla kuin se äärettömästi loukkaa Suomen kansan suurta enemmistöä. Nykyaikana ei ole mitään toivoa päästä eteenpäin lainsäädännön tietä, mutta vapaaehtoisuuden tie on avoinna, jota noudatettakoon, ennenkuin se on myöhäistä.

Näiden vaatimusten kohtuullisuutta ei voine kukaan evätä. Jos niistä voitaisiin sopia, niin olisi varmaankin astuttu suuri askel eteenpäin, jotta

„yksi mieli — yhdistäisi
henget keskenään nyt kiistäväiset
yhdeksi lujaksi, sitkeäksi,
sopusointuisaksi Suomenmaaksi."

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Kansanvalistusseuralta: Helmiä Suomen runoudesta. 1—7 vihko. Vihon hinta —: 25.
Suomalais-ugrilaiselta seuralta: Käytännöllisiä lisälehtiä teokseen Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. N:o 11—30.
Suomen muinaismuisto-yhdistykseltä: Prospekt öfver Finska Fornminnesföreningens ändamål och värksamhet. —: 75.
Otavalta: *Arvid Järnefelt,* Samuel Cröell. 2: 75. — *Eino Leino,* Tuonelan joutsen. 1: 25. — „Pikku poikani". Kotimainen alkuteos. —: 80. — *Hannes Gebhard,* Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla. Toinen osa. 6 ja 7 vihko. 1: 50. — *Hall Caine,* Kristitty. Suom. Aino Malmberg. (Otavan romaanisarja N:o 4 ja 5. 1899.) — *Carl Blink,* Kustaa Vaasa. Suom. Maila Talvio. 19—21 vihko. Vihon hinta —: 25. — *K. E. Sohlman,* Piirteitä rautateiden historiasta. 2: —. — *L. H. Sandelin,* Ruotsinkielen harjoituksia. —: 75. — *E. G. Palmén,* Vastaisesta rautatiepolitiikastamme. (Yhteiskunnallisia kysymyksiä 9). 1: 50. — *Poul la Caur* ja *Jac. Appel,* Maailman rakenne ja luonnonvoimat. 3 vihko. —: 75.
Werner Söderströmiltä: Andreen kartasto. 25 - 28 vihot. Vihon hinta —: 75. — *Tuomas Kempiläinen,* Kristuksen seuraamisesta. 5 ja 6 vihko. —: 70. — *F. W. Palander,* Suomalais-venäläinen sanakirja. 5 vihko. 1: 75. — *Z. Topelius,* Draamalliset teokset. 2 vihko. 2: —. — Avarassa maailmassa. 2 ja 3 vihko. Vihon hinta —: 35. — *Otto Funcke,* Kodin hartauskirja. 3 vihko. Suom. Elis Bergroth. —: 35. — Hinnalla lunastetut. (Muruja Elämän sanasta. I) —: 20. — *J. L. Runeberg,* Vänrikki Stoolin tarinat. Toinen vihko. 3: 50. — *Konni Zilliacus,* Intiaanisota. 4 ja 5 vihko. 1: 30. —

(Jatk. seur. vihossa.)

Tutkimuksia ja ehdoituksia torpparikysymyksestä.

Kirjoittanut

HANNES GEBHARD.

Komitean mietintö laki-ehdotuksen tekemistä varten maan vuokraamisesta maalla asetetulta komitealta. Helsingissä 1897. 123 siv.

AKSEL WARÉN, *Torpparioloista Suomessa.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. 89 osa. Helsingissä 1898. 406 siv. Hinta 6: —.

I.

„Hitaat ovat herrojen kiireet" saavat torpparit täydellä syyllä sanoa asiansa, heidän elinkysymyksensä ja koko kansamme tulevalle kehitykselle tärkeän kysymyksen käsittelemisestä valtiomahtien luona. Tämä käsitteleminen alkoi jo v:n 1885 valtiopäivillä ja vasta v. 1898 tuli julkisuuteen hallituksen asettaman komitean mietintö asiassa, jota 5-miehinen komitea sihteerin avulla on tehnyt aina vuodesta 1892.

Komitea on laatinut, paitsi lakiehdoitusta, tavanmukaisen historiallisen katsauksen aikaisempaan lainsäädäntöömme sekä teettänyt sihteerillään lyhyen silmäyksen maanvuokrasta nykyään voimassa olevaan lainsäädäntöön tärkeimmissä sivistysmaissa. Historiallisesta katsauksesta näemme, että ne hajanaiset lakimääräykset, jotka tätä nykyä ovat voimassa maanvuokrasta, ovat pääasiallisesti haettavat 1734-vuoden laista ja että niilläkin on henkensä monessa suhteessa perittynä keskiajalta. Kun muistelee, että kuningas Kristofferin maanlain mukaan maanvuokrausta sai käyttää ainoastaan kruunun ja aatelin tiloilla, mutta että

talonpoika ei saanut ottaa talonpojalta vuokraa, ja että aatelin etuoikeuksiin vuodelta 1723 kuului m. m. „— — valta pienemmistä rikoksista, niskoittelemisista ja huolimattomuuksista asian mukaan *kurittaa ja rangaista talonpoikiansa* ja yksityisiä palvelijoitansa" (31 §) ja että tätäkään pykälää ei liene vielä muodollisesti kumottu, niin selviää meille ainakin osaksi, miten torppariolomme ovat voineet kehittyä sellaisiksi, kuin ne muutamissa osissa maatamme tätä nykyä ovat, ja joista alempana annamme muutamia viittauksia.

Mutta se ei ole ainoa vika niissä hajanaisissa lakimääräyksissä, joita tähän saakka on koetettu sovelluttaa torpparioloihimme, että ne ovat vanhentuneita. Niillä on sitä paitsi se tärkeä vaillinaisuus, että niitä säädettäessä on melkein yksinomaan silmällä pidetty suurempien, itsenäisten maatilojen vuokraamista muona- tahi rahavuokraa vastaan, josta näkökannasta myöskin on johtunut vähäväkisen torpparin oloihin ankarasti sattuvia määräyksiä.

Toinen selvitys, minkä komitean mietintö meille antaa, on lyhyt yleissilmäys maanvuokrasta nykyään voimassa olevaan lainsäädäntöön tärkeimmissä sivistysmaissa, etupäässä Saksassa, Ranskassa, Suurbritanniassa ja Skandinavian maissa. Useimmat näistä vuokra-asetuksista ovat nekin laaditut etupäässä silmällä pitäen itsenäisten maatilojen vuokraajia jotka luonnossa tai rahassa suorittavat vuokransa. Ja lisäksi ne perustuvat sille „yksityisen vapauden" periaatteelle, josta on johtunut todellista vapautta ainoastaan suurten omaisuuksien omistajille, ja josta periaatteesta lainsäädäntö teollisuuden alalla jo useimmissa maissa on luopunut. Ainoastaan Norjassa tapaamme kaksi eri lakia, toisen itsenäisten tilojen vuokraamisesta ja toisen, vuodelta 1851, joka koskee „Husmandsvæsen"iä, eli laitosta, joka monessa kohden on samanlainen kuin meidän torpparilaitoksemme. Niinikään on v. 1886 säädetty Skottlannin *crofters*'ien, pienten, tavallansa meidän torppareitamme vastaavien, vuokramiesten etuja suojaava laki, jonka pitäisi voida olla tärkeissä kohden meidän esikuvanamme.

Lisäksi olisi ollut tärkeätä saada nähdä kuvausta Irlanninkin vuokralainsäädännön kehityksestä viime vuosikymmenillä, sen maan, missä enemmän kuin missään muualla on pantu voimia liikkeelle parannusten aikaansaamiseksi tällä alalla. Mutta siitä mietinnössä ei arvella olevan syytä tehdä selkoa, „kun ne (lainsäätämistoimet) kohdistuvat mainitussa maassa

puheena olevalla alalla vallitseviin erikohtaisiin ja suorastaan säännöttömiin olosuhteisiin ja siitä syystä ovat rakennetut periaatteille, joita muualla katsottaisiin väkivallaksi yksityistä omistusoikeutta ja toimintavapautta vastaan". Tämä on erittäin kuvaavaa. Mitä ensiksikin näihin Irlannin „suorastaan säännöttömiin olosuhteisiin", tulee, niin tutkimus on osoittanut, että jotakuinkin samanlaisia olosuhteita tapaa tätä nykyä muuallakin, ja että niiden nojalla aletaan vaatia lainsäätämistoimia, jotka muistuttavat irlantilaisia. Ja mitä meidän maahamme tulee, niin emme tahdo väittää että meidän torppariolomme olisivat samanlaisia kuin irlantilaiset maalaisolot, mutta herra Warénin tutkimus, josta alempana teemme selkoa, on kuitenkin paljastanut niin „säännöttömiä olosuhteita", että todellakin olisi ollut syytä tehdä selkoa irlantilaisenkin lainsäädännön periaatteista.

Ja vihdoin näistä periaatteista! Eihän viime aikojen lainsäädäntö suurissa sivistysmaissa ja varsinkin Saksassa, joka maa tätä nykyä on ollut esimerkkiä antava niin monella alalla, ole epäillyt noudattaa sellaisia periaatteita, joita ennen olisi katsottu „väkivallaksi yksityistä omistusoikeutta ja toimintavapautta vastaan", kun on ollut kysymyksessä vähäväkisten suojeleminen parempiosaisten sortoa ja mielivaltaa vastaan. Emme tahdo kuitenkaan tällä kertaa lähemmältä puuttua ulkomaan oloihin ja lainsäädäntöön tällä ja läheisillä aloilla, koska toivomme läheisessä tulevaisuudessa saavamme tilaisuutta niitä laveammin esittää.

Mutta ei ole kummeksittavaakaan, että komitea on jäänyt monessa suhteessa tuollaiselle kannalle, sillä meidän nykyisistä torpparioloistamme ei komitea ole voinut antaa juuri minkäänlaista selvitystä.

Tähän omituiseen vaillinaisuuteen ei komitea kumminkaan itse ole syypää. Se oli näet v. 1894 anonut senaatin oikeustoimituskunnalta, että se saisi panna toimeen laajan suunnitelman mukaan tiedustelun torpparien nykyisistä oloista, mutta siihen — ei suostuttu!

Onneksi torpparikysymykselle oli, että silloin oli valpas, asian tärkeyttä ymmärtävä yksityinen kansalainen, joka otti korjatakseen tuota erehdystä. Pari viikkoa näet sen jälkeen kuin senaatin oikeustoimituskunnan kieltävä vastauskirje komitealle on päivätty, lahjoitti kamreeri Akseli Lilius Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle 2,000 markkaa tällaista tutkimusta varten. Ja vielä suuremman lahjan on tämän tutkimuksen suorittaja, maisteri Aksel Warén antanut kansalleen, uhraamalla luullakseni lähes kolmen vuoden kovan työn palkasta, johon tuskin moni torppari-

kaan olisi tyytynyt! Tämän tutkimustyön tuloksena on näet nyt julkisuudessa asiallinen selvitys, joka varmaankin on oleva välttämätön, jotta jo nekin torppariystävälliset lakiehdotukset, jotka komitea on tehnyt, voisivat saavuttaa valtiomahtien hyväksymistä, ja jonka nojalla pitäisi voida vaatia vielä enemmänkin. Käykäämmepä vähän tarkemmin tutustumaan tähän alallaan tietäraivaavaan, erinomaisen sisällysrikkaaseen tutkimukseen.

Pääasiallisin aines, mitä herra Warén on käyttänyt tässä teoksessaan, on tavattoman suuri kokoelma torpankontrahtien kopioita. Niitä hän on itse kerännyt matkoillaan noin 700, lisäksi hän on saanut käytettäväkseen ne yli 200 kopiota, jotka olivat kertyneet Uuden Suomettaren v. 1891 toimeenpaneman tiedustelun kautta. Kun vielä ottaa huomioon, että hän monelta suurtilan isännältä tai voudilta on saanut torpankontrahtikaavan, joka on yhteinen kaikille tilan torpille, niin hän tämän kautta voipi antaa meille vastauksia muutamiin kysymyksiin 1700—2000 torpasta. Alueena on ollut pääasiallisesti Uusimaa, Häme, Satakunta ja Varsinais-Suomi, siis seudut, joissa torpparilaitos on runsaasti edustettuna. Mutta monessa yksityiskysymyksessä hän on rajoittunut pariin kolmeen kuntaan, muutamissa ainoastaan yhteen, Keuruun kuntaan. Tällä tavalla voipi tekijä antaa lukijalleen erinomaisen valaisevia tietoja sellaisista tärkeistä kysymyksistä kuin suulliset ja kirjalliset välipuheet, käsiraha, vuokra-aika, torpparin velvollisuudet ja oikeudet, vuokran muoto (raha-, parseli- ja työvero) ja suuruus, irtisanominen ja lähtöpäivä, korvaus, maanomistajan ja torpparin personallinen väli. Nämät tiedot saadaan joko tilaston muodossa taikka sitaateissa. Tulokset ovat niin runsaat, että niistä ei voi tällaisessa pienessä kirjoituksessa tietysti tehdä täydellistä selvitystä. En voi kuitenkaan malttaa olla antamatta muutamia viittauksia kirjan tuloksista, jotta nekin, jotka itse teosta eivät tule lukeneeksi — toivon että ne olisivat harvassa — saisivat käsitystä siitä, minkälaisessa asemassa vielä Suomen kansalaisia pidetään.

Hyvin yleistä näkyy ainakin muutamilla seuduin olevan, että isännät vaativat n. s. *käsirahaa* torppareilta, kun he ottavat heidät torppaansa.

Eräässä kontrahdissa luetaan esim.:

»Jos torppari — — torpan tahtoo vieraalle myydä, joka ei ole heiltä kielletty, niin lankee siinä ja jokaisessa myymisen tapauksessa kaksisataa markkaa talon omistajalle hinnasta«.

Toisessa sanotaan että:

»Jos hän tämän oikeutensa tahtoo myydä, niin lankee toinen puoli hinnasta taloon».

Yleisesti on joka toisen torpparin täytynyt maksaa tällaistä käsirahaa, joka keskimäärin nousee 300 markkaan, usein paljoa enempään. Herra Warén on laskenut, että Keuruun pitäjän nykyiset torpparit ovat yhteensä maksaneet isännille käsirahaa noin 120,000 markkaa, ja että 8:ssa kunnassa tuo summa nousee yhteensä yli puolen miljoonan!

Koettaessaan saada selville, mitä tuo „käsiraha" oikeastaan on, tulee tekijä siihen päätökseen, että se useimmissa tapauksissa on torpparin työn arvo, jonka talollinen omistaa itselleen, myymällä työn tuloksen toiselle torpparille. Tästä on seurauksena, että talollinen tahtoo saada torppansa niin usein kaupaksi käyväksi tavaraksi kuin mahdollista. Siitä taas seuraa se epäkohta, että torpat harvoin menevät perintönä samassa suvussa sellaisilla seuduin, missä käsiraha on tavallinen. Tästä lausuu tekijä:

»Tuntuuhan toki luonnottomalta, että torpan poika, sen sijaan että hän olisi oikeutettu saamaan korvausta isänsä tekemistä uutisviljelyksistä, rupeaisi maksamaan isännälle näiden viljelysten hintaa. Tällainen vaatimus kuuluu kuitenkin ehdottomasti käsiraha-järjestelmään, ja aivan johdonmukainen on tällaiselle ajatuksenjuoksulle sekin vaatimus, että torpparin itsensä tulee maksaa uusi käsiraha vuokran jatkamisesta, että, toisin sanoen, torpparin tulee maksaa *korvaus isännälle omista tekemistään parannuksista!*»

Tämä on todella räikeimpiä ristiriitoja, mitä ihmiselämä voi tarjota.

Tämä epäkohta on etupäässä vallalla talonpoikaistilojen torpparien keskuudessa. On näet tutkimuksesta käynyt selville, että on hyvinkin selvä erilaisuus olemassa „herraskartanoitten" — kuten herra Warén sanoo — ja talonpoikaistilojen torpparioloissa. Enimmät epäkohdat versovat kumminkin „herraskartano"-alueella, osaksi jatkona vanhoista aatelin „oikeuksista", osaksi myös edistyneempien olojen seurauksena.

Mitä aluksi *torpparin aseman turvallisuuteen* tulee, niin käypi tutkimuksesta selville, että enemmällä kuin 80 %:lla „herraskartanojen" torppareista on ainoastaan suullinen välipuhe tahi sellainen kontrahti, jonka mukaan heidät voi irtisanoa milloin hyvänsä, jota vastoin lähes 75 %:lla talonpoikien torppareista oli 10—50-vuotiset tahi elinkautiset kontrahdit.

Mutta vielä varmempiakin torpankontrahteja on herra Warén tavannut talonpoikain torppareilla: Viljakkalan kappelissa hän on kopioinut 39

torpankontrahtia, joissa torpparin omaisuus turvataan esim. seuraavin sanoin:

»Omistamani S:n talon maalla annan itsellismies K. K:lle ja hänen vaimollensa ja *lapsillensa polvi polvelta* asuttavaksi S:n torpan ehdoilla kuin seuraa: (1 §) vuotuista veroa tulee torpparin maksaa — — — (5 §) 15 vuoden perästä tulee uudestaan vero laskettavaksi syynin jälkeen, jos ei muuten sovita».

Tässä näemme siis jokseenkin ideaaliset olot tässä suhteessa.

Kontrahdeista oli *kiinnitetty* talonpoikaistiloilla 34 %, mutta „herraskartanoitten kontrahtien joukossa en ole tavannut ainoatakaan kiinnitettyä".

Torpparin oikeuksista ja velvollisuuksista näkee melkein kaikissa herraskartanoiden torpankohtrahdeissa sellaisia rajoituksia kuin että torppari

»kielletään kovasti ottamasta isännän luvatta muonamiehiä tahi kirjoituttamasta hengille päällensä vierasta väkeä tahi muuten ottamasta niitä asumaan luoksensa»,

talonpoikaistiloilla sitä vastoin vain noin 2—5 %:ssa.

Viljelysvelvollisuudesta sanotaan talonpoikaistilojen torpparille usein, että „hänen täytyy pitää torppaa välttävässä kunnossa" tahi että hän „saa tämän nimitetyn maan viljellä ja asua mielensä mukaan", tahi „tahtonsa jälkeen". Sitä vastoin useimmat herraskartanojen kontrahdit vaativat että „torppari on velvollinen *hyvin* pruukaamaan ja viljelemään tilan maat".

Uutta peltoa ja *niittyä* saa talonpoikaistilojen torppari tavallisesti kontrahdin sanojen mukaan raivata „niin paljon kuin jaksaa ja tilaa on", tahi „uudesta saa Tehdä, Lisätä, Enentää ja Isontaa niinpaljon kuin torpan nautintomaihin sopii". Mutta herraskartanoissa „viljelyksiä takamaissa ja hakoissa älköön asuja alkako saamatta lupaa ja katselmuksetta".

Karjanruhuun nähden tapaa usein säädettynä herraskartanoissa että sitä „ei saa tilalta millään syyllä myydä tahi poisviedä, ja olkoon myös vaihto sellaisten tuotteiden kanssa kielletty" jota vastoin talonpoika voi hyväntahtoisesti merkitä paperille että „torpasta saa myydä elukan ruokaa".

Metsänkäyttöoikeuskin on viime aikoihin saakka ollut erilainen molemmilla yllämainituilla alueilla. Herraskartanoilla se on tavallisesti hyvin tarkkaan rajoitettu, jopa välistä „tykkänään kielletty", jota vastoin usein talonpoikaistiloilla metsän käyttäminen on omiksi tarpeiksi täysin vapaa ja lisäksi tapaa tällaisenkin luvan:

„Torppari saa tehdä koppia jos on semmoisia puita, ja halkoja saa myydä mitä itseltä liiaksi on" (!). Mutta näitä lupauksiaan ovat talon-

pojat alkaneet viime aikoina kovasti katua, jonka vuoksi jo Keuruullakin, keskellä humisevaa hongikkoa, tapaa sellaisen säädöksen, että „mänty- ja kuusipuihin ei torppari saa missään tapauksessa koskea".

Rakennusvelvollisuuden suhteen on tekijä huomannut sen eroituksen, että suuri osa talonpoikien kontrahdeista ei puhu siitä mitään, mutta että herraskartanoiden kontrahdeissa se on säännöllisesti mainittu ja että *kaikissa* tapauksissa, missä torppien uutisrakennuksista ja kunnossapidosta puhutaan, ovat nämä asetetut pääasiallisesti *torpparien* velvollisuudeksi.

Verratessaan herraskartanoiden ja talonpoikaistilojen torppien asemaa toisiinsa, on herra Warén tullut siihen päätökseen, että hän „voi melkein matemaattisella varmuudella väittää, että talonpojat ovat jokseenkin neljä kertaa parempia isäntiä kuin herrat", sekä että syynä eroavaisuuteen olisi etupäässä isäntien erilainen „oikeudentunto" ja „siveellinen kanta" (siv. 180). Täytyy myöntää näille syille paljon sijaa (etenkin siinä kohdassa, jonka johdosta herra Warén tuon yleisen arvostelunsa lausuu), totta on että peritty historiallinen katsantokanta herraskartanoilla ja pienempi yhteiskunnallinen juopa, usein sukulaisuussuhteet, talonpoikaistiloilla ovat olleet määräämässä torpparin aseman erilaiseksi molemmilla alueilla. Mutta edellä osoitetut esimerkit näyttävät meille toisenkin, erittäin tärkeän syyn tuohon eroavaisuuteen. Sellaiset edistyneemmän viljelyksen tuottamat olot, kuin järkiperäinen maanviljelys, joka vaatii enemmän työtä, työpalkkojen kasvaminen, maa-arvon ja varsinkin metsän arvon kohoaminen, metsien ja laidunmaitten väheneminen eroittavat herraskartano-alueen talonpoikaistila-alueesta torppari-oloissakin meidän päivinämme ehkä enemmän kuin peritty katsantotapa isännän ja alustalaisen personallisesta välistä. Herraskartano-alueella on siis meidän aikanamme ollut läpikäytävänä maanviljelysteknillinen ja taloudellinen mullistus, joka on saanut torpparien aseman hankalaksi ja välit kireiksi siellä, missä samalla ei ole voitu hankkia torppareille korvausta uusista, ajanmukaisista oloista, vaan ne ovat jätetyt taloudessaan samaten kuin yhteiskunnallisessa asemassaan 1700-luvun kannalle.

Vuokran eli *veron laatuun* nähden on huomattava, että se esiintyy kolmessa päämuodossa: rahaverona, parseliverona ja työverona. Rahavero on enimmin käytännössä talonpoikaistorpissa: 17 %:ssa torpankontrahtien luvusta on se yksinään verona ja yhdessä työveron kanssa on sitä 26 %:ssa. Herraskartanojen torpissa on rahavero yksinäisenä hyvin harvinainen ilmiö.

Parseliverolla on verrattain vähäinen merkitys, vaikka sitä tapaakin melkein jokaisella herraskartanon torpalla sekä noin 22 %:lla talonpoikaistorpista. Muutamat herraskartanoiden torpat saavat suorittaa 10—12 eri lajia, ruokatavaroita, marjoja, puuastioita, pellavia, villoja, sysiä, köyttä, tervaa j. n. e.

Tärkein vero torppareilla on työvero. Se se juuri mielestäni tekee torpparin torppariksi. Ja siinä on suurimpia epäkohtiakin koko järjestelmässä huomattavana. Kontrahdeissa näkee tavallisesti tehtävän seuraavat eroitukset työveron muodoissa: varsinaiset päivätyöt, apupäivät ja ylipäivät. Ensimäiset ovat useimmiten säännölliset ja määrätyt kutakin viikkoa kohti; apupäivät taas vaaditaan vissi määrä kiireimpinä vuodenaikoina. Näistä molemmista verolajeista ei siis ole paljo sanottavaa.

Merkillisimmät sitä vastoin ovat torpankontrahtien säädökset n. s. ylipäivistä. Ne esiintyvät pääasiallisesti suurtiloilla eli herraskartanoissa, niinkuin tekijä niitä nimittää. Melkein jokaisessa kartanossa säädetään torpparin velvollisuudesta seuraavaan tapaan:

»Ja sen lisäksi käskettäessä ylipäiviä, jalkasin tai hevosella, yhden markan korvauksesta kultakin päivältä»;

Sitä paitsi vaaditaan useassa kartanossa naisväeltä ylityötä seuraavin sanoin:

»Torpparin naisväki [siis ei ainoastaan yksi vaimo] on myös velvollinen vuorotellen muiden alustalaisten naisten kanssa kutsuttaessa saapumaan Kartanoon pesemään pyykkiä ja lattioita, mankiloimaan, pellavia häkilöimään y. m. sellaisiin toimiin, joista saavat korvaukseksi 25 p. päivältä sekä vapaan ruuan kartanossa».

Talonpoikaistiloilla ei tällainen rajaton työvelvollisuus tule kysymykseen, sanoo herra Warén. Jonkun esimerkin voi kuitenkin löytää, jatkaa hän. Eräs hämäläinen isäntä on sattuvasti ja voimakkaasti muutamalla sanalla lausunut kaiken sen, mihin kartanon omistajat tarvitsevat useita pykäliä ja pitkiä selityksiä:

»*Aina pitää tulla kun käsketään ja tehdä määrätty tinki joka laija, ja jolsei tule, niin pois töllistä!*»

No mutta eivät suinkaan tilalliset vaadi kovin monta tuollaista ylipäivää vuodessa, kysynee lukija?

Eräs lampuoti, jonka vakinainen työvelvollisuus oli 4 päivää viikossa, on vastannut tähän kysymykseen että „ei niitä sentään vallan joka päivä vaadita; — viime vuonna oli kaksi vapaata päivää, toisena oli

kinkerit meidän talossa ja toisena kova lumipyry". Tavallisinta on että työvero ylipäivien kautta nousee 50 %, mutta on sellaisiakin herraskartanoita, joissa ylipäivät tekevät 100 % määrätystä päivätyöverosta.

Nämät paljastukset ylipäiväverosta saavat huippunsa kun vielä saamme lukea, että muutamilla tiloilla vielä *torppari sakon uhalla kielletään menemästä muille työhön!*

Ja kaiken lisäksi tulee vielä huomauttaa, että jo nykyinenkin laki meillä kieltää koko ylipäivärasituksen, että siis koko tuo kiskominen on laitonta.

Muun työveron lisäksi vaaditaan vielä kaikenlaisia lisätöitä. Esim. tällä tavoin:

»Asuja on velvollinen, *saamatta siitä kuitenkaan hyväkseen lukea yhtään päivätyötä,* vuorossa tai järjestyksessä muiden tilan alustalaisten kanssa tekemään matkoja Lovisan, Porvoon, Heinolan, Haminan, Hämeenlinnan ja Helsingin kaupunkeihin, kartanon asioissa. Sitäpaitsi tulee hänen olla mukana näihin kaupunkeihin kuljettamassa kartanon viljaa».

Herraskartanoissa vaaditaan usein kaikenlaisia omituisia töitä, muutamassa esim.: „on torpparin kyydittävä kartanon piiat kirkkoon", toisessa on „kirkosta tuotava kuulutukset isännälle ja vastattava vahingosta jos väärin kertoo", y. m.

Tässä on vaan ollut puhetta työpäivien paljoudesta. Mutta itse työn laadusta ja järjestämisestä näkee myöskin merkillisiä säädöksiä:

»Torppari on velvollinen *itse* toimittamaan itsellensä tietoa, koska taksvärkit pitää tehtämän, jolloin hän ilman laillista estettä, josta ennen pitää ilmoitettaman, ei saa työstä poisjäädä. Rikos tätä vastaan rankaistaan yhdellä lisätaksvärkillä joka kerralta;»

»Torpparin pitää täyttäessään näitä päivätöitä olla varustettuna riski mies ja hevoin että se voi seurata kartanon esimiestä ja hevoista — —».

Työpäivän pituudesta sanoo herra Warén, että tavallisin näkyy olevan kesällä 15 tuntia ja talvella noin 8—10 tuntia, ruokavälit siihen luettuina. Mutta

»Sangen useissa herraskartanoissa ja joskus talonpoikaistiloissakin on työaika kesällä kl. 4:stä aamulla kl. 1/2 9:ään tai 9:ään illalla — — siis 16 1/2 tai 17 tuntia».

»Eräs seikka on vielä otettava huomioon. Varsin suurella osalla torppareista on matka kotoaan taloon 5—8 kilometriä, ja niiden luku ei ole vähäinen, joilla on 10—15 kilometriä. Tämä taival on kuljettava edestakaisin — —. Tästä lisääntyy työpäivään 1—3 tuntia. Torpparien joukossa on täten sellaisia, joiden normaalityöpäivä kesällä on 20 tuntia — — —!

Mitähän Helsingin rakennustyömiehet sanoisivat tällaisesta järjestyksestä? Ja mitähän meidän suurtilalliset sanovat näistä paljastuksista?

Torpparien *vuokran suuruutta* on herra Warén koettanut laskea muuttamalla kaikki rahaksi ja tullut siihen tulokseen, että kun talonpoikaistiloilla vuokra vaihtelee 26—40 markan välillä hehtaaria kohti, se herraskartanoissa on noin 75 markkaa. Erään uusmaalaisen suurtilallisen hän sanoo laskeneen omien torppariensa veron noin 84—100 markaksi hehtaarilta. Tämä ero on kyllä „melkoinen", niinkuin tekijä sanoo vertauksen johdosta, mutta minun täytyy tunnustaa, että olin odottanut paljoa suurempaa erotusta. Ja kun rupeaa tarkastamaan tekijän laskuja ja vertailua, niin täytyy tulla siihen päätökseen, että olisi ehkä syytä tehdä uusia laskuja ennenkuin rupeaa mitään päättämään asiassa. Näyttää näet siltä kuin ainakin herraskartanoiden torpparien vero keskimäärin todellisuudessa olisi suurempi. Herra Warén on laskenut ainoastaan sellaisten torpparien veroja herraskartanoissa, joilla ei ole „ylipäiviä". Mutta koska tekijä sanoo, että „melkein jokaisessa" kartanossa (siv. 279) on säädettynä ylipäiviä ja „että keskimääränä voi pitää sitä, että kellä on 2 vakinaista työpäivää viikossa, siltä vaaditaan lisäksi vähintäin 1 ylipäivä — -- —" (siv. 281), niin on välttämätöntä että oikean arvostelun ja vertailun vuoksi on laskuihin otettava myöskin ylipäivien arvo.

Toiseksi näyttää siltä kuin tekijä olisi laskenut päivätöiden arvon liian alhaiseksi. M. m. hän on ottanut miehen päivätyöt kesällä talon ruoassa ainoastaan 90 penniksi, mutta minulle on sekä Hämeessä että Uudellamaalla moni tilanomistaja vakuuttanut ettei enää tätä nykyä saada miestä alle 2 markan. Kun tekijän ilmoituksen mukaan juuri päivätyöt ovat suurin osa torpan verosta herraskartanoissa (siv. 272), niin arvaa, että tällainen hinnan ero koroittaa suuresti juuri niiden veron suuruutta. Tätä korkeampaa päivätyön arvoa puolustaa m. m. sekin tekijän ilmoitus, että muuan herraskartanon omistaja, jolla on 8,000 päivätyötä vuodessa torppareiltaan, ei sano tahtovansa vaihtaa niitä 24,000 markkaan (siv. 300). Hän laskee siis jokaisen päivän (talvet, kesät) 3:ksi markaksi. Mutta kun täten olisi saatu herraskartanoitten torpparien vero hehtaaria kohti paljoa suuremmaksi kuin talonpoikaisten, niin väittäisi tietysti uusmaalainen tilanomistaja täydellä syyllä, että hänen tuleekin saada korkeampi arenti maastaan kuin esim. Keuruulaisen, koska hänen maansa arvo on niin ja niin paljon suurempi kuin maanarvo Keuruulla. Ja tätä

asianhaaraa ei herra Warén vertauksessaan ole ollenkaan ottanut huomioon. Olisi siis saatava selville tämä ero maanarvossa. Mutta tällaiselle väitteelle vastaukseksi olisi vielä hankittava selvitystä siitä, onko ja missä määrin uusmaalainen torppari tilaisuudessa käyttämään hyväkseen tuota korkeampaa maan arvoa. Vasta sitten voitaisiin saada selville, missä määrin hän maksaa korkeampaa veroa kuin hänen toverinsa Keuruulla.

Irtisanomisesta ja lähtöpäivästä tapaa herraskartanoilla tällaisiakin määräyksiä:

»Jos minä yhdestä tai toisesta syystä katson itselläni olevan aihetta ylössanoa torpparin ennen Tuomaanpäivää, on hän välttämättömästi velvollinen poismuuttamaan ensiseuraavana Maarianpäivänä;»

»Jos torppari tekee jotakin tai jättää tekemättä (? !) siitä mitä kontrahti sisältää, tulee hänen poismuuttaa kaksi viikkoa sen jälkeen kun hänet todistajain läsnä ollessa on ylössanottu».

Maanomistajan ja torpparin personallinen väli on myöskin usein kontrahdeissa järjestettynä. Talonpoikaistiloilla se kuitenkin tapahtuu hyvin harvoin, ja silloinkin tavallisesti seuraavan tapaisissa muodoissa:

»Torpparin tulee käyttää itsensä kristillissiveellisesti kaikkia kohtaan»;

»Kaikenlainen paha meno, väkeväin myynti, korttipeli ynnä muut sellaiset ovat kokonaan kielletyt».

Herraskartanoissa on komento kovempi:

»Jos torppari tai hänen huonekuntalaisensa käyttäytyy uppiniskaisesti tai tottelemattomasti, rangaistaan hän aina 5:teen sakkopäivään asti; jos tämä tapahtuu useasti, on hän velvollinen heti muuttamaan».

Herra Warénin on ollut pakko ainesten vuoksi panna m. m. tällainen nimitys eräälle luvulle: „Onko torpparin velvollisuus parantaa torppaa“? Hän tulee kuitenkin siihen päätökseen, että kansan nykyisen käsityksen mukaan torppari ei ole velvollinen poislähtiessään antamaan takaisin enempää kuin hän on vastaanottanut. Kumminkin tapaa sellaisia kontrahti-määräyksiä kuin että:

»*Torppari on välttämättömästi velvollinen kaikin puolin parantamaan torppaa* ja laajentamaan sen niittymaita, sekä ilman korvauksen velvollisuutta (!), valmistamaan kaskimaata pelloksi vuosittain vähintäänkin 6 kapanalaa jos lantavarat sallivat;»

»Torpparin tulee hyvin viljellä torpan viljelyksiä, ja panna viiden vuoden kuluessa hyvään kuntoon sen rakennukset, jotka edellisen torpparin aikana ovat joutuneet rappiolle;»

Sitä vastoin isäntä itse tavallisesti kieltäytyy antamasta korvausta, ei

ainoastaan vuokrakauden lopussa vaan myöskin, jos torpparin tulee poistua kesken vuokrakautta. Kontrahtiin pannaan tavallisesti tällainen säännös:

»Jos näissä täytettävissä torppari tekee väärin niin pitää hänen — — lähtemän pois — — ilman palkkiota vaikka hän olisi torppaa parantanutkin».

Mutta usein tapaa tällaisiakin määräyksiä:

»Jos Torppari Joskus pois Vaadittaisiin Ettei hänellä aivan isoja rikoksia olisi niin Talosta On hänelle maksettava Kohtuullinen työvaiva».

Herra Warén on tehnyt sen huomion, että tällaiset myöntävät säädökset koskevat melkein kaikki ainoastaan sitä tapausta, että torppari luopuu paikastaan kesken vuokra-aikaa. Muutamia vuosia sitten kulkiessani Ätsärin, Virtain ja Töysän kunnissa koetin erityisesti tiedustella tätä kysymystä sekä torppareilta että isänniltä, ja sain hyvin monesta torpasta sen tiedon, että niistä talo on sitoutunut maksamaan lunastusta joka tapauksessa, siis myöskin vuokrakauden lopussa. Minun täytyy kumminkin myöntää, että tiedusteluni oli suullinen, että en siis nähnyt asiakirjoja.

Lienee jo tässä kylliksi otteita kuvaamaan yhtä yhteiskuntamme arkaa kohtaa. Ei tietysti joka torpalla ole kaikissa suhteissa sellaiset ehdot, kuin mitä edellisessä olemme huomauttaneet. Mutta toiselta puolen emme tähän ole hetikään saaneet mahtumaan kaikkia niitä epäkohtia, joita herra Warén tutkimuksessaan on paljastanut. Niitä on niin runsaasti, että kertoja ei tiedä mitä ottaa, mitä jättää.

Kun tarkastamme edellisessä esitettyjä otteita, niin näemme, että *varsinainen »torpparikysymys« on etupäässä olemassa »herraskartanoissa«*, joissa niiden asema on useammissa suhteissa kovempi kuin talonpoikaistiloilla sekä nykyajan käsitteille ihmisoikeuksista ja ihmisarvosta tuiki vieras. Tietysti eivät kaikki herraskartanon-omistajat tässäkään suhteessa ole samanlaiset, ja herra Warén onkin esittänyt olot mielestämme erittäin tasapuolisesti. Varsinkin tahdomme tässä mainita Sarvilahden paroonin, V. M. von Bornin torpankontrahdit. Hänen tilansa torppareilla on näet varemmin (1791—1868) ollut tällainen määräys kontrahdissa:

»ellei hän (torppari) täytä edellämainittuja ehtoja, tai jos hän on uskoton, röyhkeä, siveetön, eikä pidä huolta talon ruokosta ja hoidosta, *pidätän minä itselleni oikeuden määrätä milloin hyvänsä hänen ylössanomis- ja lähtö-aikansa.*

Viime vuosikymmenillä (1771, 1883 ja 1891) on kontrahtikaavaa tässä kohden muutettu alinomaa inhimillisemmäksi, kunnes se nyt on näin kuuluva:

»Jos lampuoti hoitaa tilaa hyvin, voimiensa ja varojensa mukaan, ja täyttää rehellisesti tämän kontrahdin ja velvollisuutensa, sekä viettää säännöllistä elämää, *vakuutetaan hänelle ja hänen perillisilleen häiritsemätön nautinto-oikeus taloon*».

Vapaaherra von Born edustaa siis tässä suhteessa oivallisella tavalla „ensimäistä esimerkkiä antavaa säätyämme“ ja toivottavaa olisi että mahdollisimman useat hänen säätytovereistaan seuraisivat hänen esimerkkiään.

Mutta vaikka täytyykin tunnustaa, että Sarvilahden nykyinen omistaja on melkoisesti somentanut alustalaistensa kontrahtikaavaa, ei voine kriitillinen lukija tätä tekoa kuitenkaan arvostella yhtä suurella ihailulla kuin herra Warén. Tämä näet empimättä pitää Sarvilahden torpparien asemaa yhtä turvattuna kuin Viljakkalan edellisessä mainittujen talonpoikien torppareitten. Mutta niin ei ole suinkaan asianlaita ainakaan niistä kontrahtiotteista päättäen, jotka herra Warén on kirjassaan julaissut. Viljakkalan torppareille ja heidän perillisilleen vakuutetaan näet nautinto-oikeus torppaan *ilman ehdoitta*, jota vastoin Sarvilahden torppareilla aina on olemassa ehdot: *Jos* lampuoti „hoitaa tilaa hyvin“, — — *jos* hän „täyttää velvollisuutensa“, *jos* hän „viettää säännöllistä elämää“ — kaikki ehtoja, jotka antavat sijaa paljolle mielivallalle, jos torpparit sattuisivat saamaan kovan ja mielivaltaisen isännän. Sitä paitsi Viljakkalan yllä mainittujen torpparien veroa ei saa mielin määrin isäntä koroittaa, jota vastoin Sarvilahden torpparien veron koroittaminen on yksinomaan omistajan vallassa. On siis suuri eroitus olemassa molempien torppariryhmien olojen välillä, eivätkä ne suinkaan „käy yhteen“, niinkuin herra Warén arvelee.

Itse asiassa siis tuo kehitys Sarvilahden torpankontrahdin sanamuodostuksessa on pääasiassa muodollista laatua. Asiallista parannusta on se, että maanomistajan varemmin itselleen pidättämä oikeus ylössanoa ja häätää torpparinsa „koska tahansa“, jos torppari ei ollut täyttänyt kaikkia ehtoja, on nykyisestä kontrahtikaavasta poisjätetty.

Emme myöskään voi yhtyä siihen herra Warénin arveluun, että tuo Sarvilahden torpankontrahtikaava muka

»valaisee koko torpparilaitoksen historiaa, osottaen miten epävarma ja heikko torpparien asema alkuaan on ollut, ja miten se vähitellen, olo-

jen kehittyessä ja katsantokannan muuttuessa, on vahvistunut ja lujentunut».

Sillä ellei torpparin asema ole todellisuudessa parantunut enemmän kuin mitä tuo esimerkki osoittaa, niin ei siitä ole paljo puhumista. Ja että se todellakin olisi muuttunut yleensä heikosta ja epävarmasta vahvemmaksi ja lujemmaksi, kuten herra Warén näkyy uskovan, — se voi olla ehkä mahdollista, mutta ei se mielestäni käy ilmi *hänen* tutkimuksestaan; yhtä paljon antavat hänen julkaisemansa tiedot aihetta päinvastaisiin arveluihin. On kyllä totta, että jollakulla suurtilalla tällainen kehitys on tapahtunut, on kyllä totta, että ei enää vaadittane että torpparin pitää „aina kulkea hattu kourassa pytingin rappusten ohi, siihen katsomatta istuiko siellä herrasväkeä vai ei“, kuten vielä parikymmentä vuotta sitten reklementeerattiin eräässä herraskartanossa Hämeessä, mutta toiselta puolen on monta merkkiä, jotka viittaavat päinvastaiseen suuntaan. „Taipumus vuokra-ajan lyhenemiseen on — — todellisuudessa ilmeisesti olemassa“ sanoo herra W. siv. 183. „Kun viljelys laajenee, ei työväkeä lisätä eikä perusteta uusia torppia, vaan lisätään entisten työtaakkaa. Vieläpä on suorastaan vähennettykin työvoimaa, kun viljelyssuunnitelmia muutettaessa pienempiä torppia on hävitetty tai yhdistetty“ kertoo hän siv. 316. Siv. 11 kertoo hän eräässä torpparien kanssa pitämässään kokouksessa tekemäänsä kysymykseen, mitä he itse katsoivat tärkeimmäksi parannukseksi asemassaan, saaneen sen yksimielisen vastauksen, että „siitä olisi paras apu, jos laki tulisi sellaiseksi, että hevosella ei saa juosten ajaa“. Tälle vastaukselle täytyy ensi silmäyksellä tekijän mukaan vetää suutaan nauruun, mutta siinä piilee takana ankara veronkoroitus, mikä viime aikoina on pantu toimeen useissa kartanoissa. Talo panee näet vankan, hyvästi ruokitun hevosen ja miehen sekä suuret korit etumaiseksi, käskee ajaa kiireesti, jotta paljon tulisi valmiiksi, sekä vaatii torppareita kaikessa seuraamaan. Olen monelta seudulta Uudellamaalla ja Hämeessä viime vuosina kuullut sen tiedon, että veroja ei ole muulla tavalla koroitettu kuin juuri sillä, että on alettu vaatia kovempaa työtä, „juosten-ajoa“ nimenomaan. Juosten-ajoa seuraa, että hevosta täytyy suuruksella ruokkia, mutta mistä torppari sellaista ottaa, kun ei tahdo perheellekään liietä? „Katsokoot eteensä“ — sehän on „vapaamielisten“ neuvo.

Tällaisen veronkoroitustavan olen luullut huomanneeni varsinkin sellaisilla tiloilla, joitten omistajat eivät kykene hoitamaan maanviljelys-

tään uuden ajan vaatimusten mukaan, taikka jotka muustakin syystä ovat ruvenneet taloudessaan häviämään; ja tätä häviämistä koetetaan estellä vaatimalla alustalaisilta kovempaa työtä. Tämä ilmiö on tavattavana muissakin maissa ja sen vuoksi on juuri maalaistyöväenkysymys, josta torpparikysymys on yksi osa, tullut kaikkialla viime aikoina yhä polttavammaksi.

* * *

Kuinka suuri on sitten se osa kansastamme, joka kuuluu torpparien luokkaan ja onko se viime aikoina lisääntynyt vai vähentynyt?

Tähän kysymykseen ei voi tätä nykyä saada varmaa vastausta: sellaisessa tilassa on nykyinen virallinen tilastomme. Sen mukaan olisi maassamme ollut maatorppia v. 1880 61,953; v. 1885 66,704 eli + 4,751; v. 1887 65,039 eli — 1,665; v. 1890 69,936 eli + 4,897; v. 1891 67,490 eli — 2,446 j. n. e. Herra Warén sanoo siv. 39:

»Tohtori H. Gebhard on teoksessaan »Maanviljelystilasto meillä ja muualla» niin selvällä ja vakuuttavalla tavalla tuonut ilmi meidän maanviljelystilastomme puutteellisuudet ja epäluotettavuuden, myöskin maatorppiin nähden, että syvemmälle meneminen tähän kysymykseen on tarpeetonta».

Mutta kumminkin hän hämmästyttävällä varmuudella luottaa tähän samaan tilastoon ja on siv. 44 sen nojalla tullut siihen päätökseen, että „torppien luku Suomessa kymmenessä vuodessa on kasvanut kokonaista 10 %“. Se näet oli virallisen tilaston mukaan v. 1882—3 63,014 ja v. 1892—3 69,380. Ja tästä kasvamisesta hän puhuu monessa kohti kirjassaan, pitäen sitä epäämättömänä ja merkillisenä, kun se voipi tapahtua niinkin huonoissa oloissa, kuin mitä hän tutkimuksessaan tuopi esille.

Tämän kirjoittaja puolestaan ei ole voinut luopua mielipiteestään, että viralliseen tilastoomme tässäkään kohti ei voi luottaa.

Tätä mielipidettäni vahvistaa tavallaan seuraava seikka:

Usein puheena ollut komitea on näet pannut toimeen erityisen tiedustelun maatorppien luvusta vuodelta 1893 ja tulee siihen tulokseen, että se oli mainittuna vuonna ainoastaan 60,269 eli runsaasti 9,000 vähemmän, kuin mitä virallinen tilasto on ilmoittanut ja mihin ilmoitukseen herra Warén on perustanut päätelmänsä. Jos nyt tähän komitean hankkimaan tietoon uskaltaisi luottaa ja jos vertaa sitä virallisen tilaston antamaan

tietoon vuodelta 1883, niin tultaisiin siihen, että torpparien lukumäärä päinvastoin vuosikymmenellä 1883—1893 on — *vähentynyt!*

Kuinka torpparien koko luvun lienee käynyt, sitä en siis nykyisten tietojen nojalla uskalla päättää. Minä puolestani luulen todennäköisimmäksi, että tässäkin suhteessa on eroitus olemassa herraskartano-alueen ja talonpoikais-alueen välillä, mikä muissa suhteissa niin selvästi on käynyt esille herra Warénin tutkimuksesta. Jos näet voitaisiin saada luotettavia tietoja torpista, niin niistä arvattavasti kävisi selville, että torppien lukumäärä on vähentynyt herraskartano-alueella ja lisääntynyt talonpoikais-alueella. Tällainen tulos tuntuisi varsin luonnolliselta. Herraskartanoiden torppparit ovat yleensä sellaisessa asemassa, että se ei houkuttele pysymään ja toiseksi monet herraskartanot ovat, kuten herra Waréninkin tutkimuksesta näkee (esim. siv. 316), vähentäneet torppiaan saadakseen heidän viljelyksensä liitetyksi emäkartanon viljelykseen.

Olen viime kesinä joko asunut tahi matkustellut useassa eri kunnassa Uudenmaan ja Hämeen lääniä ja kaikkialla saanut sen käsityksen että torppien lukumäärä viime vuosikymmenillä joko on vähentynyt melkoisesti tahi pysynyt entisellään. Olen tullut näkemään, miten suuret kartanot ovat hävittäneet kokonaisia torpparikyliäkin, ottaen heidän viljelyksensä omaan hoitoonsa ja hankkien itselleen muonarenkejä tahi irtainta työväkeä n. s. „kasarmeihin". Tällainen on kehitys sitä paitsi ollut kaikissa muissakin maissa, joissa tapaa vastaavia laitoksia: torpparien lukumäärä on viime vuosikymmenellä vähentynyt melkoisessa määrässä esim. Ruotsissa (v. 1880 oli siellä 92,000 torpparia, v. 1890 81,000), Norjassa ja muutamissa osissa Saksaa.

Jos siis luultavalta näyttää, että suurviljelysalueella torppien lukumäärä viime aikoina on vähentynyt, niin on mielestäni yhtä todennäköisöistä että talonpoikaistiloilla esim. sellaisilla seuduin kuin Keski-Suomessa torppien lukumäärä on kasvanut. Niillä näet on useimmilla vielä ollut paljon viljelemätöntä viljelykseen kelpaavaa maata, jota omistajat mielellään ovat antaneet torpparien raadettavaksi, jota paitsi talonpojat pitävät torppareitaan edullisemmassa asemassa. Vihdoin tulee huomata, että hallituksen toimenpiteiden johdosta Vaasan läänin kruununmetsissä uutisasumusten perustaminen on ollut toistaiseksi estetty, josta luonnollisesti on ollut seurauksena, että uutistorppain perustaminen on tavallista enemmän voinut kohdistua yksityisten maille sellaisilla naapuriseuduilla kuin Multia,

Ätsäri ja varsinkin Keuru, josta herra Warén on tehnyt niin seikkaperäisiä huomioita. Arveluni siis on, että torpparien lukumäärä edistyneemmissä viljelysseuduissa on vähentynyt ja metsäseuduilla kasvanut. Onko tämä kasvaminen viime vuosikymmenellä ollut paljoa suurempi kuin väheneminen toisaalla, sitä ei voi nykyisten tietojen nojalla päättää, mutta se onkin nykyistä torpparikysymystä arvosteltaessa toisarvoinen asia. Pääasia on, että torppien lukumäärä vähenee siellä, missä todellinen „torpparikysymys", missä suurimmat epäkohdat ovat tavattavissa. Sillä, jos todellakin torppien lukumäärä „runsaasti kasvaa" sellaisissakin oloissa, joita „torpparit pitävät itselleen epäedullisina", kuten herra Warén väittää (siv. 26—27), niin silloinhan ei koko torpparikysymys olisi niin polttava ja arka kuin se todellisuudessa ja herra Waréninkin kuvauksen mukaan on.

Joka tapauksessa voinemme pitää luultavana, että noin 300,000 ihmistä tätä nykyä elää ilman sitä lain suomaa turvaa omaisuudelleen, jota kunkin kansalaisen meidän aikamme vaatimusten mukaan tulisi saada nauttia.

Lähtekäämme nyt katsomaan niitä tärkeimpiä *ehdoituksia,* joita komitea ja herra Warén ovat tehneet torpparien asemaa parantavaksi laiksi.

Mutta edellisestä lienee jo käynyt selville, että torpparikysymyksemme epäkohdat eivät suinkaan kaikki johdu ainoastaan lain puutteesta, vaan että siihen on monta muutakin tärkeätä syytä, ja että siis emme voi luottaa siihen, että parannettu torpparilainsäädäntö — niin välttämätön kuin se onkin — yksinään voisi meillä enemmän kuin muuallakaan saada torppariolot täysin tyydyttävälle kannalle.

II.

Mikä on torppa? kysyy herra Warén kirjansa alussa. Hän selittää siv. 30 aivan oikein, että „torpan käsite on nykään siinä määrässä häilyvä ja epämääräinen, että on pakko ottaa tämä käsite lähemmän tarkastuksen alaiseksi", mutta siv. 35, tarkastuksensa suoritettua, tulee hän siihen, että koko „kysymyksellä, mikä on torppa, on oikeastaan merkitystä ainoastaan tilastoon katsoen — —".

Tässä en voi olla yhtä mieltä herra Warénin kanssa. Sillä tilastollahan ei ole mitään omaa päämäärää, mitään merkitystä sellaisenaan: se on välikappale tieteen ja politiikin käsissä. Kun siis kerran tunnustetaan, että kysymyksellä, mikä on torppa, on merkitystä „tilastoon nähden", niin sillä samalla tulee olemaan tahi ainakin tulisi olla ratkaiseva merkitys torpparilakiakin laadittaessa.

Jos näet, kuten komitean mietinnöstä (siv. 54) saamme lukea, „siitä ei ole epäilemistäkään", että „torpan tarkoituksena on hankkia, maan-omistajalle alati saatavissa olevaa työvoimaa maanviljelyksen harjoittamista varten päätilalla *ja sillä tavalla huojentaa sen hoitoa*"*!*[1], jos siis torpparia on etupäässä katsottava maanviljelys*työmieheksi*, silloin torpparilakia ei voi laatia ainoastaan tavalliseksi arentilaiksi, vaan sen tulee mikäli mahdollista myöskin tulla työväensuojelus-lakiemme kanssa yhtämukaiseksi „ja sillä tavalla huojentaa" — käyttääkseni komitean sanoja tilallisista — torpparienkin elämää. Mutta jos „torppari on pieni maanviljelijä, joka on maanomistajalta vissiksi ajaksi vuokrannut määrätyn maa-alan, josta hän suorittaa enemmän tai vähemmän tarkoin määrättyä vuotuista vuokraa joko rahassa, luonnontuotteissa tai työllä", kuten herra Warén siv. 32 selittää, jos siis torpparia katsotaan etupäässä arentimieheksi, silloin voinee torpparilaki pääasiassa yhtyä lakiin „vuokrauksesta maalla".

Kuten näkyy, määrittelevät siis komitea ja herra Warén (tässä kohden) torppari-käsitettä hyvin eri lailla; komitea katsoo torpparia etupäässä suurtilallisen kannalta, torpparin elämällä ei ole mitään omaa tarkoitusta, se on vain välikappale suurtilallisen taloudenhoidossa. Herra Warénin määrittelyn mukaan sitä vastoin torpparilla on oma tarkoituksensa: hän on pieni maanviljelijä, oman maanviljelyksen hoitaja, jonka hän on vuokrannut toiselta. Paitsi että tämä jälkimäinen määrittely on tunnollemme miellyttävämpi, asettaen torpparin parempaan yhteiskunnalliseen asemaan, on se siinä suhteessa oikeampikin, että se sisältää sellaisetkin torpat, joista vero suoritetaan rahassa tahi joitten hallitsijat ainoastaan nimeksi ovat „pieniä maanviljelijöitä", vaan pääelinkeinonaan esim. harjoittavat käsityöammattia, kauppaa j. n. e. Ja molempiahan herra Warénin tutkimusten mukaan vielä on melkoinen määrä, etenkin talonpoikaistiloilla. Näistä siis ei suinkaan käy sanominen, että niiden „tarkoituksena on

[1] Allekirjoittaneen alleviivaama.

hankkia maanomistajalle alati saatavissa olevaa työvoimaa", kuten komitea määrittelee, vaan ovat ne todellakin katsottavat vuokraajiksi, jopa siitäkin huolimatta, että osan heistä mahdollisesti tulee toimittaa joku työmies taloon muutamiksi kesäpäiviksi.

Mutta toiselta puolen täytyy ottaa huomioon, että verrattomasti suurin osa torppareista suorittaa veronsa työssä, ainakin enimmäksi osaksi, että — kuten herra Warénkin siv. 273 sanoo — „talolla on suurin hyöty torpistaan sen kautta, että ne takaavat sille vakinaisen työvoiman saannin — — ja sen vuoksi alkaa rahavero käydä yhä harvinaisemmaksi", sekä että „torpparikysymys", s. o. lainturvan vaatimus torppareille on syntynyt juuri sellaisilla seuduilla, joilla *työvero* on pääasiallisena vuokramuotona, joilla siis torppari todellakin on *maanviljelystyömies*, vaikkapa aivan toisenlaisessa asemassa, kuin palvelus- ja irtainväki, niin ei mielestäni voi pitää herra Wareninkaan torppa-käsitteen määrittelyä aivan sattuvana, kun on kysymyksessä, miltä kannalta lainsäätäjän tulee sitä katsoa.

Lainsäätäjän tulee mielestäni katsoa torpparia sekä pienen maanviljelyksen arentimieheksi että maanviljelystyömieheksi, jos mieli saada todellakin tyydyttäviä oloja syntymään.

Katsokaammepa nyt, mille kannalle komitea ja herra Warén ovat asettuneet reformiehdoituksia tehdessään.

Samaan suuntaan käyviä ehdoituksia — puhuaksemme niistä ensiksi — ovat m. m. seuraavat:

Molemmat vaativat yksinomaan *kirjallisia* kontrahteja (jotka muuten ovat olleet laissa säädettynä jo vuodesta 1775, ja kumminkin asuu vielä ainakin 25 % torppareista suullisilla välipuheilla), vaikka herra Warén osoittaakin, että tällä vaatimuksella yksinään ei ole suurta merkitystä. Siv. 115 hän tosin sanoo, että „suullisilla välipuheilla asuvat torpparit ovat turvattomimmat kaikista", mutta siv. 124 luemme, että löytyy seutuja (itäinen Uusmaa), joilla nykyiset torpparit eivät tahdo kirjallisia kontrahteja. „Jos kirjalliset kontrahdit ovat yhtä epämääräisiä kuin suulliset, eivät ne ole rahtuakaan paremmat. Mainitulla seudulla ne olivat vielä *heikontamassa* torpparien asemaa, sillä muun muassa riistivät ne heiltä oikeuden lähtöpäivän nauttimiseen, joka muuten seuraa jo suullistakin välipuhetta, ja yleensä sisälsivät ne ainoastaan suuren joukon velvollisuuksia, eikä mitään oikeuksia. „Eroitus tällaisten suullisten ja kirjallis-

ten välipuheitten välillä on siis se, että toisten torpparien „epävarma asema on paperille merkitty, toisten ei“.

Paitsi määräystä kirjallisista kontrahdeista vaativat molemmat uuteen lakiin otettavaksi, että vuokramieheltä (torpparilta) ei saa vaatia enempää takaisin, kuin mitä hän on vastaanottanut ja että vuokranantaja on velvoitettu maksamaan *korvausta* torpparille hänen tekemistään parannuksista; että *vuokran suuruus* tulee olla vuokrakirjassa määrätty ja että yli sen ei saa vuokraajalta vaatia. *Vuokraoikeuden menettämisen* syitä luettelee komitean lakiehdoitus vielä kokonaista 11, niiden joukossa useita sellaisia, joita herra W. pitää turhina tahi epäoikeutettuina. Mutta kun komitean ehdoituksen seuraavassa pykälässä sanotaan, että „jos teko tahi laiminlyönti, jota 43 §:n mukaan seuraa vuokra-oikeuden menettäminen, on tapahtunut asianhaarain ollessa erittäin lieventäviä, tahi jos se semmoisenaan on vähäpätöinen, tahi jos vuokranantaja tahi se, joka on hänen sijassaan, käytöksellään on antanut siihen aihetta, tutkikoon oikeus, onko vuokramies katsottava oikeutensa menettäneeksi“, niin voinee torppari ja hänen oikeuksiensa puolustaja olla tyytyväinen.

Edellisestä siis käypi selville, että komiteakin on ehdoittanut useita tärkeitä parannuksia torpparien asemaan ja että sen ehdoitukset yleensä ovat torppariystävällisempiä kuin mitä olisi voinut odottaa komitealta, jossa ei ollut yhtään torpparien edustajaa jäsenenä, mutta sen sijaan enemmistö suurtilallisia, ja jonka ei ollut sallittu panna toimeen tutkimusta torpparien nykyisistä oloista.

Eriäviä ehdoituksia tekevät komitea ja herra Warén muutamia tärkeitäkin, ja huomattavaa on, että muutamissa herra Warén on koettanut suojata tilanomistajan etuja enemmän kuin komitea.

Vuokrakirjan *kiinnittämisestä* ehdoittaa komitea, että laki säätäisi että „vuokrakirjaan älköön pantako määräystä siitä, että sitä ei saa kiinnittää. Jos sopimuskirja sisältää sellaisen määräyksen, olkoon määräys voimaton“. Tällä ei ole paljoa myönnetty torpparin oikeuksien suojaamiseksi, sillä komitea on tahtonut periaatteessa pysyä sillä vanhalla kannalla, että „kauppa rikkoo vuokran“. Kumminkin komitea tunnustaa, että se on „hartaasti koettanut keksiä sellaista järjestelmää, joka tekisi mahdolliseksi saada mainitun säännöksen („kauppa rikkoo vuokran“) käyttämättömäksi — — erään vuokramuodon suhteen, sen nimittäin, joka koskee maatorppia“.

Mutta sitä komitea ei näy keksineen; sen keksinnön on tehnyt herra Warén.

Hän pitää kiinnitystä „vierailta mailta tuotuna rikkaruohona“. „Jo itse kiinnityksen periaate, että vuokra-oikeus on tehty identiseksi tilaa rasittavan velasta tapahtuneen kiinnityksen kanssa, on väärä, sillä — — eivät torpat suinkaan ole talolle vahingoksi — — vaan päinvastoin — —“. Sen vuoksi ehdoittaa hän että torpanvuokravälipuheet olisivat tunnustettavat voimassa pysyviksi ilman kiinnitystä sekä tehtävät julkisiksi asiakirjoiksi.

Vielä tärkeämpi on molempien ehdotusten eroavaisuus vuokra-ajasta. *Vuokra-aikaan* nähden on komitea ollut yksimielinen siitä, että määräystä lyhimmästä vuokra-ajasta *ei tarvittaisi, koska tällainen määräys kovin paljon rajoittaisi yksityisen vapautta(!).* Herra Warén sitä vastoin pitää vissin minimi-ajan määräämistä muiden reformien edellytyksenä ja sen vuoksi välttämättömänä, sekä yhtyy v:n 1891 Laki- ja talousvaliokunnan ehdoittaamaan ajanmääräykseen, 10 vuotta (irtisanomiselle asetetuille kirjallisille kontrahdeille), jonka Ritaristo ja Aatelikin jo oli ritarillisesti hyväksynyt. Tila ei salli esittämään syitä tähän tärkeään ehdoitukseen; komitean „motiveerausta“ ei tarvinne ulkoapäin kumota.

Pisimmästä vuokra-ajasta ovat myöskin molemmat ehdoituksen tekijät eri mieltä: komitea tahtoo pitää entisen määrän, 50 vuotta, herra Warén sitä vastoin tahtoo että vuokrasopimus on joka kymmenen vuoden perästä uusittava. Tämä tuntuu tosin alussa oudolta, mutta sillä on erittäin painavat syynsä. Herra Warén on tullut näkemään että usein voipi tilanomistajalle tulla suurta haittaa siitä, että hän ei voi muuttaa torpankontrahtia ennenkuin 50 vuoden kuluttua. Ja toiselta puolen tahtoo hän turvata torpparin asemaa ja saada sen pysyväiseksi. Sen vuoksi hän ehdoittaa n. s. „jatkuvaa vuokra-oikeutta“, s. o. että torppari ja hänen perillisensä olisivat oikeutetut asumaan torppaa, mutta että joka kymmenes vuosi olisi uusi verokatselmus pidettävä ja sopimus tehtävä. Elleivät asianomaiset itse sopisi, tulisi puolueettoman lautakunnan määrätä vero. Siis edellämainittujen Viljakkalan torpankontrahtien määräysten mukaan. Tässä on herra Warénin ehdotusten ydin. Sen kautta poistuisivat monet suuret epäkohdat, jotka haittaavat nykyistä torpparijärjestelmää, kuten esim. käsiraha (jonka komitea naivisti kyllä toivoo poistuvan kirjallisten vuokrasopimusten ja „todellisen vuokran“ kautta!), korvausriidat, katkera

mieliala y. m. Tämä ehdoitus on kasvanut esille herra Warénin tutkimustyöstä ja saapi siitä täysin riittävän perustelun; siihen liittyvät useimmat muut vuokraa koskevat ehdoitukset luonnollisina lisäyksinä.

Mitä komitean muihin ehdoituksiin tulee, niin useat niistä, samaten kuin muutamat edellä-mainituistakin, eivät tahdo häiritä „sopimuskumppalien toimintavapautta"; ne johtuvat edellä huomautetusta torpparien ja vuokraajien yhdenveroisiksi asettamisesta sekä vapaus-aatteen ylläpitämisestä mikäli mahdollista entisessä määrässään.

Herra Warén sitä vastoin, kuta syvemmälle hän joutuu tutkimuksessaan, sitä selvemmin hän vieraantuu edellisestä siteeraamastani torpparikäsite-määrittelystään, kunnes hän vihdoin antautuu itsetietoisesti eroittamaan itsenäisen tilan ja rahaveroa maksavan arentimiehen torpparista seuraavin sanoin:

»— — jos meillä tahdotaan kehittää tätä (arenti-)järjestelmää, sekä kasvattaa erityistä arentimiesluokkaa, silloin on luonnollisesti vuokra-ajan rajoitus tätä erityistä maavuokran lajia varten edelleen laissa säilytettävä. Torpparilaitoksen aate ja tarkoitus on taas tykkönään toinen. Torppaa ei maanomistaja perusta liikeyritykseksi, saadakseen siten suoranaista voittoa maastaan; voitto on tarkoitettu saatavaksi vasta toisessa kädessä, hänen omasta maanviljelyksestään, ja torpparin työ on tässä ainoastaan välikappaleena».

Maanomistajan kannalta siis torpan tarkoituksena on „tuottaa vakinaista työvoimaa (emätilan) maanviljelykseen" (siv. 203).

Tästä selviää selvenemistään herra Warénille se käsitys, että suurtilallinen ja torppari eivät ole sellaisia yhdenveroisia *sopimuskumppaleja,* kuin miksi komitea niitä katsoo, ja että se „sopimusvapaus", joka heillä tähän saakka on ollut ja jota komitea vielä useassa kohden tahtoo säilyttää, on tavallisesti vapaus suurtilalliselle, mutta usein kova pakko torpparille.

Ja sen vuoksi herra Warén vaatii useita tärkeitä lakimääräyksiä torpparien suojelukseksi, samaten kuin uudempi lainsäädäntö viime aikoina on kaikissa sivistysmaissa ruvennut suojelemaan teollisuustyöväkeä työnantajien sortoa ja mielivaltaa vastaan. Hän vaatii työpäivän rajoittamista, kieltoa torpan ainoan vaimon velvoittamista vastaan torpan töihin, työjärjestyssääntöjä, apukassojen perustamista, y. m. s.

Täten näemme siis että komitea ja herra Warén, jotka määritellessään torpparikäsitettä olivat vastakkaisella kannalla, myöskin reformi-

vaatimuksissaan ovat tulleet osaksi vastakkaiselle kannalle, mutta — ristiin.

Ja siinä on mielestäni yksi herra Warénin tutkimuksen tärkeimpiä tuloksia, että se on hänelle itselleen ja hänen lukijalleen selvittänyt, että maatorppari on tavallisesti etupäässä työmies ja että hänelle on hankittava sitä suojelusta lainsäädännössä, jota työmies meidän aikanamme tarvitsee. Ja tästä herra Warénia on onnitteleminen.

On vaan toivottavaa, että maanviljelijöillemme yleensä ja lainsäätäjillemme kävisi sama käsitys selväksi, eli että he tulisivat vakuutetuiksi siitä että

»*Torpparin turvallisuus on maanomistajan eduksi*». (V. M. von Born.)

Voipi näet pitää jotensakin varmana, että se maanviljelystyöväen puute, joka viime vuosina on alkanut maanomistajiamme arveluttavassa määrässä rasittaa, sen kautta että työväki on ruvennut siirtymään muihin maihin sekä vilkkaasti kasvaviin kaupunkeihimme ja tehdaspaikkoihimme, tulevaisuudessa on käyvä yhä suuremmaksi; sitä takaavat ne onnettomat valtiolliset uudistukset, joita kohti kansaamme nyt tahdotaan kuljettaa. Jos siis maanomistaja tahtoo tätä liikettä jossakin määrin estää ja pysyväisesti koettaa „sitoa työväkeä turpeeseen", niin eivät liene mitkään siteet vaikuttavampia kuin ne, joitten kautta työväen talous turvataan ja sen yhteiskunnallinen asema asetetaan aikamme vaatimuksien mukaiseksi.

Mutta torppariemme aseman parantamista ei vaadi yksinomaan sekä heidän että maanomistajiemme yksityinen etu, sitä vaatii myöskin koko maamme ja kansallisuutemme turvallisuus. Historia opettaa näet vanhimmista ajoista, että ne valtiot ja ne kansallisuudet ovat olleet heikoimmat kestämään sekä ulkoa että sisältäpäin tulevaa hävitystä, joissa maalaisolot ovat olleet järjestetyt harvalukuisen suurtilallisluokan yksipuolisen katsantokannan mukaan. Ottakaamme siis opetusta historiasta, ryhtykäämme parantamaan maaseudun vähäväkistemme tilaa, silloin me kaivamme kansallisuutemme juuret syvemmälle, peitämme ne suojaavalla ruokamullalla odottamaan uutta kevättä, uutta oraalle-nousua.

Kansanvalistustyön järjestämisestä.

Kirjoittanut

MIKAEL JOHNSSON.

1.

Salaman tavoin iski Suomen kansaan manifesti 15 p:ltä viime helmikuuta. Sen ensimäinen vaikutus oli hämmästyttävä ja hämmentävä. Vaikkei mitään epäilystä ole ollutkaan sen valtiollisesta merkityksestä, näytti todellakin hetkisen aikaa epätietoiselta, minkälaisiksi kävisivät tämän iskun seuraukset meidän sisällisiin ja keskenäisiin oloihin nähden.

Tämä epätietoisuus on kuitenkin alkanut poistua tavalla, joka on kirkas ja lohdullinen kohta muutoin niin synkällä valtiollisella taivaallamme. Niinkuin tärisyttävän ankarat iskut ainakin ovat viimeisen ajan tapaukset tosin kyllä osoittaneet, että yhteiskuntarakennuksessamme on heikkoja kohtia. Mutta juuri nämä ovat onnettomuuden säälimättömällä vakavuudella opettaneet meitä käsittämään myöskin sisällistä asemaamme ja sen vaatimuksia paremmin kuin ennen. Sen vuoksi iskut eivät ole eroittaneet toisistaan kansan parhaita aineksia, vaan päinvastoin ajaneet ne lujemmin yhteen. Ja kaukana siitä, että ne ajan pitkään olisivat vaikuttaneet lamautumista ja toivottomuutta edistyspyrinnöissämme, ovat ne antaneet niille herätyksen, jonka vertaista täällä ei ole ennen nähty.

Ennen kaikkea on kansanvalistustyön tärkeys helposti ymmärrettävistä syistä, joihin tässä ei ole tarvis sen likemmin koskea, kiinnittänyt puoleensa kaikkien ajattelevain kansalaisten huomion. On käynyt jokaiselle selväksi, että tässä on viipymättä ryhdyttävä tehokkaisiin toimiin. Ja seurauksena siitä on uhraavaisuutta ja toimintahalua ilmennyt kaikkialla. Useita ja runsaita lahjoituksia on valistustyön edistämiseksi annettu. Sitä tarkoittavia yrityksiä on valmistettu eri tahoilla. Suunnitelmia on muodostettu, voimia koottu, toimiinkin on jo ryhdytty, ja ennen pitkää on varmaankin monenlainen isänmaallinen valistustyö käynnissä yli koko maan.

Näin ollen esiintyy erinomaisen tärkeänä kysymys, onko tämä työ jo kylliksi järjestetty antaakseen takeita siitä, että työvoimat ja -varat

tulevat parhaalla mahdollisella tavalla käytäntöön. Tehtävä on siksi suuri ja vaikea, ettei sitä suorittamaan riitä vain hyvä tahto eikä edes runsaat varat, ellei ole tarkoin mietittyä, yksityiskohtia myöten valmistettua yhteistä työsuunnitelmaa, ennenkuin siihen käydään käsiksi. Ei missään ole ollut enemmän tarpeen noudattaa kehoitusta ryhtyä „yhteistyöhön yhteisvoimin". Sillä järjestetty yhteistoiminta on tällaisissa yrityksissä menestyksen välttämätön ehto, jos mahdollista vielä välttämättömämpi kuin voima ja toimintahalu.

Kysymykseen puheenalaisen kansanvalistustyön järjestämisestä ei sen vuoksi voida panna liiaksi painoa. Erittäin tällä hetkellä, ennenkuin kaikki tekeillä-olevat yritykset pannaan liikkeelle, luulisi keskustelun tehtävistä, työtavoista, työnjaosta ja mahdollisesta keskenäisestä avunannosta olevan tarpeen. Muuten on vaara tarjona, että joku ehkä tärkeäkin työala saattaa jäädä unhotuksiin ja toisille ilmestyä useampia kilpailijoita vedoten samojen työntekijöiden apuun, mutta antaen heille erilaisia toimintaohjeita ja siten saattaen hämmennystä aikaan; ja missä ei tätä olekkaan pelättävänä, voi kuitenkin tapahtua, että toisistaan tietämättomät työntekijät menettävät sen edun, minkä yhteinen neuvottelu ja yhteisten työvoimain käyttäminen samoja tarkoitusperiä varten voisivat tuottaa.

Kansanvalistuksen työala jakaantuu luonnollisella tavalla työn laadun mukaan seuraaviin piireihin: varsinaiseen opetukseen, kirjallisuuden levittämiseen ja mieskohtaiseen vaikutukseen kodeissa. Jotenkin turhaa olisi kysyä, mikä näistä kolmesta tehtävästä olisi tärkein, sillä kaikki ne sekä ansaitsevat että vaativat kaiken sen työn, mitä ne voivat osakseen saada, olematta millään tavoin toistensa tiellä. Syytä on sen vuoksi katsastaa, mitä kullakin näillä aloilla saattaisi olla lähinnä tehtävissä.

2.

Kun on näinä aikoina ollut puhe opetuksesta kansalle, niin lienevät useimmat likinnä ajatelleet sen ikäpolven sivistystarvetta, joka ei voi saada tätä tarvetta tyydytetyksi varsinaisissa kouluissa. Olot vaativat, että täysi-ikäinen miespolvi vielä koettaa laajimmassa mahdollisessa määrässä omistaa itselleen kansallista sivistystä. Senvuoksi ei ole pidetty riittävänä sitä valistustyötä, joka muuten on täysi-ikäisille sukupolville

luonnollisin — valistusta kirjallisuuden ja esitelmäin kautta. On arveltu myöskin suoranainen alkeisopetus tarpeelliseksi lisäämään varsinkin työväestön kykyä käyttämään hyväkseen kirjallisuuden aarteita ja hankkimaan itselleen sivistyksen etuja.

Tämän työn tärkeyttä ei kukaan voi kieltää. Mutta toisella puolen emme saata ummistaa silmiämme näkemästä niitä suuria vaikeuksia, joita juuri tämä työ ennen muita tuottaa. Ajatelkaamme aluksi opetuspaikkojen ja nykyaikaiselle kouluopetukselle tarpeellisten opetusvälineiden paljoutta, jos on annettava tätä opetusta syvien rivien taajoille joukoille. Ajatelkaamme sen lisäksi tarpeellisten opettajien paljoutta. Mutta ennen kaikkea ajatelkaamme, kuinka vaikea on oleva saada suurempi määrä oppilaita pysymään säännöllisessä koulutyössä oman raskaan ruumiillisen työnsä ohessa.

Niinkauan kuin on puhe ensimäisestä alkeisopetuksesta näille kansalaisille, ovat vaikeudet vielä verrattain vähemmät. Opetusvälikappaleet ovat yksinkertaiset ja halvat, opetustyö helpompaa, aika, joka alkeistietojen omistamiseen tarvitaan, verrattain lyhyt. Myöskin on käsitys alkeistietojen tarpeellisuudesta kansassa jo hyvin yleinen. Tämä opetus on omansa tuottamaan sekä välittömästi että välillisesti suuria etuja; muun muassa sen, että jonkun aikaa kestävä yhteinen työ suuressa määrin lähentäisi opettajaa ja oppilaita toisiinsa, antaisi aihetta mielipiteiden ja tunteiden vaihtoon (esim. Maamme kirjaa luettaissa ja lauluopetuksessa) ja avaisi siten tien keskinäiselle luottamukselle sekä isänmaalliselle mielialalle — voitto, joka kansalliselta näkökannalta olisi mitä arvokkain.

Että meillä tässä on likin ja kiitollisin työ varsinaisen opetuksen alalla, se näyttää jo olevankin monella taholla oivallettu. Ylioppilasosakunnat ovat jo pari viikkoa sitten lähettäneet yksityisille henkilöille kehoituksia alkeiskurssien alkuunpanemiseen. Se ohjelma ja työjärjestys, joka näitä kehoituksia seuraa ja on ollut sanomalehdissäkin luettavana, lienee pääasiassa sopiva työn aloittamiseen, olletikin, jos opettajiksi pyydettäisiin kaikkia koulusivistystä saaneita kansalaisia, joilla suinkin on siihen tilaisuutta, eikä vain naisia. Myöskin olisi ehkä syytä panna vielä enemmän painoa tässä ohjelmassa mainittujen pienempien ryhmien opettamiseen yksityisissä kodeissa, joka epäilemättä helpoittaisi personallista lähestymistä opettajan ja oppilaiden kesken. Tähän puoleen asiaa on toht. Kr. v. Alfthan esitelmässään kansanvalistustyön järjestämisestä

erityisesti huomionsa kiinnittänyt, ja kurssien järjestämiseen on tältäkin taholta jo kehoitus lähtenyt. Samoin on yhdistys „Ruotsalaisen kansakoulun ystävät“ ilmoittanut panevansa toimeen samanlaisia kursseja. Syytä näyttäisi olevan, että nämä ja muut yhdistykset, jotka mahdollisesti samanlaista työtä suunnittelevat, yhdessä neuvottelisivat kurssien järjestämisestä yksityiskohtia myöten ja opetusvälineiden hankkimisesta oppilaille edullisimmalla tavalla. Niitä kansallisvaroja, joita näihin tarkoituksiin kootaan, ei ole oikeutta yhdelläkään taholla käyttää muuten kuin käytännöllisimmällä ja paraita tuloksia tuottavalla tavalla. Ja paraimmat tulokset luulisi yhteisen neuvottelun saavan aikaan.

Jos alkeisopetuksesta siirrymme jatkettuun kouluopetukseen kasvaneelle polvelle, niin lisääntyvät vaikeudet melkoisesti. Vaatimukset kasvavat joka suhteessa, oppilaiden ja opettajien tarmoon ja uhraavaisuuteen yhtä hyvin kuin tarpeellisiin aineellisiin varoihin nähden. Voimia on pantava liikkeelle paljon, ja sittenkään ei voi olla kysymättä itseltään, jaksetaanko yritystä loppuun viedä. Mutta toiselta puolelta jää opetus sangen vaillinaiseksi ja epätyydyttäväksi, ellei niille, joissa tiedon ja sivistyksen halu on herännyt, valmisteta tilaisuutta jatkamaan.

Näissä vaikeuksissa tarjoaa meille, niinkuin uskallan luulla, auttavan käden eräs jo olemassa oleva samaa tarkoitusperää tavoitteleva opetuslaitos, kun vain — tässäkin pyrkien voimia yhdistämään — tahdomme siihen tarttua. Tarkoitan maaseutuoloihin sovitettuja kansakoulun *jatkokursseja*. Voimassa-olevista asetuksista käypi selvästi esille, että pääsy niihin voidaan avata muillekin oppia ja sivistystä harrastaville henkilöille kuin niille, jotka ovat kansakoulun läpikäyneet. Ja itse asiassa onkin näissä kursseissa annettu jotenkin samaa opetusta kuin kansakouluissa. Mitä opettajiin tulee, on semmoisina asetuksenmukaisesti toiminut, paitsi kansakoulunopettajia, myöskin muita siihen kykeneviä kansalaisia: pappeja, lääkäreitä, agronomeja, koulua käyneitä tilallisia ja ylioppilaita. Kurssien laajuutta aikaan nähden ei ole ylöspäin rajoitettu, mutta apuraha opettajille on määrätty korkeintaan 250 markaksi yhteensä, johon tosin vielä tulee korkeintaan 50 markkaa matkarahaa etäämpänä asuville opettajille. Tätä kannatusta saadakseen tulee kurssien kestää vähintään 150 tuntia.

Mitä etuja tämän valmiin kehyksen käyttäminen tarjoisi puheenalaiselle opetustyölle, on helppo huomata. Lukuunottamatta valmista huo-

neistoa, valmiita opetusvälineitä ja melkoista rahallista kannatusta, on huomattava, että nämä kurssit aina ovat kokeneen pedagogisen johdon alaisia. Kurssien johtajana tulee näet aina olla kansakoulunopettaja, ne ovat piiritarkastajan valvonnan alaisia ja niiden ohjelman vahvistaa ylihallitus koulun johtokunnan ehdoituksesta. Kuitenkin on niiden muodostuminen siksi vapaa, että ne hyvin voivat soveltua nyt puheenaolevaa sivistystarvetta tyydyttämään. Sitä varten tarvittaisiin tuskin muuta kuin opetusajan lisäämistä, enemmän opettajavoimia ja suuremman sivistystarpeen herättämistä mitä laajimmissa piireissä. Mitä opetusaikaan tulisi, niin olisi varmaan ilta-opetus talvella työtätekevälle luokalle maaseudulla sopivin; esim. 3 tuntia peräkkäin kahtena iltana viikossa (toinen sunnuntai-ilta) lokakuun alusta toukokuun keskipaikoille tekisi jo liki 200 tuntia, joka opetusaika hyvin käytettynä ja lisättynä kotityöllä vapaina iltoina jo tekisi mahdolliseksi jotakin aikaan saada vanhempien oppilaiden kanssa. Jos vielä asetettaisiin niin, että joka toisen vuoden kurssi muodostaisi edellisen kurssin jatkon, niin olisi opintojen tilaisuus jo jotenkin tyydyttävä. Opettajalle, joka on tottunut hoitamaan neljä osastoa kasvavia lapsia samalla kertaa, olisi tämmöinen järjestys helppo, vaikka sen ohessa joka vuosi aloitettaisiinkin myöskin uusi kurssi. Ja missä opettajavoimia olisi enemmän, uskallan luulla, että vielä kolmaskin jatkuva vuosikurssi olisi mahdollinen saada aikaan kahden edellisen rinnalla, joten etevimmille ja kestävimmille kansalaisille saatettaisiin valmistaa tilaisuus vielä kansakouluiän jälkeen saavuttaa kansakoulun päästötodistus.

Pääsyvaatimuksena tämmöisiin jatkokursseihin sopisi kaikkialla, missä eri alkeiskursseja on käynnissä, pitää, paitsi lukutaitoa, jonkunlainen kirjoitus- ja laskentotaidon alku. Siten tulisivat nämä kaksi haaraa kansanvalistustyötä luonnolliseen yhteyteen keskenänsä. Opettajavoimia ei suinkaan olisi mahdoton saada, jos vain kansanvalistuksen tarpeen oivaltaminen ja alttius sen hyväksi osoittautuu sivistyneessä säädyssä — niinkuin nykyisissä oloissa täytyy saada olettaa — hetken innostusta kestävämmäksi. Vähentämällä varsinaisen koulunsa viikkotunnit, niinkuin asetus myöntää, 30:ksi saisi useampi kansakoulun opettaja tilaisuutta omistaa pari kolme tuntia viikossa tälle jatko-opetukselle. Ja apua hän voisi saada riittävästi paikkakunnan papeilta, virkamiehiltä, maalla olevilta ylioppilailta, sivistyneiltä naisilta y. m. kykeneviltä henkilöiltä, joiden aika tavallisesti ei ole niin täpärällä, ettei hyvällä tahdolla voitaisi saada

joku tunti viikossa irti jatko-opetusta varten. Semmoisia henkilöitä on useimmissa maalaiskunnissa useammankin jatkokurssin aikaansaamiseksi tarpeellinen määrä, kun vain miehissä lähdetään liikkeelle.

Suurin vaikeus epäilemättä olisi oppilaiden saamisessa, jotka kestävyydellä ja innolla antautuisivat oppimistyöhön. Siinä suhteessa olisi kaikilla valistuksen ystävillä ja varsinkin alkeiskurssien opettajilla suuri tehtävä; ystävällisellä kehoituksella tulisi heidän koettaa taivuttaa ja rohkaista asianomaisia tähän työhön. Siten epäilemättä saataisiin jatkokurssit paljon yleisemmiksi kuin ne nykyjään ovat, ja jos eivät kaikkien toiveet kansan opinhaluun ja kestävyyteen nähden menisikään täytäntöön, niin saataisiin kuitenkin paljon hyvää aikaan ilman mitään vaaraa yrityksen täydellisestä raukeamisesta.

Tärkeä kysymys on näiden kurssien rahallinen puoli. Oppikirjain ja kirjoitusneuvojen hankkimiseen tarvittaisiin ehdottomasti erityistä apua, ne kun olisivat hyvin suuressa määrin, ehkäpä kokonaan ilmaiseksi annettavat. Ja sekin kysymys ansaitsisi täyttä huomiota, eikö jonkunlainen rahallinen korvaus niin kestävästä opetustyöstä olisi suotava, jotta työ tulisi tarkoin ja tunnollisesti suoritetuksi. Voisihan pitää kohtuullisenakin, että ne, jotka eivät itse personallisesti tee tätä työtä, suomalla rahallista apuaan jakaisivat uhraukset opettajien kanssa. Tietysti palkkio tulisi kysymykseen ainoastaan semmoisista kursseista, joihin tuntuvasti lisättäisiin opetusaikaa yli sen, josta valtio maksaa palkan. —

Alkeiskurssien ja jatkokurssien kautta saatettaisiin näin kouluiän yläpuolella oleville henkilöille avata tie alkeellisen kansalaissivistyksen osallisuuteen. Jos vielä tästä edelleen tahdotaan heille pitää tiedon tie auki, niin tarjoaa siihen apuansa *kansanopisto.* Tätä jäsentä valistustyössä ei suinkaan saa unohtaa pois. Se ei kuitenkaan kaipaa tällä hetkellä kipeimmin järjestämistä, vaan kannatusta. Tärkeä ja kiitollinen tehtävä valistustyötä varten koottujen ja koottavien varojen hoitajille olisi huolenpito siitä, että niiden tarvitsisi niin vähän kuin mahdollista puutetta kitua. Kansanopiston työ ei tosin koske välittömästi aivan laajalta syviin riveihin; mutta välillisesti se niihin koskee mitä tärkeimmällä tavalla, kasvattaen juuri ne henkilöt, jotka kullakin paikkakunnalla edistyspyrinnöitä johtavat.

3.

Jos onkin se opetus, josta ylempänä on ollut puhe, nykyhetken likin ja kipein tarve, niin lienee toiselta puolen tunnustettava, että varsinainen kansakoulu kuitenkin on kansalaissivistyksen vankin ja luotettavin pohja, se laitos, johon meidän ennen kaikkea tulee valistustoivomme perustaa. Eiköhän tämäkin laitos vaadi näinä aikoina erityistä huolenpitoa? Kansakoulu on äskettäin saanut asetuksen, joka määrää piirijaon toimeenpantavaksi kolmen vuoden kuluessa viime toukokuun 24 p:stä ja vakuuttaa koulun jokaiselle piirille, kohta kun siinä tuntuva koulun tarve (30 oppilasta) ilmestyy. Niin pian kuin tämä piirijako on loppuunsuoritettu ja vahvistettu, on uusi perustus laskettu kansakoululaitoksen kehitykselle, jolta se toivottavasti on ennen tuntemattomalla voimalla ponnistava ylöspäin. Mutta huomattava on, että paljon kallista aikaa ehtii kulua, ennenkuin näin pitkälle päästään, jos lain myöntämä valmisteluaika sitä varten kulutetaan loppuun asti. Se osoittaisi nykyisen aseman oivaltamista, jos piirijako suoritettaisiin viivyttelemättä kaikkialla maassa; ja tässä suhteessa voisi yleinen ja arvokas vetoaminen kuntien isänmaalliseen velvollisuuteen vaikuttaa paljon. Semmoinen vetoaminen näyttäisi olevan niin hyvin viranomaisten kuin valistusta harrastavan yleisön ensimäisiä tehtäviä; muuten on pelättävä, että tuhannet lapset, joille voitaisiin valmistaa koulunkäynnin tilaisuutta, asianomaisten hitaudesta jäävät lisäämään tietämättömäin taajoja rivejä.

Vetoaminen kuntien velvollisuudentuntoon ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan tulisi sen oheen liittää neuvoja ja osoituksia työn tarkoituksenmukaiseen suorittamiseen, jonka kokemus on osoittanut monessa suhteessa vaativan paljon tarkkuutta ja järjestelykykyä. Paitsi itse varsinaista piirijakoa huomattakoon esim. entisten itsenäisten piirien sulattamisesta uuteen järjestelmään sekä uusien piirien ja kunnan keskenäisten suhteiden määräämisestä.

Toinenkin mielessä pidettävä ja nopeata tointa kysyvä tarve otettakoon tässä yhteydessä puheeksi. Piirijaon tapahduttua jääpi asetuksen mukaan piiriläisten omista toimenpiteistä riippuvaksi, saavatko he koulun vai eivätkö. Mutta piiriläisillä ei suinkaan aina ole selvillä kaikki ne muodot ja temput, joiden kautta asian käsittelyn tulee kulkea, varsinkin kun näitä vallan uusia määräyksiä hyvin harvassa paikassa vielä on

käytäntöön pantu. Kun on sitten ruvettava koulua hoitamaan, ilmestyy joka askeleelle samanlaisia vaikeuksia. Opettajan vaalista on ilmestynyt vielä vereksempi asetus (21 p:ltä heinäk. 1898), joka sangen tuntuvasti muuttaa menettelytapaa tässä tärkeässä toimessa ja jota yhtä vähän on vielä noudatettu. Sama on laita käsityönopettajain asettamiseen nähden. Kun jo vuosikausia voimassa-olleet kansakouluasetuksen määräykset ovat olleet johtokunnille, joiden jäsenet yhä vaihtuvat, siinä määrässä vieraat, että erhetysten korjaaminen niiden noudattamisessa ja oikean menettelyn selvittäminen on aiheuttanut yhtämittaisen vaivalloisen kirjevaihdon johtokuntain ja viranomaisten välillä, niin voipi aavistaa, mikä vaikeus tässä kohden vastedes on syntyvä, ellei riennetä asianomaisten apuun helppotajuisella selvityksellä kansakoulujen hoidosta maaseudulla. Tämmöinen selvitys eli opas olisi juuri nyt erinomaisen tarpeen levittää luotettaviin käsiin jokaisessa kunnassa ja koulupiirissä ympäri maata. Kun ei semmoiseen tarkoitukseen määrättyjä varoja liene viranomaisilla käytettävissään, olisi tässäkin työssä valistusrientojen ystävällä tärkeä tehtävä, joka olisi sitä enemmän huomattava, kun tämmöisen oppaan toimittamiseen on jo ryhdytty.

Kaikki nämä toimet ovat kuitenkin vain tilapäisiä ja valmistavaa laatua. Laajempi ja pysyväinen toimi avautuisi kansanopetuksen edistäjille *oppikirjain ja koulutarpeiden hankkimisessa* ei ainoastaan osanottajille yli-ikäisten kursseihin, vaan myöskin kansakouluoppilaille. En tarkoita tässä oikeastaan ilmaiseksi hankkimista, vaikka sekin käynee tarpeelliseksi melkoisessa määrin, jos tahdotaan saada opetukseen osallisiksi kaikkein varattomimmat ja vähäväkisimmät, joiden etuahan nykyinen liike etusijassa tähtää. Tarkoitan likimiten yhteistoimintaa näiden opetusvälikappaleiden hinnan alentamiseksi. Jokainen tietää, kuinka suuren voiton oppikirjain ja koulutarpeiden myynti tuottaa kirjakauppiaille ja muille välikauppiaille aina kyläpuodin omistajaan saakka, puhuttamattakaan kirjojen kustantajista. Oppikirjain hinnasta jäänee hyvinkin neljäs osa kustantajien ja välittäjien käsiin. Ja mitä pienempiin koulutarpeisiin tulee, ei ole liikaa väittää, että kynät, kirjoitusvihot ja paperi maksavat kaksi sen vertaa kirjakaupassa yksittäin ostettaissa kuin tukkukauppiaalta tai valmistajalta suurissa määrissä tilattuna. Kaikki nämä välikauppiaiden voitot muodostuvat veroksi, joka lähtee penni penniltä köyhempäinkin kansakoululasten lakkarista. Yhteenlaskettuna tekee se jo yhden vuoden kuluessa

summan, joka käypi helposti ymmärrettäväksi esteeksi köyhän miehen lapsen koulunkäynnille.

Tämän epäkohdan poistaminen ei näyttäisi mahdottomalta eikä edes varsin vaikealta, jos tarmokkaasti ja yhdistetyin voimin siihen ryhdyttäisiin. Perustettaisiin yhteinen kansallinen koulukirjain ja muiden koulutarpeiden myyntiliike, joka ostaisi tukuttain näitä tarpeita ja välittäisi niitä jos mahdollista *ostohinnasta* joka kuntaan maassa. Konttori- ja välityskustannukset suoritettaisiin valistustarkoituksiin kerätyistä varoista tai otettaisiin niitä varten pieni myyntiprosentti, joka ei missään tapauksessa saisi nousta yli todellisten menojen. Liikkeen keskipaikka olisi Helsingissä, ja tänne lähetettäisiin kaikki tilaukset kustakin kunnasta, jossa ne ensin koottaisiin yhteen käteen. Keskustoimisto epäilemättä suurilla tilauksillaan saisi suuremmoisen alennuksen kaikissa hinnoissa, se kun voisi kääntyä suorastaan valmistajien puoleen ja herättää näiden kesken kilpailun.

Ettei liian suuri työ eri kuntain tilausten suorituksessa kasaantuisi yhteen paikkaan, esim. pääkaupunkiin, olisi varmaankin käytännöllistä perustaa ainakin muutamiin suurempiin maaseutukaupunkeihin toimistoja, jonne valmistajat lähettäisivät tavarat suorastaan keskustoimiston osoituksen mukaan. Näistä toimistopaikoista lähetettäisiin tavarat eri kuntiin samoin keskustoimiston osoituksen mukaan, ja kunnissa ne vihdoin jaettaisiin — toivottavasti ilman mitään välitysprosenttia tai palkkaa — kullekin yksityiselle tilaajalle. Nämä yksityiset tilaajat olisivat joko koulujen ja kurssien opettajat tai — opettajain vaivojen säästämiseksi — joku lähellä asuva toimeenpystyvä asianharrastaja.

Se yritys, jonka pääpiirteet tässä on vedetty, vaatii tosin jonkun verran yritteliäisyyttä ja käytännöllistä liiketaitoa, mutta sen hyöty olisi arvaamattoman suuri, jos se kerran saataisiin aikaan. Tehokkaampaa keinoa koulunkäynnin ja aiottujen opetuskurssien edistämiseksi tuskin voidaan keksiä, joka olisi toteutettavissa yhtä vähillä rahallisilla uhrauksilla. Asia ansaitsisi sitä enemmän huomiota syystä että tähän suuntaan käypä yritys on jo pantu alkuun. Ylioppilasosakuntien kehoituksesta syntyvien alkeiskurssien opettajille on näet annettu se neuvo, että he tilaisivat opetustarpeensa Otavan toimitusjohtajan hra U. A. Lavoniuksen kautta, ja on hänen jo onnistunut painaa alas hinta alkeiskurssien opetustarpeista — Maamme kirja siihen luettuna — liki puoleen siitä, mitä ne

yksitellen ostaen kirjakaupassa maksaisivat. Syytä olisi aluksi muiden alkeiskurssien toimeenpanijain yhtyä tähän yritykseen. Jos se ajan pitkään kasvaisi liian suureksi alkuunpanijansa johdettavaksi muiden tointensa ohessa, niin se kai olisi verrattain helposti järjestettävissä omalle pohjalle.

Tässä kuvattu esimerkki yhteistoiminnan arvosta taloudellisella alalla johtaa itsestään ajatukset edemmäksi samaan suuntaan. Selvää on, että sitä saattaisi käyttää ja että se tuottaisi yhtä suuria etuja missä muussa taloudellisessa yrityksessä tahansa. Ei tarvitse päästää kuvitusvoimaansa liiaksi valloilleen huomatakseen, mikä etu kansallamme ja varsinkin sen taloudellisesti vähäväkisellä osalla olisi tämmöisen yhteistoiminnan järjestämisestä eri aloilla. Eikä myöskään tarvitse liioin pelätä, että tässä on tekemisissä jonkun näköhäiriön kanssa, joka estäisi asian todellisia käytännöllisiä mahdollisuuksia ja mahdottomuuksia näkemästä. Se joka on esim. lukenut muutaman sivun toht. H. Gebhardin kirjaa „Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla“, tietää hyvin, että aate on jo toteutettu hämmästyttävän laajoissa piireissä ja suurissa yrityksissä, vaikka kohta sen siirtäminen käytännön alalle useimmissa maissa on aivan myöhimmän ajan ilmiöitä. Ja tämän kirjan lukija myöskin tietää, mikä suuri osa tällä yhteistoiminnalla on ollut koko kansanluokkien, jopa kansojen taloudellisessa vaurastumisessa.

Saattaa ensi silmäyksellä näyttää siltä, kuin tämä asia suuresta merkityksestään huolimatta ei kuitenkaan kuuluisi varsinaiseen kansanvalistustyöhön. Uskallan puolestani olla aivan toista mieltä. Koulujen perustaminen sekä koulunkäynnin yleisyyden ja kestävyyden suurempia esteitä maassamme on ollut ja on vieläkin varojen puute. Kuntien huonot raha-asiat toisella puolen, vaatteiden, ruoan ja opetustarpeiden puute sekä työansion hakemisen välttämättömyys toiselta kohtaavat meitä useimmiten siinä, missä koulunkäynti ja sivistysharrastus on heikko. Lisätyt sotaverot tekevät pian nämä puutteet ja tarpeet vielä tuntuvammiksi. Helppo on siis nähdä, että kansanopetuksen yhtämittainen ja säännöllinen edistys on suoranaisesti riippuva kansan varallisuuden tilasta. Ja se riippuu tästä asiasta niin suuressa määrin, että kaikki se, mitä voimme saada vapaaehtoisten lahjain kautta nykyään kertyvillä varoilla välittömästi aikaan, on jotenkin mitätöntä siihen nähden, mitä itse kansan ja etenkin sen alempien kerrosten varallisuudentilan säännöllinen ja pysyväinen parantuminen

voisi matkaan saada. Yhteistoiminnan opettaminen muillakin aloilla kuin opetustarpeiden hankinnassa näyttäisi siis kuuluvan hyvin likeisesti kansanvalistuspyrintöjen ohjelmaan, vieläpä muodostavan yhden tärkeimpiä kohtia siinä. Niitä varoja, joita kansanvalistukseen ylipäänsä kerätään, tulisi sentähden epäilemättä käyttää runsaassa määrin taloudellisen valistuksen levittämiseksi, yhteistoiminta-aatteen perehdyttämiseksi maahamme.

Myöskin tällä alalla on jo alku tehty. Muodostumaisillaan on näet yhdistys osuusaatteeseen perustuvan yhteistoiminnan edistämiseksi varsinkin maalaiskansan keskuudessa. Toivoa sopii että tämäkin yritys aikoinaan saa runsaassa määrässä nauttia sivistyneen ja varallisen yleisön isänmaallista apua, jota se kipeimmin kaipaa juuri nyt jaloilleen päästäkseen.

*

Ennenkuin kokonaan jätämme varsinaista opetusta koskevat kysymykset, olkoon tässä kohden vielä sallittu viitata siihen opetukseen, jonka kansan lapset saavat ennen kansakouluun tulemistaan. Tämä opetus on kotien ja kirkollisten kiertokoulujen käsissä. Niinkuin jokainen tietää, on tämä tärkeä alkuopetus joutunut puolueriitojen jalkoihin ja niin jäänyt laiminlyötyyn asemaan arvaamattomaksi vahingoksi kansansivistyksen asialle isänmaassamme. Eiköhän nykyinen vakava aika tässäkin kohden kehoittaisi sovintoon, etenkin kun ne syyt, jotka erimielisyyden alkujaan tuottivat, itse asiassa jo ovat enimmäkseen kadonneet.

Tuskin lienee sitä kokenutta ja ennakkoluuloista vapaata kansakoulun ystävää tässä maassa, joka ei tunnustaisi, että kansakoulu tekee tuntuvasti paremmin työtä, jos se saa rakentaa edes semmoisen alkuopetuksen pohjalle, jonka kiertokoulu antaa. Ja toiselta puolen lienee kansakoulu 30-vuotisen olomassaolonsa aikana riittävästi todistanut, ettei sen tarkoitus ole repiä alas sitä kristillistä opetusta, minkä kirkko on vuosisatojen kuluessa kansaamme istuttanut. Miksi ei siis molemmanpuolisesti luottaen toisen hyvään tarkoitukseen voitaisi nyt ruveta yhteisvoimin yhteistyöhön tälläkin alalla? Niinkauan kuin nykyinen ontuminen kestää, on epäiltävä voimmeko koskaan saavuttaa sitä kantaa kansansivistyksessä, minkä nykyajan sivistyskansat ovat nähneet itsellensä tarpeelliseksi.

Olisi suotavaa, että kirkko täydellä tarmolla ottaisi kiertokoulun asiaa edistääkseen eikä siinä hylkäisi valtion apua, missä sen omat aineel-

liset varat eivät riitä. Kiertokouluseminaarin käyneet opettajat, pitempi opetusaika kullakin kiertoasemalla, vähempään rajoitettu oppilasmäärä, tarkemmin ikäkaudelle 7—9 vuotta sovitettu opetussuunnitelma, joka valmistaa kansakouluun, sekä pedagogisesti sivistynyt ja kokenut ylin johto, olkoonpa kirkon omasta piiristä — siinä ne toimenpiteet, jotka näyttäisivät ensi sijassa tarpeellisilta. Kansakouluopetuksen ystävä ei voi kyllin hartaasti niitä papiston sydämelle panna.

4.

Yhtä laaja ja yhtä tärkeä, mutta verrattomasti vähemmällä vaivalla viljeltävä kansansivistyksen työala kuin suoranainen opetus on *kirjallisuuden toimittaminen ja levittäminen.* Missä kerran on opetuksen kautta valmistettu kirjallisuuden viljelemiselle maanalaa, on sen hankkimisen laiminlyöminen verrattava kylvämisen laiminlyöntiin, kun pelto on valmiiksi perattu ja muokattu. Kansakoulun ja kansankirjaston tulisi sen vuoksi olla mitä likimmässä yhteydessä keskenään ja saada osakseen sama harrastus kaikkien valistuksen ystäväin puolelta. Niin paljon kuin tätä asiaa onkin yksityisillä tahoilla — esim. Kansanvalistusseuran toimesta — ajettu, ei voi sanoa sen vielä käyneen siksi kansalliseksi harrastukseksi, joksi sen nyt täytyy tulla. Ne ohjelmat, jotka Kansanvalistusseura on kansankirjastojen edistämiseksi laatinut, ja ne apuneuvot, jotka se on sitä varten hankkinut, ovat välittömästi käytettävissä, niin että työhön saatetaan viipymättä ryhtyä. Siinäkin työala, jolla kansalaisten varat tulevat erinomaiseen käytäntöön.

Katsoen siihen, että kirjaston hoito vaatii tottumusta ja tarkkuutta kirjanpidossa ja niinmuodoin edellyttää suurempaa koulusivistystä, ja siihenkin nähden että kirjain tunteminen on hoitajalle tärkeä, jotta voisi asianmukaisia neuvoja sopivasta lukemisesta antaa, tuntuisi sopivalta, että kirjastot etupäässä sijoitettaisiin kansakouluihin; taikka paremmin, useimmissa kouluissa jo olevat kirjastot olisivat kehitettävät siihen suuntaan, että ne voisivat tyydyttää piirinsä lukemistarvetta arvokkaalla tavalla. Se tekisi myöskin lainaamisen mukavaksi, lapset kun voisivat koulumatkoillaan hankkia koteihin halutut kirjat. Yhteistyö siis tässäkin olisi kaikin puolin suotava. Ainoastaan missä kouluja ei ole kylliksi tiheässä, tai missä kirjasto on pantu alkuun yksityisestä asianharrastuksesta, siellä olisi syytä kirjastojen sijoittamiseen toisiin paikkoihin. —

Kirjastot saattavat mieleen *lukutuvat, levitettävät kirjaset* ja ennen kaikkea *sanomalehdet.*

Kieltämättä millään tavoin varsinaisten lukutupien hyötyä ja tarpeellisuutta kehittyneemmissä oloissa, joissa monipuolisemman lukemisen tarve jo on herännyt, voitaisiin mahdollisesti vielä pitää keskusteltavana kysymystä, eikö sanomalehtien ja kirjasien levittäminen koteihin tätä nykyä ansaitsisi ainakin yhtä suurta huomiota. Henkilöt, joilla kirjallisuuden viljeleminen vasta on alulla, perehtyvät helpommin yhteen pieneen lehteen kuin lukutuvan verrattain rikkaisiin aarteihin, ja se tyydyttää heidän tarpeensa. Pienen lehden lukee, kun se on kotona käsillä, milloin on töiden lomassa joutoa, mutta lukutupaan lähteäkseen ei kaikilla ole aikaa eikä liikkuvaisuutta kyllin. Näistä syistä näyttää tarpeelliselta koettaa tehdä joka tupa pieneksi lukutuvaksi, siten että parilla kolmella elikä useammallakin vähäväkisellä huonekunnalla olisi yhteinen sanomalehti, joka kiertäisi toiselta toiselle.

Tätä varten olisi tarpeen, että kylässä joku valistusta ja edistystä harrastava henkilö ottaisi asiakseen ruveta sanomalehden tai -lehtien asiamieheksi, kehoittaen ihmisiä niitä hänen kauttaan tilaamaan. Samalla olisi hänen otettava se tärkeä toimi, että pitäisi huolta lehtien säännöllisestä saapumisesta jokaiseen kotiin, toimi, jonka hoidosta koko yritys suuresti riippuisi.

Selvää on että valistuksen leviäminen sanomalehtien kautta on suhteellinen näiden hintaan. Mutta itse leveneminen toiselta puolen tekisi suuremman hinnanalennuksen mahdolliseksi, ja mitä ei näin toivottaisi saatavan korvatuksi, se olisi toisella tavoin hankittava. Joka tapauksessa tulisi pyrkiä siihen, että varsinkin useampia kappaleita yhdessä tilattaissa saataisiin melkoista suuremmat alennukset kuin nyt, aina siihen määrään — jos suinkin mahdollista — että viittä tilattua kappaletta seuraisi 3 tai 5 ilmaiseksi.

Mitä lopullisesti tulee kysymykseen, mitä sanomalehtiä olisi levitettävä, niin sallittakoon tässä siitäkin muudan huomautus. On puhuttu yhdestä alempain kansankerrosten tarpeihin soveltuvasta lehdestä, jota koetettaisiin levittää yli maan. Toimitusvoimiin nähden on tämä tuuma hyvä. Mutta sillä on se haitta, että ihmisiä maaseudulla ei samassa määrässä tyydytä yleinen lehti kuin paikallinen, olkoon edellinen toimitettu kuinka hyvin tahansa. Se lukijakunta, jota tässä tarkoitan, on siksi kasvanut

kiinni likimpään ympäristöönsä ja siksi vieras suurelle maailmalle, että ainoastaan semmoinen lehti, joka osaa antaa tietoja tutuista paikallisista oloista, voi toivoa hartaita lukijoita. Tämä näkökohta on mielestäni niin tärkeä, että sen tulisi ratkaista kysymys paikallislehtien eduksi.

Toinen asia on se, jos tämmöisten paikallislehtien ohella leviää eri tieto- tai elämänaloja koskeva lehti, esim. uskonnollinen ja taloudellinen (yhteistoiminta-aatetta levittävä). Ne eivät ole läheskään samassa määrässä paikallisista oloista riippuvaiset. Ja jos näilläkin lehdillä olisi samat asiamiehet kuin paikallislehdillä, voisivat nämä koettaa järjestää lehtien tilauksen niin, että ne tulisivat eri henkilöille ja kulkisivat vaihdossa naapurien kesken.

Paitsi uskonnollista ja taloudellista lehteä voisi helppohintainen kuvalehti (esim. Kyläkirjaston kuvalehti) ja kodin lehti (esim. Koti- ja Yhteiskunta) haitatta olla yhteinen ja siten koota ympärilleen parhaimmat toimitusvoimat. Paikallislehtien toimituksia mahdollisesti myöskin saatettaisiin avustaa yhteisestä keskuspaikasta, josta lähetettäisiin arvokkaita kirjoituksia julkaistavaksi eri paikkakunnilla.

Vielä ansaitsee huomiota eräs kirjallisuuden haara, joka viime aikana on tullut suuremman huomion esineeksi: pikku kirjaset. Että niillä käsitetään olevan erittäin tärkeä tehtävänsä osoittaa se kiitettävä valppaus, millä niitä on ryhdytty toimittamaan. Tämä asia on todellakin niin hyvällä alulla, että se tuskin kaipaa muuta kuin yhtä lisätoimenpidettä, nimittäin järjestettyä kolportööritointa. Totta on, että kirjasia on satunnaisten kolportöörien kautta saatu näinä aikoina leviämään suuret määrät, mutta satunnaisia levittäjiä ei ole aina käytettävissä eikä liioinkaan sydänmailla, joissa niitä parhaiten tarvittaisiin. Kun kulkevain kirjakauppiaiden ja levittäjäin tarvis on asian luonnon mukaan pysyvä, olisi sopivalla tavalla kasvatettava pieni ammattijoukko tällä alalla, ja toimi järjestettävä niin, että se miehensä elättäisi. Alussa olisi kai määrätty palkka voitto-osuuden ohessa tarpeellinen.

*

Kolmas suuri työala koulun ja kirjallisuuden rinnalla on vielä nyt koskettamatta. Se on sivistyneiden personallisen vaikutuksen työala köyhien majassa. Niin vähän kuin sitä varten vielä onkin julkisuudessa ohjelmia tehty, huomaa kukin tuokiossa, mikä ylen tärkeä ja siunattu

tehtävä tässä avautuu kullekin isänmaan ja kansan ystävälle. Se on tavallaan ainoa vaikutusala, millä suuri sivistynyt yleisö voi köyhemmille veljilleen ja sisarilleen antaa välittömästi sen, mitä heidän ensi sijassa tulee tarjota: lämpimän käden ja avoimen, veljellisen sydämen. Enemmän ehkä kuin muu työ on tämä omiansa yhteistunnetta vahvistamaan kansan eri ainesten välillä. Asetuttakoon vaatimattomasti noiden yhteiskunnan pienten keskuuteen, lähestyttäköön heitä hienotunteisesti, käytettäköön tunkeilematta, mutta lämminsydämisesti tarjoutuvia pieniä tilaisuuksia heitä palvella ja heidän kanssansa tuttavallisesti seurustella; ja jos ei olekkaan aina saatu tilaisuutta ajaa mitään erityistä „ohjelmaa“ heidän keskuudessaan läpi, niin on ilo ja kiitollinen muisto herttaisista kesävieraista kuitenkin sulattava paljon sitä jäätä, minkä olemme saaneet nähdä heidän povessaan vielä piilevän. Tuttavuus herättää luottamusta, ja luottamus avaa oven sydämeen. Tätä tietä voidaan epäilemättä kaikessa hiljaisuudessa kitkeä pois moni tietämättömyyden ja epäluulon rikkaruoho, jonka oppinut esitelmä, mahtipontisesti lausuttu mielipide ja kirjasta luettu selitys jättäisi koskematta.

Paitsi tätä vaikutusta tarjoutuisi kuitenkin todennäköisesti itsestään ja etsimättä pitemmän seurustelun kestäessä tilaisuuksia kajota pieniin taloudellisiin seikkoihin vähävaraisten tuttavien oloissa, joissa parannus olisi tarpeen. Ja jos näissä suhteissa voitaisiin antaa myöskin suoranaista apua, eikä vain neuvoja, niin olisi sitäkin enemmän voitettu. Muutaman omenapuun lähettäminen kesätuttavuuden muistoksi syksyllä istutettavaksi, hyvärotuisen kanan hankkiminen kananhoidon viljelijälle, lääkekasvien kokoamisen neuvominen ja niiden ostaminen, pieni välitysliike marjojen toimittamiseksi maailman markkinoille ja muu samanlainen avunteko saattaisi vähäisessä taloudessa tuntua paljon jo välittömästi ja vielä enemmän tulevaisuudessa, se kun voisi auttaa tämmöisiä pikku elinkeinoja alulle.

Tämänkaltaiseen työhön ei pitäisi kenenkään pitää itseään liian hyvänä eikä liian huonona; sitä osaa jokainen tehdä ja sitä hyödyllisempää tuskin voi kukaan tehdä. Sillä tämmöisestä pikkutyöstä riippuu kansamme edistysmahdollisuus yhtenä ja eheänä kansana. Lukuunottamatta lähestymistä eri kansanluokkien kesken voivat sadat ja tuhannet kodit sen kautta oppia löytämään neuvoja lähettää lapset kouluun ja niin avata heille henkisten kansalaisoikeuksien osallisuuden. Sadat ja tuhannet pienet purret voivat tällä tavoin pysyä pystyssä puutteen ja

viekoitusten ristiaallokossa; ja missä pienet purret pysyvät pystyssä, siinä on koko kansankin suuri haaksi turvallisempi.

5.

Pitkäksi on jo käynyt nykyisten tehtävien luettelo, ja sitä voitaisiin epäilemättä vielä jatkaa kokoomalla yhteen kaikki, mitä eri tahoilla on kuulunut tuumittavan ja toimittavan. Mutta pysähtykäämme tähän, ja otettakoon enää puheeksi ainoastaan yksi seikka, joka yhtä likeisesti koskee useampia ylempänä puheenalaisia sekä alkaneita että toivottavia yrityksiä. Tarkoitan sitä toimintakoneistoa, joka yhdistäisi erillään olevat voimat yhteisvaikutukseen, virittäisi yhdistävät langat keskustain ja ääriasemain sekä erilaisten, mutta keskenäisissä kosketuksissa olevain työalojen välille.

Tämmöistä yhteisvaikutusta varten tuntuisi aivan välttämättömältä, että joka kunnassa muodostuisi, niinkuin onkin jo julkisuudessa ehdoitettu, paikkakunnallinen toimikunta sivistyspyrintöjä varten, samoinkuin pääkaupungissa on muodostunut keskuskomitea valistustyön edistämiseksi. Kun tämmöisiä paikallisia toimikuntia olisi muodostunut eri paikoissa, niin näiden olisi kohta asettautuminen yhteyteen pääkaupungin keskuskomitean kanssa siinä määrin, että molemmin puolin tiedettäisiin, kenen puoleen on kääntyminen asioissa, joissa yhteinen toiminta nähtäisiin suotavaksi. Jos tämä yhteys kerran olisi saatu aikaan, ei olisi luotu ainoastaan tilaisuutta yhteistyöhön jo valmiilla työaloilla, vaan myöskin mahdollisuus uusien työalojen saattamiseen yhteisviljelyksen alaiseksi. Aluksi näyttää alkeisopetuksen ala siltä, jolla yhteys keskustan ja paikallisasemain välillä olisi helpoin saada aikaan. Mutta sitä myöten kuin työsuunnitelmat valmistuvat, tarvittaisiin varmaankin samanlaista yhteyttä yli-ikäisille tarjottavan kansakoulunopetuksen, varsinaisen kansakouluverkon laajentamisen, kansankirjastojen avustamisen, sanomakirjallisuuden ja kirjasien levittämisen ja taloudellisen yhteistoiminnan herättämisen alalla, muita mainitsematta. Tämä olisi verrattain helposti aikaansaatavissa jo olemassa olevain paikallisasemien välityksellä, milloin eri yritykset tahtovat tilaisuutta hyväkseen käyttää. Tarvitsisi vain lausua pyyntö, että paikallinen toimikunta ilmoittaisi keskusasemalle kulloinkin puheenalaiseen yritykseen sopivien ja halukkaiden henkilöiden nimet ja osoitteet; keskusasema jättäisi sen jälkeen osoit-

teet asianomaisen uuden yrityksen johtokunnalle, jonka siten olisi helppo asettua yhteyteen asiamiestensä tai paikallistoimikuntiensa kanssa eri paikkakunnilla. Ja yhtä luonnollinen olisi näin syntyväin eri paikallisten yritysten välinen yhteisvaikutus paikalliskeskustan kautta, jonka muodostaisivat joko eri yritysten edustajat tai yhteisesti kaikki niiden toimikunnat ja asiamiehet.

Jonkinlainen tämäntapainen järjestelmä, joka samalla kertaa yhdistäisi sekä saman paikkakunnan eri yritykset että eri paikkakuntain samanlaiset yritykset, ja sen ohessa jättäisi kullekin jäsenelle tässä elimistössä täyden itsemääräämisoikeuden, olisi nykyhetken kiireimpiä tarpeita. Sitä ilman ei yhteyttä ja järjestystä lienee mahdollinen saada aikaan.

Metsästäjä.

Kirjoittanut

OLIVE SCHREINER.

Suom. Wald. L.

Valvojan viime vuoden lukijoille on jo tuttua se uusi suunta englantilaisen maalaustaiteen alalla, joka kantaa prerafaelismin nimeä. Mutta tämän suunnan harrastajat eivät rajoitu ainoastaan maalarein piiriin. Sen puhdistavaa vaikutusta havaitaan myöskin uusimmassa englantilaisessa kaunokirjallisuudessa. Ken vähänkään tuntee yllämainitun suunnan mestareita ja samalla on seurannut nuoren Englannin kaunokirjallisia tuotteita, hänen ei liene vaikea löytää teosta tahi toista, joka ehdottomasti tuo mieleen jonkun prerafaeliitin maalauksen. Tahdon tässä mainita OLIVE SCHREINERin.

Olive Schreiner on luterilaisen papin tytär Etelä-Afrikasta. Jo aikaisin oli hänessä herännyt halu kaunokirjallisiin toimiin, ja ennenkuin hän oli täyttänyt kaksikymmentä vuotta, oli hänellä jo valmiina ensimäinen teoksensa. Kaksikymmentä täytettyään hän matkusti Englantiin psykologisia tutkimuksia varten. Täällä ollessaan hän tutustui runoilija George Meredithiin ja oli tämän kanssa ahkerassa seurustelussa. Englantiin tullessaan oli hänellä mukanaan yllämainitun teoksen käsikirjoitus, ja miten olikaan, niin se joutui George Meredithin käsiin. Runoilija huomasi Olive Schreinerin erinomaiset lahjat ja kehoitti nuorta kirjailijaa kaiken mokomin julkaisemaan kirjoituksensa. »*The Story of an African Farm*» julkaistiinkin kohta ja saavutti mitä yksimielisintä tunnustusta. Näin alkoi hänen kirjailijauransa.

Tätä teosta seurasi kohta toinen »*Dreams*» (Unia), jossa hän julkaisi sarjan novelleja. Sekä edellisen että viimeksi mainitun tekijä julkaisi salanimellä »RALPH IRON». Toukokuussa 1893 hän kävi toisen kerran Englannissa, ja hänen palattuaan takaisin Afrikaan jo seuraavana syksynä ilmestyi taas pieni kokoelma novelleja nimellä »*Dream Life and Real-Life*» (Unta ja todellisuutta). Sittemmin hän on julkaissut vielä »*Trooper Peter Halket of Mashonaland*» (Ritari Peter Halket Mashonalainen), ja hänen laajempi teoksensa »*From Man to Man*» (Miehestä mieheen) lienee myöskin jo ilmestynyt. Hän meni naimisiin 1894 erään uudisasukkaan, Cronwrightin kanssa.

Mainitsin ylempänä yhteydestä prerafaeliittien ja Olive Schreinerin välillä. Tämä ilmenee erittäinkin hänen »Dreams» teoksessaan. Runoilija on mitä mestarillisimmin kietonut joka novelliinsa jonkun ihmiselämän tärkeimpiä kysymyksiä tahi ihmissielun syvimpiä tunteita. Hänen mielikuvituksensa liitää päiväpaisteiselta merenrannalta jylhään vuoristoon, jonne auringonsäde koskaan ei ole tunkeunut; väliin hän kärsii kadotettujen tuskia, väliin nauttii autuaitten kanssa taivaallista iloa. Joskus hän viivähtää lennossaan ja löytää jonkun puutteenalaisen ja alastoman eksyneen. Hän puhuttelee ja neuvoo ja tutkii sielun syvimmät salaisuudet. Hän tahtoo peittää alastomuuden ja pukee sen omaan viittaansa, järjestäen joka laskoksenkin tarkan harkinnan mukaan. Ja sitten hän rohkaisee eksynyttä uudelle taipaleelle ja johdattaa hänet auvon satamaan. Hänen kuvauksensa kauneus on liikuttavan yksinkertaista, kuten hänen tyylinsäkin. Tunteen hienoudessa ja suloudessa näitä novelleja voi verrata ainoastaan Wattsin, Burne-Jonesin ja Rossetti'n vertauskuvallisiin maalauksiin, varsinkin Wattsin.

Seikkaperäisempi selonteko Olive Schreinerin runoluomista jääköön tällä kertaa, koska suomenkielistä kaunokirjallisuutta harrastava yleisö lienee kohta tilaisuudessa tarkemmin tutustumaan tähän etevään kirjailijaan. Julkaisemme tässä vain yhden novellin näytteeksi hänen »Dreams» kokoelmastaan.

Eräässä laaksossa oli kerran metsästäjä. Joka päivä hän metsästeli villikanoja; ja kerran hän sattui seisomaan suuren järven rannalla. Kun hän seisoi pensaikossa odotellen lintujen tuloa, niin hänen päälleen laskeutui synkkä varjo, ja vedessä hän näki heijastuksen. Hän katsahti taivaalle, mutta varjo oli jo hävinnyt. Silloin hän alkoi tuntea sanomatonta halua saada nähdä vielä kerran tuota heijastusta vedessä, ja pitkin päivää hän katseli ja odotti; mutta tuli yö eikä sitä vielä näkynyt. Sitten hän lähti tyhjine pusseineen kotiin synkkänä ja äänetönnä. Hänen toverinsa kyselivät häneltä tähän syytä, mutta hän ei vastannut sanaakaan, istui yksin ja mietiskeli. Sitten tuli hänen ystävänsä, ja tälle hän puhui:

»Näin tänään», sanoi hän, »mitä en koskaan ennen ole nähnyt — suuren valkean linnun hopeasiivet levällään leijailevan korkealla sinitaivaalla. Ja nyt tunnen rinnassani polttavan kuin tulen. Se oli vain kiil-

toa, kimmellystä, heijastusta veteen; mutta nyt en haluaisi maailmassa mitään muuta kuin saada sitä kestämään.»

Hänen ystävänsä nauroi.

»Se oli vain vedessä kimaltava auringonsäde, tahi pääsi varjo. Huomenna sen tulet unohtamaan», sanoi hän.

Huomenna, ja huomenna, ja taas huomenna metsästäjä käyskenteli yksin. Hän etsi maat ja metsät, järvet ja pensaikot, vaan ei löytänyt sitä. Hän ei ampunut enää villikanoja; mitäpä hän enää niistä?

»Mikä häntä vaivaa?» sanoivat hänen toverinsa.

»Hän on sekaisin», sanoi joku.

»Eikä, vaan sairas hän on», sanoi toinen; »hän luulee nähneensä jotain, mitä kukaan ei ole nähnyt, ja pitää sitä ihmeenä.»

»Lähdetään pois, erotaan hänen seurastaan», sanoivat kaikki.

Ja metsästäjä kulki yksin.

Eräänä yönä, hänen vaeltaessaan hämärässä itkien sydän murtuneena, seisoi hänen edessään vanha mies, suurempi ja pitempi ihmislasta.

»Kuka olet?» kysyi metsästäjä.

»Olen Viisaus», vastasi vanha mies, »mutta jotkut kutsuvat minua Tiedoksi. Kaiken ikäni olen elänyt näillä tienoilla; mutta kukaan ei näe minua ennenkuin on paljon saanut surra. Niiden silmien tulee olla kyynelien kastamat, jotka voivat nähdä minut; ja sen mukaan kuin on kärsitty minä puhun».

Ja metsästäjä huudahti —

»Oi, sano minulle sinä, joka täällä olet niin kauan asunut, mikä tuo suuri lintu on, jonka olen nähnyt leijailevan sinitaivaalla? Ne uskottelevat minulle sitä uneksi, pääni varjoksi.»

Vanha mies hymyili.

»Sen nimi on Totuus. Ken sen on kerran nähnyt, hän ei saa koskaan rauhaa. Kuolinpäiväänsä asti hän sitä halajaa.»

Ja metsästäjä huudahti —

»Oi, sano mistä sen löytäisin!»

Mutta mies sanoi:

»Et ole vielä kärsinyt kyllin», ja meni.

Silloin metsästäjä otti poveltaan Mielikuvituksen käämin ja kehi sen ympäri Toiveittensa langan; ja läpi yön hän istui verkkoa kutoen.

Aamulla hän levitti kultaverkkonsa maahan ja pani siihen muutamia herkkäuskoisuuden jyviä, jotka hän oli saanut isältään ja säilyttänyt povitaskussaan. Ne olivat kuin valkeita ukontuhniaisia, ja kun niiden päälle astui, niin niistä tuhahti ruskeaa savua. Sitten hän istui lähelle katsomaan mitä tapahtuisi. Ensimäinen, mikä sattui verkkoon, oli lumivalkoinen, kyyhkynsilmä lintu, se lauloi ihanaa laulua — »ihmis-jumala! ihmis-jumala! ihmis-jumala!» se lauloi. Toinen, joka sattui, oli musta

ja salaperäinen, sen viehättävät, tummat silmät katsoivat sielun sisimpään pohjukkaan, ja se lauloi vain tämän — »Kuolemattomuus!»

Ja metsästäjä otti ne molemmat syliinsä, sanoen —

»Ne ovat varmaankin Totuuden kaunista perhettä.»

Sitten kävi taas yksi vihreä ja kullankarva, joka lauloi kimakalla äänellä, kuten markkinapaikalla — »Hyvitys Kuoleman jälkeen! Hyvitys Kuoleman jälkeen!»

»Et ole niin kaunis, vaan olet sinäkin kaunis», ja hän otti sen.

Ja kävi toisia heleävärisiä, jotka lauloivat viehättäviä lauluja, kunnes kaikki jyvät olivat loppuneet. Ja metsästäjä kokosi kaikki lintunsa yhteen ja laittoi lujan rautahäkin, jonka kutsui uudeksi uskontunnustukseksi, ja pisti linnut siihen.

Silloin ihmiset tulivat laulamaan ja tanssimaan.

»Voi onnellista metsästäjää!» he huusivat. »Voi ihmeteltävää miestä! Voi ihania lintuja! Voi viehättävää laulua!»

Ei yksikään kysynyt mistä linnut olivat, tahi kuinka ne olivat saadut, he vain tanssivat ja lauloivat häkin edessä. Ja metsästäjäkin oli iloinen sillä hän sanoi —

»Varmaankin on Totuus niiden joukossa. Kohta se pudottaa höyhenensä ja minä saan nähdä sen lumivalkoisen muodon.»

Mutta aika riensi, ihmiset lauloivat ja tanssivat; vaan metsästäjän mieltä alkoi painaa. Hän hiipi yksinäisyyteen itkemään, kuten ennenkin; tuo sanomaton halu oli uudelleen herännyt hänen sydämessään. Eräänä päivänä, kun hän istui yksinään itkien, sattui Viisaus tapaamaan hänet. Hän kertoi vanhalle miehelle mitä hän oli tehnyt.

Ja Viisaus hymähti ilkeästi.

»Moni», sanoi hän, »on virittänyt saman ansan Totuudelle, vaan ei ole sitä koskaan löytänyt. Se ei elä herkkäuskoisuuden jyvillä; sen jalat eivät pysy toiveitten verkossa; näiden laaksojen ilmaa se ei hengitä. Ne linnut, jotka kokosit, olivat Valheen joukkiota. Kauniit ja viehättävät, vaan pelkkää valhetta, Totuus niitä ei tunne».

Ja metsästäjä huusi katkerasti —

»Tämänkö kauhean tulen raastettavaksi minun vielä pitää jäädä?»

Ja vanha mies sanoi —

»Kuuntele, koska olet paljon kärsinyt ja itkenyt, niin sanon sinulle mitä tiedän. Sen, joka lähtee Totuutta etsimään, tulee jättää nämä epäuskonlaaksot ainiaaksi ottamatta mukaansa riepuakaan omaisuudestaan. Yksin hänen täytyy vaeltaa Kieltäytymisen ja Puuttuvaisuuden Maahan. Hän saa siellä kärsiä torjuen viettelykset; päivän tullen on hänen nouseminen ylös ja seuraaminen sitä pelkän päivänpaisteen seuduille. Vakavat todellisuuden vuoret kohoavat hänen edessään; hänen pitää kiivetä niille; niiden *välissä* on Totuus».

»Ja hän tarttuu lujasti siihen! Hän ei laske sitä käsistään!» huusi metsästäjä.

Viisaus pudisti päätään.

»Ei hän näe eikä pidätä sitä koskaan. Aika ei ole vielä käsissä.»

»Onko sitten aivan toivotonta?» huusi metsästäjä.

»Ei ole», sanoi Viisaus. »Jotkut ovat kiivenneet noille vuorille; liuskan liuskalta he ovat irroittaneet sileästä kalliosta; ja noita korkeita kerroksia kiertäessään sattuu joku hakkaamaan maasta esiin valkoisen hopeahöyhenen, joka on pudonnut Totuuden siivestä. Ja kerran sattuu», sanoi vanha mies kohoutuen ylös kuin profeetta ja viitaten sormellaan taivaalle, »kerran sattuu, kun ihmiskäsi on löytänyt kyllin noita hopeahöyheniä ja ne ovat kehrätyt langaksi ja lanka kudottu verkoksi, että *siihen* verkkoon käy Totuus. *Ainoastaan Totuus voi pidättää Totuutta*».

Metsästäjä nousi ylös. »Minä lähden», sanoi hän.

Mutta Viisaus pidätti häntä.

»Huomaa — ken kerran lähtee näistä laaksoista, hän ei *koskaan* palaja. Vaikka hän rajalla itkisi verta seitsemän yötä ja päivää, ei hän koskaan saata astua sen yli. Teillä, joita aiot kulkea, ei tarjota minkäänlaista palkkaa. Se, joka kulkee, hän kulkee vapaaehtoisesti, pelkästi rakkaudesta siihen. Työ on hänen palkkansa.»

»Minä menen», sanoi metsästäjä; »mutta sano, mitä tietä minun pitää vuorella kulkea?»

»Minä olen Aikojen Kootun-Tiedon lapsi», sanoi mies; »minä liikun ainoastaan siellä, missä useita on kulkenut. Näitä vuoria ei ole monen jalka astunut; jokainen viitoittaa oman polkunsa. Hän kulkee omalla uhallaan: minun ääntäni hän ei enää kuule. Minä saatan seurata häntä, vaan en kulkea hänen edellään».

Sitten Tieto hävisi.

Ja metsästäjä kääntyi pois. Hän lähestyi häkkiänsä ja murti kädellään salvat ja piikkinen rauta repi hänen lihaansa. Joskus on helpompi rakentaa kuin purkaa.

Yhden kerrassaan hän otti suurisulkaisista linnuistaan ja antoi lentää pois. Mutta kun tuli mustasulkaisen linnun vuoro, niin hän piteli sitä ja katseli sen kauniisiin silmiin, ja lintu äännähti hiljaa ja jylhästi — »Kuolemattomuus!»

Ja hän virkkoi heti: »En saata erota tästä. Se ei ole raskas; se ei syö mitään. Minä kätken sen povelleni: otan sen mukaani». Ja hän piiloitti sen sinne ja peitti nutullaan.

Mutta tuo hänen kätkemänsä olento tuli raskaaksi, yhä raskasta raskaammaksi — kunnes se painoi hänen rintaansa kuin lyijy. Hän ei voinut liikkua sen kanssa. Hän ei päässyt niistä laaksoista, jos hänellä oli se mukanaan. Sitten hän taas veti sen piilostaan katsellakseen sitä.

»Oi sinä ihana sydämeni aarre!» hän huusi, »pitääkö minun jättää sinut?»

Hän aukaisi kätensä suruisena.

»Mene», sanoi hän. »Voihan sattua, että Totuuden laulussa on joku ääni, joka muistuttaa sinun säveltäsi, vaan *minä* en saa koskaan sitä kuulla.»

Suruissaan hän aukaisi kätensä ja lintu lensi ainiaaksi hänen luotaan.

Sitten hän purki Mielikuvituksen käämistä Toiveittensa langan ja levitti sen maahan; ja hän pisti tyhjän käämin povelleen, sillä lanka oli niissä laaksoissa kehrätty, vaan käämi oli jostain vieraasta maasta. Hän kääntyi mennäkseen, mutta silloin ihmiset tulivat hänen luokseen pauhaten.

»Hullu, koira, järjetön villi!» he huusivat. »Kuinka uskalsit murtaa häkin ja laskea pois linnut?»

Metsästäjä puhui, vaan he eivät tahtoneet kuunnella häntä.

»Totuus! mikä se on? Voiko sitä syödä? voiko sitä juoda? Kuka sitä on koskaan nähnyt? Sinun lintusi olivat todellisia: jokainen saattoi kuulla niiden laulavan! Voi hullu! maassa mateleva! Jumalan kieltäjä!» he huusivat, »sinä saastutat ilman!»

»Joutukaa, kerätään kiviä ja kivitetään hänet», huusivat jotkut.

»Mitäpä se meihin kuuluu?» sanoivat toiset. »Antaa tuon epaton mennä»; ja menivät pois. Vaan toiset keräsivät kiviä ja multaa ja heittivät häntä kohden. Viimein, kun metsästäjä oli runneltu ja haavoitettu, hän hiipi pois metsään. Ja ilta yllätti hänet.

Hän kulki edelleen, ja alkoi yhä pimetä. Hän oli nyt sen maan rajalla, jossa on ikuinen yö. Sitten hän astui sinne, ja se oli aivan valoton. Hän haparoi käsillään, mutta mihin oksaan hän tarttui, niin se taittui, ja maassa oli vain kuonaa. Hänen jalkansa upposi joka askeleella, hieno tukahduttava savupilvi kohosi vasten hänen kasvojaan; ja oli pimeä. Sitten hän istuutui kivelle ja peitti kasvot käsiinsä, odottaakseen tuossa Kieltäytymisen ja Puuttuvaisuuden maassa siksi, kunnes alkaisi valjeta.

Ja hänen sydämessään oli myös yö.

Silloin nousi soista kylmä usva hänen oikealta ja vasemmalta puoleltaan ja peitti hänet. Satoi hienosti, aivan tuntumattomasti, pimeyden vallitessa, ja hänen hiuksiinsa ja vaatteisiinsa keräytyi isoja pisaroita. Hänen sydämensä löi verkkaan ja herpoumus kävi läpi hänen jäseniensä. Sitten hän aukaistessaan silmänsä näki kaksi säteilevää valokimppua tanssien lähenevän. Hän kohotti päätään katsoakseen niitä. Niin lämpimät, niin kirkkaat, ne tanssivat kuin tulikipinät. Vihdoin ne olivat hänen edessään. Toisen säteilevän liekin keskeltä eroittuivat naisen hymyilevät kas-

vot, kuopat poskillaan, kellervä tukka liehuvana. Toisen keskessä oli hilpeitä, ilakoivia kuplia, helmeillen kuin viini lasissa. Ne keikkuivat hänen edessään.

»Keitä olette», metsästäjä kysyi, »kun tulette yksinänne minun syrjäiseen pimeyteeni?»

»Me olemme Aistillisuus-kaksoiset», he huusivat. »Isämme nimi on ihmis-Luonne, ja äitimme Ylellisyys. Olemme yhtä vanhat kuin vuoret ja virrat ja kuin ensimäinen ihminen; vaan me emme kuole koskaan», he naurahtivat.

»Oi, anna kun suljen sinut syliini!» huudahti ensimäinen; »se on pehmeä ja lämmin. Sydämesi on nyt kangistunut, mutta minä saan sen sykkimään. Oi, tule luokseni!»

»Minä vuodatan kuuman vereni sinuun», sanoi toinen, »sinun aivosi ovat nyt uuvuksissa ja jäsenesi kuoleutuneet, mutta ne virkoovat vilkkaaseen ja vapaaseen elämään. Oi, anna minun sitä vuodattaa».

»Oi, seuraa meitä», he huusivat, »ja elä kanssamme! Jalompiakin, kuin sinun sydämesi, on ollut täällä pimeydessä odottamassa, ja he ovat tulleet luoksemme ja me heidän luoksensa, eivätkä he ole koskaan jättäneet meitä, ei koskaan. Kaikki muu vie harhaan, mutta me olemme todellisia, me olemme todellisia. Totuus on varjo; taikauskon laaksot ovat hullutusta; maa on tuhkaa, puut aivan lahonneet; mutta me — koitahan — me elämme! Et saata meitä epäillä. Koita, kuinka olemme lämpöiset! Oi, tule luoksemme! Tule kanssamme!»

Yhä lähempänä ne liitelivät hänen päänsä ympärillä, ja kylmät pisarat sulivat hänen otsaltaan. Kirkas valo säteili häikäisten hänen silmiinsä ja hyytynyt veri alkoi virrata. Ja hän sanoi:

»Niin, miksi kuolisin tässä kammottavassa pimeydessä? Ne ovat lämpöiset, ne sulattavat hyytyneen vereni?» ja hän ojensi kätensä ottaaksensa niitä.

Silloin hänen eteensä nousi kohta sen olennon kuva, jota hän oli rakastanut ja hänen kätensä putosi sivulle.

»Oi, tule luoksemme!» he huusivat.

Mutta hän peitti kasvonsa.

»Te huikaisette minun silmäni», hän huusi, »te lämmitätte sydäntäni, vaan ette voi antaa minulle sitä, mitä haluan. Minä odotan täällä — odotan, kunnes kuolen. Menkää!»

Hän peitti kasvot käsiinsä eikä tahtonut kuunnella; ja kun hän taas katsahti, niin ne tuikkivat kahtena tähtenä, kadoten etäisyyteen.

Ja pitkä, pitkä yö kului edelleen.

Jokainen, joka lähtee taikauskon laaksoista, kulkee tuon pimeän maan kautta; mutta jotkut pääsevät sen läpi muutamissa päivissä, toiset viipyvät kuukausia, vuosia, ja toiset kuolevat sinne.

Vihdoin metsästäjä eroitti vienon sarastuksen leviävän yli taivaanrannan, ja hän lähti seuraamaan sitä; ja hän saavutti viimein sen valon ja joutui aivan päivänpaisteeseen. Silloin hänen edessään kohosivat Toden ja Todellisuuden kaikkivaltiaat vuoret. Kirkas päivänpaiste kultasi niitä ja huiput hävisivät pilviin. Juurelta nousi ylöspäin monta polkua. Metsästäjä päästi riemuhuudon. Hän valitsi suorimman ja alkoi kiivetä; ja kalliot ja vuorten rinteet vastasivat hänen lauluunsa. He ovat liioitelleet; eihän se olekkaan niin korkea eikä tiekään niin jyrkkä! Joku päivä joku viikko, enintään joku kuukausi ja sitten huippu! Hän ei tahtonut irroittaa yhtä höyhentä ainoastaan; hän tahtoi koota kaikki ne höyhenet, jotka muut olivat löytäneet — kutoa verkon — anastaa Totuuden — pitää siitä lujasti — kosketella sitä kädellään — syleillä sitä!

Hän nauroi hilpeässä päivänpaisteessa ja lauloi äänekkäästi. Voitto oli hyvin lähellä. Kuitenkin polku alkoi kohta tulla jyrkemmäksi. Hän tarvitsi kaiken voimansa kiipeämiseen ja laulu vaikeni. Oikealla ja vasemmalla kohosivat äärettömät kalliot, joilla ei kasvanut jäkälää eikä sammalta; ja laavantapaisesta maasta ammotti kuiluja. Sieltä ja täältä hän näki valkoisten luitten paistavan. Nyt alkoi polkukin tulla yhä epäselvemmäksi; sitten se muuttui vain viiruksi, jälki siellä toinen täällä; vihdoin loppuivat nekin. Hän ei laulanut enää, vaan viitoitti itselleen tietä, kunnes tuli valtaavan vuoriseinän juureen, joka oli sileä ja halkeamiton ja ulottui niin korkealle, kuin silmä saattoi kantaa. »Minä laitan sitä vastaan portaat; ja kun olen kerran noussut tämän seinän päälle, niin olen melkein perillä», hän sanoi rohkeasti ja rupesi työhön. Mielikuvituksen käämillään hän kaivoi kiviä; mutta puolet niistä eivät tahtoneet liittyä yhteen, ja puolen kuukauden työ uhkasi vyöryä alas, sillä alimmaiset kivet olivat huonosti valitut. Mutta metsästäjä jatkoi työtään, sanoen aina itselleen: »Kun olen kerran päässyt tämän seinän päälle, niin olen melkein perillä. Tämän suuren työn kun olen saanut loppuun!»

Viimein hän pääsi sen huipulle ja katseli sieltä. Kaukana alhaalla liekkui valkoinen usva taikauskon laaksoissa, ja hänen yläpuolellaan kohosivat vuoren tornit. Ensin ne olivat näyttäneet matalilta; nyt ne olivat äärettömän korkeat, juurelta huippuun saakka kallioseinäin ympäröimät, jotka mahtavina ylenivät kerros kerrokseltaan. Niiden päällä liekehti ikuinen päivänpaiste. Hän kirkaisi kuin villi. Hän kyyristyi maahan ja kun hän nousi pystyyn niin hänen kasvonsa olivat valkeat. Aivan äänetì hän kulki edelleen. Hän oli nyt hyvin hiljaa. Korkeiden ilmakehien ohutta ilmaa on hyvin vaikea hengittää niiden, jotka ovat laaksoissa syntyneet; joka hengenveto koski häneen, ja veri tihkui esiin hänen sormenpäistään. Seuraavan kallioseinän juurella hän alkoi työnsä. Sen korkeus näytti äärettömältä, eikä hän virkkanut mitään. Hänen työkapineensa ääni kaikui öin päivin rautakalliosta, johon hän hakkasi portaita. Vieri vuosia ja

yhä hän oli työssään; mutta seinä ulottui hänen yläpuolellaan aina vain taivaaseen asti. Väliin hän rukoili pientä sammalta tahi jäkälää versomaan noista paljaista seinämistä, ollakseen hänen toverinansa; vaan niitä ei näkynyt koskaan.

Vuodet vierivät: hän laski niitä kaivamainsa porrasaskelten mukaan — muutaman vuotta kohden — muutaman vain. Hän ei enää laulanut; hän ei sanonut enää »teen tuon tahi tuon» — hän vain teki työtä. Ja kun yöksi alkoi hämärtää, niin kallion koloista ja halkeamista tuijotti häneen kummallisia, villejä kasvoja.

»Lakkaa työstäsi, erakko, ja puhele meille», he huusivat.

»Työ on minun pelastukseni. Jos minä lakkaisin hetkeksikään, niin te hiipisitte minun kimppuuni», vastasi hän. Ja he kurkoittivat pitkän kaulansa etemmäksi.

»Katsoppas halkeamaan jalkaisi vieressä», he huusivat. »Katso mitä siellä on — valkeita luita! Yhtä rohkea ja vahva mies kuin sinäkin kiipesi näille kallioille. Ja hän katsoi ylöspäin. Hän älysi ettei maksanut vaivaa ponnistella; hän ei koskaan saisi käsiinsä Totuutta, ei koskaan näkisi sitä eikä löytäisi sitä. Siksi hän painautui tänne, sillä hän oli hyvin väsynyt. Hän tahtoi nukkua iki-unta. Hän laskeutui nukkumaan. Nukkuminen on hyvin rauhaisaa. »Et ole erakko kun nukut, eikä sinun käsiäsi eikä sydäntäsi pakoita!» Ja metsästäjä nauroi sydämessään.

»Olenko riistänyt sydämestäni kaikkein kalleimpani; olenko vaeltanut yön valtakunnasa; olenko kestänyt viettelykset; olenko liikkunut siellä, mihin omaisteni ääntä ei ole koskaan kuulunut, ja tehnyt työtä sitä varten, että rupeaisin pitkälleni teidän, verenimijäin, syötäväksi?»

Hän nauroi vimmatusti; ja Epätoivon Kaiut hiiviskelivät pois; sillä rohkeasta, voimakkaasta rinnasta tullut nauru on heille kuin kuolemanisku.

Yhtäkaikki ne hiipivät taas esiin ja tuijottivat häneen.

»Tiedätkö, että hiuksesi ovat valkeat?» he sanoivat, »että kätesi alkavat vapista kuin lapsen kädet? Näetkö, että käämisi kärki on kulunut? — se on jo murtunut. Näiden portaiden päähän jos pääsetkin», he sanoivat, »niin ne ovat viimeisesi. Toisten päähän et koskaan pääse.»

Ja hän vastasi: »*Tiedän* sen», ja jatkoi työtään.

Vanhat, laihat kädet hakkasivat kivet huonoiksi ja epätasaisiksi, sillä sormet olivat jo jäykenneet ja koukistuneet. Miehen uljuus ja jäntevyys oli kadonnut.

Viimein vanha, kuihtunut, kutistunut olento katseli kallioiden päältä. Se näki ikivuorten seinineen kohoovan valkoisiin pilviin; mutta hän oli tehnyt tehtävänsä.

Vanhus pani väsyneet kätensä ristiin ja laskeutui levolle sen jyrkänteen reunalle, jota kaivaessa hänen elämänsä ehtoo saapui. Vihdoinkin oli nukkumisen aika. Hänen alapuolellaan olevien laaksojen päällä liehui

valkoinen usva. Kerran se hajaantui; ja aukon läpi sammuvat silmät katselivat lapsuutensa aikuisia puita ja ketoja. Kaukaa enti hänen luokseen kuin hänen villien lintujensa huutoa, ja hän kuuli tanssivien ihmisten laulannan. Ja hän luuli kuulleensa niiden joukossa vanhain toveriensa äänet; ja hän näki etäältä entisen kotinsa auringon valossa. Ja suuret kyynelkarpalot kihosivat metsästäjän silmiin.

»Oi, ne, jotka siellä kuolevat, eivät kuole yksin», hän huusi.

Sitten usvat vyöryivät taas yhteen, ja hän käänsi katseensa pois.

»Olen etsinyt», hän sanoi, »monet vuodet olen raatanut; vaan en ole sitä löytänyt. En ole levännyt; en ole valittanut, enkä ole sitä saanut nähdä; nyt ovat voimani lopussa. Siellä, missä minä vaivun uupuneena, toiset kestävät, nuorina ja virkeinä. Niitä portaita myöten, joita olen hakannut, he kiipeävät; portaita myöten, jotka olen rakentanut, he nousevat. Eivät he koskaan saa tietää niiden tekijän nimeä. Kömpelölle työlleni he nauravat; kun kivet vierevät, niin he kiroovat minua. Mutta he nousevat, ja *minun* työni päälle; he kiipeevät, ja *minun* portaitani myöten! He löytävät sen, ja *minun* kauttani! Ei kukaan elä itseänsä varten eikä kukaan kuole itsensä tähden.»

Kyyneleet vierivät ryppyisten silmäluomien alta. Jos Totuus olisi nyt ilmestynyt hänen päällensä pilviin, niin hän ei olisi nähnyt sitä, kuoleman sumu oli hänen silmissään.

»Minun sieluni kuulee tulevan heidän iloiset askeleensa», hän huusi; »ja he nousevat! ja he nousevat!» Hän nosti kurttuisen kätensä silmilleen.

Sitten, valkeasta pilvestä, hänen yläpuoleltaan, tuli tyynen ilman halki jotain, joka laskeutui, laskeutui, laskeutui. Hitaasti se leijaili alas ja putosi kuolevan miehen rinnalle. Hän tunnusteli sitä kädellään. Se oli höyhen. Hän kuoli se käteen.

Virolaiset kansanmuistot.

Kirjoittanut

SEVERI NYMAN.

Tarkoitukseni ei ole tässä kirjoituksessa lähteä kertomaan virolaisten vanhasta traditsionalisesta kirjallisuudesta ylimalkaan, varsinkin koska tätä ainetta käsittelevä selonteko jo kerran on ollut Valvojassa (V. Forsberg,

Virolaisen kansanrunouden keräyksestä, v. 1891). Aikomukseni on esittää Valvojan lukijoille aivan uusi, viimeisten vuosien ja vuosikymmenien kuluessa kansan suusta suoraan kerätty kokoelma Viron kansan muinaismuistoja, kokoelma, joka suuruudellaan ja ainerikkaudellaan on omansa hämmästyttämään yksin meitä suomalaisiakin — meitä, joilla on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran rikkaat aarteistot ominamme!

Tarkoitan tohtori J. HURTin tunnettua kokoelmaa Pietarissa. Allaolevat tiedot siitä perustuvat toht. Hurtin kertomukseen, jonka hän kaksi vuotta sitten antoi Riian arkeologisessa kongressissa, sekä osaksi omaan, verrattain lyhytaikaiseen työskentelyyni arkistossa.

Hurtin kokoelmat sisältävät 136 nidosta käsikirjoitusta, joista kukin nidos on keskimäärin 700—900 sivun suuruinen. Niistä on 9 nidosta fooliokokoa, 72 kvarttia, 52 oktaavia, 1 sedeesi- sekä 2 nidosta pitkulaista muotoa. Muistiinpanoihin, jotka näihin kokoelmiin — niillä on nimenä «Eesti vanavara» — sisältyvät, on käytetty lähemmä 10,000 isoa arkkia paperia ja 5,535 arkkia postipaperia.

Tässä laajassa kokoelmassa on: noin 40,500 numeroa vanhoja kansanlauluja, noin 8,500 numeroa taruja, satuja, legendoja ja paikallistarinoita, noin 45,000 sananlaskua, lähes 40,000 arvoitusta sekä taikoja ja kansanuskoja noin 52,000 numeroa; kaiken tämän lisäksi ja ohella mitä kirjavin joukko kansanleikkejä ja humoreskeja, sangen perinpohjaisia esityksiä kansantaruista virolaisen asutuksen eri alueilta, historiallisia muistoja kansanomaisessa asussaan, karakteristisia puheenparsia, paikannimiä, kieliopillisia muistiinpanoja eri murteista, sanalla sanoen todellinen aartehisto kansanmuistoja elettävän elämän, toiminnan ja ajattelun kaikilta mahdollisilta eri aloilta, muistoja, joiden alkujuuret osaksi johtavat keskiaikaan, mutta suureksi osaksi hyvin kaukaiseen muinaisuuteen, pakanuuden hämäriin aikoihin asti.

Kuten jo mainittu, Hurtin kokoelma on aivan uusi ja itsenäinen. Siinä ei ole mitään Knüpfferiltä, ei Fählmannilta, ei Kreutzwaldilta eikä muiltakaan vanhemmilta virolaisen kansanrunouden kerääjiltä ja harrastajilta. Kaikkein aikaisimmat ainekset ovat 60-luvun alkupuolelta, jolloin Hurt opiskeli Tarton yliopistossa ja loma-aikoina ahkerasti keräili ja tutki virolaista kansanrunoutta. Keräyksessä häntä auttoivat sukulaiset ja ystävät. Seitsenkymmenluvun alussa Tartossa perustettiin Viron kirjailijain seura, »Eesti kirjameeste selts«, jonka esimieheksi Hurt valittiin ja jolla kunniasijalla hän sitten oli lähes kymmenen vuotta. Hurtin alkuunpanosta ja hänen johdollaan seura otti yhdeksi päätehtäväkseen virolaisten kansanrunojen ja muinaismuistojen korjuuseen-saattamisen. Esimies laati keräysohjelman, kehoitus julkaistiin ja runolähetyksiä alkoi runsaasti kertyä seuran talletettavaksi.

Kun seura sittemmin lakkasi olemasta — sitä ennen oli jo Hurt, virolaisen seurakunnan papiksi Pietariin siirtyneenä, eronnut sen esimiehyydestä — uskoi se kertyneet kokoelmat entiselle innokkaalle johtajalleen, joka ne parhaiten tunsi ja jolla, näitä paitsi, itsellään oli koottuna jo melkoiset joukot virolaista kansanrunoutta.

Nämä »Eesti kirjameeste selts»in aikaiset keräelmät täyttävät Hurtin kokoelmassa kuitenkin ainoastaan 7 nidosta kvarttia ja yhtä monta nidosta oktaavikokoa, siis verrattain vähäpätöisen osan koko tätä suuremmoista kokoelmaa. Sen pääaines on Hurtin yksityisesti jälkeenpäin kokoama, suurimmaksi osaksi kahdeksan vuoden kuluessa, vuosien 1888—1896 välillä. Näinä vuosina Virossa suoritettu runonkeruu on todellinen jättiläistyö, joka yksityisen miehen toimittamana ja johtamana tuntuu melkein uskomattomalta. Ja — ottakaamme se erittäin huomioon — Viron kansan olosuhteissa!

Helmikuussa 1888 Hurt julkaisi virolaisissa sanomalehdissä kirjoituksen, jossa hän kehoitti keräämään kansan muinaismuistoja, selitti näiden ainesten arvoa ja samalla antoi tarkkoja ohjeita, mitä ja miten oli kerättävä. Kehoitus otettiin kaikkialla erittäin ystävällisesti vastaan. Virolaisen yleisön kaikista piireistä tarjoutui hänelle työkumppaneita, runokokoelmia alkoi pian aivan kuin tulvimalla tulla kehoittajalle, ja keräystyön jatkuessa sekä kerääjien luku että innostus työhön kasvoi kasvamistaan. Kotimaasta kaukanakin olevat, Sisävenäjän kuvernementteihin aikoinaan siirtyneet virolaiset ottivat keruutyöhön osaa. Saratovista, Samarasta, Kaukasiasta ja Krimistä tuli tulemistaan runolähetyksiä.

Hurt sai nähdä kehoituksestaan seuraukset, joita hän ei olisi osannut unissakaan aavistaa.

Voidakseen pitää vauhtiin tullutta yhteistyötä alituisessa, keskeymättömässä kulussaan, sitä johtaakseen ja, missä mahdollista, yhä uusia työvoimia nostaakseen piti Hurt vireillä vilkasta kirjeenvaihtoa ja julkaisi virolaisissa sanomalehdissä säännöllisiä selontekoja. Näissä selonteoissa mainittiin nimeltä kukin lähettäjä, ja jokaisen lähetyksen sisällys karakteriseerattiin lyhyesti, samalla kun oheen liitettiin asianmukainen, sydämellinen kiitos sekä tarpeellisia neuvoja ja ohjeita edelleen.

Ensimältä näitä tilikertomuksia ilmaantui aina kahden tai kolmen viikon perästä, sittemmin säännöllisesti kerran kuussa, ja mainitsemaani arkeologiseen kongressiin saakka elokuulla 1896, jolloin Hurt saattoi kokoukselle näyttää kokoelmansa semmoisena kuin siitä nyt olen kertonut, oli kaikkiaan ilmestynyt painettuna jo 122 tilikertomusta; keräys jatkuu yhä. Hurt on ne leikannut erilleen sanomalehdistä, liimannut paperille ja järjestänyt säilytettäväksi yhä jatkuvana kertomussarjana. Hurtin personallisen vaikutuksen ohella on näillä kertomuksilla suuri ansionsa keräystyön alituisessa laajentumisessa.

Kerääjien luku nousee nykyään noin 900:aan — yksityisen henkilön tieteellisen toiminnan luomaksi todella suuremmoinen lukumäärä.

Kerääjät ovat sekä sivistysmääränsä että yhteiskunnallisen asemansa puolesta mitä erilaisinta väkeä. Niissä on yliopistollisen arvon saaneita henkilöitä, ylioppilaita, kymnasisteja, seminaarilaisia, käsityöläisiä, maanviljelijöitä ja yksinkertaisia työmiehiä. Verrattain lukuisasti ovat joukossa edustettuina kansakoulunopettajat, ja lahjakkailla talonpojilla on keräystyössä ollut melkoinen osansa. Rouvia ja nuoria neitosia on myöskin ollut mukana.

Hauskuuden vuoksi mainittakoon, että Hurt pyysi kerääjiltä, suuren yhteistyön muistoksi, heidän valokuvansa. Suureksi osaksi on pyyntöä noudatettu. Hurt on järjestänyt kuvat albumiin, joka samalla historiallisena »dokumenttina» liittyy arkistoon. Jo semmoisena tämä kirjava joukko on hyvin huvittava nähdä, ja virolaisen kansantyypin tutkijalle siinä on arvokas aineskokoelma.

Kaikki tämä suuremmoinen isänmaallinen työ on tehty ilmaiseksi, kiitoksen kaupalla ainoastaan. Se on vaatinut onnistuakseen arvaamattoman paljon itsensäuhraavaa innostusta ja rakkautta kotimaan asiaan, sekä keräyksen toimeenpanijan että kerääjien puolelta. Vaikka tällaisessa työssä kaikkiallakin on vaikeuksia voitettavina, niin ne Viron kansan olosuhteissa arvattavasti ovat olleet vielä paljoa suuremmat kuin esim. meillä Suomessa. Ahdasmielistä pietismiä, joka kaikkia vanhoja lauluja, taruja, satuja ja kansantapoja pitää syntinä ja tuomitsee pirunkonsteiksi ja »palveluksiksi»; sivistymättömyyttä ja henkistä lyhytnäköisyyttä ylimalkaan, joka ei voi käsittää että tuommoisella vanhalla »lorulla» olisi mitään arvoa tai merkitystä; henkilöitä, jotka, itse vielä salaisuudessa taikatemppuja uskoen ja harjoitellen, pelosta sulkevat tietonsa kysyjältä, arvellen niiden ilmaisemisesta itselleen koituvan jotakin personallista vaaraa — tätä kaikkea on Hurtin työväki saanut kylläksi asti nähdä ja kokea.

Jos melkoisen suoranaisen työn lisäksi otamme lukuun nämä vastukset ja vaikeudet, niin täytyy todellakin tuntea kunnioitusta näitä satoja henkilöitä kohtaan, jotka palkattomasti ovat uhranneet keruuseen niin paljon aikaa omilta jokapäiväisiltä toimiltaan. Ja kuitenkin ovat useimmat kerääjät lähettäneet arvokkaita kokoelmia, ei kerran, vaan 20, 30, jopa 40 kertaa ja yhä edelleen. Niinpä eräs räätäli, J. Sandra nimeltään on kaikkiaan lähettänyt noin 300 isoa paperiarkkia käsikirjoitusta.

Mutta vaikkakin itse työ on kerääjäin puolelta palkatta tehty, on se kuitenkin Hurtilta kysynyt koko joukon aineellisiakin uhrauksia. Tiedetään, että hän on monta nuorta, asiaan innostunutta ylioppilasta varustanut välttämättömällä matkarahalla, ja jo vuosikausia kestänyt laaja kirjeenvaihto on sekin tietysti tullut melkoisesti maksamaan.

Kerätty on virolaisen asutuksen koko alue, s. o. varsinaisen Viron neljä maakuntaa: Virumaa, Järvamaa, Harjumaa ja Läänemaa; Liivinmaan pohjoisen puoliskon viisi maakuntaa: Tartumaa, Võrumaa, Villanti, Pärnumaa ja Saaremaa; näiden lisäksi Liivinmaan itäpuolella, Võrumaahan rajoittuva kulma Pskovin kuvernementtia, n. s. Setumaa, jossa asuu kreikanuskoisia virolaisia; samoin, kuten jo mainittu, haja-asutukset valtakunnan sisäosissa.

Näiden yhdentoista piirin runotuotteiden keskinäiden suhde Hurtin kokoelmassa on prosenteissa laskettuna: Virumaa 15,8 %, Tartumaa 15,4 %, Pärnumaa 14,8 %, Villanti 13,4 %, Võrumaa 12,2 %, Järvamaa 6,1 %, Harjumaa ja Läänemaa kumpikin 6 %, Saaremaa 5,5 %, haja-asutukset Venäjällä 3,8 % ja Setumaa 1,5 %. Yleiseen voimme sanoa, että Vironmaalta on saatu kolmasosa koko kokoelmasta, Liivinmaalta taas — jos eroitamme pois Setumaan ja haja-asetukset — loput kaksi kolmattaosaa. Virossa on Virumaa yksinään tuottanut melkein yhtä paljon kuin kolme muuta sikäläistä maakuntaa yhteensä. Liivinmaalla ovat eri maakunnat tässä suhteessa jokseenkin samalla tasalla, kuitenkin niin, että Saaremaan »sato» on verrattain vähäinen.

Mitä ne sitten sisältävät, mistä ne kertovat kaikki nämä tarut, laulut, sananlaskut, taiat, arvoitukset ja tuhannet muut asiat? Ne kertovat virolaisilla samaa kuin muillakin kansoilla. Ne ovat, tässäkin Hurtin omia sanoja käyttääkseni, »Viron kansan aikakirja», sen elämän, ajatuksen, tunteen suuri historia, jonka kansa on itse kirjoittanut.

Kun tavalliset historiat meille enimmäkseen kertovat kansoja kohdanneista ulkopuolisista tapahtumista, kun niissä ennen kaikkea luemme laajalti sotien melskeistä tai hallitsijain vaihdoksista, viepi tämä suuri historia meidät kansan elämään semmoisena, kuin sitä eletään todellisuudessa eikä vain suurissa poikkeustapauksissa. Se johtaa katselijan kansan koteihin ja perheisiin, sen töihin ja askareisiin. Se näyttää meille kansan hyveet ja paheet, sen riemut ja murheet, sen uskot ja toivot, lemmen ja vihan ja kaiken, mikä vuosisatojen, jopa tuhansien kuluessa on ollut kansan työlle, tavoille, luonteelle, ajatukselle tai tunteelle ominaista.

Nuo 136 suurta nidosta käsikirjoitusta antavat Viron kansan elämästä, sen tavoista ja luonteesta niin kaikinpuolisen, valokuvan tarkkuudella ja uskollisuudella esitetyn kuvauksen, ettei mikään yksityinen tutkija, kuinka oppinut tahansa, olisi kyennyt sitä tekemään.

Erityinen ansio Hurtin kokoelmalla on vielä se, että sen kerääjät itse ovat joko kansasta lähteneitä tai, suurimmaksi osaksi, kuuluvat kansaan, elävät sen elämää, tuntevat sen tunteita ja ovat jo lapsuudesta asti eläneet ja tunteneet. He voivat tehdä rajattomasti yhä uusia huomioita, tunkeutua verrattain helposti kansan elämän salaisimpiin ja hienoimpiinkin ilmiöihin, muotoihin ja vivahduksiin. Samanarvoisuus, personallinen tuttavuus suku-

laissuhteet j. n. e. avaavat helpommin sydämen ja suun, kun taas oppinut tutkija, kuinka terävällä huomiokyvyllä varustettu lieneekään, ainoastaan harvemmin saavuttaa kansan täydellisen luottamuksen. Hurt on itse pitänyt silmällä työväkeänsä ja antanut sille tarkkoja toimiohjeita sekä sanomalehdissä että yksityisessä kirjeenvaihdossa pitkin aikaa.

* * *

Hurt, joka 1886 väitteli tohtoriksi Helsingin yliopistossa, on syntynyt Liivinmaalla Põlven pitäjässä 1839. Opiskeltuaan Tarton yliopistossa, jossa suoritti kandidaattitutkinnon, tuli hän ensin Kuresaaren, sitten Tarton kymnaasiin opettajaksi, siirtyi sieltä papinvirkaan Otepäähän ja kutsuttiin viimein 1880 Pietariin virolaisen seurakunnan papiksi, jossa toimessa hän on parhaillaan.

Hurt on Viron kansan merkkimiehiä. Paitsi laajaa kirjallista toimintaansa Viron kielen ja kansanrunouden alalla, joiden tutkimukseen hän jo nuoresta alkaen on ollut koko sydämellään kiintyneenä, liittyy hänen nimensä ensimäisten joukossa Viron kansan viime vuosikymmenien kansallisiin harrastuksiin. Kun Tartossa 1869 pidettiin ensimäinen suuri laulujuhla, oli Hurt valittu juhlapuhujaksi. Se kaunis kansallisen innostuksen aika, joka silloin tuulahti Virosta, ja joka tästä laulujuhlasta sai paljon virikettä, toi mukanaan näkyväisiäkin hedelmiä. Viljanñin virolaiset rupesivat ajattelemaan omakielistä korkeampaa oppikoulua. Pyyntökirja lähetettiin Venäjän hallitukseen, lupa saatiin, perustamispuuhiin ryhdyttiin ja koululle pantiin nimeksi, Viron kansan vapauttajan Aleksanteri I:n muistoksi, »Eesti Aleksandri-kool». Sen pääkomitean esimieheksi, jonka hoitoon ja huoleen tämän Viron kansan ensimäisen — ja viimeisen — oppikoulun elämä uskottiin, valittiin Hurt. V. 1883 hän tästä toimesta erosi, ja viisi vuotta myöhemmin koulu avattiin, mutta — venäjänkielisenä.

Saman toivehikkaan herätyksen hedelmiä oli myöskin »Eesti kirjameeste selts»in perustaminen 1871. Sen ensimäiseksi esimieheksi valittiin Hurt, ja hän oli tällä paikalla, kuten mainittu, kymmenen vuotta, joka aika oli tämän lyhytikäisen kirjallisen seuran kaunis kukoistusaika. »Eesti kirjameeste selts» on hajonnut.

Hurtin päätyö on kuitenkin ennen kaikkia hänen jättiläisarkistonsa, jossa hän on tulevaisuudelle pelastanut ainakin kansansa — menneisyyden. Runonkeruuta jatkuu yhä edelleen, ja suuret kasat päivittäin saapuvia käsikirjoituksia ovat odottamassa niitä niukkoja, jopa aivan harvinaisia hetkiä, joita hän enää nykyisessä, paljotöisessä virassaan saattaa elämäntyölleen omistaa. Hurt on syyllä ansainnut kauniin kunnianimensä, jonka virolaiset ovat hänelle antaneet, »Eesti vanavara kuningas».

Kirjallisuutta.

Lyyrillistä runoutta.

KYÖSTI LARSON, *Kylän lauluja.* Helsingissä 1898, Otava. 132+3 siv. 8:o. Hinta 2: —.

Kyösti Larsonin „Kylän lauluja“ on jatkoa hänen vuotta vanhempaan esikoiskokoelmaansa „Tän pojan kevätrallatuksia“, jonka reippaat hämäläiset maakyläkuvaukset yleisö mielihyvällä otti vastaan sievänä uutispalstana suomalaiselle runoudelle, vaikka kohta siihen oli istutettu yksi ja toinen merentakainenkin taimi. Sama maalainen hämäläismaailma situatsioneineen, tyyppeineen, luontoineen useimmissa näistäkin uusista rallatuksista kuvastuu, eikä niiden runollisessa käsitys- ja esittämistavassa pistä silmään mitään uutta, edellisistä eroavaa. Molempia vihkosia toisiinsa verratessa kyllä huomaa että esim. muodollinen kätevyys yleensä on karttunut, runokieli käynyt rikkaammaksi ja harjaantuneemmaksi, ja että sävel välisti on entistä syvempi ja välittömämpi. — Mutta „Kylän laulujen“ vaikutus oli sittenkin laimeampi, kuin mitä olisi edellyttänyt „Kevätrallatusten“laisen alun jälkeen. Enkä luule että siihen on syynä vain ne monet vakavammat vaikutteet, jotka ovat pitäneet mieliä vallassaan, vaan juuri se, että askel „Kevätrallatuksista“ „Kylän lauluihin“ ei ollut kylliksi suuri, että siinä ei ollut mitään riittävästi erikoista ja mieltä kiinnittävää. Kumpikin vihkonen yhtenä kokoelmana — joukosta olisi kai tekijä silloin helpommin hennonut karsia moniaita runoelmia, jotka on tarvittu kokoelmiin ko'on täytteeksi — olisi vaikutus varmaankin, entistään isompana, myös ollut ehyempi, — nyt uudessa annoksessaan nämä rallatukset pyrkivät vaikuttamaan enemmän tai vähemmän tautologisesti.

„Kylän laulujen“ tekijä ei ole itse kylän lapsia, hän ei ole pohjaan asti syventynyt heidän sielunelämäänsä, hän ei osaa asettua katsomaan elämää ja maailmaa juuri heidän silmillään. Hän on tuollainen taiteilija-

turisti, joka liikkuu heidän parissaan katsellen kelpaavia aiheita sydänmaanlasten maailmasta. Senpä vuoksi ovatkin parhaiten onnistuneita runoelmista ne, jotka tyytyvät esittämään jonkun maalaisen situatsionin, kohtauksen tai tyypin niin sanoakseni aivan ulkopuolisesti, laidasta katsojan milloin leikillisyydellä milloin satiirilla höystettynä (muistamme kevätrallatuksista „Pitäjän Pomon", „Tukkipoikia tulossa", suutaripariskunnan pakinat, „Mittumaaritulilla", „Lassin serenaadin", „Markkinoilla"; lisää on tullut esim. „Talkoopolska". „Suntion Sanna", „Reservilomalla" (mukailu), „Leenan Jukka", „Salakrouvissa"). Sitävastoin useat niistä runoista, joissa on yritetty tuoda ilmi sisäista, sielullista puolta, eivät läheskään ole yhtä välittömiä ja luonteenomaisia. Niiden käsittelyssä ja käänteissä runoilijan naivisuus ilmenee ylimalkaisuutena, — tuntuupa vielä usein juuri näissä ennen muita vivahdusta vieraihin esikuviin —, ellei aihe samalla erittäin sovellu vastaamaan juuri tekijän omaa sävyä ja sitä, mitä hänellä omasta itsestänsä on purettavaa ja tunnustettavaa.

Näytteeksi yllä sanotulle viittaan vain kahteen runoelmaan „Toikon Teposta". Edellinen („Matkalla maailmaan" „Kevätrallatuksissa") on hauska, ilmi-eloinen kuvaus Tepon, kyläteikarin lähdöstä matkalleen koko kylän kummastellessa; jälkimäisessä („Maailmalla" „Kylän lauluissa") esiintyy tuo tavallinen koti-ikäväinen merimiestyyppi, jota ei kukaan ilman nimen alle liitettyä lisähuomautusta tuntisi vanhaksi Toikon Tepoksi, ja jonka koti-ikävää tulkitseva luonnontunne ei juuri tunnu Toikon Tepon ajatus-medion kautta kulkeneelta. Vakuuttavampaa on, kuten sanottu, psykologia niissä runoissa, joiden asuun tekijä on suoranaisemmin sulkenut omaa itseään („Kevätrallatuksissa" esim. „Soitto-Puuska", „Kulkuripoika", „Kylän lauluissa", „Koko maaliman polska", „Takamailla", „Markkinatyttö"). — Mutta luettuaan Larsonin molemmat vihkoset hämäläisiä kyläkuvauksia, tulee ajatelleeksi, eikö moisissa kuvauksissa sittenkin olisi voinut tulla esille vielä paljoa enemmän juuri tuota tyypillistä hämäläistä sävyä ja väritystä, hämäläistä tunnelmaa, — sitä jota Aleksis Kiven kuvaukset niin täynnänsä väreilevät. Olisiko siihen ollut kiitollisempaa, kehoittavampaa aihetta kuin esim. „Riuvun veto", tuo omituinen vanha, katoova kansantapa syrjäisessä, itsekseen elävässä maanpohjukassaan?

Tämä psykologisen kuvattavaansa-eläytymisen heikkous se mielestäni on pääsyynä „Kylän lauluissa" jo jonkun verran tuntuvaan yksitoikkoisuuteen. Samalta turisti-etäisyydeltä katsottuna runoilijalle kiitolliset aiheet tällä alalla piankin ovat ammennetut. Sydänmaan salosta runokamarin ikkunaan saattaa näkyä vain rivi laidimmaisia puita, mutta vasta helmassaan päiviä ja viikkojen vaeltavan se opettaa joka hetki keksimään yhä uusia vivahduksia, uusia kauneuksia.

„Kylän lauluissa" niinkuin „Kevätrallatuksissakin" on joukko varsinaisia luonnonmaalauksia, sellaisia kuin: „Aamun suussa", „Illan laskussa",

„Kevään alussa“, „Korven kohdussa“, „Poutasäällä“, „Syyssumussa“ j. n. e. Nämät runoelmat käsittääkseni vähimmin kykenevät painumaan lukijan mieleen. Kuvauksen kaikki eri piirteet saattavat olla kylläkin oikeat — kulissikalusto-luettelona aiottua maisemaa varten, mutta yhteensitovaa intuitsionia taulussa ei tunnu, tarkoitettua luonnontunnelmaa ei liikukkaan näyttämöllä. Jos runon ulkupuku, lahjovat loppusoinnut, vain ajatellaan kuvauksesta pois, niin nähdään kuinka vähän silloin useinkin moiseen runoon jää tähteeksi. Luonnontunnelman tavoittelu on, ehkä sen pelosta, usein viekoitullut teeskenneltyihin kuviin ja käänteisiin:

Tääll' itse luonnotar kai asustaa
ja uinuu satulinnan iltakasku,

Tämä skandinavialaismakuinen kuva, jonka tulisi osoittaa „Korven kohdussa“ vallitsevaa häiritsemätöntä, satumielistä iltatunnelmaa, olkoon näytteenä. Moiset käänteet ne ovat ainoaa, mikä jää mieleen, kun nämä runoelmat, niitä useampia lukiessa, ovat sekoittuneet ja hälvenneet toinen toiseensa.

Voidakseen menestyksellä jatkaa runoiluaan kyläkuvauksen alalla, on kuvaajan mielestäni pyrittävä tunnollisesti syventymään sen omituisuuksien täydelliseen oivaltamiseen kaikkia vivahduksia myöten, johon pelkkä runollinen sunnuntaimetsästely, vaikka uutterakin, ei jaksa johtaa. Että Kyösti Larsonilla on edellytyksiä siihen, sen „Kevätrallatusten“ ja „Kylän laulujen“ parhaat runot osoittavat. Mutta hän ei saa pysähtyä mihinkään helposti saavutettuun maneeriin ja rutiiniin, josta jo oireita tuntuu ja joka estäisi korkeinta tavoittamasta ja tapaamasta.

Ylläolevassa on lausuttu muutamia yleishuomautuksia puheenalaisten runojen suhteen käymättä niitä erikseen lähemmin arvostelemaan. „Kylän laulut“ eivät ole varsin tarkalla seulalla seulottu kokoelma. Joukkoon on onnistuneiden runojen rinnalle laskettu vähäpätöisempiäkin; mutta edellistä laatua on kyllä siksi useita, että ne kykenevät kannattamaan kokoelman — varsinkin siihen katsoen, mihin meillä on totuttu — ja saattavat antamaan anteeksi runoaistia loukkaavat yksityiskohtaiset epätaiteellisuudet sekä nuo muut täytteenä olevat, vierasten esikuvain inspireeramat tai inspiratsionittomat oma-alkuiset teelmät; — vaikka meillä ihmisillä olisikin isompi ilo yhdestä ainoasta hyvästä runosta kuin yhdeksästäkymmenestä yhdeksästä — tai vielä parista kaupan päälle —, jotka vähänkään parannusta tarvitsisivat. — Viime aikoina niin ilahuttavan vireäksi käyneellä runollisella tuotannollamme on ollut se heikko puolensa, että se on kehoittanut nuoria runoilijoitamme suotavaa suuremmalla kiireellä jouduttamaan tuotelmiansa julkisuuteen. Tästä kilvassa on tietystikin heidän runovarsainsa laukka vielä tasaantumattomilla teillä tuontuostakin rikkoontunut, vaikkei niillä juuri liika virmuus muutoin olisikaan vikana.

On oleva hauska nähdä, vieläkö Larson ensi kokoelmassaan jatkaa näitä kyläkuvauksiaan, joilla hän niin reippaasti ja meillä tavallista omintakeisemmin alotti runoilunsa. Vahinko olisi, ellei hän sitä tekisi, ellei tämän alan hänelle tarjoomat runsaat mahdollisuudet tulisi toteutetuiksi, mutta ennen kaikkea syventämällä kuvausta — ennenkuin leventämällä — sulattamalla taiteelliseen sopusointuun kuvattavansa kanssa kaiken sen, mitä hän siihen henkii omaa itseänsä. Tälläistä syventymispyrintöä „Kylän lauluissa“ jo ilmeneekin. — Kuvausten sävel, jossa nyt vielä kaikkein alkuperäisimmässäkin aiheessa — „Riuvun veto“ sikermässä — vallitsee Bellmanin polskantahti kyntökengissä kolkuttavana, on silloin varmaan vapautuva rikkaampaan ja yksilöityneempään luonteenomaisuuteen.

O. M.

Nuorison- ja lastenkirjallisuutta.

VÄINÖ WALLIN, *Metsäsuomalaiset Ruotsissa*. Nuorisolle kertonut — —. Valaistu 18 kuvalla. Helsingissä 1898, Otava. 101 siv. suurta 8:sa. Hinta 2:25.

On ollut varsin onnellinen ajatus nuorisolle esittää metsäsuomalaisten elämää Ruotsin metsissä entisinä aikoina. Tämä aine tarjoo sitä romantisuutta, jota nuorison vilkas mieli kaipaa, jotapaitsi se samalla kertaa on opettava. Tosin se usein kertoo kovista ja julmistakin kohtauksista, jolloin esittäjältä kysytään taitoa niiden esittämiseen nuorisolle sopivalla tavalla. Ylipäänsä on mielestäni toht. Wallin hyvin onnistunut. Hänellä on sujuva ja huvittava esitystapa, joka samalla on helppotajuinen ja siten varsin sopiva kansalle tai nuorisolle tarkoitetussa teoksessa. Heikkoutena voitaisiin mainita että tekijä liian usein eri luvuissa palaa mainitsemaan seikkoja ja asianhaaroja, joista jo ennen on ollut puhetta. Parempi seulominen ja aineen järjestely olisi poistanut tämän puutteen. Erittäin onnistunut on kirjan ensimäinen luku „Herttua ja talonpojat“, joka luontevasti saattaa meidät keskelle ainetta. Siinä kerrotaan romantiseeratussa muodossa suomalaisten talonpoikain käynnistä Kaarlo herttuan luona, jolta saavat luvan asettua salomaihin hänen herttuakuntaanssa, Sörmlantiin, Vestmanlantiin ja Vermlantiin. Näin sai suomalaisten siirtyminen Ruotsin metsiin alkunsa; se tapahtui nähtävästi noin v. 1580. Heidän kanssansa viljelys siirtyy ennen viljelemättömiin seutuihin; se on tosin alkuperäistä sivistystä: metsästystä, kalastusta ja kaskenviljelystä, mutta se on sittenkin viljelyksen alkua. Tulokkaiden kertomukset metsien rikkaudesta houkuttelevat yhä uusia parvia sinne Savon saloilta. Mutta pian tuo onnellinen lapsuusaika on mennyt, ja uutisasukkaat joutuvat sekä ruotsalaisten asukkaiden että hallituksenkin vainon alaisiksi. Tämä vaino

saa aikaan jyrkän eron heidän ja naapurien välillä. Vuosisatojen läpi he sitkeästi, järkähtämättä pysyvät kiinni kielessään ja kansallisuudessaan, vaikka he olivat jääneet oman onnensa nojaan ilman valistusta, ilman jumalansanaakin. Näitä vaiheita kerrotaan eri luvuissa: „Rauha häiritty“, „Hakkarainen, Havuinen ja Häkkinen“, „Rajasodat“, enimmäkseen Vermlannin metsissä säilyneitten kansantarinain mukaan. Vasta sitten, kun vaino lakkaa, kun ruvetaan sille jotakin ihmisyyttä osoittamaan, tämä erikseen heitetty Suomen kansan sirpale rupeaa ympäristönsä, ruotsalaisten naapuriensa, kanssa yhteen sulautumaan. Yhteydessä tämän kanssa ovat nuo merkilliset Kaarlo Akseli Gottlundin, silloin nuoren ylioppilaan, käynnit vv. 1817 ja 1821 Vermlannin suomalaismetsissä — mielestäni olisi voinut vähän laajemminkin hänen matkoistaan kertoa. Silloin oli Vermlannin suomalaisten lukumäärä vielä noin 8,000 henkeä. Nyt on heistä enää jäljellä ainoastaan vähäpätöinen, pian kokonaan häviävä kansanjäte, ei tuhattakaan henkeä.

Näin on kertomus Ruotsin metsäsuomalaisista kertomus työnteosta ja sitkeydestä, kertomus siitä, kuinka valistus aikaansaa sen, mitä vaino ei voinut. — Toivon että kirja, jonka arvoa vielä useat hyvät kuvat lisäävät, leviää laajoihin piireihin.

G—t.

MARIE PETERSEN, *Virvatulten tarinoita.* Kertomus. Suomentanut Ilta. Kuopiossa 1898, Otava. 145 siv. 8:o. Hinta 1:50.

Yllämainittu kirja tuskin voinee nuorisoa, jolle se etupäässä lienee aiottu, suurestikaan huvittaa. Sen alkulehdet kertovat pojasta, joka väsyneenä nukahtaa metsään, ja sen loppulehdillä saamme tietää, että tuo poika on metsässä maatessaan vilustunut, jonka seurauksena on kuolema. Suurin osa kirjaa kuvaa hänen unennäköjään metsässä. Kaikki metsän esineet elävät ja puhuvat, silloin tällöin keskeyttäen pienten „virvatulten tarinoita“, jotka loppumattomiin asti hypellen ja välkkyellen kuvaavat pojan esi-isäin ja vanhempain surullista kohtaloa. Paikoittain sujuu niiden kertomukset sangen huvittavasti, eikä runollisia ja todella sekä sisällyksen että muodon puolesta kauniita kohtia suinkaan puutu, mutta yleensä ne ovat pitkäveteisiä ja ylen sentimentalisia. Kirjan päävika lienee siinä, että tekijä on kertomukselleen valinnut muodon, joka vaatii enemmän mielikuvitusta, kuin mitä hänellä itsellään on. Hän on tahtonut saada luonnon elämään ja personoitumaan, mutta häneltä on puuttunut luonnonraittiutta ja mielikuvituksen lentoa, ja sentakia tuntuvat hänen puhuvat luonnonesineensä näyttämölle asetetuilta, joitten takaa ihmisen ääni puhuu. Kirjassa vallitsee uskonnollinen katsantotapa ja uskonnollinen mieliala, mutta sekin käy sitä samaa sentimentalista suuntaa kuin kirja yleensä.

Se antaa nuorisolle monta kaunista elämänohjetta, joista täytyy olla tekijälle kiitollinen, mutta joiden suhteen täytyy toivoa, etteivät ne olisi niin käteentuntuvia.

Käännös on paikoittain kankea. Arvostelijaa ovat oudostuttaneet tavattoman usein käytetyt diminutiivimuodot, jotka kovin tiheään tavattuina tekevät esitystavan ikäänkuin mielisteleväksi ja teeskenteleväksi.

E. H.

TOINI TOPELIUS, *Kesäisiä ja talvisia tarinoita.* Satuja ja kertomuksia. Suom. Hanna Pakkala. Kuvilla varustettu. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 148 siv. 8:o. Hinta sid. 2:75.

Kokoelmassa on kolmisenkymmentä kertomusta, joista ainakin suurin osa lienee ennen ollut julkaistuna lastenlehdissä y. m. Joukossa on monta sievää ja erittäin hauskaa kertomusta, jotka kunnialla täyttävät paikkansa erityisessä kokoelmassa ja joiden hukkuminen tilapäisiin julkaisuihin tai unohtuminen lastenlehtiin olisi suuri vahinko lastenkirjallisuudellemme. Mutta kirjateokselle täytyy kuitenkin asettaa siksi suuret vaatimukset, että siihen ei käy painattaminen kaikkea, mitä kynästä on lähtenyt, ei ainakaan viimeistelemättä ja parsimatta. Ja eduksi olisi ollut puheena-olevallekin kokoelmalle, jos tekijä olisi käyttänyt tarkempaa valintaa.

Mitä itse aiheisiin tulee, niin ei tässä kokoelmassa ole tavattavissa juuri mitään uutta. Sadut ovat kuningas- ja jättiläispiireistä, kertomusten aiheet taas tunnetuita ja paljon käytetyitä. Yleensä jää se vaikutus, että on jo ennen lukenut monta kerrat tätä samaa.

Liiaksi jauhettua humoria on tekijän nimileikillisyys: Bimba ja Bamba, Nisse ja Nasse, Bokadrakkus, Drokabakkus ja Brakadokkus. Tällainen alinomaa uudistettuna alkaa lopulta tuntua kömpelöltä — lapsistakin. Sivumennen sanoen juuri tämä satu („Huimapää“), jossa esiintyy samainen Bokadrakkus-jättiläinen, olisi muutamien toisten mukana saanut jäädä kokoelmasta pois. Eiköhän „Huimapäälle“ olisi muitakin rankaisijoita kuin hirveästi nuuskaava jättiläinen, ja muita rangaistuskeinoja kuin että jättiläinen pitää poikaa riipuksissa — tukasta! En voi olla huomauttamatta eräästä toisesta taipumuksesta, joka näyttää olevan tekijällä suuressa määrin kehittynyt, se on taipumus — ruokalistoihin. Enemmän kuin puolissa kertomuksista saa lukija olla tavalla tai toisella tekemisissä ruoan kanssa. Sadussa „Kuninkaan hovinarri“ ihmiset aivan sotkevat itsensä kaikenlaisilla herkuilla, ja siinä on seuraavakin luettelo: — „voileipää sinapin ja puolukkahillon kera; mustikkasoppaa kurkun kera, paistia vaniljakastikkeen kera; mantelitorttua multasienten ja hyytelön kera; vaapukkahilloa juustokrokettien ja perunapalleroiden kera“ . . . Tämä luettelo on painettu erityisesti silmäänpistävillä kirjaimilla. Siinä mahtaa

siis olla jotakin erinomaista. Mutta mitä? Onko siihen kätkettynä sadun moraali vai joku suuri sukkeluus? Allekirjoittanut ei ole jaksanut ymmärtää muuta kuin, että sillä on ehkä terveysopillinen tarkoitus: herättää lasten sylkirauhasia virkeään toimintaan. — Se nyt vielä kuitenkin menee mukiin, että kuninkaan hovissa mässätään, mutta kovin oudolta tuntuu „Päivättären" hummaaminen korkeissa asunnoissaan: „Hän (Päivättären palvelija) kantoi tarjottimella hohtavia kultataikinakakkuja, ja voi, joka lautasella kihisi ja räiskyi, oli juoksevaa kuin kastike. Lasissa höyrysi virvoittava juoma, joka vei nahkan Santerin kielestä heti kun juomaan yritti. — — Päivätär otti itse palasen kultaleivästä, kasti sitä voikastekkeessa ja söi halukkaasti. Maljasi! sanoi hän kaataen kurkkuunsa (! !) höyryävän juoman."

Mitä suomennokseen tulee, niin on se, varsinkin siihen nähden että kokoelma on lastenkirja, huonoa huonommasti tehty. Tällaisessa kirjassa on viaksi luettava jo se, että käytetään paljon outoja sanoja, mutta vielä pahempi on että niitä käytetään ilman kaikkea kirjallista astia. Ja vielä rikkaampi kuin oudoista sanoista on käännös kielivirheistä ja ruotsinvoittoisuuksista. Silmään ensimäisiä sivuja ja otan sattumalta muutamia lauseita: „— ylönsyönyt multasienistä ja hollantilaisesta juustosta —" „Mopsusta kielletty nenäänsä näyttämään" — „Hyvästi kanssanne." — „— oliko kylmä eli lämmin —". „Tuttu tepasteli siivottomalla nenällä —" „Se oli pahaa — siis jotain pahaa, että olla ruma —" j. n. e.

Parempi olisi ollut, että kokoelma olisi jäänyt ilmestymättä nykyisessä asussaan.

Teuvo Pakkala.

Taloudellista kirjallisuutta.

AXEL GRANSTRÖM, *Om kooperativa självhjälpsföreningar*. Maarianhaminassa 1898, tekijä. 310 siv. 8:o. Hinta 3: —.

Kansantaloudellinen sivistys on maassamme vielä uskomattoman alhainen niissäkin kansankerroksissa, jotka käyvät sivistyneistä. Sen todistaa osaltaan myöskin tämän kirjan vastaanotto yleisön puolelta. Sen tekijä on ollut kokonaisen vuoden tutkimassa tätä yhtä aikamme viehättävimpiä ilmiöitä taloudellisen ja yhteiskunnallisen elämän alalla, etenkin sen lainsäädäntöä ja on tässä teoksessaan esittänyt tutkimustensa tuloksia erittäin miellyttävällä tavalla, selvästi, helppotajuisesti ja lämpimästi, vaikka samalla objektiivisesti.

Mutta kuinka on yleisö sitä kohdellut?

Ensiksikään hän ei ole saanut sille kustantajaa, vaan hänen on täytynyt kustantaa se itse, siis, paitsi palkatonta työtä vielä tehdä melkoisia suoranaisiakin uhrauksia asiansa hyväksi. Toiseksi on sanomalehdistö yleensä esiintynyt lievimmin sanoen omituisesti sitä kohtaan. Useimmat eivät ole olleet siitä tietävinäänkin, yksi on lähdettä mainitsematta painattanut johdannon omanaan, pari isompaa pääkaupungin lehteä on epätarkasti painattanut otteita esipuheesta, jonka kautta yleisön halua tutustua kirjaan ei ole lisätty; ainoastaan kahdessa aikakautisessa julkaisussa on itsenäisesti ja laveammin puhuttu kirjasta, niistäkin on toinen aiheettomasti ivalla ja kylmäkiskoisuudella kohdellut sitä, syystä että arvostelija nähtävästi ei ole kylliksi perehtynyt asiaan, vaan näyttää pysyneen vanhan „vapaa-kilpailu"opin dogmaattisella kannalla.

Seurauksena tästä on ollut että Suomen yleisö on jäänyt vieraaksi tälle monessa suhteessa viehättävälle teokselle.

Tekijä omistaa kirjan 200 ensimäistä sivua historialliselle esitykselle kooperatiivisen eli osuustoiminta-liikkeen edistymisestä Englannissa, Ranskassa ja varsinkin Saksassa, perustuen tässä pääasiallisesti tällä alalla jo klassillisiksi käyneihin lähteihin: HUBERin, SCHULZE-DELITZSCHin, HOLYOAKEn, CRÜGERin, ZEIDLERin ja varsinkin WEBB-POTTERin teoksiin. Tämä teos on senvuoksi katsottava erittäin sopivaksi täydennykseksi allekirjoittaneen teokseen „Maanviljelijäin yhteistoiminnasta ulkomailla", jossa historiallinen puoli on supistettu mahdollisimman ahtaaksi. Sitäpaitsi on huomattava, että herra Granströmin teos käsittelee melkein yksinomaa *teollisuustyöväestön osuustoimintaa,* osoittaen kuinka se on ollut omiansa pelastamaan monen käsityöläisen samaten kuin muitakin kaupungeissa asuvia vähäväkisiä joutumasta aikamme suurteollisuuden ja suurkapitalismin raskaan pyörän alle.

Teoksen loppuosa sisältää ensiksikin lyhyen kappaleen „Något angående en lag för Finland om kooperativa associationer", mikä varmaankin on helpoittava paraikaa valmistettavana olevaa lakiehdoitusta meillä, sekä toiseksi liitteenä meidän oloihimme soviteltuja seikkaperäisiä mallisääntöjä osto-, tuotanto-, luotto- ja rakennusosuuskuntia varten.

Suuriarvoinen pitäisi siis tämän teoksen olla niille kansalaisillemme, jotka tahtovat ryhtyä työskentelemään meidän kaupunkityöväestömme hyväksi, ja siinä työssä käyttää muita aseita kuin valtiollista agitatsionia.

Hannes Gebhard.

J. F. Hallenborg, *Lypsykarjan hoito.* (Uudenmaan läänin maanviljelysseuran toimituksia N:o 1). 1:si palkinnon saanut kilpakirjoitus. 3:sta painoksesta tekijän luvalla suom. J. E. Sunila. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 56 siv. 8:o. Hinta —: 60.

A. Stutzer, *Lannoitusoppi.* (Uudenmaan läänin maanviljelysseuran toim. N:o 4). Maanviljelyskouluille kirjoitti — —. 5:nestä painoksesta suomennettu. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 118 siv. 8:o. Hinta 1: 50.

Uudenmaan läänin maanviljelysseuralla on kunniaa toimittamistaan pikkukirjasistaan. Hallenborgin »Lypsykarjan hoito» on ehdottomasti suositettava jokaiselle pienemmänkin karjan omistajalle. Siinä ovat kaikki karjanhoitoa koskevat asiat nk. ruokinta, karjanjalostaminen ja kasvatus esitetyt lyhyesti, erinomaisen selvästi ja käytännöllisesti, niin että jokainen lukija ne helposti käsittää ja voi kirjan neuvoja noudattamalla parantaa karjanhoitoansa. Suomennos on hyvää. Kirjanen sopii erinomaisen hyvin palkintona jaeltavaksi karjanpalkitsemis- y. m. sellaisissa tapauksissa.

Stutzerin »Lannoitusopissa» on 7 eri lukua. I:ssä luvussa puhutaan lannoitusopin perusteista, II:ssa eläinlannasta, III:ssa vihantalannoituksesta, IV:ssä ihmislannasta, V:ssä sekalannasta, VI:ssa kalista ja VII:ssä tärkeimmistä apulanta-aineista. Kuten suomentajakin huomauttaa ei kirja ole kirjoitettu meidän olojamme varten; siinä esitetään asioita semmoisiakin kuin esim. vihantalannoitus, josta meidän oloissamme ei ole vielä saatu mitään varmaa kokemusta. Merkelin käyttämisestä on annettu hyviä neuvoja, mutta niistä ei meille voi olla mitään käytännöllistä hyötyä. Luonnollisesti tällainen kirja edellyttää lukijaltaan jonkun verran kemiallisia alkutietoja, eikä siis sellainen maanviljelijä, joka ei ole saanut minkäänlaista tieteellistä opetusta, voi täydellisesti ymmärtää tätä kirjaa. Kuitenkin on kirjassa asiat esitelty niin helppotajuisesti, selvästi ja lyhyesti ettei käytännöllinenkään maanviljelijä kirjan luettuansa suinkaan jää neuvoja vaille. Varsinkin II:ssa, IV:ssä ja VII:ssä luvussa on paljon hyviä käytännöllisiä neuvoja saatavissa. Oppikirjaksi maanviljelyskouluihin on kirja mielestäni erinomainen. Kirjaa suositan siis mitä paraiten kaikille maanviljelijöille, jotka vähänkin tahtovat seurata aikaansa. Suomennos on, muutamia epäselvyyksiä lukuunottamatta, jokseenkin hyvää ja sujuvaa. 22:ssa kappaleessa on suomentaja käyttänyt sanaa »lantatunkio» samassa merkityksessä kuin tavallisesti käytetään sanaa »lantasäiliö.» Lantatunkio ei ole se erityisesti varustettu paikka, missä navetasta, tallista y. m. tuotu lanta säilytetään, vaan se on itse lantakasa, joka kootaan lantasäiliöön säilytettäväksi.

J. E. H.

Tant Malla, *Den unga frun.* Handledning vid de första osäkra stegen som husmoder. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 147+VI siv. 8:o. Hinta 3: —.

G. W. Edlundin kustannuksella on viime syksynä ilmestynyt uusi ruotsinkielinen kokkikirja, joka samalla pyytää olla nuoren, kokemattoman emän-

nän ensimäisten epävakaisten askelten ohjaajana. Lueteltuaan mitä kaikkia kodin perustamiseen tarvitaan, aina liinakaapin lumivalkoisesta sisällyksestä alkaen pieniin kakkuvuokiin asti hän kahdessa eri luvussa teroittaa hyviä neuvoja nuoren emännän mieleen. Epäilemättä niiden joukossa on koko joukko sellaistakin, josta kokeneellakin emännällä voi olla hyötyä. Ruokareseptit, joita on monenlaisia, sekä yksinkertaisen kotiruoan, että kutsujen varalle, ovat kaikki lasketut kahta henkeä kohti, sillä, niinkuin tekijä itse huomauttaa, useinkin nuoren emännän on vaikea arvostella minkä verran on kerraksi keitettävä, ja hän seuraa umpimähkään keittokirjaa, jossa ruoka on laskettu kymmentä henkeä kohti.

Kirjan ulkoasu on hauska, joskaan nuoren emännän kuva kannella ei juuri täytä aistin vaatimuksia.

Suljemme tämän kirjan ruotsinkieltä taitavan yleisön suosioon.

H. S.

Teologista kirjallisuutta.

H. GRATTAN GUINNESS, *Lopun aika*. Historiallisia ja profeetallisia tutkimuksia. Suom. Niilo F. Spolander. Jyväskylässä 1898, K. J. Gummerus. 344 siv. 8:o. 2: 50.

Grattan Guinness on tunnettu lähetystyön edistäjänä. Se lähetystyö, jonka etevimpiä kannattajia hän on, on erikoinen luonteeltaan. Ja sen omituisuus johtuu siitä eskatologisesta aiheesta, mikä tämän lähetystyön toimintaa on kannattamassa. Pitäisi — se on johtavana periaatteena — niin pian kuin mahdollista saada julistetuksi evankeliumia kaikkialla kaikissa maissa, sillä sitten on Vapahtaja lupauksensa mukaan tuleva jälleen. Sen mukaan ei niin paljon panna painoa siihen, että lähetystyö on oleva kasvatustyötä, samalla kuin se on evankeliumin julistamista; pääasia on vain, että evankeliumia on kaikkialla niin pian kuin mahdollista saarnattu ja saatu kuulla.

Kirjassaan »Lopun aika» Guinness koettaa raamatullisten ennustusten, etupäässä Danielin kirjan perusteella määrätä suunnilleen ajan, jolloin Vapahtaja on tuleva. Todistaakseen menetelmänsä ja päätelmiensä luotettavuutta hän käyttää kulunutta historiaa todisteena.

Ominaista kirjalle on sekä se erinomainen varmuus, jolla edellytykset ja päätelmät tekaistaan, että se hämmästyttävä pintapuolisuus, mikä tekijän väitöksissä ja laskuissa ilmenee. Mainitsen pari kuvaavaa esimerkkiä. Puhuttuaan laajalti Danielin kirjan syntyopista hän väittää kategorisesti, etteivät »rehelliset ihmiset» epäile kirjan olevan kirjoitetun Baabelin vankeuden aikana. Semmoinen väitös on sentään liian rohkea nykyään kun melkein kaikki eksegeetit pitävät todistettuna, että Danielin kirja

nykyisessä muodossaan on syntynyt myöhemmin, luultavasti vasta Antiokus Epifaneen aikana. Yhtä rohkea on väitös, että muka olisi todistettu Danielin kirjan historiallisten tietojen olevan pienimpiin yksityiskohtiinkin saakka oikeita, kun kuitenkin päinvastoin niissä on huomattu useampiakin virheitä. Miten mielivaltainen, tekisi mieli sanoa vallaton, tekijän menettely on, osoittaa myös hänen selityksensä, että kun 3 Moos. 26: 18, 24, 28 uhataan rangaista Israelia »seitsemän kertaa» kovemmin, nuo sanat «seitsemän kertaa» muka ovat kronologinen ajanmääräys, mitä seikkaa muka on »melkein mahdotoin epäillä». Aivan mielivaltaista on vallan usein myös historiallisten tapahtumien merkityksen arvosteleminen, kun on pitänyt saada historia sopimaan mielivaltaisesti määrättyihin mittoihin ja mitat historiaan.

Näin ollen ei luulisi olevan syytä liittää tällaista kirjaa suomalaiseen uskonnolliseen kirjallisuuteen. En epäile, että meillä käännöstyön alalla on runsaasti todellista hyötyä lupaavia tehtäviä, jotka kipeästi kaipaavat sitä huolellista ja taitavaa työtä ja niitä varoja, joita on käytetty tämän 344 sivun kokoisen kirjan julkaisemiseen suomeksi käännettynä. En voi uskoa, että tämä kirja voi paljonkaan auttaa elähyttämään tosikristillistä, raitista toivoa, pikemmin päinvastoin. Ja siellä taas, missä tällaisisiin eskatologisiin sommitteluihin miellytään, olisi varmaan toisenlainen ravinto tarpeen.

M. R.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— „*Volkslieder und Volksglaube der Finnen*“ (Suomalaisten kansanlaulut ja kansanusko) on nimenä eräällä kirjoituksella, jonka ALFRED GERCKE (Greifswaldista) on julkaissut „Deutsche Rundschau“-nimisen aikakauskirjan viime maaliskuun vihossa. Kirjoittaja lausuu käsityksenään että Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen vuosisatoja ennen uskonpuhdistuksen aikaa olivat suomalaisten jumalia, joilla oli ollut suuri osa maailman luomisessa, ja vielä Agricolan aikana Ilmarista ja Kalevanpoikia palveltiin luonnonjumalina. Nykyisessä muodossaan ovat suomalaiset runot aivan nuoret, ja uusinta niissä hänen mielestään, aivan päinvastoin italialaisen Comparetti'n mielipidettä, on merkityksetön loitsiminen.

— Prof. MAX KOCHin toimittamassa aikakauskirjassa „Zeitschrift für vergleichende Litteraturgeschichte“ (t. v. 1:ssä vihossa) on painettuna

alku (noin kolmasosa) prof. ELIEL ASPELINin teosta „*Lamottes Abhandlungen über die Tragödie verglichen mit Lessings Hamburgischer Dramaturgie*“. Sama teos on jo aikaisemmin ilmestynyt ruotsiksi nimellä „Lamottes afhandlingar om tragedin jemförda med Lessing“ (Acta Soc. Scient. Fenn. X 1886).

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Paino-olomme. — Julistuskirjan selitys. — Kansanvalistus ja kansan taloudellisen tilan parantaminen. — Uusia asiakirjoja väliaikaisille valtiopäiville.

Viime kuukauden tapahtumista tärkeimpiä on epäilemättä kahden pääkaupunginlehden lakkauttaminen määräajaksi, jota sitten seurasi yhden maaseutulehden lakkauttaminen epämääräiseksi ajaksi ja varoitukset eri lehdille. Kuuluupa olleen puheena vielä lisäksi lakkauttaa kaksi pääkaupunginlehteä niiden „väärän suunnan“ ja runsaan leviämisen vuoksi; tällä kertaa asianomaiset kuitenkin malttoivat mielensä.

Meidän paino-olomme ovat todella sangen merkilliset — tuskin niille lienee vertaa koko maailmassa. Ennakkotarkastus yhdessä lakkautusvallan kanssa on siksi kumma yhdistys, että sitä saapi turhaan hakea mistä painolainsäädännöstä tahansa. Pitäisi olla jotenkin selvä, että jos jokin sanomalehtikirjoitus kerran on käynyt läpi painotarkastuksen, sen tulisi käydä asianomaisen painotarkastajan vastuulla ja lehden saada olla edesvastauksesta vapaana. Mutta eipä suinkaan. Lehti saattaa siitä huolimatta joutua rangaistuksen alaiseksi, ja mikä pahinta, tämä tuomio tulee hänen osakseen harvoin laillisen tutkinnon ja tuomion johdosta, vaan sen miltei aina ratkaisee yksinomaan mielivalta. Ja tämän mielivallan nojalla, ilman laillista tutkintoa ja tuomiota, kansalaisilta saatetaan ottaa heidän omaisuutensa, kirjailijoilta ja kirjaltajilta heidän työnsä ja ansionsa. Edelleen riippuu niinikään mielivallasta, annetaanko lupaa uuden aikakautisen julkaisun perustamiseen vai eikö, vaikka meidän käsityskantamme ja elinkeinolakimme hengen mukaan kullakin hyvämaineisella kansalaisella pitäisi olla oikeus harjoittaa sitä elinkeinoa, johon hän toimeentulonsa vuoksi haluaa ryhtyä. Puheenalaiset lainmääräykset ovat jo aikaisemminkin olleet voimassa, mutta vasta nykyaikoina olemme saaneet niiden vaikutuksia „omassa nahassamme“ kokea.

Yleisömme on pontevalla ja voimakkaalla tavalla ja yksimielisesti osoittanut, etteivät tämänlaatuiset lainmääräykset, joiden kautta mielivalta on laiksi kohotettu, ole sopusoinnussa meidän kansassamme vallitsevan oikeuskäsityksen kanssa ja että se syvästi paheksuu lakkautusrangaistusten käyttämistä sanomalehtiä vastaan, jotka itse asiassa ovat lausuneet vain samaa, mitä koko kansamme alhaisimmasta ylhäisimpään tuntee ja mitä sen edustajat ja hallitus ovat lausuneet.

Suomen kansa on näinä vaikeina aikoina koko esiintymisessään osoittanut vakavuutta ja mielenmalttia, joka ansaitsisi aivan toisenlaista tunnustusta kuin julkisen sanan edustajien suun sulkemista. Pakkotoimet eivät milloinkaan ole omiansa mieliä tyynnyttämään, vaan päinvastoin kiihoittamaan; jos julkisuuden äänenkannattajien äänet vaiennetaan, niin sitä enemmän saavat mahdotonta mahdottomammat huhut valtaa. Näin ollen jokainen lakkautus saapi aikaan juuri vastakohdan siihen, mitä sillä kaiketi tarkoitetaan. Ja näiden tointen lopullista tarkoitusta, ihmisajatusten kytkemistä, sitä ei milloinkaan saavuteta. Vapaata ajatusta ei ikinä voi kahlehtia; jos yhden väylän siltä sulkee, niin se sitä suuremmalla jäntevyydellä tunkeutuu ulos toisia väyliä myöten.

*

Paitsi sanomalehtien lakkauttamisella on hänen ylh. Kenraalikuvernööri toisellakin tavalla tahtonut mieliä tyynnyttää, nimittäin antamalla selityksen 15 p. helmik. annettuun Keisarilliseen Julistuskirjaan. Venäläisellä taholla, semmoisellakin, missä ei olla suomalaisille vihamielisiä, näkyy todellakin (esim. Novosti'n kirjoituksista päättäen) luultavan että tämä valittu keino voisi „täydelleen rauhoittaa suomalaiset". Meidän ei tarvitse sanoa että tämä on ilmeinen erehdys. Meillä vakaantuneen käsityksen mukaan on ainoastaan hallitsija tai hallitsija ja säädyt yhdessä oikeutetut lakia tulkitsemaan. Ja mitä puheenalaiseen Keisarilliseen Julistukseen tulee, niin ei mikään muu selitys voi kansaamme tyydyttää kuin semmoinen, että Julistuskirjan tarkoituksena ei ole Suomen kansan perustuslaillisten oikeuksien supistaminen. Ainoastaan siinä tapauksessa, että selitetään Suomen säätyjen päättämisoikeuden lainsäädäntö- ja veroitusasioissa pysyvän semmoisena kuin pyhästi vahvistetut perustuslait sen Suomen kansalle takaavat, ainoastaan siinä tapauksessa saattaa odottaa mielenrauhan palaavan.

*

Jos kohta näinä aikoina on ollut paljon surun syytä, niin on ollut paljo syytä iloonkin. Kansamme on kauniilla tavalla oivaltanut, mitä hetken asema vaatii. Kohdanneesta hirveästä iskusta lannistumatta se

on koonnut osiksi hajalla olevat rivinsä, ruvennut niitä tarkastamaan ja korjaamaan tarkastuksessa huomattuja vajavuuksia. Ei missään ole — ainakaan toistaiseksi — synkkä toivottomuus ja lamautuminen saanut valtaa, vaan päinvastoin on toimintatarmo joka taholla kaksinkertaiseksi kasvanut.

Kaikista hartainta mielenkiintoa joka taholta ovat osaksensa saaneet kansanvalistuspyrinnöt. Ei saata mitään muuta kuin toivoa että oltaisiin vain yhtä hartaat kestävään ja jatkuvaan työhön, kuin on oltu valmiit yrityksiä alkuunpanemaan.

Alkuunpanon halu on ollut siksi vilkas että muutamat yritykset näyttivät yrittävän asettua toistensa tielle, tosin kyllä mitä paraassa tarkoituksessa, mutta kuitenkin saaden hämmennystä aikaan. Keskityksen ja järjestyksen tarvetta tässä työssä on kuitenkin joka taholta alettu tuntea, ja näin ollen se epäilemättä aikaansaadaankin. Rohkenemme toivoa, että se kirjoitus, jonka kansanvalistusrientojen lämmin harrastaja toht. Mikael Johnsson tässä Valvojan vihossa julkaisee, on paljon vaikuttava hartaiden työntekijäin rivien järjestymiseen.

Puheenalaisessa kirjoituksessa on kosketeltu kaikkia niitä eri työaloja kansanvalistuksen alalla, jotka eteemme aukeavat, eikä minun ole tarvis siihen mitään varsinaista lisäystä tehdä. Pyytäisin kuitenkin erikseen huomauttaa paria seikkaa.

Nousevan nuorison kasvatus se on lopulta kuitenkin kansanvalistustyömme tärkein päämäärä, sillä se on tulevaisuuden kylvöä, joka tosin tuottaa hedelmiä hitaasti, mutta samalla myös varmasti. Sen vuoksi olisi kaikilla keinoin kansakoulunkäyntiä maamme kunnissa edistettävä. Hyvin usein on vanhempien ymmärtämättömyys ja harrastuksen puute syynä siihen, että lapsi jääpi pois koulusta, mutta yhtä usein siihen on syynä varojen, ruoan ja vaatteiden puute. Edellisessä tapauksessa tarvitaan neuvoa ja kehoitusta, jälkimäisessä suoranaista apua. Tässä suuri ja erittäin tärkeä työala jokaisen kunnan sivistyneemmille ja parempiosaisille jäsenille, työala, joka ei suinkaan ole vähimmin tärkeä.

Täysikasvuisen väestön sivistyttämiskeinoista on epäilemättä hyvän kirjallisuuden levittäminen varmimpia, jos kohta nykyhetkellä vaaditaan muitakin, aivan erityisiä toimenpiteitä tämän päämäärän toteuttamiseksi. Tahdon erittäin kehoittaa yleisöä käyttämään hyväkseen niitä halpahintaisia kirjasia ja hinnanalennuksia, joita nykyään on tarjona. Suurta suosiota on saavuttanut sarja „Kirjasia kansalaisille, N. S. K:n toimittamia", jotka sekä huokean hintansa (n. 10—15 p. kappaleelta) että hyvän sisällyksensä puolesta sitä täysin ansaitsevatkin. Kirjaset ovat lueteltuina toimitukselle saapuneen kirjallisuuden joukossa. Samansuuntaisen, vähän kalliimman kirjasarjan (numeron hinta 25 p.) on myöskin kustannusosakeyhtiö Otava pannut alulle. Päättäen niistä kirjojen ja tekijäin

nimistä, joiden tämän vihon ilmoitusosastossa mainitaan tulevan esiintymään Otavan kansankirjasten sarjan ensi numeroissa, näyttää siitä muodostuvan erittäin arvokas kokoelma jokaiselle kansalaiselle tärkeitä kirjasia. Erittäin on ilahuttavaa että tietoja perustuslaistamme on oleva tarjona hyvin halvasta hinnasta. „Kirjasissa kansalaisille“ esittää 7:s numero vuoropuhelun muodossa „Mikä on perustuslaki“ ja kehittyneemmille tulee olemaan tarjona L. Mechelinin noin 60 sivun laajuinen erittäin selvä ja valaiseva kirjanen „Perustuslakiemme sisällys“ 25 pennistä sekä itse perustuslakiemme sanamuoto 35 pennistä (sen sijaan että entinen perustuslakien laitos on maksanut 4 m. — 5: 50 p.). Kustannusosakeyhtiö Otava on myöskin pannut toimeen suuren hinnanalennuksen, jonka suhteen viittaamme tämän vihon ilmoitusosastoon. — Niinikään tarjoaa tämän lehden toimitus Valvojan edellisiä vuosikertoja, vieläpä nykyistäkin, suurella hinnanalennuksella kaikille kansansivistyslaitoksille (ks. ilmoitusosastoa). Tahdon huomauttaa että Valvojan kirjoituksista useimmat ovat sitä laatua, että niillä on pysyvä arvo, jota todistaa sekin, että niin monta niistä on myöhemmin julkaistu eri kirjoina. Halpahintaisempaa monipuolisesti sivistävää lukemista tuskin on saatavissa kuin mitä tarjotaan niissä vuosikerroissa, jotka nyt niin suurella hinnanalennuksella annetaan kansansivistyslaitoksille (tarjottujen 10:n vuosikerran alkuperäinen, kieltämättä halpa hinta on ollut 107 markkaa, niiden jo ennen alennettu hinta tekee 48 markkaa, ja nyt ne ovat saatavana 30:stä markasta).

Että todellisten parannusten tulee käydä käsi-kädessä kansanvalistusharrastusten kanssa on näinä aikoina niinikään erittäin ilahuttavalla tavalla oivallettu. Sydämestäni toivotan menestystä niille yrityksille, joita on tehty ja tullaan tekemään vuokralakien todella suurten epäkohtien parantamiseksi, taloudellisen yhteistoiminnan aatteen levittämiseksi ja tilattoman väestön avustamiseksi oman maatilkun saantiin. Tuottakoot ne yritykset runsaita hedelmiä! Ja näitä parannuksia täytyy seurata valtiollisten oikeuksien laajennuksen ja tasoituksen. Jokaisen tarkkanäköisen kansalaisen täytyy myöntää, että nykyiset äänioikeusolot eivät suinkaan ole omansa yhteisyydentunnetta vahvistamaan. Jos edustuslaitoksemme pysyy pystyssä eikä kokonaan sorru merkityksettömäksi muinaismuistoksi, on tämä asia niitä, jotka lähimmässä tulevaisuudessa täydellä todella ovat ohjelmaan otettavat.

*

Väliaikaiset valtiopäivät saavat viime hetkessä tutkittavakseen uusia asiakirjoja, joissa ehdotetaan Suomen vakinaisen sotaväen vuotuista rekryyttimäärää kohotettavaksi noin 1,920:stä miehestä 7,920:een, siis

noin neljänkertaiseksi, ja Suomen vuotuista rahallista sotarasitusta kohotettavaksi 10:llä miljoonalla markalla, siis enemmän kuin 2 ½-kertaiseksi (nyk. n. 7 milj.). Täten lisäksi saadut sotilaat tulisivat palvelemaan venäläisissä riveissä ja lisävero tulisi maksettavaksi Venäjän valtiorahastoon.

Nämät ehdoitukset avannevat kaikkien silmät näkemään, onko juuri meidän alimmalla ja köyhimmällä kansanluokallamme meillä muutosten mukana onnellisempi aika odotettavissa, vai eikö tämä ehdoitettu henki- ja rahavero, jos se toimeenpannaan, juuri kipeimmin ole koskeva tätä kansanluokkaa. Toiselta puolen saattaa myöskin kysyä, merkitseekö todellakin muutaman tuhannen sotamiehen lisäys Venäjän suunnattoman suureen sotajoukkoon niin paljon, että sen saavuttamiseksi Suomen valtiollinen asema on järkytettävä ja täällä vaikeissa, köyhissä oloissa työskentelevän kansan kaunis edistys saatettava pysähtymään, ja että tämä kysymys lisäksi on otettava esille semmoisena aikana, jolloin Venäjän omat sisälliset olot ja laajalla alalla vallitseva nälänhätä olisivat omansa vaatimaan Venäjän valtiomiesten koko huomiota puoleensa.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Uusia aikakauskirjoja. *Aikakauskirja lasten vanhemmille ja kasvattajille* on lähettänyt näytenumeronsa. Lehti ilmestyy Helsingissä kerran kuukaudessa lukukausien aikana 16-sivuisena ja sen tarkoituksena on etupäässä kansan syvien rivien tarpeita silmällä pitäen käsitellä lasten ja nuorison kasvatusta. — Toimittaja on hra Vilho Reiman, ja avustajina mainitaan useita henkilöitä. Tilaushinta postimaksuineen on 1: 50. Näytenumero sisältää m. m.: W. R., Taipaleelle lähtiessä. — . . . i . . . n, Koti. — Alli Trygg-Helenius. Kenen vika? — W. R., Vanhempain kokoukset, y. m.

— *Toukomettinen*, evankelinen viikkolehti, on alkanut ilmestyä tällä kuulla. Lehti, jonka toimittajat ovat A. F. Raunio (päätoim.), Jaakko Auer, Uno M. Renvall ja Tancred Teuvo Renvall, ilmestyy kerran viikossa ja tulee sisältämään hartauskirjoituksia ja kristillisiä kertomuksia seuraten tärkeimpiä tapahtumia kirkon ja kristillisen elämän alalla sekä kirjallisuutta, varsinkin hengellistä. Lehden hinta on v:n 1899 loppuun 2: 50. Kaksoisvihko 1 & 2 on ilmestynyt sisältäen useita pieniä helppotajuisia kirjoitelmia, uutisia ja arvosteluja uskonnolliselta alalta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Suomen kansan sävelmiä. Ensimäinen jakso. Hengellisiä sävelmiä. Toinen vihko. 3: —. — *A. H. Bergholm*, Abraham Poppius. 1: 25.

Tilastolliselta päätoimistolta: Oikeustoimi. 5. Keisarillisen Senaatin Oikeustoimikunnan alamainen kertomus v. 1895. — Väkiluvun-tilastoa 29. Pääpiirteet Suomen väestötilastosta vv. 1750—1890. I. Väestön tila.

Otavalta: Suomen perhoset. 7 vihko. (Vanamon kirjoja N:o 1.) 2: 50. — *A. Järnefelt*. Suomalaiset Amerikassa. 3 ja 4 vihko. Vihon hinta —: 60. — *Karl Ervast*, Raamatun historian selityksiä. 9 vihko. —: 75. — Otavan romaanisarja. N:o 6 ja 7. — *Carl Blink*, Kustaa Vaasa ja hänen aikalaisensa. Suom. Maila Talvio. 22—24 vihko. Vihon hinta —: 25. — *M. F. Roos*, Apostoli Paavalin toinen lähetyskirja korinttilaisille. 1: —. — *M. von Haartman*. Metsätaloudesta. Suomennos. (Maatalous-kirjasto N:o 4.) —: 50. — Lain kannalta. (Yhteiskunnallisia kysymyksiä, 10) —: 50.

Werner Söderströmiltä: Andreen kartasto. Vihot 29—32 Vihon hinta —: 75. — *Tuomas Kempiläinen*. Kristuksen seuraamisesta. 7 ja 8 vihko. —: 70. — Avarassa maailmassa. 4 vihko. —: 35. — *C. Georg Starbäck*. Historiallisia romaaneja keskiajalta. 13 ja 14 vihko. Vihon hinta —: 55. – Otto Funcke, Kodin hartauskirja. Suom. Elis Bergroth. 4 vihko. —: 35. — Sana Suomen kansalle pääsiäisenä 1899. —: 35. — *Anton Stuxberg*, Uusi eläintieteellinen kuvasto. 1 ja 2 vihko. Vihon hinta —: 40. — *Adolf Saphir*. Selitykset Heprealaiskirjeeseen. Suom. Matti Tarkkanen. 1 vihko. —: 35. — Hyvästi Jeesus kaikki tekee. (Muruja elämän sanasta II.) —: 20.

G. W. Edlundilta: Hallitsijan antamat vahvistukset Suomen perustuslaeille ja valtiomuodolle. —: 50. — *Edv. Bergh*, Lainopillinen hakemisto. 9 vihko —: 70. — Ekonomiska samfundet i Finland. Föredrag och förhandlingar. IV. 1: 50. — Holhouslaki. (Pieni asetus-kokoelma, 46.) —: 50. — Förmynderskapslagen. (Lilla Författnings-samlingen, 46. —: 50. — *E. C.*. Venäläis-ruotsalais-suomalainen sanakirja. I. 5: —. *Z. Topelius*, Samlade skrifter. Serien II, 1; III, 1. Vihon hinta —: 75.

K. S. K:lta: Kirjasia kansalaisille: N:o 1: *Juhani Aho*, Mitä uusi asema vaatii? — Maanjakosuhteet Venäjällä. — N:o 2: *Harald Höffding*, Valtiollinen vapaus. — N:o 3: *Rudolph Sohm*, Sivistyneiden yhteiskunnalliset velvollisuudet. — N:o 4: *Santeri Ingman*, Yleiskatsaus äänioikeusasiaan Suomessa. — N:o 5: *Maila Talvio*, Kuinka Limperin Jannesta tuli suuri herra. — Kesästä, joka ei koskaan tullut. — *Eino Leino*, Herran kansa. — N:o 6: *Maila Talvio*, Miten Limperin Jannen sitten kävi. — *Ilmari Calamnius*, Ne tahtovat... — N:o 7: T. H., Mikä on perustuslaki. — *J. H. Erkko*, Viirimme. — N:o 8: *S. I.*, Suuri lähetystö. — *Ilmari Calamius*, Laulajan tervehdys.

Turun historiallisen museon toimikunnalta: *Carl v. Bonsdorff*, Privilegier och resolutioner för Åbo stad I. (Bidrag till Åbo stads historia. X.).

Kuopion uudelta kirjapainolta: *K. J. Karlsson*, Algebra. 1: —. — *Fritz Reuter*, „Vuodelta 13.“ Suomennos. 1: 25. — Uusi Robinson. 2 vihko. —: 40.

Telén & Kumpp:ilta: Palveliat ja isäntäväki. Suomennos. (Näytelmäkirjallisuutta, 24.) —: 50. — *Martti Vuori*, Ryöstö. (Näytelmäkirjallisuutta, 25.) 1: 75.

K. J. Gummerukselta: *M. E.*, Opas sunnuntaikoulujen opettajille. 3 vihko. —: 50.

Uusi kuvalehti, N:o 3: Menetetty onneni. — Pariisin näyttely 1900. — Konni Zilliacus, Muistelmia ja kuvauksia. — Sula, Entinen koulumatka y. m. — Kuvia: Vapaaherra G. Aminoff. — Neljä kuvaa kertomukseen: Menetetty onneni. — Ranskan eduskunta tappelemassa. — Mr Chamberlain. — Felix Faure. — Itävallan tuleva keisarinna y. m. — N:o 4: Rauhan asia. — Eemil Salmela, Ensimäinen luottamustoimeni. — Mitä syödään ja juodaan. — Kuvia: Prokuraattori W. Söderhjelm. — Aleksanteri I. — Aleksanteri II. — Bertha v. Suttner. — Leo Tolstoi. – Haaksirikko. — N:o 5: Kaivoksissa. — Ernst Didring, Eksyssissä. — J. A—o, Narrin neuvo. — Kuvia: Kaivoksissa. — Kymmenen senaattoria. y. m. — N:o 6: Muistojen lehti: Th. Rein, J. V. Snellman ja valtaistuinpuhe v. 1863 valtiopäivillä. — Juhani Aho, Ikuiset kukat, y. m. — Kuvia: Useita kuvia Aleksanteri I:stä ja II:sta. — J. V. Snellman, y. m. — N:o 7: Eräs Pietarin matka, K. A. Gottlundin mukaan. — Santeri Ingman, G. Z. Yrjö-Koskinen senaattorin virasta erotessaan, y. m. — Kuvia: L. Mechelin. — R. Hermanson. — G. Z. Yrjö-Koskinen, y. m.

Kyläkirjaston kuvalehti, B-sarja, N:o 2: Eino Leino, J. H. Erkko. — Kaarle Olavinpoika, Erämiehet. — V—ö W—u, Turun tuomiokirkko. — Pelle Molin, Piirihyppy äidin odotellessa . . . Kertomus Perä-Pohjolasta. — Kirkolta kirkolle. — Kuvia: J. H. Erkko. — Kuva Erämiehiin. — Kuvia valtiopäiviltä. — Kuvia Turun tuomiokirkosta. — N:o 3: Suomen valtion muistopäivä. — P. Nordmann, Viimeinen kaarlelainen. — Mirabeau. — Thermopyla. — Ranskan uusi presidentti. — Suomen valtion muistopäivä. — Presidentti Loubet. — Hetken miehiä. — N:o 5: Suomen kansan jättiläisadressi. — Kirkolta kirkolle. — Aleksanteri II:n muistopäivät Helsingissä, y m. — Kuvia: Pääsiäiskuva. — Kirkolta kirkolle. — Suomen kansan jättiläisadressi, y. m.

Nykyaika, N:o 5 & 6: Kasimir Leino, Yksilöllinen taide ja suomalaisen näyttämötaiteen mahdollisuus. — E. Katila, Ensimäinen suomalainen ooppera. — Kasimir Leino, Teaatterikatsaus, y. m.

Virittäjä, 1899. N:ot 1—2: Ralf Saxén, Huomioita suomalaisen persoonallisen nimistön alalta, I. —A. N., Kaksi Kalevipoeg'in kokoonpanoa koskevaa kirjettä. — Oikeakielisyyttä, — E. A. E., Rasmus Raskin osallisuudesta G. Renvallin sanakirjatyön alkuunpanoon. — H. Ojansuu, Kontaminatsionista. — Kirjallisuutta. — Oikeakielisyyttä, y. m.

Finsk tidskrift, N:o 2: J. Öhquist, Gerhart Hauptmann. — Eliel Vest, Porträtt och tidslynnen. — P. Nordmann, Den siste karolinen (1784). — K. Flodin, Musikrevy. — I bokhandeln. — N:o 3: Ernst Estlander, Om straffdomar med villkorlig verkställighet. I. — Hugo Lindberg, Granitarkitekturen i Aberdeen. — Gabriele d'Annunzio, Sankt Pantaleone. — N:o 4: Jac. Ahrenberg, Den ryska arkitekturen. — M. G. Schybergson, Statens litterära pris. — Georg Schauman, Alexander I och Finlands konstitution, y. m.

Koti ja yhteiskunta, N:o 2: M. Furuhjelm, Onko naisella, jonka ei ole pakko työllään elättää itseänsä, oikeus tehdä työtä palkasta? — T. Lindroos, Ompelijattarien asemasta sananen. — Muuan siirtolaisuuden varjopuoli. — Rouvasväen yhdistyksen 50-vuotisjuhla. — L. T., Muistoja menneiltä ajoilta. — Oman maan kuulumisia. — Ulkomaan uutisia. — Bj. Björnson, Aarne. — Talouden alalta. — Kasvitarha. — Maria, Ystävät ja huvitukset. — Suomen naisyhdistyksen vuosikokous. — M. N—la, Muistoja menneiltä ajoilta. — Oman maan kuulumisia. — Ulkomaan uutisia. — Bj. Björnson, Aarne. — Kasvitarha. — N:o 4: Kansainvälinen naisten liitto. — Muistoja menneiltä ajoilta. — Vera Hjelt, Kirjoja sokeille. — Maria, Isoäidin nuoruuden ajoilta. — Kasvitarha, y. m.

Nutid, N:ot 2—3: Hanna Palme. — E. Ingman, Höglärda kvinnor. — —a— —o—, Mera självverksamhet. — Litteratur. — Maila Talvio, Eliza Orzeszko. — A. L., Må vi alla lära af sorgen. — Marie Stritt. — K. v. A., Hvar ligger vägen. — M . . . M., Ur värkligheten, y. m.

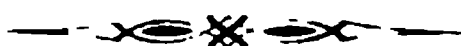
Suomen museo, 1899. N:o 1: Antti Helander, Luinen sotisopa. — J. J. Tikkanen, Lisää yksisarviaisesta. — Sananen museorakennuksista. — Hj. Appelgren, Remekset ja Hyväriset. — J. Jung, Helle, virolainen suojelushaltia y. m.

Finskt museum, 1899. N:o 1: A. H—n., Ett märkligt bronsåldersfynd. — J. R. A., Några konstnärsminnen. — Ralf Saxén, Några språkliga fornminnen y. m.

Duodecim, N:o 1—2: J. J. Karvonen, Munuaissyfiloomeista. — Carcinoma uteri klinillisesti katsottuna. — Onni Tavaststjerna, Kasvolupuksen parantamisesta eksstirpatsioonin kautta y. m.

Geografiska föreningens tidskrift, N:o 1 & 2: Georg Synnerberg, Sibirien, dess land och folk. — J. E. Rosberg, Klostret Solovetskij i Hvita hafvet. — R. Hult, Madrid. — R. Boldt, Artbeskrifningen i Finland på 1600- och 1700-talen. — J. E. Rosberg, Sääksmäki socken. — K. Kekoni, Jordens stenkolsfält, y. m.

Teologinen aikakauskirja. Teologisk tidskrift, N:o 3: Erik Johansson, Kristinuskon persoonallis-eetillinen luonne. — Erik Stave, Den exegetiska vetenskapens närvarande ståndpunkt i Tyskland. — Robert Kojonen, Mustalaisten uskonnollinen ja siveellinen tila. — H. Råbergh, Tidstankar. — Kirjallisuutta. — N:o 4: G. G. Rosenqvist, Auguste Sabatiers kristologi. — And. Lappalainen, Ruotsin kirkon oloista. — I. Gottschick, Predikan om syndernas förlåtelse i närvarande tid. — Robert Kojonen, Mustalaisten uskonnollinen ja siveellinen tila. — Kotimaan kirjallisuutta, y. m.

Böömin kansallisuuskiista.

Kirjoittanut

O. HANNIKAINEN.

VÁCSLAV VLADIVOJ TOMEK, Děje království českého. V Praze, 1891.
JEAN BOURLIER, Les Tchèques et la Bohème contemporaine, Paris 1897.
L. SCHMIDT-BEAUCHEZ, La lutte de la Bohème contre le pangermanisme, Paris 1898.
Die Leidensgeschichte der böhmischen Minoritäten im Königreiche Böhmen im Jahre 1897 anon. Prag 1898.
KARL HRON, Deutschnationale Politik I, Wien 1898.
SEB. BRANDER, Tysk-tsjechiska nationalitetskampen, Tavastehus 1898.

Böömin kansallisuuskiista, niinkuin arvata voi, tarjoo meille suomalaisille omiin oloihimme nähden mielenkiintoa herättäviä vertauskohtia. Luullakseni Böömin puoluetaistelu olisikin meikäläisen yleisön huomiota vielä enemmän kiinnittänyt, jos olisi ollut tarjona enemmän perustavia tietoja Böömin *puolueoloista.* Että Böömissä on väestön enemmistö slaavilainen — tshekkiläinen — mutta ei läheskään niin suuri enemmistö kuin meillä Suomessa suomalaiset, ja että saksalaisuudella siellä vielä on valtava asema, jota tshekkiläiset tahtovat kukistaa, on jokaiselle sivistyneelle tunnettua, mutta siihen rajoittuukin useimpien tieto kansallisuuskiistan olemisperusteista Böömissä. Uudessa Suomettaressa on viime syksynä ollut saksalaisen, mutta jotenkin tasapuolisen lähteen mukaan tehty kirjoitussarja, jossa on selvitetty mitä kiista tällä haavaa koskee, mitä oikeuksia tshekkiläiset ovat kielelleen saavuttaneet ja mitä vielä tahtovat

saada. „Hämäläisen“ osakeyhtiön kirjapainosta on viime vuonna ilmestynyt ruotsinmielisen miehen kirjoittama vihkonen, saksalais-tshekkiläisestä kansallisuustaistelusta, joka on mainittu ylläolevassa lähdeluettelossani. Se on tietysti laadittu saksalaismielisten lähteiden mukaan ja sisältää sananmuodossaan lukuisia viittauksia meidän oloihimme. Kieltämättä nämä viittaukset eivät suinkaan ole siihen panemalla pannut, vaan on todella hämmästyttävää, kuinka böömiläisessä kansallistaistelukirjallisuudessa tavataan puolella ja toisella paljon taistelusanoja ja fraaseja, jotka *mutatis mutandis* käyvät yhteen meidän polemisessa kirjallisuudessamme tavattavien kanssa.

Tämän kirjoittaja, joka viime kesänä matkusti Böömissä ja muualla pohjoisessa Cisleithaniassa ja koetteli sanomalehdistön, lentokirjasien ja yksityisen keskustelun kautta perehtyä sikäläiseen puoluetaisteluun, rohkenee seuraavassa tarjota Valvojan lukijoille silmäyksen nykyiseen puolueasemaan, etenkin Böömissä. Päähuomion aion kiinnittää siihen, millä tavoin eri yhteiskuntaluokat ovat eri puolueisiin ryhmittyneet, mitä liittolaisia tai apulaisia niillä on valtakunnan muissa osissa ja kuinka pitkälle puolueiden vaatimukset tai myönnytykset menevät. Sillä nämä kaksi asiaa ovat tärkeimmät puoluekiistan aktualisien yksityiskohtien ymmärtämiseksi ja ne ne myös tarjoovat parhaita vertauskohtia meidän puolueoloihimme katsoen.

I.

„Böömin kuningaskunta“ (království české) on samalla virallinen nimitys, tarkoittava varsinaista Böömiä Itävallan valtakunnan hallinnollisena maakuntana, ja samalla se — tshekkiläisten suussa — sisältää vaatimuksen, että on uudistettava valtiolliseksi yksilöksi historiallinen Böömin valtakunta, ainakin sikäli kuin sen osia on nykyisessä cisleithanisessa Itävallassa. Nämä osat ovat, paitse varsinaista *Böömiä* (Čechy eli Země česká), *Määri* (Morava) ja *Itävallan Silesia* (Slezsko). Tämä valtakunta ei ole tshekkiläisten mielestä milloinkaan oikeudellisesti lakannut olemasta. Valkean vuoren tappelusta alkaen, v. 1620, jolloin keisari Ferdinand II osoitti kykenevänsä vastoinkin böömiläisten tahtoa ottamaan ja pitämään Böömin kruunun, ovat tosin hallitsijat menetelleet,

niinkuin Böömiä ei enää olisi olemassa eri kuningaskuntana, vaan ainoastaan maakuntaryhmänä, mutta ei kukaan heistä ole nimenomaan julistanut Böömin valtakuntaa eikä sen ja sen säätyjen osaksi perustuslaillisia, osaksi traditsionalisia oikeuksia lakanneiksi. Ovatpa kaikki muut hallitsijat, paitsi Jooseppi II ja nykyinen keisari, erityisesti kruunauttaneet itsensä Böömin kuninkaiksi ja siinä tilaisuudessa tehneet vanhan kaavan mukaan valan säilyttääksensä „kuningaskunnan oikeudet ja etuoikeudet", vaikka useimmat näistä ovat joko käytännön tai nimenomaisten asetusten kautta jo kauan olleet kumottuina. Täytynee myöntää että enemmän kuin 200-vuotinen käytäntö tässä kohden painaisi raskaammin kuin tshekkiläisten väitteet oikeuksiensa kumoamattomuudesta, jollei olisi olemassa juuri nykyisen keisarin v. 1871 antama julistus, joka melkein vastaansanomattomasti herättää uuteen eloon Böömin oikeudet. Julistus alkaa seuraavasti: *Hyvin muistaen Böömin kruunun valtio-oikeudellisen aseman ja pitäen mielessämme kuinka paljon kunniaa ja mahtavuutta tämä kruunu on tuottanut Edeltäjillemme, samoinkuin myös ottaen huomioon horjumattoman uskollisuuden, jolla Böömin väestö aina on kannattanut valtaistuintamme, Me tunnustamme kernaasti tämän kuningaskunnan oikeudet ja olemme valmiit uudistamaan tämän vakuutuksemme kruunajaisjuhlallisuudessa.*

Tämä julistus, josta nykyinen hallitus ei tahdo olla tietääksenkään, on selitettävä siten, että mainittuna vuonna vallitsi Itävallan parlamentarisessa hallituksessa federalistinen suunta. Oli huomattu vaikeaksi säilyttää cisleithanista valtakunnanosaa keskitettynä valtiona ja tuumittiin Itävalta-Unkarin monarkkian jakamista neljään autonomiseen valtioon: Unkariin, joka jo oli olemassa järjestettynä v:sta 1867, Puolaan, joka olisi käsittänyt Galitsian ja Bukovinan, Böömiin, johon olisi yhdistetty Määri ja Silesia, ja Itävaltaan, jossa saksalaisuus olisi saanut jäädä täyteen voimaan. Tuumasta ei sillä kertaa tullut mitään, ja myöhemmin ei sitä ole miltään puolelta tahdottu uudistaa aivan semmoisenaan. Itävallan saksalaiset ovat nimittäin sen jälkeen saaneet nähdä myös Steiermarkin y. m. eteläisten maakuntien slaavilaisen väestön, *sloveenien*, heräävän kansallistuntoon ja käsittävät nyt ettei heidän valtansa edes tuossa pienennetyssä Itävallassa voisi olla pitkällinen. Puolalaisen kansallisuuden johtava aines, maanomistaja-aatelisto, ei nykyään halunnekkaan puolalaisen valtion perustamista Itävaltaan. Sillä se tuntee, että ilman saksalaisen keskushallituksen

tukea sen kävisi perin vaikeaksi pitää kurissa puolalaista demokraatillista liikettä sekä hereille pyrkivää ruteenilaista kansallisuutta Galiziassa. Puolalaiset ylimykset tyytyvät sentähden siihen että puolankieli on paikallishallinnon kielenä Galiziassa ja että paikallishallinnon ohjakset pysyvät heidän, aateliston, käsissä. Mikä mielipide Itävallan uudestaan järjestämisestä on päässyt vallalle tshekkiläisten kesken Böömissä, siitä puhun edempänä. Tässä ensiksi muutama sana Böömin ja „Böömin kruunun maiden" merkityksestä Itävallan valtioruumiissa.

Itävallan noin 24 miljoonasta asukkaasta asuu liki 6 miljoonaa Böömissä, noin 2 miljoonaa 400 tuh. Määrissä ja vähän yli 600 tuh. Silesiassa. Siis yhteensä käsittää „Böömin valtakunta" 37,5 % Itävallan väkiluvusta. Mutta taloudellisessa suhteessa on Böömin merkitys paljoa suurempi kuin tuo prosenttiluku osoittaa. Muissa valtion osissa ei ole kuin yksi maakunta, Ala-Itävalta Wienin kaupungin kanssa, joka varallisuudessa vetää vertoja Böömille. Böömistä saadaan suurin osa valtakunnan vuotuista kivihiilisaalista, sen maataloudellinen tuotanto on suhteellisesti suurin, sen rautatieverkko tihein, ja se on valtakunnan villa- ja puuvillateollisuuden, kemiallisen- ja nautintotavara-teollisuuden pesäpaikka. Määrissä ovat useimmat Itävallan pellavankehruu- ja kutomalaitoksista. Varsinainen Böömi yksistään suorittaa veroja 370 milj. Smk. vuodessa, josta itse maakunnassa käytetään valtion puolesta tai siirretään maakunnalliseen tuloarvioon 130 milj., jota vastoin 240 milj. menee keskushallituksen tarpeisiin Böömin ulkopuolella. Koko Itävalta-Unkarin monarkkian yhteisiin menoihin suorittavat Böömin kruunun maat 50 milj. Smk. enemmän kuin Unkari, joka on kaksi kertaa väkirikkaampi. Kansansivistyksen asema selviää siitä että analfabeetteja eli luvun ja kirjoituksen taitamattomia on aikaihmisistä, Galiziassa, Bukovinassa ja Dalmatiassa 60 %, Ala-Itävallassa ja alppimaakunnissa sekä Määrissä ja Silesiassa 5 %, Böömissä 3 %.

—

II.

Germanilainen väestö, joka asui Böömissä aina suureen kansainvaellukseen asti, oli sittemmin muutamia satoja vuosia aivan hävinneenä Böömistä. Vasta senjälkeen kuin tshekkiläiset olivat saksalaisilta omista-

neet kristinuskon ja perustaneet varsinaisen valtakunnan, alkoi nykyisen saksalaisen väestön esi-isien muutto Böömiin. Böömin kuninkaat ja feodaliherrat suosivat saksalaisten uutisviljelijäin asettumista rajavuoristoihin ja Määriin, sillä nämä seudut olivat osaksi jääneet tshekkiläisiltä täydellisesti haltuun ottamatta, osaksi ne olivat asemansa tähden vihollisten läheisyydessä tulleet pahoin hävitetyksi. Toisena saksalaisten maahan siirtymisalueena olivat kaupungit, jommoisia hallitsijain ja suurten feodaliherrain oli vaikea saada muulla lailla vaurastumaan kuin saksalaisia niihin houkuttelemalla. Saksan valtakunta oli 13:nnesta vuosisadasta alkaen niin hajanainen, että Böömin kuninkaat, ollenkaan pelkäämättä Böömin itsenäisyydelle koituvan mitään vaaraa, pyrkivät yhä läheisempään yhteyteen sen kanssa, päästäkseen itse sen mahtavimpien ruhtinasten joukkoon. Naimisliittoja he, samoin kuin prinssit ja ylhäisimmät feodaliherrat, eivät voineet rakentaa juuri muiden kuin saksalaisten ruhtinattarien kanssa — puolalaisten ja unkarilaisten kanssa oltiin ainaisessa vihollisuudessa. Kallistuminen saksalaisuuteen oli niin voimakas, että Kaarle IV:kin, joka kumminkin käsitti tshekinkielen säilyttämisen tärkeyden, toiselta puolen vahvisti saksalaisuutta vetämällä hoviinsa yhä uusia saksalaisia hovimiehiä, antamalla lisää etuoikeuksia Pragin saksalaiselle porvaristolle ja määräämällä Pragin yliopistossa „saksalaiselle kansakunnalle“ suhteettomasti paljon sanavaltaa laitoksen hallinnossa.

Uuden saksalaistulvan tuotti maahan Böömin kukistuminen Valkean vuoren tappelussa ja jesuittain vallalle-pääsy opetustoimessa katolisen reaktsionin jälkeen. Sitten seuraavat edistysaskeleet Böömin saksalaistumisessa tapahtuivat Maria Teresian sekä Jooseppi II:n, tuon „valistuneen despootin“ aikana, joka tahtoi valaa koko kirjavan valtakuntansa samaan malliin ja sen vuoksi julisti saksan kielen kaikkialla ainoaksi viralliseksi kieleksi. Ja voi sanoa, että saksalaisuus tavallaan on vahvistunut vielä senkin jälkeen. Sillä suurteollisuuden kehittyminen Böömissä meidän vuosisatamme keskipaikoilta alkaen on tuottanut maahan paljon Saksasta syntyisin olevia teknikkoja ja paljon juutalaisia kapitalisteja, jotka ovat joko ainoastaan perustaneet tehtaita ja asettuneet niiden läheisyyteen asumaan tahi myös ostaneet vasaran alle joutuneita aateliskartanoita. Juutalaiset ovat, kuten tunnetaan, vallalla-olijoiden puolella, jos suinkin mahdollista, s. o. jos heitä suinkin seuraan halutaan. Ja saksalaisuus Itävallassa ei yleensä ole niin lujalla kannalla, ettei se avosylin ottaisi

vastaan näitä tarjokkaita. Juutalaisia oli muuten Böömissä jo ennestäänkin melkoiset määrät — enimmäkseen köyhää väkeä. Monessa n. s. „sekakielisessä koulupiirissä" ovat kaikki saksankielisten lasten vanhemmat juutalaisia. — Sisällisestikin on saksalaisuus tällä vuosisadalla Böömissä voimistunut, nimittäin yleisen saksalaisen kansallistunteen varttumisen kautta, ja sen nojalla että keskisääty Böömissä niinkuin muuallakin on taloudellisen kehityksen edistyessä kouluopetuksen levitessä saanut suuremman merkityksen.

Varmin, luotettavin ja innokkain kannattajansa on saksalaisuudella Böömissä ja Böömin kruunun muissa maissa varsinaisessa saksalaissyntyisessä tai saksalaistuneessa sivistyneessä keskisäädyssä. Saksalais-kansallinen politiikki Itävallassa asettaa päätehtäväkseen saksalaisuuden ylivallan säilyttämisen ehdolla millä hyvänsä. Se perustaa oikeutensa „historiallisen kehityksen tulokseen" ja siihen, että „koko sivistys- ja kaupunkielämä on Saksasta Itävaltaan istutettu", että saksalainen sivistys on koko maailmassa „voranleuchtend", että saksalaiset ovat „ein Volk von Herren" vastakohtana slaavilaisille, jotka ovat syntyneet orjiksi „kuten nimi osoittaa" — käyttääksemme Hronin quasi-tieteellisen teoksen ja sanomalehtipolemiikin termejä. Slaavilainen kansallistunne on „keinotekoisesti eloon herätettyä", „kansanvillitsijäin synnyttämää", „opettajien, pappien ja yhdistyksien harjoittaman agitatsionin tulos." Innokkaimpia saksalaisia puoluemiehiä ovat liikemiehet, etenkin suuremmat, sekä puhtaasti saksalaisissa että sekakielisissä seuduissa.

Eduskunta näet sekä valtion että maakuntien ja kuntien pannaan Itävallassa kokoon säädyittäin, vaikka sekä Böömin maapäivillä eli maakunnallisvaltiopäivillä että Itävallan „valtioneuvostossa" eri „kuuriain" edusmiehet muodostavat yhteisen kokouksen. Yhden kuurian muodostavat liike- ja kauppakamarien jäsenet, ja tällä kuurialla on ratkaiseva sananvalta kunnallisissa vaaleissa. Sentähden on kunnallishallitus sellaisissakin sekakielisissä kaupungeissa kuin Määrin Brünnissä (Brno), jossa 100 tuh:sta asukkaasta $^{3}/_{4}$ on tshekkiläisiä, saksalaisten käsissä. Täällä vastustavat saksalaiset tshekkiläisten kansallisia vaatimuksia sillä perustuksella, että „maksoi mitä maksoi, kaupungin saksalaisluonne (ihr Charakter von einer deutschen Stadt) on säilytettävä." Sentähden, kun viime vuonna heinäkuussa Brünnin tshekkiläiset valmistautuivat viettämään tshekkiläisen historioitsijan ja maltillisen puoluemiehen Frans Palackýn muistojuhlaa,

ja kaupungin hallitus ei voinut hanketta estää, matkustivat kaupungin pormestari ja raati juhlapäiviksi tiehensä, ja saksalais-juutalainen „kultainen nuoriso" heittää juhlaan saapunutta Pragin pormestaria ja hänen puolisoaan mädänneillä munilla vasten naamaa, heidän istuessaan vaunuihin rautatieaseman edustalla.

„Saksalaisuus ensi sijassa, Itävallan menestys toisessa", sopii puolueen tunnuslauseeksi. Todellista halua valtakunnan hajoittamiseen ja pyrkimykseen Saksan valtakunnan yhteyteen ei voi Böömin saksalaisissa olla. He eivät voisi olla ymmärtämättä semmoisen tuuman vaikeuksia, m. m. sitä, ettei Saksalla juuri liene halua Böömin anastuksella vahvistaa slaavilaisuutta alueellaan. Mutta peloitukseksi on heidän mielestään hyvä osoittaa vahvoja suursaksalaisia, jopa erityisesti preussilaisia sympatioja. Keisari Wilhelm II:n kuva on senvuoksi joka talossa suuremmassa kunniassa kuin oman keisarin, ainakin milloin slaavilaismielinen ministeristö on ohjaksissa. Saksan ja Preussin värit ovat suositummat kuin Itävallan j. n. e. Yleensä voi sanoa että paras varmuus Itävallan koossa-pysymiselle on siinä, ettei mikään siihen kuuluvista kansallisuuksista voi täydellä todella pesäeroa ajatella, koska siitä syntyvät vaikeudet olisivat ilmeisesti vielä suuremmat kuin nykyiset. Nykyisessä tilassa suoriudutaan sillä, että tyydytään siihen, jos nurkuenkin; mutta jos valtakunta hajoaa, on lopullinen ratkaisu auttamatta edessä. Ja kenelle se on selvä? Saksalaisille erityisesti on nykyinen tila hyvinkin siedettävä, sillä onhan heidän kielellään vielä kieltämätön ylivalta jäljellä. He tosin eivät ole saaneet toimeen saksan kielen julistamista valtiopäivälain kautta „pysyväiseksi valtakunnan kieleksi" s. o. valtion keskushallituksen, maakunnallis-keskushallitusten, armeijan ja tulliviraston ainoaksi virkakieleksi, joka on heidän vaatimuksensa. Mutta he ovat saaneet Gautschin ministeristön kumoomaan vihatut Badenin hallinnolliset kieliasetukset. Näiden, v. 1897 säädettyjen asetusten mukaan olisi kaikkien Böömin virkamiesten ollut velvollisuus ennen 1901-vuoden loppua todistaa taitonsa sekä saksan että tshekin kielessä. Kaikkialla oli paikallisten virastojen velvollisuus antaa alkuperäiset toimituskirjat sillä kielellä, jota asianomaiset pyysivät ja epätietoisissa tapauksissa paikkakunnan kielellä. Todelliseen monikielisyyteen tottumattomalle saksalaiselle tuo on sietämätön vaatimus, että hänen tulee oppia niin mitätöntä kieltä kuin tshekin kieli on. Gautschin kieliasetukset jakavat Böömin kolmeen alueeseen: saksalaiseen, tshekki-

läiseen ja sekakieliseen, jota paitsi koko Määri katsotaan sekakieliseksi alueeksi. Ainoastaan puhtaan tshekkiläisen alueen paikallisvirkakielistä jäävät voimaan Badenin määräykset; siellä on siis saksankielellä tasaarvoisuus tshekinkielen kanssa yksityisille meneviin asiakirjoihin katsoen. Sekakielisessä alueessa, s. o. niissä, joissa kunnallisvalta on tshekkiläisten käsissä, on tshekkiläisillä asianomaisilla oikeus saada omakielisiä asiakirjoja „pyynnöstä"; saksalaisissa alueissa ei sitäkään. Sen ohessa pysyy saksankieli maakunnallisen keskushallinnon kielenä, jota myös paikallisvirkamiesten tulee käyttää keskusvirastoille menevissä kirjoituksissaan. Mutta tämäkään asiantila ei saksalaisia tyydytä.

Saksalainen maakansa ja kaupunkilaistyöväki ei vedä aivan yhtä köyttä saksalaisen puoluejohdon kanssa. Maakansasta on osa, kenties suurinkin osa uskovaisia katolilaisia, ja nämä seuraavat pappien politiikkia, josta edempänä. Toinen osa ja etenkin kaupunkilaiset, kallistuvat sosialismiin ja ovat paikoittain taipuvaisia veljistymään samanmielisten tshekkiläisten työmiesten kanssa.

Itse johtava saksalainen luokka Böömissä edustaa melkein kauttaaltaan vanhaa „liberalismia". Se on siis parlamentarisen valtiomuodon, uskonnonvapauden ja ennen kaikkea rajattoman elinkeinovapauden ihailijoita. Tämä kanta, joka niin mainiosti sopii juutalaisille rahamiehille, alkaa kumminkin Itävallassa, niinkuin muuallakin, yhä enemmän menettää alaa. Ei-juutalainen osa saksalaista sivistynyttä kansanluokkaa ja etenkin virkamiehet ja muut, jotka eivät ole suuria työnantajia, alkavat huomata, että jollei tehdä myönnytyksiä työväenliikkeelle, ollaan pian hukassa. Tästä vaikuttimesta syntyy kristillis-sosialinen virtaus, joka useinkin, niinkuin pormestari Luegerin johtama liike Wienissä, muuttuu paljaaksi antisemitismiksi. Toiset taas katsovat ainoaksi pelastukseksi lähestymistä ylimys- ja kirkollismielisiin. Lopputuloksena on siis entisen eheän puoluekannan sijasta suuri hajaantumus kaikissa yhteiskunnallisissa ja valtiollisissa kysymyksissä. Mitä suurempi hajaantuminen on, sitä vähemmän on kunkin erityisen suunnan kannattajilla toivoa saada ohjelmaansa perille ajetuksi.

Omituinen on, etenkin meidän oloihimme verraten, tshekkiläisten sukunimien lukuisuus Böömin saksankielisessä ja saksalaismielisessä yleisössä. Se osoittaa että semmoista yleistä nimien muukalaistuttamistapaa kuin meillä Suomessa ei ole Böömissä ollut koskaan. Sitävastoin on

kylläkin suuremmoinen ollut itse henkilöiden ja perheiden saksalaistuminen ennen kansallistunteen heräämistä. Päinvastaiset tapaukset, joissa tshekkiläismielisellä miehellä on selvä saksalainen nimi, ovat myös jotenkin tavallisia — muistettakoon vain puolueenjohtajaa toht. vapaah. Riegeriä.

III.

Kolmannes Böömin ja Määrin maata on suurten aateliskartanojen isäntien hallussa. Mutta yksistään tshekkiläisten asumalla alueella, s. o. molempien mainittujen maiden keskiosassa, on enemmän kuin puolet maasta varsinaisilla suurtilallisilla, joista muutamat, kuten Schwarzenbergin ruhtinaallinen suku, omistavat suurenmoisia latifundioryhmiä monessa eri seudussa. Tällaiset maanomistusolot vaikuttavat että ylimyskunnalla Böömissä vielä on, huolimatta talonpoikien vapautuksesta ja muista nykyajan reformeista, todellisuudessa paljon jäljellä feodaliaikuisesta yhteiskunnallisesta mahdistaan. Itävallan herrainhuoneessa eli valtioneuvoston ensimäisessä kamarissa on enemmän kuin puolet jäsenistä „Böömin kruunun vasalleja", sillä alppimaakunnissa on ylimyskunnan lukumäärä peräti vähäinen.

Minkälainen on Böömin ylimyskunnan asema kansalliskysymyksessä?

Syntyperältään nykyinen ylimyskunta on enimmäksi osaksi vieras-peräistä. On ehkä kovin liioiteltua sanoa, että kotimainen ylimyskunta on „kaatunut Valkean vuoren tappotanterelle tai laskenut päänsä Pragin raastuvantorille suurena tuomiopäivänä v. 1622". Sen häviäminen on tapahtunut vähitellen, sodan ja rauhan aikana, taistelussa Habsburgien puolesta tai heitä vastaan. Ja onhan sitäpaitsi jäljelläkin vanhoja sukuja semmoisia kuin Černinit, Kinskyt, Lobkowitzit, Lázanskyt, Kaunitzit. Suurin osa polveutuu kumminkin onnellisista muukalaisista sotilaista, jotka mikä milloinkin ovat Habsburgeille tehdyistä palveluksista saaneet palkinnoksi takavarikkoon otettuja tiluksia ja sitten niitä kartuttaneet edullisilla kaupoilla ja naimisliitoilla. Niin Schwarzenbergit, Auerspergit, Lammingerit, Waldsteinit ja myös useat tshekkiläisnimiset, jotka sukunimensä ovat saanet Böömissä olevista tiluksistaan. Saksa, ollen Wienin hovin kieli, on tullut tämän säädyn perhekieleksi ja pysynyt semmoisena

tshekkiläisen kansallisen herätyksen jälkeenkin, vaikka ranskan osaaminen ja puhuminen sekaisin saksan kanssa myös kuuluu hyvään kasvatukseen, samoinkuin oleskelu Pariisissa aika-ajoin ja suuri sympatia Faubourg-Saint-Germainin Ranskaa kohtaan. Jo 1848, kun tshekkiläisen kansallisuusliikkeen johtaja Palacký kehoitti puoluettaan maltillisuuteen ja toivoi laillisen hallituksen rupeavan tyydyttämään kansallisuusaatteen vaatimuksia, osoitti suurin osa Böömin ylimyksiä halua liittyä tshekkiläisyyteen — jossakin määrässä ja visseillä ehdoilla. Mutta vasta Preussin suuren voiton jälkeen 1866, joka erittäin kävi kipeästi heidän lojaliselle ja ritarilliselle sydämelleen, Böömin ylimykset alkoivat julkisesti kieltää olevansa saksalaisia. Me olemme, sanovat useimmat heistä, ensi sijassa *itävaltalaisia* ja toisessa sijassa *böömiläisiä*. Puoluenimitys, jonka he itse hyväksyvät, on „Böömin historialliset aristokraatit".

Ei erehtyne, jos heidän tunnuslausettaan melkoisesti muuttaisi, niin että se kuuluisi: me olemme ensi sijassa taantuvaisia ja toisessa sijassa — s. o. jos taantuvaisuuspyrinnöt eivät ota menestyäkseen — vanhoillisia. Lukija kenties tuntee Itävallassa ja Saksassakin hyvin suositun salanimen OSSIP SCHUBINin novelleja. Näiden kertomukset liikkuvat enimmäkseen Böömin ylimyskunnan piirissä ja antavat luotettavalta tuntuvan ja täydellisellä hyväksymisellä kirjailijan puolelta tehdyn kuvan tuossa piirissä vallitsevasta hengestä. Patriarkallisesti ylimysmielinen kanta, rakkaus kotiseutuun ja sen rahvaaseen — sikäli kuin tämä on pysynyt vanhan kansan tavoissa ja käsitteissä — yleensä turmeltumaton perhe-elämä, silmitön ylenkatse ja kateus rahamaailmaa kohtaan, enemmän ostentatiivinen kuin sydämestä lähtevä rakkaus katoliseen kirkkoon ja uskollisuus hallitsijasukua kohtaan, siinä tuon kuvan huomattavimmat erityiskohdat.

Kun Palackýn odottamasta Böömin kruunun maiden autonomiasta v. 1848 ei tullutkaan mitään, tyytyi ylimyskunta kiltisti siihen uudistettuun metternichiläiseen despotismiin, joka sitten vallitsi onnettomaan 1859-vuoden sotaan asti. Ylimykset pysyivät yleensä välinpitämättöminä tshekkiläisestä kansallisesta kehitystyöstä. Autonomisessa Böömissä he olivat toivoneet voivansa saada vallitsevan aseman ja palauttaa yhteiskunnalliset olot vanhalle kannalle. Nyt he olivat tyytyväisiä, ettei kokonaisvaltiossa ollut tullut jäljelle jäämään kuin muutamia seurauksia 1848-vuoden vallankumouksellisesta reformipuuhasta. Kun jälkeen 1860:n kysymys Itävallan uudestaan järjestämisestä taas tuli polttavaksi, niin he

jakaantuivat kahteen ryhmään, varsinaisiin historiallisiin aristokraatteihin ja sentralistisiin aristokraatteihin. Edelliset, ollen äärimäis-kirkollisia, lähestyivät taaskin tshekkiläistä kansallisuuspuoluetta ja tahtoivat vetää uudelleen esiin tuuman Böömin kruunun maiden autonomiasta: he toivoivat yhä vieläkin, että uusi asiaintila antaisi heille mahdollisuuden saada Böömissä patriarkallis-aristokraattis-kirkollisvaltaisen tilan uudistetuksi ja ikipäiviksi säilytetyksi. Toinen osa oli valmis myönnytyksiin liberalisuudelle ja oli mukana luomassa Itävallan nykyistä valtiomuotoa. Myöhemmin ovat nuo kaksi ylimysryhmää vuorotellen eronneet toisistaan kauemmas, vuorotellen lähestyneet toisiaan. Eroitus heidän välillään näyttää olevan vähempi, mitä itse tarkoitusperiin tulee, kuin keinojen käyttämisen suhteen. Nykyään he tyytyvät yhteiseen äänenkannattajaan, Wienissä ilmestyvään „*Das Vaterland*“-nimiseen lehteen. Badenin kieliasetusten kohtuuttomuudesta he olivat yksimieliset. „Das Vaterland“ on tosin julistanut jokaisen böömiläisen isänmaanystävän velvollisuudeksi osata molempia maan kieliä, mutta sen lukijoista on varmaan suuri osa tshekin kielen taitamattomia, ja heistä tuntuu kohtuuttomalta että saksalaisia virkamiesparkoja pakoitetaan oppimaan tuota vaikeata tshekin kieltä, ainakin niitä jotka ovat virkaan päässeet tai ylennysoikeuden saavuttaneet ilman sen kielen taitoa.

Että ylimyskunnan joukossa on luopioitakin, on luonnollista. Se suosio tshekkiläisyyttä kohtaan, jonka osoittaminen ainakin aika-ajoin on kuulunut ylimysten politiikkaan, on tietysti muutamissa muuttunut varsinaiseksi, alttiiksiantavaiseksi rakkaudeksi ja toimintavoimaiseksi innostukseksi. Sellaisia miehiä mainittakoon kreivi Leopold Lázansky vainaja, ensimäinen ylimys, joka täydesti liittyi nuortshekkiläiseen puolueeseen, hänen veljensä Vladimir, kreivi Kaunitz, vapaah. Leonardi ja panslavisti kreivi Harrach. Kumminkin valittavat tshekkiläismieliset että kansallisten ylimysten naisväki pysyy sitkeästi kiinni saksan kielen käyttämisessä perhekielenä. Katolisen kirkon johtavien henkilöjen kannasta ei ole tarvis pitkältä puhua. He liittyvät tietysti kaikessa „historiallisiin aristokraatteihin“, koska tarkoitusperät ovat yhtäläiset heillä ja näillä. Alemmassa papistossa, etenkin maaseudulla asuvassa, joka ei ole niin tarkoin esimiesten silmäin alla ja joka suurimmaksi osaksi on syntyisin tshekkiläisestä talonpoikaissäädystä, vaikuttavat perhesuhde ja ympäristö useinkin suuremmalla voimalla kuin viralliset kuuliaisuudenlupaukset. Ylemmältä

taholta annettu lupa tshekkiläisen kansallisuusliikkeen suosimiseen, käsitetään täällä useinkin luvaksi sen ottamiseen sydämen asiaksi. Viime vuonna, vietettäissä Johan Hussin esiytymisen 500-vuotista muistojuhlaa, uskalsi eräs maapappi esiintyä juhlapuhujana ja ylistellä Hussia, tätä kirkolliskokouksen kiroomaa ja polttamaa kerettiläistä, tshekkiläisen kansallisuusasian ensimäiseksi sankariksi ja marttyyriksi.

IV.

Arvostelut tshekkiläisestä kansallisluonteesta ja tshekinkansan luonnonlahjoista ovat tietysti hyvin erilaiset, riippuen arvostelijan kansallisuudesta. Wieniläisen mielestä tshekkiläinen on „kovapäinen" s. o. kömpelö ja jörö, mutta vakava preussilainen myöntää että hänessä on slaavilaista notkeutta, suloa ja sukkeluutta. Ilmeisesti pistää silmään tshekkiläisten yleinen musikalisuus. Säveltäjiä ja virtuoseja, laajaltakin tunnettuja, on heidän keskuudessaan, katsoen kansan pienuuteen, ollut runsaasti; mainittakoon edellisistä nimet Dvořák, Smetana, Bendl, jälkimäisistä Slavík, Laub ja Ondriček. Sananlasku sanookin: „jokaisella tshekkiläisellä on jo syntyessään viulu päänaluksensa alla."

Saksalaisetkin myöntävät että tshekkien kansakunta on kansallisliikkeessään osoittanut hämmästyttävää tarmoa ja että tämä liike on alemmissakin kansankerroksissa luonut henkisen valppauden, pyrintöhaluisuuden ja itsetietoisuuden, jommoista yleensä ei tavata Itävallan saksalaisessa rahvaassa. Toiselta puolen, sanovat he, on hillitön agitatsioni synnyttänyt sivistymättömässä tai puolisivistyneessä väestössä sietämättömän ylpeyden, röyhkeyden, suvaitsemattomuuden ja itsetyytyväisyyden hengen. Onko tässä perää, on minun mahdoton sanoa, koska tutustumiseni tapoihin ja henkilöihin oli kovin pintapuolinen. Sen kumminkin voi sanoa, että tshekkiläiset eivät tunnu läheskään niin avomielisiltä tahi eivät ole, mitä ranskalainen sanoisi *de si facile commerce* kuin heidän sukulaisensa. — Kohta, jossa saksalaisten syytökset lienevät oikeutetut, on puhtauskysymys. Pragin kaduilla ja puistoissa on tosin moitteettomampi puhtaus kuin useimmissa muissa monarkkian suurkaupungeissa. Mutta puhtaustila esim. toisen luokan tshekkiläisessä hotellissa on ilmeisesti huonompi kuin vas-

taavassa saksalaisessa majatalossa. Etenkin lienee suvaitsevaisuus syöpäläisiä kohtaan vielä yleinen tshekkiläisessä kansanluokassa.

Tshekkiläinen kansallisuusliike on jotenkin samanikäinen kuin suomalainenkin, ja näiden kehityksessä on paljon vertauskohtia. Samanlaista tukea innostukselle ja uskolle kansallisuuden tulevaisuuteen kuin meillä Kalevalan ja Kantelettaren ilmestyminen, antoi Böömissä tshekkiläisille muutamien käsikirjoitusten julkaiseminen — käsikirjoitusten, jotka tosin myöhemmin ovat osoitetut olevan kuuluisan patriootin, V. Hankan († 1861) tekemiä. *Zelená Horan (Grünbergin) käsikirjoitus* sisältää katkelman muka muinaistshekkiläisestä eepillisestä runoelmasta, jota sanotaan „Prinsessa Libusan tuomioksi". *Královédvorin (Königinhofin) käsikirjoitus* sisältää kokoelman lyyrillisiä lauluja ja ballaadeja „keskiajalta". Kielioppien ja sanakirjojen ohella ruvettiin sitten — vuosisatamme keskipaikkeilla — toimittamaan tshekinkielisiä käännöksiä aikakauden romantikoista, mukaelmia Dantesta j. n. e. Vuoteen 1848:n asti, sanoo Bourlier, tshekkiläinen kaunokirjallisuus haki innostusta yksistään isänmaallisista aatteista ja tunteista, mutta sittemmin on tutustuminen Gogoliin, Turgenjeviin, Tolstoihin, Zola'han ynnä muihin johtanut kirjallisuuden uusiin suuntiin ja jakanut kirjailijat oppikuntiin. Kielen suhteen huomataan äkillinen eroitus vanhemman ja nuoremman sukupolven välillä 1860:n paikkeilla. V:sta 1848 oli tshekinkielen lukeminen tullut muutamissa kouluissa pakolliseksi, ja nuorempi sukupolvi puhdisti kirjakielen muukalaisuuksista ja kankeuksista. Etevimpinä runoilijoina pidetään J. Nerudaa, Vrchlickýä ja Svatopluk Čechiä. Koko tshekkiläisen liikkeen oikeana alkuunpanijana ja johtajana on ennen kaikkia mainittava Frans Palacký, Böömin Snellman. — V. 1848 oli 24 tshekkiläistä sanomalehteä ja aikakauskirjaa, 1875 — 175, nykyään 253. Tärkeimmät valtiolliset jokapäiväiset lehdet ovat *Národní Listy*, jonka painos on 15—20,000 sekä *Hlas národa*. Pienempikokoista *Česká politika* nimistä painetaan 20—25,000, radikalista *České noviny*'a 8,000 ja Määrin tshekkiläisten *Lidové noviny*'a saman verran j. n. e., jota vastoin Böömin suurimman saksalaisen *Politik* lehden painos on vain 7,000.

Kansansivistystarkoitusta varten on jo kauemman aikaa ollut olemassa yhdistys nimeltä *Matice školská* („Tshekkiläisen kansakoulun ystävät"), joka erittäinkin harrastaa kansakoulujen perustamista hajallaan saksalaisten keskessä asuvien tshekkiläisten sekä Määrin ja Silesian köy-

hempien ja takapajulla olevien tshekkiläisveljien keskuuteen. Vastapainona saksalaisten puolella on Wienin *Deutscher Schlulverein*, jolla on haaraosastoja saksalaisessa Böömissä. Kumpikin seura syyttää toistansa tarpeettomien koulujen perustamisesta agitatsionitarkoituksessa. Rahojen keräämisessä näiden yhdistysten hyväksi toimitaan kummallakin puolella suurella innolla ja pyydetään raha-apua oman puolueen käsissä olevilta rikkaimmilta kunnallishallituksilta „köyhempien ja sorrettujen veljien hyväksi.“ Rahankeräyskeino, jota meillä Suomessa ei vielä tietääksemme ole käytetty, on eräs, jonka huomasin olevan hyvin yleisen saksalaisessa Böömissä. Oli tehty „Deutscher Schulverein“in ja tehtailijain kesken sopimuksia, että tehtailija suorittaa vuotuisen maksun yhdistyksen rahastoon ja saa oikeuden johonkuhun tavaraansa painattaa: „myydään „Deutscher Schulverein“in hyväksi“, jolloin tietysti kansallismieliset saksalaiset halulla kysyvät sitä tavaraa. Erittäinkin näyttivät „Deutscher Schulvereinin“ tulitikut olevan yleisesti käytännössä, ainakin „Karlsbadin tienoilla“. „Deutscher Schulverein“ saa myös vuotuista apua Berlinin samannimiseltä yleissaksalaiselta yhdistykseltä, jota jotensakin vastaa meilläkin tunnettua *Alliance Française'a*. Seuraukseksi vahvasta kilpailusta kansallisuuksien kesken katsotaan yleisesti sitä, että Böömissä on nykyään hyvin runsaasti kansakouluja. Jo v. 1890 oli yksi opettaja kutakin kokonaisväestön 600 henkeä kohti; ja kun kutakin opettajaa kohti tuli keskimäärin 54 oppilasta, näyttää siis kansakoulutoimi Böömissä ainakin kvantitativisessa suhteessa kehittyneen täydellisesti tyydyttävälle kannalle.

Tshekkiläisten oppikoulujen luku on Böömissä nykyään melkein samassa suhteessa vastaavain saksalaisten koulujen lukua suurempi kuin itse tshekkiläinen väestö on saksalaista suurempi, ja jotenkin sama suhde vallitsee myös kummankin-kielisten yliopistojen ja polyteknillisten opistojen oppilasluvussa. Bourlierin selvitys siitä, missä järjestyksessä tshekkiläinen kansallisuus on valloittanut sivistyselämän eri aloja, on meille suomalaisille niin mieltäkiinnittävä, että lainaan sen tähän melkein kokonaisena:

»Mitä ammatin valitsemiseen tulee, oli — tshekkiläisen liikkeen alkuaikoina ja melkein nykyaikaan asti — melkoinen eroitus saksalaisen ja tshekkiläisen väestön välillä. Edellinen osoitti enemmän taipumusta käytännöllisiin toimiin kuin jälkimäinen. Tshekkiläinen talonpoika pysyi vieraana teollisille urille; tuntematta muuta kuin lähikaupungin käsityöläisen

verraten ahtaan näköpiirin hän ei voinut huomata onnellisemman tulevaisuuden takeita pojilleen muussa oppikouluopetuksessa, kuin siinä, joka heistä voi tehdä pappeja, virkamiehiä tai koulunopettajia . . .

»Toimintansa ensi aikoina, jotka olivat täynnä uhrausta ja kieltäymystä, täytyi noiden innokkaiden isänmaanystävien, jotka olivat tehtäväkseen ottaneet tshekkiläisen kansakunnan herättämisen, ajatella kaikkea muuta kuin taloudellisia etuja. Heidän piti toimittaa kansan syville riveille helposti-sulavaa henkistä ravintoa; heidän piti työskennellä kansankielen aarreaitassa, jonka rikkautta alettiin aavistaa, ja sovitella sen varoja nykyaikaisen sivistyksen tarpeisiin; he työskentelivät kansallistietoisuuden herättämiseksi ja vahvistamiseksi kansallista muinaisuutta kuvaamalla; vihdoin heidän piti käännöksillä ammentaa kansallensa tietovaroja sivistyneen maailman kirjallisuuden rikkauksista. Lyhyesti sanoen, heidän oli ennen kaikkea annettava rahvaalle sivistysvälikappaleita ja luotava uusi sivistyneiden luokka.

»Kansallisen herätystyön sankarit kuuluivat itse enimmäkseen oppineisiin piireihin. Ja on aivan varma että opinura, jolle nyt varakkaamman tshekkiläisen talonpoikaissäädyn pojat alkoivat antautua, varmimmin takasi heille, etenkin siihen aikaan, arvoa ja vaikutusvaltaa ja, mitä papin ja kansakoulunopettajan uraan tulee, myös suoranaista vaikutusta nousevan sukupolven aatteisiin ja mielipiteisiin. Opintielle antautuneiden luku tuli sentähden yhä suhteettomasti suuremmaksi. Nykyään siinä on tapahtunut melkoinen muutos, mutta yhtäkaikki voi epäillä, onkohan missään muualla Europassa kansakuntaa, jossa talonpoikaispojat niin lukuisasti kääntyvät korkeammille opinurille ja osoittavat niin paljon rohkeutta uhitellessaan niitä aineellisia vaikeuksia, jotka ovat välttämättömät semmoisissa oloissa.

»Nykyhetkellä on kumminkin käsitetty tämän yksipuolisuuden vaarallisuus ja ryhdytty taisteluun sitä vastaan. Toiselta puolen tshekkiläisen kansallisuuden on onnistunut vähitellen valloittaa uusia asemia, nimittäin suurviljelyksen ja suurteollisuuden alalla, kolmen eri ilmiön kautta — —

»Mutta harvinaisin näistä ilmiöistä on ollut se, joka olisi ollut enimmän odotettavana, nimittäin saksalaisten suoranainen tshekkiläistyminen. Tavallisempaa on ollut nähdä varakkaiden sukujen, jotka aikain kuluessa olivat saksalaistuneet, mutta kumminkin säilyttäneet tshekkiläisen nimen ja kansallisia muistoja, palaavan alkuperäisen kansallisuutensa helmaan, mutta tätäkin on tapahtunut enemmän keskimäisissä kuin ylimmissä kerroksissa. Harvat kääntymiset näissä olivat kuitenkin erittäin tärkeät, nimittäin sukuylimysten kääntymiset, jotka ovat luettavat historiallisten muistojen ansioksi, jotavastoin nämä luonnollisesti eivät ole voineet vaikuttaa suurissa liikemiehissä. — — —

»Todellisuudessa varmaan enimmän on auttanut tapahtunutta muutosta edistyvä siirtyminen alemmista yhteiskunnan kerroksista keskimäisiin ja näistä ylempiin. Tämä liike on pääsyynä siihen että nykyisin saksalaisen aineksen ylivalta, joka ennen oli ihan täydellinen teollisuuden alalla, on paljon supistunut. Totta on että tämä toistaiseksi koskee enemmän teollisuuslaitosten johtoa ja hallintoa kuin pääomien omistusta. — — —

V.

Aika on nyt jo puhua varsinaisista tshekkiläisistä kielipuolueista: vanhoista ja nuorista, ja heidän suhteestaan ajan kysymyksiin ja muihin puolueisiin.

V. 1848, kun tshekkiläinen kansallispuolue muodostui, oltiin kokonaan ajan vapaamielisten ja kansanvaltaisten virtausten vaikutusten alla. 14:ssä artikkelissa, joihin puolueen vaatimukset ryhmitettiin, asetettiin tarkoitusperiksi feodalirasitusten poistaminen, tshekin ja saksan kielen yhdenvertaisuus, Böömin kruunun maiden yhdistäminen valtiolliseksi kokonaisuudeksi, jonka eduskunnassa ei ainoastaan entiset valtiosäädyt, vaan ennen kaikkea kansa semmoisenaan oli oleva edustettuna. „Slaavilaiskongressissa" Pragissa tunnustivat tshekkiläiset solidarisuutensa muiden Itävallan slaavilaisten kanssa. Tuuma Böömin edustuksesta Saksan kansalliskokouksessa Frankfurtissa hylättiin yksimielisesti. Paitsi Palackýa (synt. 1798 kuollut 1876), olivat jo silloin johtajien joukossa useat, jotka myöhemmin erosivat toisistaan, jakaantuen „vanhoihin" ja „nuoriin tshekkiläisiin": RIEGER, SLADKOVSKÝ ja TROYAN. Hajaannus ei kumminkaan tapahtunut vielä läheskään heti 1848:n jälkeen. Voitolle päässyt absolutismi, ollen samalla kertaa ylimysmielinen, katolismielinen ja jyrkästi saksalaiskielinen, kohteli yhtäläisellä ankaruudella vapaamielisyyttä, kansanvaltaisuutta ja slaavilaisuutta. Passiivinen vastarinta saksalaistuttamispyrinnöille ja positiivinen työ yksityiselämässä tshekkiläisyyden hyväksi olivat pakostakin puolueen ainoat ohjenuorat. Koossa pysyi puolue myös läpi koko tuon monivaiheisen järjestymisaikakauden vv. 1850—1871.

Hajaantuminen tapahtui vasta sitten kuin vuoden 1871:n manifesti Böömin oikeuksista ei tullutkaan käytännössä toteutetuksi, vaan kutsuttiin Pragiin niin sanotut „sovitteluvaltiopäivät" laatimaan lakia kansallisuuksista. Juuri samaan aikaan muutettiin Itävallan edustajahuoneen vaalijärjestys. Kun maapäivät ennen olivat valinneet sen jäsenet ja näiden vaalien kautta oli tullut Wieniin yhä enemmän slaavilaisia edusmiehiä, säädettiin nyt suoranaiset vaalit kuurioittain. Varmaa enemmistöä ei voitu tälläkään tavalla taata hallitsevalle puolueelle, mutta saatiinhan edes varmasti joukko saksalaisliberalisia edusmiehiä niistäkin maakunnista, joiden maapäivillä slaavilaiset ja klerikaalit olivat päässeet enemmistöksi.

Näin ollen näytti Riegeristä ja useimmista muista tshekkiläisyyden johtavista miehistä, ettei ollut heidän asiallaan toivoa muulla tavoin kohtakaan päästä Böömissä voitolle, kuin jos he tekivät liiton tai kompromissin jonkun muun puolueen kanssa. Ja siihen halullinen puolue oli kyllä olemassa, nimittäin „historialliset aristokraatit“.

Itävallan nuori parlamentarismi oli saksalais-juutalaisen liberalisen puolueen luoma, ja tämä oli senkin johdosta aluksi voitolla. Mutta sitä vastaan valmistui mahtava koalitsioni kaikista vanhoillisista aineksista. Näitä olivat edusmieshuoneessa: saksalaisten alppimaakuntien maalaisväestön edustajat, joiden kannassa kansanvaltaisuus ja kirkollismielisyys yhdistyvät, sekä edusmiehet kaikkialta niistä seuduista, joissa suurten maanomistajain kuurioilla on ratkaiseva enemmistö. Liittymällä näihin ryhmiin, joilla myös on herrainhuone käsissään, luulivat Rieger ja hänen toverinsa pääsevänsä hallitsevaan enemmistöön ja saavansa tshekkiläisten kansalliset pyyteet läpi ajetuiksi. Toiset, joihin vanhain johtajien joukosta liittyi etupäässä Sladkovský, mutta joiden varsinaiseksi johtajaksi piankin kohosi kaunopuheinen asianajaja Julius Gregr, olivat tuumaa vastaan, ja heidän ympärilleen muodostui nuortshekkiläisten puolue. „Vanhojen“ täytyi kompromissinsa johdosta tietystikin tehdä myönnytyksiä kansanvaltaisesta kannastaan, ja — omastako taipumuksesta vai politiikista — he rupesivat piankin osoittamaan ilmeistä kirkollis- ja ylimysmielisyyttä.

Tshekkiläinen yleisö, sekä maalla että kaupungissa, liittyi ensialussa joukoittain vanhoihin. Toivo, jonka toteutumista he itselleen ja yleisölle kuvittelivat varmaksi, oli suloinen. V. 1876 saivat maapäivien vaaleissa vanhat loistavan voiton: ainoastaan 7 nuorta tuli valituksi, ja „kansallisklubista“ äänestivät siihen äsken jäseniksi liittyneet aristokraatit yhdessä vanhojen kanssa 35 nuortshekkiläistä jäsentä ulos. Tuloksia politiikistansa odottivat vanhat varmasti v. 1879, jolloin ensimäinen parlamentarisen Itävallan ministeristö asetettiin ilman saksalaisvapaamielisen puolueen myötävaikutusta, kreivi Taaffen johdolla. Nuoretkin luulivat jo erehtyneensä ja pyysivät vanhoilta sovintoa, jonka saivatkin. Väärin olisi sanoa, että toiveet kokonaan pettyivät. Vähäisiksi ei ole arvattava niitä myönnytyksiä, joita Taaffen ministeristön ensiaikoina tshekkiläisyydelle tehtiin: tshekkiläisen rinnakkaisyliopiston perustaminen Pragiin, tshekkiläisille oikeus saada ainakin käännöksinä omakieliset tuo-

miot y. m. Mutta nuortshekkiläisten mielestä se oli liian vähän. Ja vanhojenkin on täytynyt jäljestäpäin tunnustaa, että nämä myönnytykset olisi luultavasti saatu hallituspuolueeseen liittymättäkin. Myöskään he eivät voineet olla huomaamatta, että liitto kävi heille yhä epäedullisemmaksi, senjälkeen kuin aristokraatit olivat nähneet voivansa hallita ilmankin tshekkiläisten ääniä, koska puolalaiset ylimykset saatuaan suurempia etuja kuin tshekkiläiset liittyivät täydellisesti hallitukseen ja ensimäiset antisemiittiset edusmiehet saksalaisista kaupungeista olivat ilmestyneet parlamenttiin. Mutta vanhat tshekkiläiset pysyivät itsepäisesti kiinni politiikissaan ja aloittivat maakunnallisvaaleissa ja klubissa uuden poisjuuritussodan nuoria vastaan. Tällä kertaa yleisö seurasi heitä jo paljoa laimeammin. V. 1889 he menettivät maapäivillä 34 sijaa 85:stä, ja nuorien luku nousi 11:sta 42:een. Sitä sokeammin syöksyivät vanhat perikatoaan kohti: he suostuivat neuvottelussa, jonka hallitus piti puoluemiesten kanssa Wienissä v. 1889, ehdoitukseen että Böömin saksalaiset edusmiehet, jotka Taaffen hallinnollisten kieliasetusten jälkeen olivat pysyneet poissa maakuntapäiviltä, olivat millä keinoin tahansa lepytettävät. Siten syntyivät n. s. „punktuatsionit", joiden mukaan m. m. saksalaiset alueet, sekä puhtaat että sellaisetkin, joissa väestön enemmistö oli tshekkiläinen, mutta kuuriat saksalaisten käsissä, eroitettiin alueeksi, jossa tshekinkielellä ei olisi mitään oikeuksia. Maapäivillä ei saatukaan koko ehdoitussarjasta muuta kuin tämä kohta hyväksytyksi; nuortshekkiläisten obstruktsioni teki työn jatkamisen mahdottomaksi.

Sillä välin hajoitettiin parlamentti Wienissä maaliskuussa 1890. Uusissa parlamentinvaaleissa tuli näkyviin tshekkiläisen yleisön ajatus vanhojen politiikista: 40:stä tosikansallisesta edusmiehestä tuli olemaan vain 2 vanhaa. Muut olivat nuoria. Punktuatsionit olivat tappaneet vanhan puolueen. Nyt tuli nuorten näyttää selvää kantaa.

He julistivat kaikkein ensiksi aikovansa olla ja pysyä vastustuspuolueena, siihen asti kuin kaikki tshekkiläisen kansallisuuden oikeutetut vaatimukset olivat tyydytetyt, ja niihin he lukivat itse valtiomuodon kumoomisen ja Böömin valtakunnan uudelleen perustamisen siihen tapaan kuin Unkarin asema monarkkiassa on järjestetty. He eivät rakentaneet ystävyyttä muiden valtiopäivämies-toveriensa kuin neljän Määristä lähetetyn nuortshekkiläisen edusmiehen, neljän kroattilaisen ja kahden dalmatilaisen papin kanssa. Böömin maapäivillä, jossa vanhat myös olivat

menettäneet useimmat sijansa, muodostivat enemmistön saksalaiset ja aristokraatit liittyneinä yhteiseen vihaan nuortshekkiläisiä vastaan. Vanhojen ei nyt auttanut muu kuin vuorostaan etsiä sovintoa nuorilta, myöntämällä entisen kantansa vääräksi. Yhteisesti päätettiin obstruktsionilla estää enemmistöä tekemästä tshekkiläisyydelle vahingollisia päätöksiä. Kun kokoukselle 17 p. toukok. 1893 esitettiin Trautenaun ehdoitus „kielten yhdenvertaisuudesta“, joka ei ollut tshekkiläisyydelle juuri yhtään edullisempi kuin alkuperäiset punktuatsionitkaan, aikoivat tshekkiläiset ensin olla kokouksesta poissa, koska eivät luulleet siihen silloin jäävän päätösvoipaa lukua jäseniä, joka on 100. Niistä suurtilallisista, joita oli pidetty varmoina kansallismielisinä, jäi silloin saliin 10 ja vanhoista 4, ja puhemies luki 113 jäsentä. Silloin tulivat kansallismieliset takaisin ja nostivat niin kamalan raivoisan ja itsepäisen melun, että istunto, useiden turhien rauhoittamisyritysten jälkeen, täytyi keskeyttää. Tämä oli samanlainen temppu kuin se, jolla saksalaiset viime vuonna Wienissä kostivat tshekkiläisille, kun näillä uuden puolueryhmityksen kautta oli tullut olemaan enemmistö itse parlamentissa. Omituisimmalta tuntuu ja enimmän todistaa Itävallan hallituksen heikkoutta se, että vaikka voimassa-olevat kieliasetukset olivat hallinnollista tietä annetut, ei mikään ministeristö uskaltanut niitä muuttaa tshekkiläisille epäedulliseen suuntaan, ilman laillista maapäivien päätöstä. Pääsyynä oli pelko että veroja ei enää senjälkeen saataisi laillisessa järjestyksessä uudistetuiksi.

VI.

Tällä välin edistyi tshekkiläisyys yhteiskunnallisessa elämässä yhä voimakkaammin. Tshekkiläisten voitollepääsy teollisuuden ja kaupan alalla puhtaasti tshekkiläisen seudun kaupungeissa tuli yhä selvemmin näkyviin. Kiusaus täällä kostaa saksalaisille ne nöyryytykset, joita kärsittiin parlamentissa, maapäivillä ja saksalaisen tai puolisaksalaisen seudun kaupunkikunnissa, tuli yhä voimakkaammaksi. Ei tyydytty semmoisiin muutoksiin kuin että saksalaiset nimet poistettiin Pragin kadunkulmista y. m. s. Ruvettiin yhä useammin väkivaltaisella tavalla boikottaamaan saksalaisia, esim. särkemällä ikkunoita yhdistysten taloista, jopa puodeista, joiden omistajat uskalsivat panna saksalaisen nimikilven pääsijalle. Tshek-

kiläiset väittävät että kaikki „kravallit“ tshekkiläisissä kaupungeissa ovat saaneet alkunsa kiihoittavista sanomista siitä, kuinka tshekkiläisiä ahdistetaan pohjois-Böömin kaupungeissa ja tehdaskylissä. Ja pöyristyttäviähän sieltä kertovat tshekkiläiset sanomalehdet ja lentokirjaset. Armotta sanovat talonomistajat irti tshekkiläisiä työmies-perheitä, niin pian kuin näistä joku lapsi on pantu „Matice Školská“n perustamaan kouluun. Joka heille antaa kortteeria, sitä boikotataan.

Varsinaisiin väkivaltaisuuksiin, niinkuin tshekkiläisten yleiseen pieksämiseen, puotien ryöstämiseen, koulujen opetuskaluston särkemiseen, jopa erään koulurakennuksen hävittämiseen dynamiitilla, johti saksalaisten raivo kumminkin vasta keväällä 1897. Ne kaupungit, joissa pahimmat metelit tapahtuivat, olivat: Brüx (Most), jossa on 12 tuh. saksalaista ja 2,300 tshekkiläistä asukasta [1], Eger, Bodenbach, Gablonz, Reichenberg ja Saaz. Nämä väkivaltaisuudet, joita seurasi yleinen saksalaisten puotien hävitys ja ryöstö Pragissa, johtuivat lähinnä siitä, että tshekkiläisten puolta pitävä parlamentin enemmistö Wienissä ei suostunut peruuttamaan Badeni'n kieliasetuksia.

Parlamentissa oli vv. 1893—1896 nähty entisten puolueiden yhä enemmän pirstautuvan, niin että lopulta ei voitu enää muodostaa muunlaista ministeristöä kuin sellainen opportunistinen, joka nojaisi jossain pääasiassa johonkuhun pienempään ryhmään ja muissa hieroisi kauppoja milloin minkin muun ryhmän kanssa. Kun etelä-slaavilaisten edusmiesten luku oli lisääntymistään lisääntynyt ja kun he nuortshekkiläisten kanssa jo muodostivat melkoisen puolueen, päätti kreivi Badeni, itse puolalainen, tarjota heille liittoa.

Nuortshekkiläiset olivat monen monituista kertaa vakuuttaneet olevansa leppymättömiä vastustusmiehiä, mutta nyt kun heille tarjottiin oikein mieluisia kieliasetuksia, päättivät he sittenkin ainakin ehdollisesti kannattaa hallitusta. Nuortshekkiläiset eivät luvanneet luopua kansanvaltaisesta kannastaan eikä edes siihen kuuluvissa tai kirkollisissa kysymyksissä olla äänestämättä hallitusta vastaan. Mutta he lupasivat kan-

[1] Kielitilaston väittävät tshekkiläiset olevan väärän. Henkilöltä ei nimittäin kysytä hänen äidinkieltänsä eikä sivistyskieltänsä, vaan mitä kieltä hän tavallisesti puhuu. Sen perustuksella kirjoitetaan muka saksalaisissa seuduissa saksankieliseksi jokainen perheetön tshekkiläinen: sillä saksaahan, sanoo virkamies, hänen täytyy käyttää kaikkialla.

nattaa sitä kaikissa finanssikysymyksissä ja olla tekemättä sille tahallisia vaikeuksia. Palkinnoksi sateli Böömin tshekkiläismielisille edullisia virkoja, arvonimiä, ritarimerkkejä ja muita suosionosoituksia. Myös luvattiin panna ja pantiinkin Böömin valtionrautateiden ja postin henkilökunnassa toimeen yleinen „puhdistus“ tshekkiläisten eduksi. Epäilemättä sai nuortshekkiläinen puolue tällä tavoin selvän hallituspuolueen värityksen. Valvojan lukijoilla varmaankin on vereksessä muistissa, kuinka Badeni'n ministeristön yrityksien kävi. Kun se tiesi että tshekkiläisille luvattuja kieliasetuksia ei saataisi Böömin maapäivillä läpi menemään ilman vaalilakia muuttamatta kansanvaltaiseksi — etupäässä suurten maanomistajain kuurian heikontamisella — ja tähän ei voitu ryhtyä puolalaisen ja böömiläisen aristokratian vuoksi, joka vallitsee Itävallan herrainhuoneessa, täytyi kieliasetukset antaa hallinnollista tietä. Olen jo maininnut että tshekin kielen pakollinen oppiminen oli se seikka, joka teki Badeni'n asetukset saksalaisten mielestä ihan mahdottomiksi. Böömin aristokraattienkin lehti „Das Vaterland“ vähän aikaa epäröityään julisti ne kohtuuttomiksi. Samalla alkoi se hetkellinen liitto, johon Badeni'n valta edustajahuoneesa oli perustunut, hajota. Huonosti kävi siis nuortshekkiläistenkin kompromissiyrityksen, samoinkuin aikoinaan vanhojen. Että Badeni kukistui saksalaisvapaamielisten ja antisemiittien yhteisen obstruktsionin eikä laillisen enemmistön kautta, se olisi heille kyllä hyvä puolustussyy, mutta kun nuortshekkiläisen puolueen itsensä on täytynyt obstruktsionia käyttää Böömin maapäivillä, niin ei oikein tunnu hyvältä syytös saksalaista obstruktsionia vastaan.

Badeni'n jälkeläisten, Gautschin ja Thunin ministeristöjen, asema on myös ollut häilyväiselle perustukselle rakennettu. Edellinen nojautui etupäässä saksalaisiin kansanvaltaisiin kirkollismielisiin, saaden myös kiitollisuudesta kannatusta saksalaisliberaaleilta. Thunin ministeristö nojautuu etupäässä puolalaisiin ja böömiläisiin ylimyksiin, saaden sen ohessa tilapäistä kannatusta milloin miltäkin muulta puolueelta, mutta aina vain negatiivisissa pyrinnöissä, jonka vuoksi pilkkanimitys „nichtsthun-ministeristö“ onkin sille hyvin sattuva.

VII.

Useat kohdat nuortshekkiläisten seuraamassa ohjelmassa näkyvät minusta kumminkin takaavan heidän asialleen lopullisen voiton. Yksi näistä on se että he aina ovat asettuneet avoimesti klerikalisuutta vastaan, jo silloinkin kuin siihen tarvittiin suurta rohkeutta tshekkiläisen kansallisuusliikkeen nojautuessa vielä etupäässä maakansaan. Nykyään on klerikalisuus Böömissä hyvin heikontunut, ja maapapisto on siellä juuri kansallisuusliikkeen kautta yhä enemmän vieraantunut kosmopoliittisesta ultramontanisuudesta. Työväen pyrinnöille on puolue ollut suosiollinen; sosialismin varttumisesta sen ei siis tarvitse pelätä välitöntä vaaraa asialleen. Päinvastoin on sosialismin leviäminen saksankielisessä työväestössä tshekkiläisyydelle eduksi. Juutalaisten siirtyminen heidän puolelleen on vain ajankysymys, sittenkuin tshekkiläiset teollisuuden ja kaupan alalla alkavat vetää vertoja heille ja saksalaisille. Semmoisia luopumisia kuuluu jo tapahtuneen useita. Viisaasti kyllä, nuortshekkiläiset eivät riitakirjoituksissaan tavallisesti tee vähintäkään viittausta siihen, että heidän saksankielisistä vastustajistaan melkoinen määrä on juutalaisia. Tällä tavoin he helpoittavat juutalaisten siirtymistä omiin riveihinsä. Unkarissahan semmoinen ilmiö on jo melkein tapahtunut asia: juutalainen sivistynyt luokka on enimmäkseen magyarilaistunut.

Toinen seikka, joka antaa varmuutta tshekkiläisten tulevaisuudentoiveille, on heidän varma kantansa muiden slaavilaisten kansallisuuspyrintöjen suhteen. Vaikka myötätuntoisuuden osoittaminen 10—20 vuotta sitten aivan heikkoa sloveenilaista kansallisharrastusta kohtaan tiettävästi oli omansa tshekkiläisiä vastaan nostamaan Itävallan edusmiesten vihan ja myötätuntoisuus puolalaista demokratiaa ja ruteenilaista kansallisuusliikettä kohtaan riisti heiltä kaiken avuntoivon mahtavain puolalaisten aristokraattien puolelta, olivat nuortshekkiläiset alusta alkaen valmiit tunnustamaan täyden solidarisuutensa mainittujen liikkeiden edustajain kanssa. Alempien luokkien varallisuuden kohoominen ja virtaus niistä keskimäisiin ja ylempiin kaupan ja teollisuuden kautta, sama ilmiö, joka itse Böömissä varmimmin ja puoluetaistelujen vaiheista riippumattakin on vienyt tshekkiläisyyttä eteenpäin, on myös sloveenilaisen ja ruteenilaisen liikkeen kohottanut vähäpätöisestä alustaan seikaksi, jota hallituksen on täytynyt ottaa vakavaan huomioon. Nykyään on jo sloveenilaisia ja

ruteenilaisia valtionkymnaaseja. Vielä valtavampi on viime aikoina Itävallan Puolassa, niinkuin Venäjän puolisessa, ollut kotoperäisen puolalaisen keskisäädyn kohoominen. Kansallista puolalaista sivistystä ei enää edusta yksinomaan eikä edes etupäässä tuo Puolan onnettomuuksiin syypää ylimyskunta ja aatelisto; Puolan kauppa ja teollisuus eivät enää ole samassa määrässä kuin ennen juutalaisten ja saksalaisten käsissä.

Böömissä ja Määrissä menee vuosittain melkoinen joukko vanhoja aatelistiluksia vasaran alle, ja ostajina ei enää ole niin paljon juutalaisia ja saksalaisia kuin tshekkiläisiä rahamiehiä. Galiziassa ja Bukovinassa lasketaan joka päivä vuoden pitkään yhden aatelistiluksen, joko varsinaisen konkurssin kautta tai ainakin olojen pakoituksesta, joutuvan aatelittomalle omistajalle, ja yhä useammin sielläkin rikastunut puolalainen tehtailija tai kauppias esiintyy ostajana. Sitäpaitsi tähän yhteiskunnan luokkaan kuuluvat puolalaiset ja ruteenilaisetkin ostavat joukoittain pieniä talonpoikaistiloja, joita samassa seudussa lasketaan yhden joka päivän tuntia kohti menevän vasaran alle. — Ei voi olla kaukana aika, jolloin Böömin suurten maanomistajain kuuria, jonka 200 jäsenestä jo nyt 60 on puhtaasti kansallismielistä, joutuu nuortshekkiläisen puolueen käsiin. Kun sen ohessa demokraatillisten puolalaisten, ruteenilaisten ja sloveenilaisten edusmiesten luku Wienin parlamentissa on kasvanut, niin voi todennäköisesti olettaa, että parlamentarinen tai yleensä perustuslaillinen hallitusmuoto Itävallassa on oleva mahdollinen ainoastaan sillä ehdolla, että kaikkien siellä asuvien kansallisuuksien kielille annetaan täydesti kohtuuden vaatima asema ja valtio jaetaan sisällisesti autonomisiin osiin. Onnistuuko siinä järjestelyssä Böömin jotenkin puhtaasti saksalaisen rajaseudun saavuttaa niinikään itsenäinen asema, vai onko se tuomittu jäämään alttiiksi voitollisen tshekkiläisen enemmistön repressiiviselle kohtelulle, sitä on vaikeampi ennustaa. Isännän asemasta tasa-arvoisenkin toverin kannalle alentuminen olisi saksalaisuudelle Böömissä ehkä niin sietämätön nöyryytys, että se tekisi täyden toden nykyään vain ostentatiivisesta suursaksalaisuudestaan ja vaatisi yhtymistä Saksan valtakuntaan. Mutta olisiko se mahdollista, katsoen luonnonsuhteisiin, jotka osoittavat Böömille ainoat mahdolliset rajat Saksaa vastaan: vuoristovyönsä?

VIII.

Lopuksi muutama sana tshekkiläisyyden kannasta ulkopolitiikissa. Nuortshekkiläisyys on siinä uudistanut sen panslavistisuuteen taipuvan kannan, joka oli alkuperäinen vanhoillakin. V. 1867 se jo oli selvästi ilmennyt sen tshekkiläisen lähetystön käytöksessä, joka Palackýn ja Riegerin johdolla oli lähetetty Moskovan etnografiseen näyttelyyn. Oltuaan jonkun aikaa Moskovan virallisten piirien juhlimisen esineenä, jatkoi lähetystö matkaansa Pietariin. Se esitettiin 26 p. toukokuuta keisari Aleksanteri II:lle. Kotiin tultuaan lähetystön jäsenet vakuuttivat keisarin heille luvanneen „että vast'edes hän ei ollut salliva yhdenkään slaavilaisen sielun tulevan germanilaistutetuksi". Liittonsa johdosta böömiläisten ja puolalaisten aristokraattien kanssa täytyi vanhojen sittemmin luopua kaikista panslavistisista unelmista ja venäläisystävyydestä. Mutta nuoret ovat aina pitäneet silmänsä käännettyinä Venäjään. Vastustamalla niin paljon kuin mahdollista Itävallan virallista politiikkia ruteeneja ja yleensä kreikkalaiskatolisia alamaisiaan kohtaan, vastustamalla myös Itävallan politiikkia Serbian ja Bulgarian suhteen he toivovat ansaitsevansa Venäjän hallituksen ja kansakunnan täyden myötätuntoisuuden. Tämä on heidän mielestään etenkin tarpeen sitä tapausta varten, jos Saksa, slaavilaisuuden päästessä voitolle Itävallassa, koettaisi vallata Böömin tai sen pohjoisen rajaseudun. Venäjän apu olisi silloin ainoa joka voisi pelastaa Böömin kruunun maat väkivaltaiselta jaolta, juuri sinä hetkenä kuin tämän vanhan valtakunnan uudistukseen ryhdyttäisiin. „Me olemme olleet Böömissä jo ennen kuin Itävaltaa olikaan olemassa", on Palacký lausunut valtiollisessa testamentissaan; johtopäätös: jos Itävalta hajoaa, niin Böömin valtakunta perii takaisin sen, mitä siihen on kuulunut, ja elää omaa elämätänsä. Täydellistä tyytymättömyyttään kolmiliittoon nuortshekkiläiset eivät koskaan ole salanneet. Venäläis-ranskalaisen liiton muodostumista tervehdittiin heidän keskensä julkisella riemulla. Ranskalaisissa he koettavat ranskankielisillä lentokirjasilla levittää tietoja taistelustaan „pangermanismia" vastaan, ja katkerasti he yleensä valittavat että ulkomaalaiset, yksin venäläisetkin, ottavat tietoja Böömin puoluetaisteluista ainoastaan suurien saksalaisten lehtien kautta, jotka tietysti ovat puolueellisia. „Tua res, Gallia, agitur" on mottona eräässä lentokirjasessa, joka tshekkiläisten toimesta on julkaistu ranskalaisille selvitykseksi

Böömin kansallisuuskiistasta. Viime kesänä oli Palacký-juhlien ajaksi kutsuttu Pragiin slaavilaisten sanomalehtimiesten kongressi. Juhliin saapui myös Pietarin kaupungin puolesta entinen eversti — Böömissä hän kävi Serbiassa saamallaan kenraalin nimellä — Komarov, joka kuuluu Pietarin kaupungin valtuustoon eli duumaan. Häntä ja muita venäläisiä otettiin vastaan äärettömällä riemulla ja kuunneltiin ihastuksella heidän enemmän kuin luvallisesti pintapuolisia ja kerskailevia puheitaan. Ei vedetty suuta nauruun edes kun mainittu hra Komarov eräässä puheessaan muistutti „historiallisten tutkimustensa kautta vanhoista venäläisistä lähteistä selville saamaansa“ tappelua, jossa kolme slaavilaista kansaa, puolalaiset, venäläiset ja tshekkiläiset, muinoin taistelivat veljellisesti yhdessä saksalaisia vastaan ja voittivat heidät, mutta jonka asian saksalaiset historioitsijat, jok'ikinen, ovat jättäneet teoksissaan mainitsematta. Läsnäolevat böömiläiset kaikki tiesivät jo kouluoppikirjoistaan että tarkoitettua tappelua saksalaiset sanovat Tannenbergin tappeluksi (1410), ja että tshekkiläinen sotapäällikkö, sittemmin hussiittien johtajana kuuluisa Johan Zižka siinä taisteli Saksalaisen ritarikunnan puolella puolalaisia ja venäläisiä vastaan. Mutta kohteliaisuus innostunutta panslavistista henkiheimolaista vastaan vaati tietysti, että taputettiin käsiä hänen tälle ja muille tyhmyyksilleen!

Kansakoulujen (ja kansakirjastojen) leviämisestä maalaiskunnissamme vuoteen 1897.

Kirjoittanut

A. V. Streng.

I.

Jos kysytään, mille sivistysasteelle Suomen kansa yleensä nykyään on kohonnut, antaa mielestäni pätevimmän vastauksen Valtiosäätyjen alamaisesta esityksestä julkaistu „armollinen asetus ylempien kansakoulujen perustamisen edistämisestä Suomen maalaiskunnissa“ toukokuun 24 p:ltä 1898. Siinä säädetään m. m., että maalaiskunta on velvollinen „perustamaan ja voimassa pitämään niin monta ylempää kansakoulua,

että jokainen kuntaan kuuluva, kouluikäinen lapsi voi, mikäli mahdollista omassa piirissään, ilman suurempia vaikeuksia päästä nauttimaan kansakouluopetusta äidinkielellään;" edelleen että kunnan tulee jakaa alueensa koulupiireihin niin, että „missä harva asutus ei vaadi poikkeusta, matka kodeista kouluun yleensä ei saa olla viittä kilometriä pitempi;" vielä että „jos jossakin koulupiirissä ei ole ylempää kansakoulua ja jos kouluun pantavaksi ilmoitetaan vähintään kolmekymmentä piiristä kotoisin olevaa, kouluikäistä lasta, kunta on velvollinen viivyttelemättä ryhtymään toimeen koulun perustamiseksi siihen piiriin", sekä jos oppilaita karttuu yli viidenkymmenen, kunnan tulee pitää huolta rinnakkaisosaston perustamisesta tahi piirin jakamisesta; vihdoin että „kolmen vuoden kuluessa siitä, kun tämä asetus on annettu", kunnan pitää alistaa päätöksensä asetuksen vaatimasta piirijaosta kuvernöörin tarkastettavaksi, jonka tulee katsoa, että kunnat täyttävät asetuksen määräykset. — Näinkin tiukan asevelvollisuuden valistuksen palveluksessa on siis Suomen kansa vapaaehtoisesti omien edusmiestensä kautta ottanut kantaaksensa, ja koska se niin on tehnyt, saapi myös luottaa siihen, että olevaiset olot ovat näitä säädöksiä varten kypsyneet, että kansassa myös on kykyä ja alttiutta niitä noudattamaan. Eikä siihen varsin vähiä vaadita. Ne kustannukset, jotka ajan vaatimuksia vastaava kansakoulu kaikkine rakennuksineen ja varustuksineen kysyy, ovat jo meidän aikanamme melkoiset, ja kun tietää, mitenkä heikko varallisuus maalaiskunnissamme vielä on suurimmassa osassa maatamme, ja mitenkä paljon niillä on muita rasituksia, ei saata epäillä, että niinkin täydellinen opetusvelvollisuus, kuin mainitun asetuksen säätämä, vielä useimmilta maalaiskunniltamme vaatii sangen tuntuvia uhrauksia, ennenkuin koulupiirit kaikkialla ovat koululla varustetut. Sitä syvemmälle on mahtanut kansaamme tunkea opin tarve, sitä yleisemmin tulla tajutuksi tiedon arvo, sitä enemmän lämmitä mielet meillä vielä nuorelle kansakouluaatteelle, kun noihin uhrauksiin napisematta, vieläpä mielelläänkin, suostutaan. Ja juuri tässä yleisessä vakaumuksessa uhrausten välttämättömyydestä näitten sivistyslaitosten hyväksi on kansamme nykyisen sivistyskannan epäämätön mittakaava.

Isänmaanystävän iloa tästä saattaa ainoastaan lisätä se oikeutettu hämmästyksen tunne, jota ei voi olla hänessä synnyttämättä huomio, että jo todella ollaan niin pitkälle päästy. Keski-ikäiset lukijat muistavat hyvin vielä, mitä kehoituksia ja lieviä pakoituksiakin kolme vuosikymmentä

sitten saatiin käyttää maalaiskuntien taivuttamiseksi ensimäisten kansakoulujensa perustamiseen. Vielä seuraavinakin vuosikymmeninä julkisuudessa tavan takaa kuului valituksia milloin minkin kunnan vastahakoisuudesta tässä kohden. Mutta nyt puhutaan jo semmoisesta vastustuksesta ikäänkuin jostakin kummituksesta. Nyt ollaan ympäri maata puuhassa varustaa kaikki suuremmat kyläkunnatkin kansakouluilla, ja vastahakoisuudesta ani harvoin kuuluu mitään. Tosin on vielä ankara työ edessä, ennenkuin asetuksen määräämillä perillä ollaan; mutta kun kansassa itsessään kerran on halu hereillä, ei tarvitse perille pääsemistä epäillä. Perille vie nyt jo kansan itsensäsäilytyksen vietti.

Asian erinomaisen tärkeyden tähden lienee kumminkin sekä hyödyllistä että hupaista luoda katsaus maalaiskuntien kansakoululaitoksen nykyiseen tilaan ja varsinkin koettaa päästä selville siitä, kuinka kaukana vielä ollaan viimeisen asetuksen asettamasta päämäärästä. Siitä on siis kysymys, mikä mahdollisuus kansan lapsilla maassamme nykyään on päästä kansakouluopetuksesta osallisiksi, s. o. kuinka taajassa kansakouluja nykyään on maa-alaan katsoen, ja kuinka paljon niitä on asukaslukuun verraten. Tällainen selvitys on tietysti mahdollinen ainoastaan tilastollisten numerojen avulla, muuten se jäisi kovin pintapuoliseksi ja umpimähkäiseksi. Vaikka numerot useimpien mielestä ovatkin kuivaa lukemista, toivon siis, että niiden tätä tärkeätä asiaa valaistessansa onnistuu saada lukijan harrastusta osaksensa, jonka kautta ne saattavat olla kaunopuheisiakin, samalla kuin ne ovat lahjomattomia oppaita. Tehokkaana kostukkeena niiden kuivuudelle kehoitetaan lukijaa käyttämään Suomenmaan karttaa, esim. lehtori I. Uschakoffin äsken julkaisemaa, jossa maalaiskunnat aloineen, rajoineen jotenkin selvästi esiintyvät.

Niinkuin näimme, vaatii asetus 24 p:ltä toukokuuta 1898, että koulut yleensä ovat sijoitettavat niin taajaan, ettei lapsien matka piirinsä kouluun saa olla viittä kilometriä pitempi. Tämän vaatimuksen mukaan tulee kunkin koulupiirin muodostaa ympyrä, jonka säde on enintään viisi kilometriä pitkä, ja jonka pinta-ala siis vastaa enintään 78,5 neliökilometriä (78,5 km²). Kun siis kunnan alue neliökilometreissä laskettuna jaetaan mainitulla luvulla, saadaan vaadittu luku kansakouluja — pinta-alaan katsoen. Mutta sillä, että kouluja tahi oikeammin koulupaikkoja on näin taajassa, ei olla vielä asetuksen vaatimuksia tyydytetty. Tärkein vaatimus on se, että maalaiskunta on velvollinen voimassa pitämään niin monta

ylempää kansakoulua, että jokainen kuntaan kuuluva, kouluikäinen lapsi voi päästä nauttimaan kansakouluopetusta. Ennenkuin siis kunnan koululaitos on lainmukaisessa kunnossa, tulee kouluja olla riittävästi myöskin asukaslukuun katsoen. Taajasti asutuilla paikkakunnilla asuu edellä mainitun koulupiirin suuruisella alalla niin paljon asukkaita, etteivät kaikki kouluikäiset lapset mahdu yhteen kouluun, vaan että niitä tästä syystä täytyy perustaa useampia joko yhteen tahi eri paikkoihin. Toiselta puolen on niin harvaan asuttuja seutuja, — ja ne käsittävät vielä suurimman osan maatamme, — että, jos kunnat niillä seuduin yllä mainitulla tavalla koulupiireihin jaettaisiin, monen monta koulupiiriä syntyisi, johon tulisi kuulumaan niin vähäinen luku kouluiässä olevia lapsia, ettei koulun perustaminen niitä varten voisi tulla kysymykseenkään. Itse asiassa saattaa asutus näillä seuduilla olla yhtä keskitettyä eri keskusten ympärille kuin taajaankin asutuilla paikkakunnilla; mutta sillä välin kuin jälkimäisillä asutuskeskukset välittömästi rajoittuvat toisiinsa, ovat ne harvaan asutuilla seuduilla enemmän tai vähemmän laajojen metsien ja muuten asumattomien ympärystöjen kautta toisistansa eroitetut. Siten piiri kyllä saattaa täyttää asetuksen vaatimukset, vaikka se laskettuna ympärillä olevien piirien rajoille saakka, paisuisi monin kerroin laajemmaksi. Kun koulupiirien laajuus näin kokonaan riippuu paikallisista asutusoloista, käypi mahdottomaksi enimmissä osissa maatamme arvostella kouluoloja koulupiirien laajuuden mukaan, ja täytyy tyytyä siihen, mitä koulujen lukumäärän suhde asukaslukuun todistaa.

Mutta kuinka paljon tulee kouluja olla asukasluvun suhteen, jotta voidaan otaksua jokaisen kouluikäisen lapsen saavan koulussa sijaa? — Usein mainitsemamme asetus säätää: „jos jossakin piirissä jo on koulu ja siitä piiristä kotoisin olevia, kouluun otettaviksi ilmoitettuja lapsia yhdessä kouluun ennen otettujen oppilasten kanssa on yli viidenkymmenen, tulee kunnan pitää huolta siitä, että apulaisopettaja tahi -opettajatar otetaan ja sopiva opetushuoneisto hankitaan, taikka että piiri jaetaan useampaan piiriin, joilla kullakin tulee olla oma koulu.“ Tästä siis näkyy, että yhdessä koulussa katsotaan olevan sijaa 50 oppilaalle, joka epäilemättä onkin suurin määrä, mitä yksi opettaja kykenee yht'aikaa tyydyttävästi hoitamaan. Varsinaisen koulun loma-aikoina pidettävässä pienten lasten koulussa on siis myös sijaa yhtä monelle, mutta koska jälkimäisessä oppiaika on verrattain lyhyt, tulee siinä aina olemaan run-

saastikin tilaa, jos sitä kerran edellisessä on riittämään asti. Sentähden saatamme jättää pienten lasten koulut laskuistamme pois. Kansakoulua käydään meillä maalla vielä sangen säännöttömästi, myöskin mitä oppilaitten ikään tulee. Tästä seuraa, että oppilasluku eri vuosina saattaa suuresti vaihdella. Mutta olettakaamme, että olot ovat säännöllisiä, että siis varsinaisen kansakoulun neljällä vuosiosastolla käy neljä ikäluokkaa oppilaita. Silloin saa koulussa sijaa 12 tahi 13 oppilasta kutakin ikäluokkaa kohti. Nyt tekee kukin ikäluokka (saman vuoden lapset) kouluiässä olevia lapsia keskimäärin 2 % asukasluvusta, ja siis vastaa 12—13 samanikäistä eli yhteensä 50 kansakouluiässä olevaa lasta noin 600—650 asukasta. Näin monta asukasta kohti tulisi sentähden aina olla yksi kansakoulu, jos mieli siinä tarjota sijaa jokaiselle kouluikäiselle lapselle. Koska kuitenkaan ei otollisimmissakaan oloissa jokainen lapsi tule kansakouluun tahi ainakaan suorita koko sen oppimäärää, saanemme huoletta laskea yhden kansakoulun 750 asukasta kohti ja kuitenkin väittää, että tämmöinen suhde tarjoaa mahdollisuuden päästä kansakouluun kaikille kouluikäisille lapsille, jotka voivat siihen pyrkiä.

Itse asiassa maaseutujemme taloudelliset ja sivistysolot tekevät sen, etteivät niistäkään kouluiässä olevista lapsista, joilla ei muu koulutus, luonnonvamma tahi sairaus ole esteenä, läheskään kaikki vielä tule kansakouluun, vaikka siihen tilaisuuttakin olisi. Niiden luku taas, jotka alettua koulunkäyntiänsä säännöllisesti jatkavat, ja niiden, jotka päästötodistuksen saavat, on vielä sangen vähäinen. Jälkimäisiä on ainoastaan 9,7:stä (Mikkelin läänissä) 14,2:een % (Turun ja Porin läänissä) koko oppilasluvusta. Suotuisimmissakin oloissa, s. o. niissä 16 kunnassa, joissa on 1 koulu noin 600—650 asukasta kohti, on koulujen keskimääräinen oppilasluku 37 eli 74 % siitä mitä se saattaisi olla, joka osoittaa, että kansakoulun, johon mahtuu 50 oppilasta, nykyisissä oloissa voidaan katsoa riittävän noin 900:lle, eli, asettaaksemme kylliksi korkean ylimäisen rajan, enintään 1,250:lle asukkaalle. Tulemme luullakseni jotenkin kohtuullisesti arvostelemaan maalaiskuntien velvollisuutta kansakoulujen perustamiseen, jos nykyisiin oloihin katsoen vaadimme, että ainakin viimeksi mainittua henkilukua kohti tulee löytyä yksi kansakoulu.

Ennenkuin lähdemme katsomaan, missä määrin olevaiset olot vastaavat niitä vaatimuksia, joihin näin laskujen nojalla olemme tulleet, tahdomme huomauttaa toista sivistysvälikappaletta, jota tärkeydessä hyvin

saattaa verrata kansakouluun, ja joka kansan keskuudessa on saavuttanutkin likipitäen yhtä yleisen merkityksen, vaikka siltä viime aikoihin asti on puuttunut yleisempää kannatusta ja huolenpitoa. Tarkoitan kansakirjastoja.

Kansakirjastot ovat maassamme yleensä kansakouluja vanhemmat. Ne olisivat jo 1895 voineet viettää 50-vuotisen olemassa-olonsa juhlaa; sillä 1845 julkaisi kansan keskuudesta lähtenyt mies, JUHANA PYNNINEN „Kanava“ lehdessä Viipurissa kehoituksensa Suomen kansalle perustamaan kansakirjastoja näyttäen itse hyvää esimerkkiä perustamalla kirjaston kotikaupunkiinsa. Tätä kehoitusta otti kansa noudattaaksensa ja siitä pitäen on kansakirjastojen luku maaseuduillakin tasaisesti kasvamistaan kasvanut. Ensin perustivat niitä pääasiallisesti seurakunnat, joilta ne joutuivat kuntien omiksi; myöhemmin ruvettiin niitä perustamaan myöskin kyläkuntiin, usein juuri semmoisiin, jotka olivat loitompana kirkonkylässä olevasta kunnankirjastosta, ja viimeisinä aikoina ovat nuorisoseurat, raittiusseurat ja muut yhteishyvää palvelevat yhdistykset monta kirjastoa perustaneet. Ei yhtenäkään vuosikymmenenä ole kirjastoja perustettu puoleksikaan niin paljon kuin nyt 90-luvulla. Paitsi mitä kansanvalistusseuran tällä vuosikymmenellä alkuunpanemat toimet kirjastojen hyväksi ovat saattaneet vaikuttaa, on tähän ilahduttavaan ilmiöön varmaan ollut syynä kansakoulujen vaikutus. Tarvitsevathan kansakoulut näitä laitoksia välttämättömänä täydennyksenä ja apuna omalle työllensä, ja onhan kansakoulun vaikutuksesta lähimpänä tuloksena johtuva karttunut lukuhalu kansassa. Mutta miten tämä halu kirjallisuuden avulla kehittää ja laajentaa tietojansa voitaisiin muuten tyydyttää kuin kansakirjastojen kautta? Sentähden tulee kansakoululaitoksen välttämättömänä täydennyksenä pitää kansakirjastolaitosta. Toinen ei saata hyvästi täyttää tehtäväänsä ilman toista, toisen leviäminen ja kehitys vaatii toisenkin levittämistä ja kehittämistä, jos tahdotaan pitää huolta kansansivistyksen vakavasta edistyksestä. Kun luomme katsauksen kansakoulujen leviämiseen maaseuduillamme, on siis asianmukaista samalla suoda huomiota myös kansakirjastojen leviämiselle ja suhteelle edellisiin.

Mitä kansakouluihin tulee, ovat viimeiset käytettävänämme olleet numerot vuodelta 1897 ja osoittavat oloja semmoisina kuin ne mainitun vuoden alussa olivat. Kun tietää, mitenkä vilkas kehitys tällä alalla paraikaa on, mitenkä kaikkialla ollaan uusien koulujen perustamis-

hommissa, saattaa arvata, että nämät numerot monessa kohden ovat vanhentuneet; mutta niille paikkakunnille, jotka sen johdosta saattavat esiintyä huonommassa valossa, kuin nyt ansaitsisivat, tulee kyllä tulevaisuus tekemään oikeutta. — Kansakirjastoista taas on tosin käytetty kaikkia, uusimpiakin tietoja, joita on tarjona ollut; mutta täytyy valittaa, että nämät sittenkin ovat puutteellisia, ja että todellisuus on edullisempi, kuin mitä ne osoittavat. Myöskin on niistä usein varsin vaikea sanoa, ovatko ne kunnan omia vai kyläkirjastoja, kun niitä nim. kannattavat sekä kunnat että ne piirit, joihin he lähinnä kuuluvat.

II.

Ne 16 kuntaa, joiden kouluissa on tilaa kaikille kuntien kouluikäisille lapsille, sijaitsevat parilla poikkeuksella, kaikki Suomenlahden rannikolla tahi saaristossa. Ensimäisenä ansaitsee mainitsemista Kuusiston pieni kunta. Sen tuskin 400:aan nouseva asujamisto kannattaa omaa koulua 15 km² suuruisella alueellansa, ja — mikä on vielä harvinaisempaa — kaikki sen kouluikäiset lapset näyttävät myös käyvän koulua, koska tässä on 34 oppilasta eli 8,5 % asujamistosta. Sen kanssa kilpailee Lumparlannin saari Ahvenanmaan saaristossa, jonka asukasluku on lähes 200 henkeä suurempi, mutta koulun oppilasluku myös 50, niin että sekin kohoaa lähes 8,5 %:iin asukkaista. Onpa muuan isonlainen kunta Viipurin läänissä, joka oppilasluvun puolesta voittaa nämätkin molemmat ja siis on etevin maalaiskunta koko maassa. Se on Kymin kunta. Siinä on 7,381 asukasta, 12 koulua ja näissä 685 oppilasta, joka tekee 9,3 % asukasluvusta. Mutta kunnassa on useita tehdaslaitoksia, joissa kussakin on koulu, ja se seikka vaikuttaa tietysti sangen edullisesti yleiseen tulokseen. Sen huomaa kyllä esim. Värtsilän ja Juvankosken tehtaista Kuopion läänissä, joissa kansakouluoppilaiden luku nousee 15,6 ja 17,6 %:iin tehtaiden omasta väestöstä. Vielä kannattaa mainita Liljendalin kunta, jonka kouluissa oleva oppilasluku vastaa 8,2 % asukkaista. Sitten alenee tämä % muutamissa etevimmissä kunnissa 7:ään ja 6:een, mutta yleisesti aina puoleen näistä luvuista ja siitäkin alle. Tarkoituksemme on kuitenkin etupäässä tarkastaa sitä mahdollisuutta eli tilaisuutta saada kouluopetusta, joka kansan lapsilla maaseuduillamme nykyisinä aikoina on, ja palajamme siis siihen. Yhtä hyvää, mutta paljon vähemmässä määrässä käytettyä tilaisuutta kouluopetukseen tarjoavat vielä Var-

sinais-Suomessa Angelniemi, Dragsfjärd, Kakskerta, Korpoo, Askainen ja Houtskari, Uudellamaalla Espoo, Ruotsin Pyhtää ja Tammisaaren maaseurakunta (tässä kuitenkin 661 henkeä koulua kohti) sekä Viipurin puolella Suursaari. Mutta eipä ole koulupiireilläkään näissä kunnissa muuta kuin puoleksi sitä laajuutta, jonka asetus myöntää; sillä saaria lukuun-ottamatta ne käsittävät keskimäärin ainoastaan 32,3 km². Vielä on kaksi kuntaa, joissa koulujen luku kyllä näyttää riittävän asukasluvulle, ja ne ovat Oulun läänin kahdessa pohjoisimmassa kihlakunnassa, nim. Simo ja Utsjoki. Niissä on yksi koulu 555 ja 440 asukasta kohti, mutta koulupiirit, ne ovat Simossa 771, Utsjoella 2,950 km²! — Lausuimme jo, että tähän kategoriaan huoletta voimme lukea kaikki kunnat, joissa koulupiirien asukasluku ei nouse suuremmaksi kuin 750. Jos niin teemme, saamme 9 kuntaa lisää, nim. Uudeltamaalta Pohjan, Tuusulan, Askolan ja Pernajan, Hämeestä Hämeenlinnan maaseurakunnan, Viipurin läänistä Sippolan, Vaasan läänistä Siipyyn sekä Oulun läänistä Raution ja Haukiputaan kunnat. Keskimäärin tekee koulupiirin ala näissä kunnissa 54 km², jotenka pisimmät koulumatkat niissä eivät yleensä tule olemaan sanottavasti 4 km:iä pitemmät. Siten saadaan 25 kuntaa (vähän enemmän kuin 5 %), jotka mallikelpoisella tavalla ovat pitäneet huolta velvollisuudestaan hankkia kaikille kuntalaistensa lapsille tilaisuutta saada kouluopetusta.

Kun laskettiin oppilaitten keskimäärä niissä kunnissa, joissa näitten koulunkäyntiä eivät näyttäneet mitkään esteet kohtaavan, huomattiin jo, että tähän asti ilmaantunutta koulutarvetta saattaa katsoa tyydytetyksi, jos kunnassa on yksi koulu aina 900 asukasta kohti. Jos tämän mukaan supistetaan kuntien velvollisuus koulujen ylläpitämiseen, saadaan edellisten lisäksi 28 kuntaa, jotka ovat tämän velvollisuutensa täyttäneet nim. Uudenmaan läänissä seuraavat 10: Inkoo ynnä Fagervik, Sammatti, Siuntio, Kirkkonummi, Helsingin pitäjä, Sipoo, Porvoon pitäjä, Myrskylä, Orimattila ja Elimäki; Turun ja Porin läänissä niinikään 10: Finnström ja Saltvik Ahvenanmaalla, Iniö, Lemu, Karuna, Vestanfjärd, Uskela, ja Vahto Varsinais-Suomessa, Suoniemi ja Harjavalta Satakunnassa; Hämeen läänissä 2: Tyrväntö ja Janakkala; Viipurin läänissä 2: Pyhtää ja Virolahti; Vaasan läänissä niinikään 2: Mustasaari ja Kaustinen, sekä myöskin Oulun läänissä 2: Liminka ja Enontekiäinen. Koulupiirit kaikissa näissä kunnissa käsittävät keskimäärin 53 km², joka osoittaa, että

ne tältäkin kannalta katsoen ainakin yhtä hyvin kuin ennen-mainitut täyttävät asetuksen vaatimuksen. Ainoastaan neljässä: Vahdossa, Kaustisissa, Limingassa ja Enontekiäisissä ovat piirit asetuksen vaatimaa suuremmat, kaikissa muissa pienemmät. Enontekiäisiä ei ole auttanut keskimäärää laskiessa ottaa lukuunkaan, sillä sen koulupiiri on 8,435 km²!

Mutta liian vähäisen osan maalaiskunnistamme muodostavat ne 53, jotka tähän asti olemme saattaneet ottaa lukuun, ainoastaan vähän päälle 11 %. Uudenmaan osalle tulee näistä 18, ja ne ovat jo lähes puolet koko läänin kunnista; mutta muiden maakuntien ja läänien osalle karttuu ainoastaan pieniä murto-osia tahi — ei mitään. Ahvenanmaan 15 kuntaa ovat edustettuna 3:lla, Varsinais-Suomen 61 kuntaa 13:lla, Satakunnan 44 kuntaa 2:lla, Hämeen läänin 49 kuntaa 3:lla Hämeenlinnan ympäriltä, Viipurin läänin 49 kuntaa 5:llä, kaikki läänin läntisimmässä kulmassa, Vaasan läänin 84 kuntaa 3:lla ja Oulun läänin 68 kuntaa 6:lla, joista 2 on Lapissa. Kaksi lääniä, Mikkelin ja Kuopion jäävät kokonaan edustamatta.

Vasta myöntämällä, että kunnat kohtuullisesti ovat tyydyttäneet olemassa olevaa koulutarvetta, kunhan koulupiirin henkiluku ei nouse ainakaan 1,250 henkeä suuremmaksi, voidaan saada edes joinkin määrin lohdullinen kuva nykyisistä kansakouluoloista maaseuduilla. Silloin saadaan kokonaista 78 kuntaa entisten lisäksi. Näistä on 2 Uudenmaan rannikolla ja 7 sisämaassa; 6 Ahvenanmaan kihlakunnassa, 10 Varsinais-Suomessa enemmäkseen rannikolla sekä 3 Satakunnan eteläosassa Turun lääniä, 8 Hämeen keski- ja eteläosissa, ainoastaan 3 Viipurin, 4 Mikkelin ja 9 Kuopion läänissä, mutta Vaasan läänissä 19, joista enimmät rannikolla, ainoastaan 3 keski-Suomessa, vihdoin 7 Oulun läänissä, niistä useimmat rannikolla, yksi (Muonioniska) Lapissa. Jos näissä kunnissa töin-tuskin saattaa tyydyttää koulujen suhde väkilukuun, niin ei ole laita parempi, mitä tulee pinta-alaan. Kun kaikki nämät kunnat luetaan, paitsi Muonioniskaa, tekee niissä kunkin koulun keskimääräinen piiriala 112 km². Valaisevampaa on kuitenkin laskea keskimäärät erikseen eri maakunnille. Sitä tehden näyttäytyy, että Uudenmaan ja Turun lääneihin kuuluvissa kunnissa koulupiirit käsittävät lähes 73 km², siis ovat vähän pienemmät kuin asetus vaatii; Hämeessä ne tekevät 83 km² ja Vaasan läänin rannikolla 87,5 km², ovat siis mainittua määrää vähän suuremmat. Mutta Viipurin läänissä ne lähenevät 100:aa,

Mikkelin ja Kuopion lääneissä ne nousevat 150:een, Vaasan läänin sisäosissa ja Oulun läänissä vihdoin lähemmä 200 km^2:iin keskimäärin. Niinkuin luonnollista on, ne siis laajenevat samassa määrässä kuin asutus harvenee, ja missä väkiluku ei nouse kymmeneen henkeen km^2:llä, siellä on mahdotonta vaatiakkaan niin pieniä piirejä, kuin asetus määrää. Esimerkkinä siitä, miten asutus- ja pintaalasuhteet saattavat muodostua jo Vaasan läänin sydänmailla, sopii mainita Lestijärven kunta, jonka koulu toimii ainoastaan 955 asukkaan keskuudessa, mutta 595 km^2:n alalla.

Ne maalaiskunnat, luvultaan 131, jotka tähän asti ovat puheena olleet, tekevät vasta 28 % eli vähän enemmän kuin neljännen osan maan kaikista kunnista. Jäljelläolevista 72 %:sta on ainakin oikeus väittää, että kansakoululaitos niissä on vaillinainen, ja että ne ovat velvolliset lisäämään koulujansa. Parhaiten selviää kansakoululaitoksen nykyinen tila maassamme, jos seuraavassa käymme sitä maakunnittain tarkastamaan. (Jatk.)

Aleksanteri Sergejevitsh Pushkin.

Kirjoittanut

A. I.

Tuskinpa erehdymme, jos sanomme, että Pushkinin nimi on tullut Europassa tunnetuksi enemmän yleisen huhun, kuin hänen teostensa lukemisen kautta. Kaikki tietävät, että hän on Venäjän suurin runoilija, mutta hänen teoksiaan tuntevat vain harvat kirjallisuuden harrastajat. Syy siihen on m. m. Pushkinin äidinkieli. Sillä vaikka hänen teoksiansa onkin käännetty melkein kaikille Europan kielille, ei runoteoksen käännös, olkoonpa kuinka hyvä tahansa, kuitenkaan koskaan voi tuoda esiin alkuteoksen koko ihanuutta, etenkin jos kieli, kuten Pushkinilla, on yksi sen pääkauneuksia. Mutta tämä ei ole ainoa eikä edes pääsyy, miksi europpalainen yleisö on niin vähän tutustunut suureen venäläiseen runoilijaan. Jos kohta Pushkinin teokset ovat semmoiset, että europpalaisen kirjallisuuden harrastajat niitä ihastuksella lukevat, niin ei niissä kuitenkaan ole mitään semmoista, jota länsi-Europan kirjallisuu-

dessa ei tavattaisi. Pushkinilla on merkityksensä etupäässä omalle isänmaalleen; sille se on, kuten kohta saamme nähdä, tavattoman suuri. Mutta tästä ei suinkaan seuraa, ettei Pushkin ansaitsisi ulkomaalaisenkin huomiota. Hän on Venäjän kirjallisuuden kantaisä, ja hengenheimolainen Turgenjeville, Dostojevskille, Tolstoille, noille kirjailijoille, jotka eivät

Aleksanteri Sergejevitsh Pushkin.

ainoastaan ole tunnetut Europassa, vaan epäilemättä vaikuttavat sen kirjallisuuteenkin teostensa kautta, joiden ominaisuuksiin kuuluu tositaiteellinen realismi ja syvä psykologinen analyysi. Vielä on yksi seikka, jonka täytyy kiinnittää muukalaisen huomiota Pushkiniin. Paitsi puhtaasti taiteellisten ansioittensa tähden, ovat hänen teoksensa arvokkaita senkin vuoksi, että niistä löydämme ikäänkuin kuvan hänen aikansa elämästä.

— Runoudessa Pushkin näki yhden niitä voimia, joiden täytyy vaikuttaa ihmisiin; hän ei tahtonut olla ainoastaan taiderunoilija, hän tahtoi herättää ihmisissä jaloja tunteita, opettaa heitä sekä antaa vastauksen ajan suuriin kysymyksiin. Mutta eivät ainoastaan semmoisen suureh miehen kuin Pushkinin teokset, — myöskin hänen elämäkertansa voi tutustuttaa meitä sen ajan venäläiseen elämään. Siksi arvelemme, etteivät lukijat moiti meitä, jos nyt, Pushkinin syntymän satavuotisjuhlan johdosta, teemme selkoa hänen elämänsä ja teostensa pääpiirteistä.

Pushkin syntyi 7 p. kesäk. (26 p. toukok. vanh. luk.) v. 1799. Hän polveusi ylhäisestä suvusta, joka, samoin kuin suurin osa venäläisiä ylimyssukuja siihen aikaan, oli täydellisesti kosmopoliittinen. Hänen isänsä, lahjakas, mutta kevytmielinen mies, oli oikea perikuva sen ajan elostelijasta. Hän ihaili suuresti ranskalaista kirjallisuutta; hänen kirjastonsa oli täynnä 18:nnen vuosisadan ranskalaisten eroottisten kirjailijain ja ensyklopedistien teoksia. Poika, jossa varhain heräsi lukuhalu, oli jo 12-vuotiaana lukenut läpi koko tuon ranskalaisen kirjaston ja taisi ulkoa useita Voltairen runoja. Äidin puolelta Pushkinissa oli neekeriverta. Hänen äitinsä näet oli Pietari Suuren hovissa palvelleen neekerin pojantytär. Äidiltään hän peri intohimoisen luonteensa sekä tuon jonkun verran neekeriä muistuttavan ulkomuotonsa. Ei tarvinne mainitakkaan että hänen äidinkielenään, hänen lapsena ollessaan, oli ranska. Vaan hänellä oli hoitaja, Anna Rodinovna, joka saduillaan herätti lapsessa rakkautta omankin kansan runouteen. Tämä sivistymätön nainen vaikutti suuresti Pushkinin kehitykseen ja myöhemmin runoilija muistelikin häntä lauluissaan. Kaksitoista-vuotiaana poika pantiin vasta perustettuun Tsarskoje Selon lyseoon. Tämän oppilaitoksen päätarkoituksena oli valmistaa ylhäisten perheiden lapsia valtion virkoja varten (tämän tarkoituksensa se on säilyttänyt tähän asti). Nähtävästi opetusta hoidettiin lyseossa Pushkinin aikana hyvin huolimattomasti ja pintapuolisesti; siten oppilaat saivat nauttia melkoista vapautta. Heidän kesken heräsi harrastusta lukemiseen ja kirjallisuuteen; he perustivat seuran, joka antoi ulos käsinkirjoitettua aikakauslehteä. Pushkinin kirjallinen toimi alkoi jo lyseossa; eikä hän ollut tunnettu ainoastaan toverien kesken, jo hänen

ollessaan lyseossa kiinnittivät häneen huomiotaan paraimmat sen ajan venäläiset kirjailijat, niinkuin Karamzin, tuo nerokas kääntäjä, sittemmin Aleksanteri II:n kasvattaja Zhukovski y. m. Ennen pitkää kaikui nuoren runoilijan maine jo ulkopuolelle koulunkin muureja, ja lopettaessaan koulun oli Pushkinilla jo niin vakaantunut runoilijan maine, että häntä kumarsi Zhukovskikin. — Pushkinin koulussa sepittämät runot ovat tunnetut nimellä „lyseon aikuiset runot"; ne ovat parhaasta päästä rakkaus- ja juomalauluja, joissa vielä selvästi voi huomata ranskalaisen klassillisuuden vaikutusta; mutta ne ovat merkilliset ihanasta muodostaan, ja tuon tuostakin pistää niistä esiin piirteitä siitä realismista, joka muodostaa yhden Pushkinin runouden omituisuuksia. — Kahdeksantoista-vuotiaana runoilijamme päätti oppiaikansa ja astui ulos elämään. Koulusta hän vei mukanaan jonkun verran hajanaisia tietoja, mutta verrattain suuren muinaisajan ja Ranskan klassillisuuden tuntemisen. Hänen kykynsä oli kyllin jo tullut huomatuksi, mutta hänen käsitteensä ja katsantotapansa eivät olleet vielä ensinkään vakaantuneet. Hänessä uhkui nuoruudenvoimien ylellisyyttä, joka janosi toimintaa; mutta pitkään aikaan ei hänen onnistunut löytää mitään sopivaa vaikutusalaa, vaan hän tuhlaili voimiaan turhiin huvituksiin.

Ja mitä Pushkin löysi elämästä? Millainen oli se piiri, jossa hänen täytyi elää?

Siihen aikaan, s. o. meidän vuosisatamme ensimäisellä neljänneksellä, vallitsi venäläisessä yhteiskunnassa monta eri suuntaa. Nuoriso oli vapaamielinen: se pyrki kilvan yhteiskunnalliseen toimintaan, odotti hartaasti, vaikka hämärästi, suuria parannustoimia, joiden piti kerrassaan muuttaa koko venäläinen yhteiskuntaelämä; ensi sijassa oli talonpoikien vapauttaminen, sitten valtiolliset parannuspuuhat englantilaisen konstitutsionin hengessä. Sota v. 1812 herätti yleisön isänmaanrakkauden eloon, ulkomaiset sotaretket tutustuttivat nuoria venäläisiä upseereja (he olivat siihen aikaan Venäjän intelligenssin paraimpana osana) europpalaisiin aatteisiin. Vapaamielisyys hallituksessa Aleksanteri I:n hallituskauden ensi vuosina ylläpiti näitä harrastuksia, vieläpä liitti niihin toiveita niiden toteuttamisestakin. Yleinen mielipide oli herännyt. Ennen tätä aikaa, vielä Katariina II:nkin hallitessa, hänen, joka edusti tosivalistunutta absolutismia, ei hallitus sallinut yleisön ensinkään sekaantua valtioasioihin, vaan vainosi viattomimpiakin yrityksiä siihen suuntaan. Mutta vuoden

1812 sodan aikana hallitus itse kääntyi yleisön puoleen ja herätti sen horrostilastaan. Parannustointen tarpeellisuutta tunnustivat nyt sekä nuoret että vanhat. Reformipuolueen etunenässä hallitsevissa piireissä kävi Speranski; vanhempien sukupolvien edustajat kirjallisuudessa muodostivat niinsanotun „Arzamas“ seuran; siihen kuuluivat etevimmät sen ajan venäläisistä kirjailijoista, niinkuin Zhukovski, Karamzin, Vjazemski, y. m. Vakaumuksiltaan he olivat kohtuullisia vanhoillisia, opportunisteja jotenkin epämääräisellä poliittisella vakaumuksella, jotka tahtoivat täyttää vanhat nahkaleilit nuorella viinillä. He tunnustivat Venäjän valtiomuodon historiallisesti muodostuneiden perusten pyhyyttä, mutta tahtoivat antaa niille uutta sisällystä. He myönsivät parannuksien tarpeellisuutta hallinnossa, puhuivat europpalaisen sivistyksen hyödystä, humanisuuden levittämisestä yleisöön; he olivat vakuutetut siitä, että hallitus johtaa yhteiskuntaa europpalaisen sivistyksen tietä; he eivät nousseet itse talonpoikaisorjuutta, vaan ainoastaan sen väärinkäytöksiä vastaan, arvellen, että valistuneet ja humaaniset tilanhaltiat ovat hallituksen paraimpana tukena j. n. e. Vähitellen „arzamasilaiset“, olojen pakosta, kieltäytyivät melkein kaikesta, mitä heissä oli vapaamielistä. Mitään huomattavampaa vaikutusta heillä, julkisina toimijoina, ei ollut hallitukseen eikä yleisöön. Olemme maininneet heidät ainoastaan sen vuoksi, että he vaikuttivat Pushkiniin. Lyseosta päästyään oli tämä kahdenlaisen vaikutuksen alaisena: toiselta puolen häneen vaikuttivat hänen vapaamieliset ikäkumppalinsa, toiselta puolen arzamasilaiset. Alussa oli nuorisopuolue voitolla, mutta vähitellen, kun Pushkin tuli kypsyneempään ikään ja luopui monesta nuoruutensa unelmasta, muuttuivat hänen valtiolliset mielipiteensä hyvin arzamasilaisten vakaumusten kaltaisiksi (itse „Arzamas“ seura oli kuitenkin nyt jo hajonnut).

Sillä välin, vuoden 1815 jälkeen, tapahtui hallituksessa käännös taantumiseen päin. Keisari Aleksanteri I oli kadottanut luottamuksensa vapaamielisiin aatteisiin ja alkoi peräytyä. Useat henkilöt, joilla valta oli, antautuivat mystillisyyteen, jolle ei keisarikaan ollut vieras. Parannustoimet lakkasivat; Speranski'n toimittivat hänen vihamiestensä juonet maanpakoon Permiin; vaikuttavimmaksi henkilöksi hallituksessa tuli julma ja sivistymätön kenraali Araktshejev, jota Pushkin eräässä epigrammissaan kuvaa seuraavalla tavalla: „Täynnä vihaa, täynnä kostonhimoa, ilman älyä, ilman tunteita ja ilman kunniantuntoa“. Kansanvalistusministeristön

johtoon pääsi mystikko ja obskurantti ruhtinas Galitsin, jonka apulaisina olivat hänen vertaisensa Magnitski ja Runitsh, jotka jälkimaailma on julistanut todellisiksi valistuksen „tukahuttajiksi“. Kun nuorison vapaamieliset harrastukset, joita hallitus itse oli herättänyt, eivät laillisella tavalla löytäneet itselleen toimialaa, saavuttivat ne sen toista tietä: muodostui salainen poliittinen seura (Yhteishyvän liitto). Salaliittolaiset käyttivät hyväkseen sitä hämminkiä, joka syntyi, kun Aleksanteri I:n kuoltua hänen veljensä Konstantin, joka oli laillinen perillinen, kieltäytyi valtaistuimesta, ja tekivät 14 p. jouluk. v. 1825 sotilaskapinan Pietarissa ja etelä-Venäjällä. Kapina kukistettiin. Sen johtajista viisi henkilöä (joiden joukossa runoilija Rylejev) mestattiin, satamäärä vietiin Siperiaan, muut alennettiin sotamiehiksi. Pushkin oli ystävällisissä suhteissa useiden „yhteishyvän liiton“ jäsenten kanssa, mutta ei kuulunut itse seuraan; häntä ei pyydetty jäseneksi, koska arveltiin hänen olevan siksi liian kevytmielinen. Itse kapinan aikana Pushkin, sitä paitsi, ei ollut Pietarissa.

Pushkinin kirjallisen toiminnan alkuaikoina voi hänessä huomata hänen vapaamielisten ystäviensä vaikutusta. Eräässäkin „Kylä“-nimisessä runoelmassa antaa hän kauhean kuvan talonpoikaisorjuudesta, lopettaen sen toivomuksella saada nähdä „kansansa vapautettuna ja orjuuden kukistettuna tsaarin käden voimalla“; kirjeessä ystävälleen Tshaadajeville hän kehoittaa ystäviään pyhittämään nuoret voimansa isänmaan palvelukseen ja toivoo, että jälkimaailma on kirjoittava heidän nimensä „murretun itsevaltiuden pirstaleille“; runossa „Tikari“ hän ylistää tätä asetta, nimittäen sitä salaiseksi vapauden vartiaksi, häväistyksen ja loukkauksen ratkaisevaksi tuomariksi“, jonka edessä tyrannitkin vapisevat. Tähän aikakauteen kuuluu myös lukematon joukko epigrammeja. Koko tämä kirjallisuus, joka nyt löytyy painettuna, ei silloin, sensuuriolojen takia, päässyt edes kirjapainoon asti, mutta se levisi käsikirjoituksissa tuhansin kappalein ja sen merkitys oli tavattoman suuri. Erään Pushkinin elämäkerran kirjoittajan sanojen mukaan, ei siihen aikaan ollut ainoatakaan lukutaitoista vänrikkiä, joka ei olisi taitanut ulkoa Pushkinin kiellettyjä runoja.

Muuten Pushkin ensi aikoina koulunkäyntinsä jälkeen ei suinkaan sepittänyt ainoastaan epigrammeja ja poliitillisia runoja. Tähän aikaan hän myös kirjoitti suuren saturunoelmansa „Ruslan ja Ljudmila“. Tämän runoelman aihe on otettu kansanrunoudesta, mutta kansanomaista siinä

on ainoastaan toimivien henkilöiden nimet. Sen pääansio on, että se on vilkas, hilpeä, keveällä ja viehättävällä runomitalla kirjoitettu. Tämän runoelman johdosta syttyi 20-luvulla Venäjällä, ikäänkuin vastakaikuna siitä mitä samaan aikaan tapahtui länsi-Europan kirjallisessa maailmassa. riita klassikkojen ja romantikkojen välillä; edelliset moittivat satua, jälkimäiset olivat siitä ihastuksissaan. Mutta oikeastsan ei tätä teosta voi lukea kumpaankaan runoudenlajiin kuuluvaksi. Ulkomuotonsa ja sujuvan esityksensä puolesta se on romanttinen, mutta sisällyksensä puolesta se on hyvin kaukana tuosta hämäräperäisestä saksalaisesta romanttisuudesta, joka pyrki ties minne, ja kaipaili ties mitä.

Vaan Pushkinin vapaamieliset runot eivät jääneet ilman seurauksitta hänelle itselleen. Pian sen jälkeen tapaamme hänet — etelä-Venäjällä. Ainoastaan mahtavien ystävien esirukoukset pelastivat hänet pahemmasta rangaistuksesta; ensin hänet oli aiottu alentaa sotamieheksi tai lähettää maanpakoon kaukaiseen Solovetskin luostariin. Etelä-Venäjällä Pushkin oli neljä vuotta (1820—1824); hän luettiin palveluksessa olevaksi, vaikkei hän oikeastaan palvellut missään: hän asui milloin Odessassa, milloin Kaukasiassa, milloin Kishinevissä. Tämä oli se aika, jolloin hän ihaili Byronia. Brittiläisen runoilijan vaikutusta huomaa selvästi runoelmissa „Kaukasialainen vanki“, „Baktshisarain suihkulähde“ ja „Mustalaiset“, joihin kaikkiin hän keksi aiheen retkeillessään etelässä. Byronin vaikutus Pushkiniin ei kuitenkaan ollut suuri. Pushkinin lempeä, humaaninen luonne oli hyvin kaukana Byronin demonisesta itsekkäisyydestä. Mutta tuohon aikaan, jolloin hän tutustui suuren englantilaisen runoilijan teoksiin, oli hänen mielialansa sopusoinnussa Byronin skeptillisyyden ja toivottomuuden kanssa. Hän huomasi ristiriidan hänen korkeitten ihanteidensa välillä sekä epätäydellisyyden ympäröivässä elämässä; tämä herätti hänessä tyytymättömyyttä itseensä ja ympäristöönsä, sanalla sanoen, hän tunsi, niinkuin siihen aikaan sanottiin, itsensä „pettyneeksi ihanteissaan“. Hänen ensimäisissä, jo mainitsemissamme runoissa, ovat näiden „ihanteensa kadottaneiden“ sankarien värittömät ja abstraktiset luonteet hyvin hyvästi kuvatut; oivallisia ovat myös tapojen sekä luonnon kuvaukset. Pushkin on oivallinen niin pian kuin hän herkeää olemasta Byronina ja palajaa itseensä s. o. muuttuu elävän ja todellisen kauneuden ylistäjäksi.

V. 1827 Pushkinille sattui uusi kova onni. Postista siepattiin eräs

hänen kirjeensä, jossa m. m. oli seuraava lause: „Luen raamattua, vaan mieluummin Goetheä ja Schilleriä . . . Sepittelen paraikaa romanttista runoelmaa ja opiskelen ateismia“. Viimeisen lauseen takia hänet lähetettiin isänsä Mihailovskoe nimiselle maatilalle (Pihkovan kuvernementtiin), jossa hän oli kolmenkertaisen valvonnan alaisena, nim. kuvernöörin, läheisen luostarin johtajan ja oman isänsä. Mutta tämä silmälläpito, etenkin isän puolelta, kävi niin rasittavaksi, että runoilija pyysi että hänet armosta siirrettäisiin johonkin linnaan. Isän kanssa, joka ei ensinkään ymmärtänyt poikaansa, tapahtui tuon tuostakin ikäviä kohtauksia, jotka päättyivät siten, että ukko matkusti Pietariin pyytämään, että hänet vapautettaisiin tuosta alentavasta toimesta olla oman poikansa vanginvartijana. Näistä epäsuotuisista oloista huolimatta Pushkin sepitti Mihailovskoessa useita paraimpia teoksiaan, m. m. suurimman osan tuota runomitalla sepitettyä romaaniansa „Jevgenij Onjegin“ sekä draaman „Boris Godunov“. Näissä teoksissaan Pushkin jo on täydellisesti vapautunut byronilaisuudesta ja esiintyy niissä niinmuodoin luonteensa koko voimalla. „Jevgenij Onjegin“ muistuttaa Byronia ainoastaan ulkomuodon ja esitystavan puolesta, yhä uudistuvine poikkeuksineen itse kertomuksen juonesta, keksittyine episodeineen y. m. Päähenkilö on puhtaasti venäläinen luonne. Hän muodostaa ikäänkuin tuloksen venäläisestä herrassäätyelämästä siihen aikaan ja on perikuvana useille Venäjän kirjallisuudessa tavattaville sankareille (Gontsharovin Oblomoville, Lermontovin Petshorinille, Turgenjevin, Rudinille y. m.). Katsomatta individualisiin eroavaisuuksiin, kaikissa näissä henkilöissä on jotain yhteistä: syvä henkinen kaksinaisuus. Toiselta puolen — suuret aatteet, toiselta — täydellinen kykenemättömyys toimintaan. Jälkimäinen on seuraus silloisesta säätyläisten kasvatuksesta, joka ei valmistanut heitä työhön, vaan ainoastaan opetti poimimaan nautinnon viehättäviä kukkia. Mutta ei itse silloinen venäläinen elämäkään antanut sijaa heidän korkeille aatteelleen, vaan jäähdytti piankin heidän harrastuksensa. Kun eivät löytäneet mitään sopivaa tointa ja kun eivät olleet tottuneet työhön eivätkä halulliset työskentelemään uutterasti ja huomaamatta, niin he tuhlasivat voimiaan seuraelämän nautintoihin, niinkuin Onjegin, tai turhiin korupuheisiin, niinkuin Rudin, tai pukeutuivat suorastaan, kuten Oblomov, yönuttuunsa ja loikoen sohvallaan uneksivat suurista sankaritöistä.

Tuon negatiivisen Jevgenij Onjeginin luonteen rinnalla Pushkin on luonut toisen positiivisen luonteen, Tatjanan. Tämä herttainen tyttö on

ikäänkuin vastakohtana Onjeginin itsekkäisyydelle. Sittenkuin hänen haaveellinen rakkautensa Onjeginiin sai ratkaisevan iskun — tämä oli näet kylmästi hyljännyt sen —, päätti hän uhrata oman onnensa erään toisen perheen hyväksi, ja tässä itsensä uhraamisessa löysi hän elämälleen sisällystä, jommoista tuo „ihanteissaan pettynyt“ Onjegin turhaan etsiskeli.

V. 1825 syttyi, kuten mainittu, Pietarissa kapina. Kuultuaan tästä tapauksesta, jossa toimivina henkilöinä oli useita hänen ystäviään, aikoi Pushkin matkustaa Pietariin; ainoastaan onnellinen sattuma esti sen. (Hän oli hyvin taikauskoinen ja, nähtyään jäniksen juoksevan tien poikki, hän palasi takaisin). V. 1826 Pushkin jätti hallitukselle erittäin nöyriin lauseisiin puetun alamaisen anomuksen päästä palaamaan pääkaupunkiin; mahdotonta on ratkaista tapahtuiko tämä pelosta tulevaisuuden suhteen, vaiko halusta päästä vapaaksi maanpaosta. Muutaman kuukauden kuluttua saapui Mihailovskoeen virkamies, joka kuljetti Pushkinin Moskovaan; siellä hän vei hänet suoraan ajoneuvoista, matkasta likaisena keisari Nikolain huoneeseen. Hallitsijan ja runoilijan välillä sattui seuraava keskustelu: „Hyvää päivää Pushkin, oletko tyytyväinen, että olet saanut palata?“ Pushkin vastasi myöntävästi. „Olisitko sinä, Pushkin, ottanut osaa toimiin 14 p:nä joulukuuta, jos olisit ollut Pietarissa?“ — „Olisin varmaan, teidän majesteettinne“, vastasi runoilija, „kaikki ystäväni ottivat osaa salaliittoon, enkä minäkään olisi siitä kieltäynyt. Ainoastaan poissaoloni pelasti minut ja siitä kiitän Jumalaa“. — „Sinä olet jo kyllin ilveillyt“, sanoi keisari, „toivon että nyt olet tullut järkeväksi ja ettemme vast'edes enään riitaannu. Tästedes sinun pitää lähettää minulle kaikki mitä sepität: minä olen oleva sensorinasi“.

Tästä hetkestä tapahtui käänne Pushkinin elämässä, hänen toiminnassaan ja mielipiteissään. Hän saavuttaa vähitellen julkisen aseman, pääsee hovipiireihinkin. Runoistaan „Venäjänmaan parjaajille“ ja „Borodinon tappelun vuosipäivänä“ annetaan hänelle virka ilman työtä ja 5,000 ruplan palkalla. „Pugatshevin kapinan historia“ tuottaa hänelle kamarijunkkarin arvon. Sen ohessa hänen mielipiteensäkin muuttuvat: hän luopuu entisestä vapaamielisyydestään ja muuttuu valistuneeksi vanhoilliseksi „arzamasilaisten“ hengessä, josta ylempänä mainitsimme.

Olisi kuitenkin väärin ajatella, että Pushkinin sovinto hallituksen kanssa tapahtui pelosta tai omanvoitonhalusta. Päinvastoin voi hyvillä syillä sanoa, että tämä sovinto oli todella vilpitön. Hän oli jo aikai-

semmin horjunut arzamasilaisten ja vapaamielisten ystäviensä vaikutusten välillä. Vuoden 1825 surullisten tapausten jälkeen arzamasilaisten vaikutus pääsi voitolle. Vilpittömästi hän uskotteli itseään, että silloisenkin järjestelmän vallitessa voi palvella edistystä. Vaikka Pushkinin mielipiteet eri valtiollisista kysymyksistä vaihtelivatkin, ei hän kuitenkaan koskaan muuttunut obskurantiksi, vaan elämänsä loppuun asti hän piti runoilijan velvollisuutena palvella valistusta ja kehittää lukijoissaan inhimillisyyttä, „herättää heissä“, kuten hänen omat sanansa kuuluvat, „jaloja tunteita“. Keisari Nikolain huomio, nähtävästi, antoi hänelle takeita tämmöisestä toiminnasta. Mutta tällöin Pushkin unohti venäläisen sananparen, joka sanoo että „Jumalan ja tsaarin luo on vaikea päästä“; hän ei ottanut huomioon, että silloisen byrokraattisen järjestelmän aikana vaatimattomimmillakaan edistysharrastuksilla ei voinut olla mitään menestystä. Koko runoilijan seuraava elämä on todistuksena tästä.

Pushkinin ja hallitsijan välille asettui näet tuo siihen aikaan kaikkivoipa santarmipäällikkö, kreivi Benkendorff. Runoilija joutui kokonaan tämän kynsiin, joista päästäkseen hän sitten riuhtoili kuin lintu häkissä. Kuinka tukala hänen tilansa oli, kuinka poliisi häntä esteli, voipi nähdä vaikkapa seuraavistakin esimerkeistä. Pushkinia oli pyydetty sepittämään kirjoitus „kasvatuksesta“. Hän teki sen mukautuen, minkä voi, virallisten kaavojen mukaan, mutta ei kirjoitus sittenkään miellyttänyt kreivi Benkendorffia. Pushkin piti järjen kehittämistä tärkeänä osana kasvastuksessa, kreivi Benkendorff sitä vastoin arveli, että „uutteruus palveluksessa ja harrastus ovat pidettävät valistusta parempina“. Keisari Nikolain lausuma toivomus olla Pushkinin sensorina tulkittiin niin, ettei hänellä ollut lupa antaa teoksiaan yleisen sensuurin tarkastettavaksi, jopa niinkin, ettei hän saisi lukea teoksiaan läheisille tuttavilleen käsikirjoituksesta. Lupa tulla pääkaupunkiin ilmoitettuaan matkastaan santarmipäällikölle, tulkittiin siten, ettei Pushkinilla ollut oikeutta matkustaa mihinkään ilman erityistä lupaa, ja kun hän kerran ilman tuota lupaa oli matkustanut Kaukasiaan terveyttään hoitamaan, sai hän siitä moitteita. Eräästä käsikirjoituksena levinneestä runostaan, jonka hän oli sepittänyt jo Mihailovskoessa, hän joutui poliisin salaisen valvonnan alaiseksi, josta ei kuolemakaan voinut häntä vapauttaa (hänet pyyhittiin näet pois „epäluotettavien“ luettelosta vasta 20 vuotta kuolemansa jälkeen).

Yhtä paljon kuin Pushkinia rasittivat poliisin vainot, vaivasi häntä

myös elämä hovissa. Hänen kirjeistään tältä ajalta voi huomata, kuinka raskaalta hänestä hovilaisena oleminen tuntui, kuinka suuresti hän toisinaan halusi vapautumista näistä oloista; mutta hänellä ei riittänyt rohkeutta rikkomaan väliään hovipiirin kanssa osittain turhamaisuudesta, osittain rakkaudesta vaimoonsa, joka oli seuraelämään tottunut kaunotar ja piti paljon seuraelämän huvituksista.

Kaikki nämät epäsuotuisat olosuhteet tietysti eivät voineet olla vaikuttamatta runoilijan toimintaan tähän aikaan, jolloin hänen neronsa oli saavuttanut korkeimman kehityksensä. Ennen naimistaan (s. o. ennen vuotta 1831) hän vielä ennätti luoda muutamia ihania teoksia m. m. runon „Poltava“, jossa hän ylistää Venäjän suurta reformaattoria, jonka neroa hän jumaloi, sekä muutamia draamallisia katkelmia („Saita ritari“, „Don Juan“, „Mozart ja Salieri“), joissa hän ilmaisee todella hämmästyttävää ulkomaan elämän tuntemista, eika ainoastaan sen aikuista, vaan aikaisempaakin; tähän aikaan hän myös sepitti muutamia suorasanaisia teoksia („Pietari Suuren neekeri“, „Bjelkinin kertomukset“), jotka vieläkin voivat olla esikuvana sointuvan ja taiteellisen kielensä puolesta.

Jälkeen vuoden 1831 hän jo kirjoitti paljoa vähemmän. Tunnetummista teoksistaan hän kirjoitti seuraavan kuuden vuoden kuluessa runoelman „Vaskinen ratsumies“, kansansatuja runomitalla sekä novellin „Kapteenin tytär“. Viimemainittu on kauniin tulos hänen tutkimuksistaan Pugatshevin kapinasta. Itse tämän kapinan historialla, jonka hän kirjoitti tilauksen mukaan tai oikeammin esivallan käskystä, ei nykyjään ole mitään tieteellistä merkitystä.

Runoilijan kannel vaikeni vähitellen. Elämän huolet ja muut ikävyydet vetivät hänen huomionsa pois kirjallisuudesta. Ylhäinen seuraelämän piiri, jota Pushkin vihasi nimittäen sitä „inhottavaksi likalätäköksi“, mutta johon hän kuitenkin yhä enemmän kiintyi, nieli hänet kokonaan ja tuotti hänelle viimein turmion. Pushkinia ei rakastettu hovipiireissä hänen terävän päänsä ja häijyn kielensä takia. Hän sai siellä paljon vihamiehiä, jotka viimein muodostivat liiton odottaen tilaisuutta kukistaaksensa hänet. Pushkinin tulinen ja itserakas luonne tekikin tämän heille helpoksi. Levitettiin jonkinlainen juorupuhe Pushkinin vaimosta, ja kunniastaan arkaa runoilijaa ärsytettiin kaikin keinoin. Tuloksena juonesta oli Pushkinin kaksintaistelu hollantilaisen lähettilään pojan, paroni Dantésin kanssa, jossa taistelussa Pushkin kuolettavasti haavoittui

ja kahden päivän kuluttua, 29 p. tammik. 1837, heitti henkensä. Keisari Nikolai maksoi kaikki Pushkinin velat ja antoi hänen vaimolleen eläkkeen. Kreivi Benkendorff oli, Pushkinin sekundantin kertomuksen mukaan, saanut tietää kaksintaistelusta, mutta lähetti „erehdyksestä“ santarminsa väärälle paikalle. Tieto Pushkinin kuolemasta lensi nuolen nopeudella kautta kaupungin. Taajat ihmisjoukot täyttivät aamusta iltaan kadun, jonka varrella hän asui. Kaikki kansanluokat pitivät velvollisuutenaan osoittaa kunnioitustaan runoilijan tomulle. Ajuria tilattaessa käskettiin lyhyesti ajamaan „Pushkinille“, ja sitä paikalla ymmärrettiin. Nuoren runoilijan, Lermontovin runo „Pushkinin kuoleman johdosta“, joka huokui syvää suuttumusta ja moitetta, levisi kirjoitettuna tuhansissa kappaleissa, ja Lermontov itse karkoitettiin Kaukasiaan. Poliisi otti takavarikkoon ja poltti Pushkinin muotokuvan, jossa oli päällekirjoitus: „jo meni mailleen totuuden aurinko, jo sammui tuli alttarilta“. Pelättiin katumelskeitäkin. Runoilijan talo ympäröitiin sotaväellä. Viimein vietiin ruumis, santarmien saattamana, yön aikaan kaupungista ja haudattiin Mihailovskoen lähellä olevan luostarin hautausmaahan.

Siten mullattiin maahan se runoilija, jonka syntymää koko Venäjä valmistautuu juhlallisesti viettämään ja jota „patriootit“ semmoiset kuin „Novoe Vremja“ ja „Mosk. Vjedomosti“ kaikin mokomin tahtovat lukea heikäläisekseen. Mutta turhaan he siinä suhteessa ponnistavat voimiaan. Ei Pushkin kuulu heihin; mutta ei hän ole vastapuolueeseenkaan kuuluva; hän ei ollut mikään valtiollinen toimija. Hänen merkityksensä on puhtaasti taiteellinen: hänen teoksensa kartuttivat mahtavalla tavalla mieltymystä runouteen venäläisessä yleisössä, ne lisäsivät suuresti kirjallisuutta harrastavien lukua. Pushkin ensiksi kohotti kirjallisen toiminnan Venäjällä kansallisen työn arvoiseksi. Hänen teoksensa ovat esikuvia muodon täydellisyydestä venäläisessä kirjallisuudessa, jommoisia esikuvia ennen häntä ei tunnettu; hän paransi kirjakielen; hän toi ensinnä venäläiseen kirjallisuuteen sen realismin, joka myöhemmin, Tolstoin, Dostojevskin y. m. teosten kautta, on saanut europpalaista merkitystä.

Ankarasti arvosteltaessa voi sanoa, että Venäjän kirjallisuus alkaa Pushkinista. Ennen häntä venäläiset kirjailijat sokeasti jäljittelivät länsieuroppalaisia.

Kansakoulunopettajasivistyksen koroitus-pyrinnöt muualla ja meillä.

Kirjoittanut

KONR. HILDÉN.

I.

Voinee huoleti sanoa, että muutamissa Europan maissa on viime vuosina harva kysymys niin lujasti kiinnittänyt kansakoulunopettajien huomiota puoleensa, kuin heidän oman sivistyksensä koroituspyrinnöt.

Syitä noihin koroituspyrintöihin on tietenkin monenarvoisia ja eri maissa jossain määrin erilaisia.

Pintapuolisesti pyrinnöitä seuratessa näyttävät syytkin olevan yksinomaan pinnalla. Samaten kuin moni nykyajan yhteiskunnallisessa liikkeessä ei näe muuta kuin joidenkuiden kunnianhimoisten yllyttelyä tai turhamaisten pyyteiden sokaisemia joukkoja, samaten on näitä koroituspuuhia katsottu kylläkin karsaasti ja leimattu muutamien „puolivillaisten" hienosteluhalun vaikutuksesta syntyneiksi.

Tarkemmin harkitessa näkee juuret syvällä. Erehtynenkö, mutta luulisin näissä koroituspyrinnöissä näkeväni sivuilmiön sille muutokselle, joka viime vuosikymmeninä on tapahtunut pedagogisessa katsantotavassa. Katsantotapa, joka ei täysin tajua koulun merkitystä kasvatustyössä, on kadottanut valtansa ja alkaa väistyä. Nykyään ei ainakaan yleensä enää hyväksytä sitä käsitystä, että koulussa annetun opetuksen tarkoituksena olisi vain tietojen antaminen, intellektualinen sivistys. Opetus voi ja sen tuleekin olla kasvattavaa, sen tulee pitää siveellisen luonteen kehittämistä silmämääränään ja kasvatin koko personaa tarkalla. Kas siinä mielipide, joka yhä laajemmalti leviää ja yhä syvemmälle juurtuu. Tämäntapaisen muutoksen tapahtuessa ovat tietysti yhä nousseet ne vaatimukset, joita asetetaan opettajalle. Kasvattava opetus on jo luonteeltaan sellaista, että se vaatii ehdottomasti opettajalta suurempaa tietopuolista sivistystä kuin entinen. Silti tulee opettajan olla personallisuudeltaan kehittynyt. Koko hänen olemuksensahan painaa opetustyöhön leiman, ja siitähän tulee oppilaan muutenkin saada monipuolisia vaikutuksia. Nyt, jos milloin, on opettajalla siis tarpeen vankka yleissivistys, joka kykenee hänestä itsestään kasvattamaan siveellisen luonteen.

Vasta jonkinmoinen syventyminen aineisiin suo riittävästi harrastusta ja henkistä virkeyttä. Uuden käsitystavan vaikutuksesta eivät vaatimukset ammattisivistyksenkään suhteen ole suinkaan vähentyneet. Päinvastoin. Entistä enemmän vaatii opettajatoimi kykyä ymmärtämään eri sivistämisvälikappaleiden eetillisen arvon ja sovittamaan opetus- ja johtotapansa psykologisten vaatimusten mukaan.

On toinenkin huomattava näkökohta, joka vaatii sivistyksen kohottamista. Opettajan kasvattava vaikutus nuorisoon riippuu suuressa määrässä siitä, missä arvossa ympäristö pitää häntä ja hänen työtään. Tietysti on tähän taas vaikuttamassa monen monta asianhaaraa. Varmaa on, että viime aikoina toisaalla tiedon ilmeinen hyöty, toisaalla koulun kasvattavan merkityksen tajuaminen on suuresti lisännyt opettajan työn arvossapitoa. Toivottavasti kehitys yhä kulkee samaan suuntaan. Mitä opettajaan itseensä tulee, niin epäilemättä hänen saamansa sivistys, sen määrä ja laatu, suuresti vaikuttaa hänen osakseen tulevaan arvonantoon. Opettaja tuskin saavuttaa kunnioitusta, jollei hän yleisten asiain hoidossa kykene olemaan neuvoillaan avullisena, jollei lasten kasvatusta koskevissa asioissa saateta luottamuksella kääntyä hänen puoleensa, lyhyesti sanoen, jollei hänen näköpiirinsä ole yleensä laajempi kuin ympäristön. Olojen käydessä yhä monimutkaisemmiksi ja kansansivistyksen yhä kohotessa pitää siis opettajasivistyksenkin päästä kohoutumaan. Tuskinpa kukaan voi kieltää kansansivistyksen melkein kaikkialla viime vuosikymmeninä kohonneen. Ehdoton vaatimus näyttäisi siis olevan, että opettajasivistystäkin koroitettaisiin. Jota enemmän opettajien näköpiiri laajenisi ja jota tarkemmin opettajakasvatus ennättäisi kiinnittää huomionsa personallisuuden muodostamiseen sitä varmemmin poistuisi myös siellä-täällä opettajistossa tavattava itsekylläisyys. Sivistyneidenkin keskuudessa opettajasääty siten alkaisi nauttia yhä suurempaa kunnioitusta. Tällainen kunnioitus käy vastaisuudessa vielä tärkeämmäksi, koska kaikkialla yhä enemmän aletaan tunnustaa oikeutetuksi tuo vaatimus, että kansakoulun pitäisi olla yleisenä pohjakouluna, jossa ylhäisten ja alhaisten, rikkaiden ja köyhien lapset saavat alkuopetusta. Tietysti sivistyneet käyvät tätä vaatimusta sitä auliimmin noudattamaan, jota suuremmassa määrässä opettajasääty nauttii heidän kunnioitustaan.

Opettajasivistyksen koroittamista vastustaviakin muistutuksia on kyllä tehty ja tahdottu todistaa se epäoikeutetuksi ja mahdottomaksi. On

sanottu, etteivät opettajat viitsisi muka enää opettaa kansanlapsia, jos heidän sivistysmääräänsä koroitettaisiin. Tuo vastaväite edellyttää kumminkin siksi huonoa käsitystä sivistyksen — opettajasivistyksen — vaikutuksesta, että se tuskin kannattaisi mainitsemista, jollei sitä niin usein uudistettaisi. Vakavampaa huomiota ansaitsevat sen sijaan ne huomautukset, joita on tehty asian taloudellisen puolen suhteen. Puhumattakaan siitä, että useissa maissa koroituksen tähden kasvaisivat sekä valtion menot että yksityisten opettajiksi pyrkivien kustannukset, olisi varmaankin kaikkialla luonnollisena seurauksena se, että vaadittaisiin opettajiston palkkojen koroittamista. Siellä täällä saattavat nämät taloudelliset rasitukset käydä kylläkin tuntuviksi. Jotteivät muutokset tekisi haittaa kansakoululaitoksen menestykselle, on tarpeen, että menetellään tarpeellisen varovasti historiallisesti syntyneitä oloja hiljalleen kehitellen.

II.

Mitä opettajien valmistukseen Saksassa[1] tulee, niin voimme sanoa, ettei siinä viimeisten 25—30 vuoden kuluessa ole tehty minkäänlaisia tärkeämpiä muutoksia. Preussissä on vielä tänäpäivänä voimassa ministeri Falkin lokakuun 15 p. 1872 antamat „Allgemeine Bestimmungen“, joita aikoinaan hyvinkin ylisteltiin. Baijerissa ilmaantui kyllä viime vuonna uusi asetus, mutta siinä on luullakseni tuskin muuta huomattavaa kuin jotkut helpoitukset seminaarin lopututkinnoissa; muuten on se aivan samalla kannalla kuin vuonna 1866 ilmaantunut asetus. Muissa valtioissa ovat vuoden 1870 seuduilta polveutuvat säädökset yhäti melkein muuttamatta noudatettavina.

---

[1] Missä ei ole toisin mainittu, on Saksan oloja koskevat tiedot saatu teoksista: Geschichte des deutschen Volksschullehrerstandes von Fischer, 1892; Statistisches Jahrbuch der höheren Schulen Deutschlands, XVII Jahrg; Rein, Zur Frage der Lehrerbildung in Deutschland, 1898; Friese, Vorbildung und Fortbildung der Volksschullehrer in Preussen, 2 Aufl. 1898; Scherer, Die Forderungen der Gegenwart an die Bildung der Volksschullehrer, 1898; Rein, Encyklopädisches Handbuch, IV,1: Lehrer an Volksschulen, 1897; Schmid, Encyklopädie, X: Volksschullehrerseminar, 1887; »Neue Bahnen« ja »Der Deutsche Schulmann«, vuosikerta 1898 ja tämän vuoden ensi vihot. Jokunen tieto perustuu ainoastaan matkoilla tekemiini havaintoihin.

Ja kumminkin on juuri viimeisten kolmen vuosikymmenen kuluessa saksalais-kansallisen valtakunnan olemassaolo vakaantunut ja saksalais-kansallinen kultuurielämä ruvennut kukoistamaan. Taloudellinen, valtiollinen ja yhteiskunnallinen toiminta on vilkkaasti edistynyt. Jokaiselta saksalaiselta vaaditaan nykyään entistä paljon suurempaa henkistä kypsyyttä, jotta yleisestä vaalioikeudesta lähtisi isänmaalle siunausta. Koulun työn merkitys on siten melkoisesti kohonnut. Jo kansansivistyksen oma etu vaatii, että opettajain sivistystä koroitetaan, jotta he kykenevät nykyään niin tärkeän työnsä yhä kelvollisemmin suorittamaan ja osaavat puolestaan olla kukin vaikutuspiirissään apuna johtamassa mielipiteitä nykyajan vaikeissa kysymyksissä mikäli mahdollista oikeaan suuntaan.

Saksasta on kotoisin tuo katsantotavan muutos, johon olen edellisessä viitannut, siellähän se myös on saavuttanut laajimmin kannatusta ja jo syvälle juurtunut. Luonnollista on, että se tässä kysymyksessä on ollut monen mielipiteeseen vaikuttamassa, vaikkei vaikutusta olekkaan selvään tajuttu.

Viimeisten kymmenen vuoden kuluessa on näiden koroituspyrintöjen yhteiskunnallinen merkitys antanut niille vauhtia Saksassa erikoisemmin kuin muualla. Heti valtaistuimelle noustuaan Saksan nykyinen keisari vaatimalla vaati koulua taisteluun sosiaalidemokraatteja, noita „nykyisen yhteiskunnan vihollisia“ vastaan. Samaa vaatimusta hän tavan-takaa uudisteli hallituksensa ensi aikoina, muun muassa vuonna 1890 Berliinin joulukuun-konferenssissa, jonne 44 kouluasiain harrastajaa oli kutsuttu neuvottelemaan etupäässä ylempiä kouluja koskevista asioista. Tähän keisarin vaatimukseen vastattiin[1] kansakoulunopettajien puolelta aikakauskirjoissa ja kirjasissa ylt'yleensä: „Meiltä kansakoulunopettajilta puuttuu taistelussa tarvittavat voimat“. Opettajien harras ystävä, Jenan yliopiston professori Rein on osannut lyhyesti lausua juuri sen, mitä tuohon aikaan voimanpuutteen syyksi esitettiin. Nykyään — sanoo hän[2] — annetaan opettajille vain surkea puolisivistys, joka ei tyydytä omistajaansa ja viekoittelee sivulliset pilkkailuun; ei saa odottaa, että tällainen opettajasääty,

[1] Tarkemmin asiasta teoksessa: Beetz, Die Lehrerbildung, eine soziale Frage. Wiesbaden 1891.

[2] Rein, Am Ende der Schulreform, s. 57.

joka on — — — puuttuvaan sivistykseensä tyytymätön, taistelisi kansan keskuudessa innokkaasti yhteiskuntaa repiviä virtauksia vastaan. Hartaasti haluttiin siis saada opettajien sivistys koroitetuksi, jotta näistä sukeutuisi miehiä, jotka olivat henkisesti kypsiä ja kykenisivät kansan mielissä lujentamaan kansallista ja uskonnollista pohjaa, joka oli jo ruvennut järkkymään.

Seminaarien puutteet ja opettajasivistyksen vajavaisuudet tulivat kyllä julkisen keskustelun alaisiksi tuon tuostakin jo 80-luvun alussa. Seikkaperäisimmin harkittiin asia aseminaarinopettajien kokouksessa Berliinissä v. 1881. Mutta päiväjärjestykseen on kysymys joutunut vasta meidän vuosikymmenellämme. Yleisessä Saksan opettajakokouksessa Hallessa 1892 saatiin sitä jo jonkun verran selvitetyksi. Innostus kasvoi yhä. Vuosina 1897 ja 1898 oli kysymys joka suunnalla opettaja- ja seminaaripiireissä pohdittavana. Toivottiin yleensä, että Breslaun viimekeväinen yleinen opettajakokous pääsisi yksimielisyyteen siitä, mihin suuntaan vaatimukset olisivat ohjattavat. Tuo toivo ei läheskään toteutunut.

Tietysti koroituspyrintöjä vaikeuttaa se, ettei opettajamaailma ole edes selvillä vaatimuksistaan. Joitakuita yleisiä näkökohtia kumminkin on, joista jo on päätetty yksimielisesti. Kaikkien mielestä kaipaavat sekä opettajain yleissivistys että heidän ammattisivistyksensä laajentamista ja syventämistä. Yleensä vaaditaan, että edellisen tulisi olla jonkinmoiseen päätökseen saatettava, ennenkuin jälkimäinen alkaa. Pedagoginen ammattisivistys edellyttää näet jonkinmoista henkistä kypsyyttä. Ainoastaan tällä tavoin saattaisi muka seminaarista muodostua varsinainen pedagoginen ammattikoulu. Ei silti tarvitsisi siellä opiskella yksinomaan pedagogiikkaa pohja- ja aputieteineen ja laiminlyödä kokonaan opettajiksi pyrkivien yleissivistystä. Ei suinkaan, pitäisi vain eroittaa tarkalleen päätehtävä sivutehtävistä. Päätehtävänä olisi oppilaiden tutustuttaminen kasvatustieteeseen ja käytöllisen koulutoimen eri puoliin.

Pitemmälle ei yksimielisyyttä riitäkkään. Yksityiskohtiin mentäessä käyvät mielipiteet hyvinkin eriäviksi.

Muutosvaatimukset koskevat sekä seminaariin valmistaumista että .itse seminaareja.

Pyrkijäin valmistamista seminaariin katsotaan muutamissa Saksan liittovaltioista etupäässä valtion tehtäväksi, toisissa taasen etupäässä kuntain ja yksityisten. Edellisissä on asiasta tarkkoja säädöksiä, jälkimäi-

sissä semmoisia kokonaan puuttuu tai on ainoastaan yleispiirteitä olemassa. Useimmissa valtioissa valmistaudutaan erityisissä valmistuskouluissa (Präparandenschulen). Saksin kuningaskunnassa ja muutamissa pienissä valtioissa ei kumminkaan löydy erityisiä valmistuskouluja. Niissä ovat seminaarit yleensä kuusiluokkaisia valtion laitoksia, joiden kolme tai neljä alinta luokkaa tekee valmistuskoulun virkaa. Niin on ollut Saksissa laita jo vuodesta 1867. Toisaalla on valmistuslaitoksen ja seminaarin yhdistämisestä syntynyt oppilaitos ainoastaan viisiluokkainen, niin esim. Mecklenburgissa. Samaten on myös laita Baijerissa niissä paikoin, missä molemmat ovat yhdistettyinä. Yleisintä siellä on kumminkin, että kolmiluokkainen valmistuskoulu on seminaarista erillään. Poikkeuksetta ovat ne valtion. Badenissa, Württembergissä, Hessenissä ja Elsass-Lothringenissa ovat valmistuskoulut myöskin yleensä valtion omia, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta kaksiluokkaisia ja useimmat seminaarista erillään. Joissakuissa pienissä valtioissa on yksiluokkaisiakin valmistuskouluja, toisissa ei ole lainkaan koko laitoksia olemassa, vaikk'eivät seminaarit ole kuusi- eivätkä viisiluokkaisia. Preussissä oli vuonna 1896 ainoastaan 36 valtion valmistuskoulua. Yhdeksän vuotta aikaisemmin oli niitä jo 32. Nykyinenkään määrä ei suinkaan täytä tarvetta. Talvilukukaudella 1896—97 valmistettiin valtion laitoksissa vain neljäsosa seminaareihin tarvittavasta määrästä. Enimmäkseen tapahtuukin siis seminaareihin valmistus Preussissä yksityisten toimesta. Useissa paikoin ovat seminaarien johtajat ja opettajat perustaneet valmistuslaitoksia, joita valtio jotenkin runsaasti avustaa. Sitäpaitsi on kaupunkien omistamia, v. 1896 oli yhdeksän sellaista. Perustajan, ministeri Falkin vuonna 1872 julkaiseman suunnitelman mukaan pitäisi valmistuskoulujen oikeastaan olla kolmiluokkaisia, mutta paria poikkeusta lukuunottamatta ovat ne meidän päiviimme asti olleet „toistaiseksi“ kaksiluokkaisia. — Häviämässä alkaa jo olla se tapa, että yksityiset opettajat valmistavat seminaareihin. Harvinaista ei tuo kumminkaan ole Preussissä eikä tietääkseni aivan kuulumatonta Badenissa ja Hessenissäkään. Tietysti siellä täällä jotkut siirtyvät seminaareihin myös korkeampien koulujen keskiluokilta tai suoritettuansa kuusiluokkaisen realikoulun kurssin. Vaatipa Gothan vuonna 1863 säädetty kouluasetus seminaariin pyrkiviltä, että he olivat suorittaneet kymnaasin viimeistä edellisen luokan kurssin, mutta jo kymmenen vuoden kuluttua tuo pykälä kumottiin, sillä pyrkijöiksi

ilmoittautui ainoastaan heikkokykyisimmät kymnaasin oppilaista ja niitäkin riittämättömästi.

Valmistuskoulut ja niitä vastaavat seminaariluokat jatkavat välittömästi kansakoulun pohjalle. Oppilaitokseen ne ottavatkin yleensä vain sellaisia, jotka ovat 14—15 vuotisia ja ovat suorittaneet kansakoulukurssin. Kansakoulukurssi, jonka suorittamiseen toisissa Saksan valtioissa käytetään seitsemän, toisissa kahdeksan vuotta, on nähtävästi venyvä käsite. Sen nojalla voivat vaatimukset olla verrattain suuretkin, jos oppilaat tulevat koulusta, jossa opettajalla on yht'aikaa opetettavanaan vain samaa vuosikurssia lukevia. Mutta koko joukon saa vaatimuksista tinkiä, jos oppilaat lähtevät n. s. yksiluokkaisista kouluista, joita Saksassa[1] on aimo joukko, Preussissä puolet kaikista kansakouluista.

Aivan väärin käsittäisimme kumminkin valmistuskoulujen merkityksen, jos luulisimme niiden tyytyvän vain kansakoulukurssin kertailuun. Ne koettavat kylläkin huomattavasti täydentää ennen opittuja asioita, varsinkin kotimaata koskevia. Opetussuunnitelmassa näkyy äidinkielellä ja musiikilla olevan useimmiten suurin tuntiluku (noin 6 tuntia viikossa). Vieraita kieliä, latinaa ja ranskaa, luetaan myös siellä täällä. Tavallisesti ne ovat vapaaehtoisia. Muutamissa valtioissa (esim. Saksissa) on kumminkin latina pakollinen, toisissa (esim. Hessenissä) ranskan kieli.

Juuri tällä alalla on jo kauan haluttu ja yhä halutaan perinpohjaista muutosta. Opettajien yleissivistystä, jonka kehittämiseksi valmistuslaitokset etupäässä toimivat, pitäisi ehdottomasti koroittaa, niin vaaditaan. Kun alettiin perustaa kasvatuslaitoksia kansakoulunopettajia varten, kääntyi huomio etukädessä pedagogiseen puoleen, yleissivistys jäi syrjään. Kävi siis aivan päinvastoin kuin korkeampien koulujen opettajien valmistuksessa. Jälkimäisten suhteen on vuodesta 1890 alkaen tapahtunut parannus, heidän pedagogisesta sivistyksestään kun on varsinkin pohjois-Saksan valtioissa ruvettu entistä enemmän pitämään huolta. Olisi muka aika, että kansakoulunopettajienkin kasvatuksessa korjattaisiin vaillinainen puoli, vaadittaisiin heiltä perusteellinen yleissivistys.

Laajaperäisten muutosten puoltajat huomauttavat, ettei voi oikeastaan kieltää, että opettajillekin jo nykyään annetaan jommoinenkin määrä yleissivistystä. Mutta sittenkin pidetään heitä tässä kohden perin puut-

[1] Rein, Encykl. Handbuch I,2: Einklassige Schule.

teellisina. Mistä tuo? Nähtävästi siitä, että heidän sivistymisensä jääpi useimmille tuntemattomaksi, koska he jo 14-vuotiaina eroittautuvat. Juuri tuo erikoinen, „kastimainen“ sivistymistie vahingoittaa muka opettajia yleisön silmissä. Sitäpaitsi se vieroittaa nuorukaisen liian aikaisin yleisestä elämästä. Kansakoulunopettajiksi aikovien tulisi siis saada yleissivistyksensä siellä, missä kansakunnan muutkin sivistyneet saavat; ei pitäisi tarpeettoman aikaiseen poiketa yleiseltä valtatieltä aivan eri poluille. Tuollainen on päämäärä, jonka laajaperäisiä muutoksia tavoittelevat yleensä hyväksyvät. Mutta päämäärään pyrittäessä ilmaantuu suurta erimielisyyttä. Professori W. Rein ja useimmat muut puhujat Breslaun opettajakokouksessa pitivät ylirealikoulua (Oberrealschule, 9-vuotinen kurssi) sopivimpana valmistuslaitoksena[1]. Äidinkielen asemaa soisivat he niissä kumminkin parannettavan; kansan elämää yleensä ja varsinkin sen taloudellista puolta valaisevia asioita pitäisi entistä tarkemmin käsitellä. Kymnaasi ja realikymnaasi eivät muka tarkoitukseen sovellu, ne kun vievät oppilaat klassilliseen muinaisuuteen saksalaiskansallisten sivistysainesten vahingoksi. Seminaariin haluavan tulisi siis käydä ensin kolme vuotta kansakoulussa, sitten yhdeksän vuotta mainitussa oppilaitoksessa. Tällaisen sivistystien katsovat toiset (esim. Neue Bahnen'in toimittaja Scherer, Deutsche Schule'n toimittaja Rissmann y. m.) opettajalle sopimattomaksi. Näiden mielestä on ennen kaikkea tärkeätä, että koko kansakoulukurssi on pohjana. Ainoastaan siten säilyy tuo verraton etu, että opettajien enemmistö lähtee varsinaisen kansan riveistä, maalaisväestön keskuudesta, ainoastaan täten he jo tutustuvat lapsuudessaan siihen laitokseen, jonka opettajia heistä sukeutuu. Kansakoulun jatkoksi olisi nykyisistä valmistuslaitoksista muodostettava realiluokkaisia yliporvarikouluja (Ober-Bürgerschulen), joissa äidinkielen opetus olisi keskustana ja ranskan kieli varsinaisena opetusaineena. Kielellis-historiallisella

[1] Vaatimuksien kasvamista kuvaavana seikkana mainittakoon, että professori Rein Berliinin kokouksessa 1881 arveli, ettei voinut lainkaan tulla edes kysymykseen vaatia seminaareihin pyrkiviltä kymnaasi- tai realikoulukurssin suorittamista. Talvilukukaudella 1896/97 pitämillään luennoilla hän — muistiinpanojeni mukaan — piti realikoulua sopivimpana pohjakouluna, ylirealikoulu saattoi hänen mielestään tulla vasta tulevaisuudessa kysymykseen. Huomattava on, ettei hän Breslaun kokouksessa pitänyt viimemainittua ainoana sopivana.

sivistyksellä, joka niissä saataisiin, tulisi olla kansallinen ja kansanomainen leima; matemaattis-luonnontieteellinen sivistys taas pitäisi etupäässä taloudellista elämää silmällä. Nämät koulut valmistaisivat oppilaitaan useammanlaatuisille toimialoille eikä ainoastaan opettajaseminaareihin. Siten „kastimainen" vieraantuminen poistuisi.

On suuri joukko sellaisiakin, jotka katsovat edellämainittuja vaatimuksia liiallisiksi, jopa mahdottomiksikin. He puolestaan tahtovat toistaiseksi säilyttää pääasiassa tähänastisen sivistystien ja vain täydentää sitä. Vaatimukset valmistuskouluihin pitäisi saada yhdenmukaisemmiksi ja, mikäli mahdollista, korkeammiksi. Kurssi olisi tehtävä kaikkialla ainakin kolmivuotiseksi ja ranskan kieli otettava opetussuunnitelmaan. — Kerrassaan suurenmoinen edistysaskel otettaisiin näiden mielestä jo silloin, jos kaikkialle perustettaisiin seminaareihin organisesti yhdistettyjä valmistuslaitoksia, joissa olisi ainakin kolmivuotinen kurssi ja yksinomaan yleissivistystä pidettäisiin silmällä. Siten opettajienkin yleissivistys säilyttäisi erikoispiirteensä, joita silläkin tulee olla. Viime aikoina näyttävät mielipiteet yhä enemmän kallistuneen hyväksymään tuollaista yhdistämistä. Niinpä kannatettiin sitä jotenkin yleiseen viimesyksyisissä pienemmissä opettajakokouksissa. Hankkeen jyrkkänä vastustajana on esiintynyt varsinkin professori Rein[1]. Hänestä tuo preussiläinen tapa pitää valmistuskoulu ja seminaari erillään toisistaan on monin tavoin edullisempi. Se ei muka vaadi elämänuran valintaa tapahtumaan ennenkuin noin 17-vuotiaana, saksilainen tapa sen sijaan jo 14-vuotiaana. Parasta on myös, että yleissivistys ja ammattisivistys ovat kokonaan erillään olevien koulujen osalla. Vasta tuolla tavoin eroitettuina tulee muka kummastakin pidetyksi tarpeellista huolta. Kurinpidon täytyy myös kummallakin asteella tapahtua siksi eri tavalla, että yhdistämisestä olisi Reinin mielestä tässäkin suhteessa vain haittaa.

Joitakin muutoksia on juuri nykyisin toimeenpantu epäilemättä näiden keskustelujen vaikutuksesta. Niinpä ilmoitti Saksin opetusministeri tämän vuoden alussa kaikkien realikoulujen johtajille, että Dresden-Friedrichstadtin seminaarissa aletaan tänä keväänä realikouluista hyvillä todistuksilla päästetyille oppilaille kurssi, jonka tarkoituksena on valmistaa

[1] Päd. Blätter f. Lehrerbildung, 1899, I Heft: W. Rein, Preussisches oder sächsisches System.

heistä kolmessa tai ainakin neljässä vuodessa opettajia. Aivan vaikutuksitta ei ole jäänyt Preussinkään opetusministeri. Jo viime vuonna hän selitti hyväksyvänsä sen, että kaupunkien valmistuskoulut tehdään kolmiluokkaisiksi. Hiljattain hän on kumminkin osoittanut, ettei Preussin hallitus arvele seminaariin valmistaumisen suhteen kaivattavan mainittavia parannuksia. Koko valmistushomman ottamista valtion huostaan ei hallitus pidä lainkaan tarkoituksenmukaisena, koska se muka tahtoo, että seminaareihin tulisi oppilaita niin laajoista kansankerroksista kuin mahdollista eikä ainoastaan valtion joka tapauksessa harvojen valmistuslaitosten läheisyydestä. Hallitus on muka kyllä valmis ojentamaan joka suunnalle auttavan kätensä. Sen mielestä yksityiset opettajat kumminkin hyvin harvoin kykenevät valmistustointa suorittamaan[1]. Pappien ja opettajien pitäisi entistä enemmän ryhtyä yhteisesti valmistuskouluja perustamaan; valtiolta saisivat kyllä runsaasti apua samaten kuin seminaarinopettajat ja kaupunkikunnat jo saavat.

Enimmäkseen ovat Saksan seminaarit kolmiluokkaisia valtion laitoksia. Niin Preussissä, Hessenissä, Badenissa ja Württembergissä. Ainoastaan Baijerissa ja parissa pienessä valtiossa ne ovat vain kaksiluokkaisia. Missä seminaareihin on jo organisesti yhdistettynä valmistuskoulu, siellä muodostavat nämät yhdessä, kuten olemme jo maininneet, yleensä kuusiluokkaisen laitoksen. — Opetussuunnitelmat suovat uskonnolle, äidinkielelle, kasvatusopille ja musiikille[2] runsaimmat tuntimäärät. Niinpä on uskontoa: Preussissä alimmalla luokalla 4, keskiluokalla 4 ja ylimmällä 2 tuntia viikossa, Baijerissa 3 tuntia kummallakin luokalla. Äidinkieltä on Preussissä eri luokilla 5, 5, 2 tuntia, Baijerissa 4, 4 tuntia. Kasvatusoppia opetetaan Preussissä 2, 2, 8 tuntia, Württembergissä 3, 2, 5 tuntia, Baijerissa 4, 5 tuntia. Musiikilla on Preussissä 5, 5, 3 tuntia, Baijerissa 6, 6 tuntia. — Vieraat kielet, latina tai ranska, ovat melkein kaikkialla vapaaehtoisia.

Seminaarien yleiseksi viaksi valitetaan sitä, että niissä liiaksi rasitetaan oppilaita, mutt'ei sittekään pidetä riittävästi huolta opettajan ammattisivistyksestä.

[1] Tässä kohden ovat Saksan opettajat yleensä Preussin hallituksen kanssa samaa mieltä.

[2] Muutamissa valtioissa, esim. Saksissa, ovat sellaiset, joilla ei ole musikaalisia taipumuksia, vapaina useimmilla musiikkitunneilla.

Liikarasitus pois! Seminaari ammattikouluksi! Siinä vaatimukset. Liikarasituksen toivotaan jo suuresti vähentyvän, kunhan seminaareihin pyrkivät saavat paremman yleissivistyksen. Silloin voidaan useita seikkoja, joita seminaareissa nykyään opetetaan, jättää suunnitelmasta pois ja oppilaita rasittamatta ottaa kaikkialla vakituiseksi oppiaineeksi joku vieras kieli. Laajoissa piireissä pidetään myös erittäin suotavana, että musiikinopetusta tuntuvasti vähennettäisiin. Tähän asti on muka liiaksi tuhlattu aikaa opettajan sivutehtäviin, jollainen juuri urkurin[1] toimi on. — Jotta seminaari valmistaisi oppilaansa opettajan ammattiin täysin kelpaaviksi, olisi välttämätöntä, että entistä suuremmassa määrässä kiinnitettäisiin huomio pedagogiseen kasvatukseen. Kasvatusopin pohjatieteille, siveysopille ja sielutieteelle, tulisi antaa opetussuunnitelmassa hyvinkin huomattava sija. Vasta siten pääsisivät nuo vastaiset opettajat täysin selville kasvatuksen tarkoituksesta ja niiden eri välikappaleiden merkityksestä, joita tarkoituksen saavuttamiseksi käytetään. Kasvatusopin järjestelmänkin opiskeleminen tuottaisi tällä tavoin paljoa suurempaa hyötyä. Seminaareissa toimeenpantu käytännöllinen harjoittelu saisi myös lujemman pohjan, joka lapsien sielunelämää tarkkaamalla yhä varmistuisi. — Pedagogisen kasvatuksen ohella pitäisi totuttaa oppilaita itsenäisesti opiskelemaan yleissivistykseen kuuluvia aineita. Tällaisen itsenäisyyden edistämiseksi suosittavat jotkut (esim. professori Rein) sellaista menettelytapaa, että opettaja esittäisi asiat pääasiallisesti esitelmän muodossa, oppilas taas vastauksensa referaatin muodossa, tai että kysymyksistä yhteisesti keskusteltaisiin.

Mutta opettaja ei seminaarista päästyänsä silti vielä ole valmis, vaan on hänen kehityksestään vielä senkin jälkeen monin tavoin huolta pidetty. Tähän tähtääviä toimenpiteitä Saksassa ryhdymme seuraavassa käsittelemään.

(Jatk.)

[1] Preussissä oli v. 1891 noin joka viidenteen opettajavirkaan yhdistettynä joku kirkollinen toimi, tavallisesti urkurin tai lukkarin, monasti kumminkin alempiarvoinenkin tehtävä. Muissakin valtioissa on opettajavirkoihin tuollaisia toimia yhdistettyinä (Rein, Handbuch, IV,1, siv. 376).

Kertomus siitä, kuinka yksi talonpoika ruokki kahta kenraalia.

Kirjoittanut

M. E. SALTYKOV.

(N. SHTSHEDRIN).

Suom. Y. W.

Venäjän uudemmassa kirjallisuudessa lienee, ehkä enemmän kuin minkään muun maan, tendenssin ja oppositsionin leima, kuten luonnollistakin maassa, jossa olojen ja vallanpitäjäin arvostelu ainoastaan kirjallisuuden verhossa on mahdollista ja jossa miltei poikkeuksetta kaikki aatteellisissa harrastuksissa eläjät, kirjailijat sekä muut, ovat palkakseen saaneet kokea valtiollista vainoa, valvonnanalaisuutta, vankeutta, maanpakoa. — Samalla kuin kunkin kirjailijan tuotannosta siten puhuu enemmän tai vähemmän äänekäs vastalause ja tuomio vallitseville oloille, on Venäjän kirjallisuudelle syntynyt useita varsinaisen satiirin mestareja, joiden ruoskan alla ikuinen kosto vihdoinkin kohtaa noita aatteen ja edistyksen epälukuisia vastustajia ja vainoojia Venäjänmaassa. — Gogolin, »Kuolleitten sielujen» ja »Revisorin» kirjoittajan välitön jälkeläinen on kuuluisa humoristi ja satiirikko MIHAIL EVGRAFOVITSH SALTYKOV, tunnettu kirjailijanimellään N. SHTSHERIN, jonka kirjailusta alla seuraava pikku kertomus (kokoelmasta »Satuja») olkoon tässä näytteenä. Saltykov oli aatelisen tilanomistajan poika Tverin kuvernementista, synt. 1826. Päästyään Tsarskoe Selon lyseosta hän tuli sotaministerin kansliaan, mutta kahden ensimäisen kertomuksensa vuoksi, jotka pohjaltaan olivat varsin viattomia, hänet siirrettiin 22-vuotiaana Vjatkaan, palvelemaan siellä kuvernöörinvirastossa. Seitsenvuotisen karkoitusajan jälkeen hän sai uudelta hallitukselta luvan palata Pietariin v. 1855. Valtionvirassa hän pysyi v:een 1863 asti saavuttaen tod. valtioneuvoksen arvon. Sitten hän antautui kokonaan valtiollisen satiirin alalle ensin »Sovremennik» (»Aikalainen») nimisessä ja sen saatua lakkautuksen »Otetshestvennyja zapiski» (»Isänmaan sanomia») nimisessä lehdessä, jonka toimitus tuli runoilija Nekrasovin käsiin v:sta 1868. V:sta 1878 oli Saltykov »Isänmaan sanomain» vastaavana toimittajana. Lehden lakkautuksen jälkeen ei Saltykov enää kirjoittanut paljon. Hän kuoli Pietarissa 1889. — Saltykovin varsinainen kirjailijadebyyti oli »Kuvernementtijutelmia» (1856), joiden mestarillisissa kuvissa hän paljasti virkamiespiireissä vallitsevaa konnamaisuutta ja mielivaltaisuutta hallittavia kohtaan. Sitten seurasi »Suorasanaisia satiireja» sekä »Viattomia juttuja» (1863), joissa hän ivasi valtiollisten uudistusten pintapuolista intoilua ja vapaamielisiä valheita. — Seuraavan, 60-luvun keskivaiheilla sitten alkoi toinen ja tärkein jakso Saltykovin satiirista toimintaa. Tämän ajan lukuisista teoksista tahdomme vain lyhyesti luetella: »Ajan merkkejä» ja »Maaseutukirjeitä» (1869), »Pikkukaupunkilaisen päiväkirja Pietarista», »Herrat tashkentilaiset», »Mies- ja nais-Pompadoureja», »Täysi vuosi», »Sävyisiä pakinoita» (1876), »Kohtuuden ja tarkkuuden piirissä», »Rajan takana», »Kirjeitä tädilleni», »Aikamme

idylli», »Kertomuksia Poshehoniesta», »Loputtomia loruja», »Kirjavia kirjeitä», (1884—86), »Satuja» (1887), y. m., joissa kaikissa hän väsymättä paljastaa maansa olojen parantumatonta onteluutta ja kieroutta. Puhtaasti novellintyylisiä kertomuksiakin kirjoitti Saltykov muutamia. Lavein niistä on nimeltään »Golovlevit». — Tila ei salli meidän laveammin puhua tästä nerokkaasta kirjailijasta, joka ansaitsee sijan maailmankirjallisuuden suurien satiirikkojen joukossa, joka pelottomasti on ratkonut sitä yhteiskunnallisen valheen verkkoa, mihin elämä hänen maassaan on kiedottu, joka on julistanut tervettä järkeä sille itsekylläiselle sokeudelle, jolla siellä on ohjat käsissään, ja ollut kolkuttavana, joskin vain huviksi kuultuna omanatuntona sille moraalikannalle, joka tahtoo pakoittaa heikompansa kaikkeen ja joka orjailee väkevämmälleen kaikessa.

Olipa kerran kaksi kenraalia, jotka, kevytmielisiä kun olivat, jollakin ihmeellisellä tavalla yht'äkkiä osuivat asumattomalle saarelle.

Kaiken ikänsä nämät kenraalit olivat palvelleet jossakin registraattorinkonttorissa, siellä he olivat syntyneet, kasvaneet ja vanhenneet, eivätkä siis mitään ymmärtäneet. Eivät he juuri muita sanojakaan tunteneet, kuin: »vastaanottakaa syvimmän kunnioitukseni ja hartaan uskollisuuteni vakuutus.»

Registraattorinkonttori suljettiin tarpeettomana laitoksena, ja kenraalit laskettiin menemään. Virasta erottuaan he asettuivat asumaan eri korttereihin Pietariin Podjatsheskaja-kadun varrelle; kumpaisellakin oli oma kyökkipiikansa ja eläkettä he molemmat nauttivat. Mutta miten olikaan niin he yht'äkkiä osuivat asumattomalle saarelle, heräävät ja huomaavat, että he molemmat makaavat saman peiton alla. Selvää on, etteivät he ensin mitään ymmärtäneet ja he rupesivat juttelemaan aivan kuin heille ei olisi mitään tapahtunut.

— Näinpä tässä omituisen unen, teidän ylhäisyytenne, — sanoi toinen kenraali — näin sellaista unta, että muka asun asumattomalla saarella . . .

Sanottuaan tämän hän äkkiä säpsähti. Säpsähti se toinenkin kenraali.

— Herra Jumala! Mitäs tämä on? Missä olemme? — huudahtivat molemmat oudolla äänellä.

Ja he alkoivat hypistellä toisiaan vakuutuakseen siitä että he todellakaan eivät nähneet unta, vaan olivat valveillaan. Mutta vaikka he kuinka olisivat koettaneet uskotella itseään, että koko juttu ei ollut muuta kuin unennäköä, — niin heidän kuitenkin täytyi kuin täytyikin uskoa, että tässä oli täysi tosi ja surullinen todellisuus edessä.

Heidän edessään levisi toisella puolen laaja meri, toisella puolen oli kapea maakaistale, jonka takana taas oli tuo samainen rajaton meri.

Hyrähtivät jo itkemään kenraalit, ja tämä tapahtui ensi kertaa sen jälkeen kuin registraattorinkonttori oli suljettu.

He rupesivat lähemmin tarkastelemaan toisiaan ja huomasivat, että he kumpainenkin olivat yöpaidassa, ja kaulassa riippuu kumpaisellakin ritari-tähti.

— Kahvitilkkanen nyt hyvälle maistuisi! — lausui toinen kenraali, mutta muisti samalla mikä kuulumaton kepponen heille oli tapahtunut, ja itkaisi toisen kerran.

— Mitäs me tässä nyt teemme? — jatkoi hän itkuunsa, — jospa tässä kirjoittaisi virkakirjeen — mutta mikä hyöty siitä lähtee?

— Mutta kuulkaahan, teidän ylhäisyytenne, — vastasi toinen kenraali — menkääpä Te itäänpäin, minä menen länteen, ja illaksi yhdymme taas tähän samaan paikkaan; ehkäpä tässä vielä jotain löydämme.

Ruvettiin aprikoimaan, missä itä ja missä länsi. He muistivat päällikön kerran sanoneen: »jos tahdot saada selville missä itä on, niin asetu seisomaan silmät pohjoiseen päin, ja niin olet löytävä etsityn ilmansuunnan oikealta kädeltä.» He rupesivat etsimään pohjaista; asettuivat milloin mitenkin seisomaan, koettelivat järkiään kaikkia ilmansuuntia, mutta koska he olivat palvelleet koko ikänsä registraattorinkonttorissa, niin he eivät tietenkään mitään löytäneet.

— Mutta kuulkaapa, teidän ylhäisyytenne: Te menette oikealle, minä vasemmalle; se on kaikkein parasta! — sanoi toinen kenraali, joka, paitsi registraattorinkonttorissa, myös oli ollut sotamiesten poikien koulussa kaunokirjoituksen opettajana, ja siis oli viisaampi.

Sanottu ja tehty. Toinen kenraali lähti oikealle ja näkee — kasvavia puita ja puissa kaikenlaisia hedelmiä. Kenraalin tekee mieli saada vaikkapa vain yksi omena, mutta kaikki ne ovat niin korkealla että täytyisi kiivetä . . . Yrittää kiipeämään — mutta siitä ei tullut mitään, — paitakin repesi. Saapui kenraali purolle, näkee siinä kaloja, joita vilisee ja kuhisee aivan niinkuin Fontankan kalasumpuissa.

»Ollappa noita kaloja siellä Podjatsheskajalla!» tuumaili kenraali, ja oikein hänen kasvojensa ilme muuttui ruuanhalusta.

Meni kenraali metsään — ja siellä pyyt viheltävät, teeret kukertavat, jänekset hyppelehtävät.

— Herra Jumala! Mene ja syö! — huudahti kenraali, joka tunsi, että häntä jo alkoi oksettaa.

Mitäs tehdä, täytyi palata sovitulle paikalle tyhjin käsin. Saapuessaan sinne on jo toinen kenraali odottamassa.

— No, teidän ylhäisyytenne, oletteko mitään saaneet hankituksi?

— Löysinhän minä vanhan numeron »Moskovskija Vjedomostia», muuta en!

Panivat taas levolle kenraalit, mutta eipä tyhjällä vatsalla tahtonut

unettaa. Milloin heitä huolestuttaa ajatus, kuka heidän puolestaan eläkkeen nostaa; milloin muistuvat päivällä nähdyt hedelmät, kalat, pyyt, teeret ja jänikset mieleen.

— Kukapa olisi voinut uskoa, teidän ylhäisyytenne, että ihmisenruoka alkuperäisessä muodossaan lentää, uipi ja kasvaa puissa? — sanoi toinen kenraali.

— Niinpä tosiaankin, — vastasi toinen kenraali, — minäkin olen tähän saakka luullut, että leivokset syntyvät semmoisina, kuin niitä aamulla kahvin mukana tarjotaan.

— Siis esimerkiksi, jos joku tahtoo syödä peltokanaa, niin hänen täytyy ensin pyytää, tappaa, kyniä, paistaa se . . . Mutta kuinka tuon kaiken tekee?

— Kuinka tuon kaiken tekee . . .? — toisti toinen kenraali.

He vaikenivat ja koettivat nukkua; mutta nälkä kerrassaan karkoitti unen. Pyyt, kalkkunat, porsaat — mehevät, hiukan käristetyt, kurkkuineen, pikkelyksineen ynnä muine salatteineen — vilkkuivat vain silmissä.

— Nytpä minä söisin vaikka oman saappaani! — sanoi toinen kenraali.

— Hansikkaatkin kuuluvat olevan hyviä, kun ovat oikein kuluneita! — huokasi toinen.

Äkkiä kenraalit silmäilivät toisiaan: heidän silmissään loisti pahaa ennustava tuli, hampaat kalisivat, ja rinnasta nousi kumea mylvinä. He alkoivat hitaasti ryömiä lähemmäs toisiaan ja silmänräpäyksessä molemmat joutuivat raivoon. Hiustupsut lensivät tuiskuna, kuului poru ja ähkinä; kaunokirjoituksenopettaja-kenraali purasi toveriltaan ritarimerkin ja nielasi sen heti. Mutta kun he näkivät verta vuotavan, niin he ikäänkuin tulivat järkiinsä.

— Jumala olkoon kanssamme! — he sanoivat yhtaikaa, — tällä tavallahan me syömme toinen toisemme!

— Ja kuinka me olemme tänne joutuneet! Kuka on se ilkiö, joka meille tämän kepposen on tehnyt!

— Meidän täytyy haihduttaa ajatuksiamme jollakin keskustelulla, teidän ylhäisyytenne, muuten tässä tapahtuu miestappo! — sai toinen kenraali sanotuksi.

— Alkakaa! — vastasi toinen.

— Mitäs Te, esimerkiksi, arvelette, miksi aurinko ensin nousee, ja vasta sitten laskee, eikä päinvastoin?

— Olette omituinen ihminen, teidän ylhäisyytenne! Ensinhän Tekin nousette, menette departementtiin, siellä kirjoitatte, ja sitten vasta panette levolle!

— Niin, mutta miksei voisi otaksua päinvastoin, että minä ensiksi panen maata, näen kaikenlaisia unia, ja sitten vasta nousen?

— Hm . . . niin . . . Mutta, totta puhuen, minä departementissa palvellessani aina tuumasin näin: nyt on aamu, sitten seuraa päivä, ja senjälkeen tarjotaan illallista — ja sitten on aika mennä levolle!

Mutta illallisen mainitseminen käänsi heti molempien mielet alakuloisiksi ja katkaisi keskustelun jo alkuunsa.

— Kuulin eräältä lääkäriltä, että ihminen pitkän aikaa voi saada ravintonsa omista nesteistään, — alkoi taas toinen kenraali.

— Millä tavalla?

— No — sillä tavalla . . . Ravintonesteet synnyttävät muka uusia ravintonesteitä, nämät taas puolestaan vielä synnyttävät nesteitä, ja niin edespäin, kunnes vihdoin ravintonesteet kerrassaan loppuvat . . .

— Entäs sitten?

— Sitten täytyy taas nauttia jonkunlaista ruokaa . . .

— Hyi!

Sanalla sanoen, mistä hyvänsä kenraalit alkoivat puhua, niin johduttiin aina ruuan muistelemiseen, ja tämä vielä enemmän kiihoitti ruuanhalua. He päättivät lopettaa keskustelut ja muistettuaan löytämänsä »Moskovskija Vjedomostin» numeron, he rupesivat sitä ahneesti lukemaan.

— Eilen — luki kiihkeällä äänellä toinen kenraali, — piti vanhan pääkaupunkimme kunnioitettu päällikkö paradipäivälliset. Pöytä oli hämmästyttävän ylellisesti katettu sadalle hengelle. Kaikkien maiden antimet olivat ikäänkuin päättäneet tavata toisensa tässä satumaisessa juhlassa. Siinä oli »Sheksnan kulta-sterlettiä» ja Kaukasian fasania sekä mansikoita, jotka helmikuussa meillä ovat sangen harvinaisia . . .

— Hyi toki! Ettekö todellakaan, teidän ylhäisyytenne, voi keksiä muuta luettavaa? — huudahti epätoivoissaan toinen kenraali, ja, otettuaan toveriltaan sanomalehden, luki seuraavaa:

— Tulasta kirjoitetaan: Sen johdosta että Upa-virrasta on saatu sampi (tapahtuma, jollaista eivät paikkakunnan vanhimmatkaan ihmiset muista sattuneen), oli täkäläisessä klubissa eilen pidot. Juhlan esine kannettiin sisään mahdottoman suurella puulautasella, sen suussa oli mutamöhkäle ja sen ympärille oli lautasen reunoille ladottu kurkkuja. Tohtori P., joka samana päivänä klubissa hoiti päivystäjäntointa, piti tarkan huolen siitä, että kukin vieras sai palasen. Lientä oli jos jonkinlaista se oli melkein himoja hivelevää . . .

— Suokaa anteeksi, teidän ylhäisyytenne, ette Tekään, ymmärtääkseni, ole liian varovainen luettavanne valinnassa! — keskeytti toinen kenraali ja, otettuaan taas hän vuorostaan lehden, hän luki:

Vjatkasta kirjoitetaan: Eräs vanha kaupunkilaisemme on keksinyt seuraavan omituisen tavan valmistaa kalalientä: ota elävä made, ja hal-

kaise se ensiksi; kun leikkauksen tuottamasta tuskasta maksa laajenee . . .

Kenraalit painoivat alas päänsä. Kaikki, johon he loivat katseensa, muistutti aina vain ruokaa. Heidän omat ajatuksensa punoivat salajuonia heitä vastaan, sillä vaikka he kuinka olisivat koettaneet karkoittaa mielestään biffipaisteja, niin nämät ynnä muut sellaiset kuitenkin tunkivat väkivoimalla esille.

Mutta äkkiä se kenraali, joka oli opettanut kaunokirjoitusta, innostuneena ilostui . . .

— Mitähän jos me löytäisimme talonpojan, teidän ylhäisyytenne? — hän huudahti iloisena.

— Tuota . . . ettäkö . . . talonpojan?

— No niin, tavallisen talonpojan . . . sellaisen, jollaisia talonpojat tavallisesti ovat! Hän meille hetipaikalla leivokset laittaisi, pyyt pyytäisi ja kalat keittäisi.

— Hm . . . talonpojan, mutta mistäs sen ottaa, kun sitä ei ole?

— Kuinka ei olisi talonpoikaa! — talonpoikia on joka paikassa, — pitää vain etsiä! Luultavasti se johonkin on piiloutunut, työtä karttaakseen!

Tämä ajatus rohkaisi siihen määrään kenraaleja, että he hypähtivät ylös niinkuin ei olisi hätää mitään ja lähtivät hakemaan talonpoikaa.

Kauan he harhailivat saarella löytämättä mitään, mutta vihdoin kaunaisen leivän ja happamen lampaanlihan kirpeä haju johdatti heidät oikeille jäljille. Puun alla nukkui suuri, roteva talonpoika, vatsa pystyssä ja käsi pään alla, ja vältteli täten työntekoa mitä hävyttömimmällä tavalla. Kenraalien inho oli rajaton.

— Nukut, senkin vetelehtijä! — he ärjäsivät hänelle, — etkä ole milläsikään, vaikka kaksi kenraalia jo toista vuorokautta ovat nälkään kuolemaisillaan. Hetipaikalla — mars työhön!

Mies nousi: näkee, että kenraalit ovat ankaria. Mieli hänen teki lähteä käpälämäkeen, mutta he ottavat jäykän ryhdin ja käyvät häneen käsiksi.

Ja hän rupesi kuin rupesikin heitä palvelemaan.

Aluksi hän kiipesi puuhun ja poimi kenraaleille kumpaisellekin kymmenen täysikypsää omenaa, mutta itselleen hän otti vain yhden — happamen. Sitten hän rupesi kuopimaan maata — ja löysi sieltä perunoita; sitten hän otti kaksi puupalikkaa, hieroi niitä toisiaan vastaan — ja sai tulen syttymään. Tämän jälkeen hän omista hiuksistaan punoi ansan ja sai siihen pyyn. Lopuksi hän laittoi tulen palamaan ja paistoi niin paljon kaikenlaisia muonavaroja, että kenraalien päähän juolahti ajatus: eiköhän tuolle talonpoikais-rehvanallekin olisi annettava pieni suupala?

Kenraalit katselivat näitä talonpojan aherruksia, ja heidän sydä-

mensä sykkivät iloisesti. He olivat jo unhottaneet, että eilen olivat vähällä kuolla nälkään; he tuumivat vain: »kyllä sentään on hyvä olla kenraalina -- ei milloinkaan pulaan joudu!»

— Oletteko tyytyväisiä, herrat kenraalit? — kysyi sitten tuo talonpoikais-vetelehtijä.

— Olemme, hyvä ystävä, kyllä olemme huomanneet uutteruutesi! — vastasivat kenraalit.

— Ettekö sallisi minun nyt levätä?

— Lepää, veikkonen, mutta punohan ensin köysi.

Mies hetipaikalla kokosi kimpun metsähamppua, liotti sen vedessä, loukutti — ja illaksi köysi oli valmis. Tällä köydellä kenraalit sitoivat miehen puuhun, ettei hän pääsisi karkuun, ja panivat itse maata.

Kului päivä, kului toinen; talonpoika oli saavuttanut sellaisen taidon, että hän osasi keittää lientä kourassaankin. Kenraalimme olivat käyneet iloisiksi, kylläisiksi, lihaviksi ja valkoisiksi. Rupesivat tuumimaan, että täällähän heillä on koko elanto valmiina, sillä välin kuin heidän eläkerahansa Pietarissa yhä vain kasaantuvat kasaantumistaan.

— Mitäs teidän ylhäisyytenne arvelee, oliko se todellakin olemassa se Baabelin torni, vai onko se vain jonkunlainen vertauskuva? — kysyi kerrankin murkinalta päästyä toinen kenraali toiselta.

— Arvelen, teidän ylhäisyytenne, että se todellakin oli olemassa, sillä mitenkäs muuten olisi selitettävä se seikka, että maailmassa on niin monta erilaista kieltä!

— Arvelette, että siis vedenpaisumuskin on ollut?

— Epäilemättä, sillä mitenkäs muuten olisi selitettävä antediluvianisten eläinten olemassa-olo? Sitä enemmän, kuin »Moskovskija Vjedomostissakin» kerrotaan, että . . .

— Mutta eiköhän luettaisi »Moskovskija Vjedomostia»?

He hakivat lehden esille, istahtivat varjopaikkaan, lukevat alusta loppuun kuinka Moskovassa syötiin, kuinka Tulassa syötiin, kuinka Penzassa syötiin, kuinka Rjazanissa syötiin — ja hyvästipä se lukeminen kävikin — ei ollenkaan oksettanut!

Mutta eipähän ollakkaan, niin jo tuli kuitenkin vihdoin kenraaleille ikävä. Yhä useammin he rupesivat muistelemaan Pietariin jääneitä kyökkipalvelijoitaan ja tuon-tuostakin he hiljakseen itkaisivatkin.

— Minkähänlaista siellä nyt on siellä Podjatsheskajalla, teidän ylhäisyytenne? — kysyi toinen kenraali.

— Elkää puhuko siitä, teidän ylhäisyytenne! Sydämeni kuihtuu surusta! — vastasi toinen.

— Onhan täällä hyvä olla täälläkin — ei puhettakaan! Mutta kuitenkin, tiedättekös, ikävä on niinkuin oinaalla uuhta! Ja univormuakin on sääli!

— Sanokaas muuta! Ja varsinkin kun se on neljännen luokan univormu, entäs ne koreat kaulus-kirjaukset . . . oikein päätä huimaa!

. Ja he rupesivat talonpoikaa vaatimaan . . . heti piti heidät viedä Podjatsheskajalle! Ja siinäpä selvisikin, että mies tunsi Podjatsheskajankin, että hän sielläkin oli ollut jos muuallakin.

— Mutta mehän olemmekin juuri Podjatsheskajan kenraaleja! - - iloitsivat kenraalit.

— Minä taas . . . ehkäpä olette minut nähneetkin; mies kun riippuu huoneen seinämällä, köydestä heiluvassa laatikossa, ja seinää siveltimellä pyyhkii, taikka taas kun mies kärpäsenä katolla juoksee . . . sehän se juuri minä olenkin! — vastasi talonpoika.

Ja mies alkoi aprikoida, miten hän voisi ilahduttaa kenraalejansa siitä hyvästä, että nämät olivat osoittaneet hyväntahtoisuutta hänelle, vetelehtijälle, eivätkä olleet suuttuneet hänen talonpoikaiseen uutteruuteensa. Ja hän rakensi heille aluksen, ei se ollut laivakaan, olihan vain tuollainen ruuhentapainen, senvertainen, että sillä saattoi päästä suuren valtameren poikki suoraa päätä Podjatsheskajalle.

— Katsohan vain, kanalja, ettet hukuta meitä! — sanoivat kenraalit, nähdessään aalloilla keikkuvan veneen.

— Olkaa aivan rauhassa, hyvät herrat, ei tässä olla ensi kertaa pappia kyydissä! — vastasi mies ja rupesi matkalle varustaumaan.

Mies kokosi pehmeitä joutsenenuntuvia ja levitti ne veneen pohjalle. Tämän tehtyään hän pani kenraalit siihen maata, ja, tehtyään ristinmerkin, lähti soutamaan.

Kuinka paljon kauhistusta myrskyt ja kaikenlaiset tuulet matkalla tuottivat kenraaleille ja kuinka paljon he haukkuivat talonpoikaa hänen laiskuudestaan — sitä ei voi kielin kertoa, eikä sanoin sanella. Talonpoika vain soutaa, soutaa, ja ruokkii kenraaleja silakoilla.

Kas tuossa on vihdoinkin Neva-äiti, tuossa komea Katarinan kanava, tuossa Iso Podjatsheskajankatukin! Kyökkipiiat löivät ihmetyksestä kätensä yhteen nähdessään kuinka heidän kenraalinsa olivat tulleet — kylläisiksi, valkoisiksi ja iloisiksi. Kenraalit ryyppäsivät kahvia, söivät kylläksensä makeita vehnäleivoksia ja pukeutuivat univormuihinsa. Sitten he ajoivat räntteriaan ja kuinka paljon rahoja sieltä lähti — sitä ei voi kielin kertoa, eikä sanoin sanella!

Mutta eivät he toki talonpoikaakaan unhottaneet — lähettivät hänelle viinaryypyn ja viisi kopeikkaa rahaa — hopeassa: pidä nyt lystiä, talonpoika!

Palaustunnelma.

Kirjoittanut

J. H. Erkko.

Etelässä lämpimässä
Sydän kaipaa Suomeaan,
Halki myrskyn sinne soutaa
Kallioiseen rantamaan.

Kylmä viima vinkuu vastaan,
Taivas lunta tuiskelee,
Kevätkuussa lehti kuihtuu,
Sydänparkaa kirvelee.

Pilvessä on kansan mieli,
Silmä epäluuloinen,
Epätoivo sydämmessä —
Missä luottamus on sen?

Missä toivo, kotirauha,
Yhteisonnen kukkanen?
Ennen toinen toiseen luotti,
Miss' on turva lakien?

Sydän kotioksaa etsii,
Siinä surren laulaakseen;
Ehkä vaihtuis inha ilma,
Päivä paistais uudelleen.

Mut ei kotikolkkaa mulla,
Minne pääni kallistan —
Tuvan takana on turve,
Sinne — sinne torkahdan.

Näen siellä unta synkkää
Riistetystä maastani,
Likaisista urkkijoista,
Taisteluista kansani.

Näen unta enkä herää,
Kunnes voittaa oikeus,
Kunnes laki maata valvoo,
Nousee nuori vapaus.

Hanko 23/6 99.

Oma tupa.

Kirjoittanut

J. H. Erkko.

Sinisen järven rannalla
On tupa, pieni tupa,
Mua kultani sinne on kutsunut,
Kun hällä on siihen lupa.

Sinisen järven rannalla
On tilkku, pellon pala,
Siinä se leipä lainehtii
Ja aallosta nousee kala.

Se pelto on pieni ja tupanen
Kuin pienen linnun pesä,
Mut missä voi viihtyä rakkaus
On talvikin siellä kesä.

Heinäkuussa 1898.

Taidetta.

Katsaus Suomalaisen teatterin kevät-näytäntökauteen vuonna 1899.

Kirj. JALMARI HAHL.

Brand. — Pikku poikani. — Salmin tyttö. — Samuel Cröell. — Upponnut kello (Die versunkene Glocke). — Kaarina Maununtytär.

Näytäntökauden ensimäinen uutuus oli Ibsenin filosofis-symbolistinen näytelmä »Brand».

Tämän lavean näytelmän sisällys ja luonne on suomalaiselle yleisölle siksi tunnettu, että on tarpeetonta viipyä kauempaa sitä tarkastelemassa. Filosofeeraava ja symboliseerava piirre on havaittavissa jokaisessa Ibsenin varttuneen periodin draamassa, joko hän sitten esittää perinnöllisyyden tuhoavaa valtaa, elämän valheita tai muita yksilöä ja yhteiskuntaa kalvavia epäkohtia. Mutta koska hän useimmissa sosialidraamoissaan panee aatteidensa ja tarkoitusperiensä kannattajiksi todellisuuden mukaan kaavailtuja henkilöitä, joiden puheet hän osaa saattaa häikäisevän luonnollisiksi, ja koska hänellä tämän lisäksi on hallussaan harvinaisen suuri draamallinen rakennustaito, joka arkkitektonisesti, tarkkapiirteisesti sommittelee pienimmänkin aatevivahduksen kokonaiseen aaterakennukseen, ei ole ihme, että katsoja jännityksellä seuraa näitä hänen kappaleitansa näyttämöllä. Katsoja unhottaa vallan, että tuo suuri norjalainen maailmanmullistaja niin usein tuo esiin arvoituksiaan ja kysymysmerkkejään. Esityksen ja muodon tenho on se seikka, joka saattaa Ibsenin kappaleet näyttämölläkin niin vaikuttaviksi, huolimatta hänen problemeistaan ja arvoituksistaan. Mitä »Brand»iin tulee, en pidä sitä yhtä sopivana ja vaikuttavana näyttämöllä. Sillä vaikka siinä onkin muutamia perin dramaattisia kohtia, on siinä toiselta puolen niin paljon filosofiaa ja deklamatsionia, että se, koska se lisäksi on pitkä, ehdottomasti tekee raskaan vaikutuksen katsojaan, ja kysyy epäilemättä myös melkoisesti pääosien esittäjien voimia. Mutta jos kohta »Brand» onkin etu-

päässä lukudraama, en tahdo väittää, että sen ohjelmistoon ottaminen olisi ollut epäoikeutettu. Onhan sen suomennos monessa suhteessa etevästi laadittu, ja lisäksi on meidän aikanamme totuttu näkemään näyttämöllä esitettävän runoteoksia, jotka sisällykseltään ja muodoltaan vaivoin sopivat draaman puitteisiin. Mutta tällaisiinkin runotuotteisiin, etenkin kun ne ovat kuuluisien mestarien kädestä lähteneet, on hyvä tutustua ja teatteri on käsittänyt tehtävänsä oikein, ollen yleisön aistia kasvattava laitos, panemalla »Brand»in näyttämölle. Kuitenkin olisi yhden tämäntapaisen kappaleen esittäminen samalla näytäntökaudella mielestäni riittävä. Kuluneella näytäntökaudella sitävastoin on ohjelmistossa ollut vielä kaksi muuta samanluontoista kappaletta, nimittäin »Samuel Cröell» ja »Uponnut kello». Ensiksi mainitun kappaleen ilmestyminen näyttämölle tällä näytäntökaudella on tietysti helposti ymmärrettävissä, koska se on kotimainen uutuus draaman alalla ja lisäksi kuvastaa päivän tärkeiden kysymysten herättämiä tunnelmia.

Mutta kun tämän lisäksi vielä on esitetty puhtaasti symbolistinen näytelmä »Uponnut kello», ei voi kieltää, että tämänkeväiseen ohjelmistoon on painunut jonkunmoinen epäsuhtaisuuden raskas leima. — Palaten »Brand»in esittämiseen on minun mainitseminen hra Benjamin Leinon suuripiirteisesti päähenkilöstä luoma kuva, joka osoitti johdonmukaista tutkimista ja varttuneen, syventyneen esitystekniikin omistamista. Agnesin osa ei näyttämöllämme olisi voinut saada sopivampaa esittäjätärtä, kuin rva Katri Rautio siinä oli. Näyttelijättären luonnollinen, teeskentelemätön esiintyminen, äänen viehkeys ja liikkeiden sulavuus muodostivat mitä vaikuttavimman kokonaisuuden. Suuren taiteen kukkuloille kohosi rva Raution näytteleminen jouluilta-kohtauksessa, jossa hän ilmielävästi sai näkijän eteen kuvatuksi ne raastavan kipeät tunteet, joita äiti kokee, kun hänen täytyy vieraalle vaimolle antaa pienokais-vainajansa rakkaina muistoina säilytetyt vaatekappaleet, luopua ainoasta seikasta, joka tarjoo hänelle vähän lohdutusta. Tänä hetkenä Agnes, joka on uudemman kirjallisuuden kauniimpia naisluonteita, elää edessämme, ja mielemme täyttyy syvällä säälillä; taide on tunkenut pois katselijan todellisuuden ja siirtänyt hänet toiseen todellisuuteen. Sellaista onnistumista saattaa näyttelijätär pitää taiteensa triumfina. — Mainitsemista ansaitsee se edistystä ja tunnollisuutta osoittava tapa, jolla nti Sirkka Hertzberg suoritti Gerdin salaperäistä ja burleskia osaa.

Kevätkaudella esitetyistä uusista kotimaisista kappaleista oli ensimäinen nimensä ilmoittamattoman tekijän yksinäytöksinen kappale, nimeltä »Pikku poikani». Se on taitavasti kokoonpantu ja muuten kirjoitettu naturalistiseen tyyliin, ja sen loppuosa on räikeän vaikuttava. Varsinaista esteetillistä nautintoa tekijä kaiketi ei ole tahtonut herättää, sillä siksi kouraantuntuva on viittaus päivän kysymyksiin, siksi sensatsionia herättävä itse

aihe. — Hra Oskari Salon esittämä kielenkääntäjän osa on luettava näyttelijän onnistuneempiin. Maltillisempi näytteleminen tässä oli epäilemättä hänelle edullinen; paikoittain hän ei kuitenkaan saattanut olla vailla väärää paatosta. — Hyvää älyä osoitti rva Rautio Elisen loppumonologissa, jonka realistinen luonne helposti veisi liiallisuuksiin; näyttelijättären siihen luoma hillitty väritys oli siis paikallaan.

Ohjelmiston seuraava kappale, myöskin kotimainen uutuus, oli Juhani Sjöströmin 2-näytöksinen näytelmä »Salmin tyttö». Tämä toinen mainitun tekijän Suomal. teatterissa esitetty näytelmä ei osoita hänessä tapahtuneen draamallista kehitystä siitäperin, kuin hänen ensimäinen näytelmätuotteensa »Mari» näyttämöllä esiintyi. Ei pelkkä kansantapojen ja tanssien havaitseminen riitä tyydyttämään nykyajan näytelmätuotteeseen kiinnittämiä vaatimuksia. Psykologista kehitystä katsoja turhaan hakee tästä kappaleesta. Luonnekuvaukset, sentapaiset todellisuudesta temmatut, jotka esim. Kiven teoksissa ja muutamissa Mina Canthin näytelmissä tuoreudellaan niin suuresti suomalaista lukijaa ja katsojaa miellyttävät, eivät hra Sjöströmin kansantapojen kuvauksessa saa juuri mitään sijaa. Hra Sjöströmin kirjailija-ala on, mikäli vastaiseksi saattaa arvostella, kansanelämän kuvaukset. Jos hän tällä alalla tahtoo arvokkaampaa aikaansaada, tulee hänen ottaa tehtävänsä vakavammalta kannalta, tutkia kansassa piilevää usein syvääkin sieluelämää sekä samalla mukautua nykyisen näytelmätekniikin vaatimuksiin. Kysymyksessä-oleva kappale, jonka kieli sisältää kansanomaisia käänteitä ja sutkauksia, tietysti yhteydessä musiikin kanssa, puolustaa paikkaansa ohjelmiston kevyempänä, huvittavana aineksena. Hra E. Sivorin enimmästi itäsuomalaisista kansanlauluista sovittama musiikki tavoittelee yksinkertaisuutta ja reippautta; se eksyy kuitenkin paikoittain banalisuuteen. Arvokkain näytelmään liittyvistä musiikkikappaleista on ensimäisen näytöksen lopussa esiintyvä hymnintapainen köörilaulu. — Kiitollisimpina osina mainittakoon Helkalesken osa, jossa rva Olga Salo onnistui hyvin. Hänen äänensä paino ja reipas esiintymisensä kuvasi sattuvasti naimahaluista talonpoikaisvaimoa. »Rikko-rujon» osa oli hra Pietari Alpon käsissä, ja onnistui näyttelijä hyvällä naamiollaan, omituisella mimiikillä ja äänen vaihtelulla tuomaan esiin, mitä suinkin oli esiin tuotavissa. Itse osan suhteen lisättäköön tässä se huomautus, että »Rikko-rujo», joka ruotimuorin lähestyessä osoittaa mitä suurinta pelkoa sekä kammoa häntä ja hänen noitatemppujaan kohtaan, ja joka Hetan neuvosta on kiivennyt puuhun pakoon, kohta senjälkeen, kun ruotimuori on aloittanut noitatemppunsa, kapuaa alas puusta ja rupeaa ruotimuoria säikyttämään. — Hra Evert Suonio oli reipas ja kerskaileva »Helkan-Kalle». Nimiosan kannattaja, nti Lilli Högdahl, ei onnistunut siitä tekemään huomattavampaa; pääsyy kuitenkin on itse osassa, josta ei saata paljoa tehdä. Nti Alma Auer saattaa vastedes hyödyttää teatteria laulukappaleissa; hänen tulisi

koettaa vapautua omituisesta, häiritsevästä tavasta nostella hartioitaan muodostaessaan voimakkaampia ääniä.

Arvid Järnefeltin kappale, nimeltä »Samuel Cröell», on draama, joka vastaiseksi vakautuneiden draamallisten sääntöjen valossa arvosteltuna ei vastaa johdonmukaisesti esitettävän luonteenkehityksen vaatimuksia. Draaman päähenkilö näet esiintyy kolmenlaisena; ensin lapsellisen toimettomana, ilman energiaa, toiseksi itsepäisenä häikäilemättömänä aatteenajajana ja kolmanneksi filosofis-pessimistisenä tolstoilaisena, joka lakkaa toimimasta ja vastustamasta pahaa, alistuu kohtaloonsa ja viimein resignatsionistaan saavuttaa rauhaa. Psykologista yhdyssidettä näiden luonteenvaihdoksien välillä on vaikea havaita. — Mutta arvostelijan velvollisuus ei ole yksistään psykologisten ja teknillisten taidesääntöjen kannalta punnita taideteosta ja osoittaa, mitä siitä tässä suhteessa puuttuu, hänen tulee myös koettaa antaa tekijälle oikeutta hakemalla ja tutkimalla hänen syvempiä tarkoituksiaan. Tässä suhteessa ei sovi arvostella Cröelliä historiallisena henkilönä eikä yleensä samoin kuin muita ihmisiä, jotka ovat lihaa ja verta. Jos Cröell käsitetään etupäässä symbolistisena on häntä paljon helpompi ymmärtää. Silloin saattaa kuvitella häntä idealistiksi, joka on joutunut suuren aatteen vaikutuksen valtaan, joka ihastuu siihen ja innostuu siitä toimintaan, jolla luulee voittavansa koko maailman. Mutta hän saa pian tehdä sen kipeän kokemuksen, ettei kylmä ja tyly maailma ole yhtä ihastunut hänen suureen lempiaatteeseensa, ettei se sitä edes ymmärrä. Päinvastoin se nousee häntä vastustamaan ja polkemaan. Ja yhtä suuri kuin idealistin aikaisempi into ja toiminnan halu on ollut, yhtä masentavaa on nyt hänen pettymyksensä ja toimintansa lamautuminen. Täten kenties löydämme Cröellin traagillisuuden. Idealistit, suurten ja kauniiden aatteiden rakastajat, ovat haaveilijoita, he ovat liian herkkämielisiä ja hyväsydämisiä, voidakseen tarpeeksi tehokkaasti taistella aatteensa hyväksi itsekästä, tylyä ja aatteista köyhää maailmaa vastaan. He sortuvat, ja ainoastaan se resignatsioni, jonka tuottaa oman syvän surun voittaminen, hankkii heille mielen tyynnytystä. — Tässä tulkitsemistapa, johon »Samuel Cröell», ainakin symbolistiselta kannalta tarkastettuna, saattaa antaa aihetta. Symbolistista käsitystä näyttää mielestäni lisäksi tukevan se seikka, että tekijän pääasiallinen mielenkiinto on ollut kohdistuneena Cröelliin ja että muut draaman henkilöt ovat toisessa sijassa kaavailtuja. Niin on Lisbetan ja Jöranin rakkausjuttu, joka on Sofia rouvan toiminnan lähimpänä kiihoittimena, jotenkin väritön ja esim. tyttären ja äidin kohtauksessa Cröellin vankilan edessä jotenkin mauton. Odottaisi näet että naimahaluinenkin tytär syvästi onnettoman isän vankilan edessä antaisi omien etujensa vaieta ja säälien ottaisi osaa isän kohtaloon. Toiselta puolen ei Lisbetan tulevaisuuden ja onnen turvaaminen ole Cröellin huolena eikä se hänessä herätä mitään

velvollisuuden kollisionia. Hän unhottaa perheensä onnen ja omankin onnensa, ollen täydelleen aatteensa tenhon valloissa. Sulhasen, Jöranin statistimainen esiintyminen osoittaa vielä lisäksi, kuinka syrjäseikkana episodit tekijällä ovat olleet. Realistisesti ja dramaattisessa suhteessa vaikuttavasti on toinen näytös kuvattu. — Kieli on paikoittain vähän kankeata, puutteellisuus, josta tekijä helposti sievistelevää karsimistyötä toimittamalla voinee vapautua. Pääosan esittäjänä oli hra Benjamin Leinolla, Shakespearen ja Ibsenin tulkitsijana täydet onnistumisen edellytykset. Pyrkimys muodostamaan eheäpiirteistä kuvaa osasta, jonka kokonaiskäsitys on vaikeanlainen, kuvastui selvästi hra Leinon näyttelemisessä; tällaisissa kohdin kysytään näyttelijän omaa terävää kykyä ja kuvitusvoiman yleiskatsaukseen kykenevää taipumusta, ja mainitut ominaisuudet tuottivat tässäkin vaikeassa osassa näyttelijälle täyden menestyksen. Muista kappaleen osista ansaitsee mainitsemista hra Adolf Lindforsin Jordan ja hra Axel Ahlbergin Törnskjöld; molemmat olivat johdonmukaisesti käsitetyt ja väritetyt. Mitä hra Kaarle Halmeen esittämään Mörnerin osaan tulee, en saata puolestani siitä antaa samanlaista ehdotonta tunnustusta kuin muut arvostelijat. Arvokkaisuus, hillitty kiukku ja esiinpurkautuva viha eivät mielestäni näyttelijän esiintymisestä ilmenneet niin vaikuttavina, kuin olisi voinut odottaa.

Gerhart Hauptmannin symbolistinen satunäytelmä »Uponnut kello» (Die versunkene Glocke), joka kevätkauden loppupuolella esitettiin, on helpommin ymmärrettävissä, jos luomme silmäyksen Hauptmannin edelliseen draamalliseen tuotantoon sekä siihen mytologiseen ainekseen, jota hän on käyttänyt tämän draaman kokoonpanoon. Hauptmannin draamallinen esikoinen »Vor Sonnenaufgang» (Ennen auringonnousua) on naturalistisen suunnan tuote. Siitä huomaa selvästi, että nuori Hauptmann oli Ibsenin innokas oppilas; perinnöllisyys — alkoholismin tuhoavien vaikutuksien muodossa — oli tämän näytelmän perussävelenä. Realistisella tavalla Hauptmann käsittelee niinikään perinnöllisyyden ja dekadansin vaikutuksia kahdessa seuraavassa näytelmässä, nimittäin draamoissa »Das Friedensfest» (Rauhanjuhla) ja »Einsame Menschen» (Yksinäisiä ihmisiä). Korkeimmilleen nousi hänen naturalisminsa sosialidraamassa »Die Weber» (Kankurit), joka kuvaa tämän vuosisadan 40-luvulla tapahtunutta saksalaisten kankurien toimeenpanemaa kapinaa. Tämä kappale on muun muassa siitä omituinen, ettei siinä ole varsinaista päähenkilöä, vaan että joukko on päätoimijana. Kappale herätti hallitsevissa piireissä suurta närkästystä, ja sen esittäminen kiellettiin; asia otettiin esille »Reichstag»issa, ja lopulta Hauptmannin nälistyneet kankurit ilmestyivät näyttämölle. Tekijä oli itse kiistojen ja rettelöiden kestäessä selittänyt, ettei hänen draamallaan ollut mitään sosialistisia agitatsioni-tarkoituksia, vaan että hän oli kirjoittanut sen puhtaasta säälistä kärsiviä kohtaan. Siinä

oli hänen naturalistinen tyylinsä viettänyt suurimman triumfinsa — äärimäiseen kurjuuteen vajonneiden kankurien oloja on siinä mitä räikeimmin ja realistisimmin värein kuvattu. Hauptmann valitsi sitten historiallisen aiheen kolmikymmenvuotisen sodan ajoilta, aiheen, joka osaksi kuvaa samoja tapahtumia kuin Goethen nuoruudendraama »Goetz von Berlichingen». Tämän historiallisen näytelmän nimi on »Florian Geyer». Sitä varten oli runoilija tehnyt laajoja ja seikkaperäisiä tutkimuksia saattaakseen kultuurikuvansa niin eteväksi kuin mahdollista. Hän ryhtyi mitä innokkaimmin uutta näytelmäänsä kirjoittamaan, luullen tällä työllään saavuttavansa luomakykynsä huipun ja tavattoman menestyksen. Mutta tämän näytelmän premieri, josta Hauptmann oli niin suuria odottanut, muodostuikin suureksi pettymykseksi, sillä yleisö osoitti kappaleelle laimeata suosiota. Premieriä seurasi hyvin ankara arvostelu monelta taholta. Turhaan koettivat Hauptmannin ystävät lohduttaa häntä sillä väitteellä, että hänen vastustajansa ja kadehtijansa olivat hänelle tämän tappion valmistaneet. Mutta toinnuttuaan vastoinkäymisen tuottamasta katkerasta iskusta, rupesi runoilija syvemmin asiaa miettimään ja huomasi ettei hänen huonon menestyksensä syynä ollut ainoastaan se, että naturalistinen tyyli oli osoittautunut sopimattomaksi hänen historiallisen näytelmänsä suhteen, vaan että tämä kappale ja koko hänen siihenastisen suuntansa tuotteet olivat senlaatuiset, etteivät ne tyydyttäneet korkean taiteen vaatimuksia. Kun nyt siis siirrymme tarkastamaan satunäytelmää »Uponnut kello», käsitämme että se kello, jonka valaja Heinrich oli valmistanut ja jota alettiin kuljettaa ylös vuoren kukkulalle, mutta joka rinteeltä metsän peikon tuuppaamana oli syöksynyt syvyyteen, on lähinnä Hauptmannin onnistumaton näytelmä »Florian Geyer». Mutta kuten kaikki suuret runoilijat, on Hauptmannkin osannut antaa omalle pettymykselleen ja surulleen yleisemmän merkityksen. Uponnut kello oli ollut senlaatuinen, että se saattoi kaikua ainoastaan alhaalla laaksossa, eikä korkeuksissa, s. o. Hauptmannin edellinen taidetuotanto ei kyennyt tyydyttämään korkean taiteen kaipausta. Kellonvalaja Heinrich, joka on syöksynyt alas jonkun matkaa kellonsa mukana, kiipee runneltuna ylemmäksi vuorille ja kohtaa viehkeän satuolennon Rautendeleinin, johon hän ihastuu ja joka myös vastaa hänen tunteisiinsa. Rautendeleinin on runoilija noutanut saksalaisesta mytologisesta tarusta, jonka mukaan tämä suloinen keijukainen välistä rakastuu ihmislapsiin saattaen heidät onnen hurmaukseen; mutta tätä kestää vain vähän aikaa. Se haihtuu pian keväisen unelman tavoin, sillä Balderin kuolinpäivänä hylkää Rautendelein ihmissulhonsa ja palaa Vesihiiden luo kaivoon, josta hän on tullutkin. Tämä kansantaru kaiketi syvämielisesti kuvaa kaiken maisen kauneuden, kaiken ylevän katoavaisuutta. Heinrich, kellonvalaja, saa myös kokea tätä onnen hurmausta, sillä Rautendelein on suudellut häntä ja niin luonut häneen uutta elon-

voimaa, luonut hänen eteensä uusia ihannenäkyjä. Heinrich hylkää vaimonsa ja lapsensa, hylkää entisyytensä ja muuttaa ylös vuoristoon asumaan Rautendeleinin luo sekä rupeaa nyt valamaan uutta kelloa, joka on kajahtava vuorten huipulla ja ihastuttava koko ihmiskunnan. Tämä uusi kello, se ei ole ainoastaan uusi taideteos, jonka runoilija aikoo luoda, se on runouden ihanne, se on laajenneena koko nykyisen ihmiskunnan ihanne. Mutta keskellä valajan uutta elämää, keskellä ihmekellon valmistamista, tulee Heinrichille alhaalta laaksosta entisyyden viesti. Heinrichin kaksi pienokaista ilmestyy kiiveten ylös vuoren rinnettä ja kantaen astiaa, jonka täyttävät heidän äitivainajansa kyyneleet. Äiti itse nukkuu syvällä laaksojärvessä valkeiden ulpukoiden luona. Ja samassa rupeaa uponneen kellon ääni soimaan syvyydestä; s. o. runoilijan omatunto herää ja syyttää häntä siitä, että hän on hyljännyt maisen todellisuuden, että hän on jättänyt sen runoutensa alan, joka saarnasi epäkohtien poistamista, kärsivien huojennusta. Ja Heinrich, runoilija, lähtee takaisin laaksoon, mutta siellä häntä ei enää tunneta, siellä hänellä ei enää ole vaikutusalaa, ja hän palaa taas vuoristoon etsien Rautendeleiniä; mutta Rautendelein on sillä aikaa mennyt ruman vesihiiden vaimoksi ja ilmestyy vain hetkeksi kaivosta ennen murtuneen Heinrichin kuolemaa. — Sulattaen siis yhteen omia elämänkokemuksiaan ja mytologisia taruja, on runoilija symboliseerannut suuren taiteen, elämän ylevien ihanteiden kaihoa, taiteilijan kaukopyrkimystä, hänen luovan kuvitusvoimansa hurmaavaa lentoa, mutta myös sen lyhytaikaista kantavaisuutta.

Että tämä kappale näyttämöllämme oli vaikeatajuinen ja yleisön mielissä vaivoin sulava, on luonnollista. Saksalaisissa se tietysti helpommin, näyttämölläkin esitettynä, herättää taidenautintoa, koska sen tekijän elämäkertaa koskeva puoli ja mytologinen taruaines heitä on lähempänä. Mutta joka tapauksessa tervejärkisesti ajattelevalle tämäntapaiset symbolistiset kokeilut näyttämöllä ovat pidettävät liian vaativaisina ja maalinsa yli ampuneina kirjallisina yrityksinä. Luettavaksi aiottuina runoteoksina niillä saattaa olla viehätyksensä, jos kohta lukija saakin kamarissaan pienellä tieteellisellä tutkimustyöllä niiden ymmärtämiseen valmistautua. Mutta näyttämöllä esitettyinä ne aiheuttavat arvailemista ja kuvitusvoiman jakautumista silmien eteen kuvattujen tapahtumien tarkastamiseen ja kulissien takana piilevien aatteiden esille nostamiseen, ja tämä on kovin hankalaa.

Heinrichin osan esittämisessä osoitti hra Axel Ahlberg eheää käsitystä. Deklamatsionin paatos oli, siinä määrässä kuin näyttelijä sitä käytti, sovelias tällaisessa aatteellisessa osassa. Naamio oli hyvin onnistunut. Tunnustaen hra Ahlbergin etevät ominaisuudet lausujana, pidän itseäni kuitenkin velvoitettuna huomauttamaan epäkohtaa, joka johtuu siitä että näyttelijä paikoittain lyhentää pitkät vokaali- ja konsonantti-ään-

teet, joten lausunto saa jonkunmoisen stakkateeraavan luonteen. Arvelen, että tämä epäkohta vähäisen tarkkaavaisuuden avulla on poistettavissa. — Rva Olga Leinon kuvaama Rautendelein oli läpeensä viehkeä ja miellyttävä. Hra Adolf Lindfors oli mielestäni käsittänyt Vesihiiden osan vallan oikein. Tässä, luonnonhengessä on nimittäin havaittavana filosofinen ja surumielinen piirre, jonka näyttelijä toi esiin. Ettei huumoriakaan puuttunut, osoitti se mestarillinen tapa, jolla hra Lindfors äänsi nuo salaperäiset onomatopoieetiset sanat »oaaks» ja »brekekekeeks». Hra Hemmo Kallio oli notkea faunimainen metsänpeikko, jonka esiintymisestä, tekijän tarkoituksen mukaisesti, ei puuttunut groteskimaista realismia. — Käännös, jonka on suorittanut hra Jalmari Finne, tuntui sujuvalta. Mahdotonta tietysti on arvostelijan sitä tarkastaa ja arvostella vertaamalla alkutekstiin, koska se ei ole painettu. Oikein oli suomentaja mielestäni menetellyt siinä, että hän käänsi tavallisella kirjakielellä vanhan noitaeukon repliikit, jotka alkuteoksessa ovat kirjoitetut omituisella, vaivoin ymmärrettävällä murteella.

Viimeinen tämänkeväisistä uusista kappaleista oli kotimainen teos, hra Jalmari Finnen historiallinen murhenäytelmä »Kaarina Maununtytär». Sitä, että isänmaallinen kysymys kuvastuu tähänkin viimeaikojen kotimaiseen kirjalliseen tuotteeseen, ei mielestäni tarvitse oudoksua. Nähtävästi nuori tekijä kuitenkin on antanut nykyajan mielialan liiaksikin vaikuttaa entisaikojen kuvaamiseen, siihen määrin että kuvaus on tullut epähistorialliseksi, vaikka hän näyttääkin koettaneen tutkia kuvattavaansa aikaa [1]. Tutustuminen ajan oloihin on houkutellut häntä miltei esitelmän muotoisina esityksinä sallimaan henkilöiden kuvata ajan tapahtumia. Tämä venytti paikoittain väsyttävästi dialogeja. Tällaiset karakterististen seikkojen mainitsemiset tietysti ovat paikallaan historiallisessa näytelmässä, jonka tulee paitsi aatesisällystään luoda kultuurikuva; mutta niitä tulee säästäen käyttää ja niin paljon kuin mahdollista sovittaa joko henkilöiden karakteristiikkiin tai toiminnan motiveeraukseen. Itse draaman traagillinen konflikti on mielestäni kiitolkinen, dramaattinen. Mutta sen käsittelyssä olisi odottanut tekijän puolelta syvempää psykologista menetystapaa. Lempeä Kaarina, joka oli ainoa henkilö, joka osasi hillitä Erik XIV:n rajua ja synkkää luonnetta, olisi kaiketi, niin sopi olettaa, vakuuttavammin, hellemmin koettanut vaikuttaa poikaansa ja saattaa hänet hylkäämään halpamaiset ja kunnianhimoiset hankkeensa. Ja vaikeammaksi ja katkerammaksi olisi odottanut hänen taisteluansa hänen erotessaan lapsestaan ja uhratessaan hänen tulevaisuutensa. Hänen heroillinen tekonsa ei siltä olisi

[1] Yhtenä lähteenä aikakauden tuntemiseen on tekijällä nähtävästi ollut Santeri Ingmanin »Anna Fleming». Ettei tätä semmoisenaan käy historiallisena lähteenä käyttäminen, tarvinnee tuskin mainita.

himmentynyt, päinvastoin olisi traagillinen loppuvaikutus sen kautta ollut vaikuttavampi. Näistä puutteellisuuksista huolimatta, on kappaleessa kuitenkin hyvästi keksittyjä dramaattisia kohtia, kuten piispan, kuningattaren ja hänen poikansa välinen kohtaus Turun tuomiokirkon sakastissa, sekä kohtaukset kolmannen näytöksen lopulla. En ole sitä mieltä, että nuori tekijä tästä esikoisestaan on ansainnut monelta taholta tullutta ankaraa arvostelua kokonaisuudessaan. Sillä jos toiselta puolen on välttämätöntä, että erityisen vaiston ja tarpeen täytyy vetää taiteen alalle ja kyvyn olla onnistumisen edellytyksensä, ei sovi ensi tuotteesta langettaa ehdotonta tuomiota. Sillä onhan vasta-alkajalla niin paljon teknillisessä puolessa ja teoksensa objektiiviseen muotoon saattamisessa silmällä pidettävää, että psykologinen syventyminen saattaa jäädä kesken. Ja vasta jatkuva tuotanto saa todistaa, onko todella taiteilijapersonaa ja syventymiskykyä taidetyön takana.

Osien esittäjistä on ensi sijassa mainittava hra Benjamin Leinon oiva rautamarskista luoma kuva. Naamio, liikkeet ja puhe olivat illusorisia. Rva Olga Salon näyttelemisessä oli paljon hyviä puolia. Hra Oskari Salon suoritus Kustaa Erikinpojan osassa oli vähemmänarvoinen; näyttelijän pitäisi kaikin mokomin saada malttia esitykseensä. Lieventävänä seikkana tämän huonon onnistumisen suhteen on kuitenkin pidettävä itse osan epämiellyttävä luonne. Hra Emil Falck antoi huolellisen kuvan epäröivästä, mutta pohjaltaan hyväntahtoisesta piispasta.

Kirjallisuutta.

Runoutta.

EINO LEINO, *Tuonelan joutsen.* Näytelmäruno. Tukholmassa 1898 (julkaistu 1899), Otava. 52 siv. 8:o. Hinta: 1: 25.

Tämä Eino Leinon uusin teos on ainoastaan dialogisen esityksensä puolesta näytelmän muotoinen. Itse asiassa se on symbolistinen tunnelmaruno. Vaikeata on arvostelijan kertoa sen sisällystä; se on luettava, sillä ainoastaan siten saattaa tutustua sen luonteeseen ja runollisiin kauneuksiin. Aihe on otettu siitä Lemminkäisen tarun episodista, joka kuvaa Lemminkäisen tuloa Tuonen joelle Tuonelan joutsenen ampumista varten, hänen surmaansa ja kuolleista jälleenvirkoamistaan. Lemminkäinen esiintyy Eino Leinon runossa syvästi surullisena; maailmasta hän ei ole saa-

nut rauhaa mielelleen, vaan on surujensa pakoittamana lähtenyt Tuonelle. Tuonen tytön ja Lemminkäisen välisestä vuoropuhelusta käy selville, että Lemminkäisellä on mielessään suuria maailmanparannus- ja uudistusaatteita. Hän kuvaa niitä seuraavasti:

»Mun onneni orhin seljässä on
ja seisoa kansan päässä
ja johtaa joukkoja taistelohon
kuin tuulispää
vie pilviä ukkossäässä.
Ja taivahan liekkinä tahtoisin
minä kansojen keskeen lyödä
ja huulin ahmivin, hulmuvin,
pois maailman synnit syödä
ja hiekat huuhtoa, paadet pestä
ja lakaista laaksot ja vieret veen
ja ilmat ihmisen jäleltä lestä
ja virrat vihkiä uudelleen
ja kirkastaa
koko vanhan Maan
taas taivahan tähtöseksi.»

Kun Tuonen tyttö on kysynyt, miksi ihmiset, jotka saivat asuakseen armaan maan, rientävät Tuonelan rantaan, selittää Lemminkäinen Tuonelle-tulonsa syvemmät syyt seuraavasti:

»Me saimme armahan, avaran maan,
mut Tuonelan aaltojen saartaman,
ja taivahan laajan ja kuulakkaan,
mut taivahan, rantojen kaartaman:
meit' ympäri aitoja, aitoja luotiin,
mut rintahan aidaton aatos suotiin.
Oi, Tuonelan neiti, et arvata voi,
mitä vaivoja tuntevi vangittu sielu,
kun rinnassa kaihojen kaikkeus soi,
mut pienenä ympäri piirtävi nielu,
kun henki ääretön, pohjaton,
näin äärien keskehen kytkettiin,
kun aatos määrätön, ohjaton,
näin lyötihin määrien kaulaimiin —
ne kahlehet nyt minä katkoa tahdon
ja katsoa alle aaltojen vaahdon.»

Tästä päättäen runon sankari tuntee itsessään äärettömyyden kaihoa, kaipaa aatosten rajatonta lentoa, mutta tuntee samalla kipeästi aineellisuuden asettamat salvat ja kahleet. Saatamme olettaa, että hän hakee olevaisuuden ihannetta tai uuden, paremman todellisuuden ehtoja. Viimeksimainittuun viittaavat sanat:

»En tahdo ma vaipua Tuonelaan,
mut Tuonen ma tahdon voittaa,
ma tahdon lääkitä tuskat maan
ja mielihin lepoa soittaa.
Ma tahdon rauhani taistella
ja saarnata uskon uuden
ja kuuleva kumman on maailma
ikijoutsenen salaisuuden.»

Tuonelle-tulo ja vaikealöytöisen joutsenen ampumayritys on kaiketi mainitun runon periaatteen symbolina. — Kun Tuonelan joutsen viimein ilmestyy Lemminkäisen näköpiiriin ja hän sitä tähtää, lävistää hänet Pohjan paimenen käärmenuoli. Paimen tekee sitten selkoa kostonsa merkityksestä seuraavasti:

»Oman oli kähysi käärme,
oman syysi synkkä nuoli,
minäpä vain elosi varjo,
paimen töittesi pahojen . . .»

Kun paimen on silpomaisillaan säilällään Lemminkäisen ruumiin, rupeaa sankarin äidin ääni kuulumaan, ja sen lähetessä painuu paimenen miekka ja hän katoaa lopulta. — Etsiessäni tämän lopun yhteyttä runon muun periaatteen kanssa, kuvittelin runoilijan mielessä liikkuneen sen ajatuksen, että ainoastaan epäitsekäs rakkaus saattaa pelastaa ja tyynnyttää syyllisen ja elämäntaistelussa ja ihanteen etsinnässä haaksirikkoon joutuneen.

Olenko onnistunut löytämään runoilijan periaatteita, sitä en tiedä. Mutta kun symbolistinen runo eksyy puoleksi arvoitusten alalle, täytyy lukijan ruveta arvailemaan ja koettaa sommitella selviksi aatteiksi sen, minkä runoilija on kätkenyt symbolistiseen utuverhoon. — En puolestani ole himmeäaatteisen symbolistisen taidesuunnan ihailijoita. Se onkin muuten jo pidettävä pääasiassa voitettuna kantana. Tuleehan jokaiselta tositaidelajilta, kuten kuvaamataiteelta, vaatia, että se luo mielikuvituksellemme kuvia, jotka ovat tarpeeksi havainnollisia, jotta ne intellektin ja tunteen vuorovaikutuksesta tulisivat henkemme omaisuudeksi tehden esteettisen mielihyvän mahdolliseksi. Epäselvä tunteissa-haaveileminen ei saata tyydyttää nykyajan ajattelevaa ihmistä. Entä musiikki — sanotaan kenties — vaikuttaahan se ainoastaan tunteeseen vetoamalla koko henkiseen olentoomme. Aivan niin; mutta unhoitetaan, että runous, vaikka se tunnelmien herättäjänä onkin sukua musiikille, kuitenkin sen lisäksi sanoilla esittää käsitteitä ja ajatuksia; ja pukekoon se ne kuinka vertaukselliseen pukuun tahansa, niin on niiden loogillista yhteyttä, kehitystä ja selkeyttä kuitenkin pidettävä silmällä. Kuinka ala-arvoiseksi runous vajoaa, kun

tämä runouden tärkeä sääntö jätetään noudattamatta, osoittavat ilmeisen selvästi Ranskan radikaalisen symbolistisen suunnan lyyrikot, joiden runot enimmästi ovat pelkkää sanahelinää ilman mitään järjellistä ajatusyhteyttä. Symbolistit puolustavat kantaansa sillä, että nykyään on aatteiden ja ihanteiden murrosaika, uuden ajan odotushetki, ja että heillä siis on oikeus haaveilla ja esittää himmeitäkin aatevälkähdyksiä, jotka näyttäytyvät etäisellä taivaanrannalla. Tämä kaikki saattaa olla totta; onhan runoilija oikeutettu kuvaamaan niitä tunteita ja aatteita, jotka hänen hengessään liikkuvat, vaikkapa ne vain ovat aavistuksia ja kaihoja. Kysymys on vain siitä, miten hän ne esittää, ja että hän ne esittää objektiivisesti; objektiivinen, selväpiirteinen esitys — siinähän on ihanne, jota jokaisen taiteilijan tulee tavoitella. Epäilemättä on paljon totuutta runoilijan sanoissa: „Det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta.“ Olisi suotavaa, että kaikki symbolistiset taiteilijat ottasivat tarkoin punnitakseen näitä Alfred de Vignyn sanoja: „Après avoir vu clairement que le travail des livres et la recherche de l'expression nous conduisent tous au paradoxe, j'ai résolu de ne sacrifier jamais qu'à la conviction et à la vérité, afin que cet élément de sincérité complète et profonde dominât dans mes livres et leur donnât le caractère sacré que doit donner la présence divine du vrai, ce caractère qui fait venir des larmes sur le bord de nos yeux lorsqu'un enfant nous atteste ce qu'il a vu.“ — (Alfred de Vigny: Journal d'un poète [1]).

En tahdo väittää, että Eino Leinon puheena-oleva runoteos kokonaan astuisi symbolistien polkuja. Useista esiintyvien henkilöiden puheista saattaa lukija luoda itselleen kuvan heidän ajatuksistaan. Mutta toisissa kohdin on runoilija mielihyvällä antautunut symbolistiseen maneeriin. Mitä ensiksi siihen tulee, että Lemminkäisestä tehdään katuvainen ja syvästi sureva, elämään kyllästynyt, ihanteita ja maailmanparannusta tavoitteleva henkilö, ei Kalevala tietysti anna siihen aihetta. Lemminkäinen on selväpiirteisimpiä ja johdonmukaisimpia kansaneepoksemme luomia; hän on „veitikkä verevä“ alusta loppuun. Eri mieliä saattaa myös olla siitä, onko sopivaa muuttaa toisenlaisiksi Kalevalan pääluonteita, jotka valmiina, selväpiirteisinä ovat sulautuneet jokaisen sivistyneen suomalaisen tietoisuuteen. Mutta senkin lukijan, joka ei puolestaan pidä mainittua menettelyä sopivana, tulee kaiketi — niin symbolisti vaatinee — keskellä taidenautintoaan löytää se puolustava selitys, että tässä esiin-

---

[1] »Huomattuani selvästi, että kirjailijatyö ja esitystavan tavoitteleminen saattavat meidät kaikki paradoksiin, olen päättänyt uhrata kaikki yksinomaan vakaumukselle ja totuudelle, jotta täydellisen ja syvän vilpittömyyden leima vallitsisi kirjoissani ja antaisi niille sen pyhän luonteen, jonka jumalallisen totuuden läsnäolo luopi, ja joka kyynelin kostuttaa silmiemme reunat silloin kun lapsi me ille näkemiänsä kertoo.»

tyy sankari, jolla on Lemminkäisen verta suonissa, mutta jonka luonne on laajennettu ja syvennetty. — Olen miettinyt kultaisten sudenkorentojen osaa tässä näytelmärunossa. Olin alussa taipuvainen vertaamaan niitä jonkunmoiseen antiikkisissa draamoissa esiintyvään kuoroon; mutta tämäkin on ollut tukalaa. Symbolistisiin himmeyksiin mieltyneet lukijat kenties näiden olentojen salaperäisesti hymisevästä laulusta joutuvat johonkin epämääräiseen tunnehaaveiluun. Olen puolestani minäkin koettanut sitä, ja paikoittain hiukan onnistunut siihen suuntaan. Mutta refrengi:

»Kultasiipiset
karkelemaan.
Multasiipiset
multahan maan.»

on tuottanut minulle melkoisesti päänvaivaa. Voihan se symbolistisena sanaornamenttina olla paikallaan parissa ensimäisessä sudenkorentojen laulussa. Mutta se ilmestyy säännöllisesti seuraavissakin; se ilmestyy itsepäisesti niin usein kuin sudenkorennotkin; ja lopulta lukija väsyy ja suuttuu ja toivoisi, että joko Tuonen ukko kaukaisella murinallaan, tai Tuonen tyttö huuhdeltavine huntuineen säikyttäisi tiehensä tämän siivekkään parven, joka itsepintaisesti filosofeeraa à la Nietsche. — Paikoittain runoilija tässäkin, kuten edellisissä runoissaan, käyttää omituisia käänteitä ja sanoja, jopa pelkkien loppusointujen vuoksi valitsee omituisia, ajatusta ilmaisemattomia sanoja. Mainitsen vain esimerkkinä sivulla 19 olevan säkeen:

»ja seisoa kansan *päässä*»

Tietääkseni muoto *päässä* näin käytettynä on postpositsioni, kuten esim. yhteydessä: matkan päässä. Samoin eivät tunnu onnistuneilta siv. 15 olevat säkeet:

»Viisahat asuvat vuorilla,
laulajat laaksojen *päällä*.»

Sanan *päällä* vastariiminä on sana *täällä*. Mauton on myös vertaus:

»Saatan olla vuoren jätti suuri,
käydä kääpiöiden *päällä*» (s. 18),

jossa sana *päällä* taas on *täällä* sanan riiminä. Olisi aika jo, että runoilija, joka muuten on osoittautunut taitavaksi kielenkäyttäjäksi, runoistaan karsisi pois tämäntapaisia epätasaisuuksia.

Luottaen Eino Leinon runoilijalahjoihin, on minun puolestani tehtävä se tunnustus, että pidän arvostelemaani runoelmaa edistyksenä.

Tunnelmaväritys on usein onnistunut ja perin runollinen. Itse aihe on myös edellisiin verrattuna syvempi. Mutta yksinkertaisempia, luonnollisempia esityskeinoja ja selviä aatteita tulisi runoilijan vastedes tavoitella.

J. H.

Historiallista kirjallisuutta.

REINH. HAUSEN, *Bidrag till Finlands historia.* Del II, senare häftet. Helsingissä 1898, Suomen valtioarkisto. Siv. 273—451, 8:o. Hinta 3:—.

Tällä nyt ilmestyneellä viholla on toinen osa R. Hausenin julkaisemia »Bidrag till Finlands historia» valmistunut (ensimäinen puolisko ilmestyi 1894). Tähän osaan painetut asiakirjat tosin eivät ole I:seen osaan painettujen veroisia tärkeytensä puolesta — erittäinkin ovat sakkoluettelot osaksi varsin vähäpätöisiä —, mutta ne tarjoavat kuitenkin monta lisää erittäinkin sivistyshistoriamme tuntemiseen. Noiden surkeiden noitatutkintojen pöytäkirjat Ahvenanmaalta ovat ehkä kaikista huomattavimmat. Moni luultavasti ei tahtoisi uskoa että, maassamme vielä vuosikymmeniä yliopiston perustamisen jälkeen ruumiinvikoja ja -luomia on pidetty merkkinä ihmisien liitosta pahanhengen kanssa, on kidutuksella pakoitettu syylliset tunnustukseen ja Moseksen lain perustuksella tuomittu kuolemaan. Näin kuitenkin tapahtui 1666—78 varsinkin Ahvenanmaalla ja Pohjanmaalla. Muut painetut asiakirjat ovat vähän kirjavaa laatua: valitukset vouti Torsten Henrikinpoikaa vastaan (v. 1556), valtaneuvoston pöytäkirja Suomeen asetettavan kenraalikuvernöörin tarpeellisuudesta (1669) y. m. Rekisteri ei ole tehty sillä tarkkuudella, kuin voidaan vaatia. S. 409 esim. mainitaan Messenius, s. 427 Magn. Nierot, s. 372 Henrik Klaunpoika [Horn] j. n. e., mutta turhaan hakee näitä nimiä rekisteristä.

Esipuheesta näkee toimittajan ajattelevan teosta, jossa kaikki keskiaikaiset asiakirjamme luetteltaisiin ja vielä painattamattomat julkaistaisiin, siis »Diplomatarium Fenniæ medii ævi»-tapaista julkaisua. Epäilemättä kaikki maamme historiantutkijat hartaasti toivovat tämän aikeen toteutumista ja myöntävät sellaisen julkaisun ajan jo tulleen. Toivottavaa siis olisi että valmistaviin töihin pian ryhdyttäisiin käsiksi. Hra Hausen olisi epäilemättä sopivin mies työn johtajaksi, sittenkuin hän pääsee vapaaksi muista tekeillä olleista julkaisuista, joista vielä odotamme Suomen aateliston keskiaikaisia sinettejä. — Vielä eräs seikka. Esipuheessa mainitaan teoksen ensimäisessä osassa painettujen tuomiokirjojen olevan ainoat Suomen keskiajasta säilyneet sentapaiset asiakirjat. Kuinka lienee? Wieselgrenin teok-

sessa »De la Gardieska Archivet» (II osa, 191 s.) mainitaan tässä De la Gardien (Lundin kirjastossa säilytetyssä) kokoelmassa olevan eräs tuomiokirjan katkelma Pohjois-Suomesta v:ilta 1436—37. Asia ansaitsisi tarkastusta.

G—t.

Uskonnollista kirjallisuutta.

ZACH. CASTRÉN, *Vapaan uskonnon asema Hollannissa.* Muutamia matkamuistelmia. Helsingissä 1898, Otavan jaettavana. 54 siv. 8:o. 1: —.

Hra Castrénin »matkamuistelmat» ovat ennestään tutut Valvojan lukijakunnalle, ne kun ensin olivat julkaistuina tässä aikakauskirjassa. Se vakava ja tasapuolinen ja samalla kristinuskoa kohtaan kauttaaltaan myötätuntoinen tapa, jolla tekijä arkaluontoista ainettaan käsittelee, on omiaan herättämään luottamusta. Sanoin: arkaluontoista ainettaan, sillä jos jo yleensä uskontoa koskevat kysymykset ovat arkaluontoisia, niin ne ovat vallankin nykyisissä oloissa, kun epäilemättä uskonnollinen kehitys meilläkin monessa suhteessa on murrostilassa. Kuten yleensä kaikilla aloilla, niin erityisesti uskonnollisella alallakin kehitys kulkee meillä hitaammin kuin muissa sivistyneissä maissa, kuten luonnollista on. Ja epäilemättä meillä on tästä »myöhästymisestä» paljon etua, jos näyttää olevan haittojakin. Varmaankin ottamalla vaarin kehityksestä maissa, joissa kehitys kulkee edellä, me pääsemme maksamasta monet kalliit, ehkäpä korvaamattomat oppirahat.

Hra Castrénin havainnot koskevat sitä protestanttista maata, Hollantia, missä uskonnollinen uudistusliike ainakin teologien piirissä esiintyy jyrkempänä kuin missään muualla. Sen vuoksi sikäläisissä oloissa myös nykyinen asema esiintyy selväpiirteisimpänä. Toisaalta ilmenee entisen kannan vaikeudet ja puutteet, toisaalta uudistusliikken epätyydyttäväisyys, se kun osoittaa olevansa vailla elähyttävää, luovaa elinvoimaa. Ei ole ihme, että varsinkin niitten puolelta, jotka eivät mitään tahdo tietää uudistuksista uskonnollisella alalla, varsinkaan teologisella, esitetään kahtena ainoana valittavana mahdollisuutena: joko entisyys semmoisenaan tai tuo äärimäisyyteen menevä radikalisuus: joko — tai. Niinhän tavallisesti melkein aina tehdään. Vanha peritty katolinen kirkko sinänsä oppeineen kaikkineen tai — villihenget; kolmas alternatiivi mahdoton — se puhe on kyllä meille luterilaisille tunnettua.

Puhuessaan Hollannin »modernien» puutteista hra Castrén johtaa mieleemme Lutherin aikaiset humanistit ja heidän uudistuspuuhansa, joita ei ollut kannattamassa uskonnolliset motiivit. Ja varmaan sillä viittauksella on osattu juuri kipeimpään paikkaan. On paljon niin sanoakseni »va-

paamielisiä» uskonpuhdistajia, joitten kristinusko supistuu oikeastaan heidän »vapaamielisyyteensä», ollen semmoisenaan hyvin negatiivista laatua; eipä ihme että sellaisista motiiveista lähteneeltä uudistustyöltä puuttuu sekä uskonnollisen elämän sisäistä kompassineulaa että luovaa, rakentavaa ja lämmittävää voimaa.

M. R.

KUSTAA SAHLBERG, *Omista työ-alueistamme hengellisellä vainiolla.* Porvoossa 1898, Werner Söderström. 24 siv. 8:o. Hinta: —: 50.

Ilmoitettavassamme kirjasessa tekijä julkaisee viimekesäisessä pappeinkokouksessa pitämänsä esitelmän työnjaosta hengellisellä työvainiolla. Aine on epäilemättä varsin ajanmukainen, yhtä ajanmukainen kuin jos olisi puhe työnjaosta ruumiillisen työn tai minkä muun inhimillisen toiminnan alalla hyvänsä.

Tekijä valittaa että «väärä kommunismi» ja «väärä sosialismi» tahtoo päästä valtaan hengellisellä vainiolla, saaden aikaan sekasortoa, pintapuolisuutta ja yhtenäisyyden puutetta hengellisessä kasvattamistyössä kansamme seassa. Epäkohdan poistamiseksi teroitetaan, varsinkin raamattuun ja Lutherin lausuntoihin vedoten, työnjaon periaatetta.

Luonnollisesti tekijä ei näin vähäisellä alalla ole voinut tyystin ainettaan käsitellä, punnita niitä vaikeuksia ja rajoituksia, joita elävä, monimutkainen elämä tuottaa tässäkin kohden kuten aina yleisiä periaatteita käytäntöön soviteltaissa. Mutta tekijän terävästi markeeratut ja pirteästi esitetyt viittaukset ovat omiaan kääntämään huomion oikealle tolalle ja antamaan aihetta laajempaan ja monipuolisempaan käsittelyyn.

Lopuksi huomautettakoon, että tekijä siteeratessaan A. T. 16: 6—8 käsittää mainitun paikan väärin. Siinä mainitulla Aasialla tarkoitetaan roomalaista Asia-nimistä provinsia, johon ei kuuluneet Frygia, Galatia ja Mysia, jotka juuri mainitaan seutuina, missä ap. Paavali toisella lähesysmatkallaan saarnasi.

M. R.

ANTTI MÄKINEN, *Agnes Jeanette Meyer.* Ensimmäinen Suomesta Kiinaan lähetetty lähetyssaarnaaja. Helsingissä 1898. 92 siv. 8:o. —: 75.

Kun neiti Agnes Meyer toista vuotta sitten temmattiin varsin odottamatta pois aikoessaan juuri täynnä työintoa palata täältä lähetystyöhön Kiinaan, jossa hän jo viisi vuotta oli China-Inlands-Missionin palveluksessa palavalla innolla toiminut, herätti hänen kuolemansa surua ja kaipausta laajoissa piireissä, varsinkin vapaakirkollisten keskuudessa, joitten joukossa vainajalla oli huomattava sija. Kun hän, syntyneenä saksalaisista vanhemmista, oli käynyt läpi entisen täkäläisen saksalaisen tyttökoulun, liittyi hän siihen hengelliseen liikkeeseen, joka pääkaupungissa sai alkunsa lord Rad-

stockin käynnistä täällä v. 1897, ja josta vapaakirkollinen liikkeemmekin ainakin osaksi on saanut aiheita. Kun sitten vapaakirkollisten keskuudessa heräsi halu lähettää piiristään lähetyssaarnaajia, käännyttiin Agnes Meyerin puoleen, joka myös oli valmis lähtemään. Se yksinkertainen kuvaus, jonka hra Mäkinen antaa nti Meyeristä lähetyssaarnaajana, on melkein kauttaaltaan punottu kokoon hänen omista kirjeistään. Sen kautta saamme välittömästi tutustua itse henkilöön sekä kaikkiin niihin vaikeuksiin ja vaaroihin, ja samalla myös iloihin, joita lähetystyöntekijä saa kokea Kiinassa, tuossa maassa, johon länsimaisen kristikunnan huomio enimmäkseen itsekkäistä syistä yhä enemmin kiintyy.

M. R.

A. F. RAUNIO, *Jeesus vieraana.* Tutkistelemus Kol. 2: 6 johdosta. Raumalla 1898, tekijän kustantama. 29 siv. 8:o. —: 25.

»Jeesus vieraana» on yksinkertainen, lyhyt, Kol. 2: 6 liittyvä esitys kristinuskon uskonnollisesta ja siveellisestä sisällyksestä ja merkityksestä. Tutkistelemus on kaikessa lyhykäisyydessään sekä rakentava että opettava; yksinkertaisena esitystavaltaan se on omiaan kansankirjaseksi.

M. R.

Oppikirjoja.

O. HANNIKAINEN, *Maantieteen oppikirja kauppakouluille.* Kuopiossa 1898, Otava. 263 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

Suomalaisen ammattikirjallisuuden puute on silläkin alalla, jota yllämainittu oppikirja koskee, ollut varsin tuntuva. Mitään suomenkielistä kauppamaantiedon oppikirjaa ei ole ollut olemassa, vaan on opetuksen täytynyt tapahtua joko yleisen maantiedon oppikirjan perustuksella tai opettajan suulliseen esitykseen turvaamalla, jonkun vieraskielisen oppikirjan mukaan. Että kauppamaantiedon opetus näin ollen on kärsinyt, on luonnollista. Mielihyvällä onkin sentähden tervehdittävä tekijän yritystä poistaa niitä puutteita, mitä puheenalaisessa suhteessa on ollut olemassa.

Tekijä ei kirjallaan tarkoita, kuten alkulauseesta käy selville, ainoastaan varsinaista kauppamaantietoa, vaan on kirjan tarkoitus korvata myös yleisen maantiedon oppikirjaa kauppakouluissa. Tätä suunnitelmaa vastaan ei ole mitään muistuttamista, mutta katsoen siihen, että kirja on tarkoitettu oppilaille, joilla jo ennestään on yleismaantieteellisiä tietoja ja aiottu käytettäväksi varsinaisissa ammattikouluissa, olisi mielestämme

ainakin jossakin määrin voinut supistaa yleismaantieteellistä esitystä ja antaa enemmän sijaa kauppamaantieteellisille näkökohdille. Suotava olisi ollut että esim. yleiskatsaukset eri maanosien yleiseen maantieteeseen olisi tehty enemmän mainittuja näkökohtia silmällä-pitäen eikä niin pääasiallisesti yleismaantieteellisiä kuin tekijä on tehnyt esim. Aasian ja Amerikan yleismaantieteellisissä katsauksissa, joissa on perättäin lueteltu paljon niemiä, saaria, järviä, jokia j. n. e. lainkaan huomauttamatta niiden kauppamaantieteellistä merkitystä. Enemmän varsinaiseen kauppamaantieteeseen keskittyvää esitystä olisi myös vaadittu useissa paikoin yksityiskohtaisemmin eri maiden suhteita esitettäessä. Myöskin olisi yleinen esitys yleisistä kaupan kehitykseen vaikuttavista maantieteellisistä ja liikeyhteyksistä johtuvista seikoista ja näkökohdista, joita kauppamaantietoa käsiteltäessä on silmällä pidettävä ja joihin tekijäkin sivulla 8 aivan lyhyesti tavallaan viittaa, voinut olla kirjan alussa paikallaan.

Yksityisiin tiedonantoihin katsoen olisimme toivoneet enemmän valikoimista ja itse esitykseen nähden karakteriseeraavampaa esitystä. Kirjassa luetellaan paljon kaupungeita, kauppaloita, tehdaspaikkoja, rautateidenristeyskohtia, kylpypaikkoja j. n. e., joilla ei suinkaan kaikilla ole niin yleistä kauppamaantieteellistä merkitystä, että niiden muistamista voisi oppilaalta vaatia, vaikkakin ne, kuten liikepaikat aina, voivat olla varsinkin paikkakunnallisessa suhteessa huomattavia. (Vrt. tiedonantoja varsinkin hienommalla painolla painetuissa kappaleissa.) Enemmän ryhmittelyä ja pääasioiden esilletuomista olisi paikoittain vaadittu myös niihin lukuisiin tavaralajeihin nähden, joita eri maiden vaihtotavarana on lueteltu. Nimien ja yksitysseikkain usein tilastomainen lukuisuus tekee kirjan käyttämisen oppilaille vaikeaksi. Myös olisi mielestämme ollut suotava, että tekijä olisi lyhyesti karakteriseerannut eri maiden tai paikkain huomattavimpia liikeilmiöitä esim. Venäjän vilja-, suolaliikettä, suurimpien kaupunkien pörssiliikettä, maailman kahvi- ja teekauppaa, Espanjan ja Ranskan viiniliikettä, Ranskan silkkiteollisuutta, Englannin pumpuli- ja metalliteollisuutta, Hollannin kanavaliikettä, Norjan rantakalastusta, Suomen puutavara- ja voiliikettä j. n. e. Tällaiset lyhyet karakteristiikat olisivat oppilaille monien yksityisempien tietojen ohella olleet varsin tervetulleita ja opettajan täydentäminä jääneet mieleen. Karakteriseeraavampi olisi esitys jossain paikoin voinut olla myös eri maiden eri kauppamaantieteellisiä alueita kuvattaessa.

Kirjan muutoin lukuisien yksityistietojen joukosta on joskus hyvinkin tärkeä jäänyt pois. Niin esim. ei Tampereen vapaakaupungin-oikeuksista ja niiden merkityksestä paikkakunnan teollisuudelle ja kaupalle mainita mitään. Yksityiskohdissa voisi muistutuksia tehdä muitakin. Suotavaa olisi myös ollut, että kirjassa olisi, vaikkapa erityisessä luettelossa,

selitetty monet oudot sanat ja nimitykset esim. battens, sesami, sorghum, durra, mahogani- ja campechepuu y. m.

Kirja kaipaa siis kauppamaantieteellisessä suhteessa opettajan puolelta toiselta puolen valikoimista ja toiselta puolen täydentämistä, mutta ovat siinä esiintyvät puutteet hyvällä tahdolla kyllä korjattavissa. Teos on laatuaan ensimäinen suomenkielellä ja on sellaisena varsin ansiokas. Sisällykseltään se on rikas ja tarjoo paljon tietoja, joista varsinkin omaa maata koskevat ovat huomattavia, syystä että useat niistä ensi kerran laajemmin tältä kannalta esitetään. Tilastollisiin tietoihin nähden on tekijä käyttänyt uusimpia lähteitä ja tasoittanut muuttuvaista laatua olevat numerotiedot viime vuosikymmenien keskimääriä ja kehityssuuntaa silmällä pitäen. Yleismaantieteellisiin tietoihinsa katsoen riittää se hyvin korvaamaan yleistä maantiedon oppikirjaa kauppakouluissa ja on epäilemättä niille ammattikouluille, joille se on tarkoitettu, tervetullut. Kieli on kirjassa hyvää ja esitys selvää.

J. H. W.

LEONARD HOLMSTRÖM, *Kenttämittauksen ja vaakituksen oppikirja.* Varustettu 136 kuviolla ja 3 taululla. Suomennos. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 137 siv. 8:o. Hinta: 2: —.

Yllämainittu kirja antaa selvän käsityksen niistä keinoista, joita tulee käyttää kenttämittauksessa. Edellyttäen korkeintaan tavallisen kansakoulukurssin, johtaa tekijä kirjan ensi osassa kaikki ne geometriset väitelmät ja konstruktsionit, joihin tämä mittaus perustuu. Toisessa osassa selitetään tarpeelliset koneet ja apukalut sekä kuinka jokainen voi niitä itselleen laittaa. Esimerkeillä varustettu esitys mittauskeinoista tuntuu yksinkertaiselta ja selvältä. Kolmas osa käsittelee vaakitusta ja siihen kuuluvia koneita. Käytännöllisistä esimerkeistä on esitys ojainkaivamisesta tärkein. Lopuksi antaa tekijä neuvoja kappaleitten pinta- ja kuutioalan laskemisesta.

Aikana, jolloin vuoroviljelys maassamme voittaa yhä enemmän alaa ja siis jokaisen yksityisen talon maat ovat tarkoin vuoropalstoihin jaettavat ja kunnollisesti ojitettavat, täyttää yllämainittu kirja todellisen tarpeen. Me toivomme, että se etenkin kansanopistomme kautta leviää laajalti maassamme ja tuottaa sitä hyötyä, mitä sillä on tarkoitettu.

G. M.

Tietoja ja kysymyksiä eri aloilta.

Manttaalin nykyisten kymmenysosien käytöllisyydestä.

Kirjoittanut

F. Forsström.

Olen jo tätä ennen kerran sanomalehtikirjoituksessa koettanut osoittaa mukavaksi panna manttaalia kymmenysosiin (U. Suometar 1881, N:o 250). Silloin kymmenyslukujärjestelmä, ehkei meillä aivan tuntematon, oli otettu käytäntöön pääasiallisesti ainoastaan rahojemme takia, ja Viipurin läänin veronlaskussa. Täydellisestä metrijärjestelmän käytäntöön ottamisesta, vaikka siitä oli puhuttu jo 1862 n. s. tammikuun-valiokunnassa, ei ollut ehditty sen edemmäksi, kuin että asiata varten asetettu komitea oli julkaissut ehdoituksensa, millä lailla meillä niinkuin muuallakin kävisi laatuun metri- eli kymmenysluvun perusteella muuttaa kaikellaiset, pituus- paino- pinta-(neliö-) ja astia-(kuutio-)mitat. Manttaalin jaosta, josta kyllä oli aihetta puhua, m. m. sanoin:

»Jos kymmenysluku laviammasti ja täydellisesti otetaan käytäntöön, on välttämätön ehto, että manttaali ja'etaan hyvin pieniin osiin, meidän mielestä mukavimmin 10,000».

Samassa kuitenkin lisäsin, ettei

»kukaan sentähden tarvitsisi peljätä liian korkeita lukuja. Metrijärjestelmässä näet, milloin on puhe pienistä osista, niille annetaan eri nimiä, vieläpä eri asteissa, ja siinä on se sukkeluus, että perusnimi pituus- paino- ja astiamitassa (metri, gramma ja litra) on sekä pienissä että suurissa mitoissa sama, sen eteen vain liitetään joku alkusana, joka, jos se on latinasta saatu, osoittaa jakamista, vaan milloin se on kreikasta taas kertomista. Niin metrissä (3,3681 suom. jalkaa) on 10 decimetriä, 100 centim., 1000 millim. Kilometri taas on 1000 metriä eli 0,9356 Suomen virstaa. Niin manttaalin osilla myös pitäsi olla omat nimensä».

Ikäänkuin esimerkkinä siitä, että kansassa pidetään manttaali liian suurena yksikkömittana, huomautin: että Karjalassa rahvaassa melkein tavallisesti luettiin manttaaliin 32* *tengan* maata ja Savossa 4 oravaa (skattmark), oravaan tynnerin eli 32 kapan maata. Manttaalin osien nimistä taas lausuin:

»koska meillä jo kauan rahalaskussa on käytetty kymmenysperustetta, niin luullakseni jokainen, myös se, joka ei ennen ole tullut tätä asiata aprikoimaan, heti käsittää, millaista jakoa tarkoitetaan, jos ajatellaan, että koko manttaalissa on 10,000 pennin-, siis 100 markan maata ja kussaki markan maassa 100 pennin maata. Tietysti näitä rahan nimiä ei tarvitsisi siihen käyttää, voisihan ottaa muita. Pennin maata pienuutensa takia ehkä kävisi sanoa *jyvän* maaksi; manttaalissa olisi 10,000 *jyvän* maata, 100 jyvän maata olisi 1 *äyrin* tahi 1 *kapan* maa». —

Mietinnössään v. 1887, siv. 92, maanmittauskomitea myös arveli, että manttaali-osien käsittäminen kävisi helpommaksi, jos niille antaisi eri nimiä »esimerkiksi siten, että manttaali tekisi 100 äyrinmaata ja äyrinmaa 100 jyvänmaata».

Mutta tuo tuuma saada meidän ainoan, vaan suuren veromitan osille eri nimiä, — se meni myttyyn, vaikka kohta manttaalin jakaminen kymmenyksiin otettiin käytäntöön. »Maatilojen osittamisesta» 1895 kesäkuun 12 p. annettu keis. asetus (30 §) määrää, että kussakin läänin maanmittauskonttorissa on pidettävä »maarekisteri» eli luettelo kaikista maatiloista läänissä; ja »lähempiä määräyksiä maarekisterin laatimisesta ja pitämisestä» annettiin 2 jouluk. 1895 arm. julistuksessa. M. m. sen 10 §:ssä sanotaan: »5:nnessä sarekkeessa (»Osa koko talosta») ilmaistaan jokaisen rekisteriin kirjoitetun uuden tilan osa koko talosta kymmenmurtoluvuilla neljää kymmenysnumeroa käyttämällä» ja 11 §:ssä »manttaalin osa merkitään nelinumeroisella kymmenmurtoluvulla». (Siihen julistukseen liitetyissä kaavoissa osoitetaan miten rekisteri tehdään).

»Uusien maakirjain laatimisesta» y. m. $^{18}/_{1}$ 1897 ann. arm. johtosääntö 16:ssa §:ssä säätää:

»Manttaali merkitään kymmenysluvulla neljää kymmenysnumeroa käyttämällä.

Veroille, jotka ovat tilojen suoritettavaksi määrätyt luonnontuotteissa, käytetään mittayksikköinä hehtolitraa ja kilogrammaa, joiden määrä merkitään kolme kymmenysnumeroa sisältävällä kymmenysluvulla». (Tähänkin kuuluu kaavoja.)

Siitä että »osa koko talosta» eli tilan n:rosta merkitään desimaalilla, en juuri tahdo paljon puhua, koska lienee tietty, ettei niiden suhteen sovi osille käyttää eri nimeä. Kymmenmurtoluku ehkä hyvästi sopii, vaikka toisinaan, milloin osien luku on yksinkertainen, tavalliset murtoluvut saattaisivat olla kenties vielä parempiakin.

Mutta — minkätähden manttaalin alaosille ei annettu eri nimiä? Sitä en tiedä. Mahdollista, etteivät ehdoitellut nimet miellyttäneet. Vaan siinä tapauksessa olisi pitänyt keksiä toisia parempia. Kun nyt muiden mittojen perusyksiköillä on erinimisiä ylä- ja alaosia, niin lienee vaikea ymmärtää, miksi manttaalin osille, vaikka niihin tämän veromitan suuruuden takia on ajateltu tarvittavan koko 4 n:roa, ei ole annettu eri nimiä. Tämä ristiriitaisuus pistänee vielä selvemmin silmiin, jos ajattelemme, että pituus- ja painomitoista pyyhittäisiin pois kaikki muut paitsi ylimäistä, ja alimpia ilmaistaisiin 4:llä desimaalilla. Silloin olisi

1 nykyinen decimetri	= 0,1 metriä	kirjoitettava	} 0,0001 {	kilometriä
1 » decigramma	= 0,1 grammaa	»		kiloa.

Luulomme on ettei voi monta aikaa kulua ennenkuin manttaalinkin osille annetaan eri nimiä ja siten kansantajuisempi muoto. Totta kyllä on, että maanmittarit ja muut viranomaiset ja numeromiehet, siihen tottuneina tuommoisista ja muunlaisista numeroista, jo näkemällä vain niitä, semminkään ääneen lukematta, sangen helposti voivat käsittää mitä missäkin asiassa tarvitsevat. Mutta eihän se riitä. Johan maamittarin esim.

lohkoustoimituksessa tarvitsee asaillisille selittää, miten manttaalin jako on antautunut; kuvernöörin päätös on niille äänessä luettava ja samoin ainakin lainhuutoa haettaessa kihlakunnan oikeudessa ja monesti muulloinkin, eikä se suinkaan ole mikään helppo asia. Helpommaksi se on saatava, jospa ei enää meidän aikoina tarvitse olla huolissaan siitä, että numerolukuja äännetään tahi kirjoitetaan niinkuin muutamia vuosikymmeniä sitten kuulin ja näin. Eräässä yksityisessä tilaisuudessa lukkarin tointa pitävä seurakuntalainen sanoi: veisataan virsi N:o »kolmesataa *on on* (300)» toinen kerta: »kolmesataakuusikymmentä *on* (360)». Velkakirjoissa joskus, ehkä harvoin, olen nähnyt että sen tekijä, siinä mielessä että joka numeron arvo oli numeroilla täydellisesti merkittävä, oli kirjoittanut: »maksan 300605 (siis kolmesataatuhatta kuusisataaviisi) markkaa», vaikka tarkoitti vaan 365 m.

Jospa voisikin vielä lausua jotakin erittäin noista kaavoista, niin se saa nyt jäädä sikseen, mutta edellisestä muuten saattaa olla aihetta käytölliseltä kannalta tehdä muutamia viittauksia siitä:

mitä epämukavuutta ja vaikeutta voi olla suomenkielisiä laskusanoja kirjoittaessa tahi niitä äänessä lukiessa.

Senhän jokainen tietää, miten erinomaisen nopeasti lukusanoja, numerolukuja käyttäessä, saa piirretyksi, samoin miten lukija numeroluvuista heti on selvillä niiden merkityksestä, jos vaan ei tarvitse niitä lukea ääneen. Vaan silloin ja niinikään, kun lukusanat ovat kirjaimilla kirjoitettavat, voi syntyä melkoinen haitta ja vaikeus. Varsinkin murtolukujen nimittämisessä olemme vähitellen tottuneet tapaan, joka mielestäni on pidettävä vääränä. Siitä ja miten sama nimittämistapa olisi verrattain helposti korjattavissa, aikomukseni oli tehdä muutamia huomautuksia. Mutta kokonaisluvuistakin, ehkei niitä samasta syystä saata ottaa puheeksi, lienee ensin joku sana sanottava. Ajattelen etupäässä niiden pituutta. Numeroluvut 7—10 jo itsessään ovat pitkiä ja semmoisiksi toisetkin (1—6) taivuttaessa tahi järjestysluvuiksi muodostuessa voivat muuttua, varsinkin kun korkeissa luvuissa jok'ainoa luku erittäin taivutetaan ja kaikki luvun osat yhdistetään. Kysymykseen: mistä hinnasta tila on ostettu? vastuu voi kuulua: *seitsemästäsadasta kahdeksastakymmenestäyhdeksästä tuhannesta kuudestasadasta yhdeksästäkymmenestäneljästä* markasta *kahdeksastakymmenestäseitsemästä* pennistä! Mutta onhan kuitenkin selvä, että tuommoinen pitkäpiimäisyys on tarpeeton. Sentähden omasta puolestani jo useampia vuosikymmeniä olen pitänyt tärkeänä välttää noin vaikeata lausetapaa, joka onkin sangen helppoa vähän vaan lausetta muuttamalla, niin että pääsee käyttämään noita peruslukusanoja nimi- tahi partitiivi-sijassa. Voihan sanoa: tila on ostettu hinnasta, *joka oli* 989,694 m. 87 p. (jättäisi vaan kirjoittamatta sanat »joka oli», ikäänkuin ajateltuina»

vrt. »pitää joutua, jos *mieli* (on) tänään perille päästä») — tahi tila ostettu ja hinnaksi eli hintana maksettu — — tahi jotenkuten sinnepäin.

Täytyy myöntää että lukeminen ja lauseen käsittäminen kävisi äärettömän suuressa määrin helpommaksi, jos noita korkeita lukuja vain numeroilla kirjoitettaisiin. Virallisesti se kumminkaan ei aina käy laatuun. Laissamme (lkk. 24 l. 2 §) on sääntö, jonka mukaan tuomioon kirjaimilla pantakoon, minkä verran on maksettava. Varmuuden vuoksi on samoin tehtävä velkakirjoissa y. m. Luulen kumminkin, että sopeutuisi hyvästi käyttää enemmän numerolukuja, kuin nyt on tavallista.

Että suomalaisissa onkin jonkunmoinen taipumus lyhentämään, huomaa siitä, miten numeroluvut 11—19 luetaan: *yksi-, seitsemän-, yhdeksän-toista* (kymmentä, muka, vaikka se tavallisesti jätetään sanomatta). Tämä lyhennystapa, ehkä se epäilemättä on aitosuomalainen, on muuten merkillinen poikkeus kymmenysjärjestelmään perustuvasta, ihmeellisen selvästä tavasta, minkä mukaan numerorivit asetetaan niin, että alkaen korkeammasta, minkä asema on vasemmalla puolella, tuhat-, sata-, kymmen- ja yksikköluvun numerot seuraavat toisiaan ja äänessä luetaan samaten. Mielestäni sitä poikkeustapaa ei pitäisi mitenkään laajentaa, koska se voi synnyttää epäselvyyttä. Jos esim. sanoo: *»seitsemän kahdeksatta tuhatta»* niin ei voi olla varma, tarkoitetaanko 77,000 tahi vain 7,007.

Murtolukujen vuoksi on saatava selville: miten murtoluvun numerot suomen kielessä, asian ja suomen kielen vaatimuksien mukaan, ovat oikeastaan kirjoitettavat ja äänessä luettavat? *Kaksi kolmatta* ja *kolme viidettä osaa* ja muut samoin muodostuneet sanat ennen vanhaan aina olivat tavallisia. Mutta muutamia vuosikymmeniä sitten, luultavasti sentähden, että samat sanat saattavat merkitä myös 22 ja 43 osaa, ruvettiin moniaissa oppilaitoksissa käyttämään *kaksi kolmas-osaa, kolme viides-osaa.* Sitä lausetapaa vielä vähän käytettäneen. Puolestani epäilen ettei voi oikeaksi myöntää kumpaakaan lausetapaa, koska yhdestäkin osasta järjestyssana *kolmas, neljäs, viides* mielestäni on sopimaton, jos kohta se vanhan tottumuksen takia pienissä ja yksinkertaisimmissa luvuissa tuleekin edelleen pysymään käytännössä, samoin kuin ruotsin kielessä, mistä se nähtävästi on lainattu.

Mitä tässä väitimme on helposti tajuttava, jos ajattelemme jotakin jakoa, että esim. 10 lehmän karja on pantava 10 osaan (välittämättä tuleeko tasausta osien välillä suoritettavaksi vai ei) ja osat numeroidaan seuraavaisesti: 1 Mansikki, 2 Manteli, 3 *Viikuna,* 4 Veskuna, 5 *Omena,* 6 Heluna j. n. e. — Tästä nyt näkyy, että Viikuna ja Omena kyllä järjestyksessä karjasta ovat toinen *kolmas* ja toinen *viides* osa: samoin että ne pysyvät *kolmantena* ja *viidentenä,* olipa jaettavaa karjaa 3, 5, 6, tai 10. Mutta sen suhde koko jaettavaan täsmällisesti määrätään, jos

sanotaan *yksi* osa *kolmesta, viidestä, kuudesta,* — — — tahi *kymmenestä*, kun näet ei tahdokkaan sanoa mistä eri osasta milloinkin on kysymys. Tässä nyt on puhuttu *yhdestä* osasta. Mutta järjestysnumeroluvun käyttäminen varsinkin vie mahdottomiin, jos on puhe useammasta osasta, koska kolmas, viides, kuudes tai joku muu lukusana osoittaa ainoastaan *yhtä*, ja sitä siis ei voi käyttää useammasta. Tavaksi on tullut osien nimittäjäksi järjestysmuodossa käyttää sitä perusuluvun sanaa, joka määrää, moneenko osaan koko jaettava yksikkö on pantu tahi ajatellaan pantavaksi. Mutta lukusana järjestysmuodossa ei voi olla paikallaan, milloin tarkoitus ei ole saada jotakin järjestyslukua sanotuksi. Ja sitä murtoluvuilla tavallisesti ei tarkoiteta. Asia tulee kohdalleen, jos *osa* sana pannaan osoittajan ja nimittäjän väliin ja niihin tarvittavat numerosanat ovat perusmuodossa. Siis esim.: 4 osaa viidestä, 7 osaa, kun osia on 8, tahi 5 osista yhdeksän. Tätä murtolukujen lausuntotapaa luulisin aivan kansantajuiseksi, sillä talonpoikaiset miehet, selvää tehdessään siitä, mimmoisia osia heidän välillänsä on, usein kertovat näin: minulla on 2, Matilla 3, Pekalla 2 ja Paavolla 3 osaa. He tosin jättävät sanomatta, että osia yleensä on 10, mutta se vaillinaisuushan vaan olisi täytettävä. Pääasiana tässä olisi, että *osa* sanan asema muutetaan kuten jo sanottu ja samassa, ainakin toisinaan, jaettavan nimi (niink. manttaali), joka tähän asti tavallisesti pannaan viimeiseksi, erehdyksen välttämiseksi muutettaisiin murtoluvun edelle.

Eräässä asetuksessa sanotaan: Tiloja saa halkoa [1], jos vaan joka osa tekee »vähintäin *yhden kolmassadasosan* manttaalia». Eiköhän sopisi sanoa: — — tekee vähintäin manttaalista »yhden osan kolmestasadasta» tahi »yhden osista kolmesataa», tahi kymmenysmurtolukuja käytettäessä »manttaalista 33 (osaa) osista kymmenentuhatta».

Minulta ei ole jäänyt unohduksiin, että viime aikoina välistä vielä meillä kuullaan toistakin tapaa muodostaa murtolukuja ilman osa sanaa käyttämättä. Sanotaan *kolmannes, neljännes* j. n. e., siis myös *kaksi kolmannesta, kolme neljännestä* j. n. e. Myönnettävä on, että tämä näin muodosteltu murtolukusana, jospa lieneekin vasta viime aikoina syntynyt, on paljoa parempi kuin *kolmas osa* ja *kaksi kolmasosaa,* milloin ei osien järjestyksestä tarkoiteta mitään puhua. Mutta sitäkin vastaan saattanee olla muistutuksen tilaa, kun on useampinumeroisia nimittäjiä.

---

[1] Lieneekö tuo uusi *halkominen* sana entisen välijaon asemasta oikein otollinen termisana?

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Väliaikaiset valtiopäivät. — Valtion kirjalliset palkinnot. — Hyvää kesää!

Pois on pudonnut se salaperäisyyden esirippu, mikä näihin asti on verhonnut väliaikaisten valtiopäivien asevelvollisuus- ja lakivaliokunnnan töitä. Katsoen käsiteltävänä olleiden asioiden arkaluontoisuuteen on tämä salaperäisyys kieltämättä ollut aivan oikeutettu, jos kohta se on saattanutkin tuntua tuskalliselta, varsinkin maaseutulaisille, jotka eivät ole saaneet valtiopäiväasioista kuulla muuta kuin joitakuita kevytmielisesti liikkeelle pantuja, turhan päiten levottomuutta herättäviä huhuja.

Säätyjen valiokuntien työ on nyt yleisön nähtävissä, jokaisella on tilaisuus itse tätä työtä arvostella. Tuskinpa lienee ketään tässä maassa, joka ei näitä asiakirjoja lukiessaan antaisi täyttä tunnustustaan näille valiokunnille, jotka enemmän kuin kukaan muu ovat kestäneet päivän kuorman ja helteen näinä vakavina aikoina. Ei kukaan kieltäne että nämä valiokunnat ovat voimakkaammalla tavalla, kuin kenties milloinkaan ennen on tapahtunut, puolustaneet Suomen pyhästi vakuutettua oikeutta.

Ne myönnytykset, jotka asevelvollisuusvaliokunta on ehdoittanut tehtäväksi, ja jotka pääasiassa ovat saavuttaneet valtiosäätyjen hyväksymisen, ovat tosin sangen suuret. On suostuttu siihen, että Suomen asevelvollisen sotaväen tarkoitus on valtaistuimen ja isänmaan ohella puolustaa myös koko valtakuntaa; että reservi nykyisessä muodossaan poistetaan ja seisovan sotaväen (vakinaisen väen ja reservin) palvelusaika pidennetään kymmeneksi vuodeksi, josta kolme vakinaisessa palveluksessa ja seitsemän reservissä (ennen yhteensä 5 vuotta); että vakinaisen väen rauhanaikainen lukumäärä enennetään 5,600:sta 12,000:een; että nostoväki, joka nykyisen asevelvollisuuslain mukaan ainoastaan vihollisen Suomeen karatessa voidaan kutsua maata puolustamaan, saatetaan myös „erinomaisissa tilaisuuksissa sodan aikana palvelukseen kutsua“; että sodan aikana Suomen sotaväki, kun sitä ei tarvita puolustustoimiin Suomessa, voidaan myös määrätä maan ulkopuolellakin olemaan osallisena valtakunnan puolustuksessa.

Saatetaan siis hyvällä omalla tunnolla sanoa, että myönnytyksiä on tehty kaikessa siinä, missä puhtaasti sotilaalliselta kannalta saattaa tehdä muistutuksia Suomen nykyistä sotaväenjärjestelmää vastaan, ja on suuremmassa määrässä kuin ennen tunnustettu Suomen sotaväen tehtäväksi valtakunnankin puolustus. On suostuttu poistamaan nykyinen reservijärjestelmäkin, koska sitä vastaan sotilasnäkökannalta voidaan muistutuksia tehdä, vaikka kohta itse asiassa jotenkin selvästi kuultaa lävitse,

että johtavana aiheena poistamisehdoituksiin on perusteeton ja loukkaava epäluottamus Suomen kansaan. Mutta ei ole suostuttu mihinkään ehdoitukseen, jonka tarkoituksena on ainoastaan Suomen sisällisen itsenäisyyden eli autonomian, sen valtiollisen ja kansallisen olemassaolon heikontaminen. Asevelvollisuuslain ehdoituksessa esiintyviä kohtia, jotka tähtäävät tähän suuntaan, ovat esim.: ettei tahdota tunnustaa Suomen puolustusta Suomen kansalaisen erityiseksi tehtäväksi, vaan kieltää se siveellinen perustus, johon asevelvollisuuden autonomisessa maassa täytyy perustua; että tahdotaan kumota se meidän julkiseen oikeuteen syvästi juurtunut periaate, että Suomen sotapalveluksessa olevain kenraalien ja upseerien sekä siviilivirkamiesten pitää olla Suomen kansalaisia; että Keisarikunnan sotaministerille, jolla nykyisen asevelvollisuuslain mukaan on valta käsitellä Suomen sotajoukkoja koskevia n. s. komentoasioita, tahdotaan myöntää Suomen sotajoukkojen suhteen sama valta kuin venäläistenkin, vieläpä ei ainoastaan sotaministerille personallisesti, vaan myös sotaministeriolle, päästaabille ja muille sotaministerion alaisille hallituksille; että Suomen sotaväen erinäinen hallitus ehdoitetaan hävitettäväksi; että Suomen sotaväen tuomioistuin-järjestelmä tahdotaan hävittää ja saattaa suomalaiset upseerit ja miehistö venäläisen tuomioistuimen tuomittaviksi Venäjän sotaväen rikoslain mukaan; että venäjän kieltä tahdotaan saattaa sota-asiain käsittelyn kieleksi; että vihdoin tahdotaan välttää itse Suomen suuriruhtinaanmaan nimeäkin ja sen sijaan panna valtio-oikeudellisesti väärät nimitykset „Suomen läänit“, „Suuriruhtinaanmaan läänit“. Kaikkia näitä joka suhteessa epäoikeutettuja yrityksiä ovat valiokunnat voimakkaasti torjuneet. Lakivaliokunnan mietinnöstä täytyy erittäin sanoa että se on asiakirja, jossa on täydellisin todistelu ja selvitys Suomen oikeudesta ja valtio-oikeudellisesta asemasta, mitä tähän asti on esiin tuotu — todistelu, jota ei millään oikeusperusteilla voida kumota ja joka aina on oleva pysyvänä muistomerkkinä Suomen kansan taistelusta perustuslakiensa puolesta.

Niinkuin lukijoillemme on tunnettu, oli kussakin säädyssä vähemmistö, joka ei ensinkään tahtonut ryhtyä valiokuntain ehdoitusten asialliseen tarkasteluun, koska oli pelättävä että asevelvollisuuslaki tulisi käsiteltäväksi meidän perustuslaeillemme vieraassa ja niitä vastaan sotivassa järjestyksessä. Ne syyt, jotka voidaan tuoda esiin tätä käsitystä vastaan, ovat jo monin kerroin valtiosäätyjen keskusteluissa lausutut eikä minun ole pakko ryhtyä niitä uudistamaan. Ei olisi suinkaan ollut valtiosäätyjen arvon mukaista, jos neljän kuukauden työn jälkeen olisi asiallisesta käsittelystä kieltäydytty. Ja päinvastoin on valtiosäädyille koko sivistyneen maailman silmissä oleva erinomaiseksi kunniaksi, että ne mitä vaikeimman painon alaisina ovat työskennelleet pelkäämättä ja malttiansa menettämättä, noudattaen maan perustuslakeja ja viimeiseen asti luottaen asian

lopulliseen lojaliseen käsittelyyn. Sitä paitsi on äärettömän tärkeä että säätyjen asiallinen tarkastus kaikkine perusteineen tulee itse Hallitsijan nähtäviin. Varmana tahdomme luottaa siihen, ettei se Hallitsija, joka on julistanut oikeuden ja oikeamielisyyden periaatteet valtioiden turvallisuuden ja kansojen onnen perustaksi, ole Suomen kansan oikeutta syrjäyttävä.

„Finsk tidskrift“in huhtikuun vihko sisältää erään kirjoituksen „Valtion kirjallisista palkinnoista“, jonka kirjoittaja on yksi Ruotsalaisen kirjallisuusseuran palkintotuomareista, prof. M. G. Schybergson. Kirjoittaja on tietysti pahoillaan siitä, että Ruotsalaisen kirjallisuusseuran varsinaisella ehdokkaalla oli senaatissa niin huono onni, ettei hän saanut mitään palkintoa, eikä kirjoittaja jaksa salata huonoa tuultansa sen johdosta, että palkintoasia pääasiassa ratkaistiin sen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran valitseman palkintotuomarin ajatuksen mukaan, joka muutamissa kohdin oli muista saman seuran valtuuttamista eriävällä kannalla. Professori Setälän lausunnolle annetaan se arvolause että se oli „sanomalehtityyliin kirjoitettu vastalause“ ja „asianajajakyhäelmä“ („advokatorisk utläggning“), ja mieliharmi on vienyt hra Schybergsonin niin pitkälle, ettei hän ole malttanut ottaa selkoa asian todellisesta laidasta tai esittää sitä täysin objektiivisesti. Hra Schybergson väittää ensinnäkin Suomalaisen kirjallisuuden seuran valtuutettujen puolesta menneen senaatille kaksi lausuntoa: toinen, „josta tuli seuran lausunto“ sekä toinen, „joka oikeastaan oli sanomalehtityyliin kirjoitettu vastalause, mutta joka otettiin pöytäkirjaan, mikä seurasi vastauskirjoituksia senaattiin.“ Asian laita kuitenkin oli että Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran palkintotuomarien puolesta, joilla oli täysi valta esiintyä seuran nimessä, annettiin senaatille vain yksi lausunto, jonka tekemisessä myöskin vastalausuja, prof. Setälä oli osallisena ja joka oli pääasiassa yksimielinen itse teosten arvostelusta, sisältäen samalla myös ne seikat, mistä eri mieliä oli ilmautunut. Sekä Suomalaisen että Ruotsalaisen kirjallisuuden seuran valtuutettujen lausuntoja seurasi yleisessä kokouksessa pidetty äänestyspöytäkirja, jossa tietysti vastalausujankin erikoislausunto esiintyi, tarkemmin perusteltuna ainoastaan niissä kohdin, missä vastalausuja oli eri mieltä muiden Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran valtuutettujen kanssa, joihin hän pääasiassa oli yhtynyt. Hra Schybergson sanoo edelleen että Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli puoltanut hra Ahrenbergille annettavaksi 1,000:n markan *palkintoa*. Tämä esitys kuitenkin antaa aihetta väärään käsitykseen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran valtuutettujen lausunnossa on nimenomaan sanottuna että hra Ahrenbergin „Vår landsman“ *ei* ole palkinnon arvoinen, mutta että valtuutettujen enemmistö on katsonut hänen aikaisemmalla kirjailijatoimellansa ansainneen, että „Hänen Keis. Majesteettinsa

häntä armossa muistaisi", jonka vuoksi se alistaa senaatin harkittavaksi, eikö hänelle voitaisi myöntää 1,000 markkaa (siis jonkinlaiseksi apurahaksi).

Hra Schybergsonin kirjoitus koskee, paitsi näitä pahanmielen purkauksia, kahta asiaa. Hän olisi tahtonut että senaatti „lojaalisesti noudattaen säätyjen toivomusta" olisi pidättänyt itselleen lopullisen ratkaisun, mutta samalla kuitenkin — epälojaalisesti ja vastoin säätyjen päätöstä — olisi antanut määräsumman ruotsalaiselle ja toisen suomalaiselle kirjallisuudelle. Tämä ehdoitus on kieltämättä epäkäytännöllinen, koska saattaa hyvin usein sattua että toisella tai toisella puolella, yhtä hyvin suomalaisella kuin ruotsalaisella puolella, ei ole riittävää määrää palkintoa ansainneita teoksia, ja silloin on tietysti suuri etu, jos kuitenkin koko summa voidaan kirjallisuuden hyväksi käyttää. Kaikin puolin todennäköistä on että suomalaisten kirjailijain lukumäärä, joka jo nyt on ruotsalaisten kirjailijain lukumäärää suurempi, yhä edelleen tulee verrannollisesti kasvamaan. Olisihan silloin kahtiajako, johon ennakolta oltaisiin sidotut, sangen kohtuuton. Eihän voi olla mitään väärää siinä, että varoja, milloin ei niitä ruotsalaisella puolella tarvita, käytetään suomalaisen kirjallisuuden hyväksi. Suomen kieli on Suomen kansan ja maan merkillisin etnografinen ominaisuus; kultuuria suomalaisessa muodossa ei mikään muu maa eikä kansa edusta. Suomalainen kirjallisuus kieltämättä on niitä kultuuriasioita, jotka kansalliselta kannalta katsoen ansaitsevat mitä lämpimintä kannatusta, eikä kenenkään isänmaanystävän pitäisi olla pahoillaan siitä, jos tämä kirjallisuus, todella ansiokkaita ruotsalaisia tuotteita syrjäyttämättä, voipi saada valtioltakin niin suurta kannatusta kuin suinkin.

Toinen kysymys, jota hra Schybergson käsittelee, on se, mikä merkitys on senaatin kirjelmässä esiintyvillä sanoilla, että palkittaviksi voivat tulla „tässä maassa julkaistut alkuperäiset kaunokirjalliset teokset." Ruotsalaisella puolella arveltiin että „ainoastaan semmoiset teokset olisivat poissuljetut, joita asianomaisten toimesta oli kielletty maassa myömästä ja julkaisemasta" — selitys, jota ei suinkaan itse kirjelmän sanoista voi johtaa. Julkaisemispaikallahan aina bibliografisessa kielessä tarkoitetaan kustantajan liikkeen kotipaikkaa. Tämän seaaatin määräyksen mukaan siis eivät teokset, jotka ovat ilmestyneet yksinomaan ruotsalaisen kustantantajan julkaisemina, voi tulla palkintojen jaossa kysymykseen, ja tämä on hra Schybergsonin mielestä ruotsalaiselle kirjallisuudelle hyvin turmiollista. Tämän johdosta on Ruotsalainen kirjallisuusseura päättänyt kääntyä senaatin puoleen kysymyksellä, mitä puheenalaisella määräyksellä oikeastaan tarkoitetaan.

Luulisin että tästä määräyksestä on oikeastaan pidetty kovin paljon turhaa melua. Kun kirjailijat nyt tämän määräyksen tuntevat, niin he

helposti voivat järjestää niin, että heidän kirjallaan aina on *myöskin* suomalainen kustantaja, minkä itse asiassa pitäisi olla kirjailijalle edullisinta ja jolla tavalla asia useimmiten nykyäänkin on järjestetty. Kun on esim. tahdottu palkittavaksi ehdoittaa kirjailija, joka ei ole Suomen kansalainen, eikä ole kirjojaan Suomessa julkaissut, ja joka lisäksi on maasta muuttanut, niin myönnettäneen että jonkinlaiset rajoittavat määräykset saattavat olla tarpeelliset.

Erittäin on paheksuttavaa, että Ruotsalainen kirjallisuusseura, joka aivan vastikään on saanut kirjelmänsä senaatille valmiiksi, täten viivyttää asian ratkaisua, vaikka ei ole tiedossa, että viime vuoden kuluessa olisi Ruotsissa julkaistu mitään suomalaisen kirjailijan tuotetta, joka voisi palkinnonjaossa tulla kysymykseen.

Näinä yksimielisyyden aikoina olisi suotava, ettei riideltäisi pikkuasioista, vaan pidettäisiin silmällä koko kotimaisen kirjallisuuden etua huolimatta siitä, millä maan kahdesta kielestä se on kirjoitettu.

Lukijoillemme toivon onnellista virkistävää kesää, hermostuneille hermojen viihtyä, maanmiehille hyvää vuodentuloa. Toteutumatta jääkööt ne surulliset enteet, jotka uhkaavat hallaa sekä valtiollisella että taloudellisella alalla!

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *Platon,* Gorgias. Toim. K. Forsman (Filosoofinen kirjasto I). 4: 50.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: *H. Vambéry,* Noten zu den alttürkischen Inschriften der Mongolei und Sibiriens.

Suomen Historialliselta Seuralta: Asiakirjoja, jotka valaisevat Suomen kameralisia oloja 1500- ja 1600-luvuilla. 1 vihko. 2: —. II vihko. 4: —. — Ulrik Rudenschöldin kertomus taloudellisista y. m. oloista Suomessa 1738—1741. 2: —.

Otavalta: Suomen yleiset perustuslait. (Otavan asetuskokoelma I). —: 35. — *Leo Mechelin,* Perustuslakien sisällys. Suom. K. J. Ståhlberg. (Otavan kansankirjasia I.) —: 25. — *Teuvo Pakkala,* Tukkijoella. 2: 25. — *Jalmari Hahl,* Françoise d'Aubigné. 2: 75. — *Ilmari Krohn,* Sävelten alalta. 1: 50. — *Ivan Turgenjev,* Savua. (Otavan romaanisarja N:o 8 - 10.) — *Carl Blink,* Eerikki XIV ja Juhana III. Suom. Sefani S. 1 ja 2 vihko. —: 25. — *Hector Malot,* Koditon. Jälkimäinen osa. Suom. Teuvo Pakkala. 1: 25. — *Hannes Gebhard,* Maanviljelijät yhteistoimintaan! (Otavan kansankirjasia II). —: 25. — *J. E. Sunila,* Vasikkain kasvatuksesta. (Maatalouskirjasto N:o 3.) —: 25. — *Hilja Hahnsson,* Tuomen terttuja. 1: 75. — *Arvid Järnefelt,* Matkaltani Venäjällä. 1: 50. — *Paul la Cour & Jac. Appel,* Maailman rakenne. 4 vihko. —: 75.

— *Aksel Järnefelt,* Suomalaiset Amerikassa 5 ja 6 vihko. Vihon hinta —: 60.— Yleinen kirjallisuuden historia. 9 vihko. —: 90. — *A. O. Heikel.* Maanomistus- ja vero-oloista Venäjällä. — *E. G. Palmén.* Nälkävuodet Venäjällä 1890-luvulla. (Otavan kansankirjasia N:o 3.) —: 25. — *E. G Palmén.* Silmäys Itä-Suomen lahjoitusmaitten historiaan. (Otavan kansankirjasia N:o 4). —: 25. — *Hannes Gebhard,* Tutkimuksia ja ehdoituksia torpparikysymyksessä. (Yhteiskunnallisia kysymyksiä 11.) —: 50. — *Mikael Johnsson,* Kansanvalistustyön järjestämisestä (Yhteisk. kysymyksiä 12.) —: 50. — *H. N.,* Rannan Matin sonnimullikka. (Maatalouskirjasto N:o 5).

Werner Söderströmiltä: Andreen kartasto 31—40 vihko. Vihon hinta —: 75. — *Tuomas Kempiläinen,* Kristuksen seuraamisesta. 9—14 vihko. Kaksoisvihon hinta —: 70. — *C. Georg Starbäck,* Historiallisia romaaneja keskiajalta. 15 ja 16 vihko. Vihon hinta —: 55. — *Isak Fehr,* Maantieteellisiä kuvauksia. 12 vihko. —: 55. — *Otto Funcke,* Kodin hartauskirja. Suom. Elis Bergroth. 5 ja 6 vihko. Vihon hinta —: 35. — Avarassa maailmassa. 5 vihko. —: 35. — *Richard Melander,* Sotalaivan valtaus. Suom. Santeri Ingman. 2: —. — *Juhani Aho,* Katajainen kansani. 2: 25. — Vänrikki Stoolin tarinat. 3 vihko. — Eläintieteellinen kuvasto. 3 ja 4 vihko. Vihon hinta —: 40.

Söderström & Kumpp:lta: *J. L. Runeberg,* Fänriks Ståls sägner. 2 ja 3 vihko. — Isänmaan puolesta. Mietelmiä ja lausuntoja. 2: —. — För fosterlandet. Tankar och uttalanden. 2: —.

G. W. Edlundilta: *Ernest Legouvé,* Kortfattad handledning i välläsning. —. *Z. Topelius,* Samlade skrifter. Serien II. 2 vihko. —: 75. Serien III. 2 vihko. —: 75. — *Axel Bergbom,* Uppslagsbok för kronolänsmännen i Finland. 2: 50. — Suomi 19:nnellä vuosisadalla. 5—8 vihko. — *Frans Hoffman,* Raamatunlehti. Suomennos. 1: —. — *Johannes Klockars,* Finlands kommuner. —: 50. — *Minna Canth,* Köyhää kansaa. Toinen painos. 1: 25. — *Tor Carpelan,* Finsk biografisk handbok. 8 vihko. 3: —. — Asetukset patentista sekä huutokaupoista. (Pieni asetuskokoelma 45.) —: 50. — Författningar angående patent samt om auktioner. (Lilla författningssamlingen 45) —: 50.

Pelastusarmeijalta: Kristendom och press. —: 50. — *Charles M. Sheldon,* Vår förebild eller „huru skulle Jesus göra?" Kääntänyt K. A. Jansson. Kr. 1: 75.

Tekijöiltä: *Artur Granström,* Kertomus Harjun maanviljelyskoulun toiminnasta v. 1898. — *N. R. af Ursin.* Työväenkysymyksiä. II. 1: —. — *J. W. Latvala,* Viimeiset ajat. 2: —. *Yihtori Lähde.* Meidän oikeutemme ja velvollisuutemme. —: 15.

Suomentajalta: *Werner Sombart,* Sosialismi ja sosiaalinen liike 19 vuosisadalla. Suom. J. K. Kari. 2: 25.

Toimittajalta: *V. Lähde,* Kansanopistolaisten albumi.

Duodecimilta: Duodecimin sanaluettelo Suomen lääkäreille.

Finsk tidskrift, N:o V: Alfred Jensen, Alexander Pusjkin. — Arthur Thesleff, Finlands zigenare I. — V. M. v. B., Friherre M. W. Schultén †. — Boris Minzès, Socialpolitiska bref från bondefurstendömet Bulgarien, II. III. — E. F., Urtima landtdagen. — I bokhandeln.

Kyläkirjaston kuvalehti, B. sarja N:o 5: Rauhan neuvottelu Haagissa. — Erämiehet. — Wilhelm Bergsöe. Kaksikymmenkruununen. — Kirkolta kirkolle. Runsaasti kuvia.

Opiksi ja huviksi, N:o 2: N. L., Vänrikki Stoolin tarinoista. — V—ö W—n, Vakkasuomalaiset. — Laulajan palkka. — Amerikan neekerien parissa, y. m.

Uusi kuvalehti, N:o 8: Piirteitä Venäjän oloista. — Heikki Sarvela, Laiskain koulussa. — y. m. Runsaasti kuvia. N:o 9: Henry Landor. — Uudenaikainen vuorirautatie. — Kronstadtin vakooja. Kuvia.

Nykyaika, N:o 7: K. L., Miten olisivat maanjakohuhut parhaiten ehkäistävät? — Kaunokirjallisuutta. — Otteita koti- ja ulkomaan aikakauskirjoista. — K., Rakennusmallien näyttely Ateneumissa. — Kasimir Leino, Teaatterikatsaus, y. m. N:o 8: N. R. af Ursin, Maan puolustuksesta. — Kaunokirjallisuutta. — Kasimir Leino, Teaatterikatsaus. — Kasimir Leino, Jaakko Ilkka. (Toinen näytös — toinen kuvaelma), y. m.

Koti ja yhteiskunta, N:o 5 & 6: Maria, Lasten joutohetket. — Miten Naisten Kansallisliitot toimivat. — Kasvitarha, y. m.

Nutid, N:o 5: —ll, Bertha von Suttner. — A—l a, Prinsessan Wiczniewska. — A—i—a, Kvinnorna och militärismen, y. m.

Virittäjä, N:o 3 5: E. A. E., Rasmus Raskin osallisuudesta G. Renvallin sanakirjatyön alkuunpanoon (jatk.) — Ralf Saxén, Kalpasanasta. — Oikeakielisyyttä. (Kun talonpojasta tuli herra, arv. Artturi Kannisto). A. N., Loitsurunoutemme synnystä. — Ralf Saxén, Germaanilaisia lainasanoja. — J. H. W., Muistiinpanoja Suomen Lapin nimistöstä 1570-luvulla. — Kirjallisuutta, y. m.

Suomen museo, Finskt museum. N:o 2: E. N., Keskiaikaisia pienoiskuvamaalauksia sisältävä hartauskirja. — E. N., Saarnatuoleja Pohjanmaalla, y. m.

Duodecim, N:o 3 4: Kl. Edgrén ja Walter Parviainen, Ulkonaisen väkivallan aiheuttama ihonalainen ohutsuolen repeytymis-tapaus — laporatomia — parantuminen. — G. J. Winter, Eräs symfyseotomia-tapaus sekä vähäsen symfyseotomia-statistiikkaa sen johdosta, y. m.

Geografiska föreningens tidskrift, N:o 3—4: R. Hult, Granitens vittring i Galicien. — A. E. Alfthan, Järnvägar i det tropiska Afrika och deras blifvande betydelse för världshandeln, y. m.

Teologinen aikakauskirja. Teologisk tidskrift. N:o 5: Chr. Jensen, Bref från Danmark. - And. Lappalainen, Ruotsin kirkollisista oloista. — P. A. Kallio, Från den inre missionens område i England. II. - I. Gottschick, Predikan om syndernas förlåtelse i närvarande tid, y. m.

Vartija, N:o 2: K. A. Heikel, Uudesta herätyksestä laestadiolaisessa liikkeessä. — O. I. Colliander, Vieläkin käsitteiden selvittämiseksi. — F. Nordlund, Evank. luth. kirkon suhde uskonnollisiin sekä poliitillisiin puolueisiin ja työmieskysymykseen. - Kirjallisuutta, y. m. N:o 3, 4: A. E. Granfelt, Suomen papiston ikäpatriarkan rukous synnyinmaan puolesta. Joos. Mustakallio, Sosialismista. — K. Aug. Hildén, Piirteitä Keisari ja Suuriruhtinas Aleksanteri II elämästä. — Hetken tapahtumista. — Kirjallisuutta, y. m. N:o 5: K. Aug. Hildén, Merkkipäivä. — M. A. Levander, Hyväksyttävä lausunto vapaakirkolliselta. — Elis Bergroth, Vaaliehdoituksista. — Kirjallisuutta, y. m.

Hengellinen kuukauslehti, N:o 4—6: W. M., Kristus ja publikaanien päämies. — W. M., Mitkä perusteet olisivat noudatettavat kirkkoherroja nimitettäessä n. s. keisarin pitäjiin? — W. M., Hengellisten liikkeiden alalta. — J. Väyrynen, Nöyrrytään. — M. Pesonen, Ohjelmasuunnitelma sille opistolle, jonka Suomen herännyt kansa aikoo perustaa. — J. Wäyrynen, Davidin valtakunta. — W. M, Tunne pahat tekosi, y. m. N:o 7—8: J. W. Vartiainen, Kansamme lankeemus ja tulevaisuus. — W. M., Kirjallisuutta. — W. M., Vanhurskauttaminen. y. m. N:o 9: R. Rainio, Hartaudenseura Jerusalemissa. — J. Wäyrynen, Kuinka on isänmaa rakastettava? N:o 10: F. W. Krummacher, Jumalan äidillinen sydän. — J. Väyrynen, Lienenkö minä se? y. m.

Kuukauslehti. N:o 3: H. Råbergh, Tunnustakaamme syntimme. — W. Malmberg, „Herra, se sairastaa, jota rakastat!“ — Kirjallisuutta, y. m.

Toukomettinen. N:o 3—7. N:o 3—7: A. F. R—io, Lampaat sutten keskellä. - Ei yhdessäkään toisessa ole autuutta (kert.) — Meyer, Minä olen teidän kanssanne. — A. F. R., Kirkon käynnistä. — K. Saarelainen, Puhu Jeesuksesta ja saarnaa hänestä. — K. Saarelainen, Minä olen ovi. — J. Auer, Uusi luontokappale, y. m.

Pyrkijä, N:o 2—5: S. A., Kun pojat jättävät kodin ja vanhempansa oman onnensa nojaan. — E. G. V., Kirje Keski-Suomesta. — Juuso, Pidettäköön yhteiskokous Varsinais-Suomen nuorisoseurojen kesken. — A. B. M., Puoli sanaa tanssista. — S. A., Muistoja ja toiveita. — A. Gr., Joukkoanomuksesta väkijuoma-asiassa, y. m. — S. A., Katsaus nuorisoseurojen toimintaan v. 1898. — J. O., Kirjeitä Karjalasta. — S. A., Toveri-iltoja nuorisoseuroihin, y. m.

Iltapuhde, N:o 4—17: Runeberg lapsena. — Muuan Porin rykmentin päällikkö. — Suomen keskiajan peruslaki. — F. L. Schauman, Juhlapuhe Heidän Majesteettiensa kruunauksen johdosta. — J. H. Erkko, Öljypuitten alla, Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto, y. m. N:o 13—17: René Claparède, Pääsiäisenä Jerusalemissa. — Valoa kansallemme. — Kehotus maamme naisille, y. m.

Kansan toveri, N:o 4 - 10: Humalassa. — K. Ktm., Kunnallinen elämä ja nuorisoseurat. II. — Muistelma, kertomus entisiltä ajoilta. — Victor Hugo, Notre Damen kääpiö. — Larin Kyösti, Kuninkaan lankeemus, y. m. — Mamin Sibirjak, Aarre. — N. J. Ahlman, Kansanopistoista. — Suomi ulkomailla, y. m.

Kansakoulun lehti. N:o 3—5: Liite Kansakoululehteen 1899: Suomen kansakoulukalenteri lukuvuodelle 1898—99. — A. J:nen. Sananen opettajakirjastoista. — O. W. P., Katsaus vuoteen 1898. — J. N. J., Valmisteita. — V. F., Välitunnit ja kurinpito. — Viipurin tarkastuspiirin opettajakokous. – Kirjallisuutta, y. m. N:o 6–7. Matti Varonen. Suomen kielen harjoituskirja kansakouluille. — J. N. J., Valmisteita. – Käkisalmen piirin opettajakokous. – Kirjallisuutta, y. m. N:o 8–9: H. N., Mietteitä kansakoulunoppilaiden kirjallisen esitystaidon kehittämisestä. – K. L., Nykyinen asema. — Käkisalmen piirin opettajakokous. Kirjallisuutta.

Edistys. N:o 2: E. E. T., Ylimääräiset valtiopäivät Suomessa. — M. Jókai, Onko rikos suudella omaa vaimoaan? — M. E., Kommunistikapina Pariisissa. — Seawell, Donna Constancia. — Amerikan suomalaisia, y. m. N:o 3: P. A., Ev. lut. seurakunnan kehitys Kiipillä. — E. E. T., Suomen nykyinen asema. — E. E. T., J. H. Erkko, y. m. (runoja, useita kuvia).

Pohjanmaan raivaaja, 1899. N:ot 2–5: Kokeita apulannoituksen käyttämisestä. — Siemenviljelys. -- Tilavuus, raitis ilma ja valo navetoissa. - Seinäjoen tehtaan navetta- ja tallirakennuksen piirustuksia. – Juurikasvien viljelemisestä.

Maamies. N:o 7—11: Johan Edvard Hällström. — Lomakursseja maanviljelijöille. — Maanviljelijäin opintomatkoista 1. — Hj. G., Meijerinäyttely Vaasassa. — Uusi, huomioon otettava menettelytapa voin vaivaamisessa.

Puutarha. N:o 2—3: Moniaita mietteitä puutarhaviljelyn järjestämisestä. - Kokemus kotimaisista ja ulkomaalaisista toimistoista hankituista hedelmäpuista. Kasviksien käyttämisestä, y. m. N:o 4: Puutarhanviljelyn kasvattavasta vaikutuksesta, y. m.

Finsk veterinärtidskrift, N:o 1–2: Första häftet: Den Schmidtska behandlingsmetoden vid kalfningsfeber. — Schleich's infiltrations-anästesi. – Litteratur, y. m. Behandling af infektiös kastning. – Berättelse öfver en till utlandet företagen studieresa, y. m.

Suomen urheilulehti, N:o 2: I. W--n, Gösta Wasenius. – Painiskelusta. — J. F. S., Helsingin työväen purjehdusseura. — Eräs uudenlainen soutulaitos, y. m.

Vakuutuslehti, N:o 2—4. — *Sländan.* N:o 6- 7.

J. V. Snellmanin ajatuksia nykyaikaisesta naiskysymyksestä.

Kirjoittanut

Oskari Mantere.

Kysymys naisen tilan parantamisesta, hänen asemansa turvaamisesta perheessä ja yhteiskunnassa oli jo neljä- ja viisikymmenluvalla, jolloin Snellman tarmonsa takaa vaikutti sanomalehtimiehenä ja yliopiston opettajana, eloon herätetty täällä pohjoismaissakin. Asia ei tosin vielä siihen aikaan saanut suurinkaan kannatusta, mutta veti kuitenkin puoleensa siksi paljon huomiota, etteivät enää meidänkään maassa yleisiä rientoja seuraavat ja harrastavat henkilöt voineet olla joutumatta tekemisiin uuden liikkeen kanssa. Oli silloin luonnollista, että Snellman, joka jo tähän aikaan miehekkäästi oli ryhtynyt kansamme henkiseen johtoon, raivaten voimallisella nerollaan ja rautaisella tahdollaan uusia uria seuraavan ajan edistystyölle, tätäkin asiaa kosketteli. Ja ettei hän tyytynyt sen pintapuoliseen tarkasteluun, vaan tutki ja arvosteli sitä perinpohjaisesti koettaen syventyä asian sydänsyitä selvittämään ja ymmärtämään — siitä oli takeena ajattelijan nero ja voima, ja sitä osottavat Snellmanin uutta liikettä koskettelevat kirjoitukset ja lausunnot.

Snellman ei ole antautunut epävarmojen aatevirtausten varaan; mutta hän ei myöskään ole jäänyt niiden ennakkoluulojen kahleisiin, jotka saattavat ihmisiä pelkäämään kaikkea uutta ja jäykästi asettumaan välttämättömänkin edistyksen tielle. Kumpikaan ei olisi soveltunut Snellmanin kaltaiselle itsenäisyyteen pyrkivälle ajattelijalle. Hän on asiaa

omaperäisesti tutkinut ja muodostanut siitä varman, filosoofiselle mailmankatsomukselleen soveltuvan mielipiteen. Että Snellman muutamissa kohdin on jäänyt sellaiselle kannalle, joka nykyään monen mielestä saattaa tuntua horjuvalta, jopa perusteettomaltakin, sitä ei meidän sovi ihmetellä muistaissamme, minkälainen oli yleinen mielipide sinä aikana, jona hän etupäässä tätä asiaa kirjoituksissaan ja julkisissa puheissaan käsitteli. Nerotkin ovat aina jossain määrin aikansa lapsia.

Niinkuin yleisesti tunnetaan, liittyi Snellman filosoofina hegeliläiseen suuntaan, joka juuri niihin aikoihin oli noussut suureen voimaan saaden osakseen tavatonta ihailua ja kannatusta. Ja sille hän kuolemaansa saakka uskollisena pysyi. Hegelin jotenkin suuressa määrässä yksilöllistä vapautta halventavan käsityksen valtiosta ja perheestä omaksui Snellman periaatteellisesti kehitellen sitä joissakin kohdin vielä jyrkemmäksi. Sama kansallishengen asettaminen kansalaisen valtiollisen elämän korkeimmaksi ohjeeksi ja sama subjektiivisuuden alistaminen perheessä objektiivisiä tarkoitusperiä palvelemaan, jotka Hegelin filosofiassa esiintyvät, ilmaantuu voimallisesti kauttaaltaan Snellmaninkin yhteiskunta- ja valtio-opissa. Meidän ei tarvitse muuta kuin lukea muutama sivu hänen Valtio-oppiaan tullaksemme tästä vakuutetuksi. Sama käsityskanta kuvastuu selvästi tuosta yhtäkkiä, mutta erinomaisen taitavasti kyhätystä „jatkosta“ Almquistin romaaniin „Det går an“. —

Tämä käsitys yksilön suhteesta kokonaisuuteen ei ole voinut olla jälkiään jättämättä Snellmanin mielipiteisiin käsittelyn alaisesta kysymyksestä, koskapa se niin peräti läheltä koskettelee perhettä ja valtiota.

Snellman ei ole suorastaan yhtynyt sen liikkeen kannattajiin, jota nimitetään nykyaikaiseksi naisemansipatsiooniksi eli naisasiaksi. Hän on päinvastoin usein julkisesti sekä puhunut että kirjoittanut tätä uutta aatetta vastaan, mikäli sen harrastajat esiintyvät jyrkkinä vaatimuksissaan miehen ja naisen samallaisista oikeuksista ja velvollisuuksista ihmisellisen yhteiselämän kaikilla aloilla, koettaen osottaa, kuinka liike yltiöllisyydessään perustuu väärille edellytyksille naisen luonnosta ja elämän tarkoituksesta ja mitenkä sen toteutuminen ehdottomasti tulisi ihmiskunnalle turmiolliseksi.

Toiselta puolen Snellman on kyllä valmis myöntämään, että vajavaisuuksia ja suuriakin on havaittavana naisen asemassa vielä hänenkin aikaisessaan yhteiskunnassa ja että naisasian juuri joka tapauksessa on

etsittävä yhteiskunnallisten olojen epäkohdista ja puutteellisuuksista, vaikkei voidakaan kieltää, että puhtaasti persoonalliset vaikuttimet ovat hyvin huomattavat. „En puolestani tiedä — kirjoittaa hän kantaansa kuvaavasti — yhdenkään onnellisen puolison tai äidin naisasiaa ajaneen. Äideiltä, joilla surukseen, niinkuin aina tällaisessa tapauksessa, on vanhanpuoleisia naimattomia tyttäriä, saattaisi sellaista helposti odottaa." Uusi liike on tuntuvasti saanut virikettä niiden surkuteltavain naisraukkain puolelta, joiden lemmentoiveet eivät ole toteutuneet taikka jotka aviolitossaan ovat kärsineet haaksirikon.[1]

Kaikessa tapauksessa Snellman vaatii ryhdyttäväksi tehokkaisiin toimenpiteisiin naisen tilan parantamiseksi.

Niinpä alottaa hän „Saimassa" v. 1844 kirjoitussarjan naissivistyksestä näillä sanoilla: „Kansain historia osottaa, kuinka naisen asema ja kohtelutapa kaikkina aikoina on ollut osotteena aikakauden raakuudesta tai sivistyksestä. Meidän aikamme on halukas kantamaan sivistyneen nimeä — ja edellisiin aikakausiin nähden on sillä siihen oikeuskin. Mutta kuinka paljon siltä vielä puuttuu tosi humaanisuutta, todistaa m. m. se tapa, jolla naista kohdellaan. Kukaan ei tosin enää kiellä, että nainenkin on ihminen, eipä edes julkisesti väitä sitäkään, että hän olisi ala-arvoisempi puoli ihmissuvussa. Mutta ei häntä vielä missään kohdella yleisihmisellisiin oikeuksiinsa katsoen miehen vertaisena."[2]

Minkä arvon Snellman yksityisseikoista huolimatta antaa uudelle aatteelle, käy selville myöskin eräästä toisesta kirjoituksesta edellä mainitussa lehdessä v. 1846. Hän kirjoittaa siinä m. m.: „Vaatimus naisen oikeuksien laajentamisesta perustuu, niinkuin jokainen yleisempi muutos, henkiselle pohjalle. Ei se ole naisen ulkonainen yhteiskunnallinen asema, joka herättää hänessä tyytymättömyyttä, vaan lamauttava tunne siitä, että hänelle uskotaan »*ainoastaan*»[3] elämän vähäpätöisimmät toimet, niin että häntä pidetään epäkelpona ja arvottomana ottamaan osaa ihmiskunnan yleisiin rientoihin. Tapahtuu tosin joskus, että nainen, joka kaikista äänekkäimmin valittaa tätä vääryyttä, ymmärtää väärin sen korkean arvon, mikä on hänen kutsumuksessaan lasten kasvattajana. Mutta vaikkapa hänellä olisikin hämärä aavistus tämän tehtävän tärkeydestä — mihin-

[1] J. V. Snellman, Saml. arb. X, 148—9.
[2] Saml. arb. III, 407.
[3] Sana »ainoastaan« lainattu Fredrika Bremerin »Herthasta».

käpä osaisi hän ohjata lapsiaan, kun hänen oma sielunsa on tyhjä ylevämmistä harrastuksista?"[1] — Samassa kirjoituksessa lausutaan vielä hiukan myöhemmin: „Mikä oikeuttaa riistämään naiselta hänen ihmisoikeutensa tuntein ja ajatuksin tajuta sitä, mikä on jalointa ihmiskunnassa, sitä, joka ihmissieluun syöpyneenä tekee hänestä järjellisen olennon. Mikä korottaisi naisen mieltä jokapäiväisiä huolia ja puuhia ylemmäksi, jos häneltä puuttuu kaikki mahdollisuus korkeamman tarkoitusperän saavuttamiseen ahtaallekin elämälleen. — — Sanalla sanoen; nainenkin tarvitsee tietoja ihmiskunnan yleisistä pyrinnöistä sekä harrastusta näihin säilyäkseen henkisesti eksymästä."

Sillä nainenkin — niin kulkee Snellmanin ajatusjuoksu — havaitsee sielunsa syvyyteen tunkeutuessaan harrastavansa sitä, mikä on totta, hyvää ja oikeaa. Tuon harrastuksen siemen kaipaa vaan valoa ja lämpöä päästäkseen heilimöimään ja kypsymään. Mutta siinäpä juuri tapahtuukin ilmeinen, huutava vääryys naissukupuolta kohtaan, ettei tuota siementä järjellisen kasvatuksen ja ajan vaatimusten mukaisen opetuksen kautta koeteta saada hedelmää kantavaksi. Sillä aikaa kun valtio tekee suuria uhrauksia miehen sivistyksen kohottamiseksi, jättää se naisen siinä suhteessa aivan kokonaan lapsipuolen asemaan. „Vääryys rankaisee itsensä" — sanoo Snellman. Koko sivistystyö jää suurimmaksi osaksi hedelmää kantamatta, niinkauan kuin toisen sukupuolen henkisistä tarpeista ei pidetä parempaa huolta. Valtion kustantama sivistys ei voi jalostaa ajatustapaa, ellei kotikasvatus ole sitä tukemassa. Mutta kotikasvatushan taas riippuu pääasiallisesti naisesta, perheen äidistä. Jotta korkeampi katsantokanta, syvällisempi henki pääsisivät perheen jäseniin juurtumaan, tarvitaan niin muodoin valistunutta äitiä. „Yhteiskunnan sivistyneeseen luokkaan kuuluva nainen saattaa olla sellaisen miehen vaimo, joka elää tieteen palveluksessa tai hoitaa kansakunnan yleisiä asioita; ja ne lapset, jotka ovat hänen huostaansa uskotut, ovat tavallisesti kasvatettavat samallaisiin tehtäviin. Kuinka nurinkurista onkaan silloin, jollei äiti kykene ymmärtämään miehensä enempää kuin lastensakaan elämäntehtävien päämäärää ja kuinka masentavalta tällainen asema tuntuneekaan jalolle mielelle."

Tämä kohta jää usein huomioon ottamatta. Puhutaan ylenkatseellisesti „politiseeraavista naisista ja vanhoista piioista." Toisin ei voi olla-

[1] Saml. arb. IV, 214.

kaan — arvelee Snellman — koska miehilläkään ei ole todellista yleisten asiain harrastusta, vaan on korkeimpana tarkoitusperänä lähin ja mehevin leipäkannikka. „Mutta mies, jonka mieli on vakavasti kiintynyt yleisiin asioihin, tuntee tarvetta löytää perheessäänkin osanottoa siihen, mikä muodostaa hänen elämäntarkoituksensa.“ Ja hän tekee sen omaksi edukseen. Sillä „naisen varma tunne saattaa usein osottaa hänen tutkistelevalle järjelleen sen tien, jota se turhaan hapuillen on etsinyt, ja huolet sekä uhraukset toden ja oikean edistämiseksi tuntuvat hänestä kaksinkerroin keveämmiltä nähdessään omaistensa, jotka ne hänen kanssaan jakavat, ymmärtävän myöskin niiden arvon.“ [1] „Naisella, kuuluupa hän sitten mihin yhteiskuntaluokkaan hyvänsä, pitää olla niin paljon tietoja, että hän kykenee käsittämään omaistensa aseman yhteiskunnassa sekä heidän toimintansa sen hyväksi, jotta hän saattaisi laskea pettämättömän tunteensa punnuksen siihen vaakaan, joka osottaa teon oikean arvon. Yleensä on naisen vaikea vastata suoraan kysymykseen: mitä on tehtävä? Mutta jos häneltä kysytään: kumpi on tehtävä, kumpi jätettävä tekemättä? niin harvoin oikein tunteva naissydän on osaamatta oikeaan.“ [2]

Näin ollen emme mitenkään voi kieltää, että naiseltakin vaaditaan tietoa ihmiskunnan yleisistä harrastuksista, vieläpä hyvin voimallista rakkautta niihin, jotta se menisi perintönä niille sukupolville, joiden kasvattamiselle hänen elämänsä on omistettu. —

Kaikesta tästä huolimatta Snellman vastustaa jyrkästi ja vakuutuksensa voimalla niitä hänen mielestään yltiöpäisiä naisasianajajia, joiden pääpyrintö taikkapa vaan lopullinen tarkoitusperä on naisen valtiollisten oikeuksien hankkiminen ja juuri niihin nähden hänen saattamisensa tasaarvoiseksi miehen kanssa. Ja yhtä tiukasti kuin hän kieltää naiselta pääsyn yhteiskunta- ja valtioelämään, yhtä sopimattomana pitää hän naista myöskin vakavan tieteen ja syvällisen taiteen palvelukseen. Koko tuo pyrintö on hänestä aivan perusteeton ja väärä ja tulisi varmasti, jos vaan toteutuisi, tuottamaan yhteiskunnalle suuressa määrin turmiota; se veisi yhteiskunnan Snellmanin käsityksen mukaan siveelliseen rappiotilaan. — Tässä mielestämme ilmenee ajattelijan vanhoillisuus ja yksilön vapautta syrjäyttävä kanta.

[1] Saml. arb. IV, 214—15.

[2] Saml. arb. IV, 560—2.

Ensinnäkin nainen eroo henkisissä kyvyissään siksi paljon miehestä — vakuuttaa Snellman — että varsinainen tieteen harjoittaminen käy hänelle mahdottomaksi. Tunne-elämän syvyydessä sekä tahdon lujuudessa ja eritoten sen joustavassa sitkeydessä on nainen miehen vertainen, jopa vie voitonkin hänestä. „Hellän äidin energian rinnalle ei miehellä ole pantavana mitään vastaavaa. Ja kun hätä ajaa äitiä puolustamaan omaisiaan, niin saa tunteen ja tahdon ilmi puhkeaminen vienosta naissydämmestä jokaisen elävän olennon vapisemaan.“ [1]

Mutta sitä vastoin on nainen kykenemätön johdonmukaiseen, ankarasti loogilliseen ajattelemiseen ja sen kautta myöskin syvempään tieteelliseen työhön, koska ilman selvää logiikkaa ja pätevää todistelua ei mitään tiedettä ole olemassa. Naiselle on ylipäänsä vaikea todistaa joku lause oikeaksi. Hänkin voi kyllä omistaa tieteen tuloksia, mutta sillä tavoin, että siinä ilmenevä totuus enemmän liikuttaa hänen mieltänsä kuin saa hänet vakuutetuksi selvän todistelun kautta.

Korkeampi tieteellinenkin toiminta käy naiselle mahdottomaksi, koska hänellä ei ole tarpeeksi voimakasta mielikuvitusta, fantasiiaa. Hänen taiteellisista tuotteistaan puuttuu Snellmanin mielestä voimaa ja rohkeutta sekä levollista miettimistä. Naiskirjailijat pysyttelevätkin lyriikan ja romaanin alalla; he eivät pyri kuvailemaan korkeampaa maailmaa tai esittämään idealisia luonteita, vaan tyytyvät ylipäänsä ilmaisemaan tunteensa ja ajatuksensa olevista oloista. [2] — Yksi taiteen haara naiselle kuitenkin mainiosti soveltuu. Näyttelijänä liikkuu hän oikealla alallaan, sillä siinä pääsevät esille „naisellisen olemuksen a ja o, vaihdellen hänen elämänsä ikuista teemaa: rakkautta suruineen ja iloineen.“ Näyttämöllä ei hän sitä paitsi viehätä yksinomaan taiteellisuudellaan, vaan myöskin oman personansa, kauneutensa ja suloutensa kautta, jotka siellä saattavat saada osakseen suurinta suosiota. [3]

On luultavaa — myöntää Snellman — että enemmän kuin tähän asti tarkoitustaan vastaava kasvatus on naisten henkistä toimintaa kohottava, niin „etteivät he aina, kuten vielä nykyään, anna sankariensa arvon kokonaan riippua ihastelevasta rakkaudesta, solakasta vartalosta tai sirosti

---

[1] Saml. arb. IV, 562.
[2] Saml. arb. IV, 563.
[3] Saml. arb. IX, 153.

sidotusta kaulahuivista." Mutta joka tapauksessa pitänee paikkansa se väite, että nainen ei ylipäänsä ole omiaan raivaamaan uusia uria tieteelle eikä synnyttämään arvokkaita, itsenäisiä, aivan omaperäisiä taideluomia.[1]

Jos siis tieteen ja taiteen harjoittaminen edellämainituista syistä on pääasiallisesti jäävä miehisen sukupuolen tehtäväksi, niin vielä vähemmässä määrässä nainen on sopiva yhteiskunnallisella ja valtiollisella alalla toimimaan. Sillä joskin nainen asianmukaisemman kasvatuksen sekä vapaamman ja itsenäisemmän kehityksen kautta intellektualisessa suhteessa lähenisi miestä, niin on hän *luonnostaan* mahdoton valtioelämään. Juuri tässä naisasian innokkaimmat ajajat Snellman'in mielestä käsittävät naista, naisen syvintä olemusta ja hänen korkeinta elämäntarkotustansa väärin.

Arvostellessaan „Litteraturbladetissa" v. 1856 Fredrika Bremerin kuuluisaa Hertha-nimistä romaania, joka oli tähdätty kokonaan naisemansipatsionia puolustamaan, vastustaa Snellman jyrkästi ja usein erinomaisen terävästi sellaista naisihannetta, jonka tekijä kirjansa päähenkilössä, Herthassa, esittää. Sen toteutuminen olisi Snellmanin mielestä hyvin epäedullista sekä naiselle itselleen että koko ihmiselliselle yhteiselämälle. „Emansipeerattu nainen — kirjoittaa Snellman — joka on saanut samallaisen kasvatuksen kouluissa ja yliopistoissa kuin miehet ja jommoista mamseli Bremer vaatii, — joka on tottunut miehen toimiin lääkärinä, koulunopettajana tai muuna virkamiehenä — hänen täytyy tuoda kotielämään enemmän tai vähemmän myöskin miehen vaatimuksia. Ettei sellainen käy päinsä, on tarpeetonta todistaa. Hupaista olisi sitä paitsi tietää, millä tavoin tuo kuuden lapsen äiti emansipatsioninsa toteuttaisi. Puhe naidun naisen virkamiesurasta on siksi naurettavaa, että naimattoman kirjailijankin pitäisi se havaita. Hänen pitäisi kaiketi tietää, etteivät sairaat saata sovittaa kipujansa, koulut lupa-aikojansa, virastot tehtäviänsä rouva lääkärin y. m. virkaloman mukaan."[2]

Onneksi ei näin tule koskaan tapahtumaan — päättelee Snellman — sillä koko naisen luonto vastustaa tätä uutta teoriaa. „Mies voi työskennellä tulevaisuuden hyväksi ja historian maineen vuoksi. Naisen on vaikeampi uhrata hetken tunnustus, sillä hänen voimansa kytkeytyy nykyisyyteen. Ja jos hän tahtoo antautua siihen elämäntaisteluun, joka

---

[1] Saml. arb. IV, 562.

[2] Saml. arb. VIII, 310.

kuuluu miehelle, olkoon hän silloin myöskin valmis ottamaan vastaan historian hengettäreltä saman vastauksen kuin mieskin:

»Wer dieser Blumen eine brach, begehre
Die andre Schwester nicht.
Geniesse, wer nicht glauben kann! Die Lehre
Ist ewig, wie die Welt. Wer glauben kann, entbehre!
Die Weltgeschichte ist das Weltgericht.«

(Schiller.)

Mutta naisen varsinainen ja suurin voima onkin hänen suloudessaan, hänen olentonsa viehättäväisyydessä.

Kerrottuaan Herthan elämäkerran Fredrika Bremerin äskenmainitussa teoksessa lopettaa Snellman: „Tehtäköön tästä historiasta sankarittaren idealiseeraamiseksi mitä hyvänsä — ja mamseli Bremer on varmasti tehnyt, minkä siitä tehdä voi — niin saattaa sellainen nainen korkeintaan olla arvossa pidettävä, jopa kunnioitettavakin; mutta rakastettavaksi ei hän ikinä muutu yhdenkään miehen silmissä. Juuri tätä ei mamseli Bremer ymmärrä enempää kuin muutkaan naisasian harrastajat.“ [1]

Sillä itsenäisyys ei Snellman'in käsityksen mukaan sovellu naisen sulouteen. „Naisen rakastettavaisuus perustuu olennaisesti siihen, että hän on turvaa tarvitseva ja että hän miehen turvaa pyytää. Mies ei ikinä, sanoo: ei ikinä, rakasta itsenäistä, itseensä turvaavaa (sjelftillräcklig) naista — ja siitä yksinkertaisesta syystä, että sellainen nainen ei hänen rakkauttaan pyydä, taikka jos pyytää, ei ole itseensä turvaava.“ — Tämä naisen rakastettavaisuus on sama kuin hänen naisellisuutensa, eikä se ole iästä riippuvainen. Sillä lepotuolissaan istuva isoäiti voi olla hyvinkin rakastettava. Mutta nainen kadottaa tämän ominaisuutensa samassa määrässä kuin hän pyrkii täyttämään miehen paikkaa yhteiskunnassa. Sen vuoksi on nainen, jos hän on todella naisellinen ja rakastettava, altis luopumaan ulkonaisesti itsenäisestä asemasta silloinkin, kun olosuhteet ovat hänet siihen johtaneet.[2] — Ja hän tekee sen Snellman'in mielestä omaksi edukseen. Sillä Schiller on hänestä oikeassa laulaessaan:

---

[1] Saml. arb. VIII, 308.
[2] Saml. arb. VIII, 309.

»Überall weichet das Weib dem Manne, nur in dem Höchsten
Weichet dem weiblichsten Weib immer der männlichste Mann.
Was das Höchste mir sey? Des Sieges ruhige Klarheit,
Wie sie von deiner Stirn, o holde Amanda, mir strahlt.«

Snellmanin käsityksen mukaan tehdään suuri erehdys sekä elämässä että taiteessa, kun tahdotaan nainen temmata pois luonnon hänelle lahjoittamasta voimasta, suloudesta, sen sijaan että sitä pitäisi sivistyksen kautta kehittää ja ylentää. Snellman puolustaa tässäkin Schillerin ajatusta:

»Kraft erwart ich vom Mann, des Gesetzes Würde behaupt'er,
Aber durch Anmuth allein herschet und hersche das Weib.«

Saman seikan ottaa Snellman puheeksi kerran yliopistossakin pitäissään luennoita avioliitosta. Hän lausuu: „Koetettakoon niin paljon kuin haluttaa näyttää toteen, kuinka hyödyllistä on miehelle saada vaimokseen nainen, joka voi elättää itsensä, tulee toimeen kaikissa yhteiskunta-oloissa, ehkäpä hoitaa valtiotoimiakin — niin en kuitenkaan luule kenenkään herroista pitävän näin emansipeerattua ja täydellistä naista miellyttävämpänä kuin hän olisi ilmankin näitä avuja. Enkä luule herrojen mielipiteen tässä suhteessa riippuvan perusteettomasta mieltymyksestä (skällöst tycke), vaan on se yhteistä koko miehiselle suvulle ja varautuu hyvälle, järjelliselle pohjalle. Jätettäköön kokonaan syrjään miehen oikeutettu vaatimus aviollisesta onnesta ja yhteiselämän tuottamasta suloudesta (behag) omin päin politikoitsevan vaimon kanssa. Sillä siitä voidaan sanoa, että miehet eivät osaa oikein arvostella tulevaa onneaan ja ehkäpä lisätä, että se on ihmiskunnalle yhdentekevää. Mutta mikä ei ole yhdentekevää — on *siveellisen järjestyksen säilyminen.*«[1]

Ja tässä saavumme luullaksemme ydinkohtaan Snellmanin ajatuksessa naisasiasta, mikäli se koskee naisen toimintaa yhteiskunnassa ja valtiossa.

Yhteiskunta on kaikellaisten itsekkäiden harrastusten ja pyrintöjen kiistämö; harvat sieltä puhtaina palajavat. Yhteiskunnassa ihmisellinen turmelus syntyy, sillä silloinkin kun se on päässyt perheeseen syöpymään, on sen juuri etsittävä yhteiskuntaelämästä. Valtiollinen toimi vaatii ihmisen voimat kokonaan ja ylevän isänmaanrakkaudenkin ohjaamana

[1] Saml. arb. X, 149.

kasvattaa se suuressa määrässä kiihkoa ja intohimoja. Mies on kuitenkin suuremman voimansa, luonnonlaatunsa, kasvatuksen ja tottumuksen kautta varustettu kestämään tätä kiistaa ja kamppailua. Mutta miehenkin sielunrauha viimein uppoaisi siihen, ellei koti tarjoisi hänelle tarpeellista turvapaikkaa. Perhe taas kykenee tarjoomaan tätä turvaa sikäli, mikäli se on taistelun tuoksinaan sekaantumatta, koska siinä samassa määrässä vallitsee se siveellinen henki, joka yksin saattaa perhe-elämää kannattaa. Jos nainen yleisesti ottaisi osaa miesten yhteiskunnallisiin ja valtiollisiin kiistoihin, niin katoisi perheestä ajan pitkään tämä henki, jonka pohjana on perheen jäsenten välinen rakkaus, ja sen kera kaikki hyvä tapa (all god sed). Sillä naisesta tämä tapa ja tämä henki riippuu, hän yksin voi sen perustaa ja sitä varjella. Hän lähtee lapsuuden kodista ja perustaa uuden, oman kodin pysyen vapaana ei ainoastaan yhteiskunnan turmeluksesta, vaan myöskin valtioelämän levottomasta, kiihkoa ja intohimoja herättävästä taistelusta. Se viaton mieli ja hienotuntoisuus, jota vaan naisissa havaitaan ja jonka kautta hän soveltuu perheessä vallitsevaa tapaa vaalimaan — se kuuluu hänelle juuri senkautta, ettei hänen elämänsä tai toimintansa ole loitonnut yli perhe-elämän rajojen. Että näin on asian laita, ei Snellmanin mielestä kaipaa todistusta. Jos tämä unhotetaan, järkytetään — väittää hän — siveellisen järjestyksen syvintä ja lujinta kalliota.

Snellman ei kuitenkaan lankea epätoivoon. Sillä vaara ei voi olla suuri, koska asioiden sekä luonnollinen että siveellinen järjestys aina tulee pitämään naisia noiden rajojen sisäpuolella. Mutta missä jostakin syystä on käynyt toisin, kuten suurissa kaupungeissa ja tehdaspaikoissa, ei se suinkaan ole ollut omiansa siveellisyyttä ja perhe-elämän puhtautta edistämään.

Toiselta puolen myöntää Snellman, että siellä, missä on olemassa suuri lukumäärä naimattomia naisia, jotka omalla työllään toimeentulonsa hankkivat eivätkä erityisistä syistä saata kuulua perheeseen — siellä yhteiskunnan velvollisuus on tehdä voitavansa heidän asemansa turvaamiseksi ja parantamiseksi, eikä, kuten nyt on laita, siviili- ja ekonoomisen lainsäädännön kautta rakennella esteitä heidän tielleen. Sellainen emansipatsiooni — sanoo Snellman — on kaikin puolin oikeutettu, mutta juuri tässä suhteessa siltä on puuttunut kannattajia.[1] Tätäkin on kuitenkin

[1] Saml. arb. X, 150—1.

käytettävä viimeisenä hätäkeinona — silloin, kun nainen ei avioliiton kautta voi päästä turvattuun asemaan. Luultavaa on, että parannetun kasvatuksen avulla tuollaisten poikkeustapausten lukumäärä vähenee, „niin ettei naisen tarvitse turvautua mamseli Bremerin emansipatsiooni-haaveiluihin.“[1]

Lopputuloksena Snellmanin mielipiteistä naisen valtiollisista oikeuksista ja harrastuksista voimme kenties pitää tätä hänen lausettansa: „Ajatuksemme ei voi olla vaatia naisille niitä oikeuksia, joita viime aikoina on yhdistetty sanaan naisemansipatsiooni. Se hajottaa (upphäfver) perheen ja samalla sen yhdyskunnan, jossa nainen nauttii yleisihmisellisiä oikeuksia. Sillä ulkopuolella kotia lankee hänelle ehdottomasti heikomman osa mailmassa, hän joutuu väkevämmän tallattavaksi, saa palvella häntä ja menehtyä.“ —

Näin ankarasti kirjoittaa ja puhuu Snellman. Jos sen johdosta kysymme, mitä merkitystä on noilla kauniilla sanoilla naisen tasa-arvoisuudesta miehen rinnalla ja hänen oikeuksistaan ottaa osaa ihmiskunnan korkeimpiin ja ylevimpiinkin harrastuksiin, niin ei Snellman suinkaan jää meille vastausta velkaa.

Vaikka naiselta suljetaankin tie tieteen harjoittamiseen ja valtiolliseen elämään, ei se Snellman'in mielestä estä naista ottamasta osaa ihmiskunnan jaloimpiinkin pyrintöihin. Nainen suorittaa vaan osuutensa perheessä sen sijaan kuin mies tekee sen valtiossa. Kumpikin toiminta on yhtä tärkeä ja kummankin elämä on Snellman'in ajatuskannan mukaan yhtä rajoitettu. — Kun sanotaan, että mies edistää ihmiskunnan yleisiä tarkoitusperiä, jota vastoin naisen elämä ja vaikutus on suljettu kodin ahtaaseen piiriin, niin osottaa se Snellman'ista väärälle tolalle joutunutta käsityskantaa. Juuri perheessä lasketaan pohja silie, mikä on todellisesti ihmisellistä. „Siellä — kuuluvat Snellman'in sanat — muodostuu nuoren sukupolven järki ja sydän, siellä tarjotaan sille se sivistys, minkä ihmiskunnan kehitys kunakin aikakautena kykenee suomaan, sieltä se saa voimaa edistämään tätä hehitystä ja korottamaan ihmiskuntaa yhä ylemmälle sivistyksen asteelle. Itse valtiokin vaikuttaa ihmisyyden edistymiseksi pääasiallisesti perheessä ja perheen kautta — —. Ainoastaan kodin välityksellä saattaa jokainen valtioelämän luoma muutos ihmisellisessä

[1] Saml. arb. VIII, 310.

sivistyksessä tulla ihmiskunnan yleiseksi omaisuudeksi, osottautua ihmilliseksi sivistykseksi, humaanisuudeksi." [1]

Siis perheessä ja perheen kautta nainenkin palvelee yhteiskuntaa. Hoitamalla kotia ja erityisesti pitämällä huolta lasten kasvatuksesta, mistä perheen yleispätevä tarkoitus, sen objektiivinen siveellisyys riippuu, saattaa nainen vaikuttaa ihmiskunnan todelliseksi menestykseksi. Ja silloin hän tuntee liikkuvansa ja liikkuu oikealla, luontoperäisellä alallaan. „Jalo nainen on ymmärtävä, että hän jakaa isänsä, veljensä, puolisonsa tai poikansa häpeän, että itsekkyys ja pelkuruus ovat miehelle häpeällisiä, että hänen tehtävänsä on poisjuurruttaa näitä paheita, jotka tekevät miehen epäkelvoksi palvelemaan ihmiskuntaa ja että hän täyttää kutsumuksensa ihmisyyden palveluksessa ollessaan altis miehensä rinnalla jotakin uhraamaan ja kärsimään toden ja oikean puolesta." [2]

Tälläinen on Snellmanin mielestä se ylevä ja oikea suhde, jonka avioliitossa tulee vallita miehen ja naisen välillä. „Mies antaa naiselle kodin hoitamiseen ja varsinkin lasten kasvatukseen tarvittavat lujat peruskäsitteet; nainen taas pitää miehessä vireillä voimakasta tunnetta kaikkeen jaloon, oikeaan ja toteen, jota ilman hänen valtiollinen toimintansa olisi merkityksetön, jopa turmiollinenkin ihmiskunnan pyrinnöille." [3] Mies edustaa muuten perheessä uudistuvaa, nainen taas konservatiivista ainesta. [4]

Koska naisen vaikutus perheessä näin ollen saattaa olla ylen suuri ja tärkeä, on hänen asemaansa siellä parannettava sekä viisaan lainsäädännön että tarkoitustaan vastaavan kasvatuksen kautta. Snellmanilla ei ole mitään sanottavaa naisliikettä vastaan sikäli, mikäli se tarkoittaa naisen kohottamista entistä laajemman ja syvällisemmän elämänkäsityksen tajuamiseen, niin että hän pääsisi vapautumaan orjan ahtaasta näköpiiristä ja oppisi ymmärtämään, kuinka hänenkin työnsä lankee ihmiskunnalle joko onneksi tai onnettomuudeksi. Ja lämpimästi kannattaa hän miehen ja vaimon keskinäisen suhteen määräämistä entistä enemmän oikeuden ja kohtuuden vaatimuksia vastaavalle kannalle, kunhan vaan pysytään perheen rajojen sisäpuolella.

---

[1] Saml. arb. IV, 559—60.
[2] Saml. arb. IV, 560.
[3] Saml. arb. IV, 561.
[4] Saml. arb. X, 166.

Niin vaatii Snellman, että miehen ja vaimon taloudellinen suhde on lain kautta sillä tavoin järjestettävä, että molemmilla on yhtä suuri oikeus perheen omaisuuden hoitoon ja hallintoon. Siinä suhteessa pitää täydellisen yhdenvertaisuuden vallita, sillä omaisuus on perheen yhteistä, eikä kummankaan yksityistä omaisuutta; isällä enempää kuin äidilläkään ei ole mitään oikeutta menetellä omavaltaisesti sen suhteen. — Samoin on oikeuden ja kohtuuden mukaista, että tyttärelle myönnetään yhtä suuri perintöosuus kuin pojallekin. Siitä ei saata missään suhteessa syntyä pienintäkään haittaa; vaan on se päinvastoin siitäkin syystä edullista, että nainen saavuttaa itsenäisemmän aseman ja siten välttyy joutumasta ulkonaisten olosuhteiden pakotuksesta onnettomiin naimisiin.[1]

Naisen turvaamiseksi siveydellisessä suhteessa miehen usein vielä raa'alta mielivallalta Snellman ehdottaa valtio-opissaan, että aviottomalla lapsella olisi isäänsä nähden sama perintöoikeus kuin laillisessakin avioliitossa syntyneellä. Tämä saattaisi hänestä olla hyvä keino vähentämään rikosten lukumäärää, sillä lainsäätäjäin on helpompi vedota ihmisten etuihin kuin heidän omiintuntoihinsa.

Snellman käyttää samassa kohdassa sanoja, jotka eivät meille miehille liene kovin mieleisiä, eivätkä asettane siveellisyyttämme liiaksi kauniiseen valoon. Hän kirjoittaa: „Uskallan väittää, että miehet tässä suhteessa, samoin kuin omaisuuden hoidossakin, ovat säätäneet lakeja sen oikeuden mukaisesti, jota voimakkaan on tapa jakaa heikolle sekä ettei ajan sivistys vielä ole kokonaan häätänyt naista kohtaan entisaikoina harjoitettua raakuutta."[2] —

Mutta ennen kaikkea on naisen kasvatuksesta alettava pitää parempaa huolta kuin tähän asti. Siinä suhteessa on Snellmanin mielestä nykyisellä yhteiskunnalla hyvin paljon tehtävää. Itse se periajatus — kirjoittaa hän — joka naissivistyksessä edelleenkin on johtavana, ilmaisee selvästi, kuinka vähän se vastaa todellisen sivistyksen vaatimuksia. Vielä nykyäänkin pidetään tietoa naiselle ylellisyystavarana, jolla on merkitystä ainoastaan käytöstapaan nähden. Nuorukaista valmistetaan palvelemaan arvokkaalla tavalla ihmiskuntaa ja sen korkeita rientoja, ja hänen opetuksensa sovellutetaan tätä tarkoitusperää varten. Mutta mikä on naisen

[1] Saml. arb. I, 713—14.

[2] Saml. arb. I, 717.

sivistyksen ja tiedon tarkoitus, siitä ei hiiskahdeta sanaakaan taikka ajatellaan salaisesti, että hänen pitää jotakin oppia voidakseen häpeää tuottamatta esiintyä seurapiireissä. Hän ei saa minkäänlaista käsitystä elämänsä merkityksestä yhteiskunnassa, eikä siitä ajasta, jossa hän elää ja jonka hyväksi hänen on toimittava. „Niin — velttous on siksi suuri, että pidetään melkein sopimattomana puhua nuoren neitosen tarkoituksesta naisena, jota vastoin on aivan paikallaan loruilla hänelle ensimmäisestä esiintymisestä tanssiaisissa, mitenkä hän seuraelämässä parhaiten viehättäisi ja kietoisi ihailijain sydämmet. — Minkälaiseksi muodostuu kasvatus — kysyy Snellman — jonka todellisesta päämäärästä hävettää puhua?“ [1]

Niinkauan kuin näin on asian laita, niinkauan kuin valtio laiminlyö velvollisuutensa valmistaa naiselle tilaisuutta sivistykseen ja tietoon, jotka yksin muodostavat ihmisen ihmisyyden — niin kauan ei voida puhua mistään tasa-arvoisuudesta miehen ja naisen välillä. [2]

Ankarasti ja pisteliäästi osottaa Snellman, kuinka onnettomalla kannalla naisen kasvatus hänen aikanaan oli, ja mikä henkinen tylsyys siitä oli luonnollisena seurauksena. Harvoin nainen kohoaa edes käsittämään, että perhe-elämän puhtaudesta tai turmiollisuudesta riippuu kansakunnan voima tai raukeamus, ja että kodissa vallitseva henki määrää toden ja oikean säilymisen maailmassa. Ettei hän näin ollen mitenkään saata olla tukena miehensä pyrinnöille valtioelämän, tieteen ja taiteen palveluksessa, on tästä ehdottomana seurauksena. Pureva on esim. tämä lause: „Harva nainen vaihtaisi aamunuttuaan Schillerin teoksiin taikkapa olisi halukas joulukalan sijasta mieluummin ostamaan Newtonin kootut teokset kiitolliselle mailmalle.“ Ja hän jatkaa vakavasti: „Nainen rakastaa luonnostaan sitä, mikä saa hänen tunteensa hereille; mutta tämä ei vielä ole samaa kuin taiteen harrastaminen, sillä siihen tarvitaan ‚opinnoita ja valistunutta arvostelukykyä.‘“ — Tällä ei Snellman tahdo väittää, että kaikki se, mikä puuttuu naisilta, olisi havaittavana miehissä. Päinvastoin on heissäkin ihmiskunnan suurien rientojen harrastaminen ylen harvinaista. Mutta heillä on kuitenkin tilaisuus oppia aikansa henkeä, pyrin-

[1] Saml. arb. IV, 563—4.
[2] Saml. arb. III, 408.

töjä ja tarpeita tajuamaan ja tuntemaan — naiselta sitä vastoin on mahdollisuus siihen suljettu.

Ja kuitenkin on naiselle uskottu ylen tärkeä, valistunutta sekä ylevää käsityskantaa kysyvä toimiala, tehtävä, jonka suurelle merkitykselle ja laajaperäisyydelle tuskin mikään vetää vertoja. Sillä „kaikista ihmisellisistä tehtävistä supistuu lasten kasvatus kaikista vähimmin joidenkuiden määrättyjen rajojen sisälle, joiden mukaan sen täyttämiseksi tarvittavien tietojen laajuus ja laatu voitaisiin määrätä. Ei näet kukaan voine edeltäkäsin määritellä, mihin lapsi on kasvatettava, ellei juuri ihmiseksi, s. o. *kaikkeen,* mikä on totta, hyvää ja kaunista."[1] — Mutta jokainenhan ymmärtää helposti, että äidin on vaikea kasvattaa poikaa, jonka tulevasta asemasta yhteiskunnassa hänellä ei ole minkäänlaista käsitystä, kasvattaa häntä aikaa varten ihmiskunnan elämässä, jonka merkityksestä hänellä ei ole edes aavistustakaan."[2]

Sentähden on tuiki tarpeellista, että naisen käsitys elämästä muodostuu niin laajaksi, syvälliseksi ja monipuoliseksi kuin suinkin mahdollista. „Eikä ole mitään syytä, minkä vuoksi naisen sivistyksen pitäisi olemukseltaan olla toisellaisen kuin miehen."

Erotus on tehtävä ainoastaan siinä, että korkeampi tieteellinen sivistys ja se, mikä tarkoittaa valmistusta valtiolliseen elämään, kuuluu yksinomaan miehelle. Mutta molemmille on annettava samallainen humaaninen, yleisihmisellinen sivistys, niin että tyttökouluissa olisi noudatettava samaa opetus-suunnitelmaa kuin julkisissa poikakouluissakin. Silloin voitaisi ruveta puhumaan todella naiskasvatuksesta. Nyt on toisin.

Tyttöjen kasvattamista varten — kirjoittaa Snellman ivallisesti — ei luulla tarvittavan muuta kuin pensionaatteja ja kotiopettajattaria. „Mitäpä tytön tarvitsisi muuta oppia kuin ranskalaisia puhetapoja, niin että parisen vuotta sen jälkeen kuin on jättänyt kasvatuslaitoksensa osaa sanoa jotenkuten ranskaksi: Il fait beau temps aujourd'hui! — jos muuten onni sattuu noiden parin vuoden kuluessa suomaan hänelle tilaisuuden näyttämään tätä tietoansa. — — — Saksa on hirveän ikävää kieltä! — kuulee jokaisen pensionaatissa olleen tytön suusta. Saksankielen puhuminen ei olekaan mikään taito (talang). Siitä ei voi siis olla kysymys-

[1] Saml. arb. III, 410.

[2] Saml. arb. IV, 562.

täkään. Jos osaa lukea „Maria Stuart'ia" sanakirja kädessä, on saavuttanut korkeimman tiedon sekä itse kielestä että Schilleristä. Jos Goethe sen lisäksi on kirjoittanut jotakin, on se hänen oma vikansa."[1] — Sama on laita useimpien muidenkin aineiden. Koko naissivistys on ulkoa opittua läksyä. Tietäissään tämän omistavansa kulkee nainen halki elämän täyssivistyneenä ihmisenä käyttämättä milloinkaan edes itse tuota läksyä ihmiskunnan valaisemiseksi, vielä vähemmin sen lämmittämiseksi tai hyödyttämiseksi.[2]

Palavaa harrastusta todellisen tiedon saavuttamiseen ja yleisihmisellisten rientojen tajuamiseen ei Snellmanin mielestä silloinen naissivistys kyennyt vähimmässäkään määrässä herättämään. Hän kirjoittaa: „Nykyiseltä naissivistykseltä puuttuu aivan kokonaan, kuten jo eri kertoja olemme maininneet, voima herättää eleille harrastusta tietoon ja yleisihmisellisen elämän ymmärtämiseen. Tieto itsessään saattaa tosin sekin vierottaa mielen ulkonaisesta mailmasta. Mutta silloin se ei ole laatuaan todellista, vaan se on kytkeytynyt joko yksipuolisten harrastusten taikka itsekkäisyyden kahleisiin. Sillä ihmisellinen tieto on myöskin tulos ihmiskunnan vuosituhansia kestäneestä työstä ja pyrkimyksestä, se on käsiteltävä tässä kehityksessään, kaiken sen yhteydessä, mikä on ollut ja on puhtaasti ihmisellistä." Näin ollen tieto ja innokas osanotto yleisiin asioihin kuuluvat erottamattomasti yhteen. Ja „naisenkin kyky käsittää ja rakastaa lähintä elämäntarkoitustaan on tästä riippuvainen. Perheen päämäärää on mahdoton käsittää ulkopuolella valtiota ja ihmiskuntaa; mutta kysymykseen, mitä ihmiskunta on, vastaa ihmiskunnan tietäminen."[3]

Epäkohdan poistamiseksi vaatii Snellman, että *naisia on opetettava julkisissa oppilaitoksissa* ja että *valtion on pidettävä sama huoli naisen kuin miehenkin kasvatuksesta.* Ja hän lausuu tämän naissivistystä käsittelevän kirjoitussarjansa lopulla: „Sillä, me toistamme sen vielä kerran, puuttuva huolenpito naisen sivistyksestä on suurin vääryys häntä kohtaan, mikä vielä on jäljellä entisten aikain raakuudesta, vääryys, joka kääntyy katkeraksi kostoksi valtiolle sekä sen etujen valvojille — miehille."[4]

---

[1] Saml. arb. III, 415.
[2] Saml. arb. IV, 564.
[3] Saml. arb. III, 420.
[4] Saml. arb. III, 425.

Sanotusta käynee jo selville, että Snellman on valmis tekemään naisasian harrastajille jotenkin suuria myönnytyksiä sekä naisen oikeudelliseen asemaan että erittäin siihen nähden, mikä koskee hänen etujensa valvomista korotetun sivistyksen ja ajanmukaisemman kasvatuksen kautta. Tässä suhteessa Snellman'ille ansioksi on luettava sekin seikka, että hän myöskin käytännössä koetti edes jossain määrin ruveta näitä periaatteita toteuttamaan. Valtioneuvos Th. Rein kertoo kirjoittamassaan Snellman'in elämäkerrassa[1] erään sellaisen yrityksen, joka ei suinkaan ollut hedelmiä kantamatta. Snellman'in kehotuksesta Kuopion naiset panivat toimeen arpajaiset jotakin yleishyödyllistä tarkotusta varten ja perustivat näin kertyneillä varoilla hänen neuvostaan koulun työväen luokan tytöille. Sillä tavoin Snellman'in alkuunpanosta avattiin kesäkuun alussa 1846 „Kuopion suomalainen tyttökoulu — ensimmäinen kansakoulu Kuopiossa, vieläpä koko maassa ensimmäinen varsinainen kansakoulu, jossa suomi oli opetuskielenä." — Osotteeksi samaisesta harrastuksesta mainittakoon vielä, että Snellman kaikin puolin suosi Kuopion ruotsalaistakin tyttökoulua; olipa joskus siellä opettanutkin.[2]

Jo tämäkin osaltansa osottaa, kuinka lämmin ja vaikutusvoimainen harrastus Snellman'issa asui naissivistyksen kohottamiseksi. — Emme saata kieltää, että Snellman, niinkuin edellä esitetyistä lausunnoista käynee selville, monessa kohden asettui naisasiaa vastustavalle kannalle ja joskus syistä, joiden pätevyyttä lukija epäilee. Tekeepä mieli sanoa, että hän joutuu ilmeiseen ristiriitaisuuteen siinä, kun hän vaatii naisen sivistyksen kohottamista, mutta samalla kuitenkin kieltää häneltä yksin avioliitossakin sen, mihin todellinen tieto ja valistus johtaa — itsenäisyyden. Mutta siitä huolimatta täytyy jokaisen naisasian harrastajan myöntää, että Snellman on sekä puoltavia että vastustavia lausunnoitaan miehekkäästi perustellut ja sen kautta ohjannut asiaa lähemmäksi oikeaa ratkaisuaan. Tämä „suuri kansalaisemme" on tälläkin alalla esittänyt ajatuksia, jotka ilmaisevat selvää järkeä ja harrasta osanottoa kaiken tosi-ihmisellisen edistyksen kulkuun.

---

[1] Th. Rein, J. V. Snellman, I, 371—4.

[2] Th. Rein, J. V. Snellman, I, 375.

Kansakoulujen (ja kansakirjastojen) leviämisestä maalaiskunnissamme vuoteen 1897.

Kirjoittanut

A. V. Streng.

III.

Edellisestä on jo käynyt ilmi, että kansakoululaitos eteläisellä rannikollamme on etevämmällä kannalla kuin muualla maassa. Niinpä on koko Uudenmaan läänissä kansakoulupiirien ala keskimäärin ainoastaan 65 km^2 ja asukasluku samoin 972 henkeä. Molemmissa läntisissä, Raaseporin ja Lohjan kihlakunnissa, joissa väentiheys on 16,7 ja 15,8 henkeä km^2:llä, nousee asukkaitten luku hiukan yli tuhannen, mutta Helsingin kihlakunnassa vähän yli yhdeksän sadan, väentiheys 18,4, ja Pernajan kihlakunnassa, jossa väentiheys on vaan 14,4, yhdeksään ja puoleen sataan kutakin piiriä kohti. Tämä ei estä yksityisiä kuntia melkoisesti poikkeamasta säännöstä. Yleensä ovat ruotsivoittoiset rannikkopitäjät eturivissä. Ainoastaan Bromarvissa ja Degerbyyssä on jääty tuntuvasti jälelle, koulupiirien henkiluku kun nousee 1,500:aan, jonka ohessa alakin on liian iso. Nämät sekakieliset kunnat näyttävät siis oivasti pitäneen huolta sivistystarpeistaan. Kuitenkin on tässä huolenpidossa heikko kohta, jollei kaksikin. Suomenkielisiä vähemmistöjänsä ovat nämät kunnat melkein kokonaan laiminlyöneet. Kun niiden oli joko kielestänsä luopuminen tahi henkiseen pimeyteen vaipuminen, ryhtyivät „suomalaisen kansakoulun ystävät“ heitä auttamaan ja ylläpitävät paraikaa useitten pienten koulujen ohella 6 ylempää kansakoulua, muutamia jo kahdeksatta vuotta, Uudenmaan rannikkopitäjissä. Näilläkin yksityisillä kouluilla on siis osaltansa ansio siitä, että kouluja mainituissa kunnissa on niin taajassa. Usein mainittu asetus tosin tulee turvaamaan vähemmistöjenkin oikeutta kouluihin; mutta käskisihän kuntien kunnia perustamaan niitä ennen, kuin laki pakottaa. — Toinen heikko puoli näyttää olevan kansakirjastojen vähälukuisuus näissä kunnissa. Jos tietomme ovat oikeita, puuttuu kolmesta kunnasta kokonaan yleinen kunnan kirjasto, toisessa puolessa kuntia on niitä vaan yksi tahi kaksi, ja muissakin liian vähän koulujen lukuun verraten. Ruotsin Pyhtäällä ja Liljendalissa on kirjastoja kuitenkin yhtä monta kuin kouluja (kumpiakin 3 ja 6).

Vastamainituista jälellä ovat useimmat suomenkieliset kunnat sisämaassa, varsinkin läänin luoteis- ja koilliskulmilla sijaitsevat. Kaikista jälimpänä on Pyhäjärvi, joka ylläpitää yhtä koulua 3,743 asukasta varten ja 244 km^2:n alalla, sitten seuraa Karjalohja, jonka koulupiiri käsittää 2,010 asukasta ja 119 km^2, ja edelleen Nummi, Pusula lännessä sekä Iitti ja Jaala idässä, joissa piirien asukasluku vaihtelee 1,500:n ja 1,800:n sekä ala 100:n ja 200:n välillä. Vihdin ja Artjärven numerot eivät ole paljoa edullisemmat. Että kuitenkin on suomenkielisiäkin kuntia, jotka kestävät vertaamista ruotsivoittoisiin, nähtiin jo aikaisemmin. Muissa kunnissa ovat suhteet väljimmän mittakaavamme mukaiset. — Kirjastoja on läntisissä suomalaisissa kunnissa jotenkin yhtä niukalta kuin ruotsalaisissakin, mutta itäosassa lääniä runsaastikin, esim. Orimattilassa 11, joista 8 kouluihin sijoitettuina (kouluja 10), Iitissä 12 (koulupaikkoja ainoastaan 6) ja Elimäellä 5 (koulupaikkoja 6). Siuntion kirjastoista ei ole mitään tietoja: kaiketi sentään sielläkin lienee?

Siirrymme sitten Turun ja Porin lääniin. Tämä lääni ei kansakoululaitoksensa puolesta vedä vertoja Uudenmaan läänille, mutta on toiselta puolen muista lääneistä edellä. Se oli kauan takapajulla, vielä tämän vuosikymmenen alussa oli se lääneistämme 5:es järjestyksessä, eikä missään ollut niin monta kuntaa ilman kansakoulua. Mutta nyt on se, kuten sanottu, kohonnut toiselle sijalle, ja kouluttomien kuntien luku on supistunut 24:stä seuraaviin 8:aan: Köökkari, Sottunka, Velkua, Uudenkaupungin pitäjä, Karjala, Merimasku, Rusko ja Honkilahti. Toiselta puolen luettelimme aikaisemmin 8 tämän läänin kuntaa, joissa jokaisella lapsella on tilaisuus saada kansakouluopetusta omassa pienessä piirissä, ja nämät sijaitsevat samalla rannikolla tahi samassa saaristossa, kuin useimmat noista kouluttomistakin. Asia ei olekaan niin outo, kuin miltä se ensimältä näyttää, kun muistaa että miltei kaikki nämät kunnat ovat sekä alaltaan että väkiluvultaan tavallisten kylien vertaisia muualla Suomessa. Niin pian kuin ne yhdenkin koulun perustavat, tulevat ne kohta viimeisistä ensimäisiksi, ja sitä odottaissa ei ole matka naapurikuntienkaan kouluihin mahdottoman pitkä. Jos luetaan pois Karjalan ja Honkilahden sisämaan kappelit, jotka ovat avarampia ja väkirikkaampia, on muiden kouluttomien kuntien pinta-ala keskim. 39 km^2 ja väkiluku keskim. 669 henkeä.

Kun yleensä tarkastaa Ahvenanmaan ja Varsinaissuomen kansakouluoloja, huomaa niissä sangen suurta epätasaisuutta — niinkuin uutisviljelysten laihoissa ainakin. Näkee että kansakoulut vielä ovat eilispäivän lapsia, että käsitys niiden tarpeellisuudesta ei vielä ole päässyt yleisesti vakaantumaan. Niinpä Ahvenanmaan „manterella" olevista kunnista Ekkeröössä yhtä koulua vastaa 117 km² alaa ja lähes 1,300 asukasta, naapurikunnassa Hammarlannissa sitä vastoin 48,3 km² ja 998 asukasta, Jomalassa 68 km² ja 1,479 asukasta, naapurikunnassa Finnströmissä sitä vastoin 36 km² ja 774 asukasta. Sama on laita saaristossa. Mainittiin jo, kuinka etevällä kannalla asiat ovat Lumparlannissa; mutta viereisessä Lemlannissa käsittää koulupiiri 97 km² ja yli 2,000 henkeä. Ahvenanmaan keskimääräiset luvut ovat 67,6 km² ja 1,149 asujanta kutakin kansakoulua kohti, väentiheyden noustessa 17 henkeen km²:llä.

Likipitäen samanlaiset ovat olot Halikon (17,2 h. km²:llä), Piikkiön (20,8 h. km²:llä) ja Mynämäen (17,9 h. km²:llä) tiheään asutuissa kihlakunnissa Varsinaissuomessa. Olemme jo nähneet, että kolmas osa tämän maakunnan kunnista täyttää osaksi ankaratkin, osaksi kohtuulliset vaatimukset. Mutta saattaa mainita toisia, joissa koulupiirien sekä ala että henkiluku vielä ovat suhteettoman suuria, esim. Perttelissä 199 ja 2,400, Kiikalassa 241 ja 2,700, Kiskossa 264 ja 2,800, Sauvossa 183 ja 3,000, Paimiossa 281 ja 3,000, Rymättylässä 129 ja 2,700 sekä Mynämäellä 196 ja 2,400. Keskimäärin on näissä kolmessa kihlakunnassa kansakoulupiirien pinta-ala 70 km² ja asukasluku 1,248 henkeä. — Epäedullisemmaksi muodostuvat olot jo Maskun kihlakunnassa, jossa väentiheys on sama kuin Ahvenanmaalla, mutta jossa koulupiirin ala tekee keskimäärin 112,8 km² ja henkiluku 1,672. Kosken ja Euran kappeleissa, Liedossa, Maariassa, Raisiossa, Nousiaisessa ja Oripäässä saa 1,500—3,000 henkeä tyytyä yhteen kouluun. — Mutta huonoimmat tulokset osottaa Varsinaissuomen luoteisin, Vehmaan kihlakunta, nim. yhden koulun 136,5 km²:n alalla 2,243 asukasta kohti. Esim. Laitilan kunnassa ovat vastaavat luvut 269,5 ja 2,633. Kuitenkin on tämä kihlakunta yhtä tasaisesti asuttu kuin viereinen Mynämäen kihlakunta.

Tämä on jo huonona enteenä siirtyessämme Satakuntaan ja valitettavasti se ennustaa totta. Saattaisi ajatella, että asutuskin Satakunnassa on harvempi kuin Varsinaissuomessa ja Uudellamaalla; mutta suurim-

massa osassa Satakuntaa niin ei ole laita. Ulvilan kihlakunnassa asuu 16,6 henkeä km²:llä ja siis hiukan enemmän kuin keskimäärin koko Uudenmaan läänissä; Tyrvään ja Loimaan kihlakunnissa taas asuu km²:llä yhtä monta henkeä kuin Ahvenanmaalla ja Halikon kihlakunnassa eli 17 ja 17,1 henkeä. Onhan Kokemäen joen laakso, joka ulottuu läpi näiden kolmen kihlakunnan, viljelyksemme vanhimpia rintamaita, ja ovathan sen seudut tunnetut varallisuudestaan, mutta kansakouluolojensa puolesta ne eivät kestä vertaamista noihin etelämpiin maakuntiin. 36:sta kunnasta ainoastaan 2 (Suoniemi ja Harjavalta) kaikin puolin ja toista 2 (Köyliö ja Eurajoki) jotenkin täyttävät asettamamme vaatimukset; Kiikoisessa ja Ulvilassa, asutuksen keskityksestä riippuen mahdollisesti myös Luviassa, Ahlaisessa ja Porin pitäjässä ovat koulut välttävän taajassa, mutta eivät riitä asukkaille, joita on 1,350:stä 2,300:aan piiriä kohti. Muissa kunnissa vaihtelee piiriala noin sadan (Karkku, Metsämaa, Loimaa, Hinnerjoki ja Kiukainen) ja puolen neljättä (Mouhijärvi), vieläpä lähes neljän sadan (Siikainen) km²:n välillä. Asukkaita karttuu näihin piireihin 1,900:sta aina 4,000:een asti (Poomarkku, Siikainen). Tästä seuraa, että näissä kihlakunnissa koulupiirin ala keskimäärin on 127,3 km²:n ja sen asutus 1,957 hengen suuruinen. — Jälellä on vielä läänin koilliskulmalla Ikaalisten kihlakunta. Siinä on asutus jo paljoa harvempi, 10,1 henkeä km²:llä. Koska näillä seuduin on avarampia asumattomia metsämaita, saattavat koulut, hyvin sijoitettuina, olla riittävän taajassa, vaikka ovatkin harvemmassa, kuin asetus vaatii. Jos ei ota lukuun Viljakkalan kappelia, jossa suhteet lähenevät kaavanmukaisia, ovatkin koulupiirit säännöllisesti sangen laajoja, koko kihlakunnassa keskim. 209,5 km². Niiden väkiluku sitä vastoin on hiukan vähempikin kuin Ulvilan ja Tyrvään kihlakunnissa, se on 1,941 henkeä.

Yleensä voi siis Turun ja Porin läänin kouluoloista lausua, että Ahvenanmaalla ja Varsinaissuomessa ovat hyvällä tiellä, mutta vielä tasaantumista vailla täyttääksensä pian voimaan astuvan asetuksen vaatimukset ja — vastatakseen maakuntiensa asemaa Suomen viljelyksen kehtona; mutta Satakunnan puolella on harva se kunta, jolta ei vaadita melkoisia lisäuhrauksia, sillä ennenkuin olot siellä ovat tyydyttävällä kannalla, tarvitaan lähemmä toinen mokoma kouluja lisää.

Mitä taas kansakirjastoihin tulee, on vielä 9 kuntaa semmoista sivistyslaitosta vailla. Kaikkein enimmissä kunnissa on yksi kunnan

kirjasto, tavallisesti aikaisempina vuosikymmeninä perustettu. Kyläkirjastoja on suhteellisesti paljoa vähemmän kuin muissa lääneissä, joka tosin suureksi osaksi perustuu kuntien pieneen alaan. Loimaalla on 6 kirjastoa, Eurassa 5, Normarkussa 4, Marttilassa ja Karinaisessa yhtä monta, muuten on 3 suurin luku yhdessä kunnassa. Nuorisoseurojen perustamia kirjastoja on tosin 13, mutta muuten näyttää nykyinen harrastus kirjastojen hyväksi vielä verrattain vähän levinneen tähän lääniin.

Hämeen läänissä on väentiheys yleensä vähäisempi kuin molemmissa edellisissä: 13,8 henkeä km² kohti. Sivistysrientojen puolesta on muista osista edellä Hämeenlinnan seutu eli Hauhon kihlakunta, vaikkei se asutukseltaan kohoakaan läänin keskimäärää korkeammalle. Aikaisemmin mainittuja kolmea kuntaa lukuun ottamatta ovat koulupiirit tässä kihlakunnassa vielä asetuksen määrää isommat; mutta asukasluvun puolesta ne täyttävät kohtuulliset vaatimukset, jahka Vanajan, Rengon ja varsingin Tuuloisten kunta hankkivat yhden koulun lisää kukin. — Taajimmin asuttu koko läänissä on Pirkkalan kihlak. (16,6 henkeä km²:llä), mutta jälellä se on vastamainitusta, sillä koulupiirit käsittävät 92 km² ja 1,300 henkeä 84 km² ja 1,100 henkeä vastaan edellisessä. Lempäälässä on alle tuhannen hengen koulua kohti, Messukylässä ja Pälkäneellä tuhannen paikoilla, Sahalahdella lähes 1,200, mutta muissa kunnissa on enemmän, esim. Kangasalla lähes 1,500 ja Vesilahdella lähes 2,300. Piirien ala tietysti sen mukaan. — Sekä väentiheyden että kansakoululaitoksen puolesta seuraa sitten Hollolan kihlak.: 15,7 henkeä km²:llä. Alaltaan ovat koulupiirit Hollolassa, Asikkalassa, Nastolassa ja Koskella juuri mukiin meneviä, mutta niiden asukasluku pyrkii nousemaan yli mahdollisen määrän ja tekee sen kerrassaan Koskella, jossa se on lähes 1,600 henkeä. Useimmissa tapauksissa päästäneen siis lisäämällä rinnakkaisosastoja entisiin kouluihin, sikäli kuin oppilasluku vaatii. Sitä vastoin ovat piirit alaltaankin liian suuria Kärkölässä (128 km²), Padasjoella (159,6 km²) ja Lammilla (262 km²), sen mukaan sitten henkiluvultaankin (Lammilla 2,287 henkeä). Kihlakunnan keskimäärät ovat 98,6 km² ja 1,447 asukasta. — Läänin lounainen, Tammelan kihlakunta on lähinnä Hauhon kihlakunnan veroinen asutukseltaan (13,7 h. km²:llä), mutta ei läheskään kansakoulutilaston puolesta. Paitsi Akaata ja Sääksmäkeä, joissa kouluja näyttää olevan riittävän tiheässä, vaihtelee piirien ala vielä 100:n ja 210:n (Humppila) välillä, ja niiden väkiluku on kaikkialla liian iso, alkaen 1,579.stä

Sääksmäellä aina 3,474:ään Jokioisissa! Koulupiiri on kihlakunnassa keskimäärin 121,7 km² laaja ja käsittää 1,775 asukasta. — Läänin kahdessa pohjoisimmassa kihlakunnassa, Jämsän ja Ruoveden, väentiheys taas tuntuvasti alenee ollen edellisessä 11,8, jälkimäisessä 9,5 henkeä km²:llä. Niitä sopii hyvin verrata samalla leveysasteella olevaan Ikaalisten kihlakuntaan, jonka väentiheys on jotenkin näitten kahden keskivälillä. Aivan sama suhde on olemassa mainittujen kolmen kihlakunnan kesken, mitä kansakoulujen taajuuteen tulee; mutta koulupiirien henkiluvun puolesta on Ikaalisten kihlak. melkein yhtä paljon jälellä Ruoveden, kuin tämä on Jämsän kihlakunnasta. Eräjärven vähäinen kappeli muodostaa tosin kyllä pienen koulupiirin, 71 km², mutta sen 1,781 asukkaalle ei yksi koulu riitä. Onnettomampaa on, että Kurun kunta on rakentanut molemmat koulunsa yhteen; sillä siten ulottuu niiden yhteinen piiri 805 km²:n alalle. Muuten nousee piirien laajuus 111:sta, Kuhmalahdella, 355:een km²:iin, Kuhmoisissa, ja asukasluku 1,288:sta, Luopioisissa, 2,210:een, myös Kuhmoisissa. Keskimäärät ovat Jämsän kihlakunnassa 169 km² ja 1,724 asukasta, Ruoveden kihlakunnassa 246 km² ja 1,867 asukasta. — Koko läänin suhdeluvut ovat yksi koulupaikka 120,4 km²:n alalla ja yksi koulu 1,485 asukasta kohti, ja nykyisiin 168 kouluun tarvitaan vielä runsaasti kolmas osa lisäksi.

Kansakirjastoja tavataan Hämeen läänissä yleisemmin kuin missään muussa läänissä. — Kansakouluja on 149 paikassa ja kirjastoja on 147. Tosin näitä sivistyslaitoksia ei vielä ole ruvettu yleisemmin toisiinsa yhdistämään, mutta hyvällä alulla ollaan. 89 koulupaikalla näyttää jo olevan kirjasto, siis 60 %:lla koulupaikoista, kun sitävastoin Turun läänissä niitä ei ole puolilla, eikä Uudenmaan läänissä kolmannellakaan osalla. Viidessä suuressa kunnassa näkyy asia nimenomaan olevan niin järjestetty, että joka kansakoululla on kirjastonsa. Kymmenessä kunnassa on kirjastoja enemmänkin kuin kouluja ja neljässätoista yhtä paljon, vaikka niiden kesken, kuten sanottu, useimmiten ei ole yhteyttä. Ei yhdestäkään kunnasta kirjastoa puutu.

IV.

Vuoro on sitten Viipurin läänin. Miten jaksaa nykyään kestää vertaamista läntisiin naapureihin tämä kovaonninen maakunta, josta vuosi-

satamme alulla viisaat miehet eivät uskoneet enää suomalaista maakuntaa sukeuvankaan? — Lääni on laaja sekä lännestä itään että etelästä pohjoiseen, sekä tästä että historiallisista syistä tarjoaa se vielä kuvan epätasaisista ja keskeneräisistä viljelysoloista henkiselläkin vainiolla. Seuraamme ensin Suomenlahden rannikkoa, jonka täyttävät Kymin ja Rannan kihlakunnat sekä Kivennavan pitäjä Äyräpään kihlakuntaa.

Kun Pernajan kihlakunnasta on kulkenut Kymijoen poikki samannimiseen kihlakuntaan, ei tosiaan luulisi kulkeneensa vanhan valtiorajan poikki, sillä olojen yhtäläisyys on niin suuri, kuin se kahden kihlakunnan välillä voi olla. Asutus on länsipuolisessa kihlakunnassa 14,4, itäpuolisessa 14,7 henkeä km²:lla, koulupiirin ala lännessä 69,8, idässä 70,3 km², niiden asukasluku länsipuolella 952, itäpuolella 953 henkeä. Viisi Kymin kihlakunnan kahdeksasta kunnasta kuuluu niihin maamme edistyneimpiin, joista aikaisemmin oli puhe. Vehkalahden ja Säkjärven suuret kunnat, joissa jo on edellisessä 7, jälkimäisessä 9 koulua, ovat pakotetut perustamaan kumpikin lisäksi yhden tyydyttääkseen kohtuulliset vaatimukset asukaslukuun katsoen ja kolmekin tyydyttääkseen ne myös alan puolesta. Sama on laita Miehikkälän kunnan. — Rannan kihlakunnassa kohtaa ensin Viipurin väkirikas pitäjä (21,366 asukasta, 19,8 km²:llä), joka on tullut tunnetuksi siitä, että siinä on enemmän kouluja (18) kuin missään muussa maalaiskunnassa. Mutta kaikista ponnistuksista huolimatta käynee sen vaikeaksi koulutarvetta aina täysin tyydyttää, niin kauan kuin sen on huolta pitäminen Viipurin esikaupunkien liikkuvasta ja vahvasti lisääntyvästä väestöstä. Vasta sitten kun kaupunki näitten suhteen tekee tehtävänsä, voi maalaiskunnan kansakoululaitos esiintyä täysin mallikelpoisessa kunnossa. Nytkin tulee kutakin koulua kohti ainoastaan 1,187 asukasta ja 68,5 km² alaa. Tarpeeksi taajassa näkyvät koulut olevan myös Johanneksen ja Koiviston kunnissa, vaikka kutakin kohti vielä karttuu lähemmä 1,500 ja 1,300 asujanta. Epäedullisemmaksi muuttuvat suhteet itäisimmissä, Kuolemajärven ja Uudenkirkon, kunnissa, asukkaita kun on yli 2,000:n ja Uudellakirkolla alaakin yli 200 km²:n koulua kohti. Täällä haittaa kaiketi jo venäläinen asutuskin samoin kuin Kivennavalla, jossa vastaavat luvut ovat 1,700 ja 103.

Jos siis Viipurin läänin eteläranikko, itäisintä kulmaa lukuun ottamatta, tarjoaa sangen lohdullisen kuvan kansakouluolojen kehittymisestä,

niin muuttuu sitä vastoin kuva suuresti siirtyessämme pohjoiseen päin, Salpausselän rinteillä ja Savon rajaseuduilla sijaitseviin Lapveden ja Jääsken kihlakuntiin. Tosin on täällä väentiheys melkoista vähempi, 11 henkeä km²:lla tahi vähän yli, ja maa karumpaa, niin ettei tule oudoksua koulupiirien laajenemista; mutta sittenkin ollaan liiaksi takapajulla. Etevimmällä sijalla on laaja Valkealan kunta, jonka 7:stä koulupaikasta jokainen hallitsee 133 km²:n alaa, ja jonka 8:sta koulusta jokaisen osalle tulee 1,400 henkeä. Sitten seuraa kihlakuntien itäisessä päässä oleva Rautjärven kunta, jossa on 1,700 asukasta koulua kohti; mutta kun kunnan molemmat koulut ovat yhteen rakennetut, tekee niiden piiriala kokonaista 319 km². Muuten nousee kaikkialla koulupiirien ala 200:sta aina 400:aan, vieläpä Savitaipaleella 419:ään ja Ruokolahdella 552:een km²:iin asti, ja asukasluku 2,170:stä Suomenniemellä aina 4,277 Lemillä, vieläpä 6,967:äänkin Savitaipaleella. Niinmuodoin on keskimääräinen koulupiiri Lapveden kihlakunnassa 235 ja Jääsken kihlakunnassa 315 km², niin että koko läänistä ainoastaan Salmin kihlakunnassa tapaa niin suuren keskimäärän. Keskimääräinen asukasluku taas, joka on molemmille kihlakunnille jokseenkin sama, tekee 2,418 koulua kohti ja on suurempi kuin missään muussa läänin kihlakunnassa.

Lähtiessämme sitten Laatokan puolelle mainitsemme ensin, että Venäjän rajalla sijaitseva, verrattain tiheään asuttu — 15,6 henkeä km²:lla — Äyräpään kihlakunta tarjoaa seuraavat keskim. numerot: yksi koulu 135 km²:n alalla ja 1,900 henkeä kohti. Sen kunnista suurin, Muolaan kunta, on myös kouluilla paraiten varustettu: 8 koulua, kukin 94 km² ja 1,650 asukasta kohti; Kivennavan vastaavat luvut ovat vähän suuremmat, muissa kunnissa ne ovat 2—300 ja 2—3,000. — Varsinaisesti Laatokkaan ulottuvista neljästä kihlakunnasta on Käkisalmen eteläisin ja runsaimmin kansakouluilla varustettu. Jokaista koulua vastaa 1,568 hengen asujamisto ja 145 km²:n ala. Lähimmäksi tavotettavaa päämäärää on sen kunnista ennättänyt Räisälä, jossa piirin ala on 87 km² ja henkiluku 1,127. Tosin on Pyhäjärvellä henkiluku hiukan pienempi (1,116), mutta ala on tuntuvasti suurempi (136 km²). Sitä vastoin on Käkisalmen pitäjässä yksi koulu 2,500 ja Hiitolassa 3,400 asukkaan osaksi. — Kurkijoen kihlak. on edellistä hiukan tiheämmin asuttu (14,2 henkeä 13,3:a vastaan km²:lla), mutta kouluja tavataan tässä samoin kuin Sortavalan kihlakunnassa (11,6 henkeä km²:lla) melkoista harvemmassa. Pii-

rien asukasluku on nim. molemmissa keskim. 2,157 henkeä noin 200 km²:n alalla. Pienimmät ovat piirit Kurkijoella — 133 km² ja 1,385 asukasta — ja Sortavalan pitäjässä — 117 km² ja 1,966 asukasta —, alaltaan suurimmat harvaan asutussa Ruskealassa (857 km²), asukasluvultaan suurimmat Jaakkimassa (2,855 henkeä). — Poikkeusasemassa on vihdoin avara, mutta suurimmaksi osaksi ylen harvaan asuttu Salmin kihlakunta (4,1 henkeä km²:llä). Ei siis ole kummeksittavaa, että vasta 600 km²:n alalla tapaa yhden kansakoulun. Sitä vastoin on koulujen suhde asukaslukuun verrattain edullinen 1: 1,842. — Väentiheys koko läänissä, on ilman Salmin kihlakuntaa, 13,8 eli aivan sama kuin Hämeen läänin, mutta mainittu kihlak. mukaan luettuna 11,2 km²:llä. Kansakoulupiirin keskim. ala on 173,5 (jos jätetään luvusta Salmin k. 137) km² ja asukasluku 1,650 henkeä. Ainakin satakunta koulua tarvittaisiin entisten 212 lisäksi, ennenkuin kohtuullisetkaan vaatimukset olisivat tyydytetyt. Kouluja on läänissä 181 eri paikalla, kansakirjastoja on 168, joista 102 on sijoitettu kouluihin tahi koulukyliin. Näiden laitosten yhteistoiminta on alulla, sillä on kymmenkunta kuntaa, niistä jotka joinkin määrin ovat koululaitostansa kehittäneet, jotka samalla ovat varustaneet kaikki koulunsa tahi kumminkin useimmat niistä kirjastoilla. 13 kunnassa on enemmän kirjastoja kuin kouluja, ja omituisin on suhde Savitaipaleella, sillä tässä kunnassa, joka on kouluista köyhin koko läänissä (1 koulu ja lähes 7,000 asujanta), on 7 kirjastoa. Mikäli saattaa päättää, on kylien ja seurojen perustamia kirjastoja yhteensä kaksi vertaa niin paljon kuin kuntien kirjastoja: Länsisuomessa on suhde enimmiten päinvastainen. Neljä kuntaa, Taipalsaari, Käkisalmen p., Salmi ja Kitelä, on tiettävästi vielä kirjaston puutteessa.

Lähinnä on sitten Mikkelin lääni puheiksi otettava, vaikka se kansakoulutilaston kannalta ei vielä olisikaan seuraava, kuten vasta saamme nähdä. Muista läänin osista on ehdottomasti edellä se, joka kuuluu Hämeen maakuntaan, s. o. suurin osa Heinolan kihlakuntaa. Tosin täälläkään koulupiirin pinta-ala ei vähene alle 112 km²:n (Sysmässä), mutta ei se myöskään nouse yli 178,6:n (Heinolan pitäjässä). Sen asukasluku taas vaihtelee 1,129:n (Sysmässä) ja 1,573:n (Heinolan p:ssä) välillä, paitsi että Luhangon koulu saa riittää 2,326:lle asukkaalle. Samaan kihlakuntaan kuuluu Savon puolelta myös Mäntyharju, mutta siellä ovat vastaavat luvut 311 km² ja 2,635 asukasta. Kihlakunnassa, jonka asu-

tus on 11,4 km²:llä, ovat koulujen suhteet alaan ja asujamistoon 1: 160,7 ja 1: 1,533. — Mitä kauemmas sitten joudutaan itään päin, sitä epäedullisemmaksi muuttuvat yleensä nämät suhteet, vaikka Mikkelin kihlakunnassa asutus vielä on ainakin yhtä vahva kuin Itähämeessä. Hirvensalmella, Kristiinassa ja Mikkelin pitäjässä on koulupiirin ala vielä 1 1/2 ja 2 sadan km²:n vaiheilla; mutta ainoastaan kahdessa ensinmainitussa kunnassa supistuu sen asukasluku 1,300:n ja 1,700:n välille, muissa se nousee yli 2,000:n, jopa Kangasniemellä 11,000 asukasta varten ja 1,084 km²:n alalla on 2 koulua! Keskimäärä on 2,200 henkeä ja 229,9 km². — Molemmissa itäisemmissä kihlakunnissa on asutus harvempi: 9,3 ja 9,4 henkeä km²:llä. Juvan kihlakunnassa osottaa Joroisten kunta otollisimmat suhteet: 131,6 km² ja 1,664 asukasta, sitten pieni Jäppilän kunta samalla asukasluvulla. Muuten laajenevat piirit 233:sta, Haukivuorella, 432:een, Juvalla, ja 737:ään asti, Puumalassa, ja henkiluku vaihtelee 2 ja 3 tuhannen välillä. — Itäisimmässä, Rantasalmen kihlakunnassa on keskimääräinen koulupiirin ala 300 km² ja asutus 2,400 henkeä. Paitsi vähäistä Kangaslampea, jonka 1,188 asukasta ovat verrattain hyvin palveltuja yhdellä kansakoulullaan, vetää kaksi naapurikuntaa huomion puoleensa. Ne ovat Kerimäki ja Sääminki. Molemmat ovat jotenkin yhtä laajat, edellinen vähän alle, jälkimäinen hiukan päälle 1,000:n km²:n, eikä asukasluvussakaan varsin suurta eroa ole, Kerimäellä kun on 10,641, Säämingissä 9,205 asukasta. Mutta mitä kansakouluihin tulee, on ero sitä suurempi, sillä Kerimäellä on kouluja 6, Säämingissä sitä vastoin *yksi* (1)! Koulupiirin alan puolesta ei tämä Keskisavon kunta löydä vertojansa muualla kuin Venäjän rajalla sekä sitten Kajaanin seuduilta pohjoiseen. Koulupiirinsä henkilukuun katsoen ei sillä ole vertaistansa koko Suomen niemellä. — Koko Mikkelin läänissä, jonka keskimääräinen väentiheys on 10,4 henkeä km²:llä, tulee yksi koulu 236 km² ja 2,041 asukasta kohti. Mutta jos otetaan Savon puoli erikseen, nousevat vastaavat luvut 275:een ja 2,300:aan, eli jotenkin tarkoin samoihin määriin kuin Viipurin läänin Lapveden ja Jääsken kihlakunnissa, jotka ovat Mikkelin läänin rajalla, ja joitten huomasimme omassa läänissään olevan enimmin takapajulla. Huoletta saa siis Mikkelin läänissä kansakoulujen luku, joka 1897 oli 88, nousta kaksinkertaiseksi, ennenkuin se alkaa vastata tarvetta.

Koulut sijaitsevat 73 eri paikalla ja ainoastaan 39:llä niistä on kirjasto, vaikka kirjastoja kaikkiaan on noin 63. Kaikissa muissa kunnissa, paitsi Savonrannassa, on kirjasto, mutta ainoastaan Sysmä, Hartola, Hirvensalmi sekä muutama kaksikouluinen kunta lisäksi ovat varustaneet kaikki tahi ainakin useimmat koulunsa kirjastoilla. Erityistä huomiota ansaitsee Joroisissa toimivan Sydänsavon nuorisoseuran kirjasto siitä, että se on kiertäviin osastoihin jaettu. Nämät osastot kiertävät laatikoissaan kylästä kylään ympäri kunnan; koska ne ovat pieniä (pari kolme kymmentä kirjaa kussakin), viipyvät ne ainoastaan pari kuukautta asemallansa, ennenkuin taas jatkavat matkaansa, mutta ne tarjoavat aina uutta lukemista paikkakuntalaisille.

Kuopion lääniä tarkastaessamme saattaa olla syytä erottaa Savon ja Karjalan puoli. Silloin teemme sen huomion, että Pohjoissavo, jonka väentiheys on ainoastaan hiukan suurempi kuin Eteläsavon (10,9 henkeä km^2:llä 10,1 vastaan), kansakoululaitoksensa puolesta on siitä paljon edellä. Kuopion läänin Savon puolisessa osassa tapaamme näet kullakin 165 km^2:llä ja kutakin 1,549 asukasta kohti kansakoulun. Niin paljon vaikuttaa siis hedelmällisempi maaperä syrjäisemmästä asemasta huolimatta, jos kohta muillakin suotuisammilla oloilla on tuloksessa osansa. Pohjoissavo jakaantuu kolmeen kihlakuntaan, jotka poikki maakunnan ulottuvina vyöhykkeinä seuraavat toisiansa etelästä pohjoiseen. Eteläisin ja samalla vähimmin edistynyt on Rautalammin kihlakunta, jonka väentiheys kuitenkin on suurin 12,4 h. km^2:llä. Siinä on etusija syrjäisimmällä Vesannon kunnalla, jossa koulupiirin muodostaa 101,6 km^2:n ala ja 1,239 hengen asukasluku. Leppävirroilla ja Rautalammilla nousee ala jo lähelle 200 km^2, Hankasalmella lähemmä 400, Suonenjoella yli 600:n. Samaan suuntaan henkilukukin: Leppävirroilla, Varkaus mukaan luettuna, se lähenee 1,600, Rautalammilla täyttää 2,000; mutta Hankasalmella se tekee 6,679 ja Suonenjoella 7,487. Luulisi jo kaivattavan kouluja lisää, eikä ole asia autettu sillä, että Suonenjoella työskentelee kaksi opettajaa tuossa ainoassa koulussa. — Arvokkaasti edustaa, ainakin tähän kuuluvilla numeroilla, Kuopion kihlakunta läänin keskustaa. Kuopion maaseurakunnan 16 koulua tarjoavat tilaisuutta lasten kouluttamiseen kukin 1,080 hengelle 98,8 km^2:n alalla. Eivätkä muutkaan kunnat ole siitä paljoa jäljellä. Pielavedellä on sentään vielä sangen laajoja piirejä — yli 200 km^2 — ja Tuusniemellä nousee niiden henkiluku vähän yli 1 $^1/_2$ tuhan-

nen. — Pohjoisin, Iisalmen kihlakunta on tietysti edellisestä jälellä, onhan se harvemmin asuttukin (8,9 h. km²:llä 11,6 vastaan), koulupiirien ala on yli 200 km², mutta henkiluku ei nouse sanottavasti yli Pojoissavon keskimäärän. Kuitenkin on Kiuruvesi jäänyt muista paljon jälelle: 1 koulu 500 km²:n ja 3,153 asukkaan piirissä. Pohjoissavossa on 102 koulua, ensi tarpeeseen on perustettava noin 30 lisäksi.

Synkemmältä näyttävät olot Karjalan puolella. Tämäkin osa lääniä on jaettu kolmeen kihlakuntaan, joiden olot enemmän tahi vähemmän eriävät toisistansa. Lännessä ja lounaassa olevan Liperin kihlakunnan asutus on enemmän kuin kaksi kertaa niin vahva kuin toisten. Siinä asuu nim. 10,1 henkeä km²:llä, Ilomantsin kihl:ssa ainoastaan 4,9 ja Pielisjärven kihl:ssa 4,1 (= Salmin k:ssa). On siis luonnollista, että kansakoulujakin Liperin puolella on taajemmassa, nim. aina 235 km²:n alalla, jota vastoin Pielisjärven k:ssa on yksi 486:n ja Ilomantsin k:ssa 569,7 km²:n alalla. Mutta yhtä luonnollista ei ole se, että koulujen lukua asukaslukuun verratessa harvimmin asuttu Pielisjärven kihl. on ensimäisellä sijalla. Siellä tulee kunkin koulun osalle 1,700, Liperin puolella 2,100 ja Ilomantsin puolella 2,450 asukasta. Ainoastaan kahdessa kunnassa, Kuusjärvellä ja Kontiolahdella, supistuu koulupiiri 200 km² pienemmäksi, kuudessa on se alle 300:n, mutta se käsittää 400—600, vieläpä Enossa 863, Rautavaarassa 1,065 ja Ilomantsissa 1,159 km² (vrt. Korpiselkää ja Suojärveä). Mitä koulujen suhteeseen asukaslukuun tulee, on etusija Nurmeksen kunnalla, jonka 10 koulua palvelevat 1,153 henkeä kuki. Lähimmiten sama suhde on olemassa myös Pälkjärvellä. Alapuolella 2,000:tta on henkiluku vielä Kontiolahdella, Polvijärvellä, Kuusjärvellä, Kaavissa ja Tohmajärvellä, kun Värtsilä luetaan mukaan, vieläpä itse Rautavaarassa ja Pielisjärvellä. Muissa kunnissa se lähenee 3,000:tta tahi nousee siitäkin yli, kuten Enossa 5,250:een ja vihdoin Rääkkylässä 6,074:ään. — Karjalan osassa lääniä on keskimääräinen piirin laajuus 400 km² ja asukasluku 2,066; koko läänissä 251,5 km² ja 1,747 henkeä.

Kirjastoja on läänissä kaikkiansa 91 eli suhteellisesti vähemmän kuin edellisissä lääneissä. Niistä on 61 sijoitettu kansakoulupaikoille, joita kaikkiaan on 142. Ainoastaan Pielisjärvellä, Juu'assa, Tohmajärvellä, Ilomantsissa, Kaavilla ja Liperissä (yksikouluisista kunnista puhumatta) on kaikissa tahi melkein kaikissa kouluissa kirjasto. Päinvastoin on Nurmeksessa, Kontiolahdella, Tuusniemellä ja Karttulassa ainoastaan

yhdellä koululla kirjasto, Vesannossa ei yhdelläkään. Täälläkin on kyläkirjastoja melkoista enemmän kuin kuntien perustamia. Ilman kirjastoa on Keiteleen kunta.

(Jatk.)

Ostjakkeja oppimassa.

Matkakirjeitä.

Toinen sarja.

Kirjoittanut

K. F. KARJALAINEN.

I.

„Demjankan ostjakit eivät mitään maksa, toista on Kondalla“, tätä virttä tuttavani venäläiset aina lauloivat, kun tuli puhe eri seutujen ostjakeista. Olin sentähden hyvin tyytyväinen, kun vihdoin voin suoriutua noille maille, joissa muka joka askelella puute ja kurjuus ei kohtaa, joissa kuolema ja häviö ei irvistele tyhjistä tupasista. Olin kyllä varma, ettei sielläkään rieskaa ja hunajaa vuoda, mutta valoisemmaksi kuitenkin uskoin elämää siellä kuin Demjankan rantakylissä.

Konda on sekin Irtyshin sivujoki; se purkaa vetensä Irtyshiin n. 200 virstaa Demjankan suusta pohjoiseen. Kondan lähteet ovat kaukana lännessä, vogulimaassa, soisissa seuduissa. Loppujuoksussaan on joki n. 300 virstan matkan Irtyshin suuntainen, josta sen eroittaa vain 50—60 virstan levyinen, soinen ja rämeinen niemeke. Kondan ylä- ja keskijuoksulla isännöivät vogulit. Suupuolen rannat ovat ostjakkien hallussa; he muodostavat siellä itsenäisen kunnan, Vähä-Kondan volostin.

Kulkuyhteys Kondalla ei ole hyvin kehuttava. Kesällä pääsee sinne yksinomaan Irtyshiä ja Kondaa myöten, jos joku ei halua lähteä jalkapatikassa suoraan Demjanskoesta soita kaahlomaan. Tämä viimemainittu „tie“ ei ole juuri houkutteleva. Kaikkialla suota ja rämettä, „suo siellä, vetelä täällä“, tuhkatiheään järviä ja lampia, joiden yli päästäkseen kulkijan on kuljetettava mukanaan „sielunhukuttajaa“. Mu-

kavampi on kulkea jokia myöten, mutta matka ei ole juuri naapuriin: Demjanskoesta Kondan kirkonkylään lasketaan olevan 500—600 virstaa, kun täkäläisillä joilla on paha tapa lyödä tuhansia mutkia ja polvekkeita. Sivumennen sanoen oli puolikymmentä vuotta sitten puuhissa kanavakin Irtyshiä ja Kondaa eroittavan kannaksen poikki, jopa suuntaakin katseltiin, mutta tämä, samoinkuin muistaakseni venäläisen Sibirjakovin herättämä ja harrastama kanavahanke Jenisein, Obin ja Petshoran yhdistämiseksi, lienee niitä tulevaisuuden suunnitelmia, joiden toteuttamisesta ei voi meikäläisen silmillä katsoen olla puhettakaan pitkiin aikoihin, jos katsotaan, että hyöty vastaisi kustannuksia. — Talvikelillä on Kondakin muuta maailmaa likempänä, silloin ei ole estettä soista, ei järvistä. Suoraan vie „mierontie" joelta toiselle. Mutta ei silloinkaan juuri mielihyvällä taipaleelle työnny. Tie on kyllä jonkunlainen valtatie, jolla on virkamiesten ja postin tarpeeksi majatalot ja vakinaiset, palkatut kyytimiehet, mutta tavallisista kylänvälisistä teistä eroittaa sen vain huonommuus, seuraus vilkkaammasta liikkeestä. Lukuunottamatta viitoitusta saa taivas tien kunnossapidosta huolehtia.

Ajokalut Siperiassa ovat, kuten luonnollista, tehdyt tien vaatimuksia silmällä pitäen. Siroutta ja kauneutta ei ole katsottu, päähuomio on pantu kestävyyteen. Reet ovat lyhyitä, jalasväli kapea, jalakset paksut, raudoittamattomat, kaplaat vankat, laidat korkeat ja niiden partaat tukevat. Reen sivuilla on aisanpaksuisista saloista tehty jonkunlaiset siivet, joiden tehtävänä on estää rekeä kaatumasta — hyvin tarpeellinen varokeino, voin kokemuksesta vakuuttaa. Eivätkä valjaatkaan mahdottoman paksuine länkineen ja leveine, kirjavine luokkineen kovin silmää hivele; useinkin niissä on käytetty liian paljon nuoraa nahkahihnojen asemesta.

Hevosia mierontiellä annetaan virka-arvon mukaan, katsomatta siihen maksaako matkustaja kyytirahan vai ei — jotenkin epämukainen määräys tutkijalle, jonka täytyy kuljettaa matkassansa koko „taloutensa". Jos joskus tahtoisit ajaa yhdellä, ei kyytimies ole velvollinen sitä antamaan, jos matkakirjassa määrätään esim. 2 hevosta annettavaksi. Venäjällä on hauskaa katsoa pari- tai kolmivaljakkoa, pystypäistä aisahevosta ja väärällä päätään pitäviä sivullisia. Toista on Siperiassa. Tiet ovat kapeita, ja hevoset valjastetaan sentähden peräkkäin, „hanheen" kuten täkäläiset sanovat, joka järjestys ei ainakaan kaunista ole, miten lienee edullista aisahevoselle. Kolmivaljakkoa ohjaamaan tarvitaan kaksi miestä; toinen

heistä istuu etumaisen hevosen selässä. Kaksivaljakkoa hoitaa yksi kyyditsijä, ja suoralla, sileällä tiellä se käykin hyvin päihinsä. Mutta myötämäessä, jossa tie tavallisesti tekee polvekkeen jumala ties minkätähden, siinä on vaara tarjona. Nuoriin valjastettua etuhevosta on vaikea ohjata: jos se hyökkää syrjään, saa matkustaja useinkin hankeen tutustua, joka tuttavuus ei aina ole kovinkaan mieleinen.

Oli kaunis talviaamu. Ulkona oli pikkuinen pakkanen, lopulleen parikymmentä astetta, ilma tyyni. Rappujen edessä seisoi parivaljakko — „virkani" oli matkakirjoissa arvosteltu kahden hevosen „väärtiksi" — valjastettuna avonaisen reen eteen, sillä en tahtonut katsella seutuja umpinaisesta kuomusta, varsinkin kun tämä viimemainittu syrjäteillä kulkiessa ei ole kovinkaan mukava. Kyytimies kökötti korkealla sepilaudalla puettuna peurannahkaiseen säkkiturkkiin pidellen piiskaa, jonka sekä vartta että siimaa sai sylellä mitata. Hevoset talutti poikanen tielle, kyytimies nykäisi ohjaksia, viuhautti piiskaa, vihelsi pitkään, ja niin sitä lähdettiin „kaikella kunnialla". Hevoset panivat parastaan, kyytimies ahdisti niitä alituiseen, piiskaa viuhuttaen, viheltäen; milloin ärjyi hän mokomille „roistoille", milloin hyvitellen kehoitteli „ystäviään". Vippasevin korvin kuuntelivat hevoset isännän puheita, ja niiden mukaan muuttelivat nopeutta. Tie oli puheiden mukaan jotenkin hyvä, meikäläisen mielestä jotenkin kehno. Suopaikoilla oli alituiseen vieruja, — seuraus raudoittamattomista reistä — joita jokaista reki koetteli, kahuten milloin milläkin jalaksella, harvoin kohdallaan kulkien. Kankailla oli tie syöpynyt syväksi kuurnaksi, jossa siivet toimivat jarrujen tavoin, tuontuostakin kolhaisten jotain liian lähellä seisovaa mäntyä, jota ei kukaan ollut viitsinyt hakata, vaikka joku siinä lienee saanut rekensä pirstaleitakin katsella. Mitäs vieruista ja kolhauksista! Pääasia on, että eteenpäin päästään. Katsokoon „herra", että reessä pysyy! Kyytimies hyppii kuin kärppä istuimellaan estääkseen rekeä kaatumasta. Hevoset laskeutuvat jokaiselta mäennyppylältä kuin riivatut, aivan kuin niille olisi tehty sama temppu kuin „kraatari Aapelin" hevoselle „Herrojen Eevaa" morsiamenaan kyyditessä. Siinä eivät auta ohjakset eivätkä suulliset kiellot. — Onni näytti kuitenkin minua suosivan. Eräällä välillä sain ainoastaan kaksi kertaa lumessa uida", ku-

ten perille päästyämme kyytimies tyytyväisenä sikäläisille kertoi, nauraen lisäten muutamia päiviä ennen saattaneensa samalla välillä erään virkamiehen samaan, hyvin vähän kunnioitusta herättävään asemaan puolikymmentä kertaa. „Vaivaista lystiä", ajattelee lukija. Olen aivan samaa mieltä. Kyllä se on vaivaista huvia varsinkin sille, joka tahtoo luunsa eheinä perille eikä ole edes tapaturmavakuutuksessakaan. — Selkää ja käsivarsia pakoitti kyllä perille päästessä, mutta paikoillaan kuulustivat jäsenet olevan, ja sehän se pääasia onkin.

II.

Krasnojarskin kylä alisen Kondan varrella tuli joksikin aikaa asunnokseni. Sen ulkoasu ei ole erityisesti puoleensa vetävä. Asema on ahdas, kylän toisella puolella on joki, toisella pohjaton suo. Rakennukset ovat sikin sokin, kyläkujat mutkaiset, kapeat ja kesällä nähtävästi hyvin likaiset. Katujen puhtaudesta, terveydelle vahingollisten jätteiden hävittämisestä saavat pitää huolta koirat, kuten Konstantinopelissa, ja nälän pakoittamina näkyvätkin ne täyttävän tehtävänsä ilolla ja innolla, ehkä huolellisemmin kuin monen pikkukaupunkimme terveyslautakunnat. Kylä on suuri, taloja parikymmentä ja asukkaita alun toista sataa.

Kylän parhaiten rakennetussa talossa oli maja virkamiehille varattu. Leveä portti vei kyläkujalta pihaan, jota ympäröivät osittain rakennukset, osittain hirsiaita. Asuinrakennus oli pihan koilliskulmassa, kaksikerroksinen, lauvistamattomista hirsistä tehty ja ilman kivijalkaa, kuten täkäläiset rakennukset yleensä. Alikerroksessa oli pirtti ja aitta, ylikerroksessa toinen pirtti sekä vierastupa. Pihanpuoleisella pitkällä sivulla oli vierekkäin kaksi veistetyistä hirsistä tasanurkin salvettua sisäänkäytävää, korkeammassa, ulkonevalla parvekkeella varustetussa olivat portaat ylikertaan, matalampi vei alitupaan. Talon ulkoasu oli sellainen, etten moista ollut odottanut ostjakkimailla näkevänikään. Pihakin oli puhtaanlainen, portaat ja eteinen siistit. Vierashuone oli kookas, mutta matala, ainakin meikäläiselle koipeliinille; oven kamana pyrki aina muistuttamaan, että näillä mailla on „alemma kumartaminen, alemma sitäkin vielä". Huoneen sisustus osotti ostjakkien omistaneen venäläisen koreusaistinkin. Maalatussa lattiassa komeili keskellä suuri maalattu pyörykkä, ja samanlaisia oli mestari piirrellyt lakeenkin pari, kolme pienempää. Niiden

sisäkkäin olevat renkaat olivat, kuten Babylonin ympärysmuurit, jokainen erivärinen. Jokaisen pyörykän ulkosyrjää koristi „kukkaparvi“, jotka kai mestari olisi ruusuiksi selittänyt, mutta jotka mielikuvituksetta katsottaessa olivat yksinkertaisia maalitäpliä, yhdellä pensselin iskulla tehtyjä. Seiniä peittivät tummat paperiverhot, joita ei oltu edes koetettukaan pyöreäksi veistetyihin, savettuihin nurkkiin sovitella. Eikä oltu myöskään huomattu leikata verhopaperin toista syrjää, joten seinälle muodostui harmaita juovia. Huoneen kalustus oli „hyvä“. Seinävieriä koristi neljä loistavahelaista vaatekirstua; niitä peittivät ajanhampaan kaluamat ryijyt. Ovisuunurkassa komeili hyvin korkeajalkainen vuode, paksuine patjoineen, pieluksineen, kirjavine peitteineen — ja ihmeen vähälukuisine asukkaineen, kuten sain kokea. Tällä puoleensa vetävällä kapineella oli kuitenkin vikana, että parkaisi pahan sävelen vähänkin liikahutettaessa. Kaluston täydensi kolme pöytää, samanverran tuoleja. Parassopessa, kuten sopi odottaakin, oli joukko jumalankuvia, toinen toistaan kauniimmissa kehyksissä, ja peräseinällä riippuva suuri peili — „maksoi kokonaista 2 ruplaa“ — tarjosi haluavalle tilaisuuden ihailla omaa „minuansa“, vaikkakin vähän väärennetyssä muodossa, ellen erehdy. — Varsinaisesta huoneesta lautaseinällä eroitetussa karsinassa oli uuni, vuode sekä tangoilla tukuttain mustempia tai valkeampia naisten vaatteita ikäänkuin näytteillä, huolimatta siitä, että sellaisten tavarain vierashuoneessa pito on majatalojen ohjesäännössä „ankarasti kielletty“. — Sekä ulkoasu että sisustus osoittivat, että talo oli, tai ainakin oli ollut voimissaan.

Tuloni herätti jonkinlaisen „pelvon ja vapistuksen“ talonväessä, „kuka tietää millaisia ikävyyksiä vielä laittaa“. Uunin takaa jouti vanhempi emäntä vain pilkistämään „ostjakkia“, joksi kyytimieheni oli minut esitellyt. Vaikeata näytti nuorelle emännällekin, isännän sisarelle olevan saada laseja ja vateja kädessään pysymään ensi kertoja teetä hommatessaan ja ruokaa tarjotessaan. Jo edeltä tiesin sikäläisten naisten olevan arkoja, joten en vastaanotosta hämmästynyt. Tulihan sitten isäntänikin tervehtimään, saapuessani ei ollut kotosalla. Hänen käytöksensä oli kaikista hauskin ja — surkein. Kasvot olivat kuin milläkin „vaivaisella syntisellä“: kädet ristissä, polvet väärässä seisoi hän jonkun sylen päässä, puhuen pitkäveteisellä, laupiaalla äänellä, päätään kallellaan pitäen. Istumaan käskettyäni asettui hän aivan tuolin nurkalle ja vastaa-

Ostjakkilainen talo Kondalla.

maan hyppäsi aina seisoalleen. Viidennellä kymmenellä oleva varakas talonisantä käyttäytyi kuin pahanteosta tavattu koulupoika, joka käytöksellään tahtoo saada rangaistustaan lievennetyksi. Täytyi nimenomaan huomauttaa, että moista koiran matelemista „en suvainnut", ja että sellaiseen en ollut tottunut. Näkyi, että tämä korven asukas oli toista koulua käynyt kuin isä Pietari „Ameriikassa Savossa".

Tuloni ei nostanut levottomuutta vain talonväessäni, vaan enemmän tai vähemmän kaikella kylällä. Jonkun viisas pää oli keksinyt, että tahdoin viedä muutamia ostjakkeja „jumala ties minne: vielä tyrmään panevat". Toiset pelkäsivät, että tarkastelin ostjakkien sopivaisuutta sotapalvelukseen, josta he nyt ovat vapautetut. Pitkän miettimisen perästä suostui kielimestarikseni vanhanpuoleinen, ilosilmäinen ostjakki, ajatellen, kuten hän sittemmin nauraen kertoi: „jos panevatkin tyrmään, niin eiväthän sielläkään nälkään tapa". „Hienompi sukupuoli" — tätä tavallista, ostjakkeihin kokonaan sopimatonta nimitystä käyttääkseni — minuun kuten tavallisesti kieroimpaan katsoi, sen mielestä olin jonkinlainen surmanenkeli, tullut tuhoa, hävitystä ja kuolemaa ostjakeille tuottamaan. Tutustuminen kävi kuitenkin verrattain pikaan. Kaikenlaiset kuvat, kertomukset maailman ihmeistä, — joita läheskään kaikkia ei uskottu —, sekä vapaa tupakka, oikein herraspaperossit, houkuttelivat asuntooni joukottain kylän asukkaita iltaa istumaan; monesti oli huoneen suupuoli aivan täynnä. Useimmat istuivat, jotkut aivan kursailematta venyivät vatsallaankin lattialla. Tuolilla tai arkulla istuminen näkyi ostjakeille olevan hyvin vaikeaa; mieluisin oli räätälin asento lattialla, varsinkin jos oli mihin selkää tai kyynäspäätä nojata. Ja kyllä siinä tarinaa tehtiin. Jotkut olivat hyvinkin kieleviä, toiset taas istuivat, katsoivat ja menivät sanaakaan sanomatta, ja näihin jälkimäisiin kuului naisväki harvalla poikkeuksella. Hauskaa noissa illatsuissa näkyi kaikilla olevan, eikä suinkaan vähimmän minulla, kun myöhemmin puhe tavallisesti pyöri ostjakkein olossa ja elossa. Eivätkä ne kalliiksi tulleet: kielenpieksämistä vain ja muutamia satoja paperossia.

Kalliiksi sitävastoin näytti elämä tuossa syrjäkylässä muodostuvan. Raha-asioissa oli isäntäni oikea juutalainen, joka olisi vienyt rahat ja kukkaron, jos olisi saanut. Hänessä oli venäläisen talonpojan kauppiasluontoa jotenkin paljon. Isäntäni tahtoi tietää, mitä kortteeristani ja ruoastani maksaisin, mutta ei uskaltanut ottaa asiaa puheeksi. Sattui

eräänä päivänä pääsemään humalaan, saaden rohkeutta. Jo oli myöhä, kun kömpi luokseni, risti hartaasti silmänsä ja kierrellen kaarrellen esitti asiansa. Kysyin, mitä hän vaati. Tämä luonnollinen kysymys teki häneen kumman vaikutuksen. Ikäänkuin suuttuneena hän silmiään ristien juhlallisesti vannoi ja vakuutti, etteivät „isät ja esi-isät olleet nähneet kopekkaakaan vierasta hyvyyttä“. Oikein ällistyin tuota purkausta, mutta pian huomasin, että hän, halutessaan nylkeä, samalla tahtoi vakuuttaa olevansa mies, joka ei „ristiveljeänsä“ tahtonut pahoittaa edes raha-asioissakaan. — Tahdoin maksaa runsaammin, ja päästäkseni rauhaan sanoin maksavani 20 ruplaa kuusta.

„Etkö maksaisi, teidän korkeasti jalosyntyisyytenne, 30 ruplaa“.

Tahtoipa vähän suututtaa. Maksaa 80 markkaa kuusta! Ja kortteerista hän sai jo kunnalta 35 rpl. vuodessa. Ruoka oli jotenkin sellaista, josta Helsingin rantatorilla maksetaan kymmenkunta penniä ateriasta. Täkäläisten olojen mukaan tällaisesta „täysihoidosta“ 15 ruplaa jo on liikaa. — Esi-isäin hyveet, mikäli niitä lienee ollut, eivät olleet ainakaan häneen periytyneet.

Jyrkästi kieltäessäni aleni vaatimus 25 ruplaan, ja viimein oli tekemäni tarjous hyväksyttävä, mikäs auttoi. Luulin jo asian olevan selvillä, mutta silloin isäntä huomasi, että oli valvottava „passarini“, nuoren emännän etua.

— Mutta jotain kai Orinalle annat, paljonko?

Ilmoitin sen olevan asian, johon hänen ei tarvinnut sekautua, ja taaskin oli isännän tyydyttävä. Kiitostulva alkoi, terveyden rukoileminen ja tarpeettomien palvelusten lupaileminen. Ei auttanut lopultakaan muu, kuin käskeä isäntä pellolle. Ristittyään silmänsä hän läksikin vielä mennessään mutisten:

— Kiitän nöyrimmästi! Orinalle anna, anna ainakin kolmonen, jos et viitosta. Itse tiedät!

Ja ilman ei Orina lopputilissä jäänyt, mutta hänkin pyysi enempää kuin sai, ymmärtämättä, ettei lahjalampaan suuhun pidä katsoa.

III.

Asuntokyläni on ostjakkiasutuksen pääpaikkoja Kondalla, niitä harvoja suurempia kyliä, joihin venäläisiä ei ole asettunut edes tilapäi-

sesti asumaan. Asukkaat ovat kaikki samaa sukua, Pachtyshevia. He ilmoittavat polveutuvansa ukosta, joka ennen kristinuskon maahan tuloa[1] asettui kylän seuduille. Ukolla oli seitsemän poikaa ja „niistä rotu läksi". Kaikesta päättäen ensimmäiset „ukot" olivat puuhanmiehiä, ja vielä nykyisten vanhusten isät harjoittivat, paitsi kalastusta, kaupankäyntiäkin, tehden retkiä kauas Obin varsille. Rikkauksia karttui, nykyisten eläjien puheiden mukaan melkoisia. Nyt ovat nuo rikkaudet hävinneet. Jälkeentulevat eivät osanneet säilyttää isien aarteita, vielä vähemmän uusia hankkia. Kauppamatkoista ei enää ole puhettakaan. Yksi ostjakki vain kotonaan pitää pientä kauppaa, tavallisimpia tarvisaineita myyden, muutamat muut jaksavat saahustaa siksi, että voivat kaikki tarpeensa suoraan Tobolskista ostaa tarvitsematta turvautua välikauppiaihin tai ruunun jauhostoon, useimmat vain velan turvin pääsevät päivästä päivään. — „Rahasäkilliset" hajosivat kuin tuhka tuuleen. Kerrotaan muutamien ukkojen kaivaneen rahansa maahan, tahtoen, että jälkeentulevatkin nousisivat omin jaloin. Tuskin lienevät kuitenkaan rikkaudet joutuneet maahan maan hyväksi, vaan saanee niiden häviämisestä kiittää jälkeenelävien hatarampia sormia. Pojilla oli enemmän tarpeita, vähemmän tarmoa ja yritteliäisyyttä. Näille näytti elämä nautintopuolensa, eivätkä ostjakit olleet hitaita sen houkutuksiin tarttumaan, varsinkin kun eivät nähneet iloisemman elämän vaaroja. Mitä varten vaivautua liiemmaksi; kerranhan vain eletään ja silloin pitää elämästä nauttia eikä vain uurastaa. Kunhan minä vain toimeentulen, se on pääasia, pojat pitäkööt taas huolta itsestään. Ostjakitkin omistivat tuon täkäläisten venäläisten mielilauseen „meidän iäksemme riittää", jonka aina saat vastaukseksi, jos ihmettelet, miksi talonpoika tyytyy niin vähiin puuhiin ja ponnistuksiin ja miksi hän ei koeta oloansa parantaa. — Eivätkä krasnojarskilaisten rikkaudet aivan mahdottomiin tainneet noustakaan. Jos „ukot" saivat jotain kootuksi, niin hyvyys jaettuna useampiin käsiin muodosti pieniä pääomia, joille heikoissa jälkeläisissä ei ollut miestä korkoa etsimään. On huomattava, että Kondalla kalastus on päätulolähteenä, elinkeino, jonka harjoittamiseen voimaa tarvitaan, jos siitä tahdotaan rikkauksia saavuttaa. Kaikesta päättäen „ukkojen" aikana ostjakkiperheet olivat voimakkaammat, jäsenluvultaan suuremmat. Lapset kasvatettiin „kurituksessa ja nuh-

[1] Kondalla saarnattiin kristinuskoa ensi kerran v. 1715.

teessa". Eräskin vanhus muisteli, miten hän neljännelläkymmenellä ollessaan ei uskaltanut vanhuksen nähden tupakkaa polttaa, ja että juopuminen ei saanut tulla kysymykseenkään, vaikka saikin viinaa maistaa. Isävanhuksen sanaa oli ehdottomasti kuunneltava. Tällainen ankara järjestys ja kuri piti perheen koossa. Nyt on elämä muuttunut. On tavallista, että poika naimisiin mentyään alkaa pyrkiä elämään vapaana, elämään vaan itseään varten. Ei katsota siihen, voiko hän kunnialla kestää „elämän taistelua", onko hänessä miestä yksin seisomaan jaloillaan. Perheet tulevat vähäväkisiksi, puhumattakaan yleisestä tarmokkaisuuden puutteesta. Rikkaatkin luonnonantimet jäävät hyväksikäyttämättä. Perheet köyhtyvät, kansan hyvinvointi muuttuu kituuttaen elämiseksi. — Totta kyllä, ettei yleinen kurjuus ja puute Kondalla ole lähimainkaan yhtä huutava kuin Demjankalla, kondalaiset pysyvät vielä suureksi osaksi omin voimin ja varoin pystyssä, mutta epäilemättä sielläkin ostjakkien aineellinen tila on huononemassa. Kondalla voisi ehkä vielä nostaa ostjakit hyvinvointiin ja varallisuuteen, mutta toimeen siinä sietäisi tarttua ja tarttua jotenkin pian. Mutta tässä toteutunee sananlasku: siihen kurki kuolee, kuin suo sulaksi tulee.

Lukuisat järvet, pienet joet, vuolas Konda, mäntykankaat ja kedrimetsät, niistä kondalainen toimeentulonsa hankkii. Metsästystä harjoitetaan hyvin vähän, varsinkin Kondan alimmalla juoksulla, jossa ei ole erämetsiä eikä siis myöskään kalliimpia metsäneläviä, sopulia ja hirviä, jotka demjankalaiselle elatuksen etupäässä antavat. Joskus kuitenkin onnistuu kondalaisenkin kaataa joitakuita peuroja, sattuupa kettu viekaskin tyhmyydessään pistämään koipensa rautoihin. Harvoin kunnioitettu metsänvanhus, mesikämmen, suvaitsee jättää turkkinsa ostjakkein käsiin, se on merkkitapaus, jonka johdosta juhlitaan, ja jota vuosia muistellaan. Mestareja ovat kondalaiset oravia koiritta paljon lumen aikana etsimään, mutta vähäinen näkyy saalis siitäkin olevan. Parin ruplan löytämiseen viikossa sai ainakin tänä vuonna oravamies tyytyä. Maanviljelystä ei ole nimeksikään. Kova maa on paljasta hietikkoa ja suonviljelyskannalle ei ole täkäläinen venäläinenkään, saati sitten ostjakki kerinnyt. Työllä ja vaivalla saisi luultavasti leivän kasvamaan, mutta sellaiseen vaivaan ei ole halua eikä kykyä. Karjaa pidetään jommoinenkin joukko. Onpa taloja, joissa on puolikymmentä, jopa useampiakin sarvipäitä. Hevosia on mielestäni liiaksikin, kun ottaa huomioon vähät hevostyöt: heinän- ja halonajon sekä

Karjatarhoja Kondalla.

kaupunkimatkat. Mutta karjanhoito on joterikin alkuperäisellä kannalla. Venäläisellä talonpojalla on läävä vain lampaille, jotka eivät kuulu kylmää kestävän; lehmät ja hevoset saavat talvella seista umpinaisessa, kylmässä tanhuassa, jossa ne ovat tuulen suojassa. Poikivia lehmiä pidetään kuitenkin lammasläävässä, samoin vasikkaa ensi viikoillaan. Koskaan ei elukoille anneta lämmintä juomaa, vaan ajetaan ne juomaan avannosta, keväällä taas kujille muodostuneista vesilätäköistä. Kondalaisen karjanhoito on vieläkin yksinkertaisempaa. Talvellakin saavat lehmät ja hevoset seista aitauksessa alttiina kaikille säille; oikein kovalla pakkasella ja tuiskulla ajetaan kuitenkin elukat umpinaiseen huoneeseen aitauksen sivussa, jossa myöskin nuoria vasikoita säilytetään pienilläkin pakkasilla. Vastasyntynyt vasikka saa ensi majansa pirtissä. Tällaista hoitoa katsoessa muistuu ehdottomasti mieleen lappalaisten poronhoito, ja tekisipä mieli pitää kondalaisen karjanhoitotapaa jonkinlaisena siirtymismuotona poronhoidosta varsinaiseen karjanhoitoon. — Karjanhoito on kuitenkin sivutoimi, joka antaa ainoastaan syötäviä, ei myötäviä. Pääelinkeinona on kalastus. Kun vedet vapaana lainehtivat, silloin tulee kiire kalaa saamaan. Monessa kylässä et silloin tapaa muita kuin kalanpyyntiin kykenemättömiä vanhuksia ja lapsia sekä välttämättömien kotiaskareiden toimittamiseen tarvittavia naisia. Muut siirtyvät johonkin kotirantaa kalaisempaan paikkaan; monella kylällä on tilapäisiä kesäjurttia kaukana asuinkylästä. Ensi saalis suolataan, mutta kun tulvavesi laskeutuu ja niittyrannalla olevat lammikot joutuvat erilleen muiden vesien yhteydestä, aletaan kaloja elävänä päästää näihin lammikoihin. Petron päivästä on ruvettava karjalle kontua saamaan. Kun puolukka mäntykankaalla kypsyy, saavat niityt jäädä, ja suuret ja pienet, miehet sekä naiset rientävät kippoineen kappoineen marikoita kaahlomaan. Marja-ajan mentyä alkaa syyskalastus, laskukalalle silloin on pauloja joessa tuhkatiheään. Tulevat pakkaset, joet ja järvet saavat jäävaippansa. Silloin ovat kalalammikot tyhjennettävät ja kalat jäädytettävät, jotta ne voisivat pilautumatta odottaa talvikelillä kaupaksi viemistä. Talvikelin tultua onkin suurin osa vuodentuloa korjuussa. Kalaa antaa Konda kuitenkin vielä jäädyttyäänkin. Jokeen tehdään patoja, ja padon aukoissa harjoitetaan jonkunlaista „verkolla onkimista“: avantoon lasketaan pussimainen, salkoihin kiinnitetty verkko, ja verkon laitaan kiinnitetystä nuorasesta tuntee „onkija“, milloin alavesiin pyrkivä kala-

raukka osuikin satimeen.* Tämä kalastus ei ole kovinkaan hauskaa ainakaan kokemattoman mielestä: istua kyköttää avannon päälle tehdyssä olkimajassa ja lämmitellä kohmettuvia käsiä pienoisessa, vierellä palavassa nuotiossa. Nuotanvetoakin harjoitetaan talvella. Konda ja sen sivujoet talvella „kuolevat", vesi tulee ruskeaksi ja äiteläksi, juomaksi kelpaamattomaksi — juomavettä sulatetaan jäästä ja lumesta. Kalatkaan tuossa vedessä eivät voi elää, ne pakkautuvat jokien latvajärviin ja -lammikoihin, joissa niille on kylliksi „tuoresta" vettä, hengittääkseen kyllin raitista ilmaa. Välistä sanotaan tuollaisen järven „puurona" kaloja kiehuvan. Ja ostjakki ei ole hidas käyttämään tätä luonnon hänelle suomaa apua hyväkseen. Hyvinä kalavuosina surmaa hän tavallisimmin nuotalla kuormittain ahdinkoon joutuneita veden asukkaita. Talvisaaliin runsaus näyttää kuitenkin olevan paikoittainen, ja monesti talvinuotan veto antaa vain hiukan pataan pantavaa. Talvikalastus on jonkunlaista lomatyötä. Päätöinä talvella on saaliin kaupunkiin vetäminen, heinänhankinta kotisalle, sadinten virittäminen ketuille, oravien etsiminen ja — silloin sattuvien lukuisain praasnikoiden vietto. (Jatk.)

Hypoteekkiyhdistyksestä yhtä ja toista.

Kirjoittanut

F. FORSSTRÖM.

Tämä yhdistys oli 1897 joulukuun 31 pnä antanut 4,181 eri lainaa, joita vastaan silloin oli velkaa maksamatta 30 $^{1}/_{2}$ miljoonaa markkaa ja vähän päälle. Alkuaan se velka oli ollut 35,827,200 m. Yhdistys niin muodoin on jotenkin iso rahalainalaitos. Ja sen vakuudeksi ympäri Suomen maan kiinnitettyjen tilain arvo yhteensä lienee ainakin noin 72 miljoonaa markkaa. Näin ollen se siis kieltämättä on laitos, joka kaikin puolin ansaitsee yleisön huomiota.

Aikojen kuluessa olen tullut ajatelleeksi eri kohtia yhdistyksen toiminnassa. Kun muutamat kerskailevat, ettei suomenkielen suhteen yleensä ole mitään laiminlyöty, olen tullut tuumineeksi: millainenkahan yhdistyksen ja yhdysmiesten välinen *kielisuhde* oikeastaan lienee. Ja eiköhän suomenkielisten yhdysmiesten kohtuullisia toivomuksia kielensä käyttämisestä

ole laimin lyöty? Eräs yhdistyksen perustamisajoilta huomaamani sangen tärkeä kielellinen epäkohta johti ajatukseni yhdistyksen alkuaikoihin, niiden vaikeuksiin ja — erehdyksiin. En ole voinut olla muistamatta, miten yhdistys, ehkä sen asiat nykyään kyllä näyttävät olevan loistavalla kannalla, alkuaikoinansa toisinaan eri otteissa oli toiminnassaan joutunut hyvin huolestuttavaan tilaan, ja kuinka oli paljon puuhaa, ennenkuin yhdistys ahdingostaan pääsi selville. En myös ole voinut unohtaa, että muutamista ohjesäännöstä noudatetuista tärkeistä periaatteista alkuaikoina oli ja voisi vieläkin olla eri mieliä. Niistä sekä myöskin velkakirjan kaavasta olen vähitellen paperille pannut yhtä ja toista, ja uskallan nyt kyhäelmilleni pyytää tilaa Valvojassa.

Suomen kieli Suomen Hypoteekkiyhdistyksessä.

Kun Hypoteekki-yhdistys ei ole mikään valtion virkakunta, mutta yhtiö, mihin talonomistajia Suomen maasta on ruvennut voidaksensa yhtiön hankintatoimesta saada rahaa velaksi tilainsa kiinnittämistä vastaan, niin lienee asian luonnossa, että tällä yhtiöllä, josta on kasvanut suuri rahaa velaksi hankkiva ja antava laitos, ei voi olla mikään kieli vaseti virallisena, vaan että yhtiössä on käytettävä se kieli, mitä asema ja suhteet milloinkin vaativat. Niinhän yhtiön suomenkieliset osakkaat, joita onkin suuri ja valtaava enemmistö, saattavat omissa asioissaan toivoa ja odottaa omaa kieltänsä, jospa ei muuten, niin kohteliaisuudesta, yhtiössä käytettäväksi. Niinpä enimmäkseen tapahtuukin; läänikomiteassa otetaan vastaan ja lähetetään johtokunnalle suomenkieliset anomukset sekä velka- ja asiakirjat, ja niitä vastaan annetaan, minkä verran velaksi myönnetään, joten selvästi näkyy, ettei puuttuva kielitaito estäisi suomea muutenkin käyttämästä, eikä *nykyisin* olekkaan paljon muistuttamista. Kuitenkin on johtokunnassa eräässä kohti tavaksi käynyt menettely, joka periaatteelliselta kannalta on moitittava, jos kohta siitä käytöllisesti ei ole juuri suurta haittaa ollut. Milloin joku kiinnitys on uudistettava tahi velkaa, koron ja kuoletusmaksun laiminlyönnin takia, haetaan pois, silloin ilmenee että tahdotaan niin paljon kuin mahdollista estää suomenkieltä pääsemästä oikeuden kirjoissa käytäntöön. Yhtiön asiamies ensinkin ruotsiksi kirjoittaa painetulle kaavapaperille valmistetun anomuksen, vaikka siihen liitetään suomenkielisiä asiakirjoja. Toisekseen hän aina pyytämällä pyytää protokollat ja muut asiakirjat ruotsiksi, useinpa painattaa senkin pyynnön. Kun näin muodoin asiamies, yhtiön toimimiehenä kielellisesti vähättelemällä yhdysmiesten kohtuullisia toivomuksia, noudattaa omaa mielipidettään, niin hän epäilemättä periaatteellisesti erehtyy, varsinkin kun puuttuva kielitaito ei olisi estänyt teettämästä suomenkielisiä blan-

ketteja. Voisi pitää outona etteivät yhdysmiehet yhtiökokouksessa ole vaatineet johtokuntaa kieltämään tuommoista suomenkielistä yhdysmiestä loukkaavaa menettelyä, jollei tietäisi että yhdysmiehet yleensä vähän käyvät yhtiön kokouksissa. Mutta eiköhän johtokunta itsestään katsoisi että olisi jo aika tehdä loppu tuosta menettelystä?

Myönnettävä kuitenkin on, että tässä moitittu laiminlyönti on vähäarvoinen sen kerrassaan hämmästyttävän menettelyn rinnalla, mitä yhdistyksen alkuvuosina sen perustajat ja johtajat (ja ehkäpä muutkin) samassa suhteessa harjoittivat. Siitä saa tietoa senaikuisista asetuksista ja muista asiakirjoista.

V. 1859, sittenkuin edellisenäkin vuonna asiasta oli kirjoitettu ja keskusteltu, keis. senaatissakin pidettiin toivottavana, että Suomessa samoin kuin toisin paikoin ulkomailla perustettaisiin hypoteekkiyhdistyksiä eri lääneissä tahi yksi koko Suomelle, »maanviljelyksen edistämiseksi ja maanomistajain auttamiseksi pitempi-aikaisilla, panttausta (intekninkiä) vastaan annettavilla lainoilla». Senaatin esityksestä 25 p. toukok. 1859 »ehdoista ja yleisistä perustuksista *tilavakuusyhtiöille*[1] Suomessa», annettiin myös suomenkielellä armollinen asetus, missä semmoisten perustamiseen ikäänkuin kehoitetaan. Yksinä aikoina oli huolena, että rahalaitoksemme oli joutunut epävakaalle kannalle, kun Suomen Pankki, ollen velvollisena täydestä vastaan ottamaan Venäjän pankin seteleitä, ei voinut kovalla rahalla omiakaan seteleitään lunastaa. Siitä huolesta Keis. Aleksanteri II 22 p. maalisk. (4 p. huhtik.) 1860 meidät päästi, kun armollisella ilmoituksella Suomelle määräsi eri raha-yksikön, meidän markat ja pennit. Seterahan pakkokurssin lakkauttamista ei voitu ajatellakkaan, ennenkuin pankkiin oli saatu tarpeeksi suuri varasto hopeata tahi ulkomaisia hopearahaksi helposti muuttuvia arvopapereita, sekä ennätetty rahaksi lyöttää, mitä hopeata ja vaskea sitä varten arvattaisiin olevan. Tähän tarvittavia pääomia toivottiin saatavan maahamme hypoteekki-yhdistyksen kautta, joka verrattain nopeasti joutuikin valmiiksi. Heinäkuussa 1860 Haminan maanviljelyskokouksessa asiasta oli keskustelu ja neuvottelu ja silloin sitä varten valittujen edusmiesten alamaisesta anomuksesta *ruotsiksi* kirjoitettu ohjesääntö 24 p. lokakuuta 1860 vahvistettiin, mutta otettiin ainoastaan *ruotsinkieliseen* asetuskokoelmaan. Asian tärkeyden vuoksi lienee ilman sen laveampaa selitystä pidettävä merkillisen outona, että suomenkielisillä osakkailla ei edes ollut tilaisuutta mistään virallisesti tehdystä suomennoksesta saada tietoa heidän noudatettavistaan säännöistä. Yksin johtokunnan toimesta tehty suomennos velkakirjan kaavasta, erittäin ruotsiksi laaditusta anomuksesta vahvistettuna, on 7 p. elok. 1861 otettu ainoastaan *ruotsin*kieliseen asetuskokoel-

[1] Niin hyp.-yhdistystä siinä nimitettiin.

maan, mutta ei *suomen*kieliseen, missä myöskään ei ole, mitä on luettava asetuskokoelmassa v. 1860 N:o 16 siv. 8 ja 9, N:o 26 siv. 30, v. 1862 N:o 18 siv. 3, *1863* N:o 1, siv. 21. Vasta 1864 huhtikuun 4 pnä eräästä Hypoteekkiyhdistykselle myönnetystä takuusta annettu armollinen sääntö myös on suomenkieliseen asetuskokoukseen otettu, samoin kuin sen jälkeen annetut muutkin asetukset.[1]

Varsinkin merkillinen on se seikka, etteivät yhdysmiehet saaneet täydellistä eli tarkempaa tietoa *ohjesäännön äärettömän tärkeästä määräyksestä* (16 §:ssä) *osakkaiden keskinäisestä takuusta.* Velkakirjassaan jokainen velansaaja, sitoutuen saamansa velan korkoineen, kustannuksineen y. m. takaisin maksamaan 40 3/4 vuoden kuluessa, siihen lisäksi muuten alistuu »kaikkiin niihin ehtoihin ja velvollisuuksiin, jotka yhdistyksen noudatettavana olevassa ohjesäännössä ovat lainan ottajille määrätyt». Näistä velanottajista kuitenkin suomenkielinen suuri ja valtaava enemmistö ei edes voinut tietää, mitä kaikkea ruotsinkielinen ohjesääntö määräsi. Useammat heistä vielä tänäkin päivänä pitänevät allekirjoittamansa paperin ainoastaan velkakirjana, eivätkä ajattele, että sillä ovat tulleet yhtiön osakkaiksi, semminkään eivät aavista sitoneensa kiinteätä omaisuuttansa niin laveaan keskinäiseen takaukseen kuin 16 § ruotsiksi säätää, määräten että kaikista yhdistyksen veloista, minkänimisiä ja minkälaatuisia ne ovatkin, tarvittaessa kaikki veloista yhdistykselle kiinnitetyt maatilat ovat vastuunalaiset siinä suhteessa kuin minkin tilan omistaja silloin on yhdistykselle velkaa. Vaillingin ilmaantuessa se etupäässä täytetään vararahastosta

ensin sen läänin osasta, missä vaillinki on syntynyt,
sitten toisten läänien osista.

Mitä näin ei tule korvatuksi maksakoot osakkaat,

ensin sen läänin, missä vahinko syntynyt on,
ja mitä sen jäljestä vielä puuttuu, osakkaat muissa lääneissä.

Näiden maksujen korvaamisesta tehdään myös määräyksiä.

Puhuessani takuusäännöstä olen kosketellut ohjesäännön ehkä arimpaan ja vaarallisimpaan kohtaan, joka sittemmin kenties suurimmaksi osaksi vaikutti sitä huolestuttavaa ahdinkoa, mihin yhdistys joutui. Tuo laveanpuolinen sitoumus näet oli meillä Suomessa aivan uusi, käytännössä

[1] Kentiesi voisi tähän muistuttaa, etteivät nekään yksityishenkilöt, joidenka anomuksesta Yhdyspankin yhtiösäännöt 21 p. toukok. 1862 vahvistettiin, pitäneet huolta niiden suomentamisesta. Mutta vahvistuspäätöksessä kuitenkin m. m. vaseti 9:o sanotaan: »Yhdyspankin säännöt ovat painettavat ruotsin- ja suomen kielellä ja yleiseen asetuskokoukseen otettavat»; (mikä viimeinen määräys lienee joutunut unohduksiin: *suomen*kielisiä sääntöjä en ole *asetus*kokouksessa löytänyt). Toisekseen tämä laiminlyönti Yhdyspankin asioissa ei ollut sinnepäin niin tärkeä ja arveluttava kuin Hyp-.yhdistyksen suhteen.

kokonaan tuntematon. Sillä toivottiin saatavan erinomaisen suuria summia kokoon. Siihen nähden ja vaikkapa yhtiön perustajat kyllä pitivät varmana, ettei se takuu saattaisi tuottaa mitään maksun vaaraa, lienee nykyään pidettävä suurena ihmeenä, miten he saattoivat olla niin väliäpitämättöminä yhtiön suuren enemmistön kielestä, eikä sitä ensinkään voisi ymmärtää, jollei muistaisi, että suomenkieltä yleensä vielä siihen aikaan pidettiin aivan alhaisessa arvossa [1].

Sanottuun laveaan takaukseen kyllä sitten joukossa mentiin. Mutta miten kävi? Saatiinko sillä täällä kotona ja ulkomailla rahaa? Toivo petti. Se pian ilmautui ja samoin selvisi, että

Hypoteekkiyhdistykselle oli tarpeen varmempi takuu.

Perustettaessa ei ollut vähintäkään epäilystä siitä, että yhdistys kyllä voisi korkoa kasvavilla lainaobligatsioneilla (velkaseteleillä) saada ulkomailla ja täällä kotona Suomessakin rahaa antaaksensa osakkaille, mitä ne pyytäisivät velaksi. Mutta alussa yritys ei toivon mukaan menestynyt, vaikka kaikki yhdistykselle kiinnitetyt tilat olivat keskinäisessä edesvastauksessa yhdistyksen sitoumuksista. Sillä ulkomailla, missä Hyp.-yhdistys oli saanut luvan ottaa velaksi noin 30 miljoonaa markkaa, se lainanhakijana oli tuntematon ja Suomessa, kun useamman kovan katovuoden ja 1855 vuoden sodankin takia sekä myös meidän setelirahojen kurssaamisen tähden, rahavarat olivat menneet vähiin, ei monelta liiennyt rahaa Hyp.-yhdistyksen obligatsionien ostoon. Sillä tavoin Hyp.-yhdistys alussa

[1] Kun olen valittanut suomenkielisen ohjesäännön virallisesta olemattomuudesta, lienee mainittava, että nyttemmin tätä artikkelia valmistaessani on käsiini tullut suomennettuna Suomen Hypoteekki-Yhdistyksen Ohje-sääntö, Keisarilliselta Majesteetilta Armollisesti lokakuun 24 p:nä 1860 vahvistettu, siihen tehtyjen muutosten ja lisäysten kanssa Keisarillisen Suomen Senaatin päätösten johdosta toukokuun 17 p:ltä ja syyskuun 25 p:ltä 1883». Painettu arvattavasti johtokunnan toimesta Helsingissä 1884. Ei kuitenkaan sentähden ole syytä peruuttaa moitettani siitä, ettei aikanaan pidetty huolta suomennoksesta, joka olisi asetuskokoelmaan otettu, jospa myönnän, että 1884 vuoden suomennoksesta useammat osakkaat saavat riittävää tietoa ohjesäännön määräyksistä. Sitä vastaan kumminkin saattaa muistuttaa 1) ettei sitä merkitty *otteeksi*, jommoinen se kuitenkin on, koska alkusanat ja lopusta vahvistussanat on jätetty pois. Päällyslehden sanoista voisi luulla, ettei sääntö ole Majesteetin oman päätöksen mukaan vahvistettu, vaikka H. Maj:ttinsa korkeassa nimessä, Senaatti säännön vahvisti. Edelleen 2) että ohjesääntöä oli muutettu, ei ainoastaan 1883, kuten päällyslehdessä sanotaan, vaan myös vv. 1861, 1862, 1863, 1865 ja v. 1879, jolloin takuupykälään 16 tehtiin lisäys. 3) vielä on muistutettava ettei saa tietoa, mitkä §§ ovat muutettuina ja miten, eikä myös 4) kuka on suomennoksen tehnyt.

saattoi jaella hyvin vähän käteistä rahaa lainanhakijoille, joita tulvaamalla ilmautui koko Suomen maasta, mutta sen oli täytyminen rahojen asemasta lainanhakijoille antaa vaan obligatsioneja, jättäen velallisten omaksi asiaksi niitä myödä; ja siinä myönnissä noita velkaseteliä kurssattiin vahvasti. Oli sangen tavallista että täytyi pääsummasta lyhentää 20 prosenttia, joten helposti näkyy että velallisten vahinko oli sangen suuri, kun pitää mielessä miten suureksi lainaliike kumminkin oli noussut. 1863 lokakuun 18 p. oli jo annettu 925 lainaa eli

yhteensä	Smf.	7,643,200: —
siitä kiinnitettyin tilain arvo yleensä	»	23,613,661: 10
36 myönnettyä lainaa ei nostettu	»	197,300: —
obligatsioneja liikkeesen laskettu	»	7,015,000: —
ja niitä Suomen pankkiin pantuja	»	400,000: —

Myöhemmin samana vuonna oli lisäksi myönnettyjä ja pyydettyjä lainoja yli 2 miljoonaa.

Näihin vaikeuksiin nähden ja kun osakkaiden toisinaan oli työläs saada noita velkasetelejä tuskin mistään hinnasta myödyksi, Hyp.-yhdistyksen johtokunta näistä ja muistakin syistä alamaisessa anomuksessa pyysi 30 miljoonan lainasta valtion takuuta, ja valtiopäivillä säädyt, armollisen esityksen mukaan, sen myös 2 p. helmik. 1864 myönsivät, mistä Keis. Maj:tti 4 p. huhtikuuta 1864 armossa salli senaatin antaa Hyp.-yhdistykselle vakuutuksen, mainiten, että Suomen pankki oli saanut luvan visseillä ehdoilla ulkomaan lainasta vastaan ottaa 12 miljoonaa. Edelleen säädetään, että »heti kun pankki tällä tapaa oli saanut 8 miljoonaa markkaa metallirahaa tahi niiden arvoisia ulkomaisia raha-aineita, metallirahan markoissa ja penneissä pitää, siitä päivästä alkaen kuin meidän Senaattimme Suomessa on määräävä, oleman ainoana arvomittana Suomessa.» Sitten 8 p. marraskuuta 1865 päätettiin saman kuun 15 p. rahamuutoksemme alkuunpanoajaksi.

Vaikka tuo takuu sittemmin kyllä tuotti valtiolle melkoisen tappion (josta aiomme vielä vähän tarkemmin kertoa), niin sitä ei voi suuresti paheksia, muistettaessa että Hyp.-yhdistyksen ulkomaisen lainan avulla, jospa tätä laitosta perustettaessa ja käytettäessä olikin erehdyksiä sattunut, kumminkin helpoitettiin vakinaisen rahakannan saamista, minkä tärkeyttä ei voi liian suureksi arvata.

Tässä kuitenkaan ei sovi jättää mainitsematta että yhdistetyssä valtio- ja pankkivaliokunnassa, takuusta keskusteltaessa, ilmautui eri mieliä. Toiset eivät tahtoneet takuuta ensinkään myöntää, toisten mielestä summa oli liian suuri. Monta syytä vedettiin esiin. Niinhän m. m. valtioneuvos J. A. von Born ei ottanut kannattaaksensa sitä mielipidettä, että juuri Hyp.-yhdistys parahiten olisi omansa vaikuttamaan maanviljelyksen koroit-

tamiseksi. Pienempien tilain omistajat, eli kaikki, joidenka talot eivät ole 8,000 markan arvoisia, siis Suomen maanviljelijöistä useimmat, olivat estetyt pääsemästä yhdistyksen osakkaiksi. Oikeastaan vaan suurempien talojen omistajilla saattaisi yhdistyksestä olla etua ja olikin sitä jo sen puolesta väärin käytetty, että muutamat olivat hankkineet suuria lainasummia, tarkoittaen niitä käyttää vähemmän maanviljelyksen kuin muiden taloudellisten puuhien saavuttamista varten. Pitäen muuten lainoja, joidenka kuolettamiseen 6 prosentin vuosimaksulla meni 43 (oik. 40 $^{3}/_{4}$) vuotta, maanviljelijöille liian kalliina, von Born arveli että Suomen pankki paremmin ja halvemmilla lainoilla olisi saattanut maanviljelijöitä auttaa ja että myös pankin välityksellä sopivimmin voisi hankkia rahamuutokseen tarpeellisia hopearahoja.

Jos säädyt kuitenkin tahtoisivat myöntää takuuta, niin se olisi rajoitettava 12 miljoonaan markkaan ja annettava sillä ehdolla, että Hyp.-yhdistys, jos pitäisi säätyin takuuta hyödyllisempänä kuin sille jo ennen myönnettyjä poikkeusetuja pankissa, itse niistä luopuisi, kun ehdoiteltu pankin ja Hyp.-yhdistyksen välinen asioimissuhde ei olisi pankille eduksi. Se myös oli vapaaherra R. de la Chapellen mielipide. Esittelijäsihteeri J. F. Pipping, osoittaaksensa kuinka suuren summan edestä Hyp.-yhdistys silloin saattoi takauksesta tarjota vakuutta, huomautti, että lainanhakijat, ohjesäännön 4 § mukaan, voivat velaksi saada korkeintaan puolen tilan arviohinnasta, joten näyttäisi siltä, että sama peruste olisi noudatettava punnittaessa mitä vakuutta 16 §:n perusteella osakkaiden kiinnitetyistä tiloista on lukuun otettava. Siis, kun

Hyp.-yhdistykseltä saaduista veloista kiinnitettyin tilain koko arvo silloin oli		» 23,613,661: —
siitä oli vakuudeksi luettava puolet, eli		» 11,806,830: —
ja koska ne olivat edesvastauksessa yhdistyksen antamista velkaseteleistä (obligatsioneista)	Smk 7,415,900: —	
sekä Suomen pankista saadun summan edestä	» 240,000: —	» 7,655,900: —
niin vaan jäännössumma		» 4,150,930: —

oli se, miksi vakuus oikeastaan olisi arvattava. Mutta siihen nähden, että ulkomaalta tuskin saattaisi pyytää sen vähempää lainasummaa kuin 8 milj., esittelijäsihteeri Pipping, kun hän, tietäen mitä perusteita tilain arvioissa noudatettiin, oli varma siitä, että noista kiinnitetyistä tiloista, jos ne myötäviksi tulisivat, ainakin yli puolen arvion ja

jo mainittuun summaan . . . . 4,150,930: —
vielä lisäksi saataisiin . . . . 3,849,070: —

eli yhteensä 8 milj., tahtoi myöntää sen vertaisen takuun, vaan ei sen suurempaa.

Takuuta vastustamassa oli niin ikään rovasti H. HEIKEL. Hän oli kerrassaan hämmästynyt, kun Suomen maaomaisuutta nyt tahdottiin ulkolaisille pankki-miehille panna pantiksi noin äärettömän suuresta summasta, 30 miljoonasta markasta. Ei voinut uskoa että Hyp.-yhdistys, vaikka sille ulkomaalta hankittaisiin noin suuri velka, saattaisi sillä aikaan saada sitä työntekoa, mistä maanviljelyksemme parantuminen riippuu, varsinkin kun ohjesäännön määräyksissä on semmoinen epätasaisuus, että yhdelle ainoalle lainanhakijalle oli voitu antaa 400,000 markan laina samalla kertaa kuin se suuri joukko, joidenka tilat eivät olleet 8,000 markan arvossa, olivat yhdistyksestä suljetut. — Tämän arvorahan takia samoin valtiopäivämies LAURI TIAINEN takuuta vastusti.

Maanviljelysneuvos J. G. SCHATELOVITZ, jonka lausuntoon maanviljelysneuvos A. VON DAEHN yhdistyi, paheksi ettei valiokunta, puolustaessaan niin erittäin suuren takuun antamista, myös ehdottanut jotakin keinoa tarkastaa ja silmällä pitää, että lainarahat oikein ja tarkoituksenmukaisesti hoidettaisiin. Muistutti että entisetkin osakkaat, saamatta mitään etua tästä ainoastaan uusille osakkaille hyväksi tulevasta lainasta, kuitenkin omaisuudellaan ovat siitä edesvastauksessa.

Hypoteekkiyhdistyksen toiminta sittenkuin valtiotakuu oli saatu.

On jo mainittu, miten 1865 vuoden rahamuutoksemme Hyp.-yhdistyksen välityksellä pantiin toimeen. Mutta 1860-luvulla tapahtuneiden kovien katovuosien johdosta, kun niiden kautta moni osakas, varsinkin pohjoisissa lääneissä, köyhtyneenä ei jaksanut maksujansa suorittaa, yhdistys joutui huolettavaan ja vaikeaan tilaan; sen oli täytyminen vähitellen ostaa pantattuja tiloja, joita taas ei voinut saada myödyiksi ilman suurta tappiota. Johtokunta 1877 H. K. Maj:lle alamaisessa anomuksessa, joka armollisella esityksellä jätettiin säädyille, ilmoitti, että

1) tappio v. 1876 jouluk 31 pnä, laskun mukaan jo oli . 634,300: —
ja että
2) yhdistykselle huudettujen tilojen myönnillä oli arvattu
edelleen tulevan tappiota . . . . 674,000: —

(Panemme tähän vierettäin, mitä kullekin läänille kuului 1) jo olevasta tappiosta, 2) odotetusta, ja 3) koko lainasumman

Oulun l.	1) 218,400	2) 225,000	3) 505,000
Kuopion l.	140,200	214,000	2,320,000
Mikkelin l.	35,000	235,000	1,400,000).

Tappionsa yhdistys, ohjesäännön 16 § mukaan, olisi voinut saada korvatuksi osakkailta niissä lääneissä, missä se on syntynyt, ja mitä näin ei olisi tullut palkituksi, muilta yhdistyksen osakkailta. Sillä tavoin pohjoislääneissä osakkaiden palkkiomaksu kumminkin olisi noussut ylen raskaaksi, varsinkin Oulun läänissä, jossa se olisi ollut 88 prosenttia lainaussummasta. Ennenkuin Hyp.-yhdistys tahtoi ryhtyä toimiin, joidenka kautta suuri joukko osakkaista olisi taloudellisesti ollut hukassa, yhdistys anoi että säätyin harkittavaksi jätettäisiin,

eikö yhdistyksen velkaa Suomen pankille . . . . Smk. 600,000: —
saatettaisi pyhkiä pois ja lisäksi valtio-apuna muutaman vuoden kuluessa yhdistykselle maksettavaksi myöntää niin ikään . . . . » 600,000: —

Säädyt eivät tahtoneet antaa lopullista vastuuta, ennenkuin Hyp.-yhdistys omasta puolestaan itse oli ryhtynyt toimiin, joidenka kautta poistettaisiin sellaiset puutteet yhdistyksen järjestyksessä ja hallinnossa, jotka olivat vaikuttaneet yhdistyksen huolettavaa asemaa, sekä osakkaat suojeltaisiin joutumasta siihen maksuvaaraan, mikä silloin oli uhkaamassa sen vuoksi, että ne olivat velvolliset suuremmassa suhteesta kuin muut palkitsemaan tapahtuneet tappiot.

Asia pankin saatavasta jäi 1882 v:n valtiopäiviin. Ja silloin taas, sittenkuin Hyp.-yhdistys oli alentanut arviokaavoja ja tehnyt muutamia ohjesäännön ja käytännön muutoksia, asia tuli valtiopäiville uudessa arm. esityksessä, missä säätyjen tiedoksi annettiin, että

Keis. Maj:ti oli Hyp.-yhdistykselle myöntänyt . . . Smk. 87,720: 20
korvauksena tappiosta, jonka Hyp.-yhd., suorittaessaan vuosimaksuja ulkom. lainasta oli, hopeahinnan alennuksen takia kärsinyt, sekä yhdistykselle välttämättömästi tarpeellisena valtioapuna, ehdolla että se lainaliikkeen voitosta vastedes olisi valtiolle palkittava, korkeintaan . . . . » 500,000: —
mistä kolmessa vuosiotteessa jo oli annettu . . . . » 300,000: —

Asia pankin saatavasta käytettiin pankki- ja valtiovaliokunnassa. Ja säädyt, ehkä ne, täysin tyytymättä yhdistyksen antamiin selityksiin, lausuivat jotensakin ankaraa moitetta yhdistyksen asiainhoidosta, vieläpä valtion edusmiehen laimeudesta 68 § mukaan valvoessaan yhdistyksen ohjesäännönmukaista hoitoa, kumminkin myönsivät, että yhdistyksen velka voisi jäädä suorittamatta Oulun, Kuopion ja Mikkelin lääneissa asuvien osakkaiden hyväksi, samoin kuin valtioapu. Mitä muuta ehtoa sitä var-

ten määrättiin, jätän nyt mainitsematta. Vaan siihen nähden, että yhdistyksen kaikki osakkaat varsinkin Oulun, mutta myöskin monet osakkaat Kuopion ja Mikkelin läänissä, olisivat joutuneet hukkaan, jos yhdistyksen tappiot 1876 ja 1877 olisi, kuten ohjesääntö 16 §:ssä määrää, heiltä pakollisesti otettu, tahtoisin huomauttaa, miten yhdistyksen johtokunta, yhtiökokous, hallitsija ja säädyt, kaikki, ollen yksimielisiä siitä että tuommoisen oikeuden ja vallan käyttäminen olisi ollut tunnotonta, tekivät, mitä suinkin voivat, pelastaaksensa heitä uhkaavasta, äärettömän suuresta takuuvaarasta, minkä laatu ja laveus varmaankin useimmille, lainaa otettaessa, oli kokonaan aavistamaton. Samassa lienee tuo käytännössä ilmautunut uhkaava onnettomuus, josta lukemattomat perheet erinomaisilla apukeinoilla pelastettiin, pidettävä selvänä todisteena, että määräys ohjesäännnön 16 §:ssä keskinäisestä takuusta alusta pitäen oli *erehdys.*

1877 vuoden valtiopäivillä arveli valiokunta yhdistyksen huolettavasta tilasta, että, jospa 1860-luvun katovuodet olivatkin sitä suuresti vaikuttaneet, siihen kuitenkin alkusyyt olivat syvemmässä ja etsittävät yhdistyksen *järjestyksessä* tahi sen ohjesäännön noudattamisessa. Se arvelu kyllä oli oikea, ja siitä minäkin mieluisasti pidän kiinni. Mutta kun valiokunta, olettaen että velalliset osakkaat alusta pitäen hyvin hyvästi *tiesivät,* millaiseen keskinäiseen takaukseen olivat sitoutuneet, luulee sen tiedon kokonaan unohtuneen ja välinpitämättömyyden syntyneen sentakia, että kaikki toiminta oli yhtiön hallinnon käsiin yhdistynyt, niin moitteesen, mitä tulee tietämiseen, ei ollut oikeata syytä. Valiokunnalta jäi muistamatta, että yhdistyksen alkuvuosina sen suomenkielisistä osakkaista varmaankin hyvin harva velkakirjaa antaessaan tiesi tahi saattoi tietää, mitä ohjesäännön 16 § säätää, kun silloin ei ensinkään ollut olemassa suomeksi tehtyä ohjesääntöä, jommoista ei vieläkään ole asetuskokoelmassa julaistu, ja etteivät suomenkieliset yhdysmiehet olleet edes perustavassa kokouksessa Haminassa 1860 kuulleet ohjesääntöä suomeksi luettavan. Jo tapahtumat valtiopäivillä 1877 ja 1882 kuitenkin selvästi osoittavat, että sääntö keskinäisestä takuusta, jospa se muualla onkin ollut paikallaan, meillä on vallan sopimaton.

Sääntöä, millä takuu yhdistyksen veloista on vahvistettu, ja joka muuten perustuu $^{25}/_{5}$ 59 annetun (ehtoja ja yleisiä perustuksia tilavakuusyhtiölile koskevan) asetuksen 13 §:n määräykseen, tuskin voitaneen enää muuttaa sen enempää kuin jo tapahtui 1879 joulukuun 23 p:nä vahvistetulla lisäyksellä 16 §:ään. Ettei sitä vastedes enää tarvittaisikaan lienee kuitenkin syytä toivoa, kun yhdistyksen asiat, 1897 vuositilin[1] mukaan, olivat erinomaisen loistavassa tilassa. V. 1897 joulukuun

[1] 1898 v:n tili ei ole minulla nähtävänä.

31 p., jolloin lainaussumma teki	*Smf.*	30,530,356: 71
vuosivoitto oli	»	177,624: 64
vararahastoja paitsi eläkekassan alkua	»	615,781: 96
vakuusrahasto (mihin vuosivoitosta lisäksi oli tuleva 162,187: 30)	»	292,954: 36

Sääntö yhdistykselle kiinnitettävien tilojen vähimmästä arviohinnasta

on myös pidettävä erehdyksenä. Sitä 1860 Haminan kokouksessa kiivaasti vastustettiin ja valtiopäivillä 1863 ankarasti moitittiin, eikä siihen silloin ollut eikä nytkään ole oikeata hyväksyttävää syytä.

Valtiopäivillä 1882 ilmoitettiin että yhdistyksen arviokaava oli melkoisesti alennettu ja, kun kokemus osoitti tappion yleensä syntyneen pienempiä tiloja vastaan annetuista lainoista, määrätty, että $^1/_2$ arviosta saatettaisiin antaa, jos tila oli vähintäänkin 15,000 markan arvoinen, mutta ainoastaan $^1/_3$, milloin arvo oli vähempi. Oikeampi luullakseni jo silloinkin olisi ollut vaatia tuota rajaa pois. Jos pantatusta tilasta myötäessä ei edes saatu puolta arviohintaa, niin saattoi aavistaa, että arvio oli liian korkea, ja siksi tullut sen tähden, että arviomies, säälien lainanhakijalta muuten hukkaan meneviä kustannuksia, toimituksessa asetteli tiluksien luokat ja asteet muutenkin korkeaan vievässä arvokaavassa niin, ettei lainaustie suotta nousisi pystyyn, siinä luottamuksessa, että ainahan se lainanhakija jaksaisi vuosimaksuja suorittaa. Liika arvio, joka ilman tuota arviorajaa epäilemättä enimmäkseen olisi vältetty, vaikutti edelleen johtokunnassa. Sillä alkuaikoina, kuten kuuli kerrottavan, johtokunta katsoi lainanhakijan olevan melkein *oikeutettu* aina, milloin paperit muuten olivat reilassa, saamaan *puolen* arviosummasta, huolimatta siitä että 4 § määrää annettavaksi »*korkeintaan* puolen». Lääninkomitea ja johtokunta tosin, milloin syystä siihen sattuu, 5 § 4 k. mukaan saavat alentaa arviohintaa. Mutta siihen alentamiseen ei tahdottu ryhtyä, kun sillä lainan saanti, jos arvio ei noussut 8,000 m., olisi tehty mahdottomaksi. Samassa mielessä kuin arviotoimituksessa arvio jätettiin paikoilleen ja sen mukaan annettiin lainaksi puoli, kunnekka ruvettiin ottamaan huomioon, miten ohjesääntö määräyksellään että *korkeintaan* puoli on saatavissa, jättää johtokunnan valtaan, lainanpyytäjän anomusta punnitessa, ikään kuin muukin rahakauppias eli pankkimies ainakin, myös pitää mielessään hakijan persoonallista luotettavaisuutta, ja siis, koskematta arvioon, vähentää lainasumman.

Johtokunnan hyvätahtoisuutta poistaa tuon arviorajan tuottamaa haittaa osoittaa myös eräs vuosikertomuksessa v. 1897 mainittu seikka. Vaasan

lääninkomitea ilmoittaa siellä olleen tavallista että sellaisista tilallisista, joidenka tilojen arvo ei noussut 8,000 m., kaksi tahi useampi, kun heidän tilansa ovat olleet osia samasta talonnumerosta, ovat ottaneet *yhteisen* lainan. Ohjesääntö näet yleensä ei sellaisia yhteisiä lainoja suosittele, vaan 8 §:ssä sanotaan: »Eri maatiloihin saattaa *sama* omistaja saada joko yhden yhteisen taikkia useampia erinäisiä lainoja», ja muuten (15 § 2 mom.) pitää suotavana että yhteiset kiinnitykset jaetaan.

Senkin tähden että yhtiön perustamisella tarkoitettiin lainausvarojen hankkimista maanviljelyksen parantamiseksi, saattaa pitää tarpeellisena lainoja, varsinkin pienempiä, myönnettäessä tutkia lainanhakijan persoonallista luotettavaisuutta, josta tietysti riippuu, missä määrin yhtiön tarkoitusta saavutetaan. Ehkä varmempi arvostelu tässä kohden on jotenkin vaikea, niin kyllä arvosteleminen siinä mielessä saattaa toisinaan olla terveellinen ja tarpeellinen, kun lainanpyytäjät usein ovat eriluontoisia. Yhdistyksen alkuvuosina paikkakunnilla, missä kansalla oli liiemmäinenkin taipumus velan ottamiseen, kerrottiin että muutamat entojaan velkautuneet talolliset, jotka tyytyivät ottamaan velaksi vähemmän eli vaan sen verran, että voivat selvitä kaikista entisistä pienistä veloista, sitten kyllä, päästyänsä rauhassa ahkeruudella maatansa raatamaan, saattoivat, kun entiset häiriöt lautamiesten velkamanuista, käräjänkäynnistä, hyväntekijäin hankkimisesta ja ryöstötoimituksista olivat jääneet olemattomiin, sangen hyvästi tulla toimeen ja aikaa myöten vähitellen saada maanviljelyksensä parantamistakin aikaan. Mutta tiedettiin myös, että toiset, jotka yht'aikaa ottivat niin paljon velkaa kuin vaan suinkin saivat, toivoen voivansa saada aikaan ihmeitä noilla liikarahoilla, vaikka heillä ei ollut siihen tarpeellista työkykyä ja taitoa, jotensakin pian joutuivat melkein samaan tilaan kuin moni metsänmyöjä, joka muutaman vuoden päästä huokailee: »metsä on myöty ja rahat syöty».

Jos pieniä tiloja vastaan annetut lainat olisivatkin, kuten on väitetty, yhdistykselle tuottaneet tappiota, mistä kuitenkaan ei ole tarkempaa selkoa esiin tuotu, niin varon riittävästi osoittaneeni, ettei tuo tilan arvoraja ole voinut estää liian korkeita arvioita, vaan että se päin vastoin on ollut niihin viehättämässä kumminkaan vahinkoa ja haittaa tuottamatta, sittenkuin on ruvettu haettuin lainain määrää vähentämään. Tästä asianhaarasta saamme todistusta eräästä muuten erittäin hauskasta ja valaisevasta taulusta, minkä johtokunta on liittänyt vuosikertomukseensa v:lta 1897. Siinä ilmoitetaan annetuksi yhteensä 4,181 lainaa, jotka läänittäin ovat suuruudeltaan pantu 10 eri ryhmään. Kolmeen alimaiseen oli pantu ne, joille oli annettu 1) korkeintaan 2,000, 2) sitä enemmän aina — 3,000 ja 3) sen yli — 4,000. Näiden pienempäin lainain luku oli koko Suomessa 1) 515, 2) 906, 3) 957, yhteensä 2,380. Vaasan läänissä 1) 204, 2) 428, 3) 428, yhteensä 1,060 eikä mainita mitään eri haittaa olleen siitä, että

2,380 lainaa kuuluu 3 alimpaan luokkaan, joka luku Vaasan läänissä mahtaa olla vielä paljon isompi, kuin tuo taulu osoittaa (1,060), äsken mainittuin *yhteisien* lainain tähden.

Mutta — tulevaisuuden vuoksi on vielä eräs asianhaara, joka välttämättömästi vaatii kokonaan peruuttamaan säännön vähimmästä tilan arvosta, eikä ainoastaan sitä alentamaan, 6,000 m., mihin viime vuosikokouksessa päätettiin pyytää lupaa, muuttamalla ohjesäännön 3 ja 4 §§. Yhdistykseltä saatuin velkain suorittamiseen on säätty pitkällinen kuoletusaika, joka on ollut 40 $^{3}/_{4}$, 56 ja 47 vuotta. Mutta niin pitkän ajan kuluessa kiinnitetyillä tiloilla tapahtuu tietysti, kuten muillakin, omistajien muutoksia, toisilla ehkä montakin, sillä tavoin että tila tahi tilat useampain välillä jaetaan. Silloin arvoraja pienillä tiloilla milt'ei estää eli tekee mahdottomaksi sen lainain ja yhteisten kiinnitysten jaon, jonka ohjesääntö muuten pitää toivottavana sekä 8 §:ssä, minkä sanat jo edellä on tähän otetut, että 15 § 2 kohdassa, joka säätää: »Jos pantiksi pantu tila on jaettu eri osiin, olkoon näitten osain omistajat *oikeutettuina*[1] siitä tehdyn ilmoituksen jälkeen, sillä tavalla kuin ylempänä *3 §:ssä*[1] sanotaan, lainasta ottamaan omaksensa kukin osansa, kun laina vaan jaetaan niin, että *jokainen tilan osa*[1] tarjoo täyttä vakuutta siitä lainanmäärästä, josta se pantiksi pannaan». Siis joka tilanosa vähintäinkin pitää olla 8,000 markan arvoinen, kuten 3 § vaatii. Edellä mainitussa taulussa 4 §:ssä alaryhmässä ilmoitetaan 3,134 lainaa, joita ei käy jakaminen, kun korkein lainasumma on 6,000 m., josta pantatun tilan arvo tuskin on noussut 16,000 markkaan, ainoastaan suurimmilla, joista pantiksi on pantu 16,000 markan arvoisia ja kalliimpia tiloja, lainan jako on mahdollinen.

Selittämättäkin on selvä, että se lainain ja kiinnitysten yhteys eli yhteisyys, mihin lukemattomat tilanosien omistajat vähitellen tulevat olemaan keskenään kytkettyinä, aikojen kuluessa heille välttämättömästi tuottaa paljon rettelöä, jollei muutosta tehdä. Ja kun 1868 v:n kiinnitysasetuksessa muutamat §§, semmoisina kuin ne kuuluvat 1895 joulukuun 3 p:nä annetussa arm. asetuksessa, tahtovat estää yleisiä kiinnityksiä ja 20 §:ssä ikään kuin kehoittavat semmoisten jakamiseen, niin ei saata mennä monta aikaa, ennenkuin Hyp.-yhdistys, entisten yhteisten kiinnityksien jakamisen aikaan saamiseksi, tahtoo ohjesääntönsä 3 §:stä pyyhkiä pois määräyksen 8,000:n markan arvorajasta, jota määräystä tähänkään asti ei ole käytännössä täysin kannatettu. Sitä varten mielestäni on huomattava, että yhdistyksen johtokunnassa viime vuonna sen jäsenet laamanni Krogius ja valtioneuvos T. J. Aminoff olivat »lausuneet eriävän mielipiteensä, joka tarkoitti arvorajan poistamista». Varsinkin laamanni Krogius,

---

[1] Minun kursiveeraukseni.

— joka useampia vuosikymmeniä oli ollut yhdistyksen jäsenenä ja lukemattomia lainahakemuskirjoja tarkastanut, — varmaankin oli tullut siihen vakaumukseen, että hyvin usein ei ollut arvioihin paljon luottamista. Jotakin se merkitsee, että valtiosäädyt 1863—64 vv. valtiopäivillä, jolloin arvorajasta vallitsi sama mieliala kuin perustavassa kokouksessa v. 1860 Haminassa, sen poistamisesta tekivät alamaisen anomuksen, joka kuitenkin raukeni, kun Hyp.-yhdistyksen yhtiökokouksessa v. 1865 useammat yhdysmiehet eivät sitä puolustaneet.

Uusien lainain saamista varten muutos tuskin olisi tarpeen. Saattaahan johtokunta vastedes, niinkuin tähänkin asti, arvioon koskematta, milloin luulee siihen syytä olevan, vähentää pyydetyn lainan määrää. Toisekseen melkoiset lainahommasta seuraavat kustannukset luultavasti rupeavat pidättämään pienten tilain omistajia turvautumasta Hyp.-yhdistykseen, varsinkin kun meillä nykyään on aivan monta toisenlaista lainalaitosta. Ajattelin säästöpankkeja, joita jo lienee olemassa yli 170. Ja nehän lainoja antavina voivat ruveta Hyp.-yhdistyksen kanssa kilpailemaan. Tarkastelijan G. Leinbergin alamaisesta kertomuksesta keis. Senaattiin vuodelta 1897 näemme, että

1897 v:n lopulla säästöönpanijain saamiset olivat	Smk	59,922,307: —
kaikki säästöpankkien varat	»	67,609,470: —
niistä lainaksi annettuja	»	53,487,536: —

Siis säästöpankit olivat antaneet velaksi melkein toista vertaa enemmän kuin Hyp.-yhdistys. Jospa lainat säästöpankeista, kiinnitystä vastaan annetut, ovat vähän kalliimmat kuin Hyp.-yhdistyksen antamat, niin pienempien tilojen omistajat arvattavasti mieluummin ottavat niitä. Säästöpankit ehkä voivatkin paremmin isäntiensä kautta pitää silmällä, miten saatuja lainoja käytetään.

Lisäystä.

Olin päässyt tähän asti, kun tiedokseni tuli että Hyp.-yhdistyksen anomus kiinnitettävien tilain arviorajan alentamisesta ei voittanut keis. senaatin myönnytystä. Mielestäni anotulla muutoksella olisi aivan vähän voitettu. Päätöksen johdosta en kumminkaan voi olla kyhäykseeni tekemättä lisäystä. Sillä päätös ehkä monesta tuntuu vähän oudolta, kun anomus oli sangen hyvästi perusteltu ja muuten vuosina 1861, 1862, 1863, 1865, 1879 ja 1883 yhdistyksen ohjesääntöön oli tehty 54 muutosta. Huomattava kuitenkin on, että kieltoon oli syytä, jospa muodollista laatua. Senaatti, jolle Keis. Majesteetti oli siihen myöntänyt vallan, vahvisti, yksityisten alamaisesta anomuksesta, niiden tekemän ohjesäännön, nähtyänsä sen laadituksi noudattamalla, mitä m. m. oli 25 p. toukok.

1859 säätty Keis. Maj:tin oman päätöksen mukaan arm. julistuksessa »ehdoista ja yleisistä perustuksista». Siten ohjesääntö oli pantu yhteyteen arm. julistuksen kanssa, ja sen 4 §:ssä sanotaan, kuten ylempänä jo on mainittu, että pantiksi kelpaavan tilan arvo »ei *missään tapauksessa* saa olla 2,000 hopearuplaa vähempi». Jos nyt arvo ainoastaan ohjesäännössä olisi alennettu, mutta arm. julistus jäänyt muuttamatta, niin ne olisivat joutuneet ristiriitaan. Niin sanotaankin keis. senaatin kieltopäätöksessä, joka on annettu 20 p. jouluk. 1898. Arm. julistuksen sanoihin nähden saattaa ajatella, etteivät yhdysmiehet ensinkään olleet mahdollisia päättämään ohjesäännön muutoksesta, ennenkuin tuo määräys julistuksesta oli poistettu tahi muutettu, varsinkin kun molemmat ovat eri tavoin syntyneet. Julistuksessa Keis. Maj:ti tekee tiettäviksi, millä ehdolla ja perusteella yhtiö saattaa syntyä ja saada toimivallan. *Yksityiset* sitten perustaaksensa yhtiön ehdoittelevat ohjesäännön, ja se vahvistetaan Majesteetin päätöksellä, minkä Majesteetin korkeassa nimessä antaa hänen Suomen Senaattinsa. Kysyä sopii: olisiko ollut Hyp.-yhdistyksen asia vaseti tehdä alamaista anomusta 1859 annetun arm. julistuksen 4 §:n muuttamisesta? En ryhdy tähän vastaamaan. Luulen kuitenkin, että Hyp.-yhdistyksessä mahdollisesti arveltiin tahi toivottiin, että jo nyt tehdyn anomuksen johdosta korkeat viranomaiset alamaisessa esityksessä pyytäisivät Majesteetin omaa päätöstä. Niin ainakin kerran ennen Hyp.-yhdistyksen asiassa tapahtui. Vaikka senaatti tavallisesti, saamansa toimivallan nojassa, Keis. Majesteetin korkeassa nimessä antaa päätöksensä yhdistyksen muutosanomuksiin (sittenkuin 13 p. marraskuuta 1872 uusia kaavoja vahvistettiin senaatin päätöksiä varten, eroaa muodostusentisestä), niin kuitenkin v. 1879 joulukuun 23 p:nä. »Keis. Majesteetin päätös» eräästä Hyp.-yhdistyksen anomuksesta oli annettu »Keis. Majesteetin *Oman päätöksen* mukaan», vaikka »Hänen Korkeassa nimessään Suomeen asetettu Senaattinsa» sen allekirjoitti. Sillä vahvistettiin ohjesäännön 16 §:ään tehty lisäys, jolla tavallaan, 1859 v:n julistuksessa 13 § muutetaan, mistä alistus Pietariin lienee aiheutunut.

Pysyen edellä lausumassani mielipiteessä, että tuo tilan arvoraja, kun sitä käytännössä todenteolla ei ole noudatettu, ollen oikeata kannatusta vailla, on pidettävä hairauksena, en voi epäillä että asia vielä joskus uudestaan vedetään tutkittavaksi, ei kuitenkaan ainoastaan niin rajoitetussa määrässä kuin 1898 v:n yhtiökokouksessa. Sillä tavoin tehdyllä muutoksella ei juuri olisi voitu saada monta yhteistä kiinnitystä jaetuksi. Nykyisinhän tiloja, niitäkin, jotka velasta Hyp.-yhdistykselle ovat kiinnityksessä, usein pannaan osiin, joko vanhastaan tavallisella välijaolla, tahi niistä eroittamalla lohko- tahi palstatiloja. Sittenkuin aikojen kuluessa yleinen mielipide oli vakautunut siitä, miten tärkeä väestön ja varsinkin tilattoman väestön lisäytyessä oli saada maata pienempiin osiin jaetuksi,

jotta useammat maanomistajina pääsisivät vaikkapa pienempää vaan kuitenkin omaa maa-alaa itsenäisesti viljelemään, ja työntekijätkin, ne jotka pääasiallisesti työstään muille saavat elatuksensa, voisivat itselleen hankkia omaa asuinpaikkaa ja omassa *kodissa* eläessään paremmin viihtyä kotitienoillaan, niin useammilla lainsäännöillä v. 1864, 1883, 1886 ja vihdoin 1895 koetettiin helpoittaa mahdollisuutta saada maatiloja pienempiin osiin. Monesti kuitenkin siinä kohti voi kiinnityksistä olla haittaa, milloin kiinnitetty tila jo on useampain yhteinen, tahi semmoiseksi tulemassa. Ohjesääntö (§ 15) kyllä tahtoo sellaisia yhteisiä velkojakin jaettaviksi, mutta arvoraja useimmin tekee jaon mahdottomaksi. Sittemmin kiinnitysasetuksen 20 §, semmoisena kuin se kuuluu 1895 v:n k. asetuksessa, ikään kuin siihen kehoittaen, osoittaa miten velkain jako saattaisi tapahtua. Mutta Hyp.-yhdistys, velanantajana arvorajan takia ei voi, jospa muuten olisikin siihen halullinen, ryhtyä mihinkään sovintoon. Ja saattaapa, jos Hyp.-yhdistys sääntönsä mukaisesti hakee pois saatavansa, käydä niinkin, että kaikki, joilla on osia kiinnitetystä tilasta, pakoitettuina maksamaan, kärsivät suurta vahinkoa, mitään hyötyä yhdistykselle tuottamatta. Sentähden luulen, että vastedes yhdistys, joka tähänkään asti ei ole pitänyt väliä, jospa 15 § 1 kohdassa määrätty ilmoitus kiinnitetyn tilan siirrosta toiselle kokonaisuudessa on jätetty tekemättä, kun vaan maksut säntillisesti suoritetaan, — samoin vastedes ei ole tietävinään pantatun tilan jaosta useampain välillä, jos osakkaat *sovinnossa* laittavat niin, että maksut oikealla ajalla tulevat kuitiksi. Mutta koska semmoisen sovinnon pitempään kestäväisyyteen tuskin on luottamista, lienee viisainta uudestaan panna vireille kysymys saada ohjesäännössä muutetuksi 3 ja 4 §§ ja lisäksi välttämättömästi myös 15 §, tietysti sillä tavoin, että ensin saadaan aikaan alamainen pyyntö 1859 vuoden armollisen julistuksen 13 §:n muuttamisesta. Kenties, jos arvorajan kokonainen poistaminen arveluttaisi, voisi käydä laatuun asettaa se erittäin uusien lainain suhteen, mutta, milloin pantattu tila on mennyt jakosaan usiampain osakkaiden välillä ja ne tahtoisivat keskenään jakaa velankin, myöntää yhdistyksen johtokunnalle laveampi valta tehdä sovintoa siinä suhteessa, kuin mainitaan 1895 vuoden kiinnityksestä annetun lisäasetuksen 20 §:ssä. Ehkä alkuunpano nytkin tullee Vaasan läänistä? Siellähän 1897 vuoden lopulla oli suurin määrä pieniä lainoja, jommoisia edelleen niin Vaasan kuin muissakin lääneissä lisäytyy samassa määrässä kuin tiloja jaetaan ja niistä eroitetaan lohko- ja palstapaikkoja.

Velkakirjan kaavasta.

Miks'eivät painetulle kaavapaperille kirjoitetut velkakirjat kelpaa Hypoteekki-yhdistykselle? — näin moni ihmetellen kysyy, eikä ymmärrä

minkätähden Hyp.-yhdistys tässä kohti on asettunut toiselle kannalle kuin muut rahalaitokset, niinkuin pankit, yksityiset, lukemattomat säästöpankit ja yksin Suomen valtiosäätyin pankki. Harvoilla taitaa olla tiedossa, että yhdistyksen alkuaikoina jo silloinen johtokunta tavallaan vastasi kysymykseen ja selitti syyt tuohon menettelyynsä. Siitä aion nyt vähän kertoa. Muutamille lainanhakijoille, joidenka velkakirjat olivat kirjoitetut painetulle blanketille eli kaavapaperille, juuri sentähden tie nousi pystyyn. Heille sanottiin: velkakirjat alusta loppuun ovat käsin kirjoitettavat, kuten olisi nähtävä velkakirjan kaavaan painetusta muistutuksesta. Suomenkielinen kaava taas, kun ohjesääntö 24 p. lokak. 1860 aluksi ilmestyi ainoastaan ruotsin kielellä, erittäin vahvistettiin 7 p. elok. 1861 keis. senaatin päätöksellä, joka on otettu ruotsinkieliseen vaan ei suomenkieliseen asetuskokoelmaan. Muistutus kuuluu näin: »Velkakirjaa pitää kirjoitettaman joko lainanottajalta itseltä taikka yhdeltä vieraista miehistä, ja tulee saman vieraan miehen viimeksi sanotussa tapauksessa panna nimensä alle tämmöinen todistus: »minä olen velkakirjan anomuksesta kirjoittanut». Nimien alle pitää kirjoitettaman arvo-nimi tahi elinkeino ja kotopaikka, sekä, milloin mahdollista on, sinetitkin pantaman». Vielä selitettiin, että määräys oli tehty säännön johdosta v. 1798 kesäkuun 27 p:nä eräistä seikoista lainhaku- ja ulosottoasioista annetun kunink. asetuksen 1 §:ssä, mistä loppuponsi kahdessa viimeisessä suomenkielisessä lakiteoksessa on mainittu kauppakaaren 9 l. 18 ja 10 luv. 8 § kohdalla.

Kysymys tässä siis on, kumpiko painetun kaavapaperin käyttämisen suhteen menettelyssään erehtyy: kaikki pankit ja lukemattomat yksityiset, vaiko Hypoteekkiyhdistys? Minun mielestäni hairaus ehdottomasti on Hyp.-yhdistyksen puolella, enkä voi uskoa, että mainitun asetuksen säännöstä mitenkään voi johtaa semmoista merkitystä, kuin sille on tahdottu antaa, nim. että velkakirjaa, joka ei ole alusta loppuun käsin kirjoitettu, ei voisi laillisena pitää. Tahdomme tarkastaa saman asetuksen sääntöä 1 §:ssä. Ensin mainitaan, miten kauppakaari säätää 9 l. 1 §:ssä: »joka antaa toiselle velaksi selvää rahaa tahi mitä tahansa, tehköön sen kahden todistajan läsnä ollessa taikka ottakoon siitä kirjan» ja 10 l. 1 §:ssä: »joka panee pantiksi kultaa, hopeata tahi mitä irtainta tavaraa tahansa, tehköön sen kahden todistajan läsnäollessa taikka ottakoon pantinsaajalta todistuskirjan siitä».

Sitten jatketaan näin: »Tällä perusteella ja kun Lakikirja ja todistuskirja sanoillaan (bref och handskrift) tarkoittaa semmoista sitoumusta, jonka sen antaja on *omalla kädellään kirjoittanut ja allekirjoittanut*[1], tahdomme, — — sen epävakuuden estämiseksi, joka tätä ennen, muiden nimien jäljittelemisen helppouden takia, usein on nimien väärin käyttä-

[1] Meidän kursiveeraama.

misestä aiheutunut, — määrätä: että kaikkia velka- ja takauskirjoja, jos mieli saada ne pitävinä pidettäviksi [1], pitää *joko* niiden ulosantajan omalla kädellään kirjoittaa ja allekirjoittaa tahi, kun allekirjoittajia on useampi, jonkun heistä kirjoittaa, — *taikka* myöskin kahden yhtaikaa läsnä olevan todistajan vahvistaa, joista toinen on velka- tahi takauskirjan kirjoittanut».

Nyt luullakseni ei voi millään järkevällä syyllä otaksua, että asetuksen määräyksiä olisi jätetty noudattamatta ainoastaan senvuoksi, että velkakirjaan kirjapainon avulla on pantu, mitä velanantaja välttämättömästi vaatii siihen aina pantavaksi, koska kumminkin kaikki muut vaatimukset ovat täsmälleen täytetyt, samalla kuin tämmöisen velkakirjan tarkastus yhdistyksen virallisille on tehty helpommaksi, varsinkin jos yhdistys itse painattaisi blanketit, mikä kyllä saattaisi olla hyvä, koska painatus siten tulisi varmemman tarkastuksen alaiseksi ja painovirheitä estettäisiin.

Mutta — toisekseen: mikä oikeastaan on 1798 v:n asetuksen merkitys? Arvatakseni saattaa vallan hyvästi osoittaa siihen, mitä ruotsalainen lainoppinut LINDBLAD (Läran om bevisning) sanoo puhuessaan siitä, miten laki (k. k. 9,1, 10,1, ja 12,1) kehoittaa tekemään jotakin vierasmiehen läsnäollessa tahi ottamaan kirjan. Lindblad näet selittää, ettei näillä määräyksillä kumminkaan poisteta velanantajan oikeutta tuoda esille muita näytöksiä velanannosta y. m., sillä lain tarkoitus ainoastaan on antaa varomattomalle ja kokemattomalle neuvoa, miten tuommoisessa tapauksessa on meneteltävä, jotta vast'edes varmemmin, jos toinen panisi oikeata asiata kiistaan, voisi sen todeksi näyttää.

Tuskin voinee väittää, että puheenalainen määräys tarkoittaa muuta kuin neuvonantoa, vaikka tietysti ei saata ajatellakkaan että Hyp.-yhdistys varomattomuuden takia olisi neuvon tarpeessa. Eihän 1798 v:n k. a. § 1, jonka muutenkin huonosti luonnistunut selitys, mitä lakikirja ja todistuskirja sanoillaan tarkoittaa, itse ponnessa kumoutuu, ensinkään muuta lainsääntöjä k. k. 9,1, ja 10,1 §:ssä, ja niiden mukaan velka- ja panttauskirja kyllä voi kelvata ja olla voimallisena, vaikk'ei sitä edes ole vierasmiehillä ollenkaan varmistettu. Toisaalta saattaa ajatella, että muodollisesti asetuksenmukaisestikin tehtyä velkakirjaa kielletään ja pannaan riitaan. Niinhän vanha laki u. k. 4 l. 4 §:ssä otaksui voivan tapahtua, samoinkuin Ulosottolain 2 luvun 13 § alkaa sanoilla »jos haunalainen kieltää käsialansa ja kirjansa». Tarpeetonta kumminki on nyt laveammin kertoa, mitä osoitetun tapauksen johdosta on säätty. Sillä muistettava on, että Hyp. yhdistykselle annettuin velkakirjain todellisuudesta muutenkin

[1] Olen koetteeksi näin suomentanut ruots. sanat »om de för gällande skola antagas». Minusta ei ole hyväksyttävä lause kahdessa viimeisessä lakiteoksessa, = = kirjat ovat ollaksensa laillisia, = = kirjoitettavat = = =.

usein saadaan lisävarmuutta. Lainanhakija näet tavallisesti tunnustaa velkakirjansa oikeaksi:

1) kiinnitysanomuksessaan,
2) kun velkakirja kihlak. oikeudessa äänessä luetaan,
3) Hyp. yhdistykselle annettavassa laina-anomuksessa ja
4) kuitatessaan, mitä velaksi annetaan.

Jospa hän, niin kuin saapikin, olisi näissä toimissa käyttänyt edusmiestä, niin valtakirjansa, ainakin se millä rahat saadaan nostaa, tuottaa lisävakuutta.

Kaikin puolin näyttää siltä, että Hyp. yhdistyksen johtokunta liiemmäisestä ja aivan turhasta *varovaisuudesta* on vaatinut, että velkakirjat pitää kokonaan alusta loppuun olla käsin kirjoitettuina. — Eiköhän jo olisi aika Johtokunnan siitä luopua?

•

Jälkimaine. Paperille pannessani, mitä ajattelen velkakirjoista Hypoteekkiyhdistykselle, en ensinkään muistanut, että jo 1862 Suomettaressa olin moittinut yhdistyksen johtokunnan menettelyä. Aivan nyttemmin sattumalla »kirjoituksistani lakiasioista 3» (pain. 1863) huomasin sanotun siihen otetun kirjoitukseni, mistä edelleen tuli huomiooni toinenkin seikka, joka oli minulta kokonaan unohtunut, nim. että Haminan kokouksessa 1860, samoin kuin sitä ennen olin ehdotellut luvalliseksi käyttää painettuja velkakirjan blanketteja. Tämä ehdotukseni tosin silloin jäi sillensä. Ei kuitenkaan senvuoksi että sen käytöllisyyttä vastaan olisi ollut mitään sanomista. Mutta kokouksen sihteeri piti varsinaisen määräyksen ohjesäännössä tarpeettomana, kun sitä käytännössä täydelleen voi noudattaa, jos kohta siitä ei ohjesäännössä mitään virketty.

Pontena kirjoituksessani 1862 oli, että yhdistyksen osakkaat saattaisivat ensimäisessä vuosikokouksessa päättää, että blankettipaperillekin kirjoitetut velkakirjat olisivat vastaan otettavat, kun niistä ei olisi vähintäkään vaaraa, mutta niiden kautta voitettaisiin ainakin vähäistä, jospa ei varsin suurta ajan säästöä.

Näin muodoin on yhdistyksen johtokunta lähes 40 vuotta sitkeästi pysynyt kiinni ensimäisen johtokunnan perustamassa tulkitsemistavassa, huolimatta siitä, ettei järjellistä syytä siihen ole esiin vedetty ja että toinen käyttötapa kaikissa pankeissa ja rahalaitoksissa on ollut vallitsemassa ja että johtokunnan jäsenet ja toimimiehet vaivautuvat liiemmäisellä tarkastuksella nähdäksensä, ovatko velkakirjat kaavan mukaan oikein kirjoitetut. Jospa olisikin liikaa huolta sääliä johtokunnan toimimiehiä heidän tarkastusvaivoistansa, niin tässä ei saa unohtaa niitä kyllä sattuneita tapauksia että osakkaaksi pyrkivä lainanhakija on saanut anomuksensa hylätyksi jon-

kun velkakirjaan pujahtuneen virheen takia ja että hän saa kärsiä melkoisia kulutuksia, ennenkuin saa paperinsa täysin kelpaaviksi. Monesti virheet ovat sitä laatua, että olisivat olleet helposti vältetyt, jos velkakirjaan olisi käytetty painettu blanketti.

Pääskypari.

Kirj.

ANNI KURKI.

Pääskypari oli rakentanut pesänsä kallion halkeamaan. Ensimäisenä kevätpäivänä he olivat jo paikalle saapuneet. Aurinko oli viekoitellut heidät matkaan, ennustellen heille kesää entisillä pesäpaikoillansa, vaan kovasti pettyivätkin lintuparat perille tullessansa. Jos ei käyräselkäinen koivu kallion kolossa olisi ollut varmana tuntomerkkinä, niin tuskinpa paikkaa olisivat tunteneet, vaan lentäneet edelleen kesää etsimään.

Siellä missä ennen järven siniset laineet olivat kevätkisojaan pitäneet, syleilleet rantapajuja ja väliin vallattomasti kosketelleet riippukoivunkin runkoa, siellä nyt vielä talven valta vallitsi. Railo oli vain järven keskelle auennut, josta vesi niin kammottavan mustana häämöitti ja vinhasti jään reunoja puristi. Puut seisoivat lehdittöminä ja harmaina, ja koko luonto esiintyi avuttomassa paljaudessansa, vailla kevät-äidin hellyyttä ja hoitoa.

Pääskypari lensi pariin kertaan pesäpaikkansa ympäri, kierrellen pienoista saarta järven helmassa. Ei mieli tehnyt takaisin kääntyä, mutta ei myöskään paikoilleen jäädä. Siipiä kangistutti ja sydäntä kouristi ja rupesipa nälkäkin ahdistamaan. Mutta ei missään näkynyt ainoatakaan toukkaa tai matoa. Maa oli vielä roudan peitossa.

Jäivätpä siihen kuitenkin odottamaan kevättä ja lämpöä. Kaiket päivät he rakennusaineita keräilivät pesäänsä varten, mutta raskaaksi tahtoi työ käydä. Siellä missä ennen oli korsia kosolta, löytyi niitä nyt vain nimeksi. Ei syntynyt pesä niin lämpöinen ja pehmeä kuin ennen, eikä mielessä entistä riemua kohonnut. Mutta mistäpä olisi kohonnutkaan, kun aurinko oli entiset pesäpaikat hyljännyt, kun taivas ei seljennyt, vaan lunta ja vettä yhtenään heitteli.

Työn lomassa pääskypari lepäili kallion kolossa. Kylki kyljessä he siinä tuulen suojassa istuivat ja painoivat päät lähetysten. He palauttivat mieleensä viime kesäiset ilonsa, kun auringon helteessä olivat kotia perustaneet ja työninnossaan laulujaan viritelleet. Koivu kallionkolossa

oli kilvan heidän kanssansa työssä ollut, punonut kekätpukuaan ja yhteen aikaan oli pesä sekä koivun uusi verho valmistunut. Ja koivun latvasta he silloin olivat parhaat laulunsa lasketelleet.

Vihdoin pesä heiltä nytkin valmistui ja iloisina he kokivat lauluun ruveta. Vaan kylmä oli äänen sortanut ja tuuli kielen kangistanut. Pää painuksissa he pakenivat kallionkoloonsa.

Kohosipa siitä vihdoin vinha tuuli ja repi järven jäät liikkeesen. Silloin tällöin aurinkokin pilkisti pilven takaa, sulatti niitä lähdössänsä ja vihdoin sai puutkin hiirenkorvalle. Mutta järven vapautettuansa ja työn luonnossa alulle pantuansa se pakeni taas pilven peittoon.

Pääskyt katsoivat ihmeissänsä piilopaikastansa ja pyörittelivät pienoisia päitänsä. Pitkät taipaleet he jo eläissään olivat matkaelleet, olivat nähneet etelän ihania maita, mutta joka kevät heidän mieleensä oli muistunut kaukainen maa pohjoisessa, jossa ensi kerran olivat siipivoimiaan koetelleet. Ei siellä taivas ollut niin syvän sininen kuin etelän rantamailla, ei kukkatuoksu niin voimakas ja huumaava, ei ruoho niin mehevää eikä kasvillisuus niin rikasta. Mutta siellä vallitsi pitkä kesäinen päivä, joka ei yöksi pimennyt auringon laskettuakaan vaaran taakse.

Tuota yötöntä päivää he nytkin olivat tulleet etsimään, mutta sitä he eivät löytäneet, ei muuta kuin kylmyyttä, tuulta ja rankkasadetta.

Sade se heidän entisiä aikoja muistellessansa yhä yltyi ja tuuli pohjoisesta kiihtyi. Vaahtopäinä järven laineet hyörivät, eivät hellävaroin rantakiviä huuhdelleet, eivätkä hyväillen saaren kallioita syleilleet. Repivät ja runtelivat kuin raivohenget. Korkealle kohosi laineitten hyrsky, tunkeutui kallion koloonkin ja pirskui korkealle pääskyparia kohti. Pelästyneinä he pakenivat syvemmälle, toivoen tuulen asettuvan ja järven tyyntyvän. Vaan tuuli vain yltyi. Vesi kohosi yhä korkeammalle, kohosi kallion kuvetta myöten ja kosketteli käyräselkäisen koivun runkoa. Kallionkolossa pimeni pimenemistään. Pääskypari asettui levolle, oli kai yö jo tullut, vaikka liian pian tuntui päivä yöpuoleen kääntyneen.

Mutta eivätpä kauan malttaneet levolla pysyä. Pimeys kallionkolossa ahdisti heitä, outo kosteus oloa vaikeutti ja hiljainen veden loiskina, joka tuntui joka hetki yhä lähemmäksi lähenevän, teki mielen levottomaksi. He räpyttelivät siipiänsä ja kokivat kohota ylemmäs himmeää valojuovaa kohti. Vaivoin he pääsivät ulos vapauteen.

Ihmeissään he katsoivat ympärilleen. Kotijärvi, joka oli vanhastaan heille niin tuttu, jonka he yösydämenäkin olisivat tunteneet, oli aivan oudoksi muuttunut. Rantakivet, joilla kesäiltoina oli niin soma istuskella, olivat kadonneet ja rantapajut melkein latvojaan myöten veteen vajonneet. Ja itse rantakin, joka ennen oli ollut niin lähellä, tuntui nyt loitolle edenneen.

Surumielin, päät riipuksissa pääskyt käännähtivät taaksensa. He aikoivat palata takaisin pesällensä, paneutua lepäämään kallionkoloon ja odottaa siellä siksi, kunnes kesä vihdoin koittaisi, vaan mihin kallionkolo oli joutunut! Aallot huuhtelivat saarta ylt' yleensä, korkeat kalliot olivat kadonneet, koivusta ei näkynyt kuin ylintä latvaa, ja koko saari oli kuin pieni nystyrä keskellä järven selkää.

Entä pesä, heidän suurella vaivalla rakentamansa pesä? He päästivät valittavan äänen ja kiiruhtivat kallionkoloa kohti. He räpyttelivät siipiään, liitivät veden pintaa niin lähelle, että siiven päät kostuivat, mutta kallio oli koloineen kadonnut milt'ei näkymättömiin, ylintä huippua vain aallot huuhtelivat. Ja pesä se oli joutunut veden valtaan, uponnut syvyyteen vieden mukanaan pääskyparin työn hedelmät ja valoisat toiveet.

Siinä he nyt seisoivat alakuloisina ja neuvottomina. Veden tulva oli niin äkkiä yllättänyt heidät, että he joutuivat aivan ymmälle. Se seikka heille vain oli selvänä, että kodin he nyt olivat kadottaneet ja että he olivat kuin ruuhet tuuliajolla. Mitäpä hyvää siitäkään, jos etsisivät toisen kotipaikan korkeammalta vaaralta, jonne vesi ei koskaan kohoaisi, jos rakentaisivatkin uuden pesän ja löytäisivät uuden koivun, jonka latvassa kävisi laulaminen. Se ei sittenkään olisi heidän entinen rakas kotinsa, jossa kaikki oli vanhastaan tuttua, yksin koivun huminakin ja kesäisen laineen loiske kotikallion kylkeen. Sillä helteisenäkin päivänä ja yöttömänäkin yönä siellä kaikki ilman tuulet puhaltaisivat, suomatta missään kotisuojaa ja lämpöä, sekä nostattaisivat auringonnousun mukana synkkiä pilviä.

Kirjallisuutta.

Kaunokirjallisuutta.

JUHANI AHO, *Katajainen kansani* ja muita uusia ja vanhoja lastuja vuosilta 1891 ja 1899. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 163 siv. 8:o. Hinta 2: 25.

Teos, josta muutamassa kuukaudessa ilmestyy kolme isonlaista painosta, on meidän oloissamme harvinaisuus, ja semmoinen tapahtuma tuskin olisi ollut mahdollinenkaan muulloin kuin tämänkeväisten poikkeusolojen vallitessa ja teoksen suhteen, joka kauttaaltaan kuvaa nykyhetken tunnelmia ja tunteita.

Näiden lastujen joukossa on noin kolmasosa entisistä lastukokoelmista tunnettuja (20:stä 7). Jos kohta ne ovatkin kaikille Juhani Ahon runouden ystäville vanhoja tuttuja, ei voitane kuitenkaan moittia niiden ottamista tähän kokoelmaan, koska ne tämän kirjan osaksi tulleen suuren leviämisen kautta, ovat varmaan joutuneet tuhansien nähtäviksi ja kuultaviksi, jotka niitä eivät ennen ole lukeneet. Ja nämä kappaleet ovat muutenkin sitä laatua, että ne mielellään nyt, kahdeksan vuotta myöhemmin, nykyisillä tunteilla lukee uudestaan.

Uudet lastut, kolmetoista luvultaan, käsittelevät kaikki samaa teemaa, Suomen tunnelmaa keväällä 1899. Murheinen on se tunnelma — minusta tuntuu kuin lukiessa läpi mielen kävisi jalostunut, kirkastunut hautajaistunnelma, tunnelma, joka ei sisällä vain murhetta, vaan joka luottaa ylösnousemukseen, elämään, minkä täytyy kohota haudan takaa. Tämä tunnelma kumpuaa toisinaan esiin ihanana, korkealentoisena suorasanaisena runoelmana, niinkuin „Laulaen“ lastussa, se painuu syvälle lukijan mieleen kertomuksesta kuolevasta „äidistä“ tai „kohtauksesta Keisarin patsaalla“, se nauraa kyyneleitten läpi, niinkuin kertomuksessa „Niemen äijä“ tai tuossa verrattomassa, leveällä humorilla kuvatussa lastussa „Korpelan ukot“. Useimmat lastuista ovat vertauskuvallisia, vaikka ei suinkaan tarvitse suuresti vaivata päätään miettimällä, mihin kukin eri-

tyiskohta tähtää. Siinä kohden nämä lastut todellakin ovat erittäin kansantajuisia, toisinaan kenties liiankin yksityiskohtaisesti selviä. Joukkoon on eksynyt joku taiteellisessa suhteessa vähäarvoinenkin, niinkuin „Laiva lumimyrskyssä", joka huoleti olisi voinut jäädä pois.

Tarpeetonta on kirjaa lukijalle suosittaa. On erittäin ilahuttavaa että Juhani Aho on antanut runoudelleen tämän suunnan. Se „surun lahja", jonka kansamme on näinä vakavina aikoina saanut, on varmaankin vastaisuudessakin kohottava Ahon runottaren kansansa tunteiden tulkiksi ja saattava hänet luomaan uusia kuvia Suomen kansan aseettomasta taistelusta näiltä merkkivuosilta — kuvia, jotka voidaan asettaa runoilijakuninkaamme luomien, yhdeksänkymmentä vuotta aikaisemmin suoritettujen taisteluiden kuvain rinnalle.

S.

Maantieteellistä kirjallisuutta.

P. NORDMANN, *Maantieteen opetuksen tarkoitus, välikappaleet ja metoodi.* Suomennos. Helsinki 1898. Otava. 108 siv. 8:o.

P. Nordmannin yllämainittu kirja lienee ensimäinen laatuaan pohjoismaissa (sen ruotsalainen painos ilmestyi 1897). Tekijän puolelta se ei esiinny suurilla vaatimuksilla. Se on lähinnä kirjoitettu nuoria opettajia varten eikä sitä kirjoittaessa niin tarkoin ole noudatettu systemaatisen pedagogiikan sääntöjä, vaan on se enemmän laadittu niiden havaintojen nojalla, joita tekijä on koonnut käytöllisellä opettajaurallaan. Siitä huolimatta on kirja sangen tärkeä lisä niukkaan suomenkieliseen maantieteelliseen kirjallisuuteen. Ne ohjeet ja viittaukset, joita se sisältää, ovat varteenotettavia, usein ainoastaan toivoisi, että esitys olisi laajempi ja perusteellisempi. Esim. luku opetuksen tarkoituksesta olisi epäilemättä voittanut, jos esitys olisi ollut seikkäperäisempi. Pintapuolinen on silmäys kotiseutuopin syntyyn. Luku havaintovälineistä ja niiden käyttämisestä opetuksessa on erittäin valaiseva, niinkuin myös ne metoodilliset nouvot, jotka tekijä antaa. — Varmaan tulee kirjalla olemaan suuri merkitys suomenkieliselle opettajistolle. Tästä se on tilaisuudessa näkemään, mitä opetusvälineitä nykyään maantieteen opetuksessa käytetään, miten niitä käytetään ja mistä ja millä hinnalla niitä saadaan. Ne neuvot ja huomautukset, joita kirja sisältää, voivat herättää suurempaa intoa maantieteen opetukseen. — Toivomme kirjalle lukijoita etenkin kansakoulun alalla toimivien henkilöiden keskuudesta.

R. B.

I. USCHAKOFF, *Suomenmaan kartta* ynnä *hakemisto* sisältävä maantieteellis-tilastollisia ja teollisuutta koskevia tietoja. Helsingissä 1898, tekijä. Hakemisto sisältävä 164 siv. 8:o. Hinta 10: —.

Tämä karttateos ja siihen liittyvä hakemisto on epäilemättä tervetullut jokaiselle isänmaan maantieteen harrastajalle, matkailijalle, kauppiaalle ja yleensä jokaiselle kansalaiselle, joka tarvitsee tietoja maamme eri osista. Käytännöllisyytensä, suunnittelunsa ja hakemistonsa vuoksi se ehdottomasti voittaa kaikki edeltäjänsä.

Kartan on pääasiallisesti piirtänyt karttapiirrustaja maanmittausylihallituksessa J. F. Sevón. Se jakautuu Oulun kaupungin kohdalta kahteen lehteen, joista toinen, pääkartta, joka käsittää eteläpuolella Oulua olevan Suomen, on tehty mittakaavassa 1: 1,000,000, sekä toinen, lisäkartta, käsittävä maan Oulusta pohjoiseen, mittakaavassa 1: 2,000,000. Täten on voitu saada kartan laajuutta suuresti paisuttamatta siihen sopimaan sangen täydellinen kuva koko Suomen maantieteellisistä seikoista. Kun etelä-Suomi on suoritettu verraten suuressa mittakaavassa (samassa kuin Inbergin kartta v. 1875), on siihen selvyyttä vahingoittamatta voitu ottaa koko joukko yksityisseikkoja, ja pohjois-Suomen osassa on pienempi mittakaava ollut täysin riittävä yhtä yksityisseikkaisen kuvan antamiseksi.

Yleensä tekee kartta piirustuksensa ja värityksensä puolesta erittäin mieluisen vaikutuksen. Selvästi siinä maa eroaa vedestä sekä meren että sisäjärven ja vesijaksojen rannoilla. Suomen monia „vuorenselkiä", jotka niin usein ovat Suomen karttojen selvyyttä häiritsemässä, mutta joiden kuvaamisesta käytännöllinen hyöty on verraten vähäinen, saapi tästä kartasta turhaan etsiä. Mutta sen sijaan on maan hallinnollinen jaoitus lääneihin, kihlakuntiin ja pitäjiin selvästi esiintyvä. Edelleen näemme siinä merkittyinä rauta- ja maantiet, sangen paljon syrjäteitäkin, kestikievaritalot, tehtaat, sahat, ruukit, lastauspaikat, kanavat, loistot, loistolaivat, luotsiasemat, tärkeämmät kylät ja suuremmat maatilat. On selvää ettei täydellistä tasaisuutta kaikin kohdin ole voitu saavuttaa, mutta yleensä täytyy sanoa ettei teos, mikäli sitä itselleni tutuista paikoista olen kokenut tarkastaa, anna aihetta tärkeihin muistutuksiin. Kun syrjäteitä, toisinaan polkujakin on merkitty, niin kummastelee, miksi laivareitit, joilla sisämaanliikkeessä on niin suuri merkitys, on poisjätetty. Tämä on mielestäni kenties tärkein muistutus karttateosta vastaan.

Nimien kirjoittaminen tekee tätä nykyä kartantekijälle sangen suuria vaikeuksia, kun ei nimistötutkimuksia vielä ole olemassa riittävässä määrässä. Hra Uschakoff ei nähtävästi ole säästänyt vaivojaan saadakseen kartan nimistön tarkaksi ja oikeaksi, ja entisiin karttoihin verraten on tässä todellakin suurenmoinen edistysaskel otettu. Että yksityisiä virheitä silti on jäänyt, ei tietysti ole ihmeteltävä; olisi vain suotavaa että kunkin paikkakunnan oloja tuntevat henkilöt antaisivat tekijälle huomau-

tuksia uuden painoksen varalle.[1] Jos paikalla on kaksi nimeä, sekä suomen- että ruotsinkielinen, on molemmat kartalle merkitty. Tämä mielestäni on jotenkin tarpeetonta; olisi voinut kartalla käyttää paikkakunnan kielen mukaista nimeä ja osoittaa toiskieliset nimet hakemistossa.

Karttaa on ilmestynyt kolme eri laitosta: karttakirja, jossa uutuutena on sangen sukkela ja mukava liikkuva koneisto karttojen vierekkäin asettamista varten, karttakirja ilman koneistoa, jossa kartat ovat kankaalla alustetut, sekä seinäkartta.

Suurin uutuus on kuitenkin karttaan liittyvä *hakemisto*, josta toimittaja ansaitsee mitä suurimmat kiitokset. Ainoastaan se, joka on tämäntapaista työtä suorittanut, osaa arvostella sitä ääretöntä vaivaa, mitä tämän hakemiston kokoonpano sinne tänne siroitetuista lähteistä ja kirjevaihdosta on kysynyt. Hyvin pienellä alalla, perin suppeassa muodossa saapi hakemiston käyttäjä äärettömän paljo tarkkoja tietoja eri kaupunki- ja maalaiskuntien oloista, asukkaiden lukumäärästä ja kielestä, kunnan pinta-alasta, kouluista, laitoksista, tiloista, historiallisista muistoista j. n. e., ja paikkojen löytämiseen kartalta on annettu selvät viittaukset. Hakemiston loppuosa antaa tietoja teollisuuslaitoksista, maan hallinnollisesta, lainkäytöllisestä ja kirkollisesta jaoituksesta sekä „sekalaisia luetteloja ja tietoja“ (kunnallisesta jaosta, kouluista, sotaväestä, vankiloista, tullilaitoksesta, luotsipaikoista, teollisuus-, kauppa- ja maanviljelystilastoa y. m.). Kaikesta näkyy että tekijä on koettanut koota ja seuloa näitä erikoistietoja niin sanoakseni tiedemiehen omaisella pieteetillä ja samalla käytännöllisen miehen hyvällä valikoima-aistilla ja järjestelykyvyllä.

Kartan eri laitokset hakemistoineen maksavat 10 markkaa, joka on erinomaisen huokea hinta (Inbergin kartta esim. maksoi aikoinaan 28—25 markkaa).

Toivomme että kartta saavuttaisi mitä suurimman leviämisen ja tuottaisi tekijä-kustantajalle korvauksen huolellisesta, pitkällisestä työstä ja suurista kustannuksista.

S.

Taloudellista kirjallisuutta.

K. E. SOHLMAN. *Piirteitä rautateiden historiasta.* Kuopio 1899. Otava. 158 siv. 8:o. Hinta: 2 —.

Niin tärkeä kuin rautatielaitoksemme onkin kansamme koko taloudelle, ei meillä ole tehty aivan paljon, jotta tuo asia tulisi seikkaperäisesti

[1] Esimerkkinä virheiden laadusta mainitsen Ristiinan pitäjästä nimet *Löytinen*, pitää olla *Löytö* (ruots. Löytis), *Kirkontaipale*, p. o. *Kirkkotaipale*.

tunnetuksi suurelle yleisölle. Laatuansa ensimäiset taisivat siinä kohden olla allekirjoittaneen v. 1885 Valvojassa ja v. 1887 Kansanvalistusseuran kalenterissa (vuodelta 1888) siitä julkaisemat lyhyet kirjoitukset. Ruotsiksi hra Aug. Fabritius v. 1887 laajemmin esitti Suomen rautatielaitoksen kehitystä vv. 1862—1887. Numerotietoja asiasta on määräaikaisesti julaistu sekä Tilastollisessa vuosikirjassa että varsinkin virallisen Rautatietilaston suurissa nidoksissa, mutta erehtymättä voinee olettaa, että verrattain harvat ovat ottaneet vaivaksensa tarkemmin tutustua näihin julkaisuihin. Aivan äskettäin suuri rautatiekomitea, helpottaaksensa vertausta tehtyjen ja tehtäviksi ehdotettujen ratojen välillä, on koonnut eri tauluksi (VIII, a, 1 toisen mietinnön tilastollisissa liitteissä) tärkeimmät numerot, jotta olisi itsekustakin radasta rakennusaika, pituus sekä kustannukset selvillä sekä sellaisina kuin alkujaan olivat että nykyänsäkin, ja tämän avulla on vertaus paljon huokeammaksi käynyt. Mutta huolimatta näistä ja muista pienemmistä lisistä samaan kysymykseen on jokaisella lukijalla hyvä apu tarjona yllämainitussa kirjassa, jonka hra Sohlman on tehnyt, ja josta noin $^2/_5$ eli sivut 98—158 ovat omistetut Suomen rautatielaitoksen kehityksen valaisemiseksi.

Nuoremmalle polvelle kirja kertoo paljonkin uutta: miten 1840-luvulla ruvettiin ajattelemaan hevosrataa eli raitiotietä Helsingistä eteläisen Hämeen seuduille; kuinka silloinen kenraalikuvernööri katsoi oikeudekseen ajaa tuota asiaa senaatin ja valtiovarainpäällikön selän takana, kunnes kysymys sitten Aleksanteri II:n aikana joutui lailliselle tolallensa; kuinka epäilevästi yritystä ajateltiin, joko sitten oli puhetta siitä liikkeestä, jota rautatielle saattoi tulla, tahi mahdollisuudesta ylläpitää liikettä ympäri vuoden. Toisinaan olemme kaivanneet vähän tarkempia tietoja; niinpä esim. se käänne, jonka 1877 vuoden valtiopäivät saivat aikaan koko rautatiepolitiikassamme, samoin myös 1872 vuoden tuumat myydä valtion rautateitä ulkomaan rahamiehille, sekä eri aikoina tehdyt, mutta toteumatta jääneet rataverkkoehdotukset kyllä ovat olleet siksi tärkeitä, että olisivat ansainneet huomiota, ainakin yhtä paljon kuin Porvoon yksityinen rautatie, joka valitettavasti pitkiksi ajoiksi jäi yksityisratojen harrastajille varottavaksi esimerkiksi vaan.

Tarkastaessamme niitä numerotietoja, joilla hra Sohlman on valaissut rautatielaitoksemme kehitystä, olemme huomanneet, että joku summa olisi sietänyt tulla korjatuksi. Ratojen pituutta voi laskea eri tavoin, jos ottaa sivuraiteetkin lukuun; tahi ei sitä paitsi pienempiä lisiä tuontuostakin on liittynyt vanhempiin ratoihin enentäen niiden pituutta, (esim. satamaradat sekä Sörnäsin, Vesijärven, Raivolan, Uspenskin, Pietarsaaren, Värtsilän, Vuoksenniskan y. m. radat); näissä kohden tavattavat pikkuerotukset ovat siis selitettävissä olettamatta kummaltakaan puolen erehdystä. Eri ratojen kustannuksista on vaikeampi saada täysi selvyys, sillä asianomai-

set rakennustyötä varten asetetut johtokunnat ovat virallisissa tileissään antaneet tietoja, joista rautatietilaston numerot tavallisesti johonkin määrin poikkeavat. Tuorein esimerkki on valaseva: jos Porin radan alkuperäisiin kustannuksiin luetaan nekin 600,000 markkaa, jotka heti alusta täytyi lisätä, jotta radan liikkuva kalusto vähänkään vastaisi tarkoitustaan, niin ratakilometrille tuleva kustannus heti kohoaa 4,412 markalla. Jos tässä kohden, vertaillessa hra Sohlmanin antamia tietoja niihin, jotka ovat muista lähteistä tavattavina, tullaan eriäviin summiin, niin sillä ei ole sanottu, että toinen tieto olisi toistaan oikeampi.

Parissa paikassa erotukset kumminkin riippuvat epähuomiosta. Kun Helsingin—Hämeenlinnan radan kustannukset siv. 121 ilmoitetaan tehneen noin 140,000 mutta siv. 132 taas 134,000 markkaa, herättää erilaisuus huomiota. Kunkin radan alkuperäisten kustannusten ohessa tekijä, tuontuostakin antaessaan tietoja, miten korkealle valtion rautateihin sijoitettu pääoma kulloinkin on noussut, myös on lukenut myöhemmin lisätyt täydennyskulut, joten useihin miljooniin nouseva ja yhä kasvava erilaisuus on selitettävissä. Erehdys on sitä vastoin tapahtunut, kun kirjoittaja siv. 135 Savon radan hintaa määrätessään on jättänyt Kouvolan—Kotkan rataosan pois, ilmoittaen kokonaiskustannukseksi 16,8 miljoonaa kun olisi pitänyt olla 19,8, vai lieneekö painovirhe tässä olemassa? Samoin on rautateitten menomäärissä erotusta olemassa, jos vertailee summia niihin, jotka esim. ovat annetut Tilastollisessa vuosikirjassa. Vaikkeivät nämä erotukset suuresti asiaan vaikutakaan, olisi tietysti suotavaa, ettei niitä olisi. Tämä muistutus koskee etupäässä virallisia lähteitä, vähemmin niiden käyttäjää.

Alkupuoli hra Sohlmanin kirjaa esittää kymmenessä luvussa rautateiden yleistä historiaa; ensinnäkin miten kulkuneuvoja muinaisina aikoina on maailmassa hoidettu; miten tärkeämmillä kuljetusteillä ruvettiin tavarain kuljetusta huojentamaan käyttämällä tien tasoittamiseen puisia kiskoja, joitten sijaan aikoinaan tuli rautaiset (vihdoin teräksiset) kiskot j. n. e. Vähän odottamattomalta tuntuu kenties monelle, kun koko neljä aikakautta rautateiden kehityshistoriassa luetaan suoritetuksi, ennenkuin höyryvoima tuli käytäntöön liikevoimana, mutta tämä jako voipi olla maunasia. Hauskassa yleiskatsauksessa saadaan tietoja siitä kehityksestä, joka Euroopan eri maissa on saavutettu rautatielaitoksen alalla; Portugalista mainitaan, että sen ensi rata valmistui 1834 (lue 1854). Eri luvuissa esitetään, mitä parannuksia vähitellen on saatu aikaan lokomotiiviteollisuuden alalla, tavara- ja matkustajavaunujen rakenteessa, signaalilaitokseen nähden j. n. e. Vihdoin annetaan tässä osastossa tietoja rautateiden tuottamasta hyödystä sekä tilastollisia tietoja eri maanosien rataverkosta; viimemainitut tiedot eivät kumminkaan ulotu pitemmälle kuin vuoteen 1893 (Suomea koskevat vuoteen 1896).

Kirjan tarkoitukseksi ilmoitetaan esipuheessa tarjota suuremmallekin yleisölle tietoja rautateitten synnystä, kehittämisestä ja luonteesta sekä niiden tuottamista eduista. Erikseen tekijä on pitänyt silmällä Suomen rautateiden palveluksessa olevaa ja neljääntuhanteen nousevaa henkilökuntaa, jolta ennen on puuttunut tilaisuutta perehtyä tähän aineeseen, vaikka rautateiden kehityshistorian tunteminen juuri sille on sekä huvittava että hyödyllinenkin. Ei ole epäilemistä, että herra Sohlman tällä on ottanut tyydyttääksensä todellista tarvetta. Että hän on hyvällä menestyksellä suorittanut tehtävänsä, näkee lukija jo siitä ainesten runsaudesta ja puutteiden vähäpätöisyydestä, joka on tullut ilmi tästä arvostelusta. Toivomme, että tämä hauska ja hyödyllinen kirja on saava laajan menekin.

E. .G Palmén.

Yleisaineista kirjallisuutta.

C. G. Estlander, *I fosterländska ämnen.* Tal och föredrag af — —. Helsingfors 1898, G. W. Edlund. 59 siv. 8:o. Hinta 1 mk.

Kaunopuheisuus ei yleensä kuulu meidän suomalaisten ominaisuuksiin. Siinäkin, missä jalot aatteet lausutaan kauniilla ja sujuvalla kielellä, puuttuu tavallisesti sitä vilkkautta, sitä mukaansa tempaavaa innostusta, jota usein ollaan tilaisuudessa huomata eteläisempäin maiden lasten puheissa. Meidän luonteemme on hitaampi — se on siitä syystä sitkeämpikin. Tuota suomalaista luonnetta huomaa hra Estlanderinkin viidessä tähän vihkoon painetussa puheessa. Ne ovat meidän kaunopuheisuutemme parhaimpia tuotteita. Puhe Korsholman valleilla, kun arkeologisen kommissionin toimesta muistoristi siellä pystytettiin 1894, ja puhe Runebergin hautapatsaan paljastajaisissa 1888 ovat molemmat kauniita, monta ylevää ajatusta sisältäviä, mutta tuota innostuttavaa personallista vaikutusta niissä jossain määrin kaipaa. Puhe kevätjuhlassa 1898 „Maamme“-laulun 50-vuotiseksi muistoksi on se, jossa sydän suorimmin puhuu sydämmelle, joka voimakkaasti tempaa kuuliain mielet mukaansa — niinkuin tilaisuudessa tapahtuikin — ja joka sentähden täydellisimmin täyttää kaunopuheisuuden vaatimukset. Personallisuus kyllä myöskin puhuu puheessa ylioppilastalon 25-vuotisjuhlassa 1895, mutta siinä huomaa paikotellen jotain kankeutta, ikäänkuin puhujan täytyisi välttää syvemmin kajoamasta eräihin arkoihin kohtiin, joita sentähden vain lievästi kosketellaan. Vihkon arvokkain osa on sittenkin esitelmä J. L. Runebergin uskonnollisesta maailmankatsomuksesta, jossa kirjoittaja muutamin kuvaavin piirtein tekee siitä ja sen kehityksestä selvää. Jo-

kainen sivistynyt henkilö maassamme on varmaankin mielellään tutustuva siihen uuteen lisään „isänmaallisten aineitten“ valaisemiseksi, jonka ahkera tekiä jälleen on julkaissut.

G—t.

Tietoja eri aloilta.

Suomi ulkomailla.

— *Kirjanen Suomen asiasta.* Sen kirjallisuuden joukosta, mikä ulkomailla on viime aikoina Suomen kysymyksen johdosta tullut julkisuuteen, mainittakoon tässä eräs Berlinissä ilmestynyt kirjanen: *Staatsstreich in Finnland und national-russische Eorberungspolitik.* Ergebnisse einer Studienreise in Finnland. Auch ein Beitrag zur Friedens konferens von Dr BORIS MINEÈS. Tekijä, joka on ollut kansantalouden professorina Sofian yliopistossa ja joka viime keväännä oleskeli Suomessa, esittelee ainettansa vilkkain piirtein, usein humoristisella tavalla. Puhuessaan Suomen valtio-oikeudellisesta suhteesta Venäjään tekijä mainitsee muutamia huomattavia venäläisiä lausunnoita, jotka osoittavat, miten Venäjällä on Suomen asemaa aikaisemmin käsitetty. Pobjedonotsevin suunnan edustajassa, Katkovin „Moskovskija Vjedomosti“ssa on luettavana pääartikkelissa 6 p. maalisk. 1871: „Nyt on Suomi meille naapurivaltio“. Kahdentoista vuoden perästä, 3 p. maalisk. 1883 sanotaan eräässä saman lehden pääartikkelissa: „Suomi muodostaa Venäjästä kokonaan erillä olevan valtio-organismin. Suomella on oma valtiosääntö, oma finanssi- ja kauppapolitiikki, oma rahalaitos, oma tullitariffi“. V. 1884 kirjoittaa sama lehti niinikään johtavassa artikkelissaan: „Kun Suomella on oma hallintonsa ja sillä on oma rahajärjestelmä, ja on tullirajalla eroitettu valtakunnasta (Imperium), niin se on melkein personaaliuniooni-suhteessa Venäjään. Vielä 18 p. toukok. 1885 kirjoitetaan saman lehden pääartikkelissa: „venäläinen lainsäätäjä . . . katselee Suomea eroitettuna kokonaisuutena, joka on valtakuntaan miltei personaaliuniooni-suhteessa“. Viittä kuukautta myöhemmin Suomea samassa lehdessä huudettiin separatismistä epäilyksenalaiseksi Venäjän maakunnaksi! Tekijä huomauttaa että etevimmät venäläiset valtio-oikeuden tutkijat, niinkuin Sergejevitsh, Romanovitsh-Slavjatinski, Gradovski, Tsitsherin, Kavalin ja useat muut selittävät Suomen autonomiseksi valtioksi; näihin voitaisiin vielä lisätä venäläinen valtio-oikeuden tutkija Engelmann, jollei hänellä olisi saksalainen nimi. Itse Korkunov, yksi Suomen päävastustajia sanoo, 1893 ilmestyneessä teoksessaan „Venäjän valtio-oikeus“: „Suomessa ovat valtiopäivät,

jotka rajoittavat suuriruhtinaan oikeutta". Myöskin Martens ja Tagantsev, huomattavimmat venäläiset oppineet, jotka Suomea sanovat maakunnaksi, tunnustavat että Venäjän tsaareilla Suomen suuriruhtinaina on valtiosäännöllisesti rajoitettu valta.

— DOMENICO COMPARETTIn italiaksi julkaisema teos Kalevalasta ilmestyi viime vuonna englanninkielisenä (nimellä: *The traditional Poetry of the Finns.* Translated by ISABELLA M. ANDERTON. With introduction by ANDREW LANG). Tämä englanninkielinen käännös on ilmoitettuna („The Times"in julkaisemassa) aikakauskirjassa „Literature" (N:o 73, s. 253). Arvostelija hyväksyy Comparetti'n käsityksen suomalaisen loitsurunouden vanhemmuudesta, kiittelee useita kirjan erityiskohtia ja tekijän erityistä tarkkuutta suomalaisissa sitaateissa sekä huomauttaa, että kirja tieteellisenä teoksena ei sanottavasti käsittele Suomen runouden kauneutta ja suloa, vaan pääasiallisesti sen kehitystä ja kokoonpanoa.

— Aikakauskirjassa »*The Wide World Magazine*» (III, N:o 16 s. 395—402 on KATHLEEN SCHLESINGERin kirjoittama kirjoitus „The qvaintest wedding in the world" (maailman alkuperäisimmät häät). Siinä esitetään I. K. Inhan ottamien valokuvien perustuksella (niistä julkaistaan 11 jäljennöstä) Venäjän karjalaisia häitä. Tekijä sanoo karjalaisia häitä „todelliseksi tulikokeeksi", jonka „surkuteltavan draaman toimivat henkilöt, vaikka ovat suomalaista alkujuurta ja säilyttävät tämän kansan omituisia ja vanhoja tapoja, ovat eläneet niin kauan venäläisen vaikutuksen ja uskonnon alaisina, että he muodostavat mitä jyrkimmän vastakohdan korkealla sivistysasteella oleville varsinaisille suomalaisille".

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

»Kuollut sesonki» v. 1899. — Keisarillinen kirje puhemiesten puheiden johdosta. — Suomen sisälliseen itsenäisyyteen ei tahdota koskea. — Virallinen kieli. — Kadettikoulu. — Europpalaiset myötätuntoisuuden osoitukset. — Työväenpuolue, sen perustaminen ja ohjelma.

Saison morte — kuollut sesonki — mätäkuun aika. Vanhan kokemuksen mukaan kesän aika on kuolleen sesongin aika ja mätäkuu kuuma. Säännöllisissä oloissa ei siis olisi tämmöiseen kesäiseen Helsingin-kirjeeseen mitään kirjoittamista, ja jos jotakin olisikin, niin mätäkuun

kuumuus ja sen yleinen paha maine kai riittäisi puollustukseksi minulle, miksi en rupeaisi kirjoittamaan kirjettä, jota lukija ei kaipaa ja joka ehkä häneltä jäisi lukematta. Mutta vanhat merkit eivät tänä kesänä toteudu. Kesä on ollut täynnä tapauksia kuin vilkkain valtiollinen ajanjakso. Ja mätäkuu vuorostaan on pakoittanut ihmisiä panemaan turkin päälleen, tehden m. m. sen odottamattoman tempun uimaurheilijoille, että se yhdellä loiskauksella meriveden lämmön alensi 20:sta 8:aan, jopa 6 $^1/_2$ asteeseen, puhumatta niistä vielä paljoa ikävämmistä yllätyksistä, mitä on tullut maanmiehen osalle. Tämmöisissä poikkeusoloissa lienee tehtävä minunkin se poikkeus, että kirjoitan Valvojan kesänumeroon Helsingin-kirjeen, toivoen että lukijatkin samoin näin poikkeusoloissa sen suosiollisesti lukevat.

Kun viime kirjeeni kirjoitin, olivat juuri väliaikaiset valtiopäivät päättymässä. Suomen kansan käsityskanta lausuttiin vielä kerran miehekkäin sanoin puhemiesten puheissa valtaistuinsalissa, ja säädyt erosivat hyvin täytetyn työn perästä kukin haarallensa.

Vastaus näihin puheisiin — keisarillinen käskykirje — seurasi pikemmin kuin kenties odotettiinkaan. Jokainen tietää että tämän kirjeen sisällys oli omansa masentamaan niitä toiveita, joita vielä saattoi olla asian säännöllisestä, perustuslainmukaisesta ratkaisusta. Kuitenkin on tässä kirjeessä yksi erityisesti huomioon otettava kohta. Keisarillinen Majesteetti vetoo itse hallitsijavakuutukseensa, sanoen että hän valtaistuimelle noustessaan oli „nähnyt hyväksi säilyttää Suomelle sen sisäisen lainsäädännön erityisen järjestyksen“, minkä hänen korkeat esi-isänsä olivat maalle suoneet. Tämä „erityinen lainsäädännön järjestys“ sisältää että lakia Suomessa ei saa säätää eikä muuttaa muuten kuin valtiosäätyjen enemmistön suostumuksella ja että perustuslain säätämiseen tarvitaan kaikkien valtiosäätyjen suostumus. Että asevelvollisuuslaki on säätylaki ja että määrätyt pykälät siinä ovat perustuslain luontoisia, olipa jälkimäisten perustuslainluontoisuudesta Venäjän sotaministerillä aikoinaan ollut tietoa tai ei — siitä ei voine kellään olla epäilystä. Mutta miten tämä Suomen „lainsäädännön erityinen järjestys“ soveltuu helmikuun julistuskirjassa määrättyyn lainsäädäntöjärjestykseen, on toistaiseksi vaikea käsittää.

Suomen sisälliseen itsenäisyyteen ei tahdota koskea — sitä on monesti vakuutettu yksin meille vihamielisimmässäkin venäläisessä sanomalehdistössä. Mutta tähänkin lausumaan soveltuvat sangen huonosti ne toimenpiteet, jotka tiettävästi tätäkin nykyä ovat vireillä.

Jokainen tietää että on ollut esillä ja — mikäli tiedetään — vielä ratkaisematta on kysymys venäjän kielen saattamisesta virkakieleksi Suomeen. Kansan oman kielen käyttäminen hallinnon kielenä on epäilemättä jos mikään kansan autonomian tunnusmerkkinä. Suomessa on tosin kauan ruotsin kieli ollut yksinomaisena virkakielenä, ja vielä nytkin se on suomen kielen suhteen aivan liian edullisessa asemassa. Mutta ruotsin kieli on kuitenkin Suomessa kotimainen kieli, jota osa kansaamme puhuu. Suomessa asuvan ruotsinkielisen väestön olemassaolo oikeuttaa sitä vastakin säilytettäväksi *toisena* maan virallisista kielistä. Mutta venäläinen väestö on täällä kokonaan olematon, venäjän kielen käyttämisellä maan sisällisissä oloissa ei täällä kenellekään tuotettaisi etua, vaan kaikille epämukavuutta. Sillä ei siis voisi olla muuta tarkoitusperää kuin Suomen kansallisen omaperäisyyden hävittäminen. Suomen kansa, joka on kansallisen itsetietoisuutensa heräämisestä saakka taistellut kielensä kohottamiseksi korkeamman sivistyksen ja hallinnon kieleksi, ei voisi tuntea katkerampaa pettymystä, kuin jos tätä työtä vastaan, joka viime vuosikymmenet on täyttänyt suuren osan Suomen kansan elämää, suunnattaisiin surman isku.

Toinen ehdoitus, joka kenties vielä suuremmassa määrässä koskee meidän sisällistä elämäämme, on ehdoitus kadettikoulun uudestaan järjestämisestä. Asianomaisen komitean ehdoitushan ei rajoittunut kysymykseen sotilasopetuksen uudesti järjestämisestä, vaan tähtäsi paljoa laajemmalle. Opetuskieleksi oli tuleva venäjä, oppilaiksi puolet venäläissyntyisiä eikä koko opetuksen päämääränä ollut oleva sotilaskasvastus — sehän oli vasta Venäjän kouluissa annettava — vaan jonkinlaisten yleisten tietojen antaminen. Ja tässä koulussa saavutettujen tietojen nojalla pitäisi oppilaiden tulla päteviksi kaikkinaisiin hallinnollisiin virkoihin!

Minun ei tarvitse suomalaiselle lukijalle selittää, minkäläinen vaikutus tämmöisellä asiain järjestelyllä olisi virkamiehistömme vastaiseen virkakuntoon, puhumatta siitä, miten venäläissyntyisten hankkiminen maan hallinnollisiin virkoihin loukkaisi sitä sisällisen itsenäisyytemme ensimäistä ehtoa, että maamme hallinto on kotimaisilla miehillä hoidettava. Jokainen tietää, kuinka pitkällistä valmistusta nykyään vaaditaan maassamme alimmiltakin virkamiehiltä. Harvat ovat ne virat, joihin tätä nykyä voipi päästä ilman yliopistosivistystä. Nyt kadettikoulu muutamissa vuosissa ja opetuskielellä, joka olisi toiselle puolelle oppilaita vieras, hankkisi virkamiehille sekä tarpeellisen yleisen sivistyksen että maassamme tarvittavan kielitaidon ja Suomen lakien tuntemisen. Todellakin suuremmoiset tulokset! Kaiketi tulokset tulisivat olemaan yhtä loistavat jollei loistavammat, mitä luonteen kasvatukseenkin tulee.

Vaikea on uskoa ehdoitusta täydellä todella tehdyksi, ja vielä vaikeampi on uskoa, vaikka olemmekin yllätyksiin tottuneet, että se voisi mihinkään tositoimiin johtaa.

„Ihminen on yhdyskunnallinen eläin“ — niin on joskus ihmistä määritelty. Jos kohta täytyneekin tunnustaa ettei tämä määritys ole kaikin puolin tyhjentävä, niin on kuitenkin myönnettävä, että se osuu yhteen inhimillisen elämän ydinkohtaan. Onhan kaikki, mitä kultuurin nimellä nimitetään ihmisten yhteistoiminnan kautta syntynyt. Ihminen yksinänsä, muihin liittymättä, olisi kaikkeen kultuuriin mahdoton. „Ei ole ihmisen hyvä yksinänsä olla.“ Jos kohta kaikki inhimillinen sivistyselämä itse asiassa on yhteistoimintaa, on luonnollista että kehittyneemmissä sivistysoloissa on tullut yhä enemmän tarpeelliseksi keskittää yhteistoimintaa pysyvästi vaikuttamaan määrättyyn suuntaan. Ja näin on nykyaikaisessa yhteiskunnassa yhdistyselämä saavuttanut aivan erityisen merkityksen yhtenä henkisen ja aineellisen edistyksen voimakkaimmista vivuista.

Kuinka paljon yhteenliittymisen avulla on meidänkin maassa saatu aikaan kaikilla aloilla: tieteen, taiteen, kirjallisuuden, talouden, raittiuden, kansanvalistuksen y. m. toimialoilla, sitä tuskin täysin voi itselleen kuvitellakkaan, ennenkuin on kirjoitettu yhdistyselämämme, tiede-, taide-, kirjallisuus-, kansanvalistus-, nuorison-, maanviljelys- y. m. seuraimme historia. Vasta tämmöisen tutkimuksen perästä voisi täysin arvostella, mitä etua kansalla on saattanut olla yhdistyslaitoksesta.

Niinkuin tiedetään on yhdistysten perustaminen näihin asti meillä ollut sangen vapaa. Yhdistysten säännöt vain ovat olleet hallintovallan hyväksyttävät. Hallintovallalla on täten siis sääntöjä vahvistaessaan ollut tilaisuus valvoa yhdistyselämää ja sen tarkoitusperiä — seikka, mikä kaiketi hallintovallan kannalta on sille suoraksi eduksi katsottava.

Nykyään näyttävät kuitenkin asiat tässäkin kohden kääntyvän uudelle kannalle. Kenraalikuvernöörin ehdoituksesta kerrotaan määrätyn ettei mitään uusia yhdistyksiä saa perustaa ennen vuotta 1901, ja sen jälkeen on lupa jokaisen yhdistyksen — kaiketi siis esim. jokaisen raittiusseuran tai isäntäyhdistyksen — perustamiseen hankittava korkeimmasta paikasta.

Tuntuva olisi epäilemättä tällaisen määräyksen vaikutus. Mutta ehkä väliaika saattaisi olla erittäin hyödyllinenkin siinä suhteessa, että siitä saatamme oppia tarpeeksi asti arvossa pitämään ja hyväksemme käyttämään nykyisiä yhdistyksiämme.

Surun ihmistä kohdatessa häntä suuresti lohduttaa ja rohkaisee ystävien osoittama myötätuntoisuus. Siltä kannalta mielestäni ovat etupäässä arvosteltavat ne myötätuntoisuuden osoitukset ulkomaiden kultuurin etevimpien edustajain ja ulkomaiden sanomalehdistön puolelta, jotka viime aikoina ovat niin runsaassa määrässä tulleet osaksemme. On tietysti selvää ettemme voi ulkomaalta odottaa mitään muuta kuin moraalista kannatusta. Kukin kansa, niinkuin yksityinenkin ihminen, on oman onnensa seppä. Mutta joka tapauksessa on toiselta saatu rohkaisu omansa mieltä kohottamaan ja antamaan voimaa kestämään, kunnes paha päivä on ohitse.

Mutta toisessa suhteessa on kultuurilähetystön välillinen merkitys paljoa suurempi kuin konsanaan sen suoranainen merkitys Suomen asialle. Ensi kertaa ovat Europan korkeimman kultuurin edustajat kaikista maista suoranaisesti kääntyneet mahtavan hallitsijan puoleen ajaaksensa ihmisyyden ja sivistyksen asiata, pyytääkseen valtaa kunnioittamaan oikeutta, vedoten niihin jaloihin periaatteihin, jotka sama hallitsija itse oli rauhanmanifestissaan julki julistanut. Varmaankaan tämä kerta ei tule olemaan ainoa laatuaan, kun tälle menettelytavalle kerran on tie viitattu. Jos kansojen etevimmät kultuurin edustajat alkavat ajaa sitä periaatetta, että valta ei ole sama kuin oikeus, että lupaukset ja sopimukset kansojenkin kesken ovat pyhänä pidettävät, että kansojen keskisissä oikeussuhteissa väkivalta ja väkevämmän oikeus eivät ole enemmän oikeutetut kuin yksityistenkään välisissä oikeuskysymyksissä, niin on suurempi toivo asian perille ajamisesta tällä keinoin kuin diplomaattisten neuvottelujen tietä. Tämän periaatteen yleinen tunnustaminen se samalla takaisi pienten kansojen olemassaolon. Nämä europpalaiset adressit, joiden joukossa olivat Europan kaikista suurvalloistakin lähteneet, ovat samalla voimakkaana vastalauseena sitä käsitystapaa vastaan, että ihmiskunnan sivistykselle olisi edullisempaa, jos olisi olemassa vain suuria kansoja, ja että pienten kansain olemassaolo on kultuurille ainoastaan esteeksi.

Erityiseksi lohdutukseksi kansallemme saamme siis katsoa, että Europan sivistyksen parahimmat edustajat ovat lausuneet, että meidän kultuurimme heikon taimen säilyttämisellä on merkitystä ihmiskunnan viljelykselle, että sen häviö olisi tappio tälle viljelykselle. Siitä, että tämä mielipide on julkilausuttu, tulee meidän olla suuresti kiitollisia, sillä, niinkuin sanottu, se on omansa mitä suurimmassa määrässä meitä rohkaisemaan onnettomuuksia kestämään.

Itsenäinen työväenpuolue on nyt julistettu Suomeen perustetuksi, johtaja ja hallitus puolueelle valittu ja sille työväelle, joka ei tähän ole yhtynyt, on sanottu: „terve menoa“!

Olen jo kerran ennen lausunut epäilyksiä siitä, olisiko erityisen työväenpuolueen perustaminen työväen asialle varmaksi eduksi, samoin kuin suuresti sopii epäillä, onko siitä kokonaisuudelle etua. Jos työväestöön kuuluvat ainekset luopuvat meidän suurista valtiollisista puolueistamme, niin on pelättävää että näissä helposti työväestöä kohtaan väliäpitämätön henki pääsee valtaan, mikä tietysti ei ole eduksi, ei työväestölle eikä myöskään itse näille puolueille, ja on sangen mahdollista että tämä väliäpitämättömyys on hidastuttava reformeja, joita yhteistyöllä olisi voitu helpommin aikaansaada. On toinenkin seikka, joka saattaa tällä hetkellä puolueen perustamisen hyödyllisyyttä epäilemään. Niin kauvan kuin työväestö pääasiassa kuuluu suomenmieliseen puolueeseen, niin se ainakin kasvaa kansallisiin, isänmaallisiin mielipiteihin. Tuleeko nyt „uusi kurssi" ohjattavaksi tähän suuntaan? Onhan uuden puolueen ohjelmassa lausuttu että Suomen työväen taloudellisen ja yhteiskunnallisen vapauttamisen „perusedellytyksinä on Suomen kansallisen itsenäisyyden säilyttäminen ja suojeleminen", lause, joka meidän tulee tunnustuksella muistiin merkitä, kun tiedämme että jotkut herrat eivät tahtoneet säilyttää ja suojella kuin työväestölle edullisia perustuslakeja. Mutta on vaan toivottava, ettei tämä „perusedellytys" joudu unohduksiin, kun on kysymys puolueen omien etujen ajamisesta. Uuden puolueen johtaja on lausunut sen ajatuksen, että, jos yläluokka tahtoo työväestön pysyvän isänmaallismielisenä, on yläluokan tehtävä uhrauksia alaluokan hyväksi ja ruvettava totisesti harrastamaan työväen parasta. Minä olen samaa mieltä että uhrauksia ja työtä koko kansamme ja erittäinkin sen vähäväkisimpien jäsenten hyväksi välttämättömästi tarvitaan, mutta en sittenkään voi ymmärtää lausuttua ehtoa. Jos myönnetään että Suomen kansallisen itsenäisyyden säilyttäminen on työväenkin vapauttamisen perusedellytyksenä, niin onko oikein, että työväestö kuitenkin tätä yhteistä asiaa ajamaan yhtyy *vain sillä ehdolla*, että yläluokka muuttaa käytöstänsä työväkeä kohtaan. Siis työväestön tulee saada määrättyjä *etuja* siitä, että se yhtyy puolustamaan asiata, joka on yhtä tärkeä *koko kansalle*, koskee yhtä hyvin työväkeä kuin ketä muuta kansalaista tahansa. Siinä on juuri se itsekkäisyys, jota vastaan on moitteita lausuttu, se se on monen työväen hartaan ystävän mielen tehnyt tälle asialle kylmemmäksi, mikä ei suinkaan olisi suotava. Ajatellaanpa, miten kävisi, jos esim. suomenmieliset sanoisivat ruotsinmielisille että he eivät saata yhtyä maamme valtiollista asemaa puolustamaan, jolleivät ruotsinmieliset totisesti rupea harrastamaan suomen kielen asiaa ja tee uhrauksia sen hyväksi!

Se yleismaailmallinen pyrkimys, joka on ollut eräissä työväenpuolueen äänenkannattajan lausunnoissa, on meidän oloissamme tietysti nykyään kaikista vähimmin suotuisa. Ja yleensäkin on kysyttävä, onko nykyään, jolloin tavallisten puoluekiistojen on täytynyt asettua aivan toiseen sijaan,

aika sovelias uuden puolueen perustamiseen. Mutta kuitenkin kaikitenkin täytyy tunnustaa että on vaikea ehdottomasti hyljäten arvostella työväestön liittymistä erityiseksi puolueeksi. Onhan mahdollista että siitä on muutamia etujakin. Kenties työväestö yhteenliittyneenä ja järjestyneenä ryhmänä voi saada muita puolueita selvemmin huomaamaan työväenkysymyksen olemassaoloa, huomaamaan että on todella parannusta kaipaavia epäkohtia. Jos työväen puolue siinä, mikä kaikille on yhteistä, Suomen kansallisen itsenäisyyden puolustamisessa työskentelee muiden kanssa — niinkuin kai julkaistusta ohjelmasta tulee päättää — niin saattaa toivoa että työväestö eri puolueenakin voi muihin puolueihin vaikuttaa ja saattaa niitä ottamaan ohjelmaansa työväestön aseman parantamista. Tällä edellytyksellä ei myöskään voisi sanoa puolueen perustamisesta olevan mainittavaa valtiollista vaaraa. Kaikki riippuu vain siitä, että „perusedellytys" todella asetetaan ensi sijaan.

Mitä itse julkaistuun ohjelmaan tulee, niin sitä on tietysti parasta arvostella vasta sitten kuin näkee, miten sitä ruvetaan toteuttamaan. En saata olla kuitenkaan muistuttamatta että se aivan liiaksi tekee sen vaikutuksen, kuin se olisi muualta kopioitu, ilman tarpeellista oman maan oloihin sovittamista. Kun *lähimpien* pyrintöjen päämääräksi asetetaan muun muassa se, että sotilastaakka on suuresti vähennettävä, yleinen äänioikeus sukupuoleen ja mihinkään muuhun seikkaan katsomatta aikaansaatava jokaiselle 21 vuotta täyttäneelle, työaika saatava 8-tuntiseksi j. n. e., niin ei voine muuta sanoa kuin että tämä nuori puolue varmaankin on äärettömästi optimistinen, jos se uskoo „lähimmässä" tulevaisuudessa voivansa nämä parannukset aikaan saada. Muutamien ohjelmankohtien demokraattisuudesta saattaa olla sangen suuria epäilyksiä. Niin esim. on ohjelmaan otettu „kaikkien välillisten verojen poistaminen", vaikka pitäisi olla myönnettävä että välilliset verot vähimmin maksajalle tuntuvat ja että täten toistaiseksi on ainoa mahdollisuus runsaammin veroittaa n. s. yläluokkaa ylellisyystavaroiden tullin muodossa. „Maksuton opetus kaikissa oppilaitoksissa" ei ainakaan kaikissa oloissa olisi erittäin demokraattinen vaatimus. Olisi luullut olevan syytä tyytyä siihen vaatimukseen, ettei ketään varattomuuden vuoksi koulunkäynnistä estettäisi. „Kaksivuotinen lainsäädäntökausi" lienee aivan suora kopia ohjelmasta. Lainsäädäntökaudella tarkoitetaan sitä aikaa, joksi ulkomaiden joka vuosi kokoontuvien parlamettien jäsenet valitaan; tämä aika on useissa maissa viisivuotinen. Ettei tällä ole mitään sovitusta meidän oloihin, on sanomattakin selvä; luultavasti tarkoitetaan että valtiopäivät olisivat kutsuttavat kokoon joka toinen vuosi, vaikka ulkomainen ohjelma on sattunut tulemaan liian tarkoin kopioiduksi.

Että ohjelma sisältää hyviä ja hyödyllisiä asioita, ei käy kieltäminen, ja toivottavasti kokemus on opettava puoluetta vastedes itsenäisem-

min tekemään ohjelmaansa ja antamaan sille sisällystä, joka perustuu oleviin oloihin ja niihin nähden on mahdollisuuden rajojen sisässä. Pääasia ei kuitenkaan ole ohjelma, vaan tapa, millä sitä ajetaan. Toivokaamme että uusi puolue ja sen johtaja ovat oikean tavan löytävät ja että puolueen toiminta on oleva yhteisen isänmaan onneksi.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Vipusten sanaluettelo Suomen fyysikoille (Vipusten kirjoja N:o 2). —: 50.

Otavalta: *Aksel Järnefelt,* Suomalaiset Amerikassa. 7—10 vihko (loppu). Vihon hinta —: 60. — Yleinen kirjallisuuden historia. 10 vihko. —: 90. — *J. E. Aro,* Suomen perhoset (Vanamon kirjoja N:o 1). 8 vihko. 2: 50.— *Ivan Turgenjew,* Savua (Otavan romaanisarja N:o 11). — *Leo Tolstoi,* Ylösnousemus (Otavan romaanisarja N:o 13 ja 14). — *Carl Blink,* Eerikki XIV ja Juhana III. 3—6 vihko. Vihon hinta —: 25. — *O. Hjelt,* Nykyiset rahaolot maassamme (Kansataloudellisen yhdistyksen esitelmiä. Sarja III). —: 50. — *Th. Rein,* Suomen edustuslaitoksen uudestielvyttäminen (Otavan kansankirjasia N:o 5). —: 25. — *O. Hannikainen.* Helmikuun Julistuskirja (Otavan kansankirjasia N:o 6). —: 25. — *Mikael Johnsson,* Kansanvalistustyön järjestämisestä (Yhteiskunnallisia kysymyksiä 12). —: 50. — *H. N.*. Rannan Matin sonnimullikka (Maatalouskirjasto N:o 5). —: 20. — Asetus maanosittamisesta y. m. tilatonta väestöä koskevia asetuksia (Otavan Asetuskokoelma 2). —: 50.

Werner Söderströmiltä: Andreen kartasto, 41—48 vihko. Vihon hinta —: 75. — Eläintieteellinen kuvasto, 5 vihko. —: 40. — *J. W. Snellman,* Valitut teokset. 15 vihko. 1 :—. — *Charles M. Sheldon,* Mestarimme eli Jeesusta seuratessa. Kertomus. 1 ja 2 vihho. Vihon hinta —: 35. — *Cecilia Bååth-Holmberg,* Vuosisatamme kansainsankari Garibaldi. 1 ja 2 vihko. Vihon hinta —: 35. — *Zacharias Topelius,* Draamalliset teokset. 3 vihko. Vihon hinta 1: —. — *C. Georg Starbäck,* Historiallisa romaaneja keskiajalta. 18 vihko. Vihon hinta —: 55. — *Adolf Saphin,* Selitykset Heprealaiskirjeeseen. 8 vihko. Vihon hinta —: 35. — Avarassa maailmassa. 7 vihko. Vihon hinta —: 35. — *Otto Funcke,* Kodin hartauskirja. 8 ja 9 vihko. Vihon hinta —: 35. — Mitä kansamme vaatii? Neljä lausuntoa eräästä kansamme elinkysymyksestä. —: 25. Kyläläisten kirjasia. N:ot 5—9. Numeron hinta —: 05. — *Leo Tolstoi.* Ylösnousemus. Suomennos. 2—3 vihko. Vihon hinta —: 55.

G. V. Edlundilta: Urtima landtdagen 1899. Lagutskottets betänkande i anledning af Hans Kejserliga Majestäts nådiga proposition med förslag till värnepliktslag för Storfurstendömet Finland samt angående grunderna för de finska truppernas organisation och förvaltning. 2: —. — Resereglemente för Storfurstendömet Finland. —: 75.

K. J. Gummerukselta: *M. E.,* Opas sunnuntaikoulujen opettajille. Kolmannen vuosikerran evankeliumitekstien käsittelyä varten. 4 vihko. —: 50.

U. V. Telén & kumpp:lta: *Frans Hoffman.* Tonin kummalliset vaiheet. (Nuorisokirjallisuutta N:o 5). Suomennos. Toinen, korjattu painos. —: 90.

Suomen Nuorison Liitolta: Suomen Nuorison Liiton Albumi. I. — 1: 75.

Kyläkirjaston kuvalehti, B-sarja. N:o 6 ja 7: Mathias Calonius (kuva). — Kovia aikoja (kuv.). — J. H. Erkko, Mitä nyt? — Elias Lönnrotin kuvapatsaan luonnokset (kuv.). — Talonpojan kertomus suuresta lähetystöstä. —

Kauppaneuvos Joakim Kurtén (kuva). — Kansanvalistusseuran juhlakokous ja laulujuhla Jyväskylässä (kuva). — Kirkolta kirkolle: Paimio ja Sauvo (kuv.). — Kovia aikoja (kuv.). — Pitkäniemen houruinlaitos (kuv.). — Vilh. Bergsöe, Kaksikymmenkruununen. — N:o 8: Jaakko Forsman (kuv.) — Jaakko Tengström (kuv.). — Taiteilija Arv. Em. Liljelund (kuv.). — Alfh. Agrell, Kosiomiehet. — Vilh. Bergsöe, Kaksikymmenkruununen (Loppu).

Opiksi ja Huviksi, N:o 3—7: **V—ö W—n, Valtiopäiväjärjestyksen synty ja sisällys. — N. L., Vänrikki Stoolin Tarinoista II. — V—ö W—n, Silmäyksiä Venäjän historiaan I., II. — N. L., Maalaisväestön yhteistoiminnasta. — N. L., Todellisuus ja ihanteellisuus. — J. Scherr, Jättiläisen lapsuus (suom.) y. m. y. m.**

Uusi Kuvalehti, N:o 10. **Eräs esitelmä Suomen asiasta. — Kauppis-Heikki, Hatusen Marketta. — Åströmin veljesten tehtaat Oulussa. — Kronstatin vakooja. — Enni Auer, Nouse (runo). Runsaasti kuvia. — N:o 11 ei saapunut Valvojalle. — N:o 12: Leo Tolstoi, Kelloseppä. — Kronstatin vakooja. — Oliwer Cromwell ja kuninkaan kruunu. — Juho Niemelä, Kovan onnen lapsi. Kuvia. — N:o 13: Kansanvalistusseura. — Juho Niemelä, Kovan onnen lapsi. — Kronstatin vakooja. — E. Pyrkivä, Murhaaja. — Maiju, Ystävälle (runo). Runsaasti kuvia. — N:o 14: Juhani Aho, Pienet ja suuret. — Kielten taistelu. — Hevosten kesytyksestä. — Heikki Sarvela. Äiti ei jättänyt poikaansa. — Liikenteet ja luonnonäänet. — Amerikalainen torpedovene „Holland". Kuvia.**

Nykyaika, N:ot 9 ja 10 ei tullut Valvojalle. — N:ot 11 ja 12: **E. L., Euroopalaisen kulttuurin lähetystö. — Kaunokirjallisuutta (Kauppis-Heikki, Eino Leino ja Ellen Key). — L—a, Katsaus kevätkirjallisuuteen, y. m.**

Koti ja Yhteiskunta, N:ot 7 ja 8: A. G., **Kansainvälinen naisten kongressi Lontoossa. — Hilda Käkikoski, Mietteitä kodista ja naisesta. — E. S., Muistelmia Venäläisestä kasvatuslaitoksesta 1860-luvuilta. — M. N—la, Lisätietoja Katariina Peltolasta, y. m. — Kasvitarha. — Käsitöitä ja malleja. — Arne.**

Suomen Museo, Finskt Museum, N:o 3: Artturi H. Snellman, **Suomalaista lääketiedettä 1600-luvulla. — J. R. A., Eräs sinettikokoelma. — A. O. H., Linnainmaa Normarkussa. — B. Cf., Lisätietoja Thomas Kiempestä, y. m. — E. N., Kalkmålningar från 1300-talet i Töfsala kyrka. — J. R. A., Några konstnärminnen (Jochim Kröger, Anders Ulich). — H. J. H., Traditioner om Lempäälä och Vesilahti socknars bebyggande, y. m.**

Duodecim, N:ot 5 ja 6: G. J. Vinter, **Eräs symfysiotomiatapaus sekä vähäsen symfysiotomia-statistiikkaa sen johdosta. — Chr. Sibelius, Sananen selkäydintä affisioivista kasvannaisista ja niiden diagnoosia koskevista tutkimuksista. — Adolf Nordberg. Kystoma ovarii tapaus. y. m.**

Vartija, N:ot 6 ja 7: K. Aug. Hildén, **Saarnasta ja sen vaikutuksesta. — F. Nordlund, Valtion ja kirkon keskinäinen suhde avioasiain järjestämisessä. — K. Aug. Hildén, Pakanalähetyksestämme sananen. — F. Nordlund, Lutherin ajatukset työstä, etenkin maantyöstä. — Uutisia ulkomailta. — Kysymyksiä ja vastauksia. — Kirjallisuutta.**

Hengellinen kuukauslehti, N:ot 11—15: J. Väyrynen. Kestätkö sinä? — V. M., **Opettavainen kapakka. — J. Väyrynen, Uhrilammasta tutkitaan. — Iisakki Tarkki, Hengelliset liikkeet Kiukaisten kappelissa. — V. M., Valtiopäiviltä II. — Vennu Toppari, Nuorelle papille. — V. M., Herännäisyys (jatk.). — V. Salminen, Saksan matkalta (jatk.). — Vilh. Malmberg, Saarna Herättäjän vuosijuhlassa Kiuruvedellä 5 p. heinäk. — E. Pesonen, Puhe Herättäjän vuosijuhlassa. — D. Kilburn, Tervehdyssanoja Herättäjän vuosijuhlassa. — M. Rosendal, Juhlapuhe Herättäjän vuosikokouksessa. — A. Riihimäki, Muistelmia Kiuruveden matkalta heinäkuussa 1899. — W. M., Yhtä ja toista.**

Pyrkijä. N:o 6: S. A., Miten nuorisoseuroja perustetaan. — K. J. V., Peritäänkö epäsiveellisyyskin? — Nuorisonliikkeen historiallisia asiakirjoja. — Kauppis-Heikki, Maamiehen hyönteisoppia. — Santeri Alkio, Nuorten liittoja Vareslahdella, VI. y. m. — Vesaikko. — N:o 7: N. M., Me tahdomme (runo). — S. A., Suomen Nuorison Liiton yleinen kokous Viipurissa. I. — M. N—io, Kuka on tosi sivistynyt? — Santeri Alkio, Nuorten Liittoja Vareslahdella. VII. — Jussi Pukkunen. Jos olisin poppamiehen poika. y. m. — Vesaikko.

———

W. Lutoslawskin filosofinen individualismi.

Kirjoittanut

ARVI GROTENFELT.

WINCENTY LUTOSLAWSKI, *Ueber die Grundvoraussetzungen und Consequenzen der individualistischen Weltanschauung.* Yliopistoll. väitöskirja. Helsingissä 1898. 88 siv. 8:o.

——, *Seelenmacht.* Abriss einer zeitgemässen Weltanschauung. Leipzig 1899, W. Engelmann. 301 s. 8:o.

Puolalainen tiedemies, filosofian tutkija W. Lutoslawski julkaisi syksyllä 1898 Helsingissä ylempänä ensimäiseksi mainitun saksankielisen väitöskirjan, jolla hän meidän yliopistossamme saavutti filosofian tohtorin arvon. [1] Muutamia kuukausia sen jälkeen painatti hän Leipzigissä teoksen, jossa hän laajemmin esittelee samoja mielipiteitä, tavoitellen esityksessään yleistajuisuutta ja samalla „kustantajan toivomuksen mukaan“, kuten esipuhe ilmoittaa, lievennellen jyrkkiä ja oudoksuttavia väitteitään. Siitä syystä kumminkin muutamat johtopäätökset tulevat mielestäni selvemmin näkyviin varhaisemmassa, lyhyemmässä laitoksessa.

---

[1] Lutoslawski on vv. 1890—93 toiminut dosenttina Kasanin yliopistossa ja on v:sta 1885 alkaen painosta julkaissut suuren joukon teoksia ja aikakauslehti-kirjoitelmia hämmästyttävän monilla eri kielillä. Hänen teostensa luettelo, joka on liitetty yllämainittuun väitöskirjaan, mainitsee alkuperäisiä tuotteita puolan, saksan, englannin, ranskan, espanjan ja venäjän kielillä. Niiden joukossa on m. m. laaja tutkimus Platonin filosofiasta, »The Origin and Growth of Plato's Logic« (547 s., London 1897).

Molemmissa näissä teoksissaan Lutoslawski esittää kerrassaan omituisen, jyrkästi yksipuolisen filosofisen mailmankatsomuksen peruspiirteitä. Hän pitää kaikkein tärkeimpänä eroituksena eri mailmankatsomuksien välillä *monismin* eli *universalismin, kaikkiyhteys-opin,* ja *individualismin, yksilöisopin,* vastakohdan. Mutta hänen mielestään *kaikki* ne oppijärjestelmät, joita kuuluisat filosofit ovat esittäneet, ovat perusjuureltaan monismia. Nekin ajattelijat, jotka ovat myöntäneet verrattain suuren merkityksen yksilöille ja opettaneet, että mailma on kokoonpantu lukuisista, johonkin määrään itsenäisistä alkuolioista, ovat kuitenkin lopuksi olettaneet kaikkien olioiden johtuvan yhdestä alkujuuresta tahi olevan yhteisten, järkähtämättömien lakien alaiset. Siten he ovat kumminkin hävittäneet yksilöiden itsenäisyyden ja päättyneet hekin kaikkiyhteys-oppiin. Tekijä tahtoo puolestaan kehittää puhdasta yksilöis-periaatetta johdonmukaiseksi mailmankäsitykseksi.

Hän lähtee siitä tosiasiasta, joka hänen vakuutustensa mukaan on tosi-individualistille välittömästi aivan selvä ja varma, että hänen oma sielunsa on itsenäinen, vapaa olento. Siitä hän johtuu n. s:uun *monadi*-oppiin. Kaikki tosioliot ovat *sielullisia.* Olokunta on rakennettu hyvin lukuisista sieluntapaisista alkuolioista. Niitä on eri asteita, kehittyneempiä ja kehittymättömiä. Ihmissielujen alapuolella ovat eläinsielut. Niiden jälkeen seuraavat sellaiset keskusmonadit, joita sopii nimittää „kasveinsieluiksi“. Luonnontutkijain atomitkin, joista elottomat, aineelliset kappaleet ovat rakennetut, ovat olemukseltaan sielullisia, vaikka niiden tajunta ja toiminta on paljoa alempaa, hämärämpää laatua kuin ihmissielujen.

Mutta kaikkein tärkein peruskohta, jossa Lutoslawskin esittämä individualismi eroo melkein kaikkien muiden filosofien opeista, on se, että hän ei etsi moninaisuuden takaa mitään yhtenäistä, ehdotonta, ääretöntä olevaista, ei mitään kaikkien monadein yhteistä perustusta. Hän arvelee että, jos oletettaisiin yhteinen alkuolento, luoja, niin kukin monadi olisikin kokonaan sen vaikutusta ja tuotetta, eikä enää itsenäinen olento. Yksityissielu ei olisi silloin enää mikään „substansi“, tosiolio, vaan ainoastaan „ilmiö“. Välitön vapaudentajuntamme kumoo hänen mielestään koko tuon katsantotavan. Sitä paitsi pahan olemassaolo ja suuri valta mailmassa on hänestä toinen hyvin painava peruste, joka estää meitä olettamasta kaikkivaltiasta, kaikkiviisasta ja täydellistä luojaa

kaiken olevaisen alkuperäksi. Sentähden individualisti tyytyy siihen, että ajattelee jokaisen monadin olevan olemassa *ehdottomasti*, ilman mitään edelläkäyvää alkusyytä.

Tekijä vielä lisäksi katsoo johdonmukaisuuden vaativan, että *kaikki* monadit ajatellaan *vapaiksi* sanan täydessä merkityksessä. Hän koettaa täydellä todella ajatella sitä ajatusta, että alimmatkin, näennäisesti aivan elottomat monadit aina voisivat toimia toisinkin kuin näemme niiden toimivan. Täytyypä jokaisella monadilla muka aina olla mahdollisuus torjua luotansa kaikki ulkovaikutukset, sulkeutua itseensä, vetäytyä pois kaikesta osanotosta luonnonjuoksuun, — samoinkuin ihminen tietää voivansa milloin tahansa poistua kaikkien meille tunnettujen ulkovaikutuksien piiristä vapaan teon, nim. itsemurhan, kautta. Kaikki vuorovaikutus eri monadien välillä on mahdollinen ainoastaan sen kautta, että se monadi, joka saa vaikutuksen, „suostuu" sitä vastaanottamaan. Nämä väitteet vievät kovin arveluttaviin vaikeuksiin luonnon selityksessä. Niistä m. m. seuraisi, ettei mikään luonnonlaki olisi tarkasti yleispätevä. Luonnonlait ovat muka oikeastaan aivan samanluontoiset kuin ne tilastolliset keskiluvut, joiden huomaamme näennäisesti „hallitsevan" ihmistenkin vapaita tekoja, esim. rikoksia, naimiskauppoja, jos vain laskua tehdessämme otamme huomioon hyvin suuren joukon tapauksia eli toiminnan mahdollisuuksia. Tätä peräti rohkeaa teoriaansa, joka sotii kaikkea tieteellistä todennäköisyyttä vastaan, koettaa tekijä tukea varsin omituisilla selittelyillä. (Ks. varsinkin „Ueb. d. Grundvoraussetzungen" j. n. e., lukua „Erkenntnisstheorie der Individualisten").

Innokkaasti tekijä selittää, kuinka ylentävästi ja jalostavasti individualistinen mailmankäsitys vaikuttaa ihmiseen. Sen se tekee etenkin sen kautta, että se antaa *täyden varmuuden sielun kuolemattomuudesta.* Kaikki ne, jotka ovat kypsyneet tosifilosofisesti arvostelemaan kysymystä, käsittävät päivänselkeästi tuon totuuden, että sielu on itsenäinen tosiolio ja sentähden ehdottomasti häviämätön. Ja sen johdosta he eroovat kaikista muista ihmisistä perinjuurisemmin, kuin mikään muu ihmisryhmä. Heistä on kokonaan hävinnyt kaikki kuoleman pelko. He muka *tietävät,* että kuolema ei tuota mitään mainittavaa muutosta heidän elämäänsä, vaan sielut jatkavat sen jälkeen pyrkimystään täydellisyyttä kohti tarkalleen siltä kehityksen kohdalta, johon ne olivat tässä elämässä ehtineet, — vain vapautuneina ruumiin rasittavasta taakasta. Jos nämät vakaumukset

saataisiin juurtumaan kokonaiseen kansaan, niin se olisi ikäänkuin uusi, aivan toisellainen sukukunta. Jokainen jäsen siinä kansassa olisi väsymätön pyrkimyksessään täydellisyyteen, pelkäämätön sankari taistelussa oikeuden puolesta, valmis ilolla panemaan siinä taistelussa milloin tahansa ilman vähintäkään epäilystä henkensä alttiiksi. Ihmisten kaikki olot muuttuisivat sen kautta kerrassaan ihanteellisiksi. Kuinka toivehikkaasti ja herkkäuskoisesti tekijä kuvailee tuota perinpohjaista muutosta, mikä silloin syntyisi, sen lukija tuntee Lutoslawskin Valvojassa (joulukuun numerossa 1898 siv. 736—749) olleesta kirjoituksesta „Näköaloja ihmiskunnan tulevaisuuteen", joka melkein semmoisenaan muodostaa „Seelenmacht" teoksen viimeisen luvun.

Kaikki muut ihmiset sitävastoin korkeintaan *uskovat* kuolemattomuuteen; ja sellainen usko, joko se sitten perustuu uskonnolliseen auktoriteettiin ja ilmestykseen tai muunkaltaisiin, epämääräisempiin filosofisiin oppeihin, osoittautuu tekijän mielestä todellisessa elämässä heikoksi ja epävarmaksi.

Tekijä kyllä myöntää, että hänen väitteitään sielun olemuksesta ja häviämättömyydestä ei voi säännönmukaisesti, loogillisesti todistaa niille lukemattomille ihmisille, jotka eivät ole kypsyneet niitä käsittämään. Jokaisen täytyy omassa tajunnassaan uudelleen keksiä nämä ylevät totuudet. Mutta hän väittää samalla, että loogillinen, filosofinen ajatuskyvyn harjoitus, taitavan johdatuksen avulla, on oikea tie, joka kypsyttää järkeä niitä tajuamaan. Ne ovatkin „Platonin ajoista asti" olleet selvät ja tutut kaikille „tosi-filosofeille", — joiden joukkoon tietysti eivät kuulu läheskään kaikki ne kirjailijat, joita suuriksi filosofeiksi sanotaan.

Saamme muuten tutustua tekijän mielipiteisiin hyvin monellaisissa eri kysymyksissä. Aatekehityksensä yleisissä peruspiirteissä hän osoittaa huomattavaa, jopa harvinaistakin ajatuksen pontevuutta ja lentoa. Pelkäämättä hän kehittää kerran omaksuttua kantaansa sen kaikkiin, monesti oudoksuttaviin johtopäätöksiin. Mutta hän tulkitsee myöskin varsin väkivaltaisesti kokemusperäistä todellisuutta lempiteoriansa mukaan. Hän ei ota huomioon mitään vastaperusteita, ei säikähdy eikä edes huomaa mitään vaikeuksia, vaan selittää hämmästyttävän varmasti ja mielivaltaisesti sen mukaan semmoisiakin ilmiöitä, jotka eivät mitenkään siihen sovellu.

Mainitsen esimerkin vuoksi muutamia hänen periaatteellisesti ja filosofisesti tärkeimpiä johtopäätöksiänsä.

Siveyslaki ei ole mikään ulkonaisen auktoriteetin meille säätämä velvollisuus. Individualisti tunnustaa ainoastaan sellaisia lakeja, jotka hän itse vapaasti itselleen asettaa. Mutta jyrkinkin individualisti johtuu tekijän mielestä kahdella eri tiellä säätämään itselleen sitovia ohjeita. Hänessä herää halu toimia semmoisella tavalla, joka sopii yhteen hänen oman syvemmän olemuksensa kanssa, sekä tarve antautua vapaaseen vuorovaikutukseen muiden sielujen kanssa. Tekijä koettaa osoittaa, että juuri individualismin pohjalla paremmin kuin millään muulla kannalla siveellisyyden ytimeksi ja periaatteeksi tulee vapaa, epäitsekäs ja rajoittamaton ihmisrakkaus.

Tekijän johtopäätökset *uskonnon* alalla tuntunevat monesta lukijasta varsin kummallisilta, mutta nekin seuraavat johdonmukaisesti peruskannasta. „Jumala“ ei merkitse kaikkivaltiasta luojaa, kaiken olevaisen absolutista perustusta, vaan korkeinta olentoa yksilöllisten olentojen suuressa sarjassa. Tekijä uskoo löytyvän suuren joukon ihmistä korkeampia henkiolentoja sekä uskoo ihmisen voivan olla läheisessä, tuttavallisessa vuorovaikutuksessa ja kanssakäynnissä niiden kanssa. Ei ainoastaan „Jumala“, vaan toisetkin korkeammat henget toimivat „kaitselmuksena“, vaikuttaen mailmanjuoksuun ja ihmissieluihin. He pyrkivät aina kohottamaan ihmisiä itsensä tasalle. He ohjaavat mailmankehitystä, kuitenkin hallitsematta sitä koskaan täydellisesti, sillä tietäähän individualisti itsekin aivan itsenäisesti siihen vaikuttavansa ja saavansa korkeammilta olennoilta ainoastaan sellaisia vaikutelmia, joita hän itse suostuu vastaanottamaan. Tekijä selittää, että tämän katsantotavan pohjalla voi muodostua todenperäisempi personallis-uskonnollinen suhde ihmisen ja Jumalan välillä, kuin jos uskoo Jumalaa ehdottomasti kaikkivaltiaaksi. Jyrkässä ristiriidassa uudempia, tositieteellisiä uskonnonfilosofisia suuntia vastaan selittää tekijä, että Jumalan tahto ja toiminta *ei* ilmaannu tavallisessa, säännönmukaisessa luonnonkulussa; „luonnon lait ja tapahtumat ovat sokeiden välttämättömyyksien tuote, Jumala sitävastoin on vapaa ja viisas“ (Seelenmacht 128). Jumalan toiminta ilmenee ihmeissä; noissa harvinaisissa tapauksissa, jolloin silminnähtävästi tarkoituksenmukainen tapahtuma tulee toimeen poiketen tavallisesta luonnonjuoksusta.

Yhteiskunnalliseen elämään nähden individualisti on sitä mieltä, että valtiovalta ja kaikki sen harjoittama pakko on välttämätön paha, jota pi-

tää supistaa vähimpään mahdolliseen määräänsä. Hän toivoo, että ihmiskunnan siveellisesti edistyessä aivan vapaat yhdistykset ottavat huostaansa melkein kaikki valtion nykyiset tehtävät. Eikä noissa vapaissa yhdistyksissä enemmistöllä tule suinkaan olla ehdotonta päätösoikeutta, vaan jokaiseen ratkaisevaan päätökseen on periaatteellisesti vaadittava kaikkien asianosaisten suostumus (ks. etenkin Grundvoraussetzungen 47). Sen ohessa jokainen jäsen on aina oikeutettu eroomaan yhdistyksestä.

Tekijä esittää individualismiaan jonkunlaisena puolalaisena kansallisfilosofiana. Hän arvelee että ihmisiä, joiden käytöllinen elämänvakaumus perustuu individualismiin, on puolalaisten joukossa enemmän kuin muissa kansoissa, ja että tämä mailmankatsomus kuvastuu Puolan kansan tavoissa ja historiallisissa vaiheissa. Hän väittää, että puolalaiset mahtavuutensa aikana osoittivat tavatonta suvaitsevaisuutta poikkeevia aatesuuntia kohtaan ja kunnioittivat naapurikansain kansallista itsenäisyyttä. Tuo onneton „liberum vetokin" on hänen mielestään rohkeasti ihanteellisen, individualistisen aatesuunnan tosi-ilmaus.

Kysymykset *tiedon saavuttamisen mahdollisuudesta* ja *totuuden tunnusmerkistä* ovat mielestäni valaisevana koetuskivenä, joka osoittaa tekijän esittämien teoriojen mahdottomuuden. Hän lausuu itse, että individualismi tässä kohdin vie johtopäätöksiin, jotka vaativat meiltä „raskaan uhrin". Kaikki tieto on vain olevaisen subjektiivista kuvastusta yksilön tajunnassa. Vaikkapa joku vakaumus näyttää minusta kuinkakin ilmeiseltä ja kieltämättömältä, niin siitä ei seuraa että se on yleispätevä, kaikille sitova. Ei ole mitään takuuta siitä, että mitkään yhteiset, loogilliset ajatuslait hallitsevat kaikkien ihmisten ajattelemista. Sentähden ihminen ei voi kriitillisellä ajattelulla löytää omasta ajatuskyvystään totuuden tunnusmerkkiä, joka takaisi, että mikään hänen vakaumuksensa on objektiivisesti pätevä. Ei löydy muuta objektiivista totuuden kriteriota kuin „asiata ymmärtävien yksimielisyys" („übereinstimmung der Kundigen"). — Minun mielipiteeni mukaan nämät väitteet sotivat ajatuskykymme oleellisia perusvaatimuksia vastaan; loogillinen tajuntamme, eli toisin sanoen se omituinen, välitön ajatusvälttämättömyyden tietoisuus, joka liittyy muutamiin mielleyhdistyksiimme, pakoittaa meidät katsomaan niitä vakaumuksia, jotka ovat täysin ilmeiset ajatuksellemme, ehdottomasti yleispäteviksi ja objektivisiksi; ja tämä vakaumus saa vielä lisäksi mitä laajinta vahvistusta kaikesta kokemuksesta. Sitäpaitsi tekijän näissä

kohdin esiintuomat periaatteet ovat jyrkässä ristiriidassa hänen omia yhä uudistettuja väitteitänsä vastaan, että individualisti muka täydellä, ihmeellisellä varmuudella tietää muutamia korkeita totuuksia; vieläpä juuri sellaisia asioita, joita useimmat tieteelliseen ajatteluun harjaantuneet ihmiset hyvällä syyllä katsovat tieteelle hämäriksi, esm. sielun olemuksesta ja kuolemattomuudesta, että tosisubstansi ei mitenkään voi hävitä y. m.

Paitsi filosofisia pääkysymyksiä käsittelee tekijä, varsinkin jälkimäisessä teoksessaan, hyvin monta erityisseikkaa, jotka eivät ole aivan läheisessä yhteydessä perusprinsiipin kanssa. Hän puhuu esm. eri kansojen historiallisesta tehtävästä, esittää yltiöihanteellisia kuvauksia todellisen rakkauden luonnosta ja kannattaa vaatimusta molempien sukupuolien tasa-arvosta. Antaapa hän neuvoja kasvatuksen, erittäinkin kielenopetuksen suhteen (Seelenmacht, 87 seurr.), neuvoo mitenkä nerokkaan, korkealle pyrkivän miehen pitää etsiä itselleen filosofista opettajaa (267 ss.), niinikään miten hänen tulee etsiä itselleen vaimoa, joka on hänelle todellisena työkumppalina ja auttajana henkisessä kehityksessä (214 ss.), y. m. semm.

Siinä mailmankatsomuksessa, jota Lutoslawski niin vilkkaasti ja usein kaunopuheliaasti esittelee, on paljon, mikä on omansa viehättämään ihanteiden ja vapauden harrastajaa, sekä erityiskohtia, jotka erinomattainkin herättävät vastakaikua pienessä kansassa, joka näkee oikeuttaan ja olemassaoloaan uhattavan. Tekijä esiintuo pontevasti useita aatteita ja vaatimuksia, jotka minunkin vakaumukseni mukaan ovat syvästi oikeutetut, vaikka niitä vielä nykyään mailmassa usein törkeästi poljetaan. Mutta hän liioittelee suhdattomasti kaikkia väitteitään ja johtopäätöksiään. Jos vähänkään kriitillisesti hänen teoriojaan tarkastaa, niin ei voi olla tulematta siihen lopputulokseen, että ne suureksi osaksi ovat tavattoman mielivaltaiset ja melkein joka askelella kietoutuvat pahoihin vaikeuksiin.

Tekijä on yleensä minun järkähtämättömän käsitykseni mukaan ihmeellisen itsepettymyksen vallassa. Hän teroittaa hyvin monesti ja painavasti mieleen, kuinka tarpeellista on, että loogillisesti harjoitetaan ajatuskykyä ja ennen kaikkea että opitaan eroittamaan *luuloa tiedosta;* ja seuraavassa silmänräpäyksessä hän sitten säännöllisesti siirtyy ylistämään individualistisia lempiväitteitään tärkeimpänä, varmimpana tietona, mitä ihmisellä voi olla. Hän luulottelee itselleen, että ajatuksen loogillinen koulutus vie tutkijaa seuraamaan hänen jälkiään. Tosifilosofinen aja-

tuksen harjoitus sekä tunnollinen, kriitillinen todistelujen ja perusteiden tarkastus vie kumminkin auttamatta aivan päinvastaiseen suuntaan. Se opettaa, että nuo korkeimmat vakaumukset, joihin Lutoslawski panee pääpainon, ovat *uskon asioita*. Tietokykymme määrää on meille ihmisille niin viisaasti ja tasapuolisesti mitattu, että filosofinen koulutus ei niiden suhteen anna mitään ehdottomasti varmaa tietoa, joka olisi salattu kouluttamattomilta.

Tekijän omassa ajatusjuoksussa on läpikäyvänä omituisuutena, että hän yhäti sekoittaa yhteen tieteellistä varmuutta, mahdollisuuksia ja perusteettomia mielikuvitelmia. Varsinkin „Seelenmacht" teoksessaan laskee hän mielikuvituksensa aivan liian usein valloilleen. Hän kuvailee esm., mitenkä sielu kuoleman jälkeen paljoa helpommin kuin nykyoloissa matkustelee, liitelee eri paikoissa ja siten kartuttaa tietojaan; se silloin muka tajuaa ainoastaan niitä ulkovaikutelmia, joita se itse haluaa, y. m. semm. Hän vakuuttaa meille vielä lisäksi nimenomaan, että nämä väitteet „eivät ole mitään mielikuvituksen houreita, niinkuin moni loogillisesti ja psykologisesti kouluttamaton fysiologi saattanee väittää, vaan välttämättömiä johtopäätöksiä ruumiin ja sielun selvästä eroituksesta" sekä sielun olemuksen oikeasta käsityksestä (s. 171—2). Esimerkkinä tekijän mahdottomista paradokseista puhtaasti tieteellisissä asioissa mainittakoon hänen väitteensä, että aivot eivät suinkaan auta ajattelemista, vaan päinvastoin ovat „unhotuksen ja ajattelemattomuuden organina, esteenä ajatukselle", koska ne ainoastaan tuovat meille aistilliset ulkokiihoitukset; ja „me tiedämme, kuinka moninaisten havaintojen tunkeuminen tajuntaamme vaikeuttaa ajattelemista ja heikontaa muistia" (Grundvoraussetzungen 17). Kaikki ne lukemattomat ja kieltämättömät tosiasiat, jotka osoittavat muistin ja ajatustoiminnan riippuvan aivoista, eivät merkitse tekijälle niin mitään! Yhtä löyhää todistelua ovat esm. hänen väitteensä, että unennäössä ilmenee mielteitä, joiden tapaisia emme ollenkaan ole kokeneet valveilla ollessamme, ynnä ne johtopäätökset, joita hän siitä tekee (Seelenmacht 53, vrt. 32); niinikään hänen selityksensä mielipuolisuudesta (82 yllä); ja vihdoinkin hänen monisanaiset mietteensä telepatiasta.

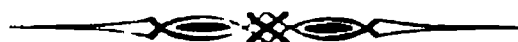
Tekijä puolustaa innokkaasti, melkein kiivaasti telepatian, puhtaasti sielullisen kaukovaikutuksen, olemassaoloa (Grundvoraussetzungen 25—33, Seelenmacht 54—64). Voin puolestani hyväksyä hänen yleisimmän

perusväitteensä, että toisen henkiolennon *välitön* vaikutus toiseen periaatteellisesti on varsin mahdollinen olettamus, oikeastaan yksinkertaisempi, kuin niiden välillinen vuorovaikutus. Mutta tuohon erittäin viehättävään kysymykseen, ilmeneekö välitöntä sielujen vuorovaikutusta tosiasiallisesti ihmismailmassa, siihen tekijä ei tuo mitään todellista lisävalaisua. Hän mainitsee tehneensä Kasanissa kokeita, jotka saivat kaikki läsnäolijat vakuutetuiksi telepatiasta. Mutta hän ei kerro tarkemmalta menetystapaansa eikä tuloksiaan. Sen sijaan hän antautuu yleisiin selittelyihin, joiden mukaan suuri joukko hyvin tavallisia ihmiselämän ilmiöitä ovat selitettävät telepatiaksi; esm. se, että etevän puhujan lausumat sanat vaikuttavat kuulijoihin paljoa voimakkaammin kuin painettu teksti, että joku Napoleon läsnäolollaan „ihmeellisesti“ hallitsee ja innostuttaa kokonaista armeijaa, että tunnen jotakuta ihmistä kohtaan elävää sympatiaa, jonka syytä en tiedä; tarkkasilmäinen lääkärikin käsittää muka telepatisesti, puhtaalla sielujen vuorovaikutuksella, sairaan [ruumiillista!] tilaa. Kuka vähänkään maltillisesti miettii asiata, huomaa, että tuollaiset yleiset tosiasiat eivät anna vähintäkään tosiaihetta olettaa muita vaikutuksia sielujen välillä, kuin niitä, jotka kulkevat tavallista fyysillistä ja fysiologista tietä, aistimien välityksellä. Voipi päivänselvästi ja täsmällisesti todistaa, että monet vaikutelmat, joita ruumiillisten aistiemme kautta saamme niiltä ihmisiltä, joita välittömästi näemme ja kuulemme, ovat omansa tuottamaan epämääräistä sympatiaa tai antipatiaa, mielialaa, jonka varsinaista syytä emme voi ilmoittaa; vrt. esm. sitä vaikutusta, minkä maalaus tai valokuva synnyttää. — Kun Lutoslawski ryhtyy antamaan yleisiä ohjeita siitä, miten kokeita telepatiasta on tehtävä, niin tärkein ohje on tuo hyvin arveluttava vaatimus: pitää ryhtyä kokeihin sillä vahvalla ennakkouskolla, että telepatia on olemassa.

Sellainen äärimmäinen filosofinen „moneusoppi“, jota Lutoslawski kannattaa, on mahdoton. Juuri sen kautta, että hän on kehittänyt sen johtopäätöksiä täydellisemmin ja jyrkemmin kuin kukaan ennen häntä, käypi vielä selvemmäksi, että se melkein jokaisessa erikoiskysymyksessä kietoutuu toivottomiin vaikeuksiin. Sentähden Lutoslawskin teoksilla on mielestäni jonkun verran yleistä merkitystä filosofisessa kirjallisuudessa, huolimatta peruskannan kieroudesta ja erityiskäsittelyn suurista heikkouksista.

Kaikkein pahimmat ja ilmeisimmät vaikeudet johtuvat tuosta olettamuksesta, että kaikki monadit ovat täydelleen vapaat. Perinjuurinen individualismi voisi hiemasen paremmin soveltua todellisen mailman oloihin, jos se luopuisi ainakin tuosta väitteestään ja myöntäisi, että hyvin suuri osa alkuolioista, kaikki elottoman luonnon alkuosaset, toimivat yleisten, mekanisten lakien mukaan. Mutta jäisipä teoriaan sittenkin paljon painavia vaikeuksia, vieläpä mahdottomuuksiakin.

Ja katsomattakaan niihin vaikeuksiin, joihin opin erityiskohtainen kehitys vie, on tuo ehdoton moneusoppi jo perusaatteensakin puolesta hyvin outo ja kummallinen aateluoma. Verrattomasti useimmat filosofiset ajattelijat ovat, samaten kuin uskonnolliset oppijärjestelmät, aina olleet yhtä mieltä siitä, että kaikkien meidän mailmaamme kuuluvien olioiden ilmeinen riippuvaisuus ja ehtojenalaisuus, niiden yhtäläisyys, läpikäyvä vuorovaikutus ja monet muut seikat pakoittamalla pakoittavat ajattelemaan yhteistä, absolutista alkuperustusta, josta kaikki oliot johtuvat. Varmaankin ehdoton moneusoppi tulee sentähden tulevaisuudessakin saamaan kovin vähän kannatusta filosofisesti ajattelevien piireissä. Se on jonkunmoista omituista filosofisen ajatuksen puolitiehen seisahtumista.

Kansakoulujen (ja kansakirjastojen) leviämisestä maalaiskunnissamme vuoteen 1897.

Kirjoittanut

A. V. STRENG.

V.

Näiltä sydänmailta siirtykäämme vaihetuksen vuoksi kauas länteen päin Pohjanmaan rannikolle. Jos Vaasan läänin rannikkoa seuraten lähdemme Satakunnan rajalta, tulemme ensiksi Ilmajoen väkirikkaaseen, mutta myös avaraan kihlakuntaan; sillä vaikka siinä asuukin lähes 92,000 henkeä, ei km²:lle kuitenkaan riitä enempää kuin 13,8 (= Hämeen läänissä ja suurimmassa osassa Viipurin lääniä). Sen ruotsinvoittoisissa

rannikkopitäjissä on kansakouluja riittävän taajassa (laajimmat piirit 80,6 km^2), eikä niitä asukaslukuunkaan katsoen monta lisäksi tarvita, tämä kun Siipyyssä on ainoastaan 744, Närpiössä (11 koulua) 1,038, Korsnääsissä 1,199 ja Lappväärtissä 1,239, mutta Kristiinan maaseurakunnassa 1,448. Takapajulla ovat tavallisuuden mukaan sisämaan kunnat. Etevimmät näistä ovat Karijoki (1 k.: 65,5 km^2:llä ja 1,272 as.k.) ja Seinäjoki (1: 55,5 ja 1,597); muissa kunnissa ovat piirit 2—300 km^2 laajat käsittäen enimmäkseen 2—3,000 asukasta. Peräseinäjoella on kuitenkin 365 km^2 ja 4,400 asukasta koulua kohti, ja Teuvan ainoa koulu vihdoin saa riittää 610 km^2:n alalle ja 6,457 asukkaalle. Kihlakunnan keskimäärät näin muodoin eivät voi olla varsin edullisia: 147 km^2 ja 1,835 asukasta piiriä kohti. — Seuraa sitten Korsholman kihl., joka asutuksen taajuudessa mêlkein voittaa Helsingin ja Rannan kihlakunnat. Kouluttomia kuntia, jommoisia emme ole matkallamme tavanneet siitä perin kuin Turun läänissä, kohtaamme täällä kaksi, saarissa molemmat, nim. vähäinen Bergöö (38 km^2 ja 743 as.) ja melkoinen Raippaluoto (160 km^2 ja 2,883 as.). Ruotsinkielisiin rannikkopitäjiin on täälläkin varustettu kouluja sangen taajaan, vaikka vahva asutus vaatisi niiden lukua useimmissa kunnissa vieläkin lisäämään. Mallikelpoisena esiintyy Mustasaari, sillä sen 11:sta koulusta tulee kunkin osaksi ainoastaan 40,9 km^2 ja 791 asukasta. Jäljimpänä on Maalahti, jossa vastaavat luvut ovat 108 ja 2,267. Sisämaan suomenkieliset kunnat ovat jonkun verran jäljellä, vähimmin Vähäkyrö: koulupiirin laajuus 47,2 km^2 ja asukasluku 1,184, enimmin Ylistaro: vastaavat luvut 133 ja 2,800, puhumattakaan Jurvasta, jonka 328 km^2:n laajuisella alueella ja 4,907 asukkaalla on ainoastaan yksi koulu. Rannan kihlakuntaan verrattuna jääpi tämä jäljelle, sillä täällä on koulupiiri keskim. 89, siellä 84 km^2 laaja, täällä on sen henkiluku 1,536, siellä 1,424. — Lapuan kihlakunta on myös meidän taajimmin asuttuja (17 h. km^2:llä), mutta jääpi eteläpuolisesta naapuristansa jäljelle, koulupiirien ala näet on 111,5 km^2 ja henkiluku 1,674. Rannikkokunnat täyttävät asettamamme määrät, mutta sisämaassa taaskin luvut kasvavat: asukasten 1,400:sta Vöyrissä 1,900:aan ja yli Lapualla ja Alahärmässä, 2,400:aan Jepualla, 3,350:een Ylihärmässä sekä 4,150:een Nurmossa; alueet samassa suhteessa. — Pohjoisimmassa, Pietarsaaren kihlakunnassa on asutus keskimäärin jo puolta harvempi: 8,4 km^2:llä, mutta kihlakunta ulottuukin kauas sydänmaille, jotka painavat luvun alas, vaikka rannikon

eteläpuoli vielä on yhtä väkirikas kuin edellinen kihlakunta. Täällä ovat vuorostaan muutamat rannikolta loitompana olevat kunnat etevimmällä kannalla. Niinpä on ensimäisenä mainittava Kaustinen (1 k. : 101,7 km² ja 800 as.), sitten Teerijärvi (1: 80,5 ja 1,045), Kruununkylä (1: 161 ja 1,111), Veteli (1: 160,5 ja 1,183), sitten vasta Pietarsaari (1: 80,5 ja 1,243) j. n. e. Piirit kasvavat yhä sekä alaltaan että henkiluvultaan, kunnes ne Ylikannuksessa käsittävät 509 km² ja 4,000 henkeä. Esimerkkinä siitä millaisiksi suhteet salomailla muodostuvat, mainittiin aikaisemmin Lestijärvi; Perhossa ovat sentään asianomaiset numerot 583 ja 1,818. Vihdoin on mainittava, että Ullava (422 km² ja 1,265 as.) on Vaasan läänin kolmas kouluton kunta. — Siirryttäissä sitten läänin molempiin harvinaisen laajoihin sydänmaan-kihlakuntiin ei sovi muuta odottaakkaan kuin sydänmaan oloja, s. o. kouluja harvassa ja niukalta. Varsinkin on koulupiirien laajuus metsäseuduilla luonnollinen. Kuitenkin tavataan täälläkin paikoin kehittyneitä kouluoloja. Kuortaneen kihlakunnassa on esimerkkinä mainittava Ätsärin kunta, jonka koulupiirit 81 km²:n alalla käsittävät 1,100 asukasta. Virroilla on piirin asukasluku 1,325 vaikka 177 km²:n alalla, Evijärven suhdeluvut ovat 1 koulu: 107 km² ja 1,456 as. ja Vintalan 1: 120,5 ja 1,566, Lappajärvellä asukasluku lähenee 1,800, Keuruulla 1,900, Pihlajavedellä ja Lehtimäellä se on saavuttanut 2,000:n ja nousee yhä nousemistaan aina 6,100:aan Alajärvellä, alan laajetessa 263:sta km²:stä Töysässä 764:ään saakka Multiassa. Piirien keskimääräiset luvut ovat 242 km² ja 2,081 asukasta, siis jotenkin samat kuin Mikkelin läänissä kokonansa, vaikka asutus on noin 2 henkeä km²:ltä harvempi. — Laukaan kihlakunnan väentiheys on vähän vähempi kuin Kuortaneen (7,5 henkeä 8,6:tta vastaan km²:llä), sen mukaisesti ovat myös koulupiirit yleensä laajemmat (254,5 km²), mutta asujamistoon verraten on kouluja enemmän (1 k. 1,776 as. k.), melkein yhtä paljon kuin ylimalkain Kuopion läänissä. Etevimpänä esiintyy Viitasaaren laaja kunta, sillä sen 9 kansakoulupiiriä käsittävät ainoastaan 1,015 asukasta kukin, jos kohta ovatkin 135,7 km²:n laajuisia. Petäjärvi ei anna paljoa perään: yksi koulu 1,173 henkeä kohti 157 km²:n alalla. Mutta sitten kasvavat n:ot, niin että Jyväskylän pitäjässä ja Pihtiputaalla on 1,600 asukasta, mutta edellisessä 119, jälkimäisessä 573 km² koulua kohti j. n. e., kunnes itse Laukaan koulupiirissä tavataan suurin asukasluku (3,441). — Kun koko läänin koulu-

oloja vertaa muiden läänien oloihin, huomaa että koulupiirien keskimääräinen laajuus Vaasan läänissä (174,5 km²) on sama kuin Viipurin läänissä, niiden asukasluku taas (1,754 h.) sama kuin Kuopion läänissä, väentiheyden ollessa Viipurin läänissä 11,2, Vaasan läänissä 10,9 ja Kuopion läänissä 8,7 henkeä km²:llä. Ainakin 60 % tarvitsee lääni kouluja lisää väljimmän mittakaavan mukaan.

Kouluja on Vaasan läänissä 238, joista 151 suomen-, 87 ruotsinkielistä, sijoitettuna 220 paikkaan, ja kansakirjastoja on 189, siis verrattain paljon, mutta ainoastaan 117 näistä sijaitsee, mikäli tietoja on, koulupaikoilla. Yhteyttä molempien välillä on siis vielä vähän. Kuitenkin on — puhumatta pienistä yksi- ja kaksikouluisista kunnista — Kauhajoella, Laihialla, Kokkolan pitäjässä, Alavudella ja Saarijärvellä kaikki koulut, Siipyyssä, Jalasjärvellä ja Vähässäkyrössä melkein kaikki varustettu kirjastoilla, jota vastoin esim. Närpiössä on 9 ja Mustasaaressa 11 koulua, mutta ainoastaan yhdellä kirjasto. Enemmän kirjastoja kuin kouluja on 19 kunnassa, Laihialla esim. 4 koulua 3:lla paikalla, mutta 10 kirjastoa; 13 kunnassa on molempia yhtä monta, yksikouluisia kuitenkaan ei ole otettu lukuun. Ylihärmässä on nuorisoseuran kirjasto kiertävä. Mikäli tiedetään on 4 kuntaa ilman kirjastoa.

Jäljellä on vihdoin Oulun lääni. Siinä tulee eroittaa toisistansa kaksi osaa, toinen, jonka oloja vielä käy vertaaminen muun Suomen, jos kohta harvimmin asuttujen seutujen oloihin, toinen jota ei enää sovi muihin maakuntiin verrata. Edelliseen kuuluvat Saloisten ja Haapajärven kihlakunnat ja pieni osa Oulun kihlakuntaa, s. o. kaikki muut siihen kuuluvat kunnat paitsi Pudasjärveä ynnä Taivalkoskea ja Kuusamoa. Saloisten kihlakunnassa on verrattain vahva asutus, 7,9 henkeä km²:llä, siis vahvempi kuin esim. Laukaan kihlakunnassa. Mutta kansakoulupiirit ovat täällä alaltaan jonkun verran laajemmat, asukasluvultaan 500:kin henkeä suuremmat kuin siellä. Kunnat eivät ole ylen laajoja. Laajin, Rantsila, käsittää 626 km². Parissa kunnassa tapaa suuresti edistyneen kansakoululaitoksen: Rautio on ennemmin mainittu etevinten joukossa, ja Paavolassakaan ei koulupiirien asukkaita ole enempää kuin 1,037, kuitenkin 125,5 km²:n alalla. Revonlahdella käsittää koulupiiri 1,400, Saloisten kappelissa saman verran, Rantsilassa 1,700, Merijärvellä vähän enemmän ja Siikajoella lähes 2,000 asukasta. Muissa 9 kunnassa se nousee yli 2,000:n ja Ylivieskassa aina 6,000:een. — Haapajärven kihlakunnassa

asutus jo harvenee 5,5 henkeen km²:llä. Koulupiirien väkiluku kohoaa lähes satakunta henkeä suuremmaksi, ala noin 170 km² laajemmaksi edelliseen verraten. Ainoastaan Nivalassa ja Pyhäjärvellä on ala alle 300:n, mutta Haapajärvellä se tekee 800 km². Pyhäjärvellä ei tule enempää kuin 1,094 henkeä koulua kohti, Piippolassa vielä 1,519, mutta muualla noin 2,000:sta lähtien aina yli 5,000 Haapajärvellä. — Jos Oulun kihlakunnassa jätämme luvusta ennen mainitut, suunnattoman laajat sydänmaan-kunnat, tapaamme rannikon puolella melkein pelkkiä kohtalaisen suuria. Ainoastaan Muhoksen, Iin ja Utajärven alueet ovat 1,200—1,700 km². Väentiheyskin on tässä osassa 4,6, siis lähes yhtä suuri kuin Ilomantsin ja suurempi kuin Salmin ja Pielisjärven kihlakunnissa. Laajimmat ovat koulupiirit Utajärvellä ja Ylikiimingissä, 576 ja 517 km², neljässä kunnassa ne ulottuvat 400 km²:n alalle ja päälle, muualla jo supistuvat pienemmiksi, esim. Limingassa 99,6:een, Haukiputaalla ja Oulun Salossa ainoastaan 68,6 ja 55 km²:iin. Asukkaita taas karttuu ainoastaan 2 kunnassa, Lumijoella ja Ylikiimingissä, yli 2,000:n koulua kohti. Sitä vastoin se voi aleta odottamattoman vähäiseksi: Iissä 1,185, Kempeleessä 1,177, Oulun Salossa 1,118, Temmeksessä 984 (448 km²:n alalla!), Limingassa 874 ja Haukiputaalla 727 henkeen.

Alin väentiheys, jonka tähän asti olemme tavanneet, oli 4,1 henkeä km²:llä; mutta niissä osissa Oulun lääniä, joihin nyt tulemme, ei se nouse 2:eenkaan; sillä Kajaanin kihlakunnassa asuu 1,9 ja Kemin k:ssa samoin kuin Oulun k:n sydänmailla noin 1 henki km²:llä. Luonnollisesti kohtaavat meitä siis täällä myös kansakouluolot, jotka aivan poikkeavat niistä, joihin tähän asti olemme tutustuneet. Mutta ei sääntöä, ettei poikkeusta, ja sinä ovat neljä Kemin kihlakunnan rannikkokuntaa, joissa tavataan muuhun Suomeen verrattavia suhteita; ne ovat Kemin pitäjä: 110 km² ja 1,200 as., Karunki: 174 km² ja 1,946 as., Alatornio: 314,7 km² ja 2,060 as. koulua kohti sekä tavallansa aikaisemmin mainittu Simon kunta. Tämä kunta on täällä pohjan perillä vallitsevia oloja kuvaava sen puolesta, että km²:ien luku siinä nousee asukasten lukua melkoista suuremmaksi. Sama on laita neljässä muussa kunnassa Kemin kihlakuntaa, niinikään Hyrynsalmella ja Kuusamossa. Kuitenkaan eroitus ei missään ole niin kamala kuin Kuolajärvellä, sikäläinen ainoa koulupiiri kun käsittää 3,000 asukasta, mutta —13,600 km², ollen siis 2,000 km² laajempi kuin Uudenmaan lääni! Kun yksin asukaslukuun katsoo,

ei Kemin kihlakunnan keskimäärä ole huonoimpia: vähän enemmän kuin 2,000 henkeä koulua kohti, ja se olisi vielä edullisempi, jollei kaksi kuntaa, Kemijärvi ja Kolari, olisi vielä kouluja vailla. Mutta piirien keskimääräinen ala on lähes 2,300 km². — Kajaanin kihlakunnassa ovat suhteet toiset. Pienimmät koulupiirit (Sotkamon) käsittävät 700 km², suurin (Suomussalmen) 4,377 km²; mutta piirien väkiluku nousee 1,800:sta, Kuhmoniemellä, 6,500:aan, Suomussalmella, ja on keskimäärin noin 600 henkeä suurempi kuin Kemin k:ssa sekä samalla suurempi kuin missään kihlakunnassa koko maassa. — Lapissa vihdoin vallitsevat Lapin olot tälläkin alalla. Kuten ennen on mainittu, on tosin maan pohjoisin kunta Utsjoki aivan kadehdittavalla kannalla, samoin on ollut syytä jo ennen mainita Enontekiäinen. Kittilän koulupiirillä on 3,000 asukasta ja 7,700 km² alaa, ja Sodankylän piirillä lähes 3,600 asukasta 19,064 km²:n alueella. Muut kaksi kuntaa, Muonioniska (2,110 km²) ja Inari (13,000 km²), joissa kummassakin asuu alun toista tuhatta henkeä, ovat koulujen puutteessa. — Vielä seikka. Kuusamon neljästä koulusta mainitaan yhtä kiertäväksi. Täytyy kummastella, ettei tämmöisiä kiertäviä kansakouluja ole perustettu muuallekin ja useampia. Näyttää kumminkin siltä kuin ne olisivat ainoat mahdolliset keinot ylhäisemmän kansakoulusivistyksen levittämiseksi syrjäseutuihin siinä avarassa osassa Oulun lääniä, jota viimeksi olemme käsitelleet. Eikä ainoastaan niihin, vaan myös moneen etelämpänä olevaan avaraan, mutta kovin heikosti asuttuun kuntaan, jommoisia kyllä olemme tavanneet sekä itärajalla että vielä muuallakin.

Oulun läänissä on tietojemme mukaan 81 kansakirjastoa. Niistä näkyy 60 olevan sijoitettu paikkoihin, joissa on kansakoulu, ja kun näitä on 110:ssä paikassa, on siis vielä 50 kansakoulua kirjaston puutteessa. Läänin 68:sta kunnasta on 6 kirjastoa vailla. Kirjastoista ovat useimmat (64) kuntien, ainoastaan vähempi osa (17) kylien tahi seurojen omia. Oulaisten ja Paavolan kunnat ovat runsaimmin kirjastoilla varustetut: kummassakin kunnassa on niitä 4.

VI.

Olemme täten päättäneet tämän lukijalle kylläkin vaivaloisen vaelluksen läpi maamme 51 kihlakunnan, jolla tahdoimme saada käsitystä

siitä, kuinka paljon tahi vähän tilaisuutta Suomen kansan lapsille yhteiskunnan puolesta on hankittu kansakouluopetuksen saamiseen. Kootaksemme lopuksi hajanaiset havaintomme, ryhmitämme vielä maan maalaiskunnat sen mukaan, missä määrin ne mainittua tilaisuutta asukkaillensa tarjoavat. Jaamme ne läänittäin ensin väkiluvun mukaan osoittaaksemme, monessako kunnassa yksi koulu vastaa minkin suuruista henkilukua ja montako on koulutonta kuntaa.

	Kuntia joissa on:						
	1 koulu enintään 750 henkeä kohti.	1 koulu 751—1,250 henkeä kohti.	1 koulu 1,251—1,750 henkeä kohti.	1 koulu 1,751—2,250 henkeä kohti.	1 koulu 2,251—? henkeä kohti.	0 koulua.	Summa kuntia.
Uudenmaan läänissä . .	8	19	8	2	1	—	38
Turun ja Porin » . .	8	29	26	15	34	8	120
Hämeen » . .	1	10	22	12	4	—	49
Viipurin » . .	3	5	14	7	20	—	49
Mikkelin » . .	—	4	7	4	11	—	26
Kuopion » . .	—	9	8	5	11	—	33
Vaasan » . .	1	21	16	13	30	3	84
Oulun » . .	4	9	12	11	27	5	68
Yhteensä	25	106	113	69	138	16	467
	5,4 %	22,7 %	24,2 %	14,8 %	29,6 %	3,3 %	100 %

Jos edelleen pysytään siinä vaatimuksessa, että niin pian kuin koulupiirin väkiluku nousee yli 1,250 hengen, uusi koulu on perustettava, voidaan vertaamalla kunkin kunnan väkilukua siinä ennestään olevien koulujen lukuun määrätä, montako uutta koulua siihen tarvitaan lisäksi edellä mainitun suhteen saavuttamiseksi. Seuraavassa taulussa esitetään läänittäin tänkaltaisen laskun tulokset sekä entisten koulujen lukumäärä.

	Kuntia, joihin tarvitaan seuraava luku kouluja:								Summa uusia kouluja.	Summa entisiä kouluja.
	0 ko.	1 ko.	2 ko.	3 ko.	4 ko.	5 ko.	6 ko.	7 ko.		
Uudenmaan läänissä .	27	9	2	—	—	—	—	—	13 (: 11[1])	190
Turun ja Porin » .	37	38	36	5	3	1	—	—	142 (: 83)	224
Hämeen » .	11	22	10	6	—	—	—	—	60 (: 38)	168
Viipurin » .	8	12	9	10	6	3	1	—	105 (: 41)	212
Mikkelin » .	4	7	5	2	2	1	3	2	68 (: 22)	88
Kuopion » .	9	5	4	2	6	4	3	—	81 (: 24)	165
Vaasan » .	22	23	17	9	7	5	1	—	143 (: 62)	238
Oulun » .	13	22	18	6	8	1	—	—	113 (: 55)	118
Yhteensä	131	138	101	40	32	15	8	2	725 (: 336)	1,403
	28 %	29,6 %	21,6 %	20,8 %					34 %	66 %

Mitä koulupiirien laajuuteen tulee, on jo edellisestä esityksestä näyttäytynyt, mitenkä ne siinä kohden voivat venyä miltei rajattomiin. Riittänee senvuoksi jako kolmeen ryhmään, joista ensimäinen käsittää ne kunnat, joissa piirit ovat asetuksen mukaiset tahi pienemmät, toinen ne, joissa piirit ovat kahta vertaa laajemmat, ja kolmas ne kunnat, joissa ne ovat vieläkin avarammat.

	Kuntia, joissa koulupiirin ala on:		
	enintään 78,5 km².	157 km².	suurempi kuin 157 km².
Uudenmaan läänissä	22	13	3
Turun ja Porin »	45	44	29
Hämeen »	15	21	13
Viipurin »	8	11	29
Mikkelin »	—	7	18
Kuopion »	—	8	25
Vaasan »	17	20	47
Oulun »	3	7	58
Yhteensä	110 = 23,8 %	131 = 28,2 %	222 = 48 %

[1] Sulkeissa olevat n:ot osottavat kuntien lukua, jotka uusia kouluja tarvitsevat.

Aineeseemme ei ole varsinaisesti kuulunut tutkiminen, missä määrin kansa jo hyväksensä käyttää olemassa olevia kansakouluja. Muistuttaen, että 1,000 henkeä kohti säännöllisissä oloissa tulee keskimäärin 80 kansakouluikäistä lasta (vaikka tämä suhde osoittaakin suurta vaihtelevaisuutta eri paikoin), mainitsemme kuitenkin seuraavat ylimalkaiset numerot. Joka tuhatta henkeä kohti oli lukuvuonna 1896—97 seuraava luku oppilaita kansakouluissa:

Uudenmaan läänissä	43,4
Turun ja Porin „	25
Hämeen „	32,4
Viipurin „	29,5
Mikkelin „	21
Kuopion „	25,2
Vaasan „	26,8
Oulun „	20,8
Koko maassa	28

Vielä liitettäköön tähän tiedossa olevien kansakirjastojen leviämistä osoittava taulu. Ne on ryhmitetty, paitsi läänittäin, myös sen mukaan, ovatko kuntien, kylien, seurojen vai yksityisten perustamia tai omia. Ensimäiset kaksi lajia ovat usein vaikeat eroittaa, kun samoja kirjastoja voivat kannattaa sekä kunta että se piiri, johon kuuluvat. Kirjastoja perustaneista seuroista ovat ensi sijalla nuorisoseurat, vähempi luku on raittius-, edistys- ja kirjastoseurojen, työväen-, ompelu- ja naisyhdistysten

	Kirjastoja				Summa kirjastoja.
	kuntien.	kylien.	seurojen.	yksityisten.	
Uudenmaan läänissä . .	43	48	11	7	109
Turun ja Porin » . .	125	35	17	4	181
Hämeen » . .	76	53	8	10	147
Viipurin » . .	76	69	13	10	168
Mikkelin » . .	32	20	8	2	62
Kuopion » . .	33	46	6	6	91
Vaasan » . .	90	80	13	6	189
Oulun » . .	64	11	6	—	81
Yhteensä	539	362	82	45	1,028
	52,5 %	35,1 %	8 %	4,4 %	

sekä palokuntien perustamia. Yksityisistä kirjastoista ovat useat tehdaslaitosten omia.

Jos tahtoo yleisen lausunnon muotoon pukea tuloksen siitä katsauksesta, joka tässä on luotu kansakoulujen leviämiseen maalaiskunnissamme, saattanee sanoa, että tähän asti ilmautuneeseen koulujen tarpeeseen katsoen nämät kunnat ovat kahdeksi kolmannekseksi tehtävänsä suorittaneet, ja että se kolmanneksi osaksi vielä on suorittamatta. Mutta koulujen tarve kasvaa samalla kuin niitä leviää, ja tulevaisuutta ei tyydytä se, joka ennen riitti. Kun siis se puute, joka jo on tuntuva, saadaan poistetuksi, nähdään kyllä, että sillä välin ilmestyneitä uusia tarpeita ei ole vielä puolitiehenkään tyydytetty. Mutta semmoinenhan on kehityksen kulku. Toiselta puolen tiedetään, että puuhat uusien koulujen perustamiseksi parasta aikaa ovat vilkkaimmillaan, ja jos ensi vuosisadan alussa taas tänkaltainen katsaus luodaan, huomataan varmaan Suomen näinä viimeisinä vuosina kansansivistyksen alalla astuneen aimo askeleen eteenpäin.

Ostjakkeja oppimassa.

Matkakirjeitä.

Toinen sarja.

Kirjoittanut

K. F. Karjalainen.

IV.

Joulujuhlat olivat jo jäljelläpäin, uusivuosi vastaanotettu ja loppiaispohmelo useimpain päästä haihtunut; jotkut vain potivat vielä juhlan vaivoja. Harvat onnelliset voivat saada humalan laskiaiseen mennessä, viinat kun olivat taivalten takana. Kondalla ei ole näet kapakkaa yhtään, eikä ole ollut moniin vuosiin. Kymmenkunta vuotta sitten ei kuntakylässä tarvinnut kuivin suin pistäytyä, mutta sille ilolle tuli äkillinen ja surkea loppu. Koska tapaus hiukan kuvaa oloja, saakoon ostjakkein kertomus „katastroofista“ tässä sijansa.

Tobolskin kihlakunnan ylimpänä hallinnollisena ja poliisivirkamiehenä ostjakkeihin nähden oli vanhanpuoleinen, tulinen herra. Kerran

Kondan kuntakylään tullessaan tapasi hän ostjakit juovuksissa; nämä viettivät jotain juhlaa. Tulistuneena ryhtyi ispravnikka kapakan asioita ja ostjakkein suhdetta siihen perustelemaan ja saikin selville, että kapakoitsija vastoin lakia antoi viinaa panttiakin vastaan; puolen kylän vaatevarastokin oli lunastustaan odottamassa. Sai silloin kapakoitsija kuulla, mitä hänen rauhaansa sopi. Ostjakit kutsuttiin kapakkaan, jokainen sai panttaamansa tavarat maksutta takaisin, mutta vastaisen varaksi kirjoitettiin ruoskilla jokaisen panttaajan selkään ankara kielto panttausta vastaan. Kun jako ja „opetus“ loppui, avattiin kapakan aarteet, ja kapakoitsija sai katsoa, miten hänen viinansa viimeiseen tippaan valui ostjakkein kurkkuihin. Kapakoitsija piti parhaimpana lähteä kylästä tiehensä.

Näin surkeasti loppui Boltsharovskoen kylän kapakan iloinen elämä. Ja mikä vielä oli parempi, tuli määräys, ettei „ostjakkilaisissa paikoissa“ saa kapakkaa olla[1]. Pian kai olisivat muutamat muutkin ostjakkikylät saaneet kaunistuksekseen „kuusituvan“[2], ilopaikaksi vanhoille, opinsaunaksi nuorille.

Ei kuitenkaan tarvitse edes ajatellakkaan, että kondalainen iloliemettä elää. Talvella kuljetaan tuhkatiheään kaupungissa, eikä yksikään sieltä viinatta palaa. Ja prasnikoita varten palkataan vakituinen viinanostaja, joka kuormittain sitä tuo Irtyshin venäläisistä rantakylistä. Jonkunlaisella tyytyväisyydellä krasnojarskilainen kertoo heidän kylässään yksien ainoiden juhlien — loppiaisen — aikana kulutettavan viinaa parikymmentäkin vedroa (400 pulloa, n. 400 Smk. arvosta). Ja vaikka julkista kapakkaa ei olekkaan, on kuitenkin monessa kylässä hyväsydämisiä ihmi-

---

[1] Tämä määräys on vieläkin voimassa, täytyy vain valittaa, että „ostjakkilainen paikka“ — „остяцкое мѣсто“ kuten määräyksessä on, ellen erehdy käsitetään hyvin suppeasti, vain ostjakkilaisena kylänä. Irtyshin varrella olevan ostjakkilaisen Narymin volostin piirissä, siis sen alueella, on venäläinen kylä Voshkina, joka hallinnollisesti kuuluu Filinskoen venäläiseen volostiin. Tässä kylässä saa kapakkaa pitää, ja sellainen siinä onkin. Sitä ei lueta ostjakkilaiseksi paikaksi. Ja Narymin kuntakylästä on kapakalle vain kymmenkunta virstaa, joka täällä merkitsee matkaa naapuriin. — Jos ostjakit Kondalla sallisivat venäläisen tai venäläisten asettua johonkin asumattomaan paikkaan jokensa varrelle, saisi siis, samaa tulkitsemistapaa käyttäen, tuossa kylässä olla kapakka.

[2] Näin nimittävät krasnojarskilaiset leikillisesti kapakkaa; ennen oli näet kapakan ovenpielessä kuusi viittana.

Karhuntappoon läksijät Kondalla.

siä, jotka „omista tarpeistaan“ antavat osan hätähiselle. Tätä en sano vain kuulopuheiden mukaan; muutamassa mökkipahassa ostin minäkin kyytimiehelleni ryypyn viinaa — maksu oli hävyttömän runsas, 20 penniä ryypystä! Eikä tavaraa tarvinnut kysyä, isäntä itse uskalsi sitä tarjota, vaikka tiesikin minun olevan „virkamiehen“. Ja eräs tuttavani lääkäri oli myöskin ollut saman ukon viinojen kimpussa; hän arveli leikillään, että ukkoa olisi sakoitettava liian vesisekaisen viinan liian kalliista myymisestä. Kun virkamiehillekin uskalletaan viinaa kaupata, voi arvata, että tavaraa talonpojillekin tarjotaan „sekä summissa että vähittäin“.

Laskiainen oli tulossa, juhla, jota oikeauskoinen viettää ylönsyömisessä ja juomisessa — on tullut jo melkein sananparreksi, että ellei laskiaista ja pääsiäistä olisi, puolet Venäjän lääkäreistä kuolisivat nälkään. Ja eiväthän ostjakit oikeauskoisia olisikaan, jos he laskiaisena eivät „valmistautuisi“ seitsenviikkoista paastoa vastaanottamaan. Paastosta eivät ostjakit kuitenkaan paljoa tiedä — he kuuntelevat enemmän vatsan vaatimuksia kuin kirkon määräyksiä — mutta kun „kalentari“ sanoo paaston olevan, niin se onkin, ja siihen pitää „valmistautua“. — Puhdasta tehtiin kaikella kiiruulla, pirttejä pestiin oikein uskolla, vaikka monessa talossa puhtaanteko näkyi olevan päällisinpuolista, sellaista, johon runomme leikillä nuorta naista neuvovat: „lavitsat pese, laidat heitä, lusikat huuhdo, varret heitä!“ Leipomiset olivat hyvin vähäisiä — päinvastoin kuin venäläisillä —, kestityksen pääpaino pantiin juokseviin aineisiin, teehen ja viinaan. „Mustaa vettä“ toivat muutamat kaupungista tullessaan, toiset Irtyshiltä. Harva jättäytyi ilman. Sellainen oli kielimestarini, jonka tarkkuus oli tavannut, vaikka olikin ansiotyössä. Mutta kuultuaan viinan ostajalta hinnan alenneen 7 ruplaan vedrosta, oli hän vähällä repiä hiukset päästään, eikä löytänyt kyllin väkeviä sanoja moittiakseen tyhmyyttään. „Lempoko lie pääni pökerryttänyt, nyt saan viettää kuivan prasnikan, ellen viinaa jostakin löydä.“

Useampi kuin yksi ostjakki lienee hiljaisuudessa kiroillut sattumaa, joka viskasi „virkamiehen“ kylään parhaaksi juhlan ajaksi, ja toivonut minua „hiiteen“. Kuta lähemmäs juhlapäivät lähestyivät, sitä enemmän näytti asia heitä huolettavan. Alettiin selitellä juhlan viettoa ja huomautettiin, että silloin oli totuttu iloitsemaan. Ensimäisenä juhlapäivänä, perjantaina, ilmestyi isäntä luokseni toivottamaan „hauskaa juhlaa“, ja

päästäkseen varsinaiseen asiaansa kysyi, jos „korkeasti jalosyntyisyys“ suvaitsisi ottaa ryypyn puhdistettua. Saatuaan kieltävän vastauksen, kysyi hän, saisivatko he „iloitella“. Tuli toisiakin asiamiehiä, mikä kysyi, saisivatko he ajaa laskiaista kyläkaduilla, varsinkin saataisiinko kelloja luokkiin sitoa — kelloissa saavat ajaa vain virkamiehiä kyyditsevät —, mikä pyysi lupaa mihinkin. Kaikkiin luvanpyyntöihin — ne olivat tietysti vain näön vuoksi, silmieni lumoamiseksi tehtyjä — selitin, ettei minulla ollut oikeutta mitään myöntää eikä kieltää, ja etten häiritsisi heitä, seisoivatpa he sitten jaloillaan tai päällään. Humalaisia kielsin vain luokseni päästämästä. — Ja tuossa puolenpäivän rinnassa elämä alkoi.

Kun on kyllin syödä, kyllin juoda, silloin ostjakin mielestä ilo vasta ilolle tuntuu. Ja molempia ilonaineksia oli „jumalan kiitos“, kuten isäntäni tapasi sanoa, kortteeritalossani. Aamusta alkaen oli alapirtissä ollut vieraita, samovari samovarin perästä oli tyhjennetty, isäntä näkyi tuontuostakin pistäytyvän aitassaan ja takin helman alla kantavan lasisia pitkäkauloja täynnä „kirkasta ja makeaa“. Kestityksen vaikutus alkoi kuulua ja tuntua. Isäntäni aloitti konsertin; hän, tuo „vaivainen syntinen“, veteli venäläisiä lauluja kuin aika poika, huolimatta iästään ja siitä että oli vähän hengellistä säätyä — kirkonisäntä. Toiset saivat nuotista kiinni ja yksinlaulu muuttui sekaääniseksi rallatukseksi, jota kuullessa musiikkimies varmaan olisi hulluksi tullut. Kimakasti parkui hanuri, ja sen tahdissa jotkut takoivat venäläistä hyppyä, jotta rakennus jysähteli. Onneksi melua ei kauan kestänyt. Naapuri tuli hakemaan koko joukkokuntaa luokseen kestiin. Tapana näet on, että isäntä juhlina, tai milloin hänellä viinaa on, kerää hyvät tuttavansa luokseen iloitsemaan; yksinään ei ostjakki osaa huvitteleita. Tuollaista kulkua talosta taloon, kesteistä kesteihin, kestää koko juhlien ajan. Kestityksen vaikutus oli kyläkujillakin huomattavissa. Laulavia joukkokuntia ajeli siellä tuhkatiheään, rääkäten hevosia parhaansa mukaan. Tiet olivat kurjia, ja kuitenkin röhötti reessä kymmeniäkin henkiä. Eikä tietysti käyden ajettu. Hevosetkin saivat tuntea paaston aattopäivien olevan käsissä. Ajajat olivat enimmäkseen nuorta väkeä, vanhemmat tallustelivat jalkaisin. Ja sitä kulkua sopi katsoa! Käsitysten, kaulatusten kulkivat akkajoukot horjuen, jollakulla rintalapsikin sylissään, ja veisasivat kohti kulkkua. „Laulamatta“ ei kukaan osannut olla. Miehet nekin vain luovien eteenpäin pääsivät, mutta yleensä näkyivät naiset olevan ahkerampia kujilla

näyttäytymään — samaa „heikkouttahan“ parempienkin paikkojen hienompi sukupuoli taitaa potea. — Humua, joka muistutti pikkukaupunkiemme markkinaelämää, jatkui myöhään iltaan. Yöksi toki liike hiljeni, vaikka emäntäni toivotus „rauhaisaa yötä!“ ei toteutunutkaan. Alapirtistä kuuluva, jotenkin epämiellyttävästi korvia hivelevä „pukinnylkeminen“ ei antanut aamupuolelle asti rauhaa. Siellä „valmistauduttiin“ seuraavan päivän iloihin.

Illoin nuori väki kokoontui kisapirttiin tanhuamaan. Nähdäkseni heidänkin elämäänsä pistäydyin katsomaan, mutta erityistä näkemistä siellä ei ollut. Pikkuisen tupapahansa oli eräs ostjakki maksusta luovuttanut nuorison käytettäväksi. Ei siinä parkettilattia kiillellyt eivätkä häikäisevät tulet silmiä rasittaneet. Lattia naukui ja huojui astuttaessa jotenkin kovin. Pahanen, vanhaan, väärään messinkijalkaan pistetty talikynttilä ei jaksanut nurkkia ja ovensuuta valaista. Väkeä oli tupaten tupa täynnä, vain keskilattialla oli tilaa pyöriskellä. Harvoja oli vanhempia saapunut iloa katsomaan, pieniä tytön- ja pojanvekaroita pulahteli siellä täällä suuren väen jaloissa. Yleisö oli naimisiin menevää ja naimisiin vasta mennyttä. Tytöt olivat panneet parasta päälleen. Ruumiinmukaiset pumpuli- ja karttuuniröijyt „istuivat“ monellakin kuin laudalla, johon syynä on ostjakittaren tavallisesti latuskainen vartalonmuoto. Aasinkorva- ja puhvimuoti ei näy vielä Siperian kyliin kerinneen. Hameet leveät, jollakulla oli vielä helmassa leveä, kurtattu reunus, jollaisia hameita ei meillä ainakaan päällimmäisinä käytettäne. Huolimatta kuumuudesta pitivät tytöt huivia päässään ja suurta saalia hartioilla. Vaikka melkein joka tytöllä on arkussansa joukottain loistokirjaisia paitoja, halatteja, helmin kirjailtuja kenkiä, rinta- ja palmikkohelyjä, ei niitä käytetä — „ne eivät ole enää muodissa“. Ainoastaan jonkun vanhan akan paidan rinnassa ja hihan suissa saa ostjakkilaista kirjailua nähdä; pikku tyttönen pistää joskus jalkaansa helmikirjaiset ruojuet ja sitoo palmikkotynkkänsä jatkoksi helisevät rippeet. — Kisojen poikarahvas oli niinikään venäläisessä puvussa, pitkävartisissa saappaissa, leveissä housuissa ja kirjavakauluksisessa paidassa. Eräs keikari oli pukeutunut samettisiin housuihin, samettiseen nuttuun ja valkoiseen, jostakin palttinaa vähän paremmasta aineesta tehtyyn liiviin; että liivi näkyi, siitä pidettiin erityisesti huolta. Soitto ja tanssit olivat venäläisiä. Monella tanssijalla oli jalannousu parempi kuin jollakulla meidän tansseissamme masurkan hyppyjä kompuroivalla

Vieraan kunniaksi tanssi eräs vanhus ostjakkilaistakin hyppyä, jonka venäläisestä eroittaa hitaampi tahti, hiljaisemmat ruumiinliikkeet, joita käsien ojenteleminen säestää, tavallisesti etukumara asento, koukistetut polvet ja se että tanssija tavallisesti peittää päänsä ja kasvojensa yläosan saalilla. — Nuoren väen kunniaksi on mainittava, ettei kisoissa ollut yhtään juopunutta. Kaikki kävi hiljaa ja siististi, ei voinut juuri huomatakkaan sitä vallatonta lähentelemistä tyttöjen ja poikien kesken, jota esim. karjalaisten — paitsi Vienanläänissä — ja täkäläisten venäläisten kisoissa olin tottunut näkemään. Mahdollisesti vieraan läsnäolo voi käytöksen vapauteen ehkäisevästi vaikuttaa. Eräs ukko sanoi kumminkin, ettei kisoissa koskaan sopimattomuuksia suvaita. Tätä mielestäni todistaa sekin seikka, että noin suuressa kylässä sanottiin olevan vain yhden huonomaineisen naisen. Tämäkin oli naimisissa oleva ja poikennut synnin teille hengellisen isänsä, papin, houkutuksista!

„Reilusti prasnikka vietettiin“, olivat kielimestarini ensi sanat maanantaiaamuna. Hänkin oli „ystäviltä ja hyviltä kylänmiehiltä“ löytänyt ilolientä liiaksikin; toisena juhlapäivänä ei näkynyt olevan varma, pitikö hänen naapuriin mennessään kulkea eteen- tai taapäin, vai poiketa oikealle tai vasemmalle. Ja seljälleen jouduttuaan kyläkujalle hän sai kauan tuumia, mikä ruumiinosa oli kepein ensiksi maasta nousemaan. — Täytyi minunkin myöntää, että juhlat olivat „kaikella kunnialla“ menneet — ostjakin silmillä katsoen. Vähät siitä jos „kuparisepät“ kalloluita takoivat, vähät siitä, jos terveenä juhlimaan ruvennut sai viikkokausia vuoteellaan venyä, vähät siitä, jos pieni lapsi, humalaisen äidin vilussa retuuttamana kylmettyi ja pääsi parempaan majaan, vähät rahan menosta, vähät työpäivien hukasta, olihan taaskin saatu juhlia — „kunpa olisi vuodessa montakin laskiaista!“

Hauskaa tuossa surkeudessa oli, ettei tietääkseni juhlien aikana ollut ainoatakaan tappelua kylässä, lukuunottamatta koirien alituisia kahakoita. Sovussa ja ystävyydessä lopetettiin viinat yhteisin voimin, humalaan tultua riemuittiin, syleiltiin, suudeltiin, mutta nyrkkiään ei kukaan näytellyt viinaveikolleen. Tässä suhteessa on krasnojarskilainen auttamattomasti jäljellä demjankalaisesta veljestänsä. Aloin jo arvella,

että krasnojarskilainen „rakastaa kyläläistään kuin itseään“, mutta enemmän oloihin perehdyttyäni sain nähdä, että tässä suhteessa ei ole täydellisyyttä missään auringon alla. Tuota „kaikkien sotaa kaikkia vastaan“ käydään yhtähyvin Krasnojarskin syrjäisessä kylässä kuin suuren maailman hyörinässäkin. Täällä käy kuitenkin kaikki hiljaisesti, ulkonaista ystävyyttä säilyttäen. Krasnojarskilainen yhtä ystävällisesti veljeänsä nylkee kuin häntä juottaakin, aina tilaisuuksia myöten.

Vahinko, ettei edes tuo ulkonainen sopu voi saada sijaa perheessä, piirissä jossa sopu ja keskinäinen rakkaus olisivat välttämättömimmät. Tuontuostakin kerrottiin kotikahakoista ja aina miehen ja vaimon välillä. Enkä minäkään saanut jäädä osattomaksi moisesta näytelmästä. Isäntäni tahtoi kerran humalassa ollessaan opettaa „elukkaa“, joksi hän vaimoaan usein nimitti, mutta kun minusta aika ja tapa olivat huonosti valitut, täytyi kurituksen jäädä yritykseen, huolimatta isännän rimpuilemisista ja alussa röyhkeistäkin huomautuksista „kuka tässä isäntä oli“. Mutta hyvin harvoin, tuskin koskaan tavallisissa oloissa ulkonainen pakko estänee miestä kurittamasta vaimoaan; sellaisia tapauksia ostjakit pitävät aivan luonnollisina, avioliiton luontoon kuuluvina, niin sanoakseni.

Tällaiset seikat saattanevat lukijan säälien ja surkutellen ajattelemaan ostjakkinaisen vaikeata asemaa. Siinä seikassa olisi paljon tehtävää; jokainen ostjakkitutkija varmaan sydämestään toivoisi kansan käsityksen tässä suhteessa toiseksi muuttuvan. Mutta ostjakkinaisen „vapautuksen“ hetki ei heti lyö, lyöneekö koskaan. Täällä olisi työtä naisasian ystäville, jos he tahtoisivat saada kansan käsittämään edes sen, että nainen ei ole „elukka“. Työtä olisi paljon, työmiehiä — ei yhtään.

Naisen asema — siitäkin puhuaksemme — ei kuitenkaan ole yhtäläinen kehdosta hautaan asti. Tyttönä isänsä kodissa, vieläpä veljensäkin luona, on nainen vapaampi, häntä kohdellaan hyvin, hänen ei tarvitse „roskaisimpia“ naisen töitä toimitella. Isä ja äiti tyttöä, voi melkein sanoa, hemmoittelevat. Miehelään mennessä tytön asema muuttuu täydellisesti. Sulhanen maksaa morsiamen isälle „päärahan“, *kalymin*, saaden kuitenkin siitä korvausta myötäjäisten muodossa. Joskus tyttö karkaa kotoansa, mutta isän lepyttämiseksi silloinkin on sulhasen maksettava, jos ei muuta niin ainakin viinaa joku määrä. Vaikka siis päältä katsoen tyttö „myydään“ miehelään, niin todellisuudessa kauppaa tuskin koskaan päätettäneen nykyään tytön suostumuksetta; useinkin nuoret jo ovat asian

edeltäpäin sopineet keskenään.[1] Mutta sittenkin miehelään mennyt tyttö on „myyty neiti", joutunut, kansan käsityksen mukaan, kokonaan miehensä valtaan. Niinpä esim. Kondalla oli nostanut suurta huomiota eräs oikeusjuttu, jossa vaimoansa rääkännyt tuomittiin: „laki ei enää anna vaimoakaan kurittaa". — Naisen asema on jotenkin sama, mihin meitä häärunomme tutustuttavat. Tyttö se kotonaan kulkee kukkana kujilla, mutta appelassa

Toisin ukset ulvaisevat,
Toisin vierevät veräjät,
Sanovat saranaraudat. —
Kohta saat kokea koito,
Kokea kovaosainen,
Apen luista leukaluuta,
Anopin kivistä kieltä,
Kydyn kylmiä sanoja,
Nadon niskan nakkeloita.

Jokainen nuorikkoa käskee. Ainoana turvana on hänellä miehensä, jos tämä jostakin syystä on vaimoonsa kiintynyt — „rakkaus" on avioliittoa solmitessa tavallisesti tuntematon vaikutin. Jos mies säälii vaimoansa, jos hän ei „raahdi raukkaistansa" kovin käsin pidellä, silloin on vaimon elämä siedettävä, ehkä hyväkin, mutta jos mieskin sudeksi muuttuu, on vaimon asema raatajan rahanalaisen, usein pahempikin, hän kun rikkomattomilla siteillä on tilaansa kiinnitetty.

Vaikka jokaisella tytöllä joka päivä on silmiensä edessä kyllin eläviä todistuksia avioliiton „autuudesta", on kuitenkin miehelään meno

[1] Sietänee huomauttaa, että poikakaan ei vapaasti, aivan omalla mielellään saa elämäntoveriaan valita. Hän on perheensä keskuudessa enemmän tai vähemmän riippuva isästään, tai isän kuoltua veljistään, tavallisesti vanhimmasta, „perheen päästä". Isät tavallisesti sanovat „naittaneensa poikansa", „ottaneensa pojalleen vaimon sieltä tai sieltä" jne., vaikka luullakseni tässä seikassa ei koskaan „väkisin hirteen vietäne". Joskus näkyy vanhimmalla veljellä olevan suuri sananvalta isän eläessäkin. Eräs ostjakki kertoi nuoremman veljensä tahtoneen naida rikkaan vogulilaistytön. Isä oli suostuvainen, mutta sanojani, vanhin veljeksistä vastusti kovin, kun ei rakastanut voguleja eikä tahtonut sellaista perheeseen. Nuoremman veljen oli tuumastaan luovuttava. Huomautettava kuitenkin on, että tässä perheessä vanhimmalla pojalla muutenkin on paljon sanomista, isä kun on suuri juopporatti.

ennemmin tai myöhemmin jokaisen päämääränä. Koko iäksensä tytöksi jääminen on varsinkin varattomalle häpeäksi, „sellainen nainen, että ei mihinkään kelpaa“ sanotaan heti, jos kosioita ei kuulu. En tahdo, eikä voikaan sanoa, että tämä olisi ainoa syy, vaikka sitä näkyy täytyvän pitää yhtenä päävaikuttimena. Syyt ovat monet ja monenlaiset. — Ostjakkityttö lähtee useinkin mitään ajattelematta ensimäisen sulhaiseksi tarjoutuvan rekeen — jos vain hinnoilla sovitaan — ja monelle nuorikolle saisi sanoa, kuten Kalevalassa:

Etpä äijän, nuori neiti,
Kahden puolesi katsellut,
Yli pääsi ymmärrellyt,
Jos teit kadutun kaupan,
Iän kaiken itkemisen,
Vuodet voikerrehtamisen.

V.

.Demjankalaisen henkiset tarpeet ovat helpolla tyydytetyt. Kerran vuodessa kulkee pappi kylissä keräämässä saataviaan, ja samalla tiellä toimittaa joitakuita kirkollisia tehtäviä. Ja tuosta käynnistä ovat iloissaan ainakin niiden talojen emännät, joissa pappi suvaitsee majailla. Niinpä muudankin emäntä hienosti vihjaisi, mitä kunniaa hän minulle osoitti, kun sain syödä lusikalla, „joka papin varalle oli ostettu ja maksoi 20 kopeekkaa“. — Kondalla ollaan jo vaativaisempia. Muutamilla isoilla kylillä on oma rukoushuoneensa, jossa pappi kerran, pari vuodessa jumalanpalveluksen toimittaa. Pääsiäisen seudussa kulkee pappi ripittämässä rahvasta. Syynä tiheämpiin papin kulkuihin on, että pitäjä on kokonaan ostjakkilainen, ja että kirkonkylä on pieni, ja suuria ostjakkikyliä, siis tuloisia paikkoja, on ostjakkiasutuksen molemmissa päissä, joten kulkeminen on hyvin etuisaa kukkarolle. Sillä kyllä täytyy sanoa, että halu valistaa, lohduttaa ja tukea sieluja riippuu kokonaan papin kukkaron vaatimuksista. Ostjakeille on kyllin, jos osaavat ristinmerkin tehdä ja huoata „Herra armahda!“ Olisihan kyllä rippiä tehdessä ja naimisiin mennessä osattava päärukouksetkin, mutta useinkin saanee

rupla rukoilla ne. Eräs ostjakki huomautti tätä kysyessäni, että „pappi kyllä kolmosen (kolmen ruplan rahan) tuntee". Että ostjakeissa olisi jotain hengellistä elämää ja hartautta, siitä ei voi olla puhettakaan. He elävät, niin sanoakseni, vain maallista elämää varten; joka-ainoan ristiin voisi piirtää tuon jonkun pilkkakirveen sepittämän hautakirjoituksen: „söi, joi, makas ja kuoli".

Aivan vähäisiä henkisten harrastusten ituja on Kondalla huomattavissa ollut jo pitkän aikaa, vaikka nuo idut nykyään siellä, missä ne ensin näyttäytyivät, ovat hoidon puutteessa ja kuolemassa. Krasnojarskin asukkaat ostjakeista ensimäisinä itse huomasivat, mikä etu heille olisi luku- ja kirjoitustaidosta sekä laskutaidon alkeista. Tuohon kokemukseen ehkä kauppamatkat heidät saattoivat. „Ukot" löysivät jonkun vanhan sotamiehen, joka oli halukas vähäistä tietovarastoaan jakamaan ostjakkilapsille. Syntyi kylään jonkunlainen kiertokoulu, opettaja majaili viikon kerrassaan jokaisessa talossa, jossa oli opetettavia lapsia, ja oppilaat keräytyivät aina opettajan tilapäiseen asuntoon tiedonalkeita saamaan. Vähäinen oli opettajan palkka, ruplan tai puolitoista sai lapsesta vapaan hoidon lisäksi, mutta vanhan sotilaan kunniaksi on sanottava, että vielä nytkin hänen elossa olevat oppilaansa häntä kiitollisuudella muistelevat, ja että hän hartaudella näkyy ruvenneen tehtäväänsä ja tehneen mitä voi. Nykyään kylässä on useita 35—55 vuoden välillä olevia miehiä, joista toiset välttävästi, toiset tavailemalla, lukevat venäläistä kirjaa ja kirjoitusta. Kuolema kuitenkin katkaisi soturin hyödyllisen toimen, ja uutta opettajaa joko ei saatu tai ei tullut hankituksi nouseville polville. Harrastus oli nähtävästi alkuaan, kuten jo huomautin, käytännöllisen tarpeen herättämä ja vaatima, tiedonhalu ei ollut herännyt siksi, että ostjakki olisi ymmärtänyt tiedon arvoa itsessään; ostjakilla ei ollut, eikä vieläkään ole „tiedonnälkää". Kun käytännöllinen tarve supistui hyvin vähään — kalenterin, harvalukuisten asiapaperien ja kunnallisten viranomaisten kirjallisten käskyjen selville saamiseen — laimeni harrastuskin. Kirjantaitoisilla isillä ei ollut halua tai aikaa, kuten he itse väittävät, opettaa aakkosia pojilleen — tytöistä ei ole puhettakaan. Niin kasvoivat nykyään miesikään tulevat ikäpolvet. Toisella ja kolmannella kymmenellä olevista vain joku tuntee aakkosia, mutta yksikään ei tietääkseni voi lukea. Ja mikäli nuoria tunnen voisi heidät hyvin vähällä vaivalla saada opettelemaan. Muutamien isäntien mielessä näkyy taaskin kytevän

aikomus etsiä nykyään lapsi-iässä oleville opettajaa — vanha sotilas tunnusti heidän mielestään olevan sopivin — mutta ei ole yhtään varmaa, että aikomus teoksi muuttuu.

Kansanvalistusministerio ei ole jättänyt näitäkään seutuja opinahjoista osattomiksi: sen toimesta on perustettu Boltsharovskoeen kansakoulu. Monesta syystä joutuu kuitenkin epäilemään, onko nykyisissä oloissa, jolloin koulujen ensi tehtävänä olisi opinhalun herättäminen eikä niinpaljon sen tyydyttäminen, pysyväinen koulumuoto Kondalla, ja yleensä ostjakkimailla, sopiva ja tarkoituksenmukainen. Asutusolot tekevät hyvin suuria vaikeuksia. Kondallakin, joka on tiheimmin kansoitettua ostjakkimaata, elävät ostjakit pienin jurttakunnin. Parissa, kolmessa kylässä voisi kouluikäisiä 10:een karttua, mutta on huomattava, ettei kouluopetusta kansa katso tytöille ollenkaan tarpeelliseksi [1]. Boltsharovskoen koulussa taitaa nykyään olla 7 oppilasta; varmaa tietoa tästä en voinut saada, kun en asianomaisia tavannut. Ostjakkikylät ovat kaukana toisistaan. Krasnojarskin kylästä esim. on koululle 62 virstaa talvella, kesällä kaksi sen vertaa. Tuollaisen matkan päähän eivät ostjakit anna lapsiaan vieraiden hoitoon, niin vakuuttivat krasnojarskilaiset. Lapset olisivat sitäpaitsi kouluun lähetettävät parhaana marja-aikana, jolloin niitä kotona tarvitaan. Marja-ajan kuluttua alkaa kelirikko olla käsissä, aika jolloin yhteys kylien välillä usein pariksikin kuukaudeksi katkeaa. Jos tahdottaisiin valmistaa Kondan lapsille edes jotenkin mukavaa tilaisuutta koulunkäyntiin, pitäisi kouluja perustaa vähintäin kolme tai neljä, jollaista uhrausta on vaikea toivoakin, koko kunnan väkiluku kun on vain tuhatkunta henkeä. Mutta eihän pysyvä koulu ole ainoa kansanopetusmuoto. Täällä jos missään luulisi kiertävän kansakoulun olevan paikallaan, jos niitä taidolla ja kokemukseen perustuen järjestettäisiin ja jos opettajia huolellisesti valmistettaisiin tehtäväänsä. Ei olisi luullakseni kovinkaan vaikeata vuokrata kylissä varsinaista kouluhuonetta tai vaikkapa rakentaa sellainen; — erään, luultavasti Suomesta syntyperää olevan nimismiehen, Tavaststjernan puuhan järjestää kiertokouluja muutamaan eteläiseen piiriin, sanotaan rauenneen siitä syystä, että talonpojat eivät tahtoneet päästää koulua huoneisiinsa. — Toinenkin tapa opet-

[1] Siitä on todistuksena suuri, venäläinen Demjanskoen kylä. Koulussa käyvästä 42 lapsesta on vain 4 tai 5 tyttöä.

taa lapsia voisi tulla kysymykseen. Aunuksen läänissä moni kylä, tietääkseni omilla varoillaan, vuokraa kouluhuoneen ja palkkaa siihen opettajaksi jonkun hyvillä todistuksilla kirkonkylän kansakoulusta päästetyn pojan. Kävin tuollaista koulua katsomassa. Se ei ollut kovin komea. Luokkahuoneena oli pieni talonpoikaistupa, jonka ilmapitoisuutta tarkastaja. ei ollut mitannut, siinä pari, kolme riviä penkkejä ja pöytiä, joita valmistettaessa pedagogien mieltä ei oltu kysytty. Jaloilla seisova helmitaulu sekä suurenpuoleinen musta taulu kaluston täydensivät. Opettaja oli rihainen poikanen, 14—15 vuotinen; palkkaa sai vapaan asunnon ja elannon lisäksi 14 ruplaa (n. 37 mk.) opetusajalta syksystä kevääseen. Ei ollut koulu minkään puolesta mallikelpoinen, mutta siihen uhratut rahat eivät näkyneet olevan tyhjään viskattuja. Vuoden oli opettaja työskennellyt, ja eräs hänen oppilaistansa, 8 vuotias tytönleuhakko jo aika terhakasti otteli selkoa lukukirjansa kertomuksista, piirusteli nimensä kivitaululle, tiesipä „tapulastakin“ enemmän kuin on kaksi kertaa kaksi. — Tietysti tuollaisten kiertävien tai kyläkoulujen tarjooma hyöty ei opillisessa suhteessa ole verrattavakaan vakinaisen kansakoulun antamaan, mutta liikkuvan koulumuodon etu ostjakkimailla olisi siinä ettei suurin osa kansanlapsista jäisi alkeistietoja vaille, kuten nykyään. Opinhalua uskoisin tällaistenkin koulujen voivan herättää, ja kunhan kansa saisi edes aavistustakaan opin arvosta, tarvitsisi tuskin etäämmälläkin olevan vakinaisen kansakoulun oppilaiden puutetta kitua. Silloin, epämääräisessä tulevaisuudessa tosin, henkisetkin harrastukset ehkä voisivat saada sijansa kansan elämässä, ehkäisisivät turmeltumista, tylsistymistä ja välinpitämättömyyttä, jotka kaikkialla uhkaavat ja surmaavat vain aineellisissa harrastuksissa puuhailevia kansoja.

Korinton piiritys.

Runokertoelma.

Kirjoittanut

LORD BYRON.

Suom. O. A. Kallio.

Byronin vaikutus vuosisatamme runouteen on ollut sangen suuri. Todellisena mestarina hän itse ei kuulunut mihinkään runokouluun, vaan hänen jälkiään kulkivat pian eri maiden etevimmät runoilijat. Niin tekivät Ranskassa Victor Hugo ja Alfred de Musset muita mainitsematta; Italiassa Leopardi, jossa Byronin pessimismi nousi huippuunsa; Saksassa Heine ja slaavilaisissa maissa, joiden runouteen Byronin vaikutus oli tuntuvin, venäläiset Pushkin ja Lermontov sekä puolalainen Mickiewicz. Ja vielä meidän päiviemme runous ainakin välillisesti johtaa juurensa Byronista.

Byronin runous ei ole tuota kylmää »taidetta taiteen tähden«, l'art pour l'art. Hän itse elää, tuntee, iloitsee ja kärsii runoudessaan mukana, se pulppuaa hänen omasta sisällisestä sielunelämästään, kaikki on elettyä ja tunnettua, ei mitään tekemällä tehtyä. »Kaikki tuntemukseni muuttuvat minussa säkeiksi«, sanoo hän itse. Byronin runous on siis mitä suurimmassa määrässä subjektivista, personallista runoutta. Aika, jolloin hän eli, oli suurten mullistusten ja murrosten aika. Ranskan vallankumouksessa vanha yhteiskunta kangistuneine kaavoineen meni pirstoiksi, mutta uutta ja parempaa ei vielä ollut syntynyt sijalle, vaan kansat kituivat yhä edelleen itsevaltiuden ja ahdasmielisen sorron kahleissa. Byronin vapaa ja ylevä henki tunsi syvästi nuo ajan puutteet ja kärsi niiden vuoksi. Sentähden hänen runoudessaan on läpikäyvänä lankana tuo yleinen epätoivon ja »maailmantuskan« tunne, joka näkee kaikki synkissä väreissä ja voimatta muuta ruoskii olevia epäkohtia poliittisen runottaren terävällä ja purevalla ruoskalla, sekä innokkain ja pyhästä kiivaudesta salamoivin säkein laulaa ja toivoo kansojen kultaisen vapauden koittoa. Vielä ei ollut varsinainen kansallisuusaate täysin selvillä ja kehittynyt, vaan yleinen vapauden kaiho järkytti kaikkien sydämiä. Tätä yleisinhimillistä vapautta Byron innokkaasti julisti tyytymättä englantilaiseen ahdasmieliseen saari- ja nurkkapolitiikkaan. Eikä hän ainoasti sanoillaan edistänyt kansojen vapautta, vaan teoillaankin, uhraten omaisuutensa ja henkensä kreikkalaisten vapaustaistelussa turkkilaisia vastaan. Kreikan muistorikkaat maat olivat hänelle rakkaat; siellä hänen runottarensakin mieluimmin liikkui, joskin se helposti tunsi itsensä kotiutuneeksi kaikkialla, samoin kuin herransakin, joka tunsi ahdasmielisen ja pikkumaisen synnyinsaarensa polttavan jalkainsa alla ja

pakeni sieltä vapaampaan ilmaan. Vaikkapa Byron pitikin itsensä ylpeän ja häntä kohtaan tylyn Albionin poikana, on hänen runoutensa kuitenkin kauttaaltansa yleismaailmallista, kosmopoliittista, vastakohtana esim. Byronin suurelle aikalaiselle ja ystävälle, Walter Scottille, jonka runotar liikkuu kokonaan kansallisella pohjalla. Kansallisia aiheita Byron tuskin ollenkaan käytti. Hänen runoelmiensa sankarit ja aiheet ovat eri tahoilta maailmaa ja eri aatepiireistä, edustaen ihmishengen eri puolia ja pyrkimyksiä.

Kierrellen maita mantereita sai Byron matkoiltaan aiheet useimpiin teoksiinsa; ne kuvaavat hänen omia kokemuksiaan ja tunnelmiaan. Niin onkin hänen vaiherikas elämänsä ja teoksensa kietoutuneet yhteen, että toista on usein vaikea ymmärtää ilman toista. Mutta lähempi selonteko Byronin elämästä ja teoksista veisi tässä liian pitkälle. Byronin runoudesta voi silti jokainen nauttia sen yleisinhimillisyyden tähden. Toivottavasti vielä suomenkieli on voittava omakseen tämän mahtavan runoilijaneron kuolemattomat teokset, jotka ovat uurtaneet niin syvän jäljen vuosisatamme runouteen sekä koko henkiseen elämään.

Alempana tarjotaan suomennettuna eräs Byronin lukuisista runokertoelmista.[1] Tässä runoudenlajissa hän yleensä tunnustetaan mestariksi, ei niin paljon niiden taiteellisen muodon kuin yksityiskohtien kauneuden vuoksi. Useimmissa niissä tosin vaihdellaan samaa aihetta: sankari on joku yhteiskunnan hylkäämä, salaperäinen henkilö, jota hento ja heikko nainen hellästi rakastaa. Tuo käy ajan pitkään hiukan yksitoikkoiseksi aiheeksi, mutta noita puutteita vastaavat ne verrattomat lyyrilliset yksityiskohdat, joita hän on sovitellut tiheään juonen väliin. Niitä hän tavallisesti sepitteli ja lisäili sinne vasta korrehtuuria lukeissaan, niin että usea runokertoelma siten painatuksen kuluessa virui alkuperäisestä muodostaan paljoa pitemmäksi. Useiden aiheet ovat Turkin ja Kreikan mailta, joiden laittomista oloista kyllä sai aineksia tällaisiin kertoelmiin. Sellainen on tämä suomennoksena seuraava »Korinton piiritys« (vuodelta 1815), jonka aiheen Byron on vapaasti muodostanut eräästä turkkilaisten historiassa kerrotusta tapahtumasta.

---

[1] Tähän saakka Byronin teoksista on suomennettuna ilmestynyt, paitsi joitakuita pikkurunoelmia, Hämäläisten albumissa katkelma Don Juanista, »Don Juan ja Haydee« (suom. V. J.) sekä Valvojassa v. 1884 sivv. 557—567 runokertoelma Parisina (suom. J. Minni ja K. F. Rinne).

Prologi.

Vuonna jälkehen Kristuksen
tuhat kahdeksansataa ja kymmenen
meit' oli reipas seura kerta,
mi ratsain maitse, laivoin merta
vaelsi vapaasti, iloiten.
Yli virtain ja vuorten riensi retki,
lyhyt oli ratsujen lepohetki!
Jos kellari tai vaja yösijan soi,
ain' oivaa unta se meille toi.
Me viitassamme taivasalla
tai purtemme pohjalla nukuttiin,
tai unien helmaan rantamalla
satulan päälle uuvuttiin:
Aamuin norjina nousimme,
vapaa ain' oli aatos ja kieli,
terve ruumis, raitis mieli,
surutta vaaroihin sousimme,
Näit kielelt', uskolta kirjavan väen:
toiset helminauhaansa luki,
luotti paaviin ja pappeihin päin,
toiset Muhamettihin tuki,
toisten usko ol' niin ja näin.
Mut joukkohon yhtyis et hauskempaan,
vaikk' etsisit kautta kaiken maan.

Mut toiset kuoli ja toiset haipui,
toiset unhotuksiin vaipui;
toiset vuorilla kapinoivat,
jotk' Epeiron laaksoja ympäröi,
kun hetkeks vapauden torvet soivat,
ja kosto sortajat veriin löi.
Toiset kiertävi mikä missäin,
toiset on kotona ikävissään.
Mut ah! emme enää milloinkaan
me yhdy retkillä Kreikanmaan!

Niin kultaisna kului ne päivät kovat —
ah, nykyiset kuin synkkiä ovat!
Siks aatos pääskynä meriä liitää
ja kantaa henkeni kauas pois;
se maiden ja ilmojen kautta kiitää
kuin kotka, pilvien kulkija, ois.
Se se mun harppuni soimaan saa,
ja taas, ah, lauluni pyytää hetken
kuulijoitansa harvoja retkeen
seuraamaan mua merten taa!

Vieras — tahdotko seurana mulla
nyt Akro-Korinton kaltaalle tulla?

1.

Vaikk' käynyt aavain aikain tiellä
on vimmat sotain, myrskyjen
Korinton yli, seisoo vielä
tuo vanha linna vapauden.
Maanjäristys tai hirmusää
ei voi sen juurta järkyttää,
tuon kulmakiven, josta on
viel' ylväs maansa onneton.

Se on raja, missä purppuralla
kaks merta rantaa huuhtelee;
ne yhteen pyrkii uhkaamalla,
mut jalkaa sen vain suutelee.
Vaan maa jos antais veren sen,
min niellyt on se jälkehen
Timoleonin veljen surman
ja Xerxeen miljoonien turman —
niin, jos nyt aukeis kita maan
ja esiin kuohuis virrat veren,

niin tulvaan moisen hurmemeren
tuo kannas hukkuis kokonaan.
Jos kaatuneiden näillä mailla
luut kaikki kasaan pinottais,
se pyramiidi vuoren lailla
ylemmäs ilmaan kohoais
kuin Akropolis tornipää,
mi pilvein piirit ylettää.

2.

Kakskymmentuhatt' ylhä harja
nyt peistä kantaa Kithairon,
molemmin puolin telttasarja
kannasta peittää Korinton.
Moslemileirin laajan päällä
tuoll' liehuu lippu puolikuun.
Kas, tummat spahit ryntää täällä
johdolla pashan partasuun.
Niin kauas kuin vain silmä kantaa
turbaanit liehuu pitkin rantaa.
Araabi ajaa juhtaa hiekan,
tartaari rientää ratsullaan,
turkmeeni, tullut aroiltaan,
kupeelleen vyöttää käyrän miekan.
Siell' ukkosena pauke soi,
ett' aallot vastaan vaikeroi.
Ojia luodaan, kuolemaa
suhisten kuulat julistaa.
Kun valliin iskee pommi suuri,
niin pirstoiks murtuu vankka muuri.
Vihainen vastuu saapuu sieltä
halk' öisen sauhun, mustan maan,
ja pyyhkii tulisiivin tieltä
mont' uskotonta uhrinaan.

3.

Lähinnä nähtiin muurin harmaan,
jot' uhkas mahti moslemein,
mies mustaan sotataitoon varmaan
parahin parhaist' osmannein.
Niin uljas ja niin peloton,
kuin koskaan voitonsankar' on.
Hän vaaran teille vaahtoovaa
hevostaan kääntää, kannustaa;
miss' ulos ryntää uljaimmat,
ja parhaat moslemit jo horjuu,
tai patterien kanuunat
tulellaan turkkilaiset torjuu,
hän uuteen liekkiin puhaltaa
soturin vimmaa sammuvaa.
Sultaanin suuren kehutuiden
urosten joukost' uljain mies,
mi kuoloon ensi eellä muiden
ja pyssyn, keihään käytön ties,
ja säilää salamoittaa saatti,
ol' *Alp*, tuo Adrian renegaatti.

4.

Ol' hällä Venetsiassa koti,
hän kuului vanhaan aateliin,
mut pakolaisna täällä niin
hän synnyinmaataan vastaan soti,
jolt' opin sai — sen uskon heitti
ja päänsä turbaanilla peitti.
Korintto, koko Kreikan ranta
nyt tottel' »Adrian morsianta«.
Hän vihollisna Korinton
ja isänmaansa vihollisten
parissa seisoi; kostohon
hän paloi lailla rikollisten
ja nuoren uskonluopion,
tuhannet muka muistaissansa
vääryydet vaivoin kantamansa.
Hän kerskaamasta oli laannut
»vapaasta« Venetsiastaan,
siell' oli tuomion hän saanut
»kidasta leijonan«, minne maan
salaiset syyttäjät sen sulki
rikoksen tuodaksensa julki.
Paolla säästäin elämän
hän riensi koston taisteluun —

sai maansa kyllin surra, huolla,
kun ristin maahan tallas hän,
lipukseen nosti puolikuun
ja vannoi kostaa taikka kuolla.

5.

Coumourgi — joka kuolollansa
soi Eugenille kunniansa,
kun Karlovitzin tanterelle
uroona uupui hurmeiselle —
hän kuolemaans' ei surrut lain,
hän kiros kristityitä vain —
Coumourgi, jolle maineen toi
tuo Kreikan viime valloitus —
Eurooppa, miss' on vapaus,
min sille Venetsia soi?
Vuossata siit' on vierinyt,
kun Hellaan orjuuteen hän sulki. —
Hän moslemeitaan johti nyt,
Alp etujoukon kanssa kulki.
Tää täysin luottamuksen maksoi
hävittäin kaupungit ja maan
ja näytti, murhaten min jaksoi,
lujuuttaan uudess' uskossaan.

6.

Jo muurit murtuu — hirmuinen
ne kuulatuisku tuhoaa,
mi pattereista paukkuen
Korinton tornit kumoaa.
Tuhannet tulikidat soi,
jylisten surmaa salamoi.
Ja moni holvi horjuu, raukee,
kun pommi siihen pirstoiks laukee;
kuin tulivuoren purkaus
lyö ilmaan sauhu, leimahdus,
punaiset liekkipatsahat
ne raunioista leiskuvat.
Ne tulitähdin tuhansin
sulavat avaruuksiin taivaan,

ja päivän kehrä pilvihin
on synkkiin pimitetty aivan.
Tuo sauhukerros taivaan kaarta
kuin laaja rikkimeri saartaa.

7.

Alp luopiota kuolon teille
ei kiihoittanut kosto vaan
osottamahan osmanneille
kuink' aukko muuriin ammutaan.
Nuo muurit sulottaren salas,
sen väkisin hän voittaa halas
isältä leppymättömältä,
mi muinoin vimmass' ylpeyden
sen kielsi kristittynä hältä,
kun kosi kättä neitosen.
Paremmall' ajall', auvomiellä,
rikoksen tahraamatta vielä,
kun karkeloss' ol' karnevalin
hän sankar' gondolin ja salin,
ja serenaadin somimman
kun lauloi, mik' on koskaan voinut
helähtää yössä Adrian
ja italiattarelle soinut.

8.

Hän Alpin omaks luultiin yhä;
hänt' anonut ol' moni, mut
Franseskan kättä kahle pyhä
kehenkään viel' ei sitonut.
Mut kun Lanciotto Adrian merta
pakeni pakanain luo kerta,
niin huulilt' armas hymy haipui,
hän kalpeni ja kaihoon vaipui,
ripille riensi hartaammin
kuin naamioihin, tansseihin;
jos tulikin — hän silmäns' sulki,
jotk' ennen hurmas hehkullaan,
ja kuvan lailla vaiti kulki,
ei koristellut pukuaan.

Hän lauloi äänin raukeammin
ja tanssi tahdin raskahammin
kuin toiset, jotka huomenkoi
tavata tanssimasta voi.

9.

Lähetettynä turvaks maan,
min Venetsia Patran suulta
Euboian salmeen puolikuulta
pois temmannut ol' voitoillaan,
kun Sobieski Budan alla
löi Turkin mahdin Tonavalla —
Minotti dogen miesnä johti
Korinton linnaa voittomaass',
kun Rauhan kirkas silmä tohti
hymyillä Hellaallekin taas,
ja viekas aselepo vielä
ikeeltä suojas pakanan.
Ol' hällä kanssaan tytär siellä,
ei jälkeen kauniin Helenan,
mi miehen heittäin, paheen tiellä
tuns turmat lemmen laittoman,
tuon vieraan vertaa Hellaan ranta
oo saanut kaunotarta kantaa.

10.

Jo muuriss' aukko ammottaapi,
ja hämyss' ensi huomenkoin
valiojoukko uljas saapi
tien luoda yli raunioin.
Parahin parvi tartaarien
on valmis ynnä moslemien.
»Kadotettu« — se nim' on väärä,
sill' uhkamielin kuolemaan
se tiensä murtaa miekallaan
ja kylvää kuolleill' ilman määrää.
Mies lähin astinlaudakseen
saa aina — viimeks sortuneen.

11.

On sydänyö — ja vuorten yli
kuun kehrä kylmän kalvas ui;
sinisnä vieri vetten syli,
sinisnä taivas kaareutui
kuin valtameri korkeuden,
miss' säihkyi tulisaarien
niin outo, ylimainen palo.
Ken, jolle tuttu on tuo valo,
ei pyrkis sinne maasta pois,
eik' enkel'siivin entää sois
ikuiseen iloon tähtitalon?
Molemmin puolin aavan väike
hopeisna, tyynnä hohtelee,
ei kiviin kuohu, vaan sen läike
kuin solkipuro solisee.
Nyt tuulet nukkuu lainehilla,
ja lippu tankoon kietoutuu,
kun tangot peittyy laskoksilla
niin päältä paistaa puolikuu.
Vain silloin katkes hiljaisuus,
kun vahti tunnussanan huus,
tai ratsun hirnaus yöhön raikui,
ja kummut kaukaa vastaan kaikui. —
Kuin metsä leiri huminoi,
merestä mereen kohu kulki,
kun muezziinin käsky julki
yösydän-rukoukseen soi.
Valittaen tuo laulu nousi,
kuin henkihuuto yössä sousi,
kajahtain surusoinnuin vienoin,
kuin tuuli harppuun koskeissaan
sävelin soittaa pitkin, hienoin,
joit' ei saa soittoniekat maan.
Tuo huuto kuului Korinttoon
kuin enne kolkko turmioon;
myös korvaan piirittäjän kunki
se kuolonkaameana tunki.
Äkillinen ja outo tunne,
mi sydämen niin hervaa, kunne

se sykkii kahta kiivaampaan,
häveten hetken heikkouttaan —
sen kuolinkello nostaa voipi,
vaikk' aivan vieraalle se soipi.

12.

Ol' Alpin teltta rannan puolla,
rukous, melu häipyi pois,
yökäynti tehty, vahdit tuolla,
ei mitään, mistä huolta ois.
Viel' yks yö polttavainen vaan —
nuo tuskat huomen maksaa mahtoi
ah, vihdoinkin! — kuink' itse tahtoi
sulolla lemmen, kostollaan!
Karaistuakseen työhön veren
kuink' ois nuo hetket suotuisat!
Mut aatokset kuin aallot meren
povessaan polttain kuohuivat.
Hän yksin seisoi seuraa vailla;
vuoks puolikuun ei eloaan
hän uskonkiihkolaisen lailla
noin alttiiks pannut kuolemaan,
jott' ikilempi Hourein vaan
ois palkka paratiisin mailla.
Povessaan polttanut ei tuo
tulinen into isänmainen,
mi eestä maansa riemuin vainen
veren ja hengen uhriks suo.
Hän yksin seisoi — renegaatti,
petetyn vihollisna maan;
kenenkä sydämeen hän saatti
tai käteen luottaa joukossaan?
Tuo joukko häntä kunnioitti
vain siks kun runsaat saaliit voitti;
se totteli, kun vallita
sen tahdon tais ja hallita.
Mut Alpin synty kristillinen
heist' oli kovin rikollinen,
se maine heistä maahan painui,
min voitti moslemina hän,
sill' alla puolikuun he vainui
hänessä ristin piilevän.
He tienneet ei, kuink' ylpeys kaatuu,
kun riutuu tunteet jalommat;
he tienneet ei, kuin sydän paatuu,
kun vihan liekit polttavat;
kuin koston kiihko — kurja, väärä,
tien oudon luopiolle määrää.
Hän johti heitä — johdon vuoksi
käy moni lurjustenkin luoksi.
Shakaalit kuulee jalopeuraa,
ne saaliin vainuu, se sen lyö;
mut lopuks ahnas murhaseura
ilosta ulvoin tähteet syö.

13,

Pää poltti, kuumein suonet tykki
ja sydän rauhatonna sykki.
Hän vuoteellansa vääntelihe,
unetta kauan kääntelihe,
jos uinahti, niin melu, ään'
herätti, puisti sydäntään.
Turbaani poltti otsan pintaa,
kuin lyijy painoi pantsar' rintaa,
vaikk' ennen helpost' uni kyllä
ol' silmiin tullut pantsar' yllä,
vaikk' usein vuodett' oli vailla,
ja kolkomp' ilma, kenttäkin,
kuin taivas tumma näillä mailla
ja tanner tilaks soturin.
Hän unt' ei saanut, eikä aamuun
odottaa tainnut teltassaan;
hän rannall' astui lailla haamun,
miss' uinui sadat makeaan.
Mist' uni heille? Miks hän sai
unetta keskell' olla noiden?
Heit' isomp' uhkas vaara kai —
he nukkui saaliist' unelmoiden?
Hän yksin - missä unta vietti

tuhannet kenties viimeistään —
kuin kuumehourein kulki, mietti,
kateisna muita nähdessään.

14.

Mut öinen vilve tyynin rauhoin
kevensi hänen sieluaan,
ja kuulas ilma tuoksuin lauhoin
puhalsi otsaan polttavaan.
Takana leiri — edustalla
tuhansin mutkin, poukamin
Lepanton lahti; korkealla
kuvasti Delfin kukkulalla
ikuinen lumi ilmoihin,
vaikk' onkin tuhat kesää nuorta
jo lämmittänyt merta, vuorta.
Sit' ei kuin meitä aika syö,
jok' orjan sekä tirannin
tomuksi tuokiossa lyö.
Mut hieno valkovaippa tuo,
mi verhoo vuoren jylhän rinnan,
siell' yhä loistettansa luo,
kun soraan sortuu tornit linnan.
Tasalla pilvien se päilyy,
kuin laaja käärinliina häilyy,
min vapaus, kun jätti Hellaan,
viritti surren viipyissään
pyhällä templitanterellaan,
miss' ennen lauloi enteitään.
Hän vieläi hiipii raunioilla,
ketoja kiertää auhdon maan,
ja koittaa sankar'muisteloilla
herättää kurjaa heimoaan.
Mut turhaan, kunnes kunniansa
nuo päivät koittais, jolloin ties
myös Hellas suistaa sortajansa,
ja jolloin Spartan uljas mies
hymyili vielä kuollessansa.

15.

Tuon sankar'-ajan ylevyyden
Alp tunsi vastakohtanaan.
Hän mietti menneen, nykyisyyden
kuvia yössä kulkeissaan
ja urhoin altist' uhrausta
asian eestä pyhemmän:
hän tunsi kuin ol' kehno, musta
se maine, min vois voittaa hän,
turbaanijoukon päämies halpa,
kädessä kavaltajan kalpa,
kun voittoon johti, joka ijäks
lois hänet templin häväisijäks.
Se muinaissuku sankarten,
mi täällä povess' uinui maan,
ei tehnyt niin — falangit sen
vapauttaan puolsi, kotiaan.
Siks kuolo sille elon antoi,
sen maineen tuulet kauas kantoi.
Se vetten solinassa soi,
sit' tammein humu tarinoi.
Myös kivi mykkä vainiolla
sukua luille tahtoo olla.
Sen henget tuntureilla häilyy,
sen muisto lähtehissä päilyy.
Ja purot, virrat vuolahat
iäti heistä laulavat.
Viel' on, vaikk' ikeess' sortajan,
se heidän maa ja kunnian!
Maailman viel' on tunnus tuo:
Ken aikoo työn, jot' aika muistaa,
hän ensin Kreikkaan katseen luo,
niin vihittynä sitten koittaa
hän tirannit ja sorron suistaa,
ja vapauden tai kuolon voittaa.

16.

Alp astui rannall' aatteissaan,
ja nautti rauhast' yön ja maan.
Ei luode ja vuoksi vaihdu täällä,

vaan meri vyöryy paikallaan,
siks huuhtovi aallot myrskysäällä
töin syltäkään edes rantaa maan.
Kuu voimaton niiden juosta antaa
myötä taikka vasten rantaa. —
Myrsky, tyyni, aava, lahti —
niihin kuun ei pysty mahti.
Ja paasi se jalkansa paljastaa,
mut ei saa tyrskyiltä suudelmaa.
Ja vaahdonlieve sen alla kaartaa
vuossatoja vanhassa juovassaan;
vyö kaita keltahiekkaa saartaa
merestä vihreän nurmimaan.

Alp samoeli rantamalla
muurista pyssyn kantamalla.
Ei häntä vartijat huomanneet,
kai muuten ois he ampuneet?
Vai oisko vahtina pettureita
tai lurjuksia ja pelkureita?
En tiedä, mut ei salamoinut
tuo valli, silt' ei kuulaa soinut,
vaikk' alla sen rintasuojan kulki,
mi meriporttia vartioi,
vaikk' äänen ja karkeat sanatkin julki
hän vahtisoturin kuulla voi,
kuink' askelet kivillä kajahteli,
kun ees-taas se tahdissa astuskeli.
Hän laihain koirien muurin alla
näki juhlivan julmalla aterialla.
Muristen repi ne rustoja, luita —
ei haukkumaan ollut joutosuita!
Kas, tartaarikallo se nahkaton
kuin kuorittu kypsä viikuna on!
Ja tylsyen valkea kärki hampaan
nakersi kalloa valkeampaa,
mi soljui suuhun ammottavaan.
He luita imivät innoissaan
ja tuskin pääsivät paikaltaan.
Näin pitkän paastonsa täysin he maksoi,
yön anteja ahmien, minkä jaksoi.
Turbaanit ne hiekalla viruivat,
niist' Alp tunsi parvensa parhaimmat.
Puku niiden ol' vihreän punainen,
hiustupsu päänahkassa kasvaen,
mut ajettu ja paljas ol' muu osa sen.
Ja kallot hurttain kitaan juuttui,
ja hiukset leukapieliin puuttui.

Veen rajalla lahden perällä sutta
suur' kotka pieksi siivillään.
Se vuorilta haaskoille hiipi, mutta
pois hurtat sen häätivät kesteistään.
Nyt ratsuhun rannalla viruvaan
se iski — lintujen hakkaamaan.

17.

Alp kääntyi kauhun näöstä pois:
Ei taistelussa kalvennut hän,
mut kernaammin nähdä hän kuolevan sois
verensä virroissa vierivän,
janoon ja tuskihin menehtymässä
kuin raatojen mullaksi mätänemässä.
Näet vaarass' on jotakin ylevää,
min muodon kuolo saapikin milloin,
sillä haavoja maine ylistää,
ja kuolleille kunnia koittaa silloin.
Mut taistelun jälkeen lohtua vailla
käyt noilla kuolon ja saastan mailla,
miss' eläjät ilman ja matajat maan
ja metsien pedot ne pitojaan
veljinä viettävät mässäellen
ja ihmislihalla herkutellen.

18.

Ol' templi, muisto muinaisajan,
tuoss' sortuneena pirstoihin;

pari patsasta, paasia maassa hajan,
ja sammal verhona marmorin!
Voi aikaa! Sen eessä kaikki vaihtuu,
ah, tulevakin kuni mennyt haihtuu!
Voi aikaa! Se varalle vastaisuuden
suo menneestä kaiken katkeruuden,
min tunnemme olleesta, tulevasta,
mi painaa isää ja painaa lasta:
jättehet, rauniot, jotka kerran
ihminen loi, tuo tomutyö Herran!

19.

Alp istui pylvään katkelmalle
kätehen päänsä nojaten,
ja varsi vaipui kumaralle
kuin miehen synkkämielisen.
Pää painui, riutui vasten rintaa,
min suonet poltti, pakotti;
kumaran otsan kuumaa pintaa
levotta sormet samoili,
juurkuin sun sormes soittimilla
ja norsunluilla karkeloi,
siks kunnes sulosävelillä
niist' äänet täysin puhtaat soi.
Hän istui allapäin ja kuuli,
kun huokas hiljaa öinen tuuli.
Mut tuuliko luolissa kiertäissään
niin vienon hellästi huoata voi?
Hän merelle katsoo nostaen pään:
se peilityynenä unelmoi.
Hän nurmea katsoo — ei heilu heinä,
mist' alkunsa vieno sai ääni tuo?
Hän lippuja katsoo — ei liehu nuo,
on vaiti Kithairon tumma seinä.
Ei tuntenut tuulta polttava poski;
mitä siis tuo outo ääni koski?
Hän vilkasi syrjään -- oi taivahainen!
siin' istui nuori ja kaunis nainen!

20.

Hän pystyyn kimpos nuolen lailla
kuin vihamies ois ollut mailla.
»Kautt' taivasten! mit' ompi tuo?
Ken olet, miks ja mitä vailla
sa tohdit vihollisten luo?«
Hän aikoi tehdä ristinmerkin
hädissään, mihin enää ei
hän uskonut, mut äänin herkin
hält' omatunto voiman vei.
Hän katsoi — muodon taivahaisen
hän tunsi, varren hurmaavaisen:
Franseskan kuva siin' ol' varmaan,
tuon muinaismorsionsa armaan.

Nuo posket vielä rusotteli,
mut värit ehtyneemmin eli.
Kadonnut hurma ol' huulien
ja hymy puhdas ja purppurainen;
ol' katse tyynen meren lainen,
mut silmä ei niin sininen.
Kuin aalto jäätynyt ol' silmä,
sen loiste kirkas, mut niin kylmä.
Ja varren ohut vaippa peitti,
mi poven paistamahan heitti.
Ja yöstä mustain kutrien,
jotk' alas aaltos hulmuten,
käs'varsi paistoi valkoinen. —
Kätensä sanatonna hän
kohotti korkeutta kohti,
niin kuulakan, niin kelmeän,
ett' öinen kuu sen läpi hohti.

21.

»Ma levoltain luo rakkahimpain
oman onneni vuoks, sinun sielusi sain.
Läpi vahtien, porttien, muurien hain
sua rohkeesti leiristä pakanain.
On sanottu: leijona rauhaan jättää

sen immen, ken puhtoisna vaeltaa.
Ja korkeuden valta, mi hyville kättään
ojentaa vaaroista varjelevaa,
soi mullekin armonsa avarimman,
mun suojeli keskellä vihollisvimman.
Ma saavuin — mutta jos saavuin turhaan,
me emme yhdy, ah, milloinkaan!
Sa siin' olet tehnyt sielus murhan,
kun hylkäsit isies uskon ja maan!
Mut päästäs pois turbaani raasta,
tee ristinmerkki ja mulle jää;
luo sydämestäsi musta saasta —
ja huomenna iäks on sun käsi tää!«

»Ja minne sais häävuotehemme,
vai kuolleiden joukkohon veriseen?
Näet huomenna tulelle, miekallemme
kaikk' uhraamme kristityt temppelineen.
En ketään vannonut elossa päästää;
sun vain ja omasi vannoin säästää.
Mut sinut ma kukkaslehtoon kannan,
miss' surumme lempi vie ikuinen;
sun morsionain siell' loistaa annan,
kun vain Venetsian ylpeyden
saan kukistaa ja koston täyttää;
kun käteni halveksittu saa
vain skorpiooniruoskaa käyttää
ja tuomarinsa kurittaa.«

Hän hiljaa Alpin käteen koski —
se tunki luihin, ytimiin,
ja sydän hyytyi, värisi poski,
Alp juurkuin juuttui maahan kiin'.
Tuo käsi hento kahlehtiipi,
siit' Alpiin kuolon kylmyys hiipi.
Ei konsaan lemmitty koskemallaan
niin jäistä kauhua mieleen luo,
kuin hienot, valkeat sormet nuo
nyt veren hyydytti jääksi vallan.
Pois kuumeen polte otsalta häätyi,
ja hetkeksi sydän pelosta jäätyi,
kun Alp näki kasvot kalvakat,
niin riutuneet ja raukeat.
Ol' niiden sulo jo himmennyt,
hävinnyt leikkivä sielunelo,
mi juurkuin laineilla päivän helo
ol' kaikkialla säteillyt.
Kuin sulkema kuolon ol' huulten ovi,
ei hengittänyt hän puhuissaan;
ei aalloten noussut kaareva povi,
ei tuntunut sykkivän suonetkaan.
Viel' loisti silmät, mut kankeasti,
ne paloi niin oudon kamalasti,
kuin unissa-kävijän katse on,
jot' ahdistaa näky rauhaton. —
Kuin seinäverholla kuvat tummat
tuulen käydessä kiikkuvat,
kuin hämyssä himmeän lampun kummat
aavehet ilmeisnä liikkuvat;
ne juurkuin seiniltä irti saisi
ja valoon varjosta vaeltaisi,
haamuina ees-taas heiluellen,
tuulen verhoa tuuditellen.

»Jollei *mun* lempeni sua voita,
niin *taivaan* ääntä kunnioita!
Ma pyydän taas — turbaani heitä
uskottomalta otsaltas,
ja vanno säästäväsi meitä —
omia kansalaisias,
tai joudut jo täällä iäks vaivaan,
kadotat minut ja riemut taivaan!
Jos teetkin sen, niin vieläi on
sun ylläs miekka tuomion,
vaan syystäs tuomar' puolet varjoo,
taas taivas sulle armon tarjoo.
Mut hetken jos viel' emmit yhä,
niin Herran kirous sun lyö,

pois kääntyy sinust' iäks pyhä
sen rakkaus ja armotyö.
Kas pilvi tuolla peittää kuuta,
sen kehrän poikki lennättää;
mut jollet siihen mieltäs muuta,
kuin sumuharso ennättää
ohitse kuun ja taas se hohtaa,
niin Herran kosto sua kohtaa,
ja kova tääll' on tuomios,
mut kovemp' ikikohtalos.«

Alp katsoi, näki taivahalla
tuon pilvimerkin siivekkään,
mut uhkamiellä ankaralla
hän paadutti vain sydäntään.
Ens intohimo kiihkollansa
muun kaiken tempas mukanansa.
Hän kerjäis armoa — *hän* ois arka,
kun houraili tuo tyttö parka!
Hän taipuis väärään tuomioon
ja pyhän koston sikseen heittäis!
Ei niin! — vaikk' ukkospilvi peittäis
ja murskais hänet — murskatkoon!

Hän katsoi kuuhun vakavasti,
mut äänetönnä, vaieten;
nyt ohi kiiti verho sen,
täys kuu taas paistoi kirkkahasti.
»Mik' onkin mulla kohtalo,
en horju — myöhäist' ois se jo!
Niin myrskyss' olki huojuu, taipuu,
mut tammi taittuu, maahan vaipuu.
Ma Venetsiaa vihaan, kun
se tahtoi niin, mut lempi sun
pelastaa vaaroist' — oi ole mun!«
Alp kääntyi — hänt' ei nähnytkään,
hän näki vain pylvään sammalpään.
Vajosko hän maahan vai ilmaan suli? —
Ei nähnyt Alp, kuin pois hän tuli.

22.

Yö väistyy, säteet auringon,
kuin tahtois päivän surut poistaa,
hymyilee, aamu valohon
hämystä astuu ja rauhaa loistaa,
vaikk' keskipäivällä sota on.
Kas, torvet soi ja rummut raikuu,
niin synkästi sodan soittimet kaikuu!
Ja liput ne aamutuulessa liehuu,
hevoset hirnuu, joukot kiehuu.
»Ne tulee, ne tulee!« soi kimakkaan.
Hevoshäntä se maasta temmataan,
tupesta miekka. Kaikki nuo
nyt rientävät johtajainsa luo.
Turkmeenit, spahit ja tartaarit kuulkaa,
alas teltat ja riveihin tulkaa!
Ratsahille, kannustakaa,
armotta maahan hakatkaa,
ken pakoon pyrkii, ei elämään
saa jäädä kristitty yksikään,
kun jalkajoukot muurin ruhtoo
ja verellä voitontiensä huhtoo!
Ratsut ne riuhtovi suitsiaan
leiskuvin harjoin, kyömyssä kaulat;
suupielet ne vaahtoo valkosenaan.
Tanass' on keihäät, tulessa taulat,
kanuunat tähdätyt ukkosna soimaan
ja muurin muruiksi pilstaroimaan.
Alp kokoo janitshaarejaan,
käs'vartensa oikea paljasna hohtaa
kuin scimitarinsa terä. Kohta
on khaanit ja pashat paikoillaan,
ja visiiri itse joukkoja johtaa.
Kun merkki soi, päin syöskää rinnan,
Korinton kansa kaatakaa,
kirkkohon papit, päälliköt linnaan,
ei liettä, ei kiveä jättää saa!

Allah ja Muhamed! Allahu!
huutakoon hurjasti joka suu!
»Tuoss' aukon ja portaat valmiina näätte,
päin sapeli kourassa rynnätkäätte!
Ken ristin ensiksi riistää, saa
mitä mielensä kalleinta halajaa!«
Niin virkkoi visiiri, kuulu Coumourgi,
ja aseet vastahan kalskahtaa;
tuhannet intonsa ilmoille purki —
Mut vait — soi merkki jo — ampukaa!

23.

Niinkuin sudet kiihkolla kiin'
töytää suureen puhveliin,
mi kiukusta mylvien sarvia puistaa
ja tannerta leiskuvin silmin kyntää
ja ilmaan viskaa tai maahan suistaa
sen hurjan, ken ensinnä kuolohon ryntää;
niin karkasi muurille raivopäiset,
niin lyötiin takaisin ensimäiset.
Ja moni pantsari vaskinen
kuin lasi särkyi ja maahan hajos,
kun kuula vinkuva mursi sen
ja verisnä tantereesen vajos.
Rivissä kaatui he kuolemaan,
kuin heinä niittäjän raudan tiellä,
kun illoin hän katsovi luokoaan:
niin sortui ensimäiset siellä.

24.

Kuin vuoritulvain tuimat tyrskyt
kovertaa paadet paikoiltaan,
ja jyrinällä hurjat hyrskyt
ne vimmoin tempaa virrassaan,
tai kuin vyöryy lumimyrskyt
Alpeilt' yli laaksomaan:
Niin Korinton uljas parvi
sortui vihdoin verissään,
kun yhä uudet kutsui torvi
moslemilaumat ryntäämään.
He seinänä seisoi ja muurina murtui
ja laumojen painon alle sortui,
rinnatusten kylväin maan,
vaieten vasta kuollessaan.
Iskut, pistot säkenöivät,
armo-, voittohuudot soi,
ukkosna tykit salamoi.
Kaukana ihmiset epäröivät,
ystävätkö siellä vai
viholliset voiton sai;
riemun vaiko murheen tuo
julma melske heille suo,
mi kaikui kautta kukkuloiden
kauheasti korviin soiden,
kuuluen kauas kautta maan
Salamiisen ja Megaraan;
sanotaanpa sen saapuneen
Piraioslahteen kaukaiseen.

25.

Ja miekat ne kärjestä kahvaan asti
veressä vaahtosi kamalasti;
mut aukko on tiellä ja saalis on siellä,
vain verisauna on jäljellä vielä.
Taloissa käydään ryöstöön ja murhaan,
soi niistä huudot surkeat;
ja pakoon pyrkijät rientää turhaan —
he veressä katuja kahlaavat.
Mut missä vastustaa voi vielä,
niin kohta kymmenkunta siellä
pysähtyi epätoivoissaan
ja miekoin kääntyi vainoojaan.

Päin muuria selkä kuin leijonat
he sotivat kunnes sortuivat.

Näit siinä vanhuksen valkopään,
mut miekkaa se mitteli nuoren tar-
moin,
ja vainolaisia iskuin varmoin
hän niitteli puoliympyrään.
Hän peräytyi, mut haavatonna,
ei tohtinut kimppuun ykskään konna.
Kyll' alla kantoi haarniskan
satakin arpea urhon rinta,
mut haavat nuo oli kunnian
ja vanhain voittojen verihinta.
Ol' ukolla runko rautainen,
ei riittäis hälle nykykansa;
isompi luku ol' kaatamansa
kuin hapsiensa hopeisten.
Hän miekkaa heilutti ympäri pään,
ja moni moslemi-äiti surra
sai poikaa, jost' ei tiennytkään,
kun ensi kerran ehti purra
tuo miekka maksaa pakanain,
kun hän kakskymment' oli vain.
Sopinut kaikkien isäks ois,
joit' ympärille hän yhä kaati;
mut itse pojatonna, hän vaati
myös muilta isiltä pojat pois.
Niin, siitä alkain, kun kuolemansa
merellä poikans' ainoa sai,
hän uhras sen muistoks murheis-
sansa
mont' ihmishekatombia kai.
Jos haamut verta uhriks huolii,
niin sai Patroklos niukemmin,
kuin tuo Minottin laps, mi kuoli
Dardanellien aaltoihin.
Hän hautahan pääsi samaan ran-
taan,
jok' unta Troian urhoille antaa.
Mut mit' on heistä jäänyt muuta,
mi kertois heidän vaiheistaan? —
Ei kiveä kummulle, hautahan luuta,
mut iäti elää he lauluissa vaan.

26.

Tuoss' Allah-huudoin taistelohon
Osmannien uljas valio karkaa.
Käs'varsi johtajan paljas on,
niin pikemmin niittäen kuolon sar-
kaa.
Se olkaan paistoi paljasna niin,
siit' uljas kantaja tunnettiin.
Toiset kullassa kulkea saa,
vain vihollista se kiihoittaa;
monell' on kalpa kaunoisampi,
mut Alpin on kullanpunaisin;
monell' on kypäri korkeampi,
mut tuo käsi paljas on paistavampi,
miss' soi sodan melske murhaavin.
Ei lippua ollut taiston tiellä,
mi rinnalla sen nyt liehua vois,
ei viiriä voiton, mi puoliks vielä
niin kauas Delhejä vienyt ois;
kuin tähdenlento se tuikki siellä.
Miss' iskuja tuo käsi vankka jakaa,
siin' uljaimmat pian maassa makaa;
siin' armoa turhaan pelkur' anoo,
kun tartaari hänen vertaan janoo.
Mut sankari kaatunut mykin kielin
hymyilee kuololle uhkamielin
ja viime iskunsa vaikutusta
vain tarkkaa mieheen lähimpään,
vaikk' kuolintuskissa multaa mustaa
jo tempoo heikosti verissään.

27.

Mut vanhus pystyss' seisoi vielä
kuin rautamuuri Alpin tiellä.
»Antau, Minotti, miekkoines,
pelasta itses ja tyttäres!«

»En koskaan, renegaatti, sulle,
vaikk' ikuisen elämän tois se mulle!«

»Franseska! — Morsioni kallis!
Hänetkö uhkas kuolla sallis?«

»Hän turvass' on.« —

»Hän, missä, milloin?« —

»Hän taivaass' on nyt tahratonna,
miss' sielulles ei sijaa, konna.« —
Niin julmast' ukko nauroi silloin,
kun näki Alpin horjuvan
kuin huumaamana salaman.

»Oi, milloin kuol' hän?« —

»Yöllä kuoli,
mut surra eroaan en huoli;
ei ykskään heimost' olla mun
saa orja puolikuun ja sun. —
Käy päälle!« —

Käsky tuo ol' turha,
sill' Alp jo suistui kuolemaan!
Juur' kuin Minottin sanain murha
kovemmin kosti uhkallaan,
kuin miekka hyvityst' ois taannut,
jos aikaa iskemään ois saanut,
niin lähi-kirkon holvistosta,
miss' epätoivoin yhtynyt
pien' oli parvi taistelosta
ja vastarintaan ryhtynyt,
lens kuula, Alpin maahan syöksi.
Ei haavaa nähnyt yksikään,
mi halkas uskottoman pään,
kun elonsa jo muuttui yöksi.
Säkenen jonkun silmä heitti,
kun nousematta nukkui hän,
mut kohta kuolonpimeys peitti
tuon ruumiin nytkähtelevän.
Eloa viel' ol' värinä,
jäsenten kevyt tärinä.
Hän käännettiin, ja hurme, multa
poloisen kattoi poven, pään,
ja suusta sydänverten kulta
vuos syvist' elinlähteistään.
Ei nähty sykkimistä suonen,
ei huokausta huulillaan;
ei sana, hengenvetokaan
hänt' ilmoittanut tiellä tuonen. —
Rukoilla hän ei kerinnyt,
vaan ripitt' on hän erinnyt,
sieluss' synnin raskas taakka —
renegaatti loppuun saakka!

28.

Hirmuisesti huudot soi
kumpaisenkin joukon puolla:
tääll' on riemu, raivo tuolla.
Vimma miehet villiks loi,
kalvat, keihäät salamoi,
iskut, pistot vuoroin sataa
katkaisten mont' elonrataa.
Antain tuuma tuumalt' alaa
rautaisella kädellään
Minotti suojas viime palaa
maasta isännöimästään.
Viimeiset hänt' urhot vielä
auttoi miekalla ja miellä.
Viel' on kirkko vapaa, josta
kuolon kuula äsken ties
Korinton tuhon puoliks kostaa,
kun sortui uljain vihamies.
Sinne väistyy urhot nuo
verivirroin kadun kastain,
kasvot vainolaista vastaan
miekoin turvatien he luo.
Lähell' uhkaa heitä saarros,
mut he ehtii temppeliin,
missä kiviseinäin kaarros
suojaa heitä hetken niin.

29.

Ah, lyhyt lepo! Vimmoissaan
turbaanit kintereillä kulki;
niin tunki eespäin tulvanaan,
ett' oman paluutiensä sulki.
Se tie oli ahdas, mi Minottin
vei viime turvapaikkaan tuolla:
Jos pelkuri pakoon kääntyikin,
hän sortui laumojen jalkoihin,
sen voittaa täytyi taikka kuolla.
He kuoli, mut heidän ruumiilleen
nous kostajat kohta kalpoineen.
Tapettuin aukot heti täyttää
verekset joukot, raivokkaat;
niin uupuu templin sotilaat,
kun saavat yhä kalpaa käyttää.
Osmannit ovelle jo entää,
sen kestää vankka raudoitus;
ja kuolon kuula, leimaus
sen joka raost' ulos lentää.
Ja akkunoista ruhjotuista
niin tuiskuu tuli, pauke jyskää. —
Jo huojuu portti pielipuista,
sen laudat lonsuu, raudat ryskää —
se taipuu — vaipuu — luhistuu —
Korinton tähti kukistuu!

30.

Minotti eessä alttarin
niin synkin mielin seisoi yksin.
Madonna sieltä suloisin
hänehen katsoi säteilyksin
ja auvosilmin armahin.
Pyhältä paikaltaan hän sieltä
luo meihin hurskaampata mieltä.
Kuvassa rukoillen hän hohtaa
Jumalan poika polvillaan,
hymyillen huokauksiin maan,
kuin tahtois taivaasen ne johtaa;
säteillen vielä pyhää rauhaa,
vaikk' kirkossaan jo veri pauhaa.
Minotti häneen loi katsehensa
ja ristihe syvään huoahtain;
nyt tempas hän palavan soihdun
vain
ja vartoi tyynnä, kun miekkoinensa
päin myrskysi paljous pakanain.

31.

Mosaikin all' on hautaholvi,
miss' uinui moni sukupolvi.
Nimensä, kiviin piirretyt,
on hurmeen hyhmä peittänyt.
Ja veistokilvet, kuvat kummat
ja kirjokarva marmorein
verest' on niljakat ja tummat,
katetut miekan pirstalein
ja kaatuneitten kypärein.
On kuolleit' yllä — ja alla myös
siell' lepäsi ruumiita haudan yöss'!
Näit mustat kirstusarjat noiden
raoista synkkäin ristikoiden.
Mut sota oli tunkenut
myös synkkiin kalman kammioihin
ja tuliaarteens' ahtanut
luumiesten lujiin asuntoihin.
Tää sodan aikaan kaupungin
ol' vara-aitta vakavin;
vei sinne tulilanka musta —
tuo viime turva Minottin,
kun muust' ei enää pelastusta.

32.

Viholliset jo voittaa alaa,
on vastarinta toivoton.
Kun kostonvimma paisuin palaa,
mut elävistä puute on,
he ruumiit silpoo, rikki ratkoo,
päät kuollehilta kalvoin katkoo.
Pois syöstään kuvat komeroista

ja alttar'-aarteet temmataan;
pyhistä hopea-astioista
kiroillen kauan tapellaan.
He kimppuun käy pääalttarin —
on sillä näky loistavin!
Sen säteilevi pöydäll' yhä
vihitty kultakalkki pyhä,
niin raskas, suuri, kimaltain
kuin päivä silmiin pakanain.
Viel' aamulla vaahtosi viini siellä
verenä pyhänä Kristuksen;
sit' uskovat joivat hurskaalla miellä
syntinsä anteheks anoen;
pisara joku siin' on vielä.
Kakstoista kynttilätä palaa
komeina kehäll' alttarin,
ken kultaa puhtoisinta halaa —
se saalis parhain — viimeisin!

33.

He kooss' on — lähin kurkoittaa jo,
vain hetki — niin hän saaliin saa jo,
kun lankaan Minottin
käy käsi soihdullansa —
se särähtää!
Ja torni, aartehet, holvitkin,
ja puolikuun sekä ristin kansa,
kaikk' elävät, kuolleet haudoissansa
ja kirkko ryskehin hirmuisin
niin ilmaan räjähtää.
Ja holvit hajonneet — vallit vajonneet —
meri, mi taappäin kuohueli,
vuori, mi vapis ja horjahteli
kuin ois maanjäristys —
tuhannet pirstat, joita kylvi
taivaalle liekki ja sauhupilvi
ja tuima täristys —
julisti vihdoin vimmatun
noin tauonneeksi taistelun.

Kaikk' kappaleet rakettein lailla
lens ilmaan, matkas pilvein mailla.
Mon' urho kookas, parhaillaan,
nyt vaaksaks kärventyi ja suli;
pudoten maahan matkaltaan
hän kekäleinä kenttään tuli,
ja tuhkasade peitti maan.
Ken putos lahteen, tuhansilla
sen saartoi vesi renkahilla.
Ken rantaan ruhjottuna vajos,
se kauas kannakselle hajos.
Kristitty vaiko turkkilainen?
Sen tietkööt äiti raukat vainen!
Ken heistä silloin unelmoi,
kun kehdoss' uinui pienokainen
ja unta äiti autuainen
sen suojas, että koittais koi,
mi ruumiin hennon pilstaroisi.
Täält' ykskään äit' ei koota voisi
nyt lastaan, heelmää murheiden,
kun merkkejä ei ollut muita
jälellä hahmost' ihmisen
kuin kallon siruja ja luita.
Putoovat hirret suitsui, paloi,
ja kivisateen taivas valoi;
ne saveen syvät kuopat löi,
kaikk' kyti, sauhus, säkenöi.

Kaikk' elo katos rantamalla
tuon pamauksen kuullessaan.
Pois lensi korppi, ulinalla
pakeni koira raadoiltaan.
Kameli karkas hoitajalta,
pois härkä ponnahti ikeen alta.
Hevonen laukkas herratonna
vöin, valjain rikki riuhdotuin.
Syvällä suossa rupikonna
kurnutti kuuluvammin suin.
Sudet ne ulvoi luolissaan,
joiss' ukkosena kaiku paukkui;
shakaalit kaukaa vastaan haukkui;
se soi niin kurjan surkeaan

kuin yhteen parkuis lapsi paha
ja ulvois hurtta hoikkamaha.
Ja kotka jätti kallion
ja pörrörinnoin piiriin lensi
hän nopein siivin auringon.

Kun sauhu sankka tielle ensi,
hän kirkuin ylös ilmaa ui
vapaasen päivän valohon —
Ja niin Korintto kukistui!

Kirjallisuutta.

Filosofista kirjallisuutta.

ZACH. CASTRÉN, *Uskonnonfilosofian käsitteestä ja metoodista I.* Yliopistollinen väitöskirja. Helsingissä 1899. 89 siv. 8:o.

Viimekuluneena keväänä julkaistiin yliopistossamme yllämainittu väitöskirja, jonka aine herättänee mielenkiintoa laajemmissa piireissä kuin tavallinen filosofinen opinnäyte. Kirja on ensimäinen luku suunniteltua laajempaa teosta. Tämä luku esittää „Uskonnonfilosofian käsitettä ja suhdetta läheisiin tieteenhaaroihin", jota vastoin sen metodi ei vielä tässä tule varsinaisesti puheeksi.

Ensiksi esitetään lyhyesti yleisen *filosofian* käsitettä ja sen suhdetta erityistieteihin sekä jakaumista eri haaroihin. Tekijä ymmärtää filosofialla tutkimusta tieteen yleisimmistä prinsipeistä ja syvimmistä perusteista; toisin sanoen yritystä yhdistää tietämisemme kaikki eri osat, kaikkein erityistieteiden päätulokset ja perusedellytykset yhtenäiseksi mailmankatsomukseksi. Sitten siirrytään *uskonnonfilosofiaan.* Tehdään silmäys uskonnonfilosofisten oppien ja aatteiden historialliseen kehitykseen (ss. 11—42), jota kuvatessaan tekijä osoittaa, miten käsitys uskonnonfilosofian luonnosta ja tehtävästä on vähitellen muodostunut ja muuntunut. Lopuksi hän esittää omat mielipiteensä uskonnonfilosofian olemuksesta.

Uskonnonfilosofian käsitettä ymmärretään eri tavoin. Vanhempina aikoina tarkoitettiin sillä *mietiskelyä Jumalasta* ja hänen olemuksestaan. Tekijä puolestaan ymmärtää sillä, seuraten uudempaa, meidän vuosisadallamme tavallisimmaksi tullutta sanankäytäntöä, tutkimusta *ihmisten uskonnosta.* Se on pyrkimystä syvemmältä ymmärtää sitä ihmiskunnan henkisessä elämässä vaarinotettavaa ilmiötä, jota nimitämme uskonnoksi. Se on yksi niitä filosofian erityishaaroja, jotka tutkivat jotakin omituista ihmishengen tuotetta, niinkuin oikeusfilosofia, taiteenfilosofia. Tämänluontoiset filosofian erityishaarat muodostavat ikäänkuin väliasteen eri-

tyistieteiden ja „metafysiikan", mailmankatsomuksemme kaikkein korkeimpia ja yleisimpiä peruskysymyksiä käsittelevän tutkimuksen, filosofian pää- ja ydin-osan, välillä.

Huomattavin peruspiirre tekijän mielipiteissä on siinä että hän puolustaa uskonnonfilosofian täydellistä *itsenäisyyttä* ja riippumattomuutta metafysiikasta, järkiperäisestä filosofisesta mietiskelystä.

Hän vastustaa niitä, jotka ovat katsoneet uskontoa etupäässä teoretisen järjen asiaksi, niinkuin esm. *Hegel* („Jumala on filosofian tulos") ja *H. Spencer* („uskonnollinen usko on määriteltävä teoriaksi alkuperäisestä syystä"). Mutta hän vastustaa liian „intellektualistisina" paljoa maltillisempiakin mielipiteitä, niinkuin *E. Zeller*in ja *O. Pfleiderer*in. He ovat kyllä tunnustaneet, että uskonto on etupäässä „praktillinen" asia, joka perustuu ihmismielen tunteihin, toivomuksiin ja tarpeihin, mutta ovat kuitenkin sitä mieltä, että tieteellisenkin ajattelun pitää koettaa ja että se johonkin määrään voi valaista Jumala-aatteen sisällystä ja pätevyyttä. He arvelevat, että uskonnollisia käsitteitä kehitettäessä metafysillisen mietiskelyn mailmanperustuksesta ja praktillisten vaikuttimien johdosta „postuleeratun" Jumala-aatteen pitää täydentää toisiansa.

Tekijä teroittaa sitä vastaan mieleen, että tieteellinen tutkimus ei mitenkään voi todistaa päteväksi elävän, personallisen Jumalan aatetta, jota uskontaju kaipaa. Kysymystä uskonnon totuudesta ei voi lainkaan ratkaista järkiperäisen metafysiikan pohjalla. Uskontietoisuuden eli personallisen uskonnollisen kokemuksen pitää aivan itsenäisesti antaa varmuus personallisesta elämänyhteydestä Jumalan kanssa. Uskonnonfilosofian tehtäväksi jää etupäässä tarkastaa itse tuon uskontietoisuuden luonnetta ja juuria. Siten uskonnonfilosofia tulee riippumattomaksi metafysiikasta ja voi tekijän mielestä sillä pohjalla aivan itsenäisesti ratkaista kysymyksen uskontietoisuuden olemuksesta, uskonnon ihanteesta ja totuudestakin. Hän esittää nim., — seuraten *R. Eucken*in lausumia aatteita sekä varsinkin *Siebeck*in teosta „Lehrbuch der Religionsphilosophie" (Leipzig 1893), — että, vaikkei voida suoranaisilla tieteellisillä todisteilla osoittaa uskonkäsityksien totuutta, uskonesineiden objektiivista olemassaoloa, niin uskonnonfilosofia kuitenkin voi omituisella *epäsuoralla* perustelulla tukea niitä. Se voi koettaa osoittaa, että ihmiskunnan koko henkinen elämä on puutteellinen ja sisällisesti ristiriitainen, jollei etsitä sille täydennystä uskonnollisista aatteista. Jos sen onnistuu siten osoittaa uskonnollisten aatteiden „produktiviteettia", jos sen onnistuu todistaa, että ne ovat ihmisen henkielämässä ehdottomasti tarpeelliset, niin on saavutettu erittäin tärkeä tulos, joka saa ratkaisevan merkityksen koko mailmankatsomuksessamme ja jota metafysiikankin pitää ottaa huomioon, vaikkei siihen ole tultu sen todistuskeinoilla.

Olen sitä mieltä, että näissä tekijän periaatteissa on hyvin paljon oikeutettua ja varteenotettavaa. Mutta niitä ei voi minun ymmärtääkseni kumminkaan johdonmukaisesti kehitellä aivan sillä tavalla, kuin hän esittää. Totta on, että uskonto on etusijassa „praktillinen“ asia; sen juuret ovat paljoa enemmän ihmisen tunteissa ja elämäntarpeissa, kuin ymmärryksenmukaisessa mietinnössä. Yhdyn siihen, että tiede ei voi todistaa Jumalan olemusta. Mutta uskonnonfilosofia ja vakaumus uskonesineiden totuudesta eivät voi kumminkaan olla *täydelleen* riippumattomia tieteellisestä, järkiperäisestä tutkimuksesta. Täytyy järkiperäisesti punnita ainakin sitä, mitkä uskon olettamukset ovat *mahdolliset, ajateltavissa*. Tekijä myöntää itse, että metafysiikka, pyrintö yhdistää yhtenäiseksi, tieteelliseksi kokonaiskäsitykseksi kaikkea, mitä kokemuksen ja tutkimustemme nojalla mailmasta tiedämme, on oikeutettu; ja toiselta puolen uskontoonkin kuuluu välttämättä määrättyjä olettamuksia ja vakaumuksia tosiasiallisesta olevaisesta. Sentähden ihmisajatuksen on pakko ottaa tarkastaakseen, sopivatko tieteen löytämät totuudet ja uskontietoisuuden muodostama mailmankäsitys yhteen. Mielestäni täytyy tulla siihen päätökseen, että tieteellinen tutkimus ja mietiskely, — etupäässä metafysiikka ja filosofinen tieto-oppi, — perinnä punnitsevat ja ratkaisevat, missä määrässä uskontietoisuus ja uskonnonfilosofia ovat „kompetentit“, pätevät muodostamaan täydellistä mailmankatsomusta, joka sisältää olettamuksia tosiasiallisesta mailmanrakennuksesta. Ne punnitsevat, minkäluontoista varmuutta uskontaju voi antaa, millaiset olettamukset mailmanjärjestyksen yleisimmistä seikoista sekä mailmanperustuksesta jäävät uskolle mahdollisiksi, y. m.

En voi siis täydellisesti yhtyä tekijän esitykseen uskonnonfilosofian ja metafysiikan, uskon ja tiedon, välisestä suhteesta. Mutta jokainen lukija on tunnustava, että tekijän esitys todellisesti valaisee niitä korkeita, painavia kysymyksiä, jotka ovat sen esineenä. Kirja osoittaa läpitsensä tekijän tutkineen ainettaan niin vakavasti ja perusteellisesti, kuin sen tärkeys ja vaikeus vaatii, sekä hankkineen itselleen siinä tieteellisen vakaumuksen, joka ansaitsee huomiota ja kunnioitusta. Teos on sentähden luullakseni tehnyt miellyttävän vaikutuksen melkein kaikkiin ajatteleviin lukijoihinsa, — vaikka sen aine on niin arkaluontoista laatua. Se opastaa perusteellisella ja opettavaisella tavalla lukijaa filosofiseen ajattelemiseen näistä kysymyksistä. Hra Castrénin tutkimuksen nyt ilmestynyt osa ynnä se jatko, jota hän jo on osaksi valmistanut, on epäilemättä edistävä ajanmukaisen ja aineen arvon mukaisen uskonnonfilosofian viljelystä uskonnontieteen harjoittajissa sekä yleensä tieteen harrastajoissa maassamme.

Arvi Grotenfelt.

Taloustieteellistä kirjallisuutta.

K. TH. EHEBERG, *Finanssioppi*. Suomentanut K. J. Ståhlberg. Helsingissä 1898, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 446 siv. 8:o. Hinta korukansissa 8: 50.

On tavallaan kummallista, että suomenkielinen tieteellinen kirjallisuus vasta niin verrattain vähän on käsitellyt taloudellisen elämän kysymyksiä. Siltä kannalta kummallista, että ainakaan tällä alalla ei voi väittää, että muka vähän kehittynyt kielemme huonosti soveltuisi tieteelliseen esitykseen. Juuri taloustieteen alalla on epäilemättä suomen kielessä mahdollisuutta mitä monipuolisimman tiedesanaston luomiseen, monipuolisemman ja rikkaamman kuin ehkä millään muulla tieteen alalla — kasvitiedettä lukuunottamatta.

Näihin kielellisiin seikkoihin kiinnittää arvosteltavanani oleva teos sen vuoksi huomiota, että se eräällä taloustieteen alalla esiintyy jonkunmoisena kielellisenä tienraivaajana. Se on ensimäinen suomenkielinen esitys finansitieteestä; ja vaikka se onkin vain käännös, on se kuitenkin siksi sujuva käännös, että sitä lukee aivan kuin alkuperäistä teosta, ja finansitieteen oppisanojen kannalta se samalla edustaakin suomenkieliselle taloustieteelliselle kirjallisuudelle uutta ja itsenäistä työtä.

Kun joltakin tieteen alalta tuolla tavoin ensi kertaa julkaistaan perustava teos sellainen, jossa tieteen oppisanat on erityisen huolekkaalla työllä tehty ja punnittu, ja kun lisäksi tuo teos on käännös vieraasta kielestä, silloin on erittäin tärkeätä, että teos on hyvin valittu, niin valittu, että sen arvo täysin vastaa sitä verrattain suurta vaivaa, mitä käännöstyö tällaisessa tapauksessa on tuottanut. Ja olkoon tässä heti ainakin minun vakaumuksenani mainittu, että Erlangenin professorin Karl Theodor Ehebergin „Finanzwissenschaft" teos epäilemättä oli paras ja sopivin suomennettavaksi niistä oppikirjoista, mitä on finansitieteessä suurilla sivistyskielillä julkaistu.

Finansitieteessä, samoinkuin useimmilla muillakin taloustieteen aloilla, edustavat saksalaiset tiedemiehet tätä nykyä epäilemättä europalaisen tieteen korkeinta kantaa. Se pinttynyt vanhoillisuus, joka on ranskalaisille finansitieteilijöille — ainakin tunnetuimmille niistä, sellaisille kuin Leroy-Beaulieux ja René Stourm — omituista hyvin useassa kysymyksessä, tekee ne hyvin vähän suositettaviksi, kun on kysymys finansitieteen ja finansilainsäädännön uusimpiin aatteisiin tutustuminen. Ja mitä taas englantilaisiin tulee, ovat he tässä kohden pääasiassa käyneet saksalaista koulua ja enimmin käytettyjä luku- ja oppikirjoja lienevät heillä käännökset saksalaisten tiedemiesten teoksista. Saksalaisten finansitieteilijäin joukossa taas edustanevat Wagner ja Cohn nykyjään etevimpiä nimiä. Lorens von Steinin finansitiede alkaa jo olla vanhentunut ja sama on osittain myöskin

laita Roscherin, johon kyllä, hänen teoksiensa monipuolisen historiallisen sisällyksen tähden, on yhtä hauskaa kuin hyödyllistä tutustua. Mutta Wagnerinkin finansitieteen oppikirja on kovin laaja ja muutamissa kysymyksissä ehkä liiaksi valtiososialistinen, eikä se sitäpaitsi ole vielä täydellisesti ilmestynytkään. Cohnin „System der Finanzwissenschaft, ein Lesebuch für Studirende“ on taas — niin hauska luettava kuin se onkin — kuitenkin oikeastaan kirjoitettu niin, että se edellyttää jonkunmoista perehtymistä finansitieteen ensi alkeisiin.

Teos, joka on helppotajuinen ja lyhyt sekä samalla kuitenkin finansitieteen pääkohtiin kylläksi perehdyttävä, on Ehebergin finansitiede, jonka pohjana ja perustuksena alkujaan on ollut italialaisen, professori Cossan „Scienza delle Finanze“. Mahdollisesti juuri se seikka, että teos alkujaan on käännös muunkielisestä — suomennoksen pohjana käytetty painos on kuitenkin kokonaan itsenäinen teos —, osaltaan on vaikuttanut siihen selvään ja puolueettomaan tapaan, jolla eri mielipiteet finansitieteellisissä kysymyksissä ovat Ehebergillä esitetyt. Antamalla arvoa historialliselle kehitykselle eri maiden finansioloissa, on tekijä yleensä mielestäni osannut asettua sangen järkevälle ja hyväksyttävälle kannalle omissa mielipiteissään. Teosta on sen vuoksi pidettävä yleensä tieteen uusinta kantaa alallansa edustavana. Tämä seikka yhdessä helppotajuisen ja hauskan esitystavan kanssa tekee teoksen erittäin ansiokkaaksi oppikirjaksi ja asettaa sen mielestäni edelle tanskalaisen Falbe-Hansenin finansitieteen oppikirjaa.

Viimemainitulla teoksella (Finansvidenskab ved V. Falbe-Hansen, Kjoebenhavn 1894—1896) on epäilemättä paljon hyviä puolia. Se on lyhyt, selvästi ja hauskasti esitetty ja paljon suuremmassa määrässä, kuin Ehebergin oppikirja, se ottaa huomioon meille tutumpia pohjoismaiden oloja. Mutta nämät hyvät puolet asettaa varjoon se omituinen ja vanhentunut kanta, mikä professori Hansenilla on muutamissa tärkeissä periaatteellisissa kysymyksissä. Tieteellisen kantansa tautta ansaitsi Ehebergin teos ennen Falbe-Hansenia tulla suomennetuksi.

Sitä puutetta, mikä pohjoismaiden liian vähässä huomioonotossa haittaa saksalaista alkuteosta, onkin muuten suomentaja suuressa määrin poistanut lyhentämällä paikotellen Saksan olojen esitystä ja lisäämällä omasta taasta tietoja Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Venäjän oloista. Tämä mukaileminen olisi mielestäni, varsinkin paikotellen, voinut mennä pitemmällekin, mutta joka tapauksessa on jo sekin, minkä suomentaja tässä suhteessa on tehnyt, paljon lisännyt suomenkielisen painoksen itsenäisyyttä ja arvoa.

Mitä sitten suomennoksen kieleen tulee, niin mitäpä voisi siitä muuta sanoa kuin hyvää. Suomentaja on itse yliopistollisena luennoitsijana sekä kirjailijana tottunut käyttämään suomen kieltä valtiotieteellisissä

ja taloustieteellisissä kysymyksissä ja monet parhaat voimat näyttävät hänelle sitäpaitsi antaneen apua varsinkin oppisanojen valinnassa. Erityisesti tahdon mainita, että teoksen loppuun liitetyt finansisanastot ovat aivan erinomaisen tervetulleet ainakin kaikille niille, jotka itse aikovat näille aloille kuuluvia kysymyksiä suomenkielellä käsitellä.

On aivan varmaa, että kaikilla tieteen aloilla vasta itsenäinen, alkuperäinen kirjailijatoimi voipi lopullisesti seuloa ja vakaannuttaa käytäntöön omankielisen tiedesanaston. Ja mahdollisesti senvuoksi kyllä yksi ja toinen niistä oppisanoista, joita nyt finansitieteen alalla Eheberg-Ståhlbergin oppikirja esittää, uusien tutkijain ja kirjailijain vaikutuksesta voipi tulevaisuudessa muuttua ja vaihtua toiseen. Mutta varmaa on toiselta puolen myöskin, että merkityksettä ei ole milloinkaan jäävä se arvokas lisä, minkä suomenkielinen tieteellinen kirjallisuus on tästä finansiopin käännöksestä saanut. Monet lainopillisia ja taloustieteellisiä opinnoita harjoittavat ylioppilasparvet tulevat teosta menestyksellä käyttämään; ja suotavaa olisi, että muukin suomenkielinen yleisö, joka tahtoo hankkia itselleen valtiolliseen sivistykseen välttämättä kuuluvia tietoja, ottaisi teokseen tutustuakseen.

K. N. J.

Uskonnollista kirjallisuutta.

KAARLO HAMMAR, *Kannel ja risti.* Hengellisiä lauluja ja virsiä. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 54 siv. 8:o. Hinta —: 50.

Tuntuupa kuin outo, odottamaton vieras, joskin kauan kaivattu ja tervetullut, olisi astunut ovesta sisään, kun pöydällään näkee tuoreen runovihkosen, jolta — kun kysyt: mistä kaukaa ja keitä vieras on? — saat vastaukseksi: suomenkielisiä alkuperäisiä „hengellisiä lauluja ja virsiä". Todellakaan — eipä ole viljalta vierinyt „virsiä" nykyisen suomalaisen laulajapolven huulilta. Ja jos on osunut joukkoon jokunen, jota voisi sanoa „hengelliseksi" tai „uskonnolliseksi" lauluksi, on se ollut melkein kuin murunen, rikkaan runsaalta pöydältä pudonnut murunen. Tai on se, ollen enemmän tai vähemmän vierasta sen kristillisen tietoisuuden syvimmille sydänjuurille, mikä kaikkine todellisine tai näennäisine ruostumisineen ja kasvannaisineen lopulta sittenkin on kansamme uskonnollisen elämän laajana, elinvoimaisena pohjana, myös jäänyt vieraaksi juuri niille kansankerroksille, missä uskonnollinen elämä virkeimpänä liikkuu. Paneepa tuo kaikki väkisinkin miettimään Lauri Stenbäckin tunnettuja säkeitä:

»Och söker han att sjunga ut,
Hvad mäktigt i hans själ sig rör,
Så fylls han af tillbedjan,
Men finner icke ord derför.»

ja

»O, har du ögon, skall du se med smärta,
Att fast i kristlig drägt är klädd poeten,
Så sitter hedningen dock i hans hjerta».

Kaarlo Hammarin viime jouluksi ilmestynyt runokokoelma „Kannel ja risti“ on arvostelijaa ilahuttanut etupäässä kahden ominaisuutensa kautta. Tämän „ristinkanteleen“ virittäjä osoittaa lauluissaan käsittävänsä niinhyvin kristillisen laulun kuin kristinuskon syntysanoja, niin että hänen laulunsa voivat löytää vastakaikua kristillisessä kansassa. Lisäksi toinen ansio: kieli on selvää, yksinkertaista, kaunista ja taipuisaa, todistaen ettei laulaja ole ollut ottamatta oppia suomalaisen runokielen yleisestä kehityksestä. Mitä taas arvostelijan mielestä Hammarin „lauluissa ja virsissä“ kaipaa, on tunteen individualisuutta, voimaa ja syvyyttä. Niin on ainakin arvostelijalle käynyt, että, luettuaan vihkosen läpi, ja luettuaan sen mieltymyksellä, mitään syvempää jälkeä ei sittenkään ole mieleen painunut. Tekisi siis mieleni, kääntämällä Stenbäckin sanat vähän toisin päin, sanoa vikana tässä olevan sen, ettei se, „mitä sielussa liikkuu“, ole kyllin valtavasti ja syvälti laulajan tunteita vallannut. Se on tosin korvaamaton puute; mutta eipä aloittelijalta toki sopine tässä kohden varsin paljoa odottaa ja vaatia. Jos vain laulajan povessa lie runoilijan, tunne-elämän lähteensilmä kätkettynä, on varmaan syvemmälle painuva ja painava „risti“ vielä saattava syvempää, puhtaampaa tunnetta pulppuamaan esiin. Siinä toivossa toivotamme uuden tulokkaan tervetulleeksi tupaamme ja pyydämme häntä laulajain pariin, missä ristinkannel kaipaa virren virittäjiä.

M. R.

Otto Funcke, *Kodin hartauskirja.* Raamatullisia tutkistelemuksia kutakin päivää varten vuodessa. 1:nen vihko. Suomeksi toimitti ja osaksi muodosteli Elis Bergroth. Porvoossa 1898—99, Werner Söderström. 8:o. Hinta —: 35 viholta (yht. 14 vihkoa).

Kotihartaus on kristillisen elämän elinehto. Mutta kotihartauden laatu riippuu paljon siitä, minkälaatuisia kotihartauskirjoja meillä on saatavissa. Tarvitsemme käytännöllisiä kotihartauskirjoja, jotka voivat johdattaa ihmisiä askel askelelta jokapäiväisissä arkioloissa sekä neuvoa miten niissä usein kohtaavat vaikeudet olisivat Kristuksen opin kannalta käsiteltävät ja ratkaistavat. Ja vielä tulisi niiden voida neuvoa, kuinka eri oloissa ja yhteiskuntaluokissa elävät, sekä eri sieluntiloissa olevat ihmiset voisivat elämässään kristillisyyden toteuttaa ja hengellisessä mielessä edistyä·

Näitä vaatimuksia eivät suomen kielellä ilmestyneet kotihartauskirjat vastaa, lukuunottamatta Lutherin kirjoista koottua. Niin hyviä kuin esim. Roosin ja myös Gossnerin kotihartauskirjat ovatkin uskonnollisen sisällyksensä puolesta, niin on niillä muiden suomeksi ilmestyneiden samantapaisten kirjain kanssa yhteisenä vikana se, että niiden sisällys on aivan liian dogmatista ja abstraktista laatua. Uskonnollisuudessa pitemmälle kehittyneelle ihmiselle on niistä tosin suurta hyötyä, mutta ne eivät sovi yleensä kaikille. Tässä onkin näiden kotihartauskirjojen toinen vika: ne ovat kirjoitetut melkein yksinomaan hengellismielisiä ihmisiä varten. Mutta kuinka monessa kodissa maassamme ovat edes useimmat jäsenet heränneitä? Kuitenkin pitäisi kotihartauden tarkoituksena nykyisissä oloissa olla ensin herättäminen, sitten kasvattaminen. Muutoin jäävät useimmat osattomiksi siitä.

Ilmoitettavanamme oleva teos on vähän käytännöllisempi edeltäjiään. Jo ensimäisessä vihossa, joka on edessämme, löytyy joitakuita kappaleita, jotka ovat varsin hyviä ja sopivia kotihartaudessa käytettäviksi, nk. esim. selitykset 8, 11 ja 12 p. tammikuuta. Edellämainitsemiamme puutteita on kuitenkin tässäkin kirjassa, ja siinä on sitäpaitsi käsitelty asioita yleensä liian pintapuolisella tavalla, vaikkei sitä kuitenkaan vaivaa yhtä keveä pyhien asioiden käsittelytapa kuin se, mikä tekee useat Funcken muista teoksista vähemmän miellyttäviksi.

Muutamissa kohdin en voi yhtyä tekijän mielipiteisiin. — Niinpä esim. siv. 21 sanotaan, että „valkeus Herrassa" on sama kuin „ilo". Käsittääkseni „valolla" tarkoitetaan etupäässä „totuutta". Samaten on mielestäni tekijä erehtynyt, kun hän samassa kappaleessa sanoo, että apostoli säännöllisesti antoi sen ajan kristityille ainoastaan yleisiä varoituksia ja kehoituksia, ja arvelee, että jos tässä suhteessa erityiskohtia kosketellaan, tulevat ihmiset ulkokullatuiksi ja farisealaisiksi.

Suomennos on taidolla tehty.

U. W.

JOHANNES GERHARD, *Pyhät tutkistelemukset ja jumalisuuden harjoitus.* Suom. Matti Tarkkanen. Porvoossa 1898, Werner Söderström. XII + 188 + VI + 86 siv. 8:o. Hinta sid. 2: 25.

C. H. v. BOGATZSKY, *Kallis aarre.* Suom. K. M. O. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 84 siv. 8:o. Hinta —: 50.

Edellinen ilmoitettavanamme olevista kirjoista on Suomen kansalle vanha tuttu. Jo yli 200 vuotta sitten ilmestyi siitä ensimäinen suomennos, jota senjälkeen on useampia painoksia painettu. Rakkaaksi on tämä kirja käynyt hengellistä kirjallisuutta viljeleville suomalaisille ja sitä se täysin ansaitseekin. Siitä löytää tärkeitä neuvoja, lohdutuksia ja varoituksia hengellisen elämän suhteen. Sentähden sitä ilolla lukee jokainen,

jossa hengellistä elämää on. Tämä kirja ansaitsee levitä laajalle. — Uusi suomennostyö on taidolla tehty.

„Kallis aarre“ on tunnetun saksalaisen hartauskirjain kirjoittajan sepittämä. Hänen kirjansa ovat yleisesti tunnettuja ja hyviksi tunnustettuja. Edessämme olevan kirjan tarkoitus on johdattaa kaiken avun lähteelle, josta vuotaa sekä syntein anteeksi saamista että voimaa uuteen elämään, Jeesuksen Kristuksen luo. Ja siinä se onnistuu hyvin. Toivottava olisi, että Bogatzskyn muutkin kirjat saisivat suomalaisen asun.

Suomennos ei ole kaikin paikoin täysin onnistunutta, vaan se ei kuitenkaan häiritse lukemista.

U. W.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Pellervo.

— *Pellervoko?*

Mikäkö Pellervo on?

Löytyykö todellakin vielä Suomessa sivistynyttä kansalaista, joka jo ei olisi ruvennut Pellervon jäseneksi, eikä edes tietäisi mikä Pellervo on?

Voi veikkosta! ja se tiedetään jo ulkopuolella Suomen rajojenkin, (kuten Virossa ja Ruotsissa) missä Suomea onnitellaan sellaisen laitoksen olemassaolon johdosta kuin Pellervo on ja asetetaan se esimerkiksi heille.

— No, no älä nyt, hyvä Spectator, puhu noin ääneen ja muitten kuullen minun tietämättömyydestäni, häpeänhän sitä jo vähemmälläkin; kerrohan vain lyhyesti minulle asia, niinkuin se on, ja anna Pellervon puhua itse puolestaan.

Näin aloitin äskettäin keskustelua erään maalta palanneen helsinkiläisen tuttavani kanssa, ja koska arvelen että vielä mahdollisesti löytyy joku toinenkin hänen kaltaisensa, niin tahdon tässä esittää, mitä hänelle kerroin Pellervosta.

Pellervo on seura, joka perustettiin viime keväänä, ja — asianomaisesti vahvistettujen sääntöjen mukaan — tarkoittaa „maalaisväen, etenkin vähäväkisten taloudellisen vaurastumisen edistämistä yhteistoiminnan kautta. Tässä tarkoituksessa seura aikoo saattaa taloudellisen yhteistoiminta-aatteen tunnetuksi maassamme, edistää osuuskuntien, niinkuin osto- ja myyntiosuuskuntien, osuusmeijerien ja osuuslainarahastojen pe-

rustamista maatalouden alalla, saattaa nämät yhteyteen keskenään ynnä liikemaailman kanssa, sekä muuten valvoa yhteistoiminta-asian etuja"...

— Ja millä tavalla seura aikoo toimia? kysyi tuttavani.

— Suomen sivistyneelle yleisölle osoitetussa kiertokirjeessään seuran perustajat selittävät, että he aikovat perustaa tänne Helsinkiin toimiston, jonka puoleen jokainen voi kääntyä ohjeita ja neuvoja pyytämään; sitäpaitsi seura aikoo lähettää neuvojia matkustamaan kunnasta kuntaan maksutta tarjoten opastustaan yhteistoiminta-aatteen toteuttamisessa; lisäksi aikoo seura julkaista kirjasia, mallisääntöjä y. m. s. sekä pientä aikakauskirjaa, jonka se koettaa saada leviämään joka kolkkaan, pienimmänkin maanviljelijän käsiin, ja jossa selitetään asiaa ja annetaan ohjeita, sekä sen ohella käsitellään maanviljelystä ja maalaisoloja yleensä helppotajuisessa muodossa.

— No, mutta et suinkaan sinä vaadi minua, kaupunkilaista esteettisine harrastuksineni jäseneksi tuollaiseen seuraan! Siihenhän tietysti maalaiset parhaiten sopivat.

— Juuri sinua ja muita myöskin! Arvaappa kutka seuran perustamisen ovat aiheuttaneet ja kutka seuran ovat perustaneet?

— Tottakai maanviljelijät!

— Eivätpä, vaan juuri kaupunkilaiset ja aatteellisimpia asioita harrastavat kansalaisemme. Mutta he ovat tulleet käsittämään, ettei meillä enempää kuin muuallakaan voida pitkän päälle elää pelkistä aatteista ja esteettisistä harrastuksista, ellei katsota, että ne kansankerrokset ja se kansanluokka, johon koko sivistyksemme ja yhteiskuntalaitoksemme perustuu, pääse vaurastumaan ja osalliseksi nykyajan kehittyneestä taloudellisesta elämästä. Niin ovat sivistyneimmät kansalaiset monessa muussakin maassa viime vuosikymmenellä tehneet, eli sittenkuin maanviljelijäin yhteistoiminta- eli, ehkä oikeammin, osuustoiminta-aatetta ruvettiin levittämään.

— Mikä se maanviljelijäin osuustoiminta-aate sitten on?

— Sitä minulla ei ole nyt aikaa sinulle selittää, siitä löytyy jo valaiseva kirjallisuus meilläkin, josta voit saada selvitystä.

— Sano kuitenkin minulle vielä, mitä seura nyt kaikkein ensimäiseksi tehtäväkseen rupeaa toimittamaan?

— Suoraan sanoen opettamaan, millä tavoin maanviljelijän tulee yhteisesti ostaa ja käyttää keinotekoisia lannoitusaineita, sekä näitten merkitystä maanviljelyksellemme.

— Lannoitusaineita! Etkö muista, että minä juuri sen vuoksi en ruvennut tilaamaan Valvojaakaan, kun olin vähän sitä katsellut ja nähnyt että siinä niin usein puhuttiin keinotekoisista lannoitusaineista? En minä rupea tuonkaan seuran jäseneksi, siinä olkoot muut.

— Älä nyt taas, veli kulta, häpäise itseäsi. Tieto keinotekoisista lannoitusaineista ja niiden suuresta merkityksestä kuuluu jo yleiseen kansalaissivistykseen. Sen vuoksi esimerkiksi yli koko sivistyneen maailman levinneessä ranskalaisessa aikakauskirjassa *Revue des deux Mondes* on ollut useampia artikkeleita niistä. Ja mitä maanviljelijäin osuustoiminta-aatteeseen tulee, niin sen levittämistä ovat ulkomailla olleet auttamassa sekä senaattorit että professorit, sekä piispat että papit.

— No, no, kyllä minä jo taivun, näytä listasi!

— Siin' on!

— (Luettuaan). Mikset heti tätä näyttänyt? Tämähän on sellainen lista, ettei siihen kukaan kunnon ihminen voi olla jotain merkitsemättä.

— No niin, sitähän ne kaikki sanovat, että ei mikään äsken perustetuista yleishyvää tarkoittavista laitoksistamme ole niin selvä tarkoitukseltaan, niin monipuolisesti kasvattava ja varmoja tuloksia lupaava kuin tämä.

— Mutta mihin niitä niin paljon rahoja tarvitaan?

— Millä sinä luulet seuran kustantavan kiertäviä neuvojia ja heidän matkansa, millä aikakauskirjaa, jota aiotaan levittää usean kymmenen tuhannen painoksessa, millä kirjasia ja mallisääntöjä, joita ilmaiseksi jaellaan?

— Riittää jo, mutta luuletko että todellakin saatte kaikki nuo rahat?

— *Varmasti!* Meidän täytyy saada! Saatiinhan Irlannissakin samanlaiseen tarkoitukseen m. m. yhdeltä ainoalta lahjoittajalta yhdellä kertaa 125,000 markkaa ja toiselta 25,000 markkaa vuodessa viiden vuoden kuluessa. Ei meillä tosin vielä ole ketään tuollaisen summan antajaa ilmestynyt, joka käsittäisi että paremmin ei voi lahjoitustaan sijoittaa kuin Pellervolle, mutta meillä sen sijaan ovat atteen miehet asian tärkeyden ymmärtäneet ja sellainen asia, jota aatteen miehet, korkeimmin sivistyneet kannattavat, sellaisella asialla *on tulevaisuus.* Kun yksi perustajista kahtena ensimäisenä päivänä näytteli täällä listaansa 8:lle henkilölle, merkittiin siihen jo 7,500 markkaa; muutamasta maaseutukaupungista kirjoitti eräs listan saanut että hän takaa sieltä saavansa vähintäin 6,000; eräästä pienestä maalaiskunnasta kirjoitettiin että 100-markkaset ovat tämän asian vuoksi hyvin löyhässä; j. n. e. Niin että joudu mukaan, ja toimita asiata muillekin.

Ja tuo tuttavani esteettisine harrastuksineen otti itselleen oman listan kerätäkseen rahoja ja merkitsi itsensä yhden kuukauden palkalla ensimäiseksi. —

Lukijani, mene sinä ja tee samoin!

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: Suomalais-ugrilaisen Seuran aikakauskirja XVI: 1. *Ilmari Krohn*, Über die Art und Entstehung der geistlichen Volksmelodien in Finland. — 2. *E. N. Setälä*, Über ein mouilliertes *s'* im finnisch-ugrischen. — 3. Otteita Suomal.-ugr. Seuran keskustelemuksista v. 1897: *Arvid Genetz*, Suomalais-ugrilaiset *s'* ja *s* sanojen alussa; *Yrjö Wichmann*, Die verwandten des finn. *vaski* (kupfer) in den permischen sprachen (syrjänischen und wotjakischen); *K. A. Appelberg*, „Dan. Juslenii orationes"; *J. Qvigstad:* Übersicht der geschichte der lappischen sprachforschung; *Otto Donner*, Alkajaispuhe Suomal.-ugr. Seuran vuosikokouksessa 18 $^{2}/_{12}$ 97. — 4. Suomalais-ugrilainen Seura 1898. 8: —.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Suomen kansan sävelmiä. I jakso. Hengellisiä sävelmiä. 8:s vihko. 8: —.

Werner Söderströmiltä: *J. E. V. Boas*, Eläintieteen oppikirja kouluja varten. Suomeksi toimittanut K. M. Levander. 4: 50. — *E. W. Blom*, Luonnon oppi. 2: 75. — *F. W. Sundvall*, Kansakoulun Biblian historia. —: 85. — *Suomen valtiosäätyjen* vastaus Keisarin ja Suuriruhtinaan armollisiin esityksiin ylimääräisille valtiopäiville 1899. Sid. 1: 25; nid. —: 85. — *Pieni helmivyö* Suomen runoja koulunuorisolle. Toinen painos. Sid. —: 65; nid. —: 50. — Päästökirjavihko. Uudenmaanläänin maanviljelysseuran toimittama. — Andreen kartasto. 49—52 vihko. Vihon hinta —: 75. — Eläintieteellinen kuvasto. 6—7 vihko. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus. 1, 4 vihko. Vihon hinta —: 55. — *Otto Funcke*, Kodin hartauskirja. Suom. Elis Bergroth. Vihon hinta —: 85. — Kyläläisten kirjasia. N:o 10. —: 05. — *Cecilia Bååth-Holmberg*. Vuosisatamme kansainsankari Garibaldi. 8:s vihko. Vihon hinta —: 85. — Avarassa maailmassa. 6:s vihko. —: 85.

Otavalta: *A. Bergholm*, Sukukirja XIV. — *J. Ailio*, Kesäkausi Jäämeren ja Vienanmeren rannoilla. 1: —. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus (jatkoa; Otavan romaanisarja, n:ot 15, 16). — *U. Lindelöf* ja *J. Öhqvist*, Lyhennetty saksan kielioppi. Suomeksi sovitti A. R. 2: 75. — *E. N. Setälä*, Äidinkielen oppikirja kansakouluja varten. Ensimäinen (yleinen) osa. —: 35. — *E. G. Palmén*, Z. Topelius oman ajan arvostelussa. —: 50. — *L. J. Wahlstedt*, Mitä voisimme oppia Tanskan pikkutilallisilta. (Maatalouskirjasto n:o 6). Muk. suom. J. E. Sunila. —: 25. — *F. M. Roos*. Ap. Paavalin toinen lähetyskirja korinttilaisille. (Raamatun selityksiä. II.) Muk. suom. K. E. Stenbäck. Nid. 1: —; sid. 2: —. — Otavan asetuskokoelma n:o 3: Asetus maalaiskuntain kunnallishallinnosta, taajaväkisistä maalaisyhdyskunnista sekä erinäisiä kansakouluja koskevia asetuksia; n:o 4: Holhouslaki; à —: 50.

G. W. Edlundilta: Suomi 19:nnellä vuosisadalla. 9—10 vihko. — Urtima landtdagen 1899. *Finlands ständers* underdåniga svar. 1: 25. — *Edv. Berg*, Neuvoja lakiasioissa joka miehelle. Suom. G. E. Leino. 8 vihko. — *Charles Gide*, Nationalekonomins grunddrag. 6-8 vihko. 3: —. — *Leo Tolstoi*, Uppståndelse. Förra delen. 8: 60. — Kukka kultain kuusistossa. (Näytelmäkirjallisuutta, 8:s vihko). — *E. C.*, Uusi venäläis-ruotsalais-suomalainen sanakirja. III—V. 5: —.

K. J. Gummerukselta: *Erik Johansson*, Oppikirja uuden ajan filosofian historiassa. 1 vihko. —: 60.

Otto Andersiniltä: *H. Seidel*, Sasu Kananen. —: 75. — *Tuomas Totinen*, Laulu maanjakohommista. —: 05.

E. Granitilta: *Sarvela*, Toveri. —: 10.

U. W. Telén & Kumpp:lta: Näytelmäkirjallisuutta: N:o 26: Kevään oikkuja. — N:o 28: *Molière*, Lääkäri vastoin tahtoansa. — N:o 29: Työväen elämästä. — N:o 30: *Achille Darlois*, Papukaijat.

Tekijältä, *P. A. Sahlstén*, Notice explicative sur le pupitre scolaire.

Duodecim, n:o 7: J. J. Karvonen, Primula-ihottumista. — G. Komppa, Puriineista, y. m.

Suomen museo, n:o 4: E. N., Suomen muinaismuistoyhdistyksen seitsemäs taidehistoriallinen retkikunta. — J. R. A., Historiantakaisia muistoja Kyrönjoen suistamolta (kuv.). — T. N., Saarnatuoleja Pohjanmaalta, y. m.

Finskt museum, n:o 4: K. K. M., Ett restaureradt altarskåp (kuv.). — J. R. A., Några konstnärsminnen. — R. Saxén, Några språkliga fornminnen, y. m.

Nykyaika, n:ot 9 & 10: E. L., Kirjallinen sota Tanskassa. — Kasimir Leinon, Pontus Artin, Lauri Soinin ja Hilja Liinamaan runoja. — K. Kytömaa, Kultainen vasikka, y. m. — N:ot 13—15: Quidam, Sananen suomenkielen tutkijoille. — Kun historiaa tehdään. — Pontus Artin, A. Pärnäsen ja Eino Leinon runoja, y. m. Liitteenä: Kasimir Leino, Jaakko Ilkka (neljäs kuvaelma).

Finsk tidskrift, n:o VI: N. Erdmann, Bellmans „Tankar om flickors ostadighet". — A. Thesleff, Finlands zigenare. II. — E. Furuhjelm, Urtima landtdagen. III. — Taide- ja kirjallisuuskatsauksia, y. m. — T. XLVII, n:o I—II: K. Johansson, Melusine- samt Amor och Psyche-motivet i Indien. — E. Vest, Bismarcks memoirer. — E. Nordenskiöld, En modern riktning inom zoologin. Katsauksia, kirjallisuutta, y. m.

Teologisk tidskrift. — *Teolooginen aikakauskirja*, n:o 6: E. Stenij, Vanhan testamentin arvoituksista sananen. — J. A. Maunu, Raamatunselittämisestä. — G. G. Rosenqvist, Auguste Sabatiers kristologi. — Sama, Kirkolliskokous v. 1898. II. — Kirjallisuutta, y. m. — N:o 7: E. Stave, Om undrets möjlighet. — A. Lappalainen, Württembergin kirkollisista oloista. — J. A. Björklund, Några kraf, som särskildt den närvarande tiden ställer på vårt lands prästerskap. — E. Johansson, Mitenkä olisi edistettävä kansamme syventymistä kirkolliseen tunnustukseen. — Kirjallisuutta, y. m. — Liitteenä: Suomen kirkon julkisia sanomia n:ot 6, 8, 9.

Edistys, n:o 4: E. E. T., Aleksanteri I ja Suomen valtio. — L. M., Naisasia Amerikan suomalaisten keskuudessa (kuv.). — E. E. T., Kaksi Suomen suurta poikaa (Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen, Gustaf Johansson). — Pyhän Synoodin prokuraattori (Pobedonostseff), y. m. — N:o 5: E. E. T., Aleksanteri II:n muisto. — Sama, Aleksanteri I ja Suomen valtio. — K. O. E. Wolff (kuv.). — Vipunen, Kaskuja Amerikan suomalaisista. — N:o 6: —aias—ala, Ilmajoen kansanopistolle (runo). — A. V. H., Rock Springin hiilikaivannot. — Rpp, Amerikan suomalaisista. — E. E. T., Rauhan konferenssi Haagissa. y. m. — N:o 7: J. E. S., Idän suomalaisten raittiuskokous Worcesterissa. — E. E. T., Vaasan läänin kuvernööri. — S—d M—nen, Suomalainen laulu Amerikassa. — S. S. T., „Nuori Suomi" (Juhani Aho ja Jonas Castrén). — E. E. T., Suomen valtiopäivät. — Runoja, katsauksia, kaskuja, y. m.

Kansakoulun lehti, n:ot 10 ja 11: K. G. Tamminen, Kansallinen käsitys ja kansakoulu. — J. N. J., Valmisteita. — O. K., Sama palkkako mies- ja naisopettajille? — Aug. Hornaeus, Väittelyä. — Kirje Helsingistä. — N:ot 12 ja 13: Suunnitelmia Suomen kansakoulujen oppi- ja lukukirjoja varten. — J. N. J., Valmisteita. — K. K—s, Rauhanaatteesta. — Kirje Helsingistä. — N:ot 14 ja 15: O. V. P., Kasvattaja-aistin merkitys koulukasvatuksessa. — J. N. J., Valmisteita. — T. K., Maantieteen opetuksesta. — Hämeenlinnan tarkastuspiirin kansakoulunopettajain kokous. — Kirje Helsingistä. y. m. N:o 16: K—n, Opintomatkalta. — Danielsenin kirjoitusjärjestelmä. — Valmisteita. — Kirje Helsingistä y. m.

Suomen urheilulehti, n:o 3: K. Kerkkonen, Kansa voimistelemaan. — K. V. Hällberg, Sananen urheilusta arvosteltuna lääkäri-urheilijan kannalta. — I. Wilskman, Kotimaisia keksintöjä voimistelutelineitten alalla. — Metsästys ja kynologiia. — Purjehdus. — Soutu. — Kalastus. — Polkupyöräily. — Matkailu. — Uinti. — N:o 4: I. Wilskman, Muutamista meillä harjoittamatta jääneistä urheilulajeista. — I. F. S., Pokaalit muuttavat idästä länteen. — Alex. Hintze, Lohi-, forelli- ja harrikärpäsiä (6 kokosivun kuvaa), y. m. y. m.

Pyrkijä, n:o 8: N. M., Nuorisoseurain suhde kirkolliseen elämäämme. — S. A., Ikäviä havainnoita. — Suomen nuorison liiton yl. kokous Viipurissa. II. — Santeri Alkio, Nuorten liittoja Vareslahdella VIII, y. m.

Finsk veterinärtidskrift, n:o 8: O. v. Hellens, Berättelse öfver en till utlandet företagen studieresa. — H. V. Graae, Meddelanden från praktiken. — O. v. Hellens. Hämoglobinuri hos nötkreatur vid stallfodring, y. m.

Uusi kuvalehti, n:o 15: Göthen 150:s syntymäpäivä (kuva). — Suuri tulva Suomessa (kuva), y. m. — N:o 16: Dreyfus-juttu (kuvia). — Hämäriä seikkoja ihmissuvun historiasta (kuvia), y. m.

Kyläkirjaston kuvalehti, B-sarja, n:o 9: Aleksanteri Petöfi (kuv.) — Kovia aikoja (kuv.). — Alfhild Agrell, Luojan kukkaiset. — Kirkolta kirkolle (kuv.), y. m.

Pohjanmaan raivaaja, n:ot 6 ja 7: Orismalan maanmies-, maanviljelys- ja meijerikoulu (kuv.). — Alkeiskurssit maanviljelijöille. — Ajan vaatima velvollisuus. — N:o 8: Uusimpia kokeita lannoitusaineilla, y. m.

Maamies, n:ot 12—32: Mietteitä ja havainnoita hedelmäviljelyksen alalta. II. — Onko maanviljelys- ja talousseuroilla velvollisuuksia nykyisten tapahtumain johdosta? — Mitä voisi tehdä torpparien hyväksi? — Maanviljelijät yhteistoimintaan! I—V.

Iltapuhde, n:ot 18, 19, 22—28: Pori 47 vuotta sitten. — Kansan tavoista kotiseudullani. — Nykyhetkellä. — H. A., Meidän esi-isämme, y. m.

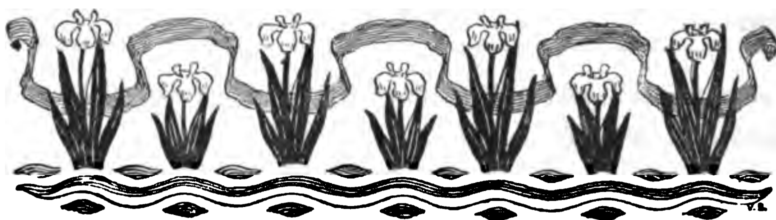
Kansan toveri, n:ot 11—14, 16, 17: Sotilaslaitos Suomessa ja Tsaarin rauhanaatteet. — Myrskypilviä Suomessa. — H. Vidgren, Kuinka Korpisen torppari tuli käsittämään vapauden arvon. — Romaaneja, novelleja, kertomuksia, runoja, kaskuja, y. m. y. m.

Puutarha, n:ot 5—7. — *Pikakirjoituslehti.* n:ot 1—6. — *Vakuutuslehti.* n:ot 5—8.

JAAKKO FORSMAN.

* $18^{30}/_{\text{VII}}39$. † $18^{26}/_{\text{IX}}99$.

†

Jaakko Forsman.

Tuntuu niin oudolta tuo ajatus, että hänkin nyt on poissa . . . Seppelten peittämän kummun alla, Helsingin muistorikkaalla kirkkomaalla vaalenevat Jaakko Forsmanin luut.

Eheä kuin aniharvan oli hänen elämänsä ura. Se alkoi lirisevänä purona, jonka leikkivät laineet olivat kotoisen kyläkunnan ilona; se väljeni virraksi, jonka valtavat vedet tuottivat koko maalle viljelystä ja edistystä, ja äkkiä se, täydessä voimassaan, mutaisiin soihin eksymättä, kirkkaana ja mahtavana syöksähti valtameren helmaan.

Jaakko Forsmanin nuoruutta ajatellessa — hänen kehittymistään siksi mieheksi, jona hänet tunnemme — kääntyy huomio vallankin kahteen kohtaan. Hänen vielä käydessään Porin koulua, vanhempi veli Yrjö Koskinen alkoi kirjailijatoimensa, siten astuen Snellmanin aatteiden vaikuttavimmaksi toteuttajaksi, ja yliopistoon v. 1857 jouduttuaan pääsi Forsman nauttimaan Snellmanin itsensä opetusta. Siten vakaantuivat ihanteet ja päämäärä selveni. Ja vaikka filosofiset opinnot jäivät poismenneelle ystävällemme syrjäluvuiksi, oppi hän sittenkin Snellmanin koulussa ajattelemisen ankaraa johdonmukaisuutta ja kehitti luonnon antamaa kykyään vaihtelevien ilmiöitten

takaa hakea ja löytää mitä tapauksissa ja ihmisten harrastuksissa on todellista ja pysyvää.

Jaakko Forsman valmistautui lakimiehenä tekemään työtä suomen kielen kohottamisessa oikeuskieleksi ja myötävaikuttamaan muissakin yhteiskunnallisissa parannustoimissa, jotka Aleksanteri II:sen siunattu hallitus näytti tekevän mahdollisiksi. Mutta jo ennenkuin oli suorittanut lainopilliset tutkinnot, hän vuodesta 1863 oli sanomalehtimiehenä osallisena yleisten asiain käsittelyssä. Nuo vuodet — 1860-luvun keskivaiheilla — ovat puolue-elämämme murrosaika. Suomenmielisten ja n. s. liberalien tiet kävivät silloin lopultakin auttamattomasti erilleen. Että siitä on ollut maallemme arvaamatonta vahinkoa, tuo ero kun lamautti voimamme ja esti meidät myötäkäymisen aikaa täysin määrin käyttämästä, on tosiasia, jonka vain henkisesti sokea tätä nykyä kieltää. Mutta olisiko asiain meno ollut muutettavissa, ilman että kielellinen reformi olisi käynyt kokonaan puolieräiseksi ja kansallinen voimamme sillä tavoin jäänyt nykyistäänkin vielä enemmän lamaan? Tietysti ne, jotka noissa taisteluissa olivat mukana, ovat tottuneet ajatukseen, että vastaus tähän kysymykseen ei voi olla muuta kuin ehdottomasti kieltävä. Ja tottahan onkin, että paljon käy sanominen tämän käsityksen tueksi, vaikka toisaalta on vaikea tukehuttaa sitä arvelua, että jos taistelijat niin puolella kuin toisella olisivat kiinnittäneet huomionsa Venäjällä liikkuviin aatevirtauksiin, eroittava juopa keskessämme ei olisi päässyt niin syväksi, kuin se jo 1860-luvulla ja seuraavan vuosikymmenen alulla syöpyi. Joka tapauksessa on muistaminen, että Jaakko Forsman noihin aikoihin oli nuori mies ja että, kuinka suuri se arvo olikaan, jota hän laajassa toveri- ja tuttavapiirissä nautti, ja kuinka tärkeäksi hänen silloinen osuutensa pääkaupungin suomenkielisen sanomalehdistön toimittamiseen tunnustetaankin, hän ei kuitenkaan vielä seisonut ihan ensi rivissä.

Vasta täydessä mieheniässään Jaakko Forsman aloitti varsinaisen vaikutuskautensa kansamme julkisessa elämässä. V. 1879 hän nelikymmenvuotiaana nimitettiin rikosoikeuden professoriksi ja jo puolenkolmatta vuotta myöhemmin hän astui dekanuksena tiedekuntansa johtoon. Mitä hän sillä sijalla ja yleensä lainopillisella alalla toimitti, siitä seuraa edempänä tarkempi esitys. Tuo työ oli

hänen arkityötään, jonka suorittaminen vaati uupumatonta uutteruutta. Jaakko Forsman täytti tehtävänsä professorina, dekanuksena ja tiedemiehenä tavalla, jota tuskin hänen lähimmät ystävänsäkään olivat uskaltaneet odottaa. He eivät tätä uskaltaneet, syystä että he hyvin tiesivät, kuinka paljon työtä ja mielenjännitystä valtiollinen elämä oli häneltä kysyvä.

Vaalissa 1882 vuoden valtiopäiville professorit Donner ja Forsman olivat yliopistossa suomenmielisten ehdokkaina. Kun vastapuolue, osaksi tosin vain arvan avulla, sillä kertaa saavutti voiton, riensi Kuopion hiippakunnan papisto valitsemaan Forsmanin edustajakseen. Siitä asti hän, niinkuin tunnettu, kaikilla valtiopäivillä, yhteensä seitsemässä säätykokouksessa, istui pappissäädyssä mainitun hiippakunnan valitsemana.

Emme pelkää liioittelevamme, kun sanomme, että Suomen säätyhistoria tuskin tuntee toista miestä, jonka asema säätyveljiensä keskuudessa olisi verrattava siihen, jota Forsman ainakin vuoden 1885 valtiopäiviltä asti pappissäädyssä nautti. Moni on saavuttanut säädyssänsä valtavan, aina muistettavan vaikutuksen, mutta sitä kestävää ja vuosien vieriessä aina vain vahvistuvaa luottamusta, jolla koko pappissääty kyseli ja useimmin noudatti Forsmanin mielipidettä, ei kukaan muu ole saanut osaksensa. Ja kuitenkin on myöntäminen, ettei Jaakko Forsmanin esiintymisessä ollut mitään erityisesti loistavata; säihkyvillä neroniskuilla hän ei koskaan kuulijakuntaansa hurmannut.

Tuo vaikutus perustui aivan toisenlaisiin ominaisuuksiin.

Laajatietoisena lakimiehenä, ja kauan aikaa säätynsä ainoana lainopillisesti sivistyneenä jäsenenä, määräsi Forsman melkein aina juridisissa kysymyksissä pappissäädyn päätöksen. Hänen auktoriteetinsa muissa asioissa perustui ensinnäkin siihen tavattomaan malttiin ja tyyneyteen, jolla hän pohjaan asti harkitsi käsittelynalaiset kohdat. Häiriintymätön tyyneys, se juuri painoi hänen lausuntoihinsa leiman ja antoi niille vaikuttavan voiman. Mutta eipä hänen asemaansa pappissäädyssä vielä sitenkään täysin ymmärretä. Saattaa tapahtua, että pappissäätyyn kerran joutuu lakimies, jonka tiedot ovat yhtä laajat, kokemus yhtä suuri eikä käytöllinen älykään vähemmin huomattava — ja sittenkin on mahdollista, että hänen vaikutuksensa tulee rajoittumaan puhtaasti juridisiin ammattikysymyksiin. Kukaan ei kohoa

säätynsä pysyväksi johtajaksi, ellei valtiollinen niinkuin koko henkinenkin ajatussuunta ole pääasiassa yhteinen, ja elleivät siis ihanteetkin ole yhteisiä. Pappissäädyssä kaikki, aniharvoja poikkeuksia lukuunottamatta, ovat lujasti kansallismielisiä, niinkuin Forsman oli itse. Ja vieläpä papiston yhteiskunnalliseen ja valtiolliseen asemaan nähden läheisen yhteistoiminnan edellytykset olivat olemassa. Tosin vainaja arvosteli tätäkin kysymystä kansallisvaltiolliselta kannalta. Ja totta on, että hän näin tehden selvästi näki ja usein haikealla mielellä valitti vanhettuneen säätylaitoksemme puutteita; ikävällä hän toivoi perinpohjaista eduskuntareformia, joka muun muassa lopettaisi pappissäädyn valtiollisen erikoisaseman. Mutta Jaakko Forsman rakasti Suomen luterilaista kirkkoa, Suomen kansan kasvattajaa siveyteen ja lukutaitoon, ja hän oli sitä mieltä, että isänmaan etu vaati papiston säilyttämistä taloudellisesti turvatussa ja yhteiskunnallisesti arvokkaassa asemassa. Sen ohessa hän tunnusti pappissäädyn valtiollisenkin vaikutuksen vielä toistaiseksi välttämättömäksi ja terveelliseksi, niin kauan nimittäin kuin perin suuri osa eduskuntaa tylyllä välinpitämättömyydellä syrjäyttää kansan suuren enemmistön hartaimmat toiveet ja muutenkin, kokoonpanonsa tähden, helposti joutuu kansan katsantotavalle kokonaan vieraitten aatesuuntien valtaan. Ei siis ollut olemassa, ei vielä ainakaan, vieroittavaa ainesta Jaakko Forsmanin ja pappissäädyn välillä.

Olisiko tuo väli edelleenkin säilynyt yhtä eheänä, siinä kysymys, johon ei kukaan voi varmuudella vastata. Itse hän oli sitä mieltä, että jos se suunta, joka 1897 vuoden valtiopäiväin lopussa valtiopäiväjärjestyksen muuttamista koskevia ehdoituksia käsiteltäessä odottamattomalla voimalla tunki ilmoille, pääsisi pappissäädyssä vakaantumaan, suomenmielisen puolueen täytyisi, niin raskaalta kuin se tuntuikin, astua vastustamaan vanhoillisuuteen ja privilegioittensa valvomiseen kangistuvaa ja edistyksen esteeksi muuttuvaa korporatsionia. Yhtä hän joka tapauksessa toivoi, että jos vanhojen siteitten täytyi katketa, se ei toki tapahtuisi, niin kauan kuin hänellä oli pappissäädyssä sija. Se toivo toteutui.

Jaakko Forsman oli valtiollisessa elämässämme jotakin enempää kuin yhden säädyn johtaja. Ainakin viimeiset kymmenen vuotta hän oli suomenmielisen puolueen johdossa varsinainen keskus. Pienem-

missä kokouksissa neuvoteltiin melkein aina hänen ympärillään ja suuremmissa harvoin toinen nähtiin puheenjohtajan sijalla. Mitä hän siinä toimessaan levollisella, vakuuttavalla ja aina ystävällisellä esiintymisellään sai aikaan erille pyrkiväin suuntien koossapitämiseksi, säilyy kaikkien niiden kiitollisessa muistissa, jotka ymmärtävät mikä sekasorto ja lamaantuminen olisi syntynyt, jos kauan ja innolla harjoitetut hajoittamisyritykset olisivat perille johtaneet. Talonpoikaissäädyssä, joka tässä kohden vallankin tulee kysymykseen, Jaakko Forsmanin vaikutus ja hänen nauttimansa arvo tuskin oli pienempi kuin omien säätyläisten keskuudessa. Lujasti senkin säädyn etevimmät jäsenet olivat häneen kiintyneet: he näkivät hänessä yhteisen kansan horjumattoman, kaikesta vilpistä vapaan puolustajan ja ystävän. Heidän luottamustaan oli vielä omiansa suuresti vahvistamaan se vuosien kuluessa tehty huomio, että vainaja oli aineellisten etujen tavoittelulle ja ulkonaisen kunnian haulle aivan harvinaisen vieras.

Sanotun käsittänee ehkä moni siten, että Jaakko Forsman oli kerrassaan luotu onnellisesti johtamaan puolueen taistelua suuren tarkoitusperän saavuttamiseksi. Ihan sellainen käsityksemme ei kuitenkaan ole. Emme luule tekevämme hänen muistolleen vääryyttä, kun sanomme, että häneltä puuttui jotakin, jota ihmisjoukkojen johtajat, täysin menestyäkseen, useimmiten tarvitsevat. Kaipasimme hänessä toisinaan . . . olkoon tämä sana meille sallittu . . . vallanhimoa. Mikä sai hänet johtajana astumaan puolueitten otteluun oli aina enemmän velvollisuudentunne kuin sisällinen, pakottava vietti kanssaihmisten toiminnan ohjaamiseen. Se levollinen tyyneys ja tyytyväisyys, joka yksityiselämässä teki Forsmanin niin miellyttäväksi ja julkisessakin elämässä tuotti hänelle niin paljon voimaa, vaikutti toisaalta heikontavasti. Rajumpana, kolerisempana luonteena hän varmaan suuremmassa määrin olisi ollut initsiativin, — puoluetta innostavan ja työhön terästävän alkuunpanon — mies.

Olemme tähän asti yksinomaan pitäneet silmällä Forsmanin toimintaa maamme sisällisissä asioissa. Suomen suhdetta keisarikuntaan hän arvosteli tavalla, jota Snellmanin oppilaalta oli odottaminen. Sen mukaan hän julkisesti niinkuin yksityisestikin menetteli. Tuulentuvat, kuinka kauniita ja kansallista itsetuntoamme hyväileviä olivatkin, polki hän säälimättä rikki, mutta milloin varma laki ja

kansamme elinehdot olivat kysymyksessä, hän ei tinkimistä tuntenut. Hänelle oli suotu se surullinen tyydytys, ettei yksinänsä suomenmielinen puolue, vaan lopulta, asianhaarain pakosta eduskunnan valtava enemmistö pääasiassa hyväksyi omanansa sen käsityksen, jota hän koettelemuksen ensi hetkestä alkaen johdonmukaisesti edusti.

Jos käännymme Forsmanin toimintaan akatemiallisen konsistorin puheenjohtajana ja yliopiston lähimpänä esimiehenä, tapaamme siinäkin tutut piirteet. Virkatoveriensa keskessä hän oli koossapitävä ja yhdistävä aines, jommoista siellä tuskin lähiaikoina tulee toista olemaan. Rehtorin monellaiset tehtävät eivät suinkaan häntä erittäin miellyttäneet, — hänen taipumuksensa kävivät toisaalle — mutta sittenkin hän ne tunnollisesti ja harvinaisen taitavasti täytti. Se miehekäs puhe, jolla Forsman tämän lukukauden alussa luovutti rehtorivallan seuraajalleen, ei ole haihtumaton kunnia yksistään hänelle itselleen, vaan myöskin sille yliopistolle, jonka juhlakatederista se lausuttiin. Henki, joka sitä elähytti, oli sama kuin henki Mattias Caloniuksen sanoissa, joilla hän samanlaisessa yliopiston juhlatilassa, keskellä vihollisen ylivoimaa, teroitti kansaansa velvollisuuden horjumatonta täyttämistä.

Mitä Jaakko Forsman viimeisessä merkillisimmässä puheessansa opetti, sen hän itse elämällänsä täytti. Sentähden tämä elämä onkin mailleen menevän vuosisadan kauniita, mieltä ylentäviä muistoja.

Jos kansan kiitollisuus jotakin voi, lepäävät mullat hänen haudallansa keveinä rakastetun isänmaan povessa.

J. R. D.

Tieteellisenä kriminalistina hyväksyi Jaakko Forsman peruskysymyksessä rangaistuksen tarkoituksesta — tosin ei aivan jyrkästi — Kantin ja Hegelin edustaman n. s. absolutisen rikosteorian, jonka mukaan rangaistuksen tarkoitus on oikeudellisuuden täyttäminen lannistamalla rikos oikeudenmukaisella sovituksella. Tämän kantansa hän estiti muun muassa 1883 julkaisemassaan akatemiallisessa kutsumuskirjassa: *Nykyajan erisuuntaiset käsitykset rangaistuksen tarkoituksesta.* Taipumus spekulativiseen suuntaan ei kuitenkaan vallinnut Forsmanin käytännöllistä järkeä, vaan oli hänellä avoin silmä todellisen elämän vaatimuksille. — Esitys-

tapa hänen teoksissaan on selvä ja vaikeimpia kysymyksiä käsitellessäkin helposti ymmärrettävä.

Jaakko Forsmanin tieteellinen toiminta sattui aikaan, jolloin uusi rikoslakimme valmistettiin. Hän käsittelikin sen vuoksi teoksissaan suurimmaksi osaksi joko välittömästi rikoslakiamme tai selvitti yleistieteelliseltä kannalta niitä kysymyksiä, jotka rikoslain kautta saivat lopullisen ratkaisunsa.

Niitä kysymyksiä, jotka erityisesti ovat lainsäätäjille rikoslain alalla tuottaneet vaikeuksia, ovat rikoslainopin yleiset opit, jotka esim. meidän rikoslaissamme sisältyvät sen yhdeksään ensimäiseen lukuun. Näihin rikosoikeuden yleisiin oppeihin on tieteessä varsin suuria erimielisyyksiä ilmaantunut. Ja kuitenkin on juuri näissä kohdin useammin kuin muissa turvauduttava teoretisiin selityksiin, koska useat rikoslait, kuten esim. meidän, etenkin juuri yleisessä osassa välttävät yksityiskohtaisia määräyksiä.

Useita näistä rikoslainopin yleisistä opeista on Forsman käsitellyt tieteellisissä kirjoituksissaan ja teoksissaan. Niin on hän esittänyt itsenäisesti, niin sanoaksemme filosofiselta kannalta pakkotilaa s. o. kysymystä, miten on arvosteltava sellainen rangaistuksenalainen teko, jonka joku on tehnyt pelastaakseen itseään tai toista taikka omaansa tai toisen omaisuutta pakottavasta vaarasta (*Pakkotilasta kriminaalioikeudessa*; akat. väitösk. 1874); samoin rikoksen osallisuusoppia, joka on rikoslainopin tärkeimpiä yleisiä kysymyksiä, teoksessaan *Grunderna för läran om delaktighet i brott* (Rikoksen osallisuutta koskevan opin perusteet; akat. väitösk. 1879). Hänen esityksensä tässä nojautuu sekä silloiseen lainsäädäntöömme että erittäinkin yleisteoretisiin näkökohtiin; ja kun rikoslain määräykset osallisuudesta, jotka oleellisesti eroavat edellisestä lainsäädännöstä, ovat rakennetut tieteen myöhempien tulosten perustukselle, on Forsmanin teos hyvä lisä rikoslain selitykseksi näissä kohdin.

Näihin rikosoikeuden yleisten oppein esityksiin kuuluvat myös tutkimus hätäpuolustuksesta entisen lainsäädäntömme mukaan („Bidrag till tolkningen af §§ 25—27 i K. F. af den 26 November 1866"; lainopillisen yhdist. aikakausk. 1886) sekä akatemiallisessa kutsumuskirjassa: *Sananen tekeillä olevasta rikoslaista, etenkin rangaistuksen punnitsemiseen nähden* (1884) löytyvä esitys rikoslaissamme kuten muissakin uudemmissa laeissa yleensä käytetyistä asteettaisista rangaistusmääräyksistä. Samoin v. 1893

ilmaantunut teos vahingonkorvauksesta rikosasioissa *(Bidrag till läran om skadestånd i brottmål)*, joka on arvokkaimpia mitä Forsmanin kynästä on lähtenyt. Lavean historiikin jälkeen tekijä käsittelee teoksen dogmatisessa osassa korvausta vahingosta, joka on syntynyt sekä rangaistavien että oikeuden-vastaisten, vaikk'ei lain mukaan rangaistavien tekojen kautta. Esitys rikoksen kautta syntyneen vahingon korvauksesta sisältää laajan selvityksen rikoslain 9:nnen luvun säädöksiin, jotka koskevat tätä kysymystä. Kysymyksessä ei-rangaistavan teon kautta syntyneen vahingon korvaamisesta yhtyy Forsman erääseen viime aikoina esiintyneeseen uuteen teoriaan, jonka mukaan vahinko on tekijänsä korvattava siinäkin tapauksessa· että hänen syykseen ei voi lukea minkäänlaista vikaa; toistaiseksi tosin ainoastaan de lege ferenda, koska Forsmanin mielestä nykyinen lainsäädäntömme on vanhan teorian kannalla. Koska kuitenkaan lainsäädännössämme — lukuunottamatta kontrahti(obligatsioni)-suhdetta — ei löydy tällaista ei-rangaistavan teon kautta syntyneestä vahingonkorvauksesta yleistä säädöstä, vaan on lainkäyttäjän muodostaminen käsityksensä teoretisten perustusten nojalla, niin on Forsmanin esitys asiasta suuriarvoinen niillekin, jotka eivät hänen mielipidettään hyväksy.

Uutta rikoslakiamme koskee myös Forsmanin lainopillisen tiedekunnan dekanuksena julkaisema kolmas akatemiallinen kutsumuskirja: *Lisiä 1885 vuoden säädyille annetun rikoslain-ehdotuksen tarkastamiseksi*, jossa hän teki joukon muutosehdoituksia, joista usea sitten tulikin laiksi.

Myöskin oikeushistorian alalla on Forsman rikastuttanut lainopillista kirjallisuuttamme tärkeällä teoksella. V. 1896 lähti hänen kynästään *Suomen lainsäädännön historia*, ensi osa. Tämä lavea teos on ensimäinen yhtäjaksoinen esitys ruotsalais-suomalaisen lainsäädännön kehityksestä ja ulottuu aina 1734 vuoden lain julkaisemiseen saakka. — Vaikka Suomen lainsäädännön historia suurimmaksi osaksi on sama kuin Ruotsin — aina 1809:ään saakka —, sanoo tekijä nimittäneensä teoksensa Suomen lainsäädännön historiaksi, koska sen tarkoituksena on erittäin Suomen oikeudellisten olojen kertominen jo Ruotsin vallan aikanakin. Niinpä ovatkin Suomen erinäiset olot jotenkin laajasti kuvaillut. Eri lukuina esitetään teoksessa Suomen kansan vanhimmat yhteiskunnalliset laitokset ja alkuperäinen oikeudentila, Ruotsin yhteiskunta- ja oikeusjärjestyksen istuttaminen ja kotiintuminen Suomeen, lainkäyttely Suo-

messa, suomen kieli hallinnon ja lainkäyttelyn alalla, lakien ja asetusten suomentaminen ja lainoppi Turun yliopistossa.

Tekijä mainitsee teoksen olevan aiotun etupäässä yliopiston lainopillisen tiedekunnan ylioppilaille. Mutta ei ole epäilemistäkään, että se on saanut ja saa innostuneita lukijoita myös muun yleisön keskuudessa. Vahinko vain että kuolema esti tekijää saattamasta alkamaansa työtä loppuun.

Paitsi näitä teoksia julkaisi Forsman useita kirjoituksia Suomen lainopillisen yhdistyksen aikakauskirjassa sekä suomen että ruotsin kielellä ynnä katsauksia rikoslainsäädäntömme kehitykseen saksalaisessa Prof. Fr. v. Lisztin aikakauskirjassa: *Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft.* Sen ohessa hän otti vaikuttavasti osaa sanotun yhdistyksen elämään. Tästä lausui eräs puhuja, laskiessaan yhdistyksen puolesta seppeleen vainajan haudalle, m. m. seuraavasti:

„Jaakko Forsmanin elämäntyö oli niin rikas, että hänen toimintansa yhdistyksessä oli ainoastaan yksi puoli siitä, mutta tämäkään ei suinkaan ollut merkityksetön. Kuuluttuaan toimeliaana ja innostuneena jäsenenä yhdistykseen jo aikaisempien vuosien kuluessa sen perustamisen jälkeen oli hän viimeisten 20 vuoden aikana yhdistyksen hallituksen jäsenenä ja 8 vuotta eli 1882—1890 yhdistyksen puheenjohtajana. Monet ovat ne kysymykset, joiden vastaamiseen Forsman tämän ajan kuluessa laski perustuksen yhdistyksen keskusteluissa pitämillään alustavilla esitelmillä, monet ja tärkeät ne lisät, jotka hän muutenkin keskusteluissa antoi erinäisten oikeuskysymysten selvittämiseksi ja joilla hän niinmuodoin muutenkin kuin akatemiallisena opettajana ja lainopillisena kirjailijana ahtaammassa merkityksessä tehokkaasti edisti sen oikeuden kehittymistä ja selvitystä, jota olemme tottuneet pitämään „aseettomana turvanamme“.

Vielä on mainitsematta eräs vainajan tärkeä kirjallinen työ voimassa-olevan oikeutemme selvittämiseksi, työ, joka läheisesti liittyi hänen yliopistolliseen opettajatoimeensa, nimittäin yliopiston katederista pitämänsä luennot rikoslaistamme. Kun sekä kotimainen että Ruotsinkin lainopillinen kirjallisuus on varsin puutteellinen, saavat yliopistossamme pidetyt luennot sen vuoksi erityisen merkityksen. Yleiseksi tavaksi on tullut että nämät luennot jonkun kuulijan toimesta pikakirjoituksella pannaan paperille ja julaistaan. Täten on syntynyt laajahko lainopillinen luentokirjallisuus, jota lainopinylioppilaat tutkintojaan varten suureksi osaksi käyttävät, mutta joka myös on levinnyt ulkopuolelle ylioppilaspiiriä. — Lähes kymmenen vuotta esitti Forsman, nojautuen itsenäisiin tutkimuksiin, luennoissaan systematisesti rikoslakia. Eikä sopivampaa

miestä sen selittäjäksi olisi voinutkaan ajatella, kuin hän, joka itse tehokkaasti oli ottanut osaa sen laatimiseen. Tosin kuolema keskeytti tämänkin työn. Mutta eri kuulijain toimesta painosta julaistuina muodostavat nämät luennot jo laajan teoksen, joka sisältää puolentoista tuhatta painosivua. Tuskin puuttunee tämä teos kenenkään vanhemmankaan tuomarin kirjastosta. Nuorempien lakimiesten kesken siitä ainakin ahkeraan neuvoa kysytään ja tavantakaa vaikeissa tapauksissa katsotaan „mitä Jaakko asiasta sanoo". Toistaiseksi, ehkäpä pitkäksikin aikaa, se tulee olemaan ainoa systematinen, tosin ei aivan loppuun saatettu esitys rikoslaistamme ja samalla tärkein opas sen tuntemiseen.

Jaakko Forsmanin kuoleman kautta on yliopistomme kadottanut etevän ja työhönsä innostuneen opettajan. Harvat lienevät nauttineet siihen määrään oppilaittensa yksimielistä rakkautta kuin hän. Sitä todistavat ne useat seppeleetkin, jotka hänen entisten oppilastensa puolesta hänen haudalleen laskettiin.

Olemme lyhyesti koettaneet kuvata Jaakko Forsmanin elämäntyötä lainopillisena kirjailijana ja lakitieteen esittäjänä yliopistossa. Vielä emme kuitenkaan ole koskettaneet erästä mitä suuriarvoisinta puolta hänen kirjailijatoimessaan, hänen työtänsä suomenkielisen lakikielen kehittämiseksi. Forsman aloitti yliopistollisen opettajauransa v. 1869, jolloin hän nimitettiin neljä vuotta sitä ennen lainopilliseen tiedekuntaan perustetun suomen kielen ylimääräisen professorin viran v. t. hoitajaksi. Tämän viran perustaminen oli ollut yksi niitä toimenpiteitä, joihin oli ryhdytty suomen kielen reformin toimeenpanemiseksi. Forsmanin kymmenvuotinen toiminta tällä suomalaisen lakikielen edustajan sijalla, jossa hänen virkavelvollisuutenaan oli „opettaa tiedekuntaan kuuluvia ylioppilaita tottuneiksi ja tarkoiksi lakiasioissa käyttämään suomen kieltä sekä puheessa että kirjoituksessa", kuten asetuksen sanat kuuluivat, ei ole ollut vailla vaikutusta sekä suomalaisen lakikielen kehitykseen että tämän kielen taidon leviämiseen sen virkamiespolven keskuuteen, joka silloin yliopistossa harjoitti lainopillisia opintojaan. Pysyvämmän jäljen suomen kielen historiaan on hän kuitenkin jättänyt tällä kielellä julkaisemissaan teoksissa, joista osa jo on edellä mainittu. Forsman on nimittäin ollut ensimäisiä ja etevimpiä niiden harvojen joukossa, jotka lakitieteellisiä kysymyksiä ovat suomen kielellä kirjallisesti käsitelleet. Tunnettu on, että hän ensi kerran on käyttänyt suomen kieltä lainopillisessa akatemiallisessa

väitöskirjassa: „Pakkotilasta kriminaalioikeudessa". V. 1877 hän valmisti ensimäisen suomenkielisen, muistutuksilla varustetun painoksen 1734-vuoden lakia, joka kauan hommassa ollut tärkeä teos lopullisesti käännettiin muutamia vuosia sitä ennen ilmaantuneesta ruotsalaisesta samanlaisesta lakiteoksesta. Käännöstyön toimitti Sääksmäen kirkkoherra, fil. toht. G. Cannelin, mutta sen tarkastus ja lopullinen valmistus uskottiin Forsmanin toimeksi. — Mainitsemista ansaitsee myös, että hän Ruotsin hallituksen pyynnöstä käänsi suomeksi joukon ruotsalaisia asetuksia Ruotsin suomalaisten tarpeeksi.

Näillä ja muilla suomenkielisillä teoksillaan on Forsman vienyt suomalaista lakikieltä melkoisen askeleen eteenpäin. Tämä työ oli sitä tärkeämpi, koska se sattui aikaan, jolloin suomalainen lakikieli vasta alkoi vakaantua ja kehittyä, ja ennen kaikkea aikaan, jolloin suomen kielen reformi toimeenpantiin, jolloin tämä kieli saatettiin lainkäytön ja hallinnon kieleksi.

J. K. P.

Kansakoulunopettajasivistyksen koroituspyrinnöt muualla ja meillä.

Kirjoittanut

KONR. HILDÉN.

III.

Opettajain kehityksestä seminaarikurssin suorittamisen jälkeen on Saksassa pidetty huolta monella tavalla.

Jonkun aikaa — enimmäkseen kaksi, kolme vuotta — käytännön kiirastulta koettuaan tulee seminaarista päässeen opettajan vieläkin käydä tutkinto (Preussissä tunnettu nimellä „zweite Prüfung", Saksissa „Staatsprüfung", Baijerissa „Befähigungsprüfung"). Vasta tämän tutkinnon suoritettuaan hän pääsee vakituiseen paikkaan, eikä piirihallitus voi häntä enään mielinmäärin lähetellä, kuten siihen asti useimmissa valtioissa kylläkin saattaa tehdä. Mitään teoretisia opiskeluja ei tämä tutkinto juuri vaadi, sen kautta tahdotaan vain saada selville, miten nuori opettaja on

oppinut sovittamaan saamiansa tietoja käytäntöön. Baijerissa on kumminkin tässä suhteessa toisin. Siellä täytyy seminaarista päässeen asettua vuoden ajaksi jonkun etevän opettajan johtamaan kouluun harjoittelijaksi ja käytännöllisten harjoitusten ohella pitää huolta myös teoretisesta edistymisestään. Vasta sitten hän pääsee apuopettajaksi ja, kun neljä vuotta on seminaarista päästyä ennättänyt vierähtää, hän saa suorittaa toisen tutkintonsa päästäkseen vakinaiseksi. — Meidän aikamme yleinen tutkintokammo ei tietenkään ole säästänyt tätä tutkintoa moittimatta. Tuskin siinä onkaan suuresti kehumisen varaa, jos todellakin on asian laita niinkuin väitetään, nimittäin että pääpaino pannaan siihen, että tutkittava on uudelleen painanut seminaarin kurssin muistiinsa ja osaa sen tuoda varastostaan asianomaisessa järjestyksessä esiin. Mutta jos tuo tutkinto todellakin on omiansa edistämään opettajistossa metodista kykyä, niinkuin lain mukaan on nähtävästi tarkoituksena, niin ei voitane sellaisen olemassaolosta muuta kuin iloita.

Suurenlaisia ponnisteluja vaativat aivan varmaan Preussin välikoulunopettaja- ja rehtorintutkinnot (Mittelschullehrer- und Rektoratsprüfung).[1] Mutta niitäpä ei tarvitsekkaan muiden kuin haluavien suorittaa. Jo Berlinin kansakoulukonferenssi vuonna 1872 tunnusti, ettei seminaarisivistys riitä välikoulujen opettajille. Muuan Saksan kansakouluoloihin suuresti vaikuttanut mies, von Stiehl, ehdoitti avuksi erityisiä jatkolaitoksia. Ministeri Falk puolestaan luuli yksinkertaisimmin ja helpoimmin suoriutuvansa asiasta säätämällä 15 p:nä lokak. 1872 välikoulunopettajatutkinnon, jonka suorittaminen — paitsi opettajia pääsevät myös teologit ja filologit suorittamaan sen — oikeuttaa pääsemään opettajaksi välikoulujen ja korkeampien tyttökoulujen yläluokille. Saman ministerin säätämä rehtorintutkinto oikeuttaa edellisen tutkinnon suorittaneen pääsemään seminaarin opettajaksi ja johtajaksi, valtion preparandilaitoksen johtajaksi sekä välikoulujen ja korkeampien tyttökoulujen rehtoriksi. Kansakoulujen johtajalta ei rehtorintutkintoa alkuaan vaadittu, mutta vuosien vieriessä tuli kumminkin tavaksi, että varsinkin suuremmat

[1] Preussin välikoulut (Mittelschulen) ovat porvariston tarpeita varten perustettuja, kansakoulua vähän korkeampia oppilaitoksia. Muissa valtioissa kutsutaan vastaavia kouluja milloin laajennetuiksi kansakouluiksi, milloin realikouluiksi, milloin ylemmiksi porvarikouluiksi. Enimmäkseen kuuluu niiden opetussuunnitelmaan joku vieras kielikin.

seurakunnat kutsuivat kansakoulujensa johtoon ainoastaan rehtorintutkinnon käyneitä. Vuosina 1892 ja 1893 annetut säädökset vaativatkin jo ehdottomasti, että kuusi- ja useampiluokkaisten kansakouiujen johtajat ovat tuon tutkinnon suorittaneita. Tällaisia tutkintoja löytyy kumminkin ainoastaan muutamissa keski- ja pohjois-Saksan valtioissa, koko etelä-Saksassa ei lainkaan. — Kolmessa aineessa ovat nuo tutkinnot suoritettavat; pedagogiikan tulee aina olla yhtenä. Varsin leikintekoa ei kumpikaan tutkinto ole. Siihen päätökseen täytyy joutua ainakin siitä, että verrattain harvat tulevat hyväksytyiksi. Niinpä — mainitakseni tuloksia vain muutamista — suoriutui viimesyksyisessä välikoulunopettajatutkinnossa Breslaussa 23 tutkittavasta vain 8. Münsterissä oli 79 ilmoittautunut suorittamaan kummankin tutkinnon; niistä hyväksyttiin 36 välikoulunopettajiksi ja 28 rehtoreiksi. Missä lienee vika? Liekö totta mitä eräs tutkintolautakunta lausui, nimittäin että Saksan opettajat nykyään harjoittavat enemmän maantieopintoja polkupyörillään, kuin vakavia tutkimuksia. — Vuonna 1872 riemuittiin joka suunnalla tällaisten tutkintojen säätämisestä. Sittemmin on niissä keksitty pahojakin puolia. Valitetaan, että varsinaisen opettajatutkinnon merkitys on täten supistunut mitättömiin ja oikein virallisesti osoitettu ala-arvoiseksi, kosk'ei hallituksen mielestä opettaja kelpaa sellaisenaan kansakoulun johtajaksi eikä tarkastajaksi, joiden tehtävä ei kumminkaan varsinaisesti eroa opettajan tehtävästä. Onpa myöskin sanottu, että juuri näiden tutkintojen kautta opettajasääty tulee luokitelluksi ja siten yhteyden tunne katoaa. Kuinka lieneekään, varmaa on, että ne ovat eloa ja edistyshalua lisänneet.

Yleisenä vaatimuksena esiintyy se, että seminaarien päästötodistusten tulee oikeuttaa muitta mutkitta jatkamaan opintoja yliopistossa. Sellainen oli Breslaun kokouksessa yleinen mielipide, ja viimesyksyisissä pienemmissä opettajakokouksissa on samaan suuntaan arveltu. Niin, useiden äärimmäisyysmiesten mielessä näkyy kytevän paljoa jyrkempiä vaatimuksia: kuten filologien, teologien, juristien ja lääkärien, samoin tulisi kaikkien kansakoulunopettajienkin saada ammattisivistyksensä yliopistossa. Mitään perin uutta ei tuo vaatimus ole; johan näet Frankfurtin kongressissa 1848 vaadittiin samaan tapaan. On niitäkin suuri joukko, jotka tyytyisivät siihen, että yliopistot toimittaisivat jollakin tavoin opettajille tilaisuutta syventämään tieteellistä sivistystään. Monta ääntä on noussut vastustamaan näitä opettajien yliopisto-opintoja. On

huomautettu, ettei kummallekaan, ei kansakoululle eikä yliopistolle, lähtisi tuosta toimenpiteestä siunausta. Leveän sillan tulee kyllä olla yhdistämässä yliopistoa kansakouluun. Tuleepa, aivan oikein, yliopiston olla koulu, johon ei yhdeltäkään kansalaiselta voida kieltää pääsyä. Mutta ei yliopisto silti muitta mutkitta sovi kaikille: huonosti valmistetut opiskelijat saavat yliopiston opetustavassa ja vaatimuksissa aikaan muutoksen huonoon suuntaan. Näiden väitteiden johdosta on huomautettu, että kunnollisesti kurssinsa suorittanut opettaja kyllä kykenee harjoittamaan opintoja yliopistossa.

Tätä nykyä ei seminaarin päästötodistus oikeuttane missään Saksan yliopistossa opiskelemaan aivan mitä tahansa. Vapaimpia ovat tässä kohden jotkut etelä-Saksan yliopistot. Niihin pääsy ei ole ylen tarkalla eikä yliopistolliset arvotkaan niissä „istu“ kovinkaan paljoa lujemmalla kuin Sveitsissä. Pitkällä tässä, kuten monessa muussakin kohden, ollaan Saksin kuningaskunnassa. Jo vuodesta 1865 alkaen on siellä yliopisto ollut kansakoulunopettajille tavallansa avattuna. Suoritettuaan virkatutkintonsa oivallisilla arvolauseilla voivat he saada kolmeksi vuodeksi virkavapautta mennäkseen Leipzigin yliopistoon harjoittamaan pedagogisia opintoja. Vähintäin kaksi vuotta opiskeltuaan he saavat suorittaa tutkinnon, josta tulee käydä selville heidän opetustaitonsa ainakin kolmessa aineessa. Kaikkiaan on valittavina yksitoista oppiainetta. Valinnan tulee yleensä pitää silmällä sitä, että aineet kuuluvat joko historiallis-kielitieteelliseen tai matemaattis-luonnontieteelliseen sarjaan; pedagogiikan voi kumminkin joka tapauksessa ottaa. Opiskeluoikeuttaan ovatkin Saksin opettajat käyttäneet ahkerasti hyväkseen. Niinpä oli Leipzigin yliopistossa 1896 kaikkiaan 60 kansakoulunopettajaa oppilaina ja niistä useimmat Saksista. Opinnot tuottavatkin heille mainittavia etuja. Suorittamansa tutkinnon perustalla he saavat oikeuden päästä „tieteellisiksi“ opettajiksi realikouluihin, seminaareihin ja muihin oppilaitoksiin, joilla on näiden veroiset oppimäärät. Tätä Saksissa kokeiltua menettelytapaa toivovat Saksan opettajapiirit yleensä muidenkin hallitusten rupeavan noudattamaan. Toistaiseksi on toivomuksen toteutumiseen pitkä matka. Joll'eivät opettajien lähimmät päämiehet ole mielivaltaisia tai ankaria, saavat opettajat kyllä kaikkialla lyhyeksi ajaksi virkavapautta opintoja harjoittaakseen. Yliopistoihin he kumminkin yleensä pääsevät vain kuuntelijoiksi, hospitanteiksi.

Yhä vilkkaammaksi alkaa käydä vuorovaikutus yliopiston ja opettajiston välillä. Lomakursseja pannaan jo useassakin kohden toimeen säännöllisesti joka kesä. Ja viime aikoina ovat opettajayhdistykset panneet uuden yrityksen alkuun. Tien viittoivat Thüringenin opettajat. Geran opettajayhdistys ryhtyi nimittäin viime talvilukukauden lähestyessä puuhaamaan erikoisia kansakoulunopettajille sovitettuja kursseja Jenan yliopistoon. Yritys näkyy onnistuneen. Joka lauvantai-iltapäivin ovat Thüringenin eri kulmilta tulevat junat kuljettaneet Jenaan neljättäsataa opettajaa. Kello $^1/_2$ 6—$^1/_2$ 9 kuunneltuaan luentoja eri tieteen aloilta ovat he jälleen iltajunassa kiirehtineet kotiseuduilleen. Thüringenin opettajien esimerkkiä on seurattu parilla taholla. Mutta onpa toiselta puolen väitetty, ettei koko puuhasta ole lähtenyt vastaavaa hyötyä. — Uutuuden viehätystä ei ole enää noilla „luentokursseilla", joita muutamissa suurissa kaupungeissa on jo vuosikymmeniä säännöllisesti pantu toimeen nimenomaan opettajia varten. Vielä ne kumminkin elävät ja toisinaan hyvissäkin voimissa.

Todistuksena siitä, että Preussin kultusministeri puolestaan harrastaa opettajien edistymistä, pidetään sitä seikkaa, että ministeri Bossen toimesta on kolmena viime talvena pantu Berliinissä toimeen jatkokurssi kuningaskunnan eri osista kotoisin oleville opettajille. Osanottajia otettiin viime syksynä 41. Niistä oli varsinaisia kansakoulunopettajia — rehtoritkin niihin luettuina — vain 17, muut olivat seminaarinopettajia y. m. Vakinaisina oppiaineina tuossa 9-kuukautisessa kurssissa on: kasvatusoppi, saksankieli, terveysoppi, talousoppi, rakennustaiteen historia ja hyväntekeväisyysoppi. Vapaasti valittavia on suuri joukko.

Tällaiseen kurssiin osaaottanut voipi Preussissa päästä kylläkin hyvin ylenemään. Muiltakaan ei ole tie suljettu, kunhan he vain ovat suorittaneet ennen jo mainitsemani tutkinnot. Tätä nykyä onkin esim. enemmistö seminaarinopettajista entisiä kansakoulunopettajia, useimmat johtajat ovat kumminkin teologeja, jotka ovat käyneet rehtorintutkinnon tai laajemmin opiskelleet. Muissakin Saksan valtioissa on yleneminen mahdollista. Niinpä saattaa Saksissa olla seminaarinopettajista kolmasosa seminaarisivistyksen saaneita, muiden tulee olla ylempien koulujen opettajiksi kelpoisia. Useimmissa muissa valtioissa ovat seminaarinjohtajapaikat ja paraimmat seminaarinopettajapaikatkin nimenomaan varatut akatemiallisen sivistyksen saaneille, vaaditaanpa useimmiten, että nämä ovat

suorittaneet ylempien koulujen opettajilta vaaditut tutkinnot. Enin osa seminaarinopettajista on kumminkin otettu kunnollisten kansakoulunopettajain joukosta; monet heistä ovat tietenkin tavalla tai toisella laajentaneet tietovarastoaan ja suorittaneet tutkintoja, missä sellaisia vaaditaan. — Yleensä tuntuvat mielipiteet kallistuvan siihen suuntaan, että seminaarinopettajienkin sivistystä pitäisi koroittaa. Lujempi tieteellinen pohja olisi heille kyllä kaikille välttämättömän tarpeellinen, mutta ei saisi keneltäkään heistä puuttua käytännöllistä kokemustakaan.

Taistelujen tuoksinassa on monta varomatonta sanaa lausuttu. Se pikkumaisen kireä väli, mikä Saksassa ylt'yleensä eroittaa yliopistollisesti sivistyneet seminaarisivistyksen saaneista, on taistelun katkeruutta enentänyt. Kumpikin puoli on kokenut alentaa toisen sivistyksen arvoa. Ylioppilaiden „Bierbankstudien" (olutopinnot) sekä opettajien hienosteluhalu ja itserakkaus eivät suinkaan ole jääneet mainitsematta. Osoittaakseen parannukset välttämättömiksi ovat opettajat useinkin liian räikeillä väreillä kuvanneet sivistyksensä heikkoja kohtia. Parannuksia odotellessa he saavat monelta puolen niittää, mitä ovat kylväneet.

Todennäköistä on, että muutoksia on tulossa. Tuskin ne kumminkaan tyydyttävät äärimmäisyysmiehiä kummallakaan taholla. Huolimatta siitä, että valtiopäivillä ja muissa julkisissa tilaisuuksissa on esiintynyt vielä viime aikoina niitä, jotka kannattavat tunnetun preussiläisen historioitsijan, Treitschken, kuuluisaa mielipidettä, että nimittäin palveluksensa suorittaneet aliupseerit olisivat mitä paraita opettajia, on tuskin ajateltavissakaan, että ryhdyttäisiin perin taantuviin toimenpiteisiin. Yhtä mahdottomalta näyttää myös se, että kansakoulunopettajilta vaadittaisiin yliopistosivistys.

Vähempään saadaan varmaankin tyytyä. Suurin vaikeus olisi jo voitettu, jos päästäisiin yksimielisiksi siitä, mihin suuntaan seminaarin pääsyvaatimukset olisivat koroitettavat. Gothassa saatu kokemus varoittaa ylen korkealle siinä suhteessa pyrkimästä.

IV.

Ruotsissa[1] puhuttiin ja kirjoitettiin opettajasivistyksen koroittamisesta varsinkin 80-luvun loppupuolella. Sittemminkään ei asia ole joutunut unhoituksiin, vaan on yhäti pysynyt päiväjärjestyksessä muutamia

[1] Lähteinä Bergman-Jonsson, Sveriges undervisningsväsen, 1897; aikakauskirjat: Svensk läraretidning ja Folkskolans vän, vuosikerrat 1888—1898.

katkeroittamassa, toisia innostamassa. Keskustelu Saksassa on aivan selvästi painanut tuntuvan leiman milt'eipä jokaiseen vaatimukseen, joka on esitetty, ja joka toimenpiteeseen, johon on ryhdytty. Voinkin sentähden suoriutua lyhyelti.

Olot ovat nykyään Ruotsissa jotenkin samankaltaiset kuin meillä sekä seminaariin valmistaumisen että itse seminaarien suhteen.[1] Molempien suhteen vaaditaan muutoksia, muutamilla tahoilla jyrkkiäkin.

Miten saada jo aikaisin selville, onko opettajaksi aikovalla n. s. luontaista opettajakykyä? Tuota kysymystä on hyvinkin pohdittu, vaikka jo seminaarin toisella luokalla on käytännöllistä harjoitusta ja siellä siis opettajakykyä voidaan tutkia. Ainoaksi otolliseksi keinoksi on arveltu sitä, että seminaariin pyrkivä kokeneen opettajan johdolla harjoittelisi vuoden, pari.[2] Arvelua pitemmälle ei ole asiassa kumminkaan päästy eikä näy päästävänkään. — Se huomio, että seminaariin pyrkivät eivät ole tiedoiltaan riittävästi ja vaatimusten mukaisesti kehittyneitä, on saattanut monet toivomaan parannusta jonkinmoisesta valmistavasta luokasta. Tuollaista pitävät kumminkin useat tarpeettomana, siitä kun tulisi vain kansakoulun ja varsinkin jatkokoulun rinnakkaisluokka, jonka voimassapito olisi taloudelliseltakin kannalta hyljättävää. Onpa suuri joukko sellaisia, jotka eivät luule riittävää parannusta lähtevän muuten kuin siten, että Ruotsissa saadaan toimeen yleinen kansalaistutkinto (en allmänt medborgerlig examen) juuri sillä ijällä, jolloin elämänuran valinnan tulee tapahtua, ja sen tutkinnon suorittaminen vaaditaan seminaariin pyrkivältä. Vasta siten muka saa opettajakin riittävän yleissivistyksen, joka hänellä ei saa olla huonompi kuin yleensä muilla korkeampien säätyluokkain jäsenillä. Kuten sanomalehdistä näen, ovat Ruotsin valtiopäivät viime huhtikuussa hyväksyneet kouluoloja jommoisessakin määrässä muuttavan ehdoituksen, jonka tarkoituksena juuri on tuollaisen

[1] Yrjö-Koskinen, Kuvia ulkomaiden kansakoulu-oloista, ss. 125—131.

[2] Jotenkin sentapainen vaatimus on jo ollut voimassa Tanskassa v:sta 1894. Vastaavasta seikasta Englannissa kertoo Yrjö-Koskinen, y. t. siv. 83—88. Saksassakin on puutteellisuus huomattu (Willmann, Didaktik, II, siv. 535). Joskus tapaa ainakin Badenin ja Preussin kouluissa nuorukaisia opetusta pitemmälti kuuntelemassa, mutta ne ovat milt'ei poikkeuksetta sellaisia, jotka saavat yksityiseltä opettajalta koko preparandivalmistuksensa, eikä näytä olevan tarkoituksena koetella heidän opettajalahjojaan.

yleisen kansalaistutkinnon aikaansaanti. Saapa nähdä, onko asia ratkaistu siksi käytännölliseen suuntaan, että mainitsemani mielipiteen kannattajat yhtyvät puoltamaan tätä tutkintoa pääsyehdoksi seminaariin.

Tuntematon ei ole Ruotsissakaan tuo vaatimus, että seminaarin pitäisi olla ammattikoulu. Tuollaisen vaatimuksen näkyvät esittävän varsinkin ne, jotka yleistä kansalaistutkintoa puoltavat seminaarin pääsyvaatimukseksi. Ammattikouluna pitäisivät he koulua, jos siellä aineet opetetaan aina pitäen silmällä päämäärää: kunnollista opettajaa.[1] Joll'emme ammattikoulu-sanaan pane muuta merkitystä, niin luullakseni Ruotsin nykyisetkin seminaarit lähentelevät täydellisiä ammattikouluja. Tuskin tarvinnee huomauttaakkaan, että ne, jotka Saksassa vaativat seminaareja ammattikouluiksi, tarkoittavat jossakin määrin toista.

Seminaarien opetussuunnitelmiin on joitakin muutoksia ehdoitettu. On esim. vaadittu jonkun vieraan kielen — enimmäkseen saksan — ottamista ohjelmaan. Äidinkielen taito muka paranisi, kun olisi tilaisuutta verrata toiseen kieleen. Pitäisipä sitäpaitsi opettajalla olla tilaisuutta tutustua jonkun kulturimaan kirjallisuuteen, varsinkin kasvatusopilliseen. Kysymystä ovat jo valtiopäivätkin (1893) käsitelleet, mutta ne tuon vaatimuksen hylkäsivät, koska pitivät vieraan kielen taitoa opettajatointa varten tarpeettomana ja pelkäsivät, että pian vaadittaisiin kansakoulunkin oppiaineeksi joku vieras kieli. Seminaarinjohtajien kokouksessa (1893) kysymys niinikään tapettiin, mutta toisista syistä. Kurssien lisäämisen peljättiin yhä enentävän liikarasitusta ja arveltiin löytyvän muita opettajan vastaiselle toiminnalle tärkeämpiä aineita, joiden pitäisi saada entistä runsaammin tilaa.

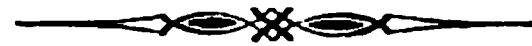
Jo kauvan on toivottu hartaasti, että sopivien toimenpiteiden kautta hankittaisiin opettajille tilaisuutta laajentaa ja syventää tietojaan. Toivomukset ovatkin monin tavoin toteutuneet varsinkin nykyisellä vuosikymmenellä. Puhumattakaan yliopistollisista lomakursseista pannaan joka kesä useassa kohdin, varsinkin kansanopistoissa, toimeen noin pari viikkoa kestäviä jatkokursseja etupäässä kansakoulunopettajia varten. Luennoitsijoina on tavallisesti yliopiston, seminaarin ja kansanopiston opettajia. Vilkkaasti näkyvät edistymistään harrastavan myös suurempien kau-

[1] Svensk läraretidning 1898, n:o 24: Inträdesfordringarna vid våra seminarier.

punkien opettajat. Niinpä on Tukholman opettajayhdistys vuodesta 1890 alkaen saanut aikaan esitelmä- ja opetuskursseja milloin yhdessä, milloin useammassa aineessa nimenomaan kansakoulualalla työskenteleville. Kustannukset on suorittanut osaksi Tukholman kaupunki, osaksi osanottajat. Samoin on tehty ainakin Göteborgissa ja Lundissa.

Monella taholla katsotaan edellämainittuja puuhia aivan liian tilapäisiksi. Pidettäisiin suotavana erikoinen, säännöllisesti uudistuva jatkokurssi, siis jonkinmoinen opettajayliopisto. Vasta sellainen muka tyydyttäisi kipeän tarpeen ja toimittaisi opettajillekin tilaisuuden päästä ylenemään. Tarkastajat ja seminaarinopettajat pitäisi otettaman siten kehittyneistä opettajista. Toistaiseksi ei hallitsevissa piireissä ole näkynyt taipumusta toimimaan tuohon suuntaan, vaikka muuten onkin opettajien pyrintöjä osittain lämpimästikin harrastettu. Lämmintä harrastustahan osoittaa esimerkiksi se, että valtiopäivät viime huhtikuussa määräsivät kansakoulunopettajille matkastipendeiksi 4,000 kruunua.

Varmalta näyttää, että opettajasivistys on Ruotsissa kohoamassa. Vaikk'ei mihinkään suurenmoisiin ulkonaisiin keinoihin ryhdyttäisikään, saapi edistymisinto paljonkin aikaan, kunhan ei vain sitä tukahuteta.

Gabriele d'Annunzio.

Kirjoittanut

JALMARI HAHL.

Nuoren Italian kirjailijoista GABRIELE D'ANNUNZIO — hänen oikea sukunimensä on RAPAGNETTA — suurimmassa määrin vetää kirjallisen maailman huomion puoleensa. Saattaapa sanoa, että hän Europan nykyisessä kaunokirjallisessa näköpiirissä on huomattavimpia ja omituisimpia ilmiöitä. Senjälkeen kuin vuosisatamme pessimistisen runouden klassikot, Leopardi, Byron, Musset ja Heine, kaiuttivat synkkiä, elämän räikeydestä vaikeroivia säveleitään, tuskin kukaan on yhtä valtavasti uudelleen pannut samoja kieliä väräjämään kuin d'Annunzio. Häntä usein näkee

mainittavan fin-de-siècle- ja dekadentti-kirjailijaksi. Nämät nimitykset olkoot oikeutetut, jospa vain eroitamme ne pois kuluneiden termien dogmatismista. Vuos'sadanlopun täysiverinen lapsi d'Annunzio on siinä, että hän räikeästi tuntee ja suree ihmisluonnon pohjalla piileviä, elämän sopusointuista kehitystä ehkäiseviä synkeitä voimia, sekä uusimman kulturin arveluttavia tuloksia, että pahojen perinnöllisten vaistojen, psykillisten ja fysillisten vammojen tuhoavia vaikutuksia. Siinä suhteessa häntä voi sanoa etelän Ibseniksi ja Zolaksi. Mutta hänellä on monessa suhteessa etu, joka puuttuu suurelta norjalaiselta, nimittäin esittämiensä aatteiden selvyys ja taiteellinen objektivisuus. D'Annunziokin saarnaa yhtä suuresta vakaumuksesta, mutta hylkää enimmästi himmeydet ja arvoitukset. Mainitun ranskalaisen naturalistin kanssa yhteistä on hänellä häikäilemätön realismi ja epäsuhtaisuuksien ja synkkien sieluntilojen rohkea analyseeraus. Mutta siinäkin d'Annunzio karttaa pitkäveteisyyttä, joka usein haittaa tuon kuuluisan ranskalaisen romaninkirjoittajan teoksia.

Italia on maa, joka Englannin ja Ranskan rinnalla on tarjonnut mitä hedelmällisintä maaperää vuosisadan positivistisille pyrinnöille. On varsin helppoa huomata uusimmassakin italialaisessa kirjallisuudessa positivistisia virtauksia, jotka ilmenevät todellisuuden tarkan ja peittelemättömän kuvaamisen pyrkimyksenä. *Verismi* on sana, joka tässä suhteessa on varsin kuvaava ja jolla on erityinen italialainen käsitesisällys. D'Annunzio niinikään on piirtänyt rohkean verismin lippuunsa. Kulturimaiden turmelusta hän kuvaa sen täydessä alastomuudessa, ja tässä suhteessa häntä voi verrata maalaiseensa, milanolaiseen kirjailijaan Marco Pragaan, joka on paljon vähemmän tunnettu ja lahjakas kuin d'Annunzio. Mutta Praga tuntuu menettelevän kylmäverisesti ja välinpitämättömästi, kuin kirurgi, joka kuulijakunnalleen paljastaa ja selittää kipeän ruumiin mätähaavoja. Hän on mies, jonka illusionit ovat kadonneet ja joka ei vaivaa itseään hakemalla uusia tunteen ja ajatuksen ihanteita. Senvuoksi hän valitsee huomiota-herättäviä aiheita, kuvaa niitä usein kynillisellä realismilla ja saa siten suuren ja uteliaan lukijakunnan mielenkiinnon osakseen. D'Annunzio niinikään tuon tuostakin paljastaa mätähaavoja ja kuvailee niiden luontoa mieltä karmivalla realismilla. Mutta hänen kuvauksessaan ilmenee myös surua ja paremmuuden kaihoa, tyytymättömän ristiriitaa ja hapuilemista. Hän on pessimisti kiireestä kantapäähän; mutta hän on idealistinen pessimisti. Useimmat hänen kirjojensa sanka-

GABRIELE D'ANNUNZIO.

reista ovat miltei mielentautisia ja heidän sairaalloisen mielentilansa kuvaus liikkuu usein estetisen ja patologisen vaikutuspiirin rajoilla. Vähemmän lahjakas taiteilija kuin d'Annunzio helposti samoja aiheita käsittelemällä herättäisi väsymystä, jopa inhoa lukijassa. Mutta paitsi mainitsemaamme sovittavaa idealistista piirrettä, on d'Annunzion teoksissa vielä toinenkin sovinnollisuuteen viittaava piirre, ja se on hänen suuri rakkautensa taiteeseen, hänen luja uskonsa taiteen äärettömään kehityskelpoisuuteen. Siitä hänen tarkka huolenpitonsa taiteellisesta esitystavasta, ja muodon täydellisyydestä. Kielenkäyttäjänä, stilistinä, on hän empimättä asetettava etevimpien joukkoon. Kaunista äidinkieltään hän on ahkerasti tutkinut, uusia sanoja ammentanut esiin vanhoilta kirjailijoilta ja muuten aina tavoitellut luonnollista, mutta huolellista ajatusten lausumistapaa. Turhista kaunopuheellisista koristeista ja käänteistä vapaa, mutta kuitenkin ajatuksen hienoimpia vivahduksia tarkasti kuvaava kieli, joka paikoittain on arvokkaan eleganttia, kelpaa nykyaikaisproosan malliksi. Epäilemättä monella nuorella kirjailijalla olisi paljon oppimista hänen alkukielellisten teostensa tyylillisten etevyyksien tutkimisesta.

Gabriele d'Annunzion aikaisin huomattavampi kirjallinen tuote on eräs novellikokoelma vuodelta 1885. Siinä nuori kirjailija — hän on syntynyt v. 1863 — on kokonaan ranskalaisen naturalistisen suunnan vaikutuksen alaisena. Etenkin Maupassantin ja Zolan tekolaadun jäljittteleminen on näissä esikoisnovelleissa havaittavissa. Siitä huolimatta saattaa niissäkin, vertaamalla niitä d'Annunzion myöhäisempiin kypsyneisiin tuotteisiin, jo huomata hänen erikoisluonnettaan. Etelän lapsen tulinen luonnonlaatu ja vilkas mielikuvitus on jo näihinkin kertomuksiin painanut leimansa. Kokoelman etevin kertomus on mielestämme novelli „San Pantaleone".

Se kertoo, miten Radusan kylän talonpojat lähtevät naapurikylään, Mascalicoon kostamaan suojeluspyhimyksensä, San Pantaleonen, häväistystä sekä erästä miesmurhaa. Kantaen pyhimyksensä kuvaa jononsa etunenässä, radusalaiset syöksyvät Mascalicoon, tuhoten ja polttaen kaikki, mikä sattuu heidän tiellensä ja tahtoen päälle päätteeksi asettaa San Pantaleonen kuvan Mascalicon suojeluspyhän, San Gonselvon, sijalle. Siinä tarkoituksessa he syöksyvät kirkkoon, jonka pyhäinkuvia, veistotuoleja ja holvikaareja ympäristön tulipalot haaveellisesti valaisevat; siellä

he sokeasti huiskivat ympärilleen aseillaan ja raastavat alas kirkon esineitä. Pyhimyksensä nimeä huutaen ja hurjasti taistellen he täällä saavat surmansa.

Tämä novelli tekee intohimoisen musikkikappaleen vaikutuksen jonka tempo kauttaaltaan on *presto furioso*, ja helposti tulee sitä lukiessaan ajatelleeksi, että se on tuote nuoren tekijän „Sturm und Drang"-aikakaudelta. Hillitön maailmanmullistus-pyrkimys kuohahtaa esiin koko kertomuksesta.

Suureksi osaksi mainitulla taiteellisella kehitysasteella on d'Annunzio vielä seuraavassa suuremmassa teoksessaan, nimittäin v. 1889 julkaisemassaan romaanissa „Il Piacere" (Huvi), joka aloittaa romaaniryhmän nimeltä „I Romanzi della Rosa" (Ruusun romaanit). Ainakin kirjan sankarin karakteristiikka tarjoaa paljon myrskyilevää ja sekavaa pyrkimystä. Tässä päähenkilössä muuten saattaa havaita useita piirteitä, jotka tosin hieman vaihtelevine muotoineen, ovat huomattavissa d'Annunzion myöhempien kirjojen päähenkilöissä. Andrea Sperelli — puheena olevan kirjan sankari — on näet hermostunut suuren kulturikeskuksen mies, jolla on hyvin rajut intohimot ja sairaalloisen herkkä tunteellisuus. Hän polveutuu vanhasta aatelissuvusta, jossa hieno taideaisti ja kehittynyt taideharrastus on kulkenut perintönä polvesta polveen. Hän on paljon matkustellut, nähnyt ja oppinut paljon ja saavuttanut erinomaisen taidon asettua toisten näkökannalle ja omaksua heidän mielipiteidensä hienoimmatkin vivahdukset. Mutta tämä on tehnyt hänestä epäilijän, kun samalla hänen arvostelunsa asioista on saanut eklektisen luonteen. Hän on tullut havainneeksi inhimillisen arvossapitämisen suhteellisuuden; hän on ruvennut pitämään sitä yleisen vaihtelevaisuuden ja katoavaisuuden ilmauksena ja on pelastunut „Weltschmerz"istä jonkunmoiseen välinpitämättömään asioiden ja tapahtumien syrjästäkatsomiseen. Sen ohella hän on joutunut raffineerattuun estetiseen itsekkäisyyteen. Voimakkaimmilla aatteilla, valtavimmilla ja ihanimmilla taidevirtauksilla on hänen mielestään arvoa vain sentähden, että ne panevat hänen sisäisen olentonsa värähtelemään, että ne antavat hänen ajatuksilleen ja tunteilleen viihdykettä ja ajanvietettä. Jokapäiväisyys on hänelle vastenmielinen, ihmiskunnasta kokonaisuudessaan on hän välinpitämätön. Kaikkihan kuitenkin menee menoaan ja vaihtelee. Tosioloinen on hänestä vain se kauneus, joka häneen vaikuttaa, josta hän muodostaa unelmansa, jotka havainnollisina

toteutuvat hänen elämänsä haihtuvassa taideteoksessa, ja jotka löytävät tukea ja vastakaikua kaikkien aikojen suurten nerojen kuolemattomista kuvitusvoiman-tuotteista.

Kreivi Andrea Sperelli, jonka veltostuneesta luonteesta d'Annunzio on antanut pitkän analyysin, on mies, jossa, käyttääksemme tekijän omia sanoja, — „estetinen aisti oli korvannut moralisen aistin". Se, mikä häntä miellytti, oli hänen mielestään sopivaa ja myöskin luvallista. Hänen isänsä oli teroittanut hänen mieleensä sitä elämänohjetta, että „kunkin tulee laatia elämänsä, niinkuin taideteos laaditaan". Isä oli myös opettanut, että tyytymättömyys ja kaiho ovat toimettoman sielun painajaisia; niitä saattaa välttää alati koettamalla täyttää mielensä uusilla mielikuvilla ja havainnoilla. Nautinto, raffineerattu nautinto, jota illusionin tulee kaunistaa, kas siinä, Sperelli'n käsityksen mukaan, päämäärä, johon taitavasti tulee pyrkiä. — Andrea Sperelli on kokeillut taiteen ja rakkauden alalla, mutta ei ole saavuttanut sellaista taideteosta eikä sellaista naista, jotka olisivat häntä tyydyttäneet tai antaneet hänen olemassaololleen tarkoitusta ja johtavaa suuntaa. Eräässä seurassa tutustuu Andrea Elena Muti'in, ja tämän harvinaisen kauniin naisen sulous valtaa hänet mitä voimakkaimmin. Elenan kasvojen piirteet ovat niin jalot ja selvät, kuin ne kohoaisivat syrakusalaisen mitaljin pinnasta, ja niiden ilmeet ovat vastustamattomat ja rikassisällyksiset. Elena ja Andrea rakastuvat toisiinsa, ja heidän yhdessäolonsa onni on täydellinen, maailmaa unhoittavainen, rajaton — kuten itse arvelevat — sekä alati nuortean viehkeä. Heidän luonteensa, makunsa ja taideharrastuksensa näyttävät erinomaisen hyvin soveltuvan yhteen. He antavat rakkaudelleen mitä upeimman kehyksen. Harvinaiset taideteokset koristavat heidän huoneitaan, ja Rooma tarjoaa heidän intohimoilleen arvokkaan taustan. Andrea tuntee tästä rakkaudesta löytävänsä olentonsa selkeyden ja yhteyden. Hän rupeaa runoilemaan ja piirustamaan. Sitten seuraa näissä viehättävissä oloissa äkillinen käänne. Elena murtaa suhteensa Andreaan ja matkustaa pois hänen luotaan. Tämä äkillinen lähtö pysyy Andrealle salaisuutena ja arvoituksena. Hän kuulustelee ystäviensä mielipiteitä sen suhteen; toiset arvelevat, että sen syynä mahdollisesti ovat olleet aikaisemmat rakkaussuhteet, toiset taas, että Elena menemällä naimisiin rikkaan englantilaisen kanssa on tahtonut välttää täydellistä häntä uhkaavaa taloudellista haaksirikkoa. Siitä hänet näet on pelastanut rikas lordi Humphrey Heathfield. — Sen varmempaa ei Andrea saa tietoonsa.

Andrea Sperelli lohduttaa itseään noudattamalla isänsä neuvoa: hän karkoittaa kaihonsa ja haikeutensa uusilla viehättävillä mielikuvilla ja nautinnoilla. Hän antautuu säännöttömään elämään. Hänestä tulee pelaaja ja vedonlyöjä. Muun muassa hän hankkii itselleen kilpa-ajohevosia. Hänen seikkailunsa tuottavat hänen niskoilleen kaksintaistelun, jossa hän vaarallisesti haavoittuu. Parantumis-ajallaan Sperelli on terveellisten kehitysvaiheiden alaisena. Hän ikäänkuin sisällisesti nuorentuu ja puhdistuu luonnon yksinkertaisesta suuruudesta ja totuudesta. Hän luo pois menneisyyden olennostaan, kuten kukka keväällä hylkää kuorensa. Sisäinen uhkuva tyytyväisyys ja toiminnan-into täyttää hänen mielensä. Hän tuntee tarvitsevansa elää paremmin, täydellisemmin, tarvitsevansa luoda ja rakastaa kuolemattomasti. Hän kohtaakin taas arvok-

kaita taiteen ja rakkauden esineitä. Hän kohtaa Maria Ferres'in, viattoman, musiikkia harrastavan nuoren naisen. Andrea kosii häntä käyttäen kaikki vallassaan olevat lumouskeinot. Maria näyttää vastaavan hänen tunteisiinsa, mutta on epäröivä ja antaa hänelle vastauksen alleviivaamalla hänen kirjassaan nämät Shelleyn sanat: „Forget me, for I can never be thine“ (Unhoita minut, sillä en voi koskaan tulla omaksesi). Maria matkustaa Sienaan, ja Andrea palaa tavalliseen olopaikkaansa, Roomaan. Mutta palattuaan niihin huoneisiin, joissa hän on rakastanut Elenaa, kohoaa tämän naisen kuva joka askeleella hänen eteensä. Omituisesti myös Marian kuva valtavana ilmestyy hänen mielikuvitukseensa, ja hän sulattaa nämät molemmat kuvat yhdeksi ainoaksi rakkaudenesineeksi. Elena ilmestyy jonkun ajan päästä jälleen Roomaan; Andrea näkee hänet, ja hänen intohimonsa liekki leimahtaa entistään voimakkaammaksi, mutta Elena karkoittaa hänet ivallisena ja armottomana luotaan. Tämä vastustus saattaa Andrean epätoivoiseen tilaan ja myrkyttää hänen sielunsa. Maria Ferres, joka on palannut Roomaan, näkee silloin Andrean synkkänä ja rappiolle joutuvana, tuntee sääliä häntä kohtaan ja antautuu hänelle. Andrea ylläpitää itsetietoisesti perversiä mielikuvituksensa hallusinatsionia, ajatellen keskellä intohimoisinta suhdettaan Mariaan tuota toista — Elenaa. Eikä tämä valheellinen suhde ajan pitkään tyydytä Andreaa, sillä rakkaus Elenaan riuduttaa häntä tantalusnäljän tavoin. Tuskiensa mielettömyydessä hän ilmaisee salaisuutensa Marialle, joka kauhistuneena pakenee hänen luotaan. Siinä kirjan loppukatastrofi. Andrea on epätoivon ja turmion partaalla.

Tämän romanin kokoonpano on monessa kohdin höllä, ja psykologisessa analysissä on paikoittain harppauksia. Mutta yksityiskohdat on esitetty häikäisevällä taiteella ja intohimoisten puuskauksien kuvaus vaikuttaa kuin hehkuva etelän-viini. Huvi, sen etsiminen, nauttiminen ja seuraukset on kuvattu mitä realistisimmin, ja suuren maailman turmelus vuosisadan lopulla kuvastuu kirjan lehdillä mieltä järkyttävänä.

Lukija huomaa, mitä kokemuksia Andrea Sperelli on niittänyt näistä vaiheista; lukija on havainnut sen väsymyksen ja masennuksen, jotka ne häneen ovat jättäneet. Mutta mikä vaikutus niillä on ollut Sperellin myöhäisempään elämään, se muutos, jonka ne hänessä mahdollisesti aikaansaavat, lykkäytyy ulkopuolelle romania. Helposti huomaa, että kirjailija analyseeratessaan Sperellin sieluntilaa, melkoisesti on ajatellut itseään; epäilemättä kirjailija itse oli tuntenut väsymystä, tyhjyyttä ja räikeätä epäsointuisuutta omassa itsessään. Meidän sopii siis tarkastaa, minkä suunnan d'Annunzion oma henkinen kehitys tämän teoksen jäl-

keen sai. Hän oli itsessään havainnut syntisen, kärsivän ihmisen. Paitsi romania „Il Piacere“, joukko lyyrillisiä runoja tältä ajalta selvästi kuvastaa tätä tuskallista havaintoa. Mutta tämä havainto saattoi häntä ulompana itseään, ympärillään, huomaamaan syntisen ja kärsivän ihmiskunnan. Hän haki pahan alkujuurta, ja käänsi täten huomionsa perinnöllisyyteen, niihin huonoihin perintölahjoihin, jotka siirtyvät ihmisille polvesta polveen. Tähän aikaan d'Annunzio rupesi tutkimaan venäläisiä moralisteja, Tolstoita, Dostojevskia, Garshinia, y. m. Ja tämän kehitysvaiheen ensimäisenä tuloksena oli novelli „Giovanni Episcopo“ (v. 1891).

Giovanni Episcopo on murhaaja, joka kuolinvuoteellaan kertoo surullisen elämänsä tarinan. Hän ei ole mikään raivokas tai paatunut pahantekijä; hän on päinvastoin arka, herkkä ja perin tunteellinen luonne. Maailman tylyys ja välinpitämättömyys häntä jäätää, ja auringon kultainen paiste herättää hänessä tietoisuuden maailman synkeydestä ja tragillisuudesta. Elämän karkeus ja raakuus saattoi hänet sulkeutumaan itseensä, niin että kaikki, mikä hänen ympärillään tapahtui oli hänelle kokonaan vierasta ja ikäänkuin todeton harhakuva. Hän on sanalla sanoen niitä henkilöitä, joiden herkkä psykillinen rakenne ei sovi kovakouraisiin oloihin, se näet todellisuuden pienimmästäkin ynseämmästä kosketuksesta rusentuu tai särkyy. Hänen tarunsa on pääpiirteissään seuraava:

Eräs huima mies, nimeltä Giulio Wanzer, viskaa kerran juomingeissa viinilasinsa Episcopon otsaan. Tämä saa siitä ammoittavan haavan, josta veri tulvii kasvoille. Wanzer saattaa haavoittuneen kotia ja rupeaa tämän tapauksen jälkeen ahkerasti seurustelemaan Episcopon talossa sekä muuttuu pian hyvin tungettelevaksi ja omavaltaiseksi vieraaksi. Lopulta hän onkin varsinainen herra talossa; hän tulee sinne syömään ateriansa, milloin vain haluaa, aukaisee Episcopon laatikot, käyttää hänen kampojaan ja lukee hänelle tulleet kirjeet. Episcopo on kuin orja talossa; arpi otsassa polttaa häntä kuin häpeämerkki, ja hän vihaa tuota julkeata kotityrannia, mutta on liian heikko karkoittaakseen hänet pois tai rajoittaakseen hänen valtaansa; hän tottelee häntä päinvastoin nöyrästi kuin koira. Sittemmin Episcopo menee naimisiin Ginevran, kauniin emännöitsijän kanssa; Wanzer on ollut puhemiehenä. Tämä avio ei ole onnellinen, sillä Ginevra on pintapuolinen ja häijy nainen, joka ei ole hyvä kellekään, ei edes pienelle pojalleenkaan, Cirolle. Lisäksi Ginevra on uskoton, vaikka mies hänestä paljon pitää. Episcopo hakee lohdutusta kiintymyksestään poikaansa sekä lasin nautinnoista. Giulio Wanzer, joka jonkun aikaa on ollut poissa, palaa taaskin ja anastaa kaiken vallan talossa. Hän menee kerran niin pitkälle, että rääkkää Ginevraa ja on kuristamaisillaan hänet kuoliaaksi. Kymmenvuotias Ciro tulee nyrkkineen ja hampaineen äidin avuksi; sitten poika juoksee kylään isää noutamaan. Kun he yhdessä palaavat, on talo tyhjä ja Ginevra

paennut. Ciro on täynnä kauhua ja harmia ja kysyy isältään: „Mitä nyt aiot tehdä?“ Mutta Episcopo ei tee mitään; hän odottaa. Aika kuluu sitten ilman että Ginevra palaa ja ilman mitään muuta oloja muuttavaa tapausta. — Çiro sairastuu, ja Episcopo menee kerran alas kyökkiin sairaalle vettä noutamaan. Silloin hän kuulee avainta kierrettävän ulko-oven lukossa ja seuraavassa tuokiossa Wanzerin askeleet ja äänen, joka kutsuu Ginevraa. Episcopo tyrmistyy toimettomaksi ja liikkumattomaksi. Äkkiä hän kuulee Ciron hätähuudon ylhäältä ja kiiruhtaa sinne. Wanzer ja Ciro painivat; pienokainen ponnistelee epätoivoisana, ja Wanzer kuristaa hänen kaulaansa. Silloin surmaa Episcopo vihollisensa isolla kyökkipuukolla.

Giovanni Episcopo, jota kirjailija itse kutsuu „Christus patiens“iksi, on synkän, monipuolisen ja voimattoman inhimillisen kärsimyksen kantaja. Omituinen on se sääli, joka lukijassa herää tuota heikkohermoista ja ylen tunteellista puolihoukkiota kohtaan; tuo kärsimyksen sankari, jonka rikokset hänen syvä onnettomuutensa sovittaa, on nähtävästi kaavailtu uudempien venäläisten romanisankarien mukaan.

D'Annunzion seuraava romani „L'Innocente“ (Viaton) sisältää niinikään murhaajan, tai ainakin toisen kuoleman aiheuttajan, tunnustuksen.

Kirjan päähenkilö, Tullio Hermil, on etevien hengenlahjojensa ja turmeluksensa puolesta ranskalaisen romaninkirjoittajan, Henri Beylen, kuvaamien miestyyppien heimoa. Tullio Hermilin käsitys elämästä ja sen asettamista velvollisuuksista on vallan toinen kuin muiden ihmisten. Hän luulee olevansa vapaa muiden ihmisten velvollisuuksista ja olevansa oikeutettu elämään „erikoisesti etevän luontonsa täydessä vapaassa vilpittömyydessä“. Hänen avionsa kolme ensimäistä vuotta oli ollut keskeytymätön lemmenjuhla. Mutta nyt on Hermilin intohimoinen kiintymys tauonnut, hänen uusia kokemuksia ja lemmenseikkailuja tavoitteleva mielensä saattaa hänet kylmenemään vaimolleen Giulianalle, jopa häntä loukkaamaan ja tylysti kohtelemaan. Hän on päättänyt elää täydellisesti vapaana ja riippumattomana ja luulee kuitenkin, ettei Giulianon kiintymys siltä lakkaa, vaan että hän alati on pysyvä ainakin Tullion „idealisena sisarena“. Luonnollisena asiana hän odottaa edelleenkin löytävänsä huoneessaan raittiita kukkia ja talossaan entisen järjestyksen, siisteyden ja komeuden leiman. Itselleen hän myöntää luvattomia suhteita. Hermil rupeaa seurustelemaan erään seikkailija-naisen kanssa, jonka vaikutus häneen on mitä turmiollisin. Tämä suhde lamauttaa ja riuduttaa hänen olemuksensa juuria. Tullion ja Giulianan väli tietysti tästä rikkoutuu. Mies ei pitkiin aikoihin puhu vaimonsa kanssa, sillä tämän läsnäolo ja äänen kaiku on hänelle vastenmielinen kuten omantunnon ääni sille, joka sitä pelkää, mutta joka sitä ei noudata. Jonkun ajan kuluttua Tullion uusi suhde lakkaa, ja hän herää pahasta unenhoureestaan. Kukoistava kevät on herättänyt hänen sielunsa halajamaan parempaa elämää. Kaukana Roomasta, maalla, hän löytääkin sen; hän näet siellä tapaa kunnioitetun äitinsä sekä veljensä Federicon, vaimonsa Giulianan ja molemmat pikku tyttönsä — kaikki ihanan keväisen luonnon kehystäminä.

Ollen toisesta mielentilasta helposti toiseen siirtyvä sekä äkillisiä uusia vakaumuksia omaksuva henkilö, hän rupeaa täällä heti uneksimaan uutta nuorteata onnea, sillä hänen entinen kiintymyksensä Giulianaan elpyy uudelleen eloon. Hän on siihen määrään uusien onnenajatustensa valloissa, ettei hän ollenkaan huomaa, miten kalpeat Giulianan kasvot ovat, miten syvä sieluntuska kuvastuu hänen tummissa silmissään. Hän ei havaitse Giulianan äänetöntä surumielistä syytöstä. Hän kosii häntä uudelleen aroin sanoin ja tuoksuvin kukkavihoin. Hän koristaa Giulianan huoneen runsailla tuoksuvilla kukilla, vallan kuin morsiamen häähuoneen. Lopuksi saa Tullio Giulianan taivutetuksi lähtemään Villalillaan, missä he olivat viettäneet onnensa ensi päivät. Vähitellen Tullion entistään kiihkeämpi rakkaus valtaa Giulianan, hän unhoittaa kuluneet ikävyydet, loukkaukset ja kärsimyksensä. Vanhat ensi lemmen vihkimät paikat, tutut pensaat ja puut, tuoksuvat keltaiset ruusut ja visertelevät pääskyt — koko tämä riemuitseva kevät-sinfonia soittaa yhdessä Tullion palavien lemmenvakuutuksien kanssa tenhoaan hänen korviinsa; jotakin käsittämätöntä herää hänessä ja täynnä rakkauden ja kuoleman halua hän on uudelleen Tullion oma. Mutta liian myöhään on Tullio palannut. Toinen mies on käyttänyt hyväkseen Giulianan hyljättyä ja yksinäistä tilaa. „Una minuta di debolezza“ — vain hetken heikkous, huudahtaa hän Tulliolle. Tullio uskoo häntä, uskoo, että ainoastaan hetkellinen heikkous on voinut olla Giulianan hairahduksen aikaansaajana, sillä hän on varma siitä, että tämä nainen, huolimatta kaikesta, on yksistään häntä rakastanut. Itsemurhan aikeet heräävät Giulianassa, mutta Tullio ehkäisee ne. Mitä Tulliosta nyt tulisi ilman Giulianaa, mitä lapsista? Ja mitä sanoisi Tullion äiti, joka järkähtämättä oli luottanut Giulianaan ja kunnioittanut häntä miltei pyhimyksenä? Hän rauhoittaa siis Giulianaa, päätetään molemmin puolin unhoittaa haikea entisyys, päätetään edelleen elää yhdessä. Mutta salainen ajatus herää Tulliossa, ja se ei anna hänelle rauhaa. Giuliana synnyttää pojan, joka saa nimekseen Raimondo. Tätä pienokaista Tullio rupeaa vihaamaan, sillä hän on oleva se olento, joka alati on eroittava Tullion Giulianasta ja muistuttava jälkimäisen hairahdusta. Raimondon isän on kuolema korjannut pois Tullion kostolta. Hänen kostontuumansa kohdistuu sen sijaan tähän pienokaiseen. Hän huomaa, miten Giuliana, joka synnytystuskista oli vähällä heittää henkensä, rupeaa pienelle Raimondolle omistamaan äidin koko hellyyttä. Hän aavistaa, että hänen omat pienet tyttärensä kohta alkavat rakastaa Raimondoa veljenään ja kuinka Tullion äiti rupeaisi hemmoittelemaan pienokaista, jota luuli pojanpojakseen. Murha-ajatus herää Tulliossa ja se vahvistuu päivä päivältä. Jouluviikkona, kun koko perhe on mennyt iltapäivä-messuun, lähettää Tullio pienen Raimondon imettäjänkin pois kotoa. Sitten hän riisuu pienokaisen alastomaksi ja vie hänet ulos jäätävän tuulen ja lumisateen alaiseksi. Lapsi vilustuu, sairastuu ja kuolee. Tullio ei tahdo alistua oikeuden tuomittavaksi. Hän ei yläpuolella itseään tunnusta minkään maallisen tuomioistuimen valtaa. Mutta hän tuntee tekonsa tunnustamisen tarvetta. Ja senvuoksi hän panee paperille elämänsä tarun.

Romania „L'Innocente“ muutamat arvostelijat pitävät d'Annunzion etevimpänä teoksena. Ainakin se on hänen ensimäinen taiteellisessa suh-

teessa kypsynyt ja eheä tuotteensa. Tämän liikuttavan tragillisen kertomuksen kulkua d'Annunzio todella on ihmeteltävällä taiteella katastrofiin saakka kuvannut. Hänen kirjoissaan ei yleensä esiinny paljon toimintaa. Mutta tunne-elämää, sen eri kehitysasteita ja vivahduksia hän kuvaa harvinaisen todesti ja taitavasti. Ihmisten luonteiden ja tunteiden vaikutus toisiinsa, haihtuvinkin tunnelma, jonka hän havaitsee tumman silmän katseessa, kevyesti himmeä äänen väre — siinä muutamia seikkoja, jotka d'Annunzion sivellin kuvina eteemme kiinnittää ja joita hän varmasti käyttää taidetarkoituksiinsa. Tähän tulee lisäksi tavaton psykologinen analyseeraustaito, joka ei karta rohkeimpiakaan johtopäätöksiä. Itse sairauskin on saanut d'Annunziosta taiteellisen kuvailijansa. Miehen hermotaudit hän johtaa aivojen rasittumisesta ja huononemisesta. Hänen naishenkilönsä ovat melkein kaikki sairaita; ja heidän sairautensa on useimmiten yhteydessä heidän sukupuolisuhteidensa kanssa. — Giuliana tuntuu olevan runoilijan naisihanne. Verraton lempeyden ja hellyyden sävy kuvastuu koko tässä liikuttavassa naisolennossa. Runoilija tahtoi kuvata langenneenakin puhdasmieliseksi jäänyttä. Giulianaa hän kuvitteli viehkeimmäksi naisellisuuden edustajaksi, henkilöksi, joka rajattomasti on kiintynyt toiseen, ja joka kykenee rakastamaan enemmän ja syvemmin kuin muut kuolevaiset.

Olemme seuranneet d'Annunzion kehitysvaiheiden edellistä puolta tarkastamalla niitä teoksia, jotka tekivät hänen nimensä tunnetuksi Italiassa. Ne kirjalliset vaiheet, joihin meidän nyt on vuoro kääntää huomiomme, ovat perustaneet hänen maailmanmaineensa. Ensinnä kohtaa meitä hänen kuuluisa romaninsa „Trionfo della Morte“ (Kuoleman riemuvoitto), joka päättää romaniryhmän „I Romanzi della Rosa“, ja jonka d'Annunzio aloitti v. 1889 ja sai valmiiksi v. 1894. Tavaton oli se huomio, jonka tämä romani herätti ympäri koko kirjallisen maailman. Europan etevimmät kirjalliset aikakauslehdet julkaisivat siitä laveita selontekoja ja arvosteluja, ja useat olivat sitä mieltä, että uusi tähti oli noussut kirjallisen taivaan rantamille.

Otsalauselmana tässä romanissa on seuraava Nietschen aforismi: „Es giebt Bücher, welche für Seele und Gesundheit einen umgekehrten

Werth haben, je nach dem die niedere Seele, die niedrigere Lebenskraft oder aber die höhere und gewaltigere sich ihrer bedienen: im ersteren Falle sind es gefährliche, anbröckelnde, auflösende Bücher, im anderen, Heroldsrufe, welche die Tapferen zu ihrer Tapferkeit herausfordern." Tällä lauselmalla tekijä ikäänkuin viittaa kirjansa periaatteeseen, joka oikein ymmärrettynä tarjoaa moralisen opetuksen. Pintapuolisesti arvosteltaessa saattaisi luulla, että d'Annunzio nauttii sensualismin realistisesta kuvaamisesta — sellaista ei kirjasta puutu — mutta itse teossa ylen realistiset kohdat on tarkoitettu inhimillisten intohimojen tragedian kohottimeksi.

Giorgio Aurispa — tärkein mieshenkilö romaanissa „Trionfo della Morte" — on meille monessa suhteessa tuttu edellisten romanien miestyypeistä, hän on näet tuollainen ylen hermostunut ja väsähtänyt kulturikautemme lapsi, jolla on ihanteensa — taide- ja naisihanteensa, jonka intohimo on etelämaalaisen raju ja tyydyttämätön. Kohtaamme hänestä kirjan alussa seuraavan karakteristiikin: „Rakkaus, jota koko hänen olentonsa luonnon pakosta voittamattoman rajusti tavoitteli, oli hänestä suurimpia maallisia suruja. Ja hän oli kahlehdittu tähän äärimäiseen suruun, kenties kuolemaan saakka." — Melkoinen syy Giorgio Aurispan synkkämielisyyteen on se luulo, ettei hänen rakastajattarensa, Ippolita, häntä tarpeeksi rakasta. Eikä tätä synkeyttä karkoita Ippolitan hellyys eivätkä hänen lohduttavat lemmenvakuutuksensa. Sillä Giorgion rakkaudentarve tuntuu pohjattomalta. Tämä ilmenee seuraavasta Giorgion ja Ippolitan keskustelusta:

Ippolita: Luuletko siis, Giorgio, etten sinua rakasta?

Giorgio: No miksen; tahdonpa luulla, että minua rakastat. — Mutta voitko todistaa minulle, että kuukauden, vuoden päästä, että aina olet tunteva itsesi yhtä onnelliseksi siitä, että olet omani? Voitko todistaa, että nyt tällä hetkellä, olet kokonaan omani? Mitä oikeastaan omistan sinusta?

Ippolita: Kaikki.

Giorgio: En mitään, tai en melkein mitään. En omista sitä, mitä tahtoisin omistaa. Olet minulle tuntematon. Jokaisen muun luodun olennon tavoin suljet itseesi maailman, joka minulle on läpitunkematon; eikä kiihkein intohimokaan auta minua sen yhteyteen tunkeutumaan. Sinun aistimuksistasi, tunteistasi ja ajatuksistasi tunnen ainoastaan vähäpätöisen puolen. Sana on epätäydellinen merkki. Henki on jotakin, jota ei voi toisen tietoisuuteen siirtää. Kiivaimmankin intohimon vallitessa olemme kaksi eri henkilöä, aina kaksi eroitettua, vierasta, sisäisesti yksinäistä. Suutelen otsaasi; ja otsasi sisällä ehkä liikkuu ajatus, joka ei ole minun. Puhun sinulle, ja joku lauseeni ehkä herättää sielussasi muiston kuluneista ajoista, eikä minun rakkaudestani . . .

On selvää, että henkilö, jolla on näin raju ja sairaalloinen rakkaudentarve, joka kenties tyyntyisi saavuttaessaan jonkunmoisen nirvanan, missä rakastavat sielut täydellisesti sulautuisivat itsetiedottomaan yhtey-

teen, on selvää että sellainen henkilö on jo edeltäkäsin luonteensa pakosta tuomittu onnettomaksi rakkaudessa. — Seuratkaamme Ippolitan ja Giorgion yhteistä elämäntarua.

Huviretkellä, jonka Ippolita ja Giorgio Roomasta tekevät Albano Lazialeen täten viettääkseen yhdyselämänsä toista vuosipäivää, saamme tutustua Ippolitan entisyyteen. Hän oli nyt leski, mutta jo naimistensa loppuaikoina oli Giorgio häneen ihastunut. Kuvaavia näiden rakastavien surunvoittoisesta suhteesta ovat ne hetket, jotka he viettävät pienessä maalaisasemahuoneessa Albanoon vievää junaa odottaen. Sade ulkona säestää heidän surumielisiä tunteitaan, ja pensas, jota tuuli rajusti heiluttaa, ikäänkuin tulkitsee heidän levotonta mielentilaansa. Seuratkaamme tätä pienoispiirrettä:

— „Raivokas sateenpurkaus pieksi rätisten ikkunoita. Pensas huojui melkein ympyränmuotoisessa liikkeessä, ikäänkuin käsi voimakkaasti olisi juurineen päivineen tahtonut nyhtää sen irti. Kumpikin katseli muutaman hetken tätä hurjaa liikettä, joka omituisesti tuntui kuvastavan ikäänkuin itsetietoista elämää keskellä autiota, paljasta ja tehottoman kangistunutta maaseutua. Ippolita tunsi melkein sääliä. Tämän pensaan kuviteltu kärsimys saattoi heitä ajattelemaan oman elämänsä haikeutta.“ — Albano Lazialessa he sitten viettävät verrattain levollisen viikon ja selailevat vanhoja toisilleen kirjoittamiaan kirjeitä, jotka Giorgion puolelta sisältävät kiihkeitä intohimoisia purkauksia, tyydyttämättömien lemmenvaatimusten valituksia ja kaihon ilmaisuja poissa-olevalle lemmitylle. Ippolitan kirjeet ovat tyynemmät, sisältävät hellyyttä sekä sairauden valituksia — Ippolita näet on hermosairas kaatuvantaudin oireineen. — Albanon pienessä ravintolassa rakastavat tuntevat yhä suurempaa kiintymystä toisiinsa; he päättävät asettua kesäksi asumaan johonkin yksinäiseen paikkaan meren rannalle ja elää yksinomaan yhteistä rakkauttaan varten. Mutta juuri kun Giorgio huhtikuun lopulla aikoo matkustaa sopivaa suviasuntoa etsimään, saa Ippolita sisareltaan Milanosta kirjeen, joka ilmoittaa että sisaren anoppi oli kuollut ja että Ippolitan läsnäolo oli tarpeen. Hän matkustaa siis sinne. Giorgio taas saa kirjeen äidiltään kotikaupungistaan Guardiagrelesta; tämä kirje valittaa sekavia perheoloja, joita järjestämään äiti kutsuu Giorgiota. Rakastavat eroavat kumpikin taholleen. Kotona ei Giorgiota kohtaa ollenkaan hupaiset olot. Päinvastoin se, mitä hän siellä näkee ja kokee, on omansa kiihdyttämään hänen hermostumistaan ja alakuloisuuttaan. Giorgion isä on epämiellyttävä, lihava, pöhöttynyt ja perin aistillinen henkilö; samoin Giorgion nuorempi veli, Diego. Vanhempi hänen sisaristaan, Cristina, on naimisissa, mutta onneton aviossaan, sillä hänen pieni poikansa on kivuloinen ja heikko kuin varjo. Kodissa asuu vanha täti Gioconda, jota pidetään puoleksi mielenvikaisena, joka kerjäilee makeisia ja jonka kanssa on pääsemättömissä. Ikäänkuin pyhäkkönä säilytetään talossa Giorgion setävainajan, Demetrion huonetta. Tämä setä, joka oli syvämielinen ja onneton henkilö, ja joka lopulta väsyneenä elämään itse päätti päivänsä, oli jälkisäädännössä määrännyt koko omaisuutensa Giorgiolle. Tältä sedältä oli Giorgio, paitsi aineellisen riippumattomuuden, myös saanut perinnöksi idealisen luonteensa sekä itsemurhan ajatukset. Isältään hän taas oli perinyt aistillisuutensa. Tämä isä on unhoittanut velvollisuutensa

perhettään kohtaan, elää läheisessä maatalossa rakastajattarensa kanssa ja myy talon tavaroita, viljaa, hedelmiä y. m. saadakseen rahoja. Eräänä päivänä Giorgion kodista on kadonnut hopeatavarat; isä ja nuorempi veli Diego ovat myyneet ne. Äiti tyhjentää Giorgion, vanhimman pojan, edessä vuosikausia tuntemaansa katkeruutta tätä isää kohtaan ja pyytää Giorgion apua. Tämä äidin syytöspuhe riisuu äidiltä Giorgion silmissä sen ihanteellisen verhon, jonka poika aina on nähnyt peittävän äitinsä kuvan; hän lupaa auttaa äitiä nuhtelemalla isää ja palauttamalla hänet velvollisuuden tielle, mutta tuntee samalla ääretöntä vastenmielisyyttä sellaisen toimenpiteen suhteen sekä täydellistä heikkouttaan pontevampaan toimintaan. Lopulta hän pakoittaa itsensä menemään isän maatalolle vaatimaan häntä tilille, mutta luonnollinen kainous ja häveliäisyys valtaavat hänet siellä, ja isä käyttää tätä hyväkseen, kaunopuheliaasti puolustaen itseään, jopa ruveten Giorgion äitiä moittimaan. Viha valtaa silloin Giorgion, ja isä ja poika eroavat välit rikkoutuneina. Haikeamielisenä Giorgio lähtee kodistaan, jossa hän nyt enää on vieras vain. Ja kuitenkaan hän ei saata vihata isäänsä; ennemmin hän häntä säälii, pitäen häntä riettaan veren ja kovan kohtalon kiroomana. Hetken on hän ajatellut Demetrio setänsä tavoin vapautua elämän rasittavasta haikeudesta; mutta silloin Ippolitan kuva palaa hänen mieleensä. Ehkä suuri ja terve rakkaus voisi hänet pelastaa — niin hän ajattelee ja matkustaa pois asettuakseen asumaan Ippolitan kanssa sinisen meren partaalle. Ympäröivä ihana luonto häntä viihdyttää; rakkaus häntä hurmaa, mutta ei häntä paranna. Giorgio tahtoo silloin astua lähempään yhteyteen rahvaan kanssa; hän tahtoo uudestaan karaista ja vahvistaa jäntereensä seurustelemalla rotunsa yksinkertaisten ja teeskentelemättömien ihmisten kanssa ja heidän keskuudestaan etsiä niitä voimanlähteitä, joiden hän tuntee itsessään kuivuvan. Hän seuraa maalaiskansan työtä, heidän vanhoja tapojaan ja uskonnollisia menojaan. Mutta näiden idyllisten olojen ohella hän näkee myös kurjuutta ja kuolemaa. Hän näkee erään äidin tulevan hulluksi siitä, että hänen poikansa on hukkunut. Tämä episodi on kuvattu antiikkisen yksinkertaisesti ja liikuttavan vaikuttavasti. Hän kuulee pyhiinvaeltavien joukkojen kulkevan ohi toistaen huutoaan „Viva Maria, Maria evviva“. He vaeltavat Casalbordinoon jumalanäidin ihmekuvaa rukoilemaan. Giorgiossa herää entisen uskon kaiho, ehkäpä se hänessäkin aikaansaisi ihmeen. Ippolitan kanssa päättää hänkin siis lähteä pyhiinvaellusretkelle Casalbordinoon, joka d'Annunzion kertomuksen mukaan on toinen Lourdes. Tämän retken kuvaus on elävästi ja pöyristyttävästi laadittu. Keskiaika koko synkeydessään leviää heidän eteensä. Se alaston ihmiskärsimys, jonka he täällä omin silmin saavat nähdä, nostaa katkeria kyyneleitä heidän silmiinsä. Nuo puolialastomat ihmisparat, joiden ruumiissa on veristen kidutusten merkit, herättävät Ippolitassa ja Giorgiossa kauhua ja saattavat heidät pakenemaan kirkosta ja koko seudulta. Mutta heidän vaunujaan seuraa pitkät matkat kerjäläis- ja rampalaumat, jotka taukoamatta huutavat: Armoa, almua! Muutamat heittäytyvät hevosten jalkoihin saadakseen ne pysähtymään. Pois täytyy Ippolitan ja Giorgion täältä, sillä he ovat menehtyä kauhusta. Nuoruuden usko ei enää saa sijaa Giorgiossa. Seurustelusta rahvaan kanssa hän ei liioin saa tyydytystä. Rakkaus Ippolitaan, jolta hän oli toivonut pelastusta ja olentonsa kohoamista, onkin vaikutuksiltaan vallan päinvastainen, kuin mitä hän

oli odottanut; se heikontaa ja masentaa koko hänen olentonsa. Ippolita on hedelmätön; rakastajattaresta hän muuttuu viettelijäksi ja lopulta Giorgion elämänilon ja olennon viholliseksi. Mutta aistillisuus kiinnittää häntä Ippolitaan, hän ei tahdo jättää häntä toiselle, ja niin herää hänessä murhaamis-ajatus. Hän houkuttelee eräänä iltana Ippolitan meren rannikolle, jossa hän, vetäen rakastajattarensa mukaansa, rantakallioilta syöksyy mereen, joka lopettaa molempien vaivat.

Siinä tuon lähes viisisataa sivua lavean romanin pääkulku. Selonteko sen yksityiskohdista ja monista perin taiteellisista episodeista ja situatsioneista veisi liian laajalle. Ihmeteltävällä taidolla on kirja pitkin matkaa kuvattu; mutta se jättää lukijan mieleen syvän ahdistuksen ja epäsointuisuuden tunteen. Ja lukija tulee ajetelleeksi, että tekijällä on joko erityinen elämän räikeiden epäkohtien havaitsemis- ja kuvaamistaito, tai että hän itsessään on tuntenut suunnatonta ristiriitaisuutta ja synkeyttä valitessaan voimakkaiden taideluomiensa esineiksi tällaisia aiheita. Italia on päivänpaisteen, oranzhilehtojen, laulun ja lemmen luvattu maa, ja sieltä odottaisi etupäässä elämäniloa uhkuvia kuvauksia. Siellä on kuitenkin melkoisen lukuisa surumielinen kirjailijaparvi. Apenniinien harjanteet ja sypressilehdot luovat päivänpaisteen maassa tavallista synkempiä varjoja. D'Annunzio, hengenheimolaistensa ensimäisiä, on surren istunut näissä synkissä varjopaikoissa.

Jännityksellä kirjallinen maailma odotti d'Annunzion seuraavaa teosta. Kun sitten romaani „Le Vergini delle Rocce" oli ilmestynyt, oli pettymys jotenkin yleinen. D'Annunzio on siinä astunut symbolistisen romanin alalle ja luonut himmeän, utuisen kuvan, joka taiteellisessa suhteessa on edellisiä paljoa vähempiarvoinen. Romanissa „Il Trionfo della Morte" on selvästi huomannut Schopenhauerin, Wagnerin ja Nietschen aatteiden vaikutusta. Romanissa „Le Vergine delle Rocce" pitelevät Nietschen aatteet yksinomaan valtikkaa. Nietschen „Übermensch"-tuumat näyttävät ylenmäärin ruvenneen itämään italialaisen kirjailijan mielessä. Nietschen rajaton suuruuden-unelma tuntuu sentään d'Annunzion jäljittelemänä melkoisesti pienenneen.

Hänen kirjansa sankari, Claudio Cantelmo, on vanhan roomalaisen aatelissuvun viimeinen jälkeläinen. Hän tuntee omistavansa sukunsa kaikki suuret ominaisuudet kypsyneinä ja täydellisesti kehittyneinä. Tavaton kunnianhimo valtaa hänet: hän aikoo nuorentaa ja entiseen kukoistukseensa nostaa latinalaisen kansanrodun; tähän luulee hän oman sukunsa hyvin soveltuvan. Hän toivoo siis itselleen poikaa, joka joko on toteuttava tämän hänen tuumansa ja joka on kruunattava Rooman kunin-

kaaksi, tai joka on jatkava hänen lempiunelmansa toteuttamispuuhia ja ainakin itse oleva uuden Caesarin esi-isä. Hän etsii naista, joka olisi kyllin arvokas olemaan sellaisen pojan äiti. Hän on epävarma, minkä valitsisi erään vanhan roomalaisen ruhtinaan kolmesta tyttärestä, — jotka ovat antaneet kirjalle nimen. Kirja päättyy siihen, että Cantelmo eräällä huviretkellä vuoristossa kosii yhtä sisaruksista, mutta tämä hylkää kosinnan vetäen verukkeeksi että toinen sisar Cantelmolle sopisi paremmin.

Emme saa tietää, noudattiko Cantelmo tätä neuvoa. Mutta romani „Le Vergine delle Rocce" on ensimäinen ryhmässä „I Romanzi del Ciglio" (Liljan romaanit), ja sopii odottaa, että seuraavissa saman ryhmän romaneissa saamme kokea enempää tuon suuruuden sankarin kosimishommista. — Tämä kirja tekee himmeän ja heikon vaikutuksen lukijaan, ja lukuunottamatta muutamia viehkeitä luonnon- ja tunnelma-kuvauksia sekä sulavan kielen musiikkia, jotka ovat jääneet mieleen, on vähän tallella kirjan loputtua. Siinä esiintyvä kukkais- ja luontosymboliikki ei kirjan taiteellista arvoa ylennä, vaan lisää päinvastoin sen utumaista himmeyttä.

D'Annunzio on romaniensa ohella julkaissut koko joukon lyrillisiä runoja. Hänen aikaisemmissa runoissaan tuntuu täydellisen muodon ja runollisen esitystavan tavoitteleminen astuvan etualalle. Syvin ja arvokkain on hänen v. 1892 julkaisemansa runokokoelma „Poema Paradisiaco" (Paratiisillinen runoelma). Siinä valittaa hän henkensä kadonnutta paratiisia ja rakentelee uusia ihannemaailmoja. Hienoimmat tunnevivahdukset henkivät vastaamme näiltä lehdiltä. Syvää ihanteen ja arvokkaan taidetuotannon kaihoa kuvastaa runo „I Poeti" (Runoilijat). — Vieraita olimme kerran — näin kertoo mainittu runo — kunnian valtakunnissa. Synnynnäinen on meissä muisto siitä, muisto hehkuvista kukkasista, jotka saavutettavissa olevien tähtien tavoin kukoistivat alabasteriruumiskirstujen päällä, muisto näkemistämme mysterioista, ja nauttimastamme rakkaudesta... Ja sitten me kuolimme. Kun vuosisatojen kuluttua taaskin heräsimme, silloin säteili toinen taivas; kuulimme toisia ääniä ja toisia lauluja, eroitimme ihmisten itkua, kuulimme kaikki itkut, jotka kajahtavat ympäri maan piiriä, kaikki turhat huokaukset ja mielettömän melun ja hurjan panettelun. — Ääneti kuuntelimme tätä sekavaa kamppausta. Mutta sielun pohjalla oli ikivanha uni nostanut aamurus-

konsa koittamaan. Ja me elimme edelleen pettäen elämää muistelemalla mennyttä kuolemaa, näkemiämme mysterioita ja kokemaamme rakkautta. Nyt sopii meidän vaieta. Synkkä on tulevaisuuden unelma. Uusi kuolema odottaa meitä. Mutta millaisena viimeisenä päivänä, oi kohtalo, olemme heräävät? Milloinka runoilijat yhdessä kultakieliltä kaiuttavat hymniä: „Oi te, joita veri viheliäisyyden ahdingossa pitelee, te ihmislapset, tuolla vuorten huipuilla näette jo uuden päivän ihanuuden loistavan“?...

Viime aikoina on d'Annunzio ruvennut kirjoittamaan näytelmiä. Eleonora Duse on niitä näytellyt ja alttiisti alistanut harvinaisen näyttelijäkykynsä d'Annunzion taidetarkoitusten palvelukseen. D'Annunzion dramoissa on vähän toimintaa, mutta hän on muuten rakentanut ne teknillisessä suhteessa eheästi sekä osoittanut, että drama taitavista käsistä lähteneenä on vaikuttava ilman kiihkeitä peripetioja ja nopeasti edistyvää toimintaa, kun luonteiden kehitys ja tunnelmaväritys on psykologista ja runollista. Dialogi hänen näytelmissään saa tämän vuoksi omituisen lyrillisen värityksen, joka korvaa nopeasti eteenpäin soluvaa toimintaa. Etevimmät hänen dramoistaan ovat murhenäytelmät „La città morta“ (Kuollut kaupunki) ja „La Gioconda“. Edellinen on kirjoitettu jylhään antikiseen malliin ja sen aiheena on tragillinen rakkaus liian läheisten sukulaisten välillä. Loppukatastrofi tekee tavattoman synkän ja mieltä järkyttävän vaikutuksen jo lukijaan. Näyteltynä lienee kappaleen vaikutus kerrassaan tyrmistyttävä.

Murhenäytelmä „La Gioconda“ kuvaa sitä ristiriitaa, joka syntyy aviopuolisojen, Lucio ja Silvia Settalan välillä siitä, että Lucio, joka on kuvanveistäjä, taidesyistä ihailee erästä naista, nimeltä Gioconda Dianti, josta hän on luonut mestarillisen kuvapatsaan, ja joka omaa avainta käyttäen milloin tahansa ilmestyy Lucio Settalan atelieriin. Lucio, joka kyllä rakastaa vaimoansa, mutta jota Giocondan herättämä taideinnostus ja yhä uusi ja vaihteleva taiteellinen luomainto vetää tähän naiseen, on velvollisuuden ristiriidassa yrittänyt itsemurhaa, vaan on siitä estynyt ja esiintyy näytelmässä paranevana potilaana. Silvia Settala päättää tehdä lopun Giocondan käynneistä Lucion atelierissa sekä katkaista tämän naisen kaiken yhteyden Lucion kanssa. Siinä tarkoituksessa Silvia menee atelieriin, vähän ennen sitä aikaa, kuin Gioconda sinne ilmestyy. Giocondan tultua syntyy kiivas kohtaus näiden molempien naisten välillä. Molemmat väittävät olevansa oikeutetut vastaanottamaan Lucion ihailua;

Gioconda, koska hän tietää olevansa Lucion taiteen ylevin innostajatar, Silvia, koska luonnon siteet yhdistävät häntä Lucioon. Kun ei Silvia muuten saa masennetuksi ja karkoitetuksi itsetietoista ja kylmän ivallista Giocondaa, turvautuu hän hätävalheeseen ja sanoo olevansa Lucion lähettämä, joka muka tahtoo katkaista kaikki suhteensa Giocondaan. Tämä uskoo mitä kuulee, mutta hyökkää, ennen poistumistaan kostonhimoisena Lucion valmistaman, Giocondan mukaan kaavaillun arvokkaan kuvapatsaan luo, joka on verhon takana, ja syöksee sen alas. Silvia tietää, kuinka paljon arvoa Lucio panee tähän taideteokseen, kuinka se on luonut hänen suuren taiteilijamaineensa; hän rientää ehkäisemään Giocondan hävitysaietta, mutta liian myöhään hän tunnustaa äskeisen puheensa valheellisuuden. Koettaessaan estää kookasta kuvapatsasta maahan putoamasta ja pirstaantumasta, rusentuvat hänen sormensa. Viimeisessä näytöksessä hän rampana vastaanottaa pienen tyttärensä, eikä voi häntä sulkea syliinsä, kun hänen kätensä ovat typistyneet.

Vaikka tämä näytelmä on etevästi kokoonpantu, ei sen loppuvaikutus ole taiteellisesti tyydyttävä; emme voi tarpeeksi sympatiseerata Giocondan kanssa, pitääksemme häntä oikeutettuna ylevän taiteen edustajana ja innostajana, ainakaan ei oikeutettuna eroittamaan Luciota Silviasta, joka on kuvattu miellyttäväksi ja viehkeäksi naiseksi. Olemme toiselta puolen taipuvaiset antamaan anteeksi Silvialle hänen hätävalheensa, johon hänen epätoivoinen ja kiihkeä mielentilansa on hänet pakoittanut tuon vieraan tungettelijan edessä. Ja näin jää tragillinen ristiriita vaikutuksiltaan puolinaiseksi. Nähtävästi on tekijä tässä pohtinut tuota nykyaikana kirjallisuudessa tuon tuostakin esiintyvää aihetta: taideihanteiden ja elämän velvollisuuksien välistä ristiriitaa.

Ei saata kieltää, että d'Annunzio on nykyajan etevimpiä kirjailijoita. Taiteellisessa esitystavassa ja teknillisessä taidossa hän saattaa kilpailla minkä kirjailijan kanssa tahansa. Kaunis italian kieli on kokonaan hänen vallassaan ja sen avulla hän loihtii esiin minkä kuvan, minkä tunnevivahduksen tahansa. Ja kaikki, minkä hän lausuu, tuntuu helposti aikaansaadulta, luonnolliselta. Hän on sanalla sanoen täydellinen kieli- ja tyylitaituri. Mutta hänen aiheidensa synkkyys ja henkilöidensä sairaalloiset luonteet, joiden hän antaa niin räikeävärisinä kuin suinkin tulla esiin, vaikuttavat, että lukija, huolimatta siitä monipuolisesta estetisestä mielenkiinnosta, jolla on seurannut hänen kuvauksiansa, tuntee itsensä alakuloiseksi. Mutta saattaapa d'Annunzion synkkä runotar tehdä toisenkin vaikutuksen. Lukija saattaa huomata omassa luonteessaan piileviä sairaalloisia vaistoja ja piirteitä sekä ruveta niistä mikäli mahdollista vapautumaan. Estetisen merkityksen ohella voi

siis arvostelukykyinen lukija löytää kuuluisan italialaisen teoksista myöskin psykologista ja moralista merkitystä. Valoisan ja puhdistavan taiteen hyväntekeviä lahjoja ei d'Annunzion luomat suoranaisesti tarjoa. Mutta ne johtavat mieltä kaihoamaan sopusointuisempaa ja virkistävämpää taideravintoa ja elämää.

Kaksi H. Heinen „Pohjanmerilaulua".

Suomentanut

Aino Suonio.

Kruunaus.

i laulut, lentävät laulut,
Ylös, aseihin tarttukaa
Ja torvien toitottaissa
Nyt kilvelle kohottakaa
Tää nuori impi,
Mi syvyyttä sydämein
On vallitseva kuin kuningatar!

Terve, oi nuori kuningatar!

Avaruuden auringosta
Tuon kultasätehet säihkyvät,
Niist' otsanauhan ma solmitsen
Pääs pyhän seppeleeks
Ja liehuvan sinisestä silkistä taivaan,
Jossa timantit öiset tuikkii,
Vien kalleimman kaistaleen,
Sen kruunausviittana hartioilles
Ma kuninkaallisille kiedon.
Hoviseuraks sulle hankin
Sonetit kankeansoreat,
Kopeat terzinit, kohteliaat stanzit;
Ivani juoskoon käskyläisnäs
Ja fantasia narrinas
Ja airues, hymyilevin kyynelkilvin,
Olkoon huumorini.
Vaan itse, oi kuningatar,
Polvistun jalkais juureen
Ja punaisella samettityynyllä tarjoon
Kunnioittaen sulle
Sen järjen kipeneen,
Min säälistä mulle jäädä soi
Sun suloinen edeltäjäs!

Meriharha.

a lepäsin laivan laitehella
Ja katselin kaihomiellä
Veden välkkyvän vienoon kalvoon
Yhä syvemmäs aaltojen alle
Meren pohjaan aavaan asti.
Utuisena usvana sieltä
Yhä selkeämmiksi seestyin
Kohosivat korkeat kirkot ja tornit,
Ja koko kaupunki paisteessa päivän,
Keski-aikainen, alankomainen,
Väen vilskettä täynnä.
Kapeakasvoiset, mielevät miehet

Rinnalla röyhelöt, kaulassa ketjut,
Ja miekka mustan viittansa vyöllä,
Astuvat yli telmeisen torin
Oikeustalon ovelle päin,
Jota kiviset keisar'kuvat
Miekoin ja valtikoin vartioi.
Rakennusrivejä pitkin
Alla kirkasten akkunain
Ja kartioiks' leikattuin lehmusten,
Kulkee silkissä kuhisten immet,
Soleat vartalot, kukkaskasvot,
Joita kainosti musta myssy
Ja tuuheat kultakutrit kaartaa.
Kirjavat keikarit Espanjan muodin
Ohi kulkee ja kumartaa.
Vanhat vaimot
Vaatteissa muinaisen muodin,
Kädessä kirja ja helminauha,
Vaappuen vaeltavat
Tuomiokirkkoa kohti,
Kun kellot kumisten kutsuu
Ja urkujen humina soi.

Tuon kaukaisen kaiun sävelet
Mua salaisin tenhoin täyttää
Iäinen ikävä, kalvava kaiho
Sydämeni synkistää,
Tuon tuskin terveyneen.
On kuin aukeaisivat arvet
Suukoista helläin huulten
Ja verta vuotaisivat, —
Polttavat punapisarat
Valuvat hitaasti hiljaa,
Kohti taloa sammaltunutta
Syvälle meren sylihin,
Kohti korkeapäätyistä taloa,
Jok' alakuloisen autio on,
Vain alhaalla akkunassa
Istuvi impi
Ja päätä kätehen painaa,
Kuin omaan onnehen jäänyt orpo, —
Sinut tunnen, oi, osaton orpo!

Noin syvän syvälle siis,
Meren pohjaan piilouduit sa
Vain oikun vuoksi,
Ja jäit, kun et päässyt pois.
Olit orpona outoin luona
Vuos'satojen vierren,
Kun tuntien tulista tuskaa
Yhä ympäri maan sua etsin,
Yhä etsin ja etsin,
Sinä aina armahin!
Sinä kauan kaivattu!
Sinä lopulta löydetty!
Sinut löysin lemmitty, — tapasin taaskin
Nuo kalliit kasvot,
Nuo viisaat sulosilmät
Ja hellän hymyn.
En hetkekskään enään heitä sua,
Alas luoksesi astun,
Kädet suorina, syli auki
Sydämellesi syöksyn — — —

Vaan viime hetkessä vallan
Mua tarttui jalkahan kapteeni,
Pois laivan laiteelta työnsi
Ja huudahti, harmissa naurain:
«Seis, tohtori, lempoko teitä riivaa!»

Tsaari Feodor Ioannovitsh.

Viisinäytöksinen murhenäytelmä.

Kirjoittanut

Kreivi A. K. Tolstoi.

Ensimäinen näytös.

Suomentanut

Martti Vuori.

Venäjän historiassa herättää epäilemättä suurta mielenkiintoa kuudennentoista vuosisadan loppupuoli ja seitsemännentoista alku, — tuo vaiherikas aika, jolloin varjagein jo elähtänyt hallitsijasuku sammuu ja myrskyisien metelien jälkeen valtaistuimelle nousee Romanovien voimakas suku suojustamaan pirstaleista yhtenäiseksi ja yhä laajemmaksi kasvavaa valtakuntaa, kuin jykeä, pilviä pitelevä tammi. Eipä siis kummaa, että historiallinen drama Venäjällä suurimmaksi osaksi on ammentanut aiheensa juuri tuolta ajalta, joka, paitsi mieltä jännittäviä, nopeasti vaihtuvia tapauksia, tarjoo erittäin monilukuisen joukon kärkeensä kehittyneitä luonteita sekä omituisia, aikaansa kuvaavia elämäntapoja ja oloja. Tältä aikakaudelta on aineen ottanut suurisuuntaiseen «trilogiaan» myöskin kreivi Aleksei Konstantinovitsh Tolstoi (maailmankuulun Leo Tolstoin orpana), jonka jo parisenkymmentä vuotta sitten manalle menneen runoilijan tässä pyydämme saada muutamalla sanalla esittää suomalaiselle yleisölle antaessamme näytteen hänen mainitusta «trilogiastaan», jonka ensimäinen osa on nimeltään «Ivan Julman kuolema» (ilm. v. 1865), keskimäinen — «Tsaari Feodor Ioannovitsh» (v. 1868) ja viimeinen — «Tsaari Boris» (v. 1870).

Paitsi näitä teoksia on A. K. Tolstoi kirjoittanut kaksi kookasta nidosta runoja ja historiallisen romanin «Ruhtinas Hopeainen» (Knjazj Serebrjanyj). Tolstoin lyyrilliset runot eivät tietääksemme ole saavuttaneet varsin suurta suosiota, niitä kun vaivaa jonkunmoinen retorillinen kuivuus, vaikkapa niistä paikoittain tuoksuukin tuore kansallinen henki. Parhaimpia niistä ovat ne, jotka ovat aineeltaan tarumaista ja historiallista laatua. Sen sijaan lukee mielellään hänen historiallisen romaninsa, joka antaa värikkään, vaikuttavan kuvauksen tuosta epäluuloisesta, verenhimoisesta Ivan Julmasta, hänen muodostamastaan henkivartijastosta, jonka etunenässä oli tunnettu julmuri Maljuta Skuratov, ja ruhtinas Hopeaisen taistelusta heidän kauhuntekojaan vastaan. Tolstoin pääteos on kuitenkin yllämainittu näytelmäsarja, joka on ehjimpiä ja täydellisimpiä maailman kirjallisuudessa. Taiteellinen rakenne, tunteiden selväpiirteisyys ja näyttä-

möllinen vaikuttavaisuus ovat sen pääansioita. Ensimäisen ja viimeisen osan kelpaavaisuutta herättämään katsojassa suurta mielenkiintoa on yleisö jo kauan saanut tuta, — «Ivan Julman kuolema»[1] oli mainion italialaisen näyttelijän Rossi-vainajankin ohjelmistossa, — mutta keskimäinen eli juuri «Tsaari Feodor Ioannovitsh» oli aina syksyyn v. 1898 näyttämöltä pannaan julistettu. Mutta kun se vihdoin sensurin kynsistä pääsi, niin osoittautui sekin näyttämöltä olevansa mitä suurenmoisin ja vaikuttavin näytelmä. Pietarissakin harvinainen tapaus oli se, että kappaletta yhtenä näytäntökautena näyteltiin likemmä sata kertaa ja aina täydelle huoneelle. Tästä menestyksestä on suuri kiitos annettava myöskin «Pienelle teatterille» erittäin huolellisesta näyttämöllepanosta ja etupäässä Tsaari Feodorin luojalle hra Orleneville, joka esityksestään tuli kerrassaan maankuuluksi. —

Päähenkilö puheena olevassa «trilogiassa» on tuo nerokas, mutta viekas ja vallanhimoinen tatarilaissukuinen Boris Godunov, joka, kuten Aleksei Tolstoi eräässä leikillisessä, runomuotoisessa Venäjän historiassa sanoo, «vähällä oli saada Venäjällä järjestystä aikaan». Ensimäisessä osassa tapaamme hänet jo täydessä toimessa. Ivan Julma on, näet, tuntien kuolemansa lähestyvän, päättänyt syntejään sovittaakseen mennä luostariin ja sen vuoksi käskenyt bojarein duman valitsemaan hänelle jälkeisen. Mutta Godunov saapi bojarit kehoitetuiksi pyytämään Ivania pysymään valtaistuimella. Tsaari on duman päätökseen tyytyväinen ja osoittaa suosiotaan Godunoville, jota bojarit tietysti kadehtivat. Mutta tsaarin hirmuvaltaa jatkuu, ja oikkujaan hän tyydyttää kuin ennen. Muun muassa hän on saanut päähänsä erota puolisostaan ja naida erään Englannin kuningattaren sukulaisen. Siten uhkaa Godunovin kunnianhimoisia aikeita loppu. Silloin yllyttää Godunovin kätyri Bitjagovski kansan kapinaan ja noidat ennustavat tsaarille kuolemaa. Kun määräpäivä on tullut, kiihoittaa Godunov tahallaan tsaarin vihaan ja raivostunut hallitsija kuolee. — Toisessa osassa tapaamme hallitsijana Ivan Julman heikon, melkeinpä heikkomielisen pojan Feodorin. Taistelu vallasta ja tsaarin suosiosta Godunovin ja Shuiskien välillä kohoaa siinä huippuunsa. Tsaari näyttelee siinä taistelussa välittäjän osaa, mutta vaikka hän lapsekkaisuudessaan välistä on melkein naurettava, niin tekee häntä painava oman kykenemättömyytensä tunne ja samalla velvollisuus kantaa hallituksen taakkaa hänen tragillisuutensa suurenmoiseksi. Ilman lankonsa Godunovin apua hän tietää olevansa hukassa. Se juoni, jonka Shuiskit panevat toimeen saadakseen Godunovin pois hallituksen ohjista, tulee ilmi, Godunovin valta vahvistuu ja salaliittolaiset otetaan hengiltä. Yksi este

[1] Tietääksemme on tämä osa jo kauan sitte ollut suomennettuna Suomalaista teatteria varten, vaikk'ei sitä vielä ole näytelty.

on kuitenkin vielä Godunovin tiellä hänen matkallaan valtaistuinta kohti ja se sama este on lapsettoman Feodorin ainoa toivo, ettei valtaistuin tyhjäksi jäisi, nimittäin — kaatuvaista sairastava tsarevitsh Dmitri. Tämän nuorukaisen murhaa pidetään tavallisesti Godunovin toimeenpanemana ja niinpä se kuvataan tässäkin näytelmässä. Tsaarille tuodaan tieto, että Dmitri muka on kaatuvaisen setkessä langennut veitseen ja kuollut. Godunov saapi tsaarin uskomaan asian todeksi ja kun tatarilaisten khaani silloin tuopi sotajoukkojaan Moskovaa kohti, täytyy kuin täytyykin masentuneen Feodorin antaa hallitusohjat kokonaan Godunovin tarmokkaisiin käsiin. Näyttämö tyhjenee, jäljelle jäävät vain Feodor, hänen uskollinen puolisonsa Irina ja kirkon edessä seisovat kerjäläiset. Näytelmä päättyy seuraaviin Feodorin sanoihin:

Me lapsettomat olemme, Arina!
Mun tähtein veljeni nyt kadotimme!
Varjagein hallitsijasuvun vesa
ma olen viimeinen. Mun kuollessani
sukuni kuolee myös. Jos ruhtinas
Ivan Petrovitsh Shuiski eläis, — hälle
perinnöks antaisin ma kruununi;
vaan nyt, ties Herra, kenelle se joutuu.
Mun, mun on syyni kaikkeen. Kuitenkin,
Arina, hyvää tarkoitin. Ma tahdoin
sovittaa, kaikki, kaikki. — Herra, Herra!
Sa miksi minut asetitkaan tsaariks! —

Kolmannessa osassa on Godunov toiveittensa perillä: hän kruunataan tsaariksi. Ulkomaalaiset lähetit otetaan vastaan suurella loistolla. Hänen perheolojaan valaisee ilo ja onni. Mutta bojarit eivät ole tyytyväisiä häneen. Kadehtien Godunovia ja pyrkien itse valtaistuimelle he käyttävät hyväkseen tuota hämärää Dmitrin murhaa. Leviää huhu, että Dmitri elääkin ja että hän kokoo sotajoukkoja ja aikoo nousta Godunovia vastaan. Perheilon hämmentää jo itse perheen piiriin tunkeutunut huhu, että Godunov onkin murhauttanut Dmitrin ja toiselta puolen synnyttää Vale-Dmitrin ilmestyminen yleisen sekasorron. Sotapäälliköt häviävät taistelussa toinen toisensa perästä ja kaupungit antautuvat Vale-Dmitrin valtaan. Itseensä luottavainen, hilpeä Boris Godunov muuttuu synkäksi, luulevaiseksi ja julmaksi. Hän uskoo kaikenlaisia ilmiantoja ja Ivan Julman hirmupäivät uudistuvat kidutuksineen, mestauksineen. Omantunnon vaivat ilmestyvät kostajiksi luoden sairaan mielikuvituksen silmäin eteen murhatun Dmitrin haamun. Tsaari Borisin voimat murtuvat ja hän kuolee. Pojalleen Feodorille hän jättää valtaistuimen. Mutta sekasorron melskeestä, kapinoivien bojarien keskeltä on jo kuulunut muita nimiä, on jo kajahdellut tulevan hallitsijasuvun, Romanovienkin kuulu nimi.

Henkilöt:

Tsaari Feodor Ioannovitsh, Ivan Julman poika.
Tsaaritar Irina Feodorovna, hänen puolisonsa, Godunovin sisar.
Boris Feodorovitsh Godunov, valtakunnan hoitaja.
Ruhtinas Ivan Petrovitsh Shuiski, sotaväen ylipäällikkö.
Dionisi, koko Venäjän metropoliitta.
Varlaam, Krutitsin arkkipiispa.
Iov, Rostovan arkkipiispa.
Blagoveshtshenjen esipappi.
Tshudovan arkkimandriitta.
Tsaari Feodorin rippi-isä.
Ruhtinas Vasili Ivanovitsh Shuiski, ruht. Ivan Petrovitshin veljenpoika.
Ruhtinas Andrei, Ruhtinas Dmitri, Ruhtinas Ivan } Shuiski, ruht. Ivan Petrovitshin sukulaisia.
Ruhtinas Mstislavski, Ruhtinas Hvorostinin } läheisiä sota-päälliköitä; Ruhtinas Shahovskoi, Mihailo Golovin } Shuiskien puoluelaisia.
Andrei Petrovitsh Lup-Kleshnin, Tsaari Feodorin ent. kasvattaja, Ruhtinas Turenin, } Godunovin puoluelaisia.
Ruhtinatar Mstislavskaja, ruhtinas Ivan Petrovitshin sisarentytär ja Shahovskoin morsian.
Vasilisa Volohova, naittaja.
Bogdan Kurjukov, Ivan Krasiljnikov, Golub, isä, Golub, poika, } moskovalaisia kauppamiehiä, Shuiskien puoluelaisia.
Fedjuk Starkov, ruht. Ivan Petrovitshin hovimestari.
Guslin-soittaja.
Tsaarin tallimies.
Boris Godunovin palvelija.
Sanantuoja Tjeshlovan kylästä.
Sanantuoja Uglitshista.
Eräs soturi.

Bojareja, bojarittaria, neitsyitä, passareja, sihteerejä, pappeja, munkkeja, kauppiaita, porvareja, streltsejä, palvelijoita, kerjäläisiä ja muuta kansaa.

Tapahtuma Moskovassa XVI vuosisadan lopulla.

Ensimäinen näytös.

Ruhtinas Ivan Petrovitsh Shuiskin talo.

Näyttämön vasemmassa päässä pöytä, jonka ääressä istuvat kaikki SHUISKIT, paitsi Ivan Petrovitshia ja Vasili Ivanovitshia. — Shuiskien vieressä TSHUDOVAN ARKKIMANDRIITTA, BLAGOVESHTSHENJEN ESIPAPPI ja muutamia muita hengellisiä. — Muutamia bojareja istuu myöskin pöydän ääressä, toiset kävelevät, puhellen, näyttämön perällä. — Oikealla puolella seisovat kauppamiehet ja muunsäätyiset henkilöt. — Samalla puolen toinen pöytä maljoineen, pulloineen. — Pöydän takana seisoo odottamassa STARKOV, ruhtinas Ivan Petrovitshin hovimestari.

ANDREI SHUISKI — hengellisille.

Niin, isät! Tähän keinohon ma luotan.
Siskonsa, tsaarittaren kautta istuu
ohjissa Godunov. Hän hänen kauttaan
on yksin mahtavampi kuin bojarit
kaikk yhteensä; kuin oma sukutila
on hälle duuma, kirkko Kristuksen
ja koko maa. Mut jahka onnistuu
vain meidän hänen sisarestaan päästä,
niin hänen kanssaan kyllä toimeen tullaan.

TSHUDOVAN ARKKIMANDRIITTA.

Siis suostui ruhtinas Ivan Petrovitsh?

ANDREI SHUISKI.

Töin tuskin! Kovin sääli tsaaritarta:
talossain, sanoo, häitä vietetään;
sisarentyttäreni Shahovskoille,
näät, naitan, mutta tsaarittaren tsaarist'
eroittaa tahdon. Täällä ilot alkaa
ja siellä itku.

BLAGOVESHTSHENJEN ESIPAPPI.

Liian on hän lauhkee!

DMITRI SHUISKI.

Niin sen on luonto: sodass' on kuin peto,
vaan annas asun riisuu, etpä tunne
samaksi mieheks enää.

GOLOVIN.

Kuinkas suostui
hän sitten!

ANDREI SHUISKI.

Kiitos ruhtinas Vasilin,
hän hänet taivutti.

GOLOVIN.

Ei lähde hyvää
siit' yhtään. Minusta: jos tehdäkseen,
niin kaikki tai ei mitään.

ANDREI SHUISKI.

Mitäs sitten
sa tekisit?

GOLOVIN.

Mik' yksinkertaisinta.
Vaan nyt ei siitä aika haastaa. Sh!...
Tuoss' on hän!

Ivan Petrovitsh Shuiski tulee Vasili Shuiskin seuraamana; jälkimäisellä paperi kädessä.

RUHTINAS IVAN PETROVITSH.

Isät! Ruhtinaat! Bojarit!
Teit' tervehdin, — ja teitä, kauppamiehet!
On päätökseni, emme enää sietää
voi Godunovia. Me, Shuiskit, seistään
maan kaiken kanssa puolest' entisien
olojen, kirkon, hyvän järjestyksen, —
isäimme tapaan; hän taas kääntää
maan mullin mallin. Ei, niin ei saa käydä!
Hän taikka me! Vasilj Ivanitsh, lue!

VASILI SHUISKI — lukee:

»Suur'ruhtinaalle koko Venäjän,
tsaarille, itsevaltiaalle Feodor
Ivanitshille — koko papistolta,
bojareilta ja ruhtinailta ynnä

kaikilta sotilailta, kauppiailta,
koko maalta: tsaari, armollinen ole!
Sun puolisos, sukuaan Godunov,
on hedelmätön, ja sun veljes Dmitri
Ivanitsh kaatuvaista sairastaa.
Jumalan tahdosta jos sattuisit
sa kuolemaan, niin voisi loppua
sun sukusi ja orpouteen maa
vois jäädä. Tsaari hallitsijamme!
Sä meitä sääli, elä salli tyhjäks
isäisi valtaistuimen siis jäädä,
vaan perinnön ja perillisten tähden
avioon uuteen astu, suuri tsaari,
ja puolisokses ota (nimen paikka) . . .»

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Se sitten täytetään, kun ehdokkaista
sovittu yli-isän kanss' on. Jatka!

VASILI SHUISKI — jatkaa:

«Hedelmätön taas puolisosi laita
sa, armollinen tsaari, luostariin,
niinkuin sun teki isoisä-vainaas,
suur'ruhtinas Vasili Ioannitsh.
Sinulta sitä kaikki, maamme kanssa,
edestä koko Venään rukoilemme,
nimemme alle pannen.» .

RUHT. IVAN PETROVITSH — bojareille.

Suostuvatko
kaikk allekirjoittamaan?

BOJARIT.

Kaikki suostuu!

RUHT. IVAN PETROVITSH — hengellisille.

Ja, isät, te?

BLAGOVESHTSHENJEN ESIPAPPI.

Meill' antoi siunauksensa
jo pyhä yli-isä siihen.

TSHUDOVAN ARKKIMANDRIITTA.

Enää
nyt Godunov ei kirkkoamme
saa raiskata!

RUHT. IVAN PETROVITSH — kauppiaille.

Ja te?

KAUPPAMIEHET.

Me, ruhtinas,
me emmekö nyt sua seurattaisi!
Eniten meihin koskeneet on edut,
jotk' Englannille myönsi Godunov.

RUHT. IVAN PETROVITSH -- ottaa kynän.

Jumala anteeks suo, jos kaikkein hyväks
teen rikoksen!

VASILI SHUISKI.

Ka, joutavia, setä!
Mi rikos on se! Ethän vihamielin
Irinaa tahdo syöstä, vaan kun Venään
valt'istuint' tukeakses!

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Hänet syöstä
ma tahdon masentaaksein Godunovin, —
ja muuta itsellein en luulettele.
En suoraan käy.

VASILI SHUISKI.

No, mitäs mainen suuruus
Irinalle on? Taivaan autuuden
rinnalla kaikk' on turhaa, tomua.

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Sanoinhan sulle jo: en suoraan käy. —
Mut enpä peräydykkään. Ennemmin
viaton hukkukoonkin tsaaritar,
kuin koko maa!

Kirjoittaa nimensä.

No kirjoittakaa alle!

Kaikki alkavat kirjoittaa. Ruht. Ivan Petrovitsh poistuu syrjään. Hänen luokseen astuu ruhtinas Shahovskoi.

Shahovskoi.

Milloinkas, ruhtinas, sa minun sallit
tavata morsiantain?

Ruht. Ivan Petrovitsh.

Sullapas
vain yks on huoli — ja se morsiostas!
Ei malta mieles? Vuota, kohta saapuu
hän sinua ja muita kestitsemään.

Shahovskoi.

Sa, ruhtinas, vain muitten läsnäollen
mun sallit häntä nähdä.

Ruht. Ivan Petrovitsh.

Yksinkös
sua haluttaisi? Nuor oot, ruhtinas,
ja lujasti ma pysyn tavoissamme.
Ne koossa pitää valtion ja — perheen.

Shahovskoi.

Pysyitkös silloinkin sa tavoissamme,
kun Pihkovassa murhata sun aikoi
Samoiski, vaan sa hänet taisteluun
kuin kunnon miehen kanssas haastoit, vaikka
oli syyllinen.

Ruht. Ivan Petrovitsh.

Mut hän ei ollut tyttö
ja min' en sulhasmies. Ei kahden kesken
vihamiehen kanssa olla häpeä.

Shahovskoi väistyy syrjään, Shuiskin luo astuu Golovin.

Golovin — puoliääneen.

Jos tahtoisit vain, ruhtinas, vois kyllä
pikemmin päättää tämän asian
ja paremmin. On Uglitshissa Dmitri
Ivanitshia vastaan hankkeita.

RUHT. IVAN PETROVITSH.

No, mitäs siitä? . . .

GOLOVIN.

Moskovassa taas
käy huhu, että tsaari ruumiiltaan
ja hengeltään on heikko. Jos sa siis . . .

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Mihailo Golovin, sa varo, etten
vain hoksais, minne tähtäät.

GOLOVIN.

Ruhtinas . . .

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Nyt korvain ohi viittaukses päästän,
mut jos sen vielä mulle julki lausut,
niin Jumal' auta, kahleiss' ilmi annan
sun tsaarillen!

Ruhtinatar Mstislavskaja tulee täydessä juhlapuvussa; hänen perässään kaksi neitsyttä ja Volohova, kantaen tarjointa maljoineen; kaikki kumartavat ruhtinattarelle syvään.

VASILI SHUISKI — hiljaa Golovinille.

No, senkös yllyttäväs
perintöhallitsijaa vastaan luulit!
Ei, ennen itsensä hän muruisiksi
musertaa sallii. Heitä juones!

GOLOVIN.

Jospa
hän ainoastaan tahtois . . .

VASILI SHUISKI.

Jospa! Jospa
ois parta akalla, niin ois hän ukko.

RUHT. IVAN PETROVITSH.

No, vieraat rakkahat, nyt käsistä
sarentyttäreni ottakaa
te maljat!

Volohova antaa tarjoimen ruhtinattarelle, joka kumartaen tarjoo vieraille.

SHAHOVSKOI — Mstislavskajalle

kuiskaten, ottaessaan häneltä maljan.

Kohtako sa minun sallit
sun luokses päästä?

Ruhtinatar kääntyy pois.

VOLOHOVA - - kuiskaten Shahovskoille.

Yöllä huomenna
puutarhan veräjästä!

RUHT. IVAN PETROVITSH

kohottaen Starkovin hänelle tuoman maljan.

Ensiksi
juokaamme terveydeksi tsaari Feodor
Ivanitshin. Hän kauan, kauan meitä
hallitkoon!

KAIKKI.

Kauan tsaari eläköön!

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Juon sitten teidän terveydeksenne!

RUHT. HVOROSTININ.

Ivan Petrovitsh! Kauan kilpenämme
olit Liettuata vastaan, kauan ollos
nyt kilpemme Godunovia vastaan!

BLAGOVESHTSHENJEN ESIPAPPI.

Siunatkoon sua Kaikkivaltias
puolustamahan pyhää kirkkoamme!

TSHUDOVAN ARKKIMANDRIITTA.

Ja kukistamaan Nebukadnesarin!

KAUPPAMIEHET.

Sa, ruhtinas, oot luja Kremlimme,
sun kanssas käymme tulehen ja veteen!

RUHT. HVOROSTININ.

Nyt, ruhtinas, sa meidän salli nuorten,
sulhon ja morsiamen malja juoda!

KAIKKI.

He kauan eläkööt!

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Mä kiitän teitä,
hyvät vieraat, kiitän! Vaikka siskontytär,
kuin oma on hän mulle. Ruhtinatar!
Ja sa, Grigori! Kumartakaa, lapset!

KAIKKI — juovat.

Terveydeksi uljaan sulhasen
ja armaan morsiamen!

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Kiitos, kiitos!

Mstislavskajalle:

Saat mennä nyt, Natasha. Tottumaton
viel', lapsen', olet seurass' olemaan:
punoittaa posket, näät, kuin valmukukka!

Suutelee häntä päähän.

No, mene jo!

Ruhtinatar, Volohova ja neitsyet menevät.

VOLOHOVA — mennessään Shahovskoille.

Siis elä unhoita:
puutarhan veräjästä! Tuomiset
myös mulle muista tuoda.

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Viivytellä
nyt emme saa. Yl'isän luon' on oitis
anomus käytettävä, sitten kautta
koko Moskovan!

VASILI SHUISKI.

Vaan tästä hiiskua
ei sanaakaan saa kenkään, Herran tähden!

KAIKKI.

Jumala varjelkoon!

RUHT. IVAN PETROVITSH.

Hyvästi, herrat,
hyvästi, kaikki! Yli-isä antaa
sanoman milloin tsaarin luokse mennään.

Kaikki hajautuvat.

En suoraan käy. Sen tänään käsitin,
ettei voi puhtahana pysyä
ken viekkaudella taistelee. Ei vilppi
kanss' oikeuden tasataistelossa,
ja vilpistellä vaikea on, kun
en siihen tottunut. On onnellinen
avokentällä ken kohtaa vihollisen
kasvoista kasvoihin. Vaikk' ympärillään
jylisten savuss' surma riehuu, niin
on sielun rauhaisa ja helppo olla!
Mut minun sieluain, kuin kivi raskas
nyt tekemäni vääryys painaa. Vaan
Jumala tietää, että kaikki muut
tiet oli suljetut. Ei Feodorissa
tukea mitään. Niinkuin vaha on hän
käsissä sen, ken häntä ohjat', osaa.
Ei hän se hallitse, vaan langon taakka
maan rinnast' avun huudon pusertaa;
ja meiltä vain se pelastusta vartoo!
Siis käyköön, — kosk'ei vaalin varaa muuta, —
vääryyttä vastaan vääryys taisteluun,
ja Godunovin päälle langetkoon
tää rikoksein ja syntin' ehdoton!

Menee.

STARKOV — katsoen hänen jälkeensä.

Vääryyttä vastaan vääryys! Hyvä! Ellös
minua sitte syyttäkö, bojari,
mä että sulle vääryyttä nyt teen,
sinusta totuuden kun ilmi saatan!

Suoja tsaarin linnan ylikerroksessa.

GODUNOV istuu mietteissään pöydän ääressä. Lähellä häntä seisovat LUP-KLESHNIN ja ruhtinas TURENIN. — Oven suussa odottelee STARKOV.

KLESHNIN — Starkoville.

Ja sinä lupaat kaikki toteen näyttää?

STARKOV.

Bojari, kaikki, kaikki! Vaikka oitis
vie minut tsaarin silmäin eteen!

KLESHNIN.

Hyvä!
Saat mennä, ystäväni! Meille riittää.

Starkov poistuu.

KLESHNIN — Godunoville.

No? Miltä näyttää? Sisko luostariin
ja potku veljellen! Ja tsaarin luokse
Yl'isä heitä seuraa!

GODUNOV — mietteissään.

Seitsemän
nyt vuotta on, kuin kuoli tsaari Ivan.
Ja nyt, jos isku väistetyks ei tule,
niin viel' ei vankistunut valtiomme
ja kaikki, mitä hyväks sen oon tehnyt,
kaikk kukistuu, — ja siinä ollaan taas,
miss' oltihin, kun kuol Ivan Vasilitsh.

KLESHNIN.

Ne kaivantojaan kahtahalla tekee.
Siell' Uglitshissa Nagein tutuks tullut
on heidän puolueestaan Golovin
ja täällä tsaarin ero tsaarittarest'
on tekeillä. Jos tääll' ei tepsi keino,
niin ehkä toinen siellä!

TURENIN — Godunoville.

Elä laske
heit' anomuksinensa tsaarin luo,

bojari! Hänet tunnet sa: ken takaa,
hän että papistoa vastaan kestää?

KLESHNIN.

Niin! Luottamist' ei siihen. Syyttä häntä
ei tsaari-vainaa kellonlierittäjäks
nimittänyt. Oi, jos sa, isämme
Ivan Vasilitsh, eläisit, niin kyllä
sa Shuiskit sekä Nagit pehmittäisit!

GODUNOV.

Ja Uglitshist' ei tietoja oo tullut?

KLESHNIN.

En saanut oo. Mut jahka Bitjagovski
sen kirjeen lähettää, min Golovin
kirjoitti Nageille, niin kyllä Shuiskit
on satimessa.

TURENIN.

Mut jos varastaa
hän itse itseltään?

KLESHNIN.

Ei kuulu meihin!
Sen kirjeen kanss' on nekin käsissämme.

TURENIN.

Toteutukoon sun ennustukses! Mull' on
Ivan Petrovitshille vanhaa velkaa:
kun Pihkovassa nälkäkuolema
meit' uhkasi ja tulikuulat satoi
yöt päivät päällemme, niin säälistä,
kun turmiot' en suonut sorretuille,
kehoitin heitä rauhaa kuningas
Baturin kanssa hieromaan. Mut minut
hirtättää käski ruhtinas Ivan
ja pyhiinmatkustajain pyynnöstä
vain armahti. En unhoittaa voi sitä,
ja omaisuuten' antaisin, jos nähdä
ma kaulassansa hirttonuoran saisin!

KLESHNIN.

Se sopis hälle! Kauppias-raadoille
hän maire on, vaan meille ylpeä.
Ah, kunpa kirjeen sais!

TURENIN. — Godunoville.

Sun kohtalosi
hiuskarvalla vain riippuu. Päätettävä
sun on!

GODUNOV — nousten pystyyn.

Ma olen päättänyt.

TURENIN.

Ja mitä?

GODUNOV.

Sovinnon tehdä.

TURENIN ja KLESHNIN — yht'aikaa:

Shuiskienko kanssa?

GODUNOV.

Me huomenna jo ystäviä ollaan.

TURENIN.

Vihollisillesko sä perää annat?
Ja heidän kanssaan suostut jakamaan
sa valtasi?

KLESHNIN.

Niin, mitä, hyvä isä,
sa teet? Liet järkes menettänyt, vai?
sa suden kitaanko vain itses syökset!

GODUNOV.

Kun myrskyn raivotessa meren aallot
uhkaavat laivan lastinensa niellä,
on mieletön, ken aarteistaan ei viskaa
pois osaa, kokonaista pelastaakseen.
Ma mereen osan oikeuksistain heitän,
mut laivan turmiosta pelastan!

KLESHNIN.

Kuink' yhtyisitte? Käytkö syyllisenä
sä heidän luo? Vai heidät luokses pyydät?
Ken rauhan välittävi?

GODUNOV.

Tsaari itse.

Palvelija avaa oven.

TURENIN.

Tuoss' onkin tsaari!

Sisään astuu FEODOR. — Hänen jäljessään tallimies.

FEODOR.

Miksi, tallimies,
mun ratsun karkas pystyyn?

TALLIMIES.

Tsaari herra,
kun kukkarostas kerjääjälle antaa
sa tahdoit rahaa, ratsus eteni,
sä kiskoit suitsia, se peljästyi
Ja karkas pystyyn.

FEODOR.

Mua itseäni
se peljästytti. Sille kauroja
ei antaa saa! Se heiniä vain syököön!

KLESHNIN.

Minäpä kiristäisin tallimiestä,
ettei hän sinun armollesi toiste
moist' antais pillomusta.

TALLIMIES.

Varjelkoon!
Mik' on se pillomus? Se viisikolmatt'
on talvias. Sen kanssa tsaari-vainaa
o ajeli.

FEODOR.

Mä kenties siihen syypää
olenkin itse. Liian kovaan painoin
sen kylkiä. Sa sanoit: peljästyi
ja karkas pystyyn?

TALLIMIES.

Peljästyi, niin, tsaari!

FEODOR.

No, olkoon sitten! Sille anteeks annan,
mut ratsastaa en aio sillä enää.
Pois laumaan vie! Ja täyden syötön saakoon
kuoloonsa asti!

Toisesta ovesta tulee tsaaritar IRINA.

Arinushkani, terve!

IRINA.

Terveeksi, kultain! Oot kai uuvuksissa?

FEODOR.

Väsyinpä kyllä. Aina Andronjista
ma ajoin laukkaa. Portaitten ol eessä
mun heittää ratsu maahan, mutta silloin
mä sille näytin! Kylkiin iskin niin,
ett' oitis taukosi. Arinushka,
kai ruoka valmis on?

IRINA.

On, kultaseni,
käy syömään terveydekses!

FEODOR.

Hyvä, hyvä!
Menemme heti syömään. Ajosta
mun tuli kova nälkä. Mainiosti
Andronjiss' soitetaan. Sen soittajan
haettaa tahdon luoksein näyttämään,
mitenkä kelloja hän soittaa... No,
Arinushka, se vasta kaunotar,
min siellä näin mä. Tiedätkö ken on se?

Mstislavskaja! Sisarentytär Shuiskin.
Hänt' ootko nähnyt, lanko?

GODUNOV.

En, tsaari.
Me pitkään aikaan Shuiskein kanss' ei enää
tavata toisiamme.

FEODOR.

Sääli, sääli
sua lanko! Moinen pitkä, solakka
ja vaalea!

IRINA.

Sä etköpä jo, Feodor,
lie häneen mieltynyt?

FEODOR.

Ja minkälaiset
sen silmäkulmat?

IRINA.

Jopa todenperään
sä häntä kovin muistelet!

FEODOR — viekkaasti.

No, entäs,
Arinushka? Viel' enhän ole vanha,
mä voinhan toki vielä miellyttää!

IRINA.

Häpeä! Hän on morsian!

FEODOR.

Niin, kihloiss'
on Shahovskoin hän kanssa. Lanko, tunnet
kai ruhtinas Grigori Shahovskoin?

GODUNOV.

Kyll' ennen tunsin, mutta nythän kuuluu
hän Shuiskein puolueesen.

FEODOR.

Surettaa jo
mua, lanko, tää; tuo Shuiskein puolell' on
ja tämä — mun! Mä milloin näen, että
kaikk yhdess' yhden kuuluu Venäjän
vain puolueesen?

GODUNOV.

Minä kyllä, tsaari,
mä suostuisin, jos tietäisin vain, miten
sopia.

FEODOR.

Niinkö, lanko, todenperään?
Miks ennen sit' et mulle sanonut?
Mä teidät sovitan! Jo huomenn' nähdä
saat ruhtinas Ivan Petrovitshin:

GODUNOV.

Ma valmis olen, tsaari, mutta tokko . . .

FEODOR.

Vait, vait, Boris, et käsitä sä tätä!
Kuin parhaaks tiedät, valtakuntaa hoida,
sä siihen kykenet, vaan tähän minä,
täss' ihmissydän tunnettava on! . . .
Mä huomenna jo teidät sovitan.
Ja pöytään nyt.

Menee ovelle päin ja pysähtyy.

Arinushkani kuule:
Mstislavskaja kun katsoi kirkossa
vain minuun!

IRINA.

Mitä sille voin ma, Feodor!
Kai moinen kova kohtalo lie tullut
mun osakseni!

FEODOR — syleillen häntä.

Oma kultaseni!
Mä leikkiähän laskin kanssas vainen!

No, onko koko maailmassa toista
niin kaunista, kuin sinä? Mennään, mennään
nyt pöytään, muuten ruokakin jo jäähtyy!

Menee. — Irina seuraa häntä. — Godunov, Kleshnin ja Turenin menevät heidän jäljessään.

KLESHNIN — Godunoville mennessään.

Ja sinä sovit? Toveruuteen rupeet
tuon ikivanhan vihamiehes kanssa?

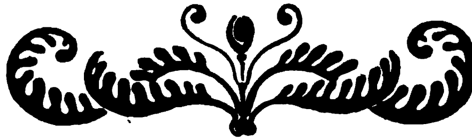
TURENIN.

Tuon, jonka viha enin sinuun tähtää?
Vaan entäs sitten?

GODUNOV.

Sittenpähän nähdään!

Menevät.

Kirjallisuutta.

Näytelmäkirjallisuutta.

JALMARI HAHL, *Françoise d'Aubigné.* Viisinäytöksinen näytelmä. Helsingissä 1899, Otava. 185 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Ilmoitettavanamme oleva teos ei ole kaikkein tuoreimpia uutukaisia kirjamarkkinoillamme, sillä se ilmestyi jo viime keväänä, vaan joka tapauksessa suomenkielisen kaunokirjallisuutemme alalla aiheeltaan uusi, ennennäkemätön. Perin harvat ovat ylimalkaan alkuperäiset suomenkieliset näytelmät, joiden aihe on ulkomaalainen, vielä harvemmat, luullakseni tähän saakka olemassa-olemattomatkin, ne historialliset näytelmät, jotka tähän luokkaan lukeutuisivat. Sitä suuremmalla mielenkiinnolla käypi lukija käsiksi tähän nyt tarjoksi tuotuun ilmiöön.

Françoise d'Aubigné? kysynee utelias lukija, joka ei muista, että Ludvik XIV:n lemmityllä eli oikeammin toisella puolisolla, madame de Maintenonilla oli tämäkin nimi, jota kirjailija nähtävästi on käyttänyt välttääkseen sitä epämieluista sointua, minkä puolueellinen historiankirjoittamus on antanut tälle hänen myöhemmässä elämässään enemmän tunnetulle toisintonimelle. Tämän naisen mieltäkiinnittävä luonne ja lopullinen elämänvaihe on hra Hahlin näytelmäkappaleen aiheena. Françoise d'Aubigné, runoilija Scarronin leski, on kuninkaan jalkavaimon, markisitar Montespanin toimesta sijoitettu hoviin, jossa hänen tehtävänään on muutamain kuninkaan aviotonten lasten kasvatus. Kuningas kuitenkin vähitellen mieltyy siveään leskeen, joka huolimatta siitä, että hänen elämänsä jo on alkanut laskuvietteelleen kääntyä, kuitenkin vielä omistaa nuorekkuutta ja suloa siksi asti, että valtias, joka jo on hänen älyynsä ja muihin oivallisiin ominaisuuksiinsa suuresti ihastunut sekä kyllästynyt aikaisempaan höllään lempielämäänsä, lopulta pysyväisesti kiintyy häneen. Tämä suhde ei jää salaan markisitar Montespanilta, joka, peljätessään menettävänsä

kaiken vaikutusvallan Ludvikin sydämeen, koettaa juonimalla saada kuninkaan tästä taipumuksesta vierautumaan.

Näytelmä alkaa hovijuhlalla, jossa esiytyy kuninkaan lähin ympäristö — kaikki tuttuja henkilöitä: »Monsieur», s. o. Ludvikin veli ja vallanperijä, Louvois, Boileau, Racine, Montespan y. m. Tässä tilaisuudessa markisitar päättää panna toimeen vehkeilynsä, jonka kautta hän mielii syrjäyttää vaarallisen kilpailijansa. Kuningas on saatava hurmautumaan nuoreen naiseen ja siten unhoittamaan uuden rakkaussuhteensa. Siinä tarkoituksessa toimittaa lemmenjuoniin tottunut rouva juhlatanssiaisissa kuninkaan käsitettäviin nuoren kreivitär Fontangesin, jonka hän jo edeltäpäin on tuumaansa taivuttanut, uskottelemalla hänelle, että kuningas on hänen kauneuteensa silmittömästi ihastunut. Aluksi yritys menestyykin. Kuningas tanssittaa nuorta kaunotarta ja on viehtynyt hänen kanssaan viehkeään puheenvaihteloon. Mutta kun kokematon lemmenvehkeilijätär sen kestäessä lausuu loukkaavia sanoja markisitar d'Aubignéstä, jonka suojelukseen kuningas tahtoo suosittaa tuon nuoren hovitulokkaan, niin kuningas närkästyy ja hänestä halveksien luopuu. Montespan on onnetonna, mutta päättää aikeensa toteuttamiseksi virittää uuden ansan, koettaa toista vielä tehokkaampaa juonta, jonka hän rinnan edellisen kanssa jo on valmiiksi nivonut.

D'Aubignéllä on nuoruuden tuttava kreivi Villarceaux, joka häntä jo kauan on puolisokseen pyytänyt, mutta turhaan, vaan ei vielä siltikään ole toivoansa heittänyt. Hänelle markisitar salaa hankkii tilaisuuden päästä nuoruutensa lemmityn puheille, tämän siitä tietämättä, vieläpä hänen omaan kabinettiinsa. Siellä sopisi muka kreivin uudistaa pyyntönsä markisittarelle, joka ehkä nyt, kun hänen maineensa kateellisessa ja juoruavassa hovissa alkoi käydä arveluttavaksi, mielellään suostuisi kosijansa kunniakkaaseen tarjoukseen.

Toinen näytös suoriutuu Versaillesin puistossa, jossa kuningas seurueinensa on metsästelemässä. Markisitar d'Aubigné on vetäytynyt erilleen muusta hoviväestä ja joutunut köyhän maalaisväestön keskuuteen, jota kohtaan hän osoittaa hellivää hyvyyttä. Kuningas kuitenkin pian kaipaa hänen seuraansa ja Villarceaux saa toimeksi häntä etsiä. Hänet löydettyään hän jo varoittaa markisitarta menemästä kuninkaan luo, jonka kevytmielisyyttä hän pelkää tai on pelkäävinänsä. Sillä välin kuningas jo ehtii samalle paikalle. Muut saavat käskyn poistua ja kuningas ja markisitar jäävät kahden kesken. Heidän välillään syntyy sydämellinen keskushaastelu, jossa kummankin todellinen kiintymys toiseensa tulee näkyviin. Markisitar, joka tahtoo taistella vääräksi luulemaansa rakkautta vastaan ja sitä paitsi on pahoillaan hovissa häntä kohtaavista juoruista, kuitenkin ilmoittaa sieltä haluavansa pois, mutta kuningas kieltää häntä semmoista ajattelemasta. Sanoo panevansa niin suurta arvoa markisittaren neuvoihin valtakunnan hallintoa koskevissa kysymyksissä, ettei ilman niitä tule toimeen. Tästä puhelu kääntyy hallitusperiaatteisiin, ja markisitar lausuu mielipiteitä, jotka ovat omansa osoittamaan hänen jalon ja valistuneen mielenlaatunsa.

Kolmannessa näytöksessä edellä kerrottu juoni valmistuu. Villarceaux tulee Montespanin toimesta markisitar d'Aubignén kabinettiin kuninkaan perhehuoneustoon, huolimatta siitä, että jokaisen syrjäisen on mitä ankarimmasti kielletty sinne tunkeumasta. Kuningas ilmestyy niin-

ikään sinne, näkee Villarceauxn ja suuttuu ankarasti ei ainoasti kreiviin, vaan markisittareenkin, joka ensimmältä on ottanut kreivin tulon omaksi syyksensä. Pian kyllä asian oikea laita tulee ilmi, mutta kuningas, joka epäilee markisittaren osoittaman lämmön kreiviä kohtaan perustuvan syvempiin suhteisiin, eroaa hänestä kylmänä, vieläpä suostuu markisittaren pyytämään eroon siitä toimesta, mikä hänellä on ollut hovissa. Samaan liittoon ilmestyy Montespankin huoneeseen, nauttimaan siitä pysyväisestä voitosta, minkä hän luulee kilpailijattarestaan saaneensa.

Neljännessä näytöksessä kohtaamme markisitar d'Aubignén Saint-Cyriin perustamassaan aatelisneitojen orpokodissa, jonne hän hovista erottuaan on vetäytynyt syrjään, omistaaksensa kaiken aikansa ja harrastuksensa tämän lempilaitoksensa hyväksi. Ero hovista ja kuninkaasta, johon hän on todellisella rakkaudella kiintynyt, on hänet peräti masentanut, ja me tapaamme hänet sairastamasta. Hartauteen vaipuneena hän rukoilee itselleen voimaa vastustamaan tuota tunnetta, jota hän pitää luvattomana, rukoilee itselleen altista tyytyväisyyttä siihen asemaan, johon hänet kohtalo on määrännyt. Villarceaux ilmestyy tännekin markisittaren tyyssijaan uudistamaan pyyteitänsä, mutta markiisitar edelleen torjuu luotaan hänen tarjomuksensa. Taaskin tulee kuningas ja keskeyttää kohtauksen. Kreivi Villarceaux, joka huomaa kuninkaallisen kilpailijansa rinnalla turhaan toivovansa voittaa markisitarta, syöksee tikarin rintaansa päättääkseen päivänsä, mutta saapi markisittaren toimesta huolellisen hoidon ja jää eloon. Kuningaskin, joka nyt jo ymmärtää panna arvoa kreivin uskollisille rakkaudentunteille, antaa hänelle anteeksi tuon tunkeutumisen hänen tielleen ja lupaa hänelle vastaiseksikin suosionsa. Kuningas ja markisitar jatkavat edellisen kohtauksen kautta keskeytynyttä puheluansa. Hän pyytää aikaisempaa käytöstään markisitarta kohtaan anteeksi ja vaatii tätä palaamaan hoviin, jos ei ainaiseksi, niin kuitenkin niin usein kuin mahdollista. Markisitar taistelee sydämensä oikeuden ja luullun velvollisuutensa välillä luopua liian ylhäisestä lemmestään ja jäädä kasvatuslaitoksensa johtajaksi. Hän ei ainakaan vielä voi päättää miten tekisi. Kuningas poistuu, mutta pyytää markisitarta jo seuraavaksi päiväksi saapumaan hoviin.

Viides näytös alkaa kiihkoisalla keskustelulla kuninkaan ja madame de Montespanin välillä. Vedoten kuninkaan entisiin tunteisiin häntä kohtaan rukoilee hän päästäkseen jälleen suosioon. Turhaan. Kuningas on ainaiseksi häneen ja hänen juonitteluunsa tympäytynyt. Sen ohessa todellinen rakkaus, joka hänessä on herännyt markisitar d'Aubignéta kohtaan, on aikoja sitten vieroittanut hänet entisistä löyhistä lempisuhteistaan. Louvoiskin, joka ei suosiollisilla silmillä katsele markisittaren kasvavaa vaikutusvaltaa kuninkaaseen, koettaa, nähtävästi Montespanin kehoituksesta, saada valtiasta luopumaan rakkaudestaan, huomauttamalla hänelle, että hän sen kautta on tehnyt itsensä alhaison ivan esineeksi. Turhaan tämäkin. Ludvik ei kuuntele häntä. Silloin Louvois tuo esiin muutamia anastamiansa kirjeitä, jotka paljastavat erään kuningasta vastaan tehdyn salaliiton. Näissä on myös muudan hänen omalta tyttäreltään, prinsessa Contilta, jossa tämä mitä pilkkaavimmalla tavalla miehelleen kertoo isänsä ja markisittaren keskinäisestä suhteesta. Markisitar itse, joka noudattaen kuninkaan kutsua on tullut hoviin ja nyt istuu hänen luonaan, saapi hänkin tämän herjauksen kuulla. Kuningas suuttuu anka-

rasti tyttärelleen, mutta leppyy kuitenkin vihdoin markisittaren puoltorukouksen johdosta. Hän käy yhä hellemmäksi ja tekee vihdoin suoran rakkaudentunnustuksen markisittarelle sekä pyytää hänet puolisokseen. Markisitar suostuu. Näytöksen viimeisessä kohtauksessa tapahtuu vihdoin yhteen liittyneiden vihkiäiset linnan kappelissa. Hovin arvohenkilöt ovat saapuville kutsutut. Kuningas pitää kokoontuneille puheen ja julistaa heille päätöksensä ottaa puolisokseen markisitar. Tälle hän myös on tarjonnut kuningattaren kruunun, mutta vaatimattomuudessaan tämä on kieltäytynyt sitä vastaanottamasta ja »tyytyy olemaan Ludvikin sydämen kuningatar», »olemaan ihanin jalokivi Ludvikin kruunussa».

Tämmöinen on kappaleen juoni: toiselta puolen sankarittaren velvollisuus vastustaa omaa rakkauttansa kuninkaaseen, toiselta puolen hänen sydämensä oikeus sekä kuninkaan mielihalun noudattaminen. Tähän pääjuoneen kutoutuu joukko sivukohtauksia, joiden määränä on kuvata Françoise d'Aubignén ylevää mielenlaatua. Kappale on pääasiallisesti tarkasti historiallinen ja perustuu kirjailijan erikoiskohtaisiin tutkimuksiin aikakauden elämästä. Lähteenä hänellä nähtävästi on ollut de Noaillesin perusteellinen ja laaja monografia „Histoire de madame de Maintenon et des principaux événements du règne de Louis XIV", joka teos perinpohjin kumoo Saint-Simonin muistelmiin perustuvan aikaisemman mielipiteen näytelmäkappaleen nimihenkilöstä. Ainoastaan muutamat sivuhenkilöt ovat epähistoriallisia. Hra Hahlin teoksesta saakin sangen hyvän käsityksen Ludvikin hovielämästä, jonka hyvät ja huonot puolet siinä astuvat eteemme kokonaisena, eheäpiirteisenä tuokiokuvana. Varsinkin on mielestämme tekijän onnistunut toimivien henkilöiden puhelaadussa jäljitellä Ludvikin aikakauden sirokäänteistä, hiukan sirkilöityä kieltä, mimmoista Ranskan ylimystön silloisessa seuraelämässä käytettiin. Silti se ei ole luonnotonta. Päinvastoin se on esitettävälleen rikkihienostuneelle aikakaudelle ja seurapiirille varsin luonnollista. Sen ohessa vuoropuhelu on sujuvaa ja sattuvaa. Kohoaapa se usein lyrilliseen lentoon ja syvätunteisuuteen, joka ylentävästi ja lämmittävästi vaikuttaa mieleen. Tämä ajanasun uskollisuus tietysti vielä enemmin pääsisi oikeutettuun arvoonsa, jos näkisimme ja kuulisimme kappaleen näyttämöltä esitettynä, sitä paremmin, mitä tarkemmin pukuihin ja sisustukseen nähden näyttämöllepano tapahtuisi. Tätä näytelmää voipi niinmuodoin pitää historiallisena laatukuvauksena. Mitä kappaleen kokoonpanoon tulee, on se mielestämme tehty taiteensa yleisiä sääntöjä noudattamalla ja semmoisenaan katsottava varsin onnistuneeksikin. Voitaisiin kuitenkin muistuttaa, että päähenkilön sisällisessä kehityksessä ilmenee jonkinlaista voimattomuutta, että hän on käsitetty ja esitetty ehkä liian ventomielisenä, ryhtymättömänä naisluonteena, jonka kohtalo muodostuu enemmän muiden kuin hänen oman toimintansa kautta. Mutta jos käsitämme tekijän oikein, on hän tahtonutkin kuvata Françoisen itseensä vetäytyneeksi araksi luonteeksi,

joka herkkätuntoisena väistyy syrjään, jos ulkomaailman vaikutukset häntä epämieluisasti koskettavat. Silti hän ei ole mielenlujuutta vailla. Tämä hänen ominaisuutensa ilmenee siinä pontevuudessa, millä hän vastustaa sydämensä taipumusta Ludvikiin, siinä alttiudessa, millä hän on valmis luopumaan asemastaan, kun kuninkaan epäluulo hänelle siihen antaa sopivan aiheen, ja vihdoin siinä uhrautuvaisuudessa, millä hän vastoin omaa etuansa kuninkaan edessä puolustaa Villarceauxta, jonka huomaavaisuus on hänelle niin vastahakoinen. Tämä tosinaisellisuus se se kuitenkin lopulta on hänen luonteensa varsinainen voima, joka vie hänet voitollisesti sydämensä salattujen haaveiden perille ja vetää Ludvikin hänen puoleensa ja vihdoin hänen puolisoksensakin. Kysyttäneen, tokko tämmöinen mimoosaluonne on hyvin valittu näytelmäkappaleen pääkannattajaksi, onko se omansa teatteriyleisön mielenkiintoa ylläpitämään. Uskomme emmekä usko sitä. Jos Françoise d'Aubigné saapi esittäjäkseen näyttelijättären, joka on oppinut kuvaamaan sielun sisällisiä taisteluita, sen sisällistä elämää ja toimintaa, on kappale epäilemältä kiinnittävä sivistyneen valioyleisön huomiota. Päinvastaisessa tapauksessa sen vaikutus on oleva laimea; suurta yleisöä se ei missään tapauksessa voine pitemmältä viehättää. — Kappaleen toiset päähenkilöt, kuningas ja Montespan, sitävastoin esitetään voimakkain piirtein. Heissä ilmenee todellista dramallista verta ja vikevyyttä. Lisäksi esiytyy vielä Louvois eheänä, johdonmukaisena luonteena: tarmokkaana ja omavaltaisena ministerityyppinä. Emme myöskään voi hra Hahlin kappaletta täysin vapauttaa siitä syytöksestä, etteikö siinä silloin tällöin tavattaisi pitkäveteisyyksiä, liiaksi venytettyjä keskushaastelmia, jotka eivät huomattavassa määrässä toimintaa eteenpäin saata, joskus joku liian laajaksi paisunut yksinpuhelmakin (IV näyt., V koht.), joka kyllä voi olla omansa selittämään asianomaisen tunnekehitystä hänelle itselleen ja kuulijalle, vaan näyteltäväksi aiotussa kappaleessa tekee sittenkin hiukan epätodellisen vaikutuksen, poiketessaan siitä, mikä tavallisessa elämässä tapahtuu. Mutta tämmöiset epäkohdat voidaan kappaletta näyteltäessä helposti poistaa. Painettu kirjateos lieneekin toistaiseksi julaistu lukunäytelmäksi ja siitä syystä hieman laveaperäisesti esitetty.

Huomauttaessamme näitä seikkoja emme mitenkään tahdo kappaleelta kieltää näytelmällistä mielenkiintoa. Me väitämme vain, että sillä olisi vielä suuremmassa määrässä tuo jokaisen taideteoksen olinehto omanaan, jos tekijä olisi voinut äsken mainitsemamme epäedullisuudet välttää. Ja vakaumuksemme on, että se esitettynä näyttämöltä, jota varten se tietysti onkin aiottu, epäilemättä vaikuttaisi hyvin miellyttävästi siihen yleisöön, jota varten se näyttää olevan kirjoitettu. Teatteriyleisöllemme tietääkseni ei olekkaan ennen tarjottu puheenaolevasta kulturipiiristä muita kuvauksia kuin Molièren ilvenäytelmät, jotka tie-

tysti luovat aikakauden elämästä vain säröviivaisen, naurun monitahkoisessa särmiössä taitetun irvikuvan. Vakaa toivomuksemme sentähden on, että Suomalainen teatteri ottaisi tämän kotimaisen näytelmätuotteen niin pian kuin mahdollista ohjelmistoonsa. Siten tekisi se oikeutta nuorelle kirjailijalle, jolta ainoastaan tällä ehdolla mielestämme voipi pyytää uusia ponnistuksia niin kauniisti aloittamallaan uralla, tekisipä myöskin oikeutta yleisölle, joka siten yleissivistyksensä kieltämättömäksi eduksi pääsisi tutustumaan Louis Quatorzen merkilliseen aikakauteen, vieläpä kotimaisen hyvätietoisen oppaan johdattamana. Kappaleen merkitys sen hyvin sietäisi. Sillä aineeltansa se meistä on mitä huomattavimpia ilmiöitä viimeaikaisen kaunokirjallisen tuotantomme alalta.[1]

Lopuksi pari sanaa tekijän suomenkielestä. Se on meistä varsin sujuvaa ja kaunista kirjakieltä. Joitakin eteläkarjalaisia murteellisuuksia siinä kuitenkin tavataan, esim. *hennon -ntoa* (useissa paikoin), jonka sijaan tavallisesti sanotaan *hennon -nnoa; tienristikko* (s. 50) = *tienristi* l. *risteys* (vert. *ristikko* korsverk). Vääriä tai oudosti käytettyjä puheentapoja ja sanoja joskus myöskin tavataan. Olemme huomanneet seuraavat: *arveluita* (s. 139) = *epäilyksiä* (betänkligheter), sillä *arvelu*han on = *luulo; murehtia siitä* (s. 152) = *murehtia sitä; pää täynnä lemmenkuherruksia* (s. 177) = *p. t. lemmenhaaveita* l. *-houreita; kuinka vienoa tietää teidän jalon povenne jakavan ylenmääräisen onneni tunteita* = *kuinka suloista tietää* j. n. e. (*vieno* on ainoastaan objektivisesti suloinen, *suloinen* sekä subjektivisesti että objektivisesti). Väärin kirjoitettuja sanamuotoja näemme myös joskus, esim. usein *neidin,* vaan sen sijaan myöskin (esim. s. 114) oikean muodon *neiden; koittakaa* (s. 124), joka proosakielessä on kirjoitettava *koettakaa* eroitukseksi verbistä *koittaa* = *sarastaa; itsekieltäymys* (s. 126), jossa on kaksi objektin aihetta: itse ja refleksiivipääte; siis ainoastaan *itsekieltämys* t. *kieltäymys.*

Vilpittömästi pyydämme saada onnitella tekijää tämän hänen ensimäisen kaunokirjallisen teoksensa johdosta, joka tulevaisuuteen nähden mielestämme antaa runsaita toiveita, ja odotamme häneltä pian uusia luomuksia vähätuotteisen näytelmäkirjallisuutemme alalla.

A. V. F.

[1] Että se muuallakin on tunnustettu huomiota ansaitsevaksi, siitä olkoon meidän sallittu kertoa eräs kuuloomme tullut hauska tieto. On näet puhuttu, että Françoise d'Aubigné, suomalaisen näytelmöitsijän esikoistuote, aiotaan englannin kielelle käännettynä pikapuoliin esittää Charlestonin kaupungissa Etelä-Carolinassa. Muudan sikäläinen kirjailija, Yhdysvaltain huomatumpia, joka ulkomailla on tekijään ja hänen teokseensa tutustunut, on sen mainitulle kielelle kääntänyt ja tahtoo sillä perehdyttää maansa yleisöä kaukaisen Suomen kirjalliseen elämään.

Lyrillistä runoutta.

HILJA HAHNSSON, *Tuomenterttuja*. Helsingissä 1899, Otava. 143 siv. 8:o. Hinta 1: 75.

Jouluksi 1895 julkaisi Hilja Hahnsson kirjallisen esikoisensa, satasivuisen runovihkosen „Oraita“, jonka puhdasaatteinen ja lämmintunteinen sisällys herätti lupaavia toiveita nuoren tekijättärensä suhteen. Eikä näissä toiveissa ole petyttykään. Viime keväänä näet Hilja Hahnsson julkaisi toisen runokokoelman, „Tuomenterttuja“, joka sekä sisällykseltään että muodoltaan epäilemättä osoittaa nuoren runoilijattaren kehittyneen ja kypsyneen, jos kohta edistysaskel ei olekkaan niin suuri kuin olisi sopinut neljän vuoden kuluttua toivoa. Tämä uusi kokoelma sisältää, paitsi sievää ja kokoelmaa kuvaavaa alkurunoa, „Tuomenterttuja“, seuraavat sikermät: luonnonlauluja; tunteita ja mietteitä; elämästä; Kanaanin kukkuloilta sekä käännöksiä, yhteensä noin puolisen sataa runoa. Mitään aiheiden puolesta uutta ei niissä esiinny; ne ovat noita vanhoja, sata ja tuhat kertaa ennen laulettuja. Itse sanookin runoilijatar vilpittömästi heti alussa:

Minä vanhoja lauluja laulelen,
lie ennen kuullut ne jokainen,

mutta lisää samalla

Vaan uuttakin lienee lauluissani,
sydänkielien sointuja rinnastani . . .
Taru vanha, mut uusi ainiaan,
sydän uusi kun tuntevi uudestaan.

Tosin aiheet eivät runoudessa yleensä muutu, ja runoilijasta siis melkein yksinomaan riippuu, kuinka hän osaa noita ikivanhoja aiheita yhä uudestaan pukea nautittavaan ja miellyttävään muotoon, esittää niitä oman ominaisen tunnemaailmansa elävässä valaistuksessa, antaa niille personallista, subjektivista väritystä. Ja viimemainitussa suhteessa on neiti Hahnsson tavallaan onnistunut — onnistunut kenties liiaksikin. Tässä kuten edellisessäkin kokoelmassa viehättää lukijaa tuo ihanteellisen puhdas, hellä- ja lämmintunteinen henki, joka johtavana perussävelenä käy läpi kokoelman. Siihen liittyy läheisesti harras, uskonnollinen mieliala, joka antaa runokappaleille omituisen velvollisuuden-omaisen värityksen. Mutta tällainen runoilijattaren tunnemaailma on liian yksipuolinen; ja kun se samalla ei ole erittäin elävä eikä vilkas, seuraa siitä, että runokappaleet yleensä ovat samankaavaisia, toistensa kaltaisia, kohoamatta yksikään, niin kauniita kuin itsessään ovatkin, todelliseen runol-

liseen lentoon ja syvyyteen. Sentähden kokoelma läpiluettuna jättääkin lukijan mieleen jossakin määrin ylimalkaisen, yksitoikkoisen ja kenties alakuloisen vaikutuksen; yksikään kappale ei oikein jaksa „repäistä“ mukaansa. Osaltaan voi siihen olla syynä sekin, että tekijättären aatepiiri liikkuu jotenkin ahtaissa rajoissa eikä anna tilaisuuttakaan suurempaa runollista voimaa ja inspiratsionia ilmituomaan. Tuntien hyvin tämän puutteen runoilijatar itse sanookin:

Ei metsämaitten pieni puro saata
kuin virta vuolas uurreskella maata,
ja korven kuuset korkeat
sen näköalat sulkevat.

mutta lisää ja kenties syystäkin:

Sen tiedän: onnellisin on
hiljainen puro kuusikon.

Todella Hilja Hahnssonin runot ovatkin „hiljaisia“, vaatimattomia „tuomenterttuja“, kevään kainoja esikoiskukkia, joiden tuoretta tuoksua hetkisen mieltymyksellä nauttii. Luonto häntä parhaiten vetää puoleensa, sen kuisketta hän on kuunnellut ja itseensä imenyt. Itse hän sanoo luonnonkaihostaan:

On mulle kuiskutellut luonnon kieli
ja lempehen on leimahtanut mieli . . .
ja sydän luonnon kanssa vaan
lyö herkin yhteistykytyksin . . .
Ja siksi teistä laulankin,
mä luonnon lapsi kaupungissa.

Luonnonlaulujen sikermä onkin epäilemättä kokoelman parhain osa. Niissä edes jossakin määrin tuoksahtaa vastaan raikkaampi tuulahdus, vireämpi väre tuon yleensä alakuloisen tunnelman lomasta. Sellaisia raikkaita kappaleita ovat esim. „Koivun laulu kevätaamuna“ ja kansanlaulua tapaileva „Mänty, kuusi ja koivu“. Muiden kaunisten runojen joukosta mainittakoon „Vanamolleni“, missä sievän sisällyksen ohella viehättää lukijaa sulavasti sujuva vanha runomitta. Runollisen kaunis on „Miksi huokuvat hongat hiljaa“, joskin sitä lukiessa ehdottomasti johtuu mieleen B. E. Malmströmin „Hvi suckar det så tungt uti skogen“.

Vähemmän onnistuneet ovat mielestämme sikermät „Tunteita ja mietteitä“ ja „Elämästä“. Siihen lienee etupäässä syynä nuoren runoilijattaren tunnemaailman ja aatepiirin ahtaus ja yksipuolisuus, joka katselee elämää ainoastaan yhdeltä kannalta. Eihän tietysti sillä iällä vielä elämän monipuolisuus kokemuksineen ja kysymyksineen ole ehtinytkään

tarpeeksi syvälle kuvastua runoilijattaren mieleen. Runossa „Erään arvostelun johdosta“ tekijätär kyllin vaatimattomasti itse kuvaa runottarensa luonnetta ja harjoittaa ilahuttavaa itsearvostelua, jota viime esimerkkiä meidän nuoret runoniekat, ohimennen Horation sanoilla lausuttuna, „nocturna versate manu, versate diurna!“[1] Monen heikon ja vähäpätöisen runon sijasta on mainittava runollisen kaunis, tunnelmallinen „Oi, jos nukkua saisin silloin . . .“, ja läpeensä rakkautta ja hellyyttä huokuva runo „60-vuotiaalle äidilleni“. Elintehtävää etsiessä runossa tekijätär kauniisti ilmaisee lujan uskonnollisen vakaumuksensa, joskin tuollaisen virallisen uskontunnustuksen runollinen arvo ei liene kovin korkea. Sen sijaan useat elämänkuvat ovat paremmin onnistuneita. Tunnelmarikas on „Haudan kuusi“ ja soma on „Kihlattu ystävä“, mikä niin sisällyksen kuin muodon puolesta muistuttaa paljon Runebergin samallaisia „Idyll och Epigram“-pätkiä. „Lapsen hoitajassa“ sievä sisällys ja notkea vanha mitta hyvin täydentävät toisiaan. Kaunispiirteisiä ovat runot „Salokirkossa“ ja „Muna-Reeta“.

„Kanaanin kukkuloilta“ sikermässä runoilijatar varsinaisesti on antautunut jo edellisissä kappaleissa usein esiin pilkistävän uskonnollisen runouden alalle. Tuskinpa kuitenkaan nuo evankeliumein ja epistolain yksinkertaiset, koruttomat esitykset parantunevat, jos niitä virsilauluiksi taiderunouden pukuun puetaan. Siltä ainakin tuntuu näitä hengellisiä lauluja lukiessa, sillä mitään erityistä tunteen syvyyttä ja välittömyyttä ne eivät jaksa tekijässään osoittaa eikä lukijassa herättää.

Käännöksiä on muutamia saksalaisten runoilijain runoista ja ne tuntuvat jokseenkin sujuvilta, vaikkei tietysti lisä haittaa tekisi. — Kieli ja runomitta Hilja Hahnssonin runoissa on ilahuttavan moitteetonta, niin ettei siitä juuri tarvitse tehdä huomautuksia. Varsinkin vanhan runomitan käyttämisessä on neiti Hahnsson sangen taitava ja notkea. Runolliset vertaukset ja kuvat ovat kenties vielä hiukan laihanpuoleisia ja niukkoja, mutta niistä kyllä auttaa ahkera runollinen harjoitus ja muodon hiominen. Toivoa sopii, että Hilja Hahnsson „elintehtävää etsiessään“ ei suinkaan unhoita hyvillä edellytyksillä alkamaansa runoilijattaren uraa, vaan yhä vastedeskin helkyttelee heleä- ja helläsointuista kanneltansa loihtimalla siitä ilmi yhä kirkkaampia ja monipuolisempia säveleitä.

O. A. K.

---

[1] »harjoittakaa päivin ja öin!»

Kielitiedettä.

OSSIAN GROTENFELT, *Ord och sakförklaringar till M. Tullius Ciceros tal för skalden Archias och konung Deiotarus.* Porvoossa 1899, Söderström & Kumpp:n jaeltavana. 78 siv. 8:o. Hinta 1: 25.

Tekijä on jo aikaisemmin toimittanut muutamia tämänlaatuisia selityskirjoja eräisiin muihin Ciceron puheisiin, joita meillä kouluissa luetaan, — tosin vain, kuten tämänkin, ruotsiksi, sillä eihän se ole hänen syynsä, että suomalaiset koulut näkyvät saavan kauemmin odottaa samanlaisia selityskirjasia. Suuri haitta latinanopetukselle on kuitenkin, ettei ole olemassa oppilaita varten selityksiä luettaviin auktoreihin; ne varmaan antaisivat uutta virikettä tällekin opinnolle ja uusia vesoja versoaisi ikivanhasta rungosta.

Mikäli tiedän ja itsekin olen kokenut, olivat nuo hra O. G:n edelliset selitykset sangen arvokas lahja koululle, ne kun on toimitettu suurella taidolla ja huolella sekä hyvien lähdeteosten avulla. Odottaa sopii siis, että vasta-ilmestynyt teos, joka noudattaa edeltäjiensä suunnitelmaa, on tekijältään yhtä hyvästi onnistunut, jopa, jos mahdollista, paremminkin, mikäli hänelle on työn kestäessä kokemusta karttunut. Silmäys kirjaan näyttääkin todistavan näin olevan. Niinkuin ennenkin, käy selitysten edellä, niiden perusteena ja pohjana, historiallinen johdanto, joka saattaa meidät niiden tapausten ja olojen keskelle, joista puhe on aiheensa saanut. Johdanto on varsin taitavasti laadittu: muutamalla sivulla esitetään selvästi toimivien henkilöiden suhteet niihin; koko asema valaistaan, ja saamme tietää kaikki pääfaktat, joita puheen oikea ymmärtäminen edellyttää. Tietysti tavataan vielä erikoisselityksissäkin aina vähä väliä niitä näitä hyödyllisiä ja hauskoja historiallisia tietoja. — Tämän perästä seuraa yleiskatsaus puheen sisällykseen ynnä siihen perustuva puheen jäsentely eri osiin, yli- ja ali-jakoinen. Siinä vasta näkee, mille ankaran logiikan perustalle Ciceron puhe on rakennettu, miten tarkoin pieninkin osa liittyy suurempaansa, ja suuremmat taas keskenään, kunnes kaikesta sukeutuu eheä, sopusointuinen kokonaisuus, jopa miltei taideteos. Miten retorinen tyyli taas on rakennusta sen erikois-kohdissa keinoillaan somistanut, sitä tekijä vähä väliä osoittaa selityksissään, figureista ja muista tyyliseikoista puhuessaan. Nämä selitykset raivaavat nuoren lukijan tieltä kaikki loukkauskivet, olkoot ne kielellistä tai asiallista laatua, vaikeita lausemuotoja tai historiallisia ja muinaistieteellisiä seikkoja, jotka estävät sisällystä ymmärtämästä. Tottuneella kädellä selvitellään sekavat, valaistaan hämärät paikat, — ja tästä oppilaat varmaan ovat tekijälle kiitolliset. Sen sijaan hän ei ole katsonut pedagogin kannalta oikeaksi antaa heille valmiita sanaluetteloja, joilla he vapautuisivat „terveellisestä“ vaivasta itse etsiä sanoja eri merkityksineen sanakirjasta.

Ainoastaan missä jonkun lauseen tai kohdan oikea ymmärtäminen muuten kävisi vaikeaksi tai se riippuu jostain eri sanasta, ilmoitetaan sanan merkitys sillä kohtaa tai käännetään koko lause; niinikään synonymit selitellään. — Ei voi valittaa selityksiä niukoiksi. Onpa ehkä joskus selitetty liiankin helppoja lauseita.

Kaikkialla ilmenee aineeseensa ja sen käsittelyyn tyystin perehtynyt pedagogi. Itsessään kuivahkoa ainetta elähyttää tekijän into ja harras halu nuorisolle nousevalle selittää klassillisen muinaisajan neronluomia. Viehättyypä hän joskus lämpimin sanoin kiittämään klassillisen kulturin — niin monissa piireissä nykyään epäiltyä — merkitystä meidänkin ajalle:

— — „så är det (detta tal) dock af stor betydelse för alla, som intressera sig för en högre bildning. Ty när den store talaren och fint bildade literaturvännen Cicero med hänförelse upphöjer alla sträfvanden för poesi, vetenskap och högre bildning, när hela talet genomgås af en varm tacksamhet och en högstämd tro på det goda och sköna i människolifvet, och när allt detta är iklädt ett skönt och kraftigt språk, så kan detta tal icke undgå att lifligt anslå alla för dylikt öppna sinnen." (siv. 8).

Allekirjoittanut puolestaan yhtyy mielellään näihin lauseisiin, ja puhe „pro Archia poeta" onkin aina tunnustettu hyvin sopivaksi koulussa luettavaksi. Mutta mitä tulee toiseen selitettyyn puheeseen, haluttaisi olla toista mieltä. Sen sisällys ei voi lämmittää lukijaa, kun puolustettava henkilö, jos kohta sillä kertaa viaton, kuitenkin tiettävästi oli verenhimoinen ja itsekäs, eikä puheen kehutut edut (siv. 51) ole sitä laatua, että koulupojat niitä voivat tajuta tai niistä sanottavasti aineeseen ihastua.

K. F.

GUST. Z. SANDMAN, *Svensk-finsk och finsk-svensk nautisk ordbok. — Ruotsalais-suomalainen ja suomalais-ruotsalainen merisanakirja.* Viipurissa 1899, Viipurin laivanpäällysmiesyhdistys. 174 siv. 8:o. Hinta nid. 3: —, sid. 3: 30.

Käsikädessä henkisen ja aineellisen edistyksen kanssa käy kielen kehitys. Mikäli uusia käsitteitä ilmestyy, sikäli täytyy kielen keksiä niille uusia sopivia ilmaisumuotoja: toisten käytännössä olevain sanain merkitys ja ala laajenee, kasvaa, saaden suuremman käytännön, kuin mikä niillä kielessä ennen on ollut, toisten taas vähenee, rajoittuu — ja selvyyden edistämiseksi sekä täsmällisyyden aikaansaamiseksi tarvitaan yhä uusia sanoja, jotka tavallisesti hankitaan joko johtamalla tai muodostamalla kielen entisistä varoista tai suoranaisella lainalla vieraista kielistä. Näin on esim. tieteellistä tarvetta varten vähitellen kehittynyt oma erityinen tiedesanasto, jota nykyään useilla tieteen eri aloilla parannetaan ja täydennetään. Niin on myös syntynyt suomenkielinen merisanasto, joka on verrattain nuori ja vähän tunnettu, ja jota on varsinaisesti kehitetty niiden noin kolmenkymmenen vuoden kuluessa, jonka

ajan meillä täydellisiä suomenkielisiä merikouluja on ollut olemassa. — Ensimäinen „Suomalainen meri-sanakirja“ ilmestyi jo vähän aikaisemmin, kuin merikouluissamme aljettiin opettaa suomenkielellä, v. 1863 everstiluutnantti Albin Stjerncreutzin toimittamana. Teos on jonkunlainen merioppikirja sanakirjan muodossa, kuvilla ja selityksillä varustettu, niin että meritieteeseen perehtymätönkin sen avulla voi päästä selville useasta muutoin hänelle tuntemattomasta asiasta.

Ilmoitettavanamme oleva sanakirja, joka on syntynyt yhteistoiminnan kautta, tahtoo sekä yleensä vakaannuttaa merisanastoamme että erityisesti poistaa siitä sen epävarmuuden, mikä varsinkin meriasetusten suomentamisessa ilmestyy. Millään kielitieteellisillä vaatimuksilla kirja ei esiinny, mutta jo semmoisenaan näyttää se ainakin syrjästä katsoen voivan vastata sen tarkoituksen, jota varten se on toimitettu. Ollen merisanasto se tietysti ei sisällä mitään muuta, kuin sellaista, joka ehdottomasti kuuluu meriterminologiaan. Missä määrin se on täydellinen, on vaikea sanoa; täydentämistä ja tasoitusta se kuitenkin tuntuu kaipaavan. Esim. *korsvåg* (ristilaine), *störtvåg* ja *svallvåg* (= störtsjö, hyrskylaine), *seglen ligga i fläkterörn* (purjeet ovat aasillaan), *framlasta, förlasta* (lastata keulavoittoiseksi, keulalleen), *jämnlastad* (tasapainoinen) y. m. puuttuvat sanastosta, ja toisia sanoja, kuten esim. *styråra* (mela), *tuhto* (toft), y. m. tapaa vain sanaston toisessa, mutta ei molemmissa osissa. — Vanhempien merta kulkevien kansain merisanat ovat tietysti meilläkin saaneet kansalaisoikeuden ja vaikea lienee niiden poistaminen käytännöstä, tuskinpa aina toivottavakaan; mutta siinä missä muodostetaan omia sanoja joko ottamalla vieraskielinen sana lähtökohdaksi tai suoraan kääntämällä, ovat nuo uudet sanat saatettavat kielemme mukaisiksi ja muutenkin luonteviksi. Esim. *kanot* sanaa vastannee nykyisessä käytännössä useimmin kan*oo*tti, kuin „kanuutti“; *jagare* = ajopurje („jaakari“), *lifboj* on parempi suomenta sanalla pelastusrengas, -vyö, kuin „hengenpelastuspoiju“; *skärgårdsflotta* = saaristo l. rantalaivasto (ei „kaiskulaivasto“, sillä „kaisku“ = skär lienee vähemmin tunnettu); *styrman* = per*ä*mies, (ei „per*i*mies“), koska sanotaan peränpito j. n. e. — *Äta sig i vinden* „syöpyä tuuleen“, mutta kenties paremmin: kohota, nousta tuuleen. (Vrt. Porkka, Suomenkielisiä merisanoja. Valvoja 1885, s. 443—447).

U. K.

Kertomuksia.

SUOMALAINEN TALONPOIKA, *Suomalaisen talonpojan elämänvaiheet.* Kertonut tosielämän pohjalla — —. Porvoossa 1898, Werner Söderström. 66 siv. 8:o. Hinta —: 65.

Tämä kirja kertoo koristelematta suomalaisen talonpojan elämänvaiheita, talonpojan, joka voimiensa mukaan on koettanut seurata aikamme edistystyötä sivistyksen ja taloudellisen elämän aloilla. Mitään ihmeellisiä tapauksia siinä ei kerrota, se on tavallinen, jokapäiväinen elämänjuoksu. Miksikään muuksi ei tekijä tahtonutkaan sitä kuvata. Mutta me tunnemme kaikki niin hyvin nuo olot ja käsitykset maarahvaamme kotoisiksi, todellisiksi, ja juuri sentähden me niihin mielellämme tutustumme ja opimme niistä jälleen paremmin kansamme luonnetta tuntemaan. Siitä syystä ansaitsee kirjanen epäilemättä lukemista. Se voisi myöskin näyttää niille, jotka eivät kansallisessa herätystyössämme tahdo nähdä mitään muuta kuin keinotekoista yllyttelyä, ettei asianlaita suinkaan ole niin, vaan että tämä kansallisuuden tunne luonnollisesti, ikäänkuin välttämättömyydellä syntyy kansan mielessä, joka vain rupeaa yleisiä asioita ajattelemaan.

G—t.

Tietoja eri aloilta.

Huomautuksia kirjoitukseen „Böömin kansallisuuskiista".

Meille on lähetetty seuraavat itävaltalaisen professorin, toht. JOHANN SIEBERTin (Leitmeritzistä) tekemät huomautukset Valvojassa olleeseen kirjoitukseen »Böömin kansallisuuskiista». Julkaisemme ne varsinkin sen vuoksi, että arv. kirjoittaja, joka useampana vuonna on Suomessa matkustanut ja suurella harrastuksella maamme oloihin perehtynyt, on ne kirjoittanut suomen kielellä. Tekijän omakätiseen käsikirjoitukseen emme ole tehneet mitään muutosta.

S. 313. Saksalaisuudella Böömissä ei enää ole valtava asema. He ovat vähemmistössä maapäivillä ja sentähden enemmistön maanhallituksen alaisina. Mutta he ovat varallisempia ja maksavat enemmän veroa kuin Tshekkiläiset.

S. $^{315}/_{316}$ Puolalaisen kansallisuuden johtava aines ei halunne puolalaisen valtion perustamista Itävaltaan etupäässä siitä syystä, että Puolalaiset — itsenäisinä — eivät voi olla olemassakaan: he tarvitsevat edelleen Saksalaisten veroa.

S. 319. Se ei ole totta, että joka talossa on keisari Wilhelm II:n kuva suurimmassa kunniassa. Minä tunnen koko saksankielisen Böömin, enkä koskaan ole nähnyt semmoisia kuvia. Ainoastaan harvoin tapahtuu, että ne jossakussa saksalaiskansallisen yhdistyksen huoneistossa löytyvät. Muuten näkee niissä Bismarckin kuvan useammin.

S. 320. Tshekkiläiset sekakielisessä alueessa eivät enää ainoastaan »pyynnöstä» saa omakielisiä asiakirjoja. He saavat semmoisia, jos he »vaativat»; ja heidän täytyy nimenomaan »vaatia» syystä, että he tavallisesti tarvitsevat asiakirjoja (esim. passia, papintodistuksia, j. n. e.) lähteäksensä ulkomaille tai

saksalaiseen naapurikuntaan, missä tshekkiläis-kielellä toimitettua asiakirjaa ei ymmärretä. Saksalainen ei ole tarpeessa »vaatimista», koska hän ei koskaan asetu asumaan tshekkiläisten alueeseen.

Maakansa ei seuraa pappien politiikia. Se päättää ja menee eteenpäin täydellä mielellä ja itsenäisesti. Välistä tapahtuu, että joku yksinäinen pappi auttaa neuvollansa, mutta »organisatioonia» ei löydy.

Johtavan saksalaisen luokan liberalismi ei ole ollut koskaan uskonnonvapauden ja ennen kaikkea rajattoman elinkeinovapauden ihailija; se liberalismi on aina ollut suvaitsematon, sen jäsenet komeilivat sanoilla, mutta itse asiassa he katsoivat omaa etuansa.

S. 326. »Deutscher Schulverein'in» ja »Matice Školská'n» koulujen vaikutus yleisiin kouluoloihin on verraten kovin vähäpätöinen. Sitä paitsi täytyy lisätä, että »Deutscher Schulverein», jonka rahatulos vuosittain on noin 250,000 Smk. (»Matice Školská'n noin 350,000 Smk.), saa ulkomaalta töin tuskin 10,000 Smk.

S. 330. Tshekkiläisillä on nykyään kaikki, mitä he tarvitsevat. He vaativat vielä tulevaisuuden vakuuttamista, s. o. Böömin valtakunnan perustamista. Silloin Saksalaisilla on tämä ainoa oikeus jälellä: maksaa veroa ja olla »mykkinä». Juuri sentähden taistelevat Saksalaiset. — Muuten (se on »yleinen salaisuus») ei löydy jaloa ihannetta. Yleinen taistelu koskee molemmin puolin yksinomaisesti n. s. »mahtikysymystä», ja Tshekkiläiset ovat yhtä törkeät kuin ennen Saksalaiset.

S. 335. Puolalaiset eivät läheskään ole siinä tilassa, että he voisivat vapauttaa itsensä aateliston ja juutalaisten orjuudesta. Olot Galiziassa (Puolassa) ovat vielä — sanalla sanoen — aivan toivottomia.

On mahdollista, että tshekkiläisen aateliston (ja böömiläisen ylimalkaan) kuuria joutuu nuor-tshekkiläisen puolueen käsiin, kuitenkin ei siitä syystä, että kaikki herraskartanot menevät kerran vasaran alle. Ne ovat liian hyvin vakuutetut. — Sitäpaitsi aatelisto on periaatteittensa suhteen exklusiivinen ja samalla vähän »kansankeskeinen» ja luopuu heti, jos huomaa, että nuortshekkiläiset eivät enää puolusta heidän säätyetujansa.

S. 337. Tosin Komarov »tyhmistyi» muutamissa tapauksissa, mutta Tannenbergin tappelun suhteen hän oli oikeassa.

Prof. Siebert on muuten pyytänyt toimitusta mainitsemaan, että hän on puheenalaisen, toht. O. Hannikaisen kirjoituksen lukenut suurella mieltymyksellä ja erittäin ihastellut sitä puolueetonta asiain arvostelua, joka kirjoituksessa ilmenee, vaikka tekijän käyttämät lähteet ovat kaikkea muuta kuin puolueettomia.

Suomi ulkomailla.

— Aksel Warén vainajan teoksesta: *Torpparioloista Suomessa* on „Russkija Vjedomostin“ 253 n:ossa laveanpuoleinen ja asiallinen selonteko.

„Ensi lakimääräisille valtiopäiville“ sanoo m. m. kirjoituksen tekijä, „jotka kokoontuvat tammikuussa 1900, tulee esitettäväksi lakiehdoitus maavuokraolojen järjestämisestä. Tämä kysymys ei ole uusi. Jo v. 1885 säädyt anoivat, että hallitus valmistaisi uuden lakiehdotuksen maan vuokraamisesta maalla. Asia meni kansliatietä ja viipyi. Asetettiin komitea, joka vasta nykyään on saanut työnsä suoritetuksi. Tuo tavanmukainen virallinen hitaus tuli tavallista suuremmaksi sen kautta, ettei komitean

käytettävissä ollut kylliksi aineksia kysymyksen kaikinpuoliseksi valaisemiseksi. Komitea pyysi senattia panemaan toimeen tiedusteluita, mutta sai kieltävän vastauksen. Näin ollen Warénin kirja ilmestyi juuri oikeaan aikaan. Se on ilmestynyt Suomalaisen kirjallisuuden seuran kustannuksella ja on tulos niistä pääasiallisesti omista havainnoista, joita Warén on tehnyt 30 kunnassa etelä- ja lounais-Suomessa. Sitäpaitsi tekijä on koonnut noin 700 torpparikontrahtia ja saanut tietoja 2,000 torpparin taloudesta."

Tehtyään sitten selkoa teoksen sisällyksestä kirjoittaja jatkaa:

„Se myötätuntoisuus, millä Warénin kirja otettiin vastaan, todistaa, että Suomen sivistynyt sääty, jonka huomio kauan on ollut takertuneena kansallisiin ja valtiollisiin kysymyksiin, vähitellen alkaa harrastaa kansan aineellisia oloja koskevia kysymyksiä. Sopinee toivoa että hra Warénin perusteellisen kirjan jälkeen on seuraava tutkimuksia muidenkin tilattomien kansanluokkien oloista, jotka ovat verrattomasti huonommat kuin torpparien."

— Englantilaisessa „Literature" nimisessä aikakauskirjassa (elok. 5 p. 1899) on E. D. Butler tehnyt selkoa parin viime vuoden suomalaisesta kirjallisuudesta.

— E. N. Setälän *Suomen kieliopista (äänne- ja sanaopista)* on prof. H. Winkler „Literarisches Centralblatt"iin (n:o 25, 1899) kirjoittanut lyhyen, mutta sangen kiittävän arvostelun. Hän sanoo kirjaa lyhyeksi, selväksi, runsaspitoiseksi, ja lausuu sen mielipiteen, ettei ole olemassa yhtään suomen kielioppia, jossa olisi läheskään niin vähän muistutuksen sijaa tieteelliseltäkin kannalta katsoen kuin tässä; erittäinkin kiittää arvostelija sanaopin yleiskatsauksellisuutta ja käytännöllisyyttä. Prof. W. pitää erittäin suotavana, että tämä kielioppi piakkoin käännettäisiin saksaksi.

— Fr. Vieweg und Sohn'in kustannuksella on painosta ilmestynyt: *Chemie der Sechsgliedrigen heterocyklischen Systeme* von J. W. Brühl, in Gemeinschaft mit Edv. Hjelt und O. Aschan. 8:o. 1,320 siv. Teos on samalla VII:s nidos Roscoe-Schorlemmerin „Ausführliches Lehrbuch der Chemie"tä. Se on täydellinen monografia yllämainitusta sekä käytännöllisesti että teoretisesti tärkeästä ryhmästä, sisältäen semmoisena esim. seuraavat tärkeät organiset aineluokat: pyridinit, kinolinit, isokinolinit ja niihin kuuluvat alkaloidit, sitäpaitsi väriaineina tärkeät azinit sekä fysiologisesti erittäin mainittavat purinit ja urasili-yhdistykset. Teos ei ole aiottu ainoastaan käsikirjana käytettäväksi, vaan se on kirjoitettu niin,

että ammattimies sitä mielihyvällä hyödykseen lukee. Tässä suhteessa on erittäinkin mainittava joka suuremman ryhmän alussa löytyvä historiallinen ja teoretinen johdanto.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: *Aksel O. Heikel*, Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. — Trachten und Muster der Mordwinen. Vihot VIII—IX. Koko teoksen tilaushinta 36: — (Seuran jäseniltä 24: —).

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: *E. A. Ekman*, Suomen kielen keräilysanasto I. 4: —. — *Salu Latvala*, Lauseopillisia muistiinpanoja Pohjois-Savon murteesta. 1: 25. — Shakespearen dramoja XVI: Loppiaisaatto eli Mitä mielitte. Suom. P. Cajander. 2: 50.

Ruotsalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Borgareståndets, Bondeståndets, Prästeståndets protokoll vid Borgå landtdag år 1809, utgifvna af Elis Lagerblad, à 8: —, 5: 50, 10: —. Åbo Universitets lärdomshistoria 1—8 (Medicinen, Juridiken, Historien, Teologin, Filologin, Naturalhistorien, Matematiken och Fysiken, Kemin), à 3: 50, 2: 50, 3: —, 3: —, 3: 50, 4: 75, 3: 50, 3: —. — En samling öfversättningar och bearbetningar från romerske och franske författare. Utgifningen ombesörjd af T. S. Dillner. 4: —.

Tilastolliselta päätoimistolta: Katsaus Suomen taloudelliseen tilaan (1891—95). — Köyhäinhoitotilasto: Köyhäinhoito Suomessa v. 1895

Otavalta: *K. Brekke*, Englanninkielen oppikirja vasta-alkaville. Suom. Hanna Andersin. 3: 50. — *U. Lindelöfin* ja *J. Öhqvistin* Saksan kielioppi. Suom. Axel Rosendahl. 3: 50. — *Carl Blink*, Erik XIV ja Juhana III. 7, 8 vihko, à —: 25. — Johan Vilhelm Snellmans samlade arbeten. Supplementband. Johan Vilhelm Snellman tecknad af *Th. Rein*. Jälkim. osa. Tilaajille 5: — (Ylipainoksena kirjakaupassa 7: —). — *Mikael Johnsson*, Neuvoja maalaiskansakoulujen perustamiseen ja hoitoon. —: 90. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus (jatkoa: Otavan romaanisarja n:o 17). — Yleinen kirjallisuuden historia, 11 vihko. —: 90. — *Söderhjelm-Tötterman*, Ranskankielen alkeiskirja. Kolmas painos. 3: 75.

Werner Söderströmiltä: Vänrikki Stoolin tarinat. 4:s vihko. — *K. Raitio*, ja *Herm. Niemi*, Äidinkielen opetusoppi (kansakoulu- y m. alkeisopetuksen tarpeeksi). 1: 75. — *Lucina Hagman*, *Mikael Johnsson*, *Frans Rapola*, Koulun lukukirja. I osa. 3:s lisätty painos. 1: 60. — *A. Noponen*, Yleinen historia (kansakoulun oppi- ja lukukirja). 1: 10. — *A. Th. Genetz*, Kansakoulun kasvioppi ja eläintieteen oppikirja. 3:s korjattu painos. 1: —. — *E. Bonsdorff*, Laskuopin ensimmäiset alkeet (kansakoulua varten). I—III osa, à —: 50, —: 40, —: 25.

G. W. Edlundilta: *Zacharias Topelius*, Samlade skrifter. Serien II. 4, 5 vihko. 1: 50; serien III. 4, 5 vihko. 1: 50. — Omvexling. Noveller af Daudet, Turgenjeff, Mark Twain, Emil Frommel, Tolstoi, Sacher Masoch, Pushkin, Jokai. 3: —. — *Karl H. Lindholm*, Thermidor katastrofen och Robespierres blessyr. 1: 50. — *Edv. Bergh*, Lainopillinen hakemisto. Suom. A. J. Sarlin. 10, 11 vihko. 1: 40. — *Anna Forstén*, Skolflickornas sångbok. — Koulutyttöjen laulukirja. 1 vihko. —: 75.

Kuopion uudelta kirjapainolta: *Frances M. Peard*, Kauhun vuosi 1870—1871. 1: 25. — Uusi Robinson. 6 vihko. —: 40. — Käytännöllinen talouskirja. 1: 75.

Söderström ja Kump:lta: Fänrik Ståls sägner. 4 vihko.

Satakunnan kirjakaupalta: *A. H. S. Landor*, Luvattomilla teillä. 1 vihko. —: 75.

Tekijöiltä: *Ossian Karstén*. Samling af författningar rörande Finlands sjöfart och tullväsende med anmärkningar och sakregister. 25: —. — *L. Neovius*, Elementarkurs i rymdgeometri och stereometri. 1: 50.

Satakunnan metsästysseuralta: Graafillinen luettelo rauhoitetuista otuksista sekä rauhoitusajoista 1898 vuoden metsästyslain mukaan. —: 25.

(Jatk.)

Kansanvalistus ja säätykierto.

Savokarjalaisen osakunnan juhlailtamassa 21 p. lokakuuta 1899
esittänyt

E. G. PALMÉN.

Savokarjalaisen osakunnan puolesta saan minä lausua julki sydämellisen kiitollisuutemme siitä alttiudesta, jolla valistunut ja valistusta harrastava yleisö on ottanut edistääksensä, kannattaaksensa meidän rientojamme Savon ja Karjalan, rakkaan kotiseutumme hyväksi. Me näemme siinä uuden ja ilahuttavan todistuksen siitä, että jos onkin runsaasti erimielisyyttä, joka Suomen kansalaisia hajoittaa ja toisistaan vieroittaa, löytyy sitä enemmän sellaista, joka vastustamattomasti heidät yhdistää. Eikä lähinnä isänmaanrakkautta ole toista aatetta, joka samassa määrässä kuin kansanvalistustyö voisi liittää meidät kaikki yksimieliseen, tarmokkaaseen yhteistoimintaan.

Valo on kaiken korkeamman elämän alkuehtoja ja edellytyksiä; siksipä voi pitää oman olemisensa puolustamisena, kun yksityinen tästä kalliista lahjasta osaa saadakseen ponnistelee ja tekee työtä. Mutta kun hän siihen saapi onnenosaisilta apua ja kannatusta, on tässä ilmaus siitä solidaritetista ja yhteistunteesta, joka voi pienellekin kansalle kukistumattoman voiman antaa; siinä on ilmaus siitä lähimmäisenrakkaudesta, jota uskonto ja siveys meiltä jokaiselta vaativat.

Yksimielisesti on jo kauan tunnustettu kansanvalistuksen tärkeyttä, mutta varsin eri tavalla on sen käsitettä eri aikoina määräilty. Voimme sanoa, että „alempien“ vapaa pääsy korkeampaan sivistykseen sekä oikeus esteettömästi siirtyä säädystä toiseen on ollut vanhan kansanvalistusihanteen silmäteränä. Tärkeä onkin tämä tarkoitusperä vielä tänä päivänä, tärkeäksi se aina jää, sillä se perustuu ihmissydämen ikuiseen pyrkimykseen saada nousevassa sukupolvessa, omissa lapsissaan nähdä toteutuvan, mitä jokainen parhainta tietää ja toivoo. Mutta uusin aika on sen lisäksi kyennyt antamaan kansanvalistuksen käsitteelle syvemmän sisällyksen ja laajemmat perusteet.

Ikivanhoista ajoista asti säätylaitoksen rajat pohjoismailla ovat olleet voitettavissa. Syystäpä ruotsalainen runoilija Thorild toista sataa vuotta sitten lauloi:

Allas far är bonden än,
än i denna dagen, [1]

sillä lukemattomat ovat ne talonpojat Ruotsissa ja Suomessa olleet, jotka pojassa tavallista suurempaa lukuhalua havaittuansa kouluttivat hänet opin teille, tavallisesti papiksi. Eivätkä kaupunkien käsityöläiset ja köyhempi väki ole tässä kilpailussa jääneet jäljelle. Moni on pannut viimeisetkin voimansa alttiiksi kohottaakseen lapsiaan „palvelevan veljen“ tahi sisaren usein niin ilottomasta asemasta. Emme liioittele jos oletamme, että suurin osa sivistynyttä säätyämme tällä tavoin lukee sukuperänsä — ehkäpä harvassa polvessa — sellaisista, jotka vuosikymmeniä tai vuosisata sitten ansaitsivat niukkaa jokapäiväistä leipäänsä raskaalla ruumiillisella työllä.

Mutta jos ei kukaan sivistyneestä säädystä eroa, kun sitä vastoin uusia aineksia yhä tulee siihen lisään, eiköhän ole peljättävissä, että lopulta yhteiskunnan yläkerroksessa syntyy vaarallinen tungos? Eipä ihmisruumiinkaan tila ole terve, jos kaikki veri päähän pyrkii; yhteiskunta niinikään tarvitsee kykyä ja työtä monella taholla. Yhteen alaan se ei saa kaikkia hyviä voimia käyttää, kuluttaa. Vastikään tunnustimme ylen tärkeäksi, jopa välttämättömäksi, että saisi

---

[1] Suomeksi: Kaikkein isä vielä nyt
ompi talonpoika.

vapaasti siirtyä alemmasta säädystä ylempään, mutta vastakkaiseenkin suuntaan siirtyminen olisi siis sekin välttämättömyyden vaatima, jotta yhteiskunta voisi terveenä pysyä. Siinä siis *säätykierron* tarpeellisuus tulee kysymykseen.

Pontevasti tätä aatetta on useinkin puolustettu. Kun nerokas, syvämietteinen ruotsalainen runoilija C. J. L. ALMQVIST tämän vuosisadan alkupuoliskolla asettui yhteisen kansan riveihin, ruveten maanviljelijäksi — tuuma josta tosin aikanaan luopui —, taisi kyllä etupäässä Rousseaun aikuinen luonnontilan ihaileminen aiheuttaa tätä yritystä, mutta siinäkin näemme joka tapauksessa pyrkimystä takaisin rahvaan kannalle. Ja monin kerroin perusteellisemmin alusteltuna tulee sama ajatus esille vuosisadan keskipaikoilla. Silloin Ruotsin kansakoulun lämminsydäminen perustaja TORSTEN RUDENSCHÖLD otti kuuluisissa kirjasissaan *Tankar om ståndscirkulationen* sekä *Tankar om ståndscirkulationens verkställighet* esittääksensä ja puolustaaksensa säätykiertoa. Innolla ja viehättävällä tavalla hän niissä todistelee, ettei suinkaan ole häpeäksi, jos henkisessä työssä ollut suku, siihen väsyneenä, palajaa ruumiillisen työn piiriin, joka ainoastaan näennäisesti on alempiarvoinen; tulisivatpa yksityiset itse ja koko yhteiskuntakin paljon onnellisemmiksi tällä tavoin kuin jos voimia pysytettäisiin niille sopimattomassa työssä. Ja jos ei kyllin liene kahdesta Ruotsin kulturin johtajasta, voipi kolmannen, vieläkin kuuluisamman nimen ottaa tähän todistamaan, mitä moni kansan etevimmistä on säätykierrosta ajatellut. ESAIAS TEGNÉR, joka seisoi yhteistä kansaa niin lähellä, että hänen isoisänsä oli ollut ruotsalainen talonpoika, lausui kerran rahvaan riveistä opin teille lähteneelle nuorukaisparvelle vakavat sanat tämän heidän valitseman uransa vastuksista ja vaaroista, lisäten omasta puolestaan: „jollei isäni olisi talonpojansäätyänsä heittänyt, — totta tosiaankaan, minä en olisi sitä tehnyt!“

Näistä ja muista samanlaisista kehoituksista huolimatta on kuitenkin yhtä harvinaista että joku vapaaehtoisesti herrassäädystä luopuu kuin tavallista että muut siihen säätyyn pyrkivät. Mutta tungos ei sittenkään ole tullut sinnepäinkään sellaiseksi, kuin on peljätty ja tämän ilmiön syistä antaa historia tietoja, jotka ovat ihmeen yhtäläisiä kaikista maista. Sukujen kestävyys ei näytä missään yhteiskunnan kerroksessa olevan niin vähäinen, kuin juuri siinä, missä luulisi aseman olevan kaikkein mukavimman.

Ajatelkaamme muinaista Roomaa, jossa läpi vuosisatojen pieni joukko patrisiosukuja, luvultaan noin 300, etupäässä ylläpiti valtiollista elämää ja kansallista sivistystä, laskien perustukset maansa tulevalle maailmanvallalle. Edullisempaa tilaisuutta oman olemisensa turvaamiseksi ei usein ole kansalla tai sen valiojoukolla ollut tarjona, eikä suinkaan ole noilta suvuilta puuttunut halua käyttää tilaisuutta hyväkseen. Mutta sittenkin väheni tämä joukko vähenemistään; Julius Caesarin aikana siitä ei enää ollut jäljellä kuin 14 sukua, ja pianpa nekin hävisivät tietämättömiin.

Samaa osoittavat nykyajan suuret kulturikansat. Ranskan vanhasta ylpeästä feodali-aatelista ei suuren vallankumouksen aikana enää ollut jäljellä paljon muuta kuin varjo; nykyään se ei elä muuta kuin historian lehdillä; uudet kansanainekset ovat astuneet sen sijaan. Ja Englanti, joka erillään mannermaasta on paremmin itsenäisyytensä säilyttänyt sekä suurempia kumouksia vältellen on erinomaisella huolella pitänyt perityt olonsa arvossa, Englanti sittenkin vahvistaa samat päätökset. Sen ylihuoneessa löytyy kyllä niitä, jotka ylpeilevät normannilaisvalloitukseen saakka ulottuvalla sukutaululla, mutta vaikkei ottaisikaan historiallista kritiikkiä avuksi näitä lähteitä tarkastellessa, voipi Thackerayn „Snobbien historiasta“ nähdä, millä tavoin terävällä huomiokyvyllä ja surmaavalla sukkeluudella varustettu arvostelija jo nykyajankin todistusten avulla tietää arvokkaiden genealogisten lukinverkkojen alta tavata mitä lordi Pumpingtonin ja hänen vertaistensa komeassa esiintymisessä on humbugia. Ja samanlaisia tahallisia erehdyksiä voi kyllä muuallakin löytää.

Samoille perille viepi pohjoismaidenkin historia. Niin ylpeästi itseensä sulkeuvaa säätyä emme pohjoismailla tapaa kuin Norjan keskiaikainen ylimystö oli, mutta ennen keskiajan loppua tämä loistava valiojoukko oli siihen määrin harventunut, että mahtavain sukujen viimeiset jäsenet, tytöt, joilla ylen loistavien sukumuistojen ohessa oli suurenmoinen perintö, saivat etsiä puolisonsa Ruotsista tai Tanskasta, jos tahtoivat tasa-arvoiseen avioon mennä. Kotimaisten, kansallisten johtajien kanssa katosi sitten Norjan kansallinen itsenäisyyskin vuosisatojen ajaksi.

Ruotsissa ja Tanskassa ylimystö ei ole niin tarkasti ollut kansasta eristetty, mutta kyllä se sielläkin on koettanut asemaansa ikuis-

tuttaa, muun muassa fideikommissilaitoksella. Etteivät tuommoiset iäti jakamattomina pysyvät suuret kiinteimistöt kuitenkaan ole voineet nekään pelastaa ylimyssukuja olemasta inhimillisen katoovaisuuden lakien alaisina, todistavat jo sellaiset nimien yhdistykset kuin Trolle-Bonde, Trolle-Wachtmeister tahi Krag-Juel-Wind-Friis, jotka näyttävät, miten kaikista rajoittamattomaksi tulevaisuudeksi tehdyistä säädöksistä riippumatta nuo erinomaiseen taloudelliseen asemaan asetetut suvut ovat kutistuneet. Yksi ainoa nauttii silloin kerrallaan rikkautta, jolla aikoinaan on luultu ikuisiksi ajoiksi turvattavan kolmen tahi neljän mahtavan suvun olemista! Kaikista Ruotsin ritarihuoneeseen sen perustamisesta asti vuonna 1626 sisäänkirjoitetuista suvuista (numeromääränsä mukaan 2,891) ei muuta ole enää elossa kuin neljäs osa, tämäkin ylen nopeasti lukumäärältään vähenevä. Suomen ritarihuoneessa nähdään samaa vanhojen sukujen katoomista, jota kuitenkin meillä korvaa se seikka, että uusia sukuja yhä tulee lisää.[1]

Näitä päätöksiä tehdessä on sukuja seurattu miehenkannalta kuten tavallisesti tehdään, mutta koska vanhempain ominaisuudet aivan yhtä paljon periytyvät tyttäriin kuin poikiin, olisi tietysti oikeampi seurata sukuja myöskin naisenkannalta. Ylen vaikea tehtävä tämä tavallisesti on, mutta valaiseva; voipi silloin monesti tulla varsin odottamattomiin päätöksiin. Niinpä me kaikki olemme historiasta oppineet, että Kustaa Vasan suku sammui toiseen, kolmanteen sukupolveen, mutta genealogia näyttää, että nykyänsä löytyy Ruotsissa ja Suomessa ainakin 400 sukua, — niiden joukossa monta laajaakin, — jotka voivat todistaa yhtä läheltä kuin Ruotsin nykyinen kruununprinsessa, jos kohta sivupuolelta, polveutuvansa Kustaa Vasasta.[2]

---

[1] Näitten kysymysten harrastajia sopinee erikseen viitata kahteen äskettäin ilmestyneeseen ja varsin valaisevaan teokseen: OTTOKAR LORENZ, Lehrbuch der gesammten wissenschaftlichen Genealogie, Berlin 1898, sekä PONTUS E. FAHLBECK, Sveriges adel, statistisk undersökning öfver de å riddarhuset introducerade ätterna. I. Lund 1898.

[2] Niitä lukijoita varten, jotka asiasta haluavat lähempää viittausta, sopinee tässä mainita, että kuusi vanhaa ruotsalaista aatelissukua, joista yksi vain on suuren maineen saavuttanut, on tuota kuninkaallisen veren siirtymistä kansaan välittänyt. Ne ovat suvut *Hand*, *Frankelin*, *De la Gardie*, *Warenstedt* eli *Wernstedt*, *Yxkull* ja *Stråle* af Sjöared. Nämä sukulaisuussuhteet ovat kaikki yhteydessä aviottomien liittojen kanssa, jossa kohden Kustaa Vasan

Sanomattakin ymmärtää, ettei tuommoisessa 10—12 polvisessa sukulaisuudessa voi olla takeita henkisestä yhteydestä, mutta tuo useimmiten tuntemattomaksi jäänyt tosiasia, että Kustaa Vasan jälkeläisiä löytyy suuressa määrin, todistaa joka tapauksessa, että tuntuvaa säätykiertoa on ollut olemassa, katsottakoonpa sitä sitten suotavaksi tai ei.

Kumoomatta jääpi niinikään se tosiasia, että jollei sivistynyt sääty yhä saisi uusia voimia yhteisestä kansasta, niin se pian voisi kovin mitättömäksi supistua. Omituistapa totta tosiaankin on, että Ruotsin muistorikkaasta ritarihuoneesta, missä varsinkin luulisi tapaavansa henkilöitä jotka olisivat „vanhaa sukua" eli vanhaa kantaa, emme löydä kuin toistakymmentä sukua, jotka jo Kustaa Vasan aikoina kuuluivat säätyyn. Sitä vastoin löytyy sekä Suomessa että Ruotsissa, missä vain suotuisat olot tekevät meille mahdolliseksi mennä taaksepäin polvesta polveen, lukemattomia talonpoikaissukuja, jotka todistettavasti olivat samassa asemassa ja samojen tilojen omistajina jo Vasa-kuninkaiden aikana. Savossa ja Karjalassa, missä tämä kysymys tavattoman hyvin on tutkittavissa syystä, että yhteisellä kansalla ikimuistoisista ajoista asti on ollut pysyväiset liikanimensä, voimme nähdä, että jo kuudennentoista vuosisadan maakirjoissa samoissa pitäjissä, useinpa samoissa kylissäkin tavataan samat sukunimet kuin tänä päivänä, paitsi että nimien kantajain joukko on kymmenkertaiseksi tullut — kaunis todistus siitä elinvoimasta, joka on näillä suvuilla ollut. Samoin kuin Karjalan kankaiden karuun maaperään juur-

---

pojat, isänsä esimerkistä poiketen, eivät seisoneet ajan ruhtinaallisia tapoja ylempänä. Eerik XIV ja Agda Pietarintyttären tyttäret Virginia ja Constantia naitiin, edellinen maaherra Håkan Handille, jälkimäinen tuomari Henrik Frankelinille; Kaarina Maununtyttären tyttären Sigridin aviosta Henrik Klaunpoika Tottin kanssa ei sitävastoin enää löydy jälkeläisiä. Juhana III:n ja Katarina Hannuntyttären tytär Sofia Gyllenhjelm meni Pontus De la Gardien kanssa naimisiin; siitä aviosta polveutuu paljon jälkeläisiä, myöskin suomalaisia. Kustaa Vasan kolmas poika Maunu herttua jätti jälkeensä tyttäret Lucretia ja Helena; edellisen äiti oli eräs saksalainen aatelisneito nimeltä Walborg, jälkimäisen synnytti Anna von Haubitz. Noista tyttäristä nai toisen maaherra Kristofer von Warenstedt, toisen hovimarsalkka Wolmar Yxkull. Erään Kustaa Vasasta polveutuvan saksilaisen ruhtinaan kautta suku Stråle jälkeläisineen liittyy Vasain sukupuuhun.

tuneet ikivanhat hongat ovat nuo suvut kestäneet aikojen myrskyjä, pysyen samassa toimessa 10—12 sukupolvea perättäin, vieläpä sillä välin yhä kasvaen ja voimistuen, kun sitävastoin lukemattomat puut, jotka ovat saaneet runsaammin nesteitä, aikoja sitten ovat sortuneet, samoin kuin historiamme loistavimmat suvutkin.

Tämä asianlaita on omansa luomaan uutta valoa kansanvalistustyön merkitykselle.

Aina on tiedetty antaa arvoa sille osalle kansaa, joka henkisen työn ja kansallisen sivistyksen varsinaisena edustajana ylläpitää kansakunnan asemaa maailman suurella näyttämöllä, mutta ei ole haitaksi entistä paljon huolellisemmin ottaa huomioon myöskin mitä merkitsevät nuo taajat rivit, joiden raskas ruumiillinen työ on kansan aineellisen toimeentulon pohja ja perustus. Näistä taajoista riveistä riippuu muun muassa kansan individualinen olemassaolokin, koska sivistyneen luokan elämä, kuten kaikkien kansojen historia opettaa, vastustamattomasti kuluttaa ja hivuttaa sukujen elinvoimaa. Nuo taajat rivit ovat samoin se henkinen maaperä, josta kansallinen sivistys uudestaan ja yhä uudestaan imee voimia ja henkeä. Mitä hellimmällä huolella on sentähden noita juuria hoidettava, jos kansa tahtoo pystyssä pysyä. Auttamattomasti kuivuu tukevin puu, lakastuu ihanin kukka, jolleivät juuret sille uutta nestettä tuo. Tuskinpa Kreikan ylistetty ja ylistettävä sivistys niin helposti olisikaan sortunut, jolleivät kansanvaltaisimmatkin valtiot siellä olisi olleet aristokratisia suuremmassa määrässä kuin nykyänsä meidän aikanamme voi ajatella sivistyneessä maassa mahdolliseksi. Vähäinen etuoikeutettu luokka, joka sai oikeasta kansasta käydä, valtaavan suuri enemmistö ilman kansalaisoikeuksia sekä alinna kymmentuhansittain orjia, — siinä muinaisen Kreikan niin kutsuttu demokratia. Eipä ihmettä että se kaatui kuin juureton puu.

Suomen sivistynyt luokka on taajoihin riveihin verrattuna siinä asemassa, ettei siltä usein liikene työntekijöitä, jotka kykenesivät ottamaan päällensä sitä ruumiillisen työn kuormaa, minkä Suomen maalaisväestö nurkumatta, sortumatta kantaa. Tässä kohden emme voi odottaa säännöllisen säätykierron syntyvän; päinvastoin kysytään yhä apujoukkoja rahvaasta herrasluokan vahvistukseksi. Mutta aatteiden säätykierto, se on mahdollinen ja toivottava. Sen kautta emme muuta

niitä raittiita oloja, joissa maalaisväestö on osoittanut voivansa menestyä ja kasvaa kovimpinakin aikoina; sen kautta voipi sivistynyt luokka olla avullisena palveleville veljilleen tarjoomalla sitä hengen virvoitusta, jota inehmon lapsi välttämättömästi tarvitsee ihmiselle arvollista elämää viettääksensä.

Kansakoulu joka kylään, kansankirjasto joka kylään, lukuhalua ja yleisten asiain käsitystä joka kotiin, tilaisuutta raskaan ruumiillisen työn tekijöille sammuttaa tiedonjanonsa henkisten ihanteiden iâti uhkuvista, alati kirkkaista lähteensilmistä — siinä Savokarjalaisen osakunnan ihanne kansanvalistuksen alalla. Mikäli me voimme kykyämme myöten olla tämän ohjelman toteuttamisessa mukana, sikäli tunnemme osaksi suorittaneemme velkamme rakkaalle kotiseudullemme, rakkaalle isänmaalle, sekä toteuttavamme mitä kansamme meiltä vaatii. Sillä niin kauan kuin Suomen kansa terveenä ja elinvoimaisena pysyy, niin kauan jääpi myös todeksi mitä äskettäin Manan maille mennyt runoilijavanhus viidettäkymmentä vuotta sitten lauloi tuossa mahtavassa runossa, joka nyt tulee esitettäväksi sävelten tenhovoiman kannattamana:

Jag vill ha luft! Jag vill ha ljus! Mitt öde,
det vill jag skapa sjelf, med eget flöde![1]

Taistelu oikeuden puolesta — siveellinen velvollisuus.

Kirjoittanut

ZACH. CASTRÉN.

ARVID JÄRNEFELT, *Samuel Cröell.* Näytelmä neljässä näytöksessä. Helsingissä 1899, Otava. 180 siv. 8:o. Hinta 2: 75.

Saatammeko uskoa oikeuteen?

Kysymykseen ei ole helppo vastata. Sillä ensiksikin tämä kysymys, kuten kaikki elämänkysymykset, ei voi tulla ratkaistuksi muuta tietä kuin

[1] Ma tahdon ilmaa! Valoa ma vaadin!
Ja itse jo mun kohtaloni laadin!

Nämä säkeet ovat tavattavana Topeliuksen kappaleessa «Jäänlähtö Oulujoesta», joka ylläolevan puheen jälkeen esitettiin J. Sibeliuksen säveltämänä.

kysyjän oman personallisen kokemuksen ja vakaantumisen kautta. Se joka sanoo uskovansa siveelliseen maailmanjärjestykseen, ei voi kieltää sitä seikkaa, että maailmassa tapahtuu paljon, joka tuntuu sotivan tämmöistä järjestystä vastaan. Jos hän kaikesta huolimatta pitää kiinni uskostaan, niin se riippuu siitä, että hän tuntien vastuunalaisuutensa itse puolestaan antautuu elämässään siveellisen maailmanjärjestyksen aatetta kannattamaan.

Mutta kun on kysymys uskosta oikeuteen, tulee tähän lisäksi erityisiä vaikeuksia vastauksen antamisessa. Nämät vaikeudet saattavat tuntua senkin mielestä, joka luottaa siveyden voimaan, siveelliseen maailmanjärjestykseen, niin suurilta, että hän katsoo olevansa pakoitettu kokonaan luopumaan uskostaan oikeuden aatteeseen.

Sillä oikeuden aate edellyttää, voidakseen toteutua inhimillisessä yhteiskunnassa, ulkonaista valtaa. Siveyden aate vetoo ainoastaan ihmisen sisäiseen mielenlaatuun; se tahtoo hallita ihmisten sydämiä. Mutta oikeusjärjestystä ei näytä olevan yhteiskunnassa, jollei tarpeellinen valvova valta ylläpidä sekä heikomman että väkevämmän oikeuksia. Ja kuka takaa, että ne, joilla on valta, tahtovat toteuttaa oikeuden aatetta ja elää sen mukaan? Jos kerran tunnustetaan, että vallanpitäjät voivat rikkoa oikeuden tai olla siitä välittämättä, niin eikö silloin tule mahdottomaksi uskoa oikeuteen? Jos väkevämpi luottaen valtaansa saattaa sortaa heikompaansa, missä on silloin oikeuden valta? Ja jos oikeusjärjestys yhteiskunnassa näyttääkin sisäisesti turvatulta, jotta siinä yhteiselämä ohjautuu lain määräyksien mukaan, niin kuka voi taata, ettei tätä järjestystä joku ulkoapäin tuleva vaara saata milloin tahansa uhata? Kuka suojaa heikomman kansan oikeutta väkevämmän anastusta vastaan?

Epäilemättä kysymys, onko oikeudella tarpeellista turvaa yksilöjen ja kansojen kesken, ei ole paljas teoretinen ongelma, vaan se syntyy katkerista kokemuksista elämän taisteluissa.

Kysymys ei suinkaan ole vieras nykyisenkään ajan ihmisille. Päinvastoin näyttää siltä, että se juuri nykyään kipeästi polttaa ihmiskunnan sydäntä. Hallitseeko oikeus yhteiskuntajäsenten suhteita toisiinsa? Ja vielä paremmalla syyllä voi kysyä: hallitseeko se kansojen suhteita toisiinsa? Ajatelkaamme Dreyfus-asiaa, ajatelkaamme Tanskaa v. 1864, jollemme tahdo etsiä esimerkkejä lähemmältä.

Nämät viittaukset riittäkööt huomauttamaan sitä seikkaa, että inhimillisissä oikeussuhteissa helposti saattaa syntyä ristiriitoja, jotka voivat saattaa ihmisten uskon oikeuteen koetuksen alaiseksi. Ihmiselämän tarkkaajalla on usein syytä kysyä: hallitseeko oikeus vai väkivalta? Ja se, joka etsii toiminnalleen ohjetta, kysyy hänkin: saatanko luottaa oikeuteen vai täytyykö minun asettaa elämänohjeeni sillä edellytyksellä, että jokainen valta, joka sanoo oikeuden valvomisen tarkoituksekseen, on itse asiassa itsekäs väkivalta?

Kun otan huomioon tämän kysymyksen polttavan luonteen, niin en voi olla ihmettelemättä, että ARVID JÄRNEFELTin viime keväänä julkaisema drama *Samuel Cröell*, joka myöskin samaan aikaan esitettiin Suomalaisessa teatterissa, on saanut osakseen niin vähän huomiota julkisessa keskustelussa. Riippuneeko tämä seikka osaltaan siitä, että tekijä ulkonaisesti on käyttänyt historiallisen draman muotoa, tekemättä kuitenkaan oikeutta historialliselle arvostelukannalle? En tiedä. Minusta tekijä on kappaleessaan saanut vaikuttavalla tavalla esille ne aatteet, jotka hänen dramaansa kannattavat. Sen vuoksi drama ansaitsee huomiota.

Tältä kannalta tahdon lausua muutamia sanoja „Samuel Cröell“istä. Olen mielestäni oikeutettu tarkastamaan dramaa, joka niin tuntuvasti kuin tämä edustaa määrättyä elämänkatsantoa, katsoen siinä esiintyviin aatteihin ja jättäen itse taiteellisen arvostelun syrjemmälle.

Kappaleen päähenkilö on kuvattu hyväsydämiseksi, lapsellisen suoraksi luonteeksi, jonka mieli tekee metsiin ja luonnonomaisten talonpoikien pariin eikä suinkaan mihinkään korkeaan yhteiskunnalliseen asemaan. Kappaleen alussa hän esiintyy virkamiehenä, jonka hyvä sydän usein tekee vastustusta viran ankaruutta vastaan. Säälistä hän on vapauttanut yhden ja toisen nuoren miehen sotaväenotosta. Aatelisten sortamaa kansaa hän rakastaa, mutta Ruotsin valtakunnan asioihin hän ei osaa innostua. Hänen aateliset vihamiehensä syyttävät häntä virkarikoksesta ja uhkaavat häntä kuolemantuomiolla. Samuel Cröellin ensi ajatus tämän syytöksen johdosta on tehdä vihamiehilleen mieliksi, paeta heidän keskuudestaan, jossa hän on heidän tiellään, pois metsiin ja savupirtteihin, joissa hän niin hyvin tietää viihtyvänsä luonnonomaisen kansan parissa. Mutta hänen vaimonsa „herättää“ hänessä toisenlaisia ajatuksia. Vaimo koettaa ensin yllyttää Cröelliä kostoon aatelisvirkamiehiä vastaan: Cröellin pitäisi esittämällä Ruotsin hallitukselle näiden virkamiesten vääriä ylöskantoja ja

nylkemisiä hankkia heille rangaistukset. Mutta siitä Cröell ei tahdo kuulla puhuttavan; hänen tulisi vihamiehiään sääli, jos hänen pitäisi saattaa heidät rikoksistaan tuomittaviksi. Silloin Cröellin vaimo lausuu sanan oikeudesta sorretulle kansalle. Sen sanan Cröell omaksuu syvemmin ja johdonmukaisemmin kuin Sofia oli tarkoittanut. Ei mitään kostoa, ei vihaa, vaan oikeutta sorretuille ja ansaitut rangaistukset sortajille. Tämä tulee Cröellin elämänohjeeksi, hänen dramalliseksi paatokseksi.

Samuel Cröellin vaiheet antavat vastauksen kysymykseen, mihin tällainen johdonmukainen oikeuden taistelu johtaa. Vedotessaan oikeudelliseen hallitusvaltaan Cröell toimittaa rangaistukset monelle sortajalle, mutta nostaa toiselta puolen heidät vastustukseen. Cröell joutuu pahimman vihamiehensä vangiksi. Tästä hän valittaa hallitukseen, sillä sorrettujen edestä taistellessaan hän aina on luottanut siihen, että jossakin maan päällä, vaikkakin ehkä kaukana, pitäisi olla se tai ne, joille oikeuden voitto on kallis asia. Ja tämä paikka on hallituksessa, siihen Cröell luottaa. Vihdoin tulee hallitukselta vastaus, mutta se musertaa Cröellin toiveet ja samalla hänen luottamuksensa oikeuteen. Hallituksella ei ole ollut vastaavata hyötyä Cröellin kantajanvirasta, ja senvuoksi se lakkauttaa tämän viran. Cröell huomaa, ettei siis hallituksessakaan ollut ketään, jolle oikeuden voitto on sydämenasia. Hänen uskonsa sammuu, hän tietää nyt että maailmassa ei saa oikeutta.

Cröell on kadottanut uskonsa oikeuteen, ja hän omaksuu uuden uskon, uskon kärsivän rakkauden ja anteeksiantavaisuuden voimaan. Tämän uskonsa nojassa hän saa pahimman vihamiehensä heltymään. Tämä usko antaa hänelle sydämenrauhan, rauhan, jonka hän, hyljäten oikeudellisen yhteiskunnan, vie mukanaan metsien hiljaisuuteen. Sinnehän hänen mielensä, hänen luonteensa mukaisesti, halusi jo heti, kun dramallinen ristiriita asettui hänen eteensä.

Jos tahtoo taiteelliselta kannalta arvostella Samuel Cröellin luonnetta sellaisena kuin se ylläkerrotuissa vaiheissa esiintyy, niin täytyy myöntää, että se on johdonmukaisesti kuvattu. Cröell ei voinut tulla siksi oikeudensankariksi, joksi hän itsensä valmisti. Hän omaksui aatteen, jonka ajaminen ei sopinut hänen luonteelleen, joka ei voinut häntä niin sydämeen asti innostaa, että hän olisi voinut siinä loppuun asti pysyä. Taistelu oikeuden puolesta näyttäytyi vaikeammaksi kuin Samuel Cröell oli uskonut.

Mutta Järnefeltin draman oman hengen mukaan Cröell ei joudu tällaisen arvostelun alaiseksi. Jos katsoja tai lukija arvostelee Cröellin luonnetta heikoksi ja pehmeäksi, niin se on katsojan ja lukijan arvostelu, eikä johdu itse dramasta. Sillä Samuel Cröell ei dramassa osoittaudu millään tavalla tragillisesti syylliseksi senvuoksi, että hän luopuu uskostaan oikeuden voittoon. Cröellin usko oikeuteen on harhauskoa, turhaa kuvittelua, ja hän tekee oikein siinä että siitä luopuu. Kun hän tahtoessaan taistella oikeuden puolesta luotti siihen, että jossakin täytyisi olla korkeimman oikeuden paikka, jossa laki täyttyy, niin hän tykkänään erehtyi. Mikään valta ei suojaa oikeutta.

Sofia Cröell tämän tietää jo ennenkuin hänen miehensä sen ymmärtää. Mutta Sofia vetää tiedostaan toisenlaisen johtopäätöksen: jokainen turvautukoon omaan voimaansa ja ottakoon väkivallalla mitä ei muuten voi saavuttaa.

Vielä kolmas henkilö dramassa vaatii meidän huomiotamme. Eräs talonpoika esiintyy valittamaan Cröellille vääryydestä, jonka hän luulee kärsineensä perintöriidassa. Cröell ei rupea talonpojalta utelemaan hänen juttunsa laatua eikä myöskään syitä hänen käräjöimäintoonsa. Cröell ei osoita mitään halua saada selvitetyksi ajaako talonpoika todellakin oikeata asiaa ja ajaako hän sitä oikeuden vuoksi vaiko ainoastaan oman voiton pyynnistä, kostonhalusta tai epäluulosta. Ainoastaan sen Cröell tahtoi tehdä talonpojalle selväksi, että oikeus ei ole käräjätietä saavutettavissa. Hän viittaa omiin kokemuksiinsa.

— „Katso minun murtunutta vartaloani ja näitä vaatteitani ja minun päätäni. Kaiken sen olen saanut osakseni, kun hain oikeutta ja uskoin sitä saavani. Älä sinä tee niin. Sinun käy samalla tavalla. Älä hae oikeutta omilta sortajiltasi. Ne eivät sitä sinulle anna. Ne elävät ja lisääntyvät sinun tyhmyydestäsi ja syövät sinun omaisuudestasi."

Muuta neuvoa Cröell ei voi antaa kuin kehoituksen sovintoon.

Mutta talonpoika ei tahdo luopua luottamuksestaan oikeuteen. Eikä hän välitä siitä että käräjöiminen ehkä ei tuotakkaan hänelle hyötyä. Hän sanoo:

— „Olisinko mies, jos oikeuttani antaisin polkea. Yhtähyvin antaisin silmiini sylkeä. — Ja vaikka viimeisen roponi kadottaisin, oikeuden kuitenkin tahdon saada. Vaaroista en välitä. Jos kuristaa joku, kuolen. Mutta niinkauan kuin elän, haen oikeuttani. Menen vaikka tulen läpi. Vääryyteen en tyydy, sano sinä, keltä oikeutta saa vääryyttä vastaan. Sen toki sanonet."

— „Ei keltäkään“, vastaa Cröell. „Niin kauan kuin haet oikeuttasi, olet orja.“

Samuel Cröell edustaa nähtävästi talonpoikaa vastaan sitä aatetta, johon drama kokonaisuudessaan taipuu. Turhaa on etsiä oikeuttaan valtiollisesta oikeusjärjestyksestä, sillä tämä ei osaa turvata oikeutta. Valtiollinen oikeusjärjestys on suuri illusioni. Ken siihen luottaa, se rakentaa huoneensa vyöryvälle hiekalle. Mahtajat voivat milloin tahtovat sivuuttaa oikeusjärjestyksen ja asettaa oman mielivaltansa sen sijalle.

Ja miksi valtiollinen oikeusjärjestys on illusioni?

Juuri senvuoksi että todellinen oikeus, se „suuri oikeus“ ei ole yhdistettävissä ulkonaisen vallan kanssa yhteen. Valtaan yhdistettynä oikeus on väkivaltaa ja mielivaltaa. Todellisen oikeuden asiaa ei voi suojata mikään ulkonainen valta, vaan ainoastaan kärsivä, aina anteeksiantava rakkaus.

Millä tavoin tulee meidän arvostella Samuel Cröellin aatekantaa? Onko hän oikeassa, kun hän talonpojalle saarnaa epäluottamusta oikeuteen?

Talonpoika Järnefeltin dramassa edustaa tyypillisesti erästä hyvin tuttua piirrettä kansamme luonteessa. Suomalainen on pian valmis vetoamaan asioissaan valtiolliseen oikeusjärjestykseen. Hän on herkkä nostamaan käräjäjuttuja sitä vastaan, jonka hän katsoo oikeuttaan loukanneen, ja itsepintainen jatkamaan kerran alkamaansa juttua. Sanokaamme heti, että tämä luonteenpiirre ei sisällä paljasta hyvää. Monta kertaa käräjäjutut syntyvät sellaisista syistä kuin voitonhimosta, kostonhimosta, perusteettomasta epäluulosta y. m. s. Nämät tällaiset kuuluvat kansanelämämme varjopuoliin, ja toivottava vain olisi, että kasvava valistus voisi niiden lukua vähentää. Mutta vaikkakin oikeusjutuista vähennetään se suuri määrä, jonka tämänlaatuiset tekevät, niin jää kuitenkin jäljelle niitäkin, jotka todistavat jotakin toista. Ne todistavat herkkää ja kestävää oikeudentuntoa meidän kansassamme.

Tässä oikeudentunnossa piilee myöskin se „oikeuden paikka“, jota Samuel Cröell turhaan etsii.

Samuel Cröell etsi tätä paikkaa hallituksesta, mutta hän pettyi. Niin me voimme pettyä itsekukin.

Kun oikeusolot kulkevat tavallista, tervettä menoaan yhteiskunnassa, silloin meillä ei tunnu olevan mitään käytännöllistä syytä kysyä, mihin oikeusjärjestys perustuu. On olemassa laki, ja se pannaan käytäntöön.

Olemme valmiit ajattelemaan, että laki on pyhä ja loukkaamaton valta, joka vaatii mahtavimpienkin puolelta ehdotonta kunnioitusta. Joka sitä rikkoo, se ei voi olla alistumatta sen määräämään rangaistukseen.

Mutta jokaisen kansan kehityksessä sattuu aikoja, jolloin oikeudelliset olot uhkaavat poiketa pois säännöllisyydestään. Mahtajat poikevat lakia, turvattomuus astuu laillisen turvallisuuden sijalle. Silloin on aika jokaisen kysyä: missä on oikeuden perustus?

Vastaukseksi sallittakoon minun tuoda esiin erään etevän juristin sanat (IHERING: Zweck im Recht I, 2:nen painos s. 381): „Kansallisen oikeudentunnon siveelliseen voimaan oikeuden koko varmuus viime kädessä perustuu. *Ei* hallitusmuotoon — sommiteltakoonpa se kuinka mutkikkaaksi tahansa; ei voida sellaista valtiomuotoa keksiä, joka todellisesti voisi riistää valtiovallalta mahdollisuuden poikea lakia jaloillaan. *Ei* niihin valoihin, joiden kautta luullaan voitavan sitä varmentaa — kokemus osoittaa, kuinka usein ne rikotaan. *Ei* siihen pyhyyden ja loukkaamattomuuden sädekehään, jolla lainopillinen teoria kaunistaa lain — se ei vaikuta mielivaltaan."

Jos pidämme mielessä tämän, että oikeusjärjestys perustuu kansalliseen oikeudentuntoon, niin ehkä emme olekkaan niin valmiita tuomitsemaan käräjäjuttuja hyödyttömiksi kuin Samuel Cröell. Sillä kansan oikeudentunto ei pysy terveenä ja voimakkaana, jos kansalaiset välinpitämättömyydestä tai peljäten mahdollisia kustannuksia ja ikävyyksiä ottavat vääryydenteot kärsiäkseen. Se, joka puolustaa omaa hyvää oikeuttaan, olkoonpa vähäpätöisessäkin asiassa, hän puolustaa samalla myöskin oikeusjärjestystä semmoisenaan. Taistelu oikeuden puolesta on siveellinen velvollisuus.

Onko se sitä aina? Tuleeko kansalaisen aina turvautua lakiin, kun hänen oikeuttaan on joku rikkonut?

Sitä ei kukaan väitä — niin, ehkäpä tuo talonpoika Järnefeltin dramassa tahtoisi sitä väittää. Ennenkuin lakiin vedotaan, on moni seikka punnittava ja erityisestikin on oikeuden etsijän velvollisuus tutkia asiansa oikeutta ja mielensä puhtautta. Mutta tutkimus saattaa päättyä arvostelmaan: taistelu oikeuden puolesta on tässä tapauksessa siveellinen velvollisuus, koska muunlainen menettely myöntäisi oikeudenrikkojalle tilaisuuden oikeudenjärjestyksen halveksimiseen.

Sen kansan oikeusjärjestys ei lepää tukevalla pohjalla, jonka jäsenet oman hyödyn ja mukavuuden vuoksi jättävät oikeudenrikkojat rauhaan.

Tiedemiehet ovat tehneet varsin hauskoja huomioita eri kansojen oikeudentunnon voimasta. Rudolf von Ihering vertaa kirjasessaan „Der Kampf um's Recht" englantilaisen ja itävaltalaisen esiintymistä ulkomaanmatkalla. Englantilainen matkailija herättää muissa kansoissa huomiota sillä itsepintaisuudella, millä hän saattaa puolustautua pientäkin oikeudenloukkausta vastaan. Ravintoloitsijan tai paikka-ajurin liikanaisia vaatimuksia vastustaakseen hän ei karta viipyä kokonaisia päiviä paikkakunnalla ja uhraa alttiisti oikeutensa vuoksi kymmenen kertaa enemmän rahoja kuin ne, jotka hän kieltäytyy maksamasta. „Kansa" — sanoo Ihering tarkoittaen itävaltalaisia, joiden pääkaupungissa hän piti vastamainitun esitelmän — „nauraa englantilaiselle eikä häntä ymmärrä, — parempi olisi, jos se hänet ymmärtäisi. Sillä tuo vähäpätöinen rahasumma, jota englantilainen puolustaa, ei itse asiassa ole yhdentekevä vanhan Englannin kunnialle; jokainen hänen kotimaassaan hänet ymmärtää eikä senvuoksi niin helposti uskallakkaan ruveta häntä nylkemään. Ajatellaanpas että samassa yhteiskunnallisessa asemassa oleva ja yhtä varakas itävaltalainen joutuu samanlaisen kohtelun alaiseksi; kuinka hän on käyttäytyvä? Jos tässä asiassa saan luottaa omiin kokemuksiini, niin sadasta ei ole kymmentä sellaista, jotka noudattavat englantilaisen esimerkkiä. Muut pelkäävät riitelemisen ikävyyksiä, yleistä huomiota, mahdollisuutta, että heitä voidaan käsittää väärin, he pelkäävät tätä väärinkäsittämisen mahdollisuutta, jota englantilaisen ei Englannissa tarvitse ollenkaan peljätä ja jonka hän meidän oloissamme tyynesti ottaa kärsiäkseen; lyhyesti, he maksavat. Mutta siinä rahassa, jota englantilainen ei suostu maksamaan ja jonka itävaltalainen maksaa, piilee enemmän kuin luullaan, siinä piilee kappale Englantia ja Itävaltaa, siinä piilee molempien maiden valtiollisen kehityksen ja yhteiskunnallisen elämän vuosisatainen historia."

Eräs toinen tutkija H. Steinthal on tehnyt sen huomion että Saksan sivistysolot ovat hankkineet tälle kansalle suuren määrän hyväntahtoisia luonteita, mutta aniharvoja jäykkiä oikeuden puolustajia. Saksan kansa eroaa tässä kohden vanhan Rooman ja nykyisen Englannin kansoista. Saksalainen vaatii hallitukselta ja virkamiehiltä hyväntahtoisuutta, ja hän on sellaisesta hyvin kiitollinen. Hän on valmis luottamaan virkamiehiinsä eikä ole tungetteleva. Sitävastoin hän sangen vähän luottaa siihen, että oikeus ja laki voi hallita ihmisten mieliä.

Eiköhän liene meillä jotakin opittavaa näistä huomioista Suomenkin kansaan nähden? —

Kansallisessa oikeudentunnossa löydämme mielestämme paremman ja vankemman oikeudenturvan kuin sen, johon Cröell luotti. Mutta luemme „Samuel Cröell“in kirjoittajalle suureksi ansioksi, että hän kansalleen huomauttaa, millä tavalla voidaan „oikeuden paikasta“ erehtyä.

Olemme tulleet siihen, että valtiollinen oikeusjärjestys lopulta nojautuu kansalliseen oikeudentuntoon. Mutta edellytettynäkin että tämä perustus voi kestää koviakin koettelemuksia, niin onko sitten valtiollinen oikeusjärjestys semmoisenaan arvokas, onko se korkeamman siveyden kanssa sopusoinnussa? Eikö kristillinen siveys vaadi ihmistä mihinkään vastustukseen ryhtymättä kärsimään vääryyttä ja loukkauksia?

Samuel Cröell ei jätä meitä epätietoon siitä, millä tavoin hän kysymykseen vastaa.

Aivan vastakkainen yksipuolisuus esiintyy eräässä mainitun Iheringin väitteessä. Jos vertaa, sanoo tämä, toisiinsa näitä kahta ohjetta: „älä tee mitään vääryyttä“ ja „älä kärsi mitään vääryyttä“, niin jälkimäinen ohje huomataan tärkeämmäksi. Sillä jos ihmiset tietävät, että ankara vastarinta odottaa vääryydentekijää, niin he pysyvät pikemmin vääryyttä harjoittamatta kuin jos heitä puhtaasti siveellisellä neuvolla kehoitetaan olemaan tekemättä vääryyttä. „Älä kärsi vääryyttä“ on siis Iheringin mielestä korkeampi toimintaohje kuin „älä tee vääryyttä“.

Tällaisen siveellisen arvostelukannan on jo Platon osoittanut kelpaamattomaksi. Siihen suomenkielinenkin lukija voi tutustua äsken suomennetun Gorgias-dialogin avulla. Platonin kanta on: „tehdä väärin on pahempaa kuin kärsiä vääryyttä“.

Mutta jollei vetoaminen valtiolliseen oikeusjärjestykseen olekkaan mikään ehdoton ja aina noudatettava velvollisuus, niin sen ehdoton tuomitseminen on yhtä vähän oikeutettu. Ilman valtiollisen oikeusjärjestyksen antamaa turvaa jää yksilöiden siveellinenkin pyrkimys tehottomaksi. Sillä jollei mikään pakkovalta takaa yhteiskunnan jäsenille turvattua oikeutta toteuttaa tarkoituksiaan määrättyjen rajojen sisällä, niin yksinkertaisimmatkin siveelliset säännöt joutuvat ihmissydämen kovuuden tähden yhdyselämässä syrjäytetyiksi. Korkeimman siveyden aatteen kannalta voidaan kyllä aina osoittaa valtiollisessa oikeusjärjestyksessä ja sen toimeenpanossa arveluttavia kohtia. Valtiollinen oikeusjärjestys on altis väärinkäytettäväksi, sen yleiset säännöt eivät voi tarpeeksi ottaa lukuun individualisesti määrättyjä mahdollisuuksia. Monta kertaa voi sattua, että siveyden laki tuo-

mitsee toisella tapaa kuin oikeuden. Oikeuden lain täytyy vedota pakkoon, ja pakolla ei voida aikaansaada muuta kuin sitä että yhdyselämän välttämättömimmät ehdot tulevat otetuiksi huomioon niidenkin yhteiskuntajäsenten ulkonaisessa toiminnassa, jotka eivät niistä muuten välittäisi. Mutta kiittämätöntä on, olkoonpa minkä siveyden aatteen kannalta tahansa, olla tunnustamatta valtiollisen oikeusjärjestyksen yleistä oikeutusta. Jos yksilön oikeudentunto joutuu ristiriitaan tämän oikeusjärjestyksen kanssa, niin hän saa viihdytystä siitä luottamuksesta, ettei mikään yhteiskunnallinen oikeusjärjestys ole kerta kaikkiaan määrätty muuttumaton suuruus, vaan että kansallinen oikeudentunto, joka on oikeusjärjestyksen perustus, voi kehittyä vaatimaan yhä edistyneempää toteutumismuotoa.

Ja jos vielä muistutetaan että kansallinen oikeudentunto ei riitä suojaamaan kansaa ulkoapäin hyökkääväin mahtajain väkivaltaa vastaan, niin tulee ottaa huomioon sekin että kansallinen oikeudentunto voi laajeta koko ihmiskunnan oikeudentunnoksi, joka ei ole vähäinen valta, vaikkapa se nojautuu ainoastaan henkisiin aseihin. Onko myöskään paljas unelma se ajatus, että tämä ihmiskunnankin oikeudentunto kerran on sitova kansat samanlaiseen oikeusjärjestykseen, kansojen yhteisesti ylläpitämään, kuin se lainmukainen järjestys on, jonka alaisena kansallinen oikeudentunto valtiollisen vallan avulla pitää saman kansan yksilöt? Onko „kansainvälinen oikeus“ täydellinen illusioni tulevaisuuteenkin nähden? Ainakin se voi kelvata voimia kohoittavaksi ihanteeksi niin pienille kuin suurille kansoille. Ja etenkin pienille. —

Olen jo liian kauan vaatinut lukijan tarkkaavaisuutta. Suotakoon minun lopuksi lausua Arvid Järnefeltille tunnustukseni siitä, että hän kansansa tarpeita silmällä pitäen tarjoaa sille rakkaimmat aatteensa ohjeiksi niissä „velvollisuuksien ristiriidoissa“, jotka tämän kansan jäsenille voivat lähimmässä tulevaisuudessakin sattua. Joskaan ei voi Järnefeltin periaatteita kaikin puolin hyväksyä, niin ne kuitenkin sisältävät meille paljonkin huomattavaa ja meidän on syytä niitä tarkoin tutkia siinäkin tapauksessa, että periaatteellisesti eroamme hänen kannastaan.

Uusi suunta työväenliikkeessämme.

Kirjoittanut

SANTERI INGMAN.

Työväenliike on nykyisin Suomessa aivan hunningolla, — tätä väitettä on viime aikoina niin monelta taholta ja niin painavasti vakuutettu, että se on muuttunut suoranaiseksi selviöksi miltei kaikissa piireissä maassamme, asianomaisia työväenpiirejä tietysti lukuunottamatta. Koko liike on surettava ja huolettava ilmiö, se on maallemme onnettomuus ja itse työväellekin onnettomuus.

Niin on sanottu ja sanotaan joka päivä ja onhan siinä osaksi perääkin. Varsinkin kansamme nykyisen tukalan aseman kannalta katsoen ovat eräät puolet työväenliikkeen uusimmassa suunnassa todella huolettavia ilmiöitä. Onhan n. s. järjestyneen työväestön taholla viime aikoina tehty päätöksiä ja ryhdytty toimenpiteisiin, joita syystä täytyy pitää epäkypsinä ja olojamme vastaamattomina, ja jotka eivät semmoisinaan ennusta mitään hyvää. Asema on jännittynyt ylen kireäksi, ja on vaikea edeltäpäin arvailla, miten siitä sovinnolla on päästävä hyvään ratkaisuun. Mutta tällä hetkellä ollaan nyt taas jonkunlaisessa suvantopaikassa tämän liikkeen alalla ja lienee siis hetki sopiva vähän tarkastella, minkälainen asema todella on.

Mistä syystä ja millä edellytyksillä tälle nykyiselle kannalle on jouduttu, sitä seikkaa on yleensä harvemmin seikkaperäisesti pohdittu. On ylimalkaisesti väitetty, että työväenliike on nykyiselle asemalleen kehittynyt eräiden itsekkäiden, sydämettömäin ja tarpeellisia tietoja ja edellytyksiä vailla olevain työväenjohtajain agitatsionin kautta, ja että nämä edelleen keinotekoisesti ylläpitävät kiihoitusta työväen joukossa, joka ei itsestään tahtoisi hurjastella eikä liioitella. Ja tässäkin väitteessä on epäilemättä tottakin. Mutta se syy on sittenkin riittämätön, sellainen käsittelytapa on liian pintapuolinen. Syvemmällä täytyy syiden olla tällaiseen liikkeeseen ja niitä syitä täytyy olla useampia.

Luulenpa että varsinkin kaksi yleisempää syytä on vaikuttanut työväenliikkeemme viimeaikaiseen miltei rajuun kulkuun. Toinen niistä on se, että on osoittautunut melkein toivottomaksi saada lainsäädännön

kautta toimeen työväestön ajamia todellisia parannuksia, ja toinen taas se seikka, että tutustuminen muiden maiden sosialistein ajatustapoihin on tuottanut työväestöömme sen käsityksen, että moisten parannusten tavoitteleminen on mitätöntä, melkeinpä haitallistakin. Lienee ehkä opettavaa hiukan silmäillä taaksepäin, miten työväki tällaisiin käsityksiin on johtunut.

Työväenliikkeemme alkuaikoina, jolloin koko liike oli keskittynyt pääasiallisesti tänne Helsinkiin, missä sitä tehtailija von Vright taidolla ja maltilla johti, oltiin vielä aivan „hyvän toivon" kannalla ja harrastettiin, työväen sivistämisen ohessa, erinäisten reformikysymysten valmistelemista ja selvittämistä, siinä vahvassa uskossa, että yhteiskunta omistaa omikseen nuo kysymykset ja ennemmin tai myöhemmin ryhtyy niitä toteuttamaan. Luotettiin yleisön „myötätuntoisuuteen" ja tahdottiin sen avulla koettaa hankkia työväelle erinäisiä etuja ja oikeuksia, joita vailla se oli. Käsitykset koko liikkeestä olivat itse työväen keskuudessa hyvin patriarkaliset, ja tehdyt vaatimukset olivat sangen kohtuulliset, jopa osaksi lapsellisen kohtuulliset, kun esim. äänioikeusreformin alalla tyydyttiin vaatimaan äänimäärän alentamista 10:een porvarissäädyn vaaleissa (sensuksen pysyessä entisellään), vaikka työväellä ei tietenkään olisi ollut minkäänlaista hyötyä siitä, jos tämä reformi olisi toteutettukin, koska työväki ei olisi tullut saamaan vaaleissa entistään enempää vaikutusvaltaa. Työväki, joka „liikkeeseen" otti osaa, oli sitäpaitsi hyvin harvalukuinen.

Mutta vuosien kuluessa tämä asiantila muuttui, sitä myöten kuin työväkeä runsaammin liittyi liikkeeseen ja kun se kävi itsetietoisemmaksi. Niitä kohtuullisia vaatimuksia, joita työväki oli ajanut, ei saatu toteutetuksi, lukuunottamatta suojeluslakikysymyksiä, joiden järjestäminen ei sekään työväkeä tyydyttänyt; lainsäädännön alalla työväen tärkeimpiäkään toivomuksia ei otettu huomioonkaan, useimmat kysymykset eivät päässeet alullekaan. Työväestöllä ei ollut valtiopäivillä yhtään miestä — taikka oli joku ainoa —, joka erityisesti sen etuja olisi valvonut ja sen asioita esillevienyt, eikä ollut työväellä minkäänlaista toivoakaan saada yhtään omaa edustajaansa mihinkään säätyyn. Siten rupesi „hyvä toivo" yhä enemmän masentumaan. Ja samalla työväki rupesi oivaltamaan, että ne vaatimukset, joita sen hyväksi ja sen nimessä oli tehty, olivat sitä laatua, etteivät ne toteutettuinakaan sanottavasti hyödyttäisi köyhälistöä, toisissa tapauksissa ei ensinkään. Ohjelma siis muutettiin, tehtiin radikalisem-

maksi. Mutta samalla tietysti yhä enemmän väheni mahdollisuus, että sitä, mitä toivottiin ja pyydettiin, saavutettaisiin, varsinkin kun yhteiskunnan mahtajat eivät nytkään kallistaneet korvaansa näille vaatimuksille; n. s. „yläluokka" oli edelleen taipuvainen pitämään noita työväestön toivomuksia aivan platonisina, usein kyllä lyömään ne leikiksi.

Näihin aikoihin pidettiin työväen edustajain kokous Tampereella (1897) ja siellä jo kuului ääniä, jotka vaativat koko taktiikin muuttamista ja erityisen puolueen perustamista. Vielä kumminkin oltiin toivovalla kannalla ja tuossa kokouksessa keskusteltitn edelleen tavoiteltavista parannuksista, laadittiin ohjelmapykäliä ja jätettiin työväenvaltuuskunnalle tehtäväksi koettaa saada noita reformiehdoituksia valtiopäiville ja lainsäätäjäin huomioon. Valtuuskunta teki työtä käskettyä niinkuin oli tehnyt ennenkin, valmisteli joukon asioita valtiopäiville esitettäviksi ja saikin toisille kysymyksille esittäjät. Mutta kylmästi kohdeltiin edelleen valtiopäivilläkin noita työväen toivomuksia. Toisia anomuksia, niinkuin ehdoitusta lain määräämästä pisimmästä työpäivästä, ei laitettu edes valiokuntaan käsiteltäviksi, ja toisia, kuten äänioikeusvaatimusta, kohdeltiin tavalla, joka osoitti, ettei hyvin pitkiin aikoihin ollut mitään toivottavaa lainsäätäjän taholta, jos entisiä keinoja mieli käyttää. Yhä suurempi toivottomuus ja sitä seuraava katkeruus valtasi mielet ja yhä yleisemmäksi rupesi käymään käsitys ja puhe, että noiden entisten reformikysymysten alalla, joille annettiin erityinen nimi: „pikkuparannukset", ei ole mitään saavutettavissa; työväen on yleensä hyvin epäkiitollista uudelleen ja uudelleen vedota yleisön „myötätuntoisuuteen", sen on sekä yleisö että lainsäätäjä jättänyt kutakuinkin oman onnensa nojaan. Tämä käsitys se valmisti alaa uudelle suunnalle.

Samoihin aikoihin rupesivat ulkomaiden sosialismituumat käymään yhä tutummiksi meidänkin työväestömme keskuudessa, joka niihin asti oli pysynyt niistä jotenkin erillään, harrastaen vain sivistyspyrinnöitä ja noita edellämainittuja „pikkuparannuksia". Useat nuoret työmiehet, jotka olivat olleet opintomatkoilla Saksassa, Ruotsissa, Englannissa, Amerikassa y. m., palasivat kotiin ja levittivät imemiään oppeja ensin pieniin piireihin, sitten yhä laajemmalle. Ne ovat nähtävästi Marxin teoriat, jotka meidän työväkeemmekin syvimmin ovat vaikuttaneet ja joita yhä enemmän on ojennusnuoraksi omistettu. Ja ne löysivätkin meillä erittäin herkän ja otollisen maaperän juuri sen tylyn kohtelun vuoksi, minkä

työväen ajamat „pikkuparannukset“ olivat saaneet osakseen „yläluokan“ puolelta, ja sen epätoivoisen mielialan vuoksi, joka työväen oli vallannut. „Me ponnistelemme turhaan, suotta me joka vuosi käännymme vallassaolijain puoleen pyytäen etuja ja oikeuksia, me emme saa niitä kumminkaan, meistä ei välitetä, meitä ei oteta lukuun.“ Näin tuumivat työväestön valistuneimmatkin miehet, ja heillä oli kyllin aihetta tuohon alakuloisuuteen. Silloin kaikui oppi: „Elkää toki harrastakokkaan noita osittaisia reformeja asemanne parantamiseksi; sillä vain omaa asiatanne vahingoitatte ja hidastatte yhteiskunnallisen kysymyksen lopullista, välttämätöntä suorittamista. Järjestykää, asettukaa sotakannalle kaikkia vastaan ja pysykää sotakannalla tyytymättä mihinkään puolinaiseen taikka osittaiseen, ylläpitäkää vain yllytystä, vahvistakaa rivejänne — hedelmä putoo kyllä kerran kypsänä puusta!“ Tällainen siemen lankesi niin hedelmälliseen maahan, että se heti nousi oraalle. Ja siten, ainoastaan siten, on selitettävissä se rutto ja raju suunnanmuutos työväenliikkeen alalla, jota viime aikoina ympäristö niin hämmästyksellä on katsellut.

Yksityisten agitaattorien vaikutus ei tässä kohden ole liian suureksi arvosteltava; joka sen tekee, hän jättää tosiasioita huomioonsa ottamatta. Ei, — jos työväenliike nykyisin on hunningolla, kuten väitetään, niin on siihen etsittävä syitä syvemmältäkin, olevien olojen pakoituksesta. Yhteiskunnan mahtajat ovat, laiminlyömällä työväestön taholta esitetyt asialliset ja käytännölliset pyynnöt ja jättämällä huomioonottamatta koko liikkeen, osaltaan varsin suoranaisesti myötävaikuttanut sen uuden suunnan syntymiseen, jota nyt moititaan. Jos työväenasia ja sen eri puolet olisivat meillä edes joutuneet vakavan harkinnan alaisiksi lainsäädäntöpaikoissa, silloin olisi ehkä luottamus noiden „pikkuparannusten“ saavuttamiseen säilynyt, ja noita ulkomaisia virtauksia olisi vastaanotettu suuremmalla varovaisuudella ja suuremmalla kritikillä. On kai eletty siinä uskossa, että se suuri sosialinen kysymys, joka kaikkialla muualla maailmassa on vaatinut niin suurta huolta ja arkaluontoista käsittelyä, olisi täällä meillä ollut kokonaan syrjään sysättävissä taikka muutamilla almuilla tyydytettävissä. Tämä on ollut sitä suurempi erehdys, kun meillä eräs erityinen kysymys, vaalioikeuskysymys, olisi ennen kaikkea ollut saatettava onnelliseen ratkaisuun ja kun meillä toiset jyrkät puoluemuodostukset ovat tehneet tämän kysymyksen selvittämisen mahdottomaksi. Olen näet viime aikain työväenliikkeestä saanut sen vaikutuksen, että juuri tämä

äänikysymys se on, kuten luonnollista onkin, joka on kaiken tyytymättömyyden alku ja loppu. Niinkauan kuin työväellä ei ole minkäänlaista vaikutusvaltaa kunnallisiin tai valtiollisiin vaaleihin, niinkauan kuin sen on mahdotonta saada yhtään edustajaa valtiopäiville tai kunnalliseen edustukseen, niinkauan sillä ei ole toiveita saada perilleajetuksi muitakaan parannusvaatimuksia, niinkauan se tuntee itsensä oikeudettomaksi, syrjäytetyksi kastiksi yhteiskunnassa. Juuri tämä äänioikeusasia on enemmän kuin mikään muu vieroittanut työväen eri ryhmäksi toisten kansalaisten joukosta, — jota juuri pidetään nykyisen aseman ikävimpänä puolena.

Onhan perää siinäkin, että erityiset henkilöt ovat tahallisella agitatsionilla synnyttäneet tämän nykyisen aseman, — he eivät sitä suinkaan itse kielläkkään, vaan päinvastoin ylpeilevät siitä. Heillä on näet se käsitys, että työväenasia meilläkin parhaiten edistyy siten, että työväki liittyy siihen suureen, yhteiseen veljeysliittoon, joka sosialismin nimellä jo on niin mahtava kaikissa maissa. He ovat todistaneet työmiesjoukolle, että entisillä keinoilla, lainsäädännön osittaiseen ja asteettaiseen parannukseen vetoamalla, ei saavuteta sitä, mihin pyritään, — ja viittaamalla saavutettuun kokemukseen ei heidän suinkaan ole ollut vaikeakaan sitä todistaa. Ja he ryhtyivät kokoamaan Suomen työväkeä eri puolueeksi, joka muiden maiden sosialistien mallin mukaan toimisi, pitäen silmällä tulevaisuutta ja hylkäämällä osittaiset parannukset. Tämä puolue julistettiin nyt Turun viimekesäisessä kokouksessa muodostetuksi. — Mutta en sittenkään usko, että nuo yksityiset henkilöt ovat tähän suunnanmuutokseen vaikuttaneet niin ratkaisevasti, kuin yleensä luullaan. Tosin esim. puolueen nykyinen johtaja, toht. af Ursin, nauttii hyvin yleistä luottamusta työväen keskuudessa, osaksi sokeaakin uskollisuutta, ja intohimoisesti hän on uuden kurssin kääntämistä harrastanut. Mutta hän on teoretikko, hän tuskin olisi aivan paljoa voinut, ellei maaperää muulla tavoin olisi muokattu hänen teorioilleen vastaanottavaksi. Meidän uudet työväenäänenkannattajamme taas ovat kyllä paljo vaikuttaneet nykyistä asemaa luodakseen. Mutta osaksi nekin ovat enemmän jo liikkuvain käsitteiden ja ajatussuuntain ilmaisijoita, kuin noiden käsitteiden synnyttäjiä. Ja kun esim. Matti Kurikka eksyi pilventakaisiin haaveiluihinsa, eivät häntä sinne seuranneet muut kuin vähimmin kehittyneet ja vasta-alkajat, — se näkyi kyllä sanotussa Turun kokouksessa. Jos siis nykyisen uuden

suunnan arvellaan riippuvan yksinomaan muutamista agitaattoreista, niin siinä luullakseni erehdytään.

Tuossa samassa Turun kokouksessa sai muuten jo pääpiirteissään nähdä uuden suunnan vastaisen rakenteen, sen lujat ja heikot puolet. Tuon uuden aseman pääasiallisena tunnusmerkkinä on se, johon jo edellä viittasin, että työväki tahtoo vetäytyä syrjään osittaisia lainsäädännöllisiä parannuksia harrastamasta ja sen sijaan erityisenä puolueena valmistautua tavalla tai toisella pakoittamaan itselleen sitä, mitä sille ei mielisuosiolla anneta. Se näkyi niistä päätöksistä, joita tuossa kokouksessa tehtiin käsiteltävänä olevista kysymyksistä, se näkyi myös siitä ohjelmasta, joka tuossa kokouksessa hyväksyttiin. Niinhän on esim. se ponsi, jonka kokous laati äänioikeusasiasta, — jonka mukaan äänioikeus olisi myönnettävä kaikille täysikäisille, olivatpa heikkomielisiä, holhuunalaisia tai mitä tahansa — sitä laatua, ettei sitä mikään lainsäätäjä voisi hyväksyä. Mutta päätöksen tekijät eivät kai ajatelleetkaan sitä, voisiko ponsi tulla hyväksytyksi, he ajattelivat ainoastaan sitä, että se olisi kaikista rajoituksista vapaa, johdonmukainen ja jyrkkä. Samaa osoittavat päätökset työpäivän pituudesta — joka hyväksyttiin 8-tuntiseksi, ennenkuin on toiveita saavuttaa edes 10-tuntinen työpäivä —, ja esim. torpparikysymyksestä, josta tehtiin päätöksiä, joiden mukaan, jos niitä lakiin otettaisiin, koko torpparilaitos epäilemättä yhdellä iskulla häviäisi pois. Tavoitettiin ehyttä, johdonmukaista, lopullista ohjelmaa, välittämättä siitä, missä määrin se olisi lainsäädännön kautta toteutettavissa.

Tässä onkin uudella puolueella tavallaan yksi vankka puoli. Sen ei tarvitse olla opportunistinen, ei alinomaa tinkiä siitä, mitä se pitää oikeana, ja sittenkin olla saavuttamatta tuota tingittyäkään vaatimustaan, niinkuin nykyisissä oloissa tulisi tapahtumaan. Sen ei tarvitse olla riippuvainen konjunktureista eikä peljätä, että se itse saadaan nukutetuksi tai tyydytetyksi, jos sille joskus joku luukontti viskataan valtojen pöydältä. Ja ompa tavallaan hyvin helppoakin asettua tuollaisen ohjelman turviin: ei tarvitse jokapäiväisten ponnistusten kautta taistella itselleen vähitellen etuja eikä oikeuksia, kun rakentaa kaikki sille tulevaisuudelle, jolloin se suuri tilinteon päivä tulee.

Mutta tässä on samalla myöskin uuden puolueen heikkous. Puolue joutuu näet eräänlaiselle kieltoperäiselle kannalle. Se pyrkii päämääräänsä kohden siten, että se ei erityisten ohjelmapykäläin hyväksi puu-

haile mitään suoranaista, vaan kohdistaa kaiken toimintansa oman sisällisen järjestelmänsä lujittamiseksi. Mutta näin ollen ei työväestöllä myöskään ole mitään parannuksia toivottavissa asemassaan, ei ainakaan siinä määrässä, kuin jos se itse edelleen niiden hyväksi työskenteleisi. Tuon kieltoperäisen toiminnan merkkejä ja seurauksia on mielestäni nyt jo näkynyt, vaikka ei monta kuukautta ole kulunut uuden puolueen muodostumisesta, nim. juuri tuossa tärkeässä vaaliasiassa. Työväki useissa suurimmissa kaupungeissa on, puoluehallinnon neuvon mukaisesti, pysyttäytynyt syrjässä syksyn valtiopäivämiesvaaleista. Mutta tällainen erillään-pysyttäytyminen vie hyvin helposti velttouteen ja välinpitämättömyyteen, joka on sitäkin haitallisempaa ja arveluttavampaa, kun se on olevinaan joku kanta. On niin helppoa heittäytyä toimettomaksi ja vetäytyä pois ponnistuksista, kun voi sanoa, että se kuuluu ohjelmaan. Mutta sellainen ohjelma kuolettaa. Tällainen kieltoperäinen ohjelma on myöskin omiaan sysäämään syrjään kaiken toivon, että parlamentarismin kautta voitto kerran saavutettaisiin. Mutta vaikka meidän työväellämme onkin sangen vähän toiveita siitä, että se hyvin pitkiin aikoihinkaan saisi vaikuttavaa sananvaltaa edustuskunnassa, niin on tuollaisen käsityksen juurruttaminen omiansa viemään väkivaltaisempiin tekoihin, jotka kumminkaan eivät puolueen ohjelmaan kuulu.

Hieman oireita on jo tuntunutkin tuollaisten väkivaltaisten keinojen aikeista. Tarkoitan uuden suunnan suhtautumista nykyiseen äänioikeustaisteluun. Kun kysymys: „miten olisi äänioikeusasiaa edelleen ajettava?“ oli esillä Turun kokouksessa, hyväksyttiin siihen vastaukseksi useitakin ehdoitettuja keinoja, uusia ja vanhoja, joiden lähimpänä silmämääränä oli koettaa valtiopäiviin vaikuttaa asian hyväksi. Mutta koska useat puhujat epäilivät (ja suoraan tunnustaakseni hyvillä syillä, ainakin tähänastiseen kokemukseen nähden), tokko noista keinoista olisi mitään hyötyä tai tulosta, niin lisättiin vastaukseen vielä kohta, jossa lausuttiin, että jos eivät nuo keinot tepsi, niin on suuri, yhteinen työlakko pantava koko maassa toimeen yleisen äänioikeuden hyväksi. Nyt ovat kumminkin valtiopäivät pian käsissä, jolloin vaalireformikysymys on hallituksen esityksenä tuleva esille, eikä ole kuulunut, että työväen puoluehallinto olisi aikonut millään tavalla saada työväen kantaa säädyissä näkyviin. Sen sijaan on kuulunut — en tiedä minkä verran siihen lie luottamista —, että olisi aikomus ryhtyä nyt jo pian puuhaamaan tuota yleistä työlakkoa, siis toimenpidettä, jota ainakin muutamilla tahoilla väkivaltaiseksi leimataan.

Työväenliikkeen ja äänioikeusasian edun kannalta ja maamme vaikean aseman vuoksi on toivottava, että nämä huhut eivät toteudu.

Ei niin, ettei jo olisi syytä ja aika radikalisemmillakin toimenpiteillä herätellä niitä meidän katumattoman unta nukkuvia, byrokratisia, rahanvaltaisia aineksia, jotka tuskin vieläkään tahtovat yleisen äänioikeuden vaatimusta ottaa edes vakavan harkinnan alaiseksi. Ja vaikka valtiollista tarkoitusta varten tehty työlakko onkin toisessa asemassa kuin tavalliset, työnantajan ja työntekijän välisistä erimielisyyksistä syntyneet lakot, niin ei mielestäni tällaista toimenpidettä sittenkään voida epäoikeutetuksi väittää, sillä eipä totta tosiaan tässä työnantaja-luokka, eli koko yläluokka, joutuisi viattomasti lakon uhriksi. „Sellainen nahka vaatii sellaista voidetta.“ Mutta kuitenkin, kaiketikin, olisi mielestäni tällaiseen keinoon ryhtyminen nykyisin Suomessa onnettomuus, koska se ei tuottaisi tarkoitettua tulosta, vaan päinvastoin voisi vahingoittaa sekä työväenliikettämme että koko kansaamme. Meidän työväkemme on hajallaan laajoilla alueilla, eikä suurella osalla siitä vielä ole sitä lujaa solidaritetin tunnetta, jota tällainen toimenpide edellyttäisi. Ja joskaan tuo lakko ei raukeaisi aivan mitättömiin, jota kyllä olisi syytä peljätä, niin se korkeintaan voisi vähän säikäyttää meidän ruotsinmielistä rahaylimystöämme, — myöntymisiin se sitä tuskin voisi pakoittaa —, se voisi myöskin vaikuttaa päinvastaista, uhittelua ja kiristämistä. Ja hukkaan mennyt yritys tuntuisi varmaankin kovin lamauttavalta itse työväestä, joka olisi toimeentulonsa uhrannut aatteen hyväksi.

Mutta vaikkapa ei tuota työlakon mahdollisuutta ollenkaan ottaisi lukuunkaan, niin tuntuu siltä, kuin tuo uusi suunta ohjelmineen sittenkin johtaisi väsähtymiseen ja toimettomuuteen. Kun ohjelma on sellainen, ettei sen hyväksi voi lainsäädännöllistä tietä paljo mitään tehdä, niin lamautuu ihan itsestään pyrkimishalu ja itse ohjelmakin voi pian unhoittua. Kaiken tarmon suuntaaminen sisälliseen agitatsioniin ei riitä viemään liikettä eteenpäin, eikä se siten liiku eteenpäin.

Uuden suunnan ohjelman ja Marxin oppien mukaisesti on työväki kuten sanottu pysyttäytynyt erillään vaaleista, — parlamentarismi on sekin hyljättävä, niinhän katkismuksesta luetaan.[1] Mutta huomattava on, että

[1] Tämä uusi suunta on ulkomailta omistanut useita muitakin käsitteitä, jotka erityisesti meidän maan nykyisissä oloissa ovat tuntuneet tympäiseviltä. Niin on «suoraan importeerattu» tuo kaiken «isänmaallisuuden» pilkkaami-

sosialistit eivät muissa maissa ole huomanneet mahdolliseksi eikä asialleen edulliseksi noudattaa tuota katkismusta, he eivät ole tahtoneet vetäytyä parlamentarismista syrjään. He ovat päinvastoin, kuten tunnettu, useimpain maiden edustuslaitoksissa muodostaneet erityisiä ryhmiä, jotka harrastavat osittaisten ja asteettaisten parannusten, siis noiden meillä halveksittujen „pikkuparannusten“, toteuttamista, tavallisesti liittymällä edustuslaitoksen vapaamielisiin puolueihin. Ranskassa on tätä nykyä yksi sosialistein johtajista ministerinäkin. Sosialistiset kirjailijat ovat itse todistaneet, että nuo meilläkin omistetut teoriat kaikkien osittaisten parannusten välttämisestä ja luottamisesta ainoastaan suureen loppusuoritukseen, eivät pidä paikkaansa. Näin ollen tuntuu varsin tarpeettomalta meillä lähteä tarpomaan niitä samoja jälkiä, joista edistyneemmissä oloissa jo on luovuttu, tuntuu tarpeettomalta asettautua edelläkerrotulle toimettomuuden kannalle, kun sillä ei kumminkaan ole toivoa voittaa mitään. Vai olisiko kehityksen laki sellainen, että meidänkin työväen täytyy sairastaa tuo tauti, ennenkuin se huomaa koko sairastamisen tarpeettomaksi?

Hyvin vähän, mitättömän vähän, ovat ne työväenvaltuuskunnat aikaansaaneet, joilla näihin asti on ollut tehtävänä koettaa mikäli mahdollista saattaa lainsäätäjäin tietoon työväen toivomuksia eri kysymyksistä ja työskennellä sen ohjelman toteuttamiseksi. Mutta aivan merkitystä vailla

nen, jota työväen lehdissä on saatu nähdä. Erittäin vastenmielisen vaikutuksen teki viime keväänä se, että muutamat uuden suunnan johtajat, käsitellessään työväen suhtautumista isänmaamme nykyisiin, vaikeihin kysymyksiin — nähtävästi uhatakseen ja peloitellakseen kovakorvaista yläluokkaa —, esittivät työväen kannan siinä valossa, että jos yläluokka tekee työväelle erinäisiä myönnytyksiä, niin työväki kyllä muka seisoo muiden luokkain rinnalla yhteisessä taistelussa, muussa tapauksessa ei. En usko, että ainakaan valistunein osa työväestä koskaan on ollut aivan tuolla kaupanteon kannalla, joskin kasaantunut katkeruus todella lienee vaikuttanut, että köyhälistö nykyisissä oloissa vähemmin suree esim. edustuslaitostamme kohdannutta iskua, kuin se sitä surisi, jos sillä itsellään olisi osallisuutta varakkaampain kansanluokkain rinnalla edustuslaitoksen kokoonpanoon. Kaikissa tapauksissa on tässä ilmiö, jonka pitäisi olla hyvin selvä viittaus ja varoitus kansanvaltaisemman vaalireformin vastustajille. Mutta että uuden suunnan miehet kaikista teorioista huolimatta kumminkin tahtovat isänmaansa oikeuksia puolustaa, siitä ei ole epäilystäkään ja sitä osoittaa jo sekin, että uuden puolueen ohjelman ensi pykälään hyväksyttiin kohta, jossa sanotaan, että puolue aikoo työskennellä «kansallisen itsenäisyytemme» pohjalla.

tuo tehtävä ei luullakseni sittenkään ole ollut. Jo se seikka, että edes jotain toimitaan ja ponnistellaan, on omiansa lisäämään sisällistä itseluottamusta ja hankkimaan arvonantoa ulkoapäin. Ja valmistamalla eri kysymyksiä, hankkimalla tilastollista selvitystä ja paljastamalla olevia epäkohtia on tähänastinen toiminta työväenliikkeen alalla kumminkin pitänyt työväen ohjelmaa vireillä ja aina hiukan sitä eteenpäin sysännyt. Turun kokouksessa päätettiin nyt hävittää tuo valtuuskunta. Jos puoluehallinto ottaisi sen tehtävät omikseen ja jatkaisi niitä, ei siitä sen enempää olisi sanomista. Mutta puoluehallinnolle nuo ammattiasioita ja yksityisseikkoja koskevat tehtävät eivät sovi, ja ilmeistä onkin, ettei puoluehallinto tahdo sillä alalla toimia. Näin ollen on työväenvaltuuskunnan lakkauttaminen työväen asialle vahingoksi, eikä voi ihmetellä, että toiset työväenyhdistykset eivät tahdo tähän lakkauttamiseen suostua. Läheisessä tulevaisuudessa kai saatanee nähdä, miten tämän valtuuskuntakysymyksen käy. Mutta jos valtuuskunta synnytetään uudelleen, käy sen asema luullakseni ikäväksi ja vaikeaksi, jos se joutuu työväen puoluehallinnon vastakohdaksi taikka ainoastaan edustamaan ryhmää, joka pysyy perustetusta puolueesta erillään. Vaikka näet ei katsoisikaan oloillemme edulliseksi, että työväki eroittautuu eri puolueeksi, täytyy mielestäni sitä nyt pitää tapahtuneena tosiasiana, liittyköööt siihen sitten useammat tai harvemmat. Mutta jonkunlainen korporatsioni pitäisi siitä riippumatta olla olemassa, joka koko työväen puolesta ja sen nimessä edelleen työskenteleisi työväen käytännöllisten parannusvaatimusten hyväksi, ja edullisinta kai olisi, että vastainen valtuuskunta tulisi saamaan tällaisen arvon ja aseman. Hajaantuminen ja sisällinen riitaisuus työväen kesken olisi liian ikävä tulos.

Julkisuudessa on äsken huomautettu, kuinka sopimatonta oli, että joukko työväenyhdistyksiä muodosti työväenpuolueen; jos tuota muodostamista pidettiin välttämättömänä, olisi se ollut toimeenpantava syrjässä työväenyhdistyksistä, joilla on oma, erikoinen tehtävänsä. Tässä väitteessä on kyllä perää. Mutta sepä juuri lienee tarkoitus ollutkin, että yhdistykset muodostaisivat puolueen. Sillä meillä niinkuin muuallakin on kai juuri sosialististen puoluemuodostusten tarkoitus koettaa koota kaikki yhdistykset, ei ainoastaan työväen-, vaan myöskin ammattiyhdistykset, alaisikseen ja siipiensä suojaan, käyttääkseen niitä aseinaan, ja täytynee kai kulua joku aika, ennenkuin nämä asiat meillä niinkuin muualla järjestyvät saavutetun kokemuksen perustuksella. Saksassa esim.

työväenyhdistykset pyrkivät vapautumaan sosialistisesta puoluehallinnosta. Ja työväenyhdistykset, jotka eivät yhdistyksinä alistu puoluejohdon alle — niiden jäsenet alistukoot siitä huolimatta, jos tahtovat —, voivat epäilemättä vapaammin toimia entisten erikoisten tarkoitusperiensä hyväksi. Ammattiyhdistyslaitos taas on meillä vielä niin vaillinalsesti kehittynyt, että on vaikea sanoa, olisiko sille puoluehallinnon alaiseksi joutumisesta nykyisin hyötyä vaiko vahinkoa. Tämä laitos kaipaisi ennen kaikkia lujempaa järjestystä ja yleisempää osanottoa.

Ja tästä johdumme puhumaan Suomen nykyisen työväenliikkeen kenties ikävimmästä puolesta, noista lukuisista, huonosti johdetuista ja valmistetuista työlakoista, joita alinomaa on viime aikoina tapahtunut. Niitä on, puhumatta parista suuremmasta työlakosta, kuten leipurien lakosta, syntynyt milloin yhdellä, milloin toisella työmaalla, ilman että siitä on ollut tietoa tai tuntemusta toisessa saman ammatin työpaikassa. Lakko on pitemmittä valmistuksitta yhtäkkiä syntynyt, on kestänyt viikon tai pari, jonka ajan kuluttua samat tai toiset työmiehet ovat ryhtyneet työhön. Tämä miltei kevytmielinen tapa leikkiä niin kaksiteräisellä aseella kuin työlakolla, todistaa kehittymättömiä oloja ja etenkin ammattiyhdistyslaitoksen vaillinaista järjestelyä. Työlakon, jos mieli tuottaa jotain pysyvää tulosta, pitäisi toki olla asianomaisen ammattiyhdistyksen käsiteltävänä ja johdettavana, ja jos ammattiyhdistyslaitos olisi tarkoituksenmukaisesti järjestetty, voisi se meillä kuten muualla varmaankin estää monta työlakkoa ensinkään syntymästä, neuvottelemalla työnantajan kanssa ja sovittamalla sattuneet riitaisuudet. Mutta sitä varten pitäisi työmiesten aivan lukuisasti kuulua ammattiyhdistyksiin. Useimmat niistä työmiehistä, jotka nyt viime aikoina ovat täällä Suomessa työlakkoja tehneet, näyttävät olleen aivan ammattiyhdistyksien ulkopuolella ja ainoastaan siten onkin lakkojen suuri lukumäärä ja niiden heikko johto selitettävissä. Ammattiyhdistyslaitos siis kaipaa kehittymistä, ja jos uusi suunta sillä alalla voisi jotakin yhdistävää ja lujittavaa vaikuttaa, niin siitä varmaankin olisi kaikinpuoleista hyötyä. Jo Turun kokouksessa lausuttiin muuten suotavaksi, että joku ammattiyhdistysten kongressi olisi ennen pitkää Suomessa pidettävä. Toivottavaa on, että sellainen tulee pidetyksi ja että siellä muodostettu keskusjohto on ammattiyhdistyksillemme uuden merkityksen antava. [1]

[1] Senjälkeen kuin ylläoleva oli ladottu, on tunnetuksi tullut, että ammattiyhdistysten kongressi tuleekin muutamien viikkojen päästä pidettäväksi.

Kehityskulku työväenliikkeen alalla on viime aikoina ollut hyvin rutto. Mutta enpä luule, että liike on vieläkään ehtinyt sellaiselle tasapinnalle, johon sitä voisi sanoa varmasti vakaantuneeksi. Jonkunlainen murroskausi on nähtävästi vieläkin olemassa huolimatta sittä, että puolue on julistettu muodostetuksi ja että ohjelma on laadittu ja levitetty; ja se onkin epäilemättä itse liikkeelle eduksi, sillä jos se heittäytyisi lepoon uuden puolueen vuoteelle, ohjelmapykälät päänalaisenaan, ja siinä vain odottaisi sitä suurta tuomiopäivää, niin ei liike kaikista suurista sanoista huolimatta saisi mitään toimeen nyt eikä vasta. Liike on kai vielä yhä kehittymässä ja tavoittelee parasta taktiikkia. Ja vaikka myöntää täytyisikin, että nykyistä uutta suuntaa luotaessa on eksytty liiallisuuksiin ja ulkomaista mallia tavoiteltaessa tarpeettomasti teoretiseerattu, niin olisi mitätöntä sen perustuksella julistaa sellainen tuomio, että liike muka on „hunningolla". Muodot voivat vuorotella, henkilöt muuttua, esiintymistapa vaihtua, mutta itse liike, aate, tarkoitus: koroittaa köyhälistön asemaa, se ei pääse hunningolle.

Mitä voivat korkeammat oppilaitokset tehdä taideaistin kehittämiseksi?

Kirjoittanut

FREDR. J. LINDSTRÖM.

Taide monenlaisissa eri ilmausmuodoissaan on se kuvastin, josta jokaisen aikakauden elämä ja henkiset harrastukset selvimmin heijastuvat. Sivistyneiden kansojen historiassa on taiteella aina ollut ja tulee toivottavasti vastakin olemaan huomattava asema. Keskellä nykyajan aineellisuuden kirjavaa, kuumeentapaista kuohuntaakin se aina löytää tilaa ja aikaa siroitellakseen kukkiaan, ja minne meidän päiviemme kulturi-ihminen kääntyykin, kohtaa häntä taide kaikkialla kirjallisuutena, musikkina, rakennuksina, veistokuvina, tauluina.

Mutta vaikkapa taide onkin käynyt näin yleiseksi, onko se myöskin todella sitä, mitä sen tulee olla: kaikkien sivistyneiden henkistä yhteisomaisuutta, joka on jokaiselle omistajalleen rakasta? Toisin sanoen: takaako nykyajan yhä lisääntyvä taidetuotanto samassa suhteessa kasvavaa taiteen käsittämistä, samassa suhteessa hienostuvaa taideaistia? Leviääkö rakkaus taiteeseen yhä laajempiin piireihin, muuttuen siksi yleväksi nautinnoksi, joka ihmishengelle suo lepoa ja virkistystä keskellä elämän arkihuolia, kohoittaen ja jalostaen sen pyrkimyksiä?

Tuskinpa näihin kysymyksiin voi vastata muuten, kuin kieltämällä. Runoutta, varsinkin näytelmää, ja osaksi musikkiakin pidetään jonkinlaisena parempana huvituksena, ajanviettona, kuvaamataiteen tuotteet ovat varakkailla useinkin vain huonekoristeita, ja vielä pienempi ystäväpiiri on rakennustaiteella, sillä suuren osan ihmisiä se jättää ihan kylmäksi. N. s. sivistyneen luokan kesken on taide suurimmaksi osaksi muotiseikka; pistäydytään tavan tai huvin vuoksi taidenäyttelyssä, konsertissa tai teatterissa; mutta niiden luku, joita elävä, lämmin rakkaus taiteeseen johtaa siitä nauttimaan ja henkisiä herätyksiä hakemaan, on verrattain pieni. Voihan hyvästi käydä sivistyneestä, vaikkapa kotimaansa taiteesta ei tuntisi suurimpia nimiäkään, puhumattakaan muiden maiden ja aikojen mestariteoksista. Ja että varsinaisen työläisluokan harrastukset taiteeseen nähden kulkevat vieläkin matalammissa ilmapiireissä, on sanomattakin selvä. Taide ei ole köyhiä varten, niin sanotaan, se kuuluu vain ylimysluokan etuoikeuksiin. Sen, jonka täytyy otsansa hiessä taistella toimeentulonsa vuoksi, ei auta kalliiden taideteosten omistamista ajatellakkaan, eikä riitä aikakaan tällaisiin harrastuksiin. Mutta onkohan taideteosten omistaminen kuitenkaan välttämätöntä sille, joka tahtoo ja voi taiteesta nauttia? Eipä suinkaan. Tilaisuuksia taiteellisten harrastusten tyydyttämiseksi on nykyaikana verrattain usein ja helposti tarjona. Mutta syynä siihen, että tilaisuudet jätetään käyttämättä, on useinkin — ei ajan, vaan halun puute, välinpitämättömyys. Ajatellaan, että mitäpä hyötyä on koko taiteesta, kun ei sitä kuitenkaan käsitä, ja unohdetaan, että ensi ehto taiteen löytämiseksi on sen etsiminen, ja sen ymmärtämiseksi rakkaus siihen.

Syyt siihen, että taide nykyajan ihmisille on niin vierasta, piilevät jo kasvatuksessa. Ilman opetusta ja kasvatusta ei voi taiteen todellista käsittämistä syntyä, sillä Hellaan kulta-aika, jolloin kaikki kansalaiset taidetta ymmärsivät, ei sellaisenaan monimuotoiseen nykyaikaan palaudu.

Onko siis meidän päiviemme ihmisillä tarpeeksi edellytyksiä voidakseen tositaidetta tajuta ja nauttia? Onko kasvatuksessa, jonka tarkoitus on johtaa nuorisoamme hyvään, oikeaan ja hyödylliseen, annettu kylliksi merkitystä sille, mikä elämässä on suurta ja *kaunista?* Suurten sivistysmaiden kasvattajat ovat jo kauan sitte lausuneet mielipiteenään, että paljo on tässä suhteessa laiminlyöty ja he ovat ryhtyneet vilkkaaseen ajatustenvaihtoon siitä, miten asia parhaiten olisi autettava. Niin Saksassa ja Englannissa, ja ompa naapurimaassamme Ruotsissakin jo kohonnut innostuneita ääniä asian tärkeyttä selvittelemään. Tänä vuonna on Tukholmassa ilmestynyt parikin pientä kirjasta, joissa kosketellaan kysymystä, mihin suhteeseen koulun ja taiteen tulee asettua toisiinsa. Kirjailijatar ELLEN KEYn kirjoitelmassa *Skönhet för alla* viitataan siihen tosin vain sivumennen, mutta varsinaisen käsittelyn aiheeksi on sen tehnyt CARL G. LAURIN helposti saatavassa ja hauskassa vihkosessaan *Konsten och skolan och konsten i hemmet.* [1] Ei siis liene ennenaikaista, että kysymys koulujen tehtävästä taideaistin kohoittamiseksi meilläkin tulee edes puheeksi, sillä puutteet tässä suhteessa lienevät meillä vieläkin suuremmat kuin muualla. Schleswig-Holsteinilaisten koulunjohtajien konferensissa v. 1892 joutui kysymys: *Mitä voivat korkeammat oppilaitokset tehdä taideaistin kehittämiseksi?* erittäin vilkkaan keskustelun ja yksityiskohtaisen pohdinnan alaiseksi. Kaikki olivat yksimielisiä siitä, että jotain on asian hyväksi tehtävä. Kysymyksen alustajat, rehtorit OSTENDORF ja WALLICHS olivat ottaneet huomioonsa kaiken sen kokemuksen, minkä eri paikkakunnilla toimineet, asiaan innostuneet opettajat olivat saavuttaneet, ja näitä tietoja he täydensivät omillaan. [2]

Tämän kirjoitelman tarkoituksena on näihin seikkaperäisiin alustuksiin ja kokouksen muodostamiin loppuponsiin nojautuen koettaa osoittaa, missä määrin ja millä tavoin korkeammat oppilaitokset meilläkin voisivat työskennellä oppilaiden taideaistin herättämiseksi ja kehittämiseksi. Selonteko pääasiallisista näkökohdista riittänee, sillä jo se seikka, että kysymys meilläkin antaisi keskusteluun aihetta, olisi suuri voitto asian eduksi.

---

[1] *Skönhet för alla.* Fyra uppsatser af ELLEN KEY. Verdandis småskrifter 77. — *Konsten och skolan och konsten i hemmet* af CARL G. LAURIN. Heimdals folkskrifter, N:r 63.

[2] Vrt. Verhandlungen der Direktoren-Versammlungen in den Provinzen des Königreichs Preussen. Band 41.

Tarkoitus ei suinkaan ole uuden oppiaineen sovittaminen koulun ohjelmaan, sillä se ei muuten kävisi laatuun, kuin muiden aineiden kustannuksella. Eikä se itse asiallekaan olisi eduksi, sillä ei ole aikomus antaa oppilaille mitään yhdenjaksoista esitystä taidehistoriassa eikä estetiikan teoriassa. Heistä ei tule kasvattaa ennenaikaisia ja itsekylläisiä arvostelijoita tai taiteentuntijoita, sillä se ei ole sopusoinnussa heidän luonnollisen kehityksensä kanssa. Mutta epäilemättä voi koulu kuitenkin herättää heissä innostusta ja rakkautta taiteeseen, se voi kylvää siemenen ja kenties nostattaa sen oraalle, mutta taideaistin lopullinen kehittäminen sen tulee jättää kypsyneemmän iän tehtäväksi. Koulu kyllä uhraa huolta ja vaivaa kasvattaakseen oppilaiden järkiperäisiä kykyjä, mutta saako se kokonaan jättää niiden mielikuvituksen ja tunne-elämän oman onnensa nojaan joko kuihtumaan tai — mikä vielä pahempi — kehittymään väärään suuntaan? Molempien sielunkykyjen tasasuhtainen hoitohan vasta voi luoda sen ehjän ja sopusointuisen luonteen, joka elämässä on todellisen onnellisuuden ensi ehto. —

Useimmat nykyiseen opetusjärjestelmään kuuluvista aineista tarjoavat kyllin tilaisuuksia taideaistia herättäville huomautuksille. Pääasia on vain, että näitä tilaisuuksia ei jätetä käyttämättä. Mutta tämä seikka tietysti edellyttää sen, että opettajat itse ovat taiteellisesti sivistyneitä ja ennen kaikkia taiteeseen innostuneita, sillä opettajan innostus tarttuu helposti oppilaihinkin. Heidän tulee luoda se ympäristö, niin sanoen se oikea ilmapiiri, jossa heidän opetuksensa herättämät vaikutukset voivat vaurastua. Kun siemen on kylvetty ja oraalle noussut, ei maanviljelijän työ vielä ole päättynyt; hänen tulee varjella taimia rikkaruoholta ja hallaltakin, jos mieli niistä kerran saada hedelmiä. Opettajat suosikoot kaikkia oppilaiden yrityksiä, jotka tarkoittavat raittiin, iloisen hengen edistämistä, sillä mielen iloisuus on taideaistin syntymisen ensi ehtoja. Tärkeätä on myöskin, että oppilaiden ulkonainen ympäristö, koulurakennus, saatetaan niin paljon kuin mahdollista sopusointuun sen mielialan kanssa, jota heissä tahdotaan herättää. Kouluhuoneustojen tulisi, mikäli mahdollista, koettaa ulkoasuunsakin nähden täyttää taiteen vaatimuksia. Mutta juuri tässä suhteessa on paljon kaikkialla laiminlyöty eikä suinkaan vähimmin meillä Suomessa. Virastot, pankit, kirjastot, museot, rautatienasemat rakennetaan ja koristetaan taiteen sääntöjä silmällä pitäen, pidetään aivan luonnollisena, että niillä on arvokas, monumentalinen

leima, mutta oppilaitoksista, joissa kuitenkin maan vastaisen sivistyksen siemenet kylvetään nuoriin sydämiin, jotka ovat herkkiä kaikille vaikutuksille, pidetään paljon vähemmän huolta. Ulkopuoli näyttää kylmältä, yksitoikkoiselta ja kasarmimaiselta eikä vaikutus parannu sisäpuolellakaan. Synkät, pimeähköt käytävät tummine, harmaine tai ruskeine seinineen ja niiden molemmin puolin samanlaiset luokkahuoneet. Ei mitään, mikä silmää hiukankaan hivelisi, ei mitään mikä herättäisi mieltymyksen tunteita. Iloiset, kirkkaat väritkin näyttävät kouluissamme olevan pannaan pantuina. Ja kuitenkin tulisi opettajan voida taideopetuksessa kuten yleensä havainto-opetuksessa lähteä koulun huoneustosta, viitaten ensin siihen, mitä siinä on opittavaa. Sillä tavoin ehkä kävisi jo koulurakennuskin oppilaille vähitellen rakkaaksi.

Useissa paikoin ulkomailla onkin jo alettu suoranaisesti asian hyväksi työskennellä. Valtio pitää huolta siitä, että koulurakennuksesta tulee kaupungin todellinen kaunistus, ja asiaan innostuneet opettajat sekä muutkin henkilöt ottavat sisustaakseen sen mikäli mahdollista aistikkaasti. On luonnollista että koulu kodikkuuteen nähden ei koskaan voi kilpailla yksityisten huoneustojen kanssa, mutta voinee sen kuitenkin saada miellyttäväksi laitokseksi, jossa oppilaat hyvin viihtyvät. Saksassa on useinkin kouluihin hankittu saleja ja käytäviä koristamaan hyviä kipsijäljennöksiä antikin ja nykyajan parhaista veistokuvista ja missä eivät varat ole riittäneet todellisten, alkuperäisten taideteosten ostoon, suuria, oivallisia reproduktsioneja tai valokuvia maalaus- ja rakennustaiteen tuotteista.[1] Ruotsissa on jo parisen vuotta toiminut yhdistys nimeltä „Föreningen för skolornas prydande med konstvärk“ (Yhdistys koulujen koristamiseksi taideteoksilla). Nimi jo ilmaisee yhdistyksen tarkoitusperän. Se tahtoo tehdä koulusta sen, mikä sen tuleekin olla: kaikkien hyvien ja kauniiden opetusten koti.[2] — Eiköhän voitaisi meillä Suomessakin yrittää jotain tämäntapaista. Koetammehan jokainen järjestää kotimme niin hauskaksi ja miellyttäväksi kuin voimme, miksi olisimme ihan välinpitämättömiä sen kodin suhteen, jossa nuorisomme suuren osan päivää työskentelee? Ja mistä löytää taiteilija myötätuntoisemman ja kiitollisemman yleisön kuin nuorista, innostuneista oppilaista? —

[1] Vrt. Verhandlungen der Direktoren-Konf. siv. 133.

[2] Vrt. Skönhet för alla siv. 23 sekä Konsten och skolan. Ikävä kyllä ei tätä kirjoitelmaa varten ole ollut käytettävänä tietoja muista maista.

Seuraa sitte kysymys, mitä taiteenhaaroja on pidettävä silmällä taideopetusta annettaessa, kaikkiako vai jotakuta erityistä? Mielipiteet tässä suhteessa vaihtelevat jotenkin paljo. Yllämainittuun konferensiin osaaottaneista saksalaisista pedagogeista puolustivat muutamat yksinomaan kuvaamataiteita, toiset vain runoutta ja musikkia, jotkut pitivät rakennus- ja kuvanveistotaiteita tärkeimpinä.[1] Mutta kun ottaa huomioon sen seikan, että runoudella, musikilla ja maalaustaiteella jo varsinaisten oppiaineiden joukossa on niiden läheisiä sukulaisaineita, nimittäin vanhain ja uusien kielten kirjallisuus, laulu ja piirustus, ei liene pätevää syytä jättää mitään taidetta huomioon-ottamatta. Liittyväthän eri taiteenhaarat muutenkin läheisesti yhteen, kuten oksat puussa, samoja yleisiä lakejahan ne kaikki noudattavat. —

Millä tavoin sitten voidaan nykyistä opetusjärjestelmää noudattamalla työskennellä taideaistin kohoittamiseksi, toisin sanoen, mihin suhteeseen tulee eri opetusaineiden asettua taideopetukseen nähden? — Siinä kysymys, joka asian käytännölliselle ratkaisulle on varmaankin tärkein. Elleivät useimmat opettajat, tai miksipä ei kaikki, kukin tunneillaan koeta johtaa oppilaita kauneutta tajuamaan, jäävät muutamien ponnistukset jo ajan vähyydenkin vuoksi turhiksi. Vasta silloin, kun kaikkia elähyttää sama yhteinen aate, joka ikäänkuin lämpimänä hengähdyksenä huokuu itse opetuksestakin, vasta silloin voi työstä odottaa jotain hedelmää, vasta silloin se aika, jonka taideopetus muilta aineilta vaatii, ei tunnu turhaan kulutetulta.

Suoranaisimmin voinee asian eduksi työskennellä piirustuksen opettaja. Hänen tehtävänäänhän on pääasiallisesti kehittää oppilaiden muotoaistia, saada heidän silmänsä oikein oivaltamaan ulkonaisten piirteiden kauneutta ja sopusointua ja mikäli mahdollista johtaa heitä muotoja oikein kuvaamaan. Jos häntä elähyttää lämmin innostus työhönsä, jos hän taiteellisesti sivistyneenä on samalla hyvä pedagogi, voi hän huomautuksillaan saada oppilaansa kenties vähitellen aavistamaan sitä sisäistä kauneutta, sitä suurta aatetta, jonka ulkonaisena ilmauksena on kaunis muoto. — Taidetyylit selvinnevät paraiten piirustusmallien avulla, mutta voineehan opettaja joskus näyttää oppilailleen hyviä jäljennöksiä parhaista taideluomistakin, varsinkin antikisen ajan yksinkertaisen ylevistä teoksista.

[1] Vrt Verhandl. der Direktoren-Konf.

Kauniisiin muotoihin ja oikeihin väreihin tutustuminen siten vähitellen ikäänkuin huomaamatta muodostaa oppilaiden taiteellista arvostelukykyä.

Saman, minkä piirustuksen opettaja tekee oppilaiden silmän ja käden kehittämiseksi, voi tehdä laulunopettaja heidän soitannollisen aistinsa hyväksi. Vaikkakaan se rajoitettu tuntimäärä, mikä laululle oppikouluissamme on suotu, ei salli suurempien sävelteosten harjoittamista, voipi epäilemättä koraali- ja kansanlaulukin yksinkertaisine sointuineen jalostavasti vaikuttaa oppilaiden soitannollisiin harrastuksiin.

Kolmannellakin, n. s. harjoitusaineiden opettajalla, voimistelun opettajalla, on tilaisuus hänelläkin työskennellä asian eduksi. Panivathan jo vanhat kreikkalaiset kasvatuksessa suuren painon ruumiin sopusointuiseen ja kauniiseen kehittymiseen. Notkeus ja voima luovat liikkeihin vapautta ja suloa, ja silmä viihtyy mielellään katselemaan nuoria, reippaita voimistelijoita ja heidän plastillisia asentojaan. Opetettakoon oppilaita liikkeitä tehdessään panemaan juuri pääpaino siihen, että ne tehdään kauniisti.

Voiko taideopetus tunkeutua myöskin luonnontieteiden ja matematiikan alalle? Epäillen pudistanee moni näiden aineiden opettaja päätään. Mutta tarkastakaamme asiaa hiukan lähemmin. Luonnonkaunis on yksi estetiikan kulmakiviä, siitähän, niin vaillinaista kuin se onkin, taiteilija saa niin sanoaksemme eri ainekset siihen ihannekuvaan, joka hänen sielussaan muodostuu ja luontoonhan hänen on yhä uudelleen palattava luodessaan sisäistä kuvaansa näkyväksi. Epäilemättä jo oppilaidenkin mielissä herää usein kysymys, miksi pidämme toista esinettä tai olentoa luonnossa kauniina, toista rumana, ja kenen tulee antaa heille selitys ellei juuri sen opettajan, joka heitä muutenkin johtaa retkeilyillä luonnon suuressa valtakunnassa.

Ja mitä olisi rakennustaide ilman matematiikkaa, miten ilman sitä täysin ymmärtäisimme käsitteitä, sellaisia kuin yhdenmukaisuus ja symmetria, ja miten ilman fysikan apua perspektivi-oppia, tai äänien, värien ja valovivahdusten hurmaavaa leikkiä? Näyttäköötpä aineet ensi silmäyksellä miten käytännöllisen kuivilta tahansa, aina se löytää kosketuskohtia taiteen kanssa, jolla vain on avoin silmä ja halua niitä huomaamaan. Uskonnon opettajalla on oiva tilaisuus, varsinkin kirkkohistoriaa luettaessa, tehdä selkoa eri rakennustyyleistä, sellaisina kuin ne ilmaantuvat eri aikakausien temppelirakennuksissa. Hän voi näyttää, miten aate niissä-

kin pyrkii ruumiillisentumaan, miten nuo ylöspäin pyrkivät tornit ja kaaret kukin kuvastavat hengen ponnistuksia kohoamaan maan mataluudesta kohti ikuista korkeutta. Keskiajan taidehan oli kokonaan uskonnollisen hengen tuote. Ja eiköhän löytyne tilaisuutta muutamin sanoin kuvaamaan sitäkin aikaa, joka on luonut Rafaelin madonnat, Michel Angelon ja muiden suurten mestarien uskonnolliset seinämaalaukset?

Laajin ala taideopetukselle avautuu epäilemättä yleisen historian yhteydessä. Kun opettaja antaa yleiskuvan jonkun aikakauden kulturista, voiko hän jättää sen taiteelliset pyrinnöt mainitsematta, ilman että kuva jää vaillinaiseksi? Miten voi käsittää kreikkalaisen ajan mahtavaa sivistystä, ellei samalla osoiteta, mihin suurenmoiseen kukoistukseen tuo sivistys kohoitti sen ajan taiteenkin? Siinähän selvimmin ilmaantui voimansa tuntevan ja itsetietoisen kansan henkinen etevyys muiden rinnalla. Juuri taidehan kohoitti pienen Hellaan senaikuisen maailman keskustaksi, sen klassillisen kirkkaat, yksinkertaisen tyynet taideluomathan ovat vielä nytkin meille saavuttamattomia ihanteita, jotka säilyttävät kuolemattomana polvesta polveen Kreikan sivistystä. — Ja mitä merkitystä on historiassa sillä mahtavalla liikkeellä, joka tunnetaan renessansin nimellä, jos taide — siihen kirjallisuuskin luettuna — jätetään huomioon-ottamatta? Ja miten oppilaat tuntevat oman maansa historiaa, elleivät he saa mitään tietoja kansallisesta taiteesta? Jos tarkastelee käytännössä olevia historian oppikirjoja, niin huomaa heti, että ne eivät ole muuta, kuin luetteloja sodista. Oppilaita ikäänkuin pienestä pitäen totutetaan siihen katsantotapaan, että sivistyksen päätehtävä on yhä täydellisempien surma-aseitten keksiminen, ja valtakuntien ja kansojen aika-ajoin upottaminen verivirtoihin ja tuleen. Ihmiskunnan suurimpina miehinä he oppivat pitämään etevimpiä sotapäälliköitä. He osaavat perinpohjin tehdä selkoa jonkun vallanperimysriidan vaiheista, luettelevat ulkomuistista jonkun rauhan ehdot, mutta turhaa on usein heiltä kysyä koska Dante tai Rafael elivät tai kenen kirjoittama on Faust. Taidetta käsitellään oppikirjoissa melkein osana aikakauden — tapainturmeluksesta, ja sille suodaan korkeintaan lyhyt kappale — sekin hienon hienoa painoa — sivistyskatsauksessa. Ja melkein säännöllisesti tämä kappale jätetään lukematta ja selittämättä — vähemmän tärkeänä.[1] Kuinka paljon voisikaan muutama

[1] Vrt. Konsten och skolan.

sana oikealla ajalla sanottuna ja siihen liittyvä hyvä kuva asioita selvittää? Se antaisi esitykselle väriä, se tekisi tiedot eläviksi ja herättäisi harrastusta. Kuvaukset eri aikakausien taiteellisista riennoista väsyttävien ulkoläksyjen keskellä olisivat oppilaille keitaita erämaassa.

Runous kouluissamme lienee sittenkin päässyt enimmin oikeuksiinsa. Luetaanhan meillä kieliä opetettaessa joka opistossa ainakin joku vanhan tai uuden ajan klassikoiden teoksia. Mutta luetaanko niitä oikealla tavalla, on eri kysymys. Useinkin tekstiä käytetään yksinomaan pikkumaisiin kielellisiin saivarteluihin, ja teoksen henki sekä sen runolliset kauneudet jäävät oppilaille ihan vieraiksi, puhumattakaan siitä, että kirjailijasta ja aikakaudesta, joka teoksen on synnyttänyt, ei anneta mitään tietoja. Ihmekö siis, että oppilaat pitävät tunteja, jotka voisivat olla hauskimpia, — ikävimpinä! Ja kuitenkin voitaisiin helposti jotakin asian hyväksi tehdä. Opettajan hyvin ja tuntehikkaasti lausuma runo voi herättää vastakaikua oppilaidenkin sielussa, ja draman lukeminen joskus jaetuilla osilla voisi useinkin auttaa heitä sen ajatuksia tarkemmin tajuamaan.

Ainekirjoitukset, jotka käsittelisivät helppoja taiteellisia kysymyksiä, voisivat osoittaa, missä määrin oppilailla on ollut huomautuksista hyötyä, ja samalla ne kokoaisivat hajanaiset tiedot ryhmiin, joita oppilaiden olisi helpompi muistaa. Koulujemme oppilaat voivat kirjoittaa pitkän aineen alimmista eläimistä tai kasveista tai Kiinan tai Afrikan maantieteellisistä oloista, mutta jos heille annetaan kirjoitus Kreikan taiteesta, Dantesta, Shakespearesta tai Topeliuksesta, eivät he saa kunnollista riviäkään kokoon. Asia on surkuteltava ja ken sitä ei usko, hän koettakoon.

On selvää, että suulliset selitykset eivät yksin vie toivottuihin tuloksiin, ellei niihin samalla liity hyvä, valaiseva kuva vaikutusta vahvistamaan ja täydentämään. Selityksistä on sitäpaitsi muistettava, että ne eivät saa olla tyhjentävää laatua, eivät saa käydä taideteoksen yksityiskohtia myöten, sillä sellaiset vain oppilaita tympäyttävät ja vievät heiltä halun ja mahdollisuuden omin voimin edistymään. Toiselta puolen ei myöskään tule heille näyttää kuvia, joista ei opettajalla ole mitään sanottavaa, ajatukseton katseleminen tekee heidät välinpitämättömiksi. Viitattakoon heille vain tie, jota voivat astua, annettakoon heidän aavistaen nähdä osia kauneuden valtakunnasta, silloin he kyllä viehättyneinä alkavat sinne pyrkiä.

Taideopetustakin varten on siis koulun hankittava opetusvälineitä. Elleivät varat riitä alkuperäisten taideteosten ostoon, pidettäköön ainakin huolta siitä, että jäljennökset ovat sekä tarpeeksi suuria, että myöskin parhaita, mitä on saatavissa. Niillä tulee olla todella taiteellista arvoa, niiden tulee siis kyetä ainakin jossakin määrin herättämään samoja tunteita, kuin alkuperäinen teos. Kuvanveistoksista lienevät kipsijäljennökset parempia kuin painetut kuvat; muiden taiteiden alalta ei nykyaikana, jolloin grafillisten taiteiden kehitys on niin korkealla, lie vaikea saada hyviä vaski- tai puupiirroksia tai myöskin valokuvia.

Nämä viittaukset riittänevät osoittamaan, mitä opettajat voivat tehdä opetustunneilla oppilaiden taideaistin kehittämiseksi. Mutta vielä enemmän tilaisuuksia tarjoutuu asiaan innostuneelle opettajalle vaikuttaakseen oppilaihinsa opetustuntien ulkopuolella. Jo se seikka, että hän silloin voi asettua heihin nähden toverillisemmalle kannalle, on omansa lähentämään heitä, ja oppilaat tulevat paremmin oivaltamaan, että opettajan innostus tarkoittaa heidän etujaan. Voihan hän neuvoillaan ohjata heidän soitannollisia harrastuksiaan, suositella heille sopivaa, hyvää kirjallisuutta joutohetkinä luettavaksi, antaa heille opetusta lausunnossa ja suunnata nuoruuden helposti syttyvän innostuksen uralle, joka heille tuo sekä huvitusta että hyötyä.

Täten johdumme kysymykseen, miten voivat oppilaat itse toimia asian hyväksi? Jo alussa lausuttiin, että koulun tulee edistää kaikkea sitä, mikä oppilaissa herättää iloisen, raittiin mielialan. Tähän kuuluvat epäilemättä koulujuhlat, joita oppilaat silloin tällöin panevat toimeen, ja yhteiset retket. Saakoot oppilaat niissä niin paljon kuin mahdollista itse pitää huolta ohjelman suorituksesta, opettaja vain ohjatkoon heitä arvokkaan ja puhtaan tarjottavan valinnassa. Elköön heiltä kiellettäkö näytelmällisiä esityksiä, sillä niissä nuorten henkiset kyvyt monipuolisimmin pyrkivät esille.

Melkein kaikkialla tapaa koulunuorisossa kokoilemishalua. Käytettäköön sitäkin taideopetuksen palvelukseen. Vähällä vaivalla voivat oppilaat kuvallisista aikakauskirjoista, kirjakauppojen prospekteista, taidenäyttelyjen luetteloista ja muista sellaisista saada itselleen joukon kuvia, jotka pahvikaistaleille liimattuina muodostavat kokoelman, jonka kasvattava arvo on paljoa suurempi, kuin esimerkiksi kovin muodissa olevien postimerkkikokoelmien. Kaikkea kannatusta ansainnevat myöskin oppi-

laiden valokuvausharrastukset, sillä ne varmaankin ovat omiaan kehittämään heidän taiteellista havainto- ja arvostelukykyään.

Arvaamaton hyöty on oppilaille, jos taiteellisesti sivistynyt opettaja ottaa heitä opastaakseen taidekokoelmissa ja museoissa ja retkeilee heidän kanssaan ulkoilmassa ihailemassa kauniita rakennuksia ja muistopatsaita. — Hiukan toinen on kysymys, mihin suhteeseen koulun tulee asettua oppilaiden teattereissa ja konserteissa käyntiin nähden. On selvää, että tämän seikan järjestäminen on jätettävä etukädessä kodin huoleksi, mutta voihan koulukin tehdä paljon, pitämällä huolta siitä, että oppilaat etsivät vain tosihyvää, ja valvomalla, että mieltymys taiteeseen ei heissä pääse muuttumaan nautinnonhimoksi. Oppilaiden teatterissakäynnistä ei voine koitua mitään vaaraa, jos se vain pysytetään oikeiden rajojen sisällä. Moni historiallinen seikka muuttuu heissä vasta eläväksi tiedoksi, kun sen näkevät näyttämöllä oikeassa ympäristössään; tapausten takana he huomaavat langat, jotka ne yhdistävät toisistaan riippuviksi ja siveellinen maailmanjärjestys käy heillekin selväksi ja pyhäksi.

On luonnollista, että tällaisen taideopetuksen toimeenpano vaatii opettajiltakin monipuolisempaa sivistystä, kuin ennen. Heissä tulee asua lämmin rakkaus taiteeseen ja, mikäli mahdollista, heidän tulee olla estetisesti sivistyneitä. On sentähden tärkeätä, että he hankkivat itselleen tietoja taiteellisissakin kysymyksissä. Varsinkin olisi suotava, että ylioppilaat opintoaikanaan käyttäisivät hyväkseen yliopiston opettajien tarjoamaa opetusta estetiikassa ja taidehistoriassa. Kun mielipide saataisiin asian eduksi valmistetuksi, ehkäpä voisi toivoa meilläkin koittavan ajan, jolloin valtio, kuten ulkomailla monin paikoin, antaa opettajille matkarahoja kesän ajaksi taiteellista opintomatkaa varten. —

Onhan tuo kaunista teoriassa, sanonee moni, mutta mitä hyötyä on kaikista noista ponnistuksista? — Niin, työtä ja ponnistuksia kyllä tämäkin asia kysyy, ilman niitä ei mitään saada aikaan. Rahallista hyötyä ei tämä opetusaine yhtä suoranaisesti tuota, kuin muut tiedot, mutta eiköhän kuitenkin se kansa, jonka henkinen pääoma, sivistys, on suurin, itse asiassa ole rikkain? Ja eiköhän yhä kasvava ja hienostuva taideaisti vaikuta vähitellen aineellisenkin hyvinvoinnin kasvamista? Alkaahan kaikissa nykyajan sivistysmaissa taide yhä enemmän luoda leimaansa ruumiillisenkin työn tuotteihin, alkaahan taideteollisuus kaikkialla käydä käsi kädessä varsinaisen vapaan taiteen kanssa ja olla tämän läpitunke-

maa. Ja mitä yleisemmäksi taideaisti kehittyy, sitä suuremman ostokykyisen yleisön taideteoksetkin löytävät. Pienessä Attikassa hankki taide muinoin tuhansille leivän ja maalle mahtavuutta ja rikkautta, mutta sielläpä olikin joka käsityöläinenkin taiteilija.[1] Ranskan taiteen tuotteet ovat maailman markkinoilla jo aikoja sitten haluttuja ja Englannissa lasketaan n. s. prerafaelismin vaikutus taideteollisuuteen miljoonissa.

Pienen kansan, kuten on Suomen kansa, ainoa tuki ja turva on varttuva valistus kaikilla aloilla ja se on meidän aineellisenkin hyvinvointimme ainoa ja oikea lähde.

Kasvi vaatii menestyäkseen muokattua maaperää ja sopivaa ilmaa. Samoin taidekin. Maaperä — yleinen mielipide — on ensin valmistettava — ja tämä työ on nuorista aloitettava. Kun kerran lämmin rakkaus taiteeseen koko kansaa elähyttää, silloin ei taide enää ole vieras korukukka, jonka loiston ja tuoksun vain harvat varakkaat tuntevat, vaan silloin se sulostaa elämää yhtä hyvin rikkaan linnassa kuin köyhänkin katon alla.

Lentävä hollantilainen.

Kirjoittanut

VIKTOR RYDBERG.

Suomentanut

O. A. Kallio.

n laiva, joka kulkee vain,
eik' koskaan hukkunut;
kapteeni vuosisadottain
jo mert' on harhaillut
ja perämiestä kiukuissaan
kiroillut, kun ei tää
voi rattaallansa rantaa maan
yön myrskyiss' yllättää.

Mut perämies se ponnistaa,
vaikk' onkin turha työ:
hän laivan luotoon suuntajaa,

[1] Vrt. LUDVIG PFAU, Die kunst im Staat (kap. Kunst und Oekonomie siv. 230—233).

H. BLÜMNER, Das Kunstgewerbe im Altertum. Einleitung.

kun tyrsky tuimin lyö,
sen kovan rinnan kareihin
hän mielin murtaa sois,
sen tekis hän, sen aaltokin,
jos valta heidän ois.

Hän pyrkii rantaan, satamaan,
jos minne päästä vois;
mut jos hän sinne suuntaa vaan,
niin laiva kääntyy pois;
vihuri puskee purjeisiin
ja poimut jännittää,
ja ulapalle laivan niin
kuin lastun lennättää.

Niin tuomittu hän tuskin, töin
levott' on kulkemaan.
Siniset virvatulet öin
ne liehuu mastoissaan;
ja päivin tuntee laivan tään
puvusta purjeiden,
kun mylviessä myrskysään
on suurin vauhti sen.

Niin etelään ja pohjaan vaan
käy retki rauhaton;
se ees-taas kiertää, lastinaan
kaikk' elontuskat on.
Vuossadat kehää merien
se harhaillut jo lie;
niin kiirut, kiirut ain' on sen,
vaikk' onkin päätön tie.

Miss' sortuu revontulipää
jäävuori ryskehin,
siell' ohi lentää laiva tää
eskimon kajaakin;
pelolla näkee purjeen sen
malaiji purressaan,
miss' alla rannan palmujen
hän vaanii saalistaan.

Ja Eddistonen vahtimies
kun huomaa laivan tään
ulappaa uivan, silloin ties
hän saavan myrskysään;
ja vahti Vingan majakan
hän tuntee laivurin,
mi kiitää halki kuutaman
kariin ja kuohuihin.

Kun myrsky mertä mylleröi
ja pilvein piirit soi,
kun leikkiään yön vallat löi
ja taivaat salamoi,
kun hätämerkit ammuttiin
ja väki vaikeroi,
ja laivat särkyi luotoon, niin
tää vain ne välttää voi.

Kuin tulilaiva lennättää
se myrskysiivin vaan,
sen ympär' aallot välkkyää
ja liekit mastoissaan;
se nousee vauhdin vimmaisin
laelle vetten vuon,
mykiksi tuskanhuudotkin
saa näky kumman tuon.

Kapteeni seisoo kannella
ja väkens' onneton,
nenänsä sinipunerva
se Kapin viineist' on,
ja valkohapset hulmuaa
yl' otsan uurteisen,
mut silmä hellän katseen saa,
suu hymyy hyväillen.

Iloisna kääntyin hukkuviin
hän lohduttaa min voi,
ja halki yön ja myrskyn niin
sen ääni ontto soi:
«Osaasi tyydy, merimies
oo, immyt, pelvoton!

On raskas, kolkko elonties,
mut kuolla kevyt on!»

Kuin tuli hän, niin lähtee hän
ja hylkää hukkuvat,
sen kohta näkee kiitävän
taas uudet ulapat.
Ja vaikkei koskaan ennätä
tuo laiva satamaan,
«hollantilainen lentävä»
on tuttu kautta maan.

*

Niin harhailee hän. Kuitenkin
sen armon taivas soi,
ett' yhdeks yöks hän ankkuriin
vuossadass' saada voi.
Oi armas yö — yö lohtuinen,
kun usvist' ulappain
hän Feniks linnun saarellen
käy lahteen unelmain!

Vaikk' kartoiss' ei se saari näy,
ja tiens' on viitaton,
niin moni sentään — huhu käy,
siell' ollut hetken on:
laps isän polvell' unissaan,
runoissaan laulajat
niin ihmemaahan ihanaan
sen joskus joutuvat.

Kun äiti lapsen haudallen
käy murhekukkineen,
niin Feniks linnun maahan sen
vie kaihons' yli veen:
siell' lehdossa laps leikkejään
lyö innoin iloisin,
hän hetken hoivaks lämpimään
sen sulkee sylihin.

Ja sydänsuru leivosen,
jonk' omat surma sai,
vie maille päivän paistehen —
sielt' tapaa hän ne kai:
siell' lämmittää hän pieniään
taas höyhenhelmoin voi,
ja kuulla, kuinka kullan ään'
sinessä taivaan soi.

Ken sinne saa — oi autuutta!
hän suun ja sylin sen
siell' löytää, joihin toivonsa
ol' puhdas, totinen.
Siell' unelmansa mairehet
käy varmoiks, valoisiks,
ja mielikuvat kultaiset
niin ilmi eläviks.

Siell' lähde laulaa, lehto soi
ja purot solisee;
sen mailla päivyt karkeloi,
sen taivas säteilee.
Ja purppurassa pilvien
niin kultaloistossaan
on Feniks lintu vahtien
vakaana vuorellaan.

*

Niin laski aavelaiva tuo
nyt lahden helmahan.
Ah, kuin se rauhan rintaan luo,
kun löytää sataman!
Mut laivuri se huokaa: «Oi,
kuin lyhyt lepo tää!
Sen riistää ensi aamunkoi;
taas eess' on myrskysää!

Mä enkö kylliks kyntänyt
jo selkää ulappain?» —
Mut rannat, metsät kuiskii nyt:
ah, kärsimystä vain!
Ne kuiskii: hetkeks unhoita
sa kovuus kohtalon,

ja Feniks linnun rannalla
taas uinu rauhaton!

Jo laski päivä, leivojen
kun sulot soitot soi,
ja valojuovan viimeisen
se lahden vesiin loi.
Käy kultatietä haamu luo . . .
Ken raukka rauhaton?
Kai tuttu vaeltaja tuo? —
Se Ahasverus on.

Niin hän se on. Hän kiipeemään
käy köysiportaihin.
On tuskan tuli silmissään,
mut ikitoivonkin.
Hän kuiskaa — kaikki kuulee sen,
ja jos sen ymmärtää,
hän toistaa metsän kuiskehen,
hän sanoo: kärsikää!

Taas rientävi hän retkelleen,
mut jälkeään ei näy;
vain kalvas kuu sielt' yli veen
hopeahohtein käy;
tiens' itään johtaa halki yön,
ja kummaa kulkuaan
vain katseet taivaan tähtivyön
ne seuraa suruissaan.

Lähellä laivan väsyneen
nyt pinjat huminoi;
vierellä vienot aallot veen
kuun hohde hopeoi.
Siell' laulu satakielen vaan
soi hoivaks huolien
ja rauhaa meren, rauhaa maan
ja rauhaa rintojen.

Yön lauhan kukkastuoksuihin
väsyneet uinahtaa.
Tuo uni vanhan laivurin
vie taikamerten taa:
hän ihmemaista unelmoi,
miss' elo tuskaton,
kuin tiensä nyt hän päättää voi —
sep' unten unta on!

Mut lännen puolla summenee
jo Orionin vyö,
ja aamutähti tummenee,
ja loppuu unten yö.
Uus tuuli täyttää purjehen,
ja verivaipoin jo
sumusta punapilvien
käy aalloist' aurinko.

Taas joka poimun, purjehen
vihuri virittää
ja lahdest' unten laivan sen
kuin lastun lennättää.
Taas alkaa retki rauhaton,
maan ääriin matka vie,
niin kiirut, kiirut sillä on,
vaikk' onkin päätön tie.

Ja Eddistonen vahtimies
kun huomaa laivan tään
ulappaa uivan, silloin ties
hän saavan myrskysään;
ja vahti Vingan majakan
hän tuntee laivurin,
mi kiitää halki kuutaman
kariin ja kuohuihin.

Kirjallisuutta.

Romaneja, kertomuksia ja kuvauksia.

ARVID JÄRNEFELT, *Päiväkirja matkaltani Venäjällä ja käynti Leo Tolstoin luona keväällä 1899.* Helsingissä 1899, Otava. 107 siv. 12:o. Hinta 1: 50.

Tämä kirja on tilapääjulkaisu eikä sentähden esiinny suurilla vaatimuksilla. Mutta se on erittäin hauska tilapääkirjoitus. Matkailija, joka siinä kertoo havaintonsa, ei ole katsellut sinne tänne aina sen mukaan kuin muukalaisten olojen moninaisuus vaihtelee hänen silmäinsä edessä, vaan hänen oma harrastuksensa on omituisella tavalla määrännyt hänen havaitsemisensa suunnan. Hän on katsellut ympärilleen sen tunteen johdolla, minkä muistot kotimaasta ja sen suurista huolista ovat hänessä synnyttäneet. Samalla hän on tehnyt huomionsa myötätuntoisuudella, katsellut vierasta kansaa runoilijan kaikelle inhimilliselle avonaisella sydämellä. Kun lisäksi havaintojen esitys on eloisa, muutamin kohdin runollisen kauniskin, niin tämän kirjasen lukeminen on hyvin viehättävä tehtävä.

Mitä tulee niihin havaintoihin, joita kirjassa kerrotaan, niin kertomus käynnistä Tolstoin luona vetää niistä enimmän lukijan huomiota. Suurella mielenkiinnolla olen erittäinkin lukenut selonteon siitä keskustelusta, johon Tolstoi tekijän läsnäollessa ryhtyy hänen luoksensa tulleiden molokanien kanssa. Vielä mainitsen erityisesti että jokaisen suomalaisen isänmaanystävän huomiota se näkökanta ansaitsee, jolta Tolstoi tahtoi tutustua kotoisiin oloihimme. Tekijä sanoo tahtoneensa hänelle kertoa suurista sivistyspyrinnöistämme, mutta Tolstoi käänsi puheen aina vain Suomen maalaisoloihin, kysellen tarkoin maanomistussuhteitamme, maatilojen suuruutta, suurtilallisten suhdetta pikkutilallisiin j. n. e. Tekijän mielestä Tolstoi tuntui ajattelevan, vaikkei sitä sanonut, että „meidän sisällinen isänmaallisuutemme eli veljistymisaatteemme nyt, jälleen heränneenä, oli

suunnattava tälle alalle, missä meitä ensimäisenä odotti tosi uhrautumisen ja etuoikeuksista luopumisen tilaisuus".

Järnefeltin kirjallisessa tuotannossa tämä tilapääkirjoitus mielestäni ei ole merkitystä vailla. Sillä tässä kirjasessa tuntuu hyvin selvästi se runollinen, isänmaata ja ihmisyyttä hellivä henki, joka teki Järnefeltin „Isänmaan" niin viehättäväksi teokseksi.

Z. C.

Ennakkoilmoitus.

LEO TOLSTOI, *Ylösnousemus.* Tekijän luvalla suomentanut Arvid Järnefelt. Helsingissä 1899, Otava. 1:n osa. 252 siv. 8:o. Hinta 2: 25. Tähän asti ilmestynyt 1 osa + 2:n osan ensi vihko. (Otavan romaanisarja n:ot 13—18).

Sama teos. Tekijän luvalla suomentanut Jalmari Aalberg. Porvoossa 1899, Werner Söderström. Tähän asti ilmestynyt 5 vihkoa. 299 + 16 siv. 8:o. Vihon hinta —: 55. 1:sen osan hinta 2: —.

LEO TOLSTOJ, *Uppståndelse.* Auktoriserad öfversättning af R. Lindqvist. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. Edellinen osa. 368 siv. 8:o. Hinta 3: 60.

Uusi romani Leo Tolstoin kirjoittama — tämä uutinen on saanut aikaan jännitystä koko sivistyneessä maailmassa. Millaisena Leo Tolstoin „ylösnoussut" runotar on esiintyvä, sittenkuin se monet vuodet on ollut piiloutuneena yhteiskunnallisten ja siveellisuskonnollisten uudistuspyrintöjen taakse?

Kysymykseen on liian aikaista vastata, sillä romani ei ole vielä edes alkukielellä valmis. Suomenkielistä painosta ainoastaan 1:nen osa — 1:nen 3:sta — on ilmestynyt täydellisesti. Mutta olemme kuitenkin jo näin ennakolta tahtoneet kiinnittää huomiota Tolstoin suureen teokseen. Tätä ensi osaa lukiessamme kaksi seikkaa on erityisesti painunut mieleemme. Toiselta puolen se varmuus, jolla Tolstoi osaa paljastaa sielulämän syvimmätkin vaikuttimet, se voima, jolla hän kuvaa ihmisen sisäisiä taisteluja. Toiselta puolen taas se rohkeus, jolla hän arvostelee yhteiskuntansa henkeä ja laitoksia, sen oikeusjärjestystä, sen sivistysoloja, sen siveyttä ja uskontoa. Olot, joita hän arvostelee, ja ihmiset, jotka niissä elävät, tuntuvat meikäläisestä monessa kohden perin vierailta. Mutta Tolstoin esitys herättää suuresti mielenkiintoamme, ei ainoastaan sentähden, että meidän jo kansallisen asemamme vuoksi tulee perehdyttää itseämme näiden olojen varsinaiseen luonteeseen, vaan myöskin sentähden, että Tolstoi ennen kaikkea tahtoo valaista sitä inhimillistä sielunelämää, joka näitä oloja kannattaa. Voihan se, joka elävästi osaa kuvata ihmisen sielun syvyydet, herättää mielenkiintoa silloinkin, kun kuvatut henkilöt tuntuvat lukijasta oudoilta ja vierailta.

Millaiseksi Tolstoin teos tulleekin, sen voi ainakin jo sanoa, ettei se ole aiottu tavalliseksi estetistä nautintoa herättäväksi romaniksi. Se lukija, jonka kirjallinen harrastus on puhtaasti kaunokirjallista laatua, joka ennen kaikkea tahtoo hurmautua loistavasta stiilistä ja jännittävästi kerrotusta tapahtumain sarjasta, hän ei löydä Tolstoin kirjasta kovinkaan paljoa siitä mitä etsii. Lukijan harrastuksella tulee olla muutakin sisällystä kuin puhtaasti estetinen jotta Tolstoin kirja voisi häntä huvittaa.

Tolstoi rakastaa elämää, ja varsinkin hyljättyjen ja köyhien, kärsivien elämää; sen vuoksi hän sitä kuvaa. Hän osaa etsiä kärsimystä ulkonaisesti rikkaankin sydämestä, ja näyttää, että maallinen yltäkylläisyys voi kuihduttaa sisäistä elämää yhtä hyvin kuin köyhyyskin. Mutta erittäinkin Tolstoi näkyy haluavan „Ylösnousemuksessa“ kuvata yhteiskunnallisesti sorrettujen asemaa ja elämää. Hän surkuttelee heitä ja koettaa osoittaa heidän kurjuutensa yhteiskunnalliset syyt. Hänen kirjassaan on kuvauksia, realistisia kuvauksia yhteiskunnan kaikkein synkimmistäkin puolista. Tolstoi ei pelkää suoraan ja peittelemättä kuvailla sitä elämää, jota olojen ja intohimojen sortamat elävät. Mutta hän ei sittenkään kerro niin kuin tahtoisi lukijassa herättää halua synkkien tai kiihoittuneiden mielialojen nauttimiseen, hän kertoo silmät ankaran vakavina ja pyrkien tunkeutumaan lukijan omaantuntoon asti. Näin puhuen hän ei useinkaan malta olla selvästi osoittamatta, että hänen mielestään tämän omantunnon tulisi arvostella elämää tolstoilaisen ajatuskannan mukaan.

Yhteiskunnallisista kuvauksista Tolstoin kirjassa tahdon erittäin huomauttaa niistä, jotka koskevat Venäjän maalaisoloja ja maanomistusseikkoja. Eikä Tolstoi tässäkään tyydy siihen, että ulkonaisesti kertoisi venäläisen talonpojan oloja, vaan hän osoittaa meille, mitä he tuntevat ja ajattelevat säälittävissä oloissaan. —

Jo se seikka että Tolstoin kirja ilmestyy kahdessa suomenkielisessä laitoksessa, todistaa että edellytetään yleisössämme mielenkiintoa tähän teokseen. Kustannusosakeyhtiö Otavaa voi onnitella siitä että se on suomentajaksi voinut saada hra Arvid Järnefeltin, sillä maassamme ei liene ketään, joka voisi hänen kanssaan kilpailla Tolstoin suomentamisessa. Vaikkakin W. Söderströmin kustannuksella ilmestynyt käännös on aivan kelvollista työtä, niin se mielestäni ei kuitenkaan voi hra Järnefeltin käännöksen kanssa kilpailla. Ensiksikin jo sentähden että edellisen käännöksen 1:nen vihko on suomennettu venäläisen sensuurin typistämän painoksen mukaan. Kustantaja ilmoittaa kyllä jo 2:sen vihon kansilehdellä, että hänen kustannuksellaan ilmestyvä suomennos on „tarkastettu Englannissa ilmestyvän painoksen mukaan, joten suomalaiselta lukijalta *ei mitään*[1] mene hukkaan.“ Mutta tämä ei voi koskea 1:stä vihkoa,

---

[1] Minun alleviivaamani.

joka kai oli jo painettu ennenkuin tarkastus oli mahdollinen. Tästä seikasta on ainakin se hyöty että se, joka haluaa vertailla eri painosten ensi vihkoa toisiinsa, saattaa tehdä varsin hauskoja huomioita venäläisen sensurin menettelytavasta. Seuraavat vihot Söderströmin kustantamassa käännöksessä ovat kyllä tarkastetut täydellisemmän painoksen mukaan; joku pienempi lisäys on, kuten parissa kohden olen huomannut, jäänyt tekemättä.

Hra Järnefeltin käännös tarjoaa kuitenkin muitakin etuja kuin vastamainittu, joka itse asiassa ei ole niin aivan suuri. Hänen käännöksensä kieli on täyteläisempää ja runollisempaa kuin toisen. Myöskin huomaa, että Järnefelt on koettanut hyvin uskollisesti saada esitetyiksi alkuteoksen aatteet ja hengen. Ja kun Järnefelt koko mieleltään seisoo Tolstoita niin lähellä, niin hän on tässä pyrkimyksessään onnistunut tavalla, jota toisen on vaikea jäljitellä. Otan pienen esimerkin kirjan ensi kappaleesta. Järnefeltin käännöksen mukaan Tolstoi kertoo, kuinka kaupungin ihmiset eivät ymmärtäneet ihailla kevään kauneutta, vaan „pitivät pyhänä ja tärkeänä sitä, minkä olivat vaan itse keksineet *hallitakseen ja vallitakseen toisiansa.»* Toisessa käännöksessä puhutaan ihmisten keksinnöistä, „joiden ainoana tarkoituksena oli *lähimmäisen sortaminen»*. Kun vertaa kursivilla painattamiani sanoja toisiinsa, myönnettäneen, että Tolstoi antaisi edelliselle etusijan.

Erehdyttävä käännösvirhe on siv. 13 Söderströmin kustantamassa painoksessa. Siinä kerrotaan Maslovasta näin: „Makunsa tähden ei viini tosin häntä miellyttänyt, vaan sen vuoksi, että se auttoi häntä unohtamaan raskaan entisyyden ja antoi hänelle varmuutta ja itseluottamusta.“ Järnefelt kääntää: „Viini ei miellyttänyt häntä yksistään siksi että maistui hyvältä, vaan enemmänkin siksi“ j. n. e. Venäjän kieltä taitamattomana en tiedä, kuinka lause kuuluu alkuteoksessa, mutta Järnefeltin käännös sopii paremmin yhteen kuvatun henkilön luonteen kanssa. Olen sen nähnyt samalla tapaa käännettynä myöskin ruotsinnoksessa, verratessani siihen molempia suomennoksia.

Käynee selville ettei minulla ole erityisen pahaa sanottavaa W. Söderströmin kustantamasta painoksesta, vaikkakin pidän hra Järnefeltin käännöstä ehdottomasti etevämpänä. Joku yksityinen sana ja lauseenkäänne saattaa edellisessä olla paremminkin valittu kuin jälkimäisessä, jossa on muutamia onnistumattomia ja epäsuomalaisia käänteitä, mutta yksityisten sanojen valinnassakin mielestäni hra Järnefelt tavallisesti voittaa. Tulkoon vielä mainituksi, että Söderströmin kääntäjä edellyttää suomalaisessa lukijassa liian suurta venäläisten olojen tuntemista, kun hän ilman mitään selitystä käyttää sellaista sanaa kuin „artelshtshikki“ (s. 117).

Söderströmin kustannuksella ilmestyneen käännöksen tekijä on maisteri Jalmari Aalberg, joka hänkin, samaten kuin hra Järnefelt, on hank-

kinut Tolstoilta itseltään personallisen suostumuksen kirjan suomentamiseen.

Teos ilmestyy Suomessa myöskin ruotsinkielisenä G. W. Edlundin kustannuksella. Kääntäjä on maisteri R. LINDQVIST.

Z. C.

JULIUS AILIO, *Kesäkausi Jäämeren ja Vienanmeren rannoilla.* Matkamuistelma. Kuopiossa 1899, Otava. 48 siv. 4:o. Hinta 1: —.

Napapiirin seutu jylhine tuntureineen ja Jäämeren mahtava luonto valoisine kesäöineen tarjoo epäilemättä paljon mieltä kiinnittävää, ja ettei kesäkauden viettäminen noilla seuduin suinkaan ole viehätystä vailla, siitä on m. m. todistuksena mainittu matkamuistelma. Lyhyin piirtein siinä tekijä, jonka varsinaisena tutkimuksen aiheena olivat Venäjän-Lapin geologiset vaiheet, kertoo matkansa Jäämeren rannikolle, huomionsa, havaintonsa ja seikkailunsa siellä sekä antaa useissa kohdin verrattain sattuvia kuvauksia maasta ja kansasta sekä sen elinehdoista Kuolan niemimaalla ja Vienan rannoilla. Viimeisenä on „lyhyt luku Venäjän lappalaisista", johon usea lukija luullakseni mielellään olisi nähnyt liittyvän jonkun vaikka pienemmänkin kartan, sillä kirjaa lukiessaan sitä kaipaa. Mutta jo semmoisenaankin kirja, lukuunottaen selvät ja hyvin valmistetut kuvat, joita siinä on runsaasti, vaikuttaa miellyttävästi ja on toivottavasti saavuttava nuorten piireissä, joiden suosioon se ensi sijassa pyrkii päästä, runsaan lukijakunnan.

U. K.

Historiallista kirjallisuutta.

KARL H. LINDHOLM, *Thermidor katastrofen och Robespierres blessyr.* Ett inlägg i en historisk tvistefråga. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 106 siv. pientä 8:oa. Hinta 1: 50.

Hra Karl H. Lindholm on ruotsia lukevalle yleisölle ennestään tuttu sanomalehtimiehenä ja sporttikirjailijana. Viimeksi ilmestyi häneltä — 1898 — toinen osa „Sibbo-jakten" nimistä teosta. Nyt hän julkaisee pienen, pirteästi kirjoitetun kyhäyksen Ranskan suuren vallankumouksen dramasta.

Sen jälkeen kuin Taine 1880-luvulla kirjoitti huomiota herättävät „koseriansa" vallankumouksesta ja Napoleonista, on näitä seikkoja koskettelева tutkimus taas päässyt Ranskassa vauhtiin ja tuottanut joukon ristiriitaisia teoksia. Jo ennen Tainen aikaa tiedettiin varsin hyvin, että jos mieli jotain luotettavaa esitystä tarjota vallankumouksen historiasta, ei ollut uskottava vuosisatamme alkupuolella ilmestyneitä teoksia, jotka kaikki ovat vialla puolueellisuuden, pintapuolisuuden tai lähteiden puut-

teellisuuden takia. Hra Lindholm puhuu useissa kohdin kirjaansa „historioitsijain“ pintapuolisesta ja lyhytnäköisestä käsittelystä, ja tämä huomio on vallan oikea varhaisempiin kirjailijoihin katsoen. Kumminkin näyttää tekijä erehtyvän, luullessaan m. m. että „Moniteur“in kertomusta siitä yöstä Hôtel de ville'ssä, jolloin Robespierre haavoittui ja joutui lopullisesti konventin käsiin, ei ole kukaan käyttänyt ennen prof. Aulardia 1892. Päinvastoin on useimpien aikaisempien vallankumouksen historioitsijain vikana juuri se, että he ovat päälähteenään käyttäneet tuota Ranskan virallista lehteä, joka aina kertoi eilispäivän tapaukset jo vahvasti väritettyinä vallitsevan puolueen henkeen.

Se problemi, jonka tekijä kirjasessaan ottaa ratkaistakseen, on lyhyesti sanoen seuraava:

Tiedetään että Robespierre, jouduttuaan konventin istunnossa thermidor-kuun 9 p. vangituksi mutta päästyään pian sen jälkeen puoluelaistensa kautta vapaaksi, meni Hôtel de ville'en, jossa kaupungin hallituksen kanssa yksissä neuvoin valmistettiin seuraavaksi päiväksi oikeata katutaistelua konventtia vastaan ja laadittiin Ranskan kansalle julistus, jossa konventin enemmistö leimattiin pettureiksi ja kavaltajoiksi. Mutta juuri kun Robespierre oli panemassa nimeänsä julistuksen alle muiden joukkoon, niin toimitus keskeytyi sen kautta että konventin puolue hyökkäsi Hôtel de ville'en ja vähän aikaa sen jälkeen kannettiin sieltä Tuilerioihin Robespierre, leukaluu pistolinlaukauksesta musertuneena. Kysytään: millä tavalla konventin puolue voi niin äkkipikaa saada käsiinsä Hôtel de ville'n, jossa oli pari sataa henkeä robespierreläisiä ja jota odotettiin koko sanskulottisen kansalliskaartin puolustavan? sekä myös: kuka ampui Robespierreen tuon edellä mainitun pistolinluodin?

Hra Lindholm on lukijan eteen asettanut kokonaisinaan ne yhdeksän eri kertomusta tapauksesta, jotka ovat pidettävät päälähteinä, ynnä vielä selvitellyt „traditsionit“ ja „indisiat“, jotka myös ovat otettavat huomioon. Siinä hän on tehnyt varsin oikein. Valitettava vain on, ettei hän myöskin ole selvittänyt, miten „historioitsijat“ ovat näistä tehneet johtopäätöksen! Ja kumminkin hänen täytyy myöntää, että uusimmistakin tutkijoista, joilla on ollut samat lähteet kuin hänellä ja vielä muita lisäksi, joita hän „täällä Helsingissä“ ei ole voinut saada käsiinsä, ovat tulleet toiseen tulokseen kuin hän. Turhaan hän myös on pitentänyt esitystänsä panemalla „komentarionsa“, s. o. omat arvelunsa, erikseen jokaisen kertomuksen perään. Näissä taitamattomuuksissa, samoinkuin muutamissa muissakin seikoissa, ilmenee tekijän dilettantimainen kanta. Niinpä hän pitää erittäin painavana sitä psykologis-taktillista väitettänsä, ettei mitenkään voi otaksua jonkun itse konventin jäsenistä, siis „päällikkökunnasta“, olleen ensi miehenä hyökkäyksessä, „koska hyökkääjäin etunenässä sodassa aina on joku alipäällikkökunnan mies tai joku sotamies!“ „Apokryfilliseksi“ hän nimittää kertomusta, jonka tekijän identisyys on epäilemätön, mutta jota hän pitää tahallisesti valheellisena.

Itse päätelmään, jonka kirjoittaja tekee, emme tahdo mitään vastaväitettä lausua, sillä varsin hyvillä syillä voi lähteistä johtua siihen, että muutama tai muutamat konventin lähettämän joukkueen miehet tunkeutuivat Hôtel de ville'en, jossa hyökkäystä sillä haavaa ei odotettu, juoksivat valtuusmiesten salin läpi, tulivat toimeenpanevan komitean kokoushuoneen ovelle ja joku heistä ampui Robespierreä, juuri kun tämä katsahti ylös paperista, johon jo oli kirjoittanut alun nimeään: „Ro . . " Hra Lindholmin otaksuman mukaan komitean muut jäsenet silloin säikähtivät ja, luullen suurenkin vihollisjoukon olevan heidän niskoillaan, hajosivat pakoon. Nuorempi Robespierre hyppäsi ulos ikkunapenkereeltä ja putosi vähissä hengin ulkoportaille, juuri samassa kuin ryntääjäin pääjoukko, konventin jäsenen Léonard Bourdonin johdolla saapui ovelle. Valtuusmiesten pöytäkirjurit heittivät kirjansa kesken vasta senjälkeen kuin jo olivat kuulleet laukauksen viereisestä salista, mutta eivät enemmän kuin useimmat muutkaan voineet tietää oliko Ropespierre ampunut itseään, vai oliko häntä ammuttu. Voittajain halu alentaa vastustajiaan ja kilvan kehua ansioitaan heidän voittamisessa, saattoi heitä kernaasti tarttumaan siihen versioniin, joka kertoi Robespierren ampuneen itsensä. Sitäpaitsi jokainen, joka suinkin kehtasi, mielellään kertoi itse olleensa saapuvilla siinä tilaisuudessa. Hra Lindholmin päätelmän mukaan santarmi Méda puhui totta, kun konventin puhujalavalle laskettuna kertoi omin käsin ampuneensa luodin, joka sorti maahan tyrannin.

Epäilemättä hra Lindholm, vaikka hän liiallisella varmuudella tuo esiin hypoteesin, jota vastaan kuitenkin paljon voisi syyllä muistuttaakkin, osoittaa kirjasessaan sekä rehellistä tutkimustyötä että kykyä esittää probleminsa selvästi ja kuvata tapauksia elävästi ja virkeästi.

O. H—nen.

Käsikirjoja.

MIKAEL JOHNSSON, *Neuvoja maalaiskansakoulujen perustamiseen ja hoitoon*, useiden kansakoulutarkastajain avulla julaissut — —. Helsingissä 1899, Otava. 94 siv. 8:o. Hinta —: 90.

Tämän oppaan kokoonpanemisella ja julkaisemisella on varmaan täytetty laajalti tunnettu tarve. Ei suinkaan tule olemaan aiheeton se toivo, jonka tekijä alkulauseessaan lausuu, että nim. nämä neuvot „tulevat hyvään tarpeeseen monelle kokemattomalle koulunperustajalle, johtokunnalle ja opettajalle näinä aikoina, jolloin niin paljo uusia kansakouluja syntyy syrjäisissäkin paikoissa maatamme". Sillä hyvin ymmärrettävä on samassa alkusanassa syynä tähän julkaisuun huomautettu „kunnallisten viranomaisten, varsinkin kansakoulujohtokuntien, samoin kuin aloittelevien opettajain

vaikeus maaseutuoloissa perehtyä kaikkiin yksityiskohtiin koulua koskevissa tehtävissään, joka vaikeus aiheutti toiselta puolen paljo neuvottomuutta ja erehdyksiä näissä toimissa, toiselta puolen taas koko joukon kirjevaihtoa ja vaivaa tarkastajille neuvojen antamisessa ja erehdysten korjaamisessa".

Nämä kokemukset saattoivat kansakoulujen piiritarkastajat toivomaan tänkaltaista julkaisua, ja sen toimittaminen jätettiin ylitarkastajalle toht. G. Lönnbeckille, „Kansakoulun käsikirjan" eli asetuskokoelman toimittajalle, piiritarkastajalle maist. A. Järviselle, joka ennen oli julkaissut „Kansakouluhakemukset. Ohjeita ja kaavoja", sekä toht. M. Johnssonille, joka itse toimitustyön suoritti, jättäen sen sitten toisille komiteanjäsenille tarkastettavaksi. Kun kirja vielä korrehturina on ollut useiden muiden tarkastajien nähtävänä, on siis kaikenpuolisia takeita olemassa siitä, että se on luotettava ja tarkoituksenmukainen.

Kirja jakaantuu viiteen lukuun. Ensimäisessä puhutaan koulujen perustamisesta, luetellaan tarkalleen kaikki ne erikoisseikat, joita kunnan tahi kansakoulupiirin tulee pitää silmällä ryhtyessään koulun perustamiseen, ja ne asiakirjat, jotka yrityksen perille saattamiseksi ovat tarpeelliset, sekä annetaan muistutuksissa käytännöllisiä viittauksia sopivimmasta menettelytavasta, ajasta y. m., joita noudattamalla hanke parhaiten saadaan toteutetuksi. Kysymys kuntien pakollisesta jakamisesta koulupiireihin, toiskeväisen asetuksen mukaan, tulee myös tässä yhteydessä puheiksi. Siitä maalaiskunnille vielä oudosta velvollisuudesta olisin suonut tarkempaa selkoa tehtävän, eikä siihen olisi kukaan ollut niin sopiva kuin kirjan tekijä, joka hartaimmin asiaa aikoinansa ajoi. Ei ole edes huomautettu minkä ajan kuluessa ehdoitus piirijakoon on kuvernörille lähetettävä, sitä vähemmän muita itse jaossa tahi sen johdosta noudatettavia asianhaaroja. Paljo kouluja perustetaan maaseuduillemme, ennenkuin piirijaon on määrä astua voimaan, ja ne olisivat jo nekin sijoitettavat vastaista piirijakoa silmällä pitäen. Piiritarkastajalla ja kouluylihallituksella on tosin tilaisuutta lausua sanansa noiden koulujen sijoittamisesta; mutta vähemmin tarvitsisi ehdoituksia hyljätä tahi muutella, jos jo kunnan miehillä olisi selvempi käsitys siitä, kuinka piirijako tulee muodostumaan. Olisi sen vuoksi saattanut olla paikallaan kehoitus piirijaon toimeenpanemiseen, ennenkuin uusia kouluja perustetaan, ja joitakuita yleisiä viittauksia siinä noudatettavista näkökohdista. — Ansiona on sen sijaan mainittava, että kunnallisen koulupiirin suhdetta kuntaan on valaistu edes yhdellä todellisuudesta otetulla esimerkillä, jossa eräästä tätä suhdetta järjestävästä ja lain voiman voittaneesta kunnanpäätöksestä tehdään selkoa.

Toinen luku käsittelee koulun johtokunnan asettamista, sen tehtäviä ja yhteistoimintaa toisien johtokuntien kanssa. Luku ei ole pitkä, mutta viittauksineen niihin muihin kirjan kohtiin, joissa johtokunnan toimia

kosketellaan, näyttää se olevan tarkka ja selvä. Kenties ei olisi haitannut huomautus siitä, kuinka usein vähintäin ja minä aikoina johtokunnan tulisi kokoontua huoltaaksensa aina ajallansa eri tehtäviänsä. Välillisesti siihen tosin on viittauksia eri paikoissa kirjaa; mutta mukavuuden vuoksi ne olisi saattanut yhteenkin paikkaan koota.

Kirjan pisin luku on kolmas, opettajista. 12 otsakkeen alla siinä epäilemättä tyystin selvitetään kaikki opettajien asettamista, etuja ja oikeuksia koskevat määräykset. Jahka yleisesti otetaan noudatettavaksi siinä annettuja neuvoja opettajanvirkojen haettavaksi julistamisesta ja asettamisesta, samoin palkkojen tilauksesta ja virkavahvistuksesta, tulee toivottavasti loppu siitä epäjärjestyksestä näissä kohdin, jota julkisuudessa usein on valitettu. Myöskin kirjassa olevat muistutukset eli selitykset kunnan opettajalle suoritettavista palkkaeduista ovat mielestäni hyvin paikallaan, ja yhdyn täydellisesti siihen neuvoon, että „vähemmän kuin 300 markkaa rahaa ja $^1/_2$ hehtaaria viljelysmaata ei pitäisi kunnan, joka koulujensa tosimenestystä harrastaa, opettajapalkaksi määrätä.“

Seuraa sitten neljäs luku, jossa puhutaan erityisistä koulun hoitoon kuuluvista tehtävistä. Tämäkin luku tarjoaa asianomaisille paljon arvokkaita neuvoja. Niistä tahdon ainoastaan huomauttaa, että on tarjolla kolmekin lukujärjestyskaavaa 4-osastoista kansakoulua varten ja lukujärjestyskaava valmistavalle koululle, että juurtajaksain selvitetään monasti vaikeuksia kohtaavan vuosikertomuksen ja sen lisäkkeiden laatiminen, ja että kansakoulujen jatkokursseille esitetään, jos kohta kaikessa lyhyydessä, täydellinen ohjelma. Varsinkin viimeksi mainittu lisä on mielestäni kirjasen suurimpia ansioita. Kun meillä on monta sataa kansakoulua, jotka jo useita vuosia ovat päästäneet koko oppimäärän suorittaneita oppilaita, on valitettava asia, että täydellisiä jatkokursseja on pantu toimeen niin harvassa paikassa (esim. v. 1897 oli niitä ainoastaan 34). Valtion niistä myöntämä palkkio tosin ei ole varsin runsas, mutta tekeehän se kuitenkin lähemmäs 2 markkaa opetustunnilta, ja jos opettajat asian innostamina yhteisin voimin saavat muutamia kursseja paikkakunnallansa menestyksellä suoritetuiksi, voinevat he toivoa johtokuntien välityksellä kunniltakin niille lisäkannatusta.

Kirjan viimeinen luku sisältää varsin valaisevia neuvoja koulutaloista päärakennuksineen ja ulkohuoneineen, onpa näitä varten tarkoilla mitoilla varustettuja pohjapiirustuksiakin. Huomautetaan myös mitä koulun hyyryhuoneista on vaarinotettava, ja mitä avustuksia valtion puolelta on rakennuksia varten saatavana.

Lopuksi sisältää kirja 40 kaavaa kaikenlaisia kansakoulun perustamisessa ja hoidossa tarpeellisia hakemuksia, todistuksia, luetteloita ja virallisia tietoja varten, — eikä tämä osasto suinkaan ole se, joka sille vähimmin käytännöllistä arvoa antaa. Kaavat näyttävät olevan lyhyiksi

ja asiallisiksi laadittuja ja täyttävät siis hyvin tarkoituksensa. — Vähäpätöisistä stilistisistä yksityisseikoista ei maksa väitellä; kuitenkin käytän tilaisuutta huomauttaakseni eräästä virallisessa kirjevaihdossamme alati käytetystä sanasta, ja se on sana „nöyrimmästi". Tämä on tietysti, kuten niin moni muu, suora käännös ruotsalaisesta „ödmjukast", joka superlatiivi vuorostaan johtunee latinan laajasta superlatiivin käytöstä. Tuo „ödmjukast" on kuitenkin vuosisatojen kuluessa siihen määrään kuluttanut merkitystänsä, ettei suinkaan merkitse enempää, — ehkäpä vähemmänkin! — kuin positiivimuoto „ödmjukt". Kun nyt Suomen tuores kieli ei tässäkään kohden ole niin kulunut, että superlatiivi olisi alennut positiivin vertaiseksi, ehdoitan, ettei sen kulumista luonnottomasti joudutettaisi, vaan kirjoitettaisiin virallisestikin „nöyrästi", kun ei sen enempää tarkoiteta, hyvin tietäen, ettei suomalainen sillä tarkoita vähempää nöyryyden määrää kuin ruotsalainen kirjoittaessaan „ödmjukast".

Puhuessaan koulun arkistosta tekijä sanoo sangen tärkeäksi, että siinä on kappale „Kansakoulun käsikirjaa" lisävihkoineen. Tahdon lisätä, että tästäpuolen on yhtä tärkeätä, että siinä myöskin on kappale näitä „Neuvoja". Nämä eivät suinkaan tee käsikirjaa tarpeettomaksi, mutta ne auttavat erinomaisesti sitä oikein käsittämään ja käyttämään.

Vihdoin en saata olla julkilausumatta sitä toivomusta, että tohtori Johnssonin kiitettävää esimerkkiä noudattaisivat muutkin maalaiskuntien toimintaan tahi johonkin niiden toimialaan perehtyneet henkilöt julkaisemalla lyhyitä helppotajuisia oppaita, jotka kunnan miehille helpoittaisivat uusimman lainsäädännön tuntemista ja noudattamista. Mikäli lainsäädäntö ja itsehallinto kehittyvät, sikäli kasvaa tänkaltaisen „kunnankirjaston" tarve.

A. V. S.

AXEL BERGBOM, *Uppslagsbok för kronolänsmännen i Finland.* Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 149 siv. 8:o. Hinta 2: 50.

Yllämainitun hakemiston esipuheessa sanotaan, että sen tarkoitus on etupäässä olla helposti käytettävä neuvonantaja nimismiehille, joilta tuskin voidaan vaatia, että he olisivat täysin perehtyneet niihin lukuisiin asetuksiin, jotka ovat ilmestyneet ja joista ainoasti joku tai vain muutama pykälä koskettelee nimismiesten toimintaa.

Tietääkseni ei ole tämmöistä kokoelmaa meillä ennen ilmestynyt muuta, kuin erään sitä varten asetetun komitean laatima, Helsingissä v. 1869 painettu „Samling af sådana lagbud och författningar, som angå kronolänsmäns tjensteåligganden och hvad dermed sammanhänger", joka on kulkenut nimellä „länsmanskatekesen". Tämä teos, joka useimmissa kohdin jo on vanhentunut siitä luonnollisesta syystä, että lainsäädäntömme 1869 vuoden jälkeen nopein askelin on kehkeytynyt ja nimismiesten teh-

tävät sentähden perin muuttuneet, on aikoinaan ollut sangen arvokas ja perusteellinen tiedonlähde maamme nimismiehille. Se sisältääkin yli 1000 sivua. Että nyt ilmestynyt hakemisto, joka on ainoasti 149 sivua sisältävä kirjanen, ei ole „nimismiesten katekismoon“ verrattava, on itsestään selvä, eikä tekijällä ole ollutkaan tarkoitus saada aikaan niin perinpohjaista ainehistoa. Luulen kuitenkin, että tekijä olisi tuottanut nimismiehille enemmän hyötyä, jos hän ei olisi niin kovin supistanut ainettansa. Tuon supistuksen takia kirjanen ei ole tarkoitustaan täydelleen täyttänyt.

Ei tarvitse pitkälti sitä lukea, ennenkuin jo huomaa, että siitä puuttuu paljon asioita, joiden tunteminen on nimismiehelle aivan välttämätön. Varsinkin on sen, jolla ei ennestään ole kokemusta nimismiehen tehtävissä, vaikea tuolla hakemistolla tulla toimeen.

Tarkastakaamme hieman hakemiston otteita ulosottolaista 3 p:ltä joulukuuta 1895, sivut 104—121. Luvusta 3 on huomioon ottamatta jäänyt 7 §, jossa säädetään, miten ulosotossa on meneteltävä tuomion suhteen, johon haetaan muutosta, minkä pykälän tunteminen nimismiehelle on ehdottomasti välttämätön. Kun 8 § kerran mainitaan, niin olisi yhtä täydellä syyllä 9 § ollut hakemistoon otettava. Niinikään on 3:nnesta luvusta jätetyt pois §§ 18, 22, 24 ja 33, tärkeitä nekin. Luvusta 4 olisivat lisäksi olleet mainittavat §§ 21, 23—30, kaikki erittäin tärkeitä kohtia, sillä ne koskevat useimmat kiinteimistön ulosmittaamista, joka ulosottolain mukaan voipi olla ja tavallisesti onkin nimismiehen toimitettava. Seuraavista luvuista on valinta myös ollut vaillinainen. Ammattimies huomaa pian tärkeät, poisjätetyt pykälät, kun vain vertaa hakemistoa ulosottolakiin.

Asetuksesta 27 p:ltä helmikuuta 1897, ulostekojen ulosmittauksesta, ei ole sivulla 121 mainittu kuin 2 §, vaikka nimismiehen on välttämättömästi tunteminen muitakin sanotussa asetuksessa olevia tärkeitä kohtia.

Asetus 31 p:ltä lokakuuta 1896, kiinteän omaisuuden arvioimisesta, mikä kuuluu nimismiehen tehtäviin, kun ulosmitattu kiinteimistö on myytävä muualla kuin itse kiinteimistöllä, on lyhyt, mutta siksi tärkeä asetus, että se hyvinkin olisi ansainnut hakemistossa paikkansa.

Holhouslaki vuodelta 1898 on jäänyt tyyten varteen ottamatta ja kunnallisasetuksesta 1898 puuttuu paljon, joka hakemistossa olisi ollut paikallaan. Elinkeinolakia vuodelta 1879 etsii kirjasesta turhaan, ja kuitenkin siihen kuuluu tärkeitä säädöksiä, m. m. kulkukaupasta, joka näinä aikoina on antanut nimismiehille niin paljon työtä ja päänvaivaa.

Olen tuonut esille ainoasti muutamia hakemiston vaillinaisuuksia, eikä aikomukseni olekkaan täydentävästi tarkastaa sitä. Olen tahtonut vain huomauttaa, että, kuten edellisestä selvinnee, aineen supistaminen niin vähäiseksi on matkaansaattanut kirjassa olevat puutteellisuudet. Kirjanen on nimismiehille kuitenkin tervetullut; toivottava vain on, että, kun uusi

painos siitä ilmestyy (ja toivottavasti silloin myöskin suomen kielellä), se ei olisi niin niukka. Vaikka sivuluku nousisikin kolmeen sataan, niin tuo laajemmuus ei sanottavasti sen käytännöllisyyttä halttaisi.

Y. P.

Uskonnollista kirjallisuutta.

M. E., *Opas sunnuntaikoulujen opettajille*, kolmannen vuosikerran evankeliumitekstin käsittelyä varten. Jyväskylässä 1899, K. J. Gummerus. 202 siv. 8:o. Hinta 2: —.

Ei ole helppo asia liittää lapsille sunnuntaikoulussa annettavaa opetusta kirkollisiin evankeliumiteksteihin, nämät kun luonnollisesti eivät ole valitut sellaisten näkökohtien mukaan, joiden tulisi olla määräävinä, kun valitaan tekstejä lasten uskonnollista kasvatusta varten. Lasten opetuksessa kysytään helppotajuisia tekstejä, jotka ryhmittäin muodostavat jonkun historiallisen kokonaisuuden, josta lapsi voi pitää kiinni, mutta useat evankeliumitekstit ovat lapsille käsittämättömiä, eivätkä ne seuraa toisiaan minkäänlaisessa historiallisessa järjestyksessä. Pedagogiselta kannalta katsoen ne siis eivät ole tarkoituksenmukaisia pyhäkoululle. Kuitenkin käytetään niitä syistä, joita ei tässä ole tilaisuus esittää, jotenkin yleisesti maassamme kysymyksessä-olevaa tarkoitusta varten. Näin ollen ovat myöskin apuneuvot niiden käsittelyä varten varsin tervetulleita. Eniten käytettyjen joukossa lienevät M. E:n laatimat selitykset, joista kolmannen vuosikerran evankeliumein selitykset äsken ovat ilmestyneet.

Mutta oppaan laatiminen näiden tekstien selitystä varten pyhäkoulussa ei luonnollisesti ole mikään helppo tehtävä. Eikä tehtävä ole tullut helpommaksi sen kautta, että kunkin tekstin selitys — ettei teos paisuisi aivan suureksi — on ollut supistettava noin kolmeen sivuun. Sangen vähän selitystä tässä itse asiassa löytääkin. Sovitusta on enemmän. Mutta epäillä sopii, onko se yleensä onnistunutta. Se käy tähän tapaan: „Maanviljelys ja karjanhoito ovat pääelinkeinoja. Vertauksen palvelijakin (Lk. 17: 7—10) tuli näiltä toimilta. Pellolla oli hän kyntänyt ja kylvänyt. Samaten Herran palvelija kylvää Jumalan sanan siementä. Palvelija kaitsi myös karjaa. Samaten Herran palvelija hoitaa Kristuksen seurakuntaa. Itämainen palvelija oli isäntänsä omaisuus. Niin on todellinen Herran palvelijakin Kristuksen omaisuus, jonka hän kalliilla verellään ja viattomalla piinallaan ja kuolemallaan on ostanut — — —“ (siv. 52). Myönnän suoraan etten luule tällaisten allegoriain suuresti lapsia rakentavan. Lapsi väsyy vähemmälläkin, kuin että sille alinomaa teroitetaan: haec fabula docet. Se tahtoo nähdä edessään eläviä kuvia, ilman että sille alinomaa sanotaan, mitä sen on kuvan joka piirteestä oppiminen.

Mutta ehkä erehdyn. Kirjan esipuheessa kirjoittaa piispa Råbergh: „Kirjan tekijä — — — — on pääasiassa oikein suorittanut tehtävänsä. Lähtien lyhyestä ja käytännöllisestä päivän evankeliumitekstin selityksestä liitetään esityksessä siihen yksinkertaisin viittauksin, miten tekstiä on katekeettisesti käsiteltävä ja mitä siihen sisältyviä jumalallisia totuuksia on sydämeen ja elämään sovitettava". Joka tapauksessa ansaitsee kirjan lämmin uskonnollinen henki kaikkea tunnustusta.

L. I.

Tietoja eri aloilta.

XII:s kansainvälinen orientalistikongressi.

Kirjoittanut

E. N. SETÄLÄ.

I.

Kahdestoista kansainvälinen orientalistikongressi oli Parisissa 1897 tehdyn päätöksen mukaan sijoitettu tuohon muistojen »ikuiseen kaupunkiin» Roomaan. Tuskinpa voisi keksiä toista kokouspaikkaa, joka olisi omansa enemmän vetämään puoleensa osanottajia, tarjoamaan heille enemmän katseltavaa ja ihaeltavaa — mutta samalla kenties jossakin määrin työntämään syrjään itse niiden tieteellisten kysymysten harrastusta, joiden tulisi olla kongressin keskuksena.

Orientalistikongressit ovat pienestä alusta muodostuneet siksi, mitä ne nykyjään ovat. Ne eivät enää ole kokoustilaisuuksia vain itämaisten kansojen ja kielten tutkijoita varten, vaan milteipä kaikkia varten, jotka työskentelevät eri kansojen kielten ja muistojen tutkimisessa. Kun kongressin osastojen joukkoon on perustettu osasto yleistä kielitiedettä varten ja osasto »Kreikan ja itämaiden suhteita varten», niin on useimmille kielentutkijoille avattu tilaisuus kongressiin yhtymään. Erityinen osasto on myös muodostettu »keski-Aasiaa ja altailaisia kieliä varten», johon suomalais-ugrilaisetkin kielet mahtuvat; yksin kaukainen länsikin on »itämaisessa» kongressissa saanut osastonsa: osaston »Amerikan kieliä ja muinaisuutta varten».

Orientalistikongressit ovat osanneet hankkia itsellensä erityistä kannatusta ja tukea maailman mahtavienkin puolelta. Kongressin korkeimpana suojelijana on aina sen maan hallitsija, jossa kongressi pidetään. Niinpä tämänkin kongressin ylisuojelusherrana oli Italian kuningas Um-

berto, jota paitsi kunniasuojelijoina oli kaksi ruhtinaallista tieteiden suosijaa: Itävallan arkkiherttua Rainer ja Ruotsin-Norjan kuningas Oskar II. Useimmat valtiot lähettävät kongresseihin viralliset edustajansa; tässäkin kongressissa oli, Europan valtoja lukuunottamatta, esim. Amerikan Yhdysvaltojen, Chilin, Paraguayn, Egyptin, Italian ja Japanin hallituksella kullakin oma edustajansa.

Mitä taas tulee muihin osanottajiin, niin on niiden lukumäärä yhä karttumistaan karttunut siihen määrään, että Rooman kongressin osanottajia mainittiin nimellisesti olleen noin 1,200. Tämä suuri luku ei kuitenkaan todista yksinään kongressin tieteellisten ainesten lisääntymistä, vaan pääasiassa lisäys on tullut tahoilta, joilla ei ole mitään tekemistä tieteen eikä itämaiden kanssa. Alkuaankin ovat kongressin jäsenten perheet olleet oikeutetut olemaan kongresseissa mukana. Mutta vähitellen ovat niihin jäseniksi pyrkineet kaikenmoiset herrat, rouvat ja neidet, jotka välittävät viisi kongressista ja tieteestä, vaan jotka ovat tulleet mukaan nauttiaksensa tarjona olevia melkoisia alennuksia rautatiepilettien hinnoissa, vapaata pääsyä museoihin sekä ollakseen mukana kongresseja seuraavissa monissa juhlatilaisuuksissa ja pidoissa.

Kieltämätöntä on että eri maiden hallitusten osanoton kautta voidaan saavuttaa tieteelle etuja ja kannatusta ja että suurempi yleisön osanotto on omansa kongresseja vilkastuttamaan. Mutta toiselta puolen on myöntäminen että monet juhlallisuudet ja asiaankuulumattomien mukanaolo liian paljon työntävät tieteellisiä toimia syrjälle, niin että kongresseista helposti muodostuu »tieteellisiä huviretkiä», niinkuin eräs kongressilainen sanoi.

Kun lisäksi tulee että esitelmiä ja tutkimuksia enimmäkseen on mukavampi lukea kaikessa rauhassa kotona kuin kuunnella kongressissa, missä monesti huonojen kuulosuhteiden tai epäselvän esitystavan vuoksi toinen puoli voi mennä korvan ohitse, niin voi kysyä: onko lopulta mitään etua tieteelle ja tieteenharjoittajille koko kongresseista? Niillä on joka tapauksessa yksi merkitys, joka ei ole niinkään vähäksi arvattava, se, että ne tarjoavat tieteenharjoittajille tilaisuutta personalliseen tutustumiseen ja ajatustenvaihtoon, ja kun ajatus aina on siemenenä toiselle ajatukselle, niin tämä tiedemiesten yhdessäolo epäilemättä on omansa kullekin antamaan työhönsä uutta herätystä ja uutta intoa.

Kongressin monista osanottajista mainitsen tässä vain muutamia. Italian kuninkaan edustajana oli opetusasiain ministeri GUIDO BACCELLI, entinen lääketieteen professori, vilkkaan näköinen mies, joka komealla latinankielisellä puheella kuninkaan nimessä tervehti kongressia avajais-

juhlassa Kapitoliolla. Kongressin kunniapresidentiksi valittiin harmaantunut tiedemies GRAZIADIO ASCOLI, Italian kuuluisin kielentutkija, sekä varsinaiseksi presidentiksi kreivi ANGELO DE GUBERNATIS, — sanskritin professori Rooman yliopistossa, muuten tunnettu kirjailijanakin, — joka oli ollut myös järjestävän komitean esimiehenä. Kongressin kahdellatoista osastolla oli kullakin useampia presidenttejä, jotka vuoroin istuivat esimiehinä; mainitsen niistä ainoastaan, että suomalainen professori O. DONNER oli yhtenä 7:nnen (urali-altailaisen) osaston, ja tanskalainen, meillä hyvin tunnettu professori VILH. THOMSEN yhtenä 1:sen (yleiskielitieteellisen) osaston presidenteistä. Osanottajien kirjavata joukkoa on muuten mahdoton ruveta kuvaamaan. Niiden joukossa saattoi kuulla mitä erinäisimmät kielet, nähdä europalaiset puvut turkkilaisen fezin tai intialaisen turbanin vieressä, päivettyneen, kansalliseen juhlapukuunsa puetun marokkolaisen europalaispukuisen vinosilmäisen japanilaisen rinnalla. Jos kohta joku maailman ensimäisiä suuruuksia, nk. professori Max Müller Oxfordista, joka oli sairaana, olikin jäänyt saapumatta, niin oli kongressissa kuitenkin maailman kuuluja tiedemiehiä runsaasti. Katsomatta tarpeelliseksi tehdä mitään luetteloa näistä, mainitsen vain suomalaiset osanottajat: prof. O Donner rouvineen, prof. E. N. Setälä rouvineen, dosentti E. Westermarck, neiti L. Munck ja neiti A. Ehrnrooth.

Esitelmien suurta lukumäärää ei tässä mitenkään käy esitteleminen. Minä mainitsen ainoastaan lyhyesti eri osastot sekä muutamia esitelmiä, jotka suomalaiselle lukijalle voivat mielenkiintoa tarjota joko aineensa yleisen merkityksen tähden tai sen vuoksi, että ne olivat suomalaisten miesten pitämiä.

Ensimäinen osasto käsitteli yleistä (indo-europalaista) kielitiedettä. Sen presidenttien joukossa nähtiin, niinkuin jo ennen on mainittu, kuuluisa Orkhon-kirjoitusten selittäjä VILH. THOMSEN, etevä Veedojen tutkija lempeännäköinen ALFRED LUDVIG, joka Pragin saksalaisessa yliopistossa joskus on Kalevalaakin kuulijoilleen esittänyt, vilkas ranskalainen VICTOR HENRY, joka myös on jonkun verran ottanut selkoa suomensukuisista kielistä, — muita mainitsematta. Siinä pidetyistä esitelmistä en voi edellyttää monen saattavan Valvojan lukijoita huvittaa. Mainitsen tässä ainoastaan että osaston ensimäisessä kokouksessa esitettiin osastolle kipsiin tehty jäljennys vastikään Forumilla löydetystä pylväästä, joka näyttää olevan vanhin mitä näihin asti on esiin-kaivettu päättäen siitä ikivanhasta latinaisesta kielimuodosta, mikä esiintyy pylvään piirtokirjoituksessa. — Toinen vielä paljoa merkillisempi tiedonanto oli se, jonka Vilh. Thomsen osastolle esitti, antaessaan sille vastikään valmistuneen tutkimuksensa etruskin kielen alkuperästä: »Remarques sur la parenté de la langue étrusque», joka on painettu Tanskan tiedeakatemian toimituksiin. Etruskin kielen sukuperä on kauan ollut arvoituksena, joka on ollut vaikea

ratkaista senkin vuoksi, että tästä aikoja sitten kuolleesta kielestä on säilynyt vain muutamia piirtokirjoituksia, jotka sisältävät suureksi osaksi ominaisnimiä, mutta perin harvoja kieliopillisia muotoja. Prof. Thomsen tahtoo tutkimuksessaan nyt osoittaa että tämän merkillisen kielen vielä nykyjään elävät sukulaiset ovat etsittävät kaukasialaisten, elikkä tarkemmin pohjoiskaukasialaisten kielten joukosta. Hän osoittaa m. m. muutamien kieliopillisten muotojen yhtäläisyyttä, esim. että genitiivin pääte etruskissa on *-l (-al)* tai *-ś(-s)*, kaukasialaisissa kielissä *-la*, *-l (-ul, -il, -al)* tai *-(i)-sa*, *-(i)-si*, *-śi*, *-ś*, monikon pääte etr. *-r (-ar, -er, -ur)*, kaukas. *-ar (-er, -ur, -ru, -ri, -ra* j. n. e.). Etruskilaisista lukusanoista tunnetaan kuusi ensimäistä, mutta ei tunneta tarkkaan näiden sanojen lukuarvoa; kaukasialaisiin kieliin vertaamalla on Thomsen voinut ehdoittaa kaikille näille lukusanoille määrätyt arvot. Kysymys kaipaa vielä paljon lisätutkimusta sekä kaukasialaiselta että etruskilaiselta puolelta, mutta epäilemättä voidaan sanoa, niinkuin Victor Henry kongressissa lausui, että jos etruskilainen problemi milloinkaan voidaan ratkaista, niin se on tapahtuva siihen suuntaan, jonka Thomsen niin nerokkaasti on osoittanut.

Toinen osasto käsitteli »itämaiden maa- ja kansatiedettä», kolmas »itämaiden uskontojen vertailevaa historiaa, vertailevaa mytologiaa ja folklorea». Nämä osastot, jotka aineensa puolesta olivat erittäin mieltäkiinnittävät, eivät tällä kertaa näyttäneet tarjoavan mitään erityisesti huomattavaa. Neljännen osaston alana oli Kiina, Japani ja Korea, viidennen Birma, Indokiina, Malaisia, Madagascar. Neljännen osaston sekä presidenttien että osanottajien joukossa oli synnynnäisiä japanilaisia, jotka usein vilkkaasti ottivat osaa keskusteluun; osaston huomattavimpia jäseniä oli prof. FREDR. HIRTH, joka useampia vuosia on oleskellut Kiinassa tutkimuksiansa varten.

Kuudes, indo-iranilainen osasto oli, niinkuin on ollut laita aina ennenkin, kongressin suurin; se oli jaettuna kahteen aliosastoon: ensimäisen aliosaston alana oli Intia, toisen Irani, ja kummassakin osastossa oli tarjona runsas määrä esitelmiä indo-iranilaisen filologian erinäisiltä aloilta.

Kauppaopistomatkoilta

15/IV—25/VII 1899.

Matkakertomus *Suomen liikemiesten kauppaopiston* johtokunnalle.

Kirjoittanut

KYÖSTI JÄRVINEN.

Tutustuttuani Helsingissä maaliskuussa Suomen liikemiesten kauppaopiston suunnitelmiin, opettajiin ja opetustapoihin m. m. kuuntelemalla parin viikon ajalla opetusta siinä, ja viivyttyäni jonkun aikaa yksityisissä asioissa Jyväskylässä, matkustin huhtikuun 15 päivä Raahen pieneen ja varsin hiljaiseen kaupunkiin.

Pirteän ja hauskan vaikutuksen teki *Brahestads borgare- och handelsskola* komeine rakennuksineen ja monine oppilaineen, joista suurin osa raahelaisia — suuri osa myöskin äidinkieleltään suomalaisia. Opisto, joka hyvin tulee toimeen lahjoitusmiljoonallaan, on juuri muodostusten alaisena, siihen kun syksystä 1900 lisätään kolmas kauppaluokka. Tämän laajennuksen jälkeen opisto siis tulee ruotsinkielisenä oppilaitoksena edustamaan samanlaista korkeampaa kauppaopistoa, kuin suomenkielinen Suomen liikemiesten kauppaopisto. Raahen kauppaopistoa on liikemiespiireissä pidetty näihin asti ehdottomasti etevimpänä meidän maamme kauppaopistoista. Ja epäilemättä se onkin maineensa arvoinen monessa kohden. Erityisesti näytään siellä, mitä opetukseen ja oppiaineisiin tulee, pantavan paljo huolta käytöllisten kauppa-aineiden, kirjanpidon ja kauppalaskennon, opetukseen. Kielistä, jotka näiden jälkeen edustavat opiston tärkeimpiä aineita, ovat varsinkin englannin ja saksan kieli etusijassa, venäjä ja ranska (myöskin uuden suunnitelman mukaan) vapaehtoisina aineina enemmän syrjässä — niin, varsin syrjässä. Tieteellisistä kauppa-aineista ovat ainoastaan kauppamaantieto ja kauppaoikeus huomattavia — taloustiede ja kauppatiede ovat olleet viime vuosina varsin syrjässä, eivätkä ne uuden suunnitelmankaan mukaan tule juuri huomattavaan asemaan. Humanistisille opinnoille, äidinkielen, kirjallisuushistorian ja yleisen historian alalla näytään annetun verrattain paljon sijaa uudessakin suunnitelmassa. — Hyvien perustusten anto käytöllisissä kauppa-aineissa ja ehkä vieraiden kielten opetuksen keskitys saksan ja englannin kieleen lienevät opistolle sen hyvän maineen hankkineet. Ja sitäkin haittaa, mitä kaukaisen ja syrjäisen pikkukaupungin asema tuottaa varsinkin opettajille, sitäkin suuresti korvaavat runsaat uhraukset kirjaston ja aikakautisen kirjallisuuden hyväksi.

Viikon päivät kuuntelin Raahen kauppaopistossa opetusta melkein kaikissa aineissa, mutta varsinkin kauppaopissa ja kauppaoikeudessa sekä kauppamaantiedossa samoinkuin kielissä. Herttainen vieraanvaraisuus, mitä minulle opiston opettajain puolelta osoitettiin, tietysti oli vielä omiaan lisäämään sitä hauskaa ja valoisaa vaikutusta, minkä ensimäinen alku kauppaopisto-tutkimusmatkoistani minuun jätti. —

Viimeisellä reki- ja ensimäisellä kärrykelillä koluuttelin huhtikuun lopussa Raahesta takaisin. Viivähdin taas viikkokauden Jyväskylässä, toisen Helsingissä, ja opisto-ohjelmista y. m. kirjallisuudesta jossakin määrin edeltäpäin ulkomaisista oppilaitoksista selvää otettuani suuntasin kulkuni Turun kautta Ruotsiin. En viipynyt Tukholmassa, koska sen korkeampi kauppaopisto on suunnitelmalleen aivan samanlainen kuin Göteporin kauppaopisto, jolla yleensä ainakin näihin asti on ollut Ruotsin etevimmän kauppaopiston maine. Tein sen sijaan pienen mutkan matkassani, käväisin katsomassa yhtä Ruotsin suurimmista teollisuuslaitoksista, nim. Motalan konepajoja ja kuljin sieltä Vetterin yli Karlsbergin ja Sköfden kautta Göteporiin.

Göteborgs handelsinstitut, joka pari vuotta sitten on juhlinut 70-vuotisen olemassa-olon muistoksi, [1] majailee kauniissa rakennuksessa rauhallisessa ja hienossa osassa Göteporin kaupunkia Läroverksgatan'in varrella. Opisto nauttii apua valtiolta ja kaupungilta ja sillä on sangen runsaasti oppilaita — huolimatta siitä, että kaupungissa on lukuisasti muitakin kauppa-«instituutteja», jotka «med inga som helst inträdesfordringar» («kerrassaan ilman sisäänpääsyvaatimuksia») ja hyvin vähässä ajassa mitä täydellisintä opetusta kauppa-alaa varten luvaten koettavat pitää huolta kilpailusta.

Tunnustan heti, että se vaikutus, minkä minä Göteporin opistosta sain viivähtäessäni siinä ahkerana kuuntelijana viikon päivät, oli yleisimmin pettymystä. Tämä ei kuitenkaan ole niin käsitettävä, että opistossa ei olisi ollut oppimista ensikertaiselle kävijälle. Oppimista oli kylläkin. Varsinkin oli kielten ja etenkin englannin kielen opetukselle pantu opistossa paljon painoa ja kaiketi niissä hyviä tuloksia saavutetaankin. Melkoista merkitystä annettiin myöskin maantiedolle, jota opetettiin I:llä luokalla yleistä ja II:lla kauppamaantietoa. Ja hupaista oli nähdä, miten etevä opettaja oli voinut saada kauppaoikeuden opetuksen siksi hauskaksi, että tätä ainetta varsin suurella innostuksella luettiin ja osattiin. Sama oli laita tavaraopinkin. Mutta kuitenkin kaikitenkin teki opisto sen vaikutuksen, että sen antama oppimäärä ei vastannut minkään varsinaisesti

[1] Huvittava varsinkin tällä alalla työskenteleville on lukea juhlajulkaisu: Göteborgs handelsinstitut 1826—1896. Några anteckningar till institutets historia af AXEL AHLSTRÖM.

«korkeamman» ammattisivistyksen vaatimuksia. Oppiaikakin on vain kaksivuotinen. Taloustiedettä ei opeteta ollenkaan. Kauppatieteessä annetaan aivan kuivasti hyvin lyhyitä alkeistietoja. Kirjanpidolla ja kauppalaskennolla on verrattain vähän tunteja. Ja opetusta näissä aineissa samoinkuin kauppatieteessä hoitavat nuoret ja vähän valmistuneet voimat, opiston entiset oppilaat. Sanalla sanoen: ainakin minuun teki Göteporin kauppaopisto sen yleisvaikutuksen, että sen kaksi luokkaa eivät kykene antamaan niin korkeata yleistä ja ammattisivistystä, kuin nykyaikainen liike-elämä kauppakansassa vaatisi. »Sattuma, joka melkein näyttää ajatukselta» oli, että juuri Göteporin kauppaopistossa ollessani tutustuin siihen väittelyyn, jota «Nationalekonomisk tidskrift»issä on käyty eräiden liikemiesten ja muutaman taloustieteilijän välillä. Viimemainittu huomauttaa erityisesti sitä taantumista, mikä Ruotsin kaupassa, varsinkin Norjan ja Tanskan kauppaan verraten, on ollut huomattavissa viime aikoina; taantumiseen hän hakee syitä siksi syvältä, kuin Ruotsin kansan psykologisista ominaisuuksista, jotka hänen mielestään enemmän suuntautuvat luonnontutkimuksen ja teknillisten keksintöjen kuin kaupan alalle.

En oikein viihtynyt Göteporissa enkä siellä joutunut mihinkään enempiin seurusteluihin opiston opettajain kanssa, jotka lukuvuoden lopulla jo olivatkin kiireisiä, väsyneitä ja hermostuneita. Pikajunassa kiidin Helsingborgin ja Helsingörin kautta Köpenhaminaan ja, sinne pysähtymättä, Hampuriin. Hampurin monia käytöllisiä konttoristileipomoita en ruvennut tarkemmin tutkimaan, tyydyin parin päivän kuluessa ottamaan hiukan selvää Hampurin satamasta ja sikäläisistä kauppaoloista, matkustin edelleen läpi Reinin maakunnan kivihiilikaivos- ja rautatehdasseutujen ja saavuin — levättyäni hetken Kölnissä, toisen Frankfurt am Mainin pankkikaupungissa ja kolmannen ikivanhassa Nürnbergissä — kesäkuun alkupäivinä Wieniin, joka oli matkani varsinaisin ja tärkein päämäärä.

Wienissä viivyin kesäkuun loppuun asti. Ahkerasti istuin kuuntelijana — tavallisesti 5 tuntia päivässä — sikäläisen kauppa-akatemian eri oppitunneilla kolmen viikon ajalla, ja sitten kuin siellä oikeus vartonaiseen kuuntelemiseen pitemmältä kiellettiin, viikon päivät uuden »Export-Akademie»n luento- ja harjoitustunneilla.

Wiener Handels-Akademie on epäilemättä yksi kaikista etevimpiä Europan kauppakeskikouluja. Antaen runsaan sijansa yleissivistäville aineille sellaisille kuin äidinkielelle, kirjallisuushistorialle ja historialle, pohjaa se kuitenkin samalla monipuolisen ammattisivistyksen. Englannin, ranskan ja italian kielissä se tarjoo etevää opetusta — varsinkin kirjevaihdossa aivan uusien ja sangen miellyttäviltä tuntuvain menetelmien mukaan. Kirjanpidon ja kauppalaskennon opetuksessa vastannee se korkeita vaatimuksia. Ja vaikka taloustieteellä ei ole kovin paljon tunteja, antaa se kuitenkin, yhdessä etevän opetuksen kanssa kauppatieteessä ja erinomai-

sen laajasti otetun kauppamaantiedon ja kauppahistorian samoinkuin teknologian ja tavaraopin opetuksen kanssa, sangen hyvän tieteellisen pohjan ammattisivistykselle. Monta huvittavaa ja opettavaa tuntia olin tilaisuudessa kaikissa näissä aineissa kuulemaan. Ja niiden ohessa akatemian monipuolinen tavaramuseo samoinkuin sen runsaat kokoelmat kauppamaantiedon opetusvälineitä olivat omiansa näköaloja kauppaopetuksen alalla laajentamaan.

Akatemialla on kaunis rakennus rauhaisalla paikalla Innere Stadtin ja Wiedenin välillä Akademiestrassen varrella, ei kaukana Kärtner-Ringistä. Viime lukuvuonna oli sillä kolmella varsinaisella ja yhdellä ylioppilasluokalla yhteensä yli 900 oppilasta. Ja kun oppilasmaksut ovat verrattain korkeat (160 fl. lukuvuodessa) on opisto pelkästään niillä voinut kohota siksi hyviin varoihin, että se — varmaankin harvinaisena poikkeuksena kaiken maailman yksityiskouluista — maksaa professoreillen ja dosenteilleen, joilla nimillä siellä opettajia mainitaan, myöskin eläkkeet.

Wienin kauppa-akatemiaan oli sitä hauskempi tutustua, kun se silminnähtävästi oli ollut mallina ja esikuvana, jonka mukaan VALMIS WESTERLUND oli aikoinaan tehnyt suunnitelmansa Suomen liikemiesten kauppaopistolle.[1] Aivan samanlaisia eivät kuitenkaan heidän ja meidän suunnitelmat nykyjään ole. Meillä on enemmän vieraita kieliä, hiukan vähemmän taas teknologiaa, kauppamaantietoa ja kauppahistoriaa, hiukan enemmän taloustiedettä j. n. e. Pääasiallisin ero on kuitenkin siinä, että oppilaat meillä tullessaan ovat jossakin määrin kehittyneempiä kuin heillä, ja että me vaadimme ylioppilailta kaksivuotisen oppiajan. Juuri näiden syiden tautta voineekin meidän opistomme ainakin vastaiseksi korvata myöskin kauppakorkeakoulun tarvetta, jota tyydyttämään Wienissä n. s. Export-Akademie noin vuosi sitten perustettiin.

Oppimäärältään kaksivuotinen *Export-Akademie* edustaa mahdollisimman käytöllisille periaatteille suunniteltua kauppakorkeakoulua. Vaikka se onkin yläpuolella meidän ohjelmaamme monessa suhteessa, kuuntelin kuitenkin sielläkin jonkun taloustieteen-, kauppatieteen-, kauppamaantieteen-, tavaraopin- ja teknologian- sekä kirjanpidon-tunnin. Ja nämä tunnit, jos mitkään, olivat omiansa vakaannuttamaan käsitystä siitä suuresta merkityksestä, mikä kauppaoppilaitoksella voipi kauppakansalle olla. Opiston nuori johtaja oli muuten hauska tuttavuus, ja hänen johdollaan pääsin tutustumaan Handels-Museumin (jonka talossa ja yhteydessä Export-Akademie on) itämaisiin kokoelmiin ja sen hyvään kirjastoon, jossa varsinkin kauppa-aloja koskeva aikakautinen kirjallisuus oli etevästi edustettuna.

---

[1] Vertaa hänen kirjoitustaan »Kauppa-oppilaitokset», Valvoja 1897 s. 95 ss.

Rikkaat muistot, mutta laiha kukkaro mukanani lähdin kalliselantoisesta Wienistä kesäkuun viime päivinä pysähtyäkseni viikon ajaksi Pragiin, jonka molempiin kauppaopistoihin tutustuin, nimittäin tshekkiläiseen, jolla on komea rakennus uudessa kaupunginosassa, ja varsinkin saksalaiseen, joka vanhoine rakennuksineen sijaitsee sokkeloisessa vanhassa kaupungissa.

Prager Handels-Akademie on suunnitelmalleen jotenkin samantapainen kuin Wiener Handelsakademie. Vanha, rattoisa johtaja, taloustieteen, maantiedon y. m. opettajat olivat kuitenkin erittäin hupaisia tuttavuuksia, ja yhtä ja toista pedagogisesti varteenotettavaa oli niissä tunneissa, joilla istuin heitä kuuntelemassa. Kauppatiede oli — jonkun erityisen piirteen opistosta mainitakseni — hajoiteltu niin, että sen alkeet oli yhdistetty konttoritöihin ja usansioppi kauppalaskentoon, jota vastoin eri opettaja erikseen opetti liikenneoppia (Verkehrslehre), johon sisältyi varsinkin selontekoa eri maiden rautatie- ja laivarahtimaksuista ja taksoista.

Pragin tshekkiläisessä opistossa tarjosi taloustieteen opetus sen hauskan uutuuden, että siihen oli ylimmällä luokalla liitetty 1 viikkotunti tilastotiedettä, joka tietysti käsitti varsinkin eri maiden tuotanto- ja kauppatilastoa.

Lukukausi, joskaan ei lukuvuosi, niinkuin Itävallan opistoissa, läheni jo Saksassakin nopein askelin loppuaan, ja sentähden jätin kiivasta kielitaistelua kuvastavan Pragin opistoineen hyvästi ja saavuin Saksaan, ensiksikin Dresdeniin, jonka etevin kauppaopisto (*Oeffentliche Handelslehranstalt der dresdener Kaufmannschaft*) kuitenkaan ei mielestäni vedä ollenkaan vertoja Itävallan opistoille. Kun sitäpaitsi tiesin tämän opiston suunnitelmalleen samanlaiseksi, kuin Leipzigin opiston, en pitemmältä viipynyt siinä. Kolme, neljä päivää kuitenkin istuskelin opetusta erinäisissä aineissa, varsinkin taloustieteessä ja kauppatieteessä — joka siellä oli kokonaan sulanut yhteen kauppaoikeuden kanssa — kuuntelemassa. Mieluisessa muistossa on minulla opistosta sen kohtelias johtaja, joka ennenkin oli useita suomalaisia tavannut ja m. m. kehui nuorempana miehenä antaneensa tunteja saksankielessä »maisteri Jaakko Forsmanille» ja »maisteri Felix Heikelille».

Ne kaksi viikkoa, jotka Leipzigissä vietin, olivat sikäläisessä kauppaopistossa lukukauden viimeinen ja kauppakorkeakoulussa viimeisiä. Helposti sain kuitenkin oikeuden opetusta kuunnella ja oikeuttani käytin tietysti myöskin hyväkseni.

Oeffentliche Handelslehranstalt zu Leipzig on — samoinkuin sen dresdeniläinen kaima — kolmiluokkainen kauppakeskikoulu. Suomen liikemiesten kauppaopistoa eivät kummatkaan nämä opistot oikeastaan vastaa, sillä pääsyvaatimukset ovat niissä melkoista pienemmät kuin meillä. Seurauksena tästä onkin, että varsinkin tieteellisille kauppa-aineille annetaan

Leipzigissä paljoa vähemmän sijaa kuin meillä. Kauppamaantiedolla ja kauppahistorialla, joihin aluksi yleinen historia ja maantieto liittyy, on kyllä yhteensä 12 tuntia (meillä 9), mutta sen sijaan on taloustieteellä kaikkiaan vain 2 ja kauppatieteellä sekä kauppaoikeudella vain 3 tuntia viikossa, kun meillä näillä aineilla on edellisellä 5, jälkimäisellä 8 viikkotuntia. Kieliopetuksen supistaminen kahteen vieraaseen kieleen vaikuttaa kuitenkin sen, että siellä vähemmillä alkuvaatimuksilla, mutta suuremmalla tuntimäärällä voitaneen suunnilleen saavuttaa ainakin samat tulokset vieraiden kielten opetuksessa kuin meillä.

Mitä Leipzigin kauppaopistolta varsinkin Itävallan kauppa-akatemioihin verraten puuttuu tieteellisissä ammattiaineissa, siihen runsaissa määrin tarjoaa korvausta uusi Leipzigin *Handelshochschule*, joka osiksi mainitsemaani kauppaoppilaitokseen, osiksi yliopistoon yhdistettynä kokee antaa perusteellista korkeampaa ammattisivistystä kauppa-alalle aikoville. Handelshochschulen luennot tarjoovat erinomaisen hupaista kuunneltavaa ainakin sellaiselle, jolla ennestään on taloustieteellistä sivistystä, mutta luullakseni ne hyvin monelle Leipzigin kauppakorkeakoulun vakinaiselle oppilaalle olivat, ainakin usein, liiaksi korkealle tähdättyjä. Paljoa parempia tuloksia kuin Leipzigin Handelshochschule luennoineen, joita professorit sivutöinään pitävät, luulisin Wienin Export-Akademien käytöllisesti järjestetyllä opetussuunnitelmallaan ja vakinaisemmilla opettajavoimillaan saavuttavan. Molemmat opistot ovat muuten vasta siksi alulla, ettei niistä juuri voi mielellään mitään varmempaa arvostelua lausua.

Paluumatkaltani Leipzigistä Hampurin ja Köpenhaminan kautta Suomeen ei ole mitään erityistä mainittavaa.

Tyytyväinen olen siihen, että valitsin juuri Wienin kauppa-akatemian tärkeimmäksi olinpaikakseni tutkimusmatkallani. Ainakin se oli ehdottomasti paras mielestäni suunnitelmaan, opettajavoimiin, järjestelyyn ja opetusvälineisiin nähden niistä opistoista, joissa matkallani viivähdin. Sen vuoksi on erittäin ilahduttavaa, että Suomen liikemiesten kauppaopiston ensimäistä suunnitelmaa tehdessä pääasiassa on pidetty silmällä juuri Wienin ja yleensä Itävallan kauppaopistoja. Sillä niistä mielestäni on korkeampaa yleis- ja ammattisivistystä tarkoittavalla kauppaopistolla enimmin oppimista.

Ensikertalaisena kauppaopetuksen alalta tietoja hankkiessani, auskultatsionivelvollisuutta vastaista opeitajatointa varten suorittaessani — kaikkiaan tulin matkoillani kuunnelleeksi kauppaopistoissa lähes 200 tuntia — oli tietysti minulle suuri hyöty käynneistäni muissakin tässä edellä mai-

nitsemissani opistoissa. Vasta erilaisia ja eri kansojen kauppaopistoja keskenään vertaamalla voi itselleen muodostaa edes johonkinmäärin selväpiirteistä ihannetta siitä, mitä kauppaopiston oikeastaan tulisi olla. Ja jos rohkeneisin matkojeni tuloksena sen ihanteen tässä lopuksi omasta puolestani parilla sanalla sanoa, niin se olisi seuraava:

Korkeamman kauppaopiston tulee antaa perinpohjaista ja tarkkaa ammattitietoa ja ammattitaitoa, mutta sen tulee samalla antaa yliopistosivistystä vastaavata yleistä sivistystä ja antaa isänmaallista ja taloudellista herätystä semmoista, jonka vaikutukset säilyvät kauvas toimivan elämän hyörinään ja voivat olla avuksi isänmaan liike-elämän voimakkaalle elpymiselle.

Lopetan tähän matkakertomukseni ja pyydän lausua johtokunnalle kiitokseni minulle myönnetystä matkarahasta.

Helsingissä 25 p. syyskuuta 1899.

Päivän kysymyksiä.

Kirje Helsingistä.

Valvojan leviäminen. — Työväenkysymys ja hra V. M. v. B. — Pyritäänkö sovintoon?

Ehkeivät Valvojan arv. lukijat pahaksi pane, jos heidän nähtäväkseen taas tarjoan muutamia tilastollisia numeroita Valvojan tilaajain lukumäärästä ja niistä paikkakunnista, joihin Valvoja leviää. Selonteko ei tällä kertaa tule niin yksityiskohtiin meneväksi kuin vuosi sitten, mutta luulen tämän tilaston nytkin huvittavan Valvojan ystäviä siitä syystä, että se osoittaa lehden lukijakunnan yhä entisestään enentyneen. Ryhtymättä pitempiin puheisiin, sillä numerothan puhuvat puolestaan, liitän tähän rinnan viime ja tämän vuoden tilaajapaikat ja niihin tilattujen kappaleiden lukumäärät.

Paikkakunta	Tilaajamäärä v. 1898	v. 1899.
Ahlainen	—	1
Alajärvi	1	1
Angelniemi	—	1
Anianpelto	1	1
Anttola	—	1
Artjärvi	1	1
Askola	1	—
Aura	2	3
Brändö Ahv.	1	1
Dahlintehdas	1	2
Degerby Ahv.	—	1
Elisenvaara	1	3
Eno	—	3
Enso	1	—
Eura	2	1

Evijärvi	1	1
Evo	1	1
Fiskars	1	—
Haapajärvi	1	—
Haapamäki	1	1
Hamina	17	19
Hammaslahti	2	1
Hankasalmi	—	1
Hanko	—	1
Harjavalta	—	1
Hartola	1	—
Hauho	2	1
Haukipudas	1	—
Haukivuori	2	1
Heinola	8	9
Heinävesi	—	1
Helsinki	258	324
Hiitola	—	2
Hikiä	2	4
Hirvensalmi	1	1
Humppila	—	4
Hämeenkyrö	2	3
Hämeenlinna	43	45
Härmä	—	2
Högfors	—	2
Ii	2	1
Iisalmi	6	11
Ikaalinen	1	—
Ilmajoki	5	7
Ilomantsi	1	2
Imatra	1	2
Inari	—	1
Inkeroinen	1	1
Jaakkima	1	2
Jaala	—	1
Jalasjärvi	2	—
Joensuu	40	37
Jokela	1	—
Joroinen	2	3
Joutsa	2	1
Juva	2	2
Jyväskylä	21	21
Jämsä	2	2
Järvelä	2	4
Järvenpää	2	3
Jääski	1	—
Kaavi	1	1
Kajaani	3	4
Kalajoki	—	1
Kangasala	3	2
Kangasniemi	3	4
Kannus	1	2
Kantala	1	2
Karhula	3	2
Karijoki	—	1
Karis	—	3
Karstula	1	—
Karttula	2	1
Karvia	1	1
Kauhava	2	—
Kausala	2	5
Kauvatsa	3	3
Kavantsaari	—	1
Kemi	5	8
Kemie (Tohmajärvi)	1	1
Kerimäki	—	1
Kestilä	1	2
Keuru	—	1
Kiikka	1	1
Kiikoinen	2	1
Kirvu	2	2
Kiteen pit.	1	2
Kiuruvesi	1	1
Kivennapa	1	1
Kivijärvi	1	—
Koiviston pit.	1	1
Kokemäki	2	2
Kokkola	2	4
Koria	2	2
Kotka	13	17
Kouvola	1	5
Kuivalahden pys.	—	1
Kullaa	1	—
Kuokkala	—	1
Kuolemajärvi	—	1
Kuopio	53	51
Kuortane	—	1
Kurikka	2	1
Kurkijoki	1	3
Kuru	1	2
Kuurila	2	2
Kymi	—	1
Kyrö	—	1
Käkisalmi	3	4
Köyliö	1	—
Kälviä	—	1
Lahti	12	9
Laihia	2	2
Lammin pit.	—	1
Lapinlahti	—	1

Lappajärvi	1	2	Osara	—	1
Lappeenranta	10	22	Ostola	—	1
Lapua	3	3	Oulu	52	60
Laukaa	1	1	Oulun postivaunu	1	1
Lauttakylä	3	3	Paattinen	—	1
Lavia	—	1	Padasjoki	—	3
Lempäälä	2	3	Palokki	1	1
Leppäkoski	2	2	Parainen	1	1
Leppävirta	1	3	Parikkala	1	—
Lieto	1	1	Parkano	1	1
Liminka	1	4	Parola	1	1
Liperi	1	1	Perkjärvi	1	—
Lohja	—	1	Perniö	—	1
Lohtaja	1	1	Peräseinäjoki	1	1
Loimaa	1	2	Petäjävesi	—	1
Loppi	1	2	Pieksämäki	3	3
Loviisa	1	1	Pielavesi	—	1
Luopioinen	2	1	Pielisjärvi	3	2
Maaninka	3	2	Piikkiö	2	3
Maarianhamina	2	3	Pitkäranta	2	7
Malmi	1	—	Pori	20	22
Matkaselkä	1	—	Porin postivaunu	—	2
Mellilä	—	1	Polvijärvi	—	1
Merikarvia	2	2	Pornainen	—	1
Miehikkälä	1	2	Porvoo	9	11
Mikkeli	20	33	Punkalaidun	1	2
Mouhijärvi	—	2	Pyhäjoki	—	1
Multia	—	1	Pyhäjärvi O. l.	1	—
Muola	1	4	Pyhäjärvi Vp. l.	—	1
Mustiala	1	1	Pälkäne	2	3
Mynämäki	—	1	Raahe	9	9
Mäntsälä	2	1	Rajamäki	1	—
Mäntyharju	1	4	Rantasalmi	3	6
Naantali	1	1	Rauma	20	20
Nakkila	2	3	Rautalampi	1	4
Nilsiä	—	2	Rautjärvi	1	1
Nivala	—	1	Reposaari	—	1
Nokia	—	1	Riihimäki	2	5
Noormarkku	1	1	Ristiinan pit.	2	1
Nousiainen	—	1	Rovaniemi	1	6
Nummi U. l.	1	—	Ruokolahti	—	1
Nurmes K. l.	2	3	Ruovesi	2	4
Nurmi Vp. l.	1	1	Rymättylä	—	1
Nurmijärvi	2	2	Ryttylä	1	4
Nurmo	2	1	Räisälä	1	—
Ojajärvi	2	1	Rääkkylä	1	1
Orimattila	2	3	Saarijärvi	2	1
Oripää	1	1	Sairala	—	1
Orismala	1	1	Sakkola	—	2
Orivesi	1	1	Salo	7	6

Sammatti	1	1
Sauvo	1	1
Savonlinna	19	20
Seinäjoki	2	1
Siikainen	1	1
Simo	—	1
Soanlahti	—	1
Somero	3	2
Sortavala	15	12
Sotkamo	—	1
Souru	2	4
Strömfors	—	1
Sulkava	2	2
Suomenniemi	—	1
Suonnejoki	1	1
Sysmä	1	2
Säiniö	1	1
Säkkijärvi	—	2
Taavetti	—	2
Tammela	3	3
Tammisaari	3	4
Tampere	92	94
Terijoki	—	1
Tervola	1	2
Tikkurila	1	—
Toijala	1	—
Tornio	7	5
Turenki	3	5
Turku	52	68
Ulvila	1	1
Urjala	—	1
Utti	4	3
Uusikaarlepyy	2	3
Uusikaupunki	4	6
Uusikirkko as.	1	2
Uusikirkko (Vp. l.)	—	1
Uusikylä	3	2
Vaasa	12	34
Vaasan postivaunu	2	—
Valkeakoski	—	2
Vampula	—	2
Varkaus	2	2
Vehmaa	—	2
Vesanto	1	—
Veteli	—	1
Vihti	2	3
Viiala	—	1
Viipuri	80	79
Viitasaari	1	1
Vilppula	—	1
Virolahti	6	4
Virtain pit.	2	4
Voltti	1	1
Vuoksi	1	1
Ylihärmä	1	1
Ylistaro	—	1
Ylitornio	1	—
Ylivieska	2	—
Ypäjä	—	1
Äänekoski	1	2
Venäjälle ja ulkomaille	18	30
Erityisillä lahjavaroilla lukutup. ja kirjast.	10	—
Yhteensä	1,206	1,487

Ilmaiseksi jaetaan 45: ulkomaille 11, aikakauskirjoille vaihtokappaleita 8, avustajille ja toimittajille 21, kannattajille 5.

Valvojaa leviää siis v. 1899 **1,532** kpl. (V. 1898 levisi 1,251 kpl.).

Luettelostamme huomataan, että tilaajat vanhoissa paikoissa ovat yleensä lisääntyneet. Tosin on useita vanhoja tilauspaikkoja, joissa tilaajamäärä on vähentynyt, ja 29:ssa ne ovat kokonaan loppuneet (enimmäkseen sellaisia paikkakuntia, joihin on mennyt yksi ainoa kappale). Tämä saa ainakin muutamissa tapauksissa selityksensä siitä, että tilaajat ovat muuttaneet toiseen paikkakuntaan. Sen sijaan on ilmestynyt aivan uusia tilauspaikkoja 75 kpl., joten niitä nyt on kaikkiaan 246 (Venäjä ja ulkomaat yhdeksi tilauspaikaksi luettuna), 202:ta vastaan viime, ja 114:ää vastaan toissa vuonna. Tänä niinkuin viimekin vuonna on tilaajamäärän lisäys ollut verrattain suuri kaupungeissa, joissa tänä vuonna on 161 tilaajaa enemmän kuin viime vuonna eli yhteensä 1062 (viime

vuonna 901) ja 518 enemmän kuin toissa vuonna, jolloin kaupunkien tilaajamäärä oli ainoastaan 544. Maaseudulle (Suomessa) on tänä vuonna tilattu 395 kpl. eli 108 enemmän kuin viime ja 282 enemmän kuin toissa vuonna. Tilauspaikkoja on maaseudulla tänä vuonna 212. — Tilaajien koko lisäys on 281 (siis niitä on 815 enemmän kuin toissa vuonna, jolloin tilaajain koko lukumäärä oli ainoastaan 672).

Tehdessäni viime vuonna selkoa Valvojan tilastosta otaksuin, että tilaajamäärän silloiseen ilahuttavaan nousuun, paitsi aikojen parantumista, osaltaan myös oli vaikuttanut „Valvojan laajennettu ohjelma, vanhempien ja nuorempien kirjoittajien taajempi liittyminen sen kannattamiseksi sekä entistään aktiivisemmat toimenpiteet tilaajien hankkimiseksi". Mitä erittäin viimemainittuun seikkaan tulee, niin on mieluisa velvollisuuteni tässä lausua, että varsinkin Valvojan asiamiehet kaupungeissa mitä suurimmalla alttiudella ja asianharrastuksella ovat toimineet entisen tilaajamäärän ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Samalla kuin täten pyydän saada lausutuksi heille toimituksen puolesta suurimmat kiitokset, rohkenen myös esiintuoda sen toivomuksen, että Valvoja yhä eteenkinpäin saisi pysyä heidän suosiossaan. Heistä Valvojan pystyssä pysyminen suureksi osaksi riippuu.

*

Sanomalehtimiesjuhlain johdosta ilmestyneessä juhlajulkaisussa „Vox"issa puhutaan sanomalehdistön merkityksestä ja tehtävästä maassamme monelta kannalta. Mutta erään varsin omituisen moitteen sanomalehtiämme vastaan lausuu siinä lyhyessä kirjoituksessaan „Sanomalehdistön tehtävät" tunnettu nimimerkki V. M. v. B., esittäen yhtä omituisen vaatimuksen. Hän näet moittii sanomalehdistöä ensiksikin siitä, että se on osoittanut liian suurta huomiota työväen pyrinnöille, „joka huomio on omiaan yksityisten ja erityisesti johtajain turhamaisuutta mairittelemaan", ja toiseksi siitä, ettei se kyllin ankarasti ole vastustanut työväen puuhia ja erityisesti „sitä pahankurisuutta, joka on ollut kiihoittimena useimpiin työlakkoihin". Syyksi työväenliikkeen nykyiseen suuntaan hän sanoo „sitä sairaloisesti hyväntekeväistä lempeyttä, joka niin monella taholla, esim. kasvatusopillisella, ajanhenkeämme hallitsee", sekä sitä, että n. s. yläluokka meillä on liian harvalukuinen ja pääomista köyhä, jotta se voisi riittävästi vastustaa työväen sosialistisia vaatimuksia. Ja sitä varten vaatii nyt hra V. M. v. B. että koko „sivistyneen" sanomalehdistön tulee asettua entistä jyrkemmälle kannalle työväkeä vastaan ja luopua „kaikesta epäsuorasta solidaritetistä, kaikesta myöntyväisestä hemmoittelemisesta ruumiillisen työn tekijäin kevytmielisyyttä kohtaan". Tätä hra v. B. pitää tärkeänä kansansivistystyönä, jopa sanomalehdillemme melkein yhtä tärkeänä, kuin „suuren kysymyksemme" valvomista.

Tuo pieni kirjoituspätkä osoittaa yhtä selvästi kuin surettavasti, kuinka pitkälle byrokratinen ylimielisyys ja lyhytnäköisyys eräissä yhteiskuntamme johtavissa piireissä on voinut mennä. „Liian suurta huomiota työväenliikkeelle“ — totta tosiaankin! Eräässä toisessa kirjoituksessa tässä samassa Valvojan numerossa osoitetaan seikkaperäisemmin, kuinka juuri se tosiasia, että yhteiskunnan johtavat henkilöt — ja osaltaan sanomalehdetkin — ovat laiminlyöneet työväenliikkeemme, on varsin suoranaisesti myötävaikuttanut sen suunnan synnyttämiseen, jota hra v. B. nyt kauhistuu. On tahdottu aivan syrjäyttää koko tämä suuri sosialinen kysymys meillä, mutta juuri siitäpä nykyiset lakkoilmiötkin ovat aivan suoranaisia seurauksia. Sillä kun työväki ei ole millään muulla keinolla saanut ääntään kuuluville, saanut vaatimuksiaan edes huomioon otetuksi, on se ihan pakosta johtunut turvautumaan siihen ainoaan keinoon, mikä sillä on: vaatimustensa esittämiseen työvoimansa kieltämisen kautta. Olkoon, että tämä on vaarallinen ja turmiollinen keino, mutta juuri riittävän huomionosoituksen puute on siihen vienyt.

Hra v. B. kai puhuu etupäässä niille sanomalehdille, jotka ovat häntä lähinnä. Mutta minkälaista on tosiasiassa näiden työväenasialle osoittama huomio ollut? Milloin työväen vaatimuksia niissä ei ole kohdeltu pilkalla, on niitä pintapuolisesti ja ylimalkaisesti käsitelty ja aina tultu siihen johtopäätökseen, että ne ovat mielettömiä ja epäoikeutettuja — aina mahdottomia. On sekin „huomiota“! Mitä erittäin työlakkoihin tulee, eivät nuo sanomalehdet tiettävästi koskaan ole työväen puolelle asettuneet, ellei ota lukuun viimekesäistä leipurien työlakkoa, jolloin pari ruotsinkielistä lehteä myönsi leipurien vaatimuksessa oikeutettua olevan, mutta jolloin myös toiset ja etupäässä Hufvudstadsbladet aivan intohimoisesti asettuivat puolustamaan yötyötä ja luonnottoman pitkiä työpäiviä. Ja sittenkin niitä lehtiä moititaan liiasta myöntyväisyydestä.

Nyt pitäisi siis hra v. B:n neuvon mukaan koko sivistyneen sanomalehdistön ruveta vieläkin jyrkemmälle kannalle, s. o. joko tappaa äänettömyydellä kaikki työväen taholta esiintyvät ilmiöt, taikka „tarpeellisella ankaruudella leimata tämä pahankurisuus“, — siis kohdella työväkeä ikäänkuin häijyä lasta. Koko sanomalehdistön pitäisi siten kaikissa työnantajain ja työmiesten välillä ilmaantuvissa riitaisuuksissa aina asettua ehdottomasti edellisiä, s. o. pääomanomistajia, puoltamaan ja siis polkemaan yhteiskunnan pienempiä, työmiehiä. Mutta tämä tällainen vaatimus on kerrassaan hävytön ja vapaan sanan edustajia loukkaavakin, koska se tahtoo kieltää niiltä oikeuden itsenäisesti arvostella oloja ja tapahtumia ja antaa kannatuksensa kulloinkin sille, jonka katsovat olevan oikeassa. Ja tälläkö tavalla olisi meillä Suomessa käsiteltävä ja kohdeltava koko tuota suurta, arkaluontoista sosialista kysymystä, joka on vuosisatamme miltei merkillisin ilmiö? Sellaisen neuvon noudattaminen — joko sitä

noudattaisi sanomalehdistö taikka yhteiskunta kokonaisuudessaan — olisi varmaankin sekä valtiollisessa että muissakin suhteissa kaikkein arveluttavin tapa kohdella työväenkysymystämme.

*

Kun tärisyttävä isku helmik. 15 p:n julistuskirjan muodossa kohtasi koko Suomen kansaa, niin kaikkialla täytti kansan mielen yhteisyydentunne. „Suomessa ei enää ole puolueita“, lausui eräs niistä miehistä, jotka muita enemmän ovat ottaneet osaa valtiolliseen elämäämme.

Maaliskuun kirjeessäni silloin arvelin, että kun ensi huumauksesta on toinnuttu, varmaan vanhat riitakysymykset taas alkavat pistää esille. Sen vuoksi ehdoitin että edeltäpäin sovittaisiin muutamista kohdista, jotka olisivat vastaisen toiminnan perustuksena ja tekisivät sovinnon tien mahdolliseksi. Tämmöisinä kohtina mainitsin että heitettäisiin pois personalliset solvaukset, pois vastustus toiskielisiä sivistyslaitoksia ja varsinkin kansansivistyslaitoksia vastaan sekä pois käännösjärjestelmä virastoistamme senaattia myöten. Sen mukaan mitä olen ollut huomaavinani, on näitä ehdoituksia suomalaisessa sanomalehdistössämme hyväksymällä mainittu. Mutta onko ensinkään toimittu siihen suuntaan, että joitakin tämmöisiä sovinnonedellytyksiä koetettaisiin toteuttaa?

Mitä personallisiin solvauksiin tulee, niin on minusta tuntunut siltä kuin julkisessa keskustelussa kieli jonkun aikaa olisi ollut verrattain hillittyä. Mutta vaaliaikana on kuitenkin ryhdytty vastustajia herjaamaan. En voi olla tällaisiin solvauksiin lukematta niitä, joita vaalitaistelussa on syydetty Hämeenlinnan suomenmielisten vaaliehdokasta vastaan ja joissa, miestä itseään ennen kuulustelemattakaan, on häikäilemättä ryhdytty sepittämään halpamaisia vaikuttimia ja tekemään yleisiä johtopäätöksiä, mihin ei ensinkään ole ollut riittävätä asiallista aihetta. Tosin voi olla mahdollista, että nykyoloissa ymmärrettävä isänmaallisen kurin ylläpitämisinto on osaltaan aiheuttanut noita mielenpurkauksia. Mutta toiselta puolen on vaikea olla mieleen johtamatta, että niihin varsin vaikuttavana syynä lienee ollut vieläkin yhden ruotsinmielisen saaminen porvarissäätyyn sekä halu käydä katkerasti vihatun vastustajan lähisukulaisen kimppuun. Vieläkin kevytmielisempi ja varsinkin suurelle, valtiolliselle sanomalehdelle kerrassaan anteeksiantamattoman kevytmielinen on eräs toinen solvaus. Nya Pressen on katsonut maamme nykyiseen asemaan soveltuvaksi julkisesti julistaa, että meillä muka suuren „isänmaallisen puolueen“ rinnalla on toinen puolue, jolle *ei* voi antaa isänmaallisen puolueen nimeä, — siis Suomessa muka koko erityinen puolue valtiollisissa elinkysymyksissämme vihollistemme puolella maatamme ja kansaamme vastaan! Ja tuohon mainioon keksintöönsä, jota N. Pr. ei tietenkään itsekään voi todeksi uskoa, ja jota ei paljon paranna se, että uutta puoluetta sanotaan vähä-

lukuiseksi, on lehti niin mieltynyt, että se sille jo rakentaa maamme vastaisen puoluejaonkin. Eikö todellakaan N. Pr., joka viime talvena niin hyvin ajoi koko Suomen asiata, enää kykene käsittämään, millä hinnalla se nyt koettaa saada tarpeeksi selvästi osoitettua vastustajain ryhmää halvennetuksi, miten yhteisyydentunnetta loukkaavaan ja valtiollisesti turmiolliseen tekoon se sitä varten on tehnyt itsensä syypääksi? Perättömän solvauksen viskaaminen vastustajia vastaan jo sellaisenaankin on omiansa tekemään tyhjäksi sisällisen sovinnon toiveita; mutta jos siinä ei edes kammota niin arveluttavata menettelyä, kuin nyt puheenalaista, niin sen lisäksi saatetaan vieläkin tärkeämpiä etuja kevytmielisesti vaaranalaisiksi. — Toiselta puolen ei Uusi Suometarkaan ole malttanut olla käyttämättä hyväkseen näiden aiheettomain hyökkäysten tarjoomaa tilaisuutta luetellakseen uudelleen ruotsinmielistemme syntejä. Tämä ei myöskään liene ollut omiansa ylläpitämään sovinnollisuuden henkeä.

Käännösjärjestelmän poistamiseksi virastoistamme ei liene viime aikoina askeltakaan astuttu, vaikka tämän järjestelmän vaarallisuus on ilmeinen ja vaikka tämä kansan harras ja oikeutettu toivomus voitaisiin toteuttaa yhtään uutta kielilain pykälää säätämättä. — Kun semmoisessa miltei kokonaan suomalaisessa kaupungissa kuin Porissa tehdään ehdoitus valtuusmiesten pöytäkirjakielen muuttamisesta suomeksi — muutos, joka on vähemmin tärkeä itsessään kuin seurauksiltaan, sen vuoksi, että valtuusmiesten kieli määrää kaupungin tuomioistuimen kielen — niin siihen ei ruotsinmielisten puolelta ole muuta vastattavana kuin katumattomien estelmyksiä.

Valtiopäivämiesvaaleissa on hyvinkin pieni vähemmistö, niinkuin Tampereella, ollut valmis vaatimaan itsellensä edustusta, mutta missä on oltu tai luultu voitavan olla varmat enemmistöstä, siinä ei ole ajateltukaan toiselle puolelle myöntää mitään sijaa, vaikka toinen puoli miesluvulta on joko yhtä suuri tai suurempikin kuin oma puolue. Tarkoitan Helsingin kaupungin vaaleja ja erästä ryhmää yliopiston ruotsinmielisistä valitsijamiehistä.

Nämä hukkaan menneet sovinnollisuudenyritykset eivät voi olla herättämättä huolia tulevaisuudesta. Ensi valtiopäivillä tulee tärkeitä kysymyksiä, jotka puolueilta vaativat jonkinmoisia uhrauksia, esim. äänioikeuden selventämisestä ja laajentamisesta, jonka raukeaminen olisi äärettömästi valitettava seikka. Jos näissä ja muissa samanlaisissa asioissa kukaan ei suostu oikeuden ja kohtuuden hyväksi mitään uhraamaan, vaan on valmis vastustajansa isänmaallisuutta epäilemään ja häntä solvaamaan, niin on sovinto kaukana, mutta meille kaikille turmiolliset seuraukset lähellä. Tämän pitäisi kehoittaa kaikkia ajoissa miettimään, mitä meidän rauhaamme sopii.

Spectator.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Otavalta: *A. J. Mela*, Koulun eläinoppi 5: 50. — Suomen rikkaruohot ja neuvoja niiden hävittämiseen. *S. A. v. Post*'in mukaan esittänyt J. E. Sunila. 1: 75. — *C. Blink*, Eerikki XIV ja Juhana III. Vihot 9, 10. à —: 25. — *Leo Tolstoi*, Ylösnousemus. (Toisen osan ensi vihko). Otavan romaanisarja n:o 18. — *Th. Rein*, Juhana Vilhelm Snellmanin elämä. Suomentanut A. Meurman. Jälkimäinen osa. Vihot 1, 2. Vihon hinta 1: —. — *Poul la Cour & Jac. Appel*, Maailman rakenne ja luonnonvoimat. 5:s vihko. —: 75. (Vipusten kirjoja n:o 1). — *John Ekström* ja *A. Kohonen*, Käsivaraisen piirustuksen oppikurssi kansakouluja varten. —: 80.

Werner Söderströmiltä: *Elis Lagerblad*, Kauppamaantieto. Suom. Rob. Blomqvist. — *Adolf Saphir*'in selitykset heprealaiskirjeeseen. Suom. M. Tarkkanen. 4:s vihko. —: 35. — *Otto Funcke*, Kodin hartauskirja. Suom. E. Bergroth. Vihot 11, 12, à —: 35. — *Nestor Ojala*, Kansakoulun laskuoppi. —: 85. — Vänrikki Stoolin tarinat. 5:s vihko. — Avarassa maailmassa. 8:s vihko. —: 35. — *Georg Starbäck*, Historiallisia romaaneja keskiajalta. 19 vihko. —: 55. — Eläintieteellinen kuvasto. 8:s ja 9:s vihko. Vihon hinta —: 40. — Andreen kartasto. Vihot 53—55. à —: 75. — *Charles M. Sheldon*, Mestarimme eli Jeesusta seuratessa. 3:s vihko. —: 35. — Uskonnollisia mietelmiä jokapäiväistä hartautta varten. 2 vihko. —: 35. — Kyläläisten kirjasia. N:ot 11 —15. à —: 05.

G. W. Edlundilta: *J. L. Runebergs* Samlade arbeten. Normalupplaga. Första bandet. 4: 50. — *Z. Topelius*, Samlade skrifter. Ser. II. Häft. 6 & 7. 1: 50. — *M. G. Schybergson*, Kuvauksia Suomen perustuslaillisen valtiolaitoksen historiasta 1809—1863. Suom. K. H. 1: 25. — *K. E. Kahva*, Maantieteen oppikirja kuuromykkäin opetusta varten. 1: 50. — *J. Klockars*, Kunnallismiehen käsikirja. Neuvonantaja Suomen kunnallistiedossa. Suomennos. 2: 50. (Sama ruotsiksi). — *J. Bunyan*, Kristityn ja kristityn lesken vaellus. 2:nen painos. Suomennos. 1: 50. — Opettajan muistosanoja rippilapsille. Mukaelma ruotsin kielestä. 1: 25. — *C. O. Rosenius*, Aika, jolloin sinua etsitään. Suomennos. —: 15. — *Chr. v. Schmied*, Genoveva. Suom. A. Räty. —: 75.

Söderström ja Kump:lta: *J. L. Runeberg*, Fänrik Ståls sägner. Häft. 5. — *J. W. Nylander*, Suuri lähetystö. Suom. Santeri Ingman. 2: —.

Kansanvalistusseuralta: *E. Bonsdorff*, Tähtitiede. (Kansanvalistusseuran luonnontieteellinen kirjasto III). Vaatekansissa 6: —.

K. J. Gummerukselta: *Erik Johansson*, Oppikirja uuden ajan filosofian historiassa. 2 vihko. 1: 60.

V. A. Marjaselta: *Bering Liisberg*, Ranskan vallankumous 1789—1799. 1 vihko. —: 45.

Tekijältä: *E. R.*, Yhteiskunnallisesta kysymyksestä ulkomailla. (Ylipainos Tampereen Sanomista).

Virittäjä n:o 6: Heikki Ojansuu, Nimistä Suomi ja suomalainen, finne ja Finland. — Oikeakielisyyttä y. m. —

Duodecim, n:o 8–9: Havaintoja emäkaulan syövästä raskauden, synnytyksen ja lapsivuoteen aikana. — Max Oker-Blom, Elektrokemiallinen metoodi, jolla tutkitaan missä määrin suolat vesiliuoksesta imeytyvät ihon läpi. — Matti Äyräpää, Hampaiden puhjennasta I—II. — J. J. Karvonen, Praktiikin alalta, y. m.

Finsk tidskrift, n:o 3: Jac. Ahrenberg, Ett kapitel ur Åbo slotts byggnadshistoria. I. — Lennart Hennings, Språkliga iakttagelser i K. A. Tavaststjernas arbeten. — Kirjallisuutta. y. m. — N:o 4: Jac. Ahrenberg, Ett kapitel ur Åbo slotts byggnadshistoria. II. — A. Söderhjelm, Barras' memoarer. I. — M. G. Schybergson, Karl Lamprecht och hans vedersakare bland Tysklands historiker. — Katsauksia, kirjallisuutta, y. m.

Nykyaika, n:ot 16—17 (syyskuu): Kuvia Bosniasta. — Kaunokirjallinen osasto: Meiram, satunäytelmä 3:ssa kuvaelmassa. Kirj. Eino Leino. — Jumalan

mieliharmi. Kirj. Santeri Alkio. — Jaakko Naavan laulu pirtilleen. Kirj. Juhani Sjöström. — Otteita koti- ja ulkomaan aikakauslehdistä. — Katsaus.

Edistys, n:o 8: T. H., Harborin suomalaisten seurakuntaelämän kehitys. — A. V. Havela, Wyomingin suomalaisten ensimmäinen kansanjuhla. — E. E. T., Venäjän uusi perintöruhtinas. — E. E. T., Goethe, Mickiewicz, Pushkin ja Petöfi. — E. E. T., Euroopan ristiretket itämäille. — Runoja, kertomuksia, katsauksia, y. m. (Useita kuvia). — n:o 10: E. E. T., Suomen sanomalehdistö. — Dreufys draama. — Runoja, y. m.

Finsk veterinärtidskrift, n:o 4—5.

Kansakoulun lehti, n:ot 17 ja 18: F. J—la, Sama työ ja sama palkka. — Mitenkä piirustuksen opetus parhaiten järjestettäisiin neliosastoisessa kansakoulussa? — K. K—s, Rauhanaatteesta. — Kirje Helsingistä. — † Anna Lilius. — Ulkomailta, y. m. — N:ot 19—20: K. S. Tamminen, Lessingin mietteitä ihmiskunnan kasvatuksesta. — Y. J., Tanskan kansakoulunopettajayhdistyksen 25-vuotisjuhla. — † Kalle Oittinen. — Kirjallisuutta, y. m.

Teologisk tidskrift. — Teologinen aikakauskirja, n:o 8: L. Pohjala, Protevangelium. — E. Stave, Om undrets möjlighet. — Alfr. Kihlman, Ett omdöme om Arndts Sanna kristendom. — A. Lappalainen, Württembergin kirkollisista oloista. — G. G. Rosenqvist, Svar på tal. — Kirjallisuutta, y. m. — Liitteenä: Suomen kirkon julk. sanomia n:o 10.

Vartija, n:o 9: A. Auvinen, Itsekommunioonista. I. — F. Nordlund, Kysymys erotettujen puolisoitten uudesta avioliitosta. — J. W. Wartiainen, Prof. Herman Schell eli kukistunut reformiyritys katolisessa kirkossa. — K. A. Hildén, Pappismuistoja II: Papiksi vihkiminen. — Väittelyä. — Uutisia ulkomailta. — Kirjallisuutta.

Hengellinen kuukauslehti, n:ot 17—21: W. M., Kansansivistämistyö. — Antti Pikkarainen, Kotiparannus. — M. Katila, Omatunto. — Kuulumisia kotimaasta, y. m.

Toukomettinen, n:ot 8—19: A. F. Raunio, Kristityn suhde maalliseen tavaraan. — Akseli Pöyry: Iloitkaamme ja riemuitkaamme. — Runoja, y. m. — n:o 20—21: J. G. Sillberg, Kristityn vapaus. — Kirjallisuutta, y. m.

Koti ja yhteiskunta, n:o 9: A. G., Kansainvälinen naisten kongressi Lontoossa II. — Erityiset lait naisten työstä. — Kasvitarha, y. m.

Suomen urheilulehti, n:o 5: Ivar Wilskman, Viime käynnistäni Ruotsin puolella. — Väinö Kahilainen, Metsän riista tänä vuonna. — Purjehdus. — Soutu. — Kalastus. — Polkupyöräily. — Matkailu. — Hevosurheilu, y. m.

Uusi kuvalehti, n:o 17: Dreyfus-juttu päättynyt. — Uudenaikaisia ihanneyhteiskuntia, y. m. — N:o 18: J. A. Maunu, Piirteitä evankelisen kirkon historiasta Espanjassa 16:lla vuosisadalla. — S. Ingman, Syysmietteitä Helsingistä. — Juho Niemelä, Ateenatar, y. m. (Useita kuvia). — N:o 19: J. A. Maunu, Piirteitä evankelisen kirkon historiasta Espanjassa 16:lla vuosisadalla. — Juho Niemelä, Ateenatar, y. m. (Useita kuvia).

Kyläkirjaston kuvalehti, B-sarja, n:o 10: Kalle Oittinen. — Keisari Aleksanteri I Hämeessä. — Väkevä räätäli. — H. Sarvela, Ystävykset. — Kovia aikoja 8: Andreas Hoferin kuolema, y. m. (Useita kuvia).

Kansan toveri, n:ot 18—21.

Maamies, n:ot 33—40: Siperia tulevaisuuden viljamaana. — Pikakuvia maamme maatiloilta. I. Köyliön kartano. — Varsan hoito ensimmäisenä elinvuotena. — K. Oittinen, Maanviljelijäin yhteistoiminnasta. — Kotimaan kuulumisia, y. m. (Jatk.)

Oikaisuja.

Siv. 588:n viime rivillä on: tunteiden, lue: luonteiden; siv. 602, riv. 8 alh. on: sorretuille, lue: saarretuille; siv. 621, riv. 22 alh. on: Johann Siebert, lue: Jos. Sieber; siv. 622, riv. 15 alh. on Siebert, lue: Sieber.

Valvoja 1900.

Valvojan *kahdeskymmenes* vuosikerta ilmoitetaan täten tilattavaksi.

Valvojan silmämääränä on ollut ja on: tosikansallisen kulturin ja tosikansanvaltaisten aatteiden kehittäminen oikeuden ja vapauden vankalla pohjalla. Viitaten sekä tämänvuotiseen että edelliseen toimintaansa Valvoja toivoo että yleisö edelleenkin katsoo tämänsuuntaisen kirjallis-yhteiskunnallisen aikakauskirjan sivistyksellemme tarpeelliseksi.

Vanhojen ja uusien, lehteen liittyneiden voimien avulla Valvoja eteenkinpäin tarkkaavaisesti seuraa koti- ja ulkomaan kirjallisuutta ja taidetta. Erityisessä **katsauksessa** m. m. ilmoitetaan ja arvostellaan *kaikki tärkeämmät toimitukselle lähetetyt julkaisut kotimaan kirjallisuudesta.* Yhteiskunnallisten ja valtiollisten kirjoitusten ohella julkaistaan, niinkuin tänäkin vuonna, helpompaakin lukemista: *kaunokirjallisuutta, pikkutietoja, katsauksia ulkomaan kirjallisuuteen ja tieteeseen* y. m. Samoin aiotaan vastakin eri kirjoituksia silloin tällöin *valaista kuvilla.*

Valvojaan ovat tänä ja viime vuonna kirjoittaneet m. m. seuraavat henkilöt: **Juhani Aho, Eliel Aspelin, J. R. Danielson, Anders Donner, J. H. Erkko, A. V. Forsman, Kaarlo Forsman, F. Forsström, Hannes Gebhard, Arvi Grotenfelt, Kustavi Grotenfelt, Jalmari Hahl, O. Hannikainen, Yrjö Hirn, L. Ingman, Santeri Ingman,** nimimerkki **A. I., Mikael Johnsson, K. F. Karjalainen, Ellen Key, Gust. Komppa, Ilmari Krohn, Kaarle Krohn, Niilo Liakka, Wincenty Lutoslawski, Aino Malmberg, J. Mandelstam, Otto Manninen, Oskari Merikanto, Joos. J. Mikkola, J. K. Paasikivi, Teuvo Pakkala, E. G. Palmén, Th. Rein, O. Relander, Martti Ruuth, A. V. Streng, K. J. Ståhlberg, Werner Söderhjelm, Knut Tallqvist, Valfrid Vasenius** y. m. m., ja toimitus toivoo ensi vuonnakin saavansa apua sekä entisiltä että uusilta avustajilta.

Valvojaa voipi tilata **toimitukselta suoraan, kaikissa maamme postilaitoksissa** sekä maamme kirjakaupoista, esim. *Helsingissä* **Akateemisesta, Edlundin, Hagelstamin, Minervan** ja **Waseniuksen** kirjakaupasta sekä **O. V. Laurent ja K:lta,** *Turussa* **Frenckellin** ja **Edgrenin,** *Viipurissa* **Cloubergin ja K:n** ja **O. Ekroosin,** *Tampereella* **H. T. Bärlundin** ja **E. Lyytikäisen,** *Oulussa* **O. Jalanderin** ja *Porissa* **Satakunnan** kirjakaupasta.

Hinta: **10 markkaa** koko vuosikerralta ja **5 markkaa 50 penniä** puolelta. Sen lisäksi tulee:

1:o) *toimitukselta* tilattaessa postin kautta siteessä lähettämistä varten postimaksua 60 penniä koko vuodelta ja 30 penniä puolelta;

2:o) *postitoimistosta* tilattaessa postimaksua 80 penniä koko vuodelta ja 44 penniä puolelta.

Venäjällä voi Valvojaa tilata **A. Lindebergin** ja **O. Eriksonin** kirjakaupan kautta Pietarissa tai suorastaan toimitukselta. Venäjän rahassa hinta on 4 rpl. 50 kop. koko vuosikerralta, 2 rpl. 50 kop. puolelta.

E. N. Setälä. *Zach. Castrén.* *Yrjö Wichmann.*

Vastaava toimittaja.

U. Karttunen.

Toimitussihteeri.

Jouluksi valmistuu

komea ja suuriarvoinen kuvateos:

Mordvalaisten pukuja ja kuoseja.

Trachten und Muster der Mordvinen.

Tomittanut Toht. **Axel O. Heikel.**

Teos esittää niitä koristeita ja kuoseja, joita mainittu suomensukuinen, Volgan tienoilla asuva kansa käyttää kansallispuvuissaan. Tutkimus on osoittanut, että useiden suomensukuisten kansain puvuissa, koristeissa ja kuoseissa tavataan yhteisiä piirteitä, jotka siis viittaavat yhteiseen alkuperään. Tällä tieteellisessä suhteessa merkillisellä julkaisulla on **käytännöllinenkin merkitys** monilukuisten omaperäisten ja kauniiden kuosiensa tähden. Julkaisu tulee kokonaisuudessaan sisältämään **pari sataa värikuvalehteä.** Kuosien esittäminen on suoritettu kahden periaatteen mukaan. Toisen mukaan esitetään kuosi semmoisena, jolta se todellisuudessa näyttää, siten että sen estetinen värivaikutus selvästi esiintyy. Toisen mukaan selviää kuosin tekotapa.

Sitäpaitsi teos sisältää suuren joukon ompelukoristeita mustalla värillä. Teokseen on liitetty valaiseva johdanto sekä seikkaperäiset selitykset kaikista kuvista.

Teoksen hinnasta lähemmin vastedes.

Helpoittaaksemme mordvalaisten kuosien käyttämistä kotien kaunistukseksi olemme Suomen Käsityönystävien kehoituksesta julkaisseet

* Käytännöllisiä Lisälehtiä *

teokseen

„Mordvalaisten pukuja ja kuoseja".

Niiden avulla jokainen ilman vaivaa voi sovittaa nuo kauniit mordvalaiset kuosit siihen käytännöllisempään ja helpompaan tekotapaan, jota meillä käytetään.

Suomalais-ugrilainen Seura.

Arvosteluita:

„— — Kirja lupaa siis paljon; se tulee epäilemättä olemaan komein, mitä tällä alalla meillä vielä on ilmestynyt. — — Teoksen komeuteen nähden on sen hinta sangen halpa. — — Kieltämättä tämä julkaisu mitä suurimmassa määrässä ansaitsee Suomen valistuneen, tiedettä ja taidetta suosivan yleisön kannatusta." *Valvoja* 1897, toukokuun vihko.

„— — Harvoin voi tieteellinan seura, sellainen kuin Suomalais-ugrilainen, julkaista teosta, joka tieteellisyytensä ohessa olisi niin yleistajuinen ja käytännölliseen elämäänkin sopiva, kuin puheenalainen. Saakoon se siis tilaajikseen valistuneet kansalaiset, jotka harrastavat suomalaisen tieteen edistymistä ja suomalaisen kauneusaistin säilyttämistä ja kehittämistä."

Virittäjä 1897, N:o 4.

Oloja ja henkilöitä Suomessa vv. 1809—1811.

Kirjoittanut

ERNST NEOVIUS.

Ranskan mahtava vallankumous oli ollut alkuna suurille maailmantapauksille. Vuosisatain yhteiskunnalliset ja valtiolliset epäkohdat olivat huippuunsa kehittyneet, kohoten korkeimmilleen tuossa Europan vanhassa sivistysmaassa. Ranskan kansan pohjaltansa vanhoillinen luonne oli kauvan karttanut korjattavien korjaamista, kunnes vihdoin, kun tila näytti toivottomalta, tämä kansa yhdellä iskulla tahtoi hävittää koko kurjan silloisuuden, luodakseen sijaan valtakunnan, jossa jokainen piirros olisi selvän ihmisjärjen piirtämä. Mutta tämän unelmoidun järjellisyyden onnelan sijaan oli tullut mitä hurjin järjettömyys, joka ei ottanut ennen talttuakseen, kuin mahtava sotapäällikkö oli temmannut ohjat rautaisiin käsiinsä.

Jo ennen Napoleonin esiintymistä, mutta varsinkin tämän valloittajaneron kautta oli Ranskan vallankumous lakannut olemasta vain sisällisvaltiollinen liike Ranskassa ja johtanut valtaaviin yleiseuropalaisiin mullistuksiin. Näiden tapausten kehitys oli vihdoin pyörteeseensä temmannut Suomenkin syrjäisen maan, kääntääkseen nyt ratkaisevasti kansamme kohtalon sille uralle, jonka satavuotinen kehitys jo selvästi oli viitannut.

Kautta koko kahdeksannentoista vuosisadan — voisipa sanoa: kautta koko historiallisen aikamme — oli Suomen kansan kohtalo ollut tuon

suuren kysymyksen esineenä: läntisenkö vai itäisen vaikutuksen alle tämä kansa oli joutuva? Se kysymys oli historiamme aamukoitteessa ratkaistu pyhän Eerikin, Birger-jaarlin ja Torkkeli Knuutinpojan kautta sillä tavalla, jota Suomen kovaosainen kansa sitten polvesta polveen on siunannut ja siunaa. — Mutta vuosisadat vierivät. Idän uinuva jättiläinen valveutuu, havaitsee asumuksensa umpinaiseksi ja tahtoo avata siihen akkunan: Pietari Suuren ajoilta alkaen on Venäjän pyrintöjen itsetietoisena päämääränä lännessä Suomenlahden rantamien omistus, Suomen valloittaminen. Kahdesti puolen vuosisadan kuluessa näytti tuo päämäärä jo saavutetun. Mutta vielä ei aika ollut täytetty. Suomen pienoinen kansa ei vielä ollut valmis liittymään mahtavaan itäiseen naapuriinsa. Syvemmälle piti täällä ensin länsimaisen sivistyksen juurten tunkeutua; vankemmiksi piti vielä laillisen vapauden solakat pylväät Suomen kansan asumukseen pystytettämän; ainakin oraalle oli sen keskuudessa kohoitettava tietoisuus kansallisesta erikoisuudesta ja siis kansallisesta erikoistehtävästä ihmiskunnan suuressa sivistystyössä.

Puoli vuosisataa jatkui vielä tätä valmistustyötä — ja Ruotsin ja Suomen kansojen elämässä oli eron hetki lyönyt.

Silloin istui Venäjän keisarikunnan valtaistuimella ruhtinas, joka tajusi historian viittauksen siitä, kuinka Venäjän valta tulisi Pohjanlahteen saakka varmasti turvatuksi. Aleksanteri I täytti sen tehtävän, joka hänelle Venäjän hallitsijana edelliseltä vuosisadalta oli ikäänkuin perinnöksi jäänyt, kun hän liitti Suomen valtakuntaansa. Ja antaessaan tälle valloittamallensa maalle erikoisen, sisällisesti itsenäisen aseman, hän täytti tämän tehtävän sillä ainoalla tavalla, joka saattoi suoda hänen isänmaallensa tästä valloituksesta ne edut, joita se tarvitsi ja joita se tavoitteli. Suomen kansan elämässä Aleksanteri I tällä teollansa täytti mitä historia itse oli valmistanut, kun hän koroitti tämän kansan kansakuntain joukkoon.

Suomen piti siis nyt, sisällisesti itsenäisenä, aloittaa oma kansallinen ja valtiollinen elämä.

Millaiset olivat silloin maassamme edellytykset tähän?

Siitä ei pääse mihinkään: ne olivat vähäiset ja heikot. Kansallista itsetajuntaa, siinä merkityksessä kuin me sen käsitämme, ei ollut olemassa. Rahvaan verrattomasti suurin osa ja sen yläpuolella olevat kansankerrokset elivät toisistaan kielellisen muurin eroittamina; suomen kieli ei ollut muuta kuin talonpojan alkuperäinen välikappale hänen yksinkertaisten ajatustensa

ja tunteittensa tulkitsemiseksi. Koko olemassaolonsa ajan oli Suomi ollut vain toisen valtion täydentävänä osana. Ja sellainen asema oli välttämättä ollut omansa tukahuttamaan suomalaisissa kansallisen erikoisuuden tunteen, vallankin kun tämä erikoisuus ei ollut koskaan ilmestynyt ominaisessa sivistyksessä. Emme tosin unhoita niitä todistuksia suomalaisen kansallistunnon elosta, joita valtiollinenkin historiamme 18:nnelta vuosisadalta tuontuostakin jonkun kertoo. Mutta ne olivat kuitenkin yksityisiä ja yksinäisiä ilmiöitä, vailla sitä yleisyyttä ja myöskin sitä selvyyttä ja järjestelmää, mikä on kehittyneen kansallisen itsetajunnan tunnusmerkkejä. Emme myöskään ole unhoittaneet Henrik Gabriel Porthanin uusia uria aukaissutta vaikutusta. Mutta se oli ensinnäkin puhtaasti tieteellistä laatua — missä sen hedelmät eivät ilmestyneet taloudellisina harrastuksina — ja sitäpaitsi se oli tullut vain aivan vähälukuisen piirin osaksi, puhumattakaan siitä, että se semmoisenaan oli aivan vieras kaikelle valtiolliselle. Kansallisuusaatteen valtaavan ilmestymisen aika ei yleensä maailmassa vielä ollut tullut; viime vuosisadan loppu oli yhteiskunnallisten ja suurpolitisten muutosten ja kehityksien aika. Kohta oli tosin kansallisuusliikkeen mahtava ääni kaikuva yli Europan; se oli piakkoin kaikuva Aurankin rannoilla. Mutta sille suomalaiselle polvelle, jonka vastuunalaiseksi tehtäväksi tuli isänmaan kohtalon ohjaaminen 1808 ja 1809 vuoden sekä lähinnä seuranneen ajan tärkeiden tapausten kautta, ei tämä ääni vielä ollut kuulunut.

Kun pitää tämän mielessänsä, niin ei voi hämmästyä, jos lähteistä maamme uuden valtiollisen aseman perustamisen ajoilta selvästi kuvastuu, kuinka heikko, himmeä ja epämääräinen Suomen miehillä usein oli käsitys kansansa erikoisesta personallisuudesta. Emme nyt tarkoita semmoisia seikkoja, kuin että suomalaiset itse usein puhuvat maastansa Venäjän valtakunnan „provinsina“. Onhan semmoisista lausumatavoista selitykseksi jo huomautettu, että sanainvalinta sen ajan valtiollisessa kielessä ei ollut yhtä ankara kuin nykyään. Paljoa ei tarvitse senkään todistaa, että suomalaiset usein sanovat Pietaria pääkaupungiksi ilman muuta — vaikka tosin tämä sanankäyttö epäilemättä sekin vähältä osaltaan näyttää, kuinka helposti maassamme, ylemmissä luokissa vallankin, se käsitys olisi voinut juurtua, että Ruotsin sijaan ja sijalle nyt oli tullut Venäjä, Tukholman sijalle Pietari. Mutta selvempiäkin osoituksia samasta, tosin silloin historiallisesti luonnollisesta, mutta vaarallisesta käsityksestä on olemassa.

Kirjallisuuteemme nyttemmin niin täydellisesti [1] liitetyt Porvoon valtiopäiväin asiakirjatkin säilyttävät niitä useita. Niissä on esim. kohtia, joissa mahdollisuutena esitetään, että pitkällinen yhdessä-elo venäläisten ja suomalaisten kesken voi näiden kansain välille muka synnyttää saman läheisen suhteen, mikä oli vallinnut Suomen ja sen entisen veljesmaan välillä. Aivan kuin luonnollisena seikkana ajatellaan, että Suomelle esim. Venäjän valtakunnan sotalaitokseen nähden tulisi samanlainen asema kuin mikä sillä ennen oli ollut ruotsalaisessa, ja tästä peloittavasta edellytyksestä lähtien koetetaan osoittaa, kuinka maamme näin ollen ei voisi säilyttää sotalaitostansa entisellä kannalla, koska näet ruotujakoinen sotamies, kotiturpeeseensa kiintynyt kun oli, ei varmaankaan tulisi tekemään suurta hyötyä taistellessaan Venäjän valtakunnan kaukaisilla rajoilla vihollisia vastaan, joita hän ei voisi omiksensa älytä.

Suomen kansalle oli silloin tärkeintä, missä määrin ne sen jäsenet tajusivat maansa uuden valtiollisen aseman luonteen, sen antamat oikeudet ja tuottamat velvollisuudet, joitten kunniakkaaksi ja vastuunalaiseksi tehtäväksi hallitsijan ja kansalaisten luottamus oli uskonut maan hallituksen.

Niin perin vähän tunnettu kuin kotimaisen hallituksemme ensimäisten jäsenten toiminta onkin ollut, niin on kuitenkin jo enemmän kuin kerran tuotu esille, kuinka heiltä, ainakin useimmilta, kokonaan puuttui monta ominaisuutta, jotka heidän tärkeillä asemillansa olisivat olleet tarpeen. Ja kieltämätönhän se tosiasia on, että Suomen hallituskonseljin ensimäiset jäsenet suurimmaksi osaksi olivat vain tavallisia virkamiehiä, virkamiehen tavallisilla hyveillä ja puutteilla varustetut. Valtiomiehen kokemusta ja samalla myöskin valtiomiehen ominaisuuksia heiltä useimmilta aivan puuttui. He ovatkin, nämät miehet, saaneet osakseen jo aikalaisilta — enemmän ja vähemmän viisailta — ankarat arvostelut ja myöhempi polvi on näiden todistusten nojalla muodostanut heidän toiminnastaan tuskin edullisempaa käsitystä. Emme voi tässä lähteä perinpohjin tarkastamaan missä määrin mielipiteet näistä Suomen hallituksen ensi miehistä kaipaavat oikaisemista. Sen verran voimme kuitenkin lausua, että kun vastainen tutkimus kerran on yksityiskohtiin saakka valaissut Suomen uusimman historian ensimäisen jakson, se varmaankin on tekevä kotimaisen hallituksemme ensimäisille jäsenille enemmän oikeutta kuin aikalaiset.

---

[1] Etupäässä Ruots. kirj. seuran toimesta.

Se on myöskin tunteva ja tunnustava ne vaikeudet, joissa nämät miehet työskentelivät.

Hallituskonselji oli saanut hoidettavaksensa maamme hallinnon tämän sanan miltei laajimmassa merkityksessä. Ensi kertaa historiassamme oli nyt hallinnolla oman maan rajojen sisällä keskus. Mutta maamme hallinnolta puuttuivat toistaiseksi kaikki valmistavat esiasteet — maaherranvirastoja kuitenkin luonnollisesti lukuunottamatta; puuttuipa vielä myöskin kunnollinen ja taitava virkamiehistökin. Tämä asiaintila se painoi leimansa kotimaisen hallituksemme koko asemaan ja tuli määräämään sen toiminnan laadun. Vähäpätöisimmistä yksityisseikoista alkaen keräytyi hallituskonseljin ratkaistaviksi juoksevia hallinnollisia asioita, joiden tulva sodan sekasorron jälkeen vielä oli aivan luonnottoman suuri. Konseljista tuli enemmän virasto kuin hallitus, virasto, jonka aika kului ja huomio kiintyi hallinnollisten yksityisseikkain — usein kyllä sangen tärkeäin — selvittämiseen. Tilaisuutta varsinaiseen valtiolliseen toimintaan ei jäänyt, eikä sitä koko konseljin asema asiain menossa varsinkaan ensi aikoina juuri ollenkaan suonut. Ne maatamme koskevat yleiset asiat, jotka ensi vuosina Porvoon valtiopäiväin jälkeen saivat ratkaisunsa, ratkaistiin, harvoilla poikkeuksilla, aivan ilman kotimaisen hallituksemme myötävaikutusta, vieläpä yleensä ilman suomalaisten miesten osallisuutta, ellei sitä satunnaisesti ilmaantunut, niinkuin tapahtui erityisesti Suomen entisen sotajoukon päällystön eläkekysymyksessä. Hallituksemme Turussa sai vain vastaanottaa valmiit säädökset.

Ensimäinen niitä oli keis. manifesti 29 p. jouluk. 1809, jonka kautta ratkaistiin yksi tärkeimpiä maamme valtiotaloutta koskevia kysymyksiä, kysymys Suomen vastaisesta virallisesta rahasta.

Tässä asetuksessa oli, niinkuin tunnettu, suomalaiset näkökohdat enimmältä ja tärkeimmältä osaltaan jätetty huomioonottamatta. Oman pankin ja siis myöskin oman rahan antamisesta Suomen suuriruhtinaskunnalle, jotka seikat olivat muodostaneet ytimen Porvoon valtiopäivien rahakysymyksestä tekemässä päätöksessä, ei tämä manifesti tietänyt mitään. Sen sijaan se lähti siitä peruskäsityksestä, joka venäläisellä taholla sodan alkuajoilta asti rahakysymyksessä oli ollut voitolla, ja jonka mukaan Ruotsin raha maamme muuttuneissa valtiollisissa oloissa ei enää voisi täällä olla laillisena maksuvälikappaleena, muuta kuin mahdollisimman lyhyen ajan. Venäjän rupla, joka suuressa osassa maata vielä oli harvi-

naisuus, määrättiin Suomen pää- ja perusrahaksi; sen piti olla ainoa sallittu kruunun taloudessa. Sitävastoin Ruotsin raha, joka todellisuudessa täällä oli ainoa yleinen, tehtiin vain yksityisessä liikkeessä suvaituksi ja siinäkin ainoastaan yhden vuoden ajaksi, tammikuuhun 1811. Siten oli pantu alulle rahapolitiikka, joka oli sekä turha että turmiollinen. Voisi odottaa, että kotimainen hallituksemme olisi koettanut saada aikaan käännettä pois tältä uralta. Sitä se ei pariin vuoteen kuitenkaan ole tehnyt. Päinvastoin hallituskonselji itse on suoranaisesti toiminut saman periaatteen mukaan, mikä joulukuun manifestissa ilmaantui, kun se, tosin kenraalikuvernöörin kehoituksesta, kuulutuksellansa 12 p:ltä lokak. 1810 tykkönään kielsi yksityisessäkin liikkeessä sen koommin käyttämästä Ruotsin rahaa. Hallituskonseljin menettelyä rahakysymyksessä onkin ankarasti jo aikalaisten puolelta moitittu. Mutta, mitä nyt kahteen ensimäiseen vuoteen tulee, konselji saattoi tuskin tehdä muuta kuin mitä se teki. Keis. rahamanifesti oli, vaikka erehdys, kuitenkin mitä kruunun taloudessa sallittavaan rahaan tulee, yhtäpitävä sen mielipiteen kanssa, minkä ensimäinen sääty Porvoon valtiopäivillä oli omistanut; saman käsityksen etevin edustaja, vapaaherra CARL MANNERHEIM oli juuri yksi hallituskonseljin vaikuttavimpia jäseniä. Syntynyt oli manifesti taas aivan ilman hallituskonseljimme myötävaikutusta — pääasiassa sen lausunnon mukaiseksi, jonka tuo miltei täysin venäläinen „Suomen asiain komissioni" [1] oli antanut säätyjen tekemästä päätöksestä. Hallituskonseljilla ei siis ollut mitään osaa manifestin ansioissa eikä sen puutteissa. Aivan ensi tilassa ei konselji taas voinut lähteä esittämään hallitsijalle päätöksen muuttamista, jonka hän oli tehnyt, sittenkuin maan säädyt täydellisesti olivat hänelle ilmituoneet oman käsityksensä asiasta. Konseljin edellämainittu onnistumaton päätös lokak. 12 p:ltä 1810 saa taas selityksensä hallituksemme luonnollisesta ja epäilemättä isänmaallisesta ja hyvää tarkoittavasta pyrinnöstä mikäli suinkin jouduttaa sen ajan tuloa, jolloin kansa pääsisi monen yhtä aikaa liikkeessä olevan rahan tuottamasta tukaluudesta. Tämä päätös tekee vain sentähden niin ikävän vaikutuksen, kun se antaa meidän aavistaa,

[1] Tämän komissionin perustamisesta ja kokoonpanosta kts. DANIELSON, Viipurin läänin palauttaminen, ss. 50 seur. ja hänen Suomen sota s. 730. Komissionin toiminnasta on allekirjoittanut tuonut esiin kohtia väitöskirjassaan: Suomen raha-asiain järjestämisestä Porvoon valtiopäiviä lähinnä seuranneina vuosina I.

että käsitykset siitä, mitä hallituksen mahtikäskyt voivat saada aikaan, ja mitä ne eivät voi, kotimaisessa hallituksessamme näkyvät olleen varsin kehittymättömät. Täytyy nim. otaksua, että hallituskonselji, kieltäessään Ruotsin rahan käyttämisen, toimi vain oman vakaumuksensa mukaan, jos kohta se tekikin tämän päätöksensä maan kenraalikuvernöörin nimenomaisen kehoituksen mukaan. Sillä että konselji, milloin velvollisuus ja laki oli selvä, ei suinkaan kammonut hallitsijallekin esiintuoda omaa käsitystänsä, vaikka se erosikin siitä, mikä korkeimmassa paikassa jo oli vahvistuksen saanut, sitä todistaa kauniisti konseljin tunnettu menettely prokuraattorin ja kenraalikuvernöörin ohjesääntöasiassa.

Vaikeampi oli konseljin asema, milloin selviä lainkohtia ei ollut, joihin nojata ja joista toiminnanohjeita hakea, kun eteen tuli käsky tai kehoitus, joka ei ollut täysin sopusoinnussa, tai, ehkä oikeammin sanoen, saattoi joutua ristiriitaan sen periaatteen kanssa, jonka mukaan maamme uusi valtiollinen asema oli perustettu. Suomella piti tässä asemassaan olla sisällinen itsenäisyys; sillä piti siis myöskin ja ennen kaikkea olla itsenäinen valtiotalous, s. o.: kansamme tuli omin neuvoin hankkia aineelliset varat omien tarpeidensa tyydyttämiseksi ja se oli myöskin saava käyttää nämät varat yksistään omiin tarkoituksiinsa. Tämä seurasi jo luonnollisena johtopäätöksenä niistä yleisistä vakuutuksista, joilla Aleksanteri I perusti maamme erikoisen aseman valtakuntansa sisällä. Ja nimenomaan oli keisari taannut Suomen valtiotalouden itsenäisyyden, kun hän valtiopäiville oli ilmoittanut, ettei hän itselleen, s. o. venäläiselle keisarikunnalleen halunnut vähintäkään ropoa suuriruhtinaskunnan yleisistä varoista, vaan että ne olivat lyhentämättä käytettävät maan omiin tarpeisiin.

Mutta tämän tosiasian yksityiskohdissa ja johtopäätöksissä käsitykset nyt eivät ensi aikoina voineet olla selvät. Niinpä syksyllä 1809 maamme kenraalikuvernööri BARCLAY DE TOLLY, joka eräässä toisessa asiassa [1] nimenomaan oli alamaisesti huomauttanut, kuinka keisarikunnan ja Suomen valtiotalouden rajoja ei voitaisi missään kohden poistaa, „loukkaamatta tälle maalle kaikkein korkeimmin vahvistettuja lakeja“, tahtoi saada ja sai Suomen kruunun luonnossa maksettavat verot suoraan tänne sijoitetun venäläisen sotaväen käytettäviksi. Hallituskonseljilla ei tähän pyyntöön

[1] Kun oli ollut aikomus panna venäläinen leimapaperi Suomessakin käytäntöön.

ollut mitään muistuttamista, yhtä vähän kuin seuraavanakaan vuonna uuden kenraalikuvernöörin samanlaiseen anomukseen, jonka tekemiseenkin konselji itse tavallaan oli antanut aiheen [1] — varmaankin tietäen että tuollainen pyyntö kuitenkin tehtäisiin. — Meidän tulee tässä taas muistaa, että sama käsitteiden selvyys tämmöisissä asioissa syksyllä 1809 kuin syksyllä 1899 ei ollut mahdollinen. Ja sitäpaitsi: hallituksemme oli tässä asiassa sitä mieltä, että se, mikä maamme valtiovaroja venäläiselle sotajoukolle annettiin, ei suinkaan ollut lahjaksi annettu, vaan lainaksi, s. o.: nuot varat olivat hallituksemme luonnollisen mielipiteen mukaan Suomen kruunun kieltämätön saatava Venäjän valtiorahastolta. Konselji on näet kerran, niinkuin heti saamme nähdä, melkein näillä sanoilla virallisesti lausunut tämän mielipiteensä. Ja niinkuin tästä lausunnosta näkyy, ei hallituskonseljin mielestä Suomen saatava keisarikunnalta ollut ainoastaan siinä, mitä rauhan tultua, maamme uuden itsenäisen valtiotalouden aikana Venäjän armeijalle täältä oli annettu. Sodan kestäessä oli venäläinen sotajoukko täällä valloittajan oikeudella käyttänyt melkoiset määrät kruunun luonnossa suoritettuja veroparseleja, ja hallituksemme mielestä olivat nämätkin varat Venäjän valtionrahastosta Suomelle korvattavat.

Tämän korvausvaatimuksensa, tai oikeammin korvausehdoituksensa teki hallituskonselji erään säädöksen nojalla, jonka maamme ensimäisen tulo- ja menoarvion vahvistamisen johdosta annettu keisarillinen kirje sisälsi Suomen valtiovarain ylijäämäin käyttämisestä.

Tämä tärkeä keisarillinen kirje, annettu 1 p. elok. 1810, joka tavallaan sisälsi ikäänkuin perusteet, joiden mukaan Suomen valtion menotalous maamme uudessa asemassa oli järjestettävä, oli sekin syntynyt ilman kotimaisen hallituksemme myötävaikutusta. Hallituskonselji oli vain laatinut itse budgeettiehdoituksen ja, lähettäessään sen hallitsijalle, alamaisessa kirjelmässä huomauttanut muutamia ehdoituksen yhteydessä olevia seikkoja. Budgeettiehdoituksen oli sitten Suomen asiain silloinen esittelijä, valtiosihteeri MIKAEL SPERANSKY esittänyt keisarille, joka sen myöskin miltei semmoisenaan vahvisti, allekirjoittaen samalla Speranskyn laatiman armokirjeen Suomen hallituskonseljille. Että tämän kirjeen laadinnassa ei ollut Suomen miehiä osallisina ollut, sen osoittaisi, vaikkei sitä tietäisikään,

[1] Konselji oli näet syksyllä 1810 kenraalikuvernööriltä kysynyt, oliko maahan sijoitettu venäläinen sotaväki kruunun veroparselien tarpeessa.

itse asiakirjan miltei jokainen rivi. Moni kohta siinä kuuluu oudolta suomalaiselle korvalle — se on muuten asianlaita yleensä venäläisissä piireissä valmistettujen maatamme koskevain asiakirjain —; moni määräys siinä, ja varsinkin samalla maamme kenraalikuvernöörille annetussa arm. reskriptissä johtui olojemme perin vaillinaisesta tuntemisesta ja perustui siten olemattomiin edellytyksiin, josta kaikesta oli seurauksena, että nuot säädökset jäivät kuolleeksi kirjaimeksi, menehtyen omaan mahdottomuuteensa.

Budgeettikirjeen tärkein määräys oli sen 12:nnessa §:ssä: että nim. se, mikä Suomen valtiovaroista jäisi yli, sittenkuin maamme tarpeet oli tyydytetty, piti, niinkauvan kuin Suomen kansallinen sotajoukko oli hajalla, ja täällä sentähden, maamme turvallisuuden säilyttämiseksi, oli pidettävä venäläistä sotaväkeä, käytettämän niiden kustannusten korvaamiseksi, joita tämän sotaväen ylläpito keisarikunnan valtiorahastolle tuotti[1]. Sisällykseltään niinkuin sanamuodoltaankin tämä säädös oli niin epämääräinen kuin mahdollista; sen toteuttamisesta semmoisenaan ei siis voinut olla puhetta. Periaatteessa se tosin ei sisältänyt mitään, joka olisi ollut ristiriidassa sen Aleksanteri I:sen vakuutuksen kanssa, että hän katsoi Suomen valtiovarat yksinomaan välikappaleiksi, joilla tämän maan omaa parasta oli edistettävä. Keisari tahtoi — siitä on olemassa monta todistusta — ankarasti säilyttää myöskin Suomen valtiotalouden itsenäisyyden. Tähän itsenäisyyteen kuului nyt ehdottomasti, että maamme itse maksoi kaikki menot, jotka sen hallinto, sanan laajimmassa merkityksessä, tuotti. Ja keisari oli sitä mieltä, että Suomen turvallisuuden ylläpito joka tapauksessa oli suomalainen meno; se piti siis myöskin suomalaisilla varoilla maksettaman, eikä venäläisillä, koska Suomella nyt kerran tuli olla itsenäinen valtiotalous.

Olisi viehättävää tietää, minkä vaikutuksen tämä budgeettikirjeen määräys teki meidän silloisiin johtaviin miehiimme; aivan odottamaton sen sisällys ei missään tapauksessa liene heille ollut. Sillä Suomessa ei ollut tuntematonta, että vaikuttavissa venäläisissä piireissä pidettiin Suomen luonnollisena velvollisuutena ottaa osaa maahamme sijoitetun venäläisen sotaväen ylläpitoon[2]. Arveluna voinee lausua, että koko tämä budgeetti-

---

[1] Tämän määräyksen synnystä ja niistä seikoista, joiden yhteyteen se on asetettava, olen koettanut antaa selvityksen edellämainitussa väitöskirjassani.

[2] Kts. DANIELSON, Suomen sota, siv. 715.

kirjeen 12:s § ei herättänytkään hämmästystä kotimaisessa hallituksessamme. Toimenpiteistä sen johdosta hallituskonseljin puolelta ei missään tapauksessa voinut olla puhetta. Ennakolta ei konselji myöskään voinut eikä tarvinnut lähteä asianomaisille Pietarissa selittämään maamme valtiotalouden hoidon perusteita, jotka toistaiseksi Pietarissa tosin olivat aivan tuntemattomat. Että niin tosiaan oli, sitä todisti itse budgeettikirjeen 12:s § ja vielä selvemmin ne määräykset, jotka maamme kenraalikuvernöörille oli annettu erityisessä keis. reskriptissä. Kenraalikuvernöörin piti esim. aina neljän kuukauden kuluttua ilmoittaa, paljonko vuoden budgeetin osoittamasta säästöstä valtion rahastoissa oli olemassa, ja sitten vuoden päätyttyä lähettää lopullinen ylijäämä Pietariin. Tämä määräys johtui tietysti edellytyksistä, joita meillä ei ollut olemassa, kun täällä budgeettivuosi ei langennut yhteen veronkantovuoden kanssa, vaan suoritettiin vuoden valtiomenot verrattomasti suurimmaksi osaksi edellisen vuoden tuloista. Kuinka valtiotalous maassamme todellisuudessa oli järjestetty, sen hallituskonselji kyllä, kun se kerran tuli tarpeelliseksi, Pietariin ilmoitti.

Aiheena oli juuri samainen budgeettikirjeen 12:s §. Valtiosihteeri Speransky oli kesällä 1810, kun maamme ensimäinen budgeetti oli vahvistettu, saattanut Venäjän raha-asiain ministerin tietoon sen johdosta kenraalikuvernööri Steinheilille annetun keis. reskriptin, jossa m. m. budgeettikirjeen 12:nnen §:n määräys oli toistettuna. Täysin vieraana maamme oloille ja tarkemmin tarkkaamatta reskriptin muuta sisällystä, oli nyt Venäjän rahaministeri otattanut keisarikunnan budgeettiin 1811 tulojen puolelle koko Suomen ylijäämän vuodelta 1810, semmoisena kuin se ennakolta laaditussa tuloarviossa näkyi 1,726,000 ruplan setelejä. Keisarikunnan budgeettiehdoitus oli sitten tässä muodossa saavuttanut lopullisen vahvistuksen, ja maaliskuussa 1811 rahaministeri kirjeissä sekä Speranskylle että Steinheilille vaati näitä rahoja täältä keisarikunnan valtiorahastoon. Kun asia tuli esille hallituskonseljissa, antoi konselji senjohdosta kenraalikuvernöörille tarkan selonteon täällä vallitsevasta veronkantotavasta ja -ajasta ynnä kaikista muista seikoista, jotka olivat huomioon otettavat sellaista kysymystä käsiteltäessä kuin se, mikä oli aiheuttanut tämän kirjevaihdon.

Merkillisempi kuin tämä puoli hallituskonseljin kirjeessä kenraalikuvernöörille on kuitenkin toinen kohta samassa asiakirjassa, johon edellä jo viittasimme: se nim., joka osoittaa, kuinka konselji arveli juuri 1810

v:n budgeettikirjeen 12:nnen §:n määräyksen olevan omansa hankkimaan Suomen valtiorahastolle edes jollakin tavoin korvauksen niistä maamme yleisistä varoista, jotka venäläinen sotajoukko täällä oli käyttänyt. Konselji ehdoitti näet kirjeessään kenraalikuvernöörille, että koska ne varat, yhteensä 681,149 rupl. 94 kop. hop., jotka Venäjän armeija Suomen valtiovaroista vv. 1808 ja 1809 oli käyttänyt, olivat maamme valtiorahaston kieltämätön saatava Venäjän kruunulta, keisarikunnan rahaministerin vaatimuksesta ensinnä tämä summa lyhennettäisiin ja se, mikä sitten vielä jäisi jäljelle, kuitattaisiin niiden Suomen valtiovarain kautta, jotka 1810 v:n veroista tulivat annettaviksi täkäläiselle venäläiselle sotaväelle. Tämä ehdoitus ei tosin semmoisenaan toteutunut. Mutta paitsi että se kuitenkin sillä tavoin saavutti tarkoituksensa, että venäläiseltä taholta tehdyt vaatimukset suureksi osaksi juuri tämän vastaehdoituksen kautta raukesivat, niin se sitäpaitsi selvästi osoittaa, että kotimainen hallituksemme tässä asiassa on toiminut isänmaallisesti ja lojalisesti.

Jo pari kuukautta aikaisemmin [1] oli Suomen silloinen kenraalikuvernööri, vapaaherra Fabian Steinheil tässä merkillisessä kysymyksessä asettunut samalle kannalle kuin nyt (huhtikuussa 1811) hallituskonselji. Sama hyväntahtoisuus maatamme kohtaan, joka yleensä oli Steinheilin täkäläisen toiminnan kauniina tunnusmerkkinä — tuo hyväntahtoisuus, jota älykkäät aikalaiset pitivät niin tärkeänä, että heidän mielestään Steinheilin pysyminen Suomen hallinnon esimiehenä oli maallemme todellinen onni, vaikka hänen kykynsä ei noussutkaan tavallisuuden tasaista pintaa korkeammalle — se hyväntahtoisuus oli Steinheiliä tässäkin ohjannut. Mutta, jos Steinheilin toimintaa kenraalikuvernöörinä näinä ensi aikoina lähtee vähän syvemmältä tarkastamaan, niin huomaa kuitenkin, kuinka hän uuden vaikutuksensa aikana, joka vasta oli kestänyt muutamia kuukausia, ei ollut voinut niin perehtyä käyteltäviinsä asioihin, kuin hänen tärkeällä paikallaan olisi ollut tarpeen.

Tosinhan varsinainen valtiollinen toiminta meidänkin maahamme nähden näinä aikoina tapahtui melkein yksinomaan Pietarissa, jossa Suomen asiat toistaiseksi olivat jätetyt Venäjän valtakunnan sihteerin Speranskyn haltuun.

[1] Suomen valtion ylijäämävaroista määrättäessä, tammi- ja helmikuussa 1811.

Mikael Speranskya on Suomen kansa aina kiitollisesti muisteleva niiden venäläisten miesten joukossa, jotka maatamme ovat myötätuntoisuudella kohdelleet. Vähäksi ei sen seikan merkitys ole arvattava, että juuri tämä mies oli Aleksanteri I:sen lähimpänä uskottuna siinä ajanvaihteessa, jolloin Suomen Venäjään yhdistämisen hetki oli tullut. Hänen suuret lahjansa, hänen verraton työkykynsä, hänen valistunut ja vapaamielinen katsantokantansa, hänen selvä myötätuntoisuutensa maatamme kohtaan, se täydellinen hallitsijan luottamus, jota hän vielä nautti, tekivät kyllä Speranskyn monessa suhteessa oivalliseksi Suomen asiain esittelijäksi valtaistuimen luona. Mutta sittenkin täytyy sanoa, että Speransky ei ollut mies paikallaan. Mikael Speransky oli kuitenkin venäläinen. Ja kuta lähemmin pääsee tilaisuuteen seuraamaan Speranskyn toimintaa Suomen asiain käsittelyssä, sitä selvemmin huomaa ne jäljet, jotka hänen maallemme vieras kansallisuus on siihen jättänyt. Se nyt ei ole muuta kuin luonnollista. Niin länsimaalainen kuin Aleksanteri I:sen nerokas neuvonantaja mielipiteiltään olikin — hän oli kuitenkin kasvanut venäläisen virkamieskoneiston koulussa. Suomalaiselle ovat jo heti sanamuodoltansa ja lausumatavaltansa vieraat ne asiakirjat, jotka Speranskyn kansliassa ovat syntyneet. Ne eivät tarvitsisi olla venäjänkielisiä ilmaistakseen venäläisen alkuperänsä; vielä ruotsiksi käännettyinäkin puuttuvat ne sitä ankarata sanainvalintaa ja käsitteiden täsmällisyyttä, joka ruotsalaisen virkakielen raskaudenkin tekee miltei mieluisaksi. Tämä nyt tosin saattaisi olla vähäpätöistä, elleivät olisi niin todet nuo kuulut sanat: „det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta". Ja niin oli valitettavasti kyllä toisinaan niiden säädösten laita, joita Speranskyn toimesta valmistettiin maamme yleisistä asioista. Epämääräisin — ja samalla periaatteellisesti tärkeimpiä — oli 1810 v:n budgeettikirjeen edellä kerrottu 12:s §. Speransky ei tuntenut eikä voinut tuntea maamme valtiotaloutta. Hän oli vain sitä mieltä, että Suomenkin tuli heti ottaa osaa Venäjän valtakunnan sotilastaakan kantamiseen [1] ja laati niin ollen tuon ylimalkaisen määräyksen melkein sanasta sanaan semmoiseksi, kuin vastaava kohta eräässä hänen antamassaan lausunnossa kuului. Mutta tällä tavoin tuli tämä määräys niin epämääräiseksi ja häilyväksi, ettei maamme raha-asioihin koskaan olisi

[1] Kts. DANIELSON, Suomen sota, ss. 733 seur.

voitu selkoa ja vakavuutta aikaansaada, ellei tuon säädöksen oma laatu olisi tehnyt sen toteuttamista mahdottomaksi.

Se osoittaa tavallansa tämä määräys — ja vielä enemmän sen johdosta maamme kenraalikuvernöörille annetut ohjeet ynnä asiasta myöhemmin syntynyt kirjevaihto — myöskin, kuinka Speranskyllekaan eivät olleet täysin selvinä johtopäätökset, jotka seurasivat siitä sisällisesti itsenäisestä asemasta, minkä Aleksanteri I oli Suomelle suonut. Mitä esim. oikeastaan tiesivät ne keisarin monta kertaa antamat määräykset, joiden kautta hän tahtoi estää keisarikunnan korkeita viranomaisia puuttumasta Suomen asioihin, siitä ei Speransky käytännössä ollut selvillä. Hänkin on maatamme koskevissa, aivan sisäis-suomalaisissa asioissa kääntynyt venäläisien ministerien puoleen.

Tähän kaikkeen tuli lisäksi Speranskyn suunnaton työtaakka ja siitä seurannut ajanpuute, joka salli hänen ainoastaan ohimennen omistaa huomiota Suomen syrjäisille asioille. Eikä vihdoin ollut Speranskyn itsensä voimassa poistaa sitä puutetta, että hän oli aivan vieras valtiolaitoksemme yksityisseikoille. Milloin niistä tieto olisi ollut ehdottomasti välttämätön kysymysten onnelliselle ratkaisulle, silloin syntyi säädöksiä, jotka pian osoittivat mahdottomuutensa.

Speransky olikin toivonut saavansa asiantuntijain apua Suomea koskevain kysymysten käsittelyssä siltä komitealta, joka syksyllä 1809 tässä tarkoituksessa asetettiin Pietariin Suomen asiain komissionin nimellä. Se toivo oli kumminkin pettävä. Tämän komissionin keisari kyllä oli asettanut nimenomaan siinä tarkoituksessa, että ne Suomea koskevat asiat, jotka joutuivat korkeimmassa paikassa ratkaistaviksi, käsiteltäisiin juuri niiden lakien mukaisesti, jotka hän tälle maalle oli vahvistanut. Tästä huolimatta tuli Suomen asiain komissionista täys-venäläinen laitos, jossa aivan vähän näitä lakeja tunnettiin, niiden henkeä sitäkin vähemmän. Komissioni ei koskaan ole käsittänyt mitä se merkitsi, että Aleksanteri I Suomen kansan edustajille lausui koroittaneensa tämän kansan kansakuntain joukkoon.

Suomen asiain komissionin vaikutus maamme asioihin on ollut vain vähän tunnettu; se ei kuitenkaan ole kulunut niihin aivan jälkiä jättämättä. Tutkimukselle tulevat tosin varmaan olemaan enemmän mieltäkiinnittävät ne syyt ja perusteet, jotka tämä komitea kulloinkin toi esiin mielipiteidensä tueksi, kuin tulokset, jotka se työllänsä saavutti. Sillä

edelliset osoittavat selvästi, että Aleksanteri I:senkin läheisyydessä oli edustettuna suunta, joka todisteluissaan käytännöllisistä asioista vetosi „valtakunnan arvoon“ ja puhui suomalaisten ja „*muiden* venäläisten“ toisiinsa lähentämisestä hallinnollisten pakkotoimien kautta.

— — -

Turvattomina olivat maamme asiat ajelehtineet Venäjän suuressa pääkaupungissa kolmatta vuotta. Mutta silloin palasi isäinsä maahan Suomen monivaiheinen, monilahjainen poika, jonka elämän iltahetket kohtalo vielä oli säästänyt synnyinmaansa siunaukseksi. KUSTAA MAURI ARMFELT muutti kesällä 1811 Suomeen ja tuli seuraavana syksynä isänmaansa edustajaksi valtaistuimen luo, apunansa Suomen miehistä muodostettu uusi „Suomen asiain komitea“.

Aleksanteri I:sen suomalainen rakennus oli saanut välttämättömän täydennyksensä. Nyt oli Suomi tosiasiassa suuriruhtinaskunta, hallitsijaansa välittömillä siteillä yhdistetty.

Rudyard Kipling.

Kirjoittanut

AINO MALMBERG.

Tuskinpa lienee tätä nykyä mieleisempää kirjailijaa Europassa kuin RUDYARD KIPLING. Tuo laaja maine ei ole pitkien vuosikymmenien kuluessa koottu, se on tullut melkein kuin yhdellä iskulla. Noin kymmenen vuotta sitten hänen nimensä ensi kerran mainittiin Europassa. Koko englanninkieltä puhuva maailma heräsi silloin ihmeissään näkemään, että sillä oli uusi kirjailija joka oli avannut lukijoilleen ennen aavistamattomia maailmoja. Niissä oli tuoreutta, huumoria, eloa — ne olivat uusia ja kumminkin niin perin tuttuja. Kuka on Rudyard Kipling? kysyttiin kaikkialla. Ja vähitellen saatiin selville hänen elämänsä ulkopiirteet.

Rudyard Kipling.

Rudyard Kipling on vielä aivan nuori, ei ole täyttänyt 34 vuottakaan, iässä siis, jolloin harva vielä on ennättänyt kohota maineen kukkuloille.

Hän syntyi joulukuun 30 p:nä 1865 Bombayssa, jossa hänen isänsä, kuvanveistäjä ja maalari John Lockwood Kipling silloin oli taidekoulun opettajana. Myöhemmin isä muutti Lahoreen sikäläisen taidekoulun ja museon johtajaksi. Kiplingin äiti, omaa sukua Macdonald, on Intiassa arvossapidetty kirjailijatar ja kuuluisa sukkeluudestaan. Kiplingin ainoa sisar on myöskin esiintynyt kirjailijana.

Viisivuotiaana poika lähetettiin kouluun Englantiin, jossa hänen kaksi tätiään olivat naimisissa, toinen kuuluisan maalarin Sir Edward Burne-Jonesin, toinen kunink. taideakatemian nykyisen presidentin Sir Edward Poynterin kanssa. Suotuisampaa ympäristöä ei siis voisi nuorelle kirjailijanalulle uneksiakkaan.

Kuusitoistavuotiaana nuori Kipling palasi takaisin Lahoreen ja joutui siellä erään sanomalehden aputoimittajaksi. Se oli hänen kirjallisen uransa varsinainen alku.

Siitä ajasta lähtien hänellä ei ole ollut pysyväistä kotia missään. Milloin tapaamme hänet kuumassa Intiassa, milloin mormonien parissa suurten suolajärvien rannoilla, milloin Egyptin pyramidien juurella, milloin Englannissa, Kanadassa, Australiassa, j. n. e. alituisessa kulussa, alituisessa työssä.

Vuonna 1892 hän Amerikassa ollessaan meni naimisiin Carolyn Balestierin kanssa, mutta vaimo ja perhe ei ole millään lailla hänen matkahaluaan haihduttanut, vaan on hän yhä vieläkin milloin missäkin päässä maailmata.

Siinä pääpiirteet hänen elämästään.

Tuo omituinen, levoton elämänlaatuko lienee kehittänyt Kiplingin luonteen semmoiseksi kuin se meille esiintyy hänen kirjoissaan, vai lieneekö juuri omituinen luonne syynä levottomaan elämänlaatuun, sitä en uskalla sanoa, mutta sen tiedän, että läheisessä yhteydessä nuo kaksi asiata ovat. Ei olisi Kipling sama Kipling, jos hän olisi hiljaa istuskellut Lahoressa tai jossakin maailman sopukassa.

Missä on Kiplingin suuruus? Mikä on syynä hänen äärettömään populariteettiinsa? Hänen kirjoissaan tavattava aineitten uutuus, käsittelyn tuoreus, hilpeä huumori y. m. viehättävät ominaisuudet eivät mieles-

täni yksin riitä sen selittämiseksi. Luullakseni on pääaiheena hänen saavuttamaansa suosioon se seikka että hän ei elä aikansa edellä eikä aikansa jäljessä vaan juuri itse ajassaan. Hän on kiireestä kantapäähän aikamme lapsi. Hän on kuin sydän, jonka läpi nykyajan suonet virtaavat. Siihen tulee puhdasta verta, tulee pilautunutta verta, ja sydän sykähtelee tietämättään, tahtomattaan, joskus nopeammin, joskus hitaammin. Noita sykähdyksiä me kuuntelemme, ja me tunnemme ne.

Kiplingillä ei ole isänmaata, jos käsitämme tuon sanan sen ahtaimmassa merkityksessä. Mikäpä hänen isänmaansa olisi, Intiako, vai Kanada, vai Englanti vai Yhdysvallat vai mikä? Mutta laajemmassa merkityksessä hänellä kyllä on isänmaa, jota hän rakastaa, ja jota hän alituiseen ylistää. Koko anglosaksilainen maailma on hänen isänmaansa. Hän on kotonaan kaikkialla missä englannin kieltä puhutaan. Juuri tuo hänen vaeltava elämänsä on opettanut häntä tuntemaan englantilaisen rodun voimaa. «*What should they know of England who only England know?*» (Mitä ne tietäisivät Englannista, jotka ainoastaan Englantia tuntevat?) hän huudahtaa eräässä runossaan. Tuo englantilaisuuden ihailu on Kiplingistä tehnyt imperialismin apostolin. Imperialismi on Kiplingin isänmaanrakkauden ilmaisumuoto, mutta on muistettava että se on imperialismi jaloimmassa muodossaan. Selvimmin hän on sen julkilausunut runossaan „The White Man's Burden“ (Valkoisen miehen taakka). Hän kehoittaa siinä valkoista miestä (englantilaista?) ottamaan taakkansa nurkumatta kannettavakseen. Tuo taakka on hänen velvollisuutensa, joka käskee häntä menemään raakalaisveljiensä luo, noitten olentojen luo, jotka ovat „puoleksi lapsia, puoleksi perkeleitä“, sivistämään heitä, kasvattamaan heistä ihmisiä, järjestämään heistä yhteiskuntia. Palkakseen hän saa vihaa ja kateutta, mutta siitä huolimatta hänen täytyy täyttää velvollisuutensa ja kantaa taakkaansa nurkumatta. Hän täyttäköön nälkäiset suut, hän poistakoon raivoavat taudit, ja kun hän luulee hyvän ajan koittaneen, niin kärsiköön epätoivoon joutumatta sen pettymyksen, että „pakanallinen hulluus“ tekee tyhjäksi kaikki hänen toiveensa. Alkakoon alusta taas ja elköön liian äänekkäästi huutako vapauden nimeä, peittääkseen sillä omaa väsymystään. Ja muistakoon hän aina että kaikesta mitä hän tekee tai jättää tekemättä, syytetään valkoista miestä ja valkoisen miehen Jumalata.

„Ei pidä liian äänekkäästi huutaa vapauden nimeä“, se lause kaikuu, vaikkei tosin niin suoraan lausuttuna kuin äskenmainitussa runossa, melkein kaikessa mitä Kipling on kirjoittanut. Siinä Kipling on esim. Byronin ilmeinen vastakohta. Vapaus, vapaus ja sen vertauskuvana meri, siinä Byronin runottaren elähyttäjä. Kiplingin vapautta rajoittaa aina laki. Hän epäilee vapaushuutoja, sillä niiden varjoon piiloutuu usein vallattomuus, raakuus. Velvollisuudentunne on Kiplingille enemmän kuin vapaudentunne. Sitä hän teroittaa usein. Velvollisuus on hänelle enemmän kuin valta, taikka oikeammin, valta ei ole muuta kuin velvollisuutta heikompia kohtaan. Huomautan hänen mahtavasta runostaan „Recessionals“.

Kiplingin varovaisuudessa vapauteen nähden, järjestyksen ihailussa ja monessa muussa seikassa, joita huomaamme hänen teoksissaan, on selvä käytöllisyyden leima. Tietysti. Jos Kipling on aikansa kuvastin, ei hän voi olla heijastamatta tämän ajan käytöllisyyttä. Vallankumouksen vapausaatteet, jotka Byronia elähyttivät, ovat kadottaneet paljon tenhovoimastaan. Kipling näkee missä rajan tulisi kulkea, hän ylipäänsä aina huomaa rajat, joiden yli ei voi rankaisematta kulkea.

Mutta onhan nykyajalla paljon muitakin puolia, kuin tuo kaikkea uhkaava kuiva, järkevän varovainen käytöllisyys. Viihtyyhän sen ohessa milloin syvä, kaihoava runollisuus, milloin hilpeä leikillisyys, milloin sattuva satiiri. Ovatko nuo puolet jääneet Kiplingille vieraiksi?

Ei ole kukaan nykyajan kirjailija niitä herkemmin tuntenut, sattuvammin kuvannut. Kaikki maailman ääret katseltuaan, tuhannet vaiheet koeteltuaan, hän on kaikkialta koonnut runouden helmiä, kaikkialla nähnyt piilevän huumorin ja myöskin tuntenut tuon syvän pinnan alla kuohuvan katkeruuden.

Nykyajan hermostus ja kiihtynyt työtapako lienee pakoittanut Kiplingin luomaan melkein kaikki teoksensa lyhyiksi tuokiokuviksi, pieniksi runopätkiksi. Epäilemättä nuo seikat ovat siihen vaikuttaneet, mutta paitsi sitä tuntuu isän ja äidin perintö hänessä taistelevan vallasta. Maalari pyrkii usein ottamaan vallan kirjailijalta, luo väririkkaan taulun ja asettaa sen kehykseen. Kirjailija suostuu maalarin vaatimuksiin, ei pyri selittelemään vaan sallii taulun itsensä puhua puolestaan.

Mahdotonta olisi ajatellakkaan Kiplingiä tyynen, leveätaustaisen romaanin luojana. Hän on lastujen vuolija eikä taidokasten talojen raken-

taja. Ne pitemmät romaanit, joita hän on kirjoittanut, eivät itse asiassa ole muuta kuin „lastuja“ nekään, joita hän on sommitellut yhteen.

Viime kesänä minulla oli tilaisuus puhella Kiplingin kirjailijakyvystä erään toisen englantilaisen kirjailijan, nim. „Kristityn“ tekijän Hall Cainen kanssa, joka melkein kaikissa suhteissa on Kiplingin täydellinen vastakohta. Luulen hänen lausuneen hyvin monen mielipiteen Kiplingistä, kun hän kiitteli Kiplingin voimaa ja mielikuvitusta, mutta lisäsi: „Kiplingiltä puuttuu suuria aatteita. Jos Kipling kerran löytää mahtavan aatteen, jota hän rupeaa ajamaan, niin hän voi saada suuria aikaan“. —

Kipling tieten tahtoen taistelemassa suuren aatteen puolesta, maailmaa parantamassa saarnaajana! Ei ikinä. En ainakaan voisi ajatella sitä mahdolliseksi, ellei hän kokonaan muuta luonnettaan. Kipling voi kyllä singahuttaa nuoliaan, jotka usein ovat sangen myrkyllisiä ja teräviä, jos jotakin pahetta vastaan, jonka hän vaeltaessaan sattuu huomaamaan, mutta se on satunnaista sissisotaa, ei järjestettyä hyökkäystä.

Jokaisen täytynee Hall Cainen kanssa myöntää, että Kiplingissä on voimaa, mutta se ei ole senkaltaista voimaa, joka aatetta ajaakseen voi asettua aikaansa ja vaikka koko maailmata vastaan. Hänessä se on aivan passivista laatua. Kiplingin suurin voima on juuri siinä, että hän ei asetu koskaan aikaansa vastaan, vaan tuo ilmi sen virtaukset semmoisinaan.

Kielen käyttämisessä Kipling on mestari, vaikka tosin aivan omalla tavallaan. Se, joka kielioppi ja sanakirja kourassa alkaa Kiplingiä tutkia, joutuu pian ymmälle. Hänellä on oma kielioppinsa, oma sanakirjansa, mutta kielen mehevyydessä, väririkkaudessa ja sointuvaisuudessa ei moni vedä vertoja hänelle.

Mainitsin jo että Kipling on alituisessa työssä. Hänen tuotteliaisuutensa on tavattoman, ehkäpä liiankin suuri. Hyvin usein saa sen vaikutuksen hänen pikku kertomuksistaan, että pieni tarkastus ja valikoiminen ei olisi haitannut. Kiplingiä on paljon syytetty liiasta käytöllisyydestä siinäkin suhteessa. On laskettu, että jokainen pikku kertomus tuottaa hänelle keskimäärin 1,000 puntaa, siis 25,000 markkaa. Jos asian laita todellakin on niin, on ehkä inhimillistä, että hän joutuu kiusaukseen kyhäellä liian usein kaikenlaisia vähäarvoisia pätkiä.

Jo viisitoistavuotiaana hän julkaisi ensimäisen pienen vihkosen *Schoolboy Lyrics* ja v. 1884 *Echoes*. Näitä tietysti ei kukaan lukenut, ei kukaan tuntenut. V. 1886 hän julkaisi pienen runovihkosen Intiassa *Departmental Ditties*, joka herätti siellä hiukan huomiota, mutta ei jaksanut tunkeutua Englantiin asti. Sitten v. 1888 tuli hänen ensimäinen kertomussarjansa *Plain Tales from the Hills*, ja nyt oli hänen kirjailijamaineensa taattu.

Tuo kokoelma sisältää joukon pikku kertomuksia, enimmäkseen Simlasta Intiassa. Ne ovat hyvin kuvaavia Kiplingin taiteelle, tuollaisia tarkasti havaittuja, pieniä tuokiokuvia, milloin täynnä huumoria, milloin ivallisia ja milloin omituisen liikuttavia. Hän liikkuu yhtä varmana englantilaisten kuin alkuasukkaidenkin parissa, ja osaa muutamilla piirteillä luoda mitä erilaisimmat kuvat silmäimme eteen. Näissä myöskin selvästi ilmenee se tapa, jolla Kipling ylipäänsä kuvaa henkilöitään. Hänellä on vastustamaton halu nauraa kaikille, mutta niin usein, niin kovin usein hän kesken naurua puhkeaa kyyneliin. Näissä kertomuksissa, kuten kaikissa Kiplingin parhaimmissa teoksissa tuo huumorin, satirin ja syvän tunteen sekoitus vaikuttaa niin omituisen voimakkaasti useimpiin lukijoihin. Tunne ei muutu milloinkaan sentimentalisuudeksi Kiplingissä, se on aina hillittyä, mutta me aavistamme sen syvyyden.

Näissä kertomuksissa hän suurella mieltymyksellä on kuvannut varsinkin muutamia naistyyppejä, sellaisia kuin Lispeth, Bisesa, Mrs. Hauksbee, Mrs. Reiver, y. m.

Eräs englantilainen arvostelija lausuu puhuessaan Kiplingistä ettei hän koskaan ole tavannut naista, joka pitäisi Kiplingin kirjoista, ja jos joku nainen niitä olisi kiittänyt, ei hän olisi tuota kiitosta uskonut, sillä Kipling muka on ollut liian satirillinen naissuvulle, voittaakseen sen suosion.

Miten lienee. Näitten rivien kirjoittajalla on ainakin päinvastainen kokemus. Naisten suusta olen kuullut aivan yhtä paljon Kiplingin ylistystä kuin miestenkin, enkä todellakaan ymmärrä mikä syy naisilla olisi vihata Kiplingiä. Totta on, että sellaiset tyypit kuin Mrs Hauksbee ja varsinkin Mrs. Reiver eivät suinkaan ole enkeleitä, mutta samanlaisista syistä voisivat miehetkin viskata vihansa Kiplingiin, sillä täytyyhän myöntää etteivät Kiplingin miehetkään yleensä ole romanisankari-tyyppejä. Kipling ei säästä satiria, missä hän suinkin voi sitä käyttää.

Onhan Kipling paitsi sitä kuvannut toisenlaisiakin naisia, mainitsen vain esim. hindulaistytöt Bisesa, Lispeth, Ameera, y. m. Suuremmalla hellyydellä ei kukaan olisi voinut kuvata noita puoleksi lapsia, puoleksi naisia.

Englantilaiset eivät kumminkaan ole saaneet rauhaa, koettamatta suoraan Kiplingin huulilta saada kuulla hänen mielipidettään naisista ja naisliikkeestä. Kipling kieltäytyy jyrkästi vastaanottamasta intervievareita, mutta eräs Pall Mall Gazetten aputoimittajista pääsi kumminkin kerran pujahtamaan Kiplingin seuraan ja sai kysymyksensä kysytyksi. Vastaus on siksi kuvaava Kiplingille että suomennan sen tähän: „Nuo ihmiset pitävät tyhjästä melua“, hän sanoi, „tuo kaikkihan on jo saavutettu. Nykyajan nainen voi tehdä aivan kaikkea, mitä hänen oma ruumiinsa ja sielunsa sallii“.

Kiplingin teoksissa löydämme alituiseen saman vakuutuksen, vaikkei tosin muistaakseni koskaan selvin sanoin lausuttuna, että nimittäin naisen oma ruumis ja sielu ovat ainoat hänen valtansa rajoittajat.

Yllämainitun kertomuskokoelman menestys oli, kuten jo mainitsin, suuri, mutta vielä suurempi menestys oli sillä sarjalla, joka ilmestyi seuraavana vuonna nimellä *Soldiers Three.*

Ei ainoakaan kirjailija sitä ennen ollut kuvannut englantilaisen sotamiehen elämää sellaisella tavalla. Jalosydäminen irlantilainen Terence Mulvaney, laiska, mukavuutta rakastava Learoyd ja vikkelä lontoolainen Ortheris, jotka kaikki ovat sotureita hänen majesteettinsa intialaisessa armeijassa, ovat käyneet englantilaisille miltei kansallissankareiksi.

Tämä kertomussarja on kirjoitettu murteella, joka on omiaan lisäämään sen tuoreutta ja huumoria suuressa määrässä, mutta joka myöskin saattaa sen kääntämisen toiselle kielelle miltei mahdottomaksi.

Tätä kertomussarjaa seurasi saman ja seuraavan vuoden kuluessa kokonaista kuusi pienempää kokoelmaa. Yhdessä oli m. m. kertomus „Wee Willie Winkie“, tarina pienestä pojasta, joka pelasti nuoren luutnantin morsiamen alkuasukkaiden käsistä. Siinä, kuten muutamissa jo ennen julkaistuissa pikku kertomuksissa ilmaantuu eräs puoli Kiplingin kertomatavasta, joka on mitä viehättävin. Tarkoitan sitä tapaa, jolla hän kuvaa lapsia ja lasten elämätä. Ei koskaan syki Kiplingin sydän lämpimämmin kuin silloin, kun hän ryhtyy kertomaan lapsista ja lapsille. Nuo kertomukset ovat Kiplingin kokoelmain helmiä.

V. 1891 ilmestyi Kiplingin ensimäinen romaani *The Light that Failed.* Senkin hän oli ensin julkaissut lyhyenä kertomuksena, mutta sitten pidentänyt romaniksi. Englantilainen yleisö, joka oli tottunut laveasti laadittuihin, selvästi suunniteltuihin romaneihin, vastaanotti tämän ensin hiukan kylmästi. Pilalehdet antoivat heti sille nimeksi „The Book that Failed“, mutta paras todistus siitä, että tämä nimi ei ollut oikein osunut, on se että sanottua kirjaa jo on ilmestynyt yhdeksän painosta.

Tähän kirjaan Kipling ehkä enin on pannut omaa sielunelämäänsä, nimittäin Dick Heldarin luonteeseen.

Dick Heldar on pienestä pitäen ollut maailman jaloissa ilman kotia, ilman ystäviä. Tuo on luonut paksun itsekkäisyyden kuoren hänen itse asiassa äärettömän tunteellisen ja jalon sydämensä ympärille ja totuttanut häntä varovaiseksi ja epäluuloiseksi. Hän on saanut paljon kärsiä puutetta, mutta kerran on onnen päivä koittava. Hän tietää olevansa nero ja kerran on maailmakin sen tietävä. Sotakuvillaan hän voittaa yhdellä iskulla Lontoon maailman. Rahaa alkaa virrata hänelle, ja yhä enemmän rahaa hän tahtoo. Hän ei saa sitä koskaan kylliksi. Silloin hän tapaa Maisien, lapsuutensa ainoan leikkitoverin, tuon harmaasilmäisen, kylmäjärkisen, itsekkään tytön, joka ei mistään muusta välitä kuin maineesta. Häntä Dick on nuorena poikana rakastanut ja nyt herää rakkaus uuteen eloon. Siitä lähtien Dickillä on vain yksi ajatus: Maisie. Mutta Maisie tahtoo vain mainetta, mainetta maalarina. Kohtalo on kova Dickille. Hän käy sokeaksi. Viimeinen taulu, jonka hän on maalannut ja joka olisi hänen nimensä tehnyt kuolemattomaksi, tulee hävitetyksi pikkumaisesta kostosta. Maisie on hänet jättänyt kohtalonsa nojaan. Dick lähtee yksin, sokeana Sudaniin, jossa on paraillaan sota ja jossa hänen ystävänsä on kirjeenvaihtajana. Hän tahtoo vielä kerran noihin laajoihin, kuumiin erämaihin, jossa hän ennen vapaana oleskeli. Hänen tullessaan määräpaikkaansa, on tappelu juuri alkanut. Hän tuntee erämaan tuoksun, kuulee tappelun jyskeen, ja nyt on kohtalo hänelle armelias. Pyssynluoti lävistää hänen päänsä.

Joka tahtoo Kiplingiin tutustua, elköön jättäkö tuota kirjaa lukematta.

Seuraavana vuonna, siis 1892, Kipling julkaisi ensimäisen varsinaisen runokokoelmansa, *Barrack-Room Ballads.* (En tässä ota lukuun hänen kahta ensimäistä kirjaansa). Noilla runoilla on sama sija Englannin runoudessa kuin „Soldiers Three“kirjalla sen suorasanaisessa kirjallisuudessa. Enimmäkseen ne ovat humoristillisia pikku pätkiä, jotka kuvaavat sotilaselämätä. Ne ovat kaikki murteella kirjoitettuja. Kipling käyttää kieltä runoudessa verrattoman sujuvasti ja hänellä on aivan erityinen taito antaa runoilleen eri värityksiä käyttämällä hyvin runsaasti sekä loppu- että alkusointuja. Kaikki nämä runot ovat laaditut laulettaviksi, useimmiten on sävelmä kaikunut hänen korvissaan niitä

kirjoittaessa. Enin tunnettu niistä on tuo omituisen soinnukas „Mandalay“. Se on pieni mestariteos lyyrillistä runoutta.

Samana vuonna hän julkaisi yhdessä lankonsa Wolcott Balestierin kanssa romaanin *Naulahka*. Siinä on monta erinomaisen hienoa kohtaa, mutta monessa suhteessa se on jokseenkin heikko, eikä se myöskään koskaan ole suurta menestystä saavuttanut.

Senjälkeen ilmestyi kertomuskokoelma *Many Inventions* ja sitten v. 1894 ensimäinen *Jungle-Book*. Tästä kirjasta, joka on meillä suomenkielelläkin ilmestynyt, ja sen jatkosta *The Second Jungle-Book*, ei ole koskaan vallinnut kuin yksi mieli. Sekä Kiplingin ihailijat että vastustajat tunnustavat yksimielisesti, että parempaa nuorisonkirjaa saa hakemalla hakea. Intian kosteissa metsissä ja viidakoissa on hän löytänyt uuden ihmemaailman, jonne me ilolla häntä seuraamme, väsymättä, kyllästymättä.

Aivan viimeisinä vuosina on Kipling vielä julkaissut runokokoelman *The Seven Seas*, lastenkirjan *Captains Courageous*, kertomussarjan *The Day's Work* ja kaksi pitempää kertomusta *A Fleet in Being* ja *Stalky & C:o* sekä yhtä ja toista vähäpätöisempää.

Ylipäänsä näitä viimeisiä kirjoja ei voi pitää edistysaskeleina, vaikka myönnän että esim. „Seven Seas“ sisältää joukon erittäin kauniita runoja ja että kokoelmassa „The Day's Work“ on tuo mestarillinen kertomus „The Brushwood Boy“.

Tämä viimeksi mainittu kertomus yhdessä muutamien muitten aikaisemmin ilmestyneiden pikku pätkien kanssa muodostaa aivan eri ryhmän Kiplingin teosten seassa.

Intia on satujen, unelmien maa. Sen uskonto, sen koko luonto on täynnä mystillisyyttä. Tuo on syvästi vaikuttanut Kiplingiin, ja hän unohtaa joskus kaikki sotilaansa, kaiken käytöllisen maailman hyörinän ja siirtyy pois unelmamaailmaan, joka on yhtä todellinen hänelle kuin tämäkin maailma. Ja hän tekee sen todelliseksi meillekin. Hän kertoo tuosta toisesta maailmasta niin luonnollisesti, niin vakuuttavasti, että me uskomme sen ihmeisiin ja ikävöimme sinne yhä uudelleen ja uudelleen. Siellä ihminen elää läheisessä yhteydessä luonnon kanssa, jonka kieltä hän kuulee ja ymmärtää. Siellä hän näkee salaisuudet ilmaistuina, muistaa muinaiset ajat, aavistaa tulevaiset.

Tuosta maailmasta ovat juuri kotoisin sellaiset kertomukset kuin „The Brushwood Boy“.

Ennenkuin lopetan nämä rivit Kiplingistä, tahtoisin vielä kertoa eräästä iltapäivästä, jonka viime kesänä Englannissa sain viettää hänen seurassaan.

Kiplingin täti, Lady Burne-Jones oli pyytänyt minut luokseen Rottingdeanin pieneen kylään lähellä Brightonia. Tiesin kyllä, että Kipling myöskin silloin oleskeli Rottingdeanissa, mutta en voinut ajatellakkaan, että saisin hänet tavata, koska olin sanomalehdistä nähnyt, että hän vielä oli hyvin heikko viimekeväisen ankaran sairautensa jälkeen, ja paitsi sitä tiesin kuinka vastahakoisesti hän seurusteli vieraiden kanssa. Suuri oli iloni kun Lady B.-J. ensi työkseen minulle ilmoitti, että Kipling kohta saapuisi hänen luokseen, koska hän erittäin suurella osanotolla oli seurannut Suomen vaiheita ja mielellään tahtoi kuulla meidän maasta. Ensin sain kumminkin tutustua pikku Kiplingeihin, kirjailijan poikaan ja tyttäreen. Pikkunen, pyöreä, tummaihoinen John ja hiukan suurempi Elise puuhailivat tyytyväisinä Lady B.-J:n suuressa puutarhassa emäntäni kertoessa minulle kuinka isän lempilapsi, keltakiharainen Josephine, viime keväänä, juuri isänsä sairaana ollessa, oli kuollut. Se oli isku, jonka jäljet eivät kohta katoa.

Vähän ajan perästä saapui Kipling. Hän on lyhyenläntä, harteva ja hyvin tumma. Lyhyeksi leikattu tukka on pikimusta, samoin tuuheat silmäkarvat ja viikset. Mutta ennen kaikkia vetää huomion puoleensa silmät, mustat, hymyilevät silmät, joissa on eloa ja lämpöä niin sanomattomat määrät. Nuori hän on, mutta vielä nuoremmalta hän näyttää, varsinkin puhuessaan ja nauraessaan.

Tee kannettiin samassa sisään ja emäntäni jätti hymyillen minun toimekseni kaataa sitä Kiplingille sekä itselleni ja poistui, koska hän sanoi otaksuvansa että meillä riittäisi keskustelua. Kiplingillä oli selvät ja oikeat tiedot Suomesta ja viimeisistä tapahtumista, ehkä osittain siitä syystä, että hän oli Lontoossa ilmestyvää „Finland“ lehteä tarkoin lukenut, mutta myöskin siitä syystä että hän maita mantereita vaeltaessaan ja Intian rajamailla oleskellessaan oli tullut tuntemaan paljon asioita, joiden nojalla hän osasi tehdä teräviä johtopäätöksiä.

Mutta Suomen luontoa — sitä hän ei tuntenut ja siitä hän tahtoi kuulla. Ennenkuin aavistinkaan oli hän juossut yläkertaan ja kantanut sieltä paksun karttakirjan, josta etsittiin Suomen kartta. Ja sitten alkoi kysely. Millaisia ne olivat nuo tuhannet järvet ja saaret? Millaista maa

järvien välissä? Soitako ja rämeitä vai kangasmaita? Millaista oli kasvullisuus, ja ennen kaikkia: oliko virroissa lohia?

Koetin vastata niin hyvin kuin osasin ja kerroin hänelle järvistämme ja valkorunkoisista koivuistamme. Siihen hän tarttui kiinni: „Eikö totta, Englannissa ei ole koivuja?“ Eihän niitä voi koivuiksi sanoa noita savuttuneita kääpiöitä, mutta Amerikassa, siellä oli koivuja semmoisia kuin Suomessakin, joilla oli pitkät, riippuvat oksat ja puhtaat, valkoiset rungot... Runoilija Kipling oli unohtanut politiikan ja hymyillen hän kysyi eikö Suomessakin kirjoiteta lemmenkirjeitä koivuntuohelle, sehän oli kuin siksi vartavasten luotu.

Hänen kasvojensa ilme vaihteli alituiseen ja melkein lapsellisella vilkkaudella hän siirtyi toisesta asiasta toiseen. Kaikki jäykkyyden ja arkuuden tunne poistui väkisinkin hänen seurassaan.

Sitten siirtyi puhe pohjoismaihin yleensä. Tanskalainen se oli se kirjailija, jota hän ihaili enemmän kuin ketään, nimittäin Hans Christian Andersen. Tuo satu Lumikuningattaresta, jossa kerrotaan kuinka Kay ja Gerda lämmittivät kuparirahoja, sulatellen niillä pyöreitä reikiä jäätyneeseen ikkunaan — voiko runollisempaa kuvausta lukea? „Ettekö ole huomannut, kuinka kauhistuttavan paljon minä olen häneltä lainaillut?“ lisäsi hän nauraen ja osoitti kädellään kuinka pitkiä pätkiä hän muka oli Andersenilta kopioinut.

Ja Norjassa eli se mies, joka nykyajan miehistä oli ihmeellisin, nimittäin Fridtjof Nansen. Hän se oli uskaltanut enemmän kuin kukaan muu.

En malttanut olla kysymättä, mitä hän arveli eräästä englantilaisesta miehestä, joka juuri siihen aikaan piti äänekästä melua rauhankonferensista ja syyti ilkeyksiä Suomea vastaan. Tarkoitin „Review of Review“n toimittajaa William Steadiä. Kipling kohautti olkapäitään: „Ah, Stead on nainen!“ Uskalsin hiukan vastustaa tuota, ja Kipling myönsi nauraen, että jos lieneekin Stead miesten joukkoon luettava, niin ei hän ainakaan ollut semmoinen mies, jonka sanoille kannatti arvoa panna.

Kaksi tuntia kului loppuun ennenkuin aavistinkaan, ja juuri kun kirjailija ystävällisesti oli lukenut sepittämänsä erinomaisen kauniin runon, jonka toivon kerran joutuvan suomalaisenkin yleisön luettavaksi, ajoivat vaunut portaitten eteen, ja minun oli kiireimmiten lähdettävä Brightoniin, ennättääkseni samana iltana Lontooseen. Emäntäni, Lady

Burne-Jones, joka saattoi minua tuon 4 kilometrin pituisen matkan Brightoniin, kertoi paljon Kiplingistä ja hänen hienotuntoisesta hellyydestään vanhaa tätiään kohtaan sekä hänen vaatimattomuudestaan. Kaikki tuo ylenpalttinen kiitos, joka on tullut hänen osakseen, tuntuu aivan luiskahtaneen hänen ohitsensa jättämättä minkäänlaisia jälkiä. „Kipling on yhä vieläkin koulupoika“ hän sanoi, „ja monessa suhteessa hän on vielä täysverinen 'jingo'“. Mutta ehkei ole enää se aika kaukana, jolloin koulupojasta kehittyy mies. Silloin vasta voimme määritellä Kiplingin merkityksen Englannin kirjallisuudessa.

Kansakoulunopettajasivistyksen koroituspyrinnöt muualla ja meillä.

Kirjoittanut

KONR. HILDÉN.

V.

Uutukainen ei ole opettajasivistyksen koroituskysymys meillä Suomessa. Voipa sanoa, että se on miltei yhtä vanha kuin kansakoululaitoksemme. Useimmissa kansakoulukokouksissa on se muodossa tai toisessa esiintynyt ohjelmassa. Milloin on harkittu opettajistoa varten toimitetun aikakauskirjan tarpeellisuutta ja sen menestymisen ehtoja (I, II ja V kansakoulukokouksessa), milloin huolehdittu valmistuslaitoksista (X), milloin opetuksenkuuntelumatkoista (VI ja IX), milloin opettajain jatkuvasta kehityksestä (I ja III), milloin erikoisista opettajakirjastoista (X), milloin yleensä opettajasivistyksen koroittamisesta (V ja VI).

Samalla alalla on seminarikomitean työ ainakin osaksi liikkunut. Pienemmissä opettajapiireissä sekä sanomalehtien ja aikakauskirjojen palstoilla on asiaa myöskin pohdittu, toisin ajoin vilkkaastikin.

Jo aikaisin näyttävät jotkut huomanneen, että parannuksen sijaa on paljonkin. Ja vuosien vieriessä on valtaava enemmistö tullut ymmärtämään, että opettajasäädyn täytyy pontevasti harrastaa omaa edistymistään,

jos se tahtoo kyetä uusissa olosuhteissa täyttämään tehtävänsä. On kumminkin löytynyt sellaisiakin, jotka ovat tuudittautuneet suloiseen välinpitämättömyyden-uneen varmasti vakuutettuina siitä, että kaikki on paikoillaan. Monta on peloittanut aukkojen paljastaminen, nuo „köyhyyden todistukset". Tästä huolimatta on intoa ja asianharrastusta yleensä riittänyt kylliksi, vaikka monesti on ollut perin vaikeata päästä selville paraasta menettelytavasta. Laimentuminen ja leväperäisyys olisikin ollut valitettavaa siksi edistyvän kansan keskuudessa, kuin Suomen kansa on ollut viime vuosikymmeninä. Tuskin käy tosin väittäminen, että opettajan työ olisi viime aikoina käynyt entistään vaikeammaksi. Onhan se monella taholla ennen vaatinut uutisviljelijäin voimanponnistuksia, perkaamaton korpi kun on ollut raivattavana. Raskaimman osan on tietenkin se tehnyt, joka menestyksellä on tämän raivaustyön suorittanut. Vaikk'emme saakkaan unohtaa, että on ollut monta muuta faktoria, jotka koulun ohessa ovat olleet synnyttämässä sitä henkistä virkeyttä, joka jo jossain määrin on voittanut alaa isänmaassamme, jää kansakoulun ja sen opettajien osa sittenkin kyllin suureksi huomataksemme, miten verrattain tärkeässä asemassa viimemainitut ovat olleet. Heiltä on vaadittu luottamusta asiansa menestymiseen, lämmintä harrastusta ja intoa. Nykyään saa opettaja laajoissa osissa maatamme asettua jo valmiiksi muokattua peltoa viljelemään, siksi ainakin muokattua, että suurimmista kivistä ja vastuksellisista kannoista on päästy. Silti me vieläkin tarvitsemme valistusasiaa lämpimästi harrastavia opettajia, sellaisia, jotka kykenevät vaikuttamaan kansaan kasvattavasti ja viihtyvät sen parissa. Mutta lämminkin harrastus saattaa laimeta, jos työaseet tylsyvät, jollei riitä tietoja. Tuollainen tylsymisvaara on meillä entistä enemmän uhkaamassa nykyään, riittävien tietojen puute alkaa olla aina vain tuntuvampi. Syystä on siis yhäti oltu koroituspuuhissa.

Jäljet koroituspuuhista ovat tulleet näkyviin, vaikkapa hitaastikin. Ainakin on käynyt selvästi ilmi, ettei kansakoulumiesten piirissä ole nukuttu. Huomattavimpia edistysaskeleita on ollut varmaankin se, että armollinen julistus helmikuun 11 p:ltä 1886 määräsi ylhäisemmän kansakoulun oppimäärän seminarin pohjatiedoksi. Alkuperäinen kansakouluasetus olikin asianhaarain pakosta tyytynyt paljoa vähempään. Muutos ei tullut odottamatta, vaan oli hyvinkin kypsynyt ja olosuhteiden mukainen; viidennessä ja varsinkin kuudennessa opettajakokouksessa olikin

sitä jo pidetty tarpeellisena. Monet vastukset voitettuaan on opettajiston äänenkannattaja päässyt pysyväisesti eloon, vaikka kannatus onkin alussa ollut kovin heikko, niin että on opettajakokouksissakin pitänyt kannatuksen parantamista puuhata. Aikaisin oli opettajakirjastotkin huomattu tehokkaiksi sivistämiskeinoiksi: ensimäisessä kansakoulukokouksessa (1869) jo niiden perustamista suositeltiin. Eikä niiden tarpeellisuus sittemminkään päässyt unohtumaan. Vielä kolmessa kansakoulukokouksessa ennätettiin niitä muistella, ja koittipa vihdoinkin aika, jolloin asia näytti tarpeeksi kypsyneeltä. Vuoden 1891 valtiopäivät myönsivät varoja jaeltaviksi eri tarkastuspiireissä opettajakirjastoja varten. Jo sitä ennen oli kyllä joitakuita kirjastoja saatu aikaan, mutta varojen puutteesta ne kituivat. Edistyksen auttajaksi on aikoja sitten (V. 1881) huomattu myös matkarahojen anto kansakoulunopettajille kasvatusopillisia tutkimuksia varten koti- ja ulkomailla. Monesti vielä pohdittuna ja tarpeeksi kypsyneenä saavutti asia 1894 säätyjen huomion ja kannatuksen siinä muodossa, minkä se yhdeksännessä kansakoulukokouksessa (1893) sai, nimittäin että annettaisiin opettajille stipendejä opetuksen kuuntelemista varten seminareissa ja kansakouluissa. Tuloksitta ei ole jäänyt kahdeksannen kansakoulukokouksen (1890) lausuma toivomus, että mallikoulujen yhteyteen perustettaisiin osastoluokka, joka olisi kuvana täydellisestä maalaiskansakoulusta. Sittenkun seminarikomiteakin tuon ehdoituksen hyväksyi, saavutti se hallituksen vahvistuksen, ja jo ensi vuonna pannaan osastoluokat joka seminarissamme toimeen. Sellaisia on kyllä Keisarillisen Senaatin lokakuun 14 p. 1891 antaman päätöksen mukaan ollut jo toimimassa Tammisaaren seminarissa sekä Jyväskylän seminarin nais- ja Sortavalan miesosastolla. — Raskaan työn lomaan olivat yliopistolliset lomakurssit sopivia ja oivia virkistäjiä. Moni opettaja on varmaankin saanut niissä uutta työintoa, monen näköala on jonkun verran ainakin laajentunut, niin että he saattavat entistä selvemmin esittää aineitaan ja entistä syvällisemmin käsitellä niitä.

Monta vaatimusta on jäänyt täyttämättä, monta toivomusta rauennut tyhjiin. Tuskin saattaa kieltää, että monet niistä ovat olleet ehkei juuri kypsymättömiä tai liian vähän harkittuja, niin ainakin ylen jyrkästi esitettyjä. Muutoksia varsinkin nykyään ajateltaessa on meidän kaiketi tälläkin alalla otettava huomioon eräs seikka. Olomme ovat sellaiset, että meidän on turvauduttava, mikäli suinkin mahdollista, vain sellaisiin

apukeinoihin, jotka eivät vaadi mainittavia ulkonaisia mullisteluja eivätkä uusia armollisia asetuksia, vaan ainoastaan vanhan järjestelyä ja uusimista.

Opettajiston sivistyskanta riippuu tietysti siitä, minkälaisia oppilaita opettajaseminarimme onnistuvat saamaan, mitä ne puolestaan kykenevät näistä tekemään ja missä määrin näillä on seminarikurssin päätettyään intoa ja halua yhä edelleenkin edistyä ja vaurastua.

Selvää on, että seminareihimme tarvitaan siveellisesti ja tietopuolisesti jossain määrin kehittyneitä pyrkijöitä, jotka ovat siis jo saaneet jonkinmoisen yleissivistyksen. Mutta on oltu eri mieltä siitä, kuinka laaja tuon yleissivistyksen tulisi olla ja mitä tietä pyrkijät paraiten sen hankkisivat.

Kansakoulukokouksissa ja sanomalehdissä ovat silloin tällöin jotkut väittäneet sopivimmaksi, että viisiluokkaisten porvarikoulujen kurssi (realilyseiden pohjakoulukurssi) tehtäisiin seminarien pääsyvaatimukseksi. Seminarikomitean mietintöä Kouluylihallituksessa käsiteltäessä ylitarkastaja Streng puolsi myös tätä mielipidettä. [1] Kieltämättä täytyykin tunnustaa, että ainakin tietopuolisessa suhteessa astuttaisiin siten huomattava edistysaskel. Se pohja, jolle seminari saisi rakentaa, olisi jonkun verran vankempi kuin nykyään. Mahdollista onkin, että joskus tulevaisuudessa saattaa tuollaisen vaatimuksen tehdä täydellä todella ja yleistä hyväksymistä toivoen. Mutta puhumatta nykyisyydestä, jolloin hyvin tunnetut seikat estävät noin suurta muutosta jo ajattelemastakin, arvelen puolestani, ettei vielä pitkiin aikoihin tuon vaatimuksen käytäntöönpano ole edes suotava. Jo meidän päivinämme valitetaan hyvin yleiseen, että opettajisto käy yhä velkaantuneemmaksi, opinnot kun vievät siksi runsaasti aikaa ja opintomaksut kallistuvat kallistumistaan. Miten tulisikaan käymään sitten, kun lisättäisiin viisivuotinen opiskelu monelle hyvinkin etäisessä kaupungissa. Ylellisen velkaantumisen pelosta tai varain puutteessa varmaankin usea siitä piiristä, josta paraita opettajiamme on lähtenyt, jäisi toisille urille. Toiset ainekset, joko varakkaampien kansanluokkain lapset tai ainakin kaupunkilaisainekset, valtaisivat entistä paljoa suuremmassa määrässä tämän alan. Opettajasäätymme luonne muuttuisi siten joltisestikin, enkä epäile sanoa, että muutos kävisi huonompaan

[1] Ylihallituksen lausunto on julkaistuna Kansakoulun lehdessä (1898, n:ot 21 ja 22).

päin. Voi kyllä olla mahdollista, että ankara seulominen estäisi akanoita tunkeutumasta huomattavassa määrin joukkoon, vaikka seulomisen onnistumista saattaneekin suuresti epäillä. Voipa sekin olla mahdollista, että, varsinkin jos opettajapalkat koroitetaan, opettajien joukkoon siirtyisi uutta tietä n. k. sivistyneistä kodeista jonkun verran enemmän aineksia kuin ennen. Mutta sittenkin ehkä puuttuisi opettajistomme enemmistöltä sellaista mikä tälle säädylle on meillä aivan oleellista. Se nimittäin ei varmaankaan tuntisi riittävän selvästi veriheimolaisuuttaan, läheistä sukuaan kansan kanssa, jonka pariin useimmat joutuvat vaikuttamaan. Tuskinpa se siinä tapauksessa myöskään entisessä määrin haluaisi ja kykenisi tunkeutumaan kansan ajatustapaan sitä selventääkseen ja jalostaakseen, vaikka siltä tässä suhteessa saattaisikin muuten odottaa entistä enemmän, siihen katsoen että se saisi perusteellisemman sivistyksen.

Näyttää siis paraalta, että seminari yhä edelleen jatkaa kansakoulun luomalle pohjalle. Ikävää vain on, että tuo kansakoulun luoma pohja on meillä kuten muuallakin eri kouluissa jossain määrin erilainen. Luonnollista onkin, että missä yhden ainoan opettajan tehtävänä on neljän osaston opetus ja johto, siellä ei helposti ennätetä ainakaan kvalitatiivisesti samaa kuin siellä, missä opettajalla on käsissään vain osasto tai pari. Erilaisuuteen on varmaa vaikuttanut sekin seikka, että kansakoulun kurssin suuruutta ei ole laajuudelleen tarkoin määrätty. Ainoa esivallan säädös, joka osoittaa, kuinka laajalti ylemmässä kansakoulussa on annettava tietoja, tavataan toukokuun 4 p:nä 1881 annetussa julistuksessa, joka koskee eräiden asevelvollisuuslaissa mainittujen tiedonnäytteiden suorittamista. Mutta siinä olevat määräykset ovat laaditut osittain siksi yleisin sanoin, ettei niiden avulla pääse kansakoulukurssin laajuudesta kaikissa aineissa täysin selville. Mitä Kouluylihallituksen v. 1881 julkaisemiin „mallikursseihin“ taasen tulee, niin niitä ei ole tarkoitettukaan ehdottomasti sitoviksi.[1] Seminarien pääsytutkinnoissa eivät vaatimukset siis myöskään voi olla läheskään määrättyjä, vaan kunkin tutkijan käsitystavasta riippuu, miten hän selittää lakisäädöksen monesti hyvinkin ylimalkaiset sanat. Seminarikomitea katsoi sentähden tarpeelliseksi tarkemmin määritellä, kuinka paljon tietoja ja taitoa jokaisen seminariin pyrkijän tulisi osoittaa omistavansa. Näissä pääsyvaati-

[1] Lönnbeck, Kansakoulun käsikirja, s. 227.

muksissaan se jossain määrin supisti laajuuden puolesta nykyään kansakoulukurssiksi tavallisesti arveltua tietomäärää, mutta teki sen „siinä tarkoituksessa, että tutkinnossa sitä tarkemmin voitaisiin vaatia, että oppilaiksi pyrkivillä todellakin on ne tiedot, mitkä pääsyä varten ovat vahvistetut.“ [1] Jos tämä tarkoitusperä saavutettaisiin, niin komitean mielestä seminarityö sujuisi reippaammin ja tuottaisi paremmat tulokset, kuin tähän asti on ollut mahdollista. Epäilemättä tulisikin käymään niin. Mutta täydellä syyllä saattaa epäillä tokko tuosta pääsyvaatimusten määräämisestä olisi muitta mutkitta sellaiset seuraukset, kuin komitea toivoo. Yhä edelleenkin määrää nimittäin noiden pääsyvaatimusten suuruuden etupäässä kansakoulujemme työn tulokset. Varsin luultavaa on kyllä, että edulliset olosuhteet vastaisina aikoina parantavat kansakoulusta päässeiden tietoja ainakin komitean vaatimusten tasalle. Sittenkin käynee kumminkin niin, että kansakoulunkäyneet seminariin pyrkijät eivät taida kansakoulun kurssia. Tuo on helposti selitettävissä. Pitkä väliaika, mikä ennättää kulua kansakoulusta pääsyn ja seminariin tulon välillä, haihduttaa kyllä mielestä paljonkin, mikä on koulussa opittua. Jonkinlaisia kertauskursseja on siis tarpeen. Toistaiseksi tulisi niiden myöskin sulatella oppilaiden henkiseksi omaisuudeksi tietoja, joita kansakoulussa ehkä on annettu, mutta jotka ovat vielä jääneet paljaaksi muistitiedoksi.

Meidän aikoinamme onkin monessa muodossa pantu tuollaisia kursseja toimeen. Enimmin kuuluteltuja lienevät n. k. kesäkurssit s. o. sydänkesällä 4—7 viikkoa kestävät kansakoulun oppimäärän kertailut. Niin hauska huomio kuin kesän aikana uutteroiminen ehkä monen mielestä onkin, niin ikävää on vastaiselle seminarityölle tuo ankarahko ponnistelu kesäkuumalla. Monesti onkin ollut syytä arvella, että juuri tuollainen kesäkurssi on tehnyt asianomaisen sekä ruumiillisesti että henkisesti väsyneeksi koko ensimäisen lukuvuoden ajaksi. Tietojen sulattelu saattaa näin lyhytaikaisissa kursseissa tuskin tulla mainittavasti kysymykseenkään. Lähimmiten samaa voinee sanoa siitä tietopuolisesta opetuksesta, mikä pikkukoulunopettajia valmistavissa kursseissa annetaan. Asetus määrää, että tämän opetuksen tulee käsittää „osaksi kansakoulun oppimäärän kertausta ja laventamista, varsinkin mitä koskee kristinoppia, äidinkieltä, kirjoitusta, luvunlaskua ja laulua, osaksi opetusopillista ohjausta näiden aineiden opettamiseen“. Kun näin laaja tehtävä on suori-

[1] Seminarikomitean mietintö, s. 140.

tettava kuudessa viikossa — tyydytään näet useimmiten tähän lyhimpään lain sallimaan aikaan —, niin on luonnollista, että aineeseen syventymisen täytyy jäädä jotenkin syrjälle. — Mitä preparandilaitoksiin ja kiertokoulunopettajaseminareihin tulee, niin saattaa niiden parhaasta järjestämistavasta olla eri mieliä, mutta silti myönnettäneen yleensä, että ne kansakoulukurssin kertauspaikkoina voivat kyllä tehdä tehtävänsä. Onnistuakseen niiden täytyy olla huolellisesti johdettuja, sillä muuten saattaa helposti käydä niin, että niistä muodostuu laajojen teosten päähänahtamislaitoksia, joissa ei katsotakkaan, että oppilaat ennättävät sulattaa sen, mikä on opitavaksi aiottu.

Huomaamatta ei pitäisi jäädä, että jatkokurssit tässä kohdin ovat suureksi avuksi. Varsinkin nykyään, kun niiden toimeenpanemista on alettu yhä innokkaammin harrastaa ja useille toivottavasti tarjoutuu tilaisuus käyttää niitä hyväkseen, olisi erittäin suotavaa, että seminariin aikovatkin ottaisivat niihin osaa. Siten he estyisivät vaipumasta kansakoulusta päästyään henkiseen velttouteen. Ajatustoiminta kehittyisi eri aloilla, harrastus hakisi yhä uusia suuntia ja pyrkimykset yhä uusia päämääriä. Jatkokurssit voisivat kyllä edelleen toimia — kuten kansakouluasetuksen 125 § säätää — „totisen taidon ja sivistyksen kartuttamiseksi“ sellaisten keskuudessa, jotka ovat käyneet koulun läpi. Ne saisivat yhä säilyttää kasvattavan luonteen kehitystä silmälläpitävän tarkoituksensa, joka niillä asetuksenkin mukaan nähtävästi on. Syrjään ne poikkeisivat vasta silloin, kun seminariin aikovien osanotto eksyttäisi jonkun arvelemaan, että hänen pitäisi jatkokurssissaan aina kannesta kanteen kerrata esim. historian kurssi. Harhaan jouduttaisiin, jollei yleensä älyttäisi, että seminariin aikovankin sietää saada valaistuksi käsityksensä esim. jostakin erikoisesta aikakaudesta, että hänen silmänsä siten teroittuu, mielensä lämpenee ja harrastus pysyy elossa. Missä tuolla tavoin harrastus on säilynyt, siellä löytyy kyllä helposti keino palauttaa lyhyessa ajassa mieleen, mitä kansakoulutiedoista on haihtunut. Juuri näistä jatkokurssilaisista saisivat edellämainitut kesä- ja pikkukoulunopettajakurssit sopivia oppilaita. — Vastaiseksi haitannee jatkokurssien toimeenpanoa ja menestymistä m. m. riittävien ohjeiden puute. Tarkastaja on kyllä tietysti valmis neuvomaan ja toimimaan yksissä. Mutta hänen avustuksensa on joka tapauksessa verrattain satunnaista. Toista olisi jos opettajalle olisi käytettävänä ohjeenaan eri oloja käsittelevä, apuneuvoihin viittaileva teos,

joka olisi tähän tarkoitukseen nimenomaan laadittu. Siitä lähtisi apua taitavalle, saati sitte vähempitaitoiselle. Olisipa suotavaa, että koulujemme hallitus koettaisi puolestaan avustaa tuollaisen ohjeen aikaansaantia. Yksityisen yritteliäisyydelle tekevät tässä taloudelliset vaikeudet voittamattomia esteitä.

Vaikka kansakoulu säilytetään pohjakouluna, saattaa siis toivoa seminareihimme entistä kypsyneempiä oppilaita, kunhan vain käytetään avuksi nykyään jo tarjona olevia keinoja. Luonnollisesti saatettaisiin seminareissa sitten entistä paremmalla menestyksellä työskennellä. Tietysti ei niistä silti muodostu lähipitäenkään varsinaisia pedagogisia ammattikouluja siinä merkityksessä kuin esimerkiksi Saksassa on ajateltu.[1] Kasvatustiede ja käytöllisen koulutoimen eri puolet eivät voisi saada johtavaa asemaa, vaan yhä edelleenkin jäisi päähuoli yleissivistyksen osaksi.

Onhan meillä viime aikoina esiintynyt niitä, jotka ovat arvelleet, että seminarista saataisiin „todella pedagoginen ammattikoulu", jos siihen pyrkiviltä vaadittaisiin viisiluokkaisissa porvarikouluissa tai realilyseoiden pohjakouluissa annetut tiedot. Kuten olemme nähneet on samansuuntainen mielipide Saksassa ja Ruotsissa aivan tuttu. Nähtävästi tuon mielipiteen kannattajat odottavat muutoksesta ylen suuria. Mainittujen koulujen opetussuunnitelmaa tarkastellessa huomaa kyllä helposti, että siten saatu yleissivistys on vielä niin vaillinainen, että se tuskin riittää „todella pedagogisen ammattikoulun" pohjaksi. Tuon muutoksen tapahduttua pitäisi siis päähuomion olla edelleenkin yleissivistyksen täydentämiseen kiintyneenä. Suuresti epäiltävältä tuntuu, tokko niin ollen kävisi päinsä lyhentää seminarikurssia kolmivuotiseksi, kuten ylitarkastaja Streng ennen jo mainitsemassani lausunnossa arveli. Olisi nimittäin todennäköistä, ettei opettajasivistys siinä tapauksessa juuri huomattavasti kohoaisi. Yhden vuoden työ sillä iällä, kuin seminarilaiset ovat, ja semmoisen sisäisen pakon innostama, kuin monien seminarilaisten on, kykenee näet jo aimo lailla hälventämään sitä eroitusta, mikä on nykyisen pääsyvaatimuksen, kansakoulusivistyksen, ja edellämainituissa kouluissa saadun sivistyksen välillä.

---

[1] Kirjoituksemme II:ssa osassa (ss. 362 ja 368) on asiasta tarkemmin.

Tuon uudenlaisen pohjasivistyksen avulla otaksuvat jotkut erään puutteellisuuden seminarioloissamme korjautuvan. Silloin muka voitaisiin „oppilasta, joka harjoitusluennossa — jommoisia luentoja oppilaiden tietomäärän perusteella voitaisiin pitää jo ensimäisenä vuonna — osoittautuisi olevan vailla opettajataipumuksia, kehoittaa eroamaan seminarista ja antautumaan jollekin toiselle alalle". Nykyään sitä vastoin „ei oppilaiden tietomäärän vähyyden takia voida harjoitusluentoja pitää aikaisemmin kuin kolmannella luokalla, ja jos silloin huomataan oppilaalta puuttuvan opettajataipumusta, niin katsovat opettajat vaikeaksi kehoittaa tätä oppilasta eroomaan, koska vähäinen tietomäärä — — — — on riittämätön hänen pyrkiäkseen muille aloille".[1] — Myönnettävä on, että seminaripiireissä usein valitetaan sitä, ettei opettajataipumus tule kylliksi aikaiseen selville. Moni erehdys saataisiin muka ajoissa korjatuksi, kunhan tätä puolta voitaisiin tavalla tai toisella jo ennemmin tarkastaa. Apuneuvona on kyllä tarjolla tuo käytännöllinen harjoittelu jonkun opettajan luona, joka muutamissa maissa on otettu käytäntöön. Mutta koska tämä tapa saisi varmaankin aikaan tuntuvan häiriön kansakoulujen opetustyössä, kannatettaneen meillä tuskin sen hyväksymistä. Toisiin keinoihin olisi ryhdyttävä. Suuriakaan vaikeuksia ei tiettävästi tuottaisi se, että meilläkin jo seminarin toisella luokalla koeteltaisiin opettajataipumusta. Nykyisten pääsyvaatimusten voimassa ollessa voisi sen tehdä toisella luokalla yhtä hyvin kuin viisivuotisen pohjakoulukurssin pohjalla jo ensi luokalla. Ja jos oppilaat toisella luokalla saisivat tilaisuuden muutaman viikon kuluessa harjoittaa opetustointa, niin olisi jo paljon autettu. Tietysti ei tuo harjoitusaika saisi olla perin lyhyt, ainoastaan jonkun tunnin kestävä, jott'eivät sen johdosta tehdyt johtopäätökset olisi erehdyttäviä. Luonnollisesti pitäisi myös oppilaille sitä ennen selvitellä joitakuita teoretisen pedagogiikan pääkohtia.

Aikaisin on meillä päteväksi opettajasivistyksen koroituskeinoksi huomattu seminarikurssin pitentäminen viisivuotiseksi. Jo viidennessä kansakoulukokouksessa (1881) esittivät moniaat tuollaista muutosta. Ja sitä puolsivat myös kaikki seminarien opettajakunnat Kouluylihallitukselle lähettämissään lausunnoissa, joissa ne toivat julki toivomuksiaan juuri vähän ennen kuin seminarikomitea asetettiin (1892) tarkastamaan semi-

[1] Ylitarkastaja Strengin lausunnosta.

nareja ja mallikouluja koskevia säännöksiä. Syitä mainittiin monia. Niinpä huomautettiin, että lukuisat luokkatunnit riistävät oppilailta tilaisuuden itsenäiseen työhön, että liiaksi jännittävä työ seminareissa on vahingollinen oppilaiden terveydelle ja että nuoret opettajat lähtevät toimeensa varustettuina monessa kohden pintapuolisilla ja epäselvillä tiedoilla. Mainittu komiteakin tunnusti, että nuo syyt perustuivat suureksi osaksi oleviin oloihin. Olipa se vakuutettu siitäkin, että ehdoitettu parannuskeino olisi sekä tehokas että perilleviepä. Mutta sen mielestä tekivät olevat olot muutoksen mahdottomaksi. Varsinkin taloudelliset vaikeudet olivat vastuksina. Valtiolta näet vaatisi ehdoituksen toteuttaminen melkoisia lisämenoja, oppilailta yhä kasvavaa velkaantumista. Olisipa muka sekin vaara helposti tarjolla, että entistä suurempi määrä oppilaita, syystä tai toisesta, eroaisi laitoksesta kurssiansa päättämättä ja seminarin kyky päästää kansakouluille tarpeellisia opettajavoimia supistuisi.

Nykyinen asemamme ei tietysti salli ajatellakkaan näin laajaperäisen muutoksen toimeenpanemista. Mutta vaikka tältä puolen ei olisikaan vaaroja uhkaamassa, näyttäisi todellisia vaikeuksia sittenkin olevan. Tosin tuo pelko, etteivät seminarit kykenisi entisessä määrin saamaan valmiiksi opettajia, on varmaankin turha. Turha ei sitä vastoin ole se huoli, jolla ajatellaan oppilaiden velkaantumista. Uusien taakkojen painoa olisi tarkasti varottava, koska säädyt viimekin valtiopäivillä jättivät opettajien palkankoroituksen sikseen.

Seminarien laajentamista esittäessään näyttävät opettajakunnat joka taholla ajatelleen, että oppiajan lisäys olisi käytettävä vain — kuten Sortavalan opettajakunta lausui[1] — „tietojen ja taitojen laajemmaksi pohjittamiseksi“. Lisätty vuosi pitäisi olla valmistusvuosi, jolloin alkutietoja parannettaisiin tai kuten Tammisaaresta esitettiin — „varmistutettaisiin ja laajennettaisiin niitä tietoja, joita kansakoulussa on hankittu.“ Muutamat opettajakunnat huomauttivat nimenomaan, ettei ole suinkaan tarkoituksena enentää aineiden lukua tai lukea suurempia oppimääriä. Laatiessaan ehdoitusta viisiluokkaisen seminarin opetussuunnitelmaksi ei seminarikomiteakaan arvellut tarvittavan mainittavaa laajennusta siihen, mitä seminarikurssi nykyään käsittää. Ensimäisestä luokasta pitäisi komitean mielestä

[1] Sekä tässä että seuraavissa mainitut opettajakuntien lausunnot ovat painettuina Kansakoulun lehden vuosikerroissa 1897 ja 1898.

muodostua valmistusluokka, jossa opetus käsittäisi etupäässä äidinkieltä ja muita kansakoulun tärkeimpiä oppiaineita, jota vastoin harjoitusaineet saisivat ala-arvoisemman sijan. Siten voisivat muka pyrkiä suorastaan toiseen luokkaan ne, jotka muualla ovat hankkineet itselleen tarpeelliset alkutiedot. — Jos seminarien tekeminen viisiluokkaiseksi käy läheisessä tulevaisuudessa mahdolliseksi, niin on kai opetussuunnitelman suhteen meneteltävä yleensä edellämainittuun tapaan. Ne opetussuunnitelmat — pääasiassa komitean mietinnössä olevien mukaiset, — joita nykyään noudatetaan, sallivat näet siksi laajan liikkuma-alan, että vaaditaan kyllä viiden vuoden aika, jotta tuo ala olisi edes jonkun verran perinpohjaisemmin oppilaan vallassa. Ensi luokka ei kumminkaan missään tapauksessa saisi muodostua sellaiseksi „valmistusluokaksi", jonka olemassaolo antaisi hitusenkaan aihetta luulemaan, että seminarin pääsyvaatimuksia on alennettu ja että sallitaan kansakoulukurssista tinkimistä.

Suurimpana rasituksena meidän nykyisissä seminareissamme on, kuten tunnettu, opetusaineiden moninaisuus, päästötodistukseen kun annetaan arvosanat 22:ssa eri aineessa. Tästä „välttämättömästä pahasta" näyttää olevan turhaa edes pyrkiä vapautumaan, sillä joka suunnalla on uusia aineita vaatimassa itselleen sijaa, tietysti „ehdottomasti tarpeellisia" nekin. Pintapuolisuutta ja tuntuvaa vajanaisuutta ei siis nähtävästi voida välttää. Vastainen aika tuonee ehkä avuksi pyrkimyksen saada yhä enemmän aikaan konsentratsionia ei ainoastaan saman aineen eri puolien, vaan myöskin eri aineiden kesken. Koko opiskelun vaikutus oppilaiden henkiseen kehitykseen olisi siinä tapauksessa arvatenkin entistä tehokkaampi. — Ennen liittyi tähän moniaineisuuteen vielä monituntisuus. Vuoden 1866 ohjesäännön mukaan oli näet kahdeksan, jopa yhdeksänkin luentotuntia päivässä. Sittemmin (1883) senaatti määräsi niitä vähennettäväksi, ja seminarikomitean tietojen mukaan oli vuonna 1894 edistytty sille kannalle, että I—III luokilla oli 39—44 tuntia viikossa ja IV luokalla 13—19 tuntia. Tätä nykyä noudatetaan seminareissamme yleensä mainitun komitean lukutuntikaavaa, jonka mukaan kolmella ensi luokalla on 36—39 ja neljännellä 13 tuntia.

Opettajakokelasten käytölliseen harjaantumiseen on meillä alusta alkaen pantu paljon huolta. Ja siinä suhteessa pyritään yhä eteenpäin, kuten näkyy siitä, että piakkoin perustetaan kaikkiin seminareihimme maalaiskansakoulun tapainen osastoluokka, jossa kokelaat saavat myöskin

harjoitella. Toivottavasti seminarin opettajille tarjoutuu vastedes yhä runsaampaa tilaisuutta valvoa tuota harjoittelua.

Ei ole outoa tavata meilläkin opettajia, jotka ovat huomanneet verrattain lyhyessä ajassa saamansa tiedot puutteellisiksi ja tuntevat tarvitsevansa henkistä virkistystä, koska heidän työnsä ehdottomasti tuo mukanaan joukon yksityisseikkoja, jotka uhkaavat alentaa koko työn koneelliseksi. Jos jo seminarin on onnistunut herättää eloon tämä itsekseenopiskeluhalu, niin on se kiitettävällä tavalla suorittanut ainakin osan tehtävästään. Olisi ikävää, jollei toimitettaisi edistymistilaisuutta näille edistyshaluisille. He ovatkin jo semmoisella kehitysasteella, että kykenevät jossain määrin itsenäiseen työhön, voisivatpa useat harjoittaa järjestettyjäkin opintoja, kunhan saisivat edes jonkun verran ohjausta. Epäilemättä olisi sentähden paikallaan, että heidän opiskelujaan varten toimitettaisiin sopivia ohjeita. Mutta huolimatta siitä, että jo tällaisesta ohjauksesta lähtisi paljon hyötyä, saisivat opinnot varmaankin toisen vauhdin, jos niitä olisi silloin tällöin elvyttämässä sellainen suoranainen johto, minkä asioihin perinpohjaisemmin perehtynyt voisi antaa. Riidanalaisena, vieläpä kiihkeän riidan alaisena on meilläkin ollut tuo kysymys, yliopistoko vai seminari johtoa antamaan. Mielestäni tarvitaan molemmat. Tunnettuahan on, kuinka verrattoman tärkeätä on kasvattajalle, että hän tuntee kasvatettavan miellepiirin. Samallaiset toimenpiteet ja samalla tavalla jaettu tieto eivät näet sovellu kaikille. En suinkaan huoli käydä vertaamaan ylioppilaaksipäässeen ja opettajaksipäässeen tietojen laajuutta. Se ei ote tässä tarpeen, sillä jokainen tunnustanee, että heidän miellepiirinsä ovat jommoisessakin määrin erilaiset. Näiden miellepiirien lisäily vaatii siis erilaista menettelyä. Seminaristapäässeen miellepiirin tuntevat kai paraiten seminarinopettajat. Seminareissa onkin sentähden ajateltu toimeenpantaviksi jatkokursseja, mutta toistaiseksi ei niistä ole tullut mitään. Tuskin saattaa niitä kumminkaan pitää mahdottomina. Vaaditaan vain seminarinopettajilta jommoistakin asianharrastusta. Ja tämmöistä saattaa heiltä odottaa, sillä onhan tunnettua, että moni heistä, huolimatta varsinaisen toimensa raskaudesta, uutterasti palvelee isänmaataan eri aloilla. Tällä sivupuuhalla olisi — kuten seminarikomiteakin huomautti — se huomattava hyvä puoli, että se elähyttäisi seminarien ja kansakoulujen vuorovaikutusta ja innostaisi seminarinopettajia yhä enemmän syventymään niihin tieteenhaaroihin, joita edustavat. Aineellista tukea soisi

tämäntapaiselle hankkeelle valtio. Seminarikomitea esittikin, että myönnettäisiin kuusiviikkoisten jatkokurssien toimeenpanemiseen kahdessa maamme seminarissa vuosittain kumpaakin kurssia kohti 1,900 markkaa, joista 1,000 mk. matkarahoiksi ja 900 mk. korvaukseksi luennoista. Vaikkei esityksen tuloksista ole mitään kuulunut, saattanee olla varma siitä, ettei hallitus tulisi apuansa kieltämään, jos jollakin taholla ryhdyttäisiin tositoimiin.

Niiden, jotka tällä tavoin ovat hankkineet lisätietoja ja saaneet henkisen näköpiirinsä laajennetuksi, pitäisi saada yliopistolta johtoa. Ilman erikoisia toimenpiteitä ei yliopisto voisi tässä suhteessa täyttää läheskään kaikkea, mitä ehkä odotetaan. Niinpä näyttäisi välttämättömältä, että pantaisiin meilläkin alkuun jonkunlainen pedagoginen yliopistoseminari ja sen yhteyteen harjoituskoulu. Vasta silloin voisi kansakoulumme huomattavasti päästä nauttimaan tuloksia opettajien yliopisto-opinnoista.

Suomessa saattaa tuskin tulla kysymykseenkään n. k. toisen tutkinnon toimeenpano, jonka edellä huomasimme olevan Saksassa aivan yleisen. Seminarista pääsevät ovat näet meillä tottuneet joutumaan heti varmalle, vakinaiselle kannalle. Kohtuullista on kumminkin, että niiltä, jotka pyrkivät huomattavasti edullisempaan asemaan, vaaditaan opiskelua ja tutkintojakin. Mallikoulunopettajien tutkinnoista on jo olemassa säädöksiä. Piakkoin tarvinnee, kuten olen kuullut, piirijakokin jonkinlaista uusimista. Jottei tarvittaisi siirtoja piiristä toiseen, jotka usein saavat aikaan hankaluuksia, sopisi asettaa nykyisille tarkastajille apulaisiksi opettajien riveistä sellaisia, jotka ovat tavalla tai toisella osoittaneet laajentaneensa näköalaansa vielä seminarista päästyään. Tämäntapaisiin toimiin pyrkiville ja muillekin, jotka ovat yhtä päteviä, sietäisi myös toimittaa tilaisuutta tutkia ulkomaisia kansakouluja ja siten rikastuttaa havaintovarastoaan.

Seuraukset edelläkuvatuista puuhista näkyisivät ehkä piankin. Elämä opettajapiireissämme virkenisi yhä eloisammaksi, ja kansakoulumme työstä saattaisi odottaa yhä runsaampaa siunausta.

Pietari Hannikainen.

Kirjoittanut

ALPO SILANDER.

Pietari Hannikainen, iäkkäin suomalaisuuden ja sanomistomme kunniavanhuksista, on laskenut harmaan päänsä ikilepoon. Tuonen viikate on niittänyt tuon sitkeän ja uupumattoman raatajan, joka korven kolkon viljavaksi vainioksi perkasi ja urat uudet ja avarat nouseville sukupolville aukaisi.

Tämä maansa muistettava mies näki päivänvalon 24 p. elokuuta 1813 Säämingin pitäjässä Kiilamäen talossa. Hänen isänsä oli lautamies Mikko Abrahaminpoika Hannikainen (synt. 1772, kuol. 1850) ja äitinsä Katriina, syntyisin Löppönen. [1] Seitsemästä eloonjääneestä sisaruksesta Pietari eli Pekka, kuten häntä kotona kutsuttiin, oli järjestyksessä neljäs. Matalan kurkihirren alla hän lapsena ilakoi ja kisaeli, sillä vanhemmat olivat jokseenkin varattomia.

Jo pienokaisessa palleroisessa havaittiin piilevän tavallista suurempi tiedonhalu ja tajuamiskyky. Varhain tulevan kynäilijän mieli koitui kirjoihin. Usein hänet yllätettiin, kun omin neuvoin tavata osaili tai hartaasti yritteli kaavailla mallista kirjaimia sekä numeroja. Kansakoulun puutteessa hänen ensimäisinä ohjaajinansa olivat isä ja äiti, jotka itseksensä olivat harjaantuneet lukemaan. Vilahdus vain ja tarkka-ajuinen oppilas osasi aakkoset sormilleen, aapiset ja katkismukset kannesta toiseen. Henkistä harrastusta virittivät ja uutteruuteen kannustivat pikkuiset suulliset »kokeet», joita välin toimeenpantiin ja joissa sisarukset kilpailivat taitavuudestansa ja sukkeluudestansa. Istuttaessa talvisiltoina puhdetöissä pärevalkean ääressä isällä oli tapana ajanratoksi antaa päässälaskuesimerkkejä, joskus vaikeitakin. Kilvan silloin aivoja vaivattiin; mutta se, joka enimmästi muita nopsempi oli, oli vilkas Pietari. Eikä kukaan hänen riemuansa kadehtinutkaan.

Pietarin iässä vartuttua hänen rakkaimmat unelmansa vihdoinkin toteutuivat: hän pääsi opintielle. Kolmetoistavuotisena poikanen ensi kerran vakaisena astui Savonlinnan saksalaisen piirikoulun ovista sisään. Mutta olisihan julmasti rikottu säädyllisyyden lakeja, jos suomalaispoloisen olisi sallittu säilyttää raaka ja pakanallinen nimensä. Sen koulun viisaat johtajat yltähyvin oivalsivat ja siksipä he syrjäyttäen metkut ja mutkat ristivät tulokkaan Hanéniksi. Tällä muka hienommin soivalla nimellä uudestikastettu kulkikin, kunnes myöhemmin omilla jaloillansa seisoessansa otti takaisin heimoltansa perityn kunniallisen nimensä.

---

[1] Eikä Leppänen, niinkuin kirjallisuudessa mainitaan.

PIETARI HANNIKAINEN.

* $18^{24}_{\text{VIII}}13$. † $18^{27}_{\text{IX}}99$.

Innolla alokas heti ryhtyi lukutouhuihin. Kertomattakin ymmärretään, mitä vaikeuksia ummikko pahaisen muukalaiskielisessä koulussa oli kestettävä, mutta väsymättömällä ahkeruudellansa ja palavalla halullansa hän kaikki esteet mursi. Mainiosti hänen läksynsä sujuivat, ja täsmällinen hän tehtävissänsä oli; rasitusten palkintona olivatkin alati kiitettävät arvosanat. Välitunnilla hänen ja muiden saksaan perehtymättömien toverien pakinoissa suomikulta alussa väkisin pujahti huulille, vaikka se rangaistuksen uhalla oli kielletty. Koulunkäynti Pietarille ei kovin kalliiksi tullut, kun kodin läheisyyden tähden saattoi mennä sinne pyhää viettämään ja viikon varalle itseänsä evästämään.

Näin vuodet vierivät tyynesti ja suuremmitta mullistuksitta. Kesäisin nuorukainen hieman ansaitaksensa toimiskeli seitsemäntoista vuoden vanhasta saakka apulaisena m. m. Kuopion läänissä kommissionimaanmittari Aminoffilla ja Mikkelin läänissä kommissionimaanmittari Brandenburgilla.

Koitti viimein 1833 se hetki, jolloin Pietari koulupenkin heitti ja kaihotun lyyryn voitti. Mainittuna vuonna vastaleivottu civis academicus saapui yliopistoon kultaisine toiveineen ja kauniine aikeineen. Mutta Helsingissä olo ei venynyt varsin pitkäksi, sillä ahtaiden rahallisten seikkain pakoittamana hänen oli kaksi vuotta senjälkeen täytymys jättää akatemian luentosalit ja lyöttäytyä käytölliselle alalle. Joskin ylioppilasaika täten supistui lyhyeksi, kylvettiin hänen poveensa moni kallis siemen. Silloin hänen rinnassansa syttyi se liekki, mikä myöhemmin leimahti ilmituleen eikä koskaan sammunut. Tiedämme, että muutamat merkkitapaukset ennustivat toista mahtavaa kansallista herätystä. Näitä enteitä oli sekin, että joukko jalon innostuksen valtaamia ylioppilaita vappuna 1834 Lönnrotin kehoituksesta lupasi suorittaa vapaaehtoisen tutkinnon suomen kielessä ennen korkeakoulusta eroamistansa. Useimmille tämä lupaus oli tuulen tuoma toisen viemä. Niin ei Hannikaisen laita ollut, vaan hän pysyi lujana sanassansa eikä sitä milloinkaan katunut.

Vaikka Hannikainen olikin heittänyt tutkintoluvut sikseen, ei hänen opinhalunsa suinkaan ollut tukahutettu. Päinvastoin hän alituisesti mahdollisuuden mukaan ammenteli tiedonlähteistä.

Leivän hankintaan ruvetessansa nuori miehemme antautui maanmittarinapulaiseksi Viipuriin von Zweigbergin luo. Saloilla ja metsissä hänen päivänsä hauskasti riensivät. Muistelmia tästä reippaasta elämästä sukeltuu tuontuostakin esiin hänen kertoelmissansa. Virkaurallansa hän 1843 tuli varamaanmittariksi Viipurin lääniin.

Ne aatteet, joita Hannikainen yliopistossa oli imenyt, tarvitsivat aikaa kypsyäksensä ja ulkonaista vaikutinta ilmipuhjetaksensa. Otollisena tuokiona tämä sattuikin.

En huoline kuvata 1840-luvun keskivaiheilla kautta Suomenniemen käynyttä raikasta tuulahdusta. Juhani Vilhelm Snellman oli nostattanut rajun

myrskyn. Hän tahtoi repiä alas vuosisatoja vanhan, monessa kohden ränstyneen rakennuksen ja sen sijaan kyhätä uuden kovalle kalliolle.

Vinha vihuri ajoi Torkelin ikimuistoisan linnan asukkaatkin liikkeelle; hekin havahtuivat unestansa ja halusivat tarmolla liittyä työhön. Ensimäisiä oli Pietari Hannikainen. Meidän on etenkin tältä suomalaisuuden ihanalta huomenekselta merkittävä kolme hanketta, joihin hänen nimensä pysyvästi on kiintynyt.

Ensimäinen hänen maineteoistansa on Kanava, mistä tuonnempana lähemmin.

Toinen on Viipurin suomalainen kirjallisuuden seura, jos kohta hän tässä puuhassa oli ainoastaan yksi monen joukossa. Keväällä 1845 joissakuissa sikäläisissä suomen ystävissä oli juurtunut aate lyödä käsi kätehen, sormet sormien lomahan, yhdistetyin voimin kohoittaaksensa äidinkieltä halvennuksestansa. Tuuma virui kapalossansa, jotta vasta 7 p. syyskuuta perustava kokous pidettiin. Tämän kyhäelmän kehyksiin seuran vaiheiden kertominen ei kuulu, enkä aiokkaan niissä viipyä. Kerrottakoon kumminkin vähäinen kasku hyvänä ajankuvana ja osoitteena vallitsevasta erimielisyydestä. Eräässä ensimäisistä kokouksista (perustavassa?) joku esitti, että kansalle olisi toimitettava kirjallisuutta, vieläpä ylevämpääkin. Tämän johdosta hovioikeuden presidentti kreivi Kaarle Kustaa Mannerheim lausui, että suomea kyllä olisi tutkittava ja että olisi tarkattava, mikä tieteellinen arvo sillä saattaisi olla. »Mutta sivistyksen kieleksi se ei voi milloinkaan tulla, muistakaa se», päätti hän mahtipontisesti. Silloinkos Hannikaisen veri kiehumaan, ja hän väitti ankarasti tämmöistä katsantotapaa vastaan: suomalaiset eivät koskaan tuollaiseen holhouksenalaisuuteen myöntyisi, vaan tahtoisivat kielensä sivistyskieleksi; »ja minä en milläin neuvoin suostu siihen enkä tunnusta sitä, että sivistynyt sääty ja yhteinen kansa ovat erikielisiä. Niistä pitää tulla yksi kansa, jolle kieli ja sivistys ovat yhteiset!» Mannerheim puolestansa virkkoi lyhyesti: »det är drömmar, det är oerhörd djärfhet!» [1]

Kolmas ja viimeinen on ensimäinen suomalainen kansakoulu Viipurissa. Kanavassansa Hannikainen 1847 kiihkeästi puhui tällaisen laitoksen välttämättömyydestä. Mutta hän ei tyytynyt paljaisiin heliseviin korulauseisiin vaan ponnisteli lempimietteensä toteuttamiseksi. Hän keksikin sukkelan keinon, millä pohjavarat tälle valonahjolle kaalaisi. Kun mainitun vuoden lopulla lähetti pojan viemään lehteä tilaajille, antoi hän samalla kehoituksen, että kiellettäisiin uudenvuodentoivotuksilla käynnit ja luovutettaisiin täten säästyneet rahat suomalaisen kansakoulun perustamiseksi. Asia onnistuikin paremmin, kuin ehdoittaja oli uskaltanut toivoakkaan.

[1] »Tuo on haaveilua, kuulumatonta rohkeutta!»

Palatessansa kaupungilta juoksulaisella oli muassansa kokonaista — 200 ruplaa. Tosiaankin kaunis alku!

Viipurista Hannikainen 1851 muutti Parikkalan pitäjään, mistä kuusi vuotta myöhemmin osti Kangaskylässä sijaitsevan Huotikkalan tilan. Samana vuonna hän virkatiellänsä yleni komisionimaanmittariksi Viipuriin.

Vuonna 1854 Hannikainen nai Katariina Margareeta Krankin, Rovaniemen kirkkoherran Juhani Krankin tyttären ja varamaanmittari Juhani Sohlmanin lesken. Tämän kalma 1862 tempasi. Senjälkeen hän 29 p. maaliskuuta 1864 solmi avioliiton Emilie Savanderin (synt. 1827), kruununvouti Pietari Gerhard Savanderin tyttären kanssa. Uskollisesti tämä valistunut ja älykäs nainen jakoi puolisonsa ilot, surut ja harrastukset sekä sulostutti hänen vanhuudenhetkiänsä.

Sillävälin Hannikaisen elämänratas taas oli pyörähtänyt toisaalle. Kutsuttuna Suomettaren ylimmäksi johtajaksi hän näet ennen joulua 1863 siirtyi Helsinkiin. Tuo paljon kokenut mies päätyi siten maamme henkiseen ja valtiolliseen keskukseen, kaikkien uusien aatteiden ja hankkeiden lieteen.

Pienten tulojen vuoksi hänen oli järjestettävä taloutensa vaatimattomasti, mutta ikävää ei siltä ollut. Yhteispyrinnöissä viikot kerkeästi pakenivat. Niinpä muutamat suomenmieliset sivistyneet perheet muodostivat keskenänsä suljetun seuran, joka alussa kokoontui vuorottain kunkin luona ja sittemmin vuokratuissa huoneissa. Vielä syntyi lisäksi eräs suomalainen ompeluseura vaatteita valmistamaan köyhille suomalaisille kansakoululaisille. Herratkin tavallansa siihen kuuluivat maksaen jäsenyydestänsä markan kuukaudelta. Suomalaisen tyttökoulun perustajia oli Hannikainenkin.

Tässä yhteydessä kosketeltakoon saman lipun alla ottelevien Snellmanin ja Hannikaisen välistä suhdetta. Toistensa kättä he ensi erän puristivat vasta 1863, kun oppilas vaseti kävi mestarinsa tykönä. Helpompi on ajatella kuin paperilla kuvata, miten valtaavasti jälkimäisen mahtava personallisuus vaikutti edelliseen. Mutta ennenkuin silmätysten seisoivat, olivat he tuttavuutta solmineet toisin keinoin. Edessäni on kaksi Hannikaisen Snellmanille lähettämää kirjettä, luultavasti ainoat säilyneet. Toinen on päivätty 3 p. joulukuuta 1845, ja siinä puhutaan Kanavan suurentamisesta ja »Den unga juristen»in kääntämisestä; toisessa, joka on 29 p:ltä huhtikuuta 1846, kerrotaan sangen vilkkaasti sensuriretteloistä paroni von Kothenin kanssa sekä lausutaan huolia äidinkielisen kirjallisuuden tulevaisuudesta. En malta olla suomentamatta myöhemmän kirjeen loppusanoja. »Kaikkea tätä en ole kirjoittanut Teille siinä tarkoituksessa, että mitään siitä tulisi näkyviin Saimassa, josta Teitä mitä ystävällisimmin pyydän saada varoittaa, koska se voisi olla onnettomuuteni. Olen vain

tahtonut Teidän saada tieto niistä vaaroista, mitkä uhkaavat kirjallisuutta ja kansallisuutta».

Komisionimaanmittarin paikan Hannikainen peri 1866 Uudellamaalla. Kuusi vuotta senjälkeen eli keväällä 1872 hän perheinensä taaskin asustui Parikkalaan. Virassansa hän kuitenkin pysyi käyden tätä koskevissa asioissa pääkaupungissa. Vasta 1879 vanhus otti lopullisesti eron vetäytyen hiljaisuuteen.

Armaassa Huotikkalassansa ihanan Simpelejärven rannalla jäntevä pellonraivaaja nautti tyyntä elon syksyä. Hengen ja ruumiin voimat murtumattomina hän vietti aikaansa maanviljelys- ja kunnallistoimissa, ja hänen tovereinansa olivat yhä vain kirjat ja sanomalehdet. Vaikkei maailman melu hänen syrjäiseen sopukkaansa paljon kuulunutkaan, ei hän kumminkaan sulkeutunut kuoreensa.

Illan aurinko paistaa heloitti ihmeen kirkkaasti. Isänmaa tiesi, missä velassa se tuolle kunnon hopeahapselle oli, ja se luki hänet jaloimpien poikiensa joukkoon. — — — Kansalaisten tunteet ilmaantuivat kaunoisimmin ja suloisimmin niissä sydämellisissä kiitoksissa ja vilpittömissä onnentoivotuksissa, joita he hänelle hänen 81:senä syntymäpäivänänsä lausuivat.

Nyt kelpo ukon lepo on vaihtunut ikuiseen rauhaan. Suomen suremana hän nukkui kuolon uneen keskiviikkona 27 p. syyskuuta 1899, ja kätkettiin hautaan keskiviikkona 4 p. lokakuuta.

Pietari Hannikaisen elämäntyö oli monenlainen: sanomalehtimiehen, näytelmänkirjoittajan, uuteloitsijan, runoilijan sekä kansantajuisen kirjallisuuden toimittajan.

Ennen kaikkea hän on ollut suuren yleisön palvelija.

Oppilaskokeensa nuorukainen suoritti mestarille semmoiselle kuin Snellmanille. Näytteinä olivat Saimassa 1844 muutamat somat runot ja ansiokkaat kyhäykset niinkuin »Några tankar om hemmansklyfningar och skatteköp till Saima» (lähettänyt Karjalainen). Että todistus tuli mitä parhaimpia, se on varmaa.

Mutta vaakunakilpi, minkä Hannikainen vapaan aatteen uljaana ritarina voitti, polveutuu oikeastaan vuodesta 1845. Silloin hänen hellikkonsa *Kanava,* sanansaattaja Viipurista, 4 p. tammikuuta pyrähti lentoon. Lähinnä esikuvana näitä sanomia perustaessansa Hannikaisella oli ollut Saima. Ja siksipä hänen valvattinsa erosi edeltäjistänsä kuin kesä talvesta: se ei kääntynyt ainoastaan rahvaan puoleen, vaan se tahtoi tunkeutua sivistyneittenkin kotiin. Ensimäisenä se suomenkielisistä julkisen sanan aseenkantajista otti ohjelmaansa valtiollisten ja yhteiskunnallisten asiain pohtimisen. Lehti ilmestyi kunakin lauantaina nelitaitteisen puolenarkin suuruisena ja maksoi 1 rpl. 35 kop. koko sekä 75 kop. puolelta vuodelta Viipurissa ja maaseuduilla postiraha lisäksi.

Useimmat seikat, mitkä ihmisten mieliä jännittivät ja joista vain hiukankin oli sallittu ilmilausua ajatus, tarkastettiin näkökohdalta jos toiseltakin. Alusta pitäen muistutan, ettei seuraavassa likimainkaan kaikkien hänen kynänsä tuotteiden luetteleminen ole mahdollista, vaan että muutamien esimerkkien on käytävä monesta.

Kieliasiaa, suomen kieltä ja kirjallisuutta ynnä yhteiskunnallisia oloja ja kysymyksiä kosketellaan sepusteluissa: «Onko kansan kielen viljelemättömyys esteenä kansalliselle kirjallisuudelle», »Kansallisen kirjallisuuden arvo», »Kansan kouluista» sekä »Kuinka posti- eli hollikyyti Suomessa voisi maamiehelle helpotettaa». Hyöty on silmämääränä kyhäelmässä »Millä tavalla nykynen kaskiviljelys voisi helpoimmasti tavalliseksi peltoviljelykseksi muutettaa». Isänmaan historiaan ja kansanrunoelmiin kajotaan teelmissä »Lemminkäinen» ja »Muistutuksia muinais-Suomalaisten synty-opista».

Sisällyksestä puhuessamme emme suinkaan saa unohtaa Kanavan arvosteluja Viipurissa vierailevain ruotsalaisten ja saksalaisten teatterijoukkueiden esityksistä, sillä nämä arvostelut olivat luultavasti ensimäiset laatuansa suomenkielisessä sanomistossamme. Myöskin harvat kirjallisuutemme ilmiöt tervehdittiin herttaisesti ja arvosteltiin, niinkuin A. E. Ahlqvistin suomentama Geografia eli Maan opas, K. J. Kemellin kääntämä Kristuksen seuraamisesta, ylioppilasalbumi Joukahainen sekä Jaakko Juteinin Sananlaskun koetuksia ja Runon tähteitä.

Uutisosasto ei ollut laaja, mutta kuitenkin yhtä runsas ja vaihteleva kuin lehden aikalaisilla. Huvittava puoli sisälsi toimittajan ynnä muiden sommittelemia sieviä kertomuksia ja runoja.

Hetikohta Kanava saavutti yleisön suosion, ja tämä kasvoi kasvamistansa, mikä selvästi havaitaan tasaisesti enenevästä tilaajamäärästä. Mutta eipä vain myötätuulta purjehdittu, vaan olipa vastavirtaakin olan takaa soudettava. Yleisesti tunnetut ovat senaikuiset paino-olot, joten niihin ei tässä tarvitse puuttua. Pari piirrettä käsiteltävänä olevan lehden yksityiselämästä sallittakoon kumminkin esiintuoda. Sen leppymättömänä vihollisena oli läänin kuvernööri ja samalla paikkakunnan ylin sensori Kasimir von Kothen, tuon pimeyttä ja salaperäisyyttä rakastavan virkamiespolven jyrkimpiä edustajia. Kun hänen omaan kotinurkkaansa tuommoinen hurja villitsijä majautui, arvaamme helposti hänen suuttumuksensa ja raivonsa. Hänen hyörinänsä ja pyörinänsä korkeimpana päämääränä olikin tukkea siltä suu. Tuskin pari numeroa oli ilmestynyt, kun paroni kielsi hiiskumasta lääninhallituksesta. Myöhemmin tämä itsevaltias vaati, että käsikirjoitukset olivat häntä varten käännettävät hänelle ymmärtämättömästä suomesta ruotsiksi, saksaksi tai venäjäksi. Toimittaja ei kuitenkaan antanut itseänsä nuorasta taluttaa vaan teki tenän. Kirjanpainaja Cederwallerin oli hänen asemastansa noudatettava käsky. »On ikuinen häpeä meille suomalaisille — kirjoitti Hannikainen närkästyksissänsä Snellmanille

— että semmoinen kohtelu tulee osaksemme yhdeksännellätoista vuosisadalla, ja puhtaaksi pesemätön häpeä, että tämä tulee omien miestemme puolelta, miesten, jotka lukevat itsensä maan ylempään aatelistoon!» Yhä tiheämmin sensori — alussa Juhani Thesleff ja hänen kuoltuansa Jaakko Juteini — sekä kuvernööri kilvan pyyhkivät ja parsivat, uhkasivat ja manasivat. Kun säikähtymätön Kanava ei kapuloista välittänyt, hirtettiin se kaikessa hiljaisuudessa 1847 vuoden lopulla. Surman moisen suomalaisen sanomistomme ensimäinen sai, mikä tohti ruveta aikansa tulkiksi.

Poissa oli Kanava, mutta vielä sen pelkäämättömän sepon suonissa lämmin veri juoksi. Hän odotti vain sopivaa tuokiota astuaksensa uudelleen rintamaan. Kohta vartovalle ilmaantuikin tilaisuus heilauttaa terävää keihoansa. Viipurin Maanviljelijäin seura päätti nimittäin tarkoitusperänsä edistämiseksi ulosantaa aikakauslehden. Tulokas oli *Lukemisia maamiehille,* a i k a k a u t i n e n - k i r j a m a a v i l j e l y s -, t a l o u s - j a t a i t o u s - a s i o i s t a. Pyynnöstä Hannikainen otti sen hoimeensa. »Lukemisia» ulosannettiin 1849—51 joka toinen kuukausi eli kuusi kahdeksantaitteista vihkoa vuodessa. Vihkojen suuruus vaihteli kahden ja kahden ja puolen painoarkin välillä. Pikaisinkin katsaus aineistoon osoittaa, ettei toimitus rajoittanut ohjelmaansa yksipuolisiin ja kuiviin pääelinkeinojamme koskeviin esityksiin, vaan tuontuostakin poikkesi avarammille ja hupaisemmille kentille. Loitolle hän ei kuitenkaan retkeilyjänsä ulotuttanut, sillä polku, mitä oli samottava, oli kaita ja tyystin rastittu. Tuo surunkuulu asetus 8 p:ltä huhtikuuta 1850, jonka mukaan ainoastaan taloudellisen ja uskonnollisen kirjallisuuden julkaiseminen suomeksi oli luvallista, ei suinkaan liikkumatannerta laventanut. Sisällyksen valaisemiseksi mainittakoon muutamia otsakkeita: »Luonnon tutkinnon tarpeellisuus», »Luonnon tieto», »Postihevoisten pito Suomessa ja sen parannus Viipurin läänissä», »Suomen maan asukkaista ja niiden tavoista» sekä »Metsän hoidosta ja metsämaan viljelyksestä».

Väleen »Lukemisia maamiehille» siirtyi paremmille kylvömaille. Päävaikuttimeksi voinemme kaiketi otaksua, ettei yleisö sitä tukenut riittävästi. Tilaajamäärä nousi esimerkiksi 1850 — 84 kappaleeseen! Mutta paitsi aineellisia syitä oli muita ja painavampia, jotka ainoastaan esirippua kohoittamalla katseillemme paljastuvat. On tahdottu laskea Kanavan hengiltä-ottajan von Kothenin ansioksi, että seura heitti tämän hyödyllisen lehtihomman sikseen ja uhrasi varansa erääseen hedelmättömään yritykseen.

Valtiollisilla ja yhteiskunnallisilla partioilla Hannikainen ei näennäisesti tällä haavaa kulkenut. Ettei kumminkaan todellisuudessa niin ollut, sen kyllä Suomettaren sivut meille kielivät.

Synkkä yö vallitsi kauan kirjallisuudessamme. Vihdoin kuitenkin sille huomen rupesi koittamaan. Tämän uuden päivän sarastaessa *Sanan-*

lennätin — uskalsi 1856 kirjakauppias Juhani Alfthanin kustantamana ja lehtori A. G. Coranderin nojassa lähteä ulapalle aukealle. Hannikaisen elämänvaiheiden piirtäjiltä on jäänyt huomaamatta, että hänen äänensä tämänkin lehden palstoilta kajahti. Hän oli sen viimeisenä vuonna, 1858, toimittajain tai oikeammin vakinaisten avustajain joukossa laatien m. m. tekeleet »Lain henki ja lain muoto» ja »Viljelys jolla ei viljellä maata».

Tällävälin väsymätön kynäilijä vaali taaskin omaa lehtistänsä. *Aamurusko,* sanaisia lapsille, virisi 1856 eloon J. Alfthanin siipien suojassa. Kasvavan kansan parista se alussa haki kumppalinsa, mutta muutti pian suuntansa. Sananlennättimen lakattua se rupesi sen perijäksi laajentaen ohjelmansa kodin kaikki-ikäisten vaatimusten ja harrastusten mukaiseksi. Lehteä jaeltiin kerran viikossa kahtena ensi vuonna puolen, ja viimeisenä kokonaisen arkin suuruinen numero. Hinta oli sen pienenä ollessa 40 kop. hopeassa Viipurissa sekä isompana 1 rpl. Aamuruskossa olleet sepustukset ovat enimmäkseen toimittajan notkeasta sulasta vuotaneita. Niissä tarjottiin — kuten tilausilmoituksessa sanotaan — sekä hyödyllistä, opettavaista että huvittavaa lukemista maanopista, luonnontiedosta, taidoista ja elantokeinoista sekä juttelemisia matkoilta ympäri maailman, tietoja erinäisten kansain elämästä ja tavoista, merkillisistä tapauksista ja ihmisistä sekä vanhoina että nykyisinä aikoina. Loppuikänä tietysti uutiset ja kehittyneille tarkoitetut kynäelmät anastivat suuren osan sen niukasta tilasta. Hannikaisen sommittelemia ovat: »Kansat, tieto ja taito», »Matkustuksia pohjoisimmissa maissa», »Lappalainen ja sen peura», »Rautatiet», »Suomen Runo-laulu» sekä »Mitä varten kansankielen viljeleminen on tarpeellinen». Perheen pikkaraisten iloksi se oli koristettu sekalaisilla kuvilla. Näiden hankkiminen ei kuulunut toimittajan vaan kustantajan tehtäviin. Mutta sitävastoin edellisen oli laadittava valaiseva teksti hänelle lähetettyyn piirrokseen. Useimmat klisheistä lienevät olleet Saksasta ja Venäjältä, onpa seassa Suomessakin valmistettuja, niinkuin runolaulajia Kymäläistä, Makkosta ja Puhakkaa esittävä kuva.

Aamurusko katosi pilvien taa jo 1859 taloudellisten murheiden synkistyttämänä.

Niinkuin edellä on kerrottu, asui Hannikainen tähän aikaan Parikkalassa eikä siis voinut valvoa sanomain säntillistä ilmestymistä. Alfthanin oli etsittävä toinen mies toimitussihteeriksi ja korjauslukijaksi. Tässä virassa oli ensin lehtori N. A. Zilliacus ja sittemmin konttoristi Robert Mallenius.

Tuimia kahakoita ei sensorin kanssa ollut, vaan vallitsi sopu molempain mahtien välillä.

Hannikainen itse antoi Aamuruskolle suuremman arvon kuin edellisille toimituksilleen, pitäen sitä kypsyneempänä tuotteena.

Kirjallisuudessa on yleisesti kierrellyt se tieto, että Hannikainen

muka olisi 1861—62 toimittanut Viipurissa ilmestyvää Otavaa. Tämä tieto vaatii kuitenkin täydennystä. Oikea asianlaita on nimittäin, että hän oli ainoastaan »varsinaisena kirjoittajana» s. o. lähetti Parikkalasta tuontuostakin kynäelmiä. Todellisina toimittajina olivat 1861 R. Mallenius — nimellisenä oli kirjakauppias Abraham Falck — ja 1862—63 A. G. Corander. Hannikainen oli pyydetty avulliseksi, kun hänellä oli mainehikas ura takanansa. Eikä viehätin ollutkaan tehoamatta. Hänen tekaisemiansa ovat johtavat: »Maanviljelys seurain toimesta», »Kansallisuudet ja Suomen yliopisto», »Mitä oikeuksia Suomalaiset kielensä suhteen enimmän kaipaavat» sekä »Veroituksesta». Lehden ilmestymispäivä otsakkeena on ajoittain säännöllisesti hänen tekaisemiansa teelmiä lainkäytöstä ja tuomareista, aikakauskirjallisuudesta yleensä ja maamme silloisesta erittäin, oman teatterin ja suomalaisen näytelmäseuran välttämättömyydestä y. m. Vaikkei hän peräsimessä istunutkaan, on hänen merkityksensä suureksi arvattava.

Mutta vasta 1864 Hannikainen sai kokea, mitä voimia ja kykyä sanomalehtimieheltä vaaditaan ja kuinka rasittavaa hänen työnsä on. Kun Suometar tehtiin jokapäiväiseksi, tarjosi professori Ahlqvist hänelle ylimmäisen johdon. Hän suostuikin empimättä tarjoumukseen, kun lehden ylläpitäjät lupasivat autelmilla sitä muistaa.

Monessakin suhteessa vuodet 1860-luvun keskipaikoilla ovat tähdelliset: silloin valtiollinen elämämme heräsi uudestaan, silloin suomenmielisten ja liberalien tiet haaraantuivat. Luonnollista on, että Hannikainen lehdessänsä otti hetken polttavat kysymykset keskustelunalaisiksi. Johtavissa harkittiin m. m. kieliasiaa, suomea opetuskielenä, kansanopetusta, painovapautta, valtiopäivätoimia, kyytivelvollisuutta ja sen parantamista, paloviinan poltto-oikeutta, kunnallishallintoa ja Viipurin läänin lahjoitusmaaseikkoja. Tilausilmoituksessa luvattiin tyystin seurata oman ja ulkomaan tapahtumia. Mutta nopeastikin selaillessamme vuosikerran läpi huomaamme, että tämä osasto on jokseenkin niukka ja kuiva. Poikkeuksen muodostavat kumminkin esimerkiksi selonteot paraillaan koollaolevien säätyjen työstä ja Preussin, Itävallan sekä Tanskan välillä riehuvasta sodasta. Keveämpää ravintoa rakastavain varalle lehdessä oli runsaasti ja oivallisia kaunokirjallisia koelmia.

Mikään monipäinen toimitus ei silloista Suometarta tukenut, vaan Hannikaisen oli miltei ypöyksin kestettävä päivän kuormaa ja hellettä. Pysyväisten apumiesten hankkimista ei käyttövarojen vähyyden tähden ollut ajattelemistakaan. Väliaikaisesti kuitenkin tohtori Paavo Tikkanen ja ylioppilas Juhani August Hagman olivat toimituksessa osallisina; korjausluku oli hänen tytärpuolensa Emilie Sohlmanin (nykyisin rouva Pelkonen) huostassa.

Huomattiinpa pian, että tuiki raskas taakka lepäsi yhden miehen hartioilla ja ettei tämä sitä jaksanut kantaa. Tuo entisten pikkusanomain

hoitaja ei parhaimmallakaan tahdolla yksinänsä voinut täyttää niitä toivomuksia ja vaatimuksia, joita suomalaisuuden etuvartijalle oltiin oikeutettuja asettamaan.

Erinäisistä syistä Hannikainen jo vuoden kuluttua luopui edesvastauksellisesta asemastansa ja sai jälkeiseksensä tohtori Rietrikki Polénin. Mutta seuraavanakin vuonna hän oli jäsenenä toimituksessa.

Suomettaresta erottuansa Hannikainen ei enää minkään lehden ohjaimiin tarttunut. Muste ei siltä ehtinyt tolpossa kuivua. Uudessa Suomettaressa tapaamme vuosittain puolentusinaa hänen antamiansa sepustelmia. Vielä viime vuonna hän lähetti sille seuraavat mietelmät: »Pohjalaisiako Karjalaan» (n:rossa 241), »Metsäolot Karjalan entisillä lahjoitusmailla» (253 ja 256) sekä keskusvirastoissa vallitsevaan käännösjärjestelmään viittaava »Heikkoja kohtia muurissa» (301). Hänen niin sanoakseni joutsenlaulunsa on kirjoitus »Separatismi», minkä hän vähää ennen tautivuoteelle kaatumistansa sepitti ja mikä hänen jälkeenjääneistä papereistansa otettiin juhlajulkaisuun »Sanomalehdistön päivä Viipurissa». Osoitteena siitä, että hänen kielitieteelliset harrastuksensa pysyivät vireillä, olkoon mainittuna, että hän viime talvena kyhäsi toistaiseksi painamattoman sepustelman »Muutamista kielemme johdannais-sanoista». Liikaa särvintä leipään Hannikaisen sanomalehtityö ei koskaan suonut. Kanava, mikä hänen holhoamistansa lehdistä oli ainoa hänen itsensä kustantama, kannatti kyllä olojen mukaan oivasti, vaikkei suinkaan isoansa rikastuttanut. Hänen muiden sanomain toimittamisesta saamansa korvaus ei meitä suuruudellansa kummastuta. Aamuruskon päämiehenä ollessansa hän nautti 400 hopearuplan vuotuisen hyvikkeen, ja Suomettaressa hänen palkkansa käyttövaroineen kaikkineen ei noussut paljon yli viidentuhannen markan. Numerot tämmöiset jos mitkään ovat omansa osoittamaan, etteivät itsekkäisyys ja voitonhimo tämän miehen askelia johtaneet. Täysikelpoisena todistuksena on myös seuraava juttunen. Kun »Suomen julkisten sanomain» päätoimittaja Konstantin Schröder 1857 heitti hyvästit turvatillensa, jouduttiin eräällä taholla pahempaan kuin pulaan hankkiessa toista hänen sijaansa. Käännyttiin m. m. Hannikaisen puoleen jos jonkinlaisilla houkutuksilla luvaten 2,800 hopearuplan vuosipalkka. Mutta ei edes tämä siihen aikaan ruhtinaallinen hyvike kynäilystä järkyttänyt hänen vakaumustansa. Hänestä toimi oli halpa ja halveksittava, eikä hän kelpo isänmaanystävänä ja suomalaisena katalasta kullasta omaatuntoansa myönyt.

Lukemattomat ovat ne palstat, mitkä uupumaton kynäniekkä on täyttänyt. Sanomiston palvelukseen luontainen halu ja taipumukset häntä vetivät. Hänellä olikin hyviä edellytyksiä: hänellä oli avonainen katse elämälle; hän oli lahjoumattoman rehellinen ja suora, ahkera ja työkykyinen ja voi nopeasti pukea ajatuksensa sanoihin; kansan piiristä lähteneenä hän tunsi juurtajaksain sen tarpeet ja tavat, ja olihan hänen vir-

kineensäkin semmoinen, mikä salli hänen perehtyä rahvaan taloudelliseen ja henkiseen tilaan. Mutta sen ohessa useat puutteetkin vaa'assa painoivat. Hän oli enemmän tai vähemmin autodidakti; hänellä ei ollut tuota terävää silmää, mikä heti huomaa tapausten sisälliset vaikuttimet ja perusteet ja tunkee asiain ytimeen; ja vihdoin hänen kielensä ei ollut kyllin tahkottua ja puhdasta. Arvostellessamme Hannikaista sanomalehtimiehenä emme saa unohtaa tukalia oloja, joissa hän uurasteli. Kova sensuri, henkinen velttous, vähäinen lukijakunta, kehittymätön kieli — siinä muutamat niistä vastuksista, jotka häntä kaikkialla kohtasivat. Silloin jos milloinkaan kysyttiin aloittajatarmoa, rohkeutta ja katajaista sitkeyttä.

Myös maamme näytelmänkirjoittajain riveissä Hannikainen on hankkinut itsellensä sijan.

Hänen esikoisensa oli tuo hauskan hauska kaksinäytöksinen ilveily *Silmänkääntäjä*. Tahdon lyhykäisesti kertoa tämän ensimäisen suomalaisen luonnoksen tosiaankin omituisesta syntymisestä. Sattuipa Hannikaisen Ruokolahdella 1838 maanmittauksissa ollessa myrskyinen päivä. Kun ei mitään erityistä ollut tehtävänä, tarttui hän illalla istuessansa eräässä talonpoikaistuvassa kynään. »Se oli vain yksi semmoinen viukaus, kun arvelin, että jotakin pitäisi kirjoittaa», selitti hän hallipartana. Kuinka kävikään, sukeutui yhteen puhtiin kokonainen näytelmä. Muutamat mallit hän lainasi luonnosta valmiina: Ruokolahdella on Hölmölän kylä, ja Uudellakirkolla oli talo nimeltä Kestikievari, minkä juoppo isäntä vuoroin luki pyhää raamattua sielunsa ylennykseksi, vuoroin otti aimo naukut ruumiinsa virkistykseksi. Välittämättä sen enempää tuotteestansa kyhäilijä pisti sen matkalippaansa kanteen saappaiden sekaan. Siellä käsikirjoitus virui kolmatta vuotta, kunnes hänen päähänsä pälkähti tarjota se piskuisen »Sanansaattajan Viipurista» toimittajalle pastori K. H. J. Ignatiukselle. Mutta tämäpä ei suvainnut ottaa sitä armoihinsa selittäen aiheen epäsopivaksi. Kun olisi käsitellyt jotakin kansan taikauskosta, niin muka varsin mielellänsä olisi käyttänyt. Hannikainen julkaisi sen Kanavassansa 1845 (numeroihin 5, 6, 9, 11 ja 12) ja 1847 erityisenä kirjana.

Painetuissa lähteissä poikkeuksetta mainitaan, että suomi Kuopiossa 1847 ensi kerran kaikui näyttämöltä. Tämä väite kaivannee korjausta, sillä vainajan omain sanain mukaan hänen Silmänkääntäjänsä jo 1846 esitettiin seuranäytelmänä Lappeenrannassa tohtori Dammertin johdolla. —

Olkoon tämän seikan laita kuinka tahansa, mutta varmaa on, että tämä hullunparinen pilaus seuraavina vuosina kutkutteli yleisön nauruhermoja.

Tekijäkin niitti melkoista kunniaa. Kun joku tuttu Viipurin kaduilla tuli häntä vastaan, niin heti laski leikkiä Jussi Oluvisesta ja hänen veitikkamaisista kujeistansa. Saipa Hannikainen osaksensa naurettavaakin, joskin teeskentelemätöntä ihailua. Kerran matkustaessansa Orimattilassa

hän pysähtyi majalaan. Jo ennakolta tienolla oli levinnyt huhu, että hän omassa personassansa oli seutua läsnäolollansa kunnioittava. Kilvan vanhat sekä nuoret riensivät miestä mokomaa naamailemaan. Kun tämä sitten saapui paikalle, oli piha täynnä rahvasta, joka häntä töllisteli kuin hölmöläiset Oluvisen kanoja ja kukkoja sekä äänekkääseen ihmettelyyn puhkesi; »tuommoinenkos tuo on», kaikui joka taholta hänen ympäriltänsä. Arvatenkin poikanulikat eivät säästäneet enemmän tai vähemmin sattuvia sukkeluuksia, joiden esineenä vieras oli.

Meidän ei tule kummastella, että kappale kaikkialla vastaanotettiin myrskyisillä suosionosoituksilla. Suomalaisessa kirjallisuudessa ei ollut mitään sen vertaista, eikä taidettu sillä erää uneksiakkaan parempaa. Myönnettävähän onkin, että siinä on osattu kansamme luonteen muutamaan pääominaisuuteen ja että pari kolme talonpoikaistyyppiä on sukevasti veistetty. Mutta näiden kiistämättömien ansioiden rinnalla on heikkouksiakin. Semmoisina ovat epäilemättä pidettävät liian pitkälle menevä ilveisyys, peijattujen uskomaton typeryys, ja raskas realistisuus, joka ilmenee useiden eläinten esiintuomisessa.

Levinnyt oli se luulo, ettei näytelmä ollut alkuperäinen vaan käännös. Missä tämä väärä ajatus lienee syntynyt ja mikä siihen antoi aihetta, on vaikea sanoa.

Kanavassa 1846 *Anthonius Putronius eli Antto Puuronen* myöskin saattoi lukijat keveälle tuulelle. Tämän viisinäytöksisen ilveilyn perustana on L. Holbergin Erasmus Montanus eller Rasmus Berg. Mukailu on jokseenkin näppärästi muovaeltu.

Silmänkääntäjän osaksi tulleen runsaan suosion kiihoittamana kirjailija ryhtyi jatkamaan omatakeisella pohjalla. Suomalaisessa teatterissa esitetyt ovat hänen toistaiseksi julkaisemattomat teelmänsä *Lapsuuden ystävät* ja *Neitsyt Siiri* (Brahe), joista edellinen on neli- ja jälkimäinen viisinäytöksinen. Kummassakaan ei suuremmassa määrin ole havaittavissa dramallista innostusta, eivätkä ne näyttämölläkään juuri ole kyenneet tenhoamaan ja miellyttämään katsojaa. Kanavassa olivat yllämainittujen lisäksi vähäpätöisemmät *Joululahjukset*, »Komedia 3:sa kuvassa» sekä *Sukuylpeys*, kaksinäytöksinen ilveily.

Hannikainen on omistanut voimansa tehdäksensä ulkolaisten dramallisia luomia suomalaisten nautittaviksi. Näytelmistön ensimäisessä osassa 1861 ovat äidinkielellemme siirrettyinä Gozzi-Schillerin Turandot ja Picard-Schillerin Parasit ristittyinä *Selimaksi* ja *Liukas-kieliseksi;* saman kokoelman kolmas nidos, 1864, sisältää taas ilveilyn *Pietar Patelin eli sukkela asianajaja* käännöksenä Bruys'n ja Palaprat'in L'advocat Patelin'ista. Th. de Banvillen hilpeä *Gringoire* esiintyi suomalaisessa puvussa Kirjallisessa kuukauslehdessä 1873. Suomennokset P. A. Wolffin *Preciosasta* sekä Manuelin *Työväen elämästä* (Les ouvriers) eivät vielä ole latojan käsiin joutuneet.

Hänen työnsä tällä alalla ei ole ollut turha. Silmänkääntäjä avasi taikatempuillansa Thalian temppelin ovet auki suomalaiselle näytelmätaiteelle. Mutta jos hänen esikoisensa on täynnä verevyyttä ja alkuperäistä elävyyttä, niin eivät hänen muut omintakeiset tuotteensa näillä ominaisuuksilla ole varustetut. Ne eivät ole luonnistuneita eivätkä edes teknillisissä suhteissa mallikelpoisia: dramallinen jännitys on jokseenkin laimea, kokoonpano on höllä ja heikko, vuoropuhelu on paikoittaisesta pirteydestänsä huolimatta mehutonta, toiminta ei solu tarpeellisen nopeasti eteenpäin, ja luonteet ovat melkein poikkeuksetta kaavamaisia. Tunteen voima ja syvyys, siloinen ja hiottu muoto, sointuva ja loistokas kieli ovat niille jotenkin vieraita. Ylläsanotulla en tietysti kiellä oivallisten kohtien ja puolien olemassaoloa, ja etenkin semmoisia piileskelee »Lapsuuden ystävissä».

Suuren merkityksen tienraivaajana Hannikainen on saavuttanut uuteloitsijana. Toimittamiinsa lehtiin hän aikojen kuluessa ripotteli viehättäviä kertomuksia ja rattoisia jutelmia. Kanavassa löytyvät »Veljekset Viipurista», »Torkel ja Viipurin linna», »Vaimon kavaluus», »Maalaminen», »Ensimäinen rakkaus», »Kruunun tilalainen», »Pitäjään Pappi» ja »Ukon kertomus». Aamuruskon aineistoon kuuluvia olivat: »Simpeleen Lumme», »Kuin miten teet, niin edestäsi löydät», »Rosvo Serpinä», »Salmelan sisarukset», »Pari päivää tuhlaajan elämästä», »Ahkeruus kovan onnen voittaa», »Velhokumpu», »Kaikella työllä pitää olla määrätty tarkotus», «Hovinlapsi ja mökinlapsi», »Violin soittaja»», »Se kaunis Ursula», »Yhden nuoren papin muistikirjasta», »Kiivas palvelia» (johon aine on J. F. Lagervallilta) ja »Lapsuuden ystävät». Otavaan hän sommitteli sepustelmat: »Hyvä ja Paha», »Naapurit» ynnä »Klaran päiväkirja», sekä Suomettareen: »Ompeluneiti», »Joulun aatto» ja »Juoniala».

Serkukset on ensimäinen hänen näille ilmoille 1848 päästämänsä novelli. Se sanotaan olevan »Alkuperäinen Jutelma Ulla-tätiltä», koska luonnos oli muutaman naisen suunnittelema. Pienoisessa, kahteen »jakoon» ositetussa tekeleessä kertoja vie meidät vuosisatamme ensi aikoihin. Lukijalle kuvataan, kuinka Maialeena, köyhän mökin tyttö, horjahtamatta vaeltaa elämän ohdakkeista taivalta kohti maallista onneansa; vastakohtana hänelle on serkkunsa Annisohvia, pääkaupungin lapsi, joka ei ole yhtä luja viettelyksille, vaan joutuu kaltevalle tasolle ja vaipuu kadotuksen kuilulle. Kirjasen tarkoitus on läpinäkyvästi moralinen, ja kertomus esitetään välipäin liian kuivan ymmärryksen kannalta.

Ainoastaan harvat Hannikaisen 1840—60 luvulla sanomiin siroittelemista kertomuksista ovat erikseen painettuina kirjakaupassa.

Ensimäisen kerran hän niitä sommelolle sovitteli 1865 nimellä *Talvikukkasia eli pieniä kaunokirjallisia kappaleita.* Tämä noin 100 sivua paksu nidos sisältää jo Otavassa olleet kynäelmät »Kaupunki ja Erämaa»

sekä »Kappeli» ynnä senlisäksi Silmänkääntäjän, minkä asu nyt oli entistä hienompi. (Ahlqvist lainasi sen vielä Uuteen suomalaiseen lukemistoonsa). Vaikea on arvata, miksi tekijä juuri nämä novellit oli valinnut, sillä onhan hänen kyhäelmistänsä useakin näitä muhkeampi. Niinkuin ykkönenkin kansilehdellä osoittaa, käkesi kirjailija jatkaa hajallaan olevien kertoelmiensa julkaisemista tällä yhteisellä nimellä, mutta syystä tai toisesta hanke pysähtyi tähän.

Useita vuosia senjälkeen hän lähetti kirjamarkkinoille kimpun *Jutelmia läheltä ja kaukaa,* joita ilmaantui kaksi osaa 1882 ja 1884. Ensimainitun vuoden kokoelmasta löydämme kertomukset »Etelän ja Pohjoisen tytär» sekä »Punainen lähde», alkuansa Otavassa nekin. Toisessa on pelkästi »Salojärven Kukkanen», alkuperäinen kertomus nuijasodan ajoilta. Salojärven kukkanen on epäilemättä Hannikaisen ehyimpiä tuotteita. Juoni on vanha ja usein jauhettu: Anna, Salojärven kirkkoherran Martin tytär, ja Yrjö Eeronpoika lemmistyvät toisiinsa, mutta ennenkuin ainaiseksi yhdistyvät, kietoutuvat he kaikenmoisiin vaiheisiin. Yksinkertaiseen runkoon kutoutuu koko joukko jännittäviä seikkailuja, joissa kiidämme paikasta paikkaan ja tutustumme yhä uusiin henkilöihin. Kertomus tempaa lukijan mukaansa ja panee tämän tykkänään unohtamaan heikkoudet.

Ikävä kyllä Hannikainen ei keskittänyt taitoansa ja väkeänsä minkään laajemman luomiseen. Hänen kirjailijaluonteensa pääominaisuus oli kekseliäisyys ja vilkkaus; hänen katsantotapansa oli puhdas ja siveellinen. Harvoin hänen teoksissansa kohtaa aatoksia ja lausumia, mitkä hämmästyttäisivät syvyydellänsä ja suurenmoisuudellansa, mutta kaikki, minkä hän on laatinut, uhkuu lämmintä tunteellisuutta. Aiheensa hän on hakenut mitä erilaisimmista oloista ja kansanluokista: milloin hän saattaa meidät rahvaan piiriin, milloin opastelee meitä hienon maailman loistohuoneissa, mutta useimmiten hän kumminkin liikkuu keskisäädyn elämän pohjalla. Henkilöt ovat ylimalkain kuvatut sattuvasti ja vilkkaasti, tapaukset seuraavat toisiansa ripeästi, ja kertomus juoksee vikkelästi. Jos nämä seikat puhuvatkin hänen eduksensa, niin on toisia, mitkä hieman laimentavat hyvää vaikutusta. Hän ei aina välitä tapausten ja ajatusten luonnonmukaisuudesta ja logillisuudesta; hänen teoksensa ovat vailla ajan ja paikan väritystä; niissä on välistä opettavainen liikamaku, jota ei aina ole helppo sulattaa; kokoonpano näyttää hätäiseltä ilmaisten sanomalehtimiehen pintapuolista ja kiiruhtavaa työtä; kielen suhteen hän ei ole noudattanut tarpeellista huolellisuutta.

Vieläpä Hannikainen on kantelonkin vienoja kieliä näpäyttänyt.

Saimassa hän ensitoven laulaa helkytteli. Siinä olivat ihailtavina alkuperäinen »Laulun synty» (Aamuruskossa 1857) sekä käännökset »Muistutelma Lauralle» ja »Hektors Abschied» (Kanavassa 1845 nimellä »Hektorin jäähyväiset»). Nämä yritelmät ennustivat oivaa aloittelijaa, ja itse

Snellman ylisti tekijän kielen rikkautta ja helppoa runoilua. Sittemminkin Hannikainen tavantakaa säveliä soinnutteli, vaikkeivät ne koskaan mahtavina kummunneet. Ihanin tuoksu ja mehevin tuoreus on lauleluissa »Ystävätön», »Kevätlaulu», »Mäenlasku» sekä »Toivo ja rakkaus».

Jos missään niin tällä tolalla havaitsemme Hannikaisen saksalaisen kasvatuksen selviä jälkiä. Hän on nimittäin suomeksi tulkinnut sikervän Göthen ja Schillerin runoja niinkuin »Ystävyys», »Laulu», »Keväälle» ja »Amalia». Muittenkin mestarein luomia hän on valannut suomalaiseen muotoon, esimerkiksi Runebergin »Elämä», »Syysiltana» ja »Työmiehen pojan laulu» sekä Nikanderin »Äänettömyys».

Herttaisuus ja teeskentelemätön ilostelevaisuus leimahtaa Hannikaisen runoista lukijaa vastaan. Niiden säteilykohtana on, kuten hänen kertomuksissansakin, siveys ja puhtaus. Muoto on suora ja koristelematon, sillä hän maalailee yksinkertaisilla väreillä. Mutta kumminkaan emme näitä koelmia voi asettaa yli kirjallista keskimittaa. Niissä huomataan harvoin todellista runollista lentoa, mikä ilmaisisi oikeaa innostusta ja sydämen kyllyydestä laulelemista; hänen makunsa ei ollut riittävästi muokattu, hän ei omannut taitoa sulattaa muoto ja sisällys toisiinsa täydelliseen sopusuhtaan. Pahimpana loukkauskivenä olivat kuitenkin poljento ja kieli, joita vastaan hän luvallista useammin rikkoo.

Kansantajuisillakin vainioilla tuo väsymätön mies ryhtyi äidinkielistä kirjallisuutta kylvämään.

Hän se lahjoitti meille ensimäisen lainopillisen käsikirjan *Asianajaja eli lain-opillinen käsi-kirja Suomen kansalle* (1847).[1] Pohjateoksena oli R. Trappin »Den unga juristen», vaikkei sitä mainita. Kaiketenkin tämä käännöstyö ei ollut keveimpiä kielen viljelemättömyyden tähden. Sitä suorittaessansa tekijä turvautui enemmän kansan varoihin kuin ennen ilmestyneisiin lakisuomennoksiin. Missä määrin tämä Viipurin kirjallisuuden seuran tarkastama teos on suomen käyttöä tällä alalla edistänyt, olkoon ratkaisematta.

Sama vuosi toi muassansa parven *Viron satuja,* mitkä jo Kanavan kautta suomalaisille olivat tulleet tutuiksi.

Hänen sepittämäänsä on kaksi osaa G. V. Vilénin ja kumppanin julkaisemasta sarjasta *Kuvaelmia Suomen maakunnista,* nimittäin Savonmaa ja Karjala kolmannessa siteessä (1864).

Helppotajuiseen kirjallisuuteen kuuluva on myöskin *Pitäjän-kirjasto,* opiksi ja huviksi Suomen pereille (1869). Nidoksessa keksimme kuusitoista tai oikeammin seitsemäntoista pitempää ja lyhyempää sekä

[1] Kaksi vuotta myöhemmin kirja ilmestyi Vaasassa K. Cannelinin uudestaan suomentamana nimellä »Käsi-kirja lain opissa talonpojille».

huvittavaa että opettavaa sepustusta. Aikomus oli ulosantaa useampi osa, mutta jakso pysähtyi ensimäiseen numeroonsa.

Tieteenkin avaraan maailmaan Hannikaisen levoton henki liiteli. Näitten pyrkimysten hedelmänä oli muodostelma A. N. Rambaudin teoksesta *Venäjän historia,* vanhimmista ajoista alkaen vuoteen 1877. Että ura oli hänelle outo, todistaa tämä 1880 neljässä vihossa ilmestynyt mukaelma. Kielellinen asu ei ole läheskään moitteeton ja pahimmoiksi siihen on puikahtanut asiallisia virheitä ja ikäviä väärinkäsityksiä.

Lopuksi mainittakoon, että Hannikainen on ollut avullisena T. E. T. Europaeuksen 1852—53 kahdessa osassa julkaiseman *Ruotsalais-suomalaisen sanakirjan* toimittamisessa.

Kynällänsä tuo tanea ladunhiihtäjä siis on nimensä ikuistuttanut. Hän on koettanut jos jonkinlaisia aineita, mutta ei siltä suinkaan muuttunut miksikään tehtailijaksi. Useinkin kirjallisten harrastusten täytyi väistyä käytöllisiltä toimilta; nämä käytölliset toimet olivat kumminkin hänen onneksensa laadultansa semmoisia, etteivät laimentaneet hänen tuotehalunsa vaan päinvastoin virkistivät.

Mustassa mullassa, kaukana Karjalassa vankka ja urhea uutisviljelijä nyt viimeisiä uniansa uinailee. Paljon hänen oli taisteltava ja kärsittävä, mutta hän ei koskaan tuumaakaan hievahtanut tärkeästä ja vastuullisesta etuvartiostansa. Katajaisella sitkeydellänsä ja suomalaisella jäntevyydellänsä hän esteet vaikeimmatkin voitti. Se suora suunta, johon Pietari Hannikainen ohjasi, se olkoon myös meidän.

Uusimman historiamme alalta.

Kirjoittanut

E. G. PALMÉN.

TH. REIN, *Johan Vilhelm Snellman.* Senare delen. I. Illustrerad. Helsingissä 1899, Otava. 400 siv. 8:o. Koottujen teosten tilaajille 5: —. (Myöskin ilmestynyt ylipainoksena; hinta 7: —).

— — — —, *Juhana Vilhelm Snellmanin elämä.* Suomentanut A. Meurman Kuvilla varustettu. Jälkim. osa. I. Helsingissä 1899, Otava. 421 siv. 8:o. Hinta 7: —.

M. G. SCHYBERGSON, *Ur Finlands konstitutionella historia 1809—1863.* Tre föredrag. Helsingissä 1898, G. W. Edlund. 88 siv. 8:o. Hinta 2: —.

— — — —, *Kuvauksia Suomen perustuslaillisen valtiolaitoksen historiasta 1809—1863.* Kolme esitelmää. Suomentanut K. H. Helsingissä 1899, G. W. Edlund. 89 siv. Hinta 1: 25.

Lähimmän ajan tarkka ja puolueeton kuvaaminen on aina ollut ja tulee aina olemaan historioitsijan vaikeimpia tehtäviä. Siitä Suomenkin uusin kirjallisuus tarjoo valaisevia todisteita.

Ensimäisiä, jotka meillä ottivat kuvatakseen tapaukset tältä vuosisadalta, vieläpä sen jälkimäiseltä puoliskolta, oli herra EDV. BERGH, teoksessa „Vår styrelse och våra landtdagar“ (1855—1891), puhumatta saman kirjoittajan toisinaan historiaa koskevista sanomalehtikirjoituksista, jotka säilyvät viiden vuosikymmenen sanomalehdistössä. Valitettavasti tämä suuri tuotteliaisuus vaikuttaa paljoudellaan enemmän kuin laadullaan. Mainitut teokset ovat melkoiseksi osaksi hätiköimällä kokoonhaalittu varasto, mihin kaikenlaiset — eikä aina hyvin valitutkaan — referaatit, otteet ja puheet ovat sullotut yhteen; tekijä ei edes ole koettanut sulattaa muistiinpanojaan kokonaisuudeksi. Kun herra Bergh sittenkin ottaa hyvinkin itsetietoiselta kannalta arvostellaksensa henkilöitä ja tapauksia — esim. 1865 vuoden rahasuorituksen johdosta antamalla J. V. Snellmanille sen arvolauseen, että muka „hänen kansantaloudelliset tietonsa olivat vasta-alkajan (elementära) sekä sulautumattomat ja kypsymättömät“ (m. t. I, siv. 469, 470), niin tämä kyllä lienee monellekin lukijalle hankkinut makean naurun, mutta se on sittenkin varsin mahdollista, jopa luultavaakin, että herra Bergh itse tässä kohden täydellä vakaumuksella luulee lausuvansa tieteen viimeisen sanan asiassa.

Sama teos tarjoo kuitenkin pahempiakin loukkauskiviä sille lukijalle, joka kritiikillä varustettuna siihen tutustuu. Kun herra Bergh ylen tärkeässä asiassa työntää oman personallisen kantansa esille jälkimaailman lahjomattoman tuomion sijasta, sekä lukijaa oikealle tolalle 1860-luvun tapausten ymmärtämiseen johtaaksensa ilmoittaa (siv. 116, 117) että »*me* pidämme suurena erehdyksenä Snellmanin puolesta, ettei kielikysymystä esitetty valtiopäivillä", sekä että »*me* olemme vakuutetut, että asia siten olisi saanut ratkaisunsa pikemmin ja paremmin"; kun hän sitä paitsi vetoo julkisten keskustelujen voimaan „pakoittaa yksityisiä ja personallisia tarkoituksia häveliäämpään kantaan", niin tämä kaikki vastustamattomasti pakoittaa päätöksiin, joitten kärki kääntyy juuri herra Berghiä vastaan. Sillä se, joka on ottanut vähänkin tutustuaksensa kielikysymyksen aikaisempiin vaiheisiin, — joko sitten Helsingfors Dagbladin palstoista, joissa herra Bergh vuosina 1863 ja 1864 oli johtavana henkilönä ja tärkeimpänä kirjoittajana, tahi Meurmanin oivallisesta kirjasesta „Kuinka suomenkieli pääsi viralliseksi" (vert. erittäin siv. 15—43) — ei voi unohtaa, että juuri Helsingfors Dagblad puoluelaisineen silloin väitti, että kieliasia sopivimmin suoriutuisi hallinnon toimesta, kansanedustajain siihen ensinkään puuttumatta. Peljäten että joku sen ajan suomenmielisistä ehkä voisi muuten päästä kansanedustajaksi, vakuutti Dagblad, että olisi „arveluttavaa jos valiokunta (Tammikuun valiokunta) esiintyisi neuvonantajana hallinnollisissa asioissa"; kieliasia oli „puhtaasti hallinnollinen tehtävä, joista hallitsija Yhdistys- ja vakuuskirjan nojalla päättää sillä tavalla kuin hyödyllisimmäksi näkee"; eipähän kieliasia muka ollut toista laatua „kuin jos olisi kysymys uusien tilikirjojen käyttämisestä valtion tulo- ja menolaskuissa". Mahdotonta on ettei hra Bergh v. 1885 olisi tietänyt mitä hän itse ystävineen oli 1860-luvulla puolustanut, ja kun hän sittenkin, itse korkeammalle kohotaksensa sekä entistä vastustajaa halventaakseen esittää nuo asiat ihan väärässä valossa, osoittaa tämä paraiten, ettei julkisuus sekään aina riitä „pakoittamaan yksityisiä ja personallisia tarkoituksia *häveliäämpään* kantaan".

Eikä siinä kyllin. Aivan äskettäin sama herra Bergh on uskaltanut astua vieläkin askeleen eteenpäin, joko hän sitten luulee entisten keinojen unohtuneen tahi vaativan jatkoa. Tällä kertaa hän itse ottaa pukeutuakseen lojalisuuden vaippaan, — kylläkin omituinen näkö, kun muistaa hänen osallisuuttaan Töölön vaarallisessa ilveilyssä sekä sitä inhoa, millä

hän valtiollista nöyryyttä katselee. Mukana olleena hän ottaa korjataksensa herra Reinin muka „erehdyttävää ja yksipuolista kantaa“ luulottaen lukijaa, että kreivi Berg muun muassa olisi tullut vihatuksi siitä, ettei hän kyllin voimakkaasti puolustanut Suomen rannikkoa liittovaltoja vastaan. Loppuponsi on että Snellman oli kreivi Bergin kätyri, Topelius miehuutta vailla j. n. e., sekä että heitä sen johdosta halveksittiin (Hufvudstadsbladet, n:o 309, 14 p. marraskuuta).

Nämät jutut herra Rein kumosi saman lehden 314 numerossa (19 päiv. marraskuuta) osoittamalla muun ohessa, että kreivi Bergiä nyt moitittiin toimista tai toimettomuudesta, jotka kuuluivat aikaan *ennen* hänen nimitystään kenraalikuvernööriksi ja saapumistaan Suomeen. Lyhykäisyydessään vastine oli niin surmaava, ettei herra Bergh tietysti ole uskaltanut siitä hiiskua sanaakaan. Silleen voisikin koko asian heittää, jollei tietäisi miten nopeasti sanomalehtikirjoitukset joutuvat unholaan. Mutta koska tuolla näennäisesti kreivi Bergiä vastaan tähdätyllä muistutuksella oikeastaan on tarkoitettu ikuistuttaa vuosikymmeniä kestänyttä panettelua, jolla useat kirjoittajat ja „johtajat“, herra Bergh ensi rivissä, ovat vetäneet lokaan Snellmanin ja Topeliuksen kansalaiskunniaa, ja koska valheella joskus on pitkätkin jäljet, lienee lisämuistutus vielä paikallaan.

Herra Berghin asema Snellmania kohtaan on aina ollut kiivaan riitapuolen, eikä suinkaan tyynesti arvostelevan tuomarin. Vuonna 1861 hän kerskaillen vakuutti (Papperslyktan n:o 40) lukevansa „ikuiseksi kunniakseen“, että oli seisonut Snellmanin vastustajain joukossa „ollen Suomessa ensimäinen, joka julkisesti paljasti Snellmanin taktikan“; samassa hän sanoi toivovansa, ettei historia koskaan tätä asiata unohtaisi. Monestipa herra Berghillä sitten on ollut syytä näitä ja muita sanojansa katua: se mies, jota hän seuralaisineen jo luuli moralisesti tappaneensa, on kohonnut kohoamistaan, Topeliuksen käypi samoin, kun sitävastoin panettelijain joukkue on saanut lymypaikkoihin luikertaa häpeätänsä kätkemään. Jos eivät vanhat panettelut tässä kohden ole ajan pitkään tepsineet, eivätpä uudetkaan vetele, — ei liioin jos niin törkeihin silmänkääntäjätemppuihin luottaa kuin tässä tapauksessa on tapahtunut. Ja ennen kaikkea sopisi herra Berghin muistaa, ettei voi historiassa enemmän kuin raastuvanoikeudessa olla tuomarina ja asianajajana yhtaikaa.

Aivan toisella tavalla toinen, aikoinaan liberaliseen puolueeseen kuulunut mies, AUGUST SCHAUMAN vainaja on esittänyt omaa aikaansa.

Hänen kuvauksensa „Från sex årtionden i Finland“ ei yritä olla varsinaista historiaa, vaan on parhaasta päästä omia elämänmuistoja, mutta sekä hauskoja että luotettavia. Kirjoittaja on näet voinut nojautua aikojen kuluessa tehtyihin muistiinpanoihin, eikä siis tee semmoisia virheitä, joita usein tapaa jäljestäpäin kirjoitetuissa memoareissa. Sitäpaitsi herra Schauman on silmin nähtävällä totuudenharrastuksella ja maltilla esittänyt asiat, uskaltaen suoraan tunnustaa omia virheitä ja entisen vastustajan ansioita, (vert. esim. miten hän esittää polemiikkiansa Snellmanin kanssa v. 1861, jonka vertaista kiivaudessa ei ole kuultu, nähty Suomessa). Niin vähillä vaatimuksilla kuin teos ilmestyykin, ansaitsee se siis historioitsijan sekä historian ystävien täyttä huomiota, liioin kun kuvaukset itse esitystapansakin puolesta ovat erityisellä huolella laaditut, joten aina tulevat säilyttämään sijansa kirjallisuudessamme.

Tunnettu kirjoittaja, joka myöskin on kosketellut tämän pian loppuun kuluneen vuosisadan historiaa, on herra Vilh. Lagus. Hänen „Några blad ur finska högskolans kanslersbok“ sekä J. J. Nordströmin elämäkerta ovat etupäässä tässä muistettavat. Niitä vaivaa kuitenkin puute, joka on melkein koko vanhalle „kunnianmuisto“-kirjallisuudelle ominainen: kuvattavan ylistäminen voittaa historiallisen kritiikin. Ei tietysti tahdota valehdella; tehdäänpä joskus laajojakin tutkimuksia asian selvittämiseksi, mutta tuo panegyriikkiin taipuva esitystapa, puhumatta kaunopuheliaisuuden vaatimuksista, houkuttelee asianomaista katsomaan asioita niin yksipuolisesti kuvauksen esineen näkökannalta, että muut näkökohdat jäävät ikäänkuin oikeudettomiksi. R. H. Rehbinderin kannalta katsoen Arvidsson ja hänen ystävänsä ovat vaarallisia frondöörejä, eikä J. J. Nordström useitten vastustajainsa kannalta katsoen voisi aivan edullisessa valossa esiintyä. Lehtiänsä kanslerienkirjasta kirjoittaessaan herra Lagus seisoo hyvin virallisella kannalla, mutta Nordströmiä hän liiaksikin ylistelee — tässä R. Castrénia ja vapaamielisten aikalaisten kirjeitä noudattaen. Varmaan herra V. Lagus olisi meille varsin vähän kiitollinen, jos joka sana täytenä totena pidettäisiin, joten vanha W. G. Lagus, Nordströmin melkein alituinen ja katkera vastustaja, samassa tuntuvasti alenisi.

Nämä piirteet entisten kirjoittajain merkityksen kuvaamiseksi viittaavat jo siihen, että avara ala tarjoutuu, jos ankaria vaatimuksia nou-

dattaen tahdotaan uusinta historiaamme esittää. Kaksi uutta teosta on tällä kertaa arvosteltavanamme, jotka molemmat esittävät tätä aikaa.

Otettakoon herra Schybergsonin kuvaus ensin puheeksi, se kun aineensa puolesta menee taaksepäin aina Porvoon valtiopäiviin saakka, vaikka kirjoittaja kyllä ei yritäkkään antaa täydellistä esitystä; hän tarjoo vain kuvauksia Suomen perustuslaillisen valtiolaitoksen historiasta.

Tämmöinen tehtävän rajoitus voikin kyllä itsessään olla oikeutettu, jos vain ei anneta aineelle väärää valoa jättämällä pois mikä kokonaisuuden oikeata arvostelemista varten on ihan välttämätöntä. Niin on kuitenkin tässä tapauksessa käynyt; kehityksen piirteet tuntuvat meistä aivan auttamattoman katkonaisilta. Toisessa paikassa (Uuden Suomettaren n:ossa 304) on toinen kynä jo ottanut valaistaksensa, millä tavoin herra Schybergson on työnsä suorittanut: Snellmanin merkitys jääpi melkein kokonaan syrjälle.

Herra Schybergson on tosin koettanut kantaansa sillä puolustaa (U. S. n:o 307), ettei Snellman vielä ennen v. 1863 vaikuttanut valtiomiehenä. Selitys on kovin ontuva, jopa lapsellinenkin: valtiomiehyys ja sènaattorinarvo eivät silloin enemmän kuin nytkään ollut yhtä ja samaa. Valtiomieheksi kutsutaan valtiotieteellisessä ja historiallisessa kirjallisuudessa henkilö, joka tieteellisesti tahi käytännöllisesti on ottanut valtioelämään vaikuttaaksensa, sekä sillä alalla, etenkin käytännöllisessä politiikissa, *kohoaa erityiseen merkitykseen.* Puhumatta siitä, että Snellman jo professorina sai tilaisuuden tavalla, jolla ei Suomessa ole vertaistansa, antaa neuvoja korkeimmille sekä vaikuttaa tärkeimpien asiain ratkaisuun, on hän useissa kohden muodostanut, jopa luonut koko kansamme valtiollisen kannan tuleviksi ajoiksi, — mutta siitä herra Schybergson ei näy tietävän tai tahtovan tietää mitään. Laiha lohdutus sitten, jos suvaitseekin tunnustaa Snellmanin tuloa senaattiin „uuden aikakauden aluksi“, sillä pienipä osa Snellmanin vaikutuksesta perustuslaillisen asemamme selventämiseksi ja vakaannuttamiseksi jääpi historian kuvattavaksi, jos se vain on huomioonotettava, mikä tehtiin 1 päivästä heinäkuuta 1863 maaliskuun loppuun 1868. Millaiseksi herra Schybergson tätä vaikutusta käsittää, näkyy muuten hänen sanoistaan että „Snellmanin tehtäväksi jäi panna toimeen paljon siitä, mitä Langenskiöld oli pannut alkuun“.

Toinen esimerkki siitä miten mielivaltaisesti kirjoittaja aineensa silpoo. Suomen perustuslaillisen valtiolaitoksen historiaan luuljsi kuuluvan muun

muassa senkin seikan, että Suomen perustuslait, jotka sitä ennen olivat useimmille nimeltäänkin tuntemattomat, v. 1861 ja 1862 annettiin ulos maamme molemmilla kielillä, ollakseen siitä lähin tavattavissa ei vain valtiopäivämiesten vaan jokaisen yleisiä asioita harrastavan kansalaisen kodissa. Mutta tämäkään tapaus, jonka merkityksestä esim. Aug. Schauman on kylläkin selvän huomautuksen antanut, ei herra Schybergsonin esitykselle näy olevan laisinkaan tarpeen. Tuskin tarvinnee laiminlyönnin merkitystä selittää. Yhtä hyvin voisi nykyisen ajan Suomessa ilmestyvästä aikakauskirjallisuudesta puhuessa jättää tieteelliset julkaisut, Finsk Tidskrift niiden joukossa, unohtumaan, mutta tämäpä kai herra Schybergsonista olisi vähemmin asianmukaista.

Yhteen huomautukseen antaa tämä teos vielä aihetta. Suku Tengström kaikkine haaroineen on kyllä ollut tärkeä, varsinkin meidän kirjallisuudenhistoriassamme, mutta niinpä sen merkitystä onkin usein siihen määrin katseltu sukurakkauden suurennuslasilla, ettei jää tarpeeksi sijaa sille kritikille, jota tieteellinen kanta vaatii. Klassillisen retoriikan ylenpaltisuus voipi johonkin määrin Lagusten asemaa tässä kohden puolustaa, siitä puhumatta, että he seisoivat kuvattavaa henkilöä lähempänä, mutta kummalta tuntuu, kun samaa puolueellisuutta vielä näkee kolmannen polven miehissä. Kerta toisensa perästä herra Schybergson ylistelee J. Tengströmin kykyä, joka olikin suuri, mutta sitäpaitsi hän ottaa puolustaaksensa saman miehen arveluttavaa kantaa v. 1808, — jolloin Tengström jo ennen Viaporin antaumista salaisesti kääntyi Aleksanteri I:n puoleen, esiintyen päälle päätteeksi valheellisesti yliopiston konsistorin nimessä. Jos onkin tunnustettava, että tästä on koitunut hyvää, tuntuu käytös olevan siksi läheisesti sukua Sprengtportenin kannan kanssa, että herra Schybergsonin puolustus (siv. 6) kummastuttaa; R. Castrén oli tässä kahden varovaisemmalla kannalla. Se äkillinen käännös n. k. neologiasta ahdashenkiseen oikeauskoisuuteen, joka Tengströmin uskonnollisissa kirjoituksissa tulee näkyviin (vert. väitöskirjoja De expiatione Christi vicaria ja De fide revelationi habenda), nosti hänet kyllä piispanistuimelle, mutta yhdessä muitten seikkojen kanssa se teki monen entisen ihailijan hänen katkeraksi vihamiehekseen, eikä tietysti tuommoinen mielipiteiden keikahdus ole omansa lisämään jälkimaailman luottamusta miehen luonteeseen.

Yksityisistä kirjeistä on kuvaukseen otettu paljon pikkupiirteitä; joskus kertomusten todenperäisyys ei ole täydelleen taattu. Joku nimivirhe

on pujahtanut esitykseen: esim. *Erik Wilhelm* Svedelius (suomennoksessa oikaistu). Mitään *Karl Berndt* Federleytä historiamme ei tunne; edellinen nimi on liikaa, mistä lienee tullut.

Jos meidän on täytynyt oikaisuja tehdä edellämainittuihin teoksiin nähden, on herra Reinin kuvaus Snellmanista sitävastoin niin eheä, täydellinen ja oikea, ettei arvostelijalla ole siihen paljon mitään muistutettavaa. Ensimäistä osaa on Valvojassa aikoinaan jo arvosteltu (v. 1895, siv. 502—506), ja toisen osan nyt ilmestyneestä edellisestä puoliskosta voipi sanoa, että se kenties täyttää vieläkin korkeammat vaatimukset. Mikään historiallinen esitys ei tähän asti ole tarjonnut niin luotettavaa kuvaa aikakaudesta 1855—1863 kuin Snellmanin elämäkerta, sellaisena kuin se on herra Reinin kädestä lähtenyt. Niinpä tämä biografinen kuvaus itsestään laajenee koko aikakauden historiaksi, kun sitävastoin yritys kirjoittaa ajan historiaa ilman Snellmania on osoittanut vievänsä huonoille perille.

Olemme todellakin pulmassa, jos tahdomme valita ne osat mitkä herra Reinin kirjassa etupäässä ovat mainittavat valaisevina ja lukijan huomiota kiinnittävinä, sillä ne kilpailevat voitosta. Elävästi esiintyy ensi luvussa, jonka nimityksenä on „Näköala seestyy“, 1850-luvun alussa vallitsevat mielipiteet Suomen tulevaisuuden suhteen, ja me saamme jo siitä täyden vakuuden, miten viisas ja oikea se ehdottoman lojalisuuden kanta oli, jonka johdosta Snellmania on koetettu matelijaksi leimata. Toinen luku on omistettu Snellmanin vaikutukselle yliopiston opettajana, ja tarjoo muun muassa erinomaisen valaisevan ja selvän yleiskuvan hänen tieteellisestä järjestelmästään. Samassa luvussa saapi myös tietoja siitä, miten sama mies sai yliopistoa ja maamme kouluja koskevissa ylen tärkeissä kysymyksissä olla korkeiden asianomaisten neuvonantajana. Kolmannessa luvussa tulee Snellmanin vaikutus sanomalehtimiehenä esitetyksi, ja hänen ystävällinen suhteensa Fredrika Runebergiin on siinä idyllintapaisena välinäytöksenä taistelujen lomalla.

Neljäs luku on omistettu kysymyksille, joilla on mitä suurin merkitys: saadaan lähemmältä tutustua noiden ystäviemme kantaan, jotka toisella puolen Pohjanlahtea pauhasivat muka Suomen hyväksi, samassa kun olivat tehdä Suomelle enemmän pahaa kuin ikinä saattoivat aavistaa. Varsin selvä on erittäinkin ruotsalaisten välinpitämättömyys Suomen hävittämisestä tahi mahdollisesta jakamisesta. Samassa

saamme luotettavan perustuksen arvostellaksemme eräitä kovin kuuluisia riitakirjoituksia, joilla Snellman tosin uhrasi suurimman osan nauttimaansa kansansuosiota, mutta samassa teki lopun ylen vaarallisista valtiollisista vehkeistä. Mallikelpoisella puolueettomuudella esittää herra Rein nämä asiat, tunnustaen heikotkin kohdat Snellmanin esiintymisessä milloin niitä on, mikä tosin ei ole usein asianlaita. Kuvaus valaisee selvästi, miten yleinen mielipide ja yli koko rintaman nostettu huuto: *alas!* ei vielä ole jälkimaailman tuomion luotettavana takeena. Silloisen Suomettaren miehet, Tikkanen y. m. peljästyivät huudosta ja notkuivat kuin kaislat myrskyssä, saavuttamatta sillä mitään muuta kuin silloisten ruotsinmielisten ynseätä suosiota hetkeksi.

Viidennessä luvussa tulee kenraalikuvernöörin ja Snellmanin väli puheeksi, ja selvitetään niin, ettei väärennyksiä käyttämättä voine siitä muistutuksen aihetta löytää. Samassa esitetään useita sanomalehtiriitoja niiltä ajoilta, joista Suomen tulevaa kansakoulujärjestelmää koskeva kenties on valaisevin. Ylen hauska on niinikään se kuvaus, joka tässä ja muissa paikoissa annetaan Suomen silloisista valtiomiehistä, — vaikka ei olisi odottanut, että he esiintyisivät niin pieninä kuin todellisuudessa osoittavat olevansa. Sitävastoin Aleksanteri II:n kuva kohoaa kohoamistaan, joko sitten valtiollista älyä tahi sydämen jaloutta kysytään.

Kuudennen ja seitsemännen lukujen sisällys on omistettu Tammikuun valiokunnan ajoille. Saapi tässä nähdä, miten kreivi Berg oli oikein arvostellut monta asiaa, kun sitävastoin Aleks. Armfelt juuri niissä, esim. suomen kielen oikeuksiin nähden, esiintyy kovin lyhytnäköisenä. Peli kulissien takana ei missään ole vielä sinnepäinkään niin selvästi ja täydellisesti esitetty. Langenskiöldin arvostelemiselle tämä kuvaus samoin on perustavaa laatua. Lopussa arvostellaan asemaa sellaisena kuin se oli v. 1863.

Tämä osa teosta on kauttaaltaan jännittävä, koska monet mahdollisuudet olivat edessä silloin juuri, milloin kansamme kalliimmat toiveet olivat toteutumaisillaan. Onneksi oli Suomen kansalla silloin hallitsija, jonka huolenpito alamaisistaan ja oikeudentunto olivat verrattomat, sekä sen ohessa kotona valtiomies sellainen kuin Snellman, joka käsitti aseman ja uskalsi vääriä suuntia kurittaa, — vaikkapa itse siitä tuli vihatuksi. Jälkimaailman kiitollisuus tuli hänen palkkiokseen; oma aika ei ymmärtänyt hänen ansioitaan tunnustaa.

Laajemmin ei tarvitse tästä teoksesta puhua, koska varmaan lukijoistamme joka ainoa, joka tahtoo uusimpaan historiaamme tutustua, itse ottaa siitä selkoa. Parempaa lukemista ei voikkaan usein mainita. Se tarkkuus ja tunnollisuus, jolla herra Rein on suorittanut tehtävänsä, on jo saanut sen ihmeen aikaan, että Snellmanin ainaiset moittijat joko ovat ääneti tahi täydesti tunnustavat hänen ansionsa. Suurempaa voittoa ei voi vaatia, kun muistaa miten äskettäin koetettiin siltä taholta arvostella Snellmania.

Suomennos on erinomaisella huolella tehty, tarpeellisen vapaasti, mutta tyydyttäen samassa tarkkuudenkin vaatimuksia. Loppuosaa koko teosta painetaan paraikaa ja lienee ensi vuoden alussa odotettavissa.

Yhteiskieli.

(Ajatelma, vihkosta vierähtänyt.)

Kirj.

J. H. ERKKO.

Ei yksin kieli sieluamme tulki,
sen luonnetta ja mieltä lausu julki,
se kauan tietty, tietty kasvojen
ja silmien ja muiden elinten,
jos tahtovat tai eivät, haastelevan
ja koko olentomme ilmaisevan.
Jokainen piirre, liike, toiminta
ja ryhti, seisonta tai astunta
pään päältä alkain alle jalkojen,
ne ilmaisivat mielen, luontehen,
kun tunteen hermosilmä tarkalleen
voi muodon tietä nähdä ytimeen.
Muut kielet turvata voi valheesen,
tää yhteiskieli kielii totuuden.

1899.

Yössä.

Kirj.

Viktor Rydberg.

Suom. Antti Rytkönen.

yyn' on lehto, ja järvi saa
ruusua suudellen uinahtaa.
Illan lempeä rusko nyt
templin kummult' on kelmennyt
hiljaa, uinuen hiljaa.

Tähdet merestä kohoaa,
hiljaa palmutki uinahtaa,
myrttilehdossa tuulonen
kerran huokasi viimeisen
hiljaa, uinuen hiljaa.

Neito Vellamon rannallen
nukkui peittohon sammalten,
nukkui lähtehen lorinaan,
rinta nousevi rauhaisaan,
hiljaa, uinuen hiljaa.

Unta hän näkee ihanaa;
ajan virta ja koko maa
nukkuu huolista, vaivoistaan
helmassa Kaikkivaltiaan
hiljaa, uinuen hiljaa.

Taidetta.

Musikkikatsaus.

Kirjoittanut

O. M—o.

Musikkielämä on meillä syksyisin hyvin vilkasta. Jo edeltäkäsin voi aina arvata, että syyskuussa ainakin kotoiset laulajattaret ja opintomatkoille pyrkivät taiteilijain-alut antavat konserttinsa. Lokakuussa alkaa sitten oikea musikki-„säsonki“, kun Filharmonisen seuran orkesteri ryhtyy työhönsä ja ulkolaisiakin taiteilijoita alkaa pujahtaa näille maille.

Tämän syksyn konserttisarja alkoi muutamien aloittelevien laulajattarien konserteilla, joista kuitenkin yksi sattui muiden joukosta myöhästymään aina joulukuuhun asti. Tarkoitan neiti Karin Heleniusta, jonka konsertti oli nykyään. Hänellä tuntuu muuten olevan edellytyksiä laulajattareksi, varsinkin äänivarojen puolesta, enemmin kuin neiti Rosina Tengénin toisella oppilaalla Constance Neumannilla. Ja enemmin luontaista viehkeyttä esityksessä, kuin kumpaisellakaan näistä, löytyi neiti Tengénin kolmannella oppilaalla, Pauline Baltscheffskilla. Tulevaisuus on osoittava, kuka näistä neitosista laulurastaaksi on kohoava, kuka puoliväliin väsähtävä. — Neidit Naemi Friberg ja Eva Gripenberg eivät kumpainenkaan konsertissaan täyttäneet, mitä heiltä olisi voinut odottaa. Edellinen lauloi kylmästi ja värittömästi, jälkimäinen soitti hyvin puolikuntaisesti. Kun

on pitemmän aikaa opintojaan jatkanut ulkomailla ja vielä valtion kannatuksella, ei pitäisi niin puolikuntaista konserttia antaa. — Yksi laulukonsertti on toki ollut, josta on voinut taiteellista nautintoa saada. Se oli rouva IDA EKMANin konsertti. Rouva E. on jo melkoisen pitkälle kehittynyt lied-laulajatar. Hänellä ei ole vielä kaikkia aloja hallussaan, mutta muutamissa lauluissa hänen erinomainen esityksensä vetää vertoja etevimpien lied-laulajattarien esityksille. Henkistä hienoutta ja sielun suuruutta kaipaa taas toisissa lauluissa. Kuten tunnettu, on hra KARL EKMAN maamme ensimäinen pianisti ja rouvaansa säestäessään, kuin myöskin kammarimusikkia esittäessään, on hän todella suuri. Solistina häneltä monin paikoin odottaisi pehmeyttä ja hienoutta enemmin, ja varsinkin Liszt-numeroissa helmeilevämpää, keveämpää teknikkaa. Muita kotoisia pianisteja on tänä syksynä esiintynyt: rouva SIGRID SUNDGREN-SCHNEEVOIGT sangen ansiokkaalla tavalla ja neiti LILLY v. HAARTMAN hyvin naisellisena ja arastelevana pianistina, jonka soitossa ei ole juuri paljoakaan makua, ei sisältöä. — Hra GEORG SCHNEEVOIGT herätti huomiota konsertissaan sillä suurenmoisella, hienolla esityksellä, jolla hän varsinkin pari klassillista numeroa tulkitsi. Hra S:n laulava ääni sellossa on erittäin lämmin ja miellyttävä, mutta siinä on lähellä se vaara, että se hyvin helposti voi muuttua liiankin imeläksi.

Ulkomaalaisista konsertinantajista veti ehkä enin huomiota puoleensa ruotsalaisen säveltäjän EMIL SJÖGRENin sävellyskonsertti. Tämä säveltäjä tarjosi meille kaikkensa ja me huomasimme, että hänen paras puolensa on pienten lyrillisten laulujen säveltäminen. Yleensä on Sjögrenillä paljonkin kaunista musikkia, mutta vähemmin syvää, sydämellistä, tuntehikasta, lämmittävää. Hänen konsertissaan avusti ruotsalainen viuluniekka TOR AULIN, taitava musikeri, pitkälle kehittynyt viulutaiteilija ja keskinkertainen säveltäjä. Useimmat Sjögrenin orkesteriteoksista on Aulin sovittanut orkesterille. Sjögrenin laulujen etevänä tulkitsijana esiintyi kreivitär EBBTH MÖRNRR, joka aikaisemmin antoi omankin konsertin ruotsalaisilla lauluilla ja romansseilla. Kreivitär M:llä on pieni ääni ja vaatimattomat esitykset, mutta tarpeeksi kumpiakin voidakseen pieniä lauluja yksinkertaisesti ja sisällyksenmukaisesti esittää. — Rouva PETTERSON-NORRIE eli mukana siinä mitä hän lauloi. Erinomaisella mimikillä ja äänensä taitavalla värittämisellä hän loi erittäin selvän kuvan laulussa kerrotuista tapauksista tai henkilöistä. Hänen alansa oli tuo keveämpi, iloisten pikku-

laulujen ja kylänrenkutuksien ala, mutta hän loi niiden esittämisestä eri taidelajin, jota ei suinkaan ole halveksiminen. — Vieraita laulajia on vielä esiintynyt barytoni OSKAR CARLBERG Ruotsista ja tenori FELIX SENIUS Pietarista, molemmat keskinkertaisia taiteilijoita. — Hiljan kuollut puolalainen pianotaiteilija ANTON v. KONTSKI sattui antamaan viimeisiä konsertteja — 83-vuotiaana — juuri Helsingissä. Hänellä oli ollut suuri elämäntyö takanaan ja hän oli ollut aikansa ensimäisiä pianotaiteilijoita. Vielä näin vanhanakin oli hänen soitossaan tarmoa, näppäryyttä ja voimaa, joka kerrassaan hämmästytti. Ja kun ajattelee, että tämä vanhus soitti ohjelmansa ulkoa ja oli Viipurissa kuullut muutamia suomalaisia säveleitä, joista hän konsertissaan laitteli jonkinlaisia „parafraseja" — niin ihmetellä täytyy ukon muistia.

ORKESTERIMME konserteissa on todellisen orkesteriharpun äänet viehättäneet korvaa ja antaneet erityisen, miellyttävän värin niille sävelteoksille, joihin se on kuulunut. Harpun soittaja ei tunnu mikään mestari olevan, mutta täyttää kuitenkin paikkansa harpunsoittajana paremmin kuin pianistina, jona hän myös usein esiintyy orkesterin solisteja säestäessään. Sietämätöntä on useinkin kuulla sellaista säestystä — ja kuitenkin orkesterin keskuudessa löytyy parempia säestäjiä. Miksi heitä ei käytetä? Myöskin on tänä syksynä antanut aihetta muistutuksiin se huolimattomuus ja välinpitämättömyys orkesterin soitossa, joka on monet esitykset tehnyt jotensakin ala-arvoisiksi. Meillä on *hyvä* orkesteri ja *hyvä* johtaja. Molempien velvollisuus on pitää huolta siitä, että saadaan myös hyvää musikkia kuulla, eikä ainoastaan sinfoniakonserteissa, vaan myöskin „populääreissä".

Tavanmukaiset *köörikonsertit* ovat myöskin tulleet annetuiksi. Niitähän on joka lukukausi molemmilla ylioppilaslaulukunnilla ja kaupunkimme ainoalla sekakoörillä, joka säännöllisiä konsertteja antaa, nim. Työväenyhdistyksen laulukunnalla. Ylioppilaskööreistä oli „Akademiska sångföreningen" mieslukuisampi ja esitti reippaita, voimakkaita lauluja erittäin hyvin. Hienommissa lauluissa vei taas Y. L:n etevä laulu voiton. Työväenyhdistyksen sekakööri tuntui olevan hyvällä kannalla nykyään. — Toivoa sopisi, että muutkin sekaköörit ja mieskvartetit, joita Helsingissä löytyy paljon, pyrkisivät siihen, että voisivat ainakin yhden konsertin vuodessa antaa — vaikka vain vaatimattoman kansankonsertin. Sehän olisi köörien elämälle ja edistymiselle sangen tärkeätä.

* * *

Musikkikatsaukseenhan oikeastaan kuuluisi myöskin selonteko niistä — aioin sanoa „lukemattomista" — kotimaisista sävellyksistä, joita tänä syksynä ja joulun alla on ilmestynyt, mutta koska en kuitenkaan voisi täydellistä luetteloa niistä antaa — niitä on näet vielä koko joukko tulossa ennen joulua — ja jokapäiväiset sanomalehtemme niistä kyllä huolen pitävät, tyydyn tällä kertaa vain mainitsemaan ne säveltäjät, joilta on tänä syksynä teoksia ilmestynyt. Ne ovat: Sibelius, Järnefelt, Mielck, Merikanto, Flodin, Melartin, Palmgren, Hartmuth, Ekman, Hedman, Nyberg ja Anna Tigerstedt. Ja yhteensä 25 eri vihkosta!

Kirjallisuutta.

Kaunokirjallisuutta.

HECTOR MALOT, *Koditon*, I, II. Suomentanut Teuvo Pakkala. (Otavan helppohintainen kirjasto N:o 38 ja 39). Helsingissä 1898, Otava. 218 ja 302 siv. 8:o. Kummankin osan hinta 1: 25.

Koditon on pikkunen poika, joka puolen vuoden vanhana varastetaan rikkailta ja ylhäisiltä vanhemmiltaan. Häijy sukulainen tämän tekee päästäkseen suvun perilliseksi ja päämieheksi. Ryöstetty lapsi jätetään Parisin kadulle, josta hänet löytää muuan työmies. Kun lapsella on hienot vaatteet, elättää mies häntä palkinnon toivossa. Kun poika on viettänyt lapsuutensa ensimäiset ajat hyvän kasvatusäitinsä luona, myö kasvatusisä hänet kuljeksivalle laulajalle ja eläintennäyttäjälle. Nyt alkaa pikku Remille mitä vaihtelevaisin aika. Yhdestä seikkalusta hän joutuu toiseen. Monenlaisia puutteita ja vastuksia hän saa kokea. Ja kun hänelle joskus tarjoutuu pysyväinen olinpaikka ja rauhallinen toimeentulo, pakoittaa kohtalon kovuus hänet taas liikkeelle. Hänen isäntänsä on kyllä hyvä hänelle, ja koettaa kasvattaa ja hoitaa häntä, mutta kulkulaiselämä on vaivalloista. Monesti ei ole yöpaikasta tietoa, eikä aina ruuastakaan, ja helposti joudutaan poliisin kanssa vastatusten. Remin isäntä kuolee ja hän saa kiertää yksin nuoremman toverin kanssa maailmaa. Kerran hän jo on tietämättään oikean äitinsä ja veljensä seurassa. Jonkun aikaa hän elää erään puutarhurin perheessä; myöhemmin hän on kaivostyössä ja mukana kaivosonnettomuudessa. Muuan häijy mies tahtoo petollisessa tarkoituksessa omistaa hänet lapsekseen, mutta hänenkin käsistään Remi pelastuu. Viimein hän löytää oikean äitinsä, tulee ylhäisen englantilaisen suvun päämieheksi, saa hyvän kasvatuksen ja tulee kelpo ihmiseksi.

Kirja on seikkailukirja; joka sivulla siinä tapahtuu jotain uutta. Opimme kuitenkin pitämään monesta kirjassa kuvatusta henkilöstä; pikku

Remistä, joka kaikissa vastuksissa tahtoo pysyä kelpo poikana eikä mitään niin kammoksu kuin epärehellisyyttä, hänen kelpo toveristaan Mattiasta, hänen isännästään, hyvästä vanhasta kasvatusisästään ja monesta muusta. Kirjassa on monta kaunista ja liikuttavaakin kohtaa, niinkuin esim. kertomus siitä kuinka Remi ja Mattia penni penniltä kokoavat ja säästävät 150 mk:aa, joilla ostavat lehmän Remin kasvatusäidille kiitollisuuden osoitteeksi. — Seikkailujen runsaudesta huolimatta on kuvaus kaikkialla todennäköinen. Luulemme kirjan miellyttävän kasvavaa nuorisoa ja monta vanhempaakin. Hengeltään se on hyvä, sisällykseltään raitis ja lämmintunteinen. Monenlaisia oloja oppii siitä nuori lukija tuntemaan; hän oppii myöskin huomaamaan, että kaikkialla ja kaikissa kansankerroksissa on kelpo ihmisiä, ja että kodittomistakin huoli pidetään.

O. R.

RICHARD MELANDER, *Sotalaivan valtaus.* Kuvaus 1808 vuoden sodasta. Tekijän luvalla suomensi Santeri Ingman. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 142 siv. 8:o. Hinta 2: —.

Suomen sota 1808—09 on yhä vieläkin suomalaisilla hyvässä muistissa. Siksi ovat myöskin kaikenlaatuiset kuvaukset tämän sodan vaiheista hyvin suosittuja. Omituista on, että suomalaiset novellinkirjoittajat eivät juuri ole tämän sodan ajoilta hakeneet aiheita kuvauksiinsa. Kenties Vänrikki Stoolin tarinain mahtava vaikutus on siitä estänyt. Sen sijaan ovat useat ruotsalaiset novelleissa kuvanneet tämän sodan vaiheita. Niitä on useita käännetty suomeksi ja etenkin nuoriso niitä mielellään lukee. Näitä on myös Richard Melanderin kirjoittama „Sotalaivan valtaus".

Siinä kuvataan pieniä merikahakoita Suomen rannikolla mainitun sodan aikana. Kemiön saaristossa on jonkun verran sekä ruotsalaista että venäläistä laivastoa. Nämä vakoilevat toisiaan, koettavat vallata toisiltaan laivoja ja veneitä ja estää toisiaan etenemästä. Maakansa on enimmäkseen ruotsalaisten puolella. Muuan venäläinen maakauppias ja joku maankiertäjä-talonpoika hankkivat venäläisille tietoja. — Kirjan pääsankarina on nuori luotsi, jonka seikkailuhalu johtaa ruotsalaisia palveluksilla auttamaan. Yhä selvenevä isänmaanrakkaus saa hänet rupeamaan varsinaiseksi sotamieheksi. Sotalaivan valtauksessa hän taistelee erittäin urhoollisesti, pelastaa esimiehensä hengen ja tulee vaarallisesti haavoitetuksi. Palkinnoksi hän saa kiitoksia päälliköiltään, kunniarahan ja — ihailemansa tytön rajattoman rakkauden.

Kirja löytänee nuorisossa hartaita lukijoita, ja onkin vallan sovelias sen käsiin uskottavaksi.

O. R.

Pikku poikani. Yksinäytöksinen näytelmä. Kotimainen alkuteos. Helsingissä 1899, Otava. 50 siv. 8:o. Hinta —: 80.

Aihe näytelmään on historiallinen.

— Maassa tapahtuu valtiollisia muutoksia. Mielet ovat levottomia, ja pidetään isänmaallisia kansalaiskokouksia, joissa keskustellaan päivän tapahtumista ja tuumitaan, mihin toimiin niiden johdosta olisi ryhdyttävä. Mutta on nuori, yleistä luottamusta nauttiva virkamies, joka salassa liittäytyy näille puuhille vihamielisiin viranomaisiin, antaa heille tietoja kokouksissa kävijöistä ja vakoilee heidän toimiaan. Hänen vaimonsa ei tästä tiedä mitään, luottaa rajattomasti mieheensä ja haaveksii pikkulastaan, jonka syntymistä hän juuri odottaa. Sattumalta nuori rouva saa tietää miehensä todellisen kannan ja hänen vehkeensä. Ajatellessaan, että hänen lapsensa täytyisi hävetä omaa isäänsä, surmaa nuori nainen epätoivoisena itsensä.

Tässä pienessä näytelmässä on aihe hyvin keksitty, sillä tausta on oivallinen, luonteiden edellytykset hyvin mietityt, ja niiden kehitys johdonmukainen. Mutta kaikki on niin suppeata, että näytelmä tuntuu pikemmin vain suunnitelmalta. Lukija ei ehdi kiintyä kehenkään näytelmän henkilöistä, ennenkuin näytelmä jo on loppunut.

O. R.

Oppikirjoja.

K. Raitio ja Herm. Niemi, *Äidinkielen opetusoppi*, Kansakoulu- y. m. alkeisopetuksen tarpeeksi. Kuopiossa 1899, Werner Söderström. 124 siv. 4:o. Hinta 1: 75.

Jo kansakouluopetuksen alkusuunnitelmaa meillä laadittaessa sai äidinkielen harjoitus varsin huomattavan sijan opetusohjelmassa. Kansakouluolojen kehittyessä saavutettu kokemus on yhä selvemmin näyttänyt toteen, kuinka tärkeä oppiaine äidinkieli on ja kuinka suurta hankaluutta sen puutteellinen taitaminen voi tuottaa yksin käytännöllisenkin elämän alalla. Kouluopetuksessa on äidinkielellä niin laaja ja monipuolinen ala, että tässä, jos missä, on opetustyö tarkoin suunniteltava ja työtapa tarkoin määriteltävä, jos mieli päästä toivottuihin tuloksiin. Mutta kansanopetuksen nykyisellä kannalla ollessa ei ole läheskään kaikilla opettajina työskentelevillä ollut tilaisuutta hankkia tätä varten tarpeellista opettajasivistystä, ja niin eivät monestikaan tulokset vastaa opetukseen uhrattua rehellistä työtä ja intoa. Ei nimittäin tässä suhteessa ole yksinomaan pidettävä silmällä kansakouluja, vaan on myös lukuunotettava kierto- ja kyläkoulutkin, joissa toimii opettajina henkilöitä, joista monikaan ei ole saanut erityistä valmistusta tehtäväänsä. On siis luonnollista, että näissä

kouluissa annettu äidinkielenopetus ei aina täytä edes ensimäisiä koneellisen harjoituksen vaatimuksia.

Kaikkeen edelläsanottuun nähden on nyt ilmoitettavana olevan kirjan julkaiseminen monin kerroin tervetullut kansanopetuksen alalla työskenteleville opettajille. Aivan paikallaan on se toivomus, jonka tekijät lausuvat kirjan esipuheessa, että tämän teoksen avulla, paitsi sen käyttämistä seminareissa, olisi mahdollista koettaa saada kiertokouluissa annettava ensimäisen lukemisen ja kirjoituksen opetus sopusointuun ja luonnolliseen yhteyteen kansakoulussa jatkuvan äidinkielen opetuksen kanssa.

Se runsas ja laajaperäinen aines, joka kirjaan sisältyy, on onnistuttu järjestämään perin aineenmukaisiin, mutkattomiin ja siten sisällyksen yleiskatsauksen saamista helpoittaviin jakoihin, joka seikka on suurena etuna kirjan käyttämiselle itseoppimista varten. Tältä kannalta asiaa katsoen olisi ainakin tämän kirjoittajan mielestä kirjan käytännöllisyydelle vieläkin lisäetuna, jos siihen olisi liitetty sisällysluettelo.

Kuinka suuren puutteen seminarityössä tämä ilmoitettavamme kirja on poistanut ja kuinka tervetullut sen ilmestyminen tämän työn menestymiselle on, sen arvaa ja tunnustaa jokainen, jolla on lähempää tekemistä seminarissa äidinkielen opetuksessa. Kirjan esitys läpeensä perustuu tarkan käytännöllisen opetustyön kautta saavutettuun runsaaseen ja monipuoliseen kokemukseen, ja siinäpä onkin selitys siihen, kuinka teoksen pieneen kokoon nähden siihen on saatu mahtumaan niin paljon käytännölliselle opetustyölle arvokkaita ohjauksia. Sekä seminarista valmistuville opettajakokelaille että varsinkin itseoppineille omin päin työskenteleville kansanopettajille olisi kirjan tuottama käytännöllinen hyöty vieläkin tehoisampi, jos siihen olisi jo ennestään löytyvien käytännöllisten ohjausten ja esimerkkien lisäksi otettu joitakuita opetustuntien malleja eri kansakoulun-asteilla, varsinkin ylemmillä, joilla melkein yleisesti lukukirjana käytettäneen kautta koko maan „Maamme kirjaa". Niin verraton kuin tämä sisällykseensä nähden onkin kansakoulukirjaksi, niin sen esitys paikoittain kysyy suurissa määrin opettajan taitoa tullakseen rikkaine aatteineen oppilaille täysin tajutuksi ja kokonaan heidän henkiseksi omaisuudekseen. Ehkä myöskin olisivat opetusopin historian alalle kuuluvat tiedot voineet joskus saada hiukan laajemman ja siten omin päin opiskeleville helppotajuisemman käsittelyn, niinkuin esim. *Stephani*'n opetustavan arvostelu s. 19. Mutta nämät ovat vähän merkitseviä kohtia verrattuina kirjan läpeensä sujuvaan ja asialliseen esitykseen.

Arvokkaasti sekä valitun sisällyksensä että siistin ulkoasunsa puolesta liittyy tämä teos siihen oppikirjain sarjaan, joka viime aikoina ilahuttavassa määrin on vienyt armaan äidinkielemme viljelystä

eteenpäin. Täydellä syyllä voi tekijöitä onnitella ja toivoa heidän kirjalleen laajaa levenemistä ja ahkeraa käytäntöä äidinkielen opetuksen laajalla viljelysmaalla.

M. W.

ELIS LAGERBLAD, *Kauppamaantieto* kauppaopistoja ja ominpäin opiskelua varten. Suomentanut Rob. Blomqvist. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 201 + 42 siv. 8:o. Hinta 3: 50.

Kauppamaantietoa koskeva kirjallisuutemme on tänä vuonna karttunut kahdella huomattavalla teoksella. Vuoden alussa julkaisi O. Hannikainen „Maantieteen oppikirjansa kauppakouluille" (vrt. Valvoja 1899, siv. 395—397) ja syksyllä — painonalaisena on kirja ollut kaksi vuotta — E. Lagerblad ruotsinkielisen Kauppamaantietonsa, josta samaan aikaan ilmestyi yllämainittu suomennos. Niiden tarkoitus on kuitenkin osittain erilainen. Edellinen on suunniteltu korvaamaan myös yleisen maantiedon oppikirjaa kauppakouluissa, joten se sisältää, paitsi elinkeinoja ja kauppa- ja rahaoloja koskevia seikkoja, myös katsauksen kunkin maanosan ja maan yleismaantieteellisiin suhteisiin. Jälkimäinen sitävastoin edellyttää tavallisen maantiedon tuntemista ja ainoastaan johdatukseksi muutamin piirtein kuvaa kunkin maan luontoa ja kansaa omistaen sitten varsinaisen esityksen kauppamaantieteellisille tiedoille. Sitäpaitsi on se tarkoitettu ei ainoastaan oppikirjaksi kauppaopistoja varten, vaan myöskin lyhyemmäksi käsikirjaksi kauppiaille, joilla ei ole tilaisuutta tutkia laajempia ulkomaisia teoksia, mutta jotka haluavat tutustua elinkeinojen ja erittäinkin kaupan nykyisen kehityksen pääpiirteisiin eri maissa.

Näitä molempia tarkoituksia silmälläpitäen on tekijä puheena-olevassa teoksessa osittain poikennut oppikirjojen usein kaavamaisesta, luettelevasta esitystavasta ja koettanut muodostaa esitystään vapaammaksi ja selittelevämmäksi kuin oppikirjoissa on tavallista. Että kirja on tämän kautta tullut hauskemmaksi ja helpommaksi lukea varsinkin niille, jotka sitä ulkopuolella koulua käyttävät, on luonnollista. Erittäinkin ovat huomattavat tekijän vilkkaat kuvaukset merkillisimmistä liikeilmiöistä tai liikkeen välittäjistä, joista useat ovat varsin onnistuneita, esim. kuvaukset Volgasta, Lontoosta, Parisin pörssistä, Wieliczkan suolakaivoksista y. m. Tällaiset ovat lukijalle epäilemättä varsin tervetulleita, eikä kirjalle olisi suinkaan ollut vahingoksi eikä sen käyttämistä oppikirjanakaan vaikeuttanut, jos niitä olisi ollut useammistakin kauppamaailman merkillisyyksistä kuin mitä kirjassa on tavattavissa. Poikkeuksen tavallisten maantieteiden esitystavasta tekee myös koko esityksen järjestely. Tekijä ei ryhmitä kaupunkien ja liikekeskuksien esitystä yleisten maantieteellisten näkökohtain tai kaupunkien väkiluvun mukaan, vaan ottaa jakoperusteeksi luonnonsuhteet tai elinkeinohaarat esittäen siis erikseen, mitä kau-

pungeissa tai liikekeskuksissa on teollisuuden suhteen huomattava ja erikseen, mikä merkitys niillä on niinhyvin meri- kuin sisämaan kauppaan katsoen. Mielestämme onkin tällainen järjestely paikallaan kauppamaantiedossa, joka jo edellyttää lukijalla yleismaantieteelliset seikat olevan selvillä ja jonka tarkoitus on esittää juuri eri seutujen kaupallista ja elinkeinollista merkitystä.

Kirjan kaksinainen tarkoitus tehnee kuitenkin, että esitys joskus tuntuu keveämmältä ja ylimalkaisemmalta kuin mitä oppikirjan kannalta katsottuna olisi ollut suotava. Varsinkin Suomen suhteen olisimme toivoneet yksityiskohtaisempaa ja muutamissa suhteissa tarkempaa esitystä. Koskiemme merkityksestä teollisuudelle ei ole mainittu mitään, vaikka meillä tässä suhteessa on verrattoman suuri kehityksen mahdollisuus ja niiden voimaa jo osittain teollisuuden palvelukseen käytettykin. Maaseudun teollisuus- ja liikepaikkoja löytyy useita, jotka kotimaan kauppamaantiedossa ansaitsisivat muistamista, mutta joista ei kirjassa ole huomautettu. Mainittakoon esim. Pitkäranta, Suomen suurimpia vuorityö- ja teollisuuslaitoksia, työskennellen noin 1,500 työmiehellä, josta ei puhuta mitään. Mainitsematta on myös jäänyt Tampereen vapaakaupunginoikeudet ja niiden merkitys seudun teollisuudelle ja kaupalle. Paperiteollisuudestamme, puutavaraliikkeestämme, meijeritoimestamme, voiliikkeestämme, Tampereen tekstiliteollisuudesta j. n. e. olisivat yksityiskohtaisemmat kuvaukset samaan suuntaan kuin muidenkin maiden huomattavimmista liikeilmiöistä olleet paikallaan. Ulkomaidenkin liikeilmiöistä on joskus tärkeäkin jäänyt pois. Niin ei esim. Venäjän naftaliikkeestä, joka Yhdysvaltain rinnalla on maailman tärkein, mainita mitään. Eri maiden välisiä kauppasuhteita koskevia yleisempiä numerotietoja, samaan tapaan kuin Suomea koskevassa osassa, emme suinkaan, kuten tekijä, pitäisi muidenkaan merkittävämpien kauppamaiden esityksessä tarpeettomina, vaan päinvastoin välttämättöminä, koska ilman niitä selvän käsityksen saaminen kaupan suuruudesta eri maiden välillä lienee mahdoton. Näiden esittäminen tekstissä ei suinkaan tekisi liitteenä seuraavaa tilastollista osaa, joka muutoin on varsin valaiseva, tarpeettomaksi. Tämän liitteen muista hyvistä puolista mainittakoon vielä, että se sisältää selityksiä tärkeimmistä kauppatavaroista ja outojen sanojen merkityksestä ja on monelle lukijalle epäilemättä tervetullut.

O. Hannikaisen oppikirjaan verrattuna sisältää kysymyksessä-oleva paljon vähemmän tietoja, mutta on monessa suhteessa hauskempi ja helppotajuisempi. Niiden käyttäminen oppikirjana riippunee niiden osittain erilaisesta tarkoituksesta ja siitä suunnitelmasta ja tuntimäärästä mikä kysymyksessä-olevan aineen opetuksella koulussa on. Molemmat epäilemättä vastaavat sitä tarkoitusta, jota varten ne ovat kirjoitetut. Lagerbladin kauppamaantieto sisältää selvän ja helppotajuisen, kauppamaantieteelliseltä

kannalta tehdyn esityksen kaupan ja elinkeinojen nykyisestä tilasta pääpiirteissään eri maissa, ja voi sitä tämän selväpiirteisen ja asiallisen, mutta samalla hauskan ja huvittavan esitystapansa takia suosittaa sekä oppikirjaksi yleisen maantiedon jatkona kauppakouluillemme että myöskin lukukirjaksi niille ammattimiehille tai asianharrastajille, jotka siinä esitettyihin seikkoihin haluavat tutustua.

Suomentaja ansaitsee kaikkea kiitosta vaikeasta, mutta huolellisesti ja hyvin suoritetusta työstään.

J. H. W.

A. J. Mela, *Koulun eläinoppi*. Helsingissä 1899, Otava. X + 249 + 148 siv. 8:o. Tekstissä 1017 kuvaa. Hinta 5: 50.

J. E. V. Boas, *Eläintieteen oppikirja kouluja varten*. T:ri B. Haij'in toimittamasta ruotsalaisesta painoksesta suomeksi toimittanut K. M. Levander. Porvoossa 1899, Werner Söderström. 244 siv. 8:o. Tekstissä 321 kuvaa. Hinta 4: 50.

Uusi, nykyisiin kouluoloihimme sovellettu eläintieteen oppikirja on jo kauan ollut tarpeen vaatima. Nyt on niitä painosta ilmestynyt kaksikin yhtaikaa, lehtori A. J. Melan „Koulun eläinoppi“ ja toht. K. M. Levanderin toimittama Boaksen „Eläintieteen oppikirja“.

Nykyään, jolloin luonnonhistorian opetus aloitetaan jo koulun ensi luokalla ja päätetään viidennellä, on tuo vanha ja kauan käytetty oppikirja: Salosen „Zoologian alkeet“ käynyt liian laajaksi. Sitäpaitsi on Salosen oppikirjaa aina moitittu vaikeaksi ja opettajan on täytynyt siitä opetuksessa poistaa useita liian pitkäveteisiä kohtia, mutta toisin paikoin taas tehdä lisäyksiä. Perin haitallinen seikka on myös ollut se, että Salosen oppikirjassa on hyvin harvoja tekstikuvia, joten oppilaan on täytynyt hankkia itselleen erityinen kuvasto, jota hän kuitenkin ani harvoin tulee käyttäneeksi. Olen itse monesti huomannut, miten vaikea on ollut saada oppilasta käyttämään sitä, ja kuitenkin on tuiki välttämätöntä, että oppilaat saavat nähdä ainakin kuvattuina ne esineet, joista opettaja heille kertoo tai joista he kirjasta lukevat. Hyvä kuva on monta vertaa opettavampi, kuin pitkät jos kuinkakin tarkat selitykset.

Mainitut oppikirjat tarjoavat Salosen oppikirjaan nähden monta hyvää etua. Kummalle käytännössä on etusija annettava, siitä saattaa löytyä eri mielipiteitä. Tietääkseni on Boaksen oppikirjaa jo aikaisemmin käytetty eräissä maamme ruotsalaisissa oppilaitoksissa, joten oppikirjan käyttämisessä lienee saavutettu jonkunlainen kokemus ja olen oppilastenkin kuullut kehuvan sen hyviä puolia.

Salosen oppikirjan rinnalla on Boaksen oppikirjalle epäilemättä etusija annettava. Teksti on selvä, helposti tajuttava ja asiallinen sekä verrattain lukuisilla ja hyvästi valituilla kuvilla valaistu. Kuitenkin on oppi-

las pakoitettu sen ohella käyttämään erityistä kuvastoa, sillä kokonaiskuvia tekstissä luetelluista lajeista on hyvin harvoja. Paksummalla stiilillä painetut nimet helpoittavat suuresti yleissilmäystä. Luurangottomat eläimet ovat kuitenkin liian lyhyesti ja vaillinaisesti esitetyt, ja monet ryhmät jäävät sen kautta oppilaille kerrassaan epäselviksi.

Lehtori Melan oppikirjassa esitetty menetelmä ei ole myöskään aivan uusi. Onhan hän opetuksessaan jo useita vuosia Suomalaisessa normalilyseossa seurannut samaa opetustapaa ja saavuttanut tietääkseni erinomaisia tuloksia. Jos kohta lehtori Melalla ei ole ollut antaa oppilaittensa kouraan uutta oppikirjaansa, on hän ainakin esittänyt heille kaiken sen, minkä oppikirja nyt tarjoo, ja he ovat myöskin saaneet nähdä joka eläimen, joka esitetyn seikan ruumiinrakennuksesta, biologiasta y. m. joko seinätauluihin painettuna tai opettajan taululle piirustamana. Nyt oppilaat näkevät tämän kaiken kirjassaan painettuna, joten heidän ei tarvitse turvautua ulkomuistiin siitä, mitä heille luokalla näytetään.

Hra Melan monivuotiseen kokemukseen perustuva oppikirja on kerrassaan mallikelpoinen. Sellaista kirjaa olen minäkin uneksinut, vaikka sen aikaansaamista olen pitänyt sangen vaikeana. Jo kirjan ulkoasu viehättää, ja runsaat, taidolla valitut kuvat herättävät välinpitämättömänkin harrastusta. Mainitsen siitä vain, miten esim. Sortavalan lyseossa erään luokan oppilaat kääntyivät puoleeni pyynnöllä, että saisivat vaihtaa vanhan oppikirjansa Melan uuteen.

Kirjan teksti on tosin aivan lyhyt, ja monet seikat vain mainitsemalla mainittu, mutta sittenkään ei jää mikään epäselväksi, sillä oppilas näkee vieressä heti kuvan ja sen alla selvän, seikkaperäisen selityksen. Sanottaneen ehkä, että oppilaat eivät kiinnitä huomiotansa kuvaselityksiin; tässä kohden olen kuitenkin toista mieltä. Kuva kiihoittaa oppilaan uteliaisuutta ja pakoittaa hänet vastoin tahtoaankin hakemaan siihen selitystä.

Useiden eläinten ja ryhmien nimien suomennokset ovat myöskin hyvin sattuvia ja kuvaavia, ja mielestäni on ilahuttava seikka se, että tekijä on ryhtynyt uusien nimityksien laatimiseen. Myöskin on ansioksi luettava, että eri ryhmien ruumiinrakennukseen on kiinnitetty entistä suurempaa huomiota. Lukuisat anatomiset kuvat helpoittavat suuresti semmoistenkin ryhmien kuten nilviäisten ja piikkinahkaisten opettamista, joista oppilaat ovat saaneet ennen aivan hämärän käsityksen.

Maamme omaa eläimistöä tekijä erittäin on pitänyt silmällä; kirjassa on kuvattuina esim. Suomen kaikki petoeläimet sekä tärkeimmät ja maassamme pesivät lintulajit. Huvittavia ja opettavia ovat semmoiset kuvat kuin esim. se, jossa pieni peukaloinen pesänsä edustalla ruokkii jo lentokykyisiä poikiansa tai västäräkki pistää toukan ahnaan käenpojan suuhun.

Katsoen siihen, että oppilaat ensi luokilla, jolloin luonnonhistorian opetus valitettavasti jo aloitetaan, ovat liian vähän kehittyneet, on tekijä jakanut uuden oppikirjan kolmeen opetuskurssiin. Alussa saa oppilas ensin perehtyä ihmisruumiin rakennukseen, joka on oleva perustuksena muiden elimistöjen ymmärtämiseen. Sitten käydään tarkastamaan tärkeimpiä tyyppejä kustakin eläinkunnan pääjaksosta, joka kurssi soveltuu erittäin hyvästi vasta-alkaville pienokaisille. Keskiluokilla luetaan luurankoiset systematisessa järjestyksessä alkaen ylemmistä alempiin. Ylimmän luokan oppikurssi taas käy päinvastaisessa järjestyksessä alimmista ylimpiin eli alkueläimistä niveljalkaisiin ja vaippaeläimiin. Tämä oppikursseihin jako on mielestäni luettava kirjan suurimpien ansioitten joukkoon. Pitkin matkaa on oppikirjassa myöskin viitattu eläinkunnan kehitykseen ja otettu esimerkkejä sukupuuttoon kuolleista eläimistä.

Näyttänee ensi silmäyksellä siltä, kuin olisi kirja liian laaja oppikirjana käytettäväksi. Otettakoon kuitenkin huomioon, että kuvia on niin runsaasti (1,017), että teksti itse asiassa on lyhyempi kuin Salosen tai Boaksen oppikirjassa. Mitä taas kirjan hintaan tulee, niin se on paljon huokeampi kuin Salosen oppikirja ja luonnonopillinen kuvasto yhteensä. Vielä on huomattava, että opetusvälikappaleet, jotka eivät aina ole niinkään helposti saatavissa, eivät tätä oppikirjaa käyttäessä ole niin tuiki välttämättömät, kuin ennen, jolloin kirjassa oli vain harvoja kuvia. Joka oppilaalla on opetusvälineet omassa kourassaan, joista hän tietoja ammentaa ja joilla hän teroittaa muistiaan.

En voi muuta kuin toivoa, että oppikirja tulisi maamme oppikouluissa yleiseen käytäntöön ja että luonnonhistorian opettajat muuallakin sitä lämpimästi puolustaisivat.

E. S—s.

Lainopillista kirjallisuutta.

Samling af författningar rörande Finlands sjöfart och tullväsende, med anmärkningar och sakregister utgifven af Ossian Karsten. Helsingissä 1899, tekijän kustannuksella. 1056 siv. 8:o. Hinta 25: —.

Lainsäädännön alalla viime vuosikymmeninä vallinneen vilkkaan toiminnan kautta on lakien ja asetusten luku siihen määrään enentynyt, että voimassa-olevan oikeuden tunteminen on tullut varsin vaikeaksi ei ainoastaan laikukselle vaan niillekin, joiden varsinaisena toimena on lakien ja asetusten käyttäminen ja tutkiminen. Etenkin on asianlaita tällainen taloudellisen ja hallinto-oikeuden alalla, ja näiden asetusten tuntemista on vielä vaikeuttanut järjestettyjen laki- ja asetuskokoelmain puute.

Sen vuoksi on mielihyvällä tervehdittävä ilmoitettavanamme olevan teoksen ilmestymistä.

Teos sisältää Suomen merenkulkua ja tullilaitosta koskevia asetuksia järjestettyinä seuraavasti: asetukset, jotka koskevat lippua sekä alusten mittausta ja rekisteröimistä; merimieshuonetta, kauppa-alusten päällikkyyttä sekä merikouluja; matkustajahöyrylaivoja ja höyrypannuja; merilaki ja konsulein ohjesääntö; luotsi- ja tulliasetukset. Lopuksi kronologinen ja asiarekisteri.

Toimittaja ei ole kuitenkaan rajoittunut ainoastaan asetusten painattamiseen sinänsä, vaan on liittänyt niihin taajasti valaisevia, usein hyvinkin laajoja, muistutuksia ja viittauksia.

Tällaisten teosten puutteet ilmaantuvat tarkemmin vasta käytännössä. Mikäli näin ensi kertoja läpikatsellessa voi päättää, vastaa teos tarkoitustaan: voimassa olevien asetusten selvillesaamista.

Teoksen käytettävyydelle olisi ollut eduksi, jos sen alkuun liitetty sisällysluettelo olisi laadittu niin täydelliseksi, että kunkin eri osaston kohdalla löytyisi asianomaista ainetta koskevat eri asetukset lueteltuina. Lopussa löytyvä kronologinen rekisteri ei korvaa tätä, koska se sisältää *kaikki* teoksessa löytyvät asetukset ajanmukaisessa järjestyksessä lueteltuina.

Mielestämme olisi sietänyt v:n 1748 laivansuorija-(skepps-clarerare) asetuksen kohdalla mainita, että sanottu asetus, vaikkakin nimellisesti voimassa, tosiasiallisesti kuitenkin jo yleensä on lakannut.

Asialuettelon rubrikki-sanat tuntuvat myös yleensä olevan onnistuneita. Pienempiä puutteellisuuksia, joita tällaisessa työssä tuskin voinee välttää, kuitenkin löytyy. Etsiessämme koetteeksi erilaisia tietoja, emme ole sen avulla saaneet selkoa esim. merioikeudessa tärkeästä „vis major"ista. — Teos, joka on vaatinut suurta ja tarkkaa työtä, — siinä esitettyjen eri asetusten luku on noin 350 — on tervetullut ei ainoastaan hallinnollisille virkamiehille, vaan myös yleensä suuremmassa liike-elämässä tavalla tai toisella työskenteleville.

J. K. P.

Musikkikirjallisuutta.

ILMARI KROHN, *Sävelten alalta.* Helsingissä 1899, Otava. 70 siv. Hinta 2: —.

Mielihyvällä tulee tervehtiä tämänlaatuista suomalaista kirjallisuutta, jota meillä ei tähän asti ole ollut juuri nimeksikään. Tämän teoksen arvoa vielä erikseen lisää se seikka, että siinä tunnettu musikkimies tuo mielipiteensä muutamissa suurissa musikkikysymyksissä esille tavalla, joka todistaa perinpohjaista aineen tutkimista, selvää käsittelyä ja vapaata,

omintakeista arvostelukykyä. Kirjanen sisältää nimittäin kaksi huomattavaa pääartikkelia: „Robert Schumannin merkitys arvostelijana“ ja „Wagnerilaisen musiikin tarkoitus ja välikappaleet“. Edellinen kirjoitus tekee erittäin sujuvalla ja huvittavalla tavalla selkoa Schumannin suuresta elämäntyöstä arvostelijana. Samoihin lopputuloksiin, joihin kirjoittaja tulee, voi kuitenkin ken hyvänsä Schumannin elämäkertaa ja teoksia lukenut tulla. Suurempaa omintakeisuutta ja omaperäistä arvostelua ei tämä kirjoitus siis sisällä. Paljon arvokkaammaksi asetan toisen kirjoituksen: Wagnerin musikista. Siinä kirjan tekijä tuo oman tutkimisensa hedelmät esille, oman järkähtämättömän mielipiteensä Wagnerin musikin merkityksestä. Selvästi ja asianmukaisesti kerrotaan ensin oopperasävellyksen vaiheet ennen Wagneria. Seuraa sitten Wagnerin mullistukset ja hänen mielipiteensä oikeasta „musikkidraamasta“. Tekijä tunnustaa Wagnerin monipuolisen nerokkuuden, mutta väittää sen vieneen väärälle tolalle. Wagnerilaisuudesta hän puhuu kuin pilaa lyöden ja niitä säveltäjiä, jotka ovat pyrkineet Wagnerin jälkiä seuraamaan, hän surkuttelee. Tämä voi kaikki olla oikein, kun asiata siltä kannalta tutkitaan, kuin tekijä tässä on tehnyt. Oudosti minuun kuitenkin vaikuttavat sellaiset perustelut, kuin seuraavista lauseista huomataan: „Tarkoitan Wagnerin ovelaa vetoamista ihmisten aistillisiin tunteisin ja himoihin, joita hän herättää sekä vanhasta tarustosta hakemalla haetuilla tavattomilla aiheillansa että myöskin hekkumallisella soittimituksellaan“ (siv. 41). — „Hän itse oli oppilaillensa luvannut, että hänen musiikkinsa saisi kristinuskon kukistumaan“ — —. „Tosiasia on sekin, että hänen viimeisen säveldraamansa nimenä oli: *Jesus von Nazareth;* runopuoli oli jo valmiina, ainoastaan sävelpuku puuttui. Mutta kuoleman viikate esti tuon äärimmäisen teon“ (siv. 42). Minusta on vahinko, ettei tämä Wagnerin viimeinen teos ennättänyt valmistua. En lainkaan pelkää, että se, enemmän kuin muukaan Wagnerin musikki, olisi kristinuskoa kukistanut tai ketään häirinnyt hekkumallaan. Minulla on ollut tilaisuus kuulla Wagnerin teos „Das Abendmahl der Apostel“ (kööriteos orkesterin säestyksellä), jossa on raamatullinen aihe, ja tämä teos oli suurenmoinen ja teki kirkossa valtaavan ja mieltäylentävän vaikutuksen. Muuten olen tekijän kanssa kyllä yhtä mieltä siinä, että musikin tuleva kehitys tulee osoittamaan, ettei Wagnerin musikkidraama ole oikealle tai pysyvälle pohjalle rakettu, vaan että „puhtaasti draamallinen sävelteos odottaa yhä vielä luovaa mestarikättä.“ — Kirjan lopussa löytyy osasto „Soitannollisia lastuja“, osaksi tilapäisiä konserttiarvosteluja, osaksi pieniä entisten ja nykyisten säveltäjäin ja muutamain esittäjien varjokuvia. Ne eivät kuitenkaan muotonsa eivätkä sisällyksensä puolesta ole erityisen merkillisiä.

O. M—O.

Tietoja eri aloilta.

XII:s kansainvälinen orientalistikongressi.

Kirjoittanut

E. N. Setälä.

II.

Seitsemäs osasto, keski-Aasian ja urali-altailaisten kielten osasto, oli meidän suomalaisten varsinaisena pesäpaikkana. Sen presidentteinä oli, paitsi jo ennen mainittua Donneria, Pietarin tiedeakatemian jäsen W. Radloff, joka otti varsinaisesti pitääksensä huolta osaston asioista — pitkä, aina täydessä puuhassa ja äänessä oleva mies, sekä unkarilaiset Vámbéry ja Kúnos, kumpikin turkin kielen tutkijoita, edellinen maailmankuulu matkustajana ja etnografis-valtiollisena kirjailijana, jälkimäinen aivan nuori mies, joka on muutamia vuosia oleskellut Turkin maalla ja on nykyään turkin kielen professorina Budapestin kauppa-akatemiassa. Tässä osastossa pidetyistä esitelmistä koski Kúnosin pitämä nykyis-turkkilaista kirjallisuutta ja Vámbéryn osmanli-turkin kieltä 500 vuotta sitten erään v:lta 1451 olevan turkkilaisen käsikirjoituksen mukaan. Kolmas unkarilainen, joka tässä osastossa piti esitelmän oli professori Gabriel Bálint. Hän koki todistaa että tsherkessit eivät ole Kaukasian alkuasukkaita, vaan «hunnien aateliston todellisia jälkeläisiä»; muuten hän luuli keksineensä paljo kieliopillisia yhtäläisyyksiä unkarin kielen ja kaukasialaisten kielten välillä. Esitelmänpitäjä näytti itse olevan varma asiastansa. Kaikki hänen vertailunsa olivat hurjan-hurjia ja kerrassaan metodittomia; näytti siltä kuin esitelmänpitäjä olisi katsonut voivansa pitää tämän vuosisadan kielitiedettä kokonaan olemattomana asiana.

Suomalaisista pitivät tässä osastossa esitelmiä professori Donner ja allekirjoittanut. Prof. Donnerin esitelmällä oli nimenä «Ueber die Charakteristik der ural-altaischen Sprachen und die Typen des Sprachbaues» (urali-altailaisten kielten karakteristiikasta ja kielenrakennuksen tyypeistä). Esitelmänpitäjä vastusteli niitä ennakkoluuloja, joita useat tutkijat ovat tuoneet esiin selittäessään että useimmat kielet, niiden joukossa urali-altailaiset, ovat «muodottomia», jota vastoin ainoastaan muutamissa harvoissa, ja etupäässä indoeuroppalaisissa kielissä, esiintyy todellista muotoa. Urali-altailaisista kielistä otetuilla esimerkeillä esitelmänpitäjä todisti etteivät ne suinkaan olleet vain «muodottomia», lausuen sen käsityksen, että ihmiskunnan kielten keskinäinen eroavaisuus yleensä on ainoastaan asteittainen, ei olennainen.

Allekirjoittaneen esitelmän aineena oli «suomalais-ugrilaisten alkuperäinen kulturi», tutkittuna kielellisillä keinoilla. Esittelin niitä tosiasioita, jotka osoittavat että suomalais-ugrilaisen kulturin alku on asetettava paljoa kauemmaksi taaksepäin kuin mitä Ahlqvist on tehnyt. Puhuin erikseen kolmesta kehityskaudesta: suomalais-ugrilaisesta, suomalais-permalaisesta ja suomalais-mordvalaisesta, koettaen osoittaa sitä edistystä karjanhoidossa, käsiteollisuudessa ja maanviljelyksessä ynnä henkisessä elämässä, mitä kukin aikakausi edusti. Lopuksi mainitsin suomalais-ugrilaisten vanhimpia kosketuksia indoeuroppalaisten kansojen kanssa. Suomalais-ugrilaisissa kielissä tavattavista vanhoista indo-iranilaisista lainasanoista toiset viittaavat hyvin vanhaan indo-iranilaiseen kielimuotoon, toiset näyttävät osoittavan, että suomalais-ugrilaiset ovat olleet yhteyksissä jonkun kansan kanssa, jota ei tällä hetkellä voida varmaan määrätä, mutta joka lainasanojen äänteellisten tunnusmerkkien vuoksi saattaisi olla joko armenialaista tai trakialais-phrygialaista sukuperää.

Kun vielä lisäksi mainitsen että toht. GEORG HUTH, joka meilläkin kerran on pitänyt esitelmän Suomalais-ugrilaisessa Seurassa, esitti tungusien luo tekemänsä tutkimusmatkan tuloksia, niin ovat seitsemännen osaston esitelmät kaikki mainitut, paitsi niitä, joita pidettiin yhteisistunnoissa muiden osastojen kanssa.

Seitsemännellä osastolla oli näet yhteisistunto kuudennen (Intian) osaston kanssa, jossa pidettiin useita sangen huomattavia esitelmiä keski-Aasiata koskevista tutkimuksista. Englantilainen tutkija A. F. RUD. HOERNLÉ esitti suuren brittiläisen kokoelman keski-Aasian muinaisjäännöksiä: käsikirjoituksia sekä tunnetuilla että tuntemattomilla kirjaimilla, puupiirroksia, rahoja ja sinettejä, terrakotta- ja saviteoksia, kivi-, metalli- tai puukuvia j. n. e. Akatemikko W. RADLOFF esitti tämän jälkeen sen retkikunnan saaliita, joka v. 1898 Pietarin tiedeakatemian toimesta L. Klementzin johdolla oli käynyt Turfanissa (itä-Turkestanissa). Tältä matkalta oli saaliiksi saatu m. m. koko joukko jäljennöksiä muinaisturkkilaisista piirtokirjoituksista, katkelmia buddhalaisista kirjoista, jotka olivat suoritetut puupainolla sekä kauppasopimuskirjoja uigurin kielellä. Nämät viimeksi mainitut sopimuskirjat ovat omansa luomaan valoa vanhojen turkkilaisten sivistyskantaan. Sangen merkilliset ovat myöskin buddhalaisten kirjojen katkelmat, jotka todistavat buddhalaisuuden olleen levinneenä turkkilaisellekin alueelle. Varsinkin näissä uskonnollisissa kirjoissa kieli osoittaa sangen vanhoja piirteitä; se on sangen lähellä Mongolian muistomerkkien kieltä, mutta on kenties vanhempaa kuin tämä ja edustaa toista murretta: itäturkkilaista eli uigurilaista.

Esitelmän jälkeen Ranskan Institutin jäsen E. SÉNART mainitsi että hän oli prof. O. Donnerilta saanut käytettäväkseen muutamia valokuvia niinikään Turfanissa löydetyistä piirtokirjoituksista sekä myöskin maist.

O. Donnerin Turfanin seuduilla tekemiä piirustuksia, jotka sisälsivät eläinradan kuvien sanskritilaiset nimet. Koska keski-Aasia kaikkialta saapuneista tiedoista päättäen on säilyttänyt äärettömän paljon muistomerkkejä, niin puhuja ehdoitti, että kongressi kehoittaisi Venäjän hallitusta ja tieteellisiä seuroja panemaan toimeen suuren ja pitkäaikuisen tutkimusretken keski-Aasian muinaisuuden kaikenpuolista järjestelmällistä tutkimista vartén. Tämän johdosta esitti akat. Radloff, että valittaisiin komitea, joka koko kongressin yhteisistuntoon valmistaisi suunnitelman keski-Aasian tutkimista varten. Seurauksena näistä ehdoituksista oli, että kongressi yhteisistunnossaan päätti asettaa pysyvän kansainvälisen komitean keski-Aasian tutkimusta varten. Tämän komitean keskus tulee olemaan sijoitettuna Pietariin, ja eri maihin, m. m. Suomeenkin, perustetaan alikomiteoja. Suomalaisen komitean esimieheksi valittiin prof. O. Donner.

Seitsemännellä osastolla oli myöskin neljännen (itä-aasialaisen) osaston kanssa yhteisistunto, jossa pidetyistä esitelmistä aineeltaan mieltäkiinnittävin oli professori Fr. Hirthin esitelmä Attilan sukutaulusta («Die Ahnentafel Attilas nach Johannes von Thurócz»).

Samassa istunnossa esitti toht. Anton Hermann Budapestistä perustettavaksi keskusorganin suomalais-ugrilaisia tutkimuksia varten, s. o. aikakauskirjan, joka pääasiassa tekisi selkoa kaikesta kirjallisuudesta sekä yleensä kaiken tutkimuksen edistyksestä suomalais-ugrilaisella työalalla. Aikakauskirjan teknilliseksi johtajaksi tulisi ehdoituksen tekijä itse; «toimittajiksi ja henkisiksi johtajiksi», niinkuin esittäjän sanat kuuluivat, «olisi saatava Abercromby kaikkia länsimaita varten, Wiklund Skandinaviaa, Smirnov Venäjää, Setälä Suomea ja Munkácsi Unkaria varten». Kokous piti yritystä suotavana, jos tarpeelliset voimat sen toteuttamiseen voidaan aikaansaada. — Ajatus ei ole uusi. Jo v. 1892 ja 1893 Helsingissä ajateltiin samanlaisen yrityksen alkuunpanoa, eikä aikeesta vieläkään ole luovuttu, vaikka se on ollut tuonnemmaksi lykättävä sen vuoksi, että aiotut toimittajat yhä ovat olleet kiinni muunsuuntaisissa toimissa. Mitä toht. Hermannin yritykseen tulee, riippuu sen toteuttaminen tietysti siitä, onko hänen ehdoittamansa toimittajakombinatsioni yleensä mahdollinen muodostumaan ja yhdessä toimimaan.

Kahdeksas osasto oli sekin orientalistikongressin tärkeimpiä, sen alana kun olivat semiläiset kielet ja kirjallisuudet. Se jakaantui kahteen osastoon, joista toinen käsitteli semiläisiä kieliä yleensä, toinen assyriologiaa. Yhtenä jälkimäisen osaston presidenteistä oli tunnettu assyriologi Jules Oppert, joka oli koko kongressin huomatuimpia henkilöitä: hopeahapsinen ukko, jonka koko olento, kädet, jalat ja suu olivat alituisessa liikkeessä. Suomalaisille hän aina mielellään puhuu aikaisin kuolleesta lahjakkaasta suomalaisesta oppilaastaan, toht. Enebergistä; oikein ukko lämpenee, kun hänestä saapi puhua.

Yhdeksännen osaston alana oli «musulmanilainen maailma». Tämän osaston esitelmistä mainitsen vain sen, jonka toht. E. WESTERMARCK sujuvalla italian kielellä piti «pyhimysten palveluksesta Marokkossa». Esitelmänpitäjä on harjoittanut Marokkossa uutteria folkloristisia tutkimuksia ja löytänyt siellä paljon esi-muhammedilaisen kansanuskon jälkiä. Näitä jälkiä tutkittaessa on pyhimysten palvelus pyhine hautoineen, pyhine lähteineen, puineen, kivineen erittäinkin tärkeä. Toht. Westermarckin aikomus on vielä palata Marokkoon täydentämään tutkimuksiaan ystävänsä Sherif Abd-es-Salâm el Baqqâlî'n avulla, joka myös oli kongressissa saapuvilla.

Kymmenes osasto jakautui kahteen aliosastoon, joista toinen käsitteli egyptologiaa, toinen afrikkalaisia kieliä. Mainittakoon että sekä Ruotsilla että Tanskalla oli edustajansa egyptologian osastossa, samoinkuin sama aine, joka ei meidän yliopistoomme vielä ole ennättänyt, on edustettuna Norjankin yliopistossa. Yhdennentoista osaston alana oli «Kreikka ja itämaat» («erittäin silmälläpitäen bysantinilaista ja musulmanilaista aikakautta sekä näiden maiden suhdetta Italiaan»), kahdennentoista ja viimeisen: Amerikan kielet, kansat ja sivistys.

Eri osastojen kokousten lisäksi oli myöskin koko kongressin yhteisistuntoja, joissa niinikään pidettiin esitelmiä sekä keskusteltiin kongressin yhteisiä asioita. Yleensä yhteisistunnoissa ei kuitenkaan ollut mitään erityisesti merkillistä tarjona, vaan kongressin tärkeimmät työt suoritettiin erityisosastoissa.

Paitsi ranskan, englannin ja saksan kieltä oli kongressissa italiankin kieli sallittuna. Esitelmiä ja lausuntoja esitettiin vuoroin kullakin näistä kielistä, vaikka ranska vielä edelleenkin on kongressin yleiskielenä; ranskaksi julkaistiin kokouksen kuluessa ilmestyvä tiedonantoja ja selontekoja sisältävä aikakauskirjakin.

Yleensä on tästä kongressista sanottava että se tarjosi verraten vähän erittäin suurta huomiota ansaitsevia esitelmiä, jos kohta pientä ja vähemmän merkillistä oli runsaasti tarjona. — Kongressin jäsenet ilmoittautuivat 3 p. lokak., juhlalliset avajaiset Kapitoliolla olivat 4 p. ja päättäjäiset samassa paikassa 15 p. lokak.

Kongressin jäsenien hyvinvoinnista ulkopuolella kongressia oli koetettu mitä paraalla tavalla huolta pitää. Asuntoja, sekä kalliita että sangen huokeitakin, oli runsaasti tarjona, hyvää ruokaa ja enimmäkseen halvasta oli saatavana sekä italialaisissa että europpalaistyylisissä ravintoloissa, ja jäsenkortti avasi vapaan pääsyn kaikkialle Rooman muistoja ja ihmeitä ihailemaan. Useita juhlallisuuksia: illanviettoja ja huviretkiä, konsertti ja vieläpä juhlanäytäntö, jossa näyteltiin kongressin presidentin oma tekemä kappale, sekä komeat päivälliset päättäjäisiksi pantiin toimeen kongressin jäsenten kunniaksi. Ankaralla järjestyksen ihmisellä saattaisi olla yhtä ja toista muistutettavaa sekä juhlatilaisuutten ulkonaista järjestämistä että

sitä hutiloimista vastaan, joka monesti esiintyi, esim. siinä tavassa, jolla kongressin aikana painosta julkaistuja tiedonantoja toimitettiin. Mutta kaikkea tämmöistä ei saa kovin panna sydämelleen. Isäntien erinomainen personallinen rakastettavuus saattoi unohtamaan kaikki pikkuseikat, ja sanoipa kaikista laitoksista mitä hyvänsä, niin Rooma on kuitenkin aina Rooma. Jospa missä tahansa tarjottaisiin mitä herkkuja ja millä loistolla tahansa, niin missä muualla maailmassa kuitenkaan voitaisiin kutsua vieraat iltaa viettämään valoisaksi valaistuun Kapitolioon, muinaisajan taiteen ihanimpien mestariteosten keskelle? Ja missä voitaisiin tarjota huviretkeä semmoista kuin Tivoliin — vanhaan ihanaan Tiburiin — ja Hadrianuksen villaan, tuon suurenmoisista suurenmoisimman keisariasunnon raunioille.

Epäilemättä jokainen vei Roomasta mukaansa mitä parhaat muistot, toivoen pian uudelleen saavansa nähdä ikuista kaupunkia, sen muistomerkkejä ja loppumattomia taideaarteita.

Lähinnä seuraava kongressi tulee tehdyn päätöksen mukaan pidettäväksi Hampurissa v. 1902.

Päivän kysymyksiä.

Eksyttävää tilastoa.

(Erään päivänkysymyksen johdosta).

Kirjoittanut

HANNES GEBHARD.

Maamme niin sanotun „irtaimen“ väestön kasvaminen on alkanut kääntää yhä lisääntyvää huomiota puoleensa. Keis. Majesteetti on jo useampia kertoja kiinnittänyt huomiota meidän virallisen tilastomme antamiin tietoihin tämän väestön %-luvusta ja kasvamisesta sekä osaksi itse ryhtynyt osaksi kehoittanut Keis. Senaattia ryhtymään toimenpiteisiin tämän väestön taloudellisen aseman parantamiseksi. Samaten tehtiin 1897 vuoden valtiopäivilläkin anomus, jonka oli aiheuttanut virallisen tilastomme tarjoomat tiedot sen kansanluokan nopeasta kasvamisesta, „joka ei ole kiinnitetty vakinaiseen työhön“.

Tämä tilasto perustuu henkikirjojen antamiin tietoihin, joitten kaavat ovat vuodesta 1880 alkaen jakaneet väestömme seuraavaan kolmeen luokkaan:

I. Henkilöt, jotka elättävät itsensä julkisella viralla, eläkerahalla, pääomalla, maanviljelyksellä taikka muulla itsenäisellä ja vakinaisella elinkeinolla, sekä heidän vaimonsa ja lapsensa.

II. Henkilöt, jotka ovat muilla laillisessa palveluksessa sekä heidän vaimonsa ja lapsensa.

III. Muu väestö, joka ei ole kiinnitetty vakinaiseen työhön.

Tämä „muu väestö, joka ei ole kiinnitetty vakinaiseen työhön“ on virallisen tilaston mukaan viime aikoina kasvanut seuraavalla tavalla:

	Suomessa	%.	siitä maaseudulla	%.
V. 1880	551.569	27,2	514.891	27,6
„ 1885	636.958	29,2	592.541	29,7
„ 1890	767.656	32,69	693.385	32,63
„ 1895	865.916	35,00	773.676	34,77

Tuo III:n luokan tavattoman nopea kasvaminen, samalla aikaa kuin I ja II luokka ovat jonkunverran vähentyneet, on luonnollisesti ollut omiansa herättämään huolta.

Mutta se, joka lähemmin on tuntenut maamme oloja, on huomannut että virallinen tilastomme tässä kohden on erehdyttävä. Tilasto lukee näet III:een luokkaan m. m. vakinaisen tehdastyöväen, joka useinkin voipi olla hyvinkin edullisessa sekä taloudellisessa että yhteiskunnallisessa asemassa. Tästä on seurauksena esim. se luonnottomuus, että n. s. irtain väestö Kotkassa muka on 67 % ja Heinolassa ainoastaan 4 %. Se, joka tuntee paikalliset olot, tietää kuitenkin, että tuo n. s. irtain väestö Kotkassa suurimmaksi osaksi on vakinaista tehdas- ja sahatyöväkeä, joka elää verrattain hyvissä, osaksi tavattomankin hyvissä taloudellisissa oloissa. Samalla tavoin näkee, miten eksyttävä nykyinen virallinen tilastomme myöskin maaseutuun nähden on. Sen mukaan oli n. k. irtainta väestöä esim. Kalvolan kunnassa v. 1895 23 %, mutta Sääksmäellä 35 %. Näistä luvuista päättäen pitäisi siis taloudellisten ja yhteiskunnallisten olojen olla Sääksmäellä paljoa huonompien kuin Kalvolassa, vaikka itse asiassa olot ovat aivan päinvastaiset. Asia on nimittäin se, että Sääksmäellä on suuri teollisuuslaitos, jonka työväestö (perheineen noin 2—3000 henkeä) ainakin suureksi osaksi luettaneen n. s. irtaimeksi.

Mutta muissakin suhteissa kaipaa tämä tilasto korjausta. Se antaa näet väärän kuvan maalaisväestöstämme myöskin sen kautta, että useissa

maalaiskunnissa n. s. irtaimeen väestöön yhä luetaan sellaisetkin henkilöt, jotka aikoja sitten ovat kunnasta poistuneet suuriin kaupunkeihimme, Venäjälle tai ulkomaille, vaikka eivät ole muuttokirjaa ottaneet. Ja tällaisten luku on uskomattoman suuri etenkin itäisissä lääneissä. Esim. Parikkalan kunnassa on eräs kesällä v. 1899 toimeenpantu yksityinen tutkimus osoittanut olevan 755 perhettä n. k. irtainta väkeä. Mutta tästä luvusta asui 330 osaksi perheitä, osaksi yksityisiä miehiä ulkopuolella kuntaa. Samalla tavoin osoittaa kysymyksessä-oleva tutkimus, että Suonenjoella oli 899 perhettä itsellisiä, mutta lisäksi 539 osaksi perheitä osaksi yksityisiä n. k. „kylän loppulaisia", joista suurin osa on poismuuttaneita, vaikka ne yhä otetaan tilastoon lisäämään n. s. irtaimen väestön lukua. Oulun läänistä ilmoitetaan tuollaisia kotikunnasta poistuneita, mutta kunnan kirjoissa vielä pysytettyjä, olevan noin 14,000 henkeä. Tämä luku tulee tosin vuosien kuluessa jossakin määrin vähenemään sen kautta, että uudemmat asetukset koettavat saada kunkin henkilön kirjoitetuksi siihen kuntaan, missä hän oleskelee.

Vielä samainen tilasto näkyy viime vuosikymmeninä tulleen levottomuutta herättäviin tuloksiin myöskin sen kautta, että asianomaiset virkamiehet ovat eri tavalla käsittäneet sanat „muu väestö, joka ei ole kiinnitetty vakinaiseen työhön". Esim. Pirkkalan kihlakunnassa on virallisen tilaston mukaan tuo väestö kasvanut allamainittuina vuosina seuraavalla tavalla:

	1880	1885	1890	1895
Pirkkala	249 eli 8 %	1526 eli 40 %	2403 eli (53 %)	2719 eli (52 %)
Ylöjärvi	133 „ 5 „	591 „ 24 „	667 „ 26 „	914 „ 34 „
Messukylä	186 „ 8 „	970 „ 39 „	1077 „ 40 „	1344 „ 43 „
Kangasala	212 „ 4 „	1305 „ 26 „	1639 „ 30 „	1825 „ 51 „

j. n. e.

Näemme selvästi, että tuo „levottomuutta herättävä" nouseminen on tapahtunut vuosien 1880 ja 1885 välillä ja hämmästyen täytyy kysyä syytä siihen. Vastaus on hyvin yksinkertainen: v. 1883 nimitettiin Pirkkalan kihlakuntaan uusi henkikirjuri, jolla nähtävästi on ollut toinen käsitys tuosta väestöstä kuin edeltäjällään.

Lisäksi on tunnettua, että henkikirjat tässä suhteessa useasta kunnasta ovat vaillinaiset ja huolimattomasti pidetyt: niissä tapaa torppareina henkilöitä, jotka aikoja sitten ovat kunnasta pois muuttaneet ja joitten

torpat ovat hävitetyt, ja toisin paikoin taas on torpparien luku itse asiassa pienempi kuin mitä henkikirjurit tietävät.

Ylläolevista viittauksista käynee siis ilmi, että virallinen tilastomme puheenalaisessa suhteessa on hyvin epäluotettava ja eksyttävä.

Jo 1897 vuoden valtiopäivien aikana, kun yllämainittu anomus n. s. irtaimen väestön olojen tutkimisesta oli tuotu esille, luettiin sanomalehtikirjoitus, jonka tarkoituksena oli osoittaa, että kysymyksessä-oleva tilasto on epäluotettava sekä koko anomus sen vuoksi muka enemmän tai vähemmän turha.

Mitä anomukseen tulee, niin säädyt yksimielisesti sen hyväksymällä osoittivat kyllin selvästi tajunneensa sen tärkeyden. Ja tätä nykyä ei liene ketään asianymmärtävää isänmaanystävää, joka ei olisi kiitollinen sille miehelle, professori A. Kihlmanille, joka sen esitti.

Toista on tilaston laita.

Yllämainitulla sanomalehtikirjoituksella oli suuri ansio siinä, että se avasi silmät näkemään tuon tilaston eksyttäväisyyttä. Mutta sen kirjoittaja ei näkynyt vaativan tilaston korjaamista, eikä hallituskaan ole tietääkseni vielä ryhtynyt sitä korjaamaan. Henkikirjojen kaavoihin tehtiin kyllä useita ajanvaatimia muutoksia asetuksen kautta 18^{30}/x94, jotka astuivat voimaan seuraavan vuoden alusta, mutta kysymyksessäolevan väestömme yhteiskunnallinen jako on pysynyt muuttumattomana, vaikka kansamme yhteiskunnallinen rakenne viime vuosikymmeninä on ollut suuren muutoksen alaisena, ja vaikka, kuten ylempänä huomautin, asianomaisella taholla kyllä on oltu selvillä tilastomme erehdyttävistä tuloksista tässä suhteessa. Ja että tällä asialla ei ole ainoastaan teoretinen merkitys, sen ovat mielestäni tämän kirjoituksen alussa viittaamani tosiasiat kyllin selvästi osoittaneet. Sillä aivan väärin on, että yleisölle vuosi vuodelta esitetään, että meidän väestöstämme alituisesti muka on kasvamassa se osa, „joka ei ole kiinnitetty vakinaiseen työhön", vaikka yleisesti tunnetaan, että toimeentulo maassamme on viime vuosikymmeninä tavattomassa määrässä parantunut.

Kuinka olisi siis kysymyksessä-oleva eksyttävä tilasto korjattava?

Epäilemättä olisi suotavinta, että meilläkin saataisiin aikaan säännöllisiä väestömme ammattilaskuja, kuten suurissa sivistysmaissa. Sellaiset vaativat kuitenkin paljo aikaa ja varoja, ehkä enemmän kuin mitä me voimme uhrata. Mutta luulisin, että tilasto tulisi jo koko joukon oi-

keammaksi ja valaisevammaksi jos, pysyen vanhalla pohjalla, tehtäisiin muutamia muutoksia henkikirjojemme nykyisiin kaavoihin. Siinä tarkoituksessa tahdon tässä esittää muutamia näkökohtia, jotka olisivat mielestäni huomioonotettavat.

I:een sarakkeeseen on nähtävästi tarkoitettu ottaa se osa väestöämme, jolla on *yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti itsenäinen asema.* Mutta siihen lienee yleisesti viety myöskin torpparit, joita, olkoonpa heidän taloutensa kuinka hyvä, yleensä ei voitane lukea yhteiskunnallisesti itsenäisten joukkoon, vaan sopisivat mielestäni paremmin

II:een sarakkeeseen, eli niiden joukkoon, joilla kyllä on *vakinainen toimeentulo, mutta jotka kuuluvat työväenluokkaan.* Siihen luetaan tätä nykyä ainoastaan palvelusväki, mutta siihen pitäisi, paitse torppareita I:stä sarakkeesta, siirtää III:sta sarakkeesta vakinainen tehdastyöväki, se osa rautatietyöväkeä, joka pysyy vakinaisena ja on ammattiinsa oppinut y. m. s., niin että

III:een sarakkeeseen todellakin luettaisiin ainoastaan n. s. *irtain työväki,* eli se osa väestöämme, jolla ei ole vakinaista työtä.

Vihdoin olisi tärkeätä, että erityiseen IV:een sarakkeeseen otettaisiin kunnasta poissa oleva osa väestöä.

Tähän suuntaan tehdyt muutokset olisivat luullakseni omiansa koko joukon poistamaan sitä väärää käsitystä, mikä usealla taholla on ollut viime aikoina vallalla n. s. irtaimen väestön kasvamisesta.

Tämän kautta pitäisi meillä saada käsitteet selviämään myöskin siinä suhteessa, että ei puhuttaisi „tilattomasta“ väestöstä, kun tarkoitetaan n. s. „irtainta“ väkeä. Nykyinen tilastomme näkyy näet osaksi olleen syynä esim. siihen käsitteiden hämmennykseen, että monet tahtovat lukea torpparitkin tilallisiin (besutne), koska ne tilastossa viedään samaan sarakkeeseen kuin tilalliset. Sillä tilattomiahan ovat myöskin virkamiehet, korollaan eläjät, kauppamiehet y. m., jotka eivät omista maata, mutta eiväthän ne voi tulla kysymykseen, kun on puhetta n. s. tilattoman väestön olojen parantamisesta. *Sen* ei siis tarvitse sanottavaa huolta herättää, jos nykyajan sivistysmaassa tilattomien lukumäärä kasvaa suhteellisesti enemmän kuin tilallisten. Mutta siinä on epäilemättä yhteiskunnallinen vaara piilemässä, jos todellakin n. s. „irtaimen“ väestön, eli sen kansanluokan lukumäärä, *jolla ei ole vakinaista toimeentuloa,* olisi kasvanut ja

kasvaisi yhä suhteellisesti enemmän kuin muitten kansanluokkain. Tämän suhdeluvun oikeata esittämistä pitäisi siis voida vaatia puheena-olevalta viralliselta tilastoltamme.

Toimitukselle tullutta kirjallisuutta.

Suomalais-ugrilaiselta Seuralta: Suom.-ugr. Seuran toimituksia XIII. *J. Qvigstad* und *K. B. Wiklund,* Bibliogaphie der lappischen litteratur. 5: —. Suom.-ugr. Seuran toim. XIV: *Hugo Pipping,* Zur Phonetik der finnischen Sprache. Untersuchungen mit Hensen's Sprachzeichner. 7: 50. — Mordvalaisten pukuja ja kuoseja. Lisävihko. Seuran jäsenille 2: —; muille 3: —. (Koko teoksen hinnasta kts. ilmoitusta tässä numerossa.)

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta: Suomi. Kolmas jakso. 17 osa. 5: —.

Suomen Historialliselta Seuralta: Suomen vuotuiset tulot 1500-luvun jälkipuoliskolla. 2: —.

Tilastolliselta päätoimistolta: Yleinen katsaus väkiluvunmuutoksiin Suomessa v. 1897. — Järnvägsstyrelsens i Finland berättelse för år 1898.

Werner Söderströmiltä: *Juhani Aho,* Lastuja. Neljäs kokoelma. Sid. 3: 75; koruk. 5: 25. — *Eino Leino,* Ajan aalloilta. 1: 75. — *Aino Suonio,* Kuloa ja kevättä. 2: 25. — *Larin Kyösti,* Ajan käänteessä. 2: 25; Kulkurin lauluja. 2: 75. — *Kalle Kajander,* Kunnanmiehiä. 2: 75. — *Leimu,* Wäinölä. Helmivyö suomalaista runoutta. 3: 25; koruk. 4: 50. — *Heikki Meriläinen,* Huutolaistyttö. 2: 25. — *Alpo Noponen,* Ahab, Israelin kuningas. 2: 25. — *Harriet Beecher-Stowe,* Pikku kettuja. Suom. Sohvi Reijonen. 2: 25. — *J. W. Göthe,* Götz von Berlichingen Rautakoura. Suom. Antti Räihä. (Runotar. Neron tuotteita maailman kirjallisuudesta VI). 2: 75. — *Z. Topelius,* Regina von Emmeritz. Suom. Eino Leino. (Draamalliset teokset 4:s vihko). Yhteensä 7 vihkoa à 1: —. — *J. W. Snellman,* Valitut teokset. 16:s vihko. 1: —. — *Cecilia Bååth-Holmberg,* Vuosisatamme kansainsankari Garibaldi. 5:s vihko —: 35. — *C. Georg Starbäck,* Historiallisia romaaneja keskiajalta. 20:s vihko. —: 55. — *Santeri Alkio,* Syteen taikka saveen. —: 85. — *Maila Talvio,* Suomesta pois. —: 60. — *Zach. Topelius,* Jaloa kylvöä. Suom. Alli Nissinen. Sid. —: 20; kuv. —: 65. — *Juhani Aho,* Kolme lastua lapsille. Sid. —: 20; kuv. —: 65. — *G. S. Reaney,* Koditon (Täti kertoo . . . III) —: 25. — *Nestor Ojala,* Tuloskirja. —: 25. — *Alice Gray,* Pikku Elsa eli „lähestyköön sinun valtakuntasi." Suom. T—i. Sid.— : 50; Nellyn koettelemus. Suom. T—i. Sid. —: 50. — *Juhana Albrekt Bengel,* Ijäisyysmietelmiä. Suom. Sigrid Hahl. 1: 25; koruk. 1: 85. — *Otto Funcke,* Kodin hartauskirja. Suom. Elis Bergroth. 13:s, 14:s vihko. —: 70. — *Charles M. Sheldon,* Mestarimme eli Jeesusta seuratessa. 4:s vihko. —: 35. — *Adolf Saphirin* selitykset heprealaiskirjeeseen. Suom. Matti Tarkkanen. Vihko 5. —: 35. — Avarassa maailmassa. Vihot 9, 10. à —: 35. — *Alli Nissinen.* Lasten laulukirja. 1: 25. — Uusi eläintieteellinen kuvasto. Vihot 11—13 à —: 40. —. *V. Wallin,* Venäjän historia kansalaisille. 1: —. — *J. Väyrynen,* Luomakunnan historia. Raamatun mukaan. 1. 50. — *Z. Schalin,* Paratiisin tie oli kullankaivajan kohtalot. Suomennos. —: 50. — *Z. Schalin,* Huojentakaa luomakunnan kärsimystä. Suomennos. —: 40. (Sama ruotsiksi).

Otavalta: *Jaakko Forsman,* Yliopistollisia puheita ja kutsumus Yliopiston kruunausjuhlaan 18 $^2/_{11}$ 96. 2: 50. — *Kasimir Leino,* Runoja. 3: 50. — *Lars Stenbäck,* Dikter. (5:s painos) 4: 50. — *Juho Reijonen,* Diakonissatoimen ulkonainen kehitys. 1: 85. — *K. Oksanen,* Laskuoppi neliosastoisia kansakou-

luja varten. —: 75. — *Grant Allen,* Valkoisen miehen jalka. Suom. Saimi Järnefelt. 1: 75. — *Suonion* lasten runoja II. Kotieläimet. 1: 75. — *Akseli Järnefelt,* Kohtaloonsa kompastunut. —: 85. — *H. Ridder Haggard,* Tarina kolmesta leijonasta. Suom. Saimi Järnefelt. —: 90. — *Rudyard Kipling,* Sotilaskertomuksia. Suom. Wald Lindblad. (Otavan romaanisarja IV). — *Leo Tolstoi,* Ylösnousemus. (Otavan romaanisarja n:o 19). — Yleinen kirjallisuuden historia n:o 12. —: 90. — *J. E. Aro,* Suomen perhoset 9:s vihko. 2: 50. — *Carl Blinck,* Eerikki XIV ja Juhana III. Vihot 11. 12. à —: 25. — *M. F. Roos,* Apostoli Paavalin lähetyskirja galatalaisille. (Raamatun selityksiä III). Muk. suom. K. E. Stenbäck. 1, 2 vihko à —: 35. — *Evert von Konow,* Ohjeita nautakarjan parantamiseen. (Maatalouskirjasto n:o 8). —: 25. — *Teuvo Pakkala,* Joulukontti 1899. —: 75. — *Th. Rein,* J. V. Snellmanin elämä. Suom. A. Meurman. Jälkim. osa. Vihot 3—7 à 1: —. — *Knut Hamsun,* Victoria. (Otavan romaanisarja V). Suom. Teuvo Pakkala. 1: 75. — *J. H. Erkko* Runoelmia ja ajatelmia. 3: 50; koruk. 5: 50.

G. W. Edlundilta: *J. L. Runeberg,* Samlade arbeten. Normalupplaga. Andra bandet. 4: 50. — *Z. Topelius,* Samlade skrifter. Ser. II. Häft. 8 & 9. 1: 50. — *Ernst Ahlgren* ja *Axel Lundegård,* Äiti. Suom. 2: 75. — *Aina,* I ungdomsår. 2: 50. — *Petter Sohlstrand,* Toner från skären. 2: —. — *Rudolf Sohm,* Institutsionit. Suom. M. E. Forsström. 10: —. — *Leo Tolstoj,* Uppståndelse. Andra delen. 2: 75. — *Edv. Hedengren,* Bokförings exempel. 1: 50. — *Parus Ater,* Barnafröjd. 1: 50. — Strafflagen. (Lilla författnings-samlingen 33.) Nid. 1: 75. Sid. 2: —. — *Torsten Hartman,* De tre gustavianerna G. M. Armfelt, J. F. Aminoff och J. A. Ehrenström. 10: —. — *M. G. Schybergson,* Alexander II i Finland. 6: —. — *A. Bergh,* Den gamla äfventyrarens sagor. 2: 50. — *Johanna Spyri,* Louhelan Antero; Paju-Jooseppi; Ruusu-Reita; „Ja kellä Luojaan usko on, se avun saakin varmaan". Suom. Hanna Pakkala. à —: 35. — *Tor Carpelan,* Finsk biografisk handbok. 9:s v. 3: —.

Söderström & Kump:lta: *Arvid Mörne,* Rytm och rim. 2: 25. — *Alceste,* Dikter. 3: —:

Wesanderin kirjakaupalta: *Yrjö Veijola,* Haavoja. 2:n muodost. painos. 1: 25. — *Irene Mendelin,* Koivikossa II. 2: 50. — *Kaapo Murros,* Marjatta. Neljä laulua. 1: —.

Georg Wigandilta (Leipzig): *Juhani Aho,* Panu. Aus dem finnischen übersetzt von Emmy Schreck. 7: 50.

Nuorten miesten kristilliseltä yhdistykseltä: Tietoja N. M. K. Y:n vaiheista ja toiminnasta v. 1889—1899. —: 50.

Tekijöiltä: *Severi Nyman* ja *Yrjö Veijola,* Joululyhteitä 1899. — *A. Haapanen,* Joulusanoma lapsille. 1899. —: 15. — *Santeri Alkio,* Muutamia nuorisoseurojen jäsenten velvollisuuksia. —: 10.

Virittäjä, n:o 7: E. A. E., Mistä nimi Häme? — Arvid Genetz, Vieläkin lapin sabme sanan mahdollisista suomalaisista vastineista. — Oikeakielisyyttä, y. m.

Suomen museo, n:o 5: J. R. A., Saloisten emäkirkon muistoja. — E. N., Saarnatuoleja Pohjanmaalta. — Vehkalahden kauppalan asemasta.

Finskt museum, n:o 5: K. K. M., Några anteckningar om J. J. von Bilang. — J. R. A., Några konstnärsminnen. — Smärre meddelanden, y. m.

Ateneum, n:ot 1—3: Werner Söderhjelm, Folkspråk och kulturspråk. — Jean Poirot, Om musiklifvet i Frankrike. — Maximus Widekind af Schultén †. — Santeri Ingman, Den stora deputationen. — Henrik Schück, En folkloristisk studie. — Runoja, y. m. (Useita kuvia).

Finsk tidskrift, n:o 5: Fredr. Elfving, William Nylander. Ett biografiskt utkast. I. — Alma Söderhjelm, Barras' memoarer. III. — M. G. Schybergson, Kanslersfrågan vid vårt universitet 1816. — Runoja, kirjallisuutta y. m.

Finsk veterinärtidskrift, n:o 6.

Kansakoulun lehti, n:o 21—22: K. G. Tamminen, Lessingin mietteitä ihmiskunnan kasvatuksesta. — P. Kallio, Järjestyksen valvonnasta kansakoulussa. — Kirjallisuutta, y. m.

Teologisk tidskrift, n:ot 9 ja 10: Magnus Pfannenstill, Kristendom och etisk kultur. — Paavo Snellman, Viides pohjoismainen ylioppilaskokous kristillisellä ohjelmalla. — G. G. Rosenqvist, I dagens kyrkliga frågor I. — Lauri Pohjala, Protevangelium. — Kirjallisuutta, y. m. — Liitteenä: Suomen kirkon julkisia sanomia n:ot 11—12.

Vartija, n:o 10—11: K. A. Hildén, Tie korotukseen. — Yrjö Alanen, Eräs herännäisyydestä eroava uskonnollinen joukko Etelä-Pohjanmaalla tämän vuosisadan keskipaikoilla. — Väittelyä. — Kirjallisuutta, y. m.

Hengellinen kuukauslehti, n:ot 22 ja 23: W. M., Puheemme. — R. Rainio, Pysy hyvyydessä. — W. M., Suomalainen Raamattumme. — W. Salminen, Ruotsin matkalta. — Tilausilmoitus, y. m.

Toukomettinen, n:ot 22—25: A. F. Raunio, Katso, sinun kuninkaasi tulee! — Rio, Piirre Siperian suomalaisten oloista. — T. T. R., Jeesuksen syntyminen meille ja meissä. — Kirjallisuutta, y. m.

Koti ja yhteiskunta, n:ot 10—12: J. A. Eklund, Älä halveksi pienokaisia. — Sama työ, sama palkka. — Naisasiakirjallisuutta. — Talouden alalta. — Kasvitarha, käsitöitä, y. m.

Suomen urheilulehti, n:o 6: Ivar Wilskman, Motsionaattori, uusin keksintö kotivoimistelun alalla. — Metsämies, Korpilahden metsistä. — Purjehdus. — Soutu. — Polkupyöräily. — Hiihto ja luistelu.

Uusi kuvalehti, n:ot 20—21: J. A. Maunu, Piirteitä evankelisen kirkon historista Espanjassa 16:lla vuosisadalla. — Pietari Hannikainen. — Kallaveden rautatien työmailta, y. m. (Useita kuvia).

Pyrkijä, n:ot 10 - 11: S. A., Vapaaviikkojen lähestyessä. — V. T., Rauhan aate kotoisissa oloissamme. — Nuorison pyrintöjen alalta. — Runoja, y. m.

Edistys, n:o 11: J. H. Erkko, Uusi laulu. — E. E. T., Suomen nuorisoseuroista. — Kertomuksia, runoja, y. m.

Kansantoveri, n:o 22. — Joulutoveri (joulunumero): Runoja Eino Leinolta, Ilmari Calamniukselta, Severi Nymanilta, Larin Kyöstiltä. — Kertomuksia. — Tilausilmoitus.

Iltapuhde, n:ot 29—32: Pekka, Sivistämiskeinoja. — Sähköinen vuosisata. — Runoja, kirjallisuutta.

Maamies, n:ot 41—50: Aksel Wilhelm Warén †. — Kauransiemenkysymys. — Ernst Fabritius †. — Maamieslehti puolivuosisataa sitten (Pietari Hannikainen †). — Vähäsen kadosta ja hätäaputoimista. — Vuoroviljelyksestä. — Fredrik Alfred Serlachius †. —. Kotimaan kuulumisia y. m.

Pohjanmaan raivaaja, n:ot 9—11: Kasvien taudeista. — Karjanhoitoa ja maataloutta. — Uutisia.

Puutarha, n:o 9—11: Kansakoulunopettajat hedelmänviljelyksen edistäjinä. — Puiden ja pensaiden leikkaamisesta. — Kasviksien käyttämisestä, y. m.

Teollisuuslehti, n:ot 17 ja 18: Oppipoikain teosten näyttelyt ja palkitseminen. — Erikoisvaunuja rautateillä, y. m.

Vakuutuslehti n:o 9—10.

Kolkuttaja, n:o 0: Lukijalle. — Apostoli Paavalin esirukous Efesiläisten edestä. — Jeesuksen kyyneleet. — Tilausilmoitus, y. m.

